

የኢትዮጵያ ሕግ መጽሐፍት

JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

፳፻ ፣ ሸልዩም ፣ ቀጥር ፣ ፪ ።
 ታኅሣሥ ፣ ፲፱፻፷፭ ፣ ፯. ም.

Vol. VIII No. 2
 DECEMBER 1972

ማውጫ ።

	፲፰ ፡
የፍርድ ፡ ጉዳዮች ።	
የፍርድ ፡ ጉዳዮች ።	207
የምርምር ፡ ጽሑፎች ።	
የጠበቆችና ፡ የሕግ ፡ አማካሪዎች ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፤ ከተፈረ ፡ ብርሃን ።	272
“ፍላጎት” ፡ “አንድ ፡ ነገር ፡ በእርግጥ ፡ እንደሚሆን” ፡ ማወቅና” ፡ ዶሎስ ፡ ኤቪንቼዋሊስ ፤ ከሮናልድ ፡ ሰክላር ።	307
በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ዋጋ ፡ ስለሌላቸውና ፡ ፈረሽ ፡ ጋብቻዎች ፤ ከሚሲስ ፡ ካተሪን ፡ አዶናቫን ።	417
ለንግድ ፡ ማኅበር ፡ ሕግ ፡ መግቢያ ፤ ከኤቭርት ፡ ኤፍ ፡ ጎልድበርግ ።	456
ያለበቁ ፡ ምክንያት ፡ ከሥራ ፡ መሰናበት ፡ ከዳንኤል ፡ ኃይሌ ።	524
በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ አንቀጽ ፡ ፳፯፻፳፱(፫) ላይ ፡ የተመሠረቱ ፡ ጥቂት ፡ አስተያየቶች ፤ ከብሪን ፡ እቶ ፡ ብሪዴ ።	538
መርካቶ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ የንግድ ፡ መደብሮች ፡ የሕግ ፡ ግዴታዎችን ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደ ሚጠብቁ ፤ ከጆን ፡ ሮዝና ፡ ዘማርያም ፡ በርኔ ።	549
በቤተሰብ ፡ ሕግ ፡ አንድ ፡ ፕሮብሌም ፤ ከካተሪን ፡ አዶናቫን ።	568

TABLE OF CONTENTS CASE REPORTS

Case Reports	207
ARTICLES:	
“Desire,” “Knowledge of Certainty,” and <i>Dolus Eventualis</i> by Ronald Sklar	373
Void and Voidable Marriages in Ethiopian Law by Katherine C'Donovan	439
An Introduction to the Law of Business Organizations by Everett F. Goldberg	495
Penal and Civil Law Aspects of Dismissal Without Cause. by Daniel Haile	532
Some Observations on Art. 1922 (3) of the Civil Code by Brun Otto Bryde	544
Compliance with Legal Obligations by Businesses in the Mercato by John Ross and Zemariam Berhe	560
A Problem on Family Law by Katherine O'Donovan	570

የኢትዮጵያ ሕግ መጽሐፍት

JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

፳ኛ ፣ ሸልዶም ፣ ቊጥር ፣ ፪ ።
 ታኅሣሥ ፣ ፲፱፻፷፭ ፣ ዓ. ም.

Vol. VIII No. 2
 DECEMBER 1972

ማውጫ ።

	፲፮ ፡
የፍርድ ፡ ጉዳዮች ።	
የፍርድ ፡ ጉዳዮች ።	207
የምርምር ፡ ጽሑፎች ።	
የጠበቆችና ፡ የሕግ ፡ አማካሪዎች ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፤ ከተፈሪ ፡ ብርሃነ ።	272
“ፍላጎት” ፡ “አንድ ፡ ነገር ፡ በእርግጥ ፡ እንደሚሆን ፡ ማወቅና” ፡ ዶ.ሉስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፤ ክሮናልድ ፡ ሰክላር ።	307
በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ዋጋ ፡ ስለሌላቸውና ፡ ፈራሽ ፡ ጋብቻዎች ፤ ከሚሲስ ፡ ካተሪን ፡ አዶኖቫን ።	417
ለንግድ ፡ ማኅበር ፡ ሕግ ፡ መግቢያ ፤ ከኤቨርት ፡ ኤፍ ፡ ጎልድበርግ ።	456
ያለበቁ ፡ ምክንያት ፡ ከሥራ ፡ መሰናበት ፡ ከዳንኤል ፡ ጋዶሌ ።	524
በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፱፻፳፪(፫) ላይ ፡ የተመሠረቱ ፡ ጥቂት ፡ አስተያየቶች ፤ ከብሪን ፡ ኦቶ ፡ ብሪዴ ።	538
መርካቶ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ የንግድ ፡ መደብሮች ፡ የሕግ ፡ ግዴታዎችን ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደ ሚጠብቁ ፤ ከጆን ፡ ሮዝና ፡ ዘማርያም ፡ በርሄ ።	549
በቤተሰብ ፡ ሕግ ፡ አንድ ፡ ፕሮብሌም ፤ ከካተሪን ፡ አዶኖቫን ።	568

TABLE OF CONTENTS CASE REPORTS

Case Reports	207
ARTICLES:	
“Desire,” “Knowledge of Certainty,” and <i>Dolus Eventualis</i> by Ronald Sklar	373
Void and Voidable Marriages in Ethiopian Law by Katherine O'Donovan	439
An Introduction to the Law of Business Organizations by Everett F. Goldberg	495
Penal and Civil Law Aspects of Dismissal Without Cause. by Daniel Haile	532
Some Observations on Art. 1922 (3) of the Civil Code by Brun Otto Bryde	544
Compliance with Legal Obligations by Businesses in the Mercato by John Ross and Zemariam Berhe	560
A Problem on Family Law by Katherine O'Donovan	570

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ።

ከፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ጋር ፡ በመተባበር ፡ በዓመት ፡ ሁለት ፡ ጊዜ ፡ በቀዳማዊ ፡
ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ የሚዘጋጅ ።

የቦርድ ፡ አባሎች ።

ክቡር ፡ አቶ ፡ በላቸው ፡ አሥራት ፡ (ሊቀመንበር) ፡

ዲን ፡ ክሊፍ ፡ ቶምሰን ፤ የተከበሩ ፡ አቶ ፡ አማኑኤል ፡ አ/
ክብር ፡ አፈንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኃ/ማርያም ፤ ሚካኤል ፤
ክብር ፡ አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትከወቅ ፡ ሚስተር ፡ ጀርሚ ፡ ሃሪሰን ፤
አቶ ፡ ነጋ ፡ ተሰማ ፤ ሚስተር ፡ ፔተር ፡ ዊንሺፕ ፤

ዋና ፡ አዘጋጅ ፤

ፔተር ፡ ዊንሺፕ ፤

የፍርድ ፡ አዘጋጅዎች ፤ ሥራ ፡ አስኪያጅ ፡ አዘጋጃዎች ፡ የምርም ፡ ድ/አዘጋጅዎች ፡
ዳንኤል ፡ ኃይሌ ፤ አነ-ሚሪያ ፡ ጃኮሚ-ሚሌት ፡ ብሩን-አቶ ፡ ብሪዴ ፤
ዳንኤል ፡ ገ/ኪዳን ፡ ኃይሌ ፡ ፍስሃዬ ፤ ጌታቸው ፡ ሻረው ፤

ተባባሪ ፡ የመጽሔቱ ፡ አዘጋጅዎች ፤

ጎሹ ፡ ወልዴ ፤ ኪነ ፡ ጥበቡ ፤ ግሀሉ ፡ ወ/ጊዮርጊስ ፤

የጥናትና ፡ የፓፕሊኬሽን ፡ ደርግ ፤

ጃርሚ ፡ ሃሪሰን ፡ (ሊቀመንበር) ፡

ካተሪን ፡ አ'ዶኖቫን ፤ አነ-ሚሪያ ፡ ጃኮሚ-ሚሌት ፤
መብራቱ ፡ ዮሐንስ ፤ ዳንኤል ፡ ሃይሌ ፤
ጆርጅ ፡ ቹቹኖቪች ፤ ብሩን-አቶ ፡ ብሪዴ ፤
ፔተር ፡ ዊንሺፕ ፤

ረዳት ፡ የመጽሔቱ ፡ አዘጋጃዎች ፤

ዘላለም ፡ ዋቀሮ ፤
እሌኒ ፡ አሳዬ ፡
የሺመቤት ፡ ደስታ ።

JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

Published twice annually at the Faculty of Law, Haile Sellassie I University, with
the co-operation of the Ministry of Justice

(to be cited as 8 J. Eth. L.)

EDITORIAL BOARD

H. E. Ato Belatchew Asrat, Chairman

Dean Cliff F. Thompson	Hon. Ato Amanuel Andemichael
H.E. Afenigus Teshome Haile Mariam	Mr. Jeremy T. Harrison
H.E. Ato Negussie Fitawake	Mr. Peter Winship
Hon. Ato Negga Tessema	

EDITORIAL STAFF

Editor-in-Chief

Peter Winship

Case Editors

Daniel Haile
Daniel G. Kidan

Managing Editors

Anne-Marie Jacomy-Millette
Haile Fissehaye

Articles Editors

Brun-Otto Bryde
Getachew Sharew

Junior Editors

Goshu Wolde

Kine Tibebu

Sahlu W. Giorgis

RESEARCH & PUBLICATIONS COMMITTEE

Jeremy T. Harrison, Chairman

Katherine O'Donovan
Mebratu Yohannes
George Krzczunowicz
Peter Winship

Anne-Marie Jacomy-Millette
Daniel Haile
Brun-Otto Bryde

EDITORIAL ASSISTANTS

Zelalem Wakeyo

Elleni Assaye

Yeshimabet Desta

All editorial and business correspondence should be addressed to the Editors,
Journal of Ethiopian Law, P. O. Box 1176, Addis Ababa, Ethiopia.

የቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ።

በ፲፱፻፶፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተቋቋመው ፡ የቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ የኤል ፡ ኤል ቢ ፡ ዲግሪን ፡ ይሰጣል ። እንዲሁም ፡ ዲፕሎማና ፡ ሠርተፊኬትን ፡ የሚያስገኝ ፡ ትምህርት ፡ ያስተምራል ። ስለ ማንኛውም ፡ ነገር ፡ ለመረዳት ፡— የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ም/ዲን ፡— ቀ ፡ ኃ ፡ ሥ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ፖ ፡ ግ ፡ ቁ ፡ ፩፻፳፮ ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ በሚል ፡ አድራሻ ፡ ጠይቁ ።

የሕግ ፡ መምህራን ።

፲፱፻፳፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡

ክሊፍ ፡ ኤፍ ፡ ተምሰን ፤ ኤ ፡ ቢ ፤ ኤም ፡ ኤ ፤ ጂ ፡ ዲ ፤ ዲን ፤
 ጆን ፡ ኤዲ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ጂ ፡ ዲ ፤ ም/ዲን ፤
 ብርሃን ፡ ገብራይ ፤ ዶክተር ፡ ኤን ፡ ድሯ ፤
 ብሩን ፡ ኦቶ ፡ ብሪይ ፤ ዶክተር ፡ ጁር ፤
 አሌን ፡ ሸዳል ፤
 ዳንኤል ፡ ኃይሌ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤
 ጀረሚ ፡ ቲ ፡ ሀሪሰን ፤ ቢ ፡ ኤስ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፤
 ጆርጅ ፡ ቶቶኖቪች ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፤ ሊክ ፡ ሰክ ፡ ኮም ፤ ሊክ ፡ ሰክ ፡ ፖሊት ፤
 ፍራንዝ ፡ ላንግ ፤ ዶክተር ፡ ጁር ፤
 መብራህቱ ፡ የሕንሰ ፤ ዲፕ ፡ ኤስ ፡ ኤህ ፡ ደብልው ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ዲ ፤
 ሮበርት ፡ ኤ ፡ መሲን ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ጂ ፡ ዲ ፤
 አነ—ማሬ ፡ ጃኮሚ—ሚሊ ፤ ዲፕ ፡ ፖሊ ፡ ሰክ ፡ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ዲ ፤
 ካተሪን ፡ አዶኖቫን ፡ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፡
 ዶሚኒክ ፡ ፒየርሶ ፤
 ሰላሙ ፡ በቀለ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤
 ሮናልድ ፡ ስክሳር ፤ ቢ ፡ ሲ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ኤም ፤
 ቢ ፡ ዶይ ፡ ቲነሪ ፤ ቢ ፡ ኤ ፡ ኤም ፡ ኤ ፤ ጂ ፡ ዲ ፤
 ቲየሪ ፡ ጁ ፡ ሸርኸልስት ፤ ዶክተር ፡ ኤን ፡ ድሯ ፤ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤል ፤
 ፒተር ፡ ዊንቪፕ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤

የገሚስ ፡ ጊዜ ፡ መምህራን ።

አበበ ፡ ግንጉል ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤
 አበበ ፡ ወርቁ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤
 አሰፋ ፡ ሃብተማርያም ፤ ዶክተር ፡ ጁር ፤
 አሰፋ ፡ ሊባን ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ቢ ፡ ሲ ፡ ኤል ፤
 ኤደን ፡ ፋሲል ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤
 ሰገሰ ፡ ወልደማርያም ፤ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤል ፤ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤ ፤
 ሽብሩ ፡ ሰይፉ ፤ ቢ ፡ ኤ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤
 ሺመልስ ፡ መታፈሪያ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤ ኤም ፡ ሲ ፡ ኤል ፤
 ታደሰ ፡ አብዲ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤
 ወርቁ ፡ ፈረደ ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤
 ዘገየ ፡ አሰፋው ፤ ኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፤

HAILE SELLISSIE I UNIVERSITY
FACULTY OF LAW

The Faculty of Law of Haile Sellassie I University, established in 1964, offers courses in law leading to the LL. B. degree and to a Diploma or Certificate in Law. For further information contact the Faculty of Law, Haile Sellassie I University, P. O. Box 1176, Addis Ababa.

FACULTY

1971-72

Cliff F. Thompson, A.B., M.A., J.D., Dean.
Jon Eddy, B.A., J.D., Assistant Dean.
Berhané Ghebray, Dr. en Droit
Brun-Otto Bryde, Dr. Jur.
Alain Chedal
Daniel Haile, L.L.B.
Jeremy T. Harrison, B.S., LL.B., LL.M.
George Krzeczunowicz, B.A., LL.M., Lic.Sc.Comm., Lic.Sc.Polit.
Franz Lang, Dr. Jur.
Mebratu Yohannes, Dip.S.W., LL.B., LL.M.
Robert A. Melin, LL.B., J.D.
Anne-Marie Jacomy-Millette, Dip.Pol.Sc., LL.B., LL.D.
Katherine O'Donovan, B.C.L., LL.M.
Dominique Pierson
Selamu Bekele, LL.B.
Ronald Sklar, B.S., LL.B., LL.M.
B.J. Tennery, B.A., M.A., J.D.
Thierry G. Verhelst, Dr. en Droit, M.C.L.
Peter Winship, B.A., LL.B.

PART-TIME FACULTY

Abebe Guangoul, LL.B.
Abebe Worke, LL.B.
Assefa Habte Mariam, Dr. jur.
Assefa Liben, B.A., B.C.L.
Eden Fassil, LL.B.
Legesse Wolde Mariam, M.C.L., M.C.A.
Shiberu Seifu, B.A., LL.B.
Shimellis Metaferia, LL.B., M.C.L.
Tadesse Abdi, LL.B.
Worku Ferede, LL.B.
Zegeye Asfaw, LL.B.

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ።

ለኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ አቅዋም ፡ መሻሻል ፡ ጠቃሚ ፡ እርምጃ ፡ መሆኑን ፡ በመገንዘብ ፡ ግርማዊ ፡ ቀ.ኃ.ሥ. መልካም ፡ ፈቃዳቸው ፡ ሆኖ ፡ በ፲፱፻፺፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔትን ፡ መቋቋም ፡ መሠረቱ ። የመጽሔቱ ፡ አዘጋጅ ፡ ቦርድ ፡ መጽሔቱ ፡ ሥራውን ፡ እንዲቀጥልና ፡ ተግባሩንም ፡ እንዲያስፋፋ ፡ የሚፈልጉትን ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ የመጽሔቱ ፡ ጠባቂና ፡ ደጋፊ ፡ እንዲሆኑ ፡ ጋበዘ ። በዚህም ፡ መሠረት ፡ ስማቸው ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ ተዘርዝሮ ፡ የሚገኙት ፤ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ጠባቂዎችና ፡ ደጋፊዎች ፡ ሆነዋል ።

ክብር ፡ አፈንጉሥ ፡ ቅጣው ፡ ይታጠቁ ።	ክብር ፡ ጸሐፊ ፡ ትእዛዝ ፡ አክሊሉ ፡ ሀብተ ፡ ወልድ ።
ክብር ፡ አፈንጉሥ ፡ ተሾመ ፡ ኃይለማርያም።	ክብር ፡ አቶ ፡ አበበ ፡ ረታ ።
የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ አሰፋ ፡ ሊበን ።	ክብር ፡ አቶ ፡ አበራ ፡ ጀምበሬ ።
የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ተወልደ ፡ መድኅን ።	ክብር ፡ አቶ ፡ በላቸው ፡ አሥራት ።
የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ካሣ ፡ በየነ ።	ክብር ፡ አቶ ፡ በፈቃዱ ፡ ታደሰ ።
የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ከበደ ፡ ከልል ።	ክብር ፡ አቶ ፡ ጌታቸው ፡ ክብረት ።
የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ማትያት ፡ ሕ/ወርቅ ።	ክብር ፡ የመቶ ፡ አለቃ ፡ ግርማ ፡ ወልደ ፡ ጊዮርጊስ ።
የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ጥበቡ ፡ በየነ ።	ክብር ፡ ዶክተር ፡ ኃይለ ፡ ጊዮርጊስ ፡ ወርቅነህ ።
የተከበሩ ፡ ም/አፈንጉሥ ፡ ኃይሌ ፡ አማን ።	ክብር ፡ አቶ ፡ ከተማ ፡ አበበ ።
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ አደራ ፡ ፍራንስዋ ።	ክብር ፡ አቶ ፡ ማሞ ፡ ታደሰ ።
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ በርሂ ፡ ስኳር ።	ክብር ፡ አቶ ፡ መሥፍን ፡ ፋንታ ።
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ሞሀመድ ፡ ኑር ፡ ሁሴን ።	ክብር ፡ አቶ ፡ መሀመድ ፡ አብዱርአህማን ።
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ብርሃኔ ፡ ክፍለ ፡ ማርያም።	ክብር ፡ አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሐአወቅ ።
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ታደሰ ፡ ጅሬ ።	ክብር ፡ ዶክተር ፡ ሥዩም ፡ ሐረጎት ።
የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ዮሐንስ ፡ በርሂ ።	ክብር ፡ አቶ ፡ ተሾመ ፡ ገ/ማርያም ።
	ክብር ፡ አቶ ፡ ይልማ ፡ ኃይሉ ።
	የተከበሩ ፡ አቶ ፡ አማኑኤል ፡ ዐምደሚካኤል ።
	የተከበሩ ፡ ቀኛዝማች ፡ ዐመዴ ፡ ለማ ።
	የተከበሩ ፡ ፊታውራሪ ፡ ባይሣ ፡ ጃሞ ።
	የተከበሩ ፡ ደጃዝማች ፡ በቀለ ፡ በየነ ።
	የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ኢያሱ ፡ ገብረ ፡ ሐዋርያት ።
	የተከበሩ ፡ አቶ ፡ ጥበብ ፡ አብርሃም ።

ቀኛዝማች : አበበ : ጅሬ ።
 አቶ : አክሊሉ : ቤተማርያም ።
 አቶ : አብርሃም : ጴጥሮስ ።
 አቶ : በቀለ : ነዲ ።
 ዶክተር : አክሊሉ : ሀብቱ ።
 አቶ : አሰፋ : በቀለ ።
 አቶ : አሰፋ : ጽጌ ።
 ዶክተር : አሊዎች : ሞሪስ ።
 አቶ : አብርሃ : ሀጀምብስ ።
 ዶክተር : በረሃ : በዩን ።
 አቶ : በዩን : አብዲ ።
 ዶክተር : ብሪዴ : ብረን : አቶ ።
 ግራዝማች : ቻሌ : ያደቱ ።
 አቶ : ደምሰው : አሳዩ ።
 ሚስተር : ኤቆ : ጆን ።
 አቶ : ኤደን : ፋሲል ።
 ዶክተር : አዩሽ : ገብረ : ክርስቶስ ።
 ቀኛ : ጌታ : ገብረ : ሃና : ቅጣው ።
 አቶ : ገብረ : ሕይወት : አረጋይ ።
 ባላምባራስ : ገመዳ : አረጌሣ ።
 አቶ : ጊላ : ሚካኤል : ባታ ።
 አቶ : ጌታሁን : አንጋው ።
 አቶ : ግርማ : አበበ ።
 አቶ : ጌታቸው : ተሰማ ።
 አቶ : ሀብቱ : መብራቱ ።
 አቶ : ኃይሌ : ወልደ : ማርያም ።
 ቀኛዝማች : ኃይለ : ማርያም : ደቦና ።
 ሚስተር : ሐሪሰን : ጄ. ቲ.
 አይ. ቤ. ቲ. ኢ. (ሕግ : ክፍል) ።
 ኢምፔርያል : ኢትዮጵያን : ቶባኮ : ሞንፖሊ ።
 ኢምፔርያል : ኢንሹራንስ : ኮምፓኒ ።
 አይ. ኢ. ጄ. የምድር : ጦር : (ሕግ : ክፍል) ።
 ካፒቲን : ቃና : ጉማ ።

አቶ : ከበደ : ገብረ : ማርያም ።
 ዶክተር : ላንግ : ፍራንዝ ።
 አቶ : በቀለ : ደምሴ ።
 ኩሎኔል : በላቸው : ዠማነህ ።
 ወይዘሮ : በልዩ : ወርቅ : ገ/መስቀል ።
 ዶክተር : ብርሃኔ : ገብራይ ።
 ሌፍተናት : ኩሎኔል : ብርሃኔ : ወልደየስ ።
 ሜጀር : ለገሠ : ገብረ : ማርያም ።
 ሚስተር : ሚሊን : ሮሽርት : ኤ.
 ዶክተር : ሚሌት : አን : ሜሪ : ጃኮሚ ።
 ብርጌዴል : ጄኔራል : መብራቱ : ፍስሐ ።
 አቶ : ነጋ : ተሰማ ።
 ፕሮፌሰር : አዶኖቫን : ካትሪን ።
 ዶክተር : ኢዚአ : ፍሲኒ ።
 አቶ : ሳልህ : ኤ. ከብሬ ።
 ሚስተር : ስኮት : ሮበርት ።
 አቶ : ሽብሩ : ሰይፉ ።
 አቶ : ሽፈራው : ወርቁ ።
 ሜጀር : ሽመልስ : መታፈሪያ ።
 ሚስተር : ስክላር : ሮናልድ ።
 ሚስተር : ሶኅሎቢስ : ዲ. ጄ.
 ሚስተር : ስቶርዲአ : አልፍረድ : ኢ.ሲ.
 አቶ : ታደሰ : አበበ ።
 አቶ : ተፈራ : ደገፌ ።
 አቶ : ተፈሪ : ብርሃኔ ።
 ፕሮፌሰር : ቱኔሪ : ቢ. ጄ.
 ዲን : ቶምሰን : ክሊፍ ።
 ፈታውራሪ : ጽጌ : ተፈሪ ።
 ዶክተር : ቫንደርሊንደን : ጄ.
 ሚስተር : ቪርህለስት : ጄሪ ።
 ሚስተር : ሾስክያስ : ኤን. ሲ.
 ሚስተር : ዊንሾፕ : ፒተር ።
 ቀኛዝማች : ውቤ : ወልደየስ ።

PATRONS OF THE JOURNAL OF ETHIOPIAN LAW

The Journal of Ethiopian Law was inaugurated by His Imperial Majesty Haile Sellassie I in the summer of 1964 as an important step in the development of Ethiopia's legal system. Subsequently, the Board of Editors of the Journal has invited those who are interested in the continuation and expansion of the Law Journal's activities to express their support by becoming Patrons of the Journal of Ethiopian Law.

H.E. Afenegus Kitaw Yitateku	H.E. Tsehafi Taezaz Aklilu H-Wold
H.E. Afenegus Teshome Haile Mariam	H.E. Ato Abebe Reta
Hon. V. Afenegus Assefa Liben	H.E. Ato Aberra Jemberre
Hon. V. Afenegus Hagos T. Medhin	H.E. Ato Belatchew Asrat
Hon. V. Afenegus Kassa Beyene	H.E. Ato Befekadu Tadesse
Hon. V. Afenegus Kebede Kelil	H.E. Ato Getachew Kibret
Hon. V. Afenegus Matias Hiletework	H.E. Lt. Girma Woldegiorgis
Hon. V. Afenegus Tibebu Beyene	H.E. Dr. Haile Giorgis Workneh
Hon. V. Afenegus Haile Aman	H.E. Ato Ketema Abebe
Hon. Ato Adera Francois	H.E. Ato Mammo Tadesse
Hon. Ato Berhe Soquar	H.E. Ato Mesfin Fanta
Hon. Ato Berhane Kifle mariam	H.E. Ato Mohammed Abdurahman
Hon. Ato Mohammed Nur Hussein	H.E. Ato Negussie Fitawake
Hon. Ato Tadesse Jirre	H.E. Dr. Seyoum Haregot
Hon. Ato Yohannes Berhane	H.E. Ato Teshome Gebre Mariam
	H.E. Ato Yilma Hailu
	Hon. Ato Abebe Augichew
	Hon. Ato Amanuel Andemichael
	Hon. Kegnazmatch Amede Lemma
	Hon. Fitawrari Bayssa Jemmo
	Hon. Dejazmatch Bekele Beyene
	Hon. Ato Eyassu Gebrehawariat
	Hon. Ato Tibebu Abraham

Kegnazmatch Abebe Jirre
Ato Aklilu Betemariam
Dr. Aklilu Habte
Ato Assefa Bekele
Ato Assefa Tsegaye
Dr. Aelion, Maurice
Ato Abraha Hadgembess
Ato Abraham Petros
Ato Bekele Nedi
Ato Bekele Demisse
Col. Belachew Jemaneh
Woizero Belyu-Work Gebremaskel
Dr. Berhane Gebrai
Lt. Col. Berhane Woldeyes
Dr. Berhe Beyene
Ato Beyene Abdi
Dr. Bryde, Brun-Otto
Grazmatch Chalie Yadetta
Ato Demissew Assaye
Mr. Eddy, Jon
Ato Eden Fassil
Dr. Eyob Gebrekristos
Kegn-getta Gebrehana Kitaw
Ato Gebrehiwot Aregai
Balambras Gameda Urgessa
Ato Gilamichael Bahta
Ato Getahun Hunegnaw
Ato Girma Abebe
Ato Getachew Tessema
Ato Habte Mebrathu
Ato Haile Woldemariam
Kegnazmatch Hailemariam Debuna
Mr. Harrison, J.T.

IBTE, Legal Department
Imperial Ethiopian Tobacco Monopoly
Imperial Insurance Company
I.E.G. Armed Forces (Legal Department)
Dr. Jacomy-Millette, Anne-Marie
Capt. Kanna Gumma
Ato Kebede Gebremariam
Dr. Lang, Franz
Major Legesse Gebremariam
Mr. Melin, Robert A.
Brig. General Mebrahtu Fesseha
Ato Negga Tessema
Ms. O'Donovan, Katherine
Dr. Ezio, Russini
Ato Salih A. Kebire
Mr. Scott, Robert
Ato Shiberu Seifu
Ato Shiferaw Worku
Major Shimelis Metaferia
Mr. Sklar, Ronald
Mr. Sogolombis, D.G.
Mr. Stordiau, Alfred O.C.
Ato Taddesse Abebe
Ato Taffara Degueffe
Ato Tefferri Berhane
Prof. Tennery, B.J.
Dean Thompson, Cliff.
Fitawrari Tsegaye Teferri
Dr. Vanderlinden, J.
Mr. Verhelst, Thierry
Mr. Vosikis, Nicolas C.
Mr. Winship, Peter
Kegnazmatch Woube Woldeyes

የፍርድ ፡ ጉዳዮች ፡ ማውጫ ።

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ።

ላቀች ፡ ተሰማ ፡ አመልካች ፤ ከፋዩ ፡ አበበ ፡ (የአሥራት ፡ አእምሮ ፡ ሥላሴ ፡ ሞግዚት ፡ ተቃዋሚ ።
 (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፷፪/፳) ፡ 208

አቶ ፡ አበበየሁ ፡ ደመቀ ፡ ከሳሽ ፤ ፩/ ሙሉ ፡ እርሻ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፤ ፪/ ሚስት ፡ ተር ፡ ዴፕራ ፡ ፍራንሱዋ ፤ ፫/ አቶ ፡ ጫንያሰው ፡ ተሾመ ፤ ተከሳሽ ።
 (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ፺፮/፳፫) ፡ 216

አሰገደች ፡ እንዳይላሉ ፡ ከሳሽ ፤ የኢምፔሪያል ፡ ኢንሹራንስ ፡ ኩባንያ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ።
 (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁ. ፩፻፺፮/፶፯) ፡ 429

ፍራቴሊ ፡ ቢጋና ፡ ኩባንያው ፡ ከሳሽ ፤ ማርሻ ፡ ትሬዲንግ ፡ ኩባንያ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ።
 (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁ. ፪፻፹፩/፳፫) ፡ 238

የኢትዮጵያ ፡ ንግድ ፡ ባንክ ፡ አክሲዮን ፡ ማኅበር ፤ ከሳሽ ፤ ኡስማን ፡ ዘኪርና ፡ አብደላ ፡ መሐመድ ፡ ሰይፍ ፡ መልስ ፡ ሰጭዎች ።
 (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁ. ፴/፳ ፡ ፴፬/፳) ፡ 247

ቻርተርድ ፡ ባንክ ፡ አፍ ፡ ለንደን ፡ ከሳሽ ፤ ሜዞን ፡ አፍ ፡ ላቢተራቶ ፡ ሊሚትድ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ።
 (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁ. ፩፻፱፻፺፮/፶፱) ፡ 266

TABLE OF CASES REPORTED
High Court

Laketch Tessema v. Kefaye Abebe (Guardian of Asrat Aemro Sellassie)
Civil Case No. 662/60 212

Ato Abebayehu Deneke v. 1) Mulu Agricultural Partnership, 2) Mr. Depra Francois, 3) Ato Chaneyalew Teshome
Civil Case No. 95/63 223

Asegedetch Indaylalu v. Imperial Insurance Co.
Civil Case No. 195/57 234

Fratelli Biga and Company v. Marsha Trading Company
Civil Case No. 281/63 243

Commercial Bank of Ethiopia v. Usman Zakir Abdela Mohammed Seif
Civil Case No. 30/60 - 34/60 258

Chartered Bank of London v. Mason of Livenrato Ethiopia Ltd.
(Civil Case No. 1995/59) 269

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤
አዲስ ፡ አበባ ፤ የንግድ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤

አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሕአወቅ ፤
አቶ ፡ መሐመድ ፡ ብርሃን ፡ ኑር ፡ ሁሴን ፤
አቶ ፡ ዘለቀ ፡ ደስታ ።

ላቀች ፡ ተሰማ ፡- አመልካች ፤
ከፋይ ፡ አበበ ፡ (የአሥራት ፡ አእምሮ ፡ ሥላሴ ፡ ሞግዚት) ፡- ተቃዋሚ ፡

የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፷፪/፳

ውርስ ፡ ...የኑዛዜ ፡ ዓይነት ፡ ...የጋብቻ ፡ ውል... የፍትሕብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፻፷፩ ፡ ፳፻፷፪ ፤
አመልካቹ ፡ በራሳቸውና ፡ በሌሎች ፡ ስም ፡ ሆነው ፡ በሚቹ ፡ የተተወው ፡ ኑዛዜ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ እንዲጸድቅና ፡ ወራሽነታቸውም ፡ በሕግ ፡ እንዲረጋገጥላቸው ፡ አመልክቱ ። ተቃዋሚም ፡ ኑዛዜው ፡ በሕግ ፡ አግባብ ፡ መሠረት ፡ ያልተተወ ፡ ስለሆነ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ እንዲያፈርሰው ፡ ጠየቁ ።

ውሳኔ ፡ ክሱ ፡ ውድቅ ፡ ሆኖአል ።

፩/ በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፻፷፩ ፡ ወይም ፡ ፳፻፷፪ ፡ መሠረት ፡ ያልተተወ ፡ ኑዛዜ ፡ ፈራሽ ፡ ነው ።

፪/ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በሕግ ፡ መሠረት ፡ ያልተተወ ፡ ኑዛዜን ፡ ዋጋ ፡ እንደሌለው ፡ አድርጎ ፡ የመመልከት ፡ ግዴታ ፡ አለበት ።

፫/ ባልና ፡ ሚስት ፡ ሊካፈሉት ፡ የሚችሉት ፡ ገብረት ፡ ቢኖር ፡ በጋብቻው ፡ ውል ፡ መሠረት ፡ ሊካፈሉ ፡ ይችላሉ ።

ውሳኔ ፤

ለዚህ ፡ ውሳኔ ፡ መነሻ ፡ የሆነው ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ ባላ/ገብረ ፡ መድሀን ፡ ጉሳ ፡ ከዚህ ፡ ዓለም ፡ መስከረም ፡ ፲ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷ ፡ ዓ. ም. በሞት ፡ ስለተለዩ ፡ ስለገብረታቸው ፡ አከፋፈል ፡ ኑዛዜ ፡ ትተው ፡ ሞተዋል ፡ ስለተባለ ፡ የሚቹ ፡ ሚስት ፡ አመልካች ፡ በራሳቸው ፡ ስምና ፡ ከሚቹ ፡ ከወለደቸው ፡ ሁለት ፡ ልጆች ፡ ወት/ሚያዬ ፡ ገብረ ፡ መድሀን ፤ ወት/ፀሐዬ ፡ ገብረ ፡ መድሀን ፡ እንዲሁም ፡ አሁን ፡ በተቃዋሚነት ፡ የሚከራከረው ፡ ከሚቹ ፡ ልጅ ፡ ከወ/አማዬ ፡ ገብረ ፡ መድሀን ፡ የተወለደ ፡ አሥራት ፡ አእምሮ ፡ ሥላሴ ፡ ስም ፡ በኑዛዜው ፡ ተጠቃሚዎች ፡ ስለሆኑ ፡ ኑዛዜው ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ እንዲጸድቅና ፡ የሕግ ፡ ወራሽነታቸው ፡ እንዲረጋገጥ ፡ በአዲስ ፡ አበባ ፡ አውራጃ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፵፫/፳ ፡ የውርስና ፡ የአስተዳደር ፡ ፋይል ፡ በ፬ /፫/፳ ፡ ተከፍቶ ፡ ተቃዋሚ ፡ እንዳለ ፡ በጋዜጣ ፡ እንዲጠራ ፡ ከተደረገ ፡ በኋላ ፡ የተቃዋሚው ፡ ሞግዚት ፡ በነገረፈጃቸው ፡ አማካኝነት ፡ ሚቹ ፡ በሕግ ፡ አግባብ ፡ የተሠራ ፡ ኑዛዜ ፡ አልተወጠም ፡ በማለት ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሱት ፡ የሚቹ ፡ ሁለት ፡ ልጆችና ፡ አንድ ፡ የልጅ ፡

ልጅ ፡ የሕግ ፡ ወራሽነታቸው ፡ እንዲረጋገጥ ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፳፪/፳ ፡ የውርስና ፡ የአስተዳደር ፡ መዝገብ ፡ በአዲስ ፡ አበባ ፡ አውራጃ ፡ ፍ/ቤት ፡ በ፲፩/፫/፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከፍተው ፡ ተቃዋሚ ፡ እንዳለ ፡ በጋዜጣ ፡ እንዲወጣላቸው ፡ ተደረገ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ሟቹ ፡ በሕግ ፡ አግባብ ፡ የተሠራ ፡ ኑዛዜ ፡ አልተወጠም ፡ ተብሎ ፡ ለቀረበው ፡ የሕግ ፡ ክርክር ፡ የአውራጃው ፡ ፍ/ቤት ፡ ውሳኔ ፡ ሳይሰጥ ፡ አመልካቹ ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፵፫/፳ ፡ በክፈቱት ፡ መዝገብ ፡ በኑዛዜው ፡ ላይ ፡ የተጠቀሱት ፡ አናዛዦች ፡ በምስክርነት ፡ ይቅረቡ ፡ በማለት ፡ ፍ/ቤቱ ፡ ስላዘዘ ፤ ትእዛዙ ፡ ሕጉን ፡ ያልተከተለ ፡ በመሆኑ ፡ ጉዳት ፡ ያደርስብኛልና ፡ መሠረታዊ ፡ የሆነ ፡ የሕግ ፡ ክርክር ፡ ያለበት ፡ ስለሆነ ፡ የአውራጃው ፡ ፍ/ቤት ፡ መዝገብ ፡ ወደ ፡ ከፍተኛው ፡ ፍ/ቤት ፡ በፍትሐብሔሩ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በቁጥር ፡ ፴፩ ፡ መሠረት ፡ ይዛወርልኝ ፡ በማለት ፡ የተቃዋሚው ፡ ጠበቃ ፡ ያቀረበውን ፡ ጥያቄ ፡ በመቀበል ፡ የከፍተኛው ፡ ፍ/ቤት ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፷፪/፳ ፡ ጉዳዩ ፡ ወደ ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተዛውሮ ፡ እንዲታይ ፡ የተደረገበት ፡ ምክንያት ፡ ለዚህ ፡ ነው ።

አሁን ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ሊወሰን ፡ የሚገባው ፡ መሠረታዊ ፡ የሕግ ፡ ጭብጥ ፡ በግልጽ ፡ የተደረገው ፡ የሟቹ ፡ ኑዛዜ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፩ ፡ ወይም ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፪ ፡ መሠረት ፡ የተፈጸመ ፡ መሆን ፡ አለመሆኑን ፡ ማረጋገጥ ፡ ነው ።

የአመልካች ፡ ጠበቃ ፡ ኑዛዜው ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ የተፈጸመ ፡ ለመሆኑ ፡ አናዛዦች ፡ ለመኖራቸው ፡ ቃሉም ፡ የሟቹ ፡ ለመሆኑ ፡ አረጋግጠው ፡ የፈረሙ ፡ ለመሆናቸው ፤ እማኞቹም ፡ አካለ ፡ መጠን ፡ ያደረሱና ፡ ያልተከለከሉ ፡ ለመሆናቸው ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፩ሺ፯፻፳፱—፩ሺ፯፻፵—፪ሺ፩—፪ሺ፪ ፡ እና ፡ ፪ሺ፫ ፡ የተደገፈ ፡ በመሆኑ ፡ እማኞቹ ፡ በምስክርነት ፡ እንዲቀርቡ ፡ በማለት ፡ ያቀረበው ፡ ጥያቄ ፡ ሕጋዊ ፡ ምክንያት ፡ የለውም ። የክርክሩ ፡ ጭብጥ ፡ በግልጽ ፡ በተደረገው ፡ የሟቹ ፡ ኑዛዜ ፡ ላይ ፡ አራት ፡ ምስክሮች ፡ (እማኞች) ፡ የፈረሙበት ፡ ለመሆኑ ፡ ዋናውን ፡ ኑዛዜ ፡ ከመመልከት ፡ በቀር ፡ ይህንኑ ፡ እንዲያረጋግጡ ፡ የፈረሙትን ፡ ምስክሮች ፡ በምስክርነት ፡ አቅርቦ ፡ መጠየቅ ፡ አስፈላጊ ፡ ባለመሆኑ ፡ የአመልካች ፡ ጠበቃ ፡ ጥያቄ ፡ አልተደገፈም ።

አሁን ፡ ወደ ፡ ሕጉ ፡ አንቀጽ ፡ ምርመራ ፡ እንመለስ ። የተጠቀሱት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፩—፯፻፹፪—፯፻፹፫ ፡ የሚከተለውን ፡ ይደነግጋሉ ። ቁጥር ፡ ፯፻፹፩ ፡ (፩) ፡ «በግልጽ ፡ የሚደረገው ፡ ኑዛዜ ፡ ተናዛዦች ፡ እየተናገረ ፡ ማናቸውም ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ ተናዛዦች ፡ ራሱ ፡ የሚጽፈው ፡ ነው ።

(፪) “ኑዛዜው ፡ በተናዛዦችና ፡ በአራት ፡ ምስክሮች ፡ ፊት ፡ ካልተነበበና ፡ ይኸም ፡ ሥርዓት ፡ (ፎርማሊቲ) ፡ መፈጸሙንና ፡ የተጻፈበትንም ፡ ቀን ፡ የሚያመለክት ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ፈራሽ ፡ ነው ።

(፫) ተናዛዦችና ፡ ምስክሮቹ ፡ በኑዛዜው ፡ ላይ ፡ ወዲያውኑ ፡ ፈርማቸውን ፡ ወይም ፡ ያውራ ፡ ጣት ፡ ምልክታቸውን ፡ ካላደረጉበት ፡ በቀር ፡ ፈራሽ ፡ ነው ።”

ቁጥር ፡ ፯፻፹፪ “በግልጽ ፡ ለሚደረገው ፡ ኑዛዜ ፡ ከምስክሮቹ ፡ መካከል ፡ አንዱ ፡ ዳኛ ፡ ወይም ፡ ውል ፡ ለማዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ የተሰጠው ፡ ሰው ፡ ሆኖ ፡ ኑዛዜውም ፡ የተደረገው ፡ ይህ ፡ ዳኛ ፡ ወይም ፡ ይህ ፡ ለማዋዋል ፡ ሥልጣን ፡ የተሰጠው ፡ ሰው ፡ ሥራቸውን ፡ በሚያካሂዱበት ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ለኑዛዜው ፡ ዋጋ ፡ ለማግኘት ፡ ሁለት ፡ ምስክሮች ፡ ብቻ ፡ በቂ ፡ ናቸው ።” ይላል ። ቁጥር ፡ ፯፻፹፫ ፡ ክርክር ፡ ያልተነግሰበት ፡ ስለሆነ ፡ አልፈነዋል ።

እንግዲህ ፡ ፍሬ ፡ ነገሩን ፡ ከሕጉ ፡ ጋር ፡ እናገናዝበው ። ሐምሌ ፡ ፲፱ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፺፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በግልጽ ፡ የተደረገው ፡ የሚቼ ፡ ዋና ፡ ኑዛዜ ፡ በማስረጃነት ፡ ቀርቦልን ፡ እንደተመለከትነው ፡ በምስክርነት ፡ እማኝ ፡ ሆነው ፡ የፈረሙት ፡ ሦስት ፡ ምስክሮች ፡ ናቸው ፤ እነሱም ፡ አቶ ፡ ዘለቀ ፡ ታችበሌ ፤ አቶ ፡ አርአያ ፡ ወሮታ ፡ እና ፡ አቶ ፡ ሰይፉ ፡ ደምሴ ፡ ናቸው ። ቁጥር ፡ ፰፻፹፩ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፪) ፡ እና ፡ (፫) ፡ በተባለው ፡ ኑዛዜ ፡ ላይ ፡ አራት ፡ ምስክሮች ፡ መፈረም ፡ ያለባቸውና ፡ ይህም ፡ ፎርማሊቴ ፡ ካልተፈጸመ ፡ በቀር ፡ ኑዛዜው ፡ ፈራሽ ፡ ነው ፡ በማለት ፡ በግልጽ ፡ ያስረዳል ። እዚህ ፡ ላይ ፡ ዋናው ፡ ጥያቄ ፡ የሚቼ ፡ እውነተኛ ፡ ኑዛዜ ፡ ከሆነ ፡ ሦስት ፡ ምስክሮች ፡ ብቻ ፡ ቢፈረሙበትም ፡ በዚህ ፡ ሥርዓት ፡ (ፎርማሊቴ) ፡ ጉድለት ፡ ኑዛዜውን ፡ ውድቅ ፡ ሊያደርገው ፡ አይገባም ፡ የሚል ፡ ክርክር ፡ ሊያስነሣ ፡ ይችላል ፡ ይሆናል ። እንዲህ ፡ ያለው ፡ ጥያቄ ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ክርክር ፡ አስነስቷል ፤ ሕጉ ፡ የሚጠይቀው ፡ ሥርዓት ፡ (ፎርማሊቴ) ፡ አፈጻጸም ፡ ጥቅምና ፡ ጉዳት ፡ አለው ፤ በአንድ ፡ በኩል ፡ በሕዝብ ፡ አዋዋይ ፡ እርዳታ ፡ ሳይደረግ ለትና ፡ የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ባለሥልጣን ፡ እንዲያጸድቅለት ፡ ሳይደረግ ፡ እያንዳንዱን ፡ ሰው ፡ ኑዛዜ ፡ ማድረጉ ፡ የሚጠቅመው ፡ ሲሆን ፡ በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ሕጉ ፡ የሚጠይቀውን ፡ ሥርዓት ፡ የጉደለው ፡ ኑዛዜ ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ሆኖ ፡ በመቆጠሩ ፡ ነው ። በኑዛዜ ፡ ውስጥ ፡ የተጠቀሰው ፡ አነጋገር ፡ አስራካሪ ፡ ሆኖ ፡ መተርጎም ፡ ያስፈለገ ፡ እንደሆነ ፡ በኑዛዜ ፡ አተረጎጥም ፡ ሥርዓት ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ ወደተናዛዥ ፡ እውነተኛ ፡ ሐሳብ ፡ የሚቀርበውን ፡ ትርጉም ፡ መስጠት ፡ እንደሚገባ ፡ የታወቀ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ኑዛዜው ፡ ሕጉ ፡ በሚጠይቀው ፡ ሥርዓት ፡ ያልተፈጸመ ፡ ሆኖ ፡ ሲገኝ ፡ ይህ ፡ የኑዛዜውን ፡ ቃል ፡ መተርጎም ፡ ሳይሆን ፡ ሕጉ ፡ የሚጠይቀውን ፡ ሥርዓት ፡ ያለመከተል ፡ ጉድለት ፡ ነው ። ሕጉ ፡ የግልጽ ፡ ኑዛዜ ፡ በሚደረግበት ፡ ጊዜ ፡ ተናዛዥ ፡ በአራት ፡ ምስክሮች ፡ ፊት ፡ መናዘዝና ፡ እሱም ፡ ምስክሮቹም ፡ ወዲያውኑ ፡ መፈረም ፡ አለባቸው ፡ ያለው ፡ ተናዛዥ ፡ የተናዘዘው ፡ ኑዛዜ ፡ እርግጠኛ ፡ መሆኑን ፡ ለማረጋገጥ ፡ ነው ። ኑዛዜ ፡ የሚደረግበት ፡ ስርዓት ፡ (ፎርማሊቴ) ፡ አጠባበቅ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በቀላሉ ፡ የተመለከተው ፡ እንደሆነ ፡ ሥርዓት ፡ የጉደለው ፡ ኑዛዜ ፡ ሁልጊዜ ፡ የማያቋርጥ ፡ የክርክር ፡ ምንጭ ፡ ሆኖ ፡ ነገር ፡ ፈላጊውን ፡ ሁሉ ፡ በማስገምገም ፡ ወደ ፡ ነገር ፡ ሠርዓሪነት ፡ የሚሰበው ፡ ይሆናል ።

አዲሱ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በተለየ ፡ ቁጥር ፡ ፰፻፹፩ ፡ (፪) ፡ (፫) ፡ ያለፈውን ፡ ልማዳችንን ፡ ለማጠንከር ፡ በግልጽ ፡ የሚደረግ ፡ ኑዛዜ ፡ በአራት ፡ ምስክሮች ፡ መፈረም ፡ ያለበት ፡ ለመሆኑና ፡ ይህም ፡ ሥርዓት ፡ ባይፈጸም ፡ ኑዛዜው ፡ ፈራሽ ፡ መሆኑን ፡ በማያጠራጥር ፡ አነጋገር ፡ ይደነግጋል ። በፍትሕ ፡ ነገሥት ፡ በምዕራፍ ፡ ፵፩ ፡ በክፍል ፡ (፩) ፡ እንደተመለከተው ፡ የምስክሮቹ ፡ ቁጥር ፡ ይብዛም ፡ ይነሰም ፡ እንጂ ፡ በኑዛዜ ፡ ላይ ፡ የሚፈረሙ ፡ ምስክሮች ፡ ቁጥር ፡ የተወሰነ ፡ በመሆኑ ፡ የኑዛዜ ፡ ምስክሮች ፡ ፊርማ ፡ በልማዳችን ፡ የታወቀ ፡ ሥርዓት ፡ ነበር ፡ ማለት ፡ ነው ። አዲሱ ፡ ሕግ ፡ ግን ፡ ከአራት ፡ ምስክሮች ፡ ያላነሱ ፡ መፈረም ፡ አለባቸው ፡ በማለት ፡ የሥርዓቱን ፡ አጠባበቅ ፡ አጠነከረው ። ይህም ፡ የሚያስረዳው ፡ የሥርዓቱ ፡ አፈጻጸም ፡ ጥብቅ ፡ እንዲሆን ፡ ሕጉ ፡ የደነገገው ፡ መሆኑን ፡ ነው ፤ ከሚሻሻለው ፡ ከሕብረ ፡ ሰብ ፡ እደግት ፡ ጋር ፡ ተመጣጥኖ ፡ የወጣው ፡ ሕግ ፡ እሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ካልተደረገ ፡ በቀር ፡ የሕብረ ፡ ሰብ ፡ ጥቅም ፡ የሕዝቡ ፡ ሥርዓት ፡ እየተጠበቀ ፡ በሚገባው ፡ ሊራመድ ፡ ስለማይችል ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሁሉ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የዋለውን ፡ ሕግ ፡ ተፈጻሚ ፡ ማድረግ ፡ አይነተኛ ፡ ተግባራቸው ፡ ነው ።

በማስረጃ ፡ የቀረበልንን ፡ የሚቼን ፡ ዋና ፡ ኑዛዜ ፡ ስንመለከተው ፡ ተናዛዥና ፡ ሦስት ፡ እማኞች ፡ በምስክርነት ፡ የፈረሙበት ፡ መሆኑን ፡ ያስረዳል ። በቁጥር ፡ ፰፻፹፩ ፡ መሠረት ፡ አራት ፡ ምስክሮች ፡ የፈረሙበት ፡ ኑዛዜ ፡ መሆን ፡ ይገባው ፡ ነበር ፤ የፍ

ትሐ : ብሔሩ : ሕግ : ቁጥር : ፰፻፹፪ : ከምስክሮቹ : መካከል : አንዱ : ዳኛ : ወይም :
ውል : ለማዋዋል : ሥልጣን : የተሰጠው : ሰው : ሆኖ : ኑዛዜውም : የተደረገው : የተ
ባሉት : ባለሥልጣኖች : ሥራቸውን : በሚያካሂዱበት : ክፍል : ውስጥ : የሆነ : እንደ
ሆነ : ለኑዛዜው : ዋጋ : ለመስጠት : ሁለት : ምስክሮች : ብቻ : በቂ : ናቸው : በማለት :
ይደነግጋል ። በቀረበልን : ኑዛዜ : ላይ : ከፈረሙት : ሦስት : ምስክሮች : ውስጥ :
ሁለቱ : ዳኛ : ወይም : ውል : ለማዋዋል : ሥልጣን : የተሰጠው : ሰው : ሆኖ : ኑዛ
ዜው : የተደረገው : ዳኛው : ወይም : ውል : ለማዋዋል : ሥልጣን : የተሰጠው :
ሰው : ሥራቸውን : በሚያካሂዱበት : ክፍል : ውስጥ : ለመሆኑ : የቀረበ : ማስረጃ :
የለም ። የአመልካቹ : ጠበቃ : ለቃል : ክርክር : ያህል : ለችሎቱ : በቃል : አነጋገር :
አወሳ : እንጂ : ማስረጃ : በማቅረብ : አላስረዳም ። ስለዚህ : በዚህ : ሁሉ : ምክንያት :
ሟቹ : ባላንበራስ : ንብረ : መድሃን : ጎሳ : ሐምሌ : ፲፱ : ቀን : ፲፱፻፶፰ : ዓ : ም : በግ
ልጽ : ያደረጉት : ኑዛዜ : የፍትሐብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፰፻፹፩—በሚያዘው : መሠ
ረት : በአራት : ምስክሮች : ያልተፈረመ : ወይም : በቁጥር : ፰፻፹፪ : መሠረት :
ያልተፈጸመ : ስለሆነ ፤ ፈራሽ : ነው : ብለናል ። በአዲስ : አበባ : አውራጃ : ፍርድ :
ቤት : ሁለቱም : ተከራካሪ : ወገኖች : የሕግ : ወራሾቹን : ለማረጋገጥ : በፍትሐብሔር :
መዝገብ : ቁጥር : ፩፻፵፫/፳ : እና : ፪፻፳፪/፳ : የውርስና : የአስተዳደር : ፋይል :
ከፍተው : ጥያቄአቸውን : ፍርድ : ቤቱ : ተቀብሎ : ተቃዋሚ : እንዳለ : በጋዜጣ :
እንዲጠራ : ስለአዘዘ : ተቃዋሚ : እንዳለ : የሚጠራበት : ማስታወቂያ : በአዲስ :
ዘመን : ጋዜጣ : ሐያ : ሰባተኛ : ዓመት : ቁጥር : ፰፻፹፯ : ጎዳር : ፳ : ቀን : ፲፱፻፷ :
ዓ : ም : እና : ሐያ : ሰባት : ዓመት : ቁጥር : ፰፻፹፰ : ጎዳር : ፳፩ : ቀን : ፲፱፻፷ :
ዓ : ም : የወጣበት : ማስረጃ : ከመዝገቡ : ጋር : ተያይዟል ፤ በዚህ : ማስታወቂያ :
መሠረት : ተቃዋሚ : ስላልቀረበ : ከአመልካቹ : ከወ/ላቀች : ተሰማ : የተወለዱት :
ወይዘሪት : ሚዳይ : ንብረ : መድሃን : እና : ወይዘሪት : ፀሐይ : ንብረ : መድሃን ፤ እን
ዲሁም : ከሟቹ : ልጅ : ከወ/እማዬ : የተወለደው : (የልጅ : ልጅ) : አሥራት :
አእምሮ : ሥላሴ : ብቻ : የሟቹ : የሕግ : ወራሾች : መሆናቸውን : አረጋግጠን : ወስነናል ።

ሚስት : በኑዛዜ : ካልሆነ : በቀር : ያለኑዛዜ : በፍትሐ : ብሔሩ : ሕግ : በቁጥር :
፰፻፵፪ : እና : በተከታታዮቹ : ቁጥሮች : መሠረት : የሕግ : ወራሽ : ስላልሆነች :
አመልካቹ : ከሟቹ : ባላቸው : ጋር : የሚካፈሉት : ሐብት : ቢኖር : የሚፈጸመው :
በጋብቻቸው : ውል : መሠረት : ስለሆነ ፤ በጋብቻቸው : ውል : መሠረት : መብታቸ
ውን : ለመጠየቅ : ይችላሉ : ብለናል ።

የሟቹ : ኑዛዜ : ስለፈረሰ : አመልካቹ : ወይ/ላቀች : ተሰማ : የውርሱ : ንብረት :
ጠባቂ : ከመሆን : እንዲሁም : ሂሳብ : ተቆጣጣሪውም : አቶ : ሣህሉ : የሻነው :
አብረው : ተሸረዋል ። የሟቹ : ንብረት : መብት : ባላቸው : ባለጥቅሞችና : ወራሾች :
መካከል : እስኪከፋፈል : ድረስ : ለጊዜው : የውርሱ : ንብረት : ጠባቂ : የሚሆን :
ሰው : መሾም : አስፈላጊ : ስለሆነ ፤ የቤተሰቡን : ጥቅምና : ፍቅር : የሚጠብቅ : የታ
መነ : ዋስትና : ያለው : ጨዋ : ሰው : ሁለቱም : ወገኖች : ተስማምተው : የሚሾምላ
ቸውን : ሰው : በቶሎ : ለፍርድ : ቤቱ : እንዲያስታውቁ ። ባይስማሙ : ግን : ፍርድ :
ቤቱ : ይሾምላቸዋል ። ለሚሾመው : አዲሱ : ንብረት : ጠባቂ : ከዚህ : በፊት : የው
ርሱ : ንብረት : ጠባቂ : የነበሩት : ወይ/ላቀች : ተሰማ : የውርሱን : ሀብት : ዝርዝርና :
ገቢና : ወጪውን : ሂሳብ : በሚገባ : አጠናቅቀው : የማቅረብ : ግዴታ : አለባቸው :
ብለናል ።

የዳኝነቱን ፤ ኪሣራና : የጠበቃ : አበል : ሁለቱም : ወገኖች : ይቻቻሉ : ብለናል ።

ይህ : ውሳኔ : ዛሬ : መስከረም : ፲፯ : ቀን : ፲፱፻፷፩ : ዓ : ም : ሁለቱም : ወገኖች :
ባሉበት : ተሰጠ ።

HIGH COURT
Addis Ababa, Commercial Division

Judges:

Ato Nigussie Fitawake
Ato Mohammed Berhan Nurhussen
Ato Zelleke Desta

**LAKETCH TESSEMA v. KEFAYE ABEBE (GUARDIAN OF ASRAT
AEMRO SELASSIE)**

Civil Case No. 662/60

Succession—form of a will — marriage contract — Arts. 881 and 882 of the Civil C.

The plaintiff applied in the name of herself and others claiming that the will left by the deceased be recognized by court and that they be declared as legal successors. The respondent contested that the will was not made in accordance with the law and prayed the court to invalidate it.

Held: Action dismissed.

- 1) A will not made in accordance with either Art. 881 or Art. 882 of the Civil C. is invalid.
- 2) The court has a duty not to execute a will which does not follow the formalities required by law.
- 3) A wife may, however, share property, if there is any, with her husband according to the marriage contract that she had with her husband.

DECISION

The facts leading to this decision are as follows:

Balambaras Gebremedhin Gosa died on September 21, 1967 (G. C.). It has been said that the deceased has left a will specifying the partition of his property. The wife of the deceased applied in the name of herself and her two children from the deceased, Woizerit Medaye Gebremedhn and Teshay Gebremedhin and in the name of Asrat Aemero Sellassie, the deceased's grandson born from his daughter, Woizero Imaye Gebremedhin, the present respondent. She submitted probate and administration file bearing No. 543/60 to the Awraja Court of Addis Ababa on Nov. 14, 1967 (G. C.) stating that they are the beneficiaries of the will and prayed the court to recognize the will and their status as legal heirs as being valid. To know if there are any other claimants, a notice was published in a newspaper. After this, the guardian of the respondent, through her pleader, claiming that the deceased has not left a will done in accordance with law, submitted probate and administration file No. 622/60 on Nov. 21, 1967 G. C. in order to ascertain the status of the above mentioned two children, of the deceased and his grandson as the legal successors of the deceased by law. A notice was then published in a newspaper to know if there were other claimants. The respondent contended that the Awraja

Court's order to call the witness listed in the plaintiffs file 543/60 before deciding the issue of whether the deceased has left a will in accordance with the law or not was illegal and would prejudice her rights. She further contended that since the case involves basic question of law, the case should be transferred from the Awraja to the High Court in accordance with Art. 31 of the Civil Proc. C. Due to these reasons, the High Court accepted the pleading presented by respondent's attorney and has accordingly ordered in file No. 662/60 that the case be transferred and be heard by the High Court.

The basic legal issue to be considered is, whether the public will made by the deceased was made in accordance with either Arts. 881 or 882 of the Civil C.

The plaintiff's attorney contention that the will was made in accordance with the law and that there were witnesses who signed the will attesting that the words contained in it were those of the deceased and that the witnesses be produced before the court since the witnesses mentioned are of age and are not legally interdicted pursuant to Arts. 1729-1730, 2001-2002 and 2003 of the Civil C. has no legal reason to back it. Since the central issue in the case is whether four witnesses have signed the public will made by the deceased and since this can be checked easily by seeing the original copy of the will, we find it unnecessary to call the witnesses. Thus, the plaintiff's attorney request is rejected.

Let us now analyze the code articles cited. The cited articles of the Civil C., Arts. 881, 882 and 883 provide as follows: Art. 881 states, (1) "A public will shall be written by the testator himself or by any person under the dictation of the testator." (2) "It shall be of no effect unless it is read in the presence of the testator and of four witnesses and mentioned the fulfilment of this formality and of its date is made therein. (3) "It shall be of no effect unless the testator and the witnesses immediately sign the will or fix their thumb mark thereon."

Art 882 states, "A public will shall be valid where it is made in the presence of two witnesses one of whom is a registrar or a notary acting in the discharge of his duties." We have not mentioned Art. 883 for there is no argument based on it.

Let us now relate the facts of the case with the law. The original copy of the public will of the deceased made on July 26, 1966 was presented as evidence and we have seen that three witnesses have signed on it. These are Ato Zeleke Tatch Bele, Ato Araia Worota and Ato Seifu Demissie. Art. 881 (2) (3) of the Civil C. clearly state that a will not signed by four witnesses shall be of no effect. One may argue that if it can be shown that the will is actually made by the deceased the non-fulfillment of the above formalities should not deprive the will of its legal effect, as was done in the past. Fulfillment of procedures or formalities required by law have advantages and disadvantages. On the one hand it is to the advantage of every individual to be in a position of making a will without requiring assistance from the notary or without seeking ratification by court authorities. On the other hand a will not fulfilling the procedures (formalities) required by law is of no legal effect. Where the provisions of a will are ambiguous and require interpretation, obviously we have to seek the common intention of the testator. However, if procedures required by law are not fulfilled by the will, this is not a question of interpreting the words of the will but a mistake or fault of not following the procedures required by law. The imposition of the requirement of the presence of four witnesses and the affixing of their signature is to make sure that the will is actually made by the testator. Unless the court is serious to see to it that all the

formal requirements of making a will are met, it will encourage people to engage in litigation by providing them with another source for disputes.

The new Civil Code, in particular Art. 881 (2) (3) revitalizing our customary law, in unequivocal manner provide that public will must be signed by four witnesses and unless this is met, the will shall have no legal effect. The Fitha Negast in chapter 41, section 1 provides for a signature of a will by a certain specified number of witnesses. Though this number may be greater or lesser than that provided in the Civil Code undoubtedly the signature of witnesses in a will is a customarily required formality. The new law, by clearly stating that not less than four witnesses should sign a will makes the formal requirements more stringent. It is the duty of the courts to see to it that the law, enacted to meet the needs of a developing society be executed. Otherwise, security and order of society cannot be maintained and progress of society would be hampered.

A glance at the original copy of the will left by the deceased, which was submitted to us as an evidence, shows that only three witnesses have signed it. According to Art. 881 of the Civil C. the will should have been signed by four witnesses. Art 882 of the Civil C. provides that if one of the witnesses is a judge or a notary and if the will was made at a place where such authorities carry on their duties, presence of two witnesses suffices to make the will valid. We are not presented with evidence to show that one of the three witnesses who signed on the will was either a judge or a notary and that the will was made at the working place of either the judge or notary. Although such an allegation was orally made by the plaintiff's attorney, he did not back it by producing evidence. Since the public will made by Balambaras Gebremedhin Gosa on July 26, 1966 G.C. was neither signed by four witnesses as required by Art. 881 nor made according to Art. 882 of the Civil C. we declare it to be invalid. The Awraja Court of Addis Ababa, after accepting the claims filed by both parties in probate and administration file No. 543/60 and 662/60, ordered a notice to be published in a newspaper to know if there were other claimants. Accordingly, a notice calling upon any claimant, was published on 27th year No. 887 of Addis Zemen on Nov. 30, 1967 G.C. and 27th year No. 888 on Dec. 1, 1967 G.C. Evidence showing that it was published is attached to the file. Since no other claimant appeared, we have ascertained, and decided that only the children born from Woizero Laketch Tessema, the plaintiff, and Woizerit Medaye Gebremedhin and Woizerit Teshai Gebremedhin, and the son born from the daughter of the deceased, Woizero Imayu, i.e., the deceased's grandson, Asrat Aemro Selassie, are the legal successors.

If not by a will, a wife is not a legal successor according to Art. 842 and subsequent. If there is any property that the plaintiff is entitled to share with her husband, it should be done according to the marriage contract. We thus hold that she can assert her right basing on the marriage contract.

Since the will is invalidated, the appointment of Woizero Laketch as executor of the will and the appointment of Ato Sahlu Yeshenew as an accountant are cancelled. Until the time when the property of the deceased be shared among the lawful heirs and other beneficiaries, we feel that it is essential that someone be appointed to manage the property. We, hereby, order that both parties elect, and notify the court as soon as possible, an honest man with acceptable guarantee, who would work for the interest and good of the family. In case they fail to agree, the court shall appoint one. We also order that the outgoing manager, Woizero Laketch

LAKETCH TESSEMA v. KEFAYE ABEBE

draw an inventory showing the details of the property to be inherited and a balance showing the income and costs incurred, to the person to be appointed as liquidator. We believe that this is her obligation.

We order both parties to pay court fees and their own lawyer's fees.

This judgment is given, today 26th of September 1968 G.C. in the presence of both the parties.

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤

አዲስ ፡ አበባ ።

ዳኞች ፤

አቶ ፡ አሰፋ ፡ ሊበን ፤

አቶ ፡ መሐመድ ፡ ብርሃን ፡ ኑር ፤

አቶ ፡ ጥበቡ ፡ አብርሃም ።

ከሳሽ ፤ አቶ ፡ አበባየሁ ፡ ደመቀ ፤

ተከሳሾች ፤ ል/ ሙሉ ፡ እርሻ ፡ የሽርክና ፡ ማህበር ፤

፪/ ሚስተር ፡ ዴፕራ ፡ ፍራንዲ ፤

፫/ አቶ ፡ ጫንያለው ፡ ተሾመ ።

የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ፲፮/፳፫

የክሱ ፡ ምክንያት ፡ ተከሳሾች ፡ ለከሳሽ ፡ ፴፩/፪፻፶ ፡ ብር ፡ ይክፍላሉ ፡ በማለት ፡ የቀረበ ፡ ነው ። ከፍ ፡ ብሎ ፡ በተጠቀሰው ፡ ነገር ፡ ቀጥሎ ፡ ያለውን ፡ ፍርድ ፡ ሰጥተናል ።

የንግድ ፡ ሕግ—ስለንግድ ፡ ማኅበሮች—የሥራ ፡ አስኪያጅ ፡ ሥልጣንና ፡ ግዴታዎች—የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፯/፪፻፫ ፡ እስከ ፡ ፪፯/፪፻፮ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፸፩ ፡ ፪፻፸፪ ፡ ፪፻፸፮ ፤

በከሳሽና ፡ በሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ (በሚስተር ፡ ዴፕራ ፡ ፍራንዲ) ፡ በተደረገው ፡ የብድር ፡ ውል ፡ ምክንያት ፡ ከሳሽ ፡ ተከሳሾቹ ፡ የኢት ፡ ፴፩/፪፻፶ ፡ ብር ፡ ይክፍላሉ ፡ በማለት ፡ በሦስቱ ፡ ተከሳሾች ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ አቀረበ ። ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ የአንደኛው ፡ ተከሳሽ ፡ (የሙሉ ፡ እርሻ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር) ፡ ሥራ ፡ አስኪያጅ ፡ ነው ። ከሳሽም ፡ ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ብድሩን ፡ የተዋለው ፡ በአንደኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ስም ፡ ስለሆነና ፡ ሙሉ ፡ እርሻ ፡ የንግድ ፡ ማኅበርም ፡ በአንደኛው ፡ ተከሳሽና ፡ በሦስተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ (አቶ ፡ ጫንያለው ፡ ተሾመ) ፡ የተቋቋመ ፡ ስለሆነና ፡ እሱም ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ስለሆነ ፡ ሦስቱም ፡ ባለዕዳዎች ፡ ናቸው ፡ ብሏል ፡ ሦስተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ግን ፡ ዕዳው ፡ የሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ የግል ፡ ዕዳ ፡ ነው ፡ ብሏል ።

ውሳኔ ፤ በሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ ተፈረደበት ።

፩/ የእሽመር ፡ ማኅበር ፡ ለሌላ ፡ ወገን ፡ የታወቀ ፡ ከሆነ ፡ ለዚያ ፡ ወገን ፡ የእሽመር ፡ ማኅበር ፡ እንደሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ይቆጠራል ።

፪/ የማስተዳደር ፡ ሥልጣን ፡ በማኅበሩ ፡ ስም ፡ ገንዘብ ፡ የመበደርን ፡ ሥልጣን ፡ አይጨምርም ።

፫/ ሥራ ፡ አስኪያጁ ፡ የተለየ ፡ ሥልጣን ፡ በሽርክናው ፡ ስምምነት ፡ ካልተሰጠው ፡ በስተቀር ፡ የማስተዳደሩን ፡ ሥልጣን ፡ ብቻ ፡ መሥራት ፡ ይኖርበታል ።

ፍርድ ።

ከሣሽ ፡ ክሱን ፡ ሲመሠርት ፡ እንደኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ሙሉ ፡ እርሻ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፹ ፡ (፩) ፡ መሠረት ፡ በሁለተኛውና ፡ በሶስተኛው ፡ ተከሳሾች ፡ የተቋቋመ ፡ የእርሻ ፡ ማኅበር ፡ ነው ። ይህም ፡ ማኅበር ፡ ለርሻው ፡ ሥራ ፡ ማስፋፊያ ፡ እንዲሆን ፡ ሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ ባለው ፡ ሥራ ፡ አስኪያጅ ፡ በሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ ተፈረደበት ።

ኛው : ተከሳሽ : በሚስተር : ዲፕራ : ፍራንሷ : አማካይነት : ውልና : ተስፋ : ሰነድ : በመፈረም : ከከሳሽ : ላይ : ክስ : የቀረበበትን : ገንዘብ : ተበድረዋል ። በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፶፭ : (፩) : መሠረት : ዕዳውን : ማኅበሩ : መክፈል : ባይችል : በዚህ : ቁጥር : ንዑስ : ቁጥር : ፪ : እና : በፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፩፻፷፻፺ : ማኅበረተኞች : ከግል : ንብረታቸው : በአንድነትና : በነጠላ : ይከፍላሉ ። በዚህ : ዓይነት : ይፈረድልኝ : በማለት : ጠይቆ : ማስረጃውን : አያይዞ : አቅርቧል ።

ሁለተኛው : ተከሳሽ : ሚስተር : ዲፕራ : ፍራንሷ : በሰጠው : መልስ : ዕዳውን : አምኗል ። ተበድራ : ለርሻው : ሥራ : አውየዋለሁ : ብሏል ። ሶስተኛው : ተከሳሽ : አቶ : ጫንያለው : ተሾመ : በጻፉት : መልስ : የሚከተለውን : ገልጸዋል ። ይህም : እኔ : ከሁለተኛው : ተከሳሽ : ጋር : በሽርክና : ለመሥራት : የተዋዋልኩ : በንግድ : ሕግ : ከቁጥር : ፪፻፸፩ : እስከ : ፪፻፸፱ : በተመለከተው : በእሽሙር : ማኅበር : ደንብ : ስለሆነ : ከሣሽ : የጠቀሰው : የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፹ : አይመለከተውም ። ሁለተኛው : ተከሳሽ : የሙሉ : እርሻ : ሥራ : አስኪያጅ : ሆኖ : የተሾመው : በተጠቀሰው : የእሽሙር : ማኅበር : ሕግ : ስለሆነ : በንግድ : ሕግ : በቁጥር : ፪፻፸፮ : መሠረት : ሁለተኛው : ተከሳሽ : በግል : በገባው : ዕዳ : ሶስተኛው : ተከሳሽ : አይጠየቅም ። ሁለተኛው : ተከሳሽ : ለሶስተኛው : ተከሳሽ : ወኪል : ሆኖ : እንዲሠራ : የተሰጠው : ሥልጣን : በፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ከቁጥር : ፪፻፪፻፫ : እስከ : ፪፻፪፻፮ : በተመለከተው : ስለሆነ : ከአስተዳደር : ሥራ : በቀር : ሌላ : ሥልጣን : የለውም ፤ ራሱ : የተበደረው : የግል : ዕዳው : ነው ። ሙሉ : እርሻ : የተባለውን : የክብት : ርቢ : ድርጅት : በሥራ : አስኪያጅነት : እንዲሠራ : ከመወከል : በቀር : በማኅበሩ : ደንብ : ወይም : በውክልናው : ሥልጣን : በማኅበሩ : ስም : ወይም : በሶስተኛው : ተከሳሽ : ስም : ገንዘብ : እንዲበደር : የውክልና : ሥልጣን : አልተሰጠውም ። ስለዚህ : በፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፩፻፱፻፲ : መሠረት : ከክሱ : ውጭ : ሌሁን : ብለዋል ። የእሽሙር : ማኅበር : ደንብና : ሁለተኛው : ተከሳሽ : የአስተዳደር : ሥልጣን : የተሰጠበት : ነው : በማለት : ሁለት : ማስረጃዎች : አቅርበዋል ።

ከሣሹ : ሶስተኛው : ተከሳሽ : ላቀረቡት : መቃወሚያ : የመልስ : መልስ : ሰጥተዋል ። በዚህም : ከሣሹ : እንደሚከተለው : ተከራክረዋል ። ይህም : ሶስተኛው : ተከሳሽ : የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፹ : ሊጠቀስብኝ : አይገባም : ያሉት : አላግባብ : ነው ። ራሳቸው : ያቀረቡት : የውክልና : ሥልጣን : ማኅበሩ : የሽርክና : ማኅበር : መሆኑን : ሁለቱ : ተከሳሾች : መስማማታቸውን : ያስረዳል ። ድርጅቱ : የእሽሙር : ማኅበር : ነው : ቢባል : እንኳ : በማስረጃዎቹ : መሠረት : የድርጅቱ : መቋቋም : ለእኔ : ለሶስተኛው : ወገን : የታወቀ : መሆኑን : ስለማያስረዱ : በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፸፪ : (፬) : ድርጅቱን : የሽርክና : ማኅበር : እንደሆነ : ያስቆጥረዋል ። ከዚህም : በቀር : ሶስተኛው : ተከሳሽ : የሁለተኛውን : ተከሳሽ : ሥራ : አስኪያጅነት : አምነው : ነገር : ግን : የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፸፮ : (፪) : ጠቀሰው : ዕዳው : አይመለከተኝም : ያሉት : አላግባብ : ነው ። በመመሥረቻው : ጽሑፍ : ቁጥር : ፮ : እና : ፲፪ : (፫) : ማኅበረተኞች : ትርፍና : ኪሣራውን : ይካፈላሉ ። ሥራ : አስኪያጅ : ያልሆኑ : ማኅበረተኞች : ደንቡ : ባለው : ነው : ሐላፊ : የሚሆኑ : ስለሚል : የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፸፮ : (፪) : ሐላፊነት : አይቀርላቸውም ። ሦስተኛው : ተከሳሽ : በፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ከቁጥር : ፪፻፳፫ : እስከ : ፪፻፳፮ : ያለውንና : ቁጥር : ፩፻፱፻፲ : ጠቀሰው : ሁለተኛው : ተከሳሽ : በነዚህ : ቁጥሮች : መሠረት : የአስተዳደር : ሥራ : እንዲሠራ : ብቻ : ስለተወከለ : የአንድነትና : የነጠላ : ሐላፊነት : የለብኝም : ያሉት : አላግባብ : ነው ። ምክንያቱም : ሁለተኛው : ተከሳሽ : ሥራ : አስኪያጅ : እንዲሆን : የተሾመው : በንግድ : ሕግ : ከቁጥር : ፪፻፹፮ : እስከ : ፪፻፹፱ : ባለው : እና : በቁጥር :

፪፻፺፫ : መሠረት : በሽርክናው ማኅበር : መመሥረቻ : ጽሑፍ : ላይ : ባለሙሉ : ሥልጣን : ሆኖ : በመሆኑ ፤ በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፴፮ : (፩) : የሚተላለፍ : የንግድ : ሰነዶችን : ለመፈረም : ሥልጣን : ስላለው : ነው ። የመመሥረቻው : ጽሑፍ : አንቀጽ : ፯ : እና : ፲፬ : ድርጅቱ : እስከ : ሰማንያ : ሺ : ብር : እንዲበደር : ይፈቅዳል : በማለት : ከሣሽ : ተከራክረዋል ። ከዚህም : በቀር : ከሣሽ : የተሻሻለ : ክስ : ብሎ : ሰኔ : ፩ : ቀን : ፲፱፻፷፫ : ዓ : ም : የተጻፈ : ማመልከቻ : አቅርቧል ። ከሣሽ : የተሻሻለ : ክስ : በማለት : ያቀረበው : አንደኛ : ቀደም : ብሎ : በመልስ : መልሱ : ላይ : አንዳንድ : አዲስ : ነገሮች : ስላልገባ : ያንን : በሥርዓት : ለማቅረብ : ሁለተኛም : ሦስተኛው : ተከላሽ : ለሁለተኛው : ተከላሽ : የሰጡትን : የተለየ : ውክልና : መስከረም : ፲፮ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ : ም : በቁጥር : ፭/፳፪ : የተጻፈውን : ማስረጃ : አድርጎ : ለማቅረብ : ነው ። ሦስተኛው : ተከላሽ : ከሳሽ : ስላቀረበው : አዲስ : ማስረጃ : ይህ : ውክልና : በቀጥታ : ለልማት : ባንክ : የተጻፈ : ነው : እንጂ : ሁለተኛው : ተከላሽ : ከከሳሽ : ላይ : ገንዘብ : እንዲበደር : ሥልጣን : የሚሰጥ : አይደለም : በማለት : ተቃውመዋል ።

ከሳሽና : ተከላሾች : ያደረጉት : ክርክር : ከዚህ : በላይ : ተጽፏል ። ይህ : ፍርድ : ቤት : መጋቢት : ፲፯ : ቀን : ፲፱፻፷፫ : ዓ : ም : በዋለው : ችሎት : ጭብጥ : ይዝዋል ። የመጀመሪያው : ጭብጥ : ሙሉ : እርሻ : በመባል : የሚጠራው : ማኅበር : የእሽሙር : ማኅበር : ነው : ወይስ : ሌላ : ዓይነት : ማኅበር : ነው ። ሁለተኛው : ጭብጥ : የሁለተኛው : ተከላሽ : ሥልጣን : የተመሠረተው : በፍትሐ : ብሔር : ሕግ : ከቁጥር : ፪ሺ፪፻፫ : እስከ : ፪ሺ፪፻፮ : እንደተደነገገው : በጠቅላላ : የውክልና : ሥልጣን : ነው : አይደለም : የሚል : ሲሆን : ሶስተኛው : ጭብጥ : ደግሞ : ሁለተኛው : ተከላሽ : በማኅበሩ : አማካይነት : የገባው : የብድር : ውል : ሶስተኛውን : ተከላሽ : ይመለከታል : ወይ : የሚል : ነው ።

ሁለተኛና : ሶስተኛ : ተከላሾች : ሚያዝያ : ፲፩ : ቀን : ፲፱፻፷፩ : ዓ : ም : የተፈራረሙትን : እንግሊዝኛውንና : አማርኛውን : ትርጉም : ተመልክተናል ። የሽርክናው : ውል : የንግድን : ሕግ : ክፍል : ጠቅሰው : ሁለቱ : ወገኖች : የእሽሙር : ማኅበር : ማቋቋሚያውን : ከመግለጡ : በላይ : የሽርክናው : ውል : ቁጥሮች : የእሽሙር : ማኅበርን : አቋም : የሚመለከቱ : ናቸው ። ስለዚህ : ውሉ : ሲታይ : ሁለተኛውና : ሶስተኛው : ተከላሾች : ያቋቋሙት : ማኅበር : የእሽሙር : ማኅበር : መሆኑ : የሚያጠራጥር : አይደለም ። ከዚህም : በቀር : ሁለቱ : ሰዎች : ማኅበሩን : ያቋቋሙት : ከብት : ለማርባትና : እርሻ : ለማረስ : ነበር ። በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፮ : እና : ፯ : ከብት : አርቢዎችና : ገበሬዎች : ውጤታቸውን : ቢሸጡ : ነጋዴዎች : አይባሉም ። ከብት : አርቢዎችና : ገበሬዎች : እንደ : ነጋዴ : ሊቆጠሩ : የሚችሉት : የአክሲዮን : ማኅበርና : ሐላፊነቱ : የተወሰነ : የግል : ማኅበር : ያቋቋሙ : እንደሆነ : ነው ። ይህም : በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፲ : ተጽፏል ። ስለዚህ : ተከላሾች : ያቋቋሙት : ማኅበር : የንግድ : ማኅበር : አይደለም ። የንግድ : ማኅበር : ካልሆነም : ማኅበሩ : የሰውነት : መብት : የሌለው : የእሽሙር : ማኅበር : ከመሆን : በቀር : በሕግ : የሰውነት : መብት : የሚሰጠውን : ማንኛውንም : የንግድ : ማኅበር : ሊሆን : አይችልም ። ስለዚህ : ማኅበሩ : ሁለቱ : ተከላሾች : ባደረጉት : የሽርክና : ውልም : ሆነ : በሚሠራው : ሥራ : ሲታይ : የእሽሙር : ማኅበር : ነው ።

ከሣሽ : ሲከራከር : ማኅበሩ : የእሽሙር : ማኅበር : ነው : ቢባል : እንኳ : የእሽሙሩ : ማኅበር : ለእኔ : ሶስተኛ : ወገን : ለሆንኩት : የታወቀ : በመሆኑ : በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፸፪ : (፩) : መሠረት : እንደሽርክና : ማኅበር : ይቆጠራል : ብለዋል ። እርግጥ : የተጠቀሰው : ንዑስ : ቁጥር : ከሣሹ : እንደሚለው : ስለሚናገር : የእሽሙሩን : ማኅበር : እንደ : ሽርክና : ማኅበር : እንቁጠረው ። የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፸፩ :

የእሽሙር : ማኅበር : በሽርክና : ማኅበሮች : ሕግ : ይመራ : ስለሚል : ይህም : ይሄ
ገኑ : አሳብ : የሚደግፍ : ሆንዋል = ነገር : ግን : የእሽሙር : ማኅበር : እንደሽርክና :
ማኅበር : መቆጠሩ : ምን : ውጤት : ይሰጣል ? ይህ : ጥያቄ : የአንድ : ሥራ : አስኪ
ያጅን : ሥልጣን : ወደሚመለከቱት : እሳይ : ወደተጠቀሱት : ሁለተኛውና : ሶስተ
ኛው : ጭብጦች : ይመራናል = ከሣሹ : ስለ : ሥራ : አስኪያጅ : ሥልጣን : ሲከራከር :
የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፴፭ን : ጠቅሰዋል = በንግድ : ሕግ : ከቁጥር : ፴፫ : እስከ : ፴፮ :
የተጻፉት : የአንድ : የግል : ነጋዴን : የንግድ : ሥራ : ስለሚያካሄድ : ሥራ : አስኪ
ያጅ : የሚናገሩ : እንጂ : የንግድ : ማኅበርን : ሥራ : የሚያካሄድ : ሥራ : አስኪያ
ጅን : የሚመለከቱ : አይደሉም = በነዚህ : ቁጥሮች : ስለሥራ : አስኪያጅ : የተገለጠው :
ቃል : የንግድ : ማኅበርን : ሥራ : አስኪያጅም : ይመለከታል : ተብሎ : ቢተረጎም :
እንኳ : የአንድ : ሥራ : አስኪያጅ : ሥልጣን : የንግዱን : ሥራ : ማካሄድና : የአስተ
ዳደር : ሥልጣን : ብቻ : ያለው : መሆኑን : ነው : የሚያመለክቱ = የሥራ : ማካሄድና :
የአስተዳደር : ሥልጣን : ምን : እንደሆነ : ወደፊት : እናያለን *

የሥራ : አስኪያጅን : ሥልጣን : በሚመለከቱ : ክፍሎች : የሽርክና : ማኅበሮች
ንም : እንመልከት = በንግድ : ሕግ : ሦስት : ዓይነት : የሽርክና : ማኅበሮች : አሉ =
ከነዚህም : አንደኛው : ተራ : የሽርክና : ማኅበር : ነው = በንግድ : ሕግ : በቁጥር :
፪፻፴፱ : መሠረት : የተራ : ሽርክና : ማኅበር : ሥራ : አስኪያጅ : ማንኛዎቹንም :
የሥራ : አስኪያጅነት : ሥራዎችን : ለመፈጸም : ነው : ሥልጣን : ያለው = ሌላ : ሥል
ጣን : በማኅበሩ : ደንብ : ተለይቶ : ካልተሰጠው : በቀር : ሊኖረው : አይችልም =
ሁለተኛው : ዓይነት : የሽርክና : ማኅበር : የኅብረት : ሽርክና : ማኅበር : ነው = የኅብ
ረት : ሽርክና : ማኅበር : ሥራ : አስኪያጆች : በማኅበሩ : ደንብ : የተለየ : ሥልጣን :
ካልተሰጣቸው : በቀር : በንግድ : ሕግ : በቁጥር : ፪፻፹፰ : መሠረት : ያው : የንግዱን :
ሥራ : ማካሄድና : የአስተዳደር : ሥልጣን : ብቻ : ነው : የሚኖራቸው = ሦስተኛው :
ዓይነት : የሽርክና : ማኅበር : ሁለት : ዓይነት : ሐላፊነት : ያለበት : የሽርክና : ማኅ
በር : ነው = በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፫፻፫ : መሠረት : ሥራ : አስኪያጁን : በሚመለ
ከት : ነገር : በሌሎችም : ጉዳዮች : ላይ : ተራ : የሽርክና : ማኅበርንና : የኅብረት :
ሽርክና : ማኅበርን : የሚመለከቱ : ደንቦች : ተፈጻሚ : የሚሆኑ : ናቸው = በዚህ :
መሠረት : ሁለት : ዓይነት : ሐላፊነት : ያለበት : የሽርክና : ማኅበር : ሥራ : አስኪያ
ጅም : ሥልጣን : በተለይ : በማኅበሩ : ደንብ : መሠረት : ካልተሰጠው : በቀር : ያው :
የንግዱን : ሥራ : ማካሄድና : የአስተዳደር : ሥልጣን : ብቻ : ነው : የሚኖረው =

ከፍ : ብሎ : የተገለጠው : እንደሚያስረዳው : የግል : ነጋዴ : ሥራ : አስኪያ
ጅም : ሆነ : ወይም : የሶስቱ : አይነቶች : የሽርክና : ማኅበሮች : ሥራ : አስኪያጆች : በማ
ኅበሩ : ደንብ : የተለየ : ሥልጣን : ካልተሰጣቸው : በቀር : በንግዱ : ሕግ : መሠረት : የንግ
ዱን : ሥራ : ማካሄድና : የአስተዳደር : ሥልጣን : ብቻ : ነው : የሚኖራቸው = ይሁን :
እንጂ : የሶስት : ዓይነቶች : የሽርክና : ማኅበሮች : ሥራ : አስኪያጆች : የተለየ : ሥልጣን :
ካልተሰጣቸው : በቀር : በሕግ : መሠረት : የሚኖራቸው : ሥልጣን : የንግዱን : ሥራ :
ማካሄድና : ማስተዳደር : ብቻ : መሆኑን : የንግዱ : ሕግ : ቢያረጋግጥም : ይህው : የን
ግዱ : ሕግ : የንግዱን : ሥራ : ማካሄድና : የአስተዳደር : ሥራ : መሥራት : ሥልጣን :
ምን : እንደሆነ : አይገልጥም : ወይም : አይወስንም = ወሰኑ : ወይም : ትርጉሙ : በን
ግድ : ሕግ : ውስጥ : የማይገኝ : ከሆነ : በፍትህ : ብሔር : ሕግ : ውስጥ : መፈለግ :
አለብን =

ይህም : በፍትህ : ብሔር : ሕግ : ስለ : ወኪልነት : በሚለው : ክፍል : ከቁጥር :
፪ሺ፩፻፺፱ : እስከ : ቁጥር : ፪ሺ፪፻፴፫ : ባለው : ይገኛል = የፍትህ : ብሔር : ሕግ :
ቁጥር : ፪ሺ፪፻፪ : ውክልና : የተለየና : ጠቅላላ : ሊሆን : መቻሉን : ያረጋግጣል =

ቁጥር : ፪ሺ፪፻፬ : ደግሞ : የአስተዳደር : ሥራ : ወይም : የአስተዳደር : ሥልጣን : ምን : እንደሆነ : ሲወሰን : “የወካዩን : ሃብት : የማስቀመጥ ፤ የመጠበቅ ፤ ከሶስት : ዓመት : ለማያልፍ : ዘመን : የማከራየት ፤ በብድር : የተሰጠውን : ሃብት : የመሰብሰብ፤ ከሃብቱ : የሚመጣውን : ገቢ : ተቀብሎ : የማስቀመጥና : ለተከፈሉ : ዕዳዎች : ደረሰኝ : የመስጠት : ሥራዎች : ሁሉ : እንደአስተዳደር : ሥራ : ይቆጠራሉ» : ይላል ። አሁን : የተጠቀሰው : ንዑስ : ቁጥር : ፩ : ሲሆን : ንዑስ : ቁጥር : ፪ : ይህንን : የመሰለ : ነው ። እላይ : የተጠቀሰውን : ቁጥር : እንደተመለከትነው : ገንዘብ : መበደር : ከአስተዳደር : ሥራ : የሚቆጠር : አይደለም ።

የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪ሺ፪፻፮ : ንዑስ : ቁጥር : ፩ : “ተወካዩ : ከአስተዳደር : ሥራ : በቀር : ሌላ : ሥራ : ለመሥራት : የሚያስፈልግ : ሲሆን : ልዩ : ውክልና : እንዲኖረው : አስፈላጊ : ነው” : ይላል ። ንዑስ : ቁጥር : ፪ : ደግሞ : “ተወካዩ : ልዩ : የውክልና : ሥልጣን : ከሌለው : በቀር : ይልቁንም : የማይንቀሳቀሱ : ንብረቶችን : መሸጥ : ወይም : አሢዞ : መበደር : ካፒታሎችን : በአንድ : ማኅበር : ዘንድ : ለማግባት : የለውጥ : ግዴታ : ውል : መፈራረም ፤ መታረቅ ፤ ለመታረቅ : ውል : መግባት ፤ ስጦታ : ማድረግና : በአንድ : ጉዳይ : በፍርድ : ቤት : ቀርቦ : መከራከር : አይችልም” ይላል ።

ከዚህ : በላይ : የተጠቀሱት : ቁጥሮች : እንደሚያስረዱት : በጠቅላላ : አነጋገር : ሥልጣን : የተሰጠው : ሥራ : አስኪያጅ : ገንዘብ : መበደርና : ይህን : የመሳሰለ : ከባድ : ሥራ : መሥራት : አይችልም ፤ የአስተዳደር : ሥልጣን : ብቻ : ነው : የሚኖረው ። ገንዘብ : ለመበደር : የማይንቀሳቀስ : ንብረት : ለማስያዝና : ለመሳሰለው : ተግባር : የተለየ : ሥልጣን : ሊኖረው : ያስፈልጋል ። በዚህ : ነገር : የከሳሽ : ማስረጃ : ሆኖ : የቀረበው : የእሽመር : ማኅበር : ደንብ : ሚስተር : ዲፕራ : ፍራንሷ : የጋራው : ማኅበር : ዋና : ሥራ : አስኪያጅ : ይሆናሉ ፤ ሥራውን : በማካሄድ : ረገድ : ሙሉ : ሥልጣን : ይኖራቸዋል : የሚል : ብቻ : ስለሚገኝበት : ሁለተኛው : ተከሳሽ : የአስተዳደር : ሥልጣን : ብቻ : ነው : ያለው ። በዚህ : ሥልጣን : ብቻ : በማኅበሩ : ስም : ገንዘብ : መበደር : አይችልም ። ገንዘብ : ለመበደር : የተለየ : ሥልጣን : ያስፈልገዋል ። እንዲሁም : ሁለተኛው : የከሳሽ : ማስረጃ : ሚያዝያ : ፲፫ : ቀን : ፲፱፻፷፩ : ዓ : ም : የተጻፈው : ሁለተኛው : ተከሳሽ : ሥራ : አስኪያጅ : መሆኑ : የተገለጠበት : ሁለተኛውም : ሶስተኛውም : ተከሳሽ : የፈረሙበት : ሥራ : አስኪያጅ : መሆኑን : የሚያረጋግጥ : ያው : የአስተዳደር : ሥልጣን : ያለው : መሆኑን : ከሚገልጥ : በቀር : አንድም : የተለየ : ሥልጣን : አይሰጠውም ። ይህ : ተጨማሪ : መግለጫ : የማይፈለግ : ትርፍ : ነገር : ከመሆኑ : በቀር : ለሥራ : አስኪያጁ : በማኅበሩ : ደንብ : ከተጻፈው : ውጭ : አንድም : የተለየ : ሥልጣን : አይሰጠውም ። በዚህም : የውክልና : ሥልጣን : መሠረት : ሁለተኛው : ተከሳሽ : ከከሳሽ : ላይ : በማኅበሩ : ስም : ገንዘብ : የመበደር : ሥልጣን : የለውም ።

ሶስተኛው : ተከሳሽ : ማስረጃ : አድርገው : ያቀረቡት : ከሳሽም : ማስረጃንቱ : ለእኔ : ይጠቅመኛል : በማለት : መልስ : የሰጠበት : ሶስተኛው : ተከሳሽ : መስከረም : ፲፭ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ : ም : በቁጥር : ፭/፳፪ : ለኢትዮጵያ : ልማት : ባንክ : የጻፉት : ሁለተኛው : ተከሳሽ : የአዳሚ : ቱሎውን : መሪት : እና : የከተማ : ቦታዎች : በዋስትና : አስይዞ : ከልማት : ባንክ : ላይ : ሰማኒያ : ቪ : ብር : እንዲበደር : የተለየ : ሥልጣን : የሰጡበት : ነው : እንጂ : ከማንም : ሌላ : ሰው : ተጨማሪ : ገንዘብ : እንዲበደር : የተለየ : ሥልጣን : የሰጡበት : አይደለም ። ስለዚህ : ሁለተኛው : ተከሳሽ : በዚህም : የውክልና : ሥልጣን : መሠረት : ከከሳሽ : ላይ : በማኅበሩ : ስም : ገንዘብ : እንዲበደር : ሥልጣን : አልተሰጠውም ።

ሁለተኛውና ፡ ሶስተኛው ፡ ተከሳሾች ፡ ሚያዝያ ፡ ፲፩ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በተፈራረሙት ፡ የሽርክና ፡ ውል ፡ ውስጥ ፡ በቁጥር ፡ ፮ ፡ የተጻፈው ፡ “ሁለቱም ፡ ማኅበረተኞች ፡ ስለዚህ ፡ ድርጅት ፡ የታቀደውን ፡ ጥላን ፡ በሰማኒያ ፡ ሺ ፡ ብር ፡ ብድር ፡ መጀመሩን ፡ ተቀብለዋል ፡” ፡ የሚለውም ፡ ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ከማንም ፡ ሰው ፡ በማኅበሩ ፡ ስም ፡ ገንዘብ ፡ እንዲበደር ፡ ሥልጣን ፡ የሚሰጥ ፡ አይደለም ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንደተገለጠው ፡ ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ በማኅበሩ ፡ ደንብና ፡ በሕግ ፡ መሠረት ፡ ማኅበሩን ፡ የማስተዳደር ፡ ሥልጣን ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ የነበረው ። የማስተዳደር ፡ ሥልጣን ፡ በማኅበሩ ፡ ስም ፡ ገንዘብ ፡ የመበደርን ፡ ሥልጣን ፡ አይጨምርም ። ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ከከሳሽ ፡ ላይ ፡ በማኅበሩ ፡ ስም ፡ ገንዘብ ፡ እንዲበደር ፡ የተለየ ፡ ሥልጣንም ፡ አልተሰጠውም ። ስለዚህ ፡ ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ሥልጣን ፡ ሳይኖረው ፡ የተበደረው ፡ ገንዘብ ፡ የራሱ ፡ የግል ፡ ዕዳው ፡ እንጂ ፡ የማኅበሩ ፡ ዕዳ ፡ መሆን ፡ አይችልም ፤ ከዚያም ፡ አልፎ ፡ የሦስተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ዕዳ ፡ መሆን ፡ አይችልም ።

በመሠረቱ ፡ ሁለቱ ፡ ተከሳሾች ፡ ያቋቋሙት ፡ ማኅበር ፡ የእሽሙር ፡ ማኅበር ፡ ነው ። የእሽሙር ፡ ማኅበር ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፪ ፡ መሠረት ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የለውም ። የሰውነት ፡ መብት ፡ ከሌለውም ፡ ማኅበርተኞቹ ፡ ካልተስማሙ ፡ በቀር ፡ እያንዳንዱ ፡ ማኅበርተኛ ፡ የራሱን ፡ ንብረት ፡ ለየብቻ ፡ እንደያዘ ፡ ነው ፡ የሚቆይ ። ይህም ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፸፫ ፡ ተገልጧል ። እንዲያውም ፡ የሽርክናው ፡ ውል ፡ ቁጥር ፡ ፮ ፡ ሶስተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ መሬታቸው ፡ የግልነቱ ፡ የተጠበቀ ፡ መሆኑን ፡ ያረጋግጣል ። ስለዚህ ፡ የእሽሙር ፡ ማኅበር ፡ የተለየ ፡ የራሱ ፡ ሃብት ፡ የለውም ፡ በሕግም ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የለውም ። እንደዚህ ፡ ከሆነ ፡ ማኅበሩ ፡ ሊከሰስም ፤ ሊፈረድበትም ፡ አይችልም ። ነገር ፡ ግን ፡ የእሽሙር ፡ ማኅበር ፡ ለሌላ ፡ ወገን ፡ የታወቀ ፡ ከሆነ ፡ ለዚያ ፡ ወገን ፡ የእሽሙር ፡ ማኅበር ፡ እንደሽርክና ፡ ማህበር ፡ የሚቆጠር ፡ መሆኑን ፤ እንደዚሁም ፡ በሽርክና ፡ ማኅበሮች ፡ ላይ ፡ የሚፈጸሙ ፡ ሕጎች ፡ በእሽሙር ፡ ማኅበር ፡ ላይ ፡ የሚፈጸሙ ፡ ስለሆኑ ፡ የእሽሙር ፡ ማኅበር ፡ እንደሽርክና ፡ ማኅበር ፡ የሚቆጠር ፡ መሆኑ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ ተገልጧል ። ነገር ፡ ግን ፡ የእሽሙር ፡ ማኅበር ፡ እንደሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ባይቆጠርም ፡ ማኅበሩ ፡ በዕዳው ፡ ሐላፊ ፡ የሚሆን ፡ በማኅበሩ ፡ የተለየ ፡ ሥልጣን ፡ የተሰጠው ፡ ሥራ ፡ አስኪያጅ ፡ በተበደረው ፡ ገንዘብ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ በማኅበሩ ፡ ስም ፡ ከከሳሽ ፡ ላይ ፡ ገንዘብ ፡ እንዲበደር ፡ ሥልጣን ፡ የሌለው ፡ መሆኑ ፡ ከፍ ፡ ብሎ ፡ ተገልጧል ። ስለዚህ ፡ ማኅበሩ ፡ ሥልጣን ፡ የሌለው ፡ ሥራ ፡ አስኪያጅ ፡ በተበደረው ፡ ገንዘብ ፡ ባለዕዳ ፡ አይሆንም ። ዕዳው ፡ የማኅበሩ ፡ ዕዳ ፡ ሊሆን ፡ ባለመቻሉ ፡ ማኅበሩ ፡ ሊከፍል ፡ ባልቻለው ፡ መጠን ፡ ማኅበረተኛው ፡ ሶስተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ በግል ፡ ይከፍላሉ ፡ ሊባል ፡ አይቻልም ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ ተዘርዘሮ ፡ በተገለጠው ፡ መሠረት ፡ ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ሚስት ፡ ዲፕራ ፡ ፍራንሷ ፡ ክስ ፡ የቀረበበትን ፡ ፳፩፻፪፻፶ (ሁላሳ ፡ አንድ ፡ ሺ ፡ ሁለት ፡ መቶ ፡ አምሳ ፡ ብር) ፡ ወለድ ፡ ክስ ፡ ከቀረበበት ፡ ከመስከረም ፡ ፲፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጀምሮ ፡ ዕዳው ፡ ተከፍሎ ፡ አለቀ ፡ ድረስ ፡ በመቶ ፡ ዘጠኝ ፡ ለከሳሽ ፡ ለአቶ ፡ አበባየሁ ፡ ደመቀ ፡ ይከፍላል ፡ ብለን ፡ ፈርደናል ። ክሱ ፡ በደሃ ፡ ደንብ ፡ ያልቀረበ ፡ ስለሆነ ፡ ተከሳሹ ፡ በተጨማሪ ፡ የዳኝነቱን ፡ ለመንግሥት ፡ ይከፈላል ፡ ብለን ፡ ፈርደናል ። ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ሥልጣን ፡ ሳይኖረው ፡ በተበዳሪው ፡ ገንዘብ ፡ የእሽሙር ፡ ማህበር ፡ ባለዕዳ ፡ መሆን ፡ ስለማይችል ፡ በዚሁ ፡ ምክንያት ፡ ሶስተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ አቶ ፡ ጫንያለው ፡ ተሾመ ፡ በዚህ ፡ ዕዳ ፡ አይጠየቁም ፡ ብለን ፡ በነፃ ፡ አሰናብተናቸዋል ። ነገር ፡ ግን ፡ ሁለተኛው ፡ ተከሳሽ ፡ ሚስተር ፡ ዲፕራ ፡ ፍራንሷ ፡ በእሽሙር ፡

ማኅበር ፡ ውስጥ ፡ ያስገባው ፡ ሃብት ፡ ወይም ፡ ንብረት ፡ እንዳለና ፡ የርሱ ፡ መሆኑ ፡
ሊታወቅ ፡ ከቻለ ፡ በዚህ ፡ በተፈረደበት ፡ ዕዳ ፡ ተይዞ ፡ ሊከፈል ፡ ይችላል ። ከሣሽ ፡
ኪሣራና ፡ ወጭ ፡ ከሁለተኛ ፡ ተከላሽ ፡ ላይ ፡ መጠየቅ ፡ ይችላል ። የኪሣራውና ፡ የወ
ጨው ፡ መጠን ፡ በሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ቁጥር ፡ ፬፻፳፫ ፡ እና ፡ ፬፻፳፬ ፡ መሠረት ፡ ተዘርዘሮ ፡
ሲቀርብ ፡ ይወሰናል ።

HIGH COURT

Addis Ababa, Commercial Division

Judges: Ato Assefa Liben
Ato Mohammed Berhan Nurhussein
Tibebu Abraham

Plaintiff: ATO ABEBAYEHU DENEKE

Defendants: 1. MULU AGRICULTURAL PARTNERSHIP
2. Mr. DEPRA FRANCOIS
3. ATO CHANEYALEW TESHOME

Civil Case No. 95/63

The judgment of this case rendered by the court is as follows:

The action was brought by the plaintiff against the defendants to recover a debt of Eth. \$ 31,250.

Commercial Law—Business Organizations—powers and duties of a manager Arts. 2203-2206
Civ. C., Arts. 271, 272, 276 Comm. C.

The plaintiff brought a suit against the three defendants to recover a debt of Eth. \$ 31,250. The contract of loan was concluded between the plaintiff and the second defendant (Mr. Depra Francois) who was the manager of the first defendant (Mulu Agricultural Business Organization) established by the second and third defendants. The plaintiff alleged that the loan was contracted on behalf of the business organization which he claimed to be a partnership and that all the three were liable for the debt. The third defendant (Ato Chaneyalew Teshome) stated that the debt was the second defendant's personal debt.

Held: Only the second defendant is liable.

1. If a joint venture is made known to a third party, it shall be regarded as an actual partnership as regards such third party.
2. Acts of management do not embody the act to borrow money from third parties on behalf of a business organization.
3. A manager of a partnership, unless special power is vested to him under the partnership agreement, is authorized to perform only acts of management.

JUDGMENT

The plaintiff alleged that the Mulu Agricultural Partnership, the first defendant in this case, was established on the basis of Art. 280(1) of the Commercial Code by the second and third defendants. The second defendant Mr. Depra Francois, who is the manager of the business organization concluded a contract of loan with the plaintiff and a promissory note was drawn up to effect the loan. The contract of loan was concluded by the second defendant on behalf of the Mulu partnership. The plaintiff requested the court that the partnership pay him the debt in accordance with Art. 255(1) of the Commercial Code. However, if the partnership is unable to pay the debt he requested the court to make the partners severally and jointly

liable to the plaintiff for the obligation of the partnership pursuant to Art. 255/2 of the Commercial Code and Art. 1897 of the Civil Code.

The second defendant in his statement of defence admitted that he borrowed the said amount from the plaintiff. But he said that he used this loan for the purposes of the agricultural undertaking of the partnership.

The third defendant, Ato Chaneyalew Teshome, presented the following defence. He contended that the rule of Art. 280, cited by the plaintiff, is irrelevant in this case, because the agreement between the second defendant and him was to form a joint venture as laid down under the provisions of Arts. 271-279 of the Commercial Code. The second defendant having been appointed as a manager on the basis of the memorandum of association of the Mulu Agricultural joint venture, the third defendant argued that he cannot be held liable for a loan which the second defendant concluded on his own behalf pursuant to Art. 276 of the Commercial Code. The second defendant was conferred the authority to become the agent of the third defendant in accordance with Arts. 2203-2206 of the Civil Code, thus authorized to perform only acts of management. The Mulu Agricultural joint venture - which is a business organization carrying out the activity of breeding cattle - appointed the second defendant to work solely as a manager. Neither the joint venture agreement nor the scope of his agency empower the second defendant to conclude a contract of loan with a third party on behalf of the joint venture or on the third defendant's behalf. On the basis of these arguments, the third defendant prayed the court to allow him to withdraw from the suit pursuant to Art. 1910 of the Civil Code.

The third defendant produced before the court two documents: the memorandum of association of the joint venture and a document showing the authority of management conferred upon the second defendant.

The plaintiff, in his reply to the statement of defence argued that the contention of the third defendant, that Art. 280 of the Commercial Code could not be applied in the present case is not a proper defence. The reason given was that the evidence adduced by the third defendant clearly showed that the second and third defendants agreed to form a general partnership and not a joint venture. Moreover, although the defendants alleged that the said business organization is a joint venture, since it was made known to a third party in this case to the plaintiff - according to Art. 272(4) of the Commercial Code, it shall be regarded as a partnership. Furthermore the plaintiff stated that it was very improper on the part of the third defendant to admit that the second defendant was appointed as a manager of the partnership, and they try to escape from liability by invoking Art. 276(2) of the Commercial Code. But this defence is untenable because pursuant to Arts. 6 and 12(3) of the memorandum of association of the partnership profits and losses are to be shared equally and partners who are not managers are also made liable. Thus, Art. 276(2) of the Commercial Code cannot exonerate the third defendant from liability. In addition, the plaintiff argued that the contention of the third defendant, that he cannot be jointly and severally liable pursuant to Arts. 2023-2026 and Art. 1910 of the Civil Code on the ground that the manager was appointed only to perform acts of management, is irrelevant here because the second defendant was appointed as a manager of the partnership on the basis of Arts. 287-289 and 293 of the Commercial Code and in this conferred the authority to draw up a negotiable instrument as stipulated in Art. 35(1) of the Commercial Code. Besides the plaintiff added, the memorandum of association of the partnership vests full

powers on the second defendant to act as a manager. The plaintiff concluded his argument by pointing out that Arts. 7 and 14 of the memorandum of association of the partnership permit the organization to borrow money to the extent of Eth. \$80,000.

June 8, 1971 (G. C.), the plaintiff submitted an amended application of the statement of claim. The amendment related to (1) matters which were not previously included in the reply of the plaintiff and (2) a proof evidencing a special agency conferred upon the second defendant by the third defendant dated 25/9/69 (G.C.) and bearing ref. number 5/62.

The third defendant objected to the proof presented to the court on the ground that the special agency, which the document purported to confer on the second defendant empowered the latter to borrow money from the Development Bank of Ethiopia and not from the plaintiff.

After stating the arguments of the parties the court framed the following issue on March 26/1971 (G.C.). (1) Whether the Mulu Agricultural business organization is a joint venture or another type of business organization. (2) Should the manager, the second defendant, be regarded as an agent within the meaning of Arts. 2203 to 2206 of the Civil Code. (3) Is the third defendant liable to pay the loan concluded by the second defendant on behalf of the business organization.

This court has examined the Amharic text of the agreement signed by both the second and third defendants on April 19/1971 and its English translation. The document evidencing the agreement shows that the type of business organization formed by the partners is a joint venture. The provisions of the agreement relate to the kind of organization known as a joint venture. Thus, no doubt can be entertained, on the basis of the agreement, as to the nature of the business organization that the second and third defendants formed - it is a joint venture. The two partners established the joint venture for the purpose of breeding cattle and carrying on other agricultural activities. Under Arts. 6 and 7 of the Commercial Code, persons who carry on activities relating to breeding cattle and agriculture shall not be deemed to be traders even where they sell the products from such activities. Persons who engage in the occupation of breeding cattle or agriculture shall be regarded as traders only if such persons establish share companies or private limited companies to carry on their activities as specified in Art. 190 of the Commercial Code. Thus the type of organization the defendants formed if it is not a business organization it can only be a joint venture which has no legal personality and no other form of business organization which has a legal personality. As can be seen from the agreement concluded between the two respondents and from its functions the Mulu Agricultural Association is thus a joint venture.

The plaintiff in his argument pointed out that even if the Mulu Agricultural Association was to be regarded as a joint venture since the joint venture was made known to the plaintiff a third party-it should be deemed to be an actual partnership pursuant to Art. 272(4) of the Commercial Code. The sub-article cited by the plaintiff truly states as he had pointed out in his argument. Thus let us regard the association as a partnership. This argument is also supported by the provision of Art. 271 which stipulates that a joint venture will be subject to the general principles of law relating to partnership. But, what would be the outcome if the joint venture was to be regarded as a partnership? This question leads to the consideration of the power of a manager - the second and third issues.

The plaintiff in his argument concerning the powers of a manager invoked Art. 35 of the Commercial Code. The type of managers that are envisaged by

Commercial Code Arts. 33-36 are those who are appointed by private traders and not by business organization. But even if we interpret these code provisions to make them applicable to managers of business organizations as well they merely state that such manager will have the power to perform acts of management. We will discuss later as to what is meant by acts of management.

Let us then consider the power of a manager in relation to the different kinds of partnership. The law recognizes three types of partnerships. The first type is called "ordinary partnership". Under provision of Art. 239 of the Commercial Code, the manager of an ordinary partnership has the power to perform all acts of management. Managers do not have any other additional authority unless specifically granted in the partnership agreement. The second type of partnership is called "general partnership". The manager of a general partnership, unless a special power is vested to him under the partnership agreement, is authorized to perform only acts of management pursuant to Art. 288 of the Commercial Code. The third kind of partnership is known as "limited partnership". Art. 303 of the Commercial Code explicitly points out that as regards the powers of a manager of a limited partnership, the provisions of ordinary and general partnership which relate to the powers of a manager shall apply by analogy. Thus, the manager of a limited partnership is also authorized to perform only acts of management, unless pursuant to the memorandum of association of the limited partnership, he is vested with additional special powers.

As the discussion above reveals the manager of a private trader or of the three different kinds of partnerships, according to the Commercial Code has the power only to do acts of management unless special powers are conferred upon the manager by agreement. Although the code states that a manager can perform acts of management, it does not define what is meant by acts of management. Since no definition is provided in the Commercial Code, we have to look in the Civil Code for a definition.

The relevant Civil Code provisions are those dealing with agency—Art. 2199 to Art. 2233. Art. 2202 provides that agency may be either general or special. Art. 2204 defines acts of management as "Acts done for the preservation or maintenance of property, leases for terms not exceeding three years, the collection of debts, the investment of income and the discharge of debts . . . Sub-article (2) is also similar to sub-article (1). The reading of Art. 2204(1) shows that borrowing of money from a third party by an agent is not regarded as an act of management.

Art. 2205(1) of the Civil Code states that "special authority shall be required where the agent is called upon to perform acts other than acts of management". Sub-article(2) stipulates that "the agent may not without special authority alienate or mortgage real estate, invest capitals, sign bills of exchange, effect a settlement, consent to arbitration, make donations or bring or defend an action". As the above cited provisions show, a manager authorized in general terms can perform only acts of management and has no power to borrow money from a third party on behalf of a business organization he is authorized to manage. Special authority will be required where the manager is to perform acts other than acts of management, such as borrowing of money, mortgaging real estate and other related acts.

In this case, the document evidencing the joint venture agreement adduced by the plaintiff contains no provision to show that Mr. Depra Francois is authorized to perform acts other than acts of management. Thus since the power conferred upon the second defendant is to perform acts of management, on the basis of this

authorization alone he is not empowered to conclude a contract of loan with a third party. Special power is required for such purpose. The second document, written on April 21/69 merely states that the second defendant is the manager and does not grant him additional special powers. This additional statement is unnecessary since it is merely a duplication of the joint venture agreement. Thus, even under this document the second defendant is not authorized to conclude a contract of loan with the plaintiff on behalf of the business organization.

The third defendant, to support his claim, produced a document dated September 15, 1969 (G.C.) and bearing ref. number 5/62. This document, however, authorizes the second defendant to borrow a sum of Eth. \$80,000 from the Development Bank of Ethiopia after depositing as securities land located at Adama Tulu and another found in the town of Addis Ababa and not from other third parties. Thus the second defendant is not authorized to borrow money from the plaintiff on behalf of the business organization on the basis of this power of attorney.

Although the joint venture agreement, which was signed by the second and third defendants, on April 19, 1969 (G.C.), provides in Art. 7, "The two partners have accepted the commencement of the planned project on a loan of Eth. \$80,000", this provision cannot be interpreted as giving power to the second defendant to make a contract of loan with third parties in the name of the joint venture.

As explained hereinabove the second defendant is authorized to perform only acts of management by law as well as by the joint venture agreement. Since acts of management by definition does not include the act to make a contract of loan with a third party by a manager on behalf of the business organization and we could not find evidence to show that the second defendant has been authorized by a special instrument to conclude a contract of loan with the plaintiff on behalf of the joint venture the loan which the second defendant secured from the plaintiff without authorization is his own personal debt and cannot be considered as a debt of the joint venture or that of the third defendant.

Basically the type of business organization established by the two defendants is a joint venture. A joint venture, according to Art. 210(2) of the Commercial Code has no legal personality. In the absence of a legal personality every partner of a joint venture owns his contribution unless of course otherwise agreed. This is explicitly stipulated in Art. 273 of the Commercial Code. Besides Art. 5 of the agreement expressly re-affirms the third defendant's exclusive ownership of his land. The joint venture thus does not have any property which it owns nor does it possess a legal personality by law and it cannot be sued or no judgment can be passed against it. But as has already been mentioned if a joint venture is made known to a third party it shall be regarded as an actual partnership as regards such third party and the general provisions of law relating to partnership are applied to it. However even if we regard a joint venture as an actual partnership under certain circumstances, the business organization can only be made liable for a debt contracted by a manager who is conferred such special powers. In the present case the second defendant was never given a special power to conclude a contract of loan with the plaintiff in the name of the organization, thus the organization cannot be made liable for a debt which had been incurred by the second defendant without any authorization. Since we have held that this debt is not a debt of the business organization even if the business organization fails to pay the debt the third defendant as a partner is not liable to pay out of his private property.

For the above stated reasons we hold that the second defendant, Mr. Depra Francois, is liable to pay to the plaintiff the debt stated in the statement of claim,

Eth. \$31,250 (Thirty one thousand two hundred and fifty Ethiopian dollars), and legal interest of 9% from the date the action was brought until the time the debt is completely paid. Since the suit was instituted in *forma paperis* by the plaintiff, we rule that the second defendant pay all the costs and expenses incurred in the suit. Furthermore, since the joint venture has not been made liable for the debt which the second defendant borrowed without authorization the third defendant is fully exonerated from any liability. If there is any personal property which the second defendant contributed to the joint venture such property will be attached to make sure that the debt is wholly paid. The plaintiff is entitled to obtain the costs he has incurred in the suit from the second defendant. When the plaintiff produces before this court an itemised bill of costs showing the expenses he incurred in the suit, pursuant to the provision of Arts. 463 and 464, the court shall pass a decree on the payment of the costs.

ከፍተኛው : ፍርድ : ቤት ፤
አዲስ : አበባ ፤ የንግድ : ችሎት ።

ዳኞች ፤

አቶ : ንጉሤ : ፍትሕ : አወቅ ፤
አቶ : መሐመድ : ብርሃን : ኑርሁሴን ፤
አቶ : ዘለቀ : ደስታ ፤

አሰገደች : እንዳይላሉ : ከሳሽ ፤
የኢምፔሪያል : ኢንፎርሜሽን : ኩባንያ : መልስ : ሰጭ ፤

የፍትሕ : ብሔር : መዝገብ : ቁ. ፩፻፺፭/፱፯

የኢንፎርሜሽን : ውል : ... የኢንፎርሜሽን : ውል : እንደተፈረመ : የሚቆጠርበት : ጊዜ... ባለማወቅና : በተንኩል : ስለሚፈረመ : ውሎች : ... የንግድ : ሕግ : እንቅጽ : ፳፻፶፯ና : ፳፻፶፱ ፤ የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁ. ፩፻፺፭/፱፯ ፤ ፩፻፺፭/፱፯ ፤ ፩፻፺፭/፱፯ ።

ጉዳዩ : በይግባኝ : ጠቅላይ : ንጉሠ : ነገሥት : ፍርድ : ቤት : ቀርቦ : ይኸው : ፍርድ : ቤት : የከፍተኛውን : ፍርድ : ቤት : ውሳኔ : ሽር : የከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : እንደገና : እንዲመለከተው : አዘዘ ። አመልካቹ : ሟቹ : ባላቸው : ከተከሳሹ : ጋር : የሕይወት : ኢንፎርሜሽን : ውል : ስለገቡ : በዚህ : ውል : መሠረት : መከፈል : ይገባኛል ። ሲሉ : አመለከቱ ። ከዚህም : በስተቀር : በእርሳቸውና : በተከሳሽ : መሐከል : የተፈረመው : ውል : በስህተትና : በተንኩል : የተፈረመ : ስለሆነ : ፍርድ : ቤት : ፈራሽ : እንዲያደርገው : ለመኑ ። ተከሳሽም : የኢንፎርሜሽን : ውል : ገና : ያልተፈረመ : ነው ። ሲሉ : ተቃዋሙ ። በተጨማሪም : በተከሳሽና : በከሳሽ : መሐል : ተፈርሞ : የነበረው : ውል : ምንም : ጉድለት : የሌለበት : ስለሆነ : ፍርድ : ቤት : እንዲያፀናው : ጠየቀ ።

ውሳኔ ፤ ክስ : ውድቅ : ሆኗል ።

፩/ ኢንፎርሜሽን : የሚገባው : ሰው : ከኢንፎርሜሽን : ሰጭው : ማረጋገጫ : ጽሑፍ : ከተቀበለ : በሰዎቹ : መሐከል : የውል : ስምምነት : እንደተፈረመ : ይቆጠራል ።

፪/ ውል : ባለማወቅና : በተንኩል : የተፈረመ : ለመሆኑ : ማስረጃ : ማቅረብ : የውልን : ጉድለት : አንስቶ : የሚከራክረውን : ወገን : የሚመለከት : ጉዳይ : ነው ።

፫/ ውል : በሚፈረምበት : ጊዜ : የተማሪ : ዘመድ : በቦታው : መኖር : ውል : ፈራሚው : በፈቃድና : በማወቅ : እንደፈረመው : ያስቆጥረዋል ።

ፍርድ ።

ከሳሽ : በ፳፮/፪/፱፯ ለከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : ባስገቡት : የክስ : ማመልከቻቸው : ሟቹ : ባለቤታቸው : የሻምበል : አሰፋ : ገብረማርያም : በተከሳሹ : ኩባንያ : የሕይወት : ኢንፎርሜሽን : ለ፲፱ህ : ብር : ሲገቡ : በኩባንያው : ደንብ : መሠረት : ልዩ : አደጋ : ቢደርስባቸው : ወይም : በአደጋ : ቢሞቱ : የክፍያው : ዋጋ : እጥፍ : ይሆናል ። የሚለውን : መሠረት : በማድረግ : በተጨማሪም : ለአደጋው : ልዩ : ዋጋ : በመክፈል : ለኩባንያው : የመጀመሪያውን : ድርሻ : ዋጋ : በደረሰኝ : ቁጥር : ፪፻፺፱ ከፍለው : በኢንፎርሜሽን : መዝገብ : ቁጥር : ፪፻፺፱፻፺ : ተመዝግቦ : ፈርመው : ሲሞቱ : የኢንፎርሜሽን : ኩባንያ : ሥራ : አስኪያጅ : በውሉ : ፈርመው : ዋናው : ውል : ይላክልዎታል ። ብሎ : ካሰናበቷቸው : በኋላ : በድንገት : በመኪና : አደጋ : ምክንያት ።

ከዚህ ፡ ዓለም ፡ በመለየታቸው ፡ ደረሰኙን ፡ ይገባ ፡ ከተከሳሹ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ብሔድ ፡ በመጀመሪያ ፡ በደንብ ፡ አልተቀበልነውምና ፡ አንከፍልም ፡ ብለው ፡ ካንገራገሩ ፡ በኋላ ፡ የማያዋጣቸው ፡ መሆኑን ፡ ሲያውቁት ፡ ፲ሺ ፡ ብር ፡ ብቻ ፡ ከፍለውኝ ፡ በማላውቀው ፡ ቋንቋ ፡ ውል ፡ አስፈርመውኛል ። ነገር ፡ ግን ፡ ሙሉ ፡ ግዴታ ፡ አልገባንም ፡ የሚሉ ፡ ከሆነ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፶፮ ፡ እና ፡ የፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፷፻፸፱ ፡ ስለሚያስገድዳቸው ፡ ቀሪውን ፡ ፲ሺ ፡ ብር ፡ እንዲከፍሉ ፡ እንዲፈረድባቸው ፡ ሲሉ ፡ ጠይቀው ፡ ነበር ።

ተከሳሹም ፡ በ፳፩/፪/፶፯ ፡ ባቀረበው ፡ መከላከያው ፡ የኢንፎራንስ ፡ ውል ፡ ፖሊሲ ፡ አለመፈረሙንና ፡ የተጠቀሰው ፡ ደረሰኝ ፡ ቁጥር ፡ ፪ሺ፯፱ ፡ ጊዜያዊ ፡ መሆኑን ፡ ገልጾ ፡ ጽኑ ፡ የኢንፎራንስ ፡ ውል ፡ ፖሊሲ ፡ ባለመኖሩ ፡ ክስ ፡ መሠረዝ ፡ አለበት ፡ ሲል ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፶፱ ፡ ጠቅሶ ፡ ተከላክሏል ። በተጨማሪም ፡ ከሳሻ ፡ ከተከሳሹ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ ፲ሺ ፡ ብር ፡ ሲወስዱ ፡ ተከሳሹ ፡ በሕግ ፡ በኩል ፡ አንድም ፡ ኃላፊነት ፡ የለበትም ፡ በማለት ፡ ከመፈረማቸውም ፡ በስተቀር ፡ የተጠቀሰው ፡ የማሰናበቻ ፡ ቃል ፡ ተከሳሹ ፡ ገንዘቡን ፡ የከፈላቸው ፡ በገዛ ፡ ፈቃዱ ፡ የሚቻል ፡ ቤተሰብ ፡ ለመርዳት ፡ መሆኑን ፡ ያስረዳል ፡ ሲል ፡ ተከራክሮ ፡ ነበር ። እንዲሁም ፡ ካሳሽዋ ፡ በማላውቀው ፡ ቋንቋ ፡ አስፈረሙኝ ፡ ላሉት ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፸፭ ፡ ከሚያዘው ፡ አልፈው ፡ ባልየው ፡ ባረፉ ፡ በ፳፫ ፡ ቀናቸው ፡ ለተከሳሹ ፡ ገንዘብ ፡ ይከፈለኝ ፡ ብለው ፡ ያመለከቱት ፡ በእንግሊዝኛ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ ፲ሺህ ፡ ብር ፡ ሲረከቡ ፡ በደረሰኙ ፡ ላይ ፡ የሠፈረው ፡ ተገልጻላቸው ፡ አብረዋቸው ፡ ከነበሩት ፡ ሰዎች ፡ ጋር ፡ የፈረሙት ፡ ስለሆነ ፡ ነገሩን ፡ ሳላውቅ ፡ ፈረምኩ ፡ ብለው ፡ ለመከራክር ፡ አይችሉም ፡ ሲል ፡ መልሶ ፡ ነበር ።

ካሳሽዋም ፡ በመጋቢት ፡ ፲፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ባቀረቡት ፡ የመልስ ፡ መልስ ፡ የተከሳሹ ፡ ግዴታ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፶፪ ፡ እና ፡ በውል ፡ የተመሠረተ ፡ ሲሆን ፡ ተከሳሹ ፡ ካሳሽዋን ፡ ፲ሺ ፡ ብር ፡ ብቻ ፡ ሰጥቶ ፡ ሌላ ፡ ነገር ፡ አልጠይቅም ፡ አሰኝቶ ፡ ያስፈረማቸው ፡ ውል ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፷፻፺፮ ፡ ፩ሺ፷፻፺፯ ፡ እና ፡ ፩ሺ፷፻፺፰ (፩) መሠረት ፡ ካሳሽዋ ፡ ውሉን ፡ ለመፈረም ፡ የሰጡት ፡ ፈቃድ ፡ በስሕተት ፡ በድንገተኛ ፡ ተንኩል ፡ የተመሠረተ ፡ ከመሆኑም ፡ በስተቀር ፡ ካሳሻ ፡ ይህን ፡ ውል ፡ ሲያደርጉ ፡ ለሌላው ፡ ፲ሺ ፡ ብር ፡ መብት ፡ ያላቸው ፡ መሆኑን ፡ ስለማያውቁ ፡ በክፉ ፡ ልቦና ፡ በተንኩል ፡ ያስፈረማቸው ፡ ስለሆነ ፡ ውሉ ፡ ይፈርሳል ፡ ሲል ፡ መልስ ፡ ሰጠ ።

ተከሳሹም ፡ በግንቦት ፡ ፪ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ባቀረበው ፡ ማመልከቻው ፡ በመጀመሪያው ፡ ያቀረበውን ፡ መከላከያ ፡ በድጋሚ ፡ አትቶ ፡ ካሳሻ ፡ የፈረሙት ፡ ሠነድ ፡ በፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪ሺህ፮ ፡ መሠረት ፡ የመጨረሻ ፡ በቂ ፡ ማስረጃ ፡ ስለሆነ ፡ ሊሻር ፡ አለመቻሉን ፡ ገልጾ ፡ በስምምነቱ ፡ መሠረት ፡ ሰነዱን ፡ ፈርመው ፡ ገንዘቡን ፡ ከተቀበሉ ፡ በኋላ ፡ አይጸናም ፡ በማለት ፡ ያቀረቡት ፡ ክርክር ፡ በፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፪ሺ፩፻፵፰ ፡ መሠረት ፡ የማይቻል ፡ ነው ፡ ሲል ፡ ተከራክሮ ፡ ነበር ። ካሳሽዋም ፡ ለዚህ ፡ በ፬/፲/፶፯ ፡ ባቀረቡት ፡ መልሳቸው ፡ ባንድ ፡ ወገን ፡ ተከሳሹ ፡ የከፈልናት ፡ ያላንዳች ፡ ግዴታ ፡ በችሮታ ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ ከእውነት ፡ የራቀ ፡ በጥቂት ፡ ገንዘብ ፡ ለማሰናበት ፡ የታቀደ ፡ ዘዴ ፡ ሲሆን ፡ የጠቀሰቸው ፡ የፍትሐብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪ሺ፮ ፡ እና ፡ ፪ሺ፩፻፵፰ ፡ ተፈጻሚ ፡ የሚሆኑት ፡ በሚገባ ፡ በቅን ፡ ልቦና ፡ ለተደረገ ፡ በንጹሕ ፡ ሠነድ ፡ ለተመሠረተ ፡ ስምምነት ፡ እንጂ ፡ በማሳሳት ፡ በክፉ ፡ ልቦና ፡ ለተፈረመ ፡ ስምምነት ፡ አይደለም ፡ በማለት ፡ ተከላክሏል ።

የከፍተኛው ፡ ፍ/ቤትም ፡ በ፳፬/፩/፶፯ ፡ በሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ካሳሽዋ ፡ ወደው ፡ ፈቅደው ፡ ወንድማቸውን ፡ በምስክርነት ፡ ይዘው ፡ ከተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ከተቀበልኩት ፡

ከ፲፯ : ብር : በስተቀር : ሌላ : ገንዘብ : አልጠይቅም : በማለት : ተስማምተው : የፈረ
ሙት : ስምምነት : ስለሆነ ፤ አሁን : እንደገና : ፲፯ : ብር : ይከፈላች : ሲሉ : ያቀረቡት :
ክስ : መሠረት : የለውም : ሲል : ክሱን : የሠረዘ : ለመሆኑ : መዝገቡ : ያስረዳል ።

ከሳሽዋም : ለጠቅላይ : ንጉሠ : ነገሥት : ፍርድ : ቤት : ይግባኛቸውን : አቅር
በው : ካሰሙ : በኋላ : ፍርድ : ቤቱ : በመጋቢት : ፲፱/ቀን/፱፱ : ዓ : ም : በሰጠው :
ፍርድ : ከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : የሰጠውን : ፍርድ : ሽሮ : ሁለቱም : ወገኖች :
ከፍተኛው : ፍ/ቤት : ተመልሰው : በሚችና : በኢንፎርግንስ : ኩባንያ : መካከል : ስላ
ለው : ውል : ከሁለቱም : በኩል : የሚያቀርቡትን : ማስረጃ : አቅርበው : ከጨረሱ :
በኋላ : ፍርድ : ቤቱ : በሕጉ : መሠረት : በመሰለው : ፍርድ : ይስጥበት : ሲል : አዘዘ።

ከዚያ : በኋላ : ተከሳሽዋ : በ፲/፫/፳ : በተከሳሹ : መሥሪያ : ቤት : ኢንፎርግንስ :
ሲገቡ : የመጀመሪያ : ጊዜያቸው : ሳይሆን : ለብዙ : ጊዜ : ገብተው : የቀዱ : መሆና
ቸውንና : የቀረበውም : ደረሰኝ : የሚያሳዩው : በንግድ : ሕግ : በቁጥር : ፳፻፶፯/፫/
መሠረት : ተከሳሹ : ለከሳሹ : ግዴታ : የገባ : መሆኑን : ነው : በማለት : ተከራክረው :
በአደጋ : ምክንያት : በሰው : ላይ : የሞት : አደጋ : ሲደርስ : ተከሳሹ : መ/ቤት :
የሚከፍለው : ፳፯ : ብር : ለመሆኑ : ያለውን : የኢንፎርግንስ : ውል : ፎርም : እና :
ከአሁን : በፊት : የነበረው : ጭምር : በሥራ : አስኪያጁ : አማካይነት : እንዲቀር
ብና : ሥራ : አስኪያጁም : በመሐላ : ቃሉን : እንዲሰጥ : እንዲታዘዝልኝ : በማለት :
አመልክተዋል ።

ተከሳሹም : በ፳፰/፫/፳ : ባቀረበው : መልሱ : ፍርድ : ቤቱ : ከሣሻን : የኢንፎር
ንስ : ውል : እንዳላቸው : ይህንኑ : እንዲያቀርቡና : ክሳቸውን : እንዲያስረዱ : ያዘዘ :
ሲሆን : በሕግ : ፊት : የሚጸና : የኢንፎርግንስ : ውል : የለም ፤ ከሣሻ : ያቀረቡት :
ደረሰኝ : ጊዜያዊ : ፕሮፖዛል : ሬሲት : ለምርመራ : የቀረበ : ብቻ : ስለሆነ : ይህ :
ደረሰኝ : በጭራሽ : መድኅን : መሆን : አይችልም : በማለት : ተከራክሮአል ። ከሳሻም :
በ፪/፩/፳ : ባቀረቡት : የመልስ : መልስ : ቁጥር : ፪፯፻፶፯ : የሚቹን : የግል : ማህደር :
ቁጥርና : በዝርዝር : ጽፎ : የተከሳሹም : ኩባንያ : ይህንን : ዝርዝሩን : ከተቀበለ : በኋላ :
የመጀመሪያውን : ክፍያ : ከሰጠት : ቀን : በኋላ : ለመቀበሉ : ያቀረብኩት : ደረሰኝ :
በግልጽ : ያስረዳልኛል ፤ ስለዚህ : ገንዘብ : ተቀብሎ : ደረሰኝ : ከሰጠ : ጽሑፉ : ለከ
ፋዩ : መድኅን : አይሆንም : የሚለው : አነጋገር : ከግምት : ውስጥ : ፈጽሞ : መግ
ባት : የማይገባው : ነው : ሲሉ : መልሰዋል ።

ከዚያ : በኋላ : ፍርድ : ቤቱ : በየካቲት : ፳፩ : ቀን : ፲፱፻፳ : ዓ/ም : በዋለው :
ችሎት : የኢምፔሪያል : ኢንፎርግንስ : መሥሪያ : ቤት : ሥራ : አስኪያጅ : እንዲቀ
ርቡ : ታዘው : የምስክርነት : ቃላቸውን : ሰጥተዋል ። ፍሬ : ቃሉም : ሻምበል : አሰፋ :
የሕይወት : ኢንፎርግንስ : ፎርማሊቱ : ፈጽመው : ገና : የኢንፎርግንስ : ፖሊሲ :
ውል : አልፈረሙም : ነበር ። ግን : የውሉን : ረቂቅ : ከፈረሙ : በኋላ : ፴፪ : ብር : ከ፺ :
ሣንቲም : የከፈሉ : ሲሆን : ይኸም : የተከፈለው : ሙሉ : ተቀባይነት : አስኪያገኝ :
ድረስ : ነው ፤ ስለዚህ : ሻምበል : አሰፋ : ሁለት : ተፈላጊ : ሥርዓቶች : ማለት : የረ
ቂቅ : ፎርም : መሙላትና : የሕክምና : ምርመራ : ማድረግን : በበኩላቸው : አከናው
ነዋል ፤ የሚቀረውም : ውሉ : ውጭ : አገር : ተልኮ : ተቀባይነት : ማግኘት : ይገባ
ዋል : የሚል : ነው ። ፍርድ : ቤቱም : ሥራ : አስኪያጁን : በሚቀጥለው : ቀን :
ቀጠሮ : የውሉን : ረቂቅ : ይዘው : እንዲቀርቡ : አዞ : በተባለው : ቀን : ቀጠሮ : ይዘው :
ቀርበው : ለቀረበላቸው : ጥያቄ : ሲመልሱ : ውሉ : ከተፈረመ : በኋላ : ባለጉዳዩ :
በሚከፍለው : ገንዘብ : ወደ : ኋላ : ቁርቶ : ነበር ፤ ለጊዜው : እንዲከፍልም : ያስታወ

ቅነው ፡ ቢሆን ፡ ግን ፡ የጽሑፍ ፡ ደረሰኝ ፡ የለም ፤ ጊዜያዊ ፡ ደረሰኝ ፡ ከሰጠንበት ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ አይደለም ፡ ውሉ ፡ ተፈጻሚ ፡ የሚሆነው ፡ ብለዋል ።

የግራ ፡ ቀኙን ፡ ክርክር ፡ እንደተመለከትነው ፡ ሊወሰኑ ፡ የሚገባቸው ፡ ጭብ ጦች ፡ ሁለት ፡ ናቸው ። (፩) የኢንፎርንስ ፡ ውል ፡ መሆን ፡ አለመሆኑን ፡ (፪) የኢንፎርንስ ፡ ውል ፡ አለ ፡ ቢባልም ፡ ከሣሽ ፡ ከ፲ሺ ፡ ብር ፡ በቀር ፡ ሌላ ፡ ተከሳሹን ፡ ኩባንያ ፡ የምጠይቀው ፡ ገንዘብ ፡ የለም ፡ በማለት ፡ የፈረሙት ፡ ውል ፡ ሕጋዊ ፡ መሆን ፡ አለመሆኑን ፡ ማረጋገጥ ፡ ነው ።

መጀመሪያ ፡ ስለአንደኛው ፡ ጭብጥ ፡ የቀረበውን ፡ ክርክር ፡ እንመርምር ።

ከሣሽዋ ፡ የኢንፎርንስ ፡ ውል ፡ ፖሊሲ ፡ ባይፈረምም ፡ እንኳ ፡ ተከሳሹ ፡ ስለሰውነቱ ፡ ጤንነት ፡ የሚሞላውን ፡ ፎርም ፡ ሞልቶ ፡ ለተከሳሽ ፡ ኩባንያ ፡ በማስረከብ ፡ ይኸው ፡ ታይቶ ፡ ለኢንፎርንሱ ፡ በየጊዜው ፡ የሚከፈለውን ፡ ገንዘብ ፡ ተቀብሎ ፡ ጊዜያዊ ፡ ደረሰኝ ፡ የሰጠ ፡ ስለሆነ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፮፻፶፯ (፫) መሠረት ፡ ግዴታ ፡ ገብቷል ፡ ነው ፡ የሚሉት ። ተከሳሹ ፡ ደግሞ ፡ የኢንፎርንስ ፡ ውል ፡ ፖሊሲ ፡ ያልተፈረመ ፡ በመሆኑ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፶፱ ፡ መሠረት ፡ ክሱ ፡ መሠረዝ ፡ አለበት ፡ የሚል ፡ ክርክር ፡ አቅርቦአል ።

በመሠረቱ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፶፱ ፡ ተቃራኒ ፡ ውሳኔ ፡ ከሌለ ፡ በቀር ፡ የኢንፎርንስ ፡ ውል ፡ ፖሊሲው ፡ ከተፈረመበት ፡ ጊዜ ፡ አንስቶ ፡ እንደሚጻፍ ፡ ይደነግጋል ። ይኸም ፡ ማለት ፡ የኢንፎርንሱን ፡ ገንዘብ ፡ በውሉ ፡ መሠረት ፡ ለመጠየቅ ፡ የሚቻለው ፡ ፖሊሲው ፡ ሲፈረም ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፶፯ (፫) ፡ ፖሊሲው ፡ ከመፈረሙ ፡ በፊት ፡ ለጊዜው ፡ ኢንፎርንስ ፡ ሰጭው ፡ ኢንፎርንስ ፡ ለሚገባው ፡ ሰው ፡ ፖሊሲው ፡ እስከተፈረመ ፡ ድረስ ፡ ማረጋገጫ ፡ መድኅን ፡ የሚሆነው ፡ ጽሑፍ ፡ የሰጠው ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ኢንፎርንስ ፡ ሰጭውና ፡ ገቢው ፡ አንዱ ፡ ላንዱ ፡ ግዴታ ፡ እንደገባ ፡ ይቆጠራል ፡ በማለት ፡ ይደነግጋል ። በቀረበልን ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ የኢንፎርንስ ፡ ፖሊሲ ፡ ውል ፡ ከሣሽ ፡ ካለማቅረባቸውም ፡ በላይ ፡ በግልጽ ፡ የኢንፎርንስ ፡ ፖሊሲ ፡ ውል ፡ አለ ፡ ብለው ፡ አልተከራከሩም ። ክርክራቸው ፡ የተሰጠን ፡ ጊዜያዊ ፡ ደረሰኝ ፡ ፖሊሲው ፡ እስከተፈረመ ፡ ድረስ ፡ ማረጋገጫ ፡ መድኅን ፡ ስለሆነ ፡ ይህንንም ፡ አውቆ ፡ ፲ሺ ፡ ብር ፡ የከፈለኝ ፡ ስለሆነ ፡ ተከሳሹ ፡ የኢንፎርንስ ፡ ኩባንያ ፡ ግዴታ ፡ እንደገባ ፡ ስለሚቆጠር ፡ ቀሪውን ፡ ፲ሺ ፡ ብር ፡ ይከፍለኛል ፡ የሚል ፡ ነው ። የነገሩን ፡ አካባቢና ፡ ሁኔታ ፡ እንደተመለከትነው ፡ የኢንፎርንስ ፡ ኩባንያ ፡ ሚቼን ፡ ጊዜያዊ ፡ ፎርም ፡ አስሞልቶ ፡ የሕክምና ፡ ምርመራ ፡ እንዲያደርጉ ፡ አድርጉ ፡ የጤንነታቸውን ፡ ማረጋገጫ ፡ ፎርም ፡ ተቀብሎ ፡ ለኢንፎርንሱ ፡ የሚከፈለውን ፡ ገንዘብ ፡ ተከፍሎት ፡ ጊዜያዊ ፡ ደረሰኝ ፡ ሰጥቷል ። የሕይወት ፡ ኢንፎርንሱ ፡ ውል ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡ አገር ፡ ተልኩ ፡ ተቀባይነት ፡ አግኝቶ ፡ የኢንፎርንሱ ፡ ውል ፡ መፈረም ፡ አለበት ፡ በማለት ፡ የተከሳሹ ፡ ኩባንያ ፡ ተከራክሯል ። ነገር ፡ ግን ፡ የኢንፎርንሱ ፡ ኩባንያ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ የተቋቋመ ፡ እንደመሆኑ ፡ መጠን ፡ ውጭ ፡ አገር ፡ ልኩ ፡ ውሉን ፡ ተቀባይነት ፡ ያስገኛል ፡ የሚለውን ፡ ክርክር ፡ አልተቀበልነውም ። ተከሳሹ ፡ ኩባንያ ፡ ገንዘብ ፡ ተቀብሎ ፡ ጊዜያዊ ፡ ደረሰኝ ፡ የሰጠ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ የከሳሽዋ ፡ ባለቤት ፡ በሞት ፡ ከዚህ ፡ ዓለም ፡ ከተለዩም ፡ በኋላ ፡ ለከሳሽዋ ፡ ፲ሺ ፡ ብር ፡ ሰጥቷል ። ይኸንን ፡ ሁሉ ፡ ሁኔታ ፡ እንደተመለከትነው ፡ ተከሳሹ ፡ ኩባንያ ፡ የሰጠው ፡ ጊዜያዊ ፡ ደረሰኝ ፡ ማረጋገጫ ፡ መድኅን ፡ ስለሆነ ፡ ተከሳሹ ፡ ኩባንያ ፡ ግዴታ ፡ ገብቷል ፡ ማለት ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ በከሳሽና ፡ በተከሳሽ ፡ መካከል ፡ የውል ፡ ግዴታ ፡ መኖሩን ፡ የሚያስረዳ ፡ ነው ።

ስለሆነም ፡ ወደ ፡ ሁለተኛው ፡ ጭብጥ ፡ አልፈን ፡ ነገሩን ፡ ስንመለከተው ፡ ከሳ
 ሽዋ ፡ ከተከሳሹ ፡ ፲ሺ ፡ ብር ፡ ተቀብለው ፡ ሌላ ፡ ተጨማሪ ፡ ገንዘብ ፡ እንዳይጠይቁት ፡
 በጽሑፍ ፡ ግዴታ ፡ የገቡለት ፡ ሲሆን ፡ ይህንን ፡ ለማድረግ ፡ የበቃሁት ፡ ከተቀበልሁት ፡
 ገንዘብ ፡ በላይ ፡ ለማግኘት ፡ መብት ፡ የነበረኝ ፡ መሆኑን ፡ ባለማወቅና ፡ ውሉም ፡ የተጻ
 ፈው ፡ በማላውቀው ፡ ቋንቋ ፡ ተከሳሹ ፡ ኩባንያ ፡ በክፉ ፡ ልቦና ፡ ተነሳስቶ ፡ በተንኩል ፡
 አሳስቶ ፡ ያስፈረመኝ ፡ ስለሆነ ፤ የፈረምኩት ፡ ዋጋ ፡ የለውም ፡ በማለት ፡ የፍትሐ ፡
 ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፯፻፺፯ ፡ ፩ሺ፯፻፺፯ ፡ እና ፡ ፩ሺ፯፻፳፭ ፡ ጠቅሰው ፡ ተከራክረ
 ዋል ። እርግጥ ፡ በጠቀሱት ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የከሳሽዋ ፡ ፈቃድ ፡ በስሕተት ፤ በተንኩል ፡
 ወይም ፡ በኃይል ፡ የተገኘ ፡ እንደሆነ ፡ ውሉ ፡ ሊፈርስ ፡ ይችላል ። ነገር ፡ ግን ፡ ፈቃዱ ፡
 በዚህ ፡ ዓይነት ፡ ሁኔታ ፡ የተሰጠ ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ ተዋዋይ ፡ ወገን ፡ ውሉን ፡ ለማ
 ፍረስ ፡ ሲሻ ፡ ይህ ፡ ለመደረጉ ፡ የማስረዳቱ ፡ ፋንታ ፡ የከሳሽ ፡ ሲሆን ፡ ያስፈረመኝ ፡
 ያለአግባብ ፡ ነው ፡ ከማለት ፡ በቀር ፡ ያቀረቡት ፡ ማስረጃ ፡ የለም ። ተከሳሹም ፡ ኩባ
 ንያ ፡ ከሣሽዋ ፡ ወደው ፡ ያላንዳች ፡ መገደድና ፡ ተጽዕኖ ፡ ወንድ ፡ ይዘው ፡ መጥተው ፡
 ነገሩ ፡ ተገልጻላቸው ፡ የፈረሙት ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ያቀረበውን ፡ ክርክር ፡ እንኳ ፡
 አልካዱትም ። በሕግ ፡ ፊት ፡ የሚፈርሙትን ፡ ሠነድ ፡ አውቀው ፡ መፈረም ፡ ሲኖር
 ባቸውና ፡ ከመፈረምም ፡ ለመቆጠብ ፡ ሲችሉ ፡ ሳይገደዱ ፡ ፈርመው ፡ ፲ሺህ ፡ ብር ፡
 የተቀበሉ ፡ ሲሆን ፡ አሁን ፡ እንደገና ፡ ተመልሰው ፡ ባለማወቅ ፡ በመታለል ፡ የፈረም
 ኩት ፡ ስለሆነ ፡ አይጻናም ፡ በማለት ፡ ያቀረቡት ፡ ክርክር ፡ ወንድ ፡ ይዘው ፡ አስበውና ፡
 አውቀው ፡ የተስማሙትን ፡ ውል ፡ ሊያፈርሰው ፡ ስለማይችል ፡ በተጨማሪ ፡ ፲ሺህ ፡
 ብር ፡ ይከፈላል ፡ በማለት ፡ ያቀረቡትን ፡ ክስ ፡ ሠርዘን ፡ ውድቅ ፡ እንዲሆን ፡ ፈርዶ
 ናል ።

ከሳሽዋ ፡ ተከሳሹን ፡ መሠረት ፡ የሌለው ፡ ክስ ፡ አቅርበው ፡ ስላገላሉት ፡ ኪሣ
 ሬና ፡ የጠበቃ ፡ አበል ፡ ይከፍላሉ ፡ ብለናል ።

ስለኪሣራው ፡ ዝርዝሩ ፡ በፍትሐብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡
 ፩፻፷፫—፩፻፷፬ ፡ ሲቀርብ ፡ የሚወሰን ፡ ነው ።

ይህ ፡ ፍርድ ፡ ዛሬ ፡ ጥር ፡ ፲ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ተሰጠ ።

HIGH COURT

Addis Ababa, Commercial Division

Judges:

Ato Nigussie Fitawake

Ato Mohammed Berhan Nurhussen

Ato Zeleke Desta

ASEGEDETCHE INDAYLALU v. IMPERIAL INSURANCE Co.

Civil Case No. 195/57

Insurance Contract—time for conclusion of an insurance contract—consent, deceit—Com.C. Arts. 657 and 659. Civil C. Arts. 1696, 1697, 1705.

In appeal, the Supreme Imperial court reversed the decision of the High Court and remanded the case to it. The plaintiff argues that her deceased husband has entered into an insurance contract with the defendant and that she be paid according to the contract. She prayed the court to invalidate the contract which she argues was concluded by deceit. The defendant Company argues that no insurance contract was concluded between the plaintiff and itself. It also prayed the court to uphold the contract entered into by the plaintiff and relieving the Company from the said \$ 10,000.

Held: Action dismissed.

- 1) Once the insured gets a provisional guarantee from the insurer it would be presumed that there is a contractual relationship between the parties.
- 2) The burden of producing evidence showing duress or deceit falls on the party who so alleges.
- 3) Presence of a literate relative during the formation of a contract shows knowledge and consent to the contents of the contract.

JUDGMENT

Plaintiff in a suit brought in the High Court on Nov. 4, 1964 G. C. claimed that deceased, her husband Capt. Assefa G. Mariam, entered into a life insurance with defendant company. Although the sum specified in the contract was Eth. \$ 10,000 in cases of accidental death the amount due to the subscriber or beneficiary was to be doubled. The deceased paid the first premium on receipt No. 2099 which was entered into insurance register No. 2690; and signed by the manager of the company. After he was told that the main contract would be sent to him, the deceased left for home. The subscriber then died as a result of a car accident and the plaintiff, went to the Company with the receipt in hand and asked for payment. The plaintiff alleges that the defendant Company at first refused to make payment by claiming that they did not accept the contract properly but after they realised that this position was untenable paid her \$ 10,000 only, and then made her sign a document written in a language she does not understand. She prayed the court to order the defendants to pay the remaining \$ 10,000 in accordance with Art. 657 Com. C. and Art. 1679 Civil C.

ASEGEDETCHE INDAYLALU v. IMPERIAL INSURANCE CO.

In his statement of defence of Nov. 30, 1964 G. C. respondent claimed that no insurance policy was concluded, that the said receipt No. 2099 was only a temporary one and therefore the suit must be struck out by virtue of Art. 659 of the Com. C. In addition respondent argued that not only did the plaintiff, when she received the \$ 10,000 from the company, sign an agreement relieving the respondent of any liability but the agreement clearly states that the respondent made the payment to help deceased's family. Furthermore, plaintiff cannot claim that she was made to sign a document written in a language she does not know because the notice that she wrote on the 23rd day of her husband's death requesting payment pursuant to Art. 670 of the Com. C. was in English and when she received the \$ 10,000, the contents of the agreement were read and explained to her by the persons who accompanied her.

Plaintiff in her reply of March 23, 1965 G.C. stated that defendant's obligation was based on the contract-Art. 692 Com. C. She argued that the contract that the respondent made her sign relieving him of further liability was concluded through deceit and bad faith on the part of the respondent and that she gave her consent by mistake and is thus invalid pursuant to Civil C. Arts. 1696, 1697, 1705.

Respondent in his application of May 10, 1965 G. C. after reiterating his original grounds of defence, further argued that since the document signed by the plaintiff is conclusive proof of the existence of the contract in accordance with Art. 2005 Civil C. the contract cannot be invalidated. Besides her contention that the contract is invalid cannot stand by virtue of article 2148 Civil C. after she had signed the contract and taken the money. Plaintiff in her reply of June 11, 1965 G. C. stated that defendant's contention that they made the payment out of benevolence without any obligations is untrue and one merely designed to pay her less than what she deserves. She added Art. 2005 and 2148 apply to agreements which are made in good faith and to valid document (written instrument) and not to cases such as these where the contract is signed through deceit and bad faith of one of the parties.

As the record shows the High Court's decision of Oct. 4, 1964 G.C. stated that since plaintiff willingly and by taking her brother as a witness signed on the contract agreeing not to ask for more than the \$ 10,000 she has already received, her present action claiming the additional \$ 10,000 is groundless and the suit must be struck out.

After plaintiff appealed to the Supreme Court the court in its decision of March 28, 1967 G. C. reversed the decision of the High Court, and remanded the case to this court ordering it to render its decision after examining the evidence produced by both parties and the contract between deceased and the Insurance Company.

After this, the plaintiff in her application of Nov. 19, 1967 G. C. said that the deceased was not a new subscriber but that he had been a subscriber for a long period of time and the document (receipt) presented to the court shows that defendant had entered into an obligation in accordance with Art. 657(3) Com. C. Plaintiff prayed the court to order the manager of the Company to produce before the court the form of the Insurance contract showing the Company's obligation to pay \$ 20,000 in cases of accidental death and to give his testimony under oath.

Defendant in his reply of Dec. 7, 1967 G.C argued that the court has ordered plaintiff to present the insurance contract and prove her claim but the receipt

(document) produced by plaintiff is merely a temporary proposal receipt (document) presented for examination and cannot be considered as the insurance contract itself. In her reply of Dec. 11, 1967 G. C. the plaintiff argued that the receipt she produced clearly shows that the respondent received payment after analyzing the statements contained in insurance register No. 2696 (deceased's file) and finding them to be satisfactory. Since the respondent received payment and gave a receipt, the respondent's argument that the instrument cannot be regarded as an insurance contract should not be given any consideration.

In its hearing of Feb. 28, 1968 G. C. the court ordered the manager of the insurance company to appear before the court and give his testimony. The manager testified that Captain Assefa did not go through all the formalities required before an insurance contract can be concluded. He added, although the Captain had signed a draft of the contract and paid Eth. \$32.90 this payment was made prior to ratification (acceptance) of the contract. Thus Capt. Assefa has accomplished two necessary formalities - filling the draft form and going through a medical check-up - what remained was for the contract to be sent abroad for acceptance. After the court ordered the manager to bring the draft of the contract on its next hearing, the draft was presented by the manager. In reply to questions asked by the court, the manager said that the deceased has delayed in making payment after the contract was signed although he was notified to pay. It is not after we give a provisional receipt (document) that the contract becomes binding.

After examining the arguments of both sides we find that there are two issues to be decided (1) whether or not there is a contract of insurance (2) if it can be said that there is an insurance contract, to determine the validity of the contract by which plaintiff agreed not to request for more than the \$10,000 she already received.

First let us examine the arguments on the first issue.

Plaintiff contends that even if an insurance policy was not signed, since the deceased filled and presented the medical questionnaire to respondent company, and the defendant company received the first premium and gave a provisional receipt, it has entered into an obligation in accordance with Arts. 657(3) Com. C.

On the other hand, respondent argues that since an insurance policy was not signed in accordance with Art. 659 Com. C., the suit must be struck out.

Art. 659 Com. C. provides that unless otherwise specified in the contract, an insurance policy shall come into force on the day when the policy is signed. This means that the premium can be demanded on the basis of the contract only if the policy is signed. But article 657(3) lays down that where prior to the signature of the policy the insurer hands to the insured a provisional guarantee until the policy is signed, the insurer and the beneficiary shall be considered as having entered into an obligation. In the case before us the plaintiff besides failing to produce the insurance policy did not explicitly claim that there was an insurance policy. Her argument was that the receipt presented to the court was a provisional guarantee until the policy was signed and, since the respondent company had paid her \$10,000, in acknowledgement of this fact it can be considered as having entered into an obligation and must therefore be liable to pay the remaining \$10,000. As can be seen from the case that the insurance company had given a provisional receipt after the deceased filled temporary form, was medically examined and it received the result of the medical examination. The respondent company argued that the life insurance (contract) had to be sent abroad and ratified before it can be signed.

But since the Insurance company is engaged in Ethiopia and working under Ethiopian law we do not accept the contention that it must be sent abroad and accepted. The defendant company has not only received payment and given a receipt, it has also paid \$ 10,000 to plaintiff after the death of her husband. Taking all these circumstances into consideration we find that the receipt (document) given by defendant company is a provisional guarantee and this means that the defendant company has entered into an obligation. This therefore proves the existence of a contractual obligation between plaintiff and defendant.

However, when we proceed to examine the second issue we see that plaintiff has entered into a written agreement not to ask for more than the \$ 10,000 that was already paid to her. The plaintiff alleged that she entered into this agreement because at that time she did not know that she had a right to more money, the contract was written in the language she did not understand and signed it because of the bad faith and deceit of respondent company, and thus argued that the agreement is invalid on the basis of Arts. 1696, 1697 and 1705. Indeed by virtue of the provisions cited if the consent of the plaintiff was made by mistake, under deceit or duress the contract could be invalidated. However, the burden of proving these circumstances is on the party alleging them but plaintiff only claimed that they have made her sign by improper means and did not produce evidence to prove her allegations. Plaintiff did not even deny respondent company's argument that plaintiff willingly, without deceit or duress, accompanied by a male signed the contract after the statements contained therein were read to her. Since she should not have signed a legal document whose contents she did not understand and could have refrained from signing it but despite all these she signed the document willingly and received \$ 10,000, her present argument that she signed it unknowingly and under deceit is invalid and cannot invalidate the contract she signed while accompanied by a male relative knowingly and willingly. We therefore dismiss the claim of plaintiff for an additional Eth. \$ 10,000.

Since plaintiff brought a baseless claim we order her to pay to the respondent damages and counsel's fees.

The amount of damages shall be assessed in accordance with Art. 463, 464 of the Civil Proc. C.

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤
አዲስ ፡ አበባ ፤ የንግድ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤

አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሕ ፡ አወቅ ፤

አቶ ፡ መሐመድ ፡ ብርሃን ፡ ኑር ፤

አቶ ፡ ጥበቡ ፡ አብርሃም ።

ፍራቴሊ ፡ ቢጋና ፡ ኩባንያው ፡- ከሳሽ ፤
ማርሻ ፡ ትሬዲንግ ፡ ኩባንያ ፡- መልስ ፡ ሰጭ ፤
የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፹፩/፳፫

የንግድ ፡ ሕግ—የተስፋ ፡ ሰነዶች—በጀርባ ፡ የመፈረም ፡ ውጤት—ያለአግባብ ፡ ስለመበልጸግ—የንግድ ሕግ ፡ እንቀጽ ፡ ፮፻፳፱ ፡ (፩) ፤ ና ፡ (፫) ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ እንቀጽ ፡ ፪ሺጾ፫ ፤ ፪ሺጾ፬ ፤ ፳፻፸፮ ፤ ፳፻፸፯ ።

በይርጋ ፡ ምክንያት ፡ ተከሳሹ ፡ በጀርባ ፡ ከፈረመባቸው ፡ ሦስት ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፤ ላይ ፡ ከሳሽ ፡ ገንዘብ ፡ ባለማግኘቱ ፡ ያለአግባብ ፡ መበልጸግን ፡ ምክንያት ፡ በማድረግ ፡ ካሣ ፡ እንዲያገኝ ፡ ክሱ ፡ በከሳሽ ፡ ተመሠረተ።

ውሳኔ ፤ በሚከተሉት ፡ ምክንያቶች ፡ ለተከሳሽ ፡ ተወሰነ ።

፩/ ያለአግባብ ፡ መበልጸግን ፡ ምክንያት ፡ በማድረግ ፡ የሚመሠረት ፡ ክስ ፡ ሊመሠረት ፡ የሚችለው ፡ በአውጪውና ፡ በእሺ ፡ ባይ ፡ ላይ ፡ እንጂ ፡ በሠነዱ ፡ ጀርባ ፡ ላይ ፡ በሚፈርመው ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ላይ ፡ ሊመሠረት ፡ አይችልም ።

፪/ ምንም ፡ እንኳ ፡ በዋንኛው ፡ ባለዕዳ ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ የባለ ፡ ገንዘብ ፡ መብት ፡ የተጠበቀ ፡ ቢሆንም ፡ የም ትክ ፡ ውክልና ፡ ሥልጣን ፡ የተቀበለውን ፡ ሰው ፡ አስቀድሞ ፡ ከመጠየቁ ፡ በፊት ፡ ዋንኛውን ፡ ባለዕዳ ፡ ገንዘቡን ፡ እንዲከፍለው ፡ ሊጠይቀው ፡ አይችልም ።

ፍርድ

ተከሳሹ ፡ ማርሻ ፡ ትሬዲንግ ፡ ኩባንያ ፡ ፱ሺ፪፻፲፫ ፡ ብር ፡ ከ፱፱ ፡ ሣንቲም ፡ ለከሳሽ ፡ ለፍራቴሊ ፡ ቢጋና ፡ ኩባንያው ፡ እንዲከፍል ፡ እንዲፈረድበት ፡ የቀረበ ፡ ክስ ፡ ነው ።

የክርክሩ ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ ባጭሩ ፡ ከዚህ ፡ በታች ፡ እንደተመለከተው ፡ ነው ።

ተከሳሽ ፡ ኩባንያ ፡ ክስ ፡ የቀረበበትን ፡ ገንዘብ ፡ ለከሳሽ ፡ ለመክፈል ፡ ሲል ፤ ዲሜትሪ ፡ ፖፖንቶንዮስ ፡ ከተባለ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ የተቀበላቸውን ፡ ዋጋቸው ፡ ፱ሺ ፡ ብር ፡ የሆነ ፡ ሦስት ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ በጀርባቸው ፡ ላይ ፡ ፈርሞ ፡ (ኢንዶርስ ፡ አድርጎ) ፡ ለከሳሽ ፡ አስተላለፈለት ። ለከሳሹ ፡ በተላለፉለት ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ላይ ፡ ከተመለከተው ፡ ገንዘብ ፡ ምንም ፡ ስላልተከፈለው ፤ እነዚሁኑ ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፯/፳ ፡ በሆነ ፡ መዝገብ ፡ ከሣሽ ፡ በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ አቅርቦ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ፍ/ቤቱ ፡ የከሳሽን ፡ ጥያቄ ፡ ባለመቀበል ፡ ክሱን ፡ በይርጋ ፡ ውድቅ ፡ አደረገበት ።

ከሣሽ : በተስፋ : ሰነዶቹ : መሠረት : ያቀረበው : ክስ : ውድቅ : ከሆነበት : በኋላ ፤

፩ኛ/ ተከሳሹ : በተስፋ : ሰነዶቹ : አማካይነት : ክስ : የቀረበበትን : ገንዘብ : ለከሳሽ : ለመክፈል : ከገባበት : ግዴታ : ነፃ : የሆነው : በይርጋ : ምክንያት : ስለሆነና : ከዚህም : የተነሣ : ያለአገባብ : የበለጸገ : በመሆኑ : የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፯፻፺፱ : ያለአገባብ : በበለጸጉ : ሰዎች : ላይ : ክስ : እንዲቀርብባቸው : በሚፈቅደው : መሠረት : እና ፤

፪ኛ/ ግንቦት : ፳፮ : ቀን : ፲፱፻፶፯ : ዓ : ም : በተከሳሹና : ዲሜትሪ : ፖፖንቶን : የስ : በተባለ : ሰው : መካከል : በተደረገው : ውል : መሠረት : ተከሳሹ : ክስ : የቀረበበትን : ገንዘብ : ከመክፈል : ሊድን : ስለማይችል ፤ እንዲከፍል : እንዲፈረድበት : በማለት : የካቲት : ፳፰ : ቀን : ፲፱፻፷፪ : ዓ : ም : በተጻፈ : ማመልከቻ : ከሣሹ : ኩባንያ : ይህን : ክስ : መሠረተ ።

ተከሳሹ : ስለቀረበበት : ክስ : ታህሣሥ : ፩ : ቀን : ፲፱፻፷፫ : ዓ : ም : በጻፈው : መልስ : መከላከያውን : አቅርቧል ። የመልሱም : ፍሬ : ነገር ፤ ፩ኛ/ ይህን : ጉዳይ : ከሣሽ : ከአሁን : በፊት : በፍትሕ : ብሔር : መዝገብ : ቁጥር : ፩፻፵፯/፳ : አቅርቦት : በፍርድ : የተወሰነ : ስለሆነ ፤ አሁን : ያንኑ : ጉዳይ : እንደ : አዲስ : እንደገና : ለማቅረብ : የፍትሕ : ብሔር : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : ቁጥር : ፮ : በሚደነግገው : መሠረት : አይችልም ። ፪ኛ/ በፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪ሺ፳፫ : (ሀ) : እና : ፪ሺ፳፬ : (ረ) : በተደነገገው ፤ መሠረት : የከሳሽ : ክስ : በይርጋ : የታገደ : ነው ። ስለዚህ : ይህም : ክስ : እንደመጀመሪያው : ውድቅ : መሆን : አለበት : የሚል : ነው ።

ተከሳሹ : ኩባንያ : ስላቀረባቸው : ሁለት : የቅድሚያ : መቃወሚያዎች : ፍርድ : ቤቱ ፤

“፩ኛው : የተከሳሽ : መቃወሚያ :- በሥነ : ሥርዓት : ሕግ : ቁጥር : ፮ : መሠረት : ነው ። ነገሩን : እንደመረመርነው : በመዝገብ : ቁጥር : ፩፻፵፯/፳ ቀርቦ : የነበረው : ክርክር : በተስፋ : ሰነዱ : መሠረት : ተከሳሹ : እንዲከፍል : የሚል : ሲሆን : አሁን : የቀረበው : ክርክርና : ጭብጥ : ግን : አላግባብ : በመበልጸግ : በውል : የተወሰነውን : ገንዘብ : ተከሳሽ : ያልከፈለን ስለሆነ ፤ እንዲከፍለን : የሚል : ስለሆነ : ቀድሞ : በመዝገብ : ቁጥር : ፩፻፵፯/፳ : የተወሰነው : ክርክርና : በዚህ : መዝገብ : የቀረበው : ክስ : አንድ : ዓይነት : ስላልሆነ : የተከሳሽን : መቃወሚያ : አልተቀበልነውም ።

፪ኛው : የተከሳሽ : መቃወሚያ :- የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪ሺ፳፫ : (ሀ) : እና : ቁጥር : ፪ሺ፳፬ : (ረ) : በመጥቀስ : የይርጋ : ክርክር : ነው ። በተከሳሽ : የተጠቀሱት : ሕጎች : የይርጋ : ሕግ : ሣይሆኑ : እንደተከፈለ : ስለሚቆጠር : ዕዳ : የሆነ : ከመሆኑም : በላይ : የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪ሺ፳፫ : (ሀ) : ደመወዝን : የሚመለከት : ሲሆን ፤ የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪ሺ፳፬ : (ረ) : የገንዘብ : ወለድና : በየዓመቱ : ስለሚከፈል : ገንዘብ : የሚመለከት : ስለሆነ : ክስ : በቀረበበት : ገንዘብ : ተፈጻሚ : አይደለም ። ስለዚህ : የተከሳሽ : የቅድሚያ : መቃወሚያ : በሕግ : ያልተደገፈ : ሆኖ : ስለአገኘነው : አልተቀበልነውም ። ተከሳሽ : በፍሬ : ነገሩ : ሙሉ : መልሱን : ያቅርብ ።”

ሲል : መጋቢት : ፩ : ቀን : ፲፱፻፷፫ : ዓ : ም : ባስቻለው : ችሎት : በሰጠው : ትእዛዝ : መሠረት : ተከሳሹ : መጋቢት : ፳፪ : ቀን : ፲፱፻፷፫ : ዓ : ም : ሙሉ : መልሱን : አቅ

ርቧል ። የመልሱም ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፤ ፩ኛ/በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፯/፳ ፡ በተሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ተከሳሽ ፡ ሕግ ፡ በማይፈቅድለት ፡ አኳኋን ፡ ያለአገባብ ፡ የበለጸገ ፡ ስለሆነ ፡ በግግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፺፱ ፡ መሠረት ፡ ተከሳሹ ፡ ያለአገባብ ፡ የበለጸገበትን ፡ ገንዘብ ፡ ለከሳሹ ፡ መክፈል ፡ አለበት ፡ ሲል ፡ ከሣሽ ፡ ያቀረበው ፡ ጥያቄ ፡ በዚህ ፡ ቁጥር ፡ (፫) ፡ በተደነገገው ፡ መሠረት ፡ እንደተከሳሹ ፡ ያሉትን ፡ በተስፋ ፡ ሰነድ ፡ ጀርባ ፡ ላይ ፡ ፈርመው ፡ (ኤንዶርስ ፡ አድርገው) ፡ የሚያስተላልፉትን ፡ የማይመለከት ፡ ስለሆነ ፡ ጥያቄው ፡ ሕጋዊ ፡ አይደለም ፤ ፪ኛ/ ከሳሽ ፡ ግንቦት ፡ ፳፭ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የተፈረመ ፡ ውል ፡ አለኝ ፡ የሚለው ፡ ሐሰት ፡ ነው ። ከሣሽ ፡ ውል ፡ ነው ፡ ሲል ፡ በማስረጃነት ፡ የአቀረበው ፡ ተከሳሽ ፡ ከሌላ ፡ ሰው ፡ ጋር ፡ የተዋዋለው ፡ ውል ፡ ስለሆነና ፡ ከከሳሽ ፡ ጋር ፡ የተዋዋለው ፡ ውል ፡ ባለመሆኑ ፡ ከሳሹ ፡ በዚህ ፡ ውል ፡ መጠቀም ፡ አይችልም ፤ ተከሳሹንም ፡ ባለዕዳ ፡ ሲያደርገው ፡ አይችልም ፤ እና ፡ ፫ኛ/ ሶስቱ ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፯ /፳ ፡ በተሰጠው ፡ ፍርድ ፡ በይርጋ ፡ ዋጋ ፡ ያጡ ፡ ስለሆነ ፡ በውሉ ፡ መሠረት ፡ አሁን ፡ ለቀረበው ፡ ክስ ፡ በማስረጃነት ፡ ሊቀርቡ ፡ አይገባም ፡ የሚል ፡ ነው ።

የግራ ፡ ቀኙ ፡ ክርክር ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሲሆን ፡ አሁን ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ መመርመር ፡ ያለባቸው ፡ ጥያቄዎች ።

፩ኛ/ እንደተከሳሹ ፡ ኩባንያ ፡ በተስፋ ፡ ሰነድ ፡ ጀርባ ፡ ላይ ፡ ፈርሞ ፡ (ኤንዶርስ ፡ አድርገው) ፡ ሰነዱን ፡ ለሌላ ፡ በሚያስተላልፍ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ ሕጋዊ ፡ ባልሆነ ፡ አኳኋን ፡ ያለአገባብ ፡ በልጽጋል ፡ በማለት ፡ የግግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፺፱ ፡ በሚደነገገው ፡ መሠረት ፡ ክስ ፡ ሊቀርብበት ፡ የሚችል ፡ መሆን ፡ አለመሆኑን ፤

፪ኛ/ ግንቦት ፡ ፳፭ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ክስ ፡ ስለቀረበበት ፡ ገንዘብ ፡ አከፋፈል ፡ በተከሳሹና ፡ በሌላ ፡ በ፫ኛ ፡ ወገን ፡ መካከል ፡ የተደረገው ፡ ስምምነት ፡ ወይም ፡ ውል ፡ ክስ ፡ የቀረበበትን ፡ ገንዘብ ፡ ለከሳሽ ፡ እንዲከፍል ፡ ተከሳሹን ፡ የሚያስገድደው ፡ መሆን ፡ አለመሆኑን ፡ ነው ።

ስለአንደኛው ፡ ነጥብ ፡-

ያለአገባብ ፡ ስለ ፡ መበልጸግ ፡ የሚቀርብ ፡ ክስ ፡ በሚል ፡ አርዕስት ፡ የግግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፺፱ ፡ በገዑስ ፡ ቁጥሩ ፡ አንድ ፡ ከዚህ ፡ የሚከተለውን ፡ ይደነግጋል።
 ቁጥር ፡ ፯፻፺፱ ፡ (፩) ፡ በሐዋላ ፡ ወረቀት ፡ ላይ ፡ የተመሠረቱት ፡ ግዴታዎች ፡ ጊዜአቸው ፡ በማለፍ ፡ ወይም ፡ በይርጋ ፡ ምክንያት ፡ የቀሩ ፡ ቢሆኑም ፡ እንኳ ፡ አውጪውና ፡ እሺ ፡ ባዩ ፡ ሕግ ፡ በማይፈቅደው ፡ አኳኋን ፡ ያለአገባብ ፡ በመበልጸግ ፡ ባገኙት ፡ ገንዘብ ፡ መጠን ፡ ለአምጪው ፡ ኃላፊዎች ፡ ናቸው ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተጠቀሰው ፡ የሕጉ ፡ ኃይለ ፡ ቃል ፡ በግልጽ ፡ የሚያስረዳው ፡ ያለ ፡ አገባብ ፡ በመበልጸግ ፡ የሚቀርቡ ፡ ክሶች ፡ በአውጪውና ፡ በእሺ ፡ ባዩ ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ መሆኑን ፡ ነው ። ተከሳሹ ፡ ኩባንያ ፡ ለከሳሹ ፡ ግዴታ ፡ የገባው ፡ ከሌላ ፡ ከ፫ኛ ፡ ሰው ፡ ባገኛቸው ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ጀርባ ፡ ላይ ፡ ፈርሞ ፡ ሰነዶቹን ፡ በማስተላለፍ ፡ እንጂ ፡ በአውጪነት ፡ ወይም ፡ በእሺ ፡ ባይነት ፡ ስላልሆነ ፡ ከሳሽ ፡ በጠቀሰው ፡ የግግድ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ ሊቀርብበት ፡ እንደማይችል ፡ ግልጽ ፡ ነው ።

በተጨማሪም ፡ ያለ ፡ አገባብ ፡ የመበልጸግ ፡ ክስ ፡ እንደተከሳሹ ፡ በጀርባ ፡ ላይ ፡ ፈርመው ፡ (ኤንዶርስ ፡ አድርገው) ፡ ሰነዶችን ፡ ለሌሎች ፡ በሚያስተላልፉ ፡ ሰዎች ፡

ላይ ፡ ሊቀርብባቸው ፡ እንደማይችሉ ፡ ከሣሽ ፡ በጠቀሰው ፡ እንቀጽ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ሦስት ፡ የተደነገገው ፡ በጉልህ ፡ ያስረዳል ። ስለዚህ ፡ ከሣሽ ፡ የንግዱን ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፺፱ ፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፡ በተከሳሹ ፡ ኩባንያ ፡ ላይ ፡ ያቀረበው ፡ ክስ ፡ አለአግባብ ፡ ነው ።

ስለሁለተኛው ፡ ነጥብ ፡-

ክስ ፡ ስለቀረበበት ፡ ገንዘብ ፡ አከፋፈል ፡ በተከሳሹና ፡ በቮኛ ፡ ሰው ፡ የተፈረመውን ፡ ውል ፡ ከሣሽ ፡ በማስረጃነት ፡ አቅርቧል ። ውል ፡ ነው ፡ በመባል ፡ የቀረበው ፡ ሰነድ ፡ የሚያስረዳው ፡ ተከሳሹ ፡ ማርሻ ፡ ትሬዲንግ ፡ ኩባንያ ፡ ለከሳሹ ፡ ለፍራቱሊ ፡ ቢጋና ፡ ኩባንያው ፡ ሊፈጽመው ፡ የሚገባውን ፡ ግዴታ ፡ ዲሜትሪ ፡ ፖፖንቶንዮስ ፡ የተባለው ፡ ሰው ፡ ስለሱ ፡ ሆኖ ፡ እንዲፈጽምለት ፡ በማለት ፡

“እባክዎን ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተመለከተው ፡ ሂሳብ ፡ መሠረት ፡ ፱ሺ፪፻፲፫ ፡ ብር ፡ ከ፴፱ ፡ ሣንቲም ፡ የኢትዮጵያ ፡ ብር ፡ በቀጥታ ፡ ለቢጋ ፡ ማኅበር ፡ በእኛ ፡ ስም ፡ ይክፈሉ ።ይህንኑ ፡ የሂሳብ ፡ መተማመኛ ፡ የሚጠቅስ ፡ ደረሰኝ ፡ ይቀበሉልን ።” ሲል ፡ መጠየቁን ፡ ነው ። ተተኪውም ፡ ዲሜትሪ ፡ ፖፖንቶንዮስ ፡ የተከሳሹን ፡ ጥያቄ ፡ ተቀብሎ ፡ ፱ሺ፪፻፲፫ ፡ ከ፴፱ ፡ ሣንቲም ፡ ለከሳሹ ፡ ሊከፍል ፡ የተስማማ ፡ መሆኑን ፡ በዚህ ፡ ሰነድ ፡ ላይ ፡ አረጋግጧል ።

ተከሳሽ ፡ ኩባንያ ፡ ስለውሉ ፡ ያቀረበው ፡ ክርክር ፡ በመሠረቱ ፡ ውል ፡ የተባለው ፡ ሰነድ ፡ የተፈረመው ፡ በተከሳሹና ፡ በሌላ ፡ በቮኛ ፡ ሰው ፡ ስለሆነ ፤ በውሉ ፡ ተካፋይ ፡ ያልሆነው ፡ ከሣሹ ፡ ውሉን ፡ መሠረት ፡ አድርጎ ፡ ይህን ፡ ክስ ፡ ሊያቀርብ ፡ አይችልም ፡ የሚል ፡ ነው ።

ስለ ፡ የምትክ ፡ ውክልናና ፡ ስለዕዳ ፡ ማስተላለፍ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፸፯ “... በባለገንዘቡ ፡ ፈቃድ ፡ ወይም ፡ ያለ ፡ ፈቃድ ፡ ባለዕዳው ፡ ራሱ ፡ ሊፈጽመው ፡ የሚገባውን ፡ ግዴታ ፡ እንዲፈጽምለት ፡ ሌላ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ሊወክል ፡ ይችላል ።” ሲል ፡ ይደነግጋል ። እንደዚህ ፡ በሚሆንበት ፡ ጊዜ ፤ ተወካዩ ፡ ስለዋናው ፡ ባለዕዳ ፡ ሆኖ ፡ ዕዳውን ፡ እንዲከፍለው ፡ ባለገንዘቡ ፡ የተስማማ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፡ በዋነኛው ፡ ባለዕዳ ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ መብት ፡ ምን ፡ ጊዜም ፡ የተጠበቀ ፡ መሆኑን ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፸፯ ፡ (፩) ፡ በግልጽ ፡ ያስረዳል ። ስለዚህ ፡ በተከሳሹና ፡ በሌላ ፡ በቮኛ ፡ ወገን ፡ መካከል ፡ የተደረገውም ፡ ስምምነት ፡ ከሣሹን ፡ አይመለከተውም ፡ መብትም ፡ አይሰጠውም ፡ ሲል ፡ ተከሳሽ ፡ ያቀረበው ፡ መቃወሚያ ፡ የሚደገፍ ፡ ሆኖ ፡ አላገኘነውም ።

ነገር ፡ ግን ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ባለገንዘቡ ፡ በዋነኛው ፡ ባለዕዳ ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ መብት ፡ በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፸፯ ፡ (፩) ፡ መሠረት ፡ የተጠበቀ ፡ ቢሆንም ፤ ይኸው ፡ አንቀጽ ፡ በንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፪ “ስለሆነም ፡ የምትክ ፡ ውክልና ፡ ሥልጣን ፡ የተቀበለውን ፡ ሰው ፡ አስቀድሞ ፡ ከመጠየቁ ፡ በፊት ፡ ዋነኛውን ፡ ባለ ፡ ዕዳ ፡ ገንዘቡን ፡ እንዲከፍለው ፡ ሊጠይቀው ፡ አይችልም ።” ሲል ፡ የሚደነግገውን ፡ ከሣሹ ፡ ተከትሎ ፡ ክሱን ፡ በቅድሚያ ፡ በተወካዩ ፡ በዲሜትሪ ፡ ፖፖንቶንዮስ ፡ ላይ ፡ ሳያቀርብ ፡ በቀጥታ ፡ በዋናው ፡ ባለዕዳ ፡ በማርሻ ፡ ኩባንያ ፡ ላይ ፡ ያቀረበ ፡ ስለሆነና ፡ ይህም ፡ አድራጎት ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ የሕጉን ፡ ኃይል ፡ ቃል ፡ የሚጸረር ፡ ስለሆነ ፡ ከሳሽ ፡ በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ያቀረበው ፡ ክስ ፡ ያለአግባብ ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ክሱን ፡ ውድቅ ፡ አድርገንዋል ።

ሰለዚህ ፡ ከዚህ ፡ ከፍ ፡ ብሎ ፡ በተሰጠው ፡ ሕጋዊ ፡ ትችት ፡ መሠረት ፡ ከሳሽ ፡
በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ያቀረበው ፡ ክስ ፡ ሕጋዊ ፡ ባለመሆኑ ፡ ክሱን ፡ ውድቅ ፡ አድርገንዋል ።
ተከሳሹ ፡ በዚህ ፡ ክስ ፡ ምክንያት ፡ የደረሰበትን ፡ ኪሣራና ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ወጭ ፡ ከግሹ ፡
እንዲከፍል ፡ ፈርዶናል ። ስለኪሣራው ፡ ዝርዝር ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡
ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፬፻፷፫ ፡ እና ፡ ፬፻፷፬ ፡ መሠረት ፡ ሲቀርብ ፡ ይወሰናል ።

ይህ ፡ ፍርድ ፡ ዛሬ ፡ ሰኔ ፡ ፲፩ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በንግድ ፡ ችሎት ፡ ተሰጠ ።

HIGH COURT
Addis Ababa, Commercial Division

Judges: Ato Negussie Fetawoke
Ato Mohammed Berhan Nurhussen
Ato Tibebu Abraham

FRATELLI BIGA AND COMPANY V. MARSHA TRADING COMPANY

Civil Case No. 281/63

Commercial law—Promissory notes—effect of endorsing unlawful enrichment—Commercial Code articles 799(1), 799(3), Civil Code articles 2023, 2024, 1976, 1977.

Action brought by plaintiff to recover compensation on grounds of unlawful enrichment, because it failed to get money from three promissory notes which were endorsed by defendant due to limitation of action:

Held: For defendant on the following grounds.

1. Proceeding of unlawful enrichment could be brought only against the drawer and the acceptor and not against a third party who endorses the instrument (799 (1) (3)).
2. Eventhough the creditor's right over the original debtor is protected, he must first demand satisfaction from the delegated debtor before demanding satisfaction from the original debtor.

JUDGMENT

The action was brought by plaintiff, Fratelli Biga and Co., to recover the sum of Eth.\$9213.39 from the defendant Marsha Trading Co.

In brief, the main points of the arguments are as follows.

The defendant company in order to pay the amount he is sued upon, sent three promissory notes worth \$ 9,000 to the plaintiff; which it received from Dimitry Popontonyos; by endorsing them. The plaintiff having failed to get the money from these three promissory notes brought an action under Civil Case number 147/60. However, the court rejected the claims of the plaintiff on the grounds of limitation.

After his claim on the promissory notes were rejected. the plaintiff alleged that;

1. Because the defendant was set free from his obligation on the promissory notes on the grounds of limitation he has enriched himself unlawfully under article 799 of the Commercial Code and,

2. Since according to the agreement that was made on Gunbot 25, 1957 (E.C.) with Dimitry Popontonyos, the defendant can't be free from paying the said sum of money, the plaintiff brought this action on Yekatit 28, 1962, to recover the money.

The defendant presented his statement of defense on Tahsas 1, 1963. The main points of his defence are:

1. That the plaintiff had sued him on the same cause of action under file No. 147/60 and that it was decided by the court, and therefore the present case is *res-judicata* under article 5 of the Civil Procedure Code.

2. According to Civil Code articles 2023 and 2024 the present action is restricted by limitation.

Therefore, this action should be rejected on the same grounds as the first one.

This court on deciding the two preliminary objections of the defendant stated;

“1. *On the first Objection:-* From our study of the file, the first case decided under file No. 147/60 was brought, requesting for payment under the promissory notes; while the present case is based on the unlawful enrichment of the defendant or not having paid, the promissory notes. Therefore the present case and the case decided under file No. 147/60 are not the same.

2. *On the Second Objection:-* The articles cited by defendant, that is, articles 2023 and 2024 are not related to the present case. Article 2023(a) of the Civil Code concerns salaries while article 2024(d) is addressing itself to interests and money to be paid annually. Therefore, the court has rejected the objections presented by defendant as they do not have any basis in law. Defendant is ordered to present his defence on the merits of the case.

Due to the order given on Megabit 1, 1963 (E.C.) concerning the objections the defendant brought his defence on the merits on Megabit 22, 1963 (E.C.). The contents of his defences are:- 1. The plaintiff's claim that, due to the decision given under case No. 147/69, the defendant has been enriched unlawfully and should give the plaintiff his money back under article 799 of the Commercial Code could be sound only if the requirement of article 799(3) had been fulfilled, and not on promissory notes which had been endorsed. 2. The claim of plaintiff that he has a contract signed on Gunbot 25, 1957 is false. The document brought by plaintiff to prove this claim is a contract signed between the defendant and a third person, and the plaintiff could not benefit from this, and it could not make the defendant indebted to the plaintiff 3. Because the three promissory notes had been decided upon under case No. 147/60 due to limitation, and have been rendered ineffective, they cannot be brought as evidence in this case.

After having seen the points raised by both parties, the issues to be decided are:-

1. Whether a person, like the defendant in this case, could be sued for unlawful enrichment under article 799 of the Commercial Code when he had endorsed the promissory notes he has received from another.

2. Whether the agreement made by the defendant with a third party on Gunbot 25, 1957 concerning the money to be paid could be said to benefit the plaintiff.

FIRST ISSUE

Under the title of “proceedings for unlawful enrichment” article 799 sub. 1, states;

“The drawer and the acceptor shall be liable to the holder up to the amount of the sum by which they have unlawfully enriched themselves at his expense even where their obligations under the bill of exchange have terminated by reason of extinctive prescription or limitation of action.”

According to the above stated article proceedings for unlawful enrichment can be brought only between the “drawer and the acceptor” only. The defendant company obligated itself to the plaintiff by endorsing the promissory notes it got from a third party, and not as drawer or acceptor. This, then makes it clear that the plaintiff could not bring an action against the defendant based on the article cited.

Furthermore, proceeding for unlawful enrichment cannot be brought against people who endorse, as is clear from reading the sub-article cited by the defendant, that is, article 799(3). Therefore the claim brought by plaintiff based on article 799 is rejected.

SECOND ISSUE

Plaintiff has brought as evidence the contract signed between defendant and a third party. The contract shows, that the defendant Marsha Trading Company delegated Dimitry Popontonyos to fulfill his obligation to the plaintiff. The contract states:

“Please pay Eth. \$ 9,213.39 directly to Biga Company in our name according to the above account Have a receipt for us for safety reasons.” The remaining portion of the contract shows that Dimitry Popontonyos has agreed to do as requested in the agreement.

The defendant argued that basically this agreement is between a third party and the defendant, and the plaintiff cannot bring a claim based on an agreement to which he was not a party.

As to the principle of delegation and assignment of obligations to pay, Civil Code article 1976 states, “A debtor may with the consent of the creditor, or without such consent ... delegate to another the performance of his obligation”. In such case, eventhough the creditor has accepted the delegation of the debtor’s obligation to pay, he still retains his right to claim from his original debtor as stated in article 1977(1).

Therefore, the argument presented by the defendant that the agreement made between him and a third party does not concern the plaintiff is not supported by law.

Eventhough the creditor’s right over the original debtor is protected under article 1977(1), this article in its sub-article 2 states, that, “He may not demand satisfaction from the original debtor before demanding it from the delegated debtor. Therefore, the plaintiff should have first sued Dimitry Popontonyos before suing the original debtor, Marsha Trading Company. Since the present action is contrary to article 1977(2), the claim based on this ground is rejected.

Due to the legal reasons presented above, the actions brought by the plaintiff are not based on law and are, therefore rejected. The plaintiff is ordered to pay

the defendant the expenses he spent for this proceeding. The cost will be determined when presented according to article 463 and 464 of the Civil Procedure Code.

This judgment was given on Sene 11, 1963 E.C. on the Commercial Division.

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡
 አዲስ ፡ አበባ ፣ የንግድ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፡

አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሕ ፡ አወቅ ፤
 አቶ ፡ መሐመድ ፡ ብርሃን ፡ ኑር ፡ ሁሴን ፤
 አቶ ፡ ጥበቡ ፡ አብርሃም ።

ከሣሽ ፤ የኢትዮጵያ ፡ ንግድ ፡ ባንክ ፡ አክሲዮን ፡ ማኅበር ፤
 መልስ ፡ ሰጭዎች ፤ አስማን ፡ ዘኪርና ፡ አብደላ ፡ መሐመድ ፡ ስይፍ ፡

የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፴/፳ ፤ ፴፬/፳

የንግድ ፡ ሕግ—የተስፋ ፡ ወረቀት—የሚተላለፉ ፡ የገንዘብ ፡ ሰነዶችና ፡ የሐዋላ ፡ ወረቀት ፡ ግንኙነት ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፯፻፹፱ ፤ ፳፻፲፮ ፤ ፳፻፳፭ ፤ ፯፻፶፫ ፤ ፯፻፶፬ ፤ ፯፻፶፮ ፤ ፯፻፶፯ ፤ ፯፻፶፰ ፤ ፯፻፶፱ ፤ ፯፻፷፩ ፤ ፯፻፷፪ ፤ ፯፻፷፫ ፤ ፯፻፷፬ ፤ ፯፻፷፭ ፤ ፯፻፷፮ ፤ ፯፻፷፯ ፤ ፯፻፷፰ ፤ ፯፻፷፱ ፤

ከላሽ ፡ (የኢትዮጵያ ፡ ንግድ ፡ ባንክ) ፡ ይኸን ፡ ክስ ፡ የመሠረተው ፡ ከሁለት ፡ የተስፋ ፡ ወረቀቶች ፡ ገንዘብ ፡ ሰነዳግን ፡ ገንዘቡን ፡ ለመቀበል ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ተስፋ ፡ ወረቀቶች ፡ መጀመሪያ ፡ በተከላሹቹ ፡ አንድ ፡ ለሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ከተሰጡ በኋላ ፡ ይኸ ፡ ሦስተኛው ወገን ፡ በጀርባቸው ፡ ላይ ፡ ፈርሞ ፡ ለባንኩ ፡ ሰጡ ፡ ተከላሹቹም ፡ እኛ ፡ ልንከፍል ፡ አይገባንም ፡ ምክንያቱም ፡ ገንዘቡን ፡ ለሦስተኛው ፡ ወገን ፡ የተሰፋ ፡ ወረቀቶቹ ፡ ከተላለፉ ፡ በኋላ ፡ ከፍለገናል ፡ ብለው ፡ ተክረከፉ ።

ውሳኔ ፤ ለከላሽ ፡ ተፈረደለት ፡ በሚከተሉት ፡ ምክንያቶች ፡

፩/ ባለዕዳው ፡ ለመክፈያ ፡ ከተወሰነው ፡ ጊዜ ፡ በፊት ፡ ወይም ፡ በዚያ ፡ ጊዜ ፡ የተስፋ ፡ ወረቀቱን ፡ ላይ ቀበል ፡ ገንዘብ ፡ ከከፈለ ፡ በራሱ ፡ ሐላፊነት ፡ ነው ። ምክንያቱም ፡ የተስፋ ፡ ወረቀቶቹ ፡ ወደ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ (ከጀርባቸው ፡ ተፈርመው) ፡ ሊተላለፉ ፡ ስለሚችሉና ፡ እነዚያም ፡ ሦስተኛ ፡ ወገኖች ፡ በተሰፋ ፡ ወረቀቶቹ ፡ ባለመብት ፡ ስለሆኑ ፡ ነው ።

፪/ ምንም ፡ እንኳን ፡ በአማርኛ ፡ ቃላት ፡ ማጠር ፡ ምክንያት ፡ የተስፋ ፡ ወረቀትም ፡ ሆነ ፡ በሐዋላ ፡ ወረቀት ፡ የሚጠቀመው ፡ ሰው ፡ “አውጪ” ፡ ቢባልም ፤ በእንግሊዝኛ ፡ ግን ፡ የተስፋ ፡ ሰነድ ፡ “ሚክር” ፡ (ሠሪ) የሐዋላ ፡ ወረቀት ፡ ደግሞ ፡ “ድሮወር” (አውጪ) ፡ ስለሚባሉ ፡ በቁጥር ፡ ፯፻፺፮ ፡ (፩) ፡ እና ፡ ፳፻፳፮ ፡ (፩) ፡ ልዩ ፡ የሆነ ፡ ሕጋዊ ፡ ግዴታዎች ፡ አሏቸው ።

፫/ የእንቢታ ፡ ማስታወቂያ ፡ የመክፈል ፡ እንቢታን ፡ ስለማስታወቅ ፡ በሚያዘው ፡ ሰነድ ፡ ደንብ ፡ መስጠት ፡ አለበት ፤ ግን ፡ በዚህ ፡ ክስ ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ የመክፈል ፡ እንቢታን ፡ በማያዘው ፡ “ያለ ፡ እንቢታ ማስታወቂያ” በሚለው ፡ ስለተስማሙ ፡ ከላሽ ፡ ማስታወቂያ ፡ መስጠት ፡ አያስፈልገውም ።

፬/ ምንም ፡ እንኳን ፡ ተከላሹቹ ፡ “ያለእንቢታ ፡ ማስታወቂያ” ለመክፈል ፡ ቢስማሙም ፤ ቁጥር ፡ ፯፻፹፱ ፡ (፪) ፡ ማስታወቂያ ፡ መስጠትን ፡ ቢያዝም ፡ ከላሽ ፡ ለአንድ ፡ ወር ፡ ማስታወቂያ ፡ አልሰጠም ፡ ቢሆንም ፡ በቁጥር ፡ ፯፻፹፰ ፡ (፪) ፡ መሠረት ፡ ማስታወቂያ ፡ ቢሰጥም ፡ ወይም ፡ ባይሰጥም ፡ ይኸ ፡ ሁኔታ ፡ ከላሽ ፡ የመክሰስ ፡ መብቱን ፡ እንዳያጣ ፡ አያደርግም ።

ፍርድ

ከሣሽ ፡ በመጀመሪያ ፡ ታህሣሥ ፡ ፬ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ቀጥሎም ፡ መስከረም ፡ ፳፯ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አሻሽሎ ፡ ባቀረበው ፡ የክስ ፡ ማመልከቻ ፡ ተከ

ሣሾቹ፡ (እ፡ ኤ፡ አ፡ ሐምሌ፡ ፳፰፡ እና፡ ፳፱፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፯፡ ዓ፡ ም፡) ሐምሌ፡
 ፲፯፡ ቀን፡ እና፡ ፲፰፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፰፡ ዓ፡ ም፡ ሁለት፡ የተስፋ፡ ሠነዶችን፡ በመፈረም፡
 የኢት. ፮ሺ. ብር፡ (ስድስት፡ ሺህ፡ ብር) እንዲሁም፡ ፬ሺ. ብር፡ (አራት፡ ሺ. ብር)፡ አቶ፡
 አብዱል፡ ከሪም፡ አህመድ፡ ለተባለው፡ የጅማ፡ ነጋዴ፡ ለመክፈል፡ ሰጡ፤ አቶ፡
 አብዱል፡ ከሪም፡ አህመድም፡ እንዲህት፡ የተስፋ፡ ሰነዶች፡ የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡
 ፱፻፵፩፡ በሚፈቅደው፡ መሠረት፡ ለከሳሹ፡ መ/ቤት፡ ፈርመው፡ ካስተላለፉ፡ በኋላ፡
 እ፡ ኤ፡ አ፡ ነሐሴ፡ ፫፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፯፡ ዓ፡ ም፡ ገንዘቡን፡ ተቀብለውበታል። በእነ
 ዚህ፡ የተስፋ፡ ሠነዶች፡ የተመለከተውን፡ ገንዘብ፡ ከሣሾቹ፡ ወይም፡ አቶ፡ አብዱል፡
 ከሪም፡ አህመድ፡ እንዲከፍሉት፡ ከሣሽ፡ ጎዳር፡ ፳፰፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፰፡ ዓ፡ ም፡ በጽ
 ሑፍ፡ ጠይቆ፡ ሣይከፈለው፡ ቀርቷል። ተከሳሾቹ፡ በተስፋው፡ ሠነዶች፡ ላይ፡ የተ
 መለከቱትን፡ ገንዘብ፡ ያለእንቢታ፡ ማስታወቂያ፡ እንከፍላለን፡ ብለው፡ በሰነዶቹ፡
 ላይ፡ የፈረሙ፡ ስለሆነ፡ በንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፯፻፹፱፡ በንዑስ፡ ቁጥር፡ (፩) መሠ
 ረት፡ ከሳሹ፡ የእንቢታ፡ ማስታወቂያ፡ ማዘጋጀት፡ አላስፈለገውም፡ በንግድ፡ ሕግ፡
 ቁጥር፡ ፯፻፹፱፡ በንዑስ፡ ቁጥር፡ (፩) የተመለከተው፡ ኃይለ፡ ቃል፡ በተስፋ፡ ሰነ
 ድም፡ ላይ፡ ተፈጻሚ፡ እንደሚሆን፡ በንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፳፮፡ በንዑስ፡
 ቁጥር፡ (፩)፡ በፊደል፡ ተራ፡ (መ) ላይ፡ በግልጽ፡ ተደንግጓል። ተከሳሾቹ፡ ግዴታውን፡
 ሣይፈጽሙ፡ የቀሩት፡ ከጥቅምት፡ ፲፰፡ እና፡ ፲፱፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፰፡ ዓ፡ ም፡ ጀምሮ፡
 ስለሆነ፡ በንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፲፯፡ ንዑስ፡ ቁጥር፡ (፩) እና፡ በንግድ፡ ሕግ፡
 ቁጥር፡ ፳፻፳፮፡ ንዑስ፡ ቁጥር፡ (፩)፡ በፊደል፡ ተራ፡ (ቀ)፡ መሠረት፡ ከሣሹ፡ ከማና
 ቸውም፡ የይርጋ፡ ሕግ፡ ነፃ፡ ነው። ስለዚህ፡ ተከሳሾቹ፡ በተስፋ፡ ሠነዶቹ፡ ላይ፡
 ሊከፍሉ፡ ግዴታ፡ የገቡበትን፡ ገንዘብ፡ እና፡ በዚሁ፡ ገንዘብ፡ ላይ፡ ከጥቅምት፡
 ፲፰፡ ቀን፡ እና፡ ፲፱፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፰፡ ዓ፡ ም፡ ጀምሮ፡ ዕዳው፡ በሙሉ፡ ተከፍሎ፡
 አለቀ፡ ድረስ፡ ሕጋዊ፡ ወለድ፡ በያመት፡ በመቶ፡ ዘጠኝ፡ (፱ በመቶ)፡ ጨምሮ፡ በፍጥ
 ነት፡ ለከሳሹ፡ እንዲከፍሉ፡ እንዲፈረድባቸው፡ ሲል፡ ክሱን፡ መሥርቶ፡ ጠይቋል።

መጀመሪያ፡ ይህ፡ ክስ፡ የቀረበው፡ ጅማ፡ ላስቻለው፡ ከፍተኛው፡ ፍርድ፡
 ቤት፡ ነበር። የከሳሽ፡ ጠበቃ፡ በፍትሐ፡ ብሔር፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ ሕግ፡ በቁጥር፡
 ፴፩፡ (፪)፡ መሠረት፡ ዞትር፡ የማያጋጥም፡ ከፍ፡ ያለ፡ የሕግ፡ ክርክር፡ ስላለበት፡
 ወደ፡ አዲስ፡ አበባ፡ ከፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ይዙርልኝ፡ በማለት፡ ያመለከተውን
 ጠቅላይ፡ ንጉሠ፡ ነገሥት፡ ፍርድ፡ ቤት፡ በመቀበል፡ ወደዚህ፡ ተላልፎ፡ እንዲታይ፡
 ተደርጓል። የክርክሩ፡ ጭብጥ፡ አንድ፡ ዓይነት፡ ስለሆነ፡ መዝገብ፡ ቁጥር፡ ፴፬/፳፯፡
 ከዚሁ፡ መዝገብ፡ ጋር፡ ተጣምሮ፡ እንዲታይ፡ አዘናል።

ለዚሁም፡ ማስረጃ፡ ፩ኛ/ ሁለቱ፡ የተስፋ፡ ሠነዶች፡ ፪ኛ/ በተስፋው፡ ሰነዶቹ፡
 የተመለከተው፡ ገንዘብ፡ እንዲከፈለው፡ ከሣሽ፡ ለተከሳሾቹና፡ ለአቶ፡ አብዱል፡
 ከሪም፡ አህመድ፡ ጎዳር፡ ፳፰፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፰፡ ዓ፡ ም፡ በቁጥር፡ ፳ቢ፡ ፩ሺ ፴፰/፳፯፡
 የጻፈው፡ የማስታወቂያ፡ ደብዳቤዎችን፡ አቅርቧል።

የተከሳሾቹ፡ ጠበቃ፡ ጥቅምት፡ ፲፪፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፩፡ ዓ፡ ም፡ በጻፈው፡ የመከላ
 ከያ፡ ማመልከቻ፡ ፩ኛ/ በክሱ፡ አቀራረብ፡ እንደተመለከተው፡ በፍትሐ፡ ብሔር፡
 ሥነ፡ ሥርዓት፡ ሕግ፡ በቁጥር፡ ፪፻፵፬፡ በክፍል፡ ፪ (መ) በተጻፈው፡ መሠረት፡ ከሣሹ፡
 ይህን፡ ክስ፡ ለማቅረብ፡ አይችልም፡ በተለይም፡ በዚህ፡ ነገር፡ ከሣሹ፡ ማስረጃ፡
 አድርጎ፡ ያቀረበው፡ የቃል፡ ኪዳን፡ ሰነድ፡ ሲሆን፡ እንዲህን፡ የተስፋ፡ ሠነዶች፡
 ተከሳሾቹ፡ አቶ፡ አብዱል፡ ከሪም፡ አህመድ፡ ለተባለ፡ ሰው፡ ፈርመው፡ ቢሰጡም፡
 ለአቶ፡ አብዱል፡ ከሪም፡ የከፈሉ፡ መሆኑን፡ ፩ኛ፡ እና፡ ፪ኛ፡ የተከሣሹ፡ ማስረጃዎች፡
 ያስረዳሉ። ፪ኛ/ ሰነዶቹ፡ በባንኩ፡ እጅ፡ ሊገኙ፡ የቻሉበት፡ ምክንያት፡ ለተከሣሾቹ፡

አልታወቃቸውም ። በተለይም ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶቹ ፡ ለባንኩ ፡ ተላልፎ ፡ የተሰጠ ፡ መሆኑን ፤ በንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፱፻፵፯ ፡ በተፃፈው ፡ መሠረት ፡ ባንኩ ፡ ለአቶ ፡ አብዱል ፡ ከሪም ፡ አህመድ ፡ ገንዘብ ፡ ሲከፍል ፡ የተባለውን ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶችን ፡ በዋስትና ፡ የያዘ ፡ መሆኑን ፡ ተከሳሹ ፡ ፈጽሞ ፡ አያውቁም ። ፫ኛ/ ባንኩ ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶቹ ፡ ሂሳብ ፡ ተላልፏል ፡ ሲል ፡ በክሱ ፡ ማመልከቻ ፡ ላይ ፡ የተገለጸው ፡ በምንም ፡ ማስረጃ ፡ ያልተደገፈ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ ተከሳሾቹ ፡ እነዚህኑ ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ለአቶ ፡ አብዱል ፡ ከሪም ፡ አህመድ ፡ የሰፈሉ ፡ ስለሆነ ፡ የከሳሹ ፡ መግለጫ ፡ እውነት ፡ አይደለም ። ፬ኛ/ በዚህ ፡ ነገር ፡ ለባንኩ ፡ ዋና ፡ ባለዕዳ ፡ የሆነው ፡ ሰው ፡ ሣይከሰስ ፡ የአሁኑ ፡ ክስ ፡ ሊቀጥል ፡ አይገባውም ፤ ስለዚህ ፡ ይህን ፡ ክስ ፡ ከከዛሬ ፡ ጋር ፡ እንዲሠረዝለት ፡ በማለት ፡ መልስ ፡ ጽፏል ።

ለዚህም ፡ ማስረጃዎቹ ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶቹ ፡ የተከፈሉ ፡ ለመሆናቸው ፡ አቶ ፡ አብዱል ፡ ከሪም ፡ አህመድ ፡ ፈርሞ ፡ ለተከሳሾቹ ፡ የሰጣቸውን ፡ ደረሰኞች ፡ ፎቶ ፡ ኮፒ ፡ ከነትርጉሙ ፡ አቅርቧል ።

የከሳሽ ፡ ነገር ፡ ፈጽ ፡ ታኅሣሥ ፡ ፲፭ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፃፈው ፡ ማመልከቻ ፤ ክስ ፡ የቀረበባቸው ፡ ሰነዶች ፡ የሚተላለፉ ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ እንደመሆናቸው ፡ መጠን ፡ የተላለፉት ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፳፬ ፡ እና ፡ ፯፻፳፯ ፡ በሚፈቅደው ፡ መሠረት ፡ አቶ ፡ አብዱል ፡ ከሪም ፡ አህመድ ፡ የተባሉት ፡ ሰው ፡ በጀርባው ፡ ፈርመው ፡ ለከሳሹ ፡ ያስተላለፉለት ፡ ስለሆነ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፲፯ ፡ (+) መሠረት ፡ ሰነዶቹ ፡ በከሳሹ ፡ ሕጋዊ ፡ ይዘታ ፡ ሥር ፡ ስለሚገኙ ፡ ባለዕዳ ፡ ለሆኑት ፡ ተከሳሾች ፡ በማቅረብ ፡ በሰነዶቹ ፡ ላይ ፡ የተገለጠውን ፡ ገንዘብ ፡ ለመቀበል ፡ ከሳሹ ፡ መብት ፡ አለው ። ተከሳሾቹም ፡ ለመክፈል ፡ ፈቃደኛ ፡ ባለመሆናቸው ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፲ ፡ መሠረት ፡ ከሳሹ ፡ ተከሳሾቹን ፡ ብቻቸውን ፡ ከሰ ፡ ለማስከፈል ፡ ይህን ፡ ክስ ፡ አቅርቧል ። በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፰፻፳፭ ፡ (ሀ) (ሐ) አማካይነት ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፲ ፡ በተስፋ ፡ ሰነዶችም ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚነት ፡ ስላላቸው ፡ የተከሳሾቹ ፡ ጠበቃ ፡ ከሳሽ ፡ ይህን ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ አይችልም ፡ ያሉት ፡ መሠረት ፡ የሌለው ፡ ክርክር ፡ ነው ።

ተከሳሾቹ ፡ ለአቶ ፡ አብዱል ፡ ከሪም ፡ አህመድ ፡ የሰጡት ፡ ሰነድ ፡ ተራ ፡ ሰነድ ፡ ሣይሆን ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፴፪ (፩)(፪) መሠረት ፡ ካንድ ፡ ሰው ፡ ወደ ፡ ሌላው ፡ ሰው ፡ የሚተላለፉ ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ በመሆናቸው ፡ ባለዕዳ ፡ የሆኑት ፡ ተከሳሾች ፡ በሠነዱ ፡ ላይ ፡ የተመለከተውን ፡ ገንዘብ ፡ መክፈል ፡ ያለባቸው ፡ ሠነዱን ፡ ለሚያቀርብላቸው ፡ ሰው ፡ ብቻ ፡ ለመሆኑ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፲፯ ፡ (፪) ፡ ላይ ፡ ተገልጿል ።

በዚህ ፡ ቁጥር ፡ ላይ ፡ የተደነገገው ፡ ደንብ ፡ በባለዕዳው ፡ ፍላጎት ፡ ሊሻሻል ፡ ወይም ፡ ሊለወጥ ፡ የማይችል ፡ ደንብ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ተከሳሾቹ ፡ በሰነዶቹ ፡ ላይ ፡ የተመለከተውን ፡ ገንዘብ ፡ ለአቶ ፡ አብዱል ፡ ከሪም ፡ አህመድ ፡ ከፍያለሁ ፡ የሚሉት ፡ እውነት ፡ ሆኖ ፡ እንኳ ፡ ቢገኝ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፲፯ ፡ (፪) የተመለከተውን ፡ ደንብ ፡ በመተላለፍ ፡ የከፈሉ ፡ ስለሆነ ፡ ከፍያው ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ ዋጋ ፡ የለውም ። ባንድ ፡ የሚተላለፍ ፡ የገንዘብ ፡ ሰነድ ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ መብት ፡ ከሠነዱ ፡ ጋር ፡ አብሮ ፡ እንደሚተላለፍ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፲፭ ፡ ላይ ፡ ስለተደነገገ ፡ አቶ ፡ አብዱል ፡ ከሪም ፡ አህመድ ፡ በሰነዶቹ ፡ ጀርባ ፡ በመፈረም ፡ መብቱን ፡ ለከሳሹ ፡ መ/ቤት ፡ አስተላልፏል ። በሚተላለፉ ፡ የገንዘብ ፡ ሰነዶች ፡ ላይ ፡ የተመሠረተም ፡ መብት ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ ለማስተላለፍ ፡ የባለዕዳውን ፡ ፈቃድ ፡ መጠየቅ ፡ ፈጽሞ ፡ አያስፈልግም። ክስ ፡ የቀረበባቸውን ፡ የሚተላለፉ ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ የተከሳሹ ፡ ጠበቃ ፡ እንዳሉት ፡ ከሳሽ ፡ በመያዣ ፡ ይዘ ፡ ገንዘብ ፡ ያበደረ ፡ ሣይሆን ፤ ሰነዶቹ ፡ ከነመብታቸው ፡ ተላል

ፈውለት ፡ ገንዘብ ፡ ያበደረ ፡ ሳይሆን ፡ የከፈለባቸው ፡ ስለሆነ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፲፮ (፩) መሠረት ፡ ሠነድ ፡ በከሳሽ ፡ እጅ ፡ ይገኛል ።

ባንኩ ፡ የሠነዶቹ ፡ አምጪ ፡ ወይም ፡ ባለይዞታ ፡ እንደመሆኑ ፡ መጠን ፡ እርግጥ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፰ (፩) በተጻፈው ፡ መሠረት ፡ መፈጸም ፡ እንዳለበት ፡ ይናገራል ። ምንም ፡ እንኳ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፰ ፡ በቁጥር ፡ ፰፻፳፭ ፡ (፩) (ሐ) አማካይነት ፡ በተስፋ ፡ ሠነዶቹም ፡ ላይ ፡ ተፈፃሚ ፡ ቢሆንም ፡ በቁጥር ፡ ፰፻፳፭ ፡ መግቢያ ፡ ላይ ፡ በግልጽ ፡ እንደሚታየው ፡ የሐዋላ ፡ ወረቀት ፡ ደንቦች ፡ በተስፋ ፡ ሠነዶች ፡ ላይ ፡ ተፈፃሚ ፡ የሚሆኑት ፡ ከተስፋ ፡ ሠነድ ፡ ዓይነት ፡ ጋር ፡ የሚስማሙ ፡ ሆነው ፡ በሚገኙበት ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ስለሆነ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፰ ፡ ውስጥ ፡ የተደነገጉት ፡ ደንቦች ፡ ከተስፋ ፡ ወረቀት ፡ ጋር ፡ የሚስማሙ ፡ ወይም ፡ የማይስማሙ ፡ መሆናቸውን ፡ በጥንቃቄ ፡ መመርመር ፡ ያስፈልጋል ። በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፰ ፡ (፩) ፡ ላይ ፡ አምጪው ፡ በጀርባ ፡ ለፈረመው ፡ ሰውና ፡ ለአውጪው ፡ እሺታ ፡ አለመስጠቱን ፡ ወይም ፡ ገንዘብ ፡ አለመክፈሉን ፡ ማስታወቅ ፡ አለበት ፡ ይላል ። በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ክስ ፡ በቀረበበት ፡ ሠነድ ፡ ላይ ፡ በጀርባ ፡ የፈረመው ፡ ሰው ፡ ተከሳሹ ፡ ሳይሆን ፡ አቶ ፡ አብደል ፡ ከሪም ፡ አህመድ ፡ ስለሆኑ ፡ ተከሳሾቹ ፡ ማስታወቂያ ፡ ሊላክልን ፡ ይገባል ፡ ብለው ፡ ለመከራከር ፡ አይችሉም ። አውጪው ፡ የተባለው ፡ ቃል ፡ በትርጉም ፡ ስህተት ፡ ወይም ፡ በቃል ፡ እጦት ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፴፭ ፡ (ሸ) ፡ መሠረት ፡ በሐዋላ ፡ ወረቀት ፡ ላይ ፡ የተጻፈው ፡ ገንዘብ ፡ እንዲከፈል ፡ ትእዛዝ ፡ የሚሰጠው ፡ ሰውና በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፰፻፳፫ ፡ (ለ) መሠረት ፡ በተስፋ ፡ ሠነድ ፡ ላይ ፡ የተጻፈውን ፡ ገንዘብ ፡ ለመክፈል ፡ ግዴታ ፡ የሚገባው ፡ ሰው ፡ ከሁለቱም ፡ ሥፍራ ፡ የሠነዱ ፡ አውጪ ፡ ተብለው ፡ ተተርጉመዋል ። በሐዋላ ፡ ወረቀት ፡ ላይ ፡ የሠነዱ ፡ «አውጪ» የተባለው ፡ ሰውና ፡ በተስፋ ፡ ሠነዱ ፡ ላይ ፡ የሠነዱ ፡ “አውጪ” የተባለው ፡ ሰው ፡ ግዴታቸው ፡ ተመሳሳይ ፡ አይደለም ። በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፴፭ ፡ (ሸ) ላይ ፡ “አውጪው” ወይም ፡ በእንግሊዝኛ ፡ “ድሮወር” ፡ እየተባለ ፡ የሚጠራው ፡ ሰው ፡ በሐዋላ ሠነድ ፡ ላይ ፡ የተመለከተውን ፡ ገንዘብ ፡ ሌላ ፡ ሶስተኛ ፡ ባለዕዳ ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ (ድሮዋ) እንዲከፍል ፡ ትእዛዝ ፡ ሰጪ ፡ እንጅ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፰፻፳፫ ፡ (፩) ፡ ላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ በተስፋ ፡ ሠነድ ፡ ላይ ፡ የተመለከተው ፡ ገንዘብ ፡ እከፍላለሁ ፡ ብሎ ፡ ግዴታ ፡ እንደሚፈረመው ፡ “አውጪ” ወይም ፡ በእንግሊዝኛው ፡ “ሚኮር” ፡ እየተባለ ፡ እንደሚጠራው ፡ ዋና ፡ ባለዕዳ ፡ አይደለም ።

ስለዚህ ፡ የሐዋላ ፡ ወረቀት ፡ “አውጪ” ፡ እየተባለ ፡ የሚጠራው ፡ ሰውና ፡ የተስፋ ፡ ሠነድ ፡ “አውጪ” ፡ እየተባለ ፡ የሚጠራው ፡ ሰው ፡ ኃላፊነት ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ያለመሆኑን ፡ በጥንቃቄ ፡ መረዳት ፡ ያስፈልጋል ።

የተስፋ ፡ ሠነድ ፡ አውጪ ፡ ኃላፊነት ፡ የሚመሳሰለው ፡ ከሐዋላ ፡ ወረቀት ፡ እሺ ፡ ባይ ፡ (አክሴፕተር ፡ አፍ ፡ ኤ ፡ ቢል ፡ አፍ ፡ ኤክስፕንጅ) ፡ ጋር ፡ ለመሆኑ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፰፻፳፮ ፡ (፩) ፡ ያስረዳል ።

ስለዚህ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፰፻፳፮ ፡ (፩) ፡ መሠረት ፡ የተከሳሾቹ ፡ ኃላፊነት ፡ ከሐዋላ ፡ ወረቀት ፡ እሺ ፡ ባይ ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይ ፡ መሆኑን ፡ ከተቀበልን ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፺፮ ፡ (፩) ፡ የተመለከተው ፡ ደንብ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፰፻፳፭ ፡ (፩) ፡ (ሐ) ፡ አማካይነት ፡ በተስፋ ፡ ሰነዶችም ፡ ላይ ፡ ተፈፃሚ ፡ ቢሆንም ፡ ከሳሹ ፡ በተከሳሾቹ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ የማስከፈል ፡ መብት ፡ አላጣም ።

ለዚህም ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፺፮ ፡ (፩) ፡ ፡ “ከእሺ ባይ ፡ በቀር ፡”የሚለውን ፡ ኃይለ ፡ ቃል ፡ መመልከት ፡ ይበቃል ። ክስ ፡ በቀረበበት ፡

የተስፋ፣ ሠነዶቹ፣ ላይ፣ የተመለከተውን፣ ገንዘብ፣ በተወሰነ፣ ጊዜ፣ ውስጥ፣ እከፍ ላለሁ፣ ብለው፣ ግዴታ፣ የፈረሙት፣ ተከሳሾች፣ በመሆናቸው፣ በንግድ፣ ሕግ፣ ቁጥር፣ ፳፻፳፫፣ (ለ)፣ እና፣ ፳፻፳፮፣ (፩)፣ መሠረት፣ ዋና፣ ባለዕዳው፣ ተከሳሾቹ፣ ናቸው፣ እንጂ፣ በሠነዱ፣ ጀርባ፣ ፈራሚ፣ የሆኑት፣ አቶ፣ አብዱል፣ ከሪም፣ አህመድ፣ አይደሉም፣ ስለዚህ፣ ከዚህ፣ በላይ፣ በተዘረዘሩት፣ ምክንያቶች፣ ተከሳሾቹ፣ በሚተላለፈው፣ የተስፋ፣ ሠነድ፣ ላይ፣ የተጠቀሰውን፣ ገንዘብ፣ ከፍተኛው፣ የሚሉት፣ የንግድ፣ ሕግ፣ ቁጥር፣ ፯፻፲፯፣ (፪)፣ የሚያዘውን፣ ተላልፈው፣ ሠነዶቹን፣ ሳይቀበሉ፣ ከመሆኑም፣ በላይ፣ ለመክፈላቸው፣ ያቀረቡት፣ ደረሰኝ፣ በግልጽ፣ እንደሚያስረዳው፣ በሠነዶቹ፣ ላይ፣ የተመለከተው፣ ገንዘብ፣ መክፈል፣ የሚገባው፣ እ፣ ኤ፣ አ፣ በ፳፰/፲/፳፯፣ እና፣ በ፳፱/፲/፳፯፣ ሲሆን፣ ተከሳሾቹ፣ ግን፣ ከፍለናል፣ የሚሉት፣ የመጀመሪያውን፣ ሠነድ፣ ከተወሰነው፣ ጊዜ፣ በፊት፣ አስቀድመው፣ እ፣ ኤ፣ አ፣ በ፱/፯/፲፱፻፳፯፣ ዓ፣ ም፣ ሁለተኛው፣ ሠነድ፣ የመክፈያው፣ ጊዜ፣ ከደረሰ፣ ወዲህ፣ ቢሆንም፣ ከተወሰነውም፣ ጊዜ፣ በፊት፣ የሚከፍል፣ ከፋይ፣ አላፈነቱ፣ የራሱ፣ ለመሆኑ፣ በንግድ፣ ሕግ፣ ቁጥር፣ ፯፻፸፯፣ (፫)፣ ተገልጿል፣ ስለዚህ፣ ተከሳሾቹ፣ ፈርመው፣ የሰጧቸው፣ ሠነዶች፣ ተራ፣ ሠነዶች፣ ሳይሆኑ፣ በሕግ፣ የተደነገገውን፣ ደንብ፣ ተከትሎ፣ ካንዱ፣ ሰው፣ ወደ፣ ሌላው፣ ሰው፣ በቀላሉ፣ የሚተላለፍ፣ እንደገንዘብ፣ ሰነድ፣ በመሆናቸው፣ ዕዳ፣ ከፋዮችም፣ ሰነዶቹን፣ በቅን፣ ልቦና፣ በያዘው፣ እንደ፣ ባንኩ፣ ባለ፣ ሦስተኛ፣ ሰው፣ ላይ፣ በሰነዶቹ፣ አየፍ፣ ፎርምና፣ እንዲሁም፣ በሠነዶቹ፣ ላይ፣ በተገፋት፣ ቃሎችና፣ እነዚህን፣ በመሳሰሉት፣ ካልሆነ፣ በቀር፣ ሌላ፣ መቃወሚያ፣ ሊያቀርብበት፣ እንደማይችል፣ በንግድ፣ ሕግ፣ ቁጥር፣ ፯፻፲፯፣ የተገለፀ፣ ስለሆነ፣ ተከሳሹ፣ በሠነዱ፣ ላይ፣ የተመለከተውን፣ ገንዘብ፣ ከነወለዱና፣ ከነወጪው፣ ለከሳሹ፣ መክፈል፣ አለባቸው፣ በማለት፣ ተከራክሯል።

የተከሳሾች፣ ጠበቃ፣ ጥር፣ ፱፣ ቀን፣ በፃፈው፣ መልስ፣ ተከሳሾቹ፣ ከዚህ፣ ቀደም፣ እንደገለጹት፣ ለዚህ፣ ክስ፣ መነሻ፣ የሆኑትን፣ የተስፋ፣ ሰነዶች፣ ከሣሹ፣ ባንክ፣ በምን፣ ዓይነት፣ ሁኔታና፣ አቋም፣ ይዞ፣ እንደሚገኝ፣ ተከሳሾቹ፣ አያውቁም፣ በተስፋ፣ ሰነዶች፣ ጀርባ፣ ላይ፣ ተጽፎ፣ የሚገኘው፣ ፈርማ፣ በማህተም፣ ያልተረጋገጠ፣ በመሆኑ፣ ፈርማው፣ የአቶ፣ አብዱል፣ ከሪም፣ አህመድ፣ መሆን፣ አለመሆኑን፣ ለማወቅ፣ አዳጋች፣ እንደመሆኑ፣ የተባለው፣ ማረጋገጫ፣ በምን፣ ቀን፣ የተፈረመ፣ መሆኑን፣ ተከሳሹ፣ አያውቁም፣ ከሣሹ፣ ለክሱ፣ ድጋፍ፣ ይሆነው፣ ዘንድ፣ የንግድ፣ ሕግ፣ ቁጥር፣ ፯፻፲፯፣ (፬)፣ ሲጠቅስ፣ በንጉስ፣ ቁጥር፣ (፫)፣ ተጽፎ፣ የሚገኘውን፣ ደንብ፣ አውቆና፣ ሆነ፣ ብሎ፣ ሳይጠቅሰው፣ አልፏል፣ ባንኩ፣ በበኩሉ፣ የተባሉትን፣ የተስፋ፣ ሰነዶች፣ በቁና፣ ተገቢ፣ በሆነ፣ መንገድ፣ አስፈርሟል፣ ይገላሉ፣ ሲል፣ ያቀረበውን፣ ክርክር፣ ተከሳሾቹ፣ በጥብቅ፣ የካዱት፣ እንደመሆኑ፣ ባንኩም፣ በበኩሉ፣ ስለ፣ እነዚህ፣ ሠነዶች፣ ጉዳይ፣ ህ/በንግድ፣ ሕግ፣ በቁጥር፣ ፯፻፸፬፣ በተጻፈው፣ መሠረት፣ ባንኩ፣ የተባሉትን፣ የተስፋ፣ ሰነዶች፣ በተወሰነው፣ ጊዜ፣ አላቀረበም፣ ለ/ በንግድ፣ ሕግ፣ በቁጥር፣ ፯፻፹፩፣ (፭)፣ መሠረት፣ ባንኩ፣ በተወሰነ፣ ጊዜ፣ ገንዘቡ፣ እንዲከፈለው፣ አልጠየቁም፣ ሐ/ እንዲሁም፣ በንግድ፣ ሕግ፣ ቁጥር፣ ፯፻፹፰፣ መሠረት፣ ባንኩ፣ በተወሰነ፣ ጊዜ፣ ለተከሳሾቹ፣ አላስታወቀም፣ ስለዚህ፣ ይህ፣ ክስ፣ ከኪሣራ፣ ጋር፣ እንዲሠረዝና፣ አብዱል፣ ከሪም፣ አህመድ፣ የተባሉት፣ በዚህ፣ ክስ፣ በቀረቡት፣ የተስፋ፣ ሰነዶች፣ ሞትና፣ ከባንኩ፣ ገንዘብ፣ ተበድረውበታል፣ ስለተባለ፣ በንግድ፣ ሕግ፣ በቁጥር፣ ፱፻፵፯፣ መሠረት፣ ከሣሹ፣ እኝሁኑ፣ አቶ፣ አብዱል፣ ከሪም፣ አህመድ፣ የተባሉትን፣ ሰው፣ ፩ኛ፣ ተከሳሽ፣ አድርጎ፣ በክሱ፣ ውስጥ፣ እንዲያስገባ፣ በማለት፣ የተከሳሾቹ፣ ጠበቃ፣ ተከራክሯል።

ከሣሹ፣ ሚያዝያ፣ ፯፣ ቀን፣ ፲፱፻፷፩፣ ዓ፣ ም፣ በጻፈው፣ የመልስ፣ መልስ፣ ካሁን፣ በፊት፣ ታህሣሥ፣ ፲፭፣ ቀን፣ ፲፱፻፷፩፣ ዓ፣ ም፣ በጻፈው፣ ዓይነት፣ ጽፎ፣

ከማቅረቡ፡ በላይ፤ በንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፯፻፵፰፤ ፯፻፷፭፡ እና፡ ፯፻፷፭፡ (፩)፡
 (ሀ)፡ መሠረት፡ የሠነዶች፡ አስተላላፊ፡ ፊርማ፡ በማህተም፡ መረጋገጥ፡ የለበትም ።
 ክስ፡ የቀረበባቸው፡ ሠነዶች፡ የከሳሹ፡ መ/ቤት፡ የተቀበላቸው፡ እ፡ ኤ፡ አ፡
 ነሐሴ፡ ፫፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፯፡ ዓ፡ ም፡ ሐምሌ፡ ፳፯፡ ቀን፡ ፲፱፻፶፱፡ ዓ፡ ም፡ መሆኑንና፡
 ይህም፡ ቀን፡ በሠነድ፡ ጀርባ፡ ላይ፡ ሠፍሮ፡ ይገኛል ። በንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፯፻፲፮
 (፫)፡ ላይ፡ የተመለከተው፡ ደንብ፡ ተፈጻሚ፡ ሊሆን፡ የሚችለው፡ አንድ፡ የሚተላ
 ለፍ፡ የገንዘብ፡ ሠነድ፡ በእጁ፡ የገባ፡ ማንኛውም፡ ሰው፡ (የገንዘቡ፡ ባለሙብት፡
 ባይሆንም፡ እንኳ)፡ ሠነዱን፡ ለባለዕዳው፡ አቅርቦ፡ ገንዘቡ፡ እንዲከፈለው፡ በሚጠ
 ይቅበት፡ ጊዜ፡ ባለዕዳው፡ ከባድ፡ የሆነ፡ አታላይነት፡ ወይም፡ ቸልተኝነት፡ ካላ
 ደረገ፡ በቀር፡ ገንዘቡን፡ ለሠነዱ፡ አምጪ፡ ከፍሎ፡ ከዕዳው፡ ነፃ፡ የሚሆንበትን፡
 ሁኔታ፡ ነው፤ በንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፯፻፸፬፡ የተጻፈው፡ ደንብ፡ ተፈጻሚነት፡
 በሐዋላ፡ ወረቀቶች፡ ላይ፡ ነው፡ እንጂ፡ በተስፋ፡ ወረቀቶች፡ ላይ፡ አይደለም ።
 በተስፋ፡ ወረቀቶች፡ ላይ፡ ተፈፃሚ፡ የሚሆኑት፡ የሐዋላ፡ ወረቀት፡ ደንቦች፡ በን
 ግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፯፻፷፭፡ እና፡ ፯፻፷፮፡ ላይ፡ አንድ፡ ባንድ፡ የተዘረዘሩ፡ ሲሆን፡
 በነዚህ፡ ቁጥሮች፡ ውስጥ፡ ቁጥር፡ ፯፻፸፬፡ አልተጠቀሰም ። ስለዚህ፡ ይህ፡ ቁጥር፡
 ለክርክሩ፡ አግባብ፡ የለውም ። ተከሳሾቹ፡ በዚህ፡ ክስ፡ በቀረበበት፡ ገንዘብ፡ “ያለእ
 ንቢታ፡ ማስታወቂያ፡ እከፍላለሁ”፡ ብለው፡ በሰነዱ፡ ላይ፡ በመፈረማቸው፡ በን
 ግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፯፻፹፩፡ መሠረት፡ መዘጋጀት፡ የሚገባውን፡ የእንቢታ፡ ማስታ
 ወቂያ፡ ከማዘጋጀት፡ ከሣሹን፡ ነፃ፡ አድርገውታል፤ የንግድ፡ ሕግን፡ ቁጥር፡ ፯፻፹፱፡
 (፩)፡ መመልከት፡ ይበቃል፡ ከሣሹ፡ በንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፯፻፹፰፡ በተፃፈው፡
 መሠረት፡ ባንኩ፡ በተወሰነ፡ ጊዜ፡ ለተከሳሾቹ፡ አላስታወቀም፡ ብለው፡ ላሉት፤
 ከሣሹ፡ ካሁን፡ በፊት፡ ታህሣሥ፡ ፲፭፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፩፡ ዓ፡ ም፡ ጽፎ፡ ባቀረበው፡
 መልስ፡ ውስጥ፡ በንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፯፻፹፰፡ ስለተፃፈው፡ ደንብ፡ በሰፊው፡
 ዘርዘሮ፡ ገልጿል ። ስለዚህ፡ ከዚህ፡ በላይ፡ በተዘረዘሩት፡ ምክንያቶች፡ የተከሳሾቹ፡
 ጠበቃ፡ ያቀረቡባቸው፡ ክርክሮች፡ በሕግ፡ ያልተደገፉ፡ ናቸው፡ በማለት፡ ክርክ
 ፋን፡ ደምድሟል ።

አብዱል፡ ከሪም፡ በክሴ፡ ውስጥ፡ ይግባልኝ፡ በማለት፡ የተከሳሾቹ፡ ጠበቃ፡
 ላቀረበው፡ የቅድሚያ፡ ክርክር፡ ሰኔ፡ ፲፯፡ ቀን፡ ፲፱፻፷፩፡ ዓ፡ ም፡ በዋለው፡ ችሎት፡
 በግድ፡ ይከሰስ፡ ለማለት፡ አይቻልም፡ ተብሎ፡ የተወሰነ፡ ስለሆነ፡ በድጋሚ፡ በዚህ፡
 ፍርድ፡ ቤት፡ ውስጥ፡ መወሰን፡ አስፈላጊ፡ አልሆነም ።

በግራ፡ ቀኙ፡ በኩል፡ የቀረበውን፡ ክርክርና፡ ማስረጃዎች፡ እንደመረመርነው፡
 ሊወሰኑ፡ የሚገባቸው፡ የፍሬ፡ ነገሩ፡ ጭብጦች፡ የሚከተሉት፡ ናቸው ።

፩/ በተከሳሾቹ፡ ጠበቃ፡ ማስረጃ፡ (፩)፡ እና፡ (፪)፡ መሠረት፡ ክርክር፡ በተነሣ
 ባቸው፡ የተስፋ፡ ሠነዶች፡ ተካፋይ፤ ለሆነው፡ ለአብዱል፡ ከሪም፡ በተስፋ፡ ሠነዶች፡
 በተገለጠው፡ ከመክፈያው፡ ቀን፡ በፊት፡ ወይም፡ በመክፈያው፡ ቀን፡ ተከሳሾቹ፡
 በመክፈላቸው፡ ከዕዳው፡ ነፃ፡ መሆን፡ አለመሆናቸውን፡ ማረጋገጥ፤ (የንግድ፡ ሕግ፡
 ቁጥር፡ ፯፻፲፮፡ (፪)፤ ፯፻፸፯፡ (፪) ።

፪/ ሀ/ በተወሰነው፡ ጊዜ፡ ከሣሹ፡ በተስፋ፡ ሠነዶች፡ የተገለጠውን፡ ገንዘብ፡
 እንዲከፈለው፡ አለማቅረቡ፡ በንግድ፡ ሕግ፡ በቁጥር፡ ፯፻፸፬፡ መሠረት፡
 መብቱን፡ የሚያጣ፡ ለመሆኑ/ቁጥር፡ ፯፻፸፬፡ ለተስፋ፡ ሠነድ፡ ተፈጻሚ፡
 መሆን፡ አለመሆኑን ።

ለ/ በሕግ፡ በተወሰነው፡ ጊዜ፡ ከሣሹ፡ ገንዘቡ፡ እንዲከፈለው፡ አለመጠየቁ፡
 ከሣሹ፡ መብቱን፡ የሚያጣ፡ መሆን፡ አለመሆኑን፡ ማረጋገጥ፤ (የንግድ፡
 ሕግ፡ ቁጥር፡ ፯፻፹፩፤ ፯፻፹፱(፩)፤ ፯፻፺፮(፩)፤ ፯፻፳፮(፩) ።

ሐ/ ከሣሹ : በንግድ : ሕግ : በቁጥር : ፯፻፹፰ : መሠረት : ላለመክፈሉ : ከሳሽ :
ለተከሳሾቹ : ባለማስታወቁ : መብቱን : የሚያጣ : መሆን : አለመሆኑን :
ማረጋገጥ : (የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፳፻፳፭(፩) : ፳፻፳፮(፩) : ፯፻፺፮(፩) ።

በአንደኛው : ጭብጥ : የተነሣው : ክርክር : ተከሳሾቹ : ክስ : የቀረበበትን : ገንዘብ :
፯ሺ : ብር : እና : ፬ሺ : ብር : በተስፋ : ሠነዶቹ : የመክፈያው : ጊዜ : ከመድረሱ : በፊት :
ወይም : በሚከፈልበት : ቀን : ተከፋይ : ለሆነው : ለአቶ : አብዱል : ከሪም : አህ
መድ : በተራ : ወረቀት : ደረሰኝ : አማካይነት : ተከሳሾቹ : ከፍያለሁ : ቢሉ : ለከሳሽ :
የመክፈል : ግዴታቸው : የወረደላቸው : መሆን : አለመሆኑን : እንመርምር ፤ ተከሳ
ሾቹ : ያቀረቡትን : ደረሰኞች : እንደተመለከትናቸው : አንደኛው : ደረሰኝ : “ይህ :
ገንዘብ : በቃል : ኪዳን : ሠነድ : ሊከፈለኝ : ለፈረሙት : ሂሳብ : የተከፈለኝ : መሆኑንና
የቃል : ኪዳንም : ሠነድ : ምንም : ዋጋ : የሌለው : ነው” ሲል : ሁለተኛው : ደረሰኝ :
“በቃል : ኪዳን : ሰነድ : ከጁ : ላይ : ፳፬/፳፯ : እስከ : አክቶበር : ፳፱/፳፯ : የሚለው :
ስለጠፋብኝ : በሣሬው : ቀን : ገንዘቡን : በሙሉ : ስለተቀበልኩ : ሠነዱ : ዋጋ : የሌ
ለው : መሆኑን : በፈርማዬ : አረጋግጣለሁ” : የሚል : ነው ።

እነዚህ : ሁለት : የተስፋ : ሰነዶች : በአብዱል : ከሪም : አህመድ : ተፈርመው :
ለባንኩ : የተላለፉ : ለመሆኑ : አልተካደም ። ባንኩም : ሠነዶቹን : ተቀብሎ : እ : ኤ :
አ : በነሐሴ : ፫/፳፯ : ዓ : ም : ገንዘቡን : የከፈለ : ለመሆኑ : ተረጋግጧል ። የተከሳሾች :
ጠበቃ : እነዚህን : ሠነዶች : በዋስትና : ነው : የያዛቸው : ቢልም : ስለዚህ : ያቀረ
በው : ማስረጃ : የሌለ : ስለሆነ : የዚህ : ዓይነቱ : ክርክር : ተቀባይነትን : አላገኘም ።

እዚህ : ላይ : ዋናው : ጥያቄ : በተባሉት : ሠነዶች : ተከፋይ : የሆነው : አብ
ዱል : ከሪም : አህመድ : በሠነዶቹ : ጀርባ : በመፈረም : ለባንክ : አስተላልፎ : ባንኩ :
ሰነዶቹን : ለመያዝ : ባለመብት : ካደረገው : በኋላ : በተስፋ : ሠነዶቹ : ላይ : ለመክ
ፈል : የፈረሙት : ተከሳሾች : ዋናዎቹን : የተስፋ : ሠነዶች : ማይቀበሉ : በተራ :
ነጭ : ወረቀት : ደረሰኝ : ለአብዱል : ከሪም : አህመድ : በመክፈላቸው : ከሣሽ :
(አምጪው) : ከሚጠይቅባቸው : እዳ : ነፃ : መሆን : አለመሆናቸውን : ማረጋገጥ : ያስ
ፈልጋል ፤ ለሚተላለፉ : ሰነዶች : ተፈጻሚ : የሚሆነው : የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፯፻፺፮ :
ንዑስ : ቁጥር : (፪) : “ባለዕዳውም : ሰነድ ፤ ካልተሰጠው : በቀር : ግዴታውን : ለመ
ፈጸም : አይገደድም” : በማለት : ይገልጻል ።

ይህ : አንቀጽ : የሚያመለክተው : በተስፋ : ሠነድ : መሠረት : የሚከፈለው :
ዕዳ : ቢኖር : ከፋይ : ዋናውን : ሠነድ : በመቀበል : መክፈል : ያለበት : መሆኑን :
ነው ። ደረሰኙ : ሠነዱን : መቀበሉ : ነው ። ይህንን : በመቃወም : የተከሳሾቹ : ጠበቃ :
የንግዱን : ሕግ : ቁጥር : ፯፻፺፮ : ንዑስ : ቁጥር : (፫)ትን : ጠቅሷል ። ይህ : ንዑስ :
ቁጥር : “ዕዳ : ከፋይ : ከባድ : የሆነ : አታላይነት : ወይም : ቸልተኝነት : ካላደረገ :
በቀር : ምንም : ይህ : ሰው : ዕውነተኛው : ባለመብት : ባይሆንም : እንኳ : ሠነዱ :
የባለገንዘብነትን : ስም : ለሰጠው : የመክፈያው : ጊዜ : ሲደርስ ፤ የከፈለ : ባለዕዳ :
ከዕዳ : ነፃ : ይሆናል” : በማለት : ይደነግጋል ። ሕጉ : “ምንም : ይህ : ሰው : ዕውነተኛ :
ባለመብት : ባይሆንም : እንኳ : ሠነዱ : የባለገንዘብነት : ስም : ለሰጠው” ሲል :
ማንን : ማለቱ : ነው : ብለን : መጠየቅ : ይኖርብናል ፤ ይህ : አነጋገር : የሠነዱን :
አምጪ : የሚጠቅስ : መሆን : አለበት ። አንድ : የሚተላለፍ : የገንዘብ : ሠነድ :
በእጁ : የገባ : ማናቸውም : ሰው : (የገንዘቡ : ባለመብት : ባይሆንም : እንኳ) : ሠነ
ዱን : ለባለዕዳው : አቅርቦ : ገንዘቡ : እንዲከፈል : በሚጠየቅበት : ጊዜ : ባለዕዳው :
ከባድ : የሆነ : አታላይነት : ወይም : ቸልተኝነት : ካላደረገ : በቀር : ገንዘቡን : ለሰ
ነዱ : አምጪው : ከፍሎ : ከዕዳው : ነፃ : የሚሆንበት : ሁኔታ : ነው ። ነገር : ግን :

በዚህ ፡ ክርክር ፡ ተከላሾቹ ፡ ከፈልጉ ፡ የሚሉት ፡ የተስፋዎቹ ፡ ሰነዶች ፡ ላመጣቸው ፡ ሰው ፡ ሳይሆን ፡ በተስፋ ፡ ሠነዶች ፡ ላይ ፡ ለመጀመሪያው ፡ ተከፋይ ፡ ለሆነው ፡ ለአብዱል ፡ ከሪም ፡ ነው ። አቶ ፡ አብዱል ፡ ከሪም ፡ አህመድ ፡ ሠነዶቹን ፡ ለባንክ ፡ አስተላልፎ ፡ ስለሰጠ ፡ በእጁ ፡ አልነበሩም ። በንግድ ፡ ሕግ ፡ መሠረትም ፡ የሰነዶቹ ፡ “አምጪ ፡” ሊባል ፡ አይችልም ። የተስፋ ፡ ሠነዶቹ ፡ ለባንኩ ፡ ተላልፈው ፡ ባንኩም ፡ ለአብዱል ፡ ከሪም ፡ ገንዘቡን ፡ የከፈለ ፡ ለመሆኑ ፡ ስላልተካደ ፡ የሠነዶቹ ፡ ባለመብት ፡ አምጪው ፡ ባንክ ፡ ነው ።

አብዱል ፡ ከሪም ፡ ገንዘብ ፡ ተቀብያለሁ ፡ ብሎ ፡ ለተከላሾቹ ፡ ደረሰኝ ፡ የሰጠውና ፡ ተከላሾቹም ፡ ዋናዎቹን ፡ የተስፋ ፡ ሠነዶች ፡ በእጃቸው ፡ ሳያገቡ ፡ ከፍለዋል ፡ የሚል ፡ ደረሰኝ ፡ የተሰጣቸው ፡ በተንኩል ፡ የባንክን ፡ መብት ፡ ውድቅ ፡ ለማድረግ ፡ የታቀደ ፡ ለመሆኑ ፡ ከሁኔታው ፡ ለመረዳት ፡ ችለናል ። የተስፋ ፡ ሠነዶቹ ፡ ለባንክ ፡ ተላልፈው ፡ ሌላ ፡ ግዴታ ፡ የፈጠሩ ፡ ስለሆነ ፡ በመክፈያው ፡ ቀን ፤ ወይንም ፡ ከመክፈያው ፡ ቀን ፡ በፊት ፡ የተስፋ ፡ ሠነዶቹን ፡ በእጃቸው ፡ ሳያገቡ ፡ ከፍለው ፡ ቢገኙም ፡ ለዚህ ፡ ተግባራቸው ፡ አላፈ ፡ የሚሆኑት ፡ ራሳቸው ፡ ናቸው ፡ እንጂ ፡ በቅን ፡ ልቦና ፡ ሠነዶቹን ፡ በመያዝ ፡ ባለመብት ፡ የሆነውን ፡ የከላሻን ፡ መብት ፡ አያስቀርበትም ፡ ብለናል ። ተከላሾቹ ፡ የተስፋ ፡ ሠነዶቹ ፡ ለሌላ ፡ ሰስተኛ ፡ ወገን ፡ ሊተላለፉ ፡ የሚችሉ ፡ መሆኑንና ፡ የተባለውም ፡ ሰስተኛ ፡ ወገን ፡ ባለመብት ፡ ሊሆን ፡ እንደሚችል ፡ መገመት ፡ ነበረባቸው ፤ ይህን ፡ ሁሉ ፡ ሊረዱት ፡ የሚችሉት ፡ በከፈሉ ፡ ጊዜ ፡ የተስፋ ፡ ሠነዶቹን ፡ ተቀብለው ፡ ቢሆን ፡ ነበር ። በሠነዶቹ ፡ ጀርባ ፡ ላይ ፡ የፈረመው ፡ ተከፋይ ፡ ማለት ፡ አብዱል ፡ ከሪም ፡ ከፈረመበት ፡ የፈረመበትን ፡ ቀን ፡ መጻፍ ፡ ያለበት ፡ ለመሆኑ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፵፰ ፡ ስለሚያዝ ፡ በዚህ ፡ ረገድ ፡ የተከላሾች ፡ ጠበቃ ፡ ያቀረበውን ፡ ክርክር ፡ አልተቀበልንውም ።

የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፸፯ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፪) ፡ የተከላሾቹ ፡ ጠበቃ ፡ ቢጠቅሰውም ፡ ለተስፋ ፡ ሠነድ ፡ ተፈጻሚ ፡ ለመሆኑ ፡ በቁጥር ፡ ፯፻፳፭ ፡ ያልተጠቀሰ ፡ ስለሆነ ፡ ስለዚህ ፡ አንቀጽ ፡ ሕጋዊ ፡ ትችት ፡ መስጠት ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ አላገኘንውም ።

በሁለተኛው ፡ ጭብጥ ፡ የተነሳው ፡ ክርክር ፡ ሶስት ፡ ነጥቦችን ፡ ያቀፈ ፡ ስለሆነ ፡ አንድ ፡ ባንድ ፡ መመርመር ፡ ይገባል ።

ሀ/ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፸፬ ፡ እንደተመለከተው ፡ በተወሰነው ፡ ጊዜ ፡ አምጪው ፡ በተስፋ ፡ ሠነዶቹ ፡ የተመለከተውን ፡ ገንዘብ ፡ እንዲከፈለው ፡ ማቅረብ ፡ ይገባል ፡ ቢልም ፤ ይህ ፡ ቁጥር ፡ በተስፋ ፡ ሠነድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፳፭ ፡ ላይ ፡ ያልተጠቀሰ ፡ ስለሆነ ፡ ለተስፋ ፡ ሠነዶች ፡ ተፈጻሚ ፡ ባለመሆኑ ፡ ሕጋዊ ፡ ትችት ፡ መስጠት ፡ አስፈላጊ ፡ አይደለም ።

ለ/ ከሣሽ ፡ በተስፋ ፡ ሠነዶቹ ፡ ውስጥ ፡ በተጠቀሱት ፡ የመክፈያ ፡ ጊዜዎች ፡ ተከላሾቹ ፡ ላለመክፈላቸው ፡ ከሣሽ ፡ የእንቢታ ፡ ማስታወቂያ ፡ ሥርዓት ፡ ስላልፈጸመ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፩ ፡ (፩) ፡ መሠረት ፡ የከላሻ ፡ ክስ ፡ ውድቅ ፡ ይሆናል ፡ በማለት ፡ ተከራክሯል ፡ የዚህ ፡ ቁጥር ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር (፪) በቁርጥ ፡ ቀን ፡ ወይንም ፡ ከተጻፈ በት ፡ አንስቶ ፡ በተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ ወይም ፡ ከቀረበ ፡ በኋላ ፡ በተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ የሚከፈል ፡ የተስፋ ፡ ሠነድ ፡ ያልተከፈለ ፡ እንደሆነ ፡ የመክፈያ ፡ እንቢታ ፡ ማስታወቂያ ፡ የሚደረገው ፡ የተስፋ ፡ ሠነድ ፡ የሚከፈልበትን ፡ ቀን ፡ በሚከተሉት ፡ ሁለት ፡ የሥራ ፡ ቀኖች ፡ ውስጥ ፡ መሆን ፡ ይገባል ፡ በማለት ፡ ይደነግጋል ። ነገር ፡ ግን ፡ የከላሻ ፡ ጠበቃ ፡ ያቀረበውን ፡ ክርክር ፡ በመቃወም ፡ ተከላሾቹ ፡ በተስፋ ፡ ሠነዶቹ ፡ ላይ (ያለእንቢታ ፡ ማስታወቂያ ፡ እኩፍላለሁ) ፡ ብለው ፡ በማረጋገጥ ፡ የፈረሙ ፡ ስለሆነ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡

ቁጥር : ፯፻፹፱ : ንዑስ : ቁጥር : (፩) : መሠረት : የእንቢታ : ማስታወቂያ : ሥርዓት : ከሣሽ : ከመፈጸም : ነፃ : ነው : በማለት : የተከራከረው : ተገቢ : ሆኖ : አግኝተነዋል ፤ ተከሳሾቹ : (የሠነዱ አውጪዎች) : በተስፋ : ሠነዶቹ : ላይ : ያለእንቢታ : ማስታወቂያ : እንከፍላለን : በማለት : በጽሑፍ : ግዴታ : የገቡ : ስለሆነ : በቁጥር : ፯፻፹፱ : በንዑስ : ቁጥር : (፩) : መሠረት : የእንቢታ : ማስታወቂያ : ከመፈጸም : ከሣሽ : ነፃ : ስለሆነ : በቁጥር : ፯፻፹፩ : ንዑስ : ቁጥር : ፩ : መሠረት : የእንቢታ : ማስታወቂያ : ከሣሽ : ስላልፈጸመ : መብቱን : ያጣል : በማለት : የተከሳሾች : ጠበቃ : ያቀረበውን : ክርክር : ውድቅ : አድርገነዋል ።

ሐ/ ከሣሽ : በንግድ : ሕግ : በቁጥር : ፯፻፹፰ : መሠረት : በተስፋው : ሠነዶቹ : ውስጥ : የተጠቀሰውን : ገንዘብ : ላለመክፈሉ : ማስታወቂያ : ስላልሰጠ : ከሳሽ : መብቱን : ያጣል : በማለት : የቀረበውን : የመጨረሻውን : ሕጋዊ : ክርክር : እንመርምር ፤ ቁጥር : ፯፻፹፰ : ንዑስ : ቁጥር : (፩) : “የእንቢታ : ማስታወቂያ : የተደረገበትን : ቀን : በሚከተሉት : አራት : የሥራ : ቀኖች : ውስጥ : በጀርባ : ለፈረመው : ሰውና : ለአውጪው : እሺታ : አለመስጠቱን : ወይንም : ገንዘብ : አለመክፈሉን : አምጪው : ማስታወቂያ : መስጠት : ይገባዋል” : በማለት : ይገልጻል ። ለዚህ : የከሳሽ : ጠበቃ : በሰጠው : መልስ : ምንም : እንኳ : የተባለው : አንቀጽ : በተስፋ : ሠነድ : ላይ : ተፈጻሚ : ቢሆንም : በንግድ : ሕግ : በቁጥር : ፰፻፳፮ : ንዑስ : ቁጥር (፩) : በፊደል : ተራ : (ሐ) : የሐዋላ : ሰነድ : ደንቦች : ከተስፋ : ሠነድ : ሁኔታ : ጋር : የማይስማሙ : ካልሆነ : በቀር : ለተስፋ : ሠነድም : ተፈጻሚ : ይሆናሉ : ስለሚል ፤ በቁጥር : ፯፻፹፰ : ውስጥ : የተደነገገት : ከተስፋ : ሠነድ : ጋር : የማይስማሙ : ከሆነ : ተፈጻሚነት : ላይኖራቸው : ስለሚችል ፤ የተስፋ : ሠነድን : በመፈረም : የሰጠው : ሰው : እና : የሐዋላ : ወረቀትም : በመፈረም : እንዲከፈል : ያዘዘውን : ሰው : “አውጪ” : የሚል : ተመሳሳይ : ቃል : በአማርኛ : በቃላት : እጦት : ምክንያት : የተመሳሰለ : ቃል : ሕጉ : ቢገልጽም : በእንግሊዝኛ : የተስፋ : ሠነድ : በመፈረም : ያወጣውን : ሰው : “ሚክር” : ሲል : የሐዋላ : ወረቀትም : እንዲከፈል : ያዘዘው : ሰው : “ድሮ ወር” : ስለሚል : የነዚህ : ሰዎች : የሕግ : አላፊነት : የተለያየ : ስለሆነ : የተስፋ : ሠነድ : በመፈረም : ያወጣው : ሰው : የሕግ : አላፊነቱ : እንደ : ሐዋላ : ወረቀት : እሺ : ባይ : የሚቆጠር : ለመሆኑ : የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፰፻፳፮ : ንዑስ : ቁጥር : ፩ : በግልጽ : ስለሚደነግግ : በንግድ : ሕግ : በቁጥር : ፯፻፺፮ : በንዑስ : ቁጥር : (፩) ለማስከፈል : የተወሰኑ : ጊዜዎች : ያለፉ : እንደሆነ : ከእሺ : ባዩ : በቀር : በጀርባ : የፈረሙት : ሰዎች : በአውጪውና : በሌሎች : ግዴታ : በገቡት : ላይ : ያሉትን : መብቶች : አምጪው : ያጣል : በማለት : ስለሚገልጽ : ከሳሽ : መብቱን : አያጣም : በማለት : የከሳሽ : ጠበቃ : ተከራክሯል ።

የተስፋውን : ሠነድ : የሚፈርመው : ሰው : ገንዘቡን : ለመክፈል : ቃል : የሚገባው : ነው ። በሐዋላ : ወረቀት : ላይ : የሚፈርመው : ሰው : ይከፈል : ብሎ : የሚያዝ : ሰው : ነው ። ሁለቱም : “አውጪ” : ተብለው : በአማርኛው : አነጋገር : ቢጠቀሱም : በእንግሊዝኛው : “ሚክር” : እና : “ድሮወር” : ተብለው : የተለየ : ስም : ተሰጥቷቸዋል ። በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፰፻፳፮ : በንዑስ : ቁጥር : (፩) : መሠረት : የተስፋ : ሠነድ : “አውጪ” : የሐዋላ : ወረቀት : “እሺ : ባይ” : በሚገደድበት : ዓይነት : ይገደዳል ፤ ስለሚል : ከሐዋላ : ወረቀት : አውጪ : ጋር : የሚመሳሰለው : በተስፋ : ሠነድ : ጀርባ : ላይ : በመፈረም : ይከፈል : ብሎ : የሚያስተላልፈው : የመጀመሪያው : ፈራሚ : ሰው : ነው ። በዚህ : አስተሳሰብ : “አውጪው” : መባል : የሚገባው : የተስፋውን : ሠነድ : በመፈረም : ይከፈል : ብሎ : ለከሳሽ : ባንክ : ያስተላለፈው : አብዱል : ከሪም : አህመድ : መሆን : አለበት ። ተከሳሾቹም : እንደሐዋላ :

ወረቀት ፡ እሺ ፡ ባይ ፡ ስለሚቆጠሩ ፡ ለእንደዚህ ፡ ያለው ፡ ሁኔታ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፺፮ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፩) ፡ ተፈጻሚ ፡ ነው ፡ ማለት ፡ ነው ። ቁጥር ፡ ፯፻፺፮ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፩) ፡ ከቀረበ ፡ በኋላ ፡ በተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ የሚከፈል ፡ የተስፋ ፡ ሠነድን ፡ ለማቅረብ ፡ የእሺታን ፡ ወይም ፡ የመከፈል ፡ እንቢታ ፡ ማስታወቂያን ፡ ለማዘጋጀት ፡የተወሰኑት ፡ ጊዜዎች ፡ ያለፉ ፡ እንደሆነ ፡ “ከእሺ ፡ ባዩ ፡ በቀር” በጀርባ ፡ በፈረመት ፡ ሰዎች ፡ በአውጪውና ፡ በሌሎቹ ፡ ግዴታ ፡ በገቡት ፡ ላይ ፡ ያሉትን ፡ መብቶች ፡ አምጪው ፡ ያጣል ፡ ስለሚል ፡ ተከሳሾቹ ፡ እንደ ፡ እሺ ፡ ባዮች ፡ ስለሚቆጠሩ ፡ በዚህ ፡ ቁጥር ፡ መሠረት ፡ የከሳሽ ፡ በተከሳሾቹ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ የመክሰስ ፡ ወይም ፡ አቤቱታ ፡ የማቅረብ ፡ መብት ፡ አላጣም ፡ ማለት ፡ ነው ።

የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፺፮ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፩) ፡ እንደተመለከትነው ፡ እሺታ ፡ አለመሰጠቱን ፡ ወይም ፡ ገንዘብ ፡ አለመክፈሉን ፡ በተወሰነው ፡ ጊዜ ፡ ማስታወቂያ ፡ የሚሰጥበትን ፡ ጊዜ ፡ ባይገልጥም ፤ በቁጥር ፡ ፯፻፹፰ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፩) ፡ መሠረት ፡ የእንቢታ ፡ ማስታወቂያ ፡ የተደረገበትን ፡ ቀን ፡ በሚከተሉት ፡ አራት ፡ የሥራ ፡ ቀኖች ፡ ውስጥ ፡በጀርባ ፡ ለፈረመው ፡ ሰውና ፡ ለአውጪው ፡ የተስፋ ፡ ሠነዱን ፡ አለመቀበሉን ፡ ወይም ፡ ገንዘብ ፡ አለመክፈሉን ፡ አምጭው ፡ ማስታወቂያ ፡ መስጠት ፡ የሚገባው ፡ ለመሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ፤ እዚህ ፡ ላይ ፡ አንድ ፡ የሚነሣ ፡ ጥያቄ ፡ አለ ፤ የሚሰጠው ፡ ማስታወቂያ ፡ የእንቢታ ፡ ማስታወቂያ ፡ የተደረገበትን ፡ ቀን ፡ በሚከተሉት ፡ አራት ፡ የሥራ ፡ ቀኖች ፡ ውስጥ ፡ መሆኑን ፡ የደነገገው ፡ የእንቢታ ፡ ማስታወቂያ ፡ በሚሰጥበት ፡ ሠነድ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ግን ፡ ተከሳሾቹ ፡ ፈርመው ፡ በሰጡት ፡ የተስፋ ፡ ሠነድ ፡ ላይ ፡ “ያለ ፡ እንቢታ ፡ ማስታወቂያ ፡ እንከፍላለን ” ፡ ስለሚል ፡ በዚህ ፡ ሁኔታ ፡ ማስታወቂያ ፡ መሰጠት ፡ ያለበት ፡ ከመቼ ፡ ጀምሮ ፡ እንደሆነ ፡ አይገልጽም ። የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፱ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፩) ፡ አውጪው ፡ በጀርባ ፡ የፈረመው ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ በዋስትና ፡ እሺ ፡ ባይ ፡ “ያለ ፡ እንቢታ ፡ ማስታወቂያ” ወይም ፡ ይህን ፡ የመሰለ ፡ ማናቸውም ፡ የውል ፡ ቃል ፡ በሰነዱ ፡ ላይ ፡ በመፃፍና ፡ በመፈረም ፡ እሺታ ፡ ወይም ፡ መክፈል ፡ ባልተደረገ ፡ ጊዜ ፡ ያቤቱታዎቹን ፡ ተግባር ፡ ለመፈፀም ፡ የእንቢታ ፡ ማስታወቂያን ፡ ከመፃፍ ፡ አምጪውን ፡ ሊያድነው ፡ ይችላል ፤ ስለሚል ፡ ከሳሽ ፡ የእንቢታ ፡ ማስታወቂያ ፡ ለተከሳሾች ፡ መስጠት ፡ የማያስፈልገው ፡ ስለሆነ ፡ የመክሰስ ፡ መብቱን ፡ አያጣም ፡ ማለት ፡ ነው ። ክርክሩ ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ በቆመም ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ተፈጻሚ ፡ የሚሆነውን ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፱ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፪) ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ሳይጠቅሱ ፡ ቢያልፉም ፤ ክርክሩን ፡ ለማሟላት ፡ ስለዚህ ፡ አንቀጽ ፡ ሕጋዊ ፡ ትችት ፡ መስጠት ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ አግኝተነዋል ።

የዚህ ፡ ቁጥር ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፪) ፡ “ይህ ፡ የውል ፡ ቃል ፡ በታዘዙት ፡ የተወሰኑት ፡ ቀኖች ፡ የሐዋላ ፡ ወረቀትን ፡ ከማቅረብና ፡ ማስታወቂያዎችንም ፡ ከመስጠት ፡ አምጪውን ፡ ነፃ ፡ አያወጣውም ፡ ስለሚል” ፡ “ያለእንቢታ ፡ ማስታወቂያ ፡ እንከፍላለን” ፡ በማለት ፡ ተከሳሾቹ ፡ በተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ላይ ፡ ቢፈርሙም ፤ አምጪው ፡ (ከሣሹ ፡ ባንክ) ፡ የተስፋ ፡ ሠነዶቹን ፡ በተወሰነው ፡ ቀን ፡ ማቅረብና ፡ ማስታወቂያዎችንም ፡ መስጠት ፡ ያለበት ፡ ለመሆኑ ፡ ይገልጻል ።

፯ሺ ፡ (ስድስት ፡ ሺ ፡ ብር) ፡ የተጻፈበት ፡ የተስፋ ፡ ሠነድ ፡ የሚከፈለው ፡ እ ፡ ኤ ፡ አ ፡ ጥቅምት ፡ ፳፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሲሆን ፤ ባለ ፡ ፬ሺ ፡ (አራት ፡ ሺ) ፡ ብር ፡ ደግሞ ፡ ጥቅምት ፡ ፳፱ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ነው ። ሁለቱንም ፡ የተስፋ ፡ ሰነዶች ፡ ከሣሹ ፡ የተቀበለው ፡ እ ፡ ኤ ፡ አ ፡ ነሐሴ ፡ ፫ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሲሆን ፤ ከሳሽ ፡ በነዚህ ፡ የተስፋ ፡ ሠነዶች ፡ የተጠቀሰውን ፡ ገንዘብ ፡ ተከሳሾቹ ፡ እንዲከፍሉ ፡ የጠየቁ

ቃቸው ፡ ጎዳር ፡ ጽጅ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡ (እ ፡ ኤ ፡ አ ፡ ታሀሣሥ ፡ ፳ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፳፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡) ነው ፡ ይህም ፡ የሚያስረዳን ፡ ከሣሽ ፡ ገንዘቡን ፡ እንዲከፈለው ፡ ተከሳሾቹን ፡ ያስታወቃቸው ፡ ከመክፈያው ፡ ቀን ፡ አንድ ፡ ወር ፡ ካለፈ ፡ በኋላ ፡ መሆኑን ፡ ነው ።

ያለእንቢታ ፡ ማስታወቂያ ፡ ተከሳሾቹ ፡ እንከፍላለን ፡ ብለው ፡ የሰጡት ፡ ሠነድ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፯፻፹፱ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፪) ፡ መሠረት ፡ በተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ ከሳሽ ፡ ለተከሳሾቹ ፡ ማስታወቂያ ፡ መስጠት ፡ አለበት ፡ ቢልም ፤ ማስታወቂያ ፡ መስጠት ፡ ያለበትን ፡ ጊዜ ፡ ወሰን ፡ ያልገለፀ ፡ ስለሆነ ፤ ከሣሽ ፡ አለመክፈሉን ፡ ለተከሳሾች ፡ ማስታወቂያ ፡ የሰጠው ፡ ከመክፈያው ፡ ጊዜ ፡ ከአንድ ፡ ወር ፡ በኋላ ፡ ስለሆነ ፡ በሚገባ ፡ ጊዜ ፡ ማስታወቂያ ፡ እንዲሰጥ ፡ መገመት ፡ አለበት ። በተወሰነው ፡ ጊዜ ፡ ማስታወቂያ ፡ አልሰጠም ፡ ቢባልም ፡ እንኳ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፹፰ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፰) ፡ እንደተገለጸው ፡ “ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ በተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ ማስታወቂያ ፡ ውን ፡ ያልሰጠ ፡ ሰው ፡ መብቱን ፡ አያጣም” ፡ ስለሚል ፡ ከሣሽ ፡ ማስታወቂያ ፡ ቢሰጥም ፡ ባይሰጥም ፡ በተከሳሾቹ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ የክስ ፡ መብት ፡ አላጣም ፡ ማለት ፡ ነው።

ስለዚህ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በሰፊው ፡ በተሰጠው ፡ ሕጋዊ ፡ ትችት ፡ መሠረት ፡ ተከሳሾቹ ፡ በተሰፉ ፡ ሠነዶቹ ፡ ላይ ፡ የተመለከተውን ፡ ገንዘብ ፤ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፴/፳ ፡ የተጠቀሰው ፡ ተከሳሽ ፡ አቶ ፡ ኡስማን ፡ ዘቄር ፡ ፯ሺ ፡ (ስድስት ፡ ሺ ፡ ብር) ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፴፱/፳ ፡ የተጠቀሰው ፡ ተከሳሽ ፡ አቶ ፡ አብደላ ፡ መሐመድ ፡ ሰይፍ ፡ ፬ሺ ፡ (አራት ፡ ሺ ፡ ብር) ፡ እና ፡ ዳኝነት ፡ በደረሰኝ ፡ ልክ ፤ ሰነዶቹ ፡ ከሚከፈሉበት ፡ ቀን ፡ ጀምሮ ፡ ገንዘቡ ፡ በሙሉ ፡ ተከፍሎ ፡ አለቀ ፡ ድረስ ፡ ሕጋዊ ፡ ወለድ ፡ በዓመት ፡ በመቶ ፡ ዘጠኝ ፡ ሂሳብ ፤ ኪሣራና ፡ የጠበቃ ፡ አበል ፡ ለከሣሽ ፡ እንዲከፍሉ ፡ ፈርደናል።

የኪሣራው ፡ ዝርዝር ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፬፻፷፫ ፡ ፬፻፷፬ ፡ መሠረት ፡ ሲቀርብልን ፡ የሚወሰን ፡ ነው ።

ይህ ፡ ፍርድ ፡ ዛሬ ፡ ጥቅምት ፡ ፳፯ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ሁለቱም ፡ ወገኖች ፡ ባሉበት ፡ በግልጽ ፡ ችሎት ፡ በንባብ ፡ ተሰጠ ።

HIGH COURT

Addis Ababa, Commercial Division

Judges:

Ato Nigussie Fitaweke

" Mohammed Birhan Nur Hussein

" Tibebe Abraham

COMMERCIAL BANK OF ETHIOPIA V. USMAN ZAKIR ABDELA MOHAMMED SEIF

Civil Case 30/60 - 34/60

Commercial Law—promissory notes—relationship between negotiable instrument and bills of exchange Com. Code Arts. 789, 817, 825, 790, 732, 716, 715, 788, 735, 823, 791, 776, 796, 774, 781.

Plaintiff (Commercial Bank of Ethiopia) instituted this suit to recover money due to from two promissory notes given originally by the defendants to a third party who then endorsed and gave them to the Bank. The defendants argued that they were not liable to pay on the ground that they had paid the money to the third party after the transfer of the promissory notes.

Held: For the plaintiff on the following grounds:

1. It is at his own risk that debtor pays before or on maturity without taking hold of the promissory notes as the promissory notes could have been transferred to third parties (endorsed) and that those third parties would be the holders of such a right.

2. Even though, the person who issued the promissory note and a bill of exchange, are for lack of Amharic terminology given the same name "wachi", they are called "maker" and "drawer" respectively in the English and have different legal obligations, under Art. 796(1) and 826(1).

3. Since a notice of non-payment is to be given under the instrument which requires publicity protest and as the parties in this case had agreed by the provision "Sans protêt" not to require publicity protest the plaintiff is not required to give notice.

4. Although defendants have agreed to pay "Sans protêt", since Art. 789(2) requires plaintiff to give notice, plaintiff has failed to give notice for a month, but this does not make the plaintiff lose his right to sue irrespective of whether he gave notice or not under Art. 788(2).

JUDGEMNT

The plaintiff in his statement of claim of Tahsas 4, 1960 and then on his amended claim of Meskerem 27/1961 alleges that defendants gave two promissory notes worth \$ 6,000 (six thousand dollars) and \$ 4,000 (four thousand dollars) to Ato Abdel Kerim Ahmed, a Jimma trader on Hamle 17 and 18 of 1960 (July 28 and 29 of 1967 G.C.). Ato Abdel Kerim Ahmed was paid the full amount after transferring the promissory notes by means of endorsement in accordance with Art. 941 of the Commercial Code on July 3/1967 to the plaintiff. Although,

the plaintiff had demanded payment on the 28th of Hidar 1960, he was not paid either by the defendants or Ato Abdel Kerim Ahmed.

Since defendants had promised to pay the amount indicated in the promissory notes by virtue of Art. 789(1) through their signature "sans protest" plaintiff was not obliged to draw a publicity protest. Art. 825(1) (d) provides that Art. 789(1) may apply to promissory notes. And since defendants did not perform their obligations since Tekemt 18 and 19 of 1960, plaintiff is not, by virtue of Art. 817(1) and 825(1)(i) affected by limitation of actions. Plaintiff requests that defendants be ordered to pay for the promissory notes in addition a 9% annual interest on the sum, beginning on Tekemt 18 and 19 of 1960 until it is fully paid.

This case was originally filed in the High Court in Jimma. The Supreme Imperial Court, accepting the plaintiff's claim that the case has a question of-law of unusual difficulty has decided to change the venue of the case upon plaintiff's request in accordance with Art. 31(2) of the Civil Procedure Code. As the issues in this case are identical with that in case No. 34/69, we hereby decided to treat them at the same time.

Plaintiff has presented as evidence 1) the two promissory notes and 2) notice No. JB 1038/67 written to both defendants and Ato Abdel Kerim Ahmed on Hidar 28/1960, requesting payment on the two promissory notes.

The defense counsel in his statement of defense, written on Tekemt 12, 1961 E.C. alleges that (1) as seen from the presentation of the statement of claim the plaintiff could not institute this action by virtue of Art. 244(2) (d) of the Civil Procedure Code. Although defendants have given these promissory notes here presented as evidence by plaintiff to Ato Abdel Kerim Mohammed Ahmed, Plaintiff. evidence no. 1 and 2 show that defendants have paid Ato Abdel Kerim Ahmed Secondly, defendants have no idea how plaintiff could acquire these promissory notes. Moreover, defendants are not aware whether (a) the promissory notes have been transferred to the Bank and (b) whether the Bank when paying the sum to Ato Abdel Kerim Ahmed, had not in accordance with Art. 947, taken the promissory notes as Securities. Thirdly the Bank's allegation that the promissory notes have been transferred being unsupported by evidence, and since defendants have paid these promissory notes to Ato Abdel Kerim Ahmed, his allegation is false. Fourthly, since the main debtor has not been sued, this case should be dismissed and the plaintiff should be ordered to pay the court expenses and costs incurred by defendant.

Defendants have presented a photocopy of a receipt they received from Ato Abdel Kerim Ahmed attesting that the promissory notes have been paid.

The Counsel for plaintiff, in his statement of claim of Tahsas 15, 1961 E.C. argued that as these instruments in issue are negotiable instruments and as these promissory notes which were transferred by means of endorsement to the plaintiff in accordance with Arts. 724 and 726 by Ato Abdel Kerim Ahmed, and as the instruments are in the possession of the plaintiff, the plaintiff has the right to receive the value by presenting the instruments to defendants. Defendants being unwilling to pay, the plaintiff has brought action against them in accordance with Art. 790 of the Commercial Code. Since Art. 790 is applicable to promissory notes by virtue of Art. 825 (a) and (c), the defendant's contention that the plaintiff has no right to bring this action is invalid.

As the instruments which defendants gave to Ato Abdel Kerim Ahmed are commercial instruments within the meaning of Art. 732(1) and (2) the debtor-defendants must pay the amount indicated in the instrument to the bearer thereof in accordance with Art. 716(2) of the Commercial Code.

The above stated Art. is a rule which cannot be changed or amended by the will of the debtor. Therefore, even if the defendants can prove that they have paid the said sum of money to Ato Abdel Kerim Ahmed, their payment will be of no effect as provided in Art. 716(2) of the Commercial Code. Since a right based on a negotiable instrument is transferred along with the instrument according to Art. 715 of the Commercial Code, Ato Abdel Kerim Ahmed has transferred the right to the plaintiff by means of endorsement. A debtor's permission isn't necessary to transfer a right from a negotiable instrument. These promissory notes far from being, as the defense counsel would have us believe, securities for credit that the plaintiff issued or instruments which were transferred to him for which he gave credit, are instruments for which he paid; and therefore are in his possession as is required by Art. 716(1) of the Commercial Code.

As the bank is the holder of these instruments Art. 788(1) of the Commercial Code applies. Although article 788 applies to promissory notes, by virtue of Art. 825(1) (c), and as shown by the preamble to Art. 825, the rules relating to bills of exchange apply to promissory notes insofar as they are not inconsistent with the nature of these instruments. Therefore, it is imperative to examine whether the provisions of Art. 788 of the Commercial Code are consistent with the nature of the promissory notes. By virtue of Art. 788(1), the holder must notify whether he has accepted or paid the sum to the endorser or drawer or not. In this case, since the endorser is Ato Abdel Kerim Ahmed and not the defendants, their argument which says that they should have been notified is inadmissible. Due to either an error in translation or lack of a suitable word the person who issues the bill in Art. 735 (h) and the person obliged to pay the sum indicated in promissory note are worded alike (in the Amharic) as "Awchi" (drawer). The person called "Awchi" in the bill of exchange and the person called "Awchi" in the promissory note do not have the same obligations. The one called "Awchi" in Art. 735 (h) drawer in the English—is only one who orders that a third party debtor—the drawee—pay the sum indicated in a bill of exchange, and not the primary debtor who promises to pay the sum indicated in a promissory note called "awchi" "maker" in the English — in Art 823(1).

It is imperative to carefully understand that the obligations of the "awchi" of Bills of exchange (drawer) and the "awchi" of promissory notes (maker) are different.

Article 826(1) of the Commercial Code points out that it is the maker's obligation that is similar with the acceptor of a bill of exchange.

Therefore, if we accept that the defendant's obligation is similar to that of the acceptor of a Bill of exchange by virtue of Art. 826(1); and if Art. 796(1) of the Commercial Code applies to promissory notes by virtue of Art. 825(1) (c), the plaintiff's right to demand payment from defendants is unimpaired.

Here, suffice to stress the phrase, . . . "With the exception of the acceptor" . . . in Art. 791(1) of the Commercial Code. As it is the defendants in this case, who have signed to pay the amount indicated in the promissory notes, they are the main debtors and not Ato Abdel Kerim Ahmed, who endorsed these instruments.

For the reasons enumerated above, it is in contravention of Art. 716(2) that defendants paid the sum without receiving the promissory notes. Moreover, the receipt presented as evidence shows that although the dates of maturity were 28/10/67 and 29/10/67, the dates of payment were, in the one case before the date of maturity—on 30/7/1967—and in the other later than maturity. Art. 776(2) of the Commercial Code says that it is at his own risk that the drawee pays before maturity. Plaintiff argued that, since these instruments are not ordinary instruments but like negotiable instruments which can legally be transferred easily from the person to another the defendants cannot defend themselves against parties in good faith like, the bank, except by defenses of form, those based on the text of the instrument and the like is clear from Art. 717 of the Commercial Code. Therefore, plaintiff goes on to argue, that defendants should pay the sum indicated in the instrument in addition to legal interest and the costs incurred.

The defense counsel in his statement of defense of Ter 9 alleges that they are not aware how these promissory notes came into the possession of plaintiff. Moreover, since the signature at the back of the instrument is not substantiated by a seal, it is not at all certain whether the signature is Ato Abdel Kerim Ahmed's nor is it known at which date it was signed. Plaintiff has deliberately omitted to cite sub-article 3 of Art. 716 when citing Art. 716(2). Defendants deny that the bank's contention that it has received the promissory notes properly signed. The bank (a) has not presented the promissory notes in time as required by Art. 774 (b) it did not demand payment on maturity as required by Art. 781 (4) and (c) did not give notice to defendants on maturity as required by Art. 788. Therefore, this case must be dismissed, with the imposition of payment of costs on plaintiff. Moreover, since it has been said that Ato Abdel Kerim Ahmed has borrowed from the bank using the promissory notes as security, the plaintiff should file a new case, in accordance with Art. 947, making Ato Abdel Kerim Ahmed the 1st defendant.

In his reply to the statement of defense, the plaintiff on Miazia 7, 1961 E.C. in addition to writing in the manner of his previous statement of claim of Tahsas 15, 1961, argued that a seal was not necessary to endorse an instrument according to Art. 748, 825 and 825(1)(a). The dates when plaintiff received the promissory notes is shown at the back of these instruments. The dates are August 3, 1967 G.C. and Hamle 27, 1959 E.C. the provision of Art. 716(3) applies when the possessor of a negotiable instrument (even if he is not the holder of the right) presents the instrument for payment to the debtor whereby the debtor is released from his obligations, except when he commits fraud or is grossly negligent. Art. 774 applies only to Bills of Exchange and not to promissory notes. Those rules on Bills of Exchange which apply to promissory notes are those enumerated in Arts. 825 and 826. And as Art. 774 is not one of the rules cited this article is irrelevant to this case. Since defendants had signed saying "I will pay without need for publicity protest on the instrument, plaintiff had been freed from writing publicity protest required by Art. 781(1) of the Commercial Code. It is important to note Art. 789(1) in this respect. As to the defendants argument which says that the bank had not notified the defendants in time as required by Art. 788, plaintiff has already in his reply of Tahsas 15/1961 E.C. explained in detail the provision in Art. 788. The counsel for plaintiff has concluded by saying that defendants arguments are, for the preceding reasons, unsupported by law.

As to the request of defendants that Abdel Kerim should be included in the case, it is not necessary to rule on it now as the motion had already been denied

on Sene 17/1961 E.C., on the grounds that we cannot order and force the plaintiff to sue him.

According to our examination of the arguments of the parties, the issues which need to be resolved are the following:

1. To ascertain whether defendants would be released from their obligation to pay due to the fact that they had paid the sum due from the promissory notes before or on maturity to Ato Abdel Kerim Ahmed as could be seen from defendant's evidence No. 1 and 2. (Commercial Code Art. 716(2), 776(2)).
2. (a) whether plaintiff loses his right to be paid for failing to demand payment on maturity by virtue of Art. 774 and whether 774 applies to promissory notes;
 - (b) whether plaintiff loses his right to be paid for failing to demand payment on maturity; (Commercial Code Arts. 781, 789(1), 796(1) and 826(1);
 - (c) to ascertain whether plaintiff's failure to make public protest because of non-payment according to 788 disqualifies him from availing himself of such right (Commercial Code Art. 825(1), 826(1) and 796(1).

Let us now examine the arguments raised in the first issue: whether defendants obligation to pay the value of the two promissory notes worth \$ 6000 and \$ 4,000 has been extinguished because they have already paid Ato Abdel Kerim Ahmed before or on maturity. The first receipt states that "I have been paid the sum which was due to me through a promissory note and the promissory note is henceforth invalid". And the second says "that since I have lost the promissory note dated from July 29/67 to October 29/67 and have received the sum instead today, I ascertain that the promissory note is consequently invalid."

The fact that these two promissory notes have been endorsed by Ato Abdel Kerim Ahmed has not been denied. It has been ascertained that the bank paid the sum after receiving the instruments on August 3/67. Although, the defense counsel contends that these instruments have been held as securities he has not produced any evidence as proofs. Therefore this argument cannot stand.

It is advisable to discover whether defendants can be released of their debt by virtue of paying their debt to Ato Abdel Kerim Ahmed through an ordinary receipt after Ato Abdel Kerim Ahmed had already transferred the promissory notes by means of endorsement in the bank. Art. 716(2) which relates to negotiable instruments says that the debtor "shall only pay against delivery of the instrument."

This Art. shows that, any one who has to pay a debt arising from a promissory note should pay only after receiving the instrument. The promissory note takes the place of a receipt. The defense counsel has cited Art. 716(3) in his defense. This Art. says that "Except in cases of fraud or gross negligence on his part the debtor shall be released by payment at maturity to the person to whom the instrument gives the capacity of creditor, notwithstanding that the said person is not the holder of the right." We should see to whom it is referring when it says: "to whom the instrument gives the capacity of creditor, notwithstanding that the said person is not the holder of the right". It must be referring to the holder of the instrument. When a holder of a negotiable instrument, even if he is not the holder of a right, demands payment from the debtor by presenting the instrument, the debtor is released from his obligation unless there is fraud or gross

negligence committed on his part. However, in this case defendants paid not to the holder of the promissory notes but to Ato Abdel Kerim Ahmed who had no possession of the instrument as he had already transferred them to the bank. He cannot therefore be called the holder according to the Commercial Code. Since the fact that Ato Abdel Kerim had duly transferred the promissory notes and that the bank had paid their worth in return has not been denied, the bank is deemed to be the holder of the right.

We have been able to understand from the circumstances that, it was to defraud the bank that Ato Abdel Kerim Ahmed gave the receipt to the defendants. We hold that plaintiff's right as a third party in good faith is not affected by the fact of payment by Ato Abdel Kerim Ahmed to defendants, as the promissory notes having been duly transferred created a new obligation. It is at his own risk that debtor pays before or on maturity without taking hold of the promissory notes. Defendants should have known that the promissory notes could have been transferred to third parties and that those third parties would be the holders of such a right. They would have known, had they received the promissory notes on payment. Since upon endorsement, Ato Abdel Kerim Ahmed should have put down the date on the instrument as required by Art. 748 of the Commercial Code, the defense's argument cannot stand.

We do not find it necessary to write a dictum on Art. 776(2), cited by the defense as it is not cited in Art. 825 declaring it applicable to promissory notes.

Since the second issue comprises three points, one must treat them in turn.

a) Eventhough Art. 774 requires that the holder should present the promissory notes for payment on the day on which it is payable; this article is not cited in Art. 825 the provision relating to promissory notes, hence not applying to promissory notes, no dictum is hereby called forth.

b) Defendants have argued that, as plaintiff did not draw up a protest as required by Art. 781(4) of the Commercial Code on the days of payment indicated on the promissory notes, the action is inadmissible. The sub-article says that protest for non-payment of promissory notes payable on a fixed day or within a fixed period after sight shall be drawn on the two working days, following the day of payment. However, we have found, plaintiffs argument which says that, since defendants have signed not to require that a protest be drawn up, plaintiff need not comply with this rule by virtue of Art. 789(1) of the Commercial Code, as valid. Since defendants (drawer) have entered an obligation in writing not to require publicity protest and as plaintiff need not draw up the protest by virtue of Art. 789(1), defendants argument which states that plaintiff's rights are extinguished for not showing up a protest as required by Art. 781(4) is consequently dismissed.

c) Let us now examine the final legal argument which says that plaintiff loses his right as he had not notified defendants that the amount indicated in the promissory notes was not paid as required by Art. 788 of the Commercial Code. Art. 788(1) says that "the holder shall give notice of non-acceptance or non-payment to his endorser and to the drawer within the four working days which follow the day of protest . . ." Counsel for plaintiff in his reply asserted that eventhough the said Art. applies to promissory notes, Art. 825(1)(c) says that the provisions relating to bills of exchange apply insofar as they are not inconsistent with the promissory notes. Moreover the provisions of Art. 788 may not apply if they are not consistent with the promissory note. Even though, the person who issued

the promissory note under his signature and the one who issued a bill of exchange are, for lack of amharic terminology given the same name ("awchi"), they are called "maker" and "drawer" respectively in the English. And their legal obligations differ. Art. 826(1) states that the person issuing the promissory note has the same duties as the one issuing a bill of exchange. And as Art. 796(1) states that except for the acceptor the holder shall lose his right against the endorser, the drawer and other liable parties if the time limit fixed for payment expires. Therefore, plaintiff argues, that he does not lose his right.

The person who signs a promissory note is the one who promises to pay the sum. The person who signs a bill of exchange is the one who orders that a sum be paid. Although both are called "awchi" in the amharic they are termed "maker" and "drawer" in the English. Art 826(1) states that the drawer is obliged to fulfill his obligations in the same manner as the acceptor of a bill of exchange and the maker resembles the endorser of a promissory note. In this sense the "drawer" must be Ato Abdel Kerim Ahmed, the one who transferred it to the bank by means of endorsement. And since the defendants are considered like acceptors of a bill of exchange, Art. 796(1) applies to this case. According to Art. 796(1), if the day for drawing notice of acceptance or a protest for promissory note payable at a fixed date expires, except for the acceptor, the holder shall lose his right against the endorser, drawer and other parties liable. Since defendants are considered as acceptors it means plaintiff has not lost the right to bring action.

Although, the Commercial Code Art. 796(1) does not say when notice of non-acceptance or non-payment should be made, according to Art. 788(1); a protest should be drawn within the following four working days. It is clear that the holder should give notice of non-acceptance or non-payment to the drawer and the endorser. Here another question arises. Here the notice which should be given in the following four working days is given under the instrument which requires publicity protest. In the promissory notes under consideration it is agreed that defendants will pay without this requirement of protest. However, it does not state as from when the notice is to be given. As Art. 789(1) says that "the holder, the endorser or the acceptor for honour may by the provision ..." sans protest "or any other similar words written on an instrument and signed, release the holder from having a protest of non-acceptance or non-payment drawn up in order to exercise his right of recourse", and since plaintiff need not give notice to defendants his right to bring action stands inviolate. Even though both sides failed to cite Art. 789(2), we deem it to merit a legal dictum. Since sub-article 2 of this Art. says that "this provision shall not release the holder from presenting the bill within the prescribed time, nor from the notice he is required to give, the holder (plaintiff the bank) is required to present the promissory notes and to give notice despite defendants signature which accepts a condition to the contrary.

The promissory note worth \$ 6,000 (six thousand dollars) is payable on October 28/1967 and the instruments worth \$ 4,000 (four thousand dollars) is payable on October 29/1967. Plaintiff received both instruments on August 3/1967. Plaintiff demanded payment from defendants on Hidar 28/1960 (February 8/1967). This shows that plaintiff demanded payment a month after the expiry of the prescribed period.

Although defendants have agreed to pay "sans protest", since Art. 789(2) says that notice should be given to defendant at a prescribed period without specifying the time for notice, plaintiff has delayed from giving notice. Though one can say plaintiff did not give notice in time, since 788(2) says "a person who does not

give notice within the prescribed time shall not forfeit his rights, the plaintiff has not lost his right to sue irrespective of whether he gave notice or not.

In accordance with above, we hold that defendants should pay the amount indicated in the promissory notes. The defendant in case No. 30-60, Ato Usman Zekir should pay the \$ 6,000 (six thousand dollars) and, the other defendant in case No. 34/60, Ato Abdela Mohammed Seif the \$4,000 (four thousand dollars) in addition, they must pay court expenses, and costs incurred, and the legal interest of 9% until all the sum beginning from the time when the promissory notes should have began to be paid until the final day of payment.

We will decide on the costs when the bill of costs has been presented to the court in accordance with Art. 463 and 464 of the Civil Procedure Code.

This judgment has been delivered in open court, this day, the 27th of Tikemt 1962, in the presence of both parties.

ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤
አዲስ ፡ አበባ ፤ የንግድ ፡ ችሎት ።

ዳኞች ፤

አቶ ፡ ንጉሤ ፡ ፍትሕ ፡ አወቅ ፤
አቶ ፡ መሐመድ ፡ ብርሃን ፡ ኑርሁሴን ፤
አቶ ፡ ጥበቡ ፡ አብርሃም ።

ቻርተርድ ፡ ባንክ ፡ አፍ ፡ ለንደን ፤ ከሳሽ ፡
ሚዞን ፡ አፍ ፡ ሊቪራቶ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሊሚትድ ፤ መልስ ፡ ሰጭ ።

የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፺፭/፱፱

የፍትሕብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ—ብፍርድ ፡ ቤት ፡ ፈቃድ ፡ ክስን ፡ ወይም ፡ አቤቱታን ፡ ስለመተው ፡
ኪሣራ—የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፸፭ ፡ ፪፻፸፱ ፡

አመልካች ፡ በመልስ ፡ ሰጭ ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ በከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ከመሰረተ ፡ በኋላ ፡ ዙፋን ፡ ችሎት ፡
ደርሶ ፤ ከዚያም ፡ እንደገና ፡ ወደ ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ከተመለሰ ፡ በኋላ ፤ አመልካች ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡
ፈቃድ ፡ ክርክርን ፡ አቆመ ። መልስ ፡ ሰጪውም ፡ በክሱ ፡ ምክንያት ፡ ወጪ ፡ ስለደረሰበት ፡ ይኸን ፡ ወጪ ፡
ከኪሣራ ፡ ጋር ፡ አመልካቹ ፡ እንዲከፍለው ፡ አመለከተ ።

ውሳኔ ፤ የመልስ ፡ ሰጭው ፡ ማመልከቻ ፡ ውድቅ ፡ ሆኗል ።

፩/ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ፈቃድ ፡ ከሳሽ ፡ ክስን ፡ ካነሳ ፡ ክሱን ፡ ባነሳበት ፡ ጊዜ ፡ ኪሣራ ፡ ሊከፍል ፡ አይገባም ።

፪/ ከሳሽ ፡ ኪሣራ ፡ ሊከፍል ፡ የሚገባው ፡ እንደገና ፡ ክሱን ፡ የቀጠለ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ።

ውሳኔ

ለዚህ ፡ ውሳኔ ፡ መነሻ ፡ የሆነው ፤ የመልስ ፡ ሰጭ ፡ ጠበቃ ፡ ሰኔ ፡ ፲፪ ፡ ቀን ፡
፲፱፻፷፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ባቀረበው ፡ ማመልከቻ ፤ አመልካቹ ፡ ባንክ ፡ በመልስ ፡ ሰጭው ፡
ላይ ፡ በመዝገብ ፡ ቁጥር ፡ ፩ሺ፱፻፺፭/፱፱ ፡ የትእዛዝ ፡ ፋይል ፡ ከፍቶ ፡ ጉዳዩ ፡ ከከፍተ
ኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ጀምሮ ፡ በደረጃው ፡ እስከ ፡ ግርማዊ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ዙፋን ፡
ችሎት ፡ የፍርድ ፡ አጣሪዎች ፡ ጉባዔ ፡ ቀርቦ ፤ ነገሩ ፡ እንደገና ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡
ቤት ፡ በእንግር ፡ አክራክሮ ፡ ውሳኔ ፡ እንዲሰጠው ፡ ከተደረገ ፡ በኋላ ፡ አመልካቹ ፡
በነገሩ ፡ ሳይነፋ ፡ የተጀመረው ፡ ክርክር ፡ እንዲቋረጥለት ፡ በመጠየቁ ፡ የክርክሩ ፡
መዝገብ ፡ ተዘግቷል ፤ ስለዚህ ፡ አመልካቹ ፡ በመልስ ፡ ሰጭው ፡ ላይ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡
ወጭ ፡ ያደረሰበት ፡ ስለሆነ ፡ ይህንኑ ፡ ወጭና ፡ ኪሣራ ፡ በድምሩ ፡ የኢት ፡ ፲፮ሺ፭፻
(አስራ ፡ ስድስት ፡ ሺህ ፡ አምስት ፡ መቶ ፡ የኢት ፡ ብር) እንዲከፍል ፡ እንዲፈረድለት ፡
በመጠየቁ ፡ ነው ።

የአመልካቹ ፡ ጠበቃ ፡ ሐምሌ ፡ ፰ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ባቀረበው ፡ ማመል
ከቻ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ በሕግ ፡ ከሥራል ፡ ተብሎ ፡ እንዲታወጅለት ፡ በ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡

ም ፡ ባንኩ ፡ በቅን ፡ ልቦና ፡ እና ፡ በተረጋገጠ ፡ ማስረጃ ፡ አቤቱታ ፡ አቅርቦ ፡ ሳለ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ የማዘጋጀት ፡ ምክንያቶች ፡ ክርክሩ ፡ በየፍርድ ፡ ቤቶቹ ፡ ሲወዛገብ ፡ ሃያ አራት ፡ ወራት ፡ ያህል ፡ ቆይቶ ፡ በመጨረሻ ፡ በመጀመሪያ ፡ ደረጃ ፡ ጉዳዩን ፡ ወደ ፡ ጀመረው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተመልሶ ፡ እንዲታይ ፡ ቢደረግም ፤ ከሰላሳ ፡ አራት ፡ ወራት ፡ በኋላ ፡ አቤቱታው ፡ ፍችውንና ፡ ዓላማውን ፡ ጨርሶ ፡ ያጣ ፡ በመሆኑ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፸፰ ፡ በሚፈቅደው ፡ መሠረት ፡ አመልካቹ ፡ አቤቱታውን ፡ እንዲተው ፡ አመልክቶ ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ፈቃድ ፡ መዝገቡ ፡ የተዘጋ ፡ ስለሆነና ፡ መልስ ፡ ሰጭውም ፡ ስላልተቃወመ ፤ እንደዚሁም ፡ አመልካች ፡ ኪሣራና ፡ የጠበቃ ፡ አበል ፡ የማይጠይቅ ፡ ስለሆነ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡ የአቀረበው ፡ አቤቱታ ፡ ተቀባይነት ፡ የለውም ፡ በማለት ፡ መቃወሚያ ፡ አቅርቧል ።

በግራ ፡ ቀኙ ፡ በኩል ፡ የቀረበው ፡ ክርክር ፡ ከዚህ ፡ ከፍ ፡ ብሎ ፡ እንደተመለከተው ፡ ሲሆን ፤ መወሰን ፡ የሚገባው ፡ የክርክሩ ፡ ነጥብ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ፈቃድ ፡ ክስን ፡ ወይም ፡ አቤቱታን ፡ መተው ፡ ኪሣራ ፡ የሚያስከፍል ፡ መሆን ፡ አለመሆኑን ፡ ነው ፤ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፸፰ ፡ (፪) (ለ) ፡ “... ተከሳሹ ፡ ባቀረበው ፡ ነገር ፡ በከፊል ፡ ወይም ፡ በሙሉ ፡ አዲስ ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ ሊያስፈቅድለት ፡ የሚችል ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ያለው ፡ ሲሆን ፤ ስለጉዳዩ ፡ ተገቢ ፡ መስሎ ፡ የታየውን ፡ ትእዛዝ ፡ በመስጠት ፡ ከሣሹ ፡ በሙሉ ፡ ወይም ፡ በከፊል ፡ በተወው ፡ ነገር ፡ አዲስ ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ የሚችልበትን ፡ መብቱን ፡ በመጠበቅ ፡ ያቀረበውን ፡ ክስ ፡ በሙሉ ፡ ወይም ፡ በከፊል ፡ እንዲተው ፡ (እንዲያነሳ) ፡ ሊፈቅድ ፡ ይችላል” ፡ ይላል ። የዚሁ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፸፱ ፡ (፩) ፡ “በዚህ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፸፰ ፡ (፪) የተመለከተውን ፡ ድንጋጌ ፡ ባለመጠበቅ ፡ ከሣሹ ፡ ከፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ፈቃድ ፡ ሳይቀበል ፡ ክሱን ፡ በሙሉ ፡ ወይም ፡ በከፊል ፡ የተው ፡ እንደሆነ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የሚወስንበትን ፡ ኪሣራ ፡ መክፈል ፡ አለበት ፤ እንዲሁም ፡ ያለፈቃድ ፡ በተወው ፡ ወይም ፡ በሠረዘው ፡ ነገር ፡ ሌላ ፡ ክስ ፡ ሊያቀርብ ፡ አይችልም” ፡ በማለት ፡ ይነግጋል ። እንግዲህ ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፸፱ ፡ መሠረት ፡ ያለፍርድ ፡ ቤት ፡ ፈቃድ ፡ ክስን ፡ መተው ፡ ኪሣራ ፡ የሚያስከፍል ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ከሆነ ፡ በአንድ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፸፰ ፡ ስለኪሣራ ፡ አከፋፈል ፡ የማይጠቅስ ፡ ስለሆነ ፤ በቁጥር ፡ ፪፻፸፰ ፡ መሠረት ፡ ከሣሹ ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ፈቃድ ፡ ባነሳው ፡ ክስ ፡ እንደገና ፡ ክስ ፡ የማቅረብ ፡ መብቱ ፡ የሚጠበቅለት ፡ ከሆነ ፡ እና ፡ ተከሳሽ ፡ ክሱ ፡ እስከተቋረጠ ፡ ድረስ ፡ የደረሰበት ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ወጭ ፡ ካለ ፡ እርሱም ፡ ኪሣራ ፡ የማግኘት ፡ መብት ፡ ያለው ፡ መሆን ፡ አለመሆኑን ፡ መወሰን ፡ ይኖርብናል ።

በቁጥር ፡ ፪፻፸፰ ፡ (፪) (ለ) ፡ “..... ስለጉዳዩ ፡ ተገቢ ፡ መስሎ ፡ የታየውን ፡ ትእዛዝ ፡ በመስጠት ፡” የሚለው ፡ አነጋገር ፡ ምን ፡ ማለት ፡ እንደሆነ ፡ እንመርምር ። ይህ ፡ አነጋገር ፡ የሚገልጸው ፡ ክሱን ፡ ለማንሳት ፡ ፈቃድ ፡ መስጠትን ፡ ወይም ፡ አለመስጠትን ፡ የሚመለከት ፡ አለመሆኑ ፡ “..... ስለጉዳዩ ፡ ተገቢ ፡ መስሎ ፡ የታየውን ፡ ትእዛዝ ፡ በመስጠት ፡ ከሣሹ ፡ በሙሉ ፡ ወይም ፡ በከፊል ፡ በተወው ፡ ነገር ፡ አዲስ ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ የሚችልበትን ፡ መብቱን ፡ በመጠበቅ ፡ ያቀረበውን ፡ ክስ ፡ በሙሉ ፡ ወይም ፡ በከፊል ፡ እንዲተው ፡ (እንዲያነሳ) ፡ ሊፈቅድ ፡ ለት ፡ ይችላል” ፡ የሚለው ፡ አነጋገር ፡ ግልጽ ፡ ያደርገዋል ። ቁጥር ፡ ፪፻፸፱ ፡ የሚያስገኘው ፡ መብት ፡ ኪሣራ ፡ ማስከፈልና ፡ እንደገና ፡ በዚያ ፡ ጉዳይ ፡ ክስ ፡ እንዳይቀርብ ፡ ማስቀረት ፡ ነው ፤ በዚህ ፡ መሠረታዊ ፡ አስተሳሰብ ፡ ደግሞ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ክስን ፡ ለመተው ፡ ፈቃድ ፡ በሚሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ የኪሣራ ፡ ማስከፈልና ፡ አዲስ ፡ ክስ ፡ የማቅረብ ፡ መብቶች ፡ መጠበቅ ፡ የአለበት ፡ መሆኑን ፡ ያመለክታል ፤ በተተወው ፡ ጉዳይ ፡ እንደገና ፡ አዲስ ፡ ክስ ፡ ስለማቅረቡ ፡ መብት ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፸፰ ፡ በግልጽ ፡ ተነግሯል ።

ሰለዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ “.....ሰለጉዳዩ ፡ ተገቢ ፡ መሰሎ ፡ የታየውን ፡ ትእዛዝ ፡ በመሰጠት.....” የሚለው ፡ አነጋገር ፡ ስለኪሣራ ፡ አከፋፈል ፡ የሚሰጠውንም ፡ ትእዛዝ አጠቃሎ ፡ የሚይዝ ፡ ነው ። ለትክክለኛው ፡ ፍትሐ ፡ አሰጣጥም ፡ ቢሆን ፤ ከሣሽ ፡ እንደገና ፡ ክስ ፡ የማቅረብ ፡ መብቱ ፡ ሲጠበቅለት ፡ ተከሳሽ ፡ ኪሣራ ፡ የማግኘት ፡ መብቱ ፡ የማይጠበቅለት ፡ ምክንያት ፡ የለም ። ነገር ፡ ግን ፡ ኪሣራው ፡ መከፈል ፡ የአለበት ፡ ምን ፡ ጊዜ ፡ እንደሆነ ፡ መመርመር ፡ ተገቢ ፡ ይሆናል ።

ቁጥር ፡ ፪፻፸፰ን ፡ ስንመለከት ፡ ኪሣራ ፡ ሊቆረጥ ፡ የሚችለው ፡ ከሣሹ ፡ ክሱን ፡ ሲተው ፡ ነው ፡ ወይንስ ፡ ከሣሹ ፡ በተወው ፡ ነገር ፡ እንደገና ፡ ክስ ፡ በሚያቀርብበት ፡ ጊዜ ፡ ነው ፡ የሚል ፡ አስተሳሰብ ፡ ሊያስከትል ፡ ይችላል ። በተወው ፡ ነገር ፡ እንደገና ፡ ክስ ፡ ሲያቀርብ ፡ ነው ፡ ኪሣራ ፡ የሚያገኘው ፡ የተባለ ፡ እንደሆነ ፡ ምናልባት ፡ ክሱ ፡ ያልቀረበ ፡ እንደሆነ ፡ ኪሣራው ፡ ምን ፡ ጊዜም ፡ ቢሆን ፡ አይከፈልም ፡ ማለት ፡ ነው ። ይህ ፡ በሆነ ፡ ጊዜ ፡ ተከሳሹ ፡ እንደገና ፡ እንዲከሰስ ፡ ካልተደረገ ፡ የሚደርስበት ፡ ጉዳት ፡ የለም ፡ ማለት ፡ ነው ። ባንድ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ከሣሽ ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ፈቃድ ፡ ክሱን ፡ ሲተው ፡ ተከሳሹ ፡ ለተጉላላበት ፡ ኪሣራ ፡ ወዲያውኑ ፡ መቆረጥ ፡ አለበት ፡ የተባለ ፡ እንደሆነ ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ፈቃድ ፡ ክሱን ፡ የመተው ፡ ጥቅሙ ፡ ምንድነው ? በመሠረቱ ፡ ኪሣራ ፡ የሚቆረጠው ፡ ክርክሩ ፡ ታይቶ ፡ ከተወሰነ ፡ በኋላ ፡ በተረፈው ፡ ወገን ፡ ላይ ፡ መሆን ፡ አለበት ። ነገር ፡ ግን ፡ አሁን ፡ በቀረበው ፡ ጉዳይ ፡ ረጅም ፡ ሆነ ፡ ተረፈው ፡ ወገን ፡ የለም ። ጉዳዩ ፡ ክሱ ፡ እስከተተው ፡ ድረስ ፡ የዘገየው ፡ ተከሳሹ ፡ ሕጋዊ ፡ ባልሆነ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ይግባኝ ፡ በማለቱና ፡ የይግባኝ ፡ ሰሚው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ያለ አገባብ ፡ በድምፅ ፡ ብልጫ ፡ የተከሳሹን ፡ የይግባኝ ፡ ምክንያት ፡ ተቀብሎ ፡ በመወሰኑ ፡ እና ፡ ይህንኑ ፡ የተሣሣተ ፡ ሕጋዊ ፡ አስተሳሰብ ፡ ለማስተካከል ፡ ከሣሽ ፡ ለግርማዊ ፡ ጃንሆይ ፡ ዙፋን ፡ ችሎት ፡ ይግባኝን ፡ አቅርቦ ፡ ተገቢ ፡ ውሳኔ ፡ እስኪያገኝ ፡ በመጠበቁ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ጉዳዩ ፡ እንደገና ፡ ወደዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተመልሶ ፡ የመክሠሩ ፡ ክርክር ፡ እንዲቀጥል ፡ በመደረጉ ፡ ጊዜው ፡ በመርዘሙ ፡ የክሱ ፡ ውጤት ፡ የሚደክምበት ፡ መሆኑን ፡ በማሰብ ፡ ክሱን ፡ የተወው ፡ ለመሆኑ ፡ ከሣሽ ፡ ያቀረበው ፡ ማመልከቻ ፡ ያስረዳል ። ስለዚህ ፡ ነው ፡ ጉዳዩ ፡ ሳይቆይ ፡ ከሣሽ ፡ ወደ ፊት ፡ ያለውን ፡ የመክሰስ ፡ መብቱን ፡ አስጠብቆ ፡ ክሱን ፡ ከመቀጠል ፡ ያቋረጠው ። ከሣሽ ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፸፰ ፡ መሠረት ፡ የወደፊት ፡ የመክሰስ ፡ መብቱ ፡ ተጠብቆለት ፡ ክሱን ፡ ለመተው ፡ ፍርድ ፡ ቤቱን ፡ ፈቃድ ፡ በጠየቀ ፡ ጊዜ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ምክንያት ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ መርምሮ ፡ ተገቢ ፡ መሆኑን ፡ በመረዳት ፡ የከሳሽን ፡ የወደፊት ፡ የመክሰስ ፡ መብት ፡ ጠብቆ ፡ ክሱን ፡ እንዲያነሣ ፡ በመፍቀዱ ፡ ተከሳሽ ፡ ከክሱ ፡ የመውጣት ፡ መብት ፡ ካገኘ ፡ እንዲሁም ፡ ከሣሽ ፡ ኪሣራ ፡ ከመክፈሉ ፡ ግዴታ ፡ ከዳነ ፡ የሁለቱም ፡ መብት ፡ ተጠብቋል ፡ ማለት ፡ ነው ። የኪሣራው ፡ መክፈል ፡ ጥያቄ ፡ መነሣት ፡ የሚችለው ፡ ከሣሽ ፡ እንደገና ፡ ክሱን ፡ ቀጥሎ ፡ ሲገኝ ፡ ነው ። ከሣሽ ፡ በሆነው ፡ ባልሆነው ፡ ምክንያት ፡ ክስ ፡ እያቀረበ ፡ በተው ፡ ቁጥር ፡ ተከሳሹን ፡ ያላግባብ ፡ ባጉላላበት ፡ ከሣሹ ፡ ኪሣራ ፡ እንዴት ፡ አይከፍልም ፡ ይባላል ፡ የሚል ፡ ጥያቄ ፡ ሊያሰነሳ ፡ ቢችልም ፤ ከሣሽ ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ፈቃድ ፡ ክሱን ፡ ለማንሣት ፡ ሲጠይቅ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ መኖር ፡ አለመኖሩን ፡ መርምሮ ፡ ክሱን ፡ ለማንሣት ፡ ከፈቀደለት ፡ የከሳሹን ፡ የክስ ፡ ማንሣት ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ የተቀበለው ፡ ስለሆነ ፤ በተከሳሹ ፡ መብት ላይ ፡ ጉዳት ፡ አልደረሰም ፡ ማለቱ ፡ ነው ። ስለዚህ ፤ አሁን ፡ በቀረበው ፡ ክርክር ፡ ከሣሹ ፡ በተወው ፡ ነገር ፡ እንደገና ፡ ክሱን ፡ ያላቀረበ ፡ ስለሆነ ፡ ተከሳሹ ፡ ኪሣራ ፡ ይከፈላል ፡ በማለት ፡ ያቀረበውን ፡ ጥያቄ ፡ አልተቀበልነውም ።

ይህ ፡ ውሳኔ ፡ ዛሬ ፡ ሚያዝያ ፡ ፳፱ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፷፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ተሰጠ ።

HIGH COURT

Addis Ababa, Commercial Division.

Judges:

Ato Negussie Fitawake

Ato Mohammed Berhan Nurhussen

Ato Tibebe Abraham

CHARTERED BANK OF LONDON v MAISON F. LIVIERATO ETHIOPIA Ltd.

Civil Case No. 1995/59

Civil Procedure—withdrawal from a suit with court's permission—costs—Arts. 278,279 Civ Pro. C.

The Applicant instituted a suit against the Respondent, in the High Court. The suit was appealed to the Supreme Court and then to the Chilot which remanded the case to the High Court. When the High Court granted the Applicant's request to withdraw from the suit and dismissed the suit, the Respondent filed an application requesting the court to order the applicant to refund him the cost, which he has incurred as a result of the litigation.

Held: Respondent's application was rejected.

- (1) If a plaintiff withdraws from a suit with the court's permission, he does not have to pay costs at the time of the withdrawal of the suit.
- (2) The plaintiff would have to pay costs when he institutes a fresh suit.

DECREE

The reasons for the present decision will be stated hereunder. The counsel for the Respondent presented an application to this court on June 29, 1970 (G. C.). In the application it is stated that the Applicant, the Chartered Bank of London, brought a suit, file No. 1225/59, against the Respondent. The case after being instituted in the first instance, in the High Court, and after a recourse to Supreme Court reached His Imperial Majesty's Chilot. The case after revision in the Chilot was remanded to the High Court. When the High Court was about to finally dispose of the case, the Applicant requested the Court to withdraw from the suit. Upon the request of the Applicant the Court dismissed the suit. The Respondent in his application points out that he has incurred costs amounting to Eth. \$16,500 (sixteen thousand and five hundred Ethiopian dollars) because of the present dispute. The Respondent requests the Court to pass a decree which would entitle him to the said costs from the Applicant.

The counsel for the Applicant presented his contention to the claim made-by the Respondent on July 15, 1970 (G. C.). In the contention the Applicant stated that the Bank petitioned the High Court in 1967 (G. C.) relying on good faith and valid evidence to declare the Respondent bankrupt by law. But, the Respond-

ent through various types of dilatory tactics caused the suit to linger in the different courts for 24 months. Finally, when the case was remanded to the High Court, after a lapse of 34 months, the Applicant felt that the purpose for which the petition was submitted cannot be realized. As a result, on the basis of Art. 278 of the Civil Pro. C, the Applicant petitioned the court to permit him to withdraw from the suit. Pursuant to the application, the court dismissed the case. Since the Respondent did not object to the dismissal of the suit he did not request that he be paid costs of suit and lawyer's fee the applicant argued that the application of the Respondent for payment of costs incurred by him is groundless.

The arguments of both sides are as stated above. Now, the issue that has to be decided in this case is whether a party who has been granted the permission to withdraw from a suit by this Court should pay costs to the other party. Art. 278 (2) (b) of the Civil Pro. C. states, where the court is satisfied "that there are other sufficient grounds for allowing the plaintiff to institute a fresh suit for the subject-matter of a suit or part of a claim, it may, on such terms as it thinks fit, grant the plaintiff permission to withdraw from such suit or abandon such part of a claim, with liberty to institute a fresh suit in respect of the subject-matter of such suit or such part of a claim.", The Code in Art. 279 (1) further provides "Where the plaintiff withdraws from a suit, or abandons part of a claim, without the permission referred to in Art. 278 (2), he shall be liable for such costs as the court may award and shall be precluded from instituting any fresh suit in respect of such subject-matter or such part of the claim." If a party withdraws from a suit without the permission of the court he will be liable for costs as the court may order, pursuant to Art. 279 of the Code. However, Art. 278 of the Code does not say that costs shall be awarded to the other party where the plaintiff withdraws from a suit with the permission of the court. Now what we have to consider in this case is that where a plaintiff withdraws from a suit pursuant to Art. 278, upon the permission of the Court, does he have the liberty to institute a fresh suit in respect of the subject-matter of such suit. If a plaintiff is given such right should a defendant also be awarded costs where he has incurred expenses from the institution of the suit until the time of withdrawal by a plaintiff?

The answer to this question seems to depend on the close examination of the phrase ". . . on such terms as it thinks fit, . . ." stipulated in Art. 278 (2) (b) of the Civil Pro. C. It appears that such phrase is not a precondition for withdrawal from a suit. This can be observed from the previous, ". . . it, may, on such terms as it thinks fit, grant the plaintiff permission to withdraw from such suit or to abandon such part of a claim with liberty to institute a fresh suit in respect of the subject-matter of such suit or such part of a claim." The rights of the defendant under Art. 279 of the Code are, the court shall award him costs and the plaintiff shall not bring a fresh suit on the same subject-matter. However, when the court grants to the plaintiff the permission to withdraw, his rights to be awarded costs and institute a fresh suit are protected. The right to institute a fresh suit is embodied in the provisions of Art. 278 of the Code. As to the phrase ". . . on such terms as it thinks fit . . ." we have to construe it to include the power to order costs by the court. It would not be in the interest of justice to deprive the defendant of the right to be awarded costs, while we respect and enforce the right of the plaintiff to bring a fresh suit. However, we have to carefully examine the situations as to when the court may award costs to the defendant. On the basis of Art. 278 one may ask as to when the court may award costs to the defendant. Should it be when the plaintiff withdraws from the suit

or at the time when the plaintiff institutes a fresh suit in respect of the subject-matter of the suit? If we choose the latter alternative, then the awarding of costs to the defendant may not be realized unless a fresh suit is instituted by the plaintiff. However, if a fresh suit is not brought by the plaintiff, the defendant will not incur costs. On the other hand, if costs are to be awarded at the time when the plaintiff withdraws from a suit, the whole purpose of granting permission to the plaintiff to withdraw from a suit by the court will be defeated. In principle, the question of costs should be decided only after a final judgment has been rendered by the court, and should be levied from the unsuccessful party. But in the present case there is neither a successful party nor a one that has lost.

This case suffered delay as a result of an appeal made by the defendant on erroneous grounds. Furthermore, the appellate court without a proper examination of the grounds of appeal decided in favour of the defendant by a majority vote. Thereafter the plaintiff submitted a petition to His Imperial Majesty's Chilot for revision of the case. The case was remanded to this court from the Chilot. However, the plaintiff was tired of the prolonged litigation concerning the question of bankruptcy that he applied to this Court to withdraw from the suit. The plaintiff requested this court to grant him permission to withdraw from the suit on the basis of Art. 278, without prejudicing his right to institute a fresh suit. This court, after examining the adequacy of the grounds for withdrawal permitted the plaintiff to withdraw without prejudice to his right to institute a fresh suit in respect of the subject-matter of the suit. Since the withdrawal of the plaintiff is advantageous to the defendant because the action brought against him would be discontinued, it would be just fair to exonerate the plaintiff from payment of the costs to the defendant as this would make the two parties on equal footing. The question of costs can be raised only when a fresh suit is instituted by the plaintiff in respect of the subject matter of the suit. It may be argued that the right of a plaintiff to withdraw from a suit at any time he wishes would be prejudicial to a defendant. So, it may be further argued, why should we not award the defendant costs when the plaintiff withdraws even with permission from the court in order to compensate the defendant for the costs he incurred as a result of the litigation. This argument is untenable because, when the plaintiff requested the court to grant him permission to withdraw from the suit, this court before granting the permission examined whether there were sufficient grounds for allowing withdrawal. This court found that there was adequate reason to permit the plaintiff to withdraw, implying that the rights of the defendant have not been infringed. Thus, since the plaintiff has not instituted a fresh suit in respect of the subject-matter of the suit from which he withdrew, we have rejected the claim of the defendant to obtain costs from the plaintiff.

This opinion has been delivered, this 7th day of April, 1971 (G. C.).

የምርምር ፡ ድርሰቶች ።

የጠበቆችና ፡ የሕግ ፡ አማካሪዎች ፡
የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ።

የሕግ ፡ አዋቂዎች ፡ በተለይ ፡ ተሠማርተው ፡ የሚሠሩት ፡ በተለያዩ ፡ የሥራ ፡ መስኮች ፡ ሲሆን ፡ ከነዚህም ፡ ጥቂቶቹ ፡ በመንግሥት ፡ ድርጅቶች ፡ ውስጥ ፤ በከባን ያዎች ፤ በዳኝነት ፤ በሕግ ፡ አስከባሪነት ፤ በፓርላማ ፤ በጥብቅና ፡ ነው ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ለመተንተን ፡ የምንፈልገው ፡ የጥብቅናን ፡ ሥራ ፡ ሞያ ፡ አድርገው ፡ ለሚኖሩት ፡ ብቻ ፡ ነው ። በመሠረቱ ፡ የጠበቆች ፡ አስፈላጊነት ፡ ለሁለት ፡ ዓባይ ፡ ምክንያቶች ፡ ሲሆን ፡ ይኸውም ፡ ለምክርና ፡ ለጥብቅና ፡ ነው ። የሕግ ፡ ምክር ፡ ወይም ፡ ሐሳብ ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ በግል ፡ ሊደረግ ፡ ይችላል ፤ ይኸውም ፡ መሬት ፡ ሲሸጥ ፡ የሺያጩን ፡ ስምምነት ፡ መጻፍ ፤ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ሲቋቋም ፡ የማኅበሩን ፡ የመመሥረቻ ፡ ጽሑፍና ፡ የመተዳደሪያ ፡ ደንቡን ፡ ማዘጋጀት ፤ እንዲሁም ፡ ማንኛውንም ፡ የሕግ ፡ ሐሳብ ፡ እንዳስፈላጊነቱ ፡ ለደንበኞቹ ፡ መስጠትን ፡ ጭምር ፡ ያጠቃልላል ። ጥብቅና ፡ ግን ፡ በግልጽ ፡ ወይም ፡ በገሃድ ፡ የሚደረግ ፡ ሥራ ፡ ነው ። ጠበቃ ፡ ደንበኛው ፡ ስም ፡ ሆኖ ፡ ወይም ፡ ተወክሎ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፤ በፖሊስ ፡ ጣቢያ ፤ በአስተዳደር ፡ ቦርድ ፤ በግብር ፡ ሰሚ ፡ ጉባዔ ፤ በአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ቦርድ ፡ እንዲሁም ፡ የዳኝነትን ፡ መልክ ፡ በያዙ ፡ ገላጋይ ፡ ሽማግሌዎች ፡ ዘንድ ፡ ቀርቦ ፡ ይከራከራል ፡ ይሟገታል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ጠበቃ ፡ ለደንበኛው ፡ ቆሞ ፡ ይከራከራል ፡ ሲባል ፡ እርታታን ፡ አግኝቶ ፡ ደንበኛውን ፡ ለማስደሰት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ የፍርድ ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ በሚገባና ፡ በትክክል ፡ እንዲመራ ፡ ማድረግ ፡ ተጨማሪውና ፡ ዓባይ ፡ ግዴታው ፡ መሆኑ ፡ መታወቅ ፡ አለበት ። ጥብቅና ፡ ሞያ ፡ እንጂ ፡ ንግድ ፡ አይደለም ። ስለሆነም ፡ ጥብቅና ፡ እጅግ ፡ ከፍተኛ ፡ ግዴታና ፡ ኃላፊነት ፡ ያለበት ፡ ሞያ ፡ ነው ።

አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ያለበት ፡ ግዴታ ፡ ብዙ ፡ ቢሆንም ፡ ዋና ፡ ዋናዎቹ ፡ በአራት ፡ የተከፈሉ ፡ ሲሆኑ ፡ እነርሱም ፡ ጠበቃው ፡ ለመንግሥት ፤ ለፍርድ ፡ ቤት ፤ ለደንበኛውና ፡ ለመሰሎቹ ፡ ጠበቆች ፡ ያሉት ፡ ግዴታዎች ፡ ናቸው ። እነዚህ ፡ ግዴታዎች ፡ በሚገባ ፡ ሊከበሩ ፡ የሚችሉት ፡ ጥብቅና ፡ እንደ ፡ ንግድ ፡ ሥራ ፡ ሳይቆጠር ፡ እንደ ፡ ሞያ ፡ የተያዘ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ወደ ፡ ጽሑፉ ፡ ትንተና ፡ ከመግባታችን ፡ አስቀድሞ ፡ ሞያ ፡ ማለት ፡ ምን ፡ ማለት ፡ መሆኑን ፡ የሞያ ፡ ምንጮች ፡ ምን ፡ መሆናቸውንና ፡ የሞያስ ፡ መንፈስ ፡ ከሌሎች ፡ ሥራዎች ፡ ማለትም ፡ ለምሳሌ ፡ ከንግድ ፡ የሚለየው ፡ በምን ፡ በምን ፡ እንደሆነ ፡ እንመራመራለን ። ሮቤ ፡ ፓውንድ ፡ የተባለው ፡ አሜሪካዊ ፡ የሕግ ፡ ሊቅ ፡ ስለሞያ ፡ ሲተነትን ፡ እንዲህ ፡ ይላል ። «ሞያ ፡ በጥንት ፡ ጊዜ ፡ ለሶስት ፡ ሥራዎች ፡ ብቻ ፡ ማለትም ፡ ለቅስና ፤ ለሕክምና ፤ ለጥብቅና ፡ የተሰጠ ፡ መለያ ፡ ነበር ። ምንም ፡ እንኳ ፡ እነዚህ ፡ ሶስቱ ፡ ሙያዎች ፡ በቀድሞ ፡ ጊዜ ፡ ዋና ፡ ዓላማቸው ፡ ለሰው ፡ ልጅ ፡ አገልግሎትን ፡ መስጠት ፡ ቢሆንም ፡ ዛሬ ፡ ይህንን ፡ ዓላማቸውን ፡ እየለቀቁ ፡ ሄደዋል ። በመሠረቱ ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ዋና ፡ ዓላማው ፡ ትርፍ ፡ ማስገኘት ፡ ነው ። በሌላው ፡ አንጻር ፡ የሙያ ፡ ዓላማ ፡ ግን ፡ ሕዝብን ፡ ማገልገል ፡ ሲሆን ፡ ትርፍ ፡ በሙያ ፡ አማካይነት ፡ የሚያገኘው ፡ እንደ ፡ ጭፍጫፊ ፡ የሚቆጠር ፡ መጠቀሚያ ፡ ነው ። ...»

የንግድ : ዋና : ዓላማው : ባለንብረቱ : የሚያገኘውን : ትርፍ : ማዳበር : ነው ። ስለዚህ : የነጋዴ : መሠረታዊ : ጉጉቱ : ገንዘብ : ሊያገኝ : የሚችልበትንና : ደንበኛው : የማይሸሽበትን : ዘዴ : ማጠናቀር : ነው ። ምንም : እንኳን : በሙያ : አማካይነት : ብዙ : ትርፍ : የሚያስገኝ : መንገድ : ቢኖርም : ባለሙያው : ጥቅሙን : ብቻ : በመመልከት : የተወሰነውን : ሥነ : ምግባር : ወደጎን : መተው : ፈጽሞ : የተከለከለ : አድራጎት : ነው ። ጥብቅና : የንግድ : ሥራ : ስላልሆነ : አንድ : አዲስ : የሕግ : ጠበቃ : አዲስ : ቢሮ : እዚህ : ሥፍራ : ከፍቻለሁና : የጥብቅና : አገልግሎት : የምትፈልጉ : ሁሉ : ማንኛውም : እርዳታ : ለመስጠት : ዝግጁ : ነኝ : ብሎ : በሬዲዮና : በጋዜጣ : ራሱን : ማስተዋወቅ : በፍጹም : የለበትም ። በጥብቅና : የተሠማራ : ባለሙያ : ደንበኞች : የሚያመጣለት : ደላላ : አይቀጥርም ። በንግድ : ሥራ : ግን : በማስታወቂያ : አማካይነት : ደንበኛን : ማግባባትና : መሰብ : ደግሞም : ለሽያጭ : ክፍል : ከሚሰጡን : ማሰብ : የትርፍ : ማግኛ : ዘዴ : ነው ። ስለዚህም : የጥብቅና : ዋናው : መሠረት : ሙያ : ወይም : አገልግሎት : እንጂ : ንግድ : አይደለም ። እዚህ : ላይ : ስለሙያ : ትርጉም : ኮሽን : የተባለው : በ፲፱፻፳፬ : (እ.ኤ.አ.) በጻፈው : ዘ : ሎ : ቢዝነስ : ኦር : ፕሮፌሽን : በተሰኘው : መጽሐፍ : በገጽ : ፫፻፴፩ : ቶኒስ : ከተባለው : ደራሴ : የቀዳውን : (የጠቀሰውን) ማብራሪያ : እንመልከት ።

«ሞያ የተለዩ : ሰዎች : አባሎቻቸው : በተሻለ : መንገድ : እንዲጠበቁና : ሕዝቡም : የተሻለ : አገልግሎት : እንዲያገኙ : በማሰብ : ሥራቸውን : ደንቡ : በሚፈቅደው : መሠረት : ለማክናወን : እንዲያስችል : የተሟላ : ደረጃ : የሚያስጠብቁበት : አቋም : ነው ። ሞያ : ምንም : እንኳን : ለሙያተኛው : ጥቅም : ወይም : ትርፍ : የሚያመጣለት : ቢሆንም : ሙያተኛው : አባል : ለሆነበት : አቋም : ውርደት : እንዳያመጣ : ሙያተኛው : የተወሰኑ : ተግባሮችን : እንዳይፈጽም : በግልጽ : ይከለክላል ። ... ስለዚህም : በኢንዱስትሪና : በሞያ : መካከል : በአሁኑ : ጊዜ : ያለው : ልዩነት : በጣም : ግልጽና : የማያሳስት : ነው ። የኢንዱስትሪ : ዋናው : ዓላማ : የባለአክሲዮኑን : የገንዘብ : ትርፍ : ማዳበር : ነው ። ምንም : እንኳን : ሞያ : ለሰዎች : የዕለት : ጉርስ : ቢያስገኝላቸውም : የሙያቸው : ውጤት : የሚለካው : በሚሠጡት : አገልግሎት : እንጂ : በሚሰበሰቡት : ገንዘብ : ብዛት : አይደለም ።»

ሕግ : በጣም : የላቀና : የተከበረ : ሙያ : ነው ። ሙያ : ከንግድ : የሚለይበት : ሁኔታ : ከሞላ : ጎደል : ከላይ : የገለጽነው : ሲሆን : ሞያ : ራሱ : የተወሰኑ : ጠባዮች : አሉት ። አሜሪካዊ : የሕግ : ሊቅ : ፓውንድ : ሞያ : ሰስት : መሠረታዊ : ሐሳቦችን : እንደያዘ : ሲያስረዳ : አንደኛ : ሞያ : አቋም : ያለው : መሆን : እንዳለበት ፤ ሁለተኛ : የተለዩ : ትምህርትን : እንደሚጠይቅና : ሦስተኛም : ሞያ : ሕዝብን : በማገልገል : መንፈስ : ላይ : የተመሠረተ : መሆን : እንዳለበት : ይገልጻል ። የአቋም : (የድርጅት) አስፈላጊነት : ሞያን : ከሌሎች : ሥራዎች : እጅግም : አይለየውም ፤ ምክንያቱም : የቀን : ሠራተኞቹ : እንኳን : በአንድነት : ተሰብስበው : አንድ : አቋም : ፈጥረው : የአባሎቻቸውን : ጥቅምና : መብት : የሚጠበቅበትን : መንገድ : መፈለግ : ይችላሉና : ነው ። የሆነ : ሆኖ : የፍርድ : ሥራ : በሚገባ : ሊካሄድ : የሚችለው : ጠበቆች : አንድ : አቋም : ኖሯቸው : አባሎቻቸው : የተወሰኑ : ሥነ : ተግባሮችን : አክብረው : ሲገኙና : ሞያው : ክብር : አግኝቶ : በሚገባ : ሲደራጅ : መሆኑ : መዘንጋት : የለበትም ።

ሞያ : የተለዩ : ትምህርትን : እንደሚጠይቅ : ግልጽ : ነው ። የሞያ : አባል : የሆኑ : ሁሉ : ከልዩ : ትምህርቱ : በስተቀር : የሰውን : ልጅ : ችግር : ለማቃለልና ፤ በየዕለቱ : በሌላው : የሚያጋጥመውን : ችግር : ለማቃለል : ሰፊ : ያለ : ጠቅላላ : ዕውቀት : ያስፈልገዋል ። ሶስተኛው : የሞያ : ጠባይ : ለሕዝብ : አገልግሎት : ማበርከት :

ነው ። አንድ ፡ ሆኑል ፡ ወይም ፡ መደብር ፡ ከሌላው ፡ ሆኑል ፡ ወይም ፡ መደብር ፡ ጋር ፡ በንግድ ፡ ሥራው ፡ እንደሚወዳደር ፡ አይጠረጠርም ፤ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ግን ፡ ከሌላው ፡ ጠበቃ ፡ ጋር ፡ በሥራው ፡ አይወዳደርም ። ምክንያቱም ፡ ዓላማው ፡ ገንዘብ ፡ መሰብሰብ ፡ አይደለምና ። እንዲያውም ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ለችግረኞቹ ፡ በነፃ ፡ ቆሞ ፡ የሕግ ፡ እርዳታ ፡ እንዲሰጥ ፡ ሲጠየቅ ፡ ጥያቄውን ፡ መቀበል ፡ ይገባል ። ባለሆኑሎች ፡ ወይም ባለ ፡ መደብሮች ፡ ግን ፡ ዋናው ፡ ግባቸው ፡ ገንዘብና ፡ ትርፍ ፡ በመሆኑ ፡ ለችግረኞች ፡ የነፃ ፡ አገልግሎት ፡ እንዲሰጡ ፡ አይጠበቁም ፡ አይሰጡምም ።

ፓውንድ ፡ እንደገለጸው ፡ ሁሉ ፡ ጥብቅና ፡ ሞያ ፡ በመሆኑ ፡ አቋም ፡ ያለው ፡ ሥራ ፡ መሆን ፡ ስለሚገባው ፡ በብዙዎቹ ፡ አገሮች ፡ በሕግ ፡ የተቋቋመ ፡ የጠበቆች ፡ ማህበር ፡ አለ ። ማኅበሩም ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ አስጣጥን ፤ በአጥፊ ፡ ጠበቃ ፡ ላይ ፡ አስፈላጊ ውን ፡ ቅጣት ፡ በመውሰድ ፡ ረገድና ፡ የፍርድ ፡ ሥራ ፡ በሚገባ ፡ መመራቱን ፡ ይቆጣጠራል ። ይሁንና ፡ የየሀገሩ ፡ የጥብቅና ፡ አቋም ፡ እንደ ፡ አገሩ ፡ ታሪክና ፡ ባሕል ፡ የተለያየ ፡ ነው ። ዋናው ፡ ዓላማው ፡ ግን ፡ የሞያው ፡ ክብር ፡ እንዲጠበቅ ፡ የፍርድ ፡ ሥራ ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ እንዲካሄድና ፡ እንዲደራጅ ፡ ማድረግ ፡ ነው ። የኢትዮጵያን ፡ የጥብቅና ፡ አቋምና ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ከመመልከታችን ፡ አስቀድሞ ፡ የዓለም ፡ አቀፍ ፡ የሕግ ፡ አዋቂዎች ፡ ጉባዔ ፡ «ኢንተርናሽናል ፡ ኮሚሽን ፡ ኦፍ ፡ ጂ.ሪስትሽ» በልዩ ፡ ልዩ ፡ አገሮች ፡ የአደረጋቸውን ፡ የሕግ ፡ ሞያ ፡ አቋም ፡ ጥናቶች ፡ መመልከቱ ፡ በጣም ፡ ጠቃሚ ፡ ይሆናል ። የጥናቶቹ ፡ ትንታኔ ፡ ዓላማ ፡ የአንዱን ፡ አገር ፡ ጥናት ፡ ለኢትዮጵያ ፡ በቀጥታ ፡ ይጠቅማታል ፡ ለማለት ፡ ሳይሆን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ላሉት ፡ ተመሳሳይ ፡ ችግሮች ፡ በሌላው ፡ ሀገር ፡ የተገኘው ፡ መፍትሔ ፡ ይጠቅማል ፡ ብለን ፡ ስለምናምን ፡ ነው ። ሌሎቹ ፡ አገሮች ፡ አሁን ፡ ካሉበት ፡ ሥልጣኔ ፡ ላይ ፡ ለመድረስ ፡ አያሌ ፡ ዓመታት ፡ ፈጅቶባቸዋል ። ኢትዮጵያ ፡ ግን ፡ ሌሎቹ ፡ አገሮች ፡ የደረሱበት ፡ ላይ ፡ ለመድረስ ፡ ይህን ፡ ያህል ፡ ዘመን ፡ ለመጓዝ ፡ አትችልም ። ሌሎቹ ፡ አገሮች ፡ በረጅም ፡ ዘመናት ፡ ያገኙትን ፡ ውጤት ፡ በመከተልና ፡ በመቅዳት ፡ ኢትዮጵያ ፡ ሌሎች ፡ ከደረሱበት ፡ በአጭር ፡ ጊዜ ፡ ለመድረስ ፡ ትችላለች ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ከሌሎች ፡ ያዩትንና ፡ ያገኙትን ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ መከተልና ፡ መቅዳት ፡ ከጥቅሙ ፡ ይልቅ ፡ ጉዳቱ ፡ የሚያመዝን ፡ ቢሆንም ፡ በየሀገሩ ፡ የተደረገውን ፡ ምርምር ፡ ማወቁ ፡ በቀላሉ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ መዋል ፡ የሚችሉትንና ፡ የሚጠቅሙትን ፡ ለመለየት ፡ ስለሚያስችል ፡ ምንጊዜም ፡ ጠቃሚ ፡ ነው ።

ከላይ ፡ በተገለጸው ፡ ኮሚሽን ፡ የተደረገው ፡ የልዩ ፡ ልዩ ፡ ሀገሮች ፡ የሕግ ፡ ሞያ ፡ አቋም ፡ ጥናት ፡ የሚከተለው ፡ ነው ።

የሕግ ፡ ሞያ ፡ አቋም ፡ -

ሀ/ የእንግሊዝ ፡ ሀገር ፡

የሕግ ፡ ሞያ ፡ አቋም ፡ በሁለት ፡ የተከፈለ ፡ ነው ። አንደኛው ፡ ክፍል ፡ በየፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በጥብቅና ፡ ቆመው ፡ የሚነጋገሩ ፡ «ባሪስተርስ» ተብለው ፡ የሚጠሩትን ፡ የያዘ ፡ ሲሆን ፤ ሁለተኛው ፡ ክፍል ፡ ደግሞ ፡ ከየባለጉዳዩ ፡ ጋር ፡ በቀጥታ ፡ በመገናኘት ፡ ጉዳዩን ፡ አውቀው ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ምርምርና ፡ ጥናት ፡ አድርገው ፡ በጥብቅና ፡ ለሚነጋገሩ ፡ የሕግ ፡ አዋቂዎች ፡ ጉዳዩን ፡ የሚያቀርቡትን ፡ «ሶሊስተርስ» የያዘ ፡ ነው ። በዚህም ፡ በሁለተኛው ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ በኢንግላንድና ፡ በዌልስ ፡ ብቻ ፡ አሥራ ፡ ሰባት ፡ ሺህ ፡ ያህል ፡ ባለሞያዎች ፡ እንዳሉ ፡ ሲታወቅ ፡ እነሱም ፡ በከፍተኛው ፡ ፍ/ቤት ፡ በይግባኝ ፡ ሰሚው ፡ ፍርድ ፡ ቤትና ፡ በሐውስ ፡ አፍ ፡ ሎርድስ ፡ ቀርበው ፡ ሊነጋገሩ ፡ አይችሉም ።

የሁለተኛው ፡ ክፍል ፡ አቋም ፡ የሚካሄደው ፡ በሕግ ፡ ማህበር ፡ ሲሆን ፡ ይህም ፡ ማህበር ፡ በሕግ ፡ የተወሰኑ ፡ ሥልጣኖች ፡ አሉት ። አንድ ፡ ሰው ፡ የዚሁ ፡ ክፍል ፡

አባል ፡ ለመሆን ፡ በሚፈልግበት ፡ ጊዜ ፡ በማሕበሩ ፡ በኩል ፡ ማስተር ፡ እፍ ፡ ዘ ፡
ርልስ ፡ (በፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ዘንድ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ቦታ ፡ ያለው ፡ ሰው ፡ ነው) ፡ ለተባለው ፡
ሰው ፡ ማመልከቻውን ፡ ያቀርባል ። ማሕበሩም ፡ የመገልገያ ፡ ሰርቲፊኬት ፡ በየዓመቱ ፡
ይሰጣል ። ዳሩ ፡ ግን ፡ በአንዳንድ ፡ ምክንያቶች ፡ ሰርቲፊኬቱን ፡ ሊነፍግ ፡ ይችላል ።
ለመንፈጉም ፡ ምክንያት ፡ ሊሆን ፡ ከሚችሉት ፡ ምክንያቶች ፡ አንዱ ፡ አመልካቹ ፡
የከሠረና ፡ ዕዳውን ፡ ለመክፈል ፡ ሳይችል ፡ የቀረ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ። በተጨማሪም ፡
ይኸው ፡ ማኅበር ፡ የአባሎቹ ፡ ማረሚያ ፡ ሥርዓቶችን ፡ ያዘጋጃል ። የሥነ ፡ ሥርዓት ፡
አስከባሪ ፡ ኮሚቴውም ፡ በሁለተኛው ፡ ክፍል ፡ በተጠቀሱት ፡ ሰዎች ፡ (ሶሊስተርስ)
ላይ ፡ የሚቀርበውን ፡ የቅሬታ ፡ ክስ ፡ ተቀብሎ ፡ በመስማት ፡ ጥፋቱን ፡ በሚያረጋግጥ
በት ፡ ጊዜ ፡ ክስ ፡ የቀረበበት ፡ ሰው ፡ ለጊዜው ፡ ከሥራው ፡ እንዲታገድ ፡ ወይም ፡
ከአገልግሎቱ ፡ ውጭ ፡ እንዲሆን ፡ ሊወሰን ፡ ይችላል ። «ሶሊስተር» ፡ የጠቅላይ ፡
ፍርድ ፡ ቤት ፡ ባልደረባ ፡ በመሆኑ ፡ ቁጥጥር ፡ የሚደረግበትም ፡ በዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡
ነው ።

በጥብቅና ፡ ቁመው ፡ የሚነጋገሩት ፡ (ባሪስተርስ) ባለሞያዎች ፡ በጉዳዩ ፡ አጥኝና
አዘጋጅ ፡ (ሶሊስተር) ምክር ፡ ካልሆነ ፡ ከየተራው ፡ ባለጉዳይ ፡ ጋር ፡ በቀጥታ ፡ ግን
ኙነት ፡ የላቸውም ። ለእነኚህም ፡ ባለሞያዎች ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቀርቦ ፡ የመ
ነጋገሩ ፡ ሥልጣን ፡ በተለይ ፡ ተሰጥቶአቸዋል ። በዚህም ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ተሰማርተው
የሚገኙት ፡ ሰዎች ፡ ብዛት ፡ ፪ሺ ፡ ያህል ፡ ሲሆን ፡ ጠቅላይ ፡ ድርጅቶቻቸውም ፡ «ኢንስ
አፍ ፡ ኮርትስ» ፡ ተብለው ፡ ይጠራሉ ። እያንዳንዱ ፡ ጠበቃ ፡ ከነኚህ ፡ ድርጅቶች ፡
ያንዱ ፡ አባል ፡ መሆን ፡ አለበት ። በዚህም ፡ የጥብቅና ፡ ሥራ ፡ ተሰማርቶ ፡ ለመሥ
ራት ፡ የሚፈልግ ፡ ሰው ፤ በተማሪነት ፡ መልክ ፡ የድርጅቱ ፡ አባል ፡ ይሆናል ። ድርጅ
ቱም ፡ ተማሪው ፡ ለጥብቅና ፡ ሥራ ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ችሎታ ፡ አግኝቷል ፡ ብሎ ፡
በሚያምንበት ፡ ጊዜ ፡ ጥብቅናውን ፡ እንዲጀምር ፡ ይፈቀድለታል ። ከሥራውም ፡
ጋር ፡ ግንኙነት ፡ ባላቸው ፡ ነገሮች ፡ ጠበቃው ፡ ለሚያደርገውና ፡ ለሚያሳየው ፡
መጥፎ ፡ ጠባይ ፡ ሁሉ ፡ የሚያስፈልገውን ፡ የቅጣት ፡ እርምጃ ፡ የሚወስዱት ፡ እነ
ኚህ ፡ ድርጅቶች ፡ ናቸው ። የድርጅቶችም ፡ አስተዳደር ፡ የሚካሄደው ፡ አብዛኛውን ፡
ጊዜ ፡ ሥራቸው ፡ ዳኝነት ፡ በሆነው ፡ በድርጅቶቹ ፡ ነባር ፡ አባሎች ፡ ሲሆን ፡ ድርጅ
ቶቹም ፡ በሚያደርጉት ፡ ውሳኔ ፡ ላይ ፡ ሁሉ ፡ ለዳኛ ፡ ይግባኝ ፡ ለማቅረብ ፡ ይችላል ።

በሹማምንቱ ፡ ምርጫ ፡ ጠበቆች ፡ (ባሪስተርስ) ሁሉ ፡ ተካፋይ ፡ የሚሆኑበት ፡
ድርጅቱን ፡ የሚወክል ፡ ጠቅላይ ፡ ምክር ፡ ቤት ፡ አለ ። ይህም ፡ ጠቅላይ ፡ ምክር ፡
ቤት ፡ በቀጥታ ፡ ቅጣት ፡ የመወሰን ፡ መብት ፡ የለውም ፡ ዳሩ ፡ ግን ፡ የሞያተኛን ፡
ጠባይ ፡ አራሚ ፡ ኮሚቴው ፡ አንዳንድ ፡ ከሞያው ፡ ጋር ፡ የተያያዙ ፡ ቅሬታዎችን ፡
በመቀበልና ፡ በመመርመር ፡ ለተገቢው ፡ ድርጅት ፡ (ኢን) ጉዳዩን ፡ ያስተላልፈዋል ።
በተጨማሪም ፡ ምክር ፡ ቤቱ ፡ በጠበቆቹ ፡ ግብረ ፡ ገብ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ አስተያየትና ፡
ውሳኔ ፡ እየሰጠ ፡ በዓመታዊ ፡ ሪፖርት ፡ ላይ ፡ እንዲወጣ ፡ ያደርጋል ። ከጥፋት ፡ እን
ዲወገዱ ፡ የሚያደርጋቸው ፡ ከቅጣት ፡ ይልቅ ፡ በሞያተኞቹ ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ያን
ድነትና ፡ የመከባበር ፡ መንፈስ ፡ ሲሆን ፡ ይህም ፡ የአንድነት ፡ መንፈስ ፡ በእንግሊዝ ፡
ሀገር ፡ የሕግ ፡ ሞያተኞች ፡ (ባሪስተርስ) ዘንድ ፡ ዕድሜአቸውን ፡ ሙሉ ፡ የሚጠቀሙ
በት ፡ በመሆኑ ፤ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ስሜት ፡ በሌሎች ፡ «ከመን ፡ ሎ» ሀገሮች ፡ ተወዳዳሪ ፡
የለውም ፡ ተብሎ ፡ ይገመታል ።

ለ/ በአሜሪካ ፡ ውስጥ ፤

የጥብቅና ፡ ሥራ ፡ የሕዝቡን ፡ ሕይወት ፡ የሚነካ ፡ ሞያ ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ስለሚ
ታመንበት ፤ የሕግ ፡ ሰዎች ፡ በጥብቅና ፡ ሥራ ፡ ከመሰማራታቸው ፡ አስቀድሞ ፡ ለሞ

ያው : የሚያበቁትን : የችሎታ : ደረጃዎችና : መለኪያዎች : እንዲሁም : የቅጣት : ሥነ : ሥርዓቶችን : የሚወስኑ : የመንግሥቱ : ሕግ : አውጭዎች : ናቸው ። ሕግ : አውጭዎቹም : ይህን : ተግባር : በሚፈጽሙበት : ጊዜ : ለፍርድ : ቤቶች : ዕርዳታ : ማቅረባቸው : እንጂ : ለፍርድ : ቤቶች : በሕገ : መንግሥቱ : የተሰጣቸውን : ሥልጣን : መጋፋታቸው : ያለመሆኑን : ፍርድ : ቤቶች : ያምኑበታል ። አንድ : ጠበቃ : ከጥብቅና : ሥራው : የሚወገድባቸው : ምክንያቶች : በሕግ : ተዘርዝረው : ባልተደነገጉበት : ጊዜ : ፍርድ : ቤቶች : የሚያስፈልጉትን : የጠባይ : ማረሚያ : እርምጃዎች : በመውሰድ : ጠበቃውን : ለጊዜው : ለማገድም : ሆነ : ከሥራው : እንዲሰናበትም : ለማድረግ : ሥልጣን : አላቸው ። ለአንድ : ሰው : የጥብቅና : ሥራ : እንዲሠራ : የሚፈቅድለት : በሀገሩ : ውስጥ : ያለው : ከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : ስለሆነ : ሕግ : አውጪው : ፈቃድ : ለመስጠት : አይችልም ።

የጠበቆች : ማኅበሮች : (እነሱም : ጠበቆች : በግል : ፈቃዳቸው : በሀገሪቷ : ጅሎግራፊ : ወይም : ፖለቲካ : አክፋፈል : መሠረት : የተቋቋሙ : ናቸው) : እየተባሉ : የሚጠሩት : ድርጅቶች : ከፍርድ : ቤቶች : በሚሰጣቸው : ሥልጣንና : ሥነ : ሥርዓት : መሠረት : የጥብቅናውን : ሞያ : ይመሩታል ። የነኝህም : ማህበራዊ : ድርጅቶች : ኮሚቴዎች : በያንዳንዱ : ጠበቃ : ላይ : የሚቀርበውን : ቅሬታና : አቤቱታ : በመቀበል : የሚያስፈልገውን : እርምጃ : በአጥፊው : ጠበቃ : ላይ : ለማስወሰድ : ጉዳዩን : ለፍርድ : ቤቶች : ከማቅረባቸውም : ሌላ : ጠበቃው : ለሠራቸውና : ከሞያው : ጋር : ግንኙነት : ባላቸው : ጉዳዮች : ላይ : ለፈጸማቸው : ወንጀሎች : ዕቃቤ : ሕጋውያን : በመሆን : ክሱን : ተከታትለው : ከፍጻሜ : ያደርሳሉ ።

በካናዳና : በአውስትራሊያ : ውስጥ : ያለው : የሕግ : ሞያተኞች : (ጠበቆች) ተግባር : ከአንዳንድ : ጥቃቅን : ሥነ : ሥርዓቶች : በስተቀር : ልምዱ : በእንግሊዝ : አገር : እንደሚሠራው : ስለሆነ : የዚሁኑ : አገር : የጠበቆች : አቋም : መመልከት : በቂ : ነው ።

ሐ/ በሕንድ : አገር ፤

የጥብቅና : ሥራው : ፈቃድ : አሰጣጥ : በየፍርድ : ቤቱ : ይለያያል ። የከፍተኛው : ፍ/ቤት : ጠበቃ : ለመሆን : ፈቃዱ : የሚገኘው : ከዚሁ : ከከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : ሲሆን : ፍርድ : ቤቱም : ፈቃዱን : የሚሰጠው : ከጠበቆቹ : ጠቅላይ : ምክር : ቤት : ጋር : ከተመካከረ : በኋላ : ነው ። (ጠቅላይ : ምክር : ቤቱ : የተቋቋመው : በሕግ : ሲሆን : እያንዳንዱም : ከፍተኛ : ፍ/ቤት : አንዳንድ : የጠበቆች : ጠቅላይ : ምክር : ቤት : አለው) ። በጠቅላይ : ፍርድ : ቤት : ለሚቆሙት : ጠበቆችም : ፈቃዱ : የሚሰጠው : በዚሁ : በጠቅላይ : ቤቱ : ሲሆን ፤ ይህም : ፍርድ : ቤት : ፈቃዱን : የሚሰጠው : ከጠቅላይ : ፍርድ : ቤቱ : የጠበቆች : ጠቅላይ : ምክር : ቤት : ጋር : ከተመካከረ : በኋላ : ነው ። በቀሩት : ዝቅተኛ : ፍርድ : ቤቶች : ብቻ : በጥብቅና : ለመቆም : ፈቃድ : የሚሰጠው : ያውራጃው : ፍርድ : ቤት : ዳኛ : ነው ።

ከጥብቅና : ሥራ : የማገዱም : ተግባር : እንደ : ፍርድ : ቤቱ : የተለያየ : ነው ። በዝቅተኛ : ፍርድ : ቤቶች : ብቻ : በጥብቅና : የሚቆሙት : ሰዎች : ከሥራቸው : የሚወገዱት : በከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : ውሳኔ : ሲሆን : ውሳኔውም : የሚሰጠው : ጉዳዩ : በደንብ : ከተጠናና : የማመሳከሩም : ሁኔታ : ከተከናወነ : በኋላ : ነው ። በከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : በጥብቅና : የሚቆሙት : ሰዎች : ከሥራቸው : የሚወገዱት : በዚሁ : በከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : ሲሆን ፤ ፍርድ : ቤቱ : ጉዳዩን : ከመስማቱ : በፊት : ለጠበቆች : ምክር : ቤት : ይልከውና : ምክር : ቤቱ : የሚቀርብለትን : የክስ

ማመልከቻ፡ ተቀብሎ፡ ምስክሮችን፡ አስመስክሮና፡ ሌሎችም፡ መረጃዎችን፡ መዘግቦ፡ ለክፍተኛው፡ ፍ/ቤት ያስተላልፈዋል። ፍርድ፡ ቤቱም፡ ከሁለት፡ ወይም፡ ከሁለት፡ ከበለጡ፡ ዳኞች፡ የቀረበለትን፡ መዘገብ፡ መርምሮና፡ ከምክር፡ ቤቱም፡ የቀረበለትን፡ ሃሳብ፡ ተመልክቶ፡ የሚያስፈልገውን፡ ውሳኔ፡ ይሰጥበታል። ውሳኔውም፡ በጠቅላይ፡ ፍ/ቤት፡ ሊሻር፡ ሊሻሻል፡ ወይም፡ ሊጸድቅ፡ ይችላል። በጠቅላይ፡ ፍ/ቤት፡ በሚያገለግሉ፡ ጠበቆችም፡ ላይ፡ የሚወሰደው፡ የቅጣት፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ በክፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ጠበቆች፡ ላይ፡ እንደሚወሰድ፡ ያለ፡ ነው።

አንዳንድ፡ ጊዜ፡ አንዱ፡ ጠበቃ፡ ጠቅላይ፡ ፍ/ቤትና፡ ክፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ የመነጋገር፡ ፈቃድ፡ ይሰጠው፡ ይሆናል። በዚህም፡ ጊዜ፡ በዚህ፡ ሰው፡ ላይ፡ በክፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ወይም፡ በጠቅላይ፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ የሚወሰደው፡ የቅጣት፡ እርምጃ፡ በአንደኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ላይ፡ ዋጋ፡ ሊኖረው፡ አይችልም። ቢሆንም፡ በክፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ዘንድ፡ በልማድ፡ የሚሠራበት፤ በተከሰሰው፡ ጠበቃ፡ ላይ፡ ውሳኔውን፡ ከሰጠ፡ በኋላ፡ ይህን፡ ውሳኔ፡ ለጠቅላይ፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ በማስታወቅ፡ ጠቅላይ፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ ስለሰውየው፡ በጠቅላይ፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ውስጥ፡ ቆሞ፡ የመነጋገር፡ መብት፡ ላይ፡ የሚወሰደው፡ እርምጃ፡ እንዳለ፡ ያስታውሳል። ጠቅላይ ፍርድ፡ ቤቱም፡ አስፈላጊ፡ መስሎ፡ ሲታየው፡ የክፍተኛውን፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ሪከርድ (ማስረጃ)፡ ይወስድና፡ በተከሰሰው፡ ጠበቃ፡ ላይ፡ የሚቀርብ፡ ተጨማሪና፡ ልዩ፡ መረጃ፡ ወይም፡ አቤቱታ፡ እንዳለ፡ በመቀበል፡ ጉዳዩን፡ ተመልክቶ፡ አስፈላጊውን፡ ውሳኔ፡ ይሰጣል።

እስካሁን፡ ድረስ፡ በተወሰዱት፡ እርምጃዎች፡ በሁለቱ፡ ፍርድ፡ ቤቶች፡ መካከል፡ የውሳኔ፡ መጋጨት፡ ደርሶ፡ አያውቅም፤ ይህም፡ ሊሆን፡ የቻለው፡ ምናልባት፡ በጠበቃው፡ ላይ፡ ክስ፡ የሚነሳው፡ በከባድ፡ ጥፋት፡ ብቻ፡ ስለሚሆን፡ ይሆናል። በመሠረቱ፡ የክፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ በሚሰጠው፡ ውሳኔ፡ ላይ፡ የይግባኝ፡ መብት፡ ስለሌለና፡ የጠቅላይ፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ በሕገ፡ መንግሥቱ፡ አንቀጽ፡ ፩፻፴፮፡ በተሠጠው፡ ሥልጣን፡ መሠረት፡ ጉዳዩን፡ ለማየት፡ ወይም፡ ላለማየት፡ ዳኞች፡ በሕገ ሊና፡ ግምታቸው፡ ስለሚመሩ፤ ጠበቃው፡ በአንዱ፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ተከልክሎ፡ በሌላው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ እንዲሠራ፡ ሲደረግ፡ በሰዎች፡ ላይ፡ መጥፎ፡ ግምትን፡ ይፈጥራል፡ ተብሎ፡ ይታመንበታል። ስለዚህ፡ ይህን፡ ዓይነቱን፡ ችግር፡ ለማቃለል፡ «የሕንድ፡ ጠቅላላ፡ የጠበቆች፡ ማኅበር» የሚባል፡ ድርጅት፡ መቋቋም፡ እንደሚያስፈልግና፡ ጉዳዩም፡ የታሰበበት፡ መሆኑ፡ ታውቋል።

መ/ በፈረንሳይ፡ አገር፤

ያሉት፡ የጠበቆች፡ ማኅበሮች፡ በየግዛቱ፡ የተለያዩና፡ ራሳቸውን፡ የቻሉ፡ ሲሆኑ፡ እያንዳንዳቸውም፡ ከይግባኝ፡ ሰሚው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ጋር፡ ግንኙነት፡ ያላቸው፡ ናቸው። እያንዳንዱም፡ ማህበር፡ በማኅበርተኝነት፡ በተመዘገቡት፡ አባሎች፡ ላይ፡ የአስተዳደርና፡ የቅጣት፡ ሥልጣን፡ አለው። ይህም፡ ስልጣኑ፡ በይግባኝ፡ ሰሚው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ተቆጣጣሪነት፡ የሚካሄድ፡ ነው። በልዩ፡ ልዩ፡ ፍርድ፡ ቤቶች፡ ማለት፡ በኩርደ፡ ካስሲዮን፤ በኩሲል፡ ዴታ፡ እና፡ በትሪቡናል፡ ዴ፡ ኩንፍሊ፡ የሚቆሙ፡ ጠበቆች፡ ግን፡ የተወሰኑ፡ አባሎችን፡ የያዘ፡ ልዩ፡ ማኅበር፡ አላቸው። በነኚህ፡ ፍርድ፡ ቤቶችም፡ የሚያገለግሉ፡ ጠበቆች፡ ምትኩቻቸውን፡ በእጩነት፡ ለማቅረብ፡ መብት፡ ሲኖራቸው፡ እጩዎቹም፡ ሥራቸውን፡ የሚጀምሩት፡ የሀገሪቷ ፕሬዚዳንት፡ ሲፈቅዱላቸው፡ ነው። ከነዚህ፡ ልዩ፡ ልዩ፡ ማኅበሮች፡ ሌላ፡ ብሔራዊ የጠበቆች፡ ማኅበሮች፡ አሉ። እነኚህም፡ ማህበሮች፡ ምንም፡ ሕጋዊ፡ ሥልጣን፡ ባይ

ኖራቸውም ፡ እንኳን ፡ ከሞያው ፡ ጋር ፡ ግንኙነት ፡ ባላቸው ፡ እንዳንድ ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡ ተካፋይ ፡ ይሆናሉ ።

ሠ/ በጀርመን ፡ አገር ፤

እንደ ፡ ፈረንሳይ ፡ አገር ፡ ሁሉ ፡ በየግዛቱ ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበሮች ፡ አሉ ። እነዚህም ፡ ማኅበሮች ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ በሕግ ፡ የተወሰኑ ፡ ባይሆኑም ፡ ሰፊ ፡ ያለ ፡ ሥልጣን ፡ አላቸው ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ ለጠበቆች ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ የመሠጠቱና ፡ የመከልከሉ ፡ ሥልጣን ፡ የተሰጠው ፡ ለየቦታው ፡ ፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ቅርንጫፍ ፡ ነው ። የማኅበርተኞቹ ፡ የውስጥ ፡ አስተዳደርና ፡ የሥራ ፡ እርምጃ ፡ የሚካሄደው ፡ ግን ፡ በጠበቆች ፡ ምክር ፡ ቤት ፡ እና ፡ ይኸው ፡ ምክር ፡ ቤት ፡ ባቋቋመው ፡ በጠባይ ፡ አራሚ ፡ ዳኞች ፡ ነው ። በልዩ ፡ ልዩ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ቆሞ ፡ የመነጋገሩ ፡ ፈቃድ ፡ ከማኅበሩ ፡ አባልነት ፡ የተለየ ፡ ነገር ፡ በመሆኑ ፤ ለፈቃዱ ፡ ማመልከቻዎችን ፡ አግብቶ ፡ መጠየቅ ፡ ግድ ፡ ይሆናል ። የፈቃዱም ፡ አሰጣጥ ፡ መለኪያ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ደረጃዎችና ፡ መመዘኛዎች ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ ነው ።

ረ/ በስዊድን ፡ አገር ፤

በስዊድን ፡ አገር ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ በዕድሜው ፡ ጠና ፡ ብሎ ፡ በጠባዩም ፡ ጥሩ ፡ ሆኖ ፡ እነዚህንና ፡ እነዚህን ፡ የመሰሉትን ፡ ሌሎች ፡ መሠረታዊ ፡ ነገሮች ፡ ፈጽሞ ፡ የተገኘ ፡ እንደሆነ ፡ በጥብቅና ፡ ቆሞ ፡ ሊሠራ ፡ ይችላል ። ስለዚህ ፡ በተለይ ፡ የሕግ ፡ ሰዎች ፡ በመባል ፡ የሕግን ፡ ተግባር ፡ የሚያከናውኑ ፡ ሰዎች ፡ በስዊድን ፡ ውስጥ ፡ የሉም ። የሆነው ፡ ሆኖ ፡ በጥብቅና ፡ ሥራ ፡ የሚሠሩት ፡ አብዛኞቹ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ያላቸው ፡ ናቸው ። ደንበኛውን ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ የተከታተሉትን ፡ ባለሞያዎች ፡ የያዘ ፡ ማኅበር ፡ አለ ። ይህ ፡ ማኅበር ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ የግል ፡ ማኅበር ቢሆንም ፡ መንግሥቱ ፡ በመጠኑ ፡ ይቆጣጠረዋል ። ለምሳሌ ፡ የማኅበሩ ፡ ያስተዳደር ፡ ደንብ ፡ በመንግሥቱ ፡ መፈቀድ ፡ አለበት ። የማኅበሩንም ፡ አባሎች ፡ የሚመለከቱ ፡ አንቀጾች ፡ በዳኝነት ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ይገኛሉ ። በዚህም ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ስም ፡ ሌሎቹ ፡ የሕግ ፡ ሊቃውንትና ፡ የማኅበሩ ፡ አባል ፡ ሳይሆኑ ፡ በጥብቅና ፡ ለመቆም ፡ የሚችሉ ፡ ሰዎች ፡ ሊጠቀሙበት ፡ አይችሉም ። በሥነ ፡ ሥርዓቱም ፡ ሕግ መሠረት ፡ የማኅበሩ ፡ አባል ፡ ሊሆኑ ፡ የሚችሉት ፡ ዕድሜያቸው ፡ ከጾጅ ፡ ዓመት ፡ በላይ ፡ ሆኖ ፡ ተገቢው ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ያላቸውና ፡ በማህበሩም ፡ የውስጥ ፡ ደንብ ፡ መሠረት ፡ የሚያስፈልገውን ፡ ልምምድ ፡ ያደረጉ ፤ ታማኝነት ፡ ያላቸውና ፡ የስዊድን ፡ አገር ፡ ዜጋ ፡ የሆኑ ፡ ስዊድናውያን ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። የአባልነት ፡ ማመልከቻቸው ፡ የሚመረመረው ፡ በማኅበሩ ፡ የአስተዳደር ፡ ቦርድ ፡ ነው ። የማኅበሩም ፡ አባል ፡ በጠባዩ ፡ የሚፈለግበትን ፡ ግዴታ ፡ ሳይፈጽም ፡ የተገኘ ፡ እንደሆነ ፡ ቦርዱ ፡ ከአባልነት ፡ ሊያስወጣው ፡ ይችላል ። በተጨማሪም ፡ ጠበቃው ፡ አገልግሎቱን ፡ በየፍርድ ፡ ቤቶች በሚያበረክትበትም ፡ ጊዜ ፡ ሆነ ፡ በሌሎች ፡ ተግባሮች ፡ ሁሉ ፡ የተሰጠውን ፡ አድራ ፡ የሚጠብቅ ፡ መሆኑን ፡ ቦርድ ፡ ይከታተላል ። ሥራውን ፡ በትክክል ፡ ሳይፈጽም ፡ የቀረው ፡ የማኅበሩ ፡ አባል ፡ ጠበቃ ፡ ተገቢው ፡ እርምጃ ፡ እንዲወሰድበት ፡ የጠቅላይ አቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ሹም ፡ ለቦርድ ፡ ሊያቀርብ ፡ ይችላል ። ቦርዱ ፡ ከማኅበሩ ፡ ላለማስገባትም ፡ ሆነ ፡ ከማኅበሩ ፡ ለማስወጣት ፡ በሚወስደው ፡ እርምጃ ፡ ላይ ፡ ሁሉ ፡ ለጠቅላይ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይግባኝ ፡ ሊባል ፡ ይቻላል ።

ሰ/ በአንዳንድ አገሮች ፤

ለምሳሌ ፡ በኢራን ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ የሚተዳደረው ፡ በመጠኑ ፡ በፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ቁጥጥር ፡ ሥር ፡ ነው ። በጃፓን ፡ አገር ፡ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ድርጊት ፡ በፍርድ ሚኒስቴሩ ፡ ቁጥጥር ፡ ሲሠራበት ፡ ነበር ። አሁን ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ድርጊት ፡ ቀርቶ ፡ ድርጅቱ ፡ የሚካሄደው ፡ በጠቅላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ቁጥጥር ፡ ሥር ፡ በሚካሄደው ፡ በጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ብቻ ፡ ነው ። በተጨማሪም ፡ በዚህ ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ ጠበቆች ፡ በሕብረተ ፡ ሰብ ፡ ዘንድ ፡ ያላቸው ፡ ቦታ ፡ እንደሌሎቹ ፡ አገሮች ፡ ጠበቆች ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ እንዲሆን ፡ ጥረት ፡ በመደረግ ፡ ላይ ፡ ነው ።

ሸ/ በሶቪየት ፡ ሩሲያ ፡ ውስጥ ፤

የጥብቅና ፡ ሥራ ፡ በአንድነት ፡ የተጠቃለለ ፡ ሆኖ ፡ የሞያውም ፡ ቁጥጥር ፡ የሚካሄደው ፡ በፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሳይሆን ፡ በፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ነው ። የጥብቅና ፡ ሥራ ፡ ያለ ፡ ምንም ፡ መለኪያ ፡ ወይም ፡ ፈተና ፡ ለማንም ፡ ሰው ፡ በፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ የሚፈቀድ ፡ ቢሆንም ፡ ቅሉ ፡ በተለይ ፡ የሕግ ፡ ሰዎች ፡ የጠበቆች ፡ ማህበር ፡ አባሎች ፡ መሆን ፡ አለባቸው ። በዚህ ፡ በአንድነት ፡ አቋም ፡ ውስጥ ፡ ያሉ ፡ ጠበቆች ፡ የሚከራከሩባቸውን ፡ ጉዳዮች ፡ የሚወስዱት ፡ በአቋሙ ፡ ሥራ ፡ አስኪያጅ ፡ ደልዳይነት ፡ ነው ። የሁንጋሪ ፡ የጠበቆች ፡ ድርጅት ፡ በቅርቡ ፡ በሩሲያ ፡ የጠበቆች ፡ አቋም ፡ መሠረት ፡ እንዲመራ ፡ ተደርጓል ። በዩጎዝላቪያ ፡ ግን ፡ ጠበቆች ፡ በአንድነት ፡ አቋም ፡ እንዲሠሩ ፡ አይገደዱም ። በፖላንድ ፡ በየጠቅላይ ፡ ግዛቱ ፡ የተመሠረቱ ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበሮችና ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ሥልጣን ፡ ያለው ፡ የጠበቆች ፡ ጠቅላይ ፡ ምክር ፡ ቤት ፡ አለ ።

በኢትዮጵያ ፡-

በኢትዮጵያ ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ መሰጠቱን ፡ እንዲሁም ፡ በጠበቃው ፡ ላይ ፡ የሚቀርብበትን ፡ የቅሬታ ፡ ክስ ፡ ተቀብሎ ፡ የመመርመርና ፡ የማገዳ ፡ ሥልጣን ፡ በ፲፱፻፴፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ የዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፳ ፡ መሠረት ፡ የተሰጠው ፡ ለፍርድ ፡ ሚኒስትሩ ፡ ነው ። በዚህም ፡ አዋጅ ፡ መሠረት ፡ የፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ስለ ፡ ፈቃዱ ፡ አሰጣጥና ፡ ጠበቃውም ፡ ሊታገድ ፡ የሚችልበትን ፡ ሁኔታ ፡ በሕግ ፡ ክፍል ፡ ማስታወቂያ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፳፯/፲፱፻፵፬ ፡ አውጥቷል ።

ማንኛውም ፡ ሰው ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ እንዲሰጠው ፡ በጠየቀ ፡ ጊዜ ፡ አመልካቹ ፡ አድራሻውንና ፡ የሕይወት ፡ ታሪኩን ፡ የሚገልጽ ፡ ማመልከቻ ፡ ፎርም ፡ እንዲሞላና ፡ ፮ ፡ ጉርድ ፡ ፎቶግራፍ ፡ እንዲያቀርብ ፡ ከተደረገ ፡ በኋላ ፡ ስለ ፡ ጠባዩ ፡ በምሥጢር ፡ ተጣርቶ ፡ እንዲላክ ፡ ከአራት ፡ ፎቶግራፎች ፡ ጋር ፡ ለክፍሉ ፡ አውራጃ ፡ ግዛት ፡ ይጻፋል ። የክፍሉም ፡ አውራጃ ፡ ግዛት ፡ ለወረዳው ፡ ግዛትና ፡ ለወንጀል ፡ ምርመራ ፡ ጽሕፈት ፡ ቤት ፡ አጣርተው ፡ እንዲልኩ ፡ ትዕዛዝ ፡ ያስተላልፋል ።

ስለአመልካቹ ፡ ሁኔታ ፡ ከአውራጃው ፡ ግዛት ፡ የሚተላለፈው ፡ ደብዳቤ ፡ አመልካቹ ፡ በሚኖርበት ፡ ሠፈር ፡ ጠባዩ ፡ መልካም ፡ ስለመሆኑ ፡ የተመሰከረለት ፡ እንደሆነና ፡ በወንጀል ፡ ምርመራ ፡ በኩል ፡ በወንጀል ፡ ነገር ፡ የተመዘገበበት ፡ ጥፋት ፡ የሌለ መሆኑ ፡ ከተረጋገጠ ፡ በኋላ ፡ ለፈተና ፡ ይመዘገባል ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ አመልካቹ ፡ በሕግ ፡ በኩል ፡ ያለውን ፡ ችሎታ ፡ ለመመርመር ፡ ፈተና ፡ እንዲወስድ ፡ ይደረግና ፡ ፈተናውን ፡ ያለፈ ፡ እንደሆነ ፡ በፈተና ፡ ውጤቱ ፡ መሠረት ፡ የመመዘገቢያና ፡ የዓመት ፡ ግብሩን ፡ ከፍሎ ፡ ፈቃዱ ፡ ይሰጠዋል ። ከዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ዲግሪ ፡ በማቅረብ ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ እንዲሰጠው ፡ ለሚጠይቅ ፡ አመልካች ፡ ግን ፡ ያለፈተና ፡ ፈቃዱን ፡ ሊወስድ ፡

ይችላል ። ይህ ፡ የሚደረግበት ፡ ምክንያት ፡ የሕግ ፡ ክፍል ፡ ማስታወቂያ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፳፯/፩ሺ፱፻፵፬ ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ የሚጠይቅ ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ሁለት ፡ ነገሮች ፡ አሟልቶ ፡ መያዝ ፡ ስለአለበት ፡ ነው ። እነርሱም ፡ አንደኛ ፡ አመልካቹ ፡ የጥብቅና ፡ ሥራውን ፡ በሚገባ ፡ ለመሥራት ፡ የሚያስችለው ፡ ትምህርትና ፡ ዕውቀት ፡ ያለው ፡ መሆን ፡ አለበት ። ሁለተኛ ፡ ደንበኛውን ፡ የዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ ለመርዳት ፡ የተስማማ ፡ ጠባይ ፡ ያለው ፡ መሆኑን ፡ ሲያረጋግጥ ፡ ፈቃድ ፡ የሚሰጠው ፡ መሆኑን ፡ ስለሚደነግግ ፡ ነው ።

በዚህ ፡ ሁኔታ ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ ሊሰጠው ፡ ይገባል ፡ ተብሎ ፡ የተፈቀደለት ፡ ሰው ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድን ፡ ያገኘና ፡ ቢሮም ፡ ይከፍታል ፤ ደንበኛም ፡ ይመጣለታል ፤ ፋይሎችንም ፡ በቦርሳ ፡ ይዞ ፡ ወደ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በመሄድ ፡ ካባ ፡ ለብሶ ፡ ችሎት ፡ መቆም ፡ ይጀምራል ። ካባም ፡ የትልቅ ፡ ክብር ፡ ምልክት ፡ በመሆኑ ፡ በማንኛውም ፡ ጊዜ ፡ አይሰብስም ፡ ለምሳሌ ፡ የዳኝነት ፡ መልክ ፡ ወይም ፡ ጠባይ ፡ ባለው ፡ ቦርድ ፡ ፖሊስ ፡ ጣቢያ ፡ ገላጋይ ፡ ሽማግሌዎች ፡ በሚገኙበት ፡ ሸንጎ ፡ ፊት ፡ ሲቀርብ ፡ ካባ ፡ አይሰብስም ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የተለየ ፡ ክብር ፡ ያለው ፡ በመሆኑ ፡ ግን ፡ ዳኞች ፡ ጠበቆችም ፡ በችሎት ፡ ጊዜ ፡ ካባ ፡ ይለብሳሉ ። ካባ ፡ መልበስም ፡ ሆነ ፡ ከአንዱ ፡ ችሎታ ፡ ወደ ፡ ሌላው ፡ መራወጡ ፡ ብቻ ፡ አይበቃም ። ጠበቃ ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ ኃላፊነትና ፡ ግዴታዎችን ፡ ማክበር ፡ እንደሚገባው ፡ ማወቅ ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ። ሕጉ ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ የሚሰጠው ፡ ሰው ፡ ደንበኛውን ፡ የዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ ለመርዳት ፡ የተስማማ ፡ ጠባይ ፡ ያለው ፡ መሆኑን ፡ ሚኒስትሩ ፡ ወይም ፡ ሚኒስቴሩ ፡ ሥልጣን ፡ የሰጠው ፡ ሰው የተረዳው ፡ እንደሆነ ፡ ስሙ ፡ በመዝገቡ ፡ እንዲመዘገብ ፡ ይፈቅድለታል ፡ ስለሚል ፡ በጠበቃው ፡ ላይ ፡ ከፍተኛ ፡ ኃላፊነት ፡ የተጣለበት ፡ ለመሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ስለዚህም ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ እንደሚኖረውም ፡ ተራ ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ የደንበኛው ፡ ወኪልና ነገረፈጅ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፡ ሹም ፡ ጭምር ፡ ነው ። ጠበቆች ፡ የሚጣልባቸውን ፡ እምነት ፡ ለመረዳት ፡ ያህል ፡ በአሥመራ ፡ የሚደረገውን ፡ ሁኔታ ፡ ምሳሌ ፡ ማድረግ ፡ ይቻላል ። ለምሳሌ ፡ በአሥመራ ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ራጅስትራሩ ፡ ቢሮ ፡ ወይም ፡ መዝገብ ፡ ቤት ፡ ገብቶ ፡ የፈለገውን ፡ ፋይል ፡ አገላብጦና ፡ ከአንዱ ፡ ችሎት ፡ ወደ ፡ ሌላው ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፡ ተላላኪ ፡ ሳያስፈልግ ፡ መዝገቡን ፡ ራሱ ፡ ይዞ ፡ ለመሄድ ፡ ይችላል ። ነገር ፡ ግን ፡ ደንበኛውን ፡ ወይም ፡ ሌላ ፡ ሰብተኛ ፡ ወገን ፡ የሚጎዳውን ፡ ማስረጃ ፡ ከውሰጡ ፡ ያወጣል ፡ ተብሎ ፡ ስለሚገመት ፡ በራሱ ፡ ኃላፊነት ፡ ብቻ ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፡ መዝገብ ፡ ፈጽሞ ፡ አይሰጠውም ።

በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ የሞያ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ደንብ ፡ ተዘጋጅቶ ፡ ባለመውጣቱ ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ አድራጎቱ ፡ ምን ፡ ጊዜ ፡ የሞያውን ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ደንብ ፡ እንደሚጸረር ፡ አያውቅ ፡ ይሆናል ። ይሁንና ፡ ጠበቆች ፡ ሁሉ ፡ ለጥብቅና ፡ የተለየ ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ እንዳለው ፡ ያውቃሉ ። ለሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ አጥጋቢ ፡ ትርጉም ፡ ለመስጠት ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ። ጠበቃ ፡ በሕግ ፡ ሞያው ፡ ምን ፡ ማድረግ ፡ እንዳለበተና ፡ ምን ፡ ማድረግ ፡ እንደሚያገባው ፡ በመተንተንና ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ለማድረግ ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ። ጠበቆች ፡ ከሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ውጪ ፡ የሆኑ ፡ አድራጎች ፡ በየጊዜው ፡ እንደሚፈጽሙ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ምንም ፡ ያህል ፡ በአገራችን ፡ አይከበርም ፡ ቢባል ፡ ስሕተት ፡ አይሆንም ። አብዛኛዎቹ ፡ ጠበቆች ፡ የሚመለከቱት ፡ የዕለት ፡ ጥቅማቸውን ፡ በመሆኑ ፡ ጥብቅናን ፡ ሞያ ፡ አድርገው ፡ ከመቁጠር ፡ ይልቅ ፡ እንደ ፡ ንግድ ፡ ይቆጥሩታል ። ይህ ፡ አስተሳሰብ ፡ ፈጽሞ ፡ ስሕተት ፡ ነው ። አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ለዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ ይረዳል ፡ ተብሎ ፡ ፈቃድ ፡ ሲሰጠው ፡ መንግሥት ፡ ከተራው ፡ ሕዝብ ፡ የተለየ ፡ ኃላፊነት ፡ የተጣለበት ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፡ ባለሥልጣን ፡ አድርጎታል ፡ ማለት ፡ ነው ። ጠበቃ ፡ ለመንግሥት ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፡

ለደንበኛውና ፡ ለሌላው ፡ መሰል ፡ ጠበቃው ፡ ያለበት ፡ ግዴታና ፡ ኃላፊነት ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደሚከበር ፡ ከዚህ ፡ ቀጥለን ፡ አንድ ፡ ባንድ ፡ እንመልከት ።

ጠበቃው ፡ ለመንግሥቱና ፡ ለሕዝቡ ፡ ያለው ፡ ግዴታ ።

አርኪን ፡ «ሊጋል ፡ ኤቲክስ» ፡ በተባለው ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ አስተያየቱን ፡ ሲሰጥ ፡ ጠበቃው ፡ የሕግ ፡ ባለሥልጣን ፡ እንደመሆኑ ፡ መጠን ፡ የመንግሥቱን ፡ አቋምና ፡ የሀገሩን ፡ ሕግ ፡ ለማክበር ፡ ከተራው ፡ ሕዝብ ፡ የተለየ ፡ ኃላፊነት ፡ አለበት ። ይህንንም ፡ ኃላፊነቱን ፡ ለመፈጸም ፡ በመሃላ ፡ ቃል ፡ ግዴታ ፡ መግባት ፡ ይኖርበታል ። ይህን ፡ ኃላፊነቱን ፡ ይፈጽማል ፡ ተብሎ ፡ እምነት ፡ ያልተጣለበት ፡ ማንኛውም ፡ የሕግ ፡ አዋቂ ፡ የጥብቅና ፡ ሥራ ፡ እንዲሠራ ፡ የሚከለክልበት ፡ ጊዜ ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ይኖራል ።

የሕግ ፡ ጠበቃ ፡ ተግባር ፡ እራሱ ፡ የመንግሥቱን ፡ አቋምና ፡ የሀገሪቱን ፡ ሕግ ፡ መጠበቅ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ደንበኞቹም ፡ ሕግ ፡ እንዲጥሱ ፡ መምከር ፡ ወይም ፡ ሕግ ፡ ሲጥሱ ፡ ዝም ፡ ብሎ ፡ ማየት ፡ የለበትም ። ደንበኞቹ ፡ ሕግ ፡ እንዲጥሱ ፡ ከመከረ ፡ ወይም ፡ ሕግ ፡ ሲጥሱ ፡ ዝም ፡ ብሎ ፡ ካየ ፡ ሕጉን ፡ እራሱ ፡ እንደጣሰ ፡ ይቆጠርበታል ። ስለዚህ ፡ በቀጥታም ፡ ሆነ ፡ በተዘዋዋሪ ፡ መንገድ ፡ ሕጉ ፡ እንዳይጣሰ ፡ ወይም ፡ እንዳይዛባ ፡ ማድረግ ፡ የጠበቃው ፡ የመጀመሪያ ፡ ተግባሩ ፡ ነው ።

በኢትዮጵያም ፡ ውስጥ ፡ የሕግ ፡ ጠበቆች ፡ ሕጉን ፡ ማክበርና ፡ ማስከበር ፡ ተግባራቸው ፡ መሆኑን ፡ እንደሚያውቁት ፡ አያጠራጥርም ። ከአንዳንድ ፡ ሰዎች ፡ እንደሚሰማው ፡ ግን ፡ አንዳንድ ፡ ጠበቆች ፡ በተለይም ፡ በቂ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ሳይኖራቸው ፡ በዝቅተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ በጥብቅና ፡ የሚቆሙት ፤ ገንዘብ ፡ ለማግኘት ፡ ብቻ ፡ በመሆኑ ፡ ያላመኑበትን ፡ ወይም ፡ ሕጋዊ ፡ ሆኖ ፡ ያልተገኘውን ፡ ነገር ፡ ሕጋዊ ፡ ነው ፡ በማለትና ፡ በማስመሰል ፡ ደንበኞቻቸውን ፡ ሕግ ፡ እንዲጥሱ ፡ ወይም ፡ ሌላውን ፡ እንዲገቡ ፡ ያደርጋሉ ። ስለዚህ ፡ ለእንደዚህ ፡ ያሉት ፡ ጠበቆች ፡ የሚያስፈልገው ፡ ትምህርት ፡ የሚሰጥበት ፡ ዘዴ ፡ ቢፈለግና ፡ እንዲሁም ፡ አንዳንድ ፡ ቋሚ ፡ ሕጎች ፡ (የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር) ፡ ወጥተው ፡ ጥፋት ፡ ሲያደርግ ፡ በሚገኘው ፡ ጠበቃ ፡ ላይ ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ እርምጃ ፡ ቢወሰድበት ፡ መልካም ፡ ይሆናል ።

እናንድ ፡ የተባለውም ፡ ደራሲ ፡ «ጀኔራል ፡ ፕሪንስፕልስ ፡ ኦፍ ፡ ሌጋል ፡ ኤቲክስ» ፡ በተባለው ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ ጠበቃው ፡ ለሕዝቡና ፡ ለመንግሥቱ ፡ ያለውን ፡ ግዴታ ፡ ሲገልጽ ፡ እንዲህ ፡ ይላል ።

እያንዳንዱ ፡ ጠበቃ ፡ ወይም ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ሕዝቡን ፡ ለማገልገል ፡ ከተወሰኑት ፡ ሰዎች ፡ ወይም ፡ ድርጅቶች ፡ አንዱ ፡ ነው ። ጠበቃው ፡ ወይም ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ለሕዝቡ ፡ ካሉበት ፡ ግዴታዎች ፡ ጥቂቶቹን ፡ ለመጥቀስ ፡

፩/ የሕግ ፡ ልዕልናና ፡ የማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ እንዲጠበቅ ፡ ወይም ፡ እንዲከበር ፡ ማድረግ ። በማናቸውም ፡ ሕዝብ ፡ ዘንድ ፡ ሕግ ፡ መውጣቱ ፡ ብቻ ፡ በቂ ፡ አይደለም ። ሕጉ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውልና ፡ የታቀደውንም ፡ ዓላማ ፡ ከግቡ ፡ እንዲደርስ ፡ መደረግ ፡ አለበት ። ይህንንም ፡ ዓላማ ፡ ከግቡ ፡ ለማድረስ ፡ የተወሰኑ ፡ ሰዎች ፡ ወይም ፡ ድርጅቶች ፡ እንዲኖሩ ፡ ያስፈልጋል ። ሊኖሩም ፡ ከሚገቡት ፡ ሰዎች ፡ ወይም ፡ ድርጅቶች ፡ አንዱ ፤ ጠበቆች ፡ ወይም ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ነው ።

ሕግ ፡ በሕግነቱ ፡ ብቻ ፡ ፍትሕነት ፡ ሊኖረው ፡ አይችልም ፤ በገዛ ፡ ራሱም ፡ ሊከበር ፡ አይችልም ። ፍትሕነት ፡ እንዲኖረው ፤ እንዲከበርና ፡ እንዲሠራበት ፡ መደረግ ፡

አለበት ። ሕግ ፡ ከተከበረና ፡ በትክክለኛው ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ከዋለ ፡ ለአንድ ፡ ሀገር ፡ ሕዝብ ፡ የኑሮ ፡ ደረጃ ፡ ማደግና ፡ የሥልጣኔ ፡ መገሥገሥ ፡ መፍትሔው ፡ ይሆናል ። ሕግ ፡ ይህን ፡ ጠቃሚ ፡ ተግባሩን ፡ እንዲፈጽም ፡ ያደርግ ፡ ዘንድ ፡ መጣጣር ፡ የያዘን ዓይነት ፡ ጠበቃ ፡ ወይም ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ድርጅት ፡ የመጀመሪያው ፡ ተግባር ፡ ነው ። ጠበቃው ፡ ይህን ፡ ተግባሩን ፡ ሲፈጽም ፡ ለሕዝቡ ፡ ያለውን ፡ የመጀመሪያውን ፡ ተግባሩን ፡ ፈጸመ ፡ ማለት ፡ ነው ።

፪/ በሀሰትና ፡ በማጭበርበር ፡ ላይ ፡ የተመሠረቱ ፡ ክሶች ፡ እንዳይኖሩ ፡ ማድረግ ።

ጠበቃው ፡ ሊፈጽማቸው ፡ ከሚገቡት ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ነገሮች ፡ አንዱ ፡ በሕብረተሰቡ ፡ ዘንድ ፡ ሰላምና ፡ ስምምነት ፡ እንዲኖር ፡ ማድረግ ፡ ነው ። ይህም ፡ ማለት ፡ ጠበቆች ፡ ገንዘብ ፡ ፈላጊዎች ፡ በመሆናቸው ፡ ሁልጊዜ ፡ ጭቅጭቅ ፡ እንዲኖር ፡ ይጣጣራሉ ፡ ተብሎ ፡ የሚነገረው ፡ ሀሰት ፡ ወሬ ፡ ሆኖ ፡ እንዲቆርና ፡ በእርግጥ ፡ ስምምነት ፡ እንዲኖር ፡ ጠበቆች ፡ ሁልጊዜ ፡ የሚታገሉ ፡ መሆናቸውን ፡ ማሳየት ፡ አለባቸው ማለት ፡ ነው ።

ይህ ፡ ተግባር ፡ በኢትዮጵያውያን ፡ ጠበቆች ፡ ሊፈጸም ፡ የሚገባው ፡ ነው ። ዳሩ ፡ ግን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የማዋሉ ፡ ተግባር ፡ ትንሽ ፡ አስቸጋሪ ፡ ሳይሆን ፡ አይቀርም ። ምክንያቱም ፡ አንዱ ፡ ባለጉዳይ ፡ ወደ ፡ አንድ ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ ጠበቃ ፡ ሄዶ ፡ ለጉዳዩ ፡ ጥብቅና ፡ እንዲቆምለት ፡ ሲጠይቀውና ፡ ጠበቃው ፡ ጉዳዩ ፡ የማያዋጣ ፡ መሆኑን ፡ በመረዳት ፡ ወይም ፡ በቀላሉ ፡ በሽምግልና ፡ ሊያልቅ ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡ በመገንዘብ ፡ ለባለጉዳዩ ፡ ይህን ፡ አስተያየት ፡ የገለጸለት ፡ እንደሆነ ፡ ወይም ፡ እራሱ ፡ በሽምግልና ፡ ሊጨርስለት ፡ የፈለገ ፡ እንደሆነ ፡ ባለጉዳዩ ፡ ጠበቃው ፡ ምንም ፡ አገልግሎት ፡ እንደፈጸመለት ፡ ሳይቆጥር ፡ በነፃ ፡ ምክርን ፡ ወይም ፡ ሽምግልናውን ፡ ተቀብሎ ፡ ስለሚሄድ ፡ ነው ። በሀገሩም ፡ ባህል ፡ መሠረት ፡ ለሽምግልና ፡ የተቆመጠ ፡ ሰው ፡ ምንም ፡ ዋጋ ፡ የማይጠይቅ ፡ በመሆኑ ፡ ጠበቃው ፡ ለሽምግልናው ፡ ዋጋ ፡ ለመጠየቅ ፡ ሕፍረት ፡ ይይዘውና ፡ በነፃ ፡ አገልግሎቱን ፡ ይሰጣል ። አንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ የነፃው ፡ ውለታ ፡ ሲበዛበት ፡ የማያዋጣውን ፡ ነገር ፡ ያዋጣል ፡ በማለት ፤ በሽምግልና ፡ ሊያልቅ ፡ የሚገባውንም ፡ ነገር ፡ ወደ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይሂድ ፡ በማለት ፡ ጭቅጭቅ ፡ እንዲፈጠር ፡ ሊያደርግ ፡ ይችላል ። ይሆናል ።

ስለዚህ ፡ በሌሎች ፡ የውጭ ፡ አገሮች ፡ እንደሚደረገው ፡ ሁሉ ፡ ጠበቃው ፡ በሀሰትና ፡ በጭቅጭቅ ፡ ላይ ፡ የሚመሠረቱ ፡ ክሶች ፡ ቀርተው ፡ በሕዝቡ ፡ ዘንድ ፡ ሰላምና ፡ ስምምነት ፡ እንዲኖር ፡ ያደርግ ፡ ዘንድ ፡ ለባለጉዳዮቹ ፡ ለሚሰጠው ፡ ምክርና ፡ አስተያየት ፡ ሁሉ ፡ በሰዓት ፡ እየታሰበ ፡ እንዲከፈለው ፡ የሚደረግበት ፡ ዘዴ ፡ ቢፈለግ ፡ ይህን ፡ የተጠቀሰውን ፡ መልካም ፡ ተግባር ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ የሚቻል ፡ ይመስላል ።

፫/ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ በድህነት ፡ ምክንያት ፡ ሕጋዊ ፡ መብቱ ፡ እንዳይነፈገው ማድረግ ።

ጠበቃው ፡ የሕግ ፡ ባለሥልጣን ፡ እንደመሆኑ ፡ መጠን ፤ በሀብታምና ፡ በደህ ፡ መካከል ፡ ልዩነት ፡ ሳይፈጠር ፡ ትክክለኛው ፡ ሕግ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ማድረግ ፡ አለበት ። ጠበቃው ፡ በገንዘብ ፡ ብቻ ፡ የሚገኝ ፡ ከሆነ ፡ ግን ፤ ገንዘብ ፡ የሌለው ፡ ለመግዛት ፡ በማይችልበት ፡ ጊዜ ፡ ለመብቱ ፡ የሚከራክርለት ፡ ጠበቃ ፡ በማጣት ፡ መብቱን ፡ ሊነፈግ ፡ ይችላል ።

ስለዚህ ፡ ደሀው ፡ ገንዘብ ፡ በማጣት ፡ መብቱን ፡ እንዳይነፈግ ፡ ጠበቃው ፡ በነፃ ፡ መቆምና ፡ መነጋገር ፡ ከተግባሮቹ ፡ አንዱ ፡ ነው ። ይህም ፡ ነፃ ፡ አገልግሎት ፡ ለወንጀል ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ለፍትሐብሔርም ፡ ጉዳይ ፡ መሰጠት ፡ አለበት ።

እርግጥ : የደሀው : መብት : እንዲጠበቅ : ማድረግ : የመንግሥቱ : ቀዳሚ : ተግባር : ነው ። ዳሩ : ግን : መንግሥቱ : ነፃ : አገልግሎቱን : ለሁሉም : ለማዳረስ : በሚሳነው : ጊዜ : ጠበቆች : ወይም : የጠበቆች : ማኅበር : ይህን : የተጠቀሰውን : የነፃ : አገልግሎት : ለደሀው : ማበርከት : ለሕዝቡና : ለመንግሥቱ : ካላቸው : ግዴታ : አንዱ : መሆን : አለበት ።

በኢትዮጵያ : ሕገ : መንግሥት : አንቀጽ : ፶፪ : መሠረት : «በወንጀል : ክሶች : ሁሉ ... ተከሳሾች : በራሱ : ችሎታ : ወይም : በገንዘቡ : ጠበቃ : ለመግዛት : ያልቻለ እንደሆነ : በሚወሰነው : ሕግ : መሠረት : ፍርድ : ቤቱ : ጠበቃ : ያቆምለታል» ። ለማሳሰብ : ያህል : በሚወሰነው : ሕግ : መሠረት : የተባለው : ሐረግ : በእንግሊዝኛው ጽሑፍ : ውስጥ : የለም ። እንግሊዝኛው : በቀጥታ : ፍርድ : ቤቱ : ጠበቃ : ያቆምለታል : ይላል ። የአማርኛው : እላይ : የተጠቀሰውን : ሐረግ : ይዟል ። የማርኛውን : የተከተልን : እንደሆነ : ስለጠበቆች : አቋቋምም : ሆነ : ስለአከፋፈላቸው : ለጊዜው : የተወሰነ : ሕግ : የለም ።

እስከ : ፶፱ : ዓ.ም. ድረስ : በልማድ : ሲሠራበት : የቆየው : ፍርድ : ቤቶች : በመሰላቸው : አንዱን : ጠበቃ : እንዲነጋገር : በማዘዝ : ነበር ። አሠራሩ : በመሰለ : ከመሆኑ : የተነሣ : አንድ : ጠበቃ : በአንድ : ችሎት : ውስጥ : በነፃ : እንዲቆም : ተደጋግሞ : ለመታዘዝ : ከመቻሉም : ሌላ : ይኸው : አንዱ : ጠበቃ : በሌሎች : ችሎቶች : እንደዚሁ : ሊታዘዝ : ይችላል ። አንዳንድ : ጊዜም : አንዳንድ : ጠበቆች : በነፃ : እንዲቆሙ : በሚታዘዙበት : ጊዜ : ሌላው : ችሎት : ታዘናል : በማለት : የሚያጭበረብሩም : አይጠፉም ። በጠቅላላው : በፍርድ : ቤቱ : ጠበቃ : የማቆሙ : ተግባር : በደንብ : ሥነ : ሥርዓት : ያልያዘ : በመሆኑ : ጥቂቶች : ጠበቆች : ብቻ : በመደጋገም : በነፃ : እንዲቆሙ : ሲታዘዙ : አብዛኛዎቹ : ግን : ፍርድ : ቤቱ : ሳያዛቸውና : በነፃ : ለደሀ : ተከሳሾቹ : ሳይቆሙ : የሚኖሩ : ናቸው ።

ከ፳ : ዓ.ም. ወዲህ : ግን : ለያንዳንዱ : የወንጀል : ችሎት : ሠላሳ : የሚሆኑ : ጠበቆች : የተደለደሉ : በመሆናቸው : ሥነ : ሥርዓቱ : ለወጥ : ያለ : መልክ : የያዘ : ይመስላል ። ይሁን : እንጂ : በድልድሉ : ላይ : ካሁኑ : ቅሬታ : የተፈጠረ : በመሆኑ : ሁኔታውን : ለማጥናት : ጠበቆች ፤ አቃቤ : ሕጎችና : ዳኞች : ተሰብስበው : እንዲመካከሩበት : ታስቧል ።

በመሠረቱ : ጠበቆች : ነፃ : አገልግሎታቸውን : ለደሀው : በመስጠት : መብቱ : እንዲጠበቅለት : ማድረግ : ተገቢ : ተግባራቸው : መሆኑ : የማያጠራጥር : ነው ። ዳሩ : ግን : ያሉት : ጠበቆች : አሁን : ባላቸው : የኤኮኖሚ : ይዘታና : የወንጀል : አፈጻጸም : ተግባር : እየበረከተ : በሄደበት : ባሁኑ : ጊዜ : ጠበቆች : ለድሆች : ተከሳሾች : ነፃ : አገልግሎታቸውን : ማበርከት : አለባቸው : ማለት : በመጠኑ : አስቸጋሪ : ሳይሆን : አይቀርም ። አገልግሎታቸውን : በነፃ : ለመስጠት : ፈቃደኞች : ቢሆኑ : ወይም : ቢገደዱ ፤ አብዛኞቹ : የገንዘብ : እጥረት : ስለሚያጋጥማቸው : ምናልባት : የሚሰጣቸውን : ጉዳይ : በግድ : የለሽነት : መልክ : እየወሰዱ : ሊያበላሹት : ይችላሉ ። ስለዚህ : ይህን : ችግር : ለማቃለልና : ጠበቃውም : የገንዘብ : አምሮት : ይዘት : ጉዳዩን : እንዳያበላሽ : የሚያስፈልገውን : የገንዘብም : ሆነ : የሞራል : ድጋፍ ሊሰጥ : የሚችል : የጠበቆች : ማኅበር : ቢቋቋም : ሳያገለግል : አይቀርም ።

፬/ ትክክለኛ : ወይም : ለጊዜው : ተስማሚ : ያልሆኑ : ሕጎች : እንዲሻሻሉ : ማድረግ ። የሀገራችን : ሕግ : በጥበብና : በትክክለኛ : መንገድ : ተደራጅቶ : የወጣ :

እንዲሆንና፡ ከወጣም፡ በኋላ፡ አስተዳደሩ፡ ከጊዜው፡ ጋር፡ የሚራመድ፡ ያልተዛባ ፡ እንዲሆን፡ መጣጣር፡ የጠበቆች፡ ተግባር፡ ነው ።

ሕግ፡ በሕግ፡ ሊቃውንት፡ ተጠንቶ፡ ካልወጣ፡ ለሕዝቡ፡ ከሚያስገኘው መድገንነት፡ የሚያስከትለው፡ ጎጂነት፡ የበለጠ፡ ሆኖ፡ ይገኛል ። አስቀድሞ፡ ሳይታሰብ በትና፡ በሕግ፡ አዋቂዎች፡ ሳይመክርበት፡ የሚወጣ፡ ሕግ፡ በሕዝቡ፡ ዘንድ፡ መታወክንና፡ ጭቆናን፡ ያስከትላል ። ማንኛውም፡ ሕግ፡ ግልጽና፡ የሕዝቡን፡ ፍላጎት፡ የሚያረካ፡ ሆኖ፡ ካልተገኘ፡ ጥቅም፡ የለውም ። ስለዚህ፡ ሕጉ፡ ለሕዝቡ፡ ጥቅም፡ እንዲውል፡ ለማድረግ፡ ጠበቆች፡ በሚከተሉት፡ ሁለት፡ መንገዶች፡ ሊረዱ፡ ይችላሉ ።

ሀ/ ዳኞች፡ ፍርዳቸውን፡ በሚሰጡበት፡ ጊዜ፡ ለሕጉ፡ ትክክለኛውን፡ ትርጉም፡ እንዲሰጡትና፡ ተመሳሳይ፡ ሆነው፡ በሚነሱት፡ ጉዳዮች፡ ላይ፡ ሁሉ፡ ይህ፡ ትክክለኛው፡ የሕጉ፡ ትርጉም፡ በሥራ፡ ላይ፡ እንዲውል፡ በማድረግ ።

ለ/ ሕጉ፡ በሚወጣበት፡ ጊዜ፡ አስቀድሞ፡ እንዲታሰብበት ፤ ግልጽና፡ የሕዝቡን፡ ፍላጎት፡ የሚያረካ፡ እንዲሆን ፤ ከወጣም፡ በኋላ፡ ለጊዜው፡ ሁኔታ፡ ተስማሚ፡ ሆኖ ፡ ያልተገኘ ፡ እንደሆነ ፡ እንዲለወጥ ፡ በማድረግ ፡ ነው ።

እርግጥ፡ ሕጉ፡ እንዲሻሻልና፡ ከጊዜው፡ ጋር፡ እንዲራመድ፡ ማድረግ፡ የጠበቆች፡ ተግባር፡ መሆን፡ አለበት ። ዳሩ፡ ግን፡ ከላይ፡ በ(ሀ) የተጠቀሰውን፡ ተግባር፡ የተማሩ፡ ጠበቆች፡ ሊጠቀሙበት፡ ሲችሉ ፤ በ(ለ) የተጠቀሰውን፡ ተግባር፡ ግን በሥራ፡ ላይ፡ ማዋል፡ በጣም፡ አስቸጋሪ፡ ነው ። ምክንያቱም፡ ሕጉ፡ የሚወጣው፡ በፓርላማው፡ ሲሆን፡ በጠበቆችና፡ በፓርላማው፡ አባሎች፡ መካከል፡ ያለው፡ ግንኙነት፡ በጣም፡ የመነመነ፡ ነው ። የሆነ፡ ሆኖ፡ የጠበቆች፡ ማኅበር፡ ቢቋቋምና፡ ከአላማዎቹ፡ አንዱ፡ ይህን፡ ተግባር፡ አድርጎ፡ ቢሠራ፡ በጣም፡ የተሻለ፡ ነው ። ማኅበሩም እስኪቋቋም፡ ድረስ፡ አሁን፡ ጠበቆች፡ ተሰብስበው፡ በፍትሐ፡ ብሔር፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ አንቀጽ፡ ፶፮፡ ላይ፡ ቅሬታቸውን፡ ሊያሰሙ፡ እንደሚችሉ፡ ሁሉ፡ በሌሎቹም ሕዝብ፡ ነክ፡ ሕጎች፡ ላይ፡ እንደዚህ፡ ቢያደርጉም፡ በጣም፡ ጥሩ፡ ይሆናል ። ባጭሩ፡ ጠበቆች፡ የራሳቸውን፡ ጥቅም፡ በሚመለከተው፡ ጉዳይ፡ ላይ፡ ብቻ፡ ሳይሆን፡ በውል፡ ጉዳይም፡ ላይ፡ ድምፃቸውን፡ ማሰማት፡ አለባቸው ።

፩/ ለፍርድ፡ የሚቀርቡ፡ ጉዳዮች፡ በቶሎ፡ ፍጻሜ፡ እንዲያገኙ፡ ማድረግ ።

ለፍትሕ፡ መዘግየት፡ ዋና፡ ምክንያቶች፡ ሆነው፡ የሚገኙት፡ የዳኞችና፡ የጠበቆች፡ ደንበኛውን፡ የሕግ፡ ትምህርት፡ አለማግኘት፡ ነው ። ስለዚህ፡ ባለጉዳዩ፡ በወቅቱ፡ መብቱ፡ እንዲጠበቅለት፡ ምስክሮች፡ በከንቱ፡ እንዳይጉላሉና ፤ ሕዝቡ፡ በቀጠሮ፡ ብዛት፡ ሥራ-ፈት፡ እንዳይሆን፡ ጉዳዩን፡ በተጣራ፡ አኳኋን፡ ለማቅረብና፡ ለመቀበል፡ የሚችሉ፡ ጠበቆችና፡ ዳኞች፡ በአንድ፡ ሀገር፡ ውስጥ፡ እንዲኖሩ፡ ማድረግ የያንዳንዱ፡ ጠበቃና፡ የጠበቆች፡ ማኅበር፡ ተግባር፡ ነው ። እያንዳንዱ፡ ጠበቃ፡ ወይም፡ የጠበቆች፡ ማኅበር፡ ይህን፡ ተግባር፡ የሚፈጽመው፡ አንድ፡ ሰው፡ ጠበቃ፡ ወይም፡ ዳኛ፡ ከመሆኑ፡ በፊት፡ ምን፡ ዓይነት፡ የትምህርት፡ ችሎታ፡ ሊኖረው፡ እንደሚገባ፡ የሕግ ትምህርት፡ ከሚሰጡት፡ ድርጅቶች፡ ጋር፡ በመመካከር፡ ወይም፡ እራሱ፡ የጠበቆች፡ ማኅበር፡ የተወሰነ፡ የችሎታ፡ መለኪያ፡ ፈተና፡ በማሰናዳት፡ ነው ።

በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ ካለው፡ የፍርድ፡ ቤቶች፡ ወቅሳ፡ ዋናውን፡ ቦታ፡ ይዞ፡ የሚገኘው፡ የነገር፡ ወደኋላ፡ መጎተት፡ ነው ። ከላይ፡ በጸሐፊው፡ እንደተገለጸው፡ በኢትዮጵያም፡ ውስጥ፡ ለነገር፡ መጎተት፡ ምክንያት፡ የሆነው፡ ጠበቆች፡ የሕግ፡

ዕውቀታቸው ፡ የተወሰነ ፡ በመሆኑ ፡ ክርክራቸውን ፡ በደንበኛው ፡ አሳክተው ፡ ለመቅረብ ፡ ስለሚያዳግታቸውና ፡ ዳኞችም ፡ እንደዚህ ፡ ዕውቀታቸው ፡ ያነሰ ፡ በመሆኑ ፡ ደንበኛውን ፡ መምሪያም ፡ ሆነ ፡ ፍርድ ፡ ለመስጠት ፡ ባለመቻላቸው ፡ ነው ። ከሁሉም ፡ ይልቅ ፡ የሚገርመው ፡ የዳኞቹ ፡ የሕግ ፡ እውቀት ፡ ማጣት ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በብዙ ፡ የበታች ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ውስጥ ፡ የሕጎቹ ፡ መጻሕፍት ፡ እንኳ ፡ የማይገኙ ፡ በመሆናቸው ፡ እንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ዳኞች ፡ ከጠበቆች ፡ ጠበቆችም ፡ ከዳኞች ፡ የሕጎቹን ፡ መጻሕፍት ፡ እየተዋዋሉ ፡ ሲሠሩ ፡ ይታያሉ ።

ስለዚህ ፡ ክርክሮች ፡ በአለቸኳይ ፡ ፍጻሜ ፡ እንዲያገኙ ፡ ለማድረግ ፡ ዳኞችና ፡ ጠበቆች ፡ ሥራቸውን ፡ ከመጀመራቸው ፡ አስቀድሞ ፡ የተወሰነ ፡ ችሎታ ፡ እንዲኖራቸው ፡ የፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ጥብቅ ፡ እርምጃ ፡ ቢወስድ ፡ ወይም ፡ የሕግ ፡ አዋቂዎች ፡ ማኅበር ፡ ተቋቁሞ ፡ የሚያስፈልገውን ፡ እርምጃ ፡ እንዲወስድ ፡ ሥልጣን ፡ ቢሰጠው ፡ የተሻለ ፡ ይሆናል ።

የሕግ ፡ ጠበቃ ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፡ ያለበት ፡ ግዴታ ።

ማንኛውም ፡ የሕግ ፡ ጠበቃ ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፡ ብዙ ፡ ግዴታዎች ፡ አለበት ። ከእነዚህም ፡ ግዴታዎች ፡ ውስጥ ፡ በሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ቀደምትነት ፡ አለው ፡ ተብሎ ፡ የሚገመተው ፡ ጠበቃው ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፡ ማሳየት ፡ ያለበት ፡ አክብሮትና ፡ ትህትና ፡ ነው ። በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ ጠበቆች ፡ ለዳኞች ፡ አክብሮትና ፡ ትህትና ፡ ያሳያሉ ፤ ይሁን ፡ እንጂ ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ ይህንን ፡ ዓይነት ፡ ጠባይ ፡ የሚያሳዩት ፡ ዳኞችን ፡ ከመፍራት ፡ የተነሳ ፡ እንጂ ፡ በእርግጥ ፡ ከልብ ፡ የመነጨ ፡ አይደለም ። ይሁንና ፡ ዳኛው ፡ ራሱ ፡ በጠባዩ ፡ የተወደደ ፤ ሰው ፡ አክባሪ ፤ ትህትና ፡ ታጋሽ ፡ በተለይም ፡ ለጠበቆች ፡ የሚገባቸውን ፡ ክብር ፡ የማይነፍጋቸው ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ጠበቆች ፡ የሚያሳዩት ፡ ትህትናና ፡ አክብሮት ፡ ከልብ ፡ የመነጨ ፡ ነው ። ልንል ፡ እንችላለን ።

በሌላው ፡ በኩል ፡ የተመለከትን ፡ እንደሆነ ፡ ጠበቆች ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፤ ማለት ፡ የዳኞች ፡ ረዳቶች ፡ እንደመሆናቸው ፡ መጠን ፡ አንድ ፡ ክርክር ፡ በሚገባ ፡ ተከናውኖ ፡ በመጨረሻው ፡ እውነት ፡ እንድትወጣ ፡ መሞከርና ፡ ለዚህም ፡ ሥራ ፡ ለዳኞች ፡ ተባባሪ ፡ በመሆን ፡ የቀደምትነት ፡ ደረጃ ፡ መያዝ ፡ እንዳለባቸው ፡ መታወቅ ፡ አለበት ። ስለዚህም ፡ ጠበቆች ፡ ፍርድ ፡ ቤትን ፡ ለማሳሳት ፡ ከመሞከር ፡ ፈጽመው ፡ መራቅ ፡ ይኖርባቸዋል ። ይኸውም ፡ እውነት ፡ ያልሆነውን ፡ ነገር ፡ እውነት ፡ አስመስለው ፡ ከመከራከር ፡ መቆጠብ ፡ ምስክሮች ፡ በሐሰት ፡ የተደገፈ ፡ ማስረጃ ፡ እንዲሰጡ ፡ አለማግባባት ፤ ለትክክለኛ ፡ ፍትሕ ፡ ምቹ ፡ የሆነውን ፡ መንገድ ፡ ለማዛባት ፡ አለመከጀል ፤ በአወጣ ፡ ያውጣው ፡ ወይም አምነው ፡ ይቀበሉኛል ። በማለት ፡ በክርክር ፡ ጊዜ ፡ ፈጽሞ ፡ ግንኙነት ፡ የሌለውን ፡ አንቀጽ ፡ አለመጥቀስ ፡ ጠበቆች ፡ ሊያደርጓቸው ፡ ከሚገቡት ፡ ተግባሮች ፡ ጥቂቶቹ ፡ ናቸው ። ይህ ፡ ሆኖ ፡ ሳለ ፡ አብዛኛዎቹ ፡ የአገራችን ፡ ጠበቆች ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነቶቹን ፡ ግዴታዎቻቸውን ፡ የዘነጉ ፡ ይመስላሉ ፤ ምናልባትም ፡ ግዴታቸውን ፡ ባለማወቅ ፡ ይሆናል ። ፍርድ ፡ ቤትን ፡ ለማሳሳት ፡ እውነት ፡ ያልሆነውን ፡ ነገር ፡ እንደ ፡ እውነት ፡ አድርገው ፡ ያቀርባሉ ። ሁለተኛ ፡ ምስክሮችን ፡ ይመክራሉ ፤ ከደንበኛቸው ፡ የምስክር ፡ ዝርዝር ፡ በመቀበል ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፡ የሰጡትን ፡ ጭብጥ ፡ እነርሱ ፡ ራሳቸው ፡ በሚፈልጉት ፡ መልክ ፡ ብቻ ፡ እንዲመሰክሩላቸው ፡ ምስክሮችን ፡ በመምከር ፡ የሚመሰክሩትን ፡ ያስጠናቸዋል ። ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ አሠራር ፡ እውነት ፡ እንዳትገለጽ ፡ ፍትሕ ፡ እንዳይሠምር ፡ ስለሚያደርግ ፡ ከትክክለኛው ፡ የጠበቆች ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ፈጽሞ ፡ የወጣ ፡ ነው ።

የደንበኛውና ፡ የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ጥቅም ፡ በሚጋጭበት ፡ ጊዜ ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ እውነት ፡ እንዲገለጥ ፡ በማለት ፡ ደንበኛውን ፡ የሚጎዳ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፡ ተገቢውን ፡ ለፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ማመልከት ፡ አለበት ፡ ወይስ ፡ የደንበኛውን ፡ ጥቅም ፡ ብቻ ፡ ለመጠበቅ ፡ በመጣር ፡ የፍርድ ፡ ቤቱን ፡ ጥቅም ፡ ወደጎን ፡ መተው ፡ አለበት ፡ የሚለው ፡ አማራጭ ፡ ብዙ ፡ አከራካሪ ፡ ሆኗል ። ለምሳሌ ፡ ሚስተር ፡ ቡልቶን ፡ የተባሉ ፡ አንድ ፡ እንግሊዛዊ ፡ ደራሲ ፡ ይህን ፡ አከራካሪ ፡ ጥያቄ ፡ እንደዚህ ፡ ብለው ፡ መልሰውታል ።

«ጠበቃው ፡ ደንበኛውን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ፍርድ ፡ ቤቱንም ፡ ጭምር ፡ ማገልገል ፡ እንዳለበት ፡ መዘንጋት ፡ የለበትም ። ይህም ፡ ማለት ፡ ደንበኛዬን ፡ ከክስ ፡ አድነዋለሁ ፡ በማለት ፡ ፍርድ ፡ ቤቱን ፡ ማታለል ፡ ወይም ፡ ያልሆነ ፡ መስመር ፡ ማስያዝ ፡ አይገባም ። እንዲያውም ፡ ጉዳትም ፡ እንኳን ፡ የሚያመጣበት ፡ ቢሆን ፡ በጉዳዩ ፡ አግባብ ፡ ያለውን ፡ ሕግ ፡ በተገቢው ፡ ቦታ ፡ መጥቀስና ፡ ለዳኛው ፡ ማስታወስ ፡ የጠበቃ ፡ ዓይነተኛ ፡ ተግባር ፡ ነው ። በዐቃቤ ፡ ሕጉም ፡ ሆነ ፡ በምስክሮች ፡ የቀረቡት ፡ ፍሬ ፡ ነገሮች ፡ ስህተት ፡ ካለባቸው ፡ ስህተቱም ፡ ሲታረም ፡ ተከላኹን ፡ እንደሚጎዳው ፡ ጠበቃው ፡ ካመነበት ፡ ይህን ፡ የተሳሳተ ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ እንዳለ ፡ መተው ፡ እንጂ ፡ ለፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ያለኝ ፡ ግዴታ ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ለማስተካከል ፡ መሞከር ፡ የለበትም» ።

ይሁንና ፡ የሚስተር ፡ ቡልቶንን ፡ ሃሳብ ፡ የሚቃወሙ ፡ ሰዎች ፡ አይታሉም ፤ ያም ፡ ሆነ ፡ ይህ ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ይረዳኛል ፡ ብሎ ፡ ያቆመውን ፡ ደንበኛውን ፡ አሳልፎ ፡ ይስጥ ፡ ማለት ፡ አስቸጋሪ ፡ ጉዳይ ፡ ነው ። አንድ ፡ ተከላኸ ፡ ጠበቃ ፡ መያዙ ፡ የሚጎዳው ፡ ከሆነ ፡ ለወደፊቱ ፡ ጠበቃ ፡ መግዛት ፡ ይፈራል ። ስለዚህም ፡ ተራው ፡ ሰው ፡ እራሱ ፡ ጉዳዩን ፡ ወደ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይዞ ፡ እንዲመጣና ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በሌለው ፡ አታካራ ፡ ጊዜ ፡ እንዲያጠፋ ፡ ማደፋፈር ፡ ይሆናል ። ይህ ፡ ጉዳይ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ብዙ ፡ የሚያከራክረን ፡ አይመስለንም ፤ ምክንያቱም ፡ ጠበቆቻችን ፡ ዋና ፡ ዓላማችን ፡ ብለው ፡ የያዙት ፡ ደንበኞቻቸውን ፡ ማስደሰትና ፡ ክርክሩን ፡ በምንም ፡ መንገድ ፡ መርታትና ፡ ጥቅም ፡ መፈለግ ፡ በመሆኑ ፡ እንኳን ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ለደንበኞቻቸው ፡ የሚጠቅም ፡ ነገር ፡ በስህተት ፡ ሊመዘግብላቸው ፡ ቀርቶ ፡ ራሳቸው ፡ ሆነ ፡ ብለው ፡ ለማሳሳት ፡ የሚሞክሩ ፡ አያሌ ፡ ናቸው ።

ዳኞችን ፡ ከችሎት ፡ ውጪ ፡ አንድ ፡ አጋጣሚ ፡ ግብዣ ፡ ላይ ፡ ወይም ፡ በማንኛውም ፡ ሌላ ፡ ቦታ ፡ በማግኘት ፡ ሌላው ፡ ተከራካሪ ፡ ወገን ፡ በሌለበት ፡ በዚያው ፡ ችሎት ፡ ያላቸውን ፡ ክርክር ፡ በማንሳት ፡ ለማግባባት ፡ አስተያየታቸውን ፡ መግለጽ ፡ የለባቸውም ። ይህ ፡ በሌሎች ፡ አገሮች ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ የተከለከለ ፡ ድርጊት ፡ ሲሆን ፡ የሀገራችን ፡ ጠበቆች ፡ ግን ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነቱን ፡ ድርጊት ፡ ሲፈጽሙ ፡ መታየታቸው ፡ አልቀረም ። ዳኞችም ፡ በማወቅም ፡ ሆነ ፡ ባለማወቅ ፡ በእነርሱ ፡ ችሎት ፡ ያለውን ፡ ክርክር ፡ ሌላው ፡ ወገን ፡ በሌለበት ፡ ከአንደኛው ፡ ጠበቃ ፡ ጋር ፡ ሐሳብ ፡ ለሐሳብ ፡ ይለዋወጡበታል ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ አንዳንድ ፡ ጠበቆች ፡ ሥራዬ ፡ ብለው ፡ ዳኛ ፡ እየወሰዱ ፡ የሚጋብዙና ፡ አማላጅ ፡ እየሆኑ ፡ የሚያስጠኑ ፡ አሉ ፡ የሚባል ፡ ሐሜት ፡ አለ ። በቀጠሮው ፡ ቀን ፡ ዳኛው ፡ ገና ፡ መዝገቡን ፡ ሳያይ ፡ «አቶ ፡ እገሌ ፡ እኮ ፡ የሚለው ፡ እንዲህ ፡ ነው ። የአንተ ፡ ጥያቄ ፡ ሕግን ፡ የተመረከብ ፡ አይመስልም» ። እያሉ ፡ ትችት ፡ በመስጠት ፡ እንዲሁም ፡ ገላጋይ ፡ ሽማግሌ ፡ በመምሰል ፡ «ነገሩ ፡ በሽማግሌ ፡ ቢታይላችሁ ፡ በስምምነት ፡ ብትጨርሱትስ?» በማለት ፡ የሚያማቱ ፡ ዳኞች ፡ ሞልተዋል ። በሌላው ፡ ወገን ፡ ያለውን ፡ ጠበቃ ፡ ክርክር ፡ ፈር ፡ ለማስለቀቅ ፡ በሰፊው ፡ የሚሞክሩ ፡ ዳኞችም ፡ አሉ ።

በዝቅተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሚገኙት ፡ ዳኞች ፡ በችሎታ ፡ ማነስ ፡ ምክንያትና ፡ ከሕጉ ፡ ጋር ፡ በሰፊው ፡ የማይተዋወቁ ፡ በመሆናቸው ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ስህተት ፡ ያደር

ጋሉ ። በእነዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ጠበቆች ፡ ሕግ ፡ ጠቅሰው ፡ የተከራከሩ ፡ እንደሆነ ፡ የሚታዩት ፡ እንደጠላት ፡ ነው ። ምንም ፡ እንኳን ፡ እያደረገ ፡ እየተሻሻለ ፡ የሄደ ፡ ቢሆንም ፡ በጠቅላላው ፡ ጠበቆች ፡ ከማይግባቧቸው ፡ ዳኞች ፡ ብዙ ፡ ግልምጫና ፡ ትችት ፡ እንደሚደርስባቸው ፡ ግልጽ ፡ ነው ። በአንዳንድ ፡ ዳኞች ፡ አስተያየት ፡ የጠበቆች ፡ ሥራ ፡ ክብር ፡ ሊሰጠው ፡ የማይገባ ፡ ነው ፤ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ የሚናገረው ፡ ሕጋዊ ፡ ቢሆንም ፡ ባይሆንም ፡ ለፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ካልመሰለው ፡ እንዲናገር ፡ እንኳን ፡ አይፈቅድ ለትም ። ዳኞች ፡ ጠበቆችን ፡ የማስፈራራያ ፡ መሣሪያ ፡ አድርገው ፡ የያዙት ፡ ፍርድ ፡ ቤትን ፡ «ሰለተጋፋህ» ፡ እንቀጣሃለን ፡ የሚለው ፡ አነጋገር ፡ ነው ። «ረጋ ፡ ብትል ፡ እኮ፡ ይሻላል ፡ አለበለዚያ ፡ ...» በማለት ፡ ያስፈራራታል ። እንግዲህ ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ አንድን ፡ ነገር ፡ ወደ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ለማቅረብ ፡ ሲፈልግ ፡ ማየት ፡ ያለበት ፡ የነገሩን ፡ ትክክለኛ ነት ፤ ማጣት ፡ አለማጣቱን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ አስቀድሞ ፡ ጉዳዩ ፡ ወደሚይፈልገው ፡ ዳኛ ፡ እንዳይመራበት ፡ ሊያደርግ ፡ የሚችለውን ፡ አጥብቆ ፡ መመርመር ፡ ጭምር ፡ ይሆናል ። ከዚህ ፡ ቀደም ፡ የአንድ ፡ ፋይል ፡ አመራር ፡ በቂ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ አልያዘም ፡ ነበር ። አንድ ፡ ሰው ፡ አንድ ፡ አዲስ ፡ ፋይል ፡ ሲከፍት ፡ እነ ፡ እገሌ ፡ ችሎት ፡ ምራልኝ ፡ በማለት ፡ ከተራ ፡ ፋይል ፡ ከፋች ፡ ጋር ፡ በመስማማት ፡ ነገሩን ፡ ወደ ፡ ሚፈልገው ፡ ችሎት ፡ ያስመራል ። ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ አደራረግ ፡ የአንደኛውን ፡ ወገን ፡ ጠበቃ ፡ ሲረዳ ፡ የሌላውን ፡ ወገን ፡ ሊጉዳው ፡ ይችላል ።

በጠቅላላው ፡ ጠበቆች ፡ ከፍርድ ፡ ቤት ፡ ጋር ፡ ያላቸው ፡ ግንኙነት ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ እየተሻሻለ ፡ በመሄድ ፡ ላይ ፡ ቢገኝም ፡ መሆን ፡ አለበት ፡ ብለን ፡ እምናምንበት ፡ ደረጃ ፡ ለመድረስ ፡ ገና ፡ የብዙ ፡ ጊዜ ፡ ጉዞ ፡ እንደሚቀረው ፡ አይጠረጠርም ።

የመናናቅ ፡ የመቀናናት ፡ የመፈራራት ፡ የጥርጣሪ ፡ እና ፡ የሌላም ፡ ዓይነት ፡ የተመሳሳይ ፡ መንፈስ ፡ በሁለቱም ፡ ወገን ፡ አለ ። ይህን ፡ ለማስወገድ ፡ በዕውቀት ፡ የበሰሉ ፤ በልምምድ ፡ የቆዩ ፤ በቅን ፡ ልቦና ፡ የሚሠሩ ፡ ዳኞችን ፡ በወንበሩ ፡ ላይ ፡ በማስቀመጥና ፡ እንደዚሁም ፡ በሌላው ፡ በኩል ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ በመስጠት ፡ ረገድ ፡ ከፍተኛ ፡ ምርጫ ፡ ቢደረግ ፡ የፍርድ ፡ ቤትና ፡ የጠበቆች ፡ ግንኙነት ፡ እየተሻሻለ ፡ እንደሚሄድ ፡ ጥርጥር ፡ የለውም ።

ጠበቃ ፡ ለደንበኛው ፡ ያለበት ፡ ግዴታ ።

አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ለአንድ ፡ ሰው ፡ ወኪል ፡ ሆኖ ፡ ሊከራከር ፡ ተገቢ ፡ አበሉን ፡ ተቀብሎ ፡ ወይም ፡ የሚቀበለውን ፡ ተገቢ ፡ አበል ፡ ወስኖ ፡ ከጉዳዩ ፡ ከገባ ፡ በኋላ ፡ በማንኛውም ፡ ዓይነት ፡ በክርክሩ ፡ መጠን ፡ እንደ ፡ ባለጉዳዩ ፡ ሰው ፡ ሆኖ ፡ ለመከራከር ፡ ግዴታ ፡ አለበት ። ጠበቃ ፡ የደንበኛው ፡ እንደራሴ ፡ እንደመሆኑ ፡ መጠን ፡ የጀመረውን ፡ ነገር ፡ እስከ ፡ መጨረሻው ፡ መግፋት ፡ ይኖርበታል ።

ስለዚህ ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ አንድን ፡ ነገር ፡ ከመጀመሩ ፡ ወይም ፡ ከመቀጠሉ ፡ በፊት ፡ የደንበኛው ፡ ባላጋራ ፡ ማን ፡ እንደሆነ ፡ ማወቅና ፤ ክርክሩን ፡ ያምንበት ፡ ወይም አያምንበት ፡ እንደሆነ ፡ ማለት ፡ አከራካሪ ፡ መንገድ ፡ እንዳለው ፡ መመርመር ፡ ተገቢው ፡ ነው ። አንዳንድ ፡ ጠበቆች ፡ ክርክር ፡ ሲመጣላቸው ፡ በተቀዳሚ ፡ ባለጉዳዩን ፡ የሚጠይቁት ፡ ባላጋራው ፡ ማን ፡ እንደሆነና ፡ ፍሬ ፡ ነገሩ ፡ በምን ፡ ላይ ፡ እንደተመሠረተ ፡ ነው ። ይህንን ፡ ካጣሩ ፡ በኋላ ፡ ጉዳዩን ፡ ለመቀበል ፡ ያላቸውን ፡ ፈቃደኛነት ፡ ይገልጹለታል ። ብዙዎቹ ፡ ጠበቆች ፡ ግን ፡ ይህን ፡ አይነቱን ፡ ጥያቄ ፡ ሳያጣሩ ፡ በህሰት ፡ የተመሠረተ ፡ ነገር ፡ እንኳን ፡ ሲመጣላቸው ፡ የሚያገኙትን ፡ ጥቅም ፡ ብቻ ፡ በመመልከት ፡ ጉዳዩን ፡ ለመጀመር ፡ ይቀበላሉ ። ነገሩ ፡ ከተጀመረና ፡ ገንዘብ ፡ ከተቀበሉ ፡ በኋላ ፡ ምክንያት ፡ እየፈጠሩ ፡ ከደንበኛቸው ፡ ጋር ፡ በመጣላት ፡ ወይም ፡ ነገ

ሩን ፡ ዝም ፡ ብለው ፡ በመሸሽ ፡ ወደ ፡ ኋላ ፡ እያፈገፈጉ ፡ ሌላ ፡ አዲስ ፡ ጠበቃ ፡ ሊገዛ ፤
ችሎታ ፡ የሌለውን ፡ ሰው ፡ ራሱ ፡ እንዲከራክር ፡ ያደርጉታል ። በሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር
መሠረት ፡ ጠበቃው ፡ ለመማክር ፡ የመጣለትን ፡ ሰው ፡ ባላጋራ ፡ ማንነት ፡ ካረጋገጠ ፡
በኋላ ፡ «ከባላጋራህ ፡ ጋር ፡ ዝምድና ፡ ወይም ፡ ግንኙነት ፡ አለኝና ፡ ጉዳዩን ፡ ከመዘክ
ዘክህ ፡ በፊት ፡ ነገሩን ፡ ተቀብቶ ፡ ልከራክርልህ ፡ ስለማልችል ፡ ሌላ ፡ ጠበቃ ፡ ብትፈ
ልግ ፡ ይሻላል» ፡ ብሎ ፡ ሊያሰናብተው ፡ ይገባል ።

ይሁንና ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ሳይሆን ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ጠበቆችን ፡ የሚያጋጥሟቸው ፡ ችግር ፡ አንድ ፡ ክርክር ፡ ያዋጣል ፡ ወይስ ፡ አያዋጣም ፡ የሚለው ፡ ጥያቄ ፡ አስቀድሞ ፡ መመለሱ ፡ ነው ። ጠበቆች ፡ በዚህ ፡ ነገር ፡ በጣም ፡ ይወቀሳሉ ። የማያዋጣ ፡ ጉዳይ ፡ ሲመጣላቸው ፡ ለምን ፡ አያሰናብቱም ፡ ለምንስ ፡ ለማስታረቅ ፡ አይሞክሩም ፡ የሚል ፡ ትችት ፡ አለ ። እርግጥ ፡ ብዙዎቹ ፡ ጠበቆች ፡ በጥቅም ፡ ብቻ ፡ የሚመሩ ፡ ስለሆኑ ፡ ማንኛውንም ፡ የማያዋጣውን ፡ ጉዳይ ፡ ሁሉ ፡ ተቀብለው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሲያቀርቡ ፡ ይታያሉ ፤ ይህ ፡ አሠራር ፡ የገቢ ፡ ምንጫቸው ፡ እንዳይደርቅ ፡ ለማድረግ ፡ የሚወስዱት ፡ እርምጃ ፡ ነው ። ይሁንና ፡ በሌላ ፡ አንጻር ፡ ልንመለከተው ፡ የሚገባ ፡ ታላቅ ፡ ችግር ፡ አለ ። ይኸውም ፡ «የሕግ ፡ እርግጠኛነት» ፡ ሳይሆን ፡ «የዳኝነት ፡ እርግጠኛነት» ፡ ማለትም ፡ የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በአንድ ፡ ዓይነት ፡ መልክ ፡ አለመመራት ፡ ነው ። ፍርድ ፡ ቤት ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ በሆኑ ፡ ነገሮች ፡ ላይ ፡ ተመሳሳይ ፡ ፍርድ ስለማይሰጥና ፡ የበታች ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የበላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶችን ፡ ውሳኔዎች ፡ እንደምሳሌ ፡ አድርገው ፡ ስለማይሠሩባቸው ፡ ነው ። እንዲያውም ፡ አንዱ ፡ ችሎት ፡ ራሱ ፡ በአንድ ፡ ዓይነት ፡ ጉዳይ ፡ በአንድ ፡ ዓይነት ፡ ጭብጥ ፡ የተለያየ ፡ ፍርድ ፡ ስለሚሰጥ ፡ ጠበቆች ፡ የሚያዋጣውን ፡ ጉዳይ ፡ አስቀድመው ፡ ለመተንበይ ፡ አይችሉም ። እዚህ ፡ ላይ ፡ እንደ ፡ ምሳሌ ፡ ልጠቅሰው ፡ የምፈልገው ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ያጫውተኝን ፡ ነው ። ጠበቃው ፡ ከአምስት ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ የጥብቅና ፡ ሥራ ፡ እንደጀመሩ ፡ በስድስት ፡ ወሮች ፡ ውስጥ ፡ ሃምሳ ፡ ጉዳዮች ፡ እንደመጡላቸውና ፡ ከዚህ ፡ ውስጥ ፡ ስምንት ብቻ ፡ ያዋጣኛል ፡ ብለው ፡ እንደተቀበሉ ፡ ከነገሩኝ ፡ በኋላ ፡ «ከእነዚህ ፡ ከስምንቱ ፡ ውስጥ ፡ ሁለቱን ብቻ ፡ ስረታባቸው ፡ ስድስቱን ፡ ግን ፡ ተረታሁባቸው ፤ ከተረታሁባቸው ፡ ጉዳዮች ፡ አንዱ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ተመልክቼ ፡ የተሸጠው ፡ መሬት ፡ በከተማ ፡ ክልል ፡ ውስጥ ፡ ስለሆነ ፡ የሥጋ ፡ ዘመዶች ፡ ወይም ፡ ተወላጆች ፡ በቀዳሚነት ፡ ግዥ ፡ ይገባናል ፡ የማለት ፡ መብት ፡ የላቸውም ፡ የሚለውን ፡ አንቀጽ ፡ በማየት ፡ በዚህ ፡ ሕግ ፡ የተደገፈ ፡ ክርክር ፡ ባቀርብ ፡ ሕጉ ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሌሎቹን ፡ ወገኖች ፡ ተወላጅነታቸውን ፡ ብቻ ፡ እንዲያስመሰክሩ ፡ አድርጎ ፡ ካስመሰከሩ ፡ በኋላ ፡ ፈረደብኝ ። እዚያው ፡ ችሎት ፡ ተመሳሳይ ፡ ክርክር ፡ ቀርቦ ፡ በከተማ ፡ ክልል ፡ ውስጥ ፡ ተወላጆች ፡ የግዢ ፡ ቀደምትነት ፡ መብት ፡ እንደሌላቸው ፡ ሕጉ ፡ ደንግጓል ፡ ብለው ፡ ሲፈርዱ ፡ ሰማሁ ። እንዲሁም ፡ አያዋጣም ፡ እያልኩ ፡ የመለስኳቸውን ፡ ጉዳዮች ፡ ሌሎች ፡ ጠበቆች ፡ ተቀብለው ፡ ሲረቱበት ፡ አየሁ ፤ ስለዚህ ፡ ስለአንድ ፡ ክርክር ፡ አዋጭነት ፡ መተንበይ ፡ የሚያዘልቅ ፡ መስሎ ፡ ስላልታየኝ ፡ ትቼዋለሁ» ። ብለው ፡ አጫወቱኝ ። ይሁንና ፡ ብዙዎች ፡ ጠበቆች ፡ ፈጽሞ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሊቀበለው ፡ የማይገባውን ፡ ክስ ፡ ያቀርባሉ ። ይህ ፡ ከሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ውጪ ፡ ነው ። ደንበኞቻቸው ፡ የዳኝነት ፤ ኪሣራ ፤ የጠበቃ ፡ አበል ፡ ከፍለው ፡ ቀልጠው ፡ ይቀራሉ ። ምንም ፡ እንኳን ፡ ከላይ ፡ እንደገለጽነው ፡ ሙሉ ፡ መተማመን ፡ ሊኖር ፡ ባይችልም ፡ መታየት ፡ እንደሌለበት ፡ በግልጽ ፡ የሚታወቅ ፡ ነገር ፡ ወደ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ማቅረብ ፡ ፍጹም ፡ ተገቢ ፡ ያልሆነ ፡ አድራጎት ፡ ነው ። ጥብቅና ፡ እንደ ፡ ንግድ ፡ ሥራ ፡ ገንዘብ ፡ መሰብሰቢያ ፡ ማድረግ ፡ የሙያውን ፡ ክብር ፡ መቀነስ ፡ ይሆናል ።

ሌላው ፡ ቁም ፡ ነገር ፡ ደግሞ ፡ ደንበኛው ፡ ለጠበቃው ፡ በምስጢር ፡ የነገረውን ፡ ጉዳይ ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ ማውራት ፡ ተገቢ ፡ አለመሆኑ ፡ ነው ። አንድ ፡ ጠበቃ ፡ በሥራው ፡

ምክንያት ፡ ደንበኛው ፡ የነገረውን ፡ ምስጢር ፡ አሳልፎ ፡ ማውራት ፡ እንደሌለበት ፡ መታወቅ ፡ አለበት ። አንዳንዶች ፡ ግን ፡ ለደምበኞቻቸው ፡ ያለባቸውን ፡ ግዴታ ፡ አጥብቀው ፡ ስለማያውቁ ፡ እንዲሁም ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ በተንኮል ፡ ከሌላው ፡ በኩል ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፡ ወይም ፡ ለመወዳጀት ፡ ሲሉ ፡ ሚስጥሩን ፡ ያባክኑበታል ። በዚህም ፡ ጉዳይ ፡ በዲሲፕሎን ፡ የተቀጡ ፡ ይገኛሉ ። ጠበቃው ፡ በበቂ ፡ ምክንያት ፡ ከክርክሩ ፡ ቢወጣና ፡ ሌላ ፡ ጠበቃ ፡ ቢተካ ፡ ደንበኛው ፡ ሳይፈቅድለት ፡ ለአዲሱ ፡ ጠበቃ ፡ የደንበኛውን ፡ ምስጢር ፡ መናገር ፡ እንኳ ፡ ክልክል ፡ ነው ። ጉዳዩ ፡ ካለቀም ፡ በኋላ ፡ አለ ፡ ደንበኛው ፡ ፈቃድ ፡ በሥራው ፡ ምክንያት ፡ ያገኘውን ፡ ምስጢር ፡ ማውጣት ፡ የለበትም ። ስለሆነ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፱፻፮ ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ የተነገረውን ፡ ምስጢር ፡ ቢያወጣ ፡ እንደሚያስቀጣው ፡ ተደንግጓል ።

ይህን ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ደምድመን ፡ ወደ ፡ ሌላ ፡ ጥያቄ ፡ ብናመራ ፡ ጠበቃ ፡ ደንበኛው ፡ ያመጣለትን ፡ ጉዳይ ፡ ያለበቂ ፡ ምክንያት ፡ አልቀበልም ፡ ለማለት ፡ መብት ፡ ያለው ፡ ወይም ፡ የሌለው ፡ መሆኑንና ፡ እንዲሁም ፡ የተቀበለውን ፡ ጉዳይ ፡ ሊከራከር ፡ ከደንበኛው ፡ ጋር ፡ የሚዋዋለው ፡ ውል ፡ እንደ ፡ ተራ ፡ የውል ፡ ስምምነት ፡ ይቆጠር ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ እንመረምራለን ።

ስለመጀመሪያው ፡ ጥያቄ ፡ በእንግሊዝ ፡ አገር ፡ ያለውን ፡ ሕግ ፡ ብንመረምር ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ እንደገለጽነው ፡ ሁሉ ፡ በእንግሊዝ ፡ አገር ፡ የሚደረገው ፡ የጥብቅና ፡ ሙያ ፡ ተግባር ፡ ሁለት ፡ አቋሞችን ፡ የያዘ ፡ ነው ። አንደኛው ፡ «ባሪስተር» ፡ እየተባለ ፡ የሚጠራው ፡ ክፍል ፡ ከሕዝብ ፡ ጋር ፡ ግንኙነት ፡ ባለው ፡ «ሶሊስተር» ፡ የሚቀርብለትን ፡ ማንኛውንም ፡ ጉዳይ ፡ ተቀብሎ ፡ መከራከር ፡ አለበት ፡ የሚል ፡ ሲሆን ፤ ሁለተኛው ፡ ጉዳዩን ፡ ከያዘው ፡ በኋላ ፡ የመጨረሻ ፡ ዕውቀቱ ፡ እፈቀድለት ፡ ድረስ ፡ መከራከር ፡ አለበት ፡ የሚል ፡ ነው ። ከዚህ ፡ ቀደም ፡ የጠቀስናቸው ፡ ሚስተር ፡ ቡልቶን ፡ የእንግሊዝን ፡ ሀገር ፡ የጥብቅና ፡ ሙያ ፡ ተግባር ፡ ሲገልጹ ፡ እንዲህ ፡ ብለዋል ።

«ማንኛውም ፡ የሕግ ፡ ጠበቃ ፡ ቆሞ ፡ በሚከራከርበት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ላይ ፡ የሚቀርብለትን ፡ ማንኛውንም ፡ ጉዳይ ፡ ተቀብሎ ፡ መከራከር ፡ አለበት ፡ እንጂ ፡ የሚፈልገውን ፡ ወስዶ ፡ የማይፈልገውን ፡ ሊተው ፡ አይችልም ። እዚህ ፡ ላይ ፡ ማስታወሻ ፡ የሚገባን ፡ አንድን ፡ ጉዳይ ፡ ለመውሰድ ፡ በእንግሊዝ ፡ አገር ፡ ጠበቃ ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ ግዳጅና ፡ በሌሎች ፡ አገሮች ፡ ጉዳዩን ፡ ካላመነበት ፡ ጠበቃው ፡ በጥብቅና ፡ ለአንድ ፡ ጉዳይ ፡ እንዲቆም ፡ የሚያስገድደው ፡ ነገር ፡ ያለመኖሩን ፡ ነው ። በእንግሊዝ ፡ አገር ፡ ያለው ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ሕግ ፡ የጠነከረበት ፡ ሁለት ፡ ምክንያቶች ፡ አሉት ፤ አንደኛው ፡ እያንዳንዱ ፡ ጠበቃ ፡ የማይፈልገውን ፡ ጉዳይ ፡ ይተው ፡ ብሎ ፡ መፍቀድ ፡ ከሥራ ፡ የማምለጫ ፡ ዘዴን ፡ ስለሚያስፋፋ ፡ እና ፡ ሁለተኛም ፡ አንዱ ፡ ጠበቃ ፡ ይህ ፡ ጉዳይ ፡ ትክክል ፡ ነው ፡ ወይም ፡ ትክክል ፡ አይደለም ፡ ብሎ ፡ የመፍረዱ ፡ ተግባር ፡ ለእርሱ ፡ ከተሰጠው ፡ የጠበቆችን ፡ ሳይሆን ፡ የዳኞችን ፡ ሥራ ፡ እንደያዘ ፡ ስለሚያስቆጥረው ፡ ነው ። ... ሲሆንም ፡ ጠበቃው ፡ የተሰጠውን ፡ ጉዳይ ፡ ሁሉ ፡ ተቀብሎ ፡ መከራከር ፡ አለበት ፡ የሚለው ፡ መምሪያ ፡ የሚፈርስበት ፡ ሁለት ፡ ሁኔታዎች ፡ አሉ ። አንደኛው ፡ ጉዳዩን ፡ መቀበል ፡ ከትክክለኛ ፡ ፍትሕ ፡ የሚቃረን ፡ ወይም ፡ የጥብቅና ፡ ሙያን ፡ ነፃነት ፡ የሚፃረር ፡ ሆኖ ፡ የተገኘ ፡ እንደሆነ ፡ ሁለተኛው ፡ ጠበቃው ፡ ጉዳዩን ፡ በመቀበሉ ፡ ችግር ፡ ላይ ፡ የሚወድቅ ፡ ሆኖ ፡ የተገኘ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ። ይህም ፡ የተባለው ፡ ችግር ፡ በሚከተሉት ፡ ሁለት ፡ ምክንያቶች ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። አንደኛው ፡ ጠበቃው ፡ በጉዳዩ ፡ ላይ ፡ ማየት ፡

ወይም ፡ ማወቅ ፡ የማይገባውን ፡ ምሥጢር ፡ አይቶ ፡ ወይም ፡ ሰምቶ ፡ እንደ ሆነ ፡ ሁለተኛ ፡ በባለጉዳዩና ፡ በጠበቃው ፡ መካከል ፡ ጉዳዩን ፡ ያለ ፡ አድ ልዎ ፡ ለመከራከር ፡ የማይቻል ፡ ከሆነ ፡ ነው ።»

በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ደንበኛው ፡ ያመጣለትን ፡ ጉዳይ ፡ እንዲቀበል ፡ የሚያስገድደው ፡ ሕግ ፡ ወይም ፡ የመቀበል ፡ ያለመቀበሉ ፡ መብት ፡ የራሱ ፡ መሆኑን ፡ የሚገልጽ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ጽሑፍ ፡ ለጊዜው ፡ የለም ። በልማድ ፡ እንደ ምናየው ፡ ከሆነ ፡ ማንኛውም ፡ ጠበቃ ፡ ደንበኛው ፡ የሚያመጣለትን ፡ ነገር ፡ ካልፈለገ ፡ አይቀበልም ። ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ አልቀበልም ፡ የሚለው ፡ ለክርክሩ ፡ ከደንበኛው ፡ የሚሰጠው ፡ አበል ፡ ዝቅተኛ ፡ ሲሆን ፡ ስለሆነ ፡ ጉዳዩን ፡ ተቀብሎ ፡ በአነስተኛ ፡ አበል ፡ ከሚከራከር ፡ ይልቅ ፡ አለመከራከሩን ፡ ስለሚመርጥ ፡ ነው ። እንዲሁም ፡ ሊቀበላቸው ፡ ከማይፈልጋቸው ፡ ውስጥ ፡ «መጥፎ» ፡ ከሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ሊያጋጩ ፡ የሚችሉትንና ፡ ሳይታሰቡ ፡ የሚያመልጡ ፡ ቃላት ፡ መነሻ ፡ ሊሆኑ ፡ የሚችሉ ፡ ነገሮች ፡ ይገኛሉ ። ከደንበኛው ፡ ባላጋራ ፡ ጋር ፡ ዝምድና ፡ ወይም ፡ ልዩ ፡ ዓይነት ፡ ትውውቅ ፡ ካለው ፡ ጉዳዩን ፡ ላለመቀበል ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ይኖረዋል ። ይህንንም ፡ ለደንበኛቸው ፡ አስረድተው ፡ ጉዳዩን ፡ የማይቀበሉ ፡ ሞልተዋል ።

ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ በአሜሪካን ፡ አገር ፡ ያለው ፡ ልምድ ፡ እኛ ፡ ከምንከተለው ፡ ልምድ ፡ የተለየ ፡ አይደለም ። በአንድ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ በጥብቅና ፡ መቆም ፡ ወይም ፡ አለመቆሙ ፡ የጠበቃውን ፡ ፍላጎት ፡ የሚጠይቅ ፡ እንጂ ፡ የሚያስገድደው ፡ ሕግ ፡ የለም ። ቢሆንም ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ ተከሶ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ከቀረበና ፡ ጉዳዩ ፡ ከተጀመረ ፡ በኋላ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ጠበቃውን ፡ እንዲቆም ፡ ካዘዘው ፡ እንዳይቆም ፡ የሚከለክለው ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ምክንያት ፡ ከሌለ ፡ በስተቀር ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ትእዛዝ ፡ ቆሞ ፡ ሊከራከር ፡ ይገደዳል ። እንዲሁም ፡ ገንዘብ ፡ ለሌለው ፡ ደኃ ፡ ሰው ፡ ቆሞ ፡ እንዲከራከር ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የጠየቀው ፡ እንደሆነ ፡ ትእዛዙን ፡ ተቀብሎ ፡ መከራከር ፡ ይኖርበታል ።

በእኛ ፡ አገር ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ጠበቃን ፡ ለአንድ ፡ ነገር ፡ እንዲቆም ፡ የሚያዘው ፡ ነገሩ ፡ የወንጀል ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ነገር ፡ የተሻሻለው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ አንቀጽ ፡ ፶፪ ፡ ሲደነግግ ፡—

«...ስለራሱም ፡ ለመከላከል ፡ የጠበቃ ፡ ረዳትነት ፡ ለማግኘት ፡ መብት ፡ አለው ። ነገር ፡ ግን ፡ ተከሳሹ ፡ በራሱ ፡ ችሎታ ፡ ወይም ፡ በገንዘቡ ፡ ጠበቃ ፡ ለመግዛት ፡ ያልቻለ ፡ እንደሆነ ፡ በሚወሰነው ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ጠበቃ ፡ ያቆምለታል» ፡ ይላል ።

ስለዚህ ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ለአንድ ፡ በወንጀል ፡ ለተከሰሰ ፡ ሰው ፡ ቆሞ ፡ እንዲከራከር ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ባዘዘው ፡ ጊዜ ፡ ትእዛዙን ፡ ተቀብሎ ፡ በነፃ ፡ ይከራከርለታል ። ከዚህ ፡ ቀደም ፡ እንደገለጽነው ፡ ዳኞች ፡ ጠበቆችና ፡ ሕግ ፡ አስከባሪዎች ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሚያዝበትን ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ እንዲመካከሩበት ፡ የተሰነዘረ ፡ ሐሳብ ፡ አለ ። ይሁንና ፡ ጉዳዩ ፡ አከራካሪ ፡ ሆኗል ። እስከአሁንም ፡ ጠበቆች ፡ ከፍርድ ፡ ሚኒስቴርና ፡ ከከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ፕሬዚዳንት ፡ ጋር ፡ በመጸጸፍ ፡ ላይ ፡ ናቸው ።

ጠበቆች ፡ በትእዛዝ ፡ እንዲቆሙ ፡ የሚያደርገው ፡ አንቀጽ ፡ ፶፪ ።

«...በሚወሰነው ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ጠበቃ ፡ ያቆምለታል» ይላል። ስለዚህ ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ሕገ ፡ መንግሥቱ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ የወጣ ፡ ሕግ ፡ ስለሌለ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በቀጥታ ፡ ተከራክሩ ፡ ብሎ ፡ ሊያዝ ፡ የሚያስችለው ፡ ሥልጣን ፡ አከራካሪ ፡ ነው ። ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ አንድን ፡ ጠበቃ ፡ በወንጀል ፡ ተከሶ ፡ በራሱም ፡

ችሎታ : ሆነ : በገንዘቡ : ጠበቃ : ሊያቆም : ላልቻለው : ሰው : ቆሞ : እንዲከራከር : የሚያዘዘው : በየትኛው : ሥልጣኑ : እንደሆነ : መጠይቅ : ቢቀርብ : በሕገ : መንግሥቱ : መሠረት : ነው : የሚል : መልስ : ይሰጣል ። ይሁን : እንጂ : የሕገ : መንግሥቱ : አንቀጽ : ፶፪ : የሌላ : ዝርዝር : ሕግ : ምንጭ : እንጂ : ፍርድ : ቤቱ : በምን : ዓይነት : ሁኔታ : ጠበቆችን : ማዘገገ : እንደሚችል : አይናገርም ። ይሁንና : እስካሁን : ጠበቆች : ከፍርድ : ሚኒስቴርም : ሆነ : ከከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : የሚጻጻፉት : ደብዳቤዎች : ተሰፋ : የሚሰጧቸው : ስላልሆኑ : የታዘዙትን : እየተቀበሉ : መከራከር : ላይ : ይገኛሉ ።

በጠበቆች : በኩል : የተዘነጋ : የሚመስለው : የፍርድ : ቤቱን : ትእዛዝ : ተቀብለው : ወደ : ክርክሩ : ከገቡ : በኋላ : ምንም : እንኳን : በነፃ : የቆሙ : ቢሆንም : ጉዳዩን : በጥሞና : ተከታትለው : የጥብቅና : ሥራቸውን : በሚገባ : አለማከናወናቸው : ነው ። መጀመሪያውኑ : ጉዳዩን : ሲቀበሉ : ሙሉ : ፈቃደኛነታቸውን : አያሳዩም ፤ አንዳንዶች : ከፍርድ : ቤቱ : ጋር : ብዙ : ይጨቃጨቃሉ ። አንዳንዶቹ : ጠበቆች : ተከሳሾቹንም : ወሳኒ : ቤት : ሄደው : አያነጋግሩም ። በቀጠሮው : ቀን : ተከሳሹ : እምነት : ክህደት : ሊሰጥ : ይችላልን : ተብለው : ሲጠየቁ : በጊዜ : እጥረት : ምክንያት : ተከሳሹን : አላነጋገርኩትም : ነገር : ግን : ምን : አለ : ይሰጥ : ይላሉ ። ጻኞቹም : በዚህ ነገር : እየተናደዱ ፤ የነገሩ : መነሻ : እምነት : ክህደቱ : ሆኖ : ሳለ : አንዴት : ነገሩን : ሳያጠኑት : እምነት : ክህደቱን : እንዲሰጥ : ይመክሩታል : በማለት : ጠበቆችን : ሲወቅሱ : ብዙ : ጊዜ : ይሰማል ።

ከዚህ : በላይ : በአጭሩ : የገለጽነው : አንድ : ጠበቃ : አንድን : ጉዳይ : ከመቀበሉ : በፊት : መፈጸም : ስለሚገባውና : በእርግጥም : ስለሚፈጽመው : እንዲሁም : ከተቀበለ : በኋላ : ምን : ዓይነት : ግዴታ : እንዳለበት : ነው ። አንድ : ጠበቃ : ከደንበኛው : ተዋውሎ : አንድን : ክርክር : ወደ : ፍርድ : ቤት : ከወሰደ : በኋላ : በፈለገ : ጊዜ : ከነገሩ : መውጣት : ይችላልን ? ይህም : የሚመራን : በጠበቃውና : በደንበኛው : መካከል : የሚፈጸመው : ስምምነት : ተራ : የውል : ስምምነት : ነው : ወይንስ የተለየ : ግዴታን : የሚፈጥር : የውል : ስምምነት : ነው : የሚለው : ነው ። ይህ : ጥያቄ : አከራካሪ : በመሆኑ : በሌሎች : አገሮች : ብዙ : ጽሑፍ : ተጽፈውበታል ። ስለ : ወንጀል : ነገር : አስቀድመን : ባለፉት : ገጾች : ስለዘረዘርን : ወደዚያው : አንመለስም ። ለምሳሌ : ያህል : ግን : የምንጠቅሳቸው : አንዳንድ : ነገሮች : ይኖራሉ ። በፍትሐ : ብሔር : ጉዳዮች : አንድ : ጠበቃ : ከደንበኛው : ጋር : ተዋውሎ : ነገሩን : ከተቀበለ : በኋላ : በፈለገ : ጊዜ : ከነገሩ : ሊወጣ : ይችላልን : የሚለውን : ጥያቄ : ለመመለስ : በጠበቃና : በደንበኛው : መካከል : ያለውን : ግንኙነት : በሰፊው : መመርመር : ያስፈልጋል ።

የጠበቃና : የደንበኛው : ግንኙነት : (በአጠቃላይ) : (በሰፊው) : ሲታሰብ : የውክልና : ግንኙነት : ነው ። አንድ : ወኪል : በተወከለበት : ነገር : አንድ : ሶስተኛ : ሰው : ወይም : ባይተዋር : ሳይሆን : ልክ : ባለቤቱ : ሊሠራው : ቢችል : ይሠራው : እንደነበር : አድርጎ : መሥራት : አለበት ። የውክልና : ዋና : ዓላማው : ባለቤቱ : በችሎታ : ማጣት ፤ ወይም : በሥራ : ብዛት : ወይም : በሌላ : በማንኛውም : ምክንያት : ሊሠራ : የማይችለውን : ወይም : ሊሠራ : የማይፈቅደውን : ሥራ : እንደራሴ : ሆኖ : እንዲሠራለት : ሌላውን : ሰው : በእኔ : ስም : ስለእኔ : ሆኖ : ይሥራልኝ : ብሎ : ሥልጣን : ሰጥቶ : መተካት : ስለሆነ : ወኪሉ : የሚሠራው : ሁሉ : ባለቤቱ : እንደሠራው : ይቆጠራል ። የኢትዮጵያ : የፍትሐብሔር : ሕግም : ይህን : ክፍል : «አንደራሴነት» የሚለው : ለዚህ : ነው ። ጠበቃ : በሕግ : ረገድ : የተለየ : የሙያ : ችሎታ : ስላለው :

ወኪል : የሚሆነው እንዳንድ : ነፃ : ተቋራጭ : መሆኑን : የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ይደነግጋል ።

የኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሔት : ፫ኛው : ቮሊዩም : ቁጥር : ፩ : ይግባኝ : ባይ : ታደሰ : ድልነሳሁ : መልስ : ሰጭ : በቀለኝ : ካሣ : በሚለው : መዝገብ : ውስጥ : የሚከተለው : ተተንትኋል ።

«...በኢትዮጵያ : የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪ሺ፯፻፴፪ : እንደተጻፈው : ስለ : አእምሮ : ሥራ : ውሎችና : ስለ : ጥብቅና : አገልግሎቶች : እንደሚከተለው : ይደነግጋል ። በዕውቀታቸው : ለማገልገል : ውል : የሚገቡ : ሁሉ : እንደጠበቆችና : ሌሎችም : ውል : የገቡበትን : ግዴታ : ለመፈጸም : በግል : ኃላፊዎችና : ተጠያቂዎች : ናቸው : በማለት : ሕጉ : ግዴታ : ጥሎባቸዋል ። አንቀጽ : ፪ሺ፯፻፴፫ : እንደሚያመለክተው : ግን : ውል : የገቡበት : ግዴታ : መሠረት : የሚፈጸመው : ሥራ : የበረከተና : መጠኑ : የበዛ : በሆነ : ጊዜ : ጠበቃው : በራሱ : መሪነትና : ተቆጣጣሪነት : የሚሠሩትን : የቅርብ : ረዳቶቹን : እያዘዘ : ግዴታውን : ሊፈጽም : እንደሚችል : በሕጉ : ተደንግጓል ።»

«እንዲሁም : ጠበቃውና : ደንበኛው : በሕጉ : መሠረት : የተሳሰረ : እምነትና : የተጠበቀ : ምሥጢር : በመካከላቸው : እንዲኖር : ተገቢ : ነው» ።

ሲል : የጠበቃውን : ሥራ : ይገልጻል ። እንግዲህ : የጠበቃውና : የደንበኛው : ግንኙነት : ሰፊ : ያለ : ሲሆን : ጠበቃ : በፈቃዱ : ከጀመረው : ጉዳይ : ሊወጣ : ፈልጎ : ውለታውን : ቢሰርዝ : የሚገደድበት : ነገር : የለም ። የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪ሺ፯፻፴፰ : ይህንኑ : ይደነግጋል ። ይሁን : እንጂ : ለአደረገውም : አገልግሎት : ተመጣጣኝ : ገንዘብ : ብቻ : ለመውሰድ : መብት : እንዳለውና : እንዲሁም : የበለጠ : አበል : አስቀድሞ : የወሰደ : ከሆነ : ደንበኛው : የከፈለው : እንዲመለስ : መጠየቅ : ይችላል ።

እንግዲህ : በዚህ : አነጋገር : አንድ : ጠበቃ : አንድ : ጉዳይ : ተቀብሎ : ሊነጋገር : የሚገባው : ውል : የሚያሳድርበት : ግዴታ : እስከዚህም : ድረስ : ከሌላው : ውል : የተለየ : አይደለም ። የሆነ : ሆኖ : ጠበቃው : ከነገሩ : ውስጥ : እስካለ : ድረስ : ብዙ : ግዴታዎች : አሉበት ። ይህ : በሌላውም : የስምምነት : ውል : ውስጥ : የተለመደና : ያለ : ነው ። ይሁንና : የጥብቅና : ሞያ : ስለ : እውነት : ፍለጋ : የሚደረገውን : ጥረት : ለማውጣት : የሚያስችል : ታላቅ : ሥራ : ስለሆነ : የጥብቅና : ሞያቸውን : ለማበርከት : ስምምነት : የሚያደርጉ : ጠበቆች : የገቡበትን : ግዴታ : አክብረው : እንዲገኙ : የሕግ : ሥነ : ምግባር : ያስገድዳቸዋል ። ጥብቅና : እንደንግድ : የሚታይ : ሥራ : ስላልሆነ : የገንዘብን : ትርፍ : ብቻ : በማየት : አለበቂ : ምክንያት : የጀመሩትን : ነገር : ግብ : ሳያደርሱ : መካከል : ላይ : ጥሎ : መሄድ : ተገቢ : አይደለም ። ጥብቅናን : እንደ : ንግድ : ሥራ : ይዘው : ደንበኛቸውን : ከውላቸው : ውጪ : ገንዘብ : በማስጨመር ፤ ገንዘብ : የተቀበሉበትን : ጉዳይ : ችላ : በማለትና : ትኩስ : ትኩሱን : ብቻ : በማባረር : ደንበኞቻቸውን : የሚያበሳጩ : ሞልተዋል ። እንዲሁም : ብዙዎችም : ጠበቆች : አጀንዳቸው : ሙሉ : መሆኑን : እያወቁ : ሰባትና : ስምንት : ፋይል : በተለያዩ : ችሎቶች : በአንድ : ቀን : በማስቀጠር : ሁሉንም : ለማዳረስ : ባለመቻላቸው : በደንበኛቸው : ላይ : ኪሣራ : የሚያስቆርጡ : አያሌ : ጠበቆች : እንዳሉ : የታወቀ : ነው ። ደንበኛቸው : ወደ : ፍርድ : ቤት : የማይመጣ : ከሆነም : ባለመቅረባቸው : መዝገቡን : የሚያዘጉበትና : ወይንም : በሌለበት : የሚያስፈርዱ

በት : እንዲሁ : ይገኛሉ ። ደንበኛቸውን : ጉዳት : ላይ : ከመጣላቸውም : በላይ : የነገር : መገባደጃ : ምክንያት : ሊሆኑ : ከሚችሉት : ምክንያቶች : ውስጥ : አንዱ : የእነርሱ በቀጠሮ : አለመገኘት : ነው ። በቀጠሮው : ቢገኙም : እንኳን : ለክርክሩ : በቂ : ዝግጅት : አድርገው : ስለማይመጡ : መልስ : ወይም : የመልስ : መልስ : መስጠት : ሲኖርባቸው : ለጊዜው : እዚያው : ፍርድ : ቤት : ውስጥ : ወይም : በዋዜማው : ለይድረስ : የተጫጫረ : መልስ : ስለሚያቀርቡ : ደንበኛቸውን : ጉዳት : ላይ : ከመጣላቸውም : ሌላ : የዳኝነትን : ሥራ : አካሄድ : ይረዳሉ : ተብሎ : የተጣለባቸውን : ኃላፊነት : ከጉዳት : ያደርጉታል ።

በወንጀል : ነገር : አንድ : ጠበቃ : በፍርድ : ቤት : ትእዛዝ : የቆመ : እንደሆነ : በቀላሉ : ሊወጣ : አይችልም ። በቂ : ምክንያት : ካለው : ግን : ለፍርድ : ቤቱ : አመልክቶ : ሲቀበለው : ሊወጣ : ይችላል ። አንዳንድ : ጠበቆች : እውነቱን : ደብቀው : ፍርድ : ቤት : ክርክሩ : በሚቀጥልበት : ጊዜ : በክርክሩ : ውስጥ : ለመቀጠል : ስለሚችገሩ : ከጉዳዩ : እንደውጣ : በማለት : የሚያመለክቱ : አሉ ። ምናልባትም : አንድ : ተከላኛ : ወንጀል : መፈጸሙ : የማያጠራጥር : የሆነ : እንደሆነ : ጠበቃው : ይህን : ዓይነቱን : ሰው : ለመርዳት : መሞከሩ : ከፍርድ : ቤት : ሥራ : አመራር : ጋር : የሚጋጭ : ይመስለው : ይሆናል ። እርግጥ : አንድ : ወንጀል : የሠራ : ሰው : ተገቢውን : ቅጣት : ሳይቀበል : ሲቀር : ለጎሊናም : ሆነ : ለሕጋዊ : አስተሳሰብ : ትክክለኛ : አይደለም ። አንድ : ጠበቃ : ደንበኛው : ወንጀል : የሠራ : ቢመስለውም : እንኳን : የራሱን : ስሜት : ወደ : ጉን : በመተው : ለተከሰሰው : ሰው : የሚገባውን : ሕጋዊ : መከላከያ : ማቅረብ : አለበት ፤ ምንም : እንኳ : የተከላኛውን : ጥፋተኛነት : ጠበቃው : ቢገነዘብም : ማየት : ያለበት : ተከላኛ : ይህን : ጥፋት : ሊፈጽም : የቻለው : በምን : ምክንያት : እንደሆነ ፤ ራሱን : ለማዘዝ : የሚችል : ወይም : የማይችል : መሆኑን : አእምሮው : ትክክለኛ : መሆን : አለመሆኑን : ሳያስብና : ሳያውቀው : ድርጊቱን : የፈጸመ : መሆን : አለመሆኑን : ይህንንና : ይህንን : የመሳሰሉ : ምክንያቶች : በማፍለቅ : ሊደገፍ : የሚችልበትን : መከላከያ : ማዘጋጀት : አለበት ። ተከላኛ : ወንጀሉን : የፈጸመ : መሆኑን : ጠበቃው : ቢያምንም : የወንጀሉን : አፈጻጸም : ማስረዳት : ያለበት : ዐቃቤ : ሕጉ : በመሆኑ : የጠበቃው : ጥረት : ያለ : አገባብና : ያለ : በቂ : ማስረጃ : በተከላኛው : ላይ : እንዳይፈረድበት : መሞከር : መሆን : አለበት ። መጨረሻም : በተከላኛው : ላይ : የተመሰከረበት : ቢሆንም : እንኳን : የጠበቃው : ግዳጅ : እዚህ : ላይ : አይቆምም ። የተከላኛው : ጥፋት : የመጀመሪያ : ጊዜ : ጥፋቱ : ሊሆን : ስለሚችል : ጠባዩ : ወንጀሉን : ከፈጸመበት : ጊዜ : በኋላ : መሻሻል : ያሳየና : የተጸጸተ : መሆኑን : የሚመለከት : መሆኑንና : ወደፊትም : እንደዚህ : ያለውን : ሰው : እስር : ቤት : ለረጅም : ጊዜ : ማቆየት : ጎብረተ : ሰቡን : የማይጠቅምና : በተከላኛው : ላይ : የቅጣቱ : መብዛት : ምንም : የማይጨምርለት : መሆኑን : ይህን : የመሳሰሉትን : ማመልከት : ቅጣቱ : እንዲቃለልለት : ወይም : በአመክሮ : እንዲቃለፍና : ይህንንና : ይህንን : የመሳሰሉትን : ለፍርድ : ቤቱ : ማሳሰብና : ማመልከት : ተገቢ : ተግባሩ : ነው ።

ጠበቃ : ለአንዱ : ደንበኛው : እስከመጨረሻው : ድረስ : መታገል : ቢኖርበትም : ደንበኛው : ለምሳሌ : በሐሰት : የመሐላ : ቃል : ለመስጠት : መክራ : ማድረጉን : ቢያውቅ : ሊያስጠነቅቀውና : እንደዚህ : ዓይነቱን : ነገር : እንዲያቆም : ነግሮ : ምክሩ : ተቀባይነት : ሲያጣ : ሁኔታው : ከዳኝነት : ሥራ : አካሄድ : ጋር : የሚጋጭ : በመሆኑ : ከነገሩ : መውጣት : ወይም : ሌላ : ተገቢ : እርምጃ : መውሰድ : ይችላል ። ይህም : ከደንበኛው : እንደሚያጣላው : አያጠራጥርም ። ይሁን : እንጂ : ጠበቃ :

እውነትን ፡ ፍለጋ ፡ ለሚደረገው ፡ ጥረት ፡ ረዳት ፡ ስለሆነ ፡ የፍርድ ፡ ቤቱን ፡ ጥቅም ፡ መጠበቅና ፡ ሞያውን ፡ ማስከበር ፡ አለበት ።

ጠበቃው ፡ ለደንበኛው ፡ ያለበትን ፡ ግዴታ ፡ ከመደምደማችን ፡ በፊት ፡ አንድ ፡ ልናብራራው ፡ የሚገባ ፡ ነጥብ ፡ አለ ። ይኸውም ፡ ጠበቃ ፡ ለአንድ ፡ ደንበኛ ፡ ቆሞ ፡ ሲከራከር ፡ ከቆየ ፡ በኋላ ፡ ነገሩን ፡ አስወስኖ ፡ ከጨረሰ ፡ በኋላ ፡ ይህ ፡ የቀድሞ ፡ ደንበኛው ፡ ከሌላ ፡ ሰው ፡ ጋር ፡ ሙግት ፡ ቢኖረው ፡ ለዚህ ፡ ለሌላው ፡ ተከራካሪ ፡ ወገን ፡ ቆሞ ፡ ይህንኑ ፡ የቀድሞ ፡ ደንበኛውን ፡ ይሞግተዋልን ፡ የሚል ፡ ጥያቄ ፡ ነው ። ለምሳሌ ፡ በካናዳ ፡ ጠበቃ ፡ የድሮ ፡ ደንበኛውን ፡ አይፈልገው ፡ እንደሆነ ፡ ማስፈቀድ ፡ አለበት ፡ የሚል ፡ አስተያየትና ፡ ልማድ ፡ አለ ። ይሁንና ፡ የእኛ ፡ ጠበቆች ፡ የሚመለከቱት ፡ ጥቅማቸውን ፡ ስለሆነ ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ደንበኛዬ ፡ ነበር ፡ ብለው ፡ ፈጽሞ ፡ እንቢ ፡ አይሉም ። ይህ ፡ ደንበኛ ፡ ተባራሪ ፡ ከሆነ ፡ ምንም ፡ ሳያቅማማ ፡ ለሌላው ፡ ተከራካሪ ፡ ወገን ፡ ቆሞ ፡ ይሞግተዋል ። ይህም ፡ የውክልና ፡ ሥልጣንን ፡ ይመለከታል ። ውክልናው ፡ ለአንድ ፡ ጉዳይ ፡ ብቻ ፡ ከነበረ ፡ የቀድሞ ፡ ደንበኛን ፡ መሞገት ፡ የተለመደ ፡ ሆኗል ። ጠቅላላ ፡ የውክልና ፡ ሥልጣን ፡ ቢኖረውም ፡ እንኳ ፡ ጥቅሙን ፡ ተመልክቶ ፡ ውክልናውን ፡ አውርዶ ፡ ወደ ፡ አዲሱ ፡ ደንበኛ ፡ የሚሄድ ፡ ሞልቷል ። የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ አሠራር ፡ ከሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ወጪ ፡ ነው ። ጠበቃው ፡ ከድሮ ፡ ደንበኛው ፡ አስቀድሞ ፡ በነበራቸው ፡ ግንኙነት ፡ ምክንያት ፡ ብዙ ፡ ምስጢር ፡ ማወቅ ፡ ስለሚችል ፡ እንደገና ፡ ሲሞግተው ፡ ሊጎዳው ፡ ይችላል ። ስለዚህ ፡ ማስፈቀዱ ፡ ተገቢ ነው ።

አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ለሌላው ፡ ጠበቃ ፡ ያለበት ፡ ግዴታ ፤

አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ለሌላው ፡ ጠበቃ ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ ግዴታና ፡ ኃላፊነት ፡ አለበት ፤ ምንስ ፡ ያህል ፡ ግዴታውን ፡ ያከብራል ፡ የሚለውን ፡ ጥያቄ ፡ ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ እንመረምራለን ። ከጥቂት ፡ ዓመታት ፡ በፊት ፡ የሙግት ፡ መክፈቻ ፡ ስድብ ፡ ነበር ፡ ይባላል ። አንዱ ፡ ጠበቃ ፡ ሌላውን ፡ ተከራካሪ ፡ ጠበቃና ፡ ባላጋራውን ፡ ካልሰደበና ፡ ካላዋረደ ፡ ደንበኛው ፡ ፈጽሞ ፡ አይደሰትበትም ። አሁን ፡ ግን ፡ ጠበቆች ፡ ለደንበኞቻቸው ፡ ጉዳይ ፡ ሁሉ ፡ ሲሰዳደቡና ፡ ሲጣሉ ፡ መሞሉ ፡ ፍሬ ፡ የሌለው ፡ መሆኑን ፡ በመረዳትና ፡ በትምህርትም ፡ ኃይል ፡ የሚያጣላቸው ፡ ነገር ፡ አለመኖሩን ፡ በማወቅ ፡ ወደ ፡ መግባባት ፡ ገደማ ፡ ናቸው ። ይሁንና ፡ በጠበቆች ፡ መካከል ፡ ትጎትና ፡ ቅን ፡ ልቦና ፤ የወዳጅነት ፡ መንፈስ ፡ መኖር ፡ ይገባዋል ። ይህ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ መጠኑ ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ነው ፡ የሚለውን ፡ ጥያቄ ፡ መመለስ ፡ ተገቢ ፡ ነው ። ትጎትና ፡ ይታያል ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ከልብ ፡ የመነጨ ፡ አይደለም ፤ እንደምናየው ፡ አንዱ ፡ ጠበቃ ፡ የሌላውን ፡ ችሎታና ፡ እውቀት ፡ ሲንቅና ፡ ሲያንኳስስ ፡ ይሰማል ። ይህ ፡ አድራጎት ፡ ከጠበቆች ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ደንብ ፡ ውጭ ፡ ነው ። በጠበቆች ፡ መካከል ፡ ትጎትናና ፡ የወንድማማችነት ፡ መንፈስ ፡ መኖር ፡ ይገባዋል ። ለምሳሌ ፡ በአሜሪካን ፡ አገር ፡ በየጠቅላይ ፡ ግዛቱ ፡ የሚገኙት ፡ ጥቂት ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበሮች ፡ በውስጥ ፡ ደንባቸው ፡ ውስጥ ፡ ከዚህ ፡ ዓለም ፡ በሞት ፡ ለተለየ ፡ ጠበቃ ፡ ቤተሰቦች ፡ ወይም ፡ ለሚቼ ፡ ቤተ ፡ ዘመዶች ፡ ዋጋ ፡ ሳይጠይቁ ፡ በነፃ ፡ ምክር ፡ መስጠትና ፡ የጥብቅና ፡ አገልግሎት ፡ ማበርከት ፡ የተደነገገ ፡ ነው ። በጠበቆች ፡ መካከል ፡ ቅን ፡ ልቦና ፡ መኖር ፡ ይገባዋል ። ይኸውም ፡ በብዙዎች ፡ አገሮች ፡ የጠበቆች ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ደንብ ፡ በግልጽ ፡ የተደነገገ ፡ ነው ። ለምሳሌ ፡ የካናዳ ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ የሥነ ፡ ምግባር ፡ ደንብ ፡ ቁጥር ፡ ፬ (፪) እንዲህ ፡ ይላል ። «ጠበቃ ፡ የደንበኛውን ፡ ጥቅምና ፡ ትክክለኛ ፡ ፍትሕ ፡ የማያንድል ፡ ከሆነ ፡ ለሌላው ፡ ተከራካሪ ፡ ጠበቃ ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ ቀናና ፡ ምቹ ፡ እንዲሆን ለት ፡ መጣር ፡ ይገባዋል ።» ሆኖም ፡ በሀገራችን ፡ እንደምናየው ፡ በጠበቆች ፡ መካከል

ቅን፡ ልቦና፡ የለም ፤ ለምሳሌ፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ ጉዳዩን ፡ የሚቀጥርበት ፡ ቀን ፡ ለአንደኛው ፡ ጠበቃ ፡ ምቹ ፡ በማይሆንበት ፡ ጊዜ ፡ ለሌላው ፡ ተከራካሪ ፡ ጠበቃ ፡ ቀን ፡ ቢለወጥ ፡ ምንም ፡ የሚገባው ፡ ነገር ፡ ሳይኖር ፡ እንዲሁ ፡ እንቅፋት ፡ ለመሆን ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ የቀጠሮውን ፡ ቀን ፡ በመቃወም ፡ ሌላው ፡ ጠበቃ ፡ ችግር ፡ ሳይ፡ እንዲወድቅ ፡ ይጥራል ። ይኸውም ፡ ፋይሉን ፡ ለማዘጋት ፤ ኪሣራ ፡ ለማስቆረጥ ፤ በጠቅላላው ፡ ሌላው ፡ ጠበቃ ፡ በሌለበት ፡ ለመጠቀም ፡ ነው ። አንዳንዴም ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ በቀጠሮው ፡ ቀን ፡ ባለመቅረቡ ፡ የሚቀጥለውን ፡ ቀን ፡ ቀጠሮ ፡ ያልሰማ ፡ ሆኖ ፡ ሌላውን ፡ ተከራካሪ ፡ ጠበቃ ፡ ለመቹ ፡ እንደተቀጠረ ፡ ሲጠይቀው ፡ በዚህን ፡ ጊዜ ፡ ይመስለኛል፡ የሚል ፡ አጠራጣሪ ፡ መልስ ፡ በመስጠት ፡ ሲገባው ፡ ይሞክራል ። ይህ ፡ አለመተባበር ፡ የጠበቆችን ፡ ሥራ ፡ አፈጻጸም ፡ ያንድላል ፡ እንጂ ፡ ለቆሙበት ፡ ጉዳይ ፡ በምንም ፡ አይረዳም ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ጠበቆች ፡ በችሎት ፡ ፊት ፡ ለመከራከር ፡ ሲቀርቡ ፡ መደማመጥና ፡ ተራ ፡ መጠበቅ ፡ አለባቸው ። እንደሚታየው ፡ ግን ፡ ለመናገር ፡ በመሽቀቅዳደም ፡ ፍሬ ፡ ነገሩን ፡ ትተው ፡ እርስ ፡ በእርሳቸው ፡ ሲነታረኩ ፡ ከመቀያየም ፡ ሌላ የፍርድ ፡ ቤቱንና ፡ የራሳቸውን ፡ ጊዜ ፡ በከንቱ ፡ ያጠፋሉ ። በተጨማሪም ፡ ሁለቱ ፡ ባለጉዳዮች ፡ እርስ ፡ በርሳቸው ፡ ቢቀያየሙ ፡ ጠበቆቹ ፡ ለቆሙበት ፡ ክርክር ፡ እንጂ ፡ ባለጉዳዮቹን ፡ መስለው ፡ ቂም ፡ ለመበቀል ፡ በመካከላቸው ፡ የጥላቻ ፡ መንፈስ ፡ መፍጠር ፡ የለባቸውም ። ጠበቆች ፡ ለአንድ ፡ ዓይነት ፡ ዓላማ ፡ የቆሙ ፡ ሰዎች ፡ በመሆናቸው ፡ በመካከላቸው ፡ የመተባበርና ፡ የወንድማማችነት ፡ መንፈስ ፡ መኖር ፡ ይገባዋል ። ቀደም ፡ ብለን ፡ እንዳየነው ፡ ጥብቅና ፡ ንግድ ፡ አይደለም ። የንግድ ፡ ሥራ ፡ ዓላማው ፡ ትርፍ ፡ ስለሆነ ፡ ነጋዴዎች ፡ ብዙ ፡ ዓይነት ፡ ዘዴ ፡ በመጠቀም ፡ አንዱ ፡ የአንደኛውን ፡ ደንበኛ ፡ ቢወስድበት ፡ ፈጽሞ ፡ ነውር ፡ አይደለም ። ጥብቅና ፡ ሞያ ፡ በመሆኑ ፡ የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ አድራጎት ፡ በሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ በጣም ፡ የተከለከለ ፡ ነው ። አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ እንደምናየው ፡ አንዱ ፡ ጠበቃ ፡ የሌላውን ፡ ጠበቃ ፡ ችሎታ ፡ በማንኳሰስ ፡ ከባላጋራ ፡ ጋር ፡ ይስማማል ፤ ከሁለት ፡ ፊት ፡ ይበላል ፡ እያለ ፡ በማግረድና ፡ ስሙን ፡ በማጥፋት ፡ ደንበኞቹን ፡ በማሸሸና ፡ ወደርሱ ፡ እንዲመጡ ፡ በማድረግ ፡ ሊጠቀም ፡ ይሞክራል ።

በችሎት ፡ ውስጥ ፡ ጠበቃው ፡ በሚከራከርበት ፡ ጊዜ ፡ ባለማስተዋልም ፡ ሆነ ፡ በችኩላ ፡ አግባብ ፡ የሌለውን ፡ አንቀጽ ፡ ቢጠቅስ ፡ ወይም ፡ ስህተት ፡ ቢያደርግ ፡ ሌላው ፡ ተከራካሪ ፡ ጠበቃ ፡ ወዲያውኑ ፡ ሊያገንን ፤ ሊተቸውና ፡ ሊያስቅበት ፡ ይሞክራል ። ይኸውም ፡ ቂም ፡ ለመውጣት ፤ የሚፈልገውን ፡ ደንበኛውን ፡ ለማስደሰትና ፤ የተሻለ ፡ ጠበቃ ፡ መስሎ ፡ ለመታየት ፡ በማሰብ ፡ የሚያደርገው ፡ ነው ፡ ከማለት ፡ በስተቀር ፡ ሌላ ፡ ምክንያት ፡ የሚኖረው ፡ አይመስልም ። ይህም ፡ በሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ የተከለከለ ፡ አድራጎት ፡ ነው ። የበላይነትና ፡ የበታችነት ፡ ስሜት ፡ በጠበቆች ፡ መካከል ፡ መፈጠር ፡ የለበትም ። ስለዚህ ፡ በጠቅላላው ፡ ሌላው ፡ ተከራካሪ ፡ ወገን ፡ ባለማስተዋልና ፡ በችኩላ ፡ ምክንያት ፡ በሚያደርገው ፡ አነስተኛ ፡ ስህተት ፡ ወዲያው ፡ ከአፋ ፡ ቀልቦ ፡ ማሳጣት ፡ ፈጽሞ ፡ ተገቢ ፡ ድርጊት ፡ አይደለም ።

ጠበቃ ፡ ለሌላው ፡ ጠበቃ ፡ ካለበት ፡ ግዴታ ፡ አንዱ ፡ ደግሞ ፡ በሚከራከሩበት ፡ ጉዳይ ፡ የተከራካሪውን ፡ ጠበቃ ፡ ፈቃድ ፡ ሳይጠይቅ ፡ በቀጥታ ፡ ባለጉዳዩን ፡ ማለት ፡ የደንበኛውን ፡ ባላጋራ ፡ ማነጋገር ፡ ነው ። አንዳንድ ፡ ጠበቆች ፡ ግን ፡ ሌላውን ፡ ተከራካሪ ፡ ጠበቃ ፡ አልፈውና ፡ ዘለው ፡ ደንበኛውን ፡ ይህን ፡ ጉዳይ ፡ በዕርቅ ፡ ብንጨርሰው ፡ አይሻልም ፡ ወይ ፡ እያሉ ፡ የሚያነጋግሩና ፡ የሚያግባቡ ፡ ይገኛሉ ። ይኸውም ፡ ጠበቃው ፡ የገባበት ፡ እንደሆነ ፡ ነገሩን ፡ ያከብደዋል ፤ ወይም ፡ አይስማማበትም ፡ ብለው ፡ በማመን ፡ ነው ። አንዳንዶቹም ፡ ባለጉዳዩን ፡ ለጠበቃህ ፡ አትንገረው ፡ እርሱ ፡ የገባበት ፡ እንደሆነ ፡ እሺ ፡ አይልም ፡ ያስቸግራል ፤ እያሉ ፡ ባለጉዳዮቹን ፡ ይመክሯቸዋል ። ጉዳ

ዩን ፡ እንደተመከረው ፡ ለጠበቃው ፡ ሳይነግር ፡ በዕርቅ ፡ ለመጨረስ ፡ ከተስማሙ ፡ በኋላ ፡ ባለጉዳዩ ፡ ከጠበቃው ፡ ጋር ፡ ስለአገልግሎት ፡ ዋጋ ፡ ባላቸው ፡ ስምምነት ፡ ስለ ፡ አከፋፈሉ ፡ ችግር ፡ ስለሚገጥመው ፡ በሙሉ ፡ እንዳይጠይቀው ፡ ወደ ፡ ጠበቃው ፡ አማላጅ ፡ ይልክበታል ። እንግዲህ ፡ ይህን ፡ ሁሉ ፡ ችግር ፡ የሚያስከትለው ፡ ሌላው ፡ ጠበቃ ፡ የሕጉን ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ በመተላለፍ ፡ ተገቢ ፡ ያልሆነ ፡ መንገድ ፡ በመከተሉ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ በጠቅላላው ፡ አነጋገር ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ የዳኝነትን ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ ይረዳል ፡ ተብሎ ፡ ከተሾመና ፡ ጥብቅናን ፡ የሚያኮራ ፡ ሞያ ፡ አድርጎ ፡ ከያዘ ፡ ቀደም ፡ ብለን ፡ እንደገለጽነው ፡ ለመንግሥትና ፡ ለሕዝብ ፤ ለፍርድ ፡ ቤት ፤ ለደንበኛውና ፡ ለሌላው ፡ ጠበቃ ፡ ያሉበትን ፡ ግዴታዎችና ፡ ኃላፊነቶች ፡ በሚገባ ፡ ማክበርና ፡ መፈጸም ፡ ስላለበት ፡ ከላይ ፡ የተገለጸውን ፡ ጉድለት ፡ ካላስወገደ ፡ በመንግሥት ፡ የተጣለበትን ፡ አደራ ፡ ከግብ ፡ አደረሰ ፡ ለማለት ፡ አያስደፍርም ።

ስለዚህ ፡ ወደ ፡ ጥብቅና ፡ ሥራ ፡ የሚመጣሩት ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ ለጥቅም ፡ ፍለጋ ፡ ሳይሆን ፡ ሕገ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፤ ኅብረተ ፡ ሰቡ ፡ እንዲረዳ ፡ ከፍተኛ ፡ ኃላፊነት ፡ እንደተጣለባቸው ፡ ማወቅና ፡ ሞያው ፡ እንዲከበር ፡ መጣር ፡ አለባቸው ።

በአሁኑ ፡ ዓይነት ፡ አቋም ፡ በጠበቆች ፡ መካከል ፡ የመተባበርና ፡ የመፈቃቀድ ፡ እንዲሁም ፡ የመከባበር ፡ መንፈስ ፡ ሊኖር ፡ አይችልም ። ለምሳሌ ፡ የእንግሊዝ ፡ አገር ፡ ጠበቆች ፡ የጠነከረ ፡ የአንድነት ፡ መንፈስ ፡ በጣም ፡ የሚደነቅ ፡ ነው ። ይህንንም ፡ የትብብር ፡ መንፈስ ፡ ከሚያጠነክሩት ፡ ምክንያቶች ፡ መካከል ፡ ጥቂቶች ፡ በየቀኑ ፡ ያላቸው ፡ ግንኙነትና ፡ እንዲሁም ፡ በየጊዜው ፡ የሚደረገው ፡ የመገናኛ ፡ የምሳ ፡ ወይም ፡ የራት ፡ ግብዣ ፡ ነው ። ከሀገራችን ፡ ምሳሌ ፡ ብንጠቅስ ፡ በአዲስ ፡ አበባ ፡ ከተማ ፡ በነጋዴዎች ፡ ምክር ቤት ፡ ውስጥ ፡ ምክር ቤቱ ፡ የራት ፡ ግብዣ ፡ በማድረግ ፡ አዋቂዎች ፡ እየተጠሩ ፡ ጠቃሚ ፡ ንግግርና ፡ ውይይት ፡ ይደረጋል ። ጠበቆችም ፡ ተመሳሳይ ፡ የሆነ ፡ ዝግጅት ፡ ቢያደርጉ ፡ ሞያቸውን ፡ ለማስከበር ፡ በመካከላቸውም ፡ የአንድነት ፡ መንፈስ ፡ ለመፍጠር ፡ ይቻላል ።

ጠበቆች ፡ ለልዩ ፡ ልዩ ፡ አካላት ፡ ያላቸውን ፡ ግዴታ ፡ ከመደምደማችን ፡ በፊት ፡ ለሞያው ፡ የአለባቸውን ፡ ግዴታ ፡ መመልከት ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ። ቀደም ፡ ብለን ፡ እንደገለጽነው ፡ ሁሉ ፡ ጥብቅና ፡ ክብር ፡ ያለው ፡ ሞያ ፡ ነው ። ከንግድ ፡ ሥራም ፡ እንዴት ፡ እንደሚለይ ፡ አይተናል ። አንድ ፡ ጠበቃ ፡ የተወሰኑትን ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ማክበርና ፡ ሌሎችም ፡ ጠበቆች ፡ ማክበራቸውን ፡ መከታተል ፡ አለበት ። የካናዳ ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ደንብ ፡ ቁጥር ፡ ፭/፩ ፡ እንዲህ ፡ ይላል ።

«የሞያውን ፡ ክብርና ፡ ከፍተኛነት ፡ መጠበቅ ፡ ግዴታ ፡ ነው ። እንዲሁም ፡ አለ ፡ ፍርሃትና ፡ አለአድልዎ ፡ ደንበኛ ፡ የዳኝነት ፡ መልክ ፡ ባለው ፡ ድርጅት ፡ ፊት ፡ ከሞያ ፡ ውጭ ፡ ወይም ፡ የማታለል ፡ ተግባር ፡ አንድ ፡ የሞያው ፡ አባል ፡ ሲፈጽም ፤ ማጋለጥ ፡ አለበት ፤ እንዲሁም ፡ የሞያው ፡ አባል ፡ ደንበኛውን ፡ በድህረ ፡ በሚባልበት ፡ ጊዜ ፡ ምንም ፡ ሳያመነታ ፡ ጉዳዩን ፡ ተቀብሎ ፡ መቆም ፡ አለበት» ።

በሌሎችም ፡ አገሮች ፡ ተመሳሳይ ፡ ደንቦች ፡ እንዳሉ ፡ አይጠረጠርም ። የእኛ ፡ አገር ፡ ጠበቆች ፡ ሞያውን ፡ እንደ ፡ ንግድ ፡ ስለሚቆጥሩት ፡ የሚገባውን ፡ ክብር ፡ ሊያገኙ ፡ አልቻለም ። ሆኖም ፡ አሁን ፡ በመቋቋም ፡ ሳይ ፡ የሚገኘው ፡ የአዲስ ፡ አበባ ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ በሞያው ፡ ሥራ ፡ ከተሰማሩት ፡ ጠበቆች ፡ በሙሉ ፡ እንኳ ፡ ባይሆን ፡ የአብዛኞቹን ፡ ድጋፍ ፡ ቢያገኙ ፡ እና ፡ ጠበቆች ፡ አንድ ፡ አቋም ፡ ይዘው ፡ በአንድ ፡ ድምፅ ፡ ቢናገሩ ፡ አዳማጭ ፡ የግድ ፡ ማግኘት ፡ ይችላሉ ። የተበላሹትን ፡ ነገሮች ፡

ሁሉ ፡ ለማረምና ፡ ሞያውን ፡ ፈጽሞ ፡ ንጹህ ፡ በማድረግ ፡ ሕዝቡ ፡ በማጎበሩ ፡ ላይ ፡ እምነት ፡ እንዲጥልበት ፡ ለማድረግ ፡ ያስችላል ። በአሁኑ ፡ ይዞታ ፡ ግን ፡ ጠበቆች ፡ የሚገባቸውን ፡ ክብር ፡ ያላገኙና ፡ ምንም ፡ እምነት ፡ ያልተጣለባቸው ፡ ናቸው ። በሌላ ፡ አገር ፡ ጠበቃ ፡ አንድ ፡ አንድ ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፡ ባለሥልጣን ፡ ይቆጠራል ። በሀገራችን እንኳ ፡ በአሥመራ ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ የፈለገውን ፡ መዝገብ ፡ ከሬጅስትራሩ ፡ ቢሮ ፡ ገብቶ ፡ ለማገላበጥ ፡ አስፈላጊ ፡ ከሆነም ፡ ከችሎት ፡ ወደ ፡ ችሎት ፡ በራሱ ፡ ኃላፊነት ፡ ሊወስድ ፡ ይችላል ። ይህ ፡ ሙብት ፡ ደንበኛው ፡ የለውም ፤ ምክንያቱም ፡ የሚጠቅመውን ፡ ማስረጃ ፡ ያጠፋል ፤ ይወስዳል ፡ ተብሎ ፡ ስለሚገመት ፡ ነው ። ጠበቃው ፡ ግን ፡ ትልቅ ፡ ኃላፊነት ፡ የተጣለበት ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ስለሚታመን ፡ የፈለገውን ፡ መዝገብ ፡ መመልከት ፡ ይችላል ። በሌሎች ፡ የኢትዮጵያ ፡ ግዛቶች ፡ ግን ፡ መዝገብ ፡ የሚሄደው ፡ በተላላኪ ፡ እጅ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ጠበቃ ፡ የተላላኪን ፡ ያህል ፡ እንኳን ፡ እምነት ፡ የተጣለበት ፡ አይደለም ፡ ማለት ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ የጥብቅና ፡ ሞያ ፡ አስቀድሞ ፡ ንጹሕ ፡ ሲሆንና ፡ ጠበቃው ፡ ክብር ፡ የሚገባው ፡ መሆኑን ፡ እራሱ ፡ ጠበቃው ፡ ሲያሳይና ፡ ሞያውን ፡ ሲያስከብር ፡ ሌሎችም ፡ ለጥብቅና ፡ ሙያ ፡ ከፍተኛ ፡ ሥፍራ ፡ እንደሚሰጡት ፡ አይጠረጠርም ። ስለዚህ ፡ አሁን ፡ ካለንበት ፡ ችግር ፡ ለመውጣት ፡ መፍትሔዎቹ ፡ ብዙ ፡ ሊሆኑ ፡ ሲችሉ ፡ ለዘለቄታው ፡ መሠረታዊ ፡ መፍትሔው ፡ ግን ፡ የጠበቆች ፡ ማህበር ፡ ብቻ ፡ ነው ።

የቅጣት ፡ እርምጃዎች ፤

በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ስለ ፡ ጥብቅና ፡ አቋም ፡ ስንመረምር ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ ሲጠይቅ ፡ አስቀድሞ ፡ ጠባዩ ፡ መልካም ፡ መሆኑ ፡ መረጋገጥ ፡ እንዳለበት ፡ ገልጸናል ።

ወደ ፡ ጥብቅና ፡ ሥራ ፡ ከተሰማራም ፡ በኋላ ፡ ይህንን ፡ መልካም ፡ ጠባዩን ፡ መልቀቅ ፡ የለበትም ። ጠበቆች ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ በሙያቸው ፡ ምክንያት ፡ ከተራው ፡ ሰው ፡ የተለዩ ፡ ግዴታዎች ፡ እንዳሉባቸው ፡ ብናውቅም ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜም ፡ ይህንን ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ፈጽሞ ፡ እንደማያከብሩ ፡ ተገልጿል ። በጥብቅና ፡ ሙያ ፡ ከተሰማሩ ፡ በኋላ ፡ የሕግን ፡ ምግባር ፡ የሚተላለፉና ፡ ለዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ ጠባያቸው ፡ ተስማሚ ፡ ያልሆኑት ፡ ጠበቆች ፡ ከጥብቅናቸው ፡ ሊወገዱ ፡ ይችላሉ ። ይህም ፡ ሥልጣን ፡ በ፲፱፻፴፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ የዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ አዋጅ ፡ በጾኛው ፡ አንቀጽ ፡ መሠረት ፡ ለፍርድ ፡ ሚኒስትሩ ፡ የተሰጠ ፡ ስለሆነ ፡ ደንቡ ፡ በሕግ ፡ ክፍል ፡ ማስታወቂያ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፳፯/፲፱፻፵፬ ፡ ወጥቷል ። በዚህም ፡ የሕግ ፡ ክፍል ፡ ማስታወቂያ ፡ እንደተመለከተው ፡ የፍርድ ፡ ሚኒስቴሩ ፡ ወይም ፡ ሚኒስትሩ ፡ ሥልጣን ፡ የሰጠው ፡ ሰው ፡ አምስት ፡ አባሎች ፡ ያሉበት ፡ የጠበቆች ፡ ያስተዳደር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ (ዲስፕሊን) ፡ ኮሚቴ ፡ ያቆማል ፡ ስለሚል ፡ ሚኒስትሩ ፡ አምስት ፡ ሰዎች ፡ በየጊዜው ፡ እየመረጡ ፡ በጠበቆች ፡ ላይ ፡ የሚቀርበውን ፡ አቤቱታ ፡ እየመረመሩ ፡ ሐሳባቸውን ፡ ያቀርባሉ ። የፍርድ ፡ ሚኒስትሩ ፡ የፈለጉትን ፡ ሰው ፡ ለመምረጥ ፡ ሥልጣን ፡ አላቸው። ይሁንና ፡ በልማድ ፡ የሚሰሙት ፡ ክፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ሁለት ፡ አባሎች ፡ ሲሆኑ ፡ እነርሱም ፡ ጠቅላይ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግና ፡ የጠበቆች ፡ ዲሬክቲቮን ፡ ዲሬክተር ፡ ናቸው ። አንዳንዴም ፡ ከዳኞች ፡ ወይም ፡ ክፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ባልደረባ ፡ አንድ ፡ አባል ፡ ሊመረጥ ፡ ይቻላል ። የቀሩት ፡ ሁለቱ ፡ ግን ፡ ከጠበቆች ፡ መካከል ፡ ችሎታና ፡ እምነት ፡ ያላቸው ፡ በአባልነት ፡ ይሾማሉ። ይህ ፡ ለሸዋ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ ብቻ ፡ ሲሆን ፡ በኤርትራ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ እንዲሁ ፡ ተመሳሳይ ፡ ሥልጣን ፡ ያለው ፡ የጠበቆች ፡ ያስተዳደር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ (ዲስፕሊን) ፡ ኮሚቴ ፡ አለ ። እንዲሁም ፡ በቀሩት ፡ ጠቅላይ ፡

ግዛቶች ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሰብሳቢ ፡ ዳኛ ፡ የኮሚቴው ፡ ሰብሳቢ ፤ ሲሆን ፡ የዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ዳኛ ፤ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ም/ፕሬዚዳንት ፤ ሬጅስትራሩ ፡ እና ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ሹም ፡ በአባልነት ፡ በጠበቆች ፡ ላይ ፡ የሚቀርበውን ፡ ቅሬታ ፡ ይምረምራሉ ፤ አዲስ ፡ አበባ ፡ የሚመጡት ፡ በይግባኝ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

የዚህ ፡ የጠበቆች ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ (ዲ.ሲ.ፕሊን) ፡ ኮሚቴ ፡ ሥራ ፡ ምን ፡ እንደሆነ ፡ የሕግ ፡ ክፍል ፡ ማስታወቂያ ፡ ቁ. ፩፻፷፯/፲፱፻፵፬ ፡ አንቀጽ ፡ ፰ (፪) ሲገልጽ ፤

«የኮሚቴው ፡ ተግባር ፡ በማናቸውም ፡ ጊዜ ፡ በጥብቅና ፡ መዝገብ ፡ የገባ ፡ ሰው ፡ በመዝገብ ፡ ገብቶ ፡ ሳለ ፡ ወይም ፡ በመዝገብ ፡ ለመግባት ፡ ማመልከቻ ፡ አቅርቦ ፡ በነበረበት ፡ ጊዜ ፡ የማይገባ ፡ ሥራ ፡ ሠርቷል ፡ ሲባል ፤ የሠራው ፡ ሥራ ፡ ሰውየውን ፡ ለዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ ይህ ፡ ጠባዩ ፡ የማይሰማ ፡ ያደረገው ፡ እንደሆነ ፡ ማናቸውንም ፡ ሥራውንና ፡ ጠባዩን ፡ ለመመርመር ፡ በምርመራ ፡ ያገኘውን ፡ ነገር ፡ በጽሑፍ ፡ ሚኒስትሩ ፡ ሥልጣን ፡ ለሰጠው ፡ ሰው ፡ በፍጥነት ፡ ማቅረብ ፡ ነው» ።

የኮሚቴው ፡ ሥራ ፡ ለጥብቅና ፡ ሥራ ፡ ተገቢ ፡ ያልሆነ ፡ ድርጊት ፡ የፈጸመውን ፡ ጠበቃ ፡ እንደ ፡ አስፈላጊነቱ ፡ ከጥብቅና ፡ በመሰረዝም ፡ ሆነ ፡ ለተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ በማሳገድ ፡ እርምጃ ፡ እንዲወሰድበት ፡ ለሚኒስትሩ ፡ ሐሳብ ፡ መስጠት ፡ ነው ። ይሁንና ፡ ይግባኝ ፡ ካልተባለ ፡ በስተቀር ፡ የኮሚቴው ፡ ውሳኔ ፡ መጽደቅ ፡ እንደማያስፈልገውና ፡ የጸና ፡ እንደሆነ ፡ ሚኒስትሩ ፡ ለኮሚቴው ፡ በደብዳቤ ፡ ሥልጣን ፡ ሰጥተዋል ።

ይህ ፡ ኮሚቴ ፡ በጠበቆች ፡ ላይ ፡ የሚቀርበውን ፡ ቅሬታ ፡ ለመመርመር ፡ በሳምንት ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ ይሰበሰባል ። አቤቱታ ፡ የቀረበበት ፡ ጠበቃ ፡ ለክሱ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ መልስ ፡ ይዞ ፡ መቅረብ ፡ እንዲችል ፡ መጥሪያ ፡ እንዲደርሰው ፡ ይደረጋል ። ራሱ ፡ ቀርቦ ፡ ወይም ፡ ጠበቃ ፡ ይዞ ፡ ሊከላከል ፡ ይችላል ። ራሳቸው ፡ ጠበቃ ፡ ሆነው ፡ ጠበቃ ፡ ይዞ ፡ ለመቅረብ ፡ ግን ፡ ብዙዎች ፡ እንደ ፡ ዕፍረት ፡ ስለሚቆጥሩት ፡ ብቻቸውን ፡ ይቀርባሉ ። ይኸውም ፡ ጠበቃ ፡ ይዞ ፡ የመጣ ፡ እንደሆነ ፡ ጠበቃ ፡ ሆኖ ፡ እንዴት ፡ መከራከር ፡ ያቅተዋል ፡ ለራሱ ፡ ያልሆነ ፡ እንዴት ፡ ለሰው ፡ ጉዳይ ፡ መቆም ፡ ይችላል ፡ የሚል ፡ አስተያየት ፡ ይጥሉብኛል ፡ ሲል ፡ የጠበቃ ፡ ዕርዳታ ፡ አይፈልግም ። በ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከወለጋ ፡ ጠቅላይ ፡ ግዛት ፡ የተከሰሰ ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ የሚረዳው ፡ ጠበቃ ፡ ይዞ ፡ መቅረቡ ፡ ይታወሳል ፤ እንዲሁም ፡ ከላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ የሕግ ፡ ክፍል ፡ ማስታወቂያ ፡ አንቀጽ ፡ ፰/፭/ መሠረት ፡ የተከሰሰው ፡ ጠበቃ ፡ ይጠቅመኛል ፡ የሚለውን ፡ መከላከያ ፡ ለኮሚቴው ፡ ለማሰማትና ፡ ማስረጃ ፡ ለማቅረብ ፡ መብት ፡ አለው ። በኮሚቴው ፡ ውሳኔ ፡ ቅሬታ ፡ የተሰማው ፡ ጠበቃ ፡ ለሚኒስትሩ ፡ በስምንት ፡ ቀን ፡ ውስጥ ፡ ይግባኝ ፡ ለማለት ፡ መብት ፡ አለው ።

በጠበቆች ፡ ላይ ፡ የሚቀርበው ፡ አቤቱታ ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ በግል ፡ አቤት ፡ ባዮች ፡ ሲሆን ፡ አልፎ ፡ አልፎ ፡ ግን ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ በኩልም ፡ በዲ.ሲ.ፕሊን ፡ እርምጃ ፡ እንዲወሰድባቸው ፡ ለፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ በቀጥታ ፡ የሚጻፍ ፡ ጭምር ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ በተጠቀሰው ፡ የሕግ ፡ ክፍል ፡ ማስታወቂያ ፡ ቁ.፱ ፡ መሠረት ፡ «ማናቸውም ፡ ክርክር ፡ በሚደረግበት ፡ ጊዜ ፡ ጠበቃው ፡ በጠባዩ ፡ ፍርድ ፡ ቤትን ፡ ያቃለለ ፡ ወይም ፡ ለዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ ያልተሰማ ፡ መሆኑን ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የተመለከተ ፡ እንደሆነ ፡ ወዲያውኑ ፡ ከጥብቅና ፡ ሥራው ፡ ከአንድ ፡ ወር ፡ ለማይበልጥ ፡ ጊዜ ፡ እንዲታገድ ፡ ወይም ፡ ከሁለት ፡ መቶ ፡ ሃምሳ ፡ ብር ፡ በማይበልጥ ፡ መቀጫ ፡ እንዲቀጣ ፡ ለማዘዝ ፡ ይቻላል» ፡ ስለሚል ፡ የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሥልጣን ፡ ጠባብ ፡

ነው ። ስለዚህ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ከጥብቅና ፡ የማገድ ፡ ውሳኔው ፡ ለአጭር ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ስለሆነ ፡ ጥፋተኛውን ፡ ጠበቃ ፡ በገንዘብ ፡ ብቻ ፡ ይቀጣና ፡ ከጥብቅናው ፡ ስለማገዱ ፡ ጉዳይ ፡ እርምጃ ፡ እንዲወሰድበት ፡ ወደ ፡ ፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ይጽፋል ። አንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ ምንም ፡ ሳይቀጣ ፡ በቀጥታ ፡ ለፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ የሚጽፍበት ፡ ጊዜ ፡ አለ ። ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ በ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ሀብት ፡ እያለው ፡ በድሃ ፡ ደንብ ፡ ዳኝነት ፡ ሳይከፍልበት ፡ በነፃ ፡ ፋይል ፡ እንዲከፍትለት ፡ የሐሰት ፡ የመሐላ ፡ ቃል ፡ በመስጠቱ ፡ ባላጋራዎቹ ፡ ተቃውመው ፡ ንብረት ፡ እንዳለው ፡ አስመሰክሩበት ። ፍርድ ፡ ቤቱም ፡ የዳኝነት ፡ ገንዘብ ፡ እንዲከፍል ፡ ከወሰነ ፡ በኋላ ፡ ጠበቃው ፡ ለዳኝነት ፡ ሥራ ፡ አካሄድ ፡ የማይስማማ ፡ መሆኑን ፡ በመግለጽ ፡ የዲ.ሲ.ፕሊን ፡ እርምጃ ፡ እንዲወሰድበት ፡ ለፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ደብዳቤ ፡ ጻፈ ። ከዚህ ፡ በኋላ ፡ የጠበቆች ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ (ዲስፕሊን) ፡ ኮሚቴ ፡ ጉዳዩን ፡ ከመረመረ ፡ በኋላ ፡ ጠበቃውን ፡ ከጥብቅና ፡ ሥራው ፡ አግዶ ፡ አድራጎቱ ፡ ወንጀል ፡ ስለነበረ ፡ ጠቅላይ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ የወንጀል ፡ ክስ ፡ እንዲመሠረትበት ፡ አድርጎ ፡ አሁን ፡ ጉዳዩ ፡ ወንጀል ፡ ችሎት ፡ ውስጥ ፡ በቀጠሮ ፡ ላይ ፡ ይገኛል ።

ከላይ ፡ የተገለጸው ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ አማካይነት ፡ ጠበቆች ፡ ሙያቸውን ፡ የሚጻረር ፡ ድርጊት ፡ ሲፈጽሙ ፡ የሚታገዱበት ፡ ሁኔታ ፡ ነው ።

ነገር ፡ ግን ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ ጠበቆች ፡ ላይ ፡ እርምጃ ፡ የሚወሰደው ፡ የግል ፡ ተበዳይ ፡ ወይም ፡ አቤት ፡ ባይ ፡ ለጠበቆች ፡ ክፍል ፡ የደረሰበትን ፡ ጉዳይ ፡ ሲያመለክት ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ለምሳሌ ፡ አቤት ፡ ባዩ ፡ ለጠበቆች ፡ አስተዳደር ፡ ክፍል ፡ እገሌ ፡ የተባለው ፡ ጠበቃ ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ የኔ ፡ ነገር ፡ ፈጅ ፡ ሆኖ ፡ ወይም ፡ ጉዳዩን ፡ በሽምግልና ፡ አይቶት ፡ ሳለ ፡ አሁን ፡ በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ለሌላው ፡ ባላጋራዬ ፡ ጠበቃ ፡ ሆኖ ፡ ይሞግተኛል ፡ ሲል ፡ በጽሑፍ ፡ ያመለክታል ። ከዚህ ፡ ሌላ ፡ የአቤቱታው ፡ ምክንያት ፡ በጣም ፡ የተለያየ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ የሚቀርቡት ፡ አቤቱታዎች ፡ ግን ፡ አቶ ፡ እገሌ ፡ የተባለው ፡ ጠበቃ ፡ ገንዘብ ፡ በልቶ ፡ አልተከራከረልንም ፤ መዝገብ ፡ አዘጋብኝ ፤ በየቀጠሮው ፡ አይቀርብልኝም ፤ የአካፈልኩትን ፡ ሚስጢር ፡ ወይም ፡ ማስረጃ ፡ ለባላጋራዬ ፡ ሰጠብኝ ፤ ወይም ፡ ለዳኝነት ፡ የሰጠሁትን ፡ ገንዘብ ፡ ፋይሉን ፡ ሳይከፍትልኝ ፡ ለራሱ ፡ ጥቅም ፡ አዋለው ፡ የሚልና ፡ ይህን ፡ የመሳሰሉት ፡ ናቸው ። ኮሚቴው ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ መምሪያ ፡ ስለሌለው ፡ ማለትም ፡ ጠበቆች፡ከጥብቅናቸው ፡ የሚወገዱባቸው ፡ ሁኔታዎች ፡ (ምክንያቶች) ፡ ተዘርዝረው ፡ ስለአልወጡና ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ደንብ ፡ ስለሌለ ፡ እንዲሁም ፡ ጠበቆች ፡ ምን ፡ ጊዜ ፡ የጥብቅናን ፡ ሙያ ፡ ደንብ ፡ እንደሚተላለፉ ፡ ማወቅ ፡ ስለማይቻል ፡ ውሳኔ ፡ ለመስጠት ፡ ያዳግተዋል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ጠበቃው ፡ ግልጽ ፡ የሆኑ ፡ ጥፋቶች ፡ መፈጸሙን ፡ እያወቁ ፡ ማለትም ፡ ለምሳሌ ፤ አቤት ፡ ባዩ ፡ ጠበቃዬ ፡ በቀጠሮ ፡ ባለመቅረቡ ፡ መዝገብ ፡ አዘጋብኝ ፡ የሚል ፡ አቤቱታ ፡ እያቀረቡ ፡ በኮሚቴው ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ አባል ፡ ጠበቆች ፡ አቤቱታውን ፡ በመናቅ ፡ የዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ አድራጎት ፡ የተለመደና ፡ ማንም ፡ ጠበቃ ፡ በየቀኑ ፡ የሚፈጽመው ፡ ድርጊት ፡ ነው ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ጠበቃው ፡ መታገድ ፡ ወይም ፡ የቅጣት ፡ እርምጃ ፡ እንዲሠነዘርበት ፡ አያስፈልግም ፡ በማለት ፡ ለክሱ ፡ ብዙ ፡ ዋጋ ፡ አይሰጡትም ።

ስለዚህ ፡ ጠበቃው ፡ የሚቀጣበት ፡ ሁኔታ ፡ አነስተኛ ፡ ስለሆነ ፡ ሞያውን ፡ ንጹህ ፡ ለማድረግ ፡ አይችልም ። የቅጣቱ ፡ ሁኔታ ፡ ደግሞ ፡ በጣም ፡ ያነሠ ፡ የሚሆነው ፡ ጥፋቱ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ በግልጽ ፡ ካልተፈጸመ ፡ ወይም ፡ በጥፋተኛው ፡ ጠበቃ ፡ ላይ ፡ ተበዳዩ ፡ ባለጉዳይ ፡ ተከታትሎ ፡ አቤቱታ ፡ ካላቀረበ ፡ ኮሚቴው ፡ ጉዳዩን ፡ ተከታትሎ ፡ ስለማይደርስበት ፡ አጥፊው ፡ ጠበቃ ፡ ሳይቀጣ ፡ ይታለፋል ። አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ግደ

ታው ፡ ለመንግሥት ፤ ለፍርድ ፡ ቤት ፤ ለደንበኛው ፤ ለሌላው ፡ ጠበቃና ፡ ለሞያው ፡ መሆኑ ፡ ተገልጿል ። ከዚህ ፡ ውስጥ ፡ ግዴታውን ፡ ተላልፏል ፡ ብለው ፡ አቤቱታ ፡ የሚያቀርቡት ፡ አብዛኛውን ፡ ጊዜ ፡ ባለጉዳዮቹ ፡ ብቻ ፡ ስለሆኑ ፡ ለመንግሥት ፡ ወይም ፡ ለሌላው ፡ ጠበቃ ፡ ወይም ፡ ለሞያው ፡ ያለበትን ፡ ግዴታ ፡ ጥሷል ፡ በማለት ፡ ተከታትሎ ፡ አቤቱታ ፡ የሚያቀርብ ፡ የለም ። ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ በ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ለኮሚቴው ፡ (አዲስ ፡ አበባ) ፡ የቀረቡት ፡ ጉዳዮች ፡ አሥር ፡ ብቻ ፡ ነበሩ ። ቀጥሎም ፡ በ፲፱፻፶፱ ፡ አሥራ ፡ ሰባት ፡ ጉዳዮች ፡ ቀርበዋል ፤ ከእነዚህም ፡ አሥሩ ፡ እስከ ፡ አውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ድረስ ፡ ብቻ ፡ ለመከራከር ፡ ሥልጣን ፡ ባላቸው ፡ ጠበቆች ፡ ላይ ፡ የቀረበ ፡ ነበር ። በ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ እስከ ፡ መጋቢት ፡ ወር ፡ ድረስ ፡ ለኮሚቴው ፡ አሥራ ፡ አንድ ፡ ጉዳዮች ፡ ቀርበው ፡ ሁለቱ ፡ ውሳኔ ፡ አግኝተዋል ። በአገሪቷ ፡ ፪፻፳፰ ፡ ያህል ፡ ጠበቆች ፡ መኖራቸው ፡ ሲታወቅ ፡ አቤቱታ ፡ የሚቀርብባቸው ፡ ግን ፡ በጣም ፡ ጥቂት መሆናቸውን ፡ ቁጥሩ ፡ ያስረዳል ። አቤቱታ ፡ የቀረበባቸው ፡ ጠበቆች ፡ ቁጥር ፡ ሊያንስ ፡ የቻለው ፡ ጠበቆች ፡ የሕግን ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ አክባሪዎች ፡ ሆነው ፡ ሳይሆን ፡ በቅርብ ፡ የሚከታተላቸው ፡ ባለመኖሩ ፡ ነው ። አቤቱታ ፡ በሚቀርብባቸውም ፡ ላይ ፡ እጅግ ፡ ከባድ ፡ ቅጣት ፡ አይወሰንባቸውም ፤ ለምሳሌ ፡ በ፲፱፻፶፱ ፡ ዓ ፡ ም ፡ አንድ ፡ ጠበቃ ፡ የሐሰት ፡ ቃለ ፡ መሐላ ፡ በመስጠቱ ፡ አንድ ፡ ዓመት ፡ ብቻ ፡ ከጥብቅና ፡ እንዲወገድ ፡ ተወስኖበታል ። ይሁንና ፡ የቅጣቱ ፡ ዓይነት ፡ በሶስት ፡ ሊከፈል ፡ ይችላል ። ይኸውም ፡ በወቀሳ ፡ ማለፍ ፤ ለተወሰነ ፡ ጊዜ ፡ ማገድ ፤ ከጥብቅና ፡ ሥራ ፡ ፈጽሞ ፡ ማገድ ፡ ናቸው ።

የቅጣቱ ፡ ማነስና ፡ መብዛት ፡ ብዙ ፡ አከራካሪ ፡ መሆን ፡ አይገባውም ፤ ነገር ፡ ግን ፡ የሚያሳዝነው ፡ አጥፊው ፡ ጠበቃ ፡ ጥፋቱ ፡ ሳይገለጥበት ፡ ሞያውን ፡ እያገደፈ ፡ መኖሩ ፡ ነው ። አንድ ፡ ጠበቃ ፡ ሌላው ፡ ጠበቃ ፡ የሕግን ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ የሚጸረር ፡ ድርጊት ፡ ሲፈጽም ፡ ዝም ፡ ብሎ ፡ ማሳለፍ ፡ የለበትም ፤ ከግዴታዎቹ ፡ አንዱ ፡ ይህንን ፡ ጥፋት ፡ ለተገቢው ፡ ድርጅት ፡ ማመልከት ፡ ነው ። ከላይ ፡ ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ የተጠቀሰው ፡ ማለት ፡ የሐሰት ፡ ቃለ ፡ መሐላ ፡ በመስጠት ፡ የተከሰሰው ፡ ጠበቃ ፡ ጉዳዩ ፡ ለኮሚቴው ፡ በቀረበ ፡ ጊዜ ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ጉዳዩን ፡ እኛ ፡ መርምረንና ፡ አጣርተን ፡ እስከንልክ ፡ ድረስ ፡ ኮሚቴው ፡ ጉዳዩን ፡ እንዳያይ ፡ ሲሉ ፡ ለፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ደብዳቤ ፡ ጽፈው ፡ ነበር ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ጥያቄያቸው ፡ ተቀባይነት ፡ አላገኘም ። ይኸውም ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ መከራ ፡ ጠበቃው ፡ የማህበሩ ፡ አባል ፡ ስለነበረ ፡ እርሱን ፡ ለመርዳት ፡ እንጂ ፡ የኮሚቴውን ፡ የሥራ ፡ አመራር ፡ ለማቃናት ፡ የታሰበ ፡ ባለመሆኑ ፡ ነበር ። የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ምግባር ፡ የዚህን ፡ ዓይነት ፡ መልክ ፡ የያዘ ፡ ከሆነ ፡ ለሙያ ፡ ተስማሚ ፡ ያልሆኑት ፡ ጠበቆች ፡ የሚወገዱበት ፡ ዕድል ፡ በጣም ፡ የመነመነ ፡ ይሆናል ። የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ግዴታው ፡ ምን ፡ እንደሆነ ፡ በሚከተለው ፡ ክፍል ፡ ስለሚተነተን ፡ በዚህ ፡ አርዕስት ፡ ውስጥ ፡ ማውሳት ፡ አያሻም ።

የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ አቋምና ፡ ግዴታው ።

ጠበቃው ፡ ለሕብረተ ፡ ሰቡና ፡ ለመንግሥቱ ፡ ያለበት ፡ ግዴታ ፡ ተብሎ ፡ በተጠቀሰው ፡ አርዕስት ፡ ውስጥ ፡ ስለጠበቃው ፡ ተግባሮች ፡ ሲተነተን ፤ እያንዳንዱ ፡ ጠበቃ ፡ ተግባሩን ፡ በትክክል ፡ ለማከናወን ፡ እንዲችል ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ቢቋቋም ፡ እንዴት ፡ እንደሚረዳው ፡ መግለጻችን ፡ የሚታወስ ፡ ነው ።

አሁን ፡ በዚህ ፡ አርዕስት ፡ ልናወሳ ፡ የምንፈልገው ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ በሌላው ፡ አገር ፡ በተለይም ፡ በአሜሪካን ፡ ውስጥ ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ ሥልጣንና ፡ ተግባር ፡ እንዳለው ፡ ሲሆን ፤ ይህ ፡ የምንዘረዝረውም ፡ ሥልጣንና ፡ ተግባር ፡ በመጠኑ ፡ በኢትዮ

ጵያም : ውስጥ : የጠበቆች : ማኅበር : ሥልጣንና : ተግባር : ሊሆን : ይገባዋል : በማለት : ነው ።

የውጪን : አገር : የጠበቆች : ማኅበር : ሥልጣንና : ተግባር : ከመዘርዘራችን : በፊት : ግን : በኢትዮጵያም : ውስጥ : ያለው : አቋም : ምን : እንደሆነ : ባጭሩ : ልንገልጽ : እንፈልጋለን ።

አሁን : በቅርቡ : የጠበቆች : ማኅበር : እየተባለ : የሚጠራ : ድርጅት : መቋቋሙ : ታውቋል ። ማኅበሩ : የመተዳደሪያ : የውስጥ : ደንብ : አለው ። ድርጅቱ : በአባልነት : ጠበቆች : ብቻ : የሚገኙበት : በመሆኑ : እንጂ : በልማድ : በየቀበሌው : ከሚሠራ : በት : የመረዳጃ : ማኅበር : የማይለይ : መሆኑን : ለማወቅ : ችለናል ። ይኸውም : ማለት : የማኅበሩ : ዓላማ : የሞተውን : መቅበር ፤ የታመመውን : ማስታመም : የተቸገረውን : መርዳት : እንጂ : የጠበቆች : ማኅበር : ተብሎ : በሌሎች : አገር : እንደሚታወቀው : የጥብቅና : ሞያን : የሚመለከት : ድርጅት : አይደለም ።

ማኅበሩ : አሁን : ካለበት : የመረዳጃነት : አቋም : ተለውጦ : የጥብቅና : ሞያን : የሚመለከት : አቋም : እንዲኖረው : ለምን : አልተደረገም : ለሚለው : ጥያቄ : የሚገኘው : መልስ : እንኳንስ : እንዲህ : ዓይነቱን : ትልቅ : ነገር : ተስማምቶ : ለመሥራትና : ለግል : ጥቅም : እንኳን : በሽርክና : ማኅበር : ለመሥራት : ጠበቆች : የማይሰማሙ : መሆናቸውን : ነው ። አሁንም : በተያዘው : የመረዳጃ : አቋም : እንኳ : አንዱ : ሌላውን : በመንቀፍና : በመውቀስ : እንዲሁም : በመናቅ : ለሰብሰባው : ተካፋይ : የሚሆኑት : ጠበቆች : ቁጥር : በጣም : አነስተኛ : መሆኑ : ታውቋል ።

ባጭሩ : በሌሎች : አገሮች : የጠበቆች : ማኅበር : እየተባለ : የሚጠራው : ድርጅት : አሁን : በኢትዮጵያ : ውስጥ : የለም ። የማኅበሩ : መኖር : አስፈላጊነት : ከፍ : ያለ : ሲሆን : አሁን : ባለው : አያያዝ : ግን : ለመቋቋም : ከፍ : ያለ : ችግር : እንደሚያጋጥም : አይጠረጠርም ። ቢሆንም : ችግር : ያጋጥመናል : ብሎ : መሸሽ : ሳይሆን : ለሚያጋጥመው : ችግር : መድኅን : በመፈለግ : የጠበቆች : ማኅበር : እንዲቋቋም : ማድረግ : የያንዳንዱ : የሕግ : ሰው : (ጠበቃ) : ተግባር : ነው ።

በኢትዮጵያ : ውስጥ : አሁን : ያለውን : አቋም : ባጭሩ : ካወሳን : ዘንድ ፤ አሁን : በውጭ : አገር : የጠበቆች : ማኅበር : እየተባለ : የሚጠራው : ድርጅት : አቋም : እንዴት : እንደሆነና : ምን : ግዳጆችም : እንዳሉበት : እንመልከት ። እያንዳንዳንም : ግዳጅ : ከተመለከትን : በኋላ : አስፈላጊ : መስሎ : ሲታይ : በኢትዮጵያ : ውስጥ : ይህ : ዓይነቱ : ግዳጅ : ሊፈጸም : መቻል : አለመቻሉንም : ሃሳብ : ልንሰጥበት : እንሞክራለን ።

ሲ.ኤል. አናንድ : የተባሉት : ጸሐፊ : «ጀኔራል : ፕሪንስፕልስ : አፍ : ሲጋል : ኤቲክስ» : በተባለው : መጽሐፍ : ውስጥ : የጠበቆችን : ማኅበር : አቋምና : ግዴታዎች : እንደሚከተለው : ዘርዘረውታል ።

የጠበቆች : ማኅበር : የመጀመሪያው : እርምጃ : የራሱን : አቋም : በትክክል : ማደርጀት : ነው ። ይህንንም : ለማድረግ : የአባሎቹን : ቁጥር : ማበርከትና : ለመቋቋሚያና : ለአንዳንድ : ዕቅዶች : ማካሄጃ : የሚረዳውን : በቂ : ገንዘብ : ከአባሎቹ : ማግኘት : ይኖርበታል ።

ዳሩ : ግን : የአባሎቹ : መምረጫ : መለኪያ : የገንዘብ : መክፈል : ችሎታ : መሆን : የለበትም ። የአባልነት : መለኪያው ፤ ከጊዜው : ጋር : በመራመድ : የሚወጡትን : ሕጎች : ተረድቶ : አገልግሎቱን : ለማበርከት : የሚያስችል : ዕውቀት : እያንዳንዱ :

አባል ፡ እንዲኖረው ፡ ሲሆን ፡ ለዚህም ፡ ችሎታ ፡ የሚያበቃው ፡ የቀለም ፡ ዕውቀት ፡ የሁለት ፡ ዓመት ፡ ጠቅላላ ፡ የኮሌጅ ፡ ትምህርት ፡ ጥናትና ፡ በተጨማሪም ፡ የሦስት ፤ ዓመት ፡ ልዩ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ጥናት ፡ ነው ።

ከዚህም ፡ ሌላ ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ በራሱ ፡ ሕግ ፡ እራሱን ፡ ችሎ ፡ የሚተዳ ደር ፡ እንዲሆንና ፡ የአባሎቹን ፡ እርምጃ ፡ የትምህርት ፡ ችሎታ ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ አሰጣጥና ፡ አከላከል ፡ የሚወሰንበት ፡ ሥልጣን ፡ በሕግ ፡ አውጭዎች ፡ ታውጆ ፡ እንዲሰጠው ፡ ያስፈልጋል ። ነገር ፡ ግን ፡ ይህ ፡ የፈቃድ ፡ አሰጣጥና ፡ አከላከል ፡ ሥልጣን ፡ አስፈላጊ ፡ በሚሆንበት ፡ ጊዜ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ቁጥጥር ፡ ስር ፡ ሊሆን ፡ ይገባዋል ።

ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ እራሱን ፡ የቻለ ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ መቋቋም ፡ ለሕግ ፡ ሞያ ፡ አንድነትን ፡ ኩራትንና ፡ የኃላፊነትን ፡ ግዴታ ፡ ይፈጥራል ።

እዚህ ፡ ነጥብ ፡ ላይ ፡ ስለኢትዮጵያ ፡ ሁኔታ ፡ ልንገልጽ ፡ የምንፈልገው ፡ ስለ አባልነት ፡ መለኪያውና ፡ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ መስጠቱ ፡ ሥልጣን ፡ ነው ። ከላይ ፡ በተገለጸው ፡ ሀሳብ ፡ ላይ ፡ የቀረበው ፡ የአባልነት ፡ መለኪያ ፡ ለጊዜው ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ጠበቆች ፡ ችሎታ ፡ ጋር ፡ የማይመጣጠን ፡ በጣም ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ መለኪያ ፡ ነው ። ይህን ፡ የተጠቀሰውን ፡ የትምህርት ፡ መለኪያ ፡ የሚያገኙ ፡ በጣም ፡ ጥቂቶቹ ፡ በመሆናቸው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ሊቋቋም ፡ የሚገባው ፡ ማኅበር ፡ መለኪያውን ፡ በመጠኑ ፡ ዝቅ ፡ ማድረግ ፡ ይኖርበታል ። በጥብቅና ፡ አሰጣጥም ፡ በኩል ፡ ለጊዜው ፡ ፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ያለውን ፡ ሥልጣን ፡ ለማስለቀቅ ፡ ችግርን ፡ ሳይፈጥር ፡ አይቀርም ። ችግሩ ፡ ሥልጣን ፡ የማስለቀቅ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ሥልጣኑን ፡ የሚረከቡ ፡ ሰዎች ፡ ባሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ማግኘቱ ፡ ነው ።

ከላይ ፡ በተጠቀሱት ፡ ጸሐፊ ፡ አስተያየት ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ሁለተኛው ፡ እርምጃ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ የሚቀመጡት ፡ ዳኞች ፡ እንዲሻሻሉ ፡ ማድረግ ፡ ነው ።

ሰዎች ፡ የዳኝነት ፡ ሥልጣን ፡ የሚያገኙበት ፡ መንገድ ፡ በየሀገሩ ፡ የተለያየ ፡ ነው ። በአንዳንድ ፡ አገሮች ፡ ዳኞች ፡ በሕዝብ ፡ ይመረጣሉ ፤ በአንዳንዶች ፡ አገሮች ፡ በልዩ ፡ ኮሚቴ ፡ ይመረጣሉ ፤ እንዲሁም ፡ በሌሎች ፡ አገሮች ፡ በባለሥልጣኖች ፡ ይሾማሉ ። ያም ፡ ሆነ ፡ ይህ ፡ በዳኝነት ፡ ሊቀመጡ ፡ የሚገባቸውን ፡ ሰዎች ፡ በበለጠ ፡ ሊያውቁ ፡ የሚችሉት ፡ እራሳቸው ፡ ጠበቆች ፡ ስለሆኑ ፤ በዳኞች ፡ ምርጫ ፡ ወይም ፡ ሹመት ፡ ላይ ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ተካፋይ ፡ እንዲሆን ፡ ቢደረግ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ጥቅም ፡ የሚሰጥ ፡ መሆኑ ፡ ተረጋግጧል ። ስለዚህ ፡ ሁለተኛው ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ተግባር ፡ አዋቂ ፡ ዳኞችን ፡ መርጦ ፡ ማዘጋጀት ፡ ሊሆን ፡ ይገባዋል ።

የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ሰስተኛው ፡ ተግባር ፡ ግልጽ ፡ ያልሆኑ ፡ ሕጎች ፡ በግልጽ ፡ በሕዝቡ ፡ ዘንድ ፡ እንዲታወቁ ፡ ማድረግ ፡ ነው ። በዚህም ፡ ረገድ ፡ በእያንዳንዱ ፡ የሕግ ፡ አንቀጽና ፡ ቃላት ፡ ላይ ፡ ሰፊ ፡ ያሉ ፡ ማብራሪያዎችን ፤ መግለጫዎችን ፡ መስጠት ፡ ተገቢያቸው ፡ ነው ፡ ማለት ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ ጉዳዩ ፡ እስከአሁን ፡ ድረስ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ምን ፡ እርምጃ ፡ እንደተወሰደና ፡ የዚህ ፡ ዓይነቱም ፡ እርምጃ ፡ እንዲሰፋፋ ፡ አስፈላጊ ፡ መሆኑን ፡ ቀደም ፡ ብለን ፡ የጠበቃውን ፡ ግዴታ ፡ በገለጽንበት ፡ ጊዜ ፡ ያቀረብነውን ፡ ሃሳብ ፡ መመልከት ፡ በቂ ፡ ነው ።

አራተኛው ፡ ተግባር ፡ በሕግ ፡ አውጭዎች ፡ የሚወጡት ፡ ሕጎች ፡ ሁሉ ፡ ያለአንዳች ፡ ልዩነት ፡ በሕዝቡ ፡ ዘንድ ፡ በእኩልነት ፡ እንዲሠሩ ፡ ማድረግ ፡ ነው ።

አምስተኛው : ተግባር ፤ ልዩ : ልዩ : ኮሚቴዎችን : በማቋቋም : ሕጎች : እንዲሻሻሉና : የፍትሐብሔር : ሥራ : ያለእንከን : የሚገሰግሥበትን : ዘዴዎች : መፈለግ ነው ። ይህንንም : ተግባር : ለመፈጸም : ልዩ : ልዩ : ጥናቶችና : ምርምሮች : በየፍርድ : ቤቶችና : በየአስፈላጊው : ቦታ : መደረግ : አለባቸው : ማለት : ነው ።

ይህ : አምስተኛው : ተግባር : ቀደም : ብሎ : የጠበቃው : ግዴታ : ተብሎ : በተጠቀሰው : አርዕስት : ውስጥ : በሰፊው : የታተተ : በመሆኑ : ተግባሩን : በይበልጥ ለመረዳት : ያኛውን : ክፍል : መመልከት : ይጠቅማል : ብለን : እናምናለን ።

«ሴሌክትድ : ሪዲንግስ : እን : ዘ : ሊጋል : ፕሮፌሽን» : በተባለው : መጽሐፍ : ውስጥ : ከላይ : የተዘረዘሩትንና : ሌሎችንም : የጠበቆችን : ማኅበር : ተግባሮች : በማጠቃለል : እንደሚከተለው : ባጭሩ : ተዘርዘሮ : ይገኛል ።

የጠበቆች : ማኅበር : ተግባሮች :-

፩/ አባሎቻቸው : በኮሚቴ : እንዲመረጡ : ማድረግና : የአባሎቻቸውም : የሕግ : ዕውቀት : ችሎታ : ከፍ : ያለ : እንዲሆን : ማድረግ ።

፪/ የጥብቅና : ፈቃድ : ያልተሰጣቸው : ሰዎች : በጥብቅና : እንዳይቆሙ : መከላከል ።

፫/ የሕግን : ድጋፍ : ለሚፈልጉ : ድሆች : ሰዎች : በወንጀልም : ሆነ : በፍትሐብሔር : ጉዳይ : ላይ : ጠበቃ : እንዲኖራቸው : ማድረግ ።

፬/ ክብራቸውና : መብታቸው : በጊዜው : ፖለቲካ : አቋም : ሳይነካ : ተጠብቀው : ትክክለኛውን : ፍትሕ : የሚሰጡ : ዳኞች : እንዲኖሩ : ማድረግ ።

፭/ ሕዝቡ : የሕግን ፤ የጠበቆችንና : የፍ/ቤቶችን : ጥቅም : እንዲያውቅ : ማስተማር ።

፮/ እያንዳንዱ : ጠበቃ : ለሕዝቡ ፤ ለደንበኛው ፤ ለሌሎች : ጠበቆችና : ለፍርድ : ቤቶች : ያለበትን : ግዴታ : እንዲያውቅና : ግዴታውን : በሥራ : ላይ : እንዲያውለው : ማድረግ ።

፯/ የሕግ : አስተዳደር : እንዲሻሻልና : ያልተዛባ : ፍትሕ : ባጭር : ጊዜ : ውስጥ : እንዲሰጥ : ማድረግ ።

፰/ ጠበቆች : የሚያደርጉትን : ጥፋት : በፍጥነት : ተከታትሎ : ተገቢውን : ቅጣት : መስጠትና : በጠበቃውም : ጥፋት : የተጎዱት : ሰዎች : ካሳ : የሚያገኙበትን : ዘዴ : መፈለግ : ናቸው ።

ቀደም : ብለን : እንደገለጽነው : እነኚህ : የዘረዘርናቸው : የጠበቆች : ማኅበር : ተግባሮች : በአሜሪካን : አገር : የሚሠራባቸው : ቢሆንም : በእንግሊዝና : በሕንድ : አገሮችም : በሥራ : ላይ : የዋሉ : ናቸው ። ዳሩ : ግን : ማስታወስ : ያለብን : የነኚህ : አገሮች : የጠበቆች : ማኅበር : ከእንደዚህ : ዓይነቱ : ሥልጣንና : ግዳጅ : ላይ : የደረሱት : ከተቋቋሙ : ከብዙ : ዓመታት : በኋላ : መሆኑን : ነው ።

በዚህ : አርዕስት : መጀመሪያ : ላይ : እንደገለጽነው : በኢትዮጵያ : ውስጥ : በአሁኑ : ጊዜ : እንኳንስ : ለማኅበሩ : ከላይ : የተዘረዘሩትን : ሥልጣንና : ግዳጆች : በሙሉ : ለማስገኘት : ይቅርና : በመሠረቱም : ማኅበሩን : ማቋቋም : አስቸጋሪ : እንደሚሆን : የማይጠረጠር : ነው ። ዳሩ : ግን : አንድ : አዝመራ : ፍሬ : ከመስጠቱ : በፊት : መሬቱ : መታረስ ፤ መጎልጎል ፤ ዘሩ : መዘራትና : አትክልቱም : መታረም ፤

እንዳለበት ፡ ሁሉ ፤ ማኅበሩም ፡ ከሚያስፈልገው ፡ ደረጃ ፡ ደርሶ ፡ የተፈለገውን ፡ ፍሬ ፡ ለማስገኘት ፡ እንዲችል ፡ መሠረቱ ፡ ካሁኑ ፡ መጣል ፡ አለበት ። ማኅበሩም ፡ ገና ፡ ከመጀመሩ ፡ የኃላፊነት ፡ ሸክም ፡ በዝቶበት ፡ በአረም ፡ እንደተዋጠ ፡ አትክልት ፡ ፍሬ ፡ ሳይሰጥ ፡ እንዳይቀር ፡ ሥልጣኑንና ፡ ግዳጁን ፡ በመጠኑ ፡ አድርጎ ፡ ሥራውን ፡ እንዲጀምር ፡ ቢደረግ ፡ ላሁኑም ፡ ሆነ ፡ ለወደፊቱ ፡ ትውልድ ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ጥቅም ፡ ይሰጣል ።

ከላይ ፡ ከተዘረዘሩት ፡ ተግባሮች ፡ ውስጥ ፡ ለሚቋቋመው ፡ የጠበቆች ፡ ማኅበር ፡ ሸክም ፡ ይሆናል ፡ ብለን ፡ የምናስበው ፤ የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ አሰጣጡ ፡ ሥልጣን ፤ የአባሎች ፡ የዕውቀት ፡ መለኪያ ፡ ሚዛንና ፡ ነፃ ፡ የጥብቅና ፡ አገልግሎትን ፡ ለድሆች ፡ ማበርከት ፡ ነው ። የጥብቅና ፡ ፈቃድ ፡ አሰጣጡ ፡ ሥልጣን ፡ ለማኅበሩ ፡ ይሰጠውና ፡ ሥልጣኑንም ፡ ሌሎች ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ማኅበሮች ፡ እንደሚሠሩበት ፡ ይሥራ ፡ ያልን ፡ እንደሆን ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ችግር ፡ ያጋጥመናል ። ምክንያቱም ፡ በአገሪቷ ፡ ውስጥ ፡ አሁን ፡ በጥብቅና ፡ ሥራ ፡ ተሠማርተው ፡ የሚገኙት ፡ አብዛኞቹ ሰዎች ፡ ጥብቅናን ፡ እንደገንዘብ ፡ ማግኛ ፡ ንግድ ፡ እንጂ ፡ እንደሞያ ፡ (ፕሮፌሽን) አድርገው ፡ ያልያዙት ፡ በመሆናቸውና ፡ ማኅበሩ ፡ ሥልጣኑን ፡ በትክክል ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ እርምጃ ፡ በሚወስድበት ፡ ጊዜ ፡ ብዙዎቹን ፡ ከጉዳት ፡ ላይ ፡ ያደርሳቸዋል ። ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ፈቃድ ፡ የመስጠቱና ፡ የመከልከሉ ፡ ሥልጣን ፡ ከባድ ፡ ኃላፊነት ፡ ያለው ፡ ሥራ ፡ በመሆኑ ፡ ይህን ፡ ኃላፊነት ፡ በጥምና ፡ የሚከታተሉ ፡ ሰዎች ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ማግኘቱ ፡ በጣም ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ አሁን ፡ የፈቃድ ፡ መስጠቱን ፡ ሥልጣን ፡ የያዘው ፡ የፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ በቅርቡ ፡ በወሰደው ፡ ጥብቅ ፡ የፈቃድ ፡ አሰጣጥ ፡ ቁጥጥር ፡ መሠረት ፡ ከቀጠለ ፡ ለጊዜው ፡ ይህ ፡ ሥልጣን ፡ በፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ እጅ ፡ ቢቆይ ፡ የተሻለ ፡ ነው ። ቢሆንም ፡ ማኅበሩ ፡ ከተቋቋመ ፡ ከፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ የጠበቆች ፡ አስተዳደር ፡ ክፍል ፡ ጋር ፡ ፈተና ፡ የማዘጋጀትም ፡ ሆነ ፡ ሁኔታውን ፡ የመመርመር ፡ መብት ፡ እንዲኖረው ፡ ማድረግ ፡ ተገቢ ፡ ነው ።

በአባሎች ፡ የዕውቀት ፡ መለኪያ ፡ በኩል ፡ በሌላው ፡ አገር ፡ ከፍተኛ ፡ ችሎታ ፡ የሚፈለግ ፡ ቢሆንም ፡ በአገራችንም ፡ ተመሳሳይ ፡ መለኪያ ፡ ይደረግ ፡ ማለት ፡ አስቸጋሪ ፡ ስለሆነ ፡ ቢያንስ ፡ ቢያንስ ፡ ከሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ የሕግ ፡ ዲፕሎማ ፡ ያለው ፡ ወይም ፡ ተመጣጣኝ ፡ የሆነ ፡ ፈተና ፡ ያለፈ ፡ መሆን ፡ ይገባዋል ። በተጨማሪም ፡ አባሎች ፡ ጥሩ ፡ ስምና ፡ ጠባይ ፡ ያላቸው ፡ መሆናቸው ፡ በሚገባ ፡ መረጋገጥ ፡ አለበት ። ስለ ፡ ነፃ ፡ የጥብቅና ፡ አገልግሎት ፡ በመጀመሪያ ፡ ክፍል ፡ ጠበቃ ፡ ለሕዝቡ ፡ ያለበት ፡ አገልግሎት ፡ የተጠቀሰ ፡ ስለሆነ ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ መድገም ፡ አያሻም ።

መደምደሚያ ።

አንድ ፡ የሕግ ፡ ጠበቃ ፡ ለልዩ ፡ ልዩ ፡ አባሎች ፡ ያለበት ፡ ግዴታና ፡ አሁን ፡ በአገራችን ፡ እንዴት ፡ እንደሚሠራበት ፡ የሚቻለውን ፡ ያህል ፡ ተገልጿል ፤ እንዲሁም በየክፍሉ ፡ መጨረሻ ፡ አስተያየት ፡ የተሰጠበት ፡ ስለሆነ ፡ እንደገና ፡ እዚህ ፡ ውስጥ ፡ ልንደግመው ፡ አያሻም ።

ይሁንና ፡ ጠበቃ ፡ ከፍተኛ ፡ ኃላፊነት ፡ ያለበት ፡ መሆኑን ፡ ወደዚህም ፡ ሥራ ፡ የሚሠማሩት ፡ ሰዎች ፡ ከፍተኛ ፡ ቁጥጥር ፡ እንዲደረግባቸውና ፡ እንዲሁም ፡ ወደ ፡ ጥብቅና ፡ ከተሠማሩ ፡ በኋላ ፡ የሕግን ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ የሚተላለፉት ፡ ጠበቆች ፡ ከፍተኛ ፡ ቅጣት ፡ እንዲወስድባቸው ፡ ያስፈልጋል ፡ ብለናል ። ግርማዊ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ኅዳር ፡ ፲፭ ፡ ቀን ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ከቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኑቨርሲቲ

የሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ ከኤክስቴንሽን ፡ ክፍል ፡ ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡ ተመርቀው ፡ ለወጡት ፡ ተማሪዎች ፡ ንግግር ፡ ሲያደርጉ ፡—

«በዳኝነት ፡ እውነትን ፡ መፈለግ ፡ ለሥራም ፡ ምርጥ ፡ ሰው ፡ መፈለግ ፡ ግዴታ ፡ ነው ። የሚመረጠውም ፡ ሕግን ፡ ከተማሩና ፡ ከራሳቸው ፡ ሥራቸውን ፡ ከሚያበልጡ ፡ መካከል ፡ ነው ። ጠበቃም ፡ በዕውነት ፡ ከሠራ ፡ ዳኛ ፡ ነው» ፡ ብለዋል ።

ስለዚህ ፡ የጥብቅና ፡ ሥራ ፡ በዚህ ፡ መልክ ፡ ቢያዝ ፡ ፍትሕ ፡ በደንብ ፡ ሊሠምር ፡ ይችላል ። ሕዝቡ ፡ ትክክለኛ ፡ ፍርድ ፡ ስለሚፈልግ ፡ ሕግና ፡ ዳኞች ፡ ብቻ ፡ ቢኖሩ ፡ ጠበቃ ፡ ከሌለ ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ ችግር ፡ እንደሚኖር ፡ በሃሳባችን ፡ መገመት ፡ እንችላለን ። ለምሳሌ ፡ አንድ ፡ ገደብ ፡ ሰው ፡ ባልሠራው ፡ ወንጀል ፡ ታስሮ ፡ ሲገባ ፡ ንጽሕናውን ፡ ለማረጋገጥ ፡ ዞር ፡ ብሎ ፡ የሚመለከተው ፡ ወደ ፡ ጠበቃ ፡ ነው ። ጠበቃ ፡ ከሌለ ፡ ንጽሕናውን ፡ ለማረጋገጥ ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ ችግር ፡ እንደሚገጥመው ፡ መገመት ፡ እንችላለን ። ጥሩ ፡ ጠበቃ ፡ ካለው ፡ ግን ፡ ትክክለኛ ፡ ፍርድ ፡ አገኛለሁ ፡ ብሎ ፡ ስለሚያምን ፡ በነፃነቱ ፡ ኩራት ፡ ይሰማዋል ።

ስለዚህ ፡ የጥብቅናን ፡ ሞያ ፡ ንጹሕ ፡ ለማድረግ ፡ ስሙንና ፡ ክብሩን ፡ የማይጠብቁ ፡ ጠበቆች ፡ ከሥራቸው ፡ የሚወገዱበት ፡ ሁኔታዎች ፡ ተዘርዝረው ፡ በደንብ ፡ መውጣት ፡ አለባቸው ። ፍርድ ፡ ቤትም ፡ ሆነ ፡ የጠበቆች ፡ የዲሲፕሊን ፡ ኮሚቴ ፡ በሚገባ ፡ እየተቆጣጠረ ፡ የአንድ ፡ ጠበቃ ፡ አድራጎት ፡ የጥብቅናን ፡ ሞያ ፡ የተላለፈ ፡ ሲመስለው ፡ ጠበቃውን ፡ ከሞያው ፡ ማስወገድ ፡ አለበት ። የፍርድ ፡ ሚኒስቴር ፡ ከዚህ ፡ ቀደም ፡ ሠራተኞች ፡ ዳኞችና ፡ ጠበቆች ፡ በዲሲፕሊን ፡ የሚቀጡበትን ፡ ዝርዝር ፡ ሁኔታ ፡ አዘጋጅቶ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ይጠና ፡ ተብሎ ፡ እስከዛሬ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ አልዋለም ። ይሁንና ፡ ደንቡ ፡ ተጠናቆ ፡ ከተዘጋጀ ፡ በኋላ ፡ እያንዳንዱ ፡ ጠበቃ ፡ እንዲከተለው ፡ መውጣት ፡ አለበት ። በተጨማሪም ፡ በሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ኮርስ ፡ ውስጥ ፡ ወይም ፡ የጠበቆች ፡ ወይይት ፡ በማድረግ ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ ፕሮግራም ፡ ውስጥ ፡ መግባት ፡ ይገባዋል ።

ጠበቆች ፡ ለራሳቸው ፡ ጥቅም ፡ ብቻ ፡ በማሰብ ፡ ሕግን ፡ ቢማሩ ፡ አይበቃም ፤ ሕዝቡም ፡ የተሻለ ፡ መንገድ ፡ በቅን ፡ ልቦና ፡ እንዲረዳና ፡ ሞያው ፡ እንዲከበር ፤ ፍትሕ ፡ እንዲሰምር ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባርንም ፡ መማር ፡ ይገባቸዋል ። ይህንኑ ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ምግባር ፡ አክብረው ፡ በእውነት ፡ ከሠሩ ፡ አገራቸውን ፡ በደንብ ፡ ረድተዋል ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ።

LEGAL ETHICS

(English Summary)

by Teferi Berhane

The author deplors that by there are no recognized rules for the professional behaviour of lawyers in Ethiopia. He also regrets the non-existence of bar associations like those existing in other countries. Being a practitioner himself he discusses the problems of lawyers and the legal profession in Ethiopia.

He strongly advocates the promulgation of rules for professional behaviour and makes suggestions as to their content. He also urges the formation of bar associations which, in his opinion, should be modelled with regard to foreign experiences.

“ፍላጎት ፡” “አንድ ፡ ነገር ፡ በእርግጥ ፡ እንደሚሆን ፡ ማወቅና» ፡ ዶሎስ ፡ ኤቪንጅዋሊስ ፡ “አንድን ፡ ነገር ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ (ዐውቆ) ፡ ማድረግ ፡ በኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ” ።

በፍጥረት ፡ ስኬት ። *

በ፲፱፻፶፯ ዓ ፡ ም ፡ የወጣው ፡ የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ወንጀለኛ ፡ የሚፈጽመው ፡ “ወንጀል” ፡ ወይም ፡ “ጥፋት” ፡ ብሎ ፡ በሰጠው ፡ ማብራሪያ ፡ ውስጥ ፡ ሁለት ፡ የአስተሳሰብ ፡ ጠባዮች ፡ ብሎ ፡ ዐውቆ ፡ ማድረግንና ፡ ቸልተኝነትን ፡ ገልጾአቸዋል ።¹ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ አንድን ፡ ሰው ፡ ከመቅጣቱ ፡ አስቀድሞ ፡ በሕገ-መሠረት ፡ ጥፋት ፡ ሠርተሃል ፡ ተብሎ ፡ በተከሰሰው ፡ ሰው ፡ አእምሮ ፡ ውስጥ ፡ ከነዚህ ፡ ከሁለቱ ፡ የአስተሳሰብ ፡ ዓይነቶች ፡ አንዱ ፡ ነበር ፡ ብሎ ፡ ማረጋገጥ ፡ ይኖርበታል ።² ከነዚህ ፡ ከሁለቱ ፡ የአስተሳሰብ ፡ ዓይነቶች ፡ የአንዱ ፡ መኖር ፡ ካልተረጋገጠ ፡ የሰው-ዬው ፡ ድርጊትም ፡ ሆነ ፡ ከድርጊቱ ፡ የተነሳ ፡ የደረሰ ፡ ጉዳት ፡ ማለትም ፡ ድርጊቱ ፡ የሌላን ፡ ሰው ፡ ሞት ፡ ቢያስከትል ፡ ወይም ፡ በንብረት ፡ ላይ ፡ ጥፋት ፡ ቢያደርስ ፡ «ድንገተኛ ፡ አደጋ»³ ነው ፡ ስለሚባል ፡ በሕግ ፡ በኩል ፡ ተጠያቂነቱ ፡ በወንጀል ፡ ሳይሆን ፡ በፍትህ-ብሔር ፡ ነው ።⁴

ለማስታወስ ፡ ያህል ፡—

በዚህ ፡ ትርጉም ፡ ላይም ፡ ሆነ ፡ በማስታወሻዎቹ ፡ ውስጥ ፡ የተጻፉት ፡ ቀኖች ፡ ወሮች ፡ ናመተ ፡ ምሕረቶች ፡ ከነሰማቸው ፡ የተተረጎሙት ፡ በቀጥታ ፡ ከእንግሊዝኛው ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ እንደ ፡ አውሮፓውያን ፡ ዘመን ፡ አቆጣጠር ፡ እየተባለ ፡ ይነበብ ። ተርጓሚው ።

- * አሶቪዬት ፡ ፕሮፌሰር ፡ አፍ ፡ ሎው ፤ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ የኒዮርሲቲ ፤ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ። ጸሐፊው ፤ ይህንን ፡ ጽሑፍ ፡ በማዘጋጀት ፡ ለረዱዋቸው ፡ ሐሳብ ፡ ላካልጧቸው ፤ ቀድሞ ፡ የሥራ ፡ ጓደኛ ፡ ችው ፡ በመሆን ፡ በሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ውስጥ ፡ ለነበሩትና ፡ አሁን ፡ በሌላደልፊያ ፤ ፕሪንሲፓልነት ፡ ውስጥ ፡ በሕግ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ለሚገኙት ፡ ለሚሰተር ፡ ዊልያም ፡ ኢዊንግ ፡ ምስጋናቸውን ፡ ማቅረብ ፡ ይፈልጋሉ ።
- 1. የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፤ ቁጥር ፡ ፶፮ ፤ ፶፭ና ፡ ፶፱ ። ቁጥር ፡ ፳፫ (፪) ፡ ይህንን ፡ ጥፋት ፡ ወይም ፡ ስህተት ፡ “በሞራል” ፡ በኩል ፡ ወንጀለኛ ፡ “የሚፈጽመው ፡ ተግባር” ነው ፡ ብሎታል ።
- 2. የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፶፮ ፡— “(፩) በሕገ ፡ አሳብ ፡ እጥፊነቱ ፡ ተገልጾ ፡ ካልታወቀ ፡ በቀር ፡ ማንም ፡ ሰው ፡ ሊቀጣ ፡ አይችልም ። “በሥራው ፡ አላፈ ፡ ሊሆን ፡ የሚገባው ፡ ሰው ፡ በፈቃዱ ፡ ወይም ፡ በቸልተኝነት ፡ አንድ ፡ ወንጀል ፡ ካላደረገ ፡ በወንጀለኛነት ፡ ሊፈረድበት ፡ አይችልም ። “(፪) ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ምንም ፡ ጥፋት ፡ ሳያደርግ ፤ የተሠራው ፡ ጥፋት ፡ በወንጀል ፡ ሕግ ፡ የሚያስቀጣ ፡ ቢሆንም ፡ — — —”
- 3. የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፤ ቁ. ፶፯(፪) ።
- 4. ጥፋተኛ ፡ ነው ፡ የሚያሰኝ ፡ ምንም ፡ ማረጋገጫ ፡ ባይቀርበም ፤ የደረሰው ፡ ጉዳት ፡ በኃላፊነት ፡ የሚያስጠይቅ ፡ መሆኑ ፡ ዘፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የተለመደ ፡ ነው ። ለዚህ ፡ ጠቃሚ ፡ የሆኑ ፡ ምሳሌዎች ፡ ለማግኘት ፡ የሚችለው ፡ “ከውል ፡ ውጭ ፡ ስለሚደርስ ፡ አላፊነትና ፡ ያላገባብ ፡ ስለ ፡ መበልጸግ” በሚለው ፡ አንቀጽ ፡ ውስጥ ፡ ሲሆን ፤ ለአደገኛ ፡ ሥራ ፡ አላፈ ፡ ይሆናል ፡ የሚለውን ፡ ቁ. ፪፻፶፱ን ፤ እንሰላምች ፡ በአደረጉት ፡ ጉዳት ፡ የሚመጣ ፡ አላፊነት ፡ የሚለውን ፡ ቁ. ፪፻፸፩ን ፤ መኪናዎችና ፡ ባለሞተር ፡ ተሽከርካሪዎች ፡ ለአደረጉት ፡ ጉዳት ፡ አላፊነት ፡ የሚለውን ፡ ቁ. ፪፻፹፩ን ፤ ለተሠሩ ፡ ዕቃዎች ፡ አላፊነት ፡ የሚለውን ፡ ቁ. ፪፻፹፭ን ፡ ይጨምራል ። በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ በመግባት ፡ ስለሚኖረው ፡ ያለጥፋት ፡ አላፊነትን ፡ ስለሚመለከተው ፡ ጉዳይ ፤ ከታች ፡ በማስታወሻ ፡ (ናት) ፴፯ ፡ ላይ ፡ ከአፀደ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ጥቅስ ፡ ተመልከት ።

እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ የወንጀለኛነት ፡ ጠባይ ፡ ተፈላጊ ፡ መሆን ፡ ለገጠኞቹ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግና ፡ ሕጉም ፡ በነርሱ ፡ ዓይነት ፡ እንዲጻፍ ፡ ምክንያት ፡ ለሆኑት ፡ ለአውሮፓ ፡ ሕጎች ፡ ዋና ፡ መሠረት ፡ ከመሆኑም ፡ ሌላ ፡ “የፍትሕ ፡ ነገሥትን ፡ ጠባይ ፡ የተከተለ ፡ ነው” ።⁷ ስለዚህ ፡ የኢትዮጵያን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ከምዕራባውያን ፡ በተለይም ፡ ከእንግሊዝና ፡ ከአሜሪካን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕጎች ፡ የተሻለ ፡ ነው ፡ የሚያሰኘው ፡ ኅብረተ ፡ ሰቡን ፡ ከአንዳንድ ፡ ጉዳት ፡ ለመከላከል ፡ ሲባል ፡ የወንጀለኛነቱ ፡ ጠባይ ፡ ባይኖርም ፡ እንኳን ፡ ጉዳት ፡ ሊያስከትሉ ፡ ይችላሉ ፡ ወይም ፡ ይችላሉ ፡ ይሆናል ፡ የምንላቸው ፡ ድርጊቶች ፡ የሚያስቀጡ ፡ መሆናቸው ፡ ነው ።⁸

5. ጄ ፡ ግራቭን ፡ “ዘ ፡ ፒናል ፡ ኮድ ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ ኤምፓየር ፡ አፍ ፡ ኢትዮጵያ” ፤ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሐብ ፤ ቮልዩም ፡ ፩ ፡ (፲፱፻፳፱) ፤ ገጽ ፡ ፪፻፹፬ ። ከታች ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፭ ፡ ላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ከኤክስፖዚ ፡ ደ. ሞቲፍ ፡ ላይ ፡ የተገኘውን ፡ ጥቅስ ፡ ተመልከት ።

6. ለምሳሌ ፤ የ፲፱፻፴፬ ፡ የጣልያን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፵፪ ፤ ፵፭ ፡ (ወደ ፡ ፈረንሳይኛ) ፡ የተተረጎመው ፡ በሌዝ ፡ ኮድስ ፡ ፔና ፡ የሮፒንስ ፡ (ፓሪስ ፡ ለ ፡ ሴንትር ፡ ፍራንሲ ፡ ደ ፡ ድሩዋ ፡ ኮምፓራ) ፤ ቮልዩም ፡ ፪ ፤ ገጽ ፡ ፳፻፹ ፤ ፳፻፹፩ ፡ ውስጥ ፡ ነው ። ፲፱፻፵፪ ፡ ስዊስ ፡ ፒናል ፡ ኮድ ፡ ቁ. ፲፮ ፡ (፪ኛ ፡ አትም ፤ ፓንቮድ ፤ ሉዚን ፤ ሲብራር ፡ ፓዮት ፤ ፲፱፻፳፯) ። ፒ ፡ በዛትና ፡ ጄ ፡ ፔናቱል ፤ ትሬት ፡ ደ ፡ ድሩዋ ፡ ፔናል ፡ ኤ ፡ ደ ፡ ክሪሚኖሎገር ፡ (ፓሪስ ፤ ሲብራር ፡ ዳሎዝ ፤ ፲፱፻፳፫) ፤ ቮልዩም ፡ ፩ ፤ ገጽ ፡ ፻፹፩ ፤ ፻፹፮ ።

7. ለቁ. ፳፫ ፡ ኤክስፖዚ ፡ ደ ፡ ሞቲፍ ፤ በፒ ፡ ግራቭን ፤ አን ፡ ኢንትሮዳክሽን ፡ ቁ ፡ ኢትዮፒያን ፡ ፒናል ፡ ሎው ፡ (ቁ. ፩—፹፬ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ) ፡ (አዲስ ፡ አበባ ፤ የሕግ ፋኩልቲ ፡ ፲፱፻፳፭) ፤ ገጽ ፶፱ ፡ ውስጥ ፡ የተጠቀሰ ። የጸሐፊው ፡ ንግግር ፡ በጠቅላላ ፡ ከታች ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፭ ፡ ላይ ፡ ተጠቅሶ አል ።

የጸሐፊውን ፡ አስተያየት ፡ የሚደግፍ ፡ ጽሑፍ ፡ የሚገኘው ፡ በፍትሕ ፡ ነገሥት ፡ ምዕራፍ ፡ ፶ ፤ ክፍል ፡ ፮ ፡ ውስጥ ፡ ባለው ፡ አይነት ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ሲሆን ፤ ቃሉም ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡—

“በውስጡ ፡ ያሉትን ፡ ሰዎች ፡ ሊገዳ ፡ ወደ ፡ መንደር ፡ ቶር ፡ ያቃጠል ፡ በእሳት ፡ ይቃጠል ፡— — — እንደ ፡ ሰው ፡ አውቆ ፡ ወደ ፡ ቤት ፡ እንዲቃጠል ፡ ቢታወቅ ፡ ይቀጣ ፡ እሳት ፡ አልፎ ፡ በዙሪያው ፡ ያሉትን ፡ ቤቶች ፡ ቢያቃጥል ፡ መጀመሪያ ፡ ባቃጠለው ፡ ሰው ፡ ብቻ ፡ ዕዳ ፡ የለበትም ፡ እርሻውን ፡ ያቃጠል ፡ ሰው ፡ እሳቲቱ ፡ አልፋ ፡ የጎረቤቱን ፡ አዝመራ ፡ ብታቃጥል ፡ እሳቲ ፡ አልፎ ፡ ወደ ፡ ሌላ ፡ ቦታ ፡ እንዳይሄድ ፡ በተቻለው ፡ ሁሉ ፡ ሳይከትር ፡ ነፋስ ፡ ሳይጠብቅ ፡ አቃጥሎ ፡ እንደሆነ ፡ ይመርምሩት ። ሰነፎች ፡ በሚቀጡበት ፡ ቅጣት ፡ ይቀጣ ፡ በተቻለው ፡ ጠብቆ ፡ ያቃጠለው ፡ ቢሆን ፡ ነፋስ ፡ በርትቶ ፡ እሳትን ፡ ወስዶ ፡ ቢያቃጥልበት ፡ ባቃጠለው ፡ ሰው ፡ ዕዳ ፡ የለበትም ፡ ፍትሕ ፡ ነገሥት ፡ (ዘ ፡ ሎው ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ ኪንግስ) ፡ (አባ ፡ ጳውሎስ ፡ በአድዋ ፡ ከጻፉት ፡ ከግዕዝ ፡ የተተረጎመ ፡ በፒ ፡ ስትራውብ ፤ አዲስ ፡ አበባ ፤ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፤ ፲፱፻፳፰) ፤ ገጽ ፡ ፫፻፭ ፡— ፫፻፮ ፡ (ቅንፎቹ ፡ በመጀመሪያው ፡ ጽሑፍ ፡ ላይም ፡ ነበሩ) ።

8. አንድ ፡ አሜሪካዊ ፡ ጸሐፊ ፡ ይህንን ፡ “ፓብሊክ ፡ ዌልፈር ፡ ኦፊንሲስ” ብሎ ፡ የሚጠራውን ፡ እንደሚከተለው ፡ ገልጿል ፡—

“— — — ዛሬ ፤ ምንም ፡ አይነት ፡ የወንጀለኛነት ፡ ወይም ፡ (የቸልተኛነት) ፡ መንፈስ ፡ ባይኖርም ፡ የሚያስቀጡትንና ፡ ብዛታቸው ፡ እየጨመረ ፡ በመሄድ ፡ ላይ ፡ ያሉትን ፡ ወንጀሎች ፡ በመታዘብ ፡ ላይ ፡ ነን ። ያልተጣሩ ፡ ወይም ፡ ገጹሕ ፡ ያልሆኑ ፡ ምግቦችን ፡ መሸጥ ፤ ስለ ፡ መጠጥ ፡ የወጡትን ፡ ሕጎች ፡ መጣስ ፡ አንዳንድ ፡ እደችን ፡ ለማስወገድ ፡ ሲባል ፡ የወጡ ፡ ደንቦችን ፡ መተላለፍና ፡ ሌሎችም ፡ በመሠረቱ ፡ አድራጊው ፡ አንድን ፡ ነገር ፡ የማድረግ ፡ ጠባይ ፡ የሚያሳይባቸው ፡ ጥፋቶች ፤ አድራጊው ፡ ምን ፡ ያሰብ ፡ ወይም ፡ ያልም ፡ ነበር ፡ ሳይባል ፡ የሚያስቀጡ ፡ ሆነዋል ። የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በጠቅላላው ፤ በሁለት ፡ በማይስማሙ ፡ ፍላጎቶች ፡ መካከል ፡ ላለው ፡ ልዩነት ፡ መግባባትን ፡ የሚፈጥር ፡ ነው ። ይኸውም ፤ በአንድ ፡ በኩል ፡ ሕዝቡ ፤ የኅብረተ ፡ ሰቡ ፡ ደህንነት ፡ እንዳይጎዳ ፡ ወይም ፡ አደጋ ፡ ላይ ፡ እንዳይወድቅ ፡ ሲፈልግ ፤ በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ ለምሥራው ፡ ሁሉ ፡ ሙሉ ፡ መብትና ፡ ነጻነት ፡ እንዲኖረኝ ፤ ማንም ፡ ሰው ፡ በምሥራው ፡ ሥራ ፡ ውስጥ ፡ ጣልቃ ፡ መግባት ፡ የለበትም ፡ የሚል ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ መኖሩ ፡ ነው ። በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ በጣም ፡ የምናስበው ፤ የማኅበራዊውንና ፡ የኅብረተ ፡ ሰቡን ፡ ፍላጎት ፡ ለመከላከል ፡ ነው ፡— — — የአንድን ፡ ሰው ፡ የጥቅም ፡ ፍላጎት ፡ ከመመልከት ፡ ይልቅ ፤ የማኅበራዊውንና ፡ የኅብረተ ፡ ሰቡን ፡ የጥቅም ፡ ፍላጎት ፡ አብልጠን ፡ መመልከት ፡ ይኖርብናል ፡ የሚለው ፡ የዚህ ፡ አዲስ ፡ ሐሳብ ፡ ውጤት ፡ የሚታየው ፡ በፍርድ ፡ ቤቶች ፡ በኩል ፡ ሲሆን ፡ ይኸውም ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ በሚሠራው ፡ ጥፋት ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ ችግር ፡ ምንድነው ፡ እያሉ ፡ ከመመራመር ፡ ይልቅ ፤ የተፈጸመው ፡ ድርጊት ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ጎጂ ፡ ነበር ፡ በሚለው ፡ ላይ ፡ ማተኮራቸው ፡ ነው ። ይህ ፡ አዲስ ፡ ሐሳብ ፡ የተመሰረተው ፡ የማኅበራዊውን ፡ የጥቅም ፡ ፍላጎት ፡ መከላከል ፡ አለብን ፡ በሚለው ፡ ላይ ፡ ስለ

አንድን ፡ ሰው ፡ ወንጀለኛ ፡ ነው ፡ ከሚያሰኙት ፡ ከነዚህ ፡ ከሁለቱ ፡ ዓይነት ፡ የአስተሳሰብ ፡ ጠባዮች ፡ ዐውቆ ፡ ወይም ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ ማድረግ፡በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ። ሊባል ፡ የሚቻለው ፡ “ሆነ ብሎ ፡ ወንጀል ፡ የሚሠራ ፡ ሰው ፡ ሁልጊዜ ፡ ቅጣት ፡ የሚገባው” ፡ ከሆነና ፡ በቸልተኝነት ፡ ወንጀል ፡ የሚሠራ ፡ ሰው ፡ ግን ፡ “በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ ይቀጣል ፡ የሚል ፡ ግልጽ የሆነ ፡ ድንጋጌ ፡ ከሌለ ፡ በቀር ፡ አይቀጣም” ፡ የተባለ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ይህም ፡ ማለት ፡ “በቸልተኝነት ፡ ወንጀል ፡ ተሠርቷል ፡ በማለት ፡ በአንድ ፡ ድንጋጌ ፡ መሠረት ፡ ወንጀሉን ፡ የሠራውን ፡ ሰው ፡ መቅጣት ፡ ከተፈለገ ፡ በድንጋጌው ፡ ውስጥ ፡ አንድ

ሆነ ፡ ለነዚህ ፡ ልዩ ፡ ለሆኑትና ፡ ማህበራዊ ፡ ኑሮን ፡ በግልጽና ፡ በብዛት ፡ የሚጎዱ ፤ ‘ሬጉላቶሪ ፡ አፈንሰስ’ የሚባሉት ፡ እንዲጋለጡ ፡ በደረጃም ፤ ቅጣታቸው ፡ የቀለለ ፡ እንዲሆን ፡ (ብዙ ፡ ጊዜ ፡ መቀጫ ፡ ብቻ ፡ እንዲከፈልባቸው ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ አጠር ፡ ላለ ፡ ጊዜ ፡ እንዲያስቀጡ) ፡ ተደርጓል ፡ ይኸውም ፤ በዚህ ፡ ዓይነት ፡ አጋጣሚ ፤ አንድ ፡ ወንጀል ፡ ያልሠራ ፡ (ንጹሕ) ፡ ሰው ፡ ተከሰ ፡ ሲቀርብ ፤ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የዚህን ፡ ሰው ፡ የጥቅም ፡ ፍላጎት ፡ በቀላሉ ፡ በማለፍ ፤ ምንም ፡ የጥፋተኝነት ፡ መንፈስ ፡ ባይኖረውም ፡ ሊቀጡት ፡ ይችላሉ» ። ኤፍ ፡ ሳይር ፤ «ፓብሊክ ፡ ዌልፈር ፡ አፈንሰስ» ፤ ኮሎምቢያ ፡ ሎው ፡ ሪቪው ፤ ቮልዩም ፡ ፴፫ ፡ (1887) ፤ ገጽ ፡ 95 ፤ ፳፭ ።

የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፤ የአንድን ፡ ሰው ፡ የጥቅም ፡ ፍላጎት ፡ ለመከላከል ፡ «በጣም ፡ ማዘንበሉን» ፡ ቀጥሏል ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ ሳይር ፡ «ሬጉላቶሪ ፡ አፈንሰስ» ፡ ካላቸው ፡ ጋር ፡ ተመጣጣኝ ፡ ይሆናሉ ፡ ለሚባሉት ፡ ቀላል ፡ ጥፋቶች ፡ እንኳን ፡ (ቁ. ፯፻፺፯ን ፡ ተመልከት) ።

“የወንጀለኛነት ፡ አስተሳሰብ ፤” እንዲኖር ፡ ያስፈልጋል ፡ ይላል ፡ የ“ፓብሊክ ፡ ዌልፈር ፡ አፈንሰስ” ጠባይ ፡ የተመሠረተው ፤ “ተጨማሪ ፡ የማህበራዊ ፡ ኑሮ ፡ መስተካከልን ፡ (በሚጠይቀውና) ፡ እየጨመረ ፡ በሚሄደው ፡ የሀያኛው ፡ ክፍለ ፡ ዘመን ፡ የተወሰነ ፡ የኑሮ ፡ አቋም ፡ ላይ ፡ ነው ።» (id. ገጽ ፡ ፳፭) ፤ የሚለው ፡ ሐሳብ ፡ ከታቀደው ፡ ግብ ፡ አያደርስም ፤ ማለትም ፤ እነዚህን ፡ “ኅብረተ ፡ ሰቡን ፡ ይጎዳሉ” የተባሉትን ፡ ነገሮች ፡ በወንጀለኛነት ፡ ያስቀጣሉ! በሚል ማስፈራሪያ ፡ ለማስወገድ ፡ አይቻልም ፡ በማለት ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ የተቃወሙ ፡ ድምጻቸውን ፡ አሰምተዋል ። በወንጀለኛነት ፡ ያስቀጣሉ ፡ የሚለው ፡ ማስፈራሪያ ፤ በተለይም ፡ እነዚህ ፡ “ሬጉላቶሪ ፡ አፈንሰስ” ፡ የተባሉት ፡ በሚመለከቱት ፡ አንድ ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ በሚያካሄድ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ ውጤት ፡ ብንመለከት ፤ ሰውዬው ፡ ያጠፋው ፡ ጥፋት ፡ እንደገና ፡ እንዳይደገም ፡ በማድረግ ፡ በኩል ፡ የሚሰጠው ፡ ጥቅም ፤ ለዚህ ፡ ሲባል ፡ በቅድሚያ ፡ ከተሰጡት ፡ የመከላከያ ፡ ዘዴዎች ፡ የበለጠ ፡ አይሆንም ። እነዚህን ፡ በቅድሚያ ፡ የተሰጡ ፡ የመከላከያ ፡ ዘዴዎች ፡ ለምሳሌ ፡ ብንጠቅስ ፡ ካሳ ፡ ለማግኘት ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ክስ ፡ የማቅረብ ፡ ዕድል ፡ መኖሩ ፤ ሥራውን ፡ በደምብ ፡ ሊያካሄድ ፡ አልቻለምና ፡ ሥራው ፡ የሚያከራ ፡ ዕቃው ፡ የሚያስተማምን ፡ አይደለም ፡ የሚል ፡ ማስታወቂያ ፡ ቢነገር ፡ ደምበኞቹን ፡ ሊያባርርና ፡ ሊያከስረው ፡ የሚችል ፡ መሆኑ ፡ ይገኙበታል ፡ ለተጨማሪ ፡ ምሳሌ ፤ ጆ ፡ ሆል ፤ ጄኔራል ፡ ፕሪንሲፕል ፡ አፍ ፡ ክሪሚናል ፡ ሎው ፡ (፪ኛ ፡ እትም ፤ ኤንድድዮፖሊስ ፤ ቦብስሚራል ፤ ኮምፓኒ ፤ 1885) ፤ ገጽ ፡ 189፯ — 189፯ ፡ ተመልከት ፡ ለወንጀለኛ ፡ የሚሰጠው ፡ ቅጣት ፤ እንደነዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጥፋቶች ፡ እንደገና ፡ እንዳይደገሙ ፡ ያደርጉ ፡ ይሆናል ፡ የሚባለውን ፡ ያህል ፤ በሞራል ፡ በኩል ፡ ንጹሕ ፡ የሆነውን ፡ ሰው ፡ መቅጣት ፡ ደግሞ ፡ “የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ያለውን ፡ የሞራል ፡ ስሜት ፡ የተዳከመ ፡ ያደርገዋል ፡ ወንጀል ፡ ሠርተህል ፡ በመባል ፡ መወንጀል ፤ በመጥፎ ፡ ጉንፋን ፡ ከመያዝ ፡ የከፋ ፡ አይሆንም ፡ የሚለው ፡ አስተሳሰብ ፡ እየተሰፋፋ ፡ ከሄደ ፡ ወንጀለኞችን ፡ በመቅጣት ፡ ሊደርስ ፡ ከተፈለገበት ፡ ግብ ፡ ለመድረስ ፡ አይቻልም ።” ኤች ፡ ፓከር ፤ ዘ ፡ ሊሚትስ ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ ክሪምናል ፡ ሳንክሽን ፡ (ሰታንፎርድ ፡ ስታንፎርድ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ፕሬስ ፤ 1885) ፤ ገጽ ፡ 88፳፩ ። ይህ ፡ የመጨረሻው ፡ ጥቅስ ፡ እንደሚያሳስበው ፡— ጥያቄው ፡ ዞሮ ፡ ዞሮ ፡ የሚያርፈው ፤ “ሕዝቡ ፡ ያለውን ፡ የሞራል ፡ ጥላቻ ፡ ለማስረዳት” ወይም ፡ “ኅብረተ ፡ ሰቡን ፡ በመከላከልና ፡ ወንጀለኛውን ፡ በማረም ፡ በኩል ፡ ያለውን ፡ ማህበራዊ ፡ ዓላማ ፡ ውጤት ፡ ለማሳየት” ። በየትኛው ፡ ወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ አላማ ፡ መመራት ፡ እንዳለብን ፡ መምረጡ ፡ ላይ ፡ ነው ። ኤች ፡ ኤል ፡ ኤ ፡ ሀርት ፤ ፓኒሽመንት ፡ ኤንድ ፡ ሬስፓንሲቢሊቲ ፡— ኤሴይስ ፡ ኢን ፡ ዘ ፡ ፈሎሶፊ ፡ አፍ ፡ ሎው ፡ (አክስፎርድ ፤ ክላሬንደን ፡ ፕሬስ ፤ 1885) ፤ ገጽ ፡ 18፳ — ፳፯ ።

9. የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፡ 9፳ (፪) ፤ 9፳ (፫) ፤ ግራቭን ፤ ጽሑፉ ፡ የተገለጸው ፡ ላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፯ ፤ ገጽ ፡ 18፳፩ ፤ 18፳፩ ፡ ላይ ፡ ነው ። “ድርጊቱ ፡ ትክክል ፡ ነው ፡ የሚሰኝበት ፡ ወይም ፡ ይቅርታ ፡ የሚሰጥበት ፡ ሁኔታ ፡ በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ በግልጽ ፡ ከተጻፈ ፡ (ቁ. ፳፱—፳፭)” ፡ አውቆ ፡ የሚፈጸም ፡ ወንጀል ፡ በጋላፊነት ፡ አያስጠይቅም ። ቁ. ፡ 9፳(፪) ።

በታ : ላይ : 'ቸልተኝነት' : የሚለው : ቃል : መገኘት : ይኖርበታል ።¹⁰ ይህም : የሚገኘው : በሕገ : መጽሐፍ : ውስጥ : በአንዳንድ : በታ : ላይ : ሲሆን : በጠቅላላው ግን : በእርግጥ : ስለሚደርሱና : ሊደርሱም : ይችላሉ : ስለሚባሉ : ዓቢይ : ጉዳዮች : በሚናገሩ : ደንቦች : ውስጥ : ነው ።¹¹ እንዲሁም : ደግሞ : አንዳንድ : ጊዜ : የሚፈለ

10. ፒ : ስትራውስ ፣ "አን : ኢንተርፕራቲንግ ፣ ዘ : ኢትዮጵያን : ፒናል : ኮድ ?" የኢትዮጵያ : ሕግ : መጽሐፍ ፣ ሾልዮም ፣ ፭ : (፲፱፻፷፰) ፣ ገጽ : ፫፻፺፮ ፣ ከዚህ ተቃራኒ : የሆነው : ደንብ : የደንብ : ተላላፊ : መቅጫ : ሕግ : በሚለው : ክፍል : ውስጥ : ተጠቅሶአል ፣ እዚያ : የተወሰደው : ግምት ፣ ቸልተኝነት : የሚለውን : ቃል : ሕገ : በግልጽ : ከመግለጫው : ውጭ : ያላደረገው : ከሆነ ፣ በዚያ : ሕግ : መሠረት : ቸልተኝነት : ያስቀጣል : የሚል : ነው ። ቁ. ፮፻፺፮ (፪) ፣ ይህ ፣ በወንጀለኛ : መቅጫ : ሕግ : ውስጥ : ባለው : ደምብ ፣ ላይ : የተደረገው : ለውጥ ፣ በአንግሎ : አሜሪካን : አገሮች : ውስጥ : ምንም ፣ ጥፋት : ባይኖርም ፣ በወንጀለኛነት : ያስጠይቃል ፣ ከሚለው : አስተሳሰብ : የተወሰደ : ነው ። ላይ ፣ በማስታወሻ ፣ ፭ : ውስጥ : የተጻፈውን ፣ ተመልክት (ች) ።

11. ምሳሌ :— በቸልተኝነት : ስለመግደል : (ቁ. ፮፻፳፮) ፣ በቸልተኝነት : ምክንያት : ስለሚደርሱ : የአካል : ጉዳዮች : (ቁ. ፮፻፵፫) ፣ በቸልተኝነት : ቤት : ስለሚቃጠል : (ቁ. ፬፻፺፪) ፣ በቸልተኝነት : ስለሚደረግ : የኤክስፖዘት : የሀብት : ክዳት : (ቁ. ፱፻፳፫ (፪)) ፣ በቸልተኝነት : ተላላፊ : በሽታዎችን : ስለሚጠቀሙ : ወይም : ስለሚስተላለፍ : (ቁ. ፮፻፫፫ (፫)) ፣ የሚገዳ : ወይም : የተሰላሹ : ምግቦችንና ፣ ዕቃዎችን ፣ በቸልተኝነት ፣ መሥራትና ፣ መሸጥ : (ቁ. ፮፻፺፩ (፫)) ።

በቸልተኝነት : የሚፈጸም : ወንጀል : ብዛቱ : የተወሰነበት : ምክንያት ፣ ቸልተኝነት : አውቆ : አንድን ነገር : ከማድረግ : ያነሰ : የሞራል : ጥፋት : ስለሆነና ፣ (ከታች : በገጽ : 326-330 ላይ : የተጻፈውን ፣ ማብራሪያ : ተመልክት) ፣ ያስቀጣል : የሚለው ፣ ማስፈራሪያ ፣ እንደርሱ : ዓይነት ፣ ጥፋት : እንደገና ፣ እንዳይደገም ፣ በማድረግ ፣ በኩል : ያለው : ተፈጻሚነት : አነስተኛ ፣ በመሆኑ ፣ ነው ። ሁለተኛው ፣ ሐሳብ ፣ ግልጽ ፣ ይመስላል ፣ ግን ፣ ድርጊቱ ፣ እንደገና ፣ እንዳይፈጸም ፣ በማድረግ ፣ በኩል ፣ በቸልተኝነት ፣ ላይ ፣ ያለው ፣ ተፈጻሚነት ፣ አነስተኛ ፣ ነው ፣ የተባለው ፣ የቱን ፣ ያህል ፣ አነስተኛ ፣ ቢሆን ፣ ነው ፣ በማለት ፣ ብዙ ፣ ጭቅጭቅ ፣ ተፈጥሯል ፣ በወንጀለኛነት ፣ ያስቀጣል ፣ የሚለው ፣ ማስፈራሪያ ፣ ማንኛውንም ፣ ዓይነት ፣ የማይፈለግ ፣ ጠባይ ፣ እንደገና ፣ እንዳይደገም ፣ በማድረግ ፣ በኩል ፣ ያለው ፣ ውጤት ፣ ምን ፣ ያህል ፣ ነው ፣ በሚለው ፣ ላይ ፣ ብዙ ፣ የጋለ ፣ ጭቅጭቅ ፣ መኖሩ ፣ የታወቀ ፣ ነው ፣ የጭቅጭቁ ፣ የውጊያ ፣ መስክ ፣ በጠቅላላ ፣ በሐሳብ ፣ ዓለም ፣ (በቲዎሪ) ግዛት ፣ ውስጥ ፣ ነው ፣ ለማለት ፣ ይቻላል ፣ የኖርዌይ ፣ ዳኛ ፣ የሐንስ ፣ አንዴናስ ፣ ሲጽፉ ፣ — "በዚህ ፣ ጉዳይ ፣ ላይ ፣ ምንም ፣ ዓይነት ፣ የሙከራ ፣ ጥናት ፣ ያለመደረጉ ፣ ለሚያሳዝን ፣ ነገር) ፣ ነው ።" ብለዋል ። በአሁኑ ፣ ጊዜ ፣ በሁለቱም ፣ ማለትም ፣ ወንጀለኛነትን ፣ በሚመለከት ፣ ነገር ፣ ላይ ፣ የሚደረገው ፣ ክርክርና ፣ በወንጀል ፣ ጥናት ፣ ላይ ፣ በቀረብ ፣ ሥነ ፣ ጽሑፍ ፣ ውስጥ ፣ በጠቅላላው ፣ ወንጀልን ፣ ስለመከላከል ፣ የተነገረው ፣ ሁሉ ፣ በእኛም ፣ ላይ ፣ የተመሠረተና ፣ በጋለ ፣ ስሜት ፣ የተነገረ ፣ ነው ፣ ብለዋል ። "ጄ ፣ አንዴናስ ፣ "ዘ ፣ ጄኔራል ፣ ፕሪቪንቲቭ ፣ ኢ.ፊ.ክትስ ፣ አፍ ፣ ፓኒሽመንት?" ዩኒቨርሲቲ ፣ ፔንሲልቬንያ ፣ ሎው ፣ ሪቪው ፣ ሾልዮም ፣ ፻፲፬ (፲፱፻፷፮) ፣ ገጽ ፣ ፱፻፶፫ ፣ ለዚህ ፣ የቀረበው ፣ አንድ ፣ ምክንያት ፣ የሚሰጠው ፣ ቅጣት ፣ አንዴ ፣ የተደረገን ፣ ጥፋት ፣ እንደገና ፣ እንዳይደገም ፣ ለማድረግ ፣ እንዲችል ፣ የሚረዱት ፣ ነገሮች ፣ ቁጥር ፣ ነው ፣ ተብሏል ። እነርሱም ፣ የተደረገው ፣ ጥፋት ፣ ምን ፣ አይነት ፣ እንደሆነ ፣ ሕጉን ፣ በሥራ ፣ ላይ ፣ እንዲውል ፣ የሚያደርጉት ፣ ድርጅቶች ፣ ብቁነት ፣ (ማለትም ፣ "ጥፋቱን ፣ ለይቶ ፣ ለማውጣትና ፣ ለመረዳት ፣ ያለባቸው ፣ ኃላፊነትን") ፣ እንዳይደረጉ ፣ የተከለከሉት ፣ ነገሮችና ፣ የተወሰኑት ፣ ቅጣቶች ፣ በሚመለከቷቸው ፣ ሰዎች ፣ ዘንድ ፣ ታዋቂነታቸው ፣ የቱን ፣ ያህል ፣ እንደሆነ ፣ እንደዚሁም ፣ በሰዎች ፣ መካከል ፣ ያሉት ፣ ልዩነቶች ፣ ናቸው ። እነዚህ ፣ በጣም ፣ አስፈላጊ ፣ ብለን ፣ ከምንጠራቸው ፣ ጥቂቶቹ ፣ ናቸው ። Id. ገጽ ፣ ፱፻፶፯—፶፰ ፣ ፱፻፶፰ ፣ ፱፻፶፯ ፣ እስኪሆን ፣ ድረስ ፣ በአንድ ፣ አጠቃላይ ፣ ሐሳብ ፣ ላይ ፣ ከስምነት ፣ ተደርሷል ፣ ለ— ይኸውም ፣ አንድ ፣ ድርጊት ፣ ሁለተኛ ፣ እንዳይደገም ፣ ለማድረግ ፣ ይቻላል ፣ ከተባለ ፣ ይሁን ፣ ለባባል ፣ ተቀባይነት ፣ የሚኖረው ፣ ሰዎች ፣ የሚያደርጉትን ፣ አስበውና ፣ በምክንያት ፣ የሚሠሩ ፣ ናቸው ፣ የሚለውን ፣ መመሪያ ፣ የተከተልን ፣ እንደሆነ ፣ ነው ። ይህም ፣ ማለት ፣ "አንድ ፣ ጥፋት ፣ ለማጥፋት ፣ በቁ ፣ ችሎታ ፣ ያለው ፣ ሰው ፣ ከሚፈጽመው ፣ ድርጊት ፣ የሚያገኘውን ፣ ጥቅም ፣ ቅጣቱ ፣ ከሚያስከትለው ፣ መጥፎ ፣ ውጤት ፣ ጋር ፣ በመመዘን ፣ ጥቅሙን ፣ ለመጠበቅ ፣ ሲል ፣ ድርጊቱን ፣ ከመፈጸም ፣ ይቆጠባል ።" ሆኖ ፣ ከላይ ፣ በማስታወሻ ፣ ፭ ፣ ገጽ ፣ ፻፵፮ ፣ የተገለጸውን ፣ ጽሑፍና ፣ አንዴናስ ፣ ከላይ ፣ በገጽ ፣ ፱፻፶፯—፶፰ ፣ ላይ ፣ የተጻፈውን ፣ ተመልክት(ች) ፣ ጄ ፣ ሚካኤልና ፣ ኤች ፣ ዌቨር ፣ ከሪምናል ፣ ሎው ፣ ኤንድ ፣ ኢትስ ፣ አድሚንስትራቲቭን ፣ (ሺካጎ) ፣ ዘ ፣ ፋውንደሽን ፣ ፕሪስ ፣ Inc. ፲፱፻፶፯) ፣ ገጽ ፣ ፲፪—፲፫ ፣ የሚያደርገውን ፣ በቸልተኝነት ፣ የሚሠራ ፣ ሰው ፣ እንደዚህ ፣ አይነት ፣ "ማመዛዘን" በማድረግ ፣ ረገድ ፣ ያለው ፣ ዝንባሌ ፣ የሚሠራውን ፣ አውቆ ፣ ከሚያደርግ ፣ ሰው ፣ ጋር ፣ ሲተያይ ፣ በጣም ፣ አነስተኛ ፣ መሆኑ ፣ ተደርሶበታል ። በአንዱ ፣ አይነት ፣ ቸልተኝነት ፣ ማለትም ፣ "አድቨርተንት ፣ ኔግሊጅንስ ፣" በሚባለው ፣ ውስጥ ፣ ከሚፈጽመው ፣ ድርጊት ፣ የተነሳ ፣ ምናልባት ፣ ሊከተል ፣ የሚችለውን ፣ ጉዳት ፣ ይገምትና ፣ ይህንን ፣ ይመጣ ፣ ይሆናል ፣ ብሎ ፣ የገመተውን ፣ ነገር ፣ ድርጊቱን ፣ ለመፈጸም ፣ ካነሳሳው ፣

ገው፡ ሆነ፡ ብሎ፡ አንድን፡ ነገር፡ የማድረግ፡ ወይም፡ የቸልተኝነት፡ አስተሳሰብ፡ መሆኑን፡ ሕጉ፡ በግልጽ፡ ያላሳየ፡ እንደሆነ፡¹² አንድ፡ ሰው፡ በዛ፡ ደንብ፡ የሚቀጣው፡ ድርጊቱን፡ የፈጸመው፡ ዐውቆ፡ ወይም፡ ሆነ፡ ብሎ፡ የሆነ፡ እንደሆነ፡ ብቻ፡ ነው።¹³

ይህ፡ ጽሑፍ፡ ሆነ፡ ብሎ፡ (ዐውቆ)፡ አንድን፡ ነገር፡ ማድረግ፡ ማለት፡ ምን፡ እንደሆነ፡ ይመረምራል፤ ይፈልጋልም። ከዚህ፡ ቀጥሎ፡ እንደምናየው፡ የወንጀለኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፡ አንድን፡ ነገር፡ አውቆ፡ ማድረግ፡ በሚለው፡ ውስጥ፡ የሚያውቀው አንድ፡ ዓይነት፡ ብቻ፡ ሳይሆን፡ ሦስት፡ የተለያዩ፡ የአስተሳሰብ፡ ዓይነቶች፡ መኖራቸውን፡ ነው። እነርሱም፡ “ፍላጎት”፡ “አንድ፡ ነገር፡ በእርግጥ፡ የሚሆን፡ መሆኑን፡ የማወቅ፡ ችሎታ”ና፡ ዶሎስ፡ ኤቬንቼዋሊስ፡ (“ቀጥተኛ፡ ባልሆነ፡ መንገድ፡ አንድን፡ ነገር፡ ሆነ፡ ብሎ፡ ማድረግ”)¹⁴ የሚባሉት፡ ናቸው። የመጀመሪያዎቹ፡ ሁለቱ፡ በወንጀለኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፡ በአንቀጽ፡ ፶፰፡ (፩)፡ በመጀመሪያው፡ አዲስ፡ መስመር፡ ውስጥ፡ የሚገኙ፡ ሲሆኑ፡ እነርሱም፡ በዚህ፡ ጽሑፍ፡ በክፍል፡ ፩፡ ውስጥ፡ ይገለጻሉ። ዶሎስ፡ ኤቬንቼዋሊስ፡ የሚገኘው፡ በአንቀጽ፡ ፶፰፡ (፩)፡ በሁለተኛው፡ አዲስ፡ መስመር፡ ውስጥ፡ ስለሆነ፡ ስለርሱ፡ ደግሞ፡ በክፍል፡ ፪፡ ውስጥ፡ መግለጫ፡ ይሰጣል።

ስለ፡ ዶሎስ፡ ኤቬንቼዋሊስ፡ በክፍል፡ ፪፡ ውስጥ፡ የተጻፈው፡ ማብራሪያ፡ ረዘም፡ ያለ፡ ይሆናል፡ ምክንያቱም፡ ፩ኛ፡ ዶሎስ፡ ኤቬንቼዋሊስ፡ በ፲፱፻፶፯ቱ፡ የወንጀለኛ፡

ምክንያት፡ ጋር፡ ይመዘን፡ ይሆናል። ቢሆንም፡ የቸልተኝነቱ፡ ፍሬ፡ ነገር፡ ያለው፡ ጉዳቱ፡ ይመጣል፡ ብሎ፡ ካለማመኑ፡ ላይ፡ ስለሆነ፤ ይሆን፡ ይሆናል፡ ለሚባለውም፡ ሆነ፡ ያንን፡ ጉዳት፡ ካስከተልኩ፡ አቀጣ፡ ይሆናል፡ ለሚለው፡ ፍራቻ፡ የሚሰጠው፡ ግምት፡ በጣም፡ አነስተኛ፡ ነው። “እን አድቨርተንት፡ ኔግሊጀንስ” በሚባለው፡ በሌላው፡ አይነት፡ ቸልተኝነት፡ ደግሞ፤ ድርጊቱን፡ የሚፈጽመው፡ ሰው፡ ጉዳቱ፡ ይመጣ፡ ይሆናል፡ የሚል፡ ግምት፡ መኖሩንም፡ እንኳን፡ አያውቅም። አቀጣ፡ ይሆናል፡ የሚለው፡ ፍራቻ፡ በእንደዚህ፡ አይነት፡ ሰው፡ አስተሳሰብ፡ ላይ፡ ምንም፡ ያህል፡ ተፈጻሚነት፡ ያለው፡ አይመስልም። ምናልባት፡ ተፈጻሚነት፡ የሚኖረው፤ ይኸው፡ ሰው፡ በዚህ፡ አይነት፡ ቸልተኝነት፡ አንድ፡ ድርጊት፡ ሲፈጽም፡ ተገኝቶ፡ ተቀጥቶ፡ ከሆነ፤ ለወደፊት፡ ይበልጥ፡ እንዲጠነቀቅ፡ ያደርገው፡ ይሆናል። ከዚህ፡ ጋር፡ በማያያዝ፡ የኤች፡ ዌቨለርንና፡ የጂ፡ ሚካኤልን፤ “ኤ፡ ራቭናል፡ እን፡ ዘ፡ ሎው፡ አፍ፡ ሆሚሳይድ”፤ ኮሎምቢያ፡ ሎው፡ ሪቪው፤ ቮልዴም፡ ማ፤ (፲፱፻፴፯)፤ ገጽ፡ ፳፻፵፱—፶፩ ላይ፡ ያለውንና፡ የጂ፡ ዊልያምስን፤ ክሪምናል፡ ሎው፡ ዘ፡ ጆኔራል፡ ፓርት፡ (፪ኛ፡ እትም፤ ለንደን፤ ስቲቨንስ፡ ኤንድ፡ ላንስ፡ ሊሚትድ፤ ፲፱፻፷፩)፤ ገጽ፡ ፳፻፲—፳፱፡ አስተያየት፡ ከዚህ፡ ተቃራኒ፡ ከሆነው፡ ከላይ፡ በማስታወሻ፡ ፳፡ ገጽ፡ ፻፵፰—፵፩፡ ከተገለጸው፡ ከሆል፡ አስተያየት፡ ጋር፡ አወዳድር።

12. ምሳሌ፡— ቁ. ፭፻፳፫፤ “ማንኛውም፡ ሰውን፡ የሚገድል፡ ሰው፡ . . . ፤” ቁ. ፭፻፵፩(፩)፤ “ማንኛውም፡ በፀንሰች፡ ሴት፡ ላይ፡ የማስወረድን፡ ተግባር፡ የፈጸመ፡ ሰው፡ . . . ፤” ቁ. ፭፻፶፯(፩)፤ “ማንም፡ ሰው፡ ሕግን፡ ተቃራኒ፡ በሆነ፡ አይነት፡ ወይም፡ ደምበኛ፡ ባለሥልጣን፡ የሆነ፡ ሹም፡ ሳያዘው፡ ሌላውን፡ ሰው፡ በመያዝ፤ በማሰር፡ ወይም፡ በእስረኛነት፡ ስም፡ ይዞ፡ በማስቀመጥ፡ ነጻነቱን፡ ያሳጣው፡ እንደሆነ፡ ወይም፡ በማኖቸውም፡ ሌላ፡ አኳኝን፡ ወዲያና፡ ወዲህ፡ የሚሄድ፡ የጻጸነት፡ መብቱን፡ ያገደው፡ እንደሆነ፡ . . .” ቁ. ፱፻፹፯(፩) (ለ)፤ ማንም፡ ሰው፡ . . . (ለ) አንድ፡ ሙት፡ ሰው፡ ያረፈበትን፡ ስታ፡ የሚደፍር፤ የሚያረክስ፡ . . .”

13. ግራቩን፤ ከላይ፡ በማስታወሻ፡ ፮፤ ገጽ፡ ፳፻፪፡ ላይ፡ የተገለጸ፡ ጽሑፍ፡ ምንም እንኳን፡ ይህ፡ የአተረጓጎም፡ ደንብ፤ በቸልተኛነት፡ የተፈጸመን፡ ወንጀል፡ በአንድ፡ ደንብ፡ መሠረት፡ ለመቅጣት፤ በዚያ፡ ደንብ፡ ውስጥ፡ አንድ፡ ቦታ፡ ላይ፡ “ቸልተኝነት”፤ የሚለው፡ ቃል፡ መኖር፡ አለበት፤ የሚለውን፡ የተከተለ፡ ቢሆንም፤ ፀሐፊው፡ ጉዳዩን፡ ለአተረጓጎም፡ ደምበኛ፡ ከመተው፡ ይልቅ፤ ሆነ፡ ብሎ፡ የሚፈጸሙ፡ ድርጊቶችን፡ ብቻ፡ በሚያስቀጡ፡ ደንቦችም፡ ውስጥ፡ በሙሉ፤ “ሆነ፡ ብሎ፡ (አውቆ) ማድረግ” (ኢንቴንሽን)፡ የሚለውን፡ ወይም፡ ከዚህ፡ ጋር፡ ተመሳሳይ፡ የሆነ፡ ሌላ፡ አስፈላጊ፡ ቃል፡ በጫምር፤ ተገቢ፡ ያልሆነ፡ መደናገር፡ እንዳይፈጠር፡ ለማድረግ፡ በረዳ፡ ነበር። ለምሳሌ፡ አንደ፡ ቁጥር፡ ፭፻፳፫፡ ያሉትን፡ ቁጥሮች፤ ፍርድ፡ ቤቱ፡ የዚህ፡ ቁጥር፡ ተፈጻሚነት፡ አውቆ፡ (ሆነ፡ ብሎ)፡ በሚፈጸሙ፡ የነፍስ፡ የመግደል፡ ክስች፡ ላይ፡ ብቻ፡ ነው፡ የሚለውን፡ ችላ፡ የማለት፤ በቸልተኝነት፡ በሚፈጸሙ፡ የነፍስ፡ መግደል፡ ክስች፡ ላይም፡ በስህተት፡ ተፈጻሚ፡ ሲያደርገው፡ ይችላል። ከታች፡ በማስታወሻ፡ ፻፳፱፡ ላይና፡ አብረው፡ በተጻፉት፡ ጽሑፎች፡ ውስጥ፡ የተገለጸውን፡ ተመልከት።

14. ግራቩን፤ Id. ፤ ገጽ፡ ፻፶፮፤ ፻፶፯፡ ላይ፡ ተመልከት(ቸ)።

መቅጫ : ሕግ : ውስጥ : ሳይገባ : በፊት እንደተገለጹት : ሁለት : የአስተሳሰብ :
 ዓይነቶች : በኢትዮጵያ : ውስጥ : የታወቀ : ስላልነበረ : ሲሆን : ፪ኛ : ዶሎስ : ኤቪንቼ
ዋሊስ : አንድን : ነገር : ዐውቆ : የማድረግ : አንዱ : ክፍል : ነው : ቢባልም : በአን
 ቀጽ : ፻፱ : (፩) ውስጥ : ከተገለጸው : ከአድቨርተንት : ኔግሊጀንስ : ጋር : በብዙ : መን
 ገድ : ስለሚመሳሰል : ከዚህ : ዝቅተኛ : ከሆነ : የአስተሳሰብ : ዓይነት : ጋር : እንዳይ
 ማታ : በጥንቃቄ : መለየት : ስላለበት : ነው ።

ክፍል : ፩ :
 “ፍላጎት”

ይህ : የመጀመሪያውና : በጣም : የታወቀው : አንድን : ነገር : አውቆ : ከማድረግ :
 የአስተሳሰብ : ዓይነቶች : አንዱ : ነው ። ድርጊቱን : የሚፈጽመው : ሰው : ፍላጎት :
 አለው ። ይህም : ማለት : ድርጊቱን : የሚፈጽመው : ሰው : የተባለውን : ውጤት :
 (ለምሳሌ : በአንድ : ሰው : ላይ : የሞት : አደጋ ፣ በሰው : ንብረት : ላይ : ጥፋት) :
 ለማስከተል : ሲል : ወይም : በወንጀለኛ : መቅጫ : ሕግ : ደንብ : በተከለከለ : አድራ
 ጎት : ውስጥ : ተካፋይ : ለመሆን : (ለምሳሌ : አንድን የሕግ : ሰነድ : በሀሰት : ሥራ :
 ላይ : ለማዋል ፣ ፍርድ : ቤት : ውስጥ : በሀሰት : ለመመስከር) : በትክክለኛ : ሕሊናው :
 አስቦ : የሚያደርገው¹⁵ መሆኑ : ነው ። ስለዚህ : ነፍስ : መግደልን : እንደምሳሌ : ብን
 ወስድ : ድርጊቱን : የፈጸመው : ሰው : አንድ : ነገር : ያደረገው : (ሽጉጥ : የተከሰው :
 በጩቤ : የወጋው ፣ በዱላ : የደበደበው ፣ ወዘተ) : ሰውዬውን : ለመግደል : ፈልጎ :
 ወይም : በትክክለኛ : ሕሊናው : አስቦ : ያደረገው : ከሆነ : በወንጀለኛ : መቅጫ : ሕግ :
 አንቀጽ : ፳፻፳፪ : እስከ : ፳፻፳፬ : ባለው : መሠረት : አውቆ : ያደረገው : ነው : ይባ
 ላል ። በንብረት : ላይ : ጥፋት : ስለማድረስ : በሚለው : በአንቀጽ : ፯፻፶፫ : መሠረት :
 ድርጊቱን : የፈጸመው : ሰው : አድራጎት : የሌላውን : ሰው : ንብረት : ለማጥፋት :

15. ዘመናዊው : የሳይኮሎጂ : ጥናት : ጸሐፊዎች : እንደሚያስረዳን ፣ ሳናስብ : አንድ : ነገር : እንድናደርግ ፣
 የሚያስገድዱን : ነገሮች ፣ ፍላጎቶችና : አላማዎች ፣ እንደዚሁም : አስቦን : የምናደርጋቸውም ፣ ጭምር ፣
 ለምናሳያቸው : ግልጽ : የሆነ : ጠባዮቻችን : ኃላፊዎች : ለመሆን : ይችላሉ ። ሲል ፣ የወንጀለኛ : መቅጫ :
 ሕግ : ግን : አውቆ : (ሆነ ፣ ብሎ) : ማድረግ ፣ ለሚለው : ትርጉም : ለመስጠት : የሚጥር : ቢሆንም ፣ እን
 ቢሆን : ነገሮች : ገና : ከቁጥር : አላገባቸውም ። ኦሊቨር : ደብልዩ : ሆልምስ : እንዳለው ፣ ሕጉ ፣ “ሰዎ
 ችን ፣ እግዚአብሔር : እንደሚያያቸው : አድርጎ ፣ ለማየት : አይሞክርም” ።
 ለ : ደብልዩ : ሆልምስ ፣ ዘ : ኮመን : ሎው : (ቦስተን ፣ ሊትል ፣ ብራውን : ኤንድ : ካምፓኒ ፣ ፲፭፻፹፩) ፣
 ገጽ ፻፳ ። ግላንቪል : ዊልያምስ : ከዚህ ጋር : በማያያዝ : እንዲህ : ይላል ። —“ምናልባት : በደምብ : ሳይ
 ታሰብበት : አውቆ : የሚፈጸምን : ድርጊት ፣ ለሕጉ : አፈጻጸም ፣ ስንል : መዘንጋት : ይኖርብናል ፣ ምክ
 ንያቱም ፣ (፩ኛ) ፣ አጥጋቢ : በሆነ : መንገድ ፣ ለማረጋገጥ : ስለማይቻል ፣ (፪ኛ) ያስቀጣህል : የሚለው :
 ማስፈራሪያ ፣ በደምብ ፣ ሳያሰብ : አንድን : ድርጊት ፣ በሚፈጽም ፣ ሰው ፣ ዘንድ : ያለው ፣ ተደማጭነት ፣
 ምን ፣ ያህል ፣ ለመሆኑ ፣ ያለን ፣ ዕውቀት ፣ በጣም ፣ አነስተኛ ፣ በመሆኑ ፣ ነው” ። በደምብ ፣ ሳያሰብ ፣
 አንድን ፣ ድርጊት ፣ የሚፈጽም ፣ ሰው ፣ ዋጋ ፣ እንደሌለው ፣ የሚቆጠረው ፣ ሌላውን ፣ ሰው ፣ ወንጀል ፣
 እንዲፈጽም ፣ ያደረገው ፣ ወይም ፣ የገፋፋው ፣ ነገር ፣ ይኖራል ፣ በሚል ፣ እምነት ፣ አውቀህ ፣ ሠርተህል ፣
 ተብሎ ፣ አይቀጣም ፣ በሚባለው ፣ መጠን ፣ ነው ። (ለምሳሌ ፣ አንድ ፣ በጦር ፣ ሚዳ ፣ ላይ ፣ የተሰለፈ ፣
 ወታደር ፣ ከጦርነቱ ፣ ለማምለጥ ፣ የነበረውን ፣ ፍላጎት ፣ ከመግታቱ ፣ የተነሳ ፣ ራሱን ፣ መቆጣጠር ፣
 ቢያቅተው ፣ ወይም ፣ ሕሊናውን ፣ ቢስትና ፣ ቢወድቅ ፣ ምንም ፣ እንኳን ፣ በዚያን ፣ ጊዜ ፣ “እኛምሮው ፣
 የነበረበት ፣ ሁኔታ” ፣ ገትቶት ፣ የነበረውን ፣ የወንጀለኛነት ፣ ፍላጎት ፣ ለመፈጸም ፣ የሚያስችለው ፣
 ነበር ፣ ቢባልም ፣ ከድተህል ፣ ተብሎ ፣ ሊቀጣ ፣ አይቻልም ፣ Id. ፣ ገጽ ፣ ፵፮) ። ሆኖም ፣ አስቦ ፣ ለመ
 ሥራት ፣ በማይቻልበት ፣ ሁኔታ ፣ አድራጊውን ፣ በወንጀለኛ ፣ መቅጫ ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፵፭ ፣ ወይም ፣ ፵፱ ፣
 መሠረት ፣ ከኃላፊነት ፣ ነጻ ፣ የሚያደርጉ ፣ ግን ፣ ወንጀል ፣ ናቸው ፣ የተሰኙ ፣ ድርጊቶች ፣ የተፈጸሙ ፣
 እንደሆኑ ፣ እንደዚህ ፣ አይነቱን ፣ የሚያደርገውን ፣ አስቦ ፣ የማያደርግ ፣ ሰው ፣ ዝም ፣ ብለን ፣ አናልፈውም ።

ወይም ፡ ለመደምሰስ ፡ ሲል ፡ ፈልጎ ፡ ወይም ፡ በትክክለኛ ፡ ሕሊናው ፡ አስቦ ፡ ያደረገው ፡ ከሆነ ፡ አውቆ ፡ ያደረገው ፡ ነው ፡ ይባላል ። በሐሰት ፡ ስለመመስከር ፡ በሚለው ፡ በአንቀጽ ፡ ፱፻፵፯ም ፡ ውስጥ ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ ዳኝነት ፡ በሚካሄድበት ፡ ወይም ፡ ይህን ፡ በመሰለ ፡ ስፍራ ፡ ላይ ፡ ፈልጎ ፡ ወይም ፡ በትክክለኛ ፡ ሕሊናው ፡ አስቦ ፡ ሐሰት ፡ የሆነ ፡ የምስክርነት ፡ ቃሉን ፡ የሰጠ ፡ እንደሆነ ፡ አውቆ ፡ ያደረገው ፡ ነው ፡ ይባላል ። ስለዚህ ፡ የእንደዚህ ፡ አይነቱ ፡ አንድን ፡ ነገር ፡ አውቆ ፡ የማድረግ ፡ ዋና ፡ መሠረቱ ፡ ከአንድ ፡ ግብ ፡ የመድረስ ፡ ጠባይ ፡ ማሳየት ፡ ነው ።

ወንጀለኛ ፡ ሰው ፡ ከሚፈጽማቸው ፡ ወንጀሎች ፡ ትልቁ ፡ ክፍል ፡ ለሚባለው ፡ ማለትም ፡ እንደ ፡ ነፍስ ፡ መግደል ፡ ንብረት ፡ ማጥፋት ፡ አታላይነት ፡ መስረቅና ፡ እነዚህን ፡ ለመሳሰሉት ፡ ወንጀሉ ፡ ተፈጽሟል ፡ ለማለት ፡ አንድ ፡ ውጤት ፡ ያስፈልጋል ፡ በሚለው ፡ የወንጀሉ ፡ መግለጫ ፡ መሠረት ፡ ድርጊቱን ፡ ለመፈጸም ፡ መፈለግና ፡ የተባለውን ውጤት ፡ ለማስከተል ፡ መፈለግ ፡ በሚለው ፡ መሀል ፡ ያለውን ፡ ልዩነት ፡ ለይቶ ፡ ለማውጣት ፡ ጥንቃቄ ፡ ማድረግ ፡ ያስፈልጋል ። ብዙ ፡ ጊዜ ፡ በተለይም ፡ ጉዳዩ ፡ ነፍስ ፡ የመግደል ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰው ፡ ሁለተኛው ፡ ሳይኖር ፡ የመጀመሪያው ፡ ሊኖር ፡ ይችላል ። ለምሳሌ ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ ሌላውን ፡ ሰው ፡ አውቆ ፡ በቡጢ ፡ ሊመታው ፡ ይችላል ፤ ይኸውም ፡ በቡጢ ፡ መምታቱን ፡ ፈልጎታል ፡ ማለት ፡ ነው ። ግን ፡ የተመታው ፡ ሰው ፡ መሬት ፡ ላይ ፡ ቢወድቅና ፡ ጭንቅላቱ ፡ ተፈጥፍጦ ፡ ቢሞት ፤ ለነፍስ ፡ መግደል ፡ ወንጀል ፡ ተፈላጊ ፡ ነው ፡ የሚባለው ፡ ውጤት ፡ ማለትም ፡ የሰው የው ፡ መሞት ፡ በፈቃደኛነት ፡ ተፈልጎ ፡ የተደረገ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ አይቻልም ።¹⁶

አንድ ፡ ሰው ፡ አውቆ ፡ በሚያደርጋቸው ፡ ድርጊቶችና ፡ አውቆ ፡ በሚያስከትላቸው ፡ ውጤቶች ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ዋና ፡ ልዩነት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ዘንድ ፡ በደምብ ፡ አልታየም ። ለምሳሌ ፡ የአዲስ ፡ አበባው ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በ፲፱፻፷፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፈረደውና ፡ በዚህ ፡ መጽሔት ፡¹⁷ ውስጥ ፡ በተገለጸው ፡ ከሳሽ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ተከሳሽ ፡ አሰፋ ፡ በቀለ ፡ በሆነበት ፡ ክስ ፡ ውስጥ ፡ ተከሳሹ ፡ ሟቹን ፡ የገደለው ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፻፳፫ ፡ መሠረት ፡ አውቆ ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ፍርድ ፡ የተላለፈው ፤ ሟቹ ፡ ጭንቅላቱ ፡ ላይ ፡¹⁸ ቀደም ፡ ብሎ ፡ የተነጻ ፡ ቢሆንም ፤ ተከሳሹን ፡ ሲያ

16. ዊልያምስ ፡ ይህንን ፡ ሁለተኛ ፡ ምሳሌ ፡ ያቀርባል ፡— “አንድ ፡ ሾፈር ፡ የመኪናውን ፡ ቤንዚን ፡ መስጫ ፡ ይረግጣል ፡ በፍጥነት ፡ ለመሄድ ፡ ይፈልጋል ፤ ስለዚህ ፤ የፈጸመው ፡ ድርጊት ፡ በፍጥነት ፡ ለመሄድ ፡ ሲል ፡ አውቆ ፡ ያደረገው ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ በፍጥነት ፡ ከመሄድ ፡ የተነሳ ፡ አንድ ፡ መንገደኛ ፡ ሰው ፡ የገጨ ፡ እንደሆነ ፤ የፈጸመው ፡ ድርጊት ፡ ይህንን ፡ ጉዳት ፡ ለማስከተል ፡ ሲል ፡ አውቆ ፡ ያደረገው ፡ ነው ፡ ሲባል ፡ አለመቻሉ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። እንደዚህ ፡ ሲባል ፡ የሚቻለው ፤ መንገደኛውን ፡ ለመግጨት ፡ ፈልጎ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። ካለዚያ ፡ ግን ፤ የፈጸመው ፡ ድርጊት ፡ ካስከተለው ፡ ውጤት ፡ ጋር ፡ ሲተያይ ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ ያልተደረገ ፡ ወይም ፡ ድንገተኛ ፡ አጋጣሚ ፡ ነው ።” ዊልያምስ ፤ Id. ፡ ገጽ ፡ ፴፭ ። ከዚህ ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይነት ፡ ያለው ፡ ሌላው ፡ ምሳሌ ፡ ንብረት ፡ ማጥፋት ፡ የሚለውን ፡ የሚመለከት ፡ ሲሆን ፤ ከታች ፡ በማስታወሻ ፡ ፴፪ና ፡ አብረው ፡ በተጠቀሱት ፡ ጽሑፎች ፡ ውስጥ ፡ ይገኛል ።

17. አዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤ ፲፱፻፷፬ ፤ የወንጀል ፡ ክስ ፡ ቁጥር ፡ ፹፯/፵፯ ፤ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡— ሾልዌም ፡ ፩ ፡ (፲፱፻፷፮) ፤ ገጽ ፡ ፱፻፷፮ ።

18. በክሱ ፡ ውስጥ ፤ ተከሳሹን ፡— ሟቹ ፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ ጭንቅላቱ ፡ ላይ ፡ ቆሰሎ ፡ ነበር ፡ ከተባለው ፡ ጋር ፡ የሚያገናኝ ፡ ምንም ፡ ማስረጃ ፡ አልነበረም ። በተከሳሹና ፡ በሟቹ ፡ መካከል ፡ ስለተደረገው ፡ ጸብ ፡ የዐይን ፡ ምስክርነት ፡ ከነበሩት ፡ ውስጥ ፡ ማንኛውም ፡ ቢሆን ፤ ይህ ፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ ከራሱ ፡ ላይ ፡ ነበር ፡ የተባለው ፡ ቁስል ፡ በምን ፡ እንደደረሰ ፡ ለማየታቸው ፡ ምንም ፡ የሰጡት ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ የለም ። ፊላውን ፡ የመረመረው ፡ ሐዘም ፤ ቁስሎ ፡ “በድንጋይ ፡ ወይም ፡ በዱላ ፡ ከመደብደብ ፡ ሊደርስ ፡ ይችላል ።” ብሏል ። ይህንን ፡ በጭንቅላቱ ፡ ላይ ፡ የደረሰውን ፡ የመቁሰል ፡ አደጋ ፡ ተከሳሹ ፡ ያስከተለው ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ ስለማይቻል ፤ ይህ ፡ የመቁሰል ፡ አደጋ ፤ ተከሳሹ ፡ የሚያደርገውን ፡ ያውቅ ፡ ነበር ፡ በሚለው ፡ ላይ ፡ ምንም ፡ ውጤት ፡ የለውም ።

ባርር ፡ ታይቲል ፡ ከዚያም ፡ በመርጥ ፡ ላይ ፡ እንዳለ ፡ ወድቋል ፤ ወይም ፡ ተከሳሹ ፡ መትቶ ፡ ጥሎታል ፡ ከዚያም ፡ በኋላ ፡ ተከሳሹ ፡ “ሚቼ(ን) ፡ በመደጋገም ፡ ማጅራቱ ፡ ላይ ፡ በቡጢ ፡ ደብድቦታል ፡” የሚለውን ፡ ማስረጃ ፡ ብቻ ፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፡ ነበር ፡ ከሐኪም ፡ በተገኘው ፡ ማስረጃ ፡ ግን ፡ ሰውየውን ፡ ለሞት ፡ ያበቃው ፡ በአንጎሉ ፡ ውስጥ ፡ ተጠራቅሞ ፡ የነበረው ፡ ከልክ ፡ ያለፈ ፡ ደምና ፡ ራሱ ፡ ላይ ፡ በነበረው ፡ ቁስል ፡ አማካይነት ፡ በደረሰበት ፡ የደም ፡ ስር ፡ መታወክ ፡ ነው ። ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ “ድብድቡ ፡ በድንገት ፡ እንደጋጣሚ ፡ የተጀመረ ፡ መሆኑን ፡ ከማረጋገጡም ፡ በላይ ፡ ተከሳሹ ፡ ለመ በቀል ፡ ሲል ፡ የሠራው ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ምንም ፡ ማስረጃ ፡ አልቀረበም ፡ (ነበር) ።”¹⁹

ስለዚህ ፡ ሰውየውን ፡ የገደለው ፡ አውቆ ፡ ነው ፡ ማለቱ ፡ የተሳሳተ ፡ ፍርድ ፡ ነው ። የተ ገኘው ፡ ማስረጃ ፡ ያላየው ፡ ድብደባው ፡ አውቆ ፡ የተደረገ ፡ መሆኑን ፡ እንጂ ፡ ተከሳሹ ፡ ሚቼን ፡ ለመግደል ፡ ሲል ፡ ፈልጎ ፡ ያደረገው ፡ መሆኑን ፡ አያሳይም ።²⁰

“አንድ ፡ ነገር ፡ በእርግጥ ፡ እንደሚሆን ፡ ወይም ፡ ለመሆን ፡ ትንሽ ፡ የሚቀረው ፡ መሆኑን ፡ የማወቅ ፡ ችሎታ ።”

አንድ ፡ ሰው ፡ የሚፈጽመው ፡ ድርጊት ፡ ወንጀል ፡ ነው ፡ ሊሰኝ ፡ የሚችልበት ፡ ሁኔታ ፡ በእርግጥ ፡ መኖሩን ፡ ወይም ፡ ሊኖር ፡ ትንሽ ፡ የሚቀረው ፡ መሆኑን ፡ (ለምሳ ሌም ፡ በግብረ ፡ ሥጋ ፡ የሚገናኛት ፡ ልጃገረድ ፡ ዕድሜዋ ፡ በእርግጥ ፡ ወይም ፡ ለት ጎሽ ፡ ከ፲፭ ፡ ዓመት ፡ በታች ፡ መሆኑን ፤ በፍርድ ፡ ቤት ፡ የሚሰጠው ፡ የምስክርነት ፡ ቃል ፡ በእርግጥ ፡ ሐሰት ፡ መሆኑን ፡ ወይም ፡ ለመሆን ፡ ትንሽ ፡ የቀረው ፡ መሆኑን ፤ ወዘተ) ፡ እያወቀ ፡ ወይም ፡ አንድ ፡ በሐግ ፡ የተከለከለ ፡ ነገር ፡ መሥራቱን ፡ (ከሚፈጽ መው ፡ ድርጊት ፡ የተነሳ ፡ ሰው ፡ የሚሞት ፡ ወይም ፡ ለመሞት ፡ ትንሽ ፡ የሚቀረው ፡ መሆኑን) ፡ ያወቀ ፡ እንደሆነ ፤ ያንን ፡ ነገር ፡ አውቆ ፡ የማድረግ ፡ አስተሳሰብ ፡ ነበረው ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ። ይህ ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ በእርግጥ ፡ የሚሆን ፡ መሆኑን ፡ ወይም ፡ ለመሆን ፡ ትንሽ ፡ የቀረው ፡ መሆኑን ፡ የማወቅ ፡ ነገር ፡ ፍላጎት ፡ ብለን ፡ ካልነው ፡ ጋር ፡ “አኩል ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ስለሚገመት ፡”²¹ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ እንደ ዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ሁኔታ ፡ አልነበረም ፤ ወይም ፡ የተባለው ፡ ውጤት ፡ አይመጣም ፡ (አይ ከተልም) ፡ ብሎ ፡ ተሰፋ ፡ ማድረጉ ፡ ዋጋ ፡ አይኖረውም ።

19. በተከሳሽና ፡ በሚች ፡ መካከል ፡ ለተፈጠረው ፡ ጭቅጭቅ ፡ መነሻ ፡ ምክንያት ፡ የሆነው ፡ ሚች ፡ ይሸጥ ፡ የነበረው ፡ አንድ ፡ አዲስ ፡ የልብስ ፡ ጨርቅ ፡ መሆኑ ፡ ሊታወስ ፤ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ተከሳሽ ፡ ሚችን ፡ እንዲ ገድል ፡ የገፋፋው ፡ ነገር ፡ ይህ ፡ አይደለም ፡ ያለው ፡ በትክክል ፡ ነበር ። አንድ ፡ ድርጊት ፡ አውቆ ፡ የፈ ጸመ ፡ መሆኑን ፡ ለማወቅ ፤ ድርጊቱን ፡ ለመፈጸም ፡ የገፋፋው ፡ ነገር ፡ ያለመኖሩ ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ፡ ሲል ፤ የጠቅላይ ፡ ጉጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ከሳሽ ፡ አቃቤ ፡ ሕግ ፡ ተከሳሽ ፡ ኤክስ ፤ ፲፱፻፷፬ ፤ የወንጀል ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፳/፱፯ ፤ በሆነው ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ በደምብ ፡ ጠቅሶ ፡ ጽፎታል ። የዚህ ፡ ክስ ፡ ትርጉም ፡ የሚገኘው ፡— ፒ ፡ ስትራውስ ፤ ሳፕሊሜንታሪ ፡ ማቴርያልስ ፡ እን ፡ ፒናል ፡ ሎው ፡ (፲፱፻፷፯—፳፰ ፤ ያልታተመ ፤ ቀ. ጋ. ሥ. የኒቨርሲቲ ፤ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት) ፡ (unpagi- nated) ። ለመግደል ፡ ሙከራ ፡ ነበር ፡ የሚለው ፡ ክስ ፡ እንዲሰረዝ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ትዕዛዝ ፡ ሲሰጥ ፡ እንዲህ ፡ ብሏል ፡— “አሁን ፡ በቀረበው ፡ የክስ ፡ ማስረጃ ፡ ላይ ፡ በተደረገው ፡ ምርመራ ፤ የነፍስ ፡ መግ ደል ፡ ሐሳብ ፡ እንደነበረው ፡ የሚያሳይ ፡ ምንም ፡ ማስረጃ ፡ አልተገኘም ። ከዚህም ፡ በላይ ፡ ኤክስ ፡ ወደ ፡ ሚስቱ ፡ ተኩሶ ፡ ይሆናል ፡ ለማለት ፤ ይህንን ፡ ለማድረግ ፡ የገፋፋው ፡ ነገር ፡ ምን ፡ እንደነበረ ፡ አልተረጋገጠም ።”
20. ስትራውስ ፤ የኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ይህንን ፡ ስህተት ፡ የሠሩ ፡ የሚመስሉበትንና ፡ በቁጥር ፡ ጅጅጅ ፡ ሥር ፡ ውጣኔ ፡ የተሰጠባቸውን ፡ በዛ ፡ ያሉ ፡ ክሶች ፡ ይጠቅሳል ። የስትራውስ ፡ ጽሑፍ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፲ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፺፯ ፡ ላይ ፡ ተጠቅሶአል ።
21. ኤች ፡ ሲልቢንግ ፤ ኮንሰቲቱወንት ፡ ኤለመንትስ ፡ እፍ ፡ ከራይም ፡ (ስፕሪንግፊልድ ፤ ኢላላይስ ፤ ቻር ለስ ፡ ሲ ፡ ቶማስ ፤ ፲፱፻፷፯) ፤ ገጽ ፡ ፪፻፳፪ ።

ይህንን ፡ ሁለተኛውን ፡ ዓይነት ፡ አንድን ፡ ነገር ፡ አውቆ ፡ የማድረግ ፡ ክፍል ፡ ለመግለጽ ፡ አንዳንድ ፡ ቀላል ፡ ምሳሌዎችን ፡ መጥቀስ ፡ ይረዳል ። በደክተር ፡ ግራቭን ፡ የቀረበው ፡ አንዱ ፡ ምሳሌ ፡ እንዲህ ፡ የሚል ፡ ነው ፡ - « ‘ሀ’ ፡ ‘ለ’ን ፡ ለመምታት ፡ ሲል ፡ በ‘ለ’ ፡ የመኝታ ፡ ቤት ፡ መስኮት ፡ ውስጥ ፡ ድንጋይ ፡ ቢወረውር ፤ ያስከተላቸው ፡ ሁለቱንም ፡ ጥፋቶች ፤ (ማለትም ፡ በሰው ፡ አካል ፡ ላይ ፡ ጉዳት ፡ ማድረሱና ፡ በንብረት ፡ ላይ ፡ ጥፋት ፡ ማድረሱ) ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ እንዳደረጋቸው ፡ ይቆጠራሉ ።»²² በግራቭን ፡ ምሳሌ ፡ ውስጥ ፡ ‘ሀ’ ፡ በሰው ፡ አካል ፡ ላይ ፡ ጉዳት ፡ ማድረሱን ፡ «የፈለገው» ፡ ነገር ፡ ስለሆነ ፡ አውቆ ፡ እንዳደረገው ፡ ይቆጠራል ። ‘ሀ’ የመስኮቱን ፡ መዘጋት ፡ ያውቅ ፡ ነበር ፡ እንበልና ፡ መስኮቱን ፡ መስበሩም ፡ ‘ሀ’ ፡ «በእርግጥ ፡ ይሆናል» ፡ ብሎ ፡ ያሰበው ፡ ነገር ፡ ስለነበር ፤ አውቆ ፡ እንዳደረገው ፡ ይቆጠራል ። የሐንስ ፡ አንዴናስ ፡ የተባለ ፡ የኖርዌይ ፡ ተወላጅ ፡ የሆነ ፡ ዳኛ ፡ የሚከተለውን ፡ ምሳሌ ፡ ያቀርባል ። “ከዋስትና ፡ ድርጅት ፡ የሚሰጠውን ፡ ገንዘብ ፡ ለማግኘት ፡ ሲል ፡ ቤቱን ፡ በእሳት ፡ የሚያያይዝ ፡ ሰው ፡ በቤቱ ፡ ውስጥ ፡ ያለ ፡ ለእርሱ ፡ ገባር ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ በእርግጥ ፡ ተቃጥሎ ፡ ይሞታል ፡ ወይም ፡ ምናልባት።²³ ይቃጠል ፡ ይሆናል ፡ ብሎ ፡ ካሰበ ፤ አውቆ ፡ ነፍስ ፡ እንደገደለ ፡ ይቆጠራል ። ከሚፈጽመው ፡ ድርጊት ፡ የተነሳ ፡ ሊመጣ ፡ የሚችለው ፡ ጉዳት ፡ በቅድሚያ ፡ ስለታየው ፤ በኋላ ፡ በገባሩ ፡ መሞት ፡ ቢጸጸትም ፡ ከኃላፊነት ፡ ነፃ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ።”²⁴ ሦስተኛ ፡ ምሳሌ ፡ ለአቅመ ፡ አዳም ፡ (ሔዋን) ፡ ባልደረሱ ፡ ሕፃናት ፡ ወይም ፡ ወጣቶች ፡ ላይ ፡ በኃይል ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ መረጸም ፡ ከሚለው ፡ ከአንቀጽ ፡ ፩፻፺፬ ፡ ላይ ፡ ለመገመት ፡ ይቻላል ። አንድ ፡ ሰው ፡ ዕድሜዋ ፡ ከ፲፭ ፡ ዓመት ፡ በታች ፡ ከሆነ ፡ ልጃገረድ ፡ ጋር ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ አደረገ ፡ እንበል ። የፊቷን ፡ ገጽ ፡ ከመመልከት ፡ ወይም ፡ ስለርሷ ፡ በሚያውቀው ፡ መረጃ ፡ መሠረት ፡ ዕድሜዋ ፡ ከ፲፭ ፡ ዓመት ፡ የሚያንስ ፡ ለመሆኑ ፡ እርግጠኛ ፡ ነው ፡ ወይም ፡ ያለው ፡ ጥርጣሬ ፡ በጣም ፡ አነስተኛ ፡ ነው ፡ ብንል ፤ ይህንን ፡ ማወቅ ፡ የአንቀጽ ፡ ፭፻፺፬ን ፡ ድንጋጌ ፡ አውቆ ፡ እንደጣሰ ፡ ያስቆጥረዋል ። የመጨረሻው ፡ ምሳሌ ፡ በቤት ፡ እንስሳት ፡ (በከብቶች) ፡ አማካይነት ፡ በሰው ፡ ንብረት ፡ ላይ ፡ ጉዳት ፡ ስለማድረስ ፡ ከሚለው ፡ ከአንቀጽ ፡ ፮፻፵፱ ፡ ጋር ፡ የተያያዘ ፡ ይሆናል ። አንድ ፡ ሰው ፡ በእርሱና ፡ በጎረቤቱ ፡ መሬት ፡ መካከል ፡ የታጠረውን ፡ የእንጨት ፡ አጥር ፡ የእርሱ ፡ ከብቶች ፡ ያፈረሱት ፡ መሆኑን ፡ ያውቃል ፤ ግን ፡ ከስንፍናው ፡ የተነሳ ፡ ጎረቤቱን ፡ ለማዋየትም ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ አጥሩን ፡ እንደገና ፡ ለማጠር ፡ ምንም ፡ የወሰደው ፡ እርምጃ ፡ የለም ።

22. ግራቭን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፯ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፺፮ ፡ ላይ ፡ የተጠቀሰ ፡ ጽሑፍ ።
 23. ምናልባት ፡ ይሆን ፡ ይሆናል ፡ የሚለው ፡ ሐሳብ ፡ በእርግጥ ፡ ይሆናል ፡ ከሚለው ፡ ጋር ፡ ያሉውን ፡ አንዳንድ ፡ የመቀራረብ ፡ ደረጃ ፡ ለማሳየት ፡ የተለያዩ ፡ ቃላቶች ፡ ተጠቅሰዋል ።
 ይህ ፡ ጸሐፊ ፤ “ኒርሲ ፡ ስርትን” (በእርግጥ ፡ ለመሆን ፡ የተቃረበ) ፡ በሚለው ፡ ቃል ፡ ተጠቅሟል ። አንዴናስ ፡ የተጠቀመበት ፡ ቃል ፡ “ፕሪፖንደራንትሊ ፡ ፕሮባብል” (ለመሆን ፡ በጣም ፡ ያዘነበል!) የሚል ፡ ነው ። ዊልያምስ ፡ በጸፈው ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ አንዱ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ “ሰብስታንቪያሊ ፡ ስርትን” (በደንብ ፡ እርግጠኛ ፡ የሆነ) ፡ ሲለው ፤ ሌላ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ ደግሞ ፤ “በኩመን ፡ ሴንስ ፡ ወይም ፡ በተለምዶ ፡ አባባል ፡ እርግጠኛ ፡ ነው ፡ የሚባለው ፤ ለመሆን ፡ ያለው ፡ ዕድል ፡ በጣም ፡ ከፍተኛ ፡ የሆነ” ብሎታል ። ዊልያምስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፲፩ ፤ ገጽ ፡ ፵፰ ፤ ፵፯ ፡ ላይ ፡ የተጠቀሰ ፡ ጽሑፍ ። ምንም ፡ እንኳን ፡ የአንዴናስ ፡ አጠራር ፡ ከሌሎች ፡ ጋር ፡ ሲተያይ ፡ ደረጃው ፡ ዝቅ ፡ ያለ ፡ ቢሆንም ፤ የሁሉም ፡ ትርጉም ፡ ከሞላ ፡ ጎደል ፡ አንድ ፡ አይነት ፡ ነው ። ዋናው ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ የተጠቀመበት ፡ ቃል ፡ ወይም ፡ የሰጡት ፡ ትርጉም ፡ ሳይሆን ፤ ይልቁንም ፡ ይህ ፡ ፍጹም ፡ የሆነ ፡ እርግጠኛነት ፡ የተባለው ፡ ነገር ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ የማያጋጥም ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብና ፡ ምናልባትም ፡ በፈሎሶፊ ፡ (ፍልስፍና) ፡ በኩል ፡ ሲታይ ፡ በፍጹም ፡ የማይሆን ፡ ነገር ፡ በመሆኑ ፤ (Id. ፤ ገጽ ፡ ፵፱) “ፕሮባብሊቲ” (ምናልባት ፡ ይሆናል) ፡ የሚለው ፡ ሐሳብ ፡ ‘አብስሉት ፡ ስርተንቲ’ (ፍጹም ፡ እርግጠኛ) ፡ ከሚለው ፡ በደረጃ ፡ ዝቅ ፡ ብሎ ፡ መታየት ፡ ያለበት ፡ መሆኑን ፡ መቀበል ፡ ነው ።
 24. ጂ ፡ አንዴናስ ፤ ዘ ፡ ጂነራል ፡ ፓርት ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ ክሪምናል ፡ ሎው ፡ አፍ ፡ ኖርዌይ ፡ (ለንደን ፤ ስዊት ፡ ኤንድ ፡ ማክስዌል ፤ ሊሚትድ ፤ ፲፱፻፷፭) ፤ ገጽ ፡ ፪፻፲፩ ።

በሚቀጥለው ፡ ቀን ፡ ከብቶቹ ፡ ከጎረቤቱ ፡ መሬት ፡ ውስጥ ፡ ይገባሉ ። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ሰውዬው ፡ (የከብቶቹ ፡ ባለቤት) ፡ አንቀጽ ፡ ፯፻፵፱ን ፡ አውቆ ፡ የመጣስ ፡ ወንጀል ፡ ፈጽሟል ፡ ይባላል ። ከብቶቹ ፡ ወደ ፡ ጎረቤቱ ፡ መሬት ፡ መዛመታቸውን ፡ አልፈለገም ፡ ይሆናል ፤ ግን ፡ የአጥሩን ፡ መፍረስ ፡ ሲረዳው ፤ ማንኛውም ፡ ከብት ፡ እንደሚያደርገው ፡ ሁሉ ፡ የርሱም ፡ ከብቶች ፡ ወደ ፡ ጎረቤቱ ፡ መሬት ፡ ውስጥ ፡ እንደሚገቡ ፡ በእርግጥ ፡ ያውቅ ፡ ነበር ፤ ወይም ፡ እንደሚገቡ ፡ የነበረው ፡ የእርግጠኛነት ፡ ግምት ፡ ከፍተኛ ፡ ነበር ።

በመስከት ፡ ውስጥ ፡ ወደ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ ድንጋይ ፡ የሚወረውር ፡ ሰው ፡ ሁሉንም ፡ ነገር ፡ ማለትም ፡ ሰውየውንም ፡ ሆነ ፡ መስኮቱን ፡ ሊስት ፡ ይችላል ፡ እንደዚሁም ፡ በቤቱ ፡ ላይ ፡ እሳት ፡ የሚለኩስ ፡ ሰው ፡ እንኳን ፡ በቤቱ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘውን ፡ ሰው ፡ ሕይወት ፡ ለማጥፋት ፡ ይቅርና ፡ ቤቱንም ፡ ለማቃጠል ፡ አይችል ፡ ይሆናል ፤ ምክንያቱም ፡ የእሳት ፡ አደጋ ፡ መከላከያ ፡ ደርሶ ፡ እሳቱን ፡ ሊያጠፋው ፡ ወይም ፡ እሳቱ ፡ ራሱ ፡ ሊጠፋ ፡ ይችላል ። ይህ ፤ ድርጊቱ ፡ በሚፈጸምበት ፡ ወቅት ፡ ከተፈለገው ፡ ግብ ፡ እንደሚደረስ ፡ እርግጠኛ ፡ ያለመሆን ፡ ነገር ፡ ድርጊቱን ፡ ተከትሎ ፡ የደረሰውን ፡ ውጤት ፡ ማለትም ፡ የመስኮቱን ፡ መሰበር ፡ ወይም ፡ የገባሩን ፡ ሰው ፡ መሞት ፡ አውቆ ፡ የተደረገ ፡ ነገር ፡ ከመሆን ፡ ሊያስቀረው ፡ አይችልም ። ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ የፈለገውን ፡ አላማ ፡ ከግቡ ፡ ካደረሰ ፤ ማለትም ፡ በወረወረው ፡ ድንጋይ ፡ ሰውየውን ፡ ለመምታት ፡ ወይም ፡ በለኮሰው ፡ እሳት ፡ ቤቱን ፡ ጨርሶ ፡ ለማቃጠል ፡ ከቻለ ፤ ሌላው ድርጊቱን ፡ ተከትሎ ፡ የሚመጣው ፡ ውጤት ፡ በእርግጥ ፡ እንደሚሆን ፡ ወይም ፡ ለመሆን ፡ ትንሽ ፡ እንደሚቀረው ፡ ያውቃል ። ይህ ፡ ዋናውን ፡ ድርጊት ፡ ተከትሎ ፡ የሚመጣው ፡ ውጤት ፤ “ለተፈለገው ፡ ግብ ፡ ዋና ፡ መለያው ፡ ስለሆነ ፡” ከዚያ ፡ ከተፈለገው ፡ ግብ ፡ ጋር ፡ አውቆ ፡ እንደተደረገ ፡ ይቆጠራል ።²⁵

25. በትእምርት ፡ ጥቅስ ፡ ውስጥ ፡ የተጻፈው ፡ ቃል ፡ የተገኘው ፡ አንዴናስ ፡ ካቀረበው ፡ ከዚህ ፡ ግልጽ ፡ ከሆነ ፡ ምሳሌ ፡ ላይ ፡ ነው ፡—

“ውጤቱ ፡ እንደሚከተል ፡ እርግጠኛ ፡ ለመሆን ፡ የማይቻልበትን ፤ ግን ፡ ድርጊቱን ፡ የሚፈጽመው ፡ ሰው ፡ ካሰበው ፡ ግብ ፡ ለመድረስ ፡ ከቻለ ፡ ውጤቱ ፡ የሚከተል ፡ መሆኑን ፡ የሚያውቅበትን ፡ ሁኔታ ፡ ለመገመት ፡ ይቻል ፡ ይሆናል ። የፖለቲካ ፡ ውዝግብ ፡ በተጋጠበት ፡ ወቅት ፤ አንድ ፡ በባቡር ፡ የሚገነዘን ፡ በጣም ፡ የታወቀ ፡ የፖለቲካ ፡ ሰው ፡ ለመግደል ፡ ሲባል ፤ የሚገነዘበትን ፡ ባቡር ፡ ከሀዲጽ ፡ እንዲወጣ ፡ ለማድረግ ፡ እቅድ ፡ አለ ፡ እንበል ። በዚህ ፡ አይነት ፡ ዘዴ ፡ ሰው ፡ ለመግደል ፡ የተዘጋጀው ፡ ሰው ፤ መከራዬን ፡ በባቡር ፡ ላይ ፡ የሚሠሩት ፡ ሰዎች ፡ ስለሚደርሱበት ፡ አደጋውን ፡ ሊከላከሉት ፡ ይችላሉ ፡ ብሎ ፡ በመገመት ፤ አደማው ፡ ውጤት ፡ ይኖረዋል ፡ ማለት ፡ ፈጽሞ ፡ የማይሆን ፡ ነገር ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ያስባል ። ሐሳቡ ፡ ከተሳካለት ፡ ግን ፤ ሌሎች ፡ ብዙ ፡ መንገዶች ፡ አብረው ፡ የሚያልቁ ፡ መሆናቸውንም ፡ ያውቃል ። በሌላ ፡ አነጋገር ፤ ይህ ፤ ለተፈለገው ፡ ግብ ፡ ዋና ፡ (አስፈላጊ) መለያው ፡ ነው ። እዚህ ፡ ላይ ፤ ለመግደል ፡ የታሰበው ፡ የተባለውን ፡ የፖለቲካ ፡ ሰው ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ሌሎቹንም ፡ ተሳፋሪዎች ፡ ጭምር ፡ ነው ። 10. ፤ ገጽ ፡ ፳፻፲፪ ፡ (እምፋሲስ ፡ ኢን ፡ ቴክስት) ።

በአንዴናስ ፡ ምሳሌ ፡ ውስጥ ፡ የተጠቀሰው ፤ ሰው ፡ ለመግደል ፡ የተዘጋጀ ፡ ሰው ፤ ያሰበውን ፡ ከፍጻሜ ፡ ካሳደረሰ ፤ የተባለውን ፡ የፖለቲካ ፡ ሰው ፡ ለመግደል ፡ ሞክረዋል ፡ በመባል ፡ ጥፋተኛ ፡ እንደሚሆን ፡ ግልጽ ፡ ነው ፡ (ቁ. ፳፯/፳፻፳፪) ፤ ይኸውም ፡ ድርጊት ፡ ሊደርስበት ፡ ወደፊት ፡ ለመገኘት ፡ ግብ ፡ በጣም ፡ ከመጠጋቱ ፡ መከራ ፡ አድርጓል ፡ ብለን ፡ በመገመት ፡ ነው ፡ ድንጋይ ፡ ወርወር ፡ ምንም ፡ ነገር ፡ ሳይመታ ፡ የቀረው ፡ ሰው ፤ ከመስኮቱ ፡ በስተጀርባ ፡ ቆሞ ፡ የነበረውን ፡ ሰው ፡ ለመጉዳት ፡ መከራ ፡ አድርጓል ፡ በመባል ፡ ጥፋተኛ ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ፡ (ቁ. ፳፯/፳፻፳፪) ፡ ወይም ፡ ፳፯/፳፻፳፪) ። እሳቱ ፡ በእርዳታ ፡ ወይም ፡ ራሱ ፡ ነዶ ፡ የጠፋለት ፡ የቤት ፡ ባለቤት ፤ የዋስትናውን ፡ ድርጅት ፡ ለማጭበርበር ፡ የተነሳ ፡ ይሆን ፡ ወይ? የሚል ፡ ነው ። በሌላ ፡ አነጋገር ፤ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ በእርግጥ ፡ ይከተላሉ ፡ ወይም ፡ ሊሆኑ ፡ ትንሽ ፡ ይቀራቸዋል ፡ የሚላቸውን ፡ ውጤቶች ፡ ለማስከተል ፡ መከራ ፡ አድርጎ ፡ ነበር ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ፡ ወይ? ቁጥር ፡ ፳፯ ፡ የተጻፈበት ፡ ልዩ ፡ ቋንቋና ፡

አንቀጽ : ፶፰ : (፩) : የመጀመሪያው : አዲስ : መስመር ።

ለማንኛውም : አገር : አጥጋቢ : ሕግ : ምንጭ : በሆነው : የተለምዶ : ስሜት : (ከመን : ሴንስ) : በተባለው : መሠረት : በአንድ : ነገር : ላይ : ቅጣት : መወሰን : በሚያስፈልግበት : ጊዜ : አንድ : ሰው : በፈቃደኝነት : ከሚፈጽመው : ድርጊት : የተነሳ : እንዲደርስ : በፈለገው : ነገርና : በእርግጥ : ይመጣል : ወይም : ሊመጣ : ትንሽ : ይቀረዋል : ብሎ : በሚያውቀው : ነገር : መካከል : ምንም : ዓይነት : ልዩነት : መፍጠር : እንደማያስፈልግ : ይናገራል ። ምናልባትም : የአውሮፓ : ክፍለ : ዓለምና : የእንግሊዝና : የአሜሪካን : የወንጀለኛ : መቅጫ : ሕግ : ዘዴዎች : ስለዚህ : ነገር : የሚያወራ : ደንብ : ከሌለ : እነዚህን : ሁለቱን : የአስተሳሰብ : አይነቶች : አንድን : ነገር : አውቆ : በማድረግ : ወይም : ከዚህ : ተመሳሳይ : በሆነ : ደረጃ²⁶ የሚመለከቱት : በዚህ : ምክንያት : ይሆናል ።²⁷ በተጨማሪም : አውቆ : ማድረግ : የሚለውን : ለመግለጽ : በአንድ : ሕጋዊ : ድንጋጌ : የተመረጠው : ቋንቋ : ግልጽ : በሆነ : መንገድ : አንዱን : ወይም : ሌላውን : ከመግለጫው : ውጭ : ካላደረገ : በስተቀር : ሁለቱንም : ዓይነት : የአስተሳሰብ : ዓይነቶች : አጠቃሎ : እንደያዘ : ይቆጠራል ።²⁸

በኢትዮጵያ : የወንጀለኛ : መቅጫ : ሕግ : ውስጥ : በእንግሊዝኛ : ቋንቋ : የተጻፈው : የአንቀጽ : ፶፰ : (፩) : የመጀመሪያው : አዲስ : መስመር : ቃል : እንዲህ : ይላል : “ጥፋት : መሆኑን : ሕሊናው : እየተረዳው : በራሱ : ፈቃድ : የማይገባና : የሚያስ

“መከራ” ስለተባለው : ቃል : ያለን : ተራ : ዕውቀት : ለዚህ : ጥያቄ : የሚሰጠው : መልስ ፤ የለም ፤ አላደረግም : ነበር ፤ የሚል : ነው ። እነርሱም : የሚያቀርቡት : ሐሳብ ፤ የመከራ : ወንጀል : የሚባለው : አንድ : ሰው : ሊደርስ : ከፈለገበት : ግብ : ያልተሳካለት : መሆኑ ። ላይ : መቆም : አለበት : እንጂ ፤ አንድ : ይመጣል : ተብሎ : የተገመተ : ግን : ተፈልጓል : ሊባል : የማይቻል : ቀላል : ጉዳት : ለማድረስ : ሳይሳካለት : ቀርቷል : በሚለው : ላይ : ተፈጻሚ : አይሆንም ።

ቁጥር : ፳፯ : (፩) : “ፐርሱዊንግ” (በአማርኛ : ያልተከታተለ ፤ በፈረንሳይና : “ፐርሱዊቫር”) : ዋንስ : አክቲቲቲ : “ቱ : ኢትስ : ኤንድ” (በአማርኛ : እስከመጨረሻው ፤ በፈረንሳይኛ : — “ገሰስ : አው : በትን”) ይላል ። ይኸውም : ድርጊቱን : እስከመጨረሻው : ያልተከታተለ : ማለት : ነው ። ይመጣሉ : ተብለው : የተገመቱት : ቀላል : ጉዳቶች : ለቃሉ : በምንሰጠው : ተራ : ትርጉም : መሠረት : ድርጊቱን : የፈጸመው : ሰው : ተከታትሎ : ያደረጋቸው : አይደሉም ። እነርሱም : ድርጊቱን : የሚፈጽመው : ሰው : ሌላ : ከፍተኛ : ከሆነ : ግብ : ለመድረስ : ሲጣጣር : በዚያው : “የሚደርሱ” ሲሆኑ ፤ አድራጊው : አይቃወማቸውም ። እንደነዚህ : አይነት : ጉዳዮች : የመግከር : ወንጀል : በሚባለው : ውስጥ : መግባት : ለላባቸው : ከተባለ ፤ ሙከራ : የሚለውን : ቃል : ለመግለጽ : ለምሳሌ ፤ “በአሜሪካን : ሞዴል : ፕሮግራም : ኮድ : ” ውስጥ : እንደተደረገው ፤ እኛም : በልዩ : ቋንቋ : መጠቀም : ይኖርብናል ። የዛ : አይነቱ : መግለጫ ፤ ፍላጎት : የምንለውን : ነገር : የሚጨምር : ከመሆኑም : በላይ ፤ በተለይም : “በርሱ : በኩል : ምንም : ተጨማሪ : ድርጊት : ሳይፈጸም ፤ እንደዚህ : አይነት : ውጤት : ይከተላል : የሚል : እምነት : ያደረገበትን : ማንኛውንም : ድርጊት : የሚፈጽምን : ሰው : ወይም : ማድረግ : ያለበትን : ከማድረግ ፤ የሚቆጠብን ፤ ሰው : ይጨምራል ።” ሞዴል : ፕሮግራም : ኮድ ፤ ፐርፕሮግራም : አፈሽያል : ድራፍት : (አሜሪካን ሎው : ኢንስቲትዩት ፤ ፲፱፻፷፪) ፤ ሴክሽን : ፩ : ነጥብ : ዜር : ፩ ።

26. ለምሳሌ : — ዘ : አሜሪካን : ሞዴል : ፕሮግራም : ኮድ : የተባለው ፤ የመጀመሪያውን : “ፐርፐሊ” (ሆነ : ብሎ : ለማድረግ) ፤ ሲለው ፤ ሁለተኛውን : “ኖዊንግሊ” (አያወቀ) ብሎ : ይጠራዋል ። ዘ : አሜሪካን : ሞዴል : ኮድ ፤ Id. ፤ ሴክሽን : ፪ : ነጥብ : ዜር : ፪(፪) (ሀ)ና : (ለ) ።

27. ለምሳሌ : — አንዲናስ ፤ ከላይ : በማስታወሻ : ፳፬ ፤ ገጽ : ፪፻፱—፲፪ ። ላይ : የተገለጸውን : ጽሑፍ ፤ ሲል ሺንግ ፤ ከላይ : በማስታወሻ : ፳፩ ፤ ገጽ : ፪፻፳፩—፳፪ ። ላይ : የተገለጸውን : ጽሑፍ ፤ ዊልያምስ ፤ ከላይ : በማስታወሻ : ፲፩ ፤ ገጽ : ፴፬—፴፮ ፤ ፴፰—፴፱ ። ላይ : የተገለጸውን : ጽሑፍ ፤ ጀርመን ፤ ድራፍት : ፕሮግራም : ኮድ : ኢ : ፲፱፻፷፪ ፤ ቁ. ፲፮ ፤ ዘ : አሜሪካን : ሲሪስ : እና : ፎረን : ፕሮግራም : ኮድ ፤ ውስጥ : የተተረጎመው : (ጂ : ሙሉር ፤ Id. ፤ ሳውዝ : ሀክንሳክ ፤ ኒው : ጀርሲ ፤ ፍራድ : ቢ : ሮዝማን ፤ ኢንድ : ካምፓኒ ፤ ፲፱፻፷፮) ፤ ሸልዮም ፤ ፲፩ ፤ ገጽ : ፴ ፤ ዘ : አሜሪካን : ሞዴል : ፕሮግራም : ኮድ ፤ ከላይ : በማስታወሻ : ፳፮ ፤ ውስጥ : የተገለጸ : ጽሑፍ : ተመልከት (ኛ) ።

28. ርታ : ሌልሳሰር : ሲ. ፐርክዩሪ ፤ ገሬራል : ደ : ካንተን : ደ : በርን : (ትሪቡናል ፤ ፌደራል ፤ ስዊትዘር ላንድ ፤ ሜይ : ፳፩ ፤ ፲፱፻፵፫) ፤ ጂ : ዴዝ : ትሪቡኖ : (ድሩዋ : ፕሮግራም ፤ ገጽ : 76-77 ።

ቀጣ፡ ጥፋትን ፡ ፈጽሞ ፡ የዚሁኑ ፡ ውጤት ፡ ለማግኘት ፡ የሠራ ፡ ሰው ፡ ዐውቆ ፡ የሕግ ፡ መጣስን ፡ ወንጀል ፡ እንደሠራ ፡ ይቆጠራል ።” ይህ ፡ መግለጫ ፡ በመጨመርም ፡ ሆነ ፡ ከመግለጫው ፡ ውጭ ፡ በማድረግ ፡ በኩል ፡ የሚያወራው ፡ በጣም ፡ ትንሽ ፡ ነው ። ከችግሩ ፡ አንዱ ፡ ክፍል ፡ የሆነው ፡ አንድን ፡ ነገር ፡ አውቆ ፡ ማድረግን ፡ ‘አውቆ ፡ ማድረግ’ ፡ ብሎ ፡ እዚያው ፡ በተዘዋዋሪ ፡ መንገድ ፡ መተርጎሙ ፡ ስሕተት ፡ መሆኑ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ አንቀጽ ፡ በፈረንሳይኛ ፡ ቋንቋ ፡ የተጻፈው ፡ “በመገንዘብና ፡ በፈቃደኝነት”²⁹ ይለዋል ። በመሠረቱ ፡ ዋናው ፡ ስህተት ፡ የመጣው ፡ ሕጉ ፡ በመጀመሪያ ፡ ሲጻፍ ፡ ነው ። ሕጉን ፡ በመጀመሪያ ፡ የጻፈው ፡ ሰው ፡ “በመገንዘብና ፡ በፈቃደኝነት” ፡ የሚለውን ፡ ሐረግ ፡ የተዋሰነው ፡ በስዊስ ፡ አገር ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ካለው ፡ ከአንቀጽ ፡ 15 ፡ ላይ ፡ ሲሆን ፡ ይኸውም ፡ የስዊስ ፡ አገር ፡ ፍርድ ፡ ቤቶችና ፡ ሐሳብ ፡ ሰጪዎች ፡ ለብዙ ፡ ዓመታት ፡ ያህል ፡ “ፈቃደኝነት” ፡ (ፕሎንቴ) ፡ የሚለው ፡ የአእምሮ ፡ አስተሳሰብ ፡ ሁለቱን ፡ የአስተሳሰብ ፡ ዓይነቶች ፡ ማለትም ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ በእርግጥ ፡ የሚሆን ፡ መሆኑን ፡ ወይም ፡ ለመሆን ፡ ትንሽ ፡ የሚቀረው ፡ መሆኑን ፡ መፈለግንና ፡ ማወቅን ፡ አጠቃሎ ፡ የሚይዝ ፡ ነው ፡ ብለው ፡ መተርጎማቸው ፡ ነው ።³⁰ ለመጀመሪያ ፡ ጊዜ ፡³¹ ዘመናዊና ፡ አጠቃላይ ፡ የሆነ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ለምትጀምረው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ግን ፡ አንድን ፡ ነገር ፡ አውቆ ፡ ማድረግ ፡ ለሚለው ፡ ሐሳብ ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ትርጉም ፡ እንዳይሰጠው ፡ የሚያደርግ ፡ በጣም ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ድንጋጌ ፡ እንዲኖራት ፡ ያስፈልጋል ። እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ድንጋጌ ፡ የሚገኘው ፡ በ፲፱፻፳፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ የጀርመን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በአንቀጽ ፡ 15 ፡ ውስጥ ፡ ነው ። “አንድ ፡ ሰው ፡ አንድን ፡ ድርጊት ፡ አውቆ ፡ እየፈጸመ ፡ ነው ፡ የሚባለው ፡ በሕግ ፡ ውስጥ ፡ የተገለጸውን ፡ የወንጀል ፡ ዓይነት ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ ሲከጀል ፡ (ማለትም ፡ ሲፈልግ) ፡ ወይም ፡ ያንን ፡ በሕግ ፡ የተገለጸውን ፡ የወንጀል ፡ ዓይነት ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የሚያውል ፡ መሆኑን ፡ በእርግጥ ፡ ያወቀና ፡ የታየውም ፡ እንደሆነ ፡ ነው ።”³² የሆነ ፡ ሆኖ ፡ የአንቀጽ ፡ 15 ፡ (፩) ፡ የመጀመሪያ ፡ አዲስ ፡ መስመር ፡ ግልጽ ፡ ያለመሆን ፡ ይህንን ፡ ያህል ፡ ችግር ፡ የሚያስከትል ፡ አይደለም ። በተሰጠው ፡ ማብራሪያ ፡ መሠረት ፡ የትኛውም ፡ የአስተሳሰብ ፡ ዓይነት ፡ ከመግለጫው ፡ ውጭ ፡ ስላልተደረገ ፡ ባለፈው ፡ አዲስ ፡ መስመር ፡ ውስጥ ፡ እንደተነገረው ፡ ሁለቱም ፡ በዚያው ፡ ውስጥ ፡ እንዳሉ ፡ ተደርጎ ፡ ይወሰዳል ።

29. በቁ. 15(፩) የመጀመሪያ ፡ አዲስ ፡ መስመር ፡ ውስጥ ፡ የተጻፈውና ፡ መመሪያ ፡ አድርገን ፡ የምንወስደው ፤ “ጥፋት ፡ መሆኑን ፡ ሕሊናው ፡ እየተረዳው ፡” የሚለው ፤ በትርጉም ፤ በፈረንሳይኛ ፡ ከተጻፈው ፡ ጋር ፡ ይመሳሰላል ።

30. ፒ ፡ ሎንገዝ ፤ ኮሎንቴ ፡ ዱ ፡ ኮድ ፡ ፔናል ፡ ሱዊስ ፡— ፓርቲ ፡ ዣራል ፡ (ኒውቫትል ፤ ኤዲቭንስ ፡ ዴላቭ ፡ ኤንድ ፡ ኒስል ፡ 1990) ፤ ገጽ ፡ 38—39 ፤ የዚሁ ፡ ጽሑፍ ፡ ትርጉም ፡ በኤስ ፡ ሎውንስቲን ፡ ማቲሪያ ልስ ፡ ፎር ፡ ዘ ፡ ስተዲ ፡ ለፍ ፡ ዘ ፡ ፒናል ፡ ሎው ፡ አፍ ፡ ኢትዮጵያ ፡ (አዲስ ፡ አበባ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፤ 1993) ፤ ገጽ ፡ 198 ፡ ውስጥ ፡ ይገኛል ። ርታ. ኤልሳር ፡ ሲ. ፕሮክሮር ፡ ዣራል ፡ ዱ ፡ ካንተን ፡ ደ ፡ ብርን ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ 83 ፡ ውስጥ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

31. የ፲፱፻፺፮ ተን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ የጻፈው ፡ ሰው ፡ እንደተረዳው ፤ የ፲፱፻፴ው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ “ለዘመኑ ፡ አስፈላጊ ፡ ናቸው ፡ ለሚባሉት ፡ ነገሮች ፡ ተስማሚ ፡ ሆኖ ፡ አልተገኘም ። በጥንታዊው ፡ ባሕል ፡ መሠረት ፡ ወገኛና ፡ ግትር ፡ የሚባሉትን ፡ ብዙ ፡ የጥንት ፡ ሥርዓት ፡ ርዝራዦችን ፡ የያዙ ፡ ነው . . .” በተጨማሪም ፤ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ላለው ፡ የሕግ ፡ አወጣጥ ፡ ዘዴ ፡ ተስማሚ ፡ በመሆን ፡ “በዘዴ ፡ (የተዘጋጁ) ፡ ጠቅላላ ፡ ደንቦች ፡ ይንድሉታል . . .” ጂ. ግራቭን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ 8 ፤ ገጽ ፡ 88 ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

32. ከዚህ ፡ በላይ ፡ ያለው ፡ ትርጉም ፡ የሲልቪንግ ፡ ሲሆን ፤ በማስታወሻ ፡ 83 ፤ ገጽ ፡ 88 ፡ ውስጥ ፡ ተጠቅሷል ። ጸሐፊው ፡ እንደሚያውቀው ፤ ይህ ፡ ትርጉም ፡ በቅርቡ ፡ በጀርመን ፡ አገር ፡ ውስጥ ፡ ሕግ ፡ ሆኖ ፡ ወጥቷል ። ሆኖም ፡ ጸሐፊው ፡ አዲሱን ፡ የጀርመንን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ለማየት ፡ ዕድል ፡ አላጋጠመውም ።

የ“መገንዘብ” : ተፈላጊነት ፤

በአንቀጽ : ፶፰ : (፩) : በመጀመሪያው : አዲስ : መስመር : ውስጥ : “በቂ : ዕውቀት” : (በፈረንሳይኛ : “የሕሊና : ግምት” : የሚባለው : “መገንዘብ”) : የሚለው : በአንቀጽ : ፳፮ : ውስጥ : “በሁኔታ : ስለ : መሳሳት :” በሚል : ስያሜ : ተደግሞ : የተጻፈውን : ዋና : መመሪያ : የሚያመለክት : ነው ። አንድ : ሰው : አንድ : ድርጊት : በሚፈጽምበት : ወቅት : (ለምሳሌ : ሽጉጥ : ሲተኩስ) : የሚተኩስበት : ነገር : (ዓላማው) : ሰው : መሆኑን : ካላወቀ : በአንቀጽ : ፶፰ : (፩) : የመጀመሪያ : አዲስ : መስመር : መሠረት : አውቀህ : ነፍስ : ገድለሃል : ሊባል : አይቻልም ። በግብረ : ሥጋ : የሚገናኛት : ልጃገረድ : ዕድሜዋ : ከ፲፮ : ዓመት : በታች : መሆኑን : ካላወቀ : አውቀህ : ለአቅመ : አዳም : (ሔዋን) : ባልደረሱ : ሕፃናት : ወይም : ወጣቶች : ላይ : በኃይል : የሚፈጸመውን : የግብረ : ሥጋ : ግንኙነት : ወንጀል : ፈጽመህል : ሊባል : አይቻልም ። ለሁለተኛ : ጊዜ : ሚስት : የሚያገባ : ሰው : የመጀመሪያ : ሚስቱ : በሕይወት : መኖርዋንና : በሕጉ : መሠረት : ክርሱ : ጋር : በጋብቻ : የተሳሰረች : መሆንዋን : ካላወቀ : አውቀህ : በጋብቻ : ላይ : ጋብቻ : ፈጽመህል : ሊባል : አይቻልም ። አንድ : ሰው : የሌላውን : ሰው : የስዕል : ዕቃ : ርካሽና : ግልባጭ : ነው : በሚል : መንፈስ : በሚያበላሽበት : ወቅት : ስዕሉ : በጣም : ዋጋ : ያለውና : የመጀመሪያ : ንድፍ : መሆኑን : ካላወቀ : አውቀህ : በሰው : ንብረት : ላይ : ከባድ : ዋፋት : አድርሰሃል : ሊባል : አይቻልም ። (አንቀጽ : ፯፻፶፬ : (ለ)ን : ተመልከት(ች))³³

እንደነዚህ : ያሉ : ብዙ : ምሳሌዎችን : ለማቅረብ : ይቻላል ። መመሪያው : ቀላል ነው ። አንድን : ነገር : ሆነ : ብሎ : ማድረግ : ስለዚያ : ነገር : ማወቅን : ያመለክታል። የሚተኩሰው : ሰው : ወዳለበት : አቅጣጫ : መሆኑን : የማያውቅ : ሰው : ያንን : ሰው : የመግደል : ፍላጎት : አይኖረውም : ወይም : ሰውዬው : በእርግጥ : የሚሞት : መሆኑን : ወይም : ለመሞት : ትንሽ : የሚቀረው : መሆኑን : ለማወቅ : አይችልም ። የመጀመሪያ : ሚስቱ : በሕይወት : መኖርዋንና : በሕጉ : መሠረት : ከእርሱ : ጋር : በጋብቻ : የተሳሰረች : መሆንዋን : ሳያውቅ : ሁለተኛ : ሚስት : የሚያገባ : ሰው : በአንድ : ጊዜ : ሁለት : ሚስት : እንዲኖረው : ሊፈልግ : ወይም : እንደዚህ : ዓይነቱ : ከሁለት : ሴት : ጋር : በጋብቻ : መተሳሰሩ : እርግጠኛ : መሆኑን : ወይም : እርግጠኛ : ለመሆን : ትንሽ : የሚቀረው : መሆኑን : ለማወቅ : አይችልም ። የ“መገንዘብ” ነገር : በግልጽም :

33. ይህ : የመጨረሻው ምሳሌ : ከሱ : በፊት : ከነበሩት : ከሦስቱ : የተለየ : ነው ። ይኸውም : ድርጊቱን : የፈጸመው : ሰው : ያበላሽ : ስለነበረው : ዕቃ : የነበረው : የተሳሳተ : እምነት : በወንጀልኛነት : ተጠያቂ : ከመሆን : ፍጹም : ነጻ : ስለማያደርገው : ነው ። የሌላውን : ሰው : ዕቃ : ለማበላሸት : “ ሆነ : ብሎ : የተነሳ” ስለሆነ ፤ በሌላ : ሰው : ሀብት : ላይ : ጉዳት : ስለማድረስ : በሚለው : በቁጥር : ፮፻፶፫ : መሠረትና : በቁ. ፳፯(፪) : ውስጥ : እንደተገለጸው : በወንጀልኛነት : ተጠያቂ : ነው ። ሆኖም ፤ ዕቃው : ዋጋ : ያለው : መሆኑን : ያለመገንዘብ : በከባድ : ሁኔታ : በሰው : ሀብት : ላይ : ጉዳት : አድርሰህል : ተብሎ : እንዳይወነጀል : ያደርገዋል ። እዚህ : ላይ : የምናደርገው ፤ ከሁን : በፊት : አንድን : ድርጊት : ለመፈጸም : አውቅ : መነሳሳት : (ማለትም : መፈለግ) : በሚለውና : አንድ : የተለየ : ውጤት : ለማስከተል : መፈለግ : በሚለው : መሀል : ከፈጠርነው : ልዩነት : ጋር : ተመሳሳይነት : ያለው : ነው ። ድርጊቱን : የፈጸመው : ሰው : የሌላውን : ሰው : ሀብት : ለማበላሸት : ፈልጓልና : ከነበረው : ፍላጎትና : ከፈጸመው : ድርጊት : የተነሳ : ሲፈረድበት : ይችላል ፤ ነገር : ግን : ዋጋ : ያለውን : የሥዕል : ሥራ : ስለማበላሸት : በሚያወራው : በቁጥር : ፮፻፶፬ : (ለ) መሠረት : ሊያስቀጣው : የሚችል : አንድ : የተለየ : ውጤት : ለማስከተል : አልፈለገም ። ከላይ : በገጽ : 313-314 ላይ : የተጻፈውን : ተመልከት(ች)። . . . “ለበደሉ : ምክንያት : በሆነው : ነገር : ላይ : የተደረገው : መሳሳት :” ወንጀል : መሆኑን : አያስቀርም : የሚለው : የቁ. ፳፯(፫) : ድንጋጌ ፤ የተባለው : ነገር : (ዕቃ) ፤ ተፈጽሟል : ለተባለው : ወንጀል : መለያ : ከፍሉ : ከሆነ ፤ ለምሳሌ : በከባድ : ሁኔታ : በሌላ : ሰው : ሀብት : ላይ : ጉዳት : ማድረስ : እንደሚለው : እንደቁጥር : ፮፻፶፬ : (ለ) ባለው : ላይ : ተፈጻሚ : አይሆንም ። ከላይ : በማስታወሻ : ፮ ፤ ገጽ : ፪፻፴፪ - ፴፫ ፣ ላይ : የተጠቀሰውን : የግራሽንን : ጽሑፍ : ትመልከት(ች) ።

ባይሆን ፡ አውቆ ፡ ማድረግ ፡ የሚለው ፡ አንዱ ፡ ክፍል ፡ ስለሆነ ፡ አውቆ ፡ ማድረግ ፡ ለሚለው ፡ የተሰጡ ፡ ብዙ ፡ ትርጉሞች ፡ መገንዘብን ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ ብዙም ፡ አይቸገሩም ፡ ለምሳሌም ፡ ያህል ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ በጀርመን ፡ የወንጀልኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ያለውን ፡ አንቀጽ ፡ 137 ፡ መመልከት ፡ ይጠቅማል ።

በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ብዙው ፡ ሕዝብ ፡ ባለቤትነትና ፡ ድንበር ፡ (ወሰን) ፡ ምን ፡ እንደሆነ ፡ ያልተገንዘበ ፡ በመሆኑና ፡ ይህም ፡ ነገር ፡ በጣም ፡ የተስፋፋ ፡ በመሆኑ ፡ ይህ ፡ መመሪያ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በመሬት ፡ የተነሳ ፡ ለሚፈጸሙ ፡ ወንጀሎች ፡ ያገለግላል ። ይኸው ፡ መመሪያ ፡ በትክክል ፡ የተሠራበት ፡ ከሳሽ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ተከሳሽ ፡ ሻምበል ፡ ከበደ ፡ ተሰማ ፡ በሆኑበት ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ ሲሆን ፡ ክስም ፡ የተመሠረተው ፡ የወሰን ፡ ምልክቶችን ፡ ከቦታቸው ፡ ማዛነፍ ፡ ወይም ፡ ማንሳት ፡³⁴ በሚለው ፡ በአንቀጽ ፡ 339፪ ፡ ላይ ፡ ነበር ። የወረዳው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ፈርዶ ፡ ነበር ። በቀረበው ፡ ክስ ፡ መሠረት ፡ የወረዳው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተከሳሹ ፡ የወሰን ፡ መለያ ፡ የሆኑትን ፡ ምልክቶች ፡ በማንሳቱ ፡ የሚያስቀጣ ፡ ድርጊት ፡ ፈጽሟል ፡ ባለው ፡ የአውራጃው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የተሰማማ ፡ ቢሆንም ፡ ተከሳሹ ፡ “የወሰኑን ፡ ምልክቶች ፡ ያነሳው ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ ወንጀል ፡ ለመፈጸም ፡ ሳይሆን ፡ መሬቱ ፡ የኔ ፡ ነው ፡ የሚል ፡ እምነት ፡ ስለነበረው ፡ ነው” ፡ ሲል ፡ ፍርዱን ፡ ሽርታል ። የአዲስ ፡ አበባው ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ይህንኑ ፡ ውሳኔ ፡ አጽንቶታል ።³⁵ ከሳሽ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ተከሳሽ ፡ ወይዘሮ ፡ አፀደ ፡ ሃብተ ፡ ሥላሴ ፡³⁶ ስለሆኑበት ፡ ሌላ ፡ ክስ ፡ የአዲስ ፡ አበባው ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ እንዲህ ፡ ሲል ፡ ጽፏል ።

“የሰውን ፡ መሬት ፡ አልፎ ፡ የመንካት ፡ (ድንበር ፡ የማለፍ) ፡ የወንጀል ፡ ክስ ፡ እንዲኖር ፡ ከተፈለገ ፡ (አንቀጽ ፡ 339፪ ፡ እስከ ፡ 339፩) ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ መሬቱ ፡ የግሉ ፡ መሆኑ ፡ እየታወቀ ፡ ያንኑ ፡ መሬቱን ፡ ሕጋዊ ፡ ባልሆነ ፡ መንገድ ፡ አውቆ ፡ መንፈግ ፡ ያስፈልጋል ። ግን ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ ይህ ፡ መሬት ፡ የራሴ ፡ ነው ፡ ብሎና ፡ ክልቡ ፡ አምኖበት ፡ ከብቶቹን ፡ አሰማርቶ ፡ ሣር ፡ ቢያበላ ፡ ወይም ፡ በመሬቱ ፡ ላይ ፡ የበቀሉትን ፡ ዛፎች ፡ ቢቆርጥ ፤ ይህ ፡ የሰውን ፡ መሬት ፡ አልፎ ፡ የመንካት ፡ ወንጀል ፡ ነው ፡ ሊባል ፡ አይቻልም ። እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ድርጊት ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ስለሆነ ፤ ካሣ ፡ ለማግኘት ፡ ሲባል ፡ ሊቀርብ ፡ የሚችለውም ፡ ክስ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ክስ ፡ ነው ።”³⁷

34. አዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ 1፻፱፻፳፰ ፡ የወንጀል ፡ ክስ ፡ ቁጥር ፡ ፻፯/፳ (ያልታተመ) ። የቁጥር ፡ ፻፲፱፻፳(፩) ቃል ፡ እንዲህ ፡ ይላል ። — “ማንም ፡ ሰው ፡ መብት ፡ ሳይኖረው ፡ በሌላው ፡ ሰው ፡ መብት ፡ በሀብቱ ፡ ላይ ፡ ጉዳት ፡ ለማድረስ ፡ በማሰብ ፡ ወይም ፡ ተገቢ ፡ ያልሆነውን ፡ ሕገ ፡ ወጥ ፡ ጥቅም ፡ ለራሱ ፡ ለማግኘት ፡ ወይም ፡ ለሌላው ፡ ለማሰገኘት ፡ በሚቀድ ፡ የሕዝብን ፡ ወይም ፡ የግልን ፡ ንብረት ፡ ወሰን ፡ ለመለየት ፡ ለምልክት ፡ የተተከለውን ፡ መካለያ ፡ ወይም ፡ ይህን ፡ የመሳሰለውን ፡ ሌላ ፡ አይነት ፡ ምልክት ፡ ከስፍራው ፡ ያነሳ ፤ ያዘዋወረ ፡ ወይም ፡ በሐሰተኛ ፡ ሥፍራ ፡ የተከለ ፡ ወደ ፡ ሐሰተኛነት ፡ የለወጠ ፡ ወይም ፡ ምልክቱ ፡ እንዳይታወቅ ፡ አድርጎ ፡ ያጠፋ ፡ እንደሆነ ፤ እስከ ፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ ለመድረስ ፡ በሚችል ፡ ጽኑ ፡ እስራት ፡ ወይም ፡ ጥፋቱ ፡ ቀላል ፡ ሲሆን ፡ እጅግ ፡ ቢያንስ ፡ በሦስት ፡ ወር ፡ እስራት ፡ ይቀጣል” ።

35. ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የአውራጃውን ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ውሳኔ ፡ ያጸደቀው ፡ ቢሆንም ፤ በክሱ ፡ ላይ ፡ የቀረበው ፡ ዋና ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ ይህንን ፡ ጥያቄ ፡ የቀረበበትን ፡ መሬት ፡ በሕግ ፡ ይዞ ፡ የነበረው ፡ ግን ፡ ነበር ፤ የሚለው ፡ ላይ ፡ መሆኑን ፡ ተገንዝቦታል ። ይኸው ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፤ የወንጀል ፡ ክሶችን ፡ በሚመለከቱ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሳይሆን ፤ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ክሶችን ፡ በሚመለከቱ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ መታየት ፡ የነበረበት ፡ ነው ።

36. አዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ 1፻፱፻፵፱ ፡ የወንጀል ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፻፲፯/፵፩ ፡ ከላይ ፡ በግስ ታወቆ ፡ ፴ ፤ ገጽ ፡ ፴፪ ፡ ላይ ፡ ሎወንስቲን ፡ የተረጎመው ፡ ጽሑፍ ።

37. Id. ፡ ገጽ ፡ ፴፪ — ፴፫ ።

ሕጋዊ ፡ አለመሆኑን ፡ ስለመገንዘብ ፤

ስለ ፡ መገንዘብ ፡ አሁን ፡ የተነጋገርንበት ፤ ድርጊቱን ፡ የሚፈጽመው ፡ ሰው ፡ አድራጎቱ ፡ ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ መገንዘቡንም ፡ ይጨምራል ፡ ወይ ? ጥያቄውን ፡ በሌላ ፡ መልክ ፡ ለማስቀመጥ ፤ አድራጊው ፡ ድርጊቱን ፡ በፈጸመበት ፡ ወቅት ፡ አድራጎቱ ፡ ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ ያልተገንዘበ ፡ ከሆነ ፤ አውቆ ፡ የሚፈጸም ፡ ወንጀል ፡ ሠርቷል ፡ ተብሎ ፡ ይወነጀላል ፡ ወይ ?

አውቀህ ፡ ሠርተሃል ፡ ወይም ፡ አድርገሃል ፡ በመባል ፡ ላለው ፡ ኃላፊነት ፡ አስፈላጊ ፡ የሆነው ፤ ማለትም ፡ አንድን ፡ ድርጊት ፡ ሕጋዊ ፡ የማያደርጉትን ፡ ሁኔታዎች ፡ ማወቅ ፤ ድርጊቱ ፡ ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ ከማወቅ ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ አይደለም ። አንድን ድርጊት ፡ ሕጋዊ ፡ የማያደርጉትን ፡ ሁኔታዎች ፤ ማወቅ ፡ ለሚለው ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ የተጠቀሰውን ፡ ምሳሌ ፡ ብናስታውስ ፤ ጥያቄው ፤ ድርጊቱን ፡ የሚፈጽመው ፡ ሰው ፡ በግብረ ፡ ሥጋ ፡ የሚገናኛት ፡ ልጃገረድ ፡ ዕድሜዋ ፡ ከ፲፮ ፡ ዓመት ፡ በታች ፡ መሆኑን ፡ ያውቃል ፡ ወይ ? ሲሆን ፤ ድርጊቱ ፡ ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ ማወቅ ፡ ለሚለው ፡ ደግሞ ፡ ጥያቄው ፤ የልጅቷ ፡ ዕድሜ ፡ ከ፲፮ ፡ ዓመት ፡ በታች ፡ መሆኑን ፡ በያውቅም ፤ በስምምነትም ፡ በሆን ፡ እንኳ ፡ ዕድሜዋ ፡ ከ፲፮ ፡ በታች ፡ ከሆነ ፡ ልጃገረድ ፡ ጋር ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ መፈጸም ፡ በሕግ ፡ የተከለከለ ፡ መሆኑንም ፡ ያውቃል ፡ ወይ ? ነው ።³⁸

በኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ለተጠቀሱ ፡ ብዙ ፡ ወንጀሎች ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ ማወቅ ፡ የሚለው ፡ ጥያቄ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ አይነሳም ። አእምሮው ፡ በትክክል ፡ የሚሠራ ፡ ማንኛውም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኝ ፡ ሰው ፡ ነፍስ ፡ መግደል ፡ ወይም ፡ ሌብነት ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ የሌላውን ፡ ሰው ፡ ንብረት ፡ ማቃጠል ፡ ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ አላወቅሁም ፡ ብሎ ፡ መከላከያ ፡ ያቀርባል ፡ ማለት ፡ የማይሆን ፡ ነገር ፡ ይመስላል ።³⁹ እነዚህም ፡ ሆኑ ፡ ሌሎች ፡ ብዙ ፡ ድርጊቶች ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ የተከለከሉ ፡ ከመሆናቸውም ፡ ሌላ ፡ ገብ

38. አንድ ፡ ሰው ፡ የሚፈጽመው ፡ ድርጊት ፡ ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ ማለትም ፡ በሕግ ፡ የተከለከለ ፡ መሆኑን ፡ በመገንዘቡና ፡ የሚፈጽመው ፡ ድርጊት ፡ የሚያስወቅስ ፡ መሆኑን ፡ በመገንዘቡ ፡ መሆኑ ፡ በጣም ፡ ትልቅ ፡ ልዩነት ፡ አለ ። አንድ ፡ ሰው ፡ የሚፈጽመው ፡ ድርጊት ፡ አካባቢው ፡ መልካም ፡ ጠባይ ፡ ብሎ ፡ በሚጠራው ፡ ደረጃ ፡ ሲታይ ፡ አስወቃሽ ፡ መሆኑን ፡ ይረዳል ። እንዲህም ፡ ሆኖ ፡ ግን ፡ ስህተት ፡ ወይም ፡ መጥፎ ፡ የሆነ ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ በሕግ ፡ የተከለከለ ፡ ስላልሆነ ፤ ድርጊቱ ፡ አንድ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ድንጋጌን ፡ የሚጥስ ፡ መሆኑን ፡ አይገንዘብ ፡ ይሆናል ። ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ በሚያውሩት ፡ የሕግ ፡ መጽሐፎች ፡ ውስጥ ፤ የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፸፰ንም ፡ ጨምሮ ፡ (ግራቨን ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፮ ፤ ገጽ ፡ ፻፶፬—፶፮ ፡ ላይ ፡ የተጻፈውን ፡ ተመልከት(ች) ፤ ከነገሩ ፡ ጋር ፡ ግንኙነት ፡ ያለው ፡ የመገንዘብ ፡ ችሎታ ፤ ያ ፡ ነገር ፡ እንዳይደረግ ፡ የሚል ፡ ሕግ ፡ መኖሩንም ፡ ያሳያል ፤ በሆንም ፤ አንድ ፡ መከላከያ ፡ ዕውቀት ፡ ባለው ፡ ሰው ፡ ግምት ፤ አንድ ፡ ድርጊት ፡ በጣም ፡ ተወቃሽ ፡ (አስወቃሽ) ፡ እየሆነ ፡ በሄደ ፡ ቁጥር ፤ ድርጊቱ ፡ በሕግም ፡ የተከለከለ ፡ እንደሚሆንና ፡ ይህንንም ፡ አድራጊው ፡ ያውቀው ፡ ነበር ፡ ለማለት ፡ ቀላል ፡ ነው ። ከታች ፡ በማስታወሻ ፡ ፱፻፮ ፡ ፱ ፡ ላይ ፡ የተገለጸውንና ፡ አብረው ፡ የተጠቀሱትን ፡ ጽሑፎች ፡ ተመልከት ። በዚህ ፡ “ጥቂት ፡ የሕግ ፡ መጽሐፎች ፡ መኖሩ ፡ ባንቸላት” ፡ አስቸጋሪ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ በጥንቃቄ ፡ ለመወያየት ፡ (Id. ፤ ገጽ ፡ ፻፶፬) ፤ ፒ. ሩ. ኤንድ ፡ ኤች ፡ ሲልቪንግ — “ኤረር ፡ ጁሪስ — ኤ ፡ ኮምፓራቲቭ ፡ ስተዲ” ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ ቪካን ፡ ሎው ፡ ሪቪው ፡ ፆልዩም ፡ ፳፬ ፡ (፲፱፻፶፮) ፤ በገጽ ፡ ፱፻፶፭ — ፱፻፶፮ ፡ ላይ ፡ ተመልከት(ች) ።

39. እንዲያውም ፡ አንድን ፡ ሰው ፡ ጥፋተኛ ፡ ነህ ፡ ለማለት ፤ ያ ፡ ሰው ፡ ራሱ ፤ የሚፈጽመው ፡ ድርጊት ፡ ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ ይኖርበታል ፡ ለሚለው ፤ አንድ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ያለን ፡ ሁኔታ ፡ ለመመልከት ፤ በቁ. ፸ ፡ መሠረት ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ የሆነ ፡ ትዕዛዝ ፡ ከበላይ ፡ ተቀብሎ ፡ ስለሚፈጽም ፡ ሰው ፡ ጉዳይ ፡ እንመርምር ። የተሰጠው ፡ ትዕዛዝ ፡ “የነፍስ ፡ መግደል ፤ የቃጠሉ ፡ ወይም ፡ በሰዎች ፡ ላይ ፡ ወይም ፡ በሀብቶች ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ በሕዝብ ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ጥቅሞች ፡ ላይ ፡ ወይም ፡ በግብረት ፡ መብት ፡ ላይ ፡ የደረሰ ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ከባድ ፡ አደጋ ፡ ሲሆን ፤ ትዕዛዙን ፡ የተቀበለው ፡ ሰው ፡ ትዕዛዙ ፡ ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ ተገንዝቦ ፡ ነበር ፡ የሚል ፡ ግምት ፡ በሕግ ፡ በኩል ፡ ይወስዳል ።

ረተ ፡ ሰቡ ፡ ከሞራል ፡ ውጭ ፡ ናቸው ፡ ብሎ ፡ ስለፈረደ ፤ ማንኛውም ፡ አእምሮው ፡ ትክክለኛ ፡ የሆነ ፡ ወንጀለኛ ፡ ስለነዚህ ፡ የኅብረተ ፡ ሰቡ ፡ ውሳኔዎች ፡ ያውቃል ፤ የሚፈጽመው ፡ ድርጊት ፡ ከሞራል ፡ ውጭ ፡ መሆኑንም ፡ ይነገዝባል ፡ ብለን ፡ ለመገመት ፡ እንችላለን ፤ እንገምታለንም ።⁴⁰

የሆነ ፡ ሆኖ ፤ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኝ ፡ አእምሮው ፡ ትክክል ፡ የሚሠራ ፡ ሰው ፡ ዕድሜዋ ፡ ከ፲፮ ፡ ዓመት ፡ በታች ፡ ከሆነ ፡ (አንቀጽ ፡ ፳፻፲፬) ፡ ወይም ፡ ዕድሜዋ ፡ በ፲፭ና ፡ በ፲፰ ፡ ዓመት ፡ መሀል ፡ (አንቀጽ ፡ ፳፻፲፮) ፡ ከሆነ ፡ ልጃገረድ ፡ ጋር ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ማድረግ ፡ ወንጀል ፡ መሆኑን ፤ ወይም ፡ አንድ ፡ ሕፃን ፡ ልጅ ፡ በተወለደ ፡ ቁጥር ፡ መወለዱን ፡ ያለማስመዝገብ ፡ ወንጀል ፡ መሆኑን ፤ (አንቀጽ ፡ ፳፻፳፫) ፡ ወይም ፡ በአንዳንድ ፡ አጋጣሚ ፡ ጊዜ ፡ “ሕይወቱ ፤ ሰውነቱ ፡ ወይም ፡ ጤንነቱ ፡ በጣም ፡ አስጊ ፡ በሆነ ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ።” የሚገኝ ፡ ሰው ፡ ያለመርዳት ፡ (አንቀጽ ፡ ፳፻፵፮) ፡ ወንጀል ፡ መሆኑን ፤ ወይም ፡ የመጀመሪያውን ፡ የሕግ ፡ ጋብቻ ፡ ሳያፈርሱ ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻን ፡ መፈጸም ፡ (አንቀጽ ፡ ፳፻፲፮) ፡ እንኳ ፡ ወንጀል ፡ መሆኑን ፡ ላያውቅ ይችላል ። እነዚህንና ፡ እነዚህን ፡ የመሳሰሉ ፡ ሌሎች ፡ ብዙ ፡ የተከለከሉ ፡ ነገሮችን ፡ ወንጀሉን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ ሊያውቃቸው ፡ ይገባ ፡ ነበር ፡ ብለን ፡ ለማለት ፡ አንድ ፡ ግልጽ ፡ የሆነና ፡ ኅብረተ ፡ ሰቡ ፡ በሙሉ ፡ ከሞራል ፡ ውጭ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ የወሰነው ፡ ነው ፡ የምንለው ፡ ነገር ፡ የለንም ። የተከለከሉ ፡ ብለን ፡ ከጠቀስናቸው ፡ አድራጎቶች ፡ ውስጥ ፡ እንኳ ፡ ጥቂቶቹን ፡ አንዳንድ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙ ፡ የኅብረተ ፡ ሰቡ ፡ ክፍሎች ፡ የተቀበሉትና ፡ የተሰማሙበት ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። ስለዚህ ፤ ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ አላውቅሁም ፡ ነበር ፡ የሚለው ፡ መከላከያ ፡ ከባድ ፡ ችግር ፡ የሚፈጥረው ፡ እንደነዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጥፋቶችና ፡ ሌሎችም ፡ በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ ቀላል ፡ ጥፋቶች ፡ ተብለው ፡ የተጠቀሱት ፡ ማለትም ፡ ሙሉ ፡ ለሙሉ ፡ ወንጀለኛ ፡ የማያሰኙ ፡ ጥፋቶች ፡ ሲፈጸሙ ፡ ነው ።

በዚህ ፡ ጥያቄ ፡ ላይ ፡ የሚሰጠው ፡ የሕግ ፡ መግለጫ ፡ በጣም ፡ የተለያየ ፡ ሆንዋል ። በአንድ ፡ በኩል ፡ የማንኛውም ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ዋና ፡ ዓላማ ፡ “ስለ ወንጀሎቹ ፡ ዓይነትና ፡ ስለሚያስከትሉትም ፡ ቅጣት ፡ በቅድሚያ ፡ ማስጠንቀቂያ ፡ በመስጠት ፡ ወንጀል ፡ እንዳይሠራ ፡ መከላከል” ፡ (የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፩) ፡ ሲሆን ፤ እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጥፋት ፡ መኖሩንና ፡ የሚያስቀጣ ፡ መሆኑንም ፡ በእርግጥ ፡ የማይገነዘብ ፡ ጥፋተኛ ፡ ሰው ፡ እስካለ ፡ ድረስ ፤ ይህንን ፡ ዓላማ ፡ ከግብ ፡ ለማድረስ ፡ አይቻልም ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፤ ዳኛና ፡ የሕግ ፡ አዋቂ ፡ (ፈላ ፡ ስፋ) ፡ የነበረው ፡ ኦሊቨር ፡ ሆልምስ ፡ አስተያየቱን ፡ ሲሰጥ ፤ “የሠራሁት ፡ ጥፋት ፡ በሕግ ፡ የተከለከለ ፡ መሆኑን ፡ አላውቅሁም ፡ ነበር ፡ የሚለውን ፡ ምክንያት ፡ መቀበል ፤ ሕጉን ፡ ያወጡት ፡ ሰዎች ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ሕጉን ፡ አውቆ ፡ እንዲታዘዝ ።”⁴¹ ያደረ

40. ኤች ፡ ሀርት ፤ “ዘ ፡ ኤይምስ ፡ እፍ ፡ ዘ ፡ ክሪምናል ፡ ሎው ፤” ሎው ፡ ኢንድ ፡ ኮንቲምፖሪሪ ፡ ፕሮብ ሌምስ ፤ ሾልዩም ፡ ፳፫ ፡ (፲፱፻፶፰) ፤ ገጽ ፡ ፱፻፲፫—፱፻፲፱ ። ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፴፰ ፡ ላይ ፡ የሚገኘውን ፡ መግለጫ ፡ ተመልከት(ች) ።

41. የጽሑፉ ፡ ሙሉ ፡ ቃል ፡ እንዲህ ፡ የሚል ፡ ነው ፡ “ለጠቅላላው ፡ ደህንነት ፡ ሲል ፤ የሕዝቡ ፡ ፖሊሲ ፡ አንድን ፡ ሰው ፡ አሳልፎ ፡ ይሰጣል . . .” ወንጀለኛው ፡ ሕግ ፡ በመተላለፍ ፡ ላይ ፡ መሆኑን ፡ ላያውቅ ፡ የሚችልበት ፡ ብዙ ፡ አጋጣሚ ፡ እንደሚኖር ፡ አይጠረጠርም ፤ ነገር ፡ ግን ፡ እንደዚህ ፡ አይነቱን ፡ ይቅርታ ፡ መቀበል ፤ ሕጉን ፡ ያወጡት ፡ ሰዎች ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ሕጉን ፡ አውቆ ፡ እንዲታዘዝ ፡ ያደረጉትን ፡ ጥረት ፡ በመዘንጋት ፡ አለማወቅ ፡ እንዲሰፍን ፡ ማበረታታት ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ ፍርድ ፡ እንዳይጓደልበት ፡ የሚደረግለትን ፡ ጥረት ፡ በሌላው ፡ ሚህን ፡ በኩል ፡ ያሉት ፡ ሰፊ ፡ ጥቅሞች ፡ ይመዘኑ ታል።” ሆልምስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፲፮ ፤ ገጽ ፡ ፴፰ ፡ ላይ ፡ የተገለጹ ፡ ጽሑፍ ፡ የሆልምስን ፡ አስተያየት ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ያሉ ፡ ብዙ ፡ አሜሪካውያን ፡ ሐሳብ ፡ ሰጭዎች ፡ (ቴዎድሮስ ፡ ተቃውመ

ጉትን ፡ ጥረት ፡ በመዘንጋት ፡ አለማወቅ ፡ እንዲሰፍን ፡ ማበረታታት” ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ የሕጉን ፡ መኖር ፡ አላወቅሁም ፡ ብሎ ፡ መከላከያ ፡ ማቅረብ ፡ ቀላል ፡ ሲሆን ፡ መከላከያው ፡ እውነተኛ ፡ መሆኑን ፡ ለማወቅ ፡ ግን ፤ “በምንም ፡ ዓይነት ፡ ማስረጃ ፡ ሌሎች ፡ ሊደርሱበት ፡ የማይችሉት ፡ ነገር ፡ ነው”⁴² ብሏል ። እነዚህንና ፡ እነዚህን ፡ የመሳሰሉ ፡ ፖሊሲ ፡ መሰል ፡ አስተያየቶችን ፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፤ የእንግሊዝና ፡ አሜሪካን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ “ሕጉን ፡ አላወቅሁም ፡ ነበር ፡ የሚል ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ይቅርታ ፡ የለውም” ፤ የሚለውን ፡ መመሪያ ፡ ይከተላል ። ይህ ፡ አስተያየት ፡ በአውሮፓ ፡ ውስጥ ፡ በፈረንሳይ ፡ አገር ፡⁴³ ተቀባይነትን ፡ ያገኘ ፡ ስለሆነ ፤ አንድ ፡ ሰው ፡ እያወቀ ፡ አንድ ፡ ጥፋት ፡ ካጠፋ ፤ ምንም ፡ እንኳ ፡ የፈጸመው ፡ ድርጊት ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ መሆኑን ፡ ወይም ፡ ሊሆን ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡ ባያውቅም ፤ ይቀጣል ። ድርጊቱን ፡ ከሚፈጽመው ፡ ሰው ፡ የሚፈለገው ፤ ድርጊቱን ፡ በግልጽ ፡ ወንጀል ፡ ሊያሰኙ ፡ የሚችሉ ፡ ሁኔታዎች ፡ መኖራቸውን ፡ ማወቁ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

በጀርመን ፡ አገር ፡ የሚከተሉት ፡ ከዚህ ፡ ተቃራኒ ፡ የሆነ ፡ ሐሳብ ፡ ነው ። እዚያ ፡ ትልቅ ፡ ግምት ፡ የሚሰጠው ፡ አድራጎቱ ፡ ሰውየውን ፡ ሊያስወቅስው ፡ ይገባል ፡ ወይ ? ለሚለው ፡ ሲሆን ፤ በተለይም ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ነገር ፡ ድርጊቱን ፡ የሚከለክል ፡ ሕግ ፡ መኖሩን ፡ በእውነት ፡ ሳያውቅ ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ በሚያደርግ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ ያለመኖሩ ፡ ነው ።⁴⁴ ስለዚህ ፡ ነገር ፡⁴⁵ በጣም ፡ የታወቀውና ፡ የጀርመን ፡ ፍርድ ፡

ውታል ። መቃወሚያቸውም ፤ በጎብረተ ፡ ሰቡ ፡ በኩል ፡ ለመልካም ፡ ጠባይ ፡ (ለሞራል) ፡ ተጸራሪ ፡ ናቸው ፡ ያልተባሉትን ፡ የሕግ ፡ ድንጋጌዎች ፡ የማያውቁ ፡ ሰዎችን ፡ መቅጣት ፤ በምንም ፡ አይነት ፡ አገላለጽ ፡ ተወቃሽ ፡ ያልሆኑ ፡ ሰዎችን ፡ እንደመቅጣት ፡ ይቆጠራል ፡ የሚል ፡ ነው ። ለምሳሌ ፤ ከዚህ በላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፵ ፤ ገጽ ፡ ፱፻፲፰ — ፳፪ ፡ ላይ ፡ የሚገኘውን ፡ የሀርትን ፡ ጽሑፍ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፱ — ፴፯ ፡ ላይ ፡ የሚገኘውን ፡ የፓከርን ፡ ጽሑፍ ፡ ተመልክተ(ች) ። እንደዚህ ፡ አይነቱ ፡ ቅጣት ፤ በማድረግ ፡ ነጻነት ፡ ላይ ፡ የሚደረግ ፡ ምክንያት ፡ የሌለው ፡ መከልከል ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ “ሰብእዊ ፡ ክብርን ፡ የሚደፍር” ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ሃይለኛ ፡ ክርክር ፡ ቀርቦአል ። “አንድን ፡ ሰው ፡ በማያውቀውና ፡ ሊያውቅ ፡ በማይችለው ፤ ደግሞም ፡ ለመቀበልም ፡ ሆነ ፡ ለመቃወም ፡ ዕድል ፡ ባላገኘበት ፡ ሕግ ፡ ተጠያቂ ፡ ማድረግ ፤ ያ ፡ ሰው ፡ በሕጉ ፡ ፊት ፡ እንደ ፡ ዕቃ ፡ የሚታይ መሆኑን ፡ ያሳያል” ። ፒ ፡ ፍ ፡ ኤንድ ፡ ኤች ፡ ሲልቪንግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፴፰ ፤ ገጽ ፡ ፱፻፸፩ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ፡ ሆኖም ፤ ጥያቄው ፤ የሁለቱንም ፡ መከላከያ ፡ በሚያቃውሱት ፡ ማለትም ፤ አላወቅሁም ፡ ነበር ፡ የሚል ፡ ምክንያት ፡ በሚቀርብባቸው ፡ ብዙ ፡ የተለያዩ ፡ ወንጀሎችና ፡ ተከላኸው ፡ አለማወቁን ፡ ለመግለጽ ፡ በሚያቀርባቸው ፡ ብዙ ፡ የተለያዩ ፡ ምክንያቶች ፡ ተደብላልጻፈ ። የችግሩ ፡ ይኸኛው ፡ ክፍል ፤ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፹፮ — ፱፻፲፬ ፡ ውስጥ ፡ በተገለጸው ፡ የሆል ፡ ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ በደምብ ፡ ታይቷል ።

42. ጄ ፡ አውስቲን ፤ ሌክቸርስ ፡ አን ፡ ጁሪስፕራድንስ ፡ (፱ኛ ፡ እትም ፤ ፲፭፻፸፱) ፡ ሾልዩም ፡ ፩ ፤ ገጽ ፡ ፱፻፺፰ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፸፰ ፡ ውስጥ ፡ በተጠቀሰው ፡ የሆል ፡ ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ ተጠቅሷል ፡ ሆልምስ ፤ “አንድ ፡ ሰው ፡ ስለ ፡ ሕጉ ፡ የነበረውን ፡ ዕውቀት ፡ መመርመር ፡ ሌሎች ፡ ብዙ ፡ ጥያቄዎችን ፡ ለመመርመር ፡ ከሚያደርገው ፡ ጥረት ፡ የቱን ፡ ያህል ፡ ከባድነት ፡ እንዳለው ፡ ተጠራጥሯል ። አሁን ፡ እንደሚደረገው ፤ አላውቅም ፡ ነበር ፡ ያለው ፡ ነገር ፡ እውነት ፡ መሆኑን ፡ ማረጋገጥ ፡ ያለበት ፡ ሕጉን ፡ የጣሰው ፡ ሰው ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ችግሩን ፡ ማቃለል ፡ ይቻላል ።” ሆልምስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፲፭ ፤ ገጽ ፡ ፴፰ ፡ የተገለጸው ፡ ጽሑፍ ። ሆል ፤ Id. ፤ ገጽ ፡ ፪፻፸፰ — ፴፫ ፡ ውስጥ ፡ ያለውን ፡ መግለጫ ፡ ተመልክተ(ች) ።

43. “የሕጉ ፡ ተፈጻሚነት ፤ በሕጉ ፡ ሥር ፡ የሚተዳደሩት ፡ ሰዎች ፡ ራሳቸውን ፡ ከሕጉ ፡ ጋር ፡ ለማላመድ ፡ ሲሉ ፡ ለሚኖራቸው ፡ ክፍተኛ ፡ ወይም ፡ ዝቅተኛ ፡ ጉጉት ፡ ተገዢ ፡ ለመሆን ፡ አይችሉም ።” ደንዲው ፡ ደ ፡ ባብር ፤ ትሬይት ፡ ደ ፡ ድሩዋ ፡ ክሪምናል ፡ ኤ ፡ ደ ፡ ሌገርስሎሽን ፡ ፔናል ፡ ኮምፓሪ ፤ ገጽ ፡ ፹፮ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፴፰ ፤ ገጽ ፡ ፱፻፴፪ ፡ ላይ ፡ በሚገኘው ፡ የሩ ፡ ኤንድ ፡ ሲልቪንግ ፡ ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ ተጠቅሷል ።

44. Id. ፤ ገጽ ፡ ፱፻፵፪ — ፵፫ ፡ ፱፻፶ — ፶፫ ። ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፴፩ ፡ ላይ ፡ የሚገኘውን ፡ መግለጫ ፡ ተመልክተ(ች) ።

45. የማርች ፡ ፲፰ ፤ ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ. ም. ውሳኔ ፡ (ፌዴራል ፡ ሱፐርም ፡ ኮርት ፤ ጀርመን ፡ ፌዴራል ፡ ራፓብሊክ) ፤ Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in strafsachen ፤ ሾልዩም ፡ ፪ ፤ ገጽ ፡ ፲፯፱ ፤ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፴ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፵፪ ፡ ላይ ፡ በተገለጸው ፡ የሎውንስቲን ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ በክፍል ፡ ተተርጉሟል ።

ቤት ፡ ውሣኔ ፡ ያስተላለፈበት ፤ (በኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ከአንቀጽ ፡ ፳፻፵፬ ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይ ፡ የሆነው) ፤ የ“ማስገደድ” ፡ ወንጀል ፡ ፈጽመህል ፡ በመባል ፡ በአንድ ፡ ጠበቃ ፡ ላይ ፡ የቀረበ ፡ ክስ ፡ ነው ። ለወንጀሉ ፡ መነሻ ፡ የሆነው ፤ ጠበቃው ፡ ነገረፈጅ ፡ ለሆነላት ፡ ቤት ፡ እንደነገ ፡ ጥብቃና ፡ ሊቆም ፡ እንደዛሬ ፤ አበሌን ፡ በቅድሚያ ፡ መክፈል ፡ አለብሽ ፤ አለበለዚያ ፡ ግን ፡ አልቆምልሽም ፡ ሲል ፡ የሰጣት ፡ የማስፈራሪያ ፡ ቃል ፡ ነው ። ጠበቃው ፡ ያቀረበው ፡ አከራካሪ ፡ የሆነ ፡ መከላከያ ፤ የፈጸምኩት ፡ ድርጊት ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ መሆኑን ፡ አላወቅሁም ፡ የሚል ፡ ነበር ። የጀርመን ፡ ፌዴራል ፡ ጠቅላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ “ቅጣት ፡ ጥፋት ፡ መኖሩን ፡ ያመለክታል ፤” “ጥፋት ፡ ደግሞ ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ አድርገሃል ፡ በመባል ፡ መወቀስ ፡ ነው”ና ፡ አንድን ፡ ሰው ፡ ወንጀል ፡ ሠርተሃል ፡ ለማለት ፤ ያ ፡ ያደረገው ፡ ነገር ፡ ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ በቅድሚያ ፡ መገንዘብ ፡ ይኖርበታል ፡ ብሎ ፡ ወስኗል ። ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ ሊቀጣ ፡ የሚችለው ፡ የፈጸመው ፡ ድርጊት ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ መሆኑን ፡ ተገንዝቦ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ወይም ፡ ተከላካሪ ፡ ጠበቃ ፡ ምናልባትም ፡ ሊያደርግ ፡ ይችላል ፡ እንደነበረው ፡ “አንድ አስፈላጊ ነገር መኖሩን ፡ ለመመርመር ፡ በሚችል ፡ ስሜቱ” ፡ አድራጎቱ ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ መሆኑን ፡ ለማወቅ ፡ ችሎ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ። ይህ ፡ ከሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። “ተወቃሽነትም ፡ ከዚህ ፡ ጋር ፡ አብሮ ፡ የሚመጣው ።”⁴⁶

ከነዚህ ፡ ከሁለቱ ፡ አስተያየቶች ፡ አስታራቂ ፡ የሆነ ፡ መንገድ ፡ የተወሰደው ፡ በስዊትዘርላንድና ፡⁴⁷ በኢትዮጵያ ፡ ሲሆን ፤ ይኼውም ፡ በኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፸፰ና ፡ የደንብ ፡ መተላለፍ ፡ በሚለው ፡ ስር ፡ ባለው ፡ በአንቀጽ ፡ ፯፻ ፡ ነው ።⁴⁸ በአንቀጽ ፡ ፸፰ ፡ (፩) ፡ ውስጥ ፡ የተገለጸው ፡ ከእንግሊዝና ፡ ከአሜሪካን ፡

46. Id. ፤ ገጽ ፡ ፪፻፵፫ ፡ ይህ ፡ ውሳኔና ፡ ኤግኖራንሺያ ፡ ሌዢስ ፡ የሚለው ፡ የጀርመን ፡ ቲዎሪ ፡ (ሐሳብ ፡ ባለም) ፡ በጠቅላላው ፤ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፴፰ ፡ ላይ ፡ በተገለጸው ፡ የሩ ፡ ኤንድ ፡ ሲልቨንግ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ በደምብ ፡ ተተንትኗል ። የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ውሳኔ ፡ በአንድ ፡ የሕግ ፡ ሐሳብ ፡ ላይ ፡ የቀረበ ፡ የምክር ፡ ቃል ፡ ነው ። ስለተከሰሰው ፡ ጠበቃ ፡ ጥፋተኛነት ፡ ወይም ፡ ጥፋተኛ ፡ ላለመሆኑ ፡ ምንም ፡ የተሰጠ ፡ ውሳኔ ፡ አልነበረም ።

47. ግራቨን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፯ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፵፰—፵፯ ፤ ኤክስ ፡ ሲ. ሚኒስቴር ፡ ፓብሊክ ፡ ደ ፡ ካንተን ፡ ደ ፡ አርንቢ ፡ (ትሪቦኖል ፡ ፌዴራል ፡ ስዊትዘርላንድ ፤ 1983) ፤ ጂ ፡ ዴዝ ፡ ትሪቦኖ ፡ (ድሩዋ ፡ ፕናል) ፤ ገጽ ፡ ፹፪ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፴ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፵ ፡ ላይ ፡ በሚገኘው ፡ የሉወንስቴን ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ተተርጉሟል ።

48. ዶክተር ፡ ግራቨን ፡ እንዳመለከተው ፤ በምስቱም ፡ ቋንቋዎች ፡ የተጻፈው ፡ አንድን ፡ ነገር ፡ አውቆ ፡ (ሆነ ፡ ብሎ) ፡ ስለማድረግ ፡ የሚያወራው ፡ የቁ. ፶፰(፩) ፡ ድንጋጌ ፤ ‘ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ መገንዘብ’ ፡ ስለሚሰጠው ፡ ጥቅም ፡ አላመለከተም ፡ ስለዚህ ፤ ወደ ፡ ቁ. ፸፰ና ፡ ቁ. ፯፻ ፡ መሄድ ፡ ይኖርብናል ። ግራቨን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፯ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፵—፶፰ ፤ ፪፻፵፰—፵፯ ፡ ውስጥ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

ቁ. ፯፻ ፡ በአንድ ፡ መሠረታዊ ፡ ሐሳብ ፡ ላይ ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። በላይኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ እንደተገለጸው ፤ ቁ. ፸፰ ፡ “የሕጉን ፡ መኖር ፡ አላወቅሁም ፡ ነበር ፡ የሚለው ፡ እንደመከላከያ ፡ ሊቀርብ ፡ አይችልም” ፡ ይላል ። ግን ፡ ደግሞ ፤ አንዳንድ ፡ ሁኔታዎች ፡ የተሳኩ ፡ እንደሆነ ፤ የቅጣቱ ፡ ልክ ፡ ሊቀንስለት ፤ ከቅጣት ፡ ፍጹም ፡ ነጻ ፡ ለመሆንም ፡ ይችላል ፡ ይላል ። በቀላሉ ፤ በቁ. ፯፻ ፡ የመጀመሪያ ፡ አዲስ ፡ መስመር ፡ ላይ ፡ የተጻፈው ፡ እንዲህ ፡ የሚል ፡ ነው ፡— “የደንብ ፡ መተላለፍ ፡ ጥፋተኛ ፡ ሕግ ፡ መኖሩን ፡ አላወቅሁም ፡ ወይም ፡ ሕጉን ፡ በመሳሳት ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ከቅጣት ፡ ለመጻን ፡ መከላከያ ፡ ሊቀርብ ፡ አይችልም ፡ (ቁ. ፸፰) ።” ግልጽ ፡ አይደለም ፤ የተባለው ፤ ቁ. ፸፰ን ፡ ተመልክት ፡ የሚለው ፤ በቁ. ፸፰ ፡ ውስጥ ፡ የቅጣቱን ፡ ልክ ፡ ስለሚያስቀንሱትና ፡ ከቅጣት ፡ ነጻ ፡ ስለሚያደርጉት ፡ ሁኔታዎች ፡ የተጻፈውን ፡ በሙሉ ፡ ጨምሮ ፡ የሚይዝ ፡ መሆኑ ፡ ወይም ፡ የደንብ ፡ ተላላፊ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በሚለው ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ የቅጣት ፡ ልክ ፡ አነስተኛ ፡ ስለሆኑ ፤ ከቁ. ፸፰ ፡ ውስጥ ፡ የሕጉን ፡ መኖር ፡ አላወቅሁም ፡ ነበር ፡ የሚለው ፡ እንደ ፡ መከላከያ ፡ ሊቀርብ ፡ አይችልም” ፡ የሚለውን ፡ ክፍል ፡ ብቻ ፡ የሚመለከት ፡ መሆኑ ፡ ያልታወቀ ፡ በመሆኑ ፡ ነው ። ለመታረም ፡ የመቻል ፡ ወይም ፡ በምስጢር ፡ የመደረግ ፡ ጠባይ ፡ ባላቸው ፡ በአብዛኛዎቹ ፡ “የደንብ ፡ መተላለፍ ፡ ጥፋተኛ ፡” ሳቢያ ፤ የሕጉን ፡ መኖር ፡ አላወቅሁም ፡ ነበር ፡ የሚል ፡ መከላከያ ፡ ሊነሳ ፡ ስለሚችል ፤ ይህ ፡ ጥያቄ ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ። (ከዚህ ፡ በላይ ፡ በገጽ ፡ 322-323 ላይ ፡ የሚገኘውን ፡ መግለጫ ፡ ተመልክት) ። ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፤ ከዚህ ፡ ግልጽ ፡ ባልሆነ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ውይይት ፡ የተደረገበት ፡ ውሳኔ ፡ መኖሩን ፡ ጸሐፊው ፡ አያውቅም ።

የሕግ ፡ አቀራረብ ፡ ማለትም ፡ “ሕጉን ፡ አላወቅሁም ፡ ማለት ፡ መከላከያ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም” ፡ ከሚለው ፡ መሠረታዊ ፡ መመሪያ ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይነት ፡ ያለው ፡ ነው ። ሆኖም ፤ “እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ድርጊት ፡ ለመፈጸም ፡ መብት ፡ አለኝ ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነትም ፡ የተሳሳተ ፡ እምነት ፡ ሲኖረኝ ፡ እርግጠኛና ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ ምክንያት ፡ አለኝ ፡ በሚል ፡ ቅን ፡ ልቦና ፡ የሚነሳሳ ፡ ሰው” ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ አውቀህ ፡ የሠራሽው ፡ ነገር ፡ ስለሆነ ፡ ኃላፊነት ፡ አለብህ ፡ ቢባልም ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፻፹፮ ፡ መሠረት ፡ (ማለትም ፡ ያለምንም ፡ ማገጃ) ፡ ቅጣቱ ፡ ይቀንሰለታል ።⁴⁹

“እንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ ፍጹምና ፡ ትክክለኛ ፡ የሆነ ፡ ቅን ፡ ልቦና ፡ ሲኖርና ፡ አውቆ ፡ ወንጀል ፡ የመፈጸሙ ፡ ነገር ፡ በግልጽ ፡ ሳይታይ ፡ ሲቀር” ፤ ከቅጣት ፡ ፍጹም ፡ ነፃ ፡ ሊሆንም ፡ ይችላል ።⁵⁰

ይህንን ፡ አስታራቂ ፡ መንገድ ፡ ለመቀበል ፡ ሕግ ፡ አርቃቂውን ፡ ኮሚሲዮን ፡ የገፋፋው ፡ እውነተኛ ፡ አከራካሪ ፡ ጉዳይ ፡ ይህ ፡ ነው ፡ ሲል ፡ ያክተር ፡ ግራቨን ፡ ጽፎታል ።

“...በሕግ ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ የተገለጹትን ፡ ጥፋቶችና ፡ ሊያስከትሉ ፡ የሚችሉትንም ፡ ቅጣት ፡ በሚገባ ፡ የማይመለከቱ ፡ ሰዎችን ፡ ሁልጊዜ ፡ በነፃ መልቀቅ ፤ ሙሉ ፡ እድገት ፡ ለማግኘት ፡ ጥረት ፡ ለሚያደርግ ፡ ሀገር ፡ በምንም ፡ ዓይነት ፡ መንገድ ፡ ቢሆን ፡ እንቅፋት ፡ እንደሚሆን ፡ ሁሉ ፤ ሕጉ ፡ ገና ፡ በሙሉ ፡ ያልተጻፈ ፡ መሆኑ ፡ ሲታወቅ ፤ (እዚህ ፡ ላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ በ፲፱፻፶፯ቱ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ መግቢያ ፡ ላይ ፡ “የተወሰሰቡ ፡ ነገሮች ፡ በተስፋፋ በትና ፡ የሕጎች ፡ ብዛት ፡ እያደገ ፡ በሄደበት ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ” ፡ ያሉትን ፡ በማስታወስ) ፡ የሀገሩ ፡ ተወላጆች ፡ በሙሉ ፡ ሕጉን ፡ ያውቁታል ፡ የሚል ፡ ፍጹም ፡ የሆነ ፡ ግምት ፡ መውሰዱ ፡ የማይታመን ፡ ነገር ፡ ነው ።”⁵¹

49. ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፤ ድርጊቱን ፡ መፈጸም ፡ አለብኝ ፡ ብሎ ፡ ለማመን ፡ “እርግጠኛና ፡ በቂ ፡ ምክንያቶች” ፡ ያለው ፡ መሆኑን ፡ ለይቶ ፡ ለማወቅ ፤ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሊነጋገርባቸው ፡ ስለሚገባው ፡ ጉዳዮች ፡ ቁ. ፸፱ (፩) አያወራም ። ይህ ፤ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ እንደመሰላቸው ፡ የሚያደርጉት ፡ ነገር ፡ ነው ። በዚህ ፡ በኩል ፡ የ፲፱፻፶፯ቱ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ከ፲፱፻፸፬ው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ የተለየ ፡ ነው ። ይኸውም ፡ በ፲፱፻፸፬ው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ እነዚህ ፡ አስፈላጊ ፡ የተባሉት ፡ ነገሮች ፡ በሙሉ ፡ በዝርዝር ፡ የቀረቡ ፡ መሆናቸው ፡ ነው ። ከዚህ ፡ ገጽ ፡ በታች ፡ ላይ ፡ የሚገኘውን ፡ መግለጫ ፡ ተመልከት ። እንድ ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ የሚሆነው ፡ ጉዳይ ፤ ተጥሷል ፡ የተባለው ፡ የተከለከለ ፡ ነገር ፡ እንዴት ፡ ያለ ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ ላይ ፡ ነው ። ይህ ፡ ተጥሷል ፡ የተባለው ፡ ነገር ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የተጨመረ ፡ አዲስ ፡ ነገር ፡ ከሆነ ፤ ተከሳሹ ፤ (በፍትሕ ፡ ነገሥት ፤ በ፲፱፻፸፬ው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ወይም ፡ በዘልማድ ፡ በታወቁ ፡ ሕጎች) ፡ መሠረት ፤ ወንጀል ፡ አይባልም ፡ ነበር ፤ ወይም ፡ በጠቅላላው ፡ በ፲፱፻፶፯ቱ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በደምብ ፡ አልተገለጸም ፤ ወይም ፡ ተከሳሹ ፡ ከመጣበት ፡ በአንደኛው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ኅብረተ ፡ ሰብ ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ እንደጥፋት ፡ አይቆጠርም ፤ በማለት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ አላወቅሁም ፡ ነበር ፡ የሚሉና ፡ ይቅርታ ፡ የሚያሰጡ ፡ ምክንያቶችን ፡ ማቅረብ ፡ አያዳግተውም ።

50. ሕጋዊ ፡ ያለመሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ የሚለው ፤ በጀርመን ፡ አገር ፡ እንደሚደረገው ፡ በኢትዮጵያም ፡ ውስጥ ፡ እንደምንም ፤ አውቆ ፡ (ሆነ ፡ ብሎ) ፡ ማድረግ ፡ የሚለው ፡ ውስጥ ፡ አንድ ፡ ክፍል ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ግምት ፡ ስለሚያስወስድ ፡ የወንጀል ፡ ሐሳብ ፡ (ክሪምናል ፡ ኢንቴንት) ፡ የሚለውን ፡ መጥቀስ ፡ ያሳስታል ። አሁንም ፡ ችግሩ ፡ የሚመጣው ፡ ከትርጉም ፡ ስህተት ፡ ነው ። በፈረንሳይኛ ፡ የተጻፈው ፡ እንዲሁ ፡ ይላል ። — “ኤ ፡ ሎርስክ ፡ ሳ ፡ ከሪምናሊቲ ፡ ደ ፡ ለ ፡ አክት ፡ ኔ ፡ ቲ ፡ ፓ ፡ አፓሪንት” ፤ “ኤንድ ፡ ሁዌን ፡ ዘ ፡ ከሪምናሊቲ ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ አክት ፡ ምዘ ፡ ኖት ፡ አፓሪንት” ፡ (የድርጊቱ ፡ ወንጀል ፡ መሆን ፡ በግልጽ ፡ ሳይታወቅ) ።

51. ግራቨን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፯ ፡ ገጽ ፡ ፪፻፴፯ ፡ ላይ ፡ የተገለጸው ፡ ጽሑፍ ፡ የፍትሕ ፡ ነገሥቱ ፡ ኮሚሲዮን ፡ ያመለከተው ፡ ሁለተኛው ፡ መደረግ ፡ ያለበት ፡ ነገር ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፵፩ ፡ ውስጥ ፡ ከተጠቀሰው ፡ ከሆል ፡ አስተያየት ፡ ጋር ፡ ይመሳሰላል ።

ግራቨንም ፡ እንደገለጸው ፡ ይህ ፡ አስታራቂ ፡ የሆነ ፡ መፍትሔ ፡ በ፲፱፻፴ው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ተቀባይነትን ፡ አግኝቶ ፡ ነበር ፡ “የሀገሪቱን ፡ ሕግ ፡ ከተማ ረና ፡ ካወቀ ፡ በኋላና ፡ ሕጉን ፡ አንብቦ ፡ ወይም ፡ ሲታወጅ ፡ በጆሮው ፡ ከሰማ ፡ በኋላ ፡ ጥፋት ፡ የሚያጠፋ ፡ ሰው ፡ በፈቃደኝነት ፡ እንዳጠፋ ፡ ስለሚቆጠር ፡ ሙሉ ፡ ቅጣቱን ፡ ሲቀበል” ፡ (አንቀጽ ፲፪) ፡ በአንዳንድ ፡ ይቅርታ ፡ ሊደረግላቸው ፡ በሚገባ ፡ ምክንያቶች ፡ ሕጉን ፡ ለማይገነዘቡ ፡ አላዋቂዎች ፡ (“እንግዳ ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ (ሕጉ) ፡ እንዴት ፡ እንደሚሠራበት ፡ በዓይኑ ፡ ያላየ ፤ ግን ፡ መንግሥቱ ፡ ስለሚያወጣው ፡ ሕግና ፡ ደንብ ፡ በወሬ ፡ የሚሰማ ፡ የሀገር ፡ ቤት ፡ ሰው” ፤ “በየትኛውም ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ የሚደረገውን ፡ ተገኝቶ ፡ የማየትም ፡ ሆነ ፡ የመስማት ፡ ችሎታ ፡ ስለሌለው ፡ ሕጉን ፡ ለማወቅ ፡ ያልቻለ ፡ ድሀ ፡ ሰው” ፤ “ስለ ፡ ሕግና ፡ ደንብ ፡ ትምህርት ፡ የሌላትና ፡ ወደ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የማትሄድ ፡ ሴት” ፤ ወዘተ) ፡ እነዚህ ፡ ሁሉ ፡ የቅጣታቸው ፡ ልክ ፡ ከአንድ ፡ አስረኛ ፡ እስከ ፡ ዘጠኝ ፡ አስረኛ ፡ ድረስ ፡ እንዲቀንሰላቸው ፡ ተደርጓል ፡ (አንቀጽ ፡ ፲፫ ፡ እስከ ፡ ፳፩) ። በ፲፱፻፴ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የተጻፉት ፡ ድንጋጌዎችና ፡ በ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በአንቀጽ ፡ ፸፰ ፡ ውስጥ ፡ የተጻፈው ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ ሙሉ ፡ ለሙሉ ፡ ተመሳሳይነት ፡ አላቸው ፡ ባይባልም ፤ (ለምሳሌ ፡ በአንቀጽ ፡ ፸፰ ፡ ውስጥ ፡ “እርግጠኛና ፡ አጥጋቢ ፡ (በቂ) ፡ ምክንያቶች” ፡ የሚለው ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ ከድኅነቱ ፡ ከመጣበት ፡ አካባቢ ፡ ወይም ፡ ከጸታው ፡ የተነሳ ፡ አላወቀም ፡ ይሆናል ፡ ከሚለው ፡ ከበድ ፡ ያለ ፡ ነው) ፤ እንደዚህም ፡ ሆኖ ፡ ግን ፡ በ፲፱፻፴ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የተገለጹት ፡ መለያዎች ፡ በአንቀጽ ፡ ፸፰ም ፡ ውስጥ ፡ ዋጋ ፡ የሚሰጣቸው ፡ ይመስላል ። በ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የኤርትራው ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ያሳለፈው ፡ ውሳኔ ፡ ልክ ፡ ይህንኑ ፡ የተከተለ ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ከሌላ ብዙ ፡ ነገሮች ፡ ውስጥ ፡ “ተከሳሹ ፡ ፍጹም ፡ ድሀና ፡ መሀይም ፡ እረኛ” ፡ መሆኑን ፡ በመገንዘብ ፤ በትክክለኛው ፡ አዋጅና ፡ ታርሞ ፡ በወጣው ፡ የሕግ ፡ ረቂቅ ፡⁵² መሠረት ፡ እንዲከፍል ፡ የተጠየቀውን ፡ የፌዴራሉን ፡ የጨው ፡ ቀረጥ ፡ ባለመክፈሉ ፤ ለደርስ በት ፡ የሚገባውን ፡ ቅጣት ፡ በማቃለል ፡ ፲፩ ፡ ብር ፡ እንዲከፍል ፡ ለመክፈል ፡ ባይችል ግን ፡ ለ፯ ፡ ቀን ፡ እንዲታሠር ፡ አድርጓል ።⁵³

ክፍል ፡ ፪ ፤

ስለዶሎስ ፡ ኤቪንቹዋሊስ ፡ መግቢያ ።

አንቀጽ ፡ ፶፰ ፡ (፩) ፡ “አውቆ ፡ በማድረግ” ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘውን ፡ ሦስተኛውን ፡ የአስተሳሰብ ፡ ዓይነት ፡ ይገልጻል ። ይኸውም ፡ በላቲን ፡ መጠሪያ ፡ ስሙ ፡ ዶሎስ ፡ ኤቪንቹዋሊስ ፡ በመባል ፡ የታወቀው ፡ ሲሆን ፤ ቃል ፡ በቃል ፡ ሲተረጎም ፡ “ሊመጣ ፡

52. በ፲፱፻፶፯ቱ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፫ ፡ ላይ ፡ ስለተገለጸ ፤ “ቅጣት ፡ የሚያስከትሉ ፡ ልዩ ፡ ሕጎች” ፡ የቀረጥ ፡ ደንቦችን ፡ የሚተላለፉ ፡ ሰዎች ፡ ይቀጣሉ ፡ የሚለውንም ፡ ጨምሮ ፡ (ግራቨን ፡ ፲ጽ ፡ ፲፪) ፤ “እነዚህ ፡ የተለዩ ፡ ናቸው ፡ ተብሎ ፡ (በአንድ ፡ ልዩ ፡ ሕግ) ፡ ካልተገለጸ ፡ በስተቀር” የአሁኑ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ መሠረታዊውን ፡ ደንቦች ፡ (ቁ. ፸፰ንም ፡ ጨምሮ) ፡ ይፈጸሙባቸዋል ።

53. ከሳሽ ፡ ዙፋኑ ፡ (the Crown) ፤ ተከሳሽ ፡ ፋይድ ፡ ማህሙድ ፡ አብድል ፡ ቃድር ፤ የኤርትራ ፡ ፌዴራል ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤ ፲፱፻፷፩ ፤ የወንጀለኛ ፡ ክስ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፲/፶፫ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፴ ፤ ፲ጽ ፡ ፪፻፴፱ ፡ ላይ ፡ በሚገኘው ፡ የሎወንስቲን ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ተተርጉሟል ። ስለ ፡ ቁ. ፸፰ ፡ ተጨማሪ ፡ መግለጫ ፡ ለማግኘት ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፯ ፤ ፲ጽ ፡ ፪፻፴፰—፴፱ ፤ በተለይም ፡ ከ፲ጽ ፡ ፪፻፴፰—፴፱ ፡ ውስጥ ፡ ያለውን ፡ የግራቨንን ፡ ጽሑፍ ፡ ተመልከት(ኙ) ።

ወደሚችል ፡ ውጤት ፡ የተሰነዘረ ፡ ዓላማ” ፡ ማለት ፡ ነው ። ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ በአንቀጽ ፡ ፶፮ ፡ (፩) ፡ በሁለተኛው ፡ አዲስ ፡ መስመር ፡ ውስጥ ፡ መኖሩ ፡ የሚታወቀው ፡ “ጥፋት ፡ የሚሠራው ፡ ሰው ፡ አድራጎቱ ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ የሆነና ፡ የሚያስቀጣው ጤት ፡ ማስከተሉን ፡ እያወቀ ፡ በኋላ ፡ ለሚመጣው ፡ ጉዳት ፡ ግድየለኝም ፡ ብሎ ፡ ድርጊቱን ፡ ሲፈጽም ፡ ነው ።” ስሙ ፡ የላቲን ፡ ቢሆንም ፡ ቅሉ ፡ ሐሳቡ ፡ መጀመሪያ የመነጨው ፡ በጀርመን ፡ አገር ፡⁵⁴ ስለሆነ ፤ ስፊ ፡ የሆነ ፡ መግለጫ ፡ ያገኘውም ፡ ከጀርመን ፡ አስተያየት ፡ ሰጪዎች ፡ ነው ።⁵⁵ ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስን ፡ በአውሮፓ ፡ ክፍለ ፡ ዓለም ፡ በሙሉ ፡ የሚጠቀሙበት ፡ ሲሆን ፤ ሌሎችም ፡ የወንጀለኛ ፡ መቀጫ ፡ ሕጎችውን ፡ ከአውሮፓ ፡ ክፍለ ፡ ዓለም ፡ የተዋሰኑ ፡ ኢትዮጵያም ፡ ጭምር ፡ ይጠቀሙበታል ።⁵⁶ በሌላው ፡ ማለትም ፡ በትልቁ ፡ የእንግሊዝና ፡ የአሜሪካን ፡ የወንጀለኛ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ግን ፡ የታወቀ ፡ አይደለም ።⁵⁷ በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ መግቢያ ፡ ላይ ፡ እንደተገለጸው ፤ ለኢትዮጵያ ፡ ገና ፡ አዲስ ፡ በመሆኑ ፡ በጥንቃቄ ፡ ካልተለየ ፡ በስተቀር ፡ በአንቀጽ ፡ ፶፱ ፡ (፩) ፡ ውስጥ ፡ ከተገለጸው ፡ ከ‘አድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ’ ፡ ጋር ፡ ይማታል ።

ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስን ፡ ሊደረግ ፡ ይቻል ፡ እንደነበረው ፡⁵⁸ በቸልተኝነት ፡ ውስጥ ፡ ከመደልደል ፡ ይልቅ ፡ አውቆ ፡ በማድረግ ፡ ውስጥ ፡ መደልደሉን ፡ ትክክል ፡ ነው ፡ የሚያሰኘው ፤ በዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ አስተሳሰብ ፡ በአእምሮ ፡ ግምት ፡ ወይም ፡ በሞራል ፡ በኩል ፡ ያለው ፡ ተወቃሽነት ፡ ነው ።⁵⁹ ከዚህ ፡

54. ይህ ፡ ቃል ፡ የተፈጠረው ፡ በ፲፱ኛው ፡ ክፍለ ፡ ዘመን ፡ ሲሆን ፤ ቃሉን ፡ ያገኘው ፡ ሾን ፡ ዌቦር ፡ የተባለ ፡ የጀርመን ፡ ቲዎሪስት ፡ ነበር ። በቀድሞ ፡ ጊዜ ፡ ጂ. ኤስ. ኤፍ. ቦመርና ፡ ፖል ፡ ሬውርባሽ ፡ በተባሉ ፡ ጀርመናውያን ፡ ቲዎሪስቶች ፡ ዘንድ ፡ እንደ ፡ አንድ ፡ የአስተሳሰብ ፡ አይነት ፡ ይታወቅ ፡ የነበረበት ፡ ስሙ ፡ ዶሎስ ፡ ኢንድሪክቱስ ፡ ና ፡ ዶሎስ ፡ ኢንዲተርሚናቱስ ፡ የተሰኘ ፡ ነው ። ኬ. ዎርንክ ፤ Die Entstehung und Behandlung der Dausatten (ዘ ፡ ኦርጅን ፡ ኤንድ ፡ ዘ ፡ ጎሪትመንት ፡ እፍ ፡ ዘ ፡ ካየንድስ ፡ እፍ ፡ ዶሎስ ፡) (፲፱፻፳፩ ፤ ያልታተመ ፡ ጽሑፍ ፡ በርሊን) ፤ ገጽ ፡ ፴፮—፴፯ ። ይህንን ፤ የጀርመን ፡ ቲዎሪስቶች ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስን ፡ በምን ፡ አይነት ፡ እንደተመለከቱት ፡ ለማወቅ ፤ ጸሐፊው ፡ የተረዳበትን ፡ ጽሑፍ ፡ የለገሱት ፤ በኒው ፡ ዮርክ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፤ ሴንተር ፡ ፎር ፡ ኮምፓራቲቭ ፡ ክሪምናል ፡ ሎው ፡ በሚባለው ፡ ክፍል ፡ የሚገኙት ፡ ዶክተር ፡ ከላውስ ፡ ዎርንክ ፡ ናቸው ። ለጸሐፊው ፡ ወደ ፡ እንግሊዝኛ ፡ የተረጎሙላቸው ፡ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የጀርመንኛ ፡ ቋንቋ ፡ ጥናት ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ ፕሮፌሰር ፡ ሆነ ፡ ሽዌይቫል ፡ ናቸው ።

55. ጀርመናውያን ፡ ሐሳብ ፡ ሰጪዎችን ፡ (ቲዎሪስቶስ) ፡ ያሳሰባቸው ፡ ዋና ፡ ጉዳይ ፤ ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስን ፡ አውቆ ፡ (ሆነ ፡ ብሎ) ፡ ማድረግ ፡ በሚለው ፡ ውስጥ ፡ ለማስገባት ፡ የሚያስችሉትን ፡ የአስተሳሰብ ፡ አይነቶች ፡ ለይቶ ፡ ማውጣትና ፡ መግለጽ ፡ ነበር ። ዎርንክ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፶፬ ፤ ገጽ ፡ ፴፰ ፤ ፶፩—፶፯ ፡ ላይ ፡ የተገለጸው ፡ ጽሑፍ ።

56. ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ በነዚህ ፡ አገሮች ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ተለይቶ ፡ ይገለጻል ፡ ይሆናል ። ከታች ፡ በማስታወሻ ፡ ፸፮ ፡ ላይ ፡ የተጠቀሱትን ፡ በውክልና ፡ የቀረቡ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ተመልክት(ች) ፡ ወይም ፤ ለምሳሌ ፤ በጀርመንና ፡ በስዊድን ፡ አገሮች ፡ እንደሚደረገው ፤ በታሪክና ፡ በአዋቂዎች ፡ ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ ከተመሠረቱ ፡ የዳኝነት ፡ ውሳኔዎች ፡ ላይ ፡ ለመግመት ፡ ይቻል ፡ ይሆናል ። ከታች ፡ በማስታወሻ ፡ ፹፭ና ፡ ፻፲ ፡ ላይ ፡ የተገለጸውን ፡ ተመልክት(ች) ።

57. በእንግሎ ፡ አሜሪካን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቲዎሪ ፡ መሠረት ፤ ምንም ፡ እንኳን ፡ በከባድ ፡ ሁኔታ ፡ የሚፈጸም ፡ “የግዴላሽነት ፡ ጠባይ” ፡ ነው ፡ ባይባልም ፤ በዛ ፡ አገር ፡ በኢንቴንሽንና ፡ በኢን ፡ አድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ መካከል ፡ እንዳለ ፡ የአስተሳሰብ ፡ አይነት ፡ ይቆጠራል ። ሆኖ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፷ ፤ ገጽ ፡ ፻፲፭ ፤ ፻፲፮ — ፲፯ ፤ ጂ ፡ ሙሰር ፤ “ዘ ፡ ጀርመን ፡ ድራፍት ፡ ክሪምናል ፡ ኮድ ፡ አን ፡ ኤቫሎ-ዌሽን ፡ ኢን ፡ ተርምስ ፡ አፍ ፡ አሜሪካን ፡ ክሪምናል ፡ ሎው” ፤ ኢልላይስ ፡ ኤል ፡ ፎሪም ፡ (፲፱፻፳፩) ፡ ገጽ ፡ ፵፮—፵፯ ።

58. ከታች ፡ በማስታወሻ ፡ ፸፮ ፡ ላይ ፡ የተጻፈውን ፡ ተመልክት(ች) ።
 59. ይህ ፡ በጀርመኖች ፡ አስተሳሰብ ፡ (ቲዎሪ) ፡ “ጌልት ፡ ኮንቴንት” (Schuldgehalt) ፡ አፍ ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ በመባል ፡ የታወቀ ፡ ነው ። ዎርንክ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፶፬ ፤ ገጽ ፡ ፴፬ ፤ ፶፮ ፤ ፸፭ ።

Eth. \$31,250 (Thirty one thousand two hundred and fifty Ethiopian dollars), and legal interest of 9% from the date the action was brought until the time the debt is completely paid. Since the suit was instituted in *forma paperis* by the plaintiff, we rule that the second defendant pay all the costs and expenses incurred in the suit. Furthermore, since the joint venture has not been made liable for the debt which the second defendant borrowed without authorization the third defendant is fully exonerated from any liability. If there is any personal property which the second defendant contributed to the joint venture such property will be attached to make sure that the debt is wholly paid. The plaintiff is entitled to obtain the costs he has incurred in the suit from the second defendant. When the plaintiff produces before this court an itemised bill of costs showing the expenses he incurred in the suit, pursuant to the provision of Arts. 463 and 464, the court shall pass a decree on the payment of the costs.

ሲባል : በአንድ : በሌላም : ነገር : ላይ : ጉዳት : ማድረስ : ነው ። ይህ : የማደርገውን : ነገር : ከምተው : ይልቅ : ጉዳት : ባደርስ : ይሻላል : የሚለው : የፈቃደኝነት : መንፈስ ፤ በሞራል : በኩል : ተወቃሽ : ነው : የሚባለው : የአድራጊው : ጸባይ : ነው ።

ዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስ : ከዚህ : ከጀኛው : ዓይነት : አውቆ : አንድን : ነገር : ከማድረግ : ክፍል : ጋር : ተመሳሳይ : የሆነ : የፈቃደኝነት : መንፈስ : አለበት ። በሁለቱ : መካከል : ያለው : ዋና : ልዩነት : ያለው : የማወቁ : ነገር : ላይ : ነው ። የዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስ : ድርጊት : የሚፈጽም : ሰው : የሚገነዘበው : ጉዳቱ : በእርግጥ : የሚመጣ : ወይም : ለመምጣት : ትንሽ : የሚቀረው : መሆኑን : ሳይሆን ፤ የሚፈጽመው : ድርጊት : ጉዳት : ለማስከተል : የሚችል : መሆኑን : ነው ። በአንቀጽ : ፶፰ : (፩) : በሁለተኛው : አዲስ : መስመር : ውስጥ : የተጻፈውን : እንደገና : ለመጥቀስ : ጥፋተኛው : ሰው : “የሚፈጽመው : ድርጊት : ከሕግ : ውጭ : የሆነና : የሚያስቀጣ : ውጤት : ምናልባት : ሊያስከትል : እንደሚችል ።” ያውቃል ።

ዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስና : አድቫርተንት : ኔግሊጀንስ

ወይም :

የራሴ : ምኞት : ከተሟላልኝ : ለሚመጣው : ጉዳት : ደንታ : የለኝም : በሚል : አስተሳሰብ : ዐውቆ : ስለማጥፋትና : ጉዳቱ : አይመጣም : በሚል : በተሳሳተ : እምነት : በቸልተኝነት : ስለሚደረግ : ጥፋት ።

የዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስ : መክበድ : በሕሊና : ግምት : ከበድ : ያለ : ቅጣት : ይገባቸዋል : ከተሰኙት : አድራጎቶች : አንዱ : ክፍል : ስለሚያደርገው ፤ ቅጣቱ : ለአድቫርተንትም : ሆነ : ለኢንአድቫርተንት : ኔግሊጀንስ : ከሚሰጠው : ይልቅ : የሚያመዘን : ይሆናል ።⁶² በብዙ : አጋጣሚዎች : ደግሞ : የአጥፊውን : አስተሳሰብ : ‘አድቫርተንት : ኔግሊጀንስ’ : ወይም : ዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስ : ነው : ለማለት : የሚያዳግተው : ዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስ : ደካማ : በመሆኑ : ነው ።

ዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስ : ከ‘አድቫርተንት : ኔግሊጀንስ’ : በብዙ : መንገድ : ይመሳሰላል ።⁶³ ስለሚፈጸመው : ድርጊት : የማወቁ : ነገር : በሁለቱም : በኩል : አለ ። ይህም : ማለት ፤ በሁለቱም : ዓይነት : የሕሊና : ግምቶች : አድራጊው ፤ ሥራዬ : አንድን : የተከለከለ : ጉዳት : ያስከትል : ይሆናል ። ብሎ : ለመገመት : መቻሉ : ነው ። ብዙ : ፀሐፊዎች : ዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስ ።⁶⁴ ከሌሎቹ : የሚለይበት : ጠባዩ : “የራ

62. ዎርንክ ፣ ከላይ : በማስታወሻ : ፶፬ ፤ ገጽ : ፴፫ ፣ ላይ : የተገለጸ : ጽሑፍ ፣ ግራቭን ፣ ከላይ : በማስታወሻ : ፮ ፤ ገጽ : ፻፶፮ ፣ ላይ : የተገለጸ : ጽሑፍ ።
63. ስለ : ዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስ : የተጻፉት : በዛ : ያሉት : የጀርመን : ቲምረቲካል : ጽሑፎች : ስለዚህ ፣ ጉዳይና ፣ ለዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስ : ይገባል : የተባለው : ከፍተኛ : ቅጣት : ተቀባይነትን : እንዲያገኝ : ለማስደረግ : በላላው ፣ ችግር : አስበውበታል ። ዎርንክ ፣ ከላይ : በማስታወሻ : ፶፬ ፤ ገጽ : ፶፩—፶፯ ፤ ፷፮—፸፭ ፣ ላይ : የተገለጸ : ጽሑፍ ።
64. “የዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስ ፣ ሥረ : መሠረት : ስለ : ራስ : ብቻ ፣ ማሰብ ፣ . . . ነው ።” ሾን ፣ ሂፕል ፣ በዎርንክ ፤ Id. ፤ ገጽ : ፶፩ ፣ ውስጥ : የተጠቀሰው ።
“የዶሉስ : ኤቪንቼዋሊስ : ድርጊት : ፈጻሚ : የሆነ ፣ ሰው : ምንቸገረኝ ፣ ስለሚል ፣ ወይም ፣ ምንም ፣ ምርጫ ፣ ስለማያደርግ ፣ ራሱ ፣ ሊደርስበት ፣ የፈለገውን ፣ ግብ ፣ ሕጉ ፣ ከሚከላከለው ፣ ግብ ፣ ጋር ፣ በተ

ስን : ጥቅም : አብልጠ : መመልከት : ወይም : ራስን : መውደድ” : ነው : ቢሉም : እንደውነቱ : ከሆነ ፤ እንደዚህ : ዓይነቱ : ጠባይ : በዶሉስ : ኤቬንቹዋሊስም : ሆነ : በአድቨርተንት : ኔግሊጀንስ : ውስጥ : ይገኛል ። ይህንንም : ለማየት : የሚቻለው : እያንዳንዱ : አድራጊ : የሚፈጽመው : ድርጊት : ጉዳት : ሊያመጣ : መቻሉን : እያወቀ ግድየለም : ልቀጥልበት : በሚል : ውሳኔው : ሲጸና : ነው ።⁶⁵ በ“አድቨርተንት : ኔግሊጀንስ” : መንፈስ : የሚመራ : ሰው : ግን : ጉዳቱ : አይመጣም : ብሎ : ከማ መኑም : በላይ : እንደዚህ : ዓይነት : ጉዳት : መምጣቱንም : ሕሊናው : ይቃወማል ። ነገር : ግን : ከምንም : ዓይነት : ግብ : የመድረስ : ሐሳብ : ቢኖረውም ፤ ጉዳቱ : አይ መጣም : የሚል : እምነቱን : ተመርኩዞ : የመሳሳትን : ኃላፊነት : በመውሰዱ : በአድ ራሳቱ : ላይ : ምንም : ዓይነት : ለውጥ : አያመጣም ። አንድ : ፀሐፊ : እንደተናገረው ፤ “እንደዚህ : ዓይነቱ : ሰው : የታሰበው : ጉዳት : ይደርስ : ይሆናል : የሚለው : ጥር ጣሬ : የነበረው : ዕድል : እየጨመረ : እንዲሄድ : መርጧል ።”⁶⁶ ብሏል ። የዶሉስ : ኤ ቬንቹዋሊስ : አስተሳሰብ : ያለው : ሰው : ግን : ሊመጣ : የሚችለውን : ጉዳት : መቃ ወሚያ : የሚሆን : ምንም : ዓይነት : ሐሳብ : በሕሊናው : ውስጥ : ስለማይቀርጽ ፤ የሚ ፈጽመው : ድርጊት : ጉዳት : የማስከተልን : ኃላፊነት : ከመውሰድ : ይበልጣል ። ስለዚህ : ከምንም : ዓይነት : ግብ : የመድረስ : ዓላማ : ቢኖረውም ፤ የራሱን : ጥቅም : አብልጠ : በማየቱ : የጉዳቱን : መምጣት : ፈልጓል : ማለት : ነው ።

በሁለቱ : የራስን : ጥቅም : አብልጠ : ማየት : (ራስን : መውደድ) : መካከል ያለው : ዋናው : ልዩነት : ግልጽ : ነው ። አስቸጋሪነቱም : ያንኑ : ያህል : መሆኑ : ግልጽ : ነው ። በአንድ : በተወሰነ : ጉዳይ : ላይ ፤ ድርጊቱን : የፈጸመው : ሰው : በዚ ያው : የቀጠለበት : ምክንያት : የራሱን : ጥቅም : አብልጠ : በመመልከት ፤ ጉዳቱ : አይመጣም : በሚል : በተሳሳተ : እምነት : ወይም : ጉዳቱ : ቢመጣም : ግድየለኝም : በሚል : አስተሳሰብ : መሆኑን : ፍርድ : ቤቱ : እንዴት : ለይቶ : ለማወቅ : ይችላል? ሁለተኛውን : ምክንያት : ድርጊቱን : የፈጸመው : ሰው : አምኖ : ለባለሥልጣናት : ይናገራል : ብለን : ለመገመት : ያስቸግራል ፤ በተለይም : ወደፊት :⁶⁷ በሰፊው : እንደምን ረዳው ፤ የወንጀለኛ : መቅጫ : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : ድርጊቱን : የፈጸመው : ሰው : ጥያቄ : ከመጠየቁ : በፊት : ጠበቃውን : ለማነጋገር : ይችላል : ይላል ። ይህ : ባሁኑ : ጊዜ : ዋጋ : የሌለው : መብት : ቢሆንም ፤ የሀገሪቱ : የሕግ : ዐዋቂዎች : ቁጥር : እየጨመረ : ሲሄድ : ዋጋ : እንደሚኖረው : አይጠረጠርም ። በተጨማሪም :

መሳሳይ : ደረጃ : ወይም : ደግሞ : ከዚያም : በበለጠ : ደረጃ : የመመልከት : መንፈስ : ያሳያል ።” Id. ፤ ገጽ : ፪፭ ።

“በዶሉስ : ኤቬንቹዋሊስ : ውስጥ ፤ ወንጀለኛው : የታየውን : ጉዳት : እንዳያደርስ : የሚከለክለው : (ተው : የሚለው) : ነገር ፤ . . . ድርጊቱን : በመፈጸም : ከሚያገኘው : ጥቅም : የተነሳ : አድርጎ : ከሚለው : መንፈስ : ጋር : ሲተያይ : የመጀመሪያው : በጣም : ደካማ : ነው . . . ። ስለዚህ ፤ በዶሉስ : ኤቬንቹዋሊስ : መንፈስ : የሚመራ : ሰው : ስለሚከተለው : ጉዳት : ሳያስብ ፤ በድርጊቱ : እንዲገባበት : የሚያደርገው : ራሱን : አብልጠ : የመውደድ : ጠባይ : መሆኑን : ማንም : በትክክል : ሊለው : የሚችል : ነገር : ነው” (ኤምፋሲስ : ኢን : ኦሪጅናል) : ሎንዥ ፤ ከዚህ : በላይ : በማስታወሻ : ፴ ፤ ገጽ : ፷፯ ፤ ላይ : የተገለጸው : ጽሑፍ ። ከላይ : በማስታወሻ : ፴ ፤ ገጽ : ፻፵፪ ፤ ላይ : በተገለጸው : በሎወንስቲን : ውስጥ : ተተርጉሟል ።

- 65. ግራቨን ፤ ከላይ : በማስታወሻ : ፮ ፤ ገጽ : ፻፶፭ : ውስጥ : የተገለጸ : ጽሑፍ ።
- 66. ሆል ፤ ከላይ : በማስታወሻ : ፳ ፤ ገጽ : ፻፲፪ ፤ ላይ : የተገለጸ : ጽሑፍ : “በአድቨርተንት : ኔግሊጀንስ ፤ የሚመራ : ድርጊት : ፈጽሟ ፤ ምናልባት : ይመጣ : ይሆናል : የተባለውን : ውጤት : በመገመት : ድርጊ ቱን : ከመፈጸም : አልታገደም ።” ዎርንክ ፤ ከላይ : በማስታወሻ : ፶፬ ፤ ገጽ : ፷፮ ፤ ላይ : የተገለጸ : ጽሑፍ ።
- 67. ከታች : በገጽ : 366-370 : ላይ : ተመልከት ።

የወንጀለኛ፡ መቅጫ፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ ሕግ፡ ፖሊስ፡ ተከላኸን፡ ስለተከሰሰበት፡ ወንጀል፡ እንዲጠይቅ፡ የተሰጠውን፡ መብት፡ በጥብቅ፡ ይወስናል ። (ይቆጣጠራል) ። ለወደ ፊት ፤ ድርጊቱን፡ የፈጸመው፡ ሰው፡ ጉዳቱን፡ ለማስከተል፡ ፈቅዶ፡ ነበር፡ ለሚለው፡ ማስረጃ፡ የሚጠበቀው፡ ከሌሎች፡ ማለትም፡ መጠነኛ፡ ጉልህነት፡ ካላቸው፡ በተለይም፡ ድርጊቱ፡ በተፈጸመበት፡ አካባቢ፡ ከተገኙ፡ የተጨበጡ፡ ማስረጃዎች፡ ነው ።

ዶሎስ፡ ኤቬንቹዋሊስና፡ አድቨርተን፡ ኔግሊጀንስ፡ ተቀራራቢ፡ ከመሆናቸውም በላይ፡ ድርጊቱን፡ የፈጸመው፡ ሰው፡ አንድ፡ የተከለከለ፡ ጉዳት፡ ባደረሰበት፡ ወቅት፡ ከሁለት፡ አንዱን፡ ዓይነት፡ የመንፈስ፡ ዝንባሌ፡ ነበረው፡ ብሎ፡ በቂ፡ ማስረጃ፡ የማቅረቡ፡ ነገር፡ የማይመስል፡ በመሆኑ፤ ፍርድ፡ ቤቱ፡ ማስረጃውን፡ በሚመረምርበት ጊዜ፡ ከፍተኛ፡ ጥንቃቄ፡ ማድረግ፡ ይኖርበታል ። ምንም፡ ጊዜ፡ ቢሆን፡ ለዶሎስ፡ ኤቬንቹዋሊስ፡ ጥፋት፡ እንዲሰጥ፡ የተባለው፡ አነስተኛውም፡ ሆነ፡ ከፍተኛው፡ የቅጣት፡ ልክ፡ ለአድቨርተንት፡ ኔግሊጀንስ፡ ጥፋት፡ መሰጠት፡ አለበት፡ ከተባለው፡ የቅጣት፡ ልክ፡ በጣም፡ የበለጠ፡ ይሆናል ። ቸልተኝነት፡ አያስቀጣም፡ ለሚባልባቸው፡ ጥፋቶች ፤ ፍርድ፡ ቤቱ፡ ዶሎስ፡ ኤቬንቹዋሊስ፡ ወይም፡ አድቨርተንት፡ ኔግሊጀንስ፡ ብሎ፡ የሚወስደው፡ ምርጫ፡ ጥፋተኛ፡ ነው፡ ብሎ፡ መፍረድ፡ ወይም፡ ከጥፋት፡ ነፃ፡ ነህ፡ ብሎ፡ ማሰናበት፡ ይሆናል ።

አንዳንድ፡ በተለይም፡ በጀርመን፡ አገር፡ ውስጥ፡ ያሉ፡ አስተያየት፡ ሰጪዎች፡ የዶሎስ፡ ኤቬንቹዋሊስ፡ መግለጫ፡ (ትርጉም)፡ ድርጊቱን፡ የፈጸመው፡ ሰው፡ ይመጣ፡ ይሆናል፡ ተብሎ፡ ስለታሰበው፡ ጉዳት፡ የነበረው፡ አስተያየት፡ ሳይሆን ፤ ያ፡ ይመጣል፡ ብሎ፡ የገመተው፡ ጉዳት፡ ምን፡ ያህል፡ የመምጣት፡ ዕድል፡ እንደነበረው፡ መመልከት፡ ነው፡ ብለው፡ የሚከራከሩበት፡ አንዱ፡ ምክንያት፡ ይህ፡ ነው።⁶⁸ በዚህ፡ ክርክር፡ ማለትም፡ በጀርመን፡ አገር፡ “ቲዎሪ፡ ኦፍ፡ ፕሮባቢሊቲ” በሚባለው፡ መሠረት ፤ ዶሎስ፡ ኤቬንቹዋሊስ፡ አለ፡ የሚባለው፤ “ድርጊቱን፡ የፈጸመው፡ ሰው፡ በኋላ፡ የተከተለውን፡ (ጉዳት)፡ ይመጣ፡ ይሆናል፡ ብሎ፡ የገመተ፡ እንደሆነ፡ ሲሆን ፤ አድቨርተንት፡ ኔግሊጀንስ፡ ነው፡ የሚባለው፡ ደግሞ፡ ድርጊቱን፡ የፈጸመው፡ ሰው፡ ለራሱ፤ ጉዳቱ፡ ሊመጣ፡ ይችላል፡ ያለ፡ እንደሆነ፡ ነው።”⁶⁹ እንደዚህ፡ ዓይነቱ፡ አቀራረብ፡ ይሆን፡ ይሆናልና፡ ሲሆን፡ ይችላል፡ በሚለው፡ መሀል፡ “ያለው፡ ልዩነት ፤ የት፡ ላይ፡ እንደሆነ፡ ለመለየትና”፡ ሁለቱ፡ የሚበላላጡበትንም፡ ደረጃ፡ ለማወቅ፡ ችግር፡ እንደሚፈጥር፡ የታወቀ፡ ነው ። በመጀመሪያ፡ ይህንን፡ ሐሳብ፡ ያመነጩት፡ ግሮስማንና፡ ግሪንቨት፡ የተባሉ፡ ሰዎች፡ ግን፡ እንደዚህ፡ ዓይነቱ፡ ችግር፡ “የማበላለጥ፡ ጉዳይ ፡”፡ ነው፡ ብለው፡ አልፈውታል ። አስተያየታቸውንም፡ በማስፋፋት፡ እንደዚህ፡ ይላሉ፡ ዳኛው፡ አንድ፡ ዓይነት፡ የተጨበጡ፡ ማስረጃዎች፡ ይቀርቡለታል ። ለምሳሌ፡ ያህል፡ በመኪና፡ ግጭት፡ ምክንያት፡ በሰው፡ ሕይወት፡ ላይ፡ የሞት፡ አደጋ፡ ደረሰ፡ ብንል ፤ ዳኛው፡ መኪናው፡ ይበርበት፡ የነበረውን፡ ፍጥነት ፤ በመንገዱ፡ ላይ፡ የነበሩትን፡ ተላላፊ፡ መንገደኞች፡ ቁጥር ፤ የመንገዱን፡ ሁናቱና፡ ሌሎችንም፡ እነዚህን፡ የሚመሳሰሉ፡ ማስረጃዎች፡ በመመርመርና፡ ይህ፡

68. ዎርንክ ፤ ከላይ፡ በማስታወሻ፡ ፻፩ ፤ ገጽ፡ ፻፱—፳፩ ፤ ላይ፡ የተገለጸ፡ ጽሑፍ ። ሁለተኛው፡ ምክንያት፡ በጀርመን፡ አገር፡ ውስጥ፡ ዶሎስ፡ ኤቬንቹዋሊስ፡ በኢንቴንሽን፡ (አውቆ፡ በማድረግ)፡ ውስጥ፡ እንደ፡ አንድ፡ ክፍል፡ መታየት፡ አለበት፡ በሚለው፡ የሐሳብ፡ ውዝግብ፡ ላይ፡ የተመሠረተ፡ ነው ። ከላይ፡ በማስታወሻ፡ ፻፳፡ ላይ፡ የሚገኘውን፡ ተመልክት(ች) ።

69. Id. ፤ ገጽ፡ ፻፱ ።

ሁናቴ ፡ ያስከተለውንም ፡ የጉዳት ፡ መጠን ፡ በመገመት ፡ ፍርድ ፡ ማሳለፍ ፡ ይኖርበታል ። አስተያየታቸውንም ፡ በመቀጠል ፤ ይህ ፡ የማንኛውም ፡ ዳኛ ፡ የተለመደ ፡ ተግባር ስለሆነ ፤ ከሰው ፡ ተፈጥሮ ፡ ልዩ ፡ የሆነ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ጥልቅ ፡ አስተሳሰብና ፡ ዕውቀት ፡ የሚያስፈልገው ፡ አይደለም ፡ ይላሉ ። ስለዚህ ፡ ይህኛውን ፡ ዘዴ ፡ ለሥራ ፡ ያመቻል ፡ የምንለው ፡ የድርጊቱን ፡ ፈጻሚ ፡ አስተሳሰብ ፡ (ማለትም ፡ አእምሮ ፡ ስለሚፈጽመው ፡ ተግባር) ፡ ወደመመራመር ፡ ስለማያደርስን ፡ ነው ።⁷⁰

አሜሪካዊቷ ፡ ፀሐፊ ፡ ሔለን ፡ ሲልቪንግ ፡ ክርክራቸውን ፡ በማራዘም ፤ አውሮፓውያኖች ፡ ስለ ፡ ዶሎስ ፡ ኤቪንጅዋሊስ ፡ ባላቸው ፡ አስተያየት ፡ “የመጨረሻው ፡ ውጤት ፡ ይመጣል ፡ ለሚለው ፡ ሐሳብ ፡ የተሰጠውን ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ የይሆን ፡ ይሆናል ፡ ግምት ፡” ችላ ፡ በማለታቸው ፡ የሚመጡትን ፡ ውጤቶች ፡ ዋጋ ፡ አሳጥተዋቸዋል ፡ ብለዋል ።⁷¹ ለዚህም ፡ ፀሐፊዋ ፡ ሁለት ፡ የመኪና ፡ አሽከርካሪዎችን ፡ ምሳሌ ፡ ያቀርባሉ ። አንደኛው ፡ ምንም ፡ ሰው ፡ አልገጭም ፡ በሚል ፡ እምነት ፡ መኪናውን ፡ በአደገኛ ፡ አኳኝን ፡ (ማለትም ፡ በከፍተኛ ፡ ፍጥነት ፤ በሰዓት ፡ ፩፻፺ ፡ ኪሎ ፡ ሜትር) ፡ የሚያበር ፡ ሲሆን ፤ ሁለተኛው ፡ ደግሞ ፡ መኪናውን ፡ አደገኛ ፡ በማያሰኝ ፡ አኳኝን ፡ (ማለትም ፡ በሰዓት ፡ ፳፮ ፡ ኪሎ ፡ ሜትር ፤ ይህም ፡ ከመጠን ፡ በላይ ፡ የሆነ ፡ ፍጥነት ፡ ነው ፡ እንበል) ፡ እያበረረ ፡ ግን ፡ ሰውም ፡ ብገድል ፡ ግድ ፡ የለኝም ፡ የሚል ፡ አስተሳሰብ ፡ ነበረው ፡ እንበል ። እነዚህ ፡ ሁለቱ ፡ አሽከርካሪዎች ፡ ሰው ፡ ገጭተው ፡ ቢገድሉ ፤ አውሮፓውያኖች ፡ ስለዶሎስ ፡ ኤቪንጅዋሊስ ፡ ባላቸው ፡ አስተያየት ፡ መሠረት ፡ የሁለተኛው ፡ ነጂ ፡ ጥፋተኛነት ፡ ከዶሎስ ፡ ኤቪንጅዋሊስ ፡ የመጣ ፡ በመሆኑ ፡ (ሆነ ፡ ብሎ ፡ ሰውን ፡ ገድሏል ፡ ሲባል) ፤ የመጀመሪያው ፡ ነጂ ፡ ጥፋት ፡ ግን ፡ በቸልተኝነት ፡ ሰውን ፡ መግደሉ ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ይባላል ታል ። የእያንዳንዱ ፡ ድርጊት ፡ ፈጻሚ ፡ አደገኛ ፡ ምግባር ፡ ከቁጥር ፡ ስለማይገባ ፤ ፀሐፊዋ ፡ የመጨረሻውን ፡ ውጤት ፡ “ዋጋ ፡ አሳጥተውታል” ፡ ያሉበት ፡ በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ነው ።⁷²

እነዚህ ፡ ስለ ፡ ‘ቱዎሪ ፡ ኦፍ ፡ ፕሮባቢሊቲ’⁷³ የቀረቡት ፡ አስተሳሰቦች ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ዋጋ ፡ ቢሰጣቸው ፡ (ከዚህ ፡ በማያያዝ ፡ መታወስ ፡ የሚገባው ፡ ፕሮፌሰር ፡ ግራቨን ፡ “ዴንጀረስ ፡ ዲስፖዚሽን” (አደገኛ ፡ ውጥን) ፡ ብለው ፡ የሚጠሩት ፡ አደገኛነት ፡ በሲልቪንግ ፡ ምሳሌ ፡ ውስጥ ፡ የሁለተኛውን ፡ ነጂ ፡ አድራጎት ፡ የሚመለከት ፡ ነው) ። ፍሬ ፡ ነገሩ ፤ የአንቀጽ ፡ ፶፰ ፡ (ሀ) ፡ የ፪ኛው ፡ አዲስ ፡ መስመር ፡ ግልጽ ፡ ቃል ፡ ማለትም ፡ ጥፋተኛው ፡ “ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ቅጣት ፡ የሚያስከትል ፡ መሆኑን ፡ እየተረዳ ፡ የሆነው ፡ ይሁን ፡ በማለት ፡”⁷⁴ ስለሆነ ፤ የዶሎስ ፡ ኤቪንጅዋሊስ

70. Id. ፤ ገጽ ፡ ፳-፳፩ ።
 71. ሲልቪንግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፩ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፳፯-፳፰ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።
 72. ሲልቪንግ ፤ ሁለቱን ፡ የአስተሳሰብ ፡ አይነቶች ፡ “ለመለየት ፡ ያለውንም ፡ ለሥራ ፡ የማያመች ፡ ችግር ፡” ያመለክታል ። Id. ፤ ገጽ ፡ ፪፻፳፰ ።
 73. በዝግታ ፡ የሚነጻው ፡ ሁለተኛው ፡ ሸፌር ፤ ሌላውን ፡ ሰው ፡ ስለመግደሉ ፡ ግድ ፡ የሌለው ፡ በመሆኑ ፤ አደገኛ ፡ ተግባር ፡ ወይም ፡ “ዴንጀረስ ፡ ዲስፖዚሽን ፡” (አደገኛ ፡ ውጥን) ፡ በመፈጸም ፡ ላይ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ለመከራከር ፡ ይቻላል ። ግራቨን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፮ ፤ ገጽ ፡ ፻፶፯ ፡ ላይ ፡ የተገለጸውን ፡ ጽሑፍ ፡ ተመልክት(ች) ።
 74. በቁ. ፶፰(፩) ፡ ሁለተኛው ፡ አዲስ ፡ መስመር ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ የፈረንሳይኛው ፡ ጽሑፍ ፡ አሁንም ፡ በጣም ፡ ግልጽ ፡ ነው ። “... ሎርስክ ፡ ለ ፡ አውቱር . . . ለ ፡ አኮምፕሊ ፡ ሂንሙዋ ፡ ኤን ፡ አክሴፕታብ ፡ ሴል ፡ ሲ ፡ ፑ ፡ ለ ፡ ኤቪንጅዋሊ ፡ አው ፡ ኤል . ዘ . ፕሮዲዩራንት ፡ የአግርኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ከፈረንሳይኛው ፡ ጋር ፡ በትርጉም ፡ ይቀራረባል ። “... ጥፋተኛው ፡ ይህ ፡ ሥራው ፡ በወንጀል ፡ ቅጣትን ፡ እንደሚያመጣ በት ፡ እየተረዳ ፡ የሆነው ፡ ይሁን ፡ በማለት . . .”

ሊስ : ትርጉም ፤ ድርጊቱን ፣ የፈጸመው ፣ ሰው ፣ ይመጣል ፣ ብሎ ፣ በገመተው ፣ ጉዳት ፣ መጠን ፣ ላይ ፣ የተመሠረተ ፣ ነው ፣ የሚለውን ፣ አስተሳሰብ ፣ ውድቅ ፣ ያደርገዋል ። በወንጀለኛ ፣ መቅጫ ፣ ሕግ ፣ መሠረት ፤ ልንዘነጋው ፣ የማይገባ ፣ የዶሎስ ፣ ኤቬንቹዋ ሊስ ፣ አንዱ ፣ ክፍል ፣ ድርጊቱን ፣ የፈጸመው ፣ ሰው ፣ ይመጣል ፣ ተብሎ ፣ ስለታሰበው ፣ ጉዳት ፣ የነበረው ፣ አስተያየትና ፣ ጉዳቱን ፣ ለማስከተል ፣ የነበረው ፣ ፈቃደኛነት ፣ ነው ። ይመጣል ፣ ተብሎ ፣ የተገመተው ፣ ጉዳት ፣ መጠን ፣ ምንም ፣ እንኳን ፣ አስፈላጊ ፣ ቢሆንም ፤ የሚሰጠን ፣ ጥቅም ፣ ቢኖር ፣ ድርጊቱን ፣ የፈጸመው ፣ ሰው ፣ የነበረውን ፣ አስተሳሰብ ፣ ለማስረጃ ፣ ያህል ፣ ነው ። ይህ ፣ ዓይነቱ ፣ ማመዛዘን ፣ ጠቅላላውን ፣ የሕጉን ፣ መንፈስ ፣ የተከተለ ፣ ነው ፣ የምንለው ፤ በአንቀጽ ፣ ፳፫ ፣ መሠረት ፣ ጥፋተኞችን ፣ ለመቅጣት ፣ “የሞራል ፣ ጠባይ ፣” ተብለው ፣ በሐሳብ ፣ የሚውጠነጠኑትን ፣ ነገሮች ፣ በግልጽ ፣ ከሚታዩ ፣ የተጨበጡ ፣ ነገሮች ፣ አብልጦ ፣ ማየትን ፣ የሚደግፍ ፣ በመሆኑ ፣ ነው ።⁷⁵

ዶሎስ ፣ ኤቬንቹዋሊስ ፣ በ፲፱፻፶፯ ፣ ዓ ፣ ም ፣ በወጣው ፣ የወንጀለኛ ፣ መቅጫ ፣ ሕግ ፣ ውስጥ ፣ እንዴት ፣ እንደሚገባ ፣ -

ሕጉን ፣ የጸፈው ፣ ሰውና ፣ ሕግ ፣ አርቃቂው ፣ ኮሚሲዮን ፣ የዶሎስ ፣ ኤቬንቹዋ ሊስን ፣ ትርጉም ፣ እንደ ፣ አድቨርተንት ፣ ኔግሊጀንስ ፣ ወይም ፣ እንደ ፣ አንድ ፣ ልዩ ፣ አይነት ፣ የመንፈስ ፣ ዝንባሌ ፣⁷⁶ ከማየት ፣ ይልቅ ፣ አውቆ ፣ የማጥፋት ፣ ወንጀል ፣

75. “ፍርድ ፣ የሚሰጠው ፤ በተፈጸመው ፣ ድርጊት ፣ አማካይነት ፣ ሳይሆን ፣ ድርጊቱን ፣ በፈጸመው ፣ ሰው ፣ አማካይነት ፣ ስለሆነ ፣ በይበልጥ ፣ የሚያስብበት ፣ ጉዳይ ፣ ጥፋት ፣ ስለሠራው ፣ ሰው ፣ እንጂ ፣ ስለተፈጸመው ፣ ድርጊት ፣ ወይም ፣ ስለደረሰው ፣ ውጤት ፣ ያለመሆኑን ፣ የሕት ፣ መጽሐፍ ፣ በመጀመሪያ ፣ መግለጽ ፣ ይኖርበታል ። እንደዚህ ፣ አይነቱን ፣ የወንጀለኛ ፣ መቅጫ ፣ ሕግ ፣ ሐሳብ ፣ በተለይም ፣ ከፍትሕ ፣ ነገሥት ፣ ባሕል ፣ ጋር ፣ የሚስማማ ፣ ሐሳብ ፣ በመሆኑ ፣ የሕት ፣ መጽሐፍ ፣ ሊቀበለው ፣ ይገባል ።” ኤክስፖዜ ፣ ደ ፣ ሞቲፍ ፣ (ረቂቅ) ፣ ከላይ ፣ በማስታወሻ ፣ ፮ ፣ ገጽ ፣ ፶፱ ፣ ላይ ፣ በሚገኘው ፣ የግራቨን ፣ ጽሑፍ ፣ ውስጥ ፣ ተጠቅሷል ። ምናልባት ፣ የዚህ ፣ ልማድ ፣ ግልጽ ፣ ምሳሌ ፣ የሚገኘው ፣ ለሙከራ ፣ ወንጀል ፣ ስለተወሰነው ፣ ቅጣት ፣ በሚያወራው ፣ ድንጋጌ ፣ ውስጥ ፣ ነው ። ወንጀለኛው ፣ “ሲፈጽም ፣ ላሰበው ፣ ወንጀል ፣ ተገቢ ፣ ነው ፣ የተባለው ፣ ቅጣት ፣ ይደርስበታል ።” ቁ. ፳፯(፫) ፣ የሕት ፣ መጽሐፍ ፣ “የነገሩ ፣ ሁኔታዎች ፣ የሚገቡ ፣ ምክንያቶችን ፣ ሲያስገኙ ፣” ፍርድ ፣ ቤቱ ፣ ሕጉ ፣ በወሰነው ፣ መሠረት ፣ ቅጣቱን ፣ ለማቅለል ፣ ይችላል ፣ ስለሚል ፣ ግልጽ ፣ የሆነ ፣ ጉዳት ፣ የተባለውን ፣ ነገር ፣ ፍጹም ፣ ዘንግቶታል ። Ibid. ሌላው ፣ ሕጉ ፣ መለስ ፣ ያለበት ፣ በታ ፣ በሞት ፣ የሚያስቀጡ ፣ ወንጀሎች ፣ “በደምብ ፣ የፈጸሙት ፣” ብቻ ፣ ናቸው ፣ በሚለው ፣ በቁ. ፻፲፮(፩) ውስጥ ፣ ነው ።

76. በብዙዎቹ ፣ የአውሮፓ ፣ ክፍለ ፣ ዓለም ፣ አገሮች ፣ ውስጥና ፣ የወንጀለኛ ፣ መቅጫ ፣ ሕጋቸውን ፣ ከአውሮፓ ፣ ክፍለ ፣ ዓለም ፣ በወረሰ ፣ አገሮች ፣ ውስጥ ፣ ዶሎስ ፣ ኤቬንቹዋሊስ ፣ የሚታየው ፣ እንደ ፣ አንድ ፣ አይነት ፣ አውቆ ፣ የማድረግ (ኢንቴንሽን) ፣ ጠባይ ፣ ነው ። ይህም ፣ ብዙ ፣ ጊዜ ፣ የሚሆነው ፣ በሚወጣው ፣ ሕጋዊ ፣ ድንጋጌ ፣ አማካይነት ፣ ነው ። “(የተገለጹትን ፣ የድርጊቱን ፣ ጠባዮች ፣ ሲከናወኑ) ፣ ይችላሉ ፣ ብሎ ፣ የሚያስብና ፣ ምን ፣ ቸገረኝ ፣ የሚል ፣ ማንኛውም ፣ ሰው ፣ ድርጊቱን ፣ አውቆ ፣ እንዳደረገ ፣ ይቆጠራል ።” ፎርመን ፣ ድራፍትስ ፣ ፕሮፍ ፣ ኮድ ፣ ኢ ፣ ፲፱፻፷፱ ፣ ቁ. ፲፮ ፣ ከዚህ ፣ በላይ ፣ በማስታወሻ ፣ ፳፯ ፣ ላይ ፣ በሚገኘው ፣ አሚሪካን ፣ ሲሪስ ፣ እፍ ፣ ፎረን ፣ ፕሮፍ ፣ ኮድስ ፣ ውስጥ ፣ የተተረጎመ ። “በሕግ ፣ በተሰጣቸው ፣ መግለጫ ፣ መሠረት ፣ ወንጀል ፣ የሚሰኙትን ፣ ነገሮች ፣ በፈቃደኛነት ፣ የሚያከናውን ፣ ወይም ፣ ከሚፈጽመው ፣ ድርጊት ፣ የተነሳ ፣ ምናልባት ፣ ሲያከናውናቸው ፣ የሚችል ፣ መሆኑን ፣ የተረዳ ፣ ማለትም ፣ ይህንን ፣ በግብር ፣ የገለጸ ፣ ማንኛውም ፣ ሰው ፣ ድርጊቱን ፣ አውቆ ፣ እንዳደረገ ፣ ይቆጠራል ።” ፕሮፍ ፣ ኮድ ፣ እፍ ፣ ግሪስ ፣ እፍ ፣ ፲፱፻፶፯ ፣ ቁ. ፳፯(፩) ፣ ከዚህ ፣ በላይ ፣ በማስታወሻ ፣ ፴ ፣ ገጽ ፣ ፻፵፮ ፣ በሚገኘው ፣ ጽሑፍ ፣ ውስጥ ፣ ሎወንስቴን ፣ ተርጉሞታል ። “ወንጀለኛው ፣ ከሚፈጽመው ፣ ድርጊት ፣ ወይም ፣ ማድረግ ፣ ያለበትን ፣ ካሳማድረጉ ፣ የተነሳ ፣ አንድ ፣ የተከለከለ ፣ ውጤት ፣ ይከተል ፣ ይሆናል ፣ ብሎ ፣ ካሰበና ፣ መከተሉንም ፣ ፈቅዶ ፣ ከተቀበለ ፣ ወንጀሉን ፣ አውቆ ፣ እንደፈጸመ ፣ ይቆጠራል ።” ይንዝላቭ ፣ ክሪምናል ፣ ኮድ ፣ እፍ ፣ ፲፱፻፶፩ ፣ ቁ. ፯(፩) ፣ “ኮንሲፕሽንስ ፣ እፍ ፣ ከልፕብሊቲ ፣ ኢን ፣ ኮንቴምፖራሪ ፣ አሚሪካን ፣ ክሪምናል ፣ ሎው” ፣ በሚለው ፣ የኢም

በሚለው ፡ በዋናው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ አንቀጽ ፡ ውስጥ ፡ ለማስገባት ፡ የወሰዱት ፡ እርምጃ ፡ የሕጉን ፡ መጽሐፍ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለሚያውሉት ፡ ሰዎች ፡ አሳሳቢ ፡ የሆነ ፡ ውሳኔ ፡ ነው ። ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ከአውቆ ፡ የማጥፋት ፡ ወንጀል ፡ ውስጥ ፡ አንዱ ፡ ክፍል ፡ ስለሆነ ፤ በማንኛቸውም ፡ ዓይነት ፡ በሕጉ ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ በተጠቀሰ ፡ ወንጀል ፡ ላይ ፡ ተገቢውን ፡ ቅጣት ፡ ለማስወሰን ፡ ይችላል ። ይህ ፡ የማይሠራበት ፡ ጊዜ ፤ ፩ኛ ፡- በሕጉ ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ አንቀጽ ፤ ሊቀጣ ፡ የሚገባው ፡ በቸልተኝነት ፡ የተፈጸመ ፡ ድርጊት ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ሲገልጽና ፡ ፪ኛም ፡- አንቀጹ ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ በቂ ፡ ሊሆን ፡ የማይችልበትን ፡ አንድ ፡ ልዩ ፡ የሆነ ፡ የአስተሳሰብ ፡ ጠባይ ፡ ለይቶ ፡ ሲያቀርብ ፡ ነው ። የሕጉን ፡ መጽሐፍ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የሚያውለው ፡ ሰው ፤ የተባለውን ፡ ልዩ ፡ የጥፋት ፡ ዓይነት ፡ ለመግለጽ ፡ የተመረጡትን ፡ ቃላት ፡ በጥንቃቄ ፡ መመልከት ፡ ይኖርበታል ።

ብዙ ፡ በሕጉ ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ ያሉ ፡ ድንጋጌዎች ፡ የሚያሳዩት ፡ አንድን ፡ ሰው ፡ በዚያ ፡ ድንጋጌ ፡ መሠረት ፡ በወንጀለኛነት ፡ ተጠያቂ ፡ ነህ ፡ ከማለት ፡ በፊት መኖር ፡ ስለሚገባቸው ፡ ግልጽ ፡ የሆኑ ፡ ሁኔታዎች ፡ ብቻና ፡ መድረስ ፡ አለባቸው ፡ ስለሚባሉ ፡ የተወሰኑ ፡ ጉዳዮች ፡ ነው ። ለምሳሌ ፡ በአንቀጽ ፡ ፮፻፲፬ ፡ መሠረት ፡ በኃይል ፡ (በማስገደድ) ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ተፈጽሟል ፡ ለማለት ፡ የልጅቷ ፡ ዕድሜ ፡ ከ፲፭ ፡ ዓመት ፡ በታች ፡ መሆን ፡ አለበት ፤ ወይም ፡ በአንቀጽ ፡ ፮፻፲፮ ፡ መሠረት ፡ በኃይል ፡ (በማስገደድ) ፡ ለሚፈጸም ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ዕድሜዋ ፡ በ፲፭ና ፡ በ፲፰ ፡ ዓመት ፡ መሀል ፡ መሆን ፡ አለበት ፤ በአንቀጽ ፡ ፮፻፲፱ ፡ መሠረት ፡ የሌብነት ፡ ወንጀል ፡ ተፈጽሟል ፡ ለማለት ፤ በጥፋተኛው ፡ ሰው ፡ የተወሰደው ፡ ንብ

አቺሞሺች ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ የተተረጎመ ፤ ለዚያና ፡ ሎው ፡ ሪቪው ፤ ሆልዩም ፡ ፳፮ ፡ (፲፱፻፷፭) ፡ ገጽ ፡ ፴፩ ።

“የሚፈጽመው ፡ ድርጊት ፡ አንድን ፡ ድርጊት ፡ ወንጀል ፡ ነው ፡ ለመሰኘት ፡ የሚያበቁትን ፡ ጠባዮች ፡ የሚፈጸም ፡ መስሎ ፡ ከታየውና ፡ እንደዚህ ፡ አይነቱም ፡ አፈጻጸም ፡ ከፍላጎቱ ፡ ጋር ፡ አብሮ ፡ የሚሄድ ፡ ከሆነ ፤ ድርጊቱ ፡ አውቆ ፡ እንደተደረገ ፡ ይቆጠራል ። ሬፓብሊክ ፡ አፍ ፡ ቻይና ፡ (አሁን ፡ ታይዋን) ፤ ክሪምናል ፡ ኮድ ፡ አፍ ፡ ፲፱፻፴፭ ፤ ቁ. ፲፫ (II) ፤ ኤል ፡ ፋለርና ፡ ኤች ፡ ፊሸር ፡ በጻፉት ፡ ዘ ፡ ክሪምናል ፡ ኮድ ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ ሪፓብሊክ ፡ አፍ ፡ ቻይና ፡ በተባለው ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ ተተረጎመ ፤ (ታይፕ ፡ ላይና ፡ አሜሪካን ፡ ሊጋል ፡ ሲሪስ ፤ ፲፱፻፷) ፤ ገጽ ፡ ፭ ።

በአንዳንድ ፡ አገሮች ፡ በተለይም ፡ ለምሳሌ ፤ በጀርመንና ፡ በስዊትዘርላንድ ፡ ውስጥ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ በታሪክና ፡ በአዋቂዎች ፡ የተጻፈውን ፡ ጽሑፍ ፡ ምርኮብ ፡ በማድረግ ፤ አውቆ ፡ ማድረግ ፡ (ኢንቴንሽን) ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስንም ፡ ይጨምራል ፡ ብለው ፡ በመተርጎም ፡ የወሰዱት ፡ እርምጃ ፡ ያስገኘው ፡ ውጤት ፡ ተመሳሳይ ፡ ነው ፤ ሆኖም ፤ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕጎች ፡ በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ድምጻቸውን ፡ አሳስመው ። ከታች ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፭ና ፡ ፻፲ ፡ ላይ ፡ የሚገኘውን ፡ ተመልከት(ች) ። ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስን ፡ አውቆ ፡ በማድረግ ፡ (በኢንቴንሽን) ውስጥ ፡ እንደ ፡ አንድ ፡ ክፍል ፡ ለድርገው ፡ የሚመለከቱት ፡ የአውሮፓ ፡ ክፍል ፡ ዓለም ፡ አገሮች ፡ በሙሉ ፡ አይደሉም ። ለምሳሌ ፤ በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ አድቨርተንት ፡ ኔግሊጂንስ ፡ በተባለው ፡ የአስተሳሰብ ፡ አይነት ፡ ውስጥ ፡ ጨምረውታል ። ግራቭን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፮ ፤ ገጽ ፡ ፻፶፯-፶፰ ፡ የተገለጸው ፡ ጽሑፍ ፤ በብዛት ፡ ኤንድ ፡ ፒናቴል ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፮ ፤ ገጽ ፡ ፻፶፱ ፡ ላይ ፡ የሚገኘው ፡ ጽሑፍ ። በአንግሊዝም ፡ ሆነ ፡ በአሜሪካን ፡ አገር ፡ የሚታየው ፡ እንደዚሁ ፡ ነው ። ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፶፯ ፡ ላይ ፡ የተጻፈውን ፡ ተመልከት(ች) ።

ጀርመናዊው ፡ ቲዎሪስት ፡ (ሐሳብ ፡ ሰጭ) ፡ ቮን ፡ ሶደን ፤ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ በኢንቴንሽንና ፡ (አውቆ ፡ በማድረግና) ፡ በአድቨርተንት ፡ ኔግሊጂንስ ፡ መሀል ፡ የሚውል ፡ አንድ ፡ የተለየ ፡ የአስተሳሰብ ፡ አይነት ፡ ሆኖ ፡ መሰረድ ፡ አለበት ፡ የሚል ፡ ሐሳብ ፡ አቅርቧል ፡ (Die Diteilungst Heorie) ። ምርኮክ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፶፬ ፤ ገጽ ፡ ፶፯ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ። ይህ ፡ ሐሳብ ፡ በጀርመንም ፡ ሆነ ፡ በሌላው ፡ አገር ፡ ተቀባይነት ፡ አላገኘም ። ምርኮክ ፡ እንደሚለው ፤ ይህ ፡ የሆነበት ፡ አንዱ ፡ ምክንያት ፡ የማይንቀሳቀሰው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ አስካሁን ፡ ድረስ ፡ የሚያውቀው ፡ ኢንቴንሽንንና ፡ ኔግሊጂንስን ፡ (አውቆ ፡ ማድረግንና ፡ ቸልተኝነትን) ፡ ብቻ ።” በመሆኑ ፡ ነው ። (Ibid.)

ረት : «የሌላ : ሰው : ንብረት» : መሆን : አለበት ፤ በአንቀጽ : ፳፻፱ : (፩) : መሠረት : ስምን : የማጥፋት : ወንጀል : ተፈጽሟል : ለማለት ፤ ስለሌላው : ሰው : የተነገረው : የተረጋገጠ : ነገር : «የሰውየውን : ክብርና : ዝና : ለማጥፋት» : ተብሎ : የተነገረ : መሆን : አለበት ፤ ወዘተ = እንደነዚህ : ላሉ : ወንጀሎች : ሁሉ ፤ በአንቀጽ : ፶፰ : (፩) : በመጀመሪያው : አዲስ : መስመር : ውስጥ : ከተገለጸው ፤ «በቂ : ዕውቀትና : ሆነ : ብሎ : ማድረግ» : (ማለትም : «ፈቃደኝነት») ፤ ከሚለው : ሳያንስ ፤ በአንቀጽ : ፶፰(፩) ፤ በሁለተኛው : አዲስ : መስመር : ውስጥ : በተጻፈው : መሠረት : በወንጀለኛነት : ተጠያቂ : ለማድረግ : ዶሎስ : ኤቪንፕሊስ : በቂ : ነው ። በሌላ : አባባል : ዕድሜዎ : ከ፲፮ : ዓመት : በታች : ከሆነ ፤ ልጃገረድ : ጋር : የግብረ : ሥጋ : ግንኙነት : በመፈጸም : ወይም : የሌላውን : ሰው : ዝናና : ክብር : የሚያጎድፍ : ንግግር : በመናገር : የወንጀሉን : ግልጽ : ክፍሎች : የሚጥስ : (የሚተላለፍ) : ሰው ፤ ልጅቱ : ዕድሜዎ : ከ፲፮ : ዓመት : በታች : እንደነበረ : ወይም : የተነገረው : ፍሬ : ነገር : የሌላውን : ሰው : ክብርና : ዝና : ያጎድፍ : እንደነበረ : (አንቀጽ : ፶፰(፩) : የመጀመሪያው : አዲስ : መስመር) :⁷⁷ ወይም : የልጅቷ : ዕድሜ : ከ፲፮ : ዓመት : በታች : ይሆን : ይሆናል : ወይም የተነገረው : ፍሬ : ነገር : የሌላውን : ሰው : ክብርና : ዝና : ያጎድፍ : ይሆናል : ብሎ ፤ ከተገነዘበና : ግድየለኝም : ያለ : ከሆነ ፤ (አንቀጽ : ፶፰ : (፩) : ሁለተኛ : አዲስ : መስመር) : የሚያስቀጣው : ይሆናል ።

የሆነ ፤ ሆኖ ፤ እነዚህ ፤ መኖር : ይገባቸዋል ፤ ካልናቸው : አንድ : ወይም : ከአንድ ፤ የሚበልጡ : ግልጽ : የሆኑ ፤ ሁኔታዎች : በላይ : የሆኑ ፤ ማስረጃዎች : እንዲኖሩ ፤ ያስፈልጋል ፤ የሚሉ ፤ አንቀጾች ፤ በሕጉ : መጽሐፍ : ውስጥ ፤ ይገኛሉ ። ሰውየው ፤ በወንጀለኛነት ፤ ተጠያቂ ፤ ከመሆኑ ፤ በፊት ፤ ስለነዚህ ፤ ሁኔታዎች ፤ መኖር ፤ እርግጠኛ ፤ ዕውቀት ፤ እንዲኖረው ፤ ያስፈልጋል ። ለነዚህ ፤ ወንጀሎች ፤ እንደዚህ ፤ ዓይነቱ ፤ ሁኔታ ፤ ወይም ፤ ሁኔታዎች ፤ ይኖሩ ፤ ይሆናል ፤ ብሎ ፤ መገንዘብና ፤ ስለ ፤ መኖራቸውም ፤ ምንም ፤ ዓይነት ፤ ምርጫ ፤ ያለመውሰድ ፤ መኖራቸውን ፤ ያውቃል ፤ ከሚለው ፤ ሐሳብ ፤ ጋር ፤ አይመጣጠንም ። ስለዚህ ፤ ለነዚህ ፤ ጥፋቶች ፤ በወንጀለኛነት ፤ ተጠያቂ ፤ ለመሆን ፤ “በቂ ፤ ዕውቀትና ፤ ሆነ ፤ ብሎ ፤ የማድረግ ፤ ሐሳብ” ፤ ብቻ ፤ እንጂ ዶሎስ ፤ ኤቪንፕሊስ ፤ በቂ ፤ አይሆንም ። በዚህ ፤ መሠረት ፤ በአንቀጽ ፤ ፳፻፱ ፤ (፪) ፤ ውስጥ ፤ የተጠቀሰው ፤ ስምን ፤ የማጥፋት ፤ ወይም ፤ በሐሰት ፤ የመወንጀል ፤ ወንጀል ፤ ወንጀለኛው ፤ የሌላውን ፤ ሰው ፤ መልካም ፤ ዝና ፤ በሚያጠፋበት ፤ ወይም ፤ ስለሰውየው ፤ ሐሰት ፤ የሆነ ፤ ወሬ ፤ በሚነፃፅበት ፤ ወቅት ፤ የሚናገራቸው ፤ ነገሮች ፤ “ሐሰት ፤ መሆናቸውን ፤ ማወቅ” እንዳለበት ፤ ይናገራል ። በዚያ ፤ ድንጋጌ ፤ መሠረት ፤ አንድን ፤ ሰው ፤ ጥፋተኛ ፤ ነህ ፤ ብሎ ፤ ለማስቀጣት ፤ እንደዚህ ፤ ዓይነቱ ፤ የተረጋገጠ ፤ ዕውቀት ፤ (ነገሩ ፤ ሐሰት ፤ መሆኑን ፤ ማወቅ) ፤ በጣም ፤ አስፈላጊ ፤ ነው ። ለዚህ ፤ ወንጀል ፤ የተነገረው ፤ ነገር ፤ ምናልባት ፤ ሐሰት ፤ ሊሆን ፤ የሚችል ፤ መሆኑን ፤ መገንዘብና ፤ ስለነገሩም ፤ ምንም ፤ ዓይነት ፤ ምርጫ ፤ አለመውሰድ ፤ በቂ ፤ ሊሆን ፤ አይችልም ። እንደዚህ ሁም ፤ በአንቀጽ ፤ ፬፻፵፩ ፤ (ሀ) ፤ የተጠቀሰው ፤ በሐሰት ፤ የመወንጀል ፤ ወይም ፤ የመክሰስ ፤ ወንጀል ፤ ጥፋተኛው ፤ ሰው ፤ ወንጀለኛ ፤ ነው ፤ ሲል ፤ በባለሥልጣን ፤ ፊት ፤ የሚወነጀለውን ፤ ወይም ፤ በሐሰት ፤ የሚከሰውን ፤ ሌላ ፤ ሰው ፤ “ንጹሕነት ፤ ወይም ፤ ወንጀል ፤ ያልሠራ ፤ መሆኑን” ማወቅ ፤ እንደሚኖርበት ፤ ይገልጻል ። ስለዚህም ፤ አንድ ፤ ከሰዊስ ፤ የወንጀለኛ ፤ መቅጫ ፤ ሕግ ፤ ጋር ፤ ተመሳሳይነት ፤ ያለው ፤ የሰዊስ ፤ አገር ፤

77. ከላይ ፤ በገጽ ፤ 314-316 ላይ ፤ የተጻፈውን ፤ ተመልከት ።

ክስ ፤ ወንጀሉን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ በሐሰት ፡ የወንጀለውን ፡ ሰው ፡ ንጹሕነት ፡ (ወንጀል ፡ ያለመሥራቱን) ፡ በእርግጥ ፡ ካላወቀ ፡ በስተቀር ፤ ሊሆን ፡ ይችላል ፡ ብሎ ፡ መንገዱ ፡ ግድየሉንም ፡ ማለቱ ፡ ብቻ ፡ ሊያስቀጣው ፡ አይችልም ፡ ብሏል ።⁷⁸ ሦስተኛው ፡ ምሳሌ ፡ በአንቀጽ ፡ ፫፻፸፫ ፡ (ለ) ፡ ስለሚገኘው ፤ “እውነተኛ ፡ የሆኑና ፡ ያልተነኩ ፡ በማስመሰል ፡ እያወቀ ፤ በመሰል ፡ በተለወጡ ፡ ወይም ፡ ወደ ፡ ሐሰተኛነት ፡ በተለወጡ ፡ (የታወቁ) ፡ ምልክቶች ፡ (ለምሳሌ ፡ ማኅተሞች ፤ እርጥብ ፡ ማኅተሞች ፤ ምልክቶች)” ፡ የሚሠራ ፡ ሰው ፡ ስለሚወሰንበት ፡ ቅጣት ፡ ይሆናል ። አንድ ፡ ሰው ፡ በዚህ ፡ አንቀጽ ፡ ሥር ፡ እንዲቀጣ ፡ ለማድረግ ፡ የሚሠራበት ፡ የታወቀ ፡ ምልክት ፡ በመሰል ፡ የተለወጠ ፡ ወይም ፡ ሐሰተኛ ፡ መሆኑን ፡ ማወቅ ፡ ይኖርበታል ። እዚህም ፡ ቢሆን ፤ ሐሰተኛ ፡ ወይም ፡ በመሰል ፡ የተለወጠ ፡ ይሆን ፡ ይሆናል ፡ ብሎ ፡ ማሰቡና ፡ በዚህም ፡ ነገር ፡ ላይ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ምርጫ ፡ ያለማድረግ ፤ በወንጀለኛነት ፡ ተጠያቂ ፡ ሊያደርገው ፡ አይችልም ።⁷⁹

ይህ ፡ በሕጉ ፡ አንቀጽ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ ቃላት ፡ ሊፈጽሙ ፡ የሚችሉት ፡ ከፍተኛ ፡ ተግባር ፡ በአንቀጽ ፡ ፱ ፡ (፩) ፡ በደምብ ፡ ተገልጾአል ። አንቀጽ ፡ ፱ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ የሚያወራው ፡ “ከአላፊነት ፡ ለመዳን ፡ ዐውቆ ፡ ዘዴን ፡ ስለመፍጠር ፡” ሲሆን ፤ ቃሉም ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡ “ማንኛውም ፡ ሰው ፡ አላፊነቱን ፡ ለመቀነስ ፡ ወይም ፡ ከአላፊነት ፡ ለመዳን ፡ ሲል ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ በአልኮል ፡ መጠጥ ፡ ወይም ፡ አእምሮን ፡ በሚያደነዝዝ ፡ ወይም ፡ በሌላ ፡ ዓይነት ፡ አኳኋን ፡ ተደግፎ ፡ ለሠራው ፡ ወንጀል ፡ ቅጣትን ፡ የሚቀንሱ ፡ ወይም ፡ ነፃ ፡ የሚያወጡ ፡ ድንጋጌዎች ፡ አይጸኑለትም ...” በአንቀጽ ፡ ፱ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘውን ፡ “ዐውቆ ፡ ወይም ፡ ሆነ ፡ ብሎ” አንድ ፡ ነገር ፡ ማድረግ ፡ የሚለውን ፡ ቃል ፡ በመጥቀስና ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንቶዎሊስም ፡ ቢሆን ፡ ዐውቆ ፡ የማድረግ ፡ አንድ ፡ ክፍል ፡ ነው ፡ የሚለውን ፡ በመከተል ፡ ዶክተር ፡ ግራቨን ፡ ስለአንቀጽ ፡ ፱(፩) ፡ የሚከተለውን ፡ አስተያየት ፡ ያቀርባል ። “በንዑስ ፡ ቁጥር ፡ አንድ ፡ መሠረት ፡ ተከሳሹ ፡ መጠጥ ፡ የሚጠጣው ፤ ጥፋት ፡ ለመሥራት ፡ ብሎ ፡ ወይም ፡ ጥፋት ፡ የሚሠራ ፡ መሆኑን ፡ ዐውቆና ፡ ተቀብሎ ፡ ከሆነ ፤ (ለምሳሌ ፡ - መኪና ፡ የሚነዳ ፡ መሆኑን ፡ እያወቀና ፡ ብዙም ፡ ከጠጣሁ ፡ መንገደኛ ፡ ሰው ፡ እንጭ ፡ ይሆናል ፡ ብሎ ፡ እያሰበ ፤ ግን ፡ ብንጭም ፡ ጨለማ ፡ ስለሆነ ፡ ማንም ፡ አያየኛም ፡ ብሎ ፡ ራሱን ፡ ካማከረ) ፤ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ ተጠያቂ ፡ ነው ።⁸⁰ የግራቨን ፡ ምሳሌ ፡ በመንገድ ፡ ላይ ፡ ስለሚጓዙ ፡ መንገደኞች ፡ ደህንነት ፡ ያለውን ፡ የግዴለኝነት ፡ ወይም ፡ ምንም ፡ ዓይ

78. ሚኒስቴር ፡ ጥብሊክ ፡ ዱ ፡ ካንተን ፡ ደ ፡ እርጎቪ ፡ ሲ. ጥርገርንታሌ ፡ (ትሪቡናል ፡ ፈዴራል ፡ ስዊትዘርላንድ ፤ ዲሞክራሲ ፡ ፩ ፤ ፫፻፺፯) ፤ ጆ ፡ ዴዝ ፡ ትሪቡኖ ፡ (ድሩዋ ፡ ፔናል) ፤ ገጽ ፡ ፻፵፮ ፤ እዚህ ፡ ላይ ፡ የስዊድን ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሕጉን ፡ ያወጣው ፡ ሰው ፤ “ወንጀል ፡ አለመሥራቱን ፡ ወይም ፡ ንጹሕናውን ፡ እያወቀ” የሚለውን ፡ ቃል ፡ ያስገባው ፤ ወንጀለኛው ፤ ሰውየውን ፡ የወንጀሉው ፡ በሐሰት ፡ መሆኑን ፡ መገንዘብ ፡ ይኖርበታል ፡ ለማለት ፡ ነው... ። የቀረበው ፡ ክስ ፡ ምናልባት ፡ ሐሰት ፡ ሊሆን ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡ ብቻ ፡ የሚያውቅ ፡ ሰው ፤ ንጹሕ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ በሚያምነው ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ እንደዚህ ፡ አይነት ፡ ክስ ፡ አያቀርብም ።” ለጸሐፊው ፡ የተረጎመችለት ፡ ሚስት ፡ ማርታ ፡ ሮዛን ፡ ሸኪ ፡ ናት ፤ ላይሰንስ ፡ ኤን ፡ ድሩዋ ፤ የመተርጎም ፡ ፈቃድ ፡ ያላት ፤ ጄኔቫ ፤ ስዊትዘርላንድ ።

79. ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ የነበረውን ፡ እርግጠኛ ፡ ዕውቀት ፡ ለማረጋገጥ ፡ ከተቻለ ፤ የተቀረው ፡ የወንጀሉ ፡ ክፍል ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንቶዎሊስ ፡ ሊመሠረት ፡ ይቻላል ። ስለዚህ ፤ በቁ. ፳፻፹(፪) መሠረት ፡ የተነገሩት ፡ ወይም ፡ የተወሩት ፡ የሐሰት ፡ ወረቀቶች ፡ “የሰውን ፡ ክብር ፡ ለመንካት ፡ ወይም ፡ መልካም ፡ ዝናውን ፡ ለማጥፋት ፡” ተብለው ፡ የተነገሩ ፡ መሆን ፡ አለባቸው ። እያወቀ ፡ የሐሰት ፡ ወረቀት ፡ የሚነዘባቸው ፡ ወረቀቶች ፡ የሌላውን ፡ ሰው ፡ ክብርና ፡ መልካም ፡ ዝና ፡ የሚያጠፉ ፡ ስለመሆናቸው ፡ ምንቸገረኛ ፡ የሚል ፡ ሰው ፤ ቁ. ፳፻፹ (፪)ን ፡ እንደጣሰ ፡ ይቆጠራል ።

80. ግራቨን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፯ ፤ ገጽ ፡ ፻፵፱ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

ነት ፡ ምርጫ ፡ ለማድረግ ፡ ያለመወሰን ፡ የዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ አስተሳሰብ ፡ ምን ፡ ግደነት ፡ እንደሆነ ፡ በግልጽ ፡ የሚያሳይ ፡ ነው ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ ግራቭን ፡ ያደረገው ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስን ፡ በአንቀጽ ፡ ፶ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ ውስጥ ፡ መጨመር ፡ በሆንም፤ “ጥፋት ፡ ለመሥራት ፡ ብሎ ፡” የሚለው ፡ ቃል ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስን ፡ ከአንቀጽ ፡ ውጭ ፡ አድርጎታል ። ግራቭን ፡ በምሳሌው ፡ ላይ ፡ የጠቀሰው ፡ ሰው ፡ ስለሌሎች ፡ ደህንነት ፡ ያለው ፡ የግዴታሰነት ፡ ጠባይ ፡ የሚያሳዝን ፡ ቢሆንም ፤ አልኮል ፡ በመጠጣት ፡ ራሱን ፡ ለመቆጣጠር ፡ የማይችልበት ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ፡ የወደቀው ፤ “ሆነ ፡ ብሎ ፡” መንገዶችን ፡ ለመግጨት ፡ “ሲል” ፡ ያደረገው ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ ያዳግታል ። ሊጠጣ ፡ የተነሳሳበት ፡ ምክንያት ፡ ራሱን ፡ ለማስደሰት ፡ ሲል ፡ ነው ። በአንቀጽ ፡ ፶ (፩) ፡ ውስጥ ፡ የተጠቀሰው ፡ “እንደዚህ ፡ ለማድረግ ፡ ሲባል” የሚለው ፡ ቃል ፡ ሌሎችም ፡ ከዚህ ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይ ፡ የሆነ ፡ አስፈላጊነት ፡ ያላቸው ፡ እንደ ፡ “ለዚህ ፡ ነገር ፡ ሲባል” ፡ ፡ “በዚህ ፡ ዓላማ ፡ መሠረት” ፡ የሚሉት ፡ የቃላት ፡ ስብስቦች ፡ ከዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ የበለጠ ፡ የአስተሳሰብ ፡ ግደነትን ፡ የሚጠይቁ ፡ ናቸው ።⁸¹

በሚከተሉት ፡ ገጾች ፡ የመጀመሪያው ፡ ሥራችን ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ተለይቶ ፡ የሚታወቅበትን ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ነገሮች ፡ ለይቶ ፡ ማውጣት ፡ ይሆናል ። ለዚሁም ፡ እንዲሆንን ፡ በ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ. ም. ታውጆ ፡ ለወጣው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ዋና ፡

81. ግራቭን ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ “ላቀደውም” ፡ ሆነ ፡ አውቆ ፡ ለማድረግ ፡ ለፈለገው ፡ ነገር ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ በቂ ፡ የሚሆን ፡ የአስተሳሰብ ፡ አይነት ፡ ነው ፡ ባሉት ፡ በስዊስ ፡ ውሳኔዎች ፡ ተመርቶ ፡ ይሆናል ። ስለዚህ ፡ ለምሳሌ ፤ ሚይርፈር ፡ ሲ. ሚኒስቴር ፡ ፑብሊክ ፡ ዱ ፡ ካንቶን ፡ ደ ፡ ዙሪክ ፡ (ትሪቡናል ፡ ፈዴራል ፡ ስዊትዘርላንድ ፤ ጃላይ ፡ ፳ ፤ ፲፱፻፶፱) ፤ ጄ ፡ ዴዝ ፡ ትሪቡኖ ፡ (ድረ-ዋ ፡ ፔናል) ፤ ገጽ ፡ ፶፬ ፡ ላይ ፡ ባለው ፡ ክስ ፡ ውስጥ ፡ ወንጀለኛው ፡ ሰው ፡ በባለሥልጣኖች ፡ ዘንድ ፡ በሐሰት ፡ የሚከሰሰው ፡ ሰው ፡ ንጹሕ ፡ ወይም ፡ ጥፋት ፡ የሌለበት ፡ መሆኑን ፡ ያውቅ ፡ ነበር ። የስዊስ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤ የሕጉ ፡ ቁጥር ፡ የሚፈልገው ፤ የሚቀርበው ፡ የሐሰት ፡ ክስ ፡ “በሰውዬው ፡ ላይ ፡ የወንጀል ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ ተብሎ” የተደረገ ፡ መሆኑን ፡ ሲሆን ፤ ወንጀለኛው ፡ በሰውዬው ፡ ላይ ፡ እንደዚህ ፡ አይነት ፡ የሐሰት ፡ ክስ ፡ ያቀረበው ፡ ምናልባት ፡ ራሱን ፡ ከወንጀል ፡ ነጻ ፡ ለማድረግ ፡ ብሎ ፡ ይሆናል ፡ የሚለው ፡ ሐሳብ ፡ አስፈላጊ ፡ አይደለም ፡ ተብሏል ። እንደዚህ ፡ ከሆነ ፤ በግራቭን ፡ ምሳሌ ፡ ላይ ፡ የአልኮል ፡ መጠጥ ፡ የጠጣው ፡ ሰው ፤ ምንም ፡ እንኳን ፡ አላማው ፡ ጠጥቶ ፡ ራሱን ፡ ለማስደሰት ፡ መሆኑ ፡ ቢታወቅም ፤ ወንጀል ፡ እንዲፈጽም ፡ ስለነበረው ፡ የፈቃደኝነት ፡ መንፈስ ፡ ማስረጃ ፡ በማቅረብ ፤ የጠጣው ፡ “ወንጀል ፡ ለመፈጸም ፡ ብሎ ፡ ነው” የሚል ፡ ክርክር ፡ ማቅረብ ፡ ይቻላል ። ጸሐፊው ፤ በእንደዚህ ፡ አይነት ፡ የዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ አስተሳሰብ ፡ መስማማት ፡ አይኖርበትም ። በሕጉ ፡ መጽሐፍ ፡ በየቁጥሩ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፤ ለምሳሌ ፤ በቁ. ፶(፩) ፡ ውስጥ ፡ “እንደዚህ ፡ ለማድረግ ፡ ሲል” ፡ የሚለው ፤ ወይም ፡ በቁ. ፱፻፶ (ለ) ፡ ውስጥ ፡ “. . . እንዲ. . . ቀናው” ፡ የሚለው ፤ ወይም ፡ በቁ. ፱፻፶ ፡ ውስጥ ፡— “ . . . ‘ለ’ . . . ማሳሳት” የሚለው ፡ ሌሎችም ፡ እነዚህን ፡ የሚመስሉ ፡ ድርጊቱ ፡ በተለይ ፡ የተፈጸመበትን ፡ ምክንያት ፡ የሚያመለክቱ ፡ ቃላት ፤ አድራጊው ፡ ድርጊቱን ፡ በሚፈጽምበት ፡ ወቅት ፡ ከዚያ ፡ ከተለየ ፡ ግብ ፡ ለመድረስ ፡ የፈለገ ፡ መሆኑን ፡ ያሳያሉ ። በዚህ ፡ ፈንታ ፤ አንድ ፡ የተለየ ፡ ውጤት ፡ ለማስከተል ፡ ሲባል ፡ በተለይ ፡ የተፈጸመ ፡ ድርጊት ፡ መኖሩን ፡ ለማሳየት ፤ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ ውጤቱ ፡ እንዲከተል ፡ የነበረውን ፡ ፍላጎት ፡ ካሳየው ፡ የምንቸገረኝ ፡ ጠባይ ፡ ወይም ፡ ከአንድ ፡ ከተለየ ፡ ምክንያት ፡ ላይ ፡ ለማግኘት ፡ ይቻላል ፡ ማለት ፤ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በቁ. ፱(፩) ፡ መሠረት ፡ የተከለከለውን ፤ “የሕግነቱ መሠረት” ፡ በመባል ፡ የታወቀውን ፡ በመጣስ ፤ ቃላቱን ፡ ከተወሰነላቸው ፡ ተራ ፡ ትርጉም ፡ በላይ ፡ ማስፋፋት ፡ ይሆናል ። ስትራውስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፤ ፤ ገጽ ፡ ፱፻፶፱ ፤ ፱፻፷፱ ፤ ፱፻፶፱ ፡ ላይ ፡ የተገለጸውን ፡ ጽሑፍ ፡ ተመልከት ። ሕጉን ፡ የጻፈው ፡ ሰው ፡ የዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስን ፡ መግለጫ ፡ በቁ. ፶፭ ፡ ውስጥ ፡ ማስሳባቱ ፤ በቁጥሩ ፡ ውስጥ ፡ የተጻፈው ፡ ቋንቋ ፡ እንደዚህ ፡ አይነት ፡ የአስተሳሰብ ፡ አይነት ፡ ከመግለጫው ፡ ውጭ ፡ ማድረጉ ፡ ግልጽ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳን ፤ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ለዚህ ፡ ክፍል ፡ በቁ. የሚሆን ፡ የአስተሳሰብ ፡ አይነት ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ከሆነ ፤ ሊያደርግ ፡ የፈለገውን ፡ ነገር ፡ በደምብ ፡ አልገለጸም ።

መሠረት ፡ ከነበረው ፡ ከስዊትዘርላንድ ፡ የተገኙ ፡ የሕግ ፡ ሐሳቦች ፡ ቀርበዋል ።⁸² ከዚህም ፡ በማክታተል ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስን ፡ ምን ፡ ጊዜ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋል ፡ እንደሚገባን ፡ የሚያስረዱ ፡ ጠቅላላ ፡ ሕጎች ፡ ይገኛሉ ። ቀጥሎም ፡ አንድ ፡ ከጀርመንና ፡ ሁለት ፡ ከኢትዮጵያ ፡ የተገኙ ፡ ሦስት ፡ በነፍስ ፡ መግደል ፡ የተነሳ ፡ የቀረቡ ፡ ክሶችን ፡ እንመረምራለን ። ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ምርመራ ፡ ለሁለት ፡ ነገሮች ፡ ይጠቅማል ። የመጀመሪያው ፤ እነዚህ ፡ አጠቃላይ ፡ ሕጎች ፡ በጣም ፡ ጽኑ ፡ ቢሆኑም ፤ የተለመዱ ፡ በሆኑ ፡ ወንጀለኛ ፡ ድርጊቶች ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚነታቸው ፡ እንዴት ፡ እንደሆነ ፡ ለማሳየትና ፡ ሁለተኛው ፡ ደግሞ ፤ ፍርድ ፡ ቤቱ ፤ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ የዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ አስተሳሰብ ፡ ነበረው ፡ ለማለት ፡ አጥጋቢ ፡ ምክንያት ፡ አለ ፡ ብሎ ፡ ከመቀበሉ ፡ በፊት ፡ በቀረቡት ፡ ማስረጃዎች ፡ ላይ ፡ በከባድ ፡ ጥንቃቄ ፡ ማድረግ ፡ ስለሚገባው ፡ ምርምር ፡ ለማስረዳት ፡ ነው ። በመጨረሻም ፤ ለመጨረሻው ፡ ክፍል ፡ መዝጊያ ፡ እንዲሆነን ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ እንዳለ ፡ ለማረጋገጥ ፡ ያለውን ፡ ችግር ፡ በተለይም ፡ ይህ ፡ ችግር ፡ በአውሮፓ ፡ ዓለም ፡ ውስጥ ፡ ካሉት ፡ ሀገሮች ፡ ይልቅ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ለምን ፡ እንደከበደ ፡ ደህና ፡ አድርገን ፡ እንመለከታለን ።

ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ተለይቶ ፡ የሚታወቅባቸው ፡ ጠባዮቹ ፡ ሁለት ፡ የስዊስ ፡ አገር ፡ ፍርዶች ።

በዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ምክንያት ፡ እንደአውሮፓውያን ፡ አቆጣጠር ፡ በ፲፱፻፵፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡⁸³ ፍርድ ፡ የተላለፈበት ፡ በስዊስ ፡ አገር ፡ የታወቀው ፡ ክስ ፡ ኤልሳስር ፡ ሲ ፡ ፕሮ ክዩረ ፡ ዠኔራል ፡ ዱ ፡ ካንቶ ፡ ደ ፡ በርን ፡ የሚል ፡ ነው ። ክሱም ፡ የተነሳው ፡ ከአንቀጽ ፡ ፯፻፶፯ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይነት ፡ ያለው ፡ አንቀጽ ፡ ፻፵፰ ፡ የስዊስ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ተጥሷል ፡ በማለት ፡ ነበር ።⁸⁴

82. ግራቭን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፯ ፡ ገጽ ፡ ፪-፫ ፡ ላይ ፡ የተገለጸው ፡ ጽሑፍ ፡ ኤስ ፡ ሎውንስቲን ፤ “ዘ ፡ ፕሮፍ ፡ ሲስተም ፡ አፍ ፡ ኢትዮጵያ ፡” የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፤ ፫ልዩም ፡ ፪ ፡ (፲፱፻፷፰) ፤ ገጽ ፡ ፫፻፹፰-፹፯ ። ዶክተር ፡ ግራቭን ፡ በቁ. ፶፰(፩) ፡ ሁለተኛ ፡ አዲስ ፡ መስመር ፡ ውስጥ ፡ ስለተጻፈው ፡ የጻፈው ፡ ማብራሪያ ፡ ከስዊስ ፡ አገር ፡ የክስ ፡ ውሳኔዎች ፡ ጋር ፡ የተቀራረበ ፡ ነው ። ግራቭን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፯ ፡ ገጽ ፡ ፻፶፯-፶፰ ፡ ላይ ፡ የተገለጸው ፡ ጽሑፍ ፡ ሕጉን ፡ የጻፈው ፡ ሰው ፡ ሌሎች ፡ የአውሮፓውያን ፡ የሕግ ፡ መጽሐፎችን ፡ መርምሯል ። ግራቭን ፡ የጣልያንን ፤ የግሪክንና ፡ የዩጎዝላቪያን ፡ ይገለጻል ። በተለይም ፡ ፲፩ ፡ ገጽ ፡ ፪ ።

83. ትሪቡናል ፡ ፌዴራል ፤ ስዊትዘርላንድ ፤ ሚይ ፡ ፳፩ ፤ ፲፱፻፵፫ ፤ ፪ ፡ ዴዝ ፡ ትሪቡናል ። (ድሩዋ ፡ ፕሮፍ) ፤ ገጽ ፡ ፳፫ ። ለጸሐፊው ፡ ክሱን ፡ የተረጎሙት ፡ ሚስ ፡ ማርታ ፡ ሮዛንተሽክይ ፡ ናቸው ። (ከላይ ፡ ማስታወሻ ፡ ፳፰ን ፡ ተመልከት(ች) ።) የስዊስ ፡ ውሳኔዎች ፡ የሚጻፉት ፤ ተከላኮ ፡ የሚናገረው ፡ ቋንቋ ፡ እየታየ ፤ በፈረንሳይኛ ፤ በጀርመንኛ ፡ ወይም ፡ በጣልያንኛ ፡ ነው ። ኤልሳስር ፡ የሚናገርበት ፡ ቋንቋ ፡ ጀርመንኛ ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ውሳኔ ፡ የተጻፈው ፡ በጀርመንኛ ፡ ሲሆን ፤ በኋላ ፡ ግን ፡ በዠርናል ፡ ዴዝ ፡ ትሪቡናል ፡ ውስጥ ፡ እንዲታተም ፡ ለማድረግ ፡ ወደ ፡ ፈረንሳይኛ ፡ ተተርጉሟል ። ለጸሐፊው ፡ ወደ ፡ እንግሊዝኛ ፡ የተተረጎመለት ፡ ከዚህ ፡ ከፈረንሳይኛው ፡ ትርጉም ፡ ላይ ፡ ነው ።

84. የስዊስ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፻፵፰ ፡ በከፊል ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡— “ሕገ ፡ ወጥ ፡ ብልጽግናን ፡ ለራሱ ፡ ለማግኘት ፡ ወይም ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ ለማስገኘት ፡ ሲል ፡ ያልሆነውን ፡ እኔ ፡ ነኝ ፡ ብሎ ፡ ወይም ፡ እርግጠኛው ፡ ነገር ፡ እንዳይገለጽ ፡ በማድረግ ፡ ሌላውን ፡ ሰው ፡ አጭበርብሮ ፡ ወደ ፡ ስህተት ፡ ከመራ ፡ ወይም ፡ የተታለለው ፡ ሰው ፡ በደረሰበት ፡ መሳሳት ፡ ተጠቅሞ ፤ ተታላይ ፡ በራሱም ፡ ሆነ ፡ በሌላ ፡ ሰው ፡ ሀብት ፡ ላይ ፡ የሚጎዳ ፡ ድርጊት ፡ እንዲፈጸም ፡ የሚያደርግ ፡ ማንኛውም ፡ አጭበርባሪ ፡ ሰው ፡ በእስር ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ እንዲቆይ ፡ ይደረጋል ፡ . . .” ትርጉም ፤ ፍሬድላንደር ፡ ኤንድ ፡ ጎልድበርግ ፤ “ዘ ፡ ስዊስ ፡ ፌዴራል ፡ ክሪምናል ፡ ኮድ ፤” ፪ ፡ ክሪምናል ፡ ኤል ፤ ክሪምናል ፡ ኤንድ ፡ ፖ.ሊ.ቲ.ካል ፡ ሳይንስ ፤ ፫ልዩም ፡ ፴ ፡ (Supp ፲፱፻፵፱) ፤ ገጽ ፡ ፶፫ ።

የክሱ ፡ ማሰረጃ ፡ እንደሚያሳየው ፤ በሁለተኛው ፡ የዓለም ፡ ጦርነት ፡ ጊዜ ፡ በጦርነቱ ፡ ምክንያት ፡ ስኳር ፡ የተወደደ ፡ ቢሆንም ፤ በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ቅመማ ፡ ቅመሞችን ፡ ያዘጋጅ ፡ የነበረ ፡ ኤርነስት ፡ ሔርቲግ ፡ የተባለ ፡ ሰው ፡ ምግብ ፡ ለማቀበል ፡ ከተቋቋመው ፡ የሰዊስ ፡ የጦር ፡ ቢሮ ፡ ብዛት ፡ ያለው ፡ ስኳር ፡ አግኝቶ ፡ ነበር ። ይህ ፡ ስኳር ፡ በተለይ ፡ ለሔርቲግ ፡ የተሰጠው ፡ ቅመማ ፡ ቅመሞቹን ፡ እንዲያዘጋጅበት ፡ ነበር ። ሔርቲግ ፡ ግን ፡ ይህንን ፡ የውል ፡ ቃል ፡ በመጣስ ፡ ከተሰጠው ፡ ስኳር ፡ ክፍሉን ፡ ለዳቦ ፡ ጋጋሪዎች ፡ “በድብቅ ፡ ገበያ ፡ ሸጠላቸው” ። ሔርቲግ ፡ በዚህ ፡ ብቻ ፡ አልመለስም ፡ በማለቱ ፤ በእጁ ፡ ላይ ፡ ካለው ፡ ወይም ፡ ከጦር ፡ ቢሮው ፡ ላገኝ ፡ እችላለሁ ፡ ብሎ ፡ ከሚገምተው ፡ በላይ ፡ የሆነ ፡ ስኳር ፡ ለዳቦ ፡ ጋጋሪዎች ፡ ለመሸጥ ፡ አሰቦ ። ዌርነር ፡ ኤልሳስር ፡ የተባለው ፡ ተከሳሽ ፡ ስኳር ፡ በብዛት ፡ ይገዛሉ ፡ የሚባሉትን ፡ ሰዎች ፡ እንዲያገናኘው ፡ ሲል ፡ ሔርቲግ ፡ የቀጠረው ፡ ሰው ፡ ነበር ። ኤልሳስር ፡ ሔርቲግን ፡ በመወከልና ፡ ዋጋውን ፡ በቅድሚያ ፡ በመቀበል ፡ በ፲፱፻፵፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መጨረሻና ፡ በ፲፱፻፵፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ መጀመሪያ ፡ ላይ ፡ ግምቱ ፡ ሰባት ፡ ቶን ፡ የሆነ ፡ ስኳር ፡ ለሁለት ፡ ዳቦ ፡ ጋጋሪዎች ፡ ሸጠ ፡ ነበር ። ለሁለቱም ፡ ዳቦ ፡ ጋጋሪዎች ፡ ስኳሩን ፡ በአጭር ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ አቀርብላችኋለሁ ፡ ሲል ፡ ኤልሳስር ፡ ቃል ፡ ገባላቸው ። ስኳሩ ፡ ግን ፡ በጭራሽ ፡ አልቀረበም ። ሔርቲግና ፡ ኤልሳስር ፡ በማጭበርበር ፡ ገንዘብ ፡ ወስዳችኋል ፡ በመባል ፡ በ፲፱፻፵፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ተይዘው ፡ ለፍርድ ፡ ቀረቡ ።

ሁለቱም ፡ ሰዎች ፡ የተከሰሱት ፡ እናቀርባለን ፡ ብለው ፡ ፈጽሞ ፡ ባላሰቡት ፡ ስኳር ፡ ሰበብ ፡ ገንዘብ ፡ በመቀበላቸው ፤ የአጭበርባሪነት ፡ ወንጀል ፡ ፈጽማችኋል ፡ በመባል ፡ ነበር ። ሔርቲግ ፡ ከምግቡ ፡ ቢሮ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ጋር ፡ ተነጋግሮ ፡ ስኳሩን ፡ በጭራሽ ፡ እንደማያገኝ ፡ እያወቀ ፡ ከገዢዎቹ ፡ ላይ ፡ ገንዘብ ፡ ተቀብሏል ። የሆነ ሆኖ ፤ ኤልሳስር ፡ ከምግቡ ፡ ቢሮ ፡ ጋር ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ግንኙነት ፡ ስላልነበረው ፤ ሔርቲግ ፡ ተጨማሪ ፡ ስኳር ፡ አያገኝምና ፡ ያለብንን ፡ ስኳር ፡ ለገዢዎቹ ፡ መክፈል ፡ አንችልም ፡ የሚል ፡ ግምት ፡ ነበረው ፡ ብሎ ፡ ለማረጋገጥ ፡ አይቻልም ። ስለዚህ ፡ በኤልሳስር ፡ ላይ ፡ የቀረበው ፡ ክስ ፡ ሊያረጋግጥ ፡ የፈለገው ፤ ኤልሳስር ፡ እያወቀ ፡ ገዢዎቹን ፡ ለማጭበርበር ፡ ፈልጓል ፡ በማለት ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ አንድን ፡ ነገር ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ ከማድረግ ፡ ክፍል ፡ አንዱ ፡ በሆነውና ፡ በሰዊስ ፡ አገር ፡ ከዚህ ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይነት ፡ ባለው ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ (በፊረንሣይኛ ፡ ለ ፡ ዶል ፡ ኤቬንጅዌል) ፡ በተባለው ፡ የአስተሳሰብ ፡ ዓይነት ፡ እየተመራ ፡ ድርጊቱን ፡ ፈጽሟል ፡ ለማለት ፡ ነበር።⁸⁵

የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፡ ፳፻፲፮ ፡ በክፊል ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡— “ማንም ፡ ሰው ፡ ሕገ ፡ ወጥ ፡ የሆነ ፡ ብልጽግናን ፡ ለራሱ ፡ ለማግኘት ፡ ወይም ፡ ለሌላ ፡ ሰው ፡ ለማስገኘት ፡ ሲል ፡ እጭበርብሮ ፡ የራሱን ፡ ወይም ፡ የሌላውን ፡ ሰው ፡ የሀብት ፡ ጥቅም ፡ በማድረግም ፡ ሆነ ፡ ባለማድረግ ፡ በሚገኝ ፡ አካላት ፡ አንዱን ፡ ሰው ፡ ለማሠራት ፡ በማቀድ ፡—

(ሀ) እውነቱን ፡ ወደ ፡ ሐሰት ፡ በመለወጥም ፡ ሆነ ፡ ሐሰተኛውን ፡ ነገር ፡ እውነት ፡ አስመስሎ ፡ በማረጋገጥ ፡ ያልሆነውን ፡ እኔ ፡ ነኝ ፡ ብሎ ፡ ወይም ፡ በማታለል ፡ ዘዴ ፡ ተበዳዩን ፡ ወደ ፡ ስህተት ፡ በመምራት ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ እርግጠኛው ፡ ነገር ፡ እንዳይገለጽ ፡ በተንኮል ፡ በመሸፈን ፤ እንዳይደበቅ ፡ የተባለውን ፡ ነገር ፡ የሰወረ . . .

(ለ) ይህ ፡ የተታለለው ፡ ሰው ፡ በደረሰበት ፡ ስህተትና ፡ መታለል ፡ አታላዩ ፡ ጥቅም ፡ ለማግኘት ፡ ሲል ፤ . . . ይቀጣል” ።

85. ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፤ አውቆ ፡ ማድረግን ፡ (ኢንቴንሽን) ፡ በሚገልጸው ፡ በ፲፱፻፵፮ ፡ የሰዊስ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በቁ. ፲፰ ፡ ውስጥ ፡ በግልጽ ፡ አልገባም ። ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ከአውቆ ፡ ማድረግ ፡ (ኢንቴንሽን) ፡ ወሰጥ ፡ ይገባል ፡ በሚለው ፡ በሰዊትዘርላንድ ፡ ታሪክ ፡ መሠረት ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ በቁ. ፲፰ ፡ ውስጥ ፡ አለ ፡ ሲል ፡ የሰዊስ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የሚከተለውን ፡ ምክንያት ፡ እቅርቦቱን ፡ አል ፡— “የቁ. ፲፰ ድንጋጌ ፡ እንደዚህ ፡ ያለውን ፡ ትርጉም ፡ ከመግለጫው ፡ ውጭ ፡ እስካላደረገ ፡ ድረስ ፤ (ለ. ዶል. ኤቬንጅዋል) ፡ በውስጡ ፡ እንዳለ ፡ ይቆጠራል ።” ጂ. ዴዝ ፡ ትሪቡኖ ፡ ገጽ ፡ ፸፮ ።

ኤልሳርር : ለገዢዎቹ : ስኳሩን : አቀርባለሁ : በማለት : የሸያጭ : ውል : በሚፈጽምበትና : ቃል : በሚገባላቸው : ጊዜ : ሁሉ : በሔርቲግ : መጋዘን : ውስጥ : ምንም : ስኳር : እንዳልነበረ : ያውቅ : ነበር : ብሎ : በቀላሉ : ማረጋገጥ : ይቻላል ። በተጨማሪም : ስኳር : በዚያን : ጊዜ : “በጥብቅ : ቁጥጥር : ሥር : ያለ : ዕቃ” : እንደነበረ : ማወቅ : ይኖርበታል ። ይህም : ማለት ፤ ኤልሳርር : ቃል : በገባው : መሠረት : ስኳሩን : ለማቅረብ : ስለማይችል : ኃላፊነትን : በመውሰድ : ላይ : እንደነበረ : ቢሰማውም ፤ የገዢዎቹን : ገንዘብ : ተቀብሏል ። የስዊስ : አገር : የፌዴራሉ : የይግባኝ : ፍርድ : ቤት (ኩር : ደ : ካሴቨን) : እንዳመለከተው : ዶሎስ : ኤቪንቼዋሊስን : ለማረጋገጥ : ይህ : ብቻ : በቂ : አይሆንም ። ኤልሳርር : እንደዚህ : ዓይነት : ኃላፊነት : እንዳለበት : ቢረዳውም ፤ ስኳሩን : ለማቀበል : ይቻላል : ብሎ : ካመነና : (ይሄንን : ሔርቲግ : ነግሮታል : እንበል) : በተለይም : ስኳሩን : ለመስጠት : የማይቻል : ከሆነ : ገንዘቡ : ከኔ : ዘንድ : ቢቀመጥ : አልፈቅድም : ብሎ : ካለ ፤ ምንም : እንኳን : እምነቱ : የተሳሳተ : ወይም : የማይረባ : ነው : ቢባል ፤ ቢበዛ : ጥፋተኛነቱ : ከአድቨርተንት : ኔግሊጀንስ : የመጣ : ነው : ስለሚባል : በስዊስም : ሆነ : (ወይም : በኢትዮጵያ) : ሕግ : ሊቀጣ : አይችልም ።

ለዶሎስ : ኤቪንቼዋሊስ : ማረጋገጫ : የሚያስፈልገውን : ነገር : የስዊስ : አገር : የይግባኝ : ፍርድ : ቤት : እንደሚከተለው : ይገልጻል ። “ኤልሳርር : ከመጀመሪያ : ጀምሮ : ስኳሩን : ለማቀበል : ችግር : ይገጥመኝ : ይሆናል : በማለት : ያስብ : ነበር ፤ ግን : ምንም : አይደል : በሚል : መንፈስ : ገንዘቡን : በቅድሚያ : እየተቀበለ : ማስቀመጡን : አልተወም”⁸⁶ ይህ : በዶሎስ : ኤቪንቼዋሊስ : ውስጥ : የሚገኘውን : ራስን : የመውደድ : ጠባይ : በግልጽ : የሚያሳይ : ነው ።

አሁን : የቀረበው : ጥያቄ : እንደዚህ : ዓይነቱ : ራስን : የመውደድ : ጠባይ : በኤልሳርር : አድራጎት : ውስጥ : እንደነበር : እንዴት : ለማረጋገጥ : እንደሚቻል : ነው ። ኤልሳርር : ግን : እንደዚህ : ዓይነቱ : አስተሳሰብ : ነበረኝ : ብሎ : አላመነም ። እንዲያውም : እንደዚህ : ዓይነቱ : ሐሳብ : በጭራሽ : ስላልታየኝ ፤ እስከመጨረሻው : ድረስ : ስኳሩን : እናገኛለን : የሚል : እምነት : ነበረኝ : ብሏል ።

ኤልሳርር : ከዚህ : የተለየ : ሐሳብ : ነበረው : ለማለት : የሚረዳን : ምንም : ዓይነት : የፈጸመው : ድርጊት : አልነበረም ። እንደዚህ : ዓይነት : ግልጽ : የሆነ : ማስረጃ : ለማግኘት : ባይቻልም ፤ ፍርድ : ቤቱ : ጥፋተኛው : የፈጸመውን : ድርጊት : በመመልከት : ብቻ : የዶሎስ : ኤቪንቼዋሊስ : አስተሳሰብ : ነበረው : ለማለት : እንደፍራለን : ብሏል ። ይህንንም ፤ ለማለት : የሚቻለው : “ሊመጣ : ይችላል : ተብሎ : የታሰበው : የሚጎዳ : ሁናቴ : ድርጊቱን : በፈጸመው : ሰው : አእምሮ : ውስጥ : የቀረጸው : ሐሳብ : ቢኖር : እንደዚህ : ዓይነት : ጎጂ : ነገር : እንደሚመጣ : አምኖ : መቀበልን : እንጂ : ከዚህ : የተለየ : ሌላ : ምንም : ትርጉም : ሊሰጠው : አይቻልም ፤ በሚል : እምነት : ነው ።” ይህም : ማለት : ኤልሳርር : ከገዢዎቹ : ላይ : ገንዘብ : በሚቀበልበት : ወቅት ፤ ስኳሩን : ላለማግኘት : የነበረው : ዕድል : በጣም : ከፍተኛ : ስለነበርና : ይህ : ነገር : ለኤልሳርርም : የተገለጸለት : ስለሆነ ፤ እንደዚህ : ዓይነት : ውጤት : መከተሉን : ፈልጎታል : ለማለት : የተቻለ : እንደሆነ : ነው ። ይህ : ነገር : ምናልባት : ይሆን : ይሆናል : የሚለው : ጥርጣሬ : ይህን : ያህል : ከፍተኛ : ነበር : ለማለት : ምንም : ማስረጃ : አልቀረበም ። ስለዚህ ፤ ከክሱ : ቃል : የተገኘው : ማስረጃ ።

86. Id. 178: 65

ምንም ፡ በማያጠራጥር ፡ ሁኔታ ፡ የዶሎስ ፡ አገንቸዋለሁ ፡ አታላይነት ፡ ነበር ፡ ብሎ ፡ ሊያቀርብ ፡ አልቻለም ።⁸⁷

የሚከተለው ፡ ክሬተኖድ ፡ ሲ ፡ ፕሮክዩሪ ፡ ገዢ ፡ ዱ ፡ ካንቶ ፡ ደ ፡ ቫውድ ፡ የሚለውና ፡ በ፲፱፻፳ ፡ ዓ ፡ ም ፡⁸⁸ የፊዴራሉ ፡ የይግባኝ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ (ኩር ፡ ደ ፡ ካሴሽን) ያስተላለፈው ፡ የሰዊስ ፡ አገር ፡ ፍርድ ፡ የዶሎስ ፡ አገንቸዋለሁን ፡⁸⁹ ትርጉም ፡ በተጨማሪ ፡ ይገልጻል ። ክሬተኖድ ፡ የተባለው ፡ ሰው ፡ ጋዜጣ ፤ ሲጋራ ፤ ቸኮላታና ፡ እነዚህን ፡ የመሳሰሉ ፡ ነገሮች ፡ የሚሸጡባት ፡ የአንዲት ፡ ትንሽ ፡ የችርቻሮ ፡ ሱቅ ፡ (ኪዮስክ) ፡ አስተዳዳሪ ፡ ነበር ። የክሬተኖድ ፡ ግዴታዎች ፡ ሱቁን ፡ (ኪዮስኩን) ፡ በጥንቃቄ ፡ መያዝና ፡ ከቀጣሪው ፡ የሚቀርቡለትን ፡ ዕቃዎች ፡ እየቸረቸረ ፡ ከሸያጩ ፡ የሚያገኘውን ፡ ገቢ ፡ ለባለቤቱ ፡ ማስረከብ ፡ ሲሆን ፤ ለዚህም ፡ የተወሰነ ፡ ደሞዝ ፡ ይክፈለው ፡ ነበር ።

ክሬተኖድ ፡ ገና ፡ ከመጀመሪያው ፡ አንስቶ ፡ ከመሥራት ፡ ይልቅ ፡ ራሱን ፡ ማስደሰት ፡ የሚወድ ፡ ይመስላል ። ሱቁን ፡ የሚከፍተው ፡ ከረፈደ ፡ በኋላ ፡ ነው ። ሱቁን በሌላ ፡ ሰው ፡ እያስጠበቀ ፡ አንዳንድ ፡ ጊዜም ፡ ለሕፃናት ፡ እየተወደደ ፡ ወደ ቡና ቤት ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ወደ እስፖርት ፡ ሜዳ ፡ መሄድን ፡ ያዘወትር ፡ ነበር ። መዝገብ ፡ መያዙን ፡ ችላ ፡ ብሎታል ፤ ለቀጣሪው ፡ ያልተሸጡ ፡ ጋዜጣዎችን ፡ የሚመልሰው ፡ ሁልጊዜ ፡ እያዘገየ ፡ በመሆኑ ፤ ቀጣሪው ፡ ከጋዜጣው ፡ አዘጋጅ ፡ ላይ ፡ ዋጋውን ፡ ተመላሽ ፡ ሊያደርግ ፡ አልቻለም ። በተቀጠረ ፡ በአንድ ፡ ዓመቱ ፡ ሥራውን ፡ ሲያቆም ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ መዝገብ ፡ ስላልነበረው ፤ ለ፯፻፳፯፻፳፰ ፡ ብር ፡ ከ፶ ፡ ሣንቲም ፡ ስዊስ ፡ ፍራንክ ፡ (በግምት ፡ ፳፻ ፡ የኢት ፡ ብር) ፡ የሂሳብ ፡ ማስረጃ ፡ ሊያቀርብ ፡ አልቻለም ።

ክሬተኖድ ፡ የተከሰሰው ፡ ከአንቀጽ ፡ ፯፻፳፫ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይነት ፡ ያለውን ፡ አንቀጽ ፡ ፻፶፱ ፡ የሰዊስ ፡ ወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ጥሷል ፡ በመባል ፡ ነበር ፡ (“በሰው ፡ የግል ፡ ጥቅም ፡ ላይ ፡ የተደረገ ፡ የአስተዳደር ፡ ጉድለት”)⁹⁰ ። ሁለቱም ፡ ድንጋጌዎች ፡ በሕግ ፡ ወይም ፡ በውል ፡ በተሰጠው ፡

87. ክሱን ፡ ተቀብሎ ፡ የመረመረው ፡ ፍርድ ፡ ቤትና ፡ አቃቤ ፡ ሕግ ፡ ጉዳቱ ፡ ለከተለው ፡ ይችላል ፡ ይሆናል ፡ ብሎ ፡ መገንዘቡ ፡ ብቻ ፤ ዶሎስ ፡ አገንቸዋለሁ ፡ ነበር ፡ ለማለት ፡ በቂ ፡ ነው ፡ የሚል ፡ የተሳሳተ ፡ እምነት ፡ ነበራቸው ። ስለ ፡ ዶሎስ ፡ አገንቸዋለሁ ፡ ጉዳይ ፡ ሌላ ፡ አስፈላጊ ፡ የሆነ ፡ ማስረጃ ፡ ይኖር ፡ ይሆናል ፤ ግን ፡ ክሱ ፡ በታየበት ፡ ወቅት ፡ አልቀረበም ፡ ወይም ፡ በክርክሩ ፡ ወቅት ፡ አልተነሳም ። ስለዚህ ፡ ክሱ ፡ መጀመሪያ ፡ ክሱን ፡ ወደተቀበለው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የተመለሰው ፡ በነገሩ ፡ እንደገና ፡ እንዲያስቡበት ፡ ተብሎ ፡ ነው ።

88. ትሪቡናል ፡ ፊዴራል ፡ በዊትብርላንድ ፡ ጃንዋሪ ፡ ፲፫ ፡ ፲፱፻፳፰ ፡ ፪ ፡ ዴዝ ፡ ትሪቡናል ፡ (ድሩዋ ፡ ፔናል) ፤ ገጽ ፡ ፸፱ ። የዚህ ፡ ክስ ፡ ትርጉም ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፴ ፤ ገጽ ፡ ፲፱፻ ፡ ላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ የሎውን ስቲን ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ይገኛል ። ክሬተኖድ ፡ ይናገርበት ፡ የነበረው ፡ ቋንቋ ፡ ፈረንሳይኛ ፡ ስለነበርና ፡ የፍርድ ፡ ቤቱም ፡ አስተያየት ፡ የተጻፈው ፡ በፈረንሳይኛ ፡ ስለሆነ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፹፫ ፡ ላይ ፡ የተመለከተው ፡ ሁለት ፡ ጊዜ ፡ የመተርጎም ፡ ችግር ፡ በክሬተኖድ ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ የለም ።

89. ክሱ ፡ በሰዊትዘርላንድ ፡ ውስጥ ፡ በጣም ፡ የታወቀ ፡ ክስ ፡ ነው ፡ ይባላል ። ስለክሱ ፡ የተሰጠውን ፡ ግብራሪያ ፡ በሲ ፡ ቦናርድ ፤ ፪ ፡ ዴዝ ፡ ትሪቡናል ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፹፭ ፡ ገጽ ፡ ፸፱ ፡ ላይ ፡ የተገለጸውን ፡ ተመልክት ፡ ደግሞም ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፴ ፤ ገጽ ፡ ፲፱፻ ፡ ላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ የሎውንስቲን ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ ተተርጎሟል ።

90. የሰዊስ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፻፶፱ ፡ በክሬል ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡— “በሕግ ፡ ወይም ፡ በውል ፡ ግዴታ ፡ በአደራ ፡ የተሰጠውን ፡ የሌላ ፡ ሰው ፡ ሀብት ፡ የሚረጭ ፡ (የሚነዛ) ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ በእስር ፡ ቤት ፡ እንዲቆይ ፡ ይደረጋል ። . . .” ትርጉም ፤ ፍሬድላንድር ፡ ኤንድ ፡ ጎልድበርግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፹፱ ፡ ገጽ ፡ ፶፱ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።
የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፳፻፳፫ ፡ በክሬል ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡— “(አ) አንድ ፡ ሰው ፡ በሕግ ፡ ወይም ፡ በውል ፡ ግዴታ ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ እንዲጠብቅ ፡ ወይም ፡ ሥራውን ፡ እንዲመራ ፡ አደራ ፡

የሌላ ሰው ፡ የግል ፡ ንብረት ፡ ላይ ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ ጉዳት ፡ የሚያደርስን ፡ ሰው ፡ ይቀጣሉ ።

ክሬተኖድ ፡ የተፈረደበት ፡ ከዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ የተነሳ ፡ በቀጠረው ፡ ሰው ፡ ንብረት ፡ ላይ ፡ ጉዳት ፡ አድርሷል ፡ በሚለው ፡ መግለጫ ፡ አማካይነት ፡ ነው ። በዚህ ፡ አቅጣጫ ፡ የነበረውን ፡ የአእምሮ ፡ ግምት ፡ በቀላሉ ፡ ለማረጋገጥ ፡ ይቻላል ። እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ድርጊት ፡ ለመፈጸም ፡ ባይፈልግ ፡ ኖሮ ፡ በቀጠረኝ ፡ ሰው ፡ ሀብት ፡ ላይ ፡ ጉዳት ፡ ማድረስ ፡ አይገባኝም ፡ ብሎ ፡ ባሰበ ፡ ነበር ። ክሬተኖድ ፡ ይፈጽማቸው ፡ ከነበሩ ፡ ተግባሮች ፡ የተነሳ ፡ (መዝገብ ፡ ያለመያዙ ፤ ሱቁን ፡ በሌሎች ፡ አንዳንዴም ፡ በሕፃናት ፡ ማስጠበቁ ፤ ባለቤቱ ፡ ከአዘጋጃው ፡ ላይ ፡ ገንዘቡን ፡ ተመላሽ ፡ እንዳያደርግ ፡ ያልተሸጡ ፡ ጋዜጣዎችን ፡ እያዘገየ ፡ መመለሱ) ፡ በባለቤቱ ፡ ላይ ፡ ይደርስ ፡ ይሆናል ፡ የተባለው ፡ ጉዳት ፡ እንደሚደርስ ፡ በማያሳስት ፡ አኳኝን ፡ ግልጽ ፡ ነበር ። በዚህ ምክንያት ፡ በኤልሳሰር ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ ይደርስ ፡ ይሆናል ፡ ተብሎ ፡ የተገመተው ፡ ጉዳት ፡ ከፍተኛነት ፡ ስላልተረጋገጠ ፤ ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ ነበር ፡ ለማለት ፡ አልተቻለም ፤ በክሬተኖድ ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ ግን ፡ መኖሩን ፡ ለማረጋገጥ ፡ ይቻላል ።¹⁹

ዐቃቤ ፡ ሕጉም ፡ ሌላውን ፡ በማየት ፡ የሚገኙ ፡ ማስረጃዎችን ፡ ብቻ ፡ ድጋፍ ፡ ማድረግ ፡ አይኖርበትም ። ክሬተኖድ ፡ የነበረውን ፡ አስተሳሰብ ፡ የሚገልጽ ፡ ልዩና ፡ ቀጥተኛ ፡ የሆነ ፡ ማስረጃ ፡ ቀርቦ ፡ ነበር ። አንድ ፡ የሌላ ፡ ሱቅ ፡ (ኪዮስክ) ፡ አስተዳዳሪ የሆነች ፡ ጓደኛው ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጠባዩ ፡ ሊያስከትል ፡ ስለሚችለው ፡ ጉዳት ፡ አስጠንቅቃው ፡ ነበር ። ለዚህ ፡ የሰጣት ፡ መልስ ፡ ቢኖር ፡ በሰጠችው ፡ ምክር መሣቅ ፡ ነበር ። አንድ ፡ ከርሱ ፡ በታች ፡ ያለ ፡ የሥራ ፡ ጓደኛው ፡ የሱቁን ፡ አስተዳደር ፡ በመመልከት ፡ ሥራውን ፡ እስከመልቀቅ ፡ ቢደርስም ፤ የክሬተኖድ ፡ ጠባይ ፡ ከድሮው ፡ ምንም ፡ አልተለወጠም ። ስለዚህ ፡ በቀጣሪው ፡ ላይ ፡ ጉዳት ፡ የሚያደርስ ፡ እንኳ ፡ ቢሆንም ፤ እሱ ፡ ይፈልግ ፡ የነበረው ፡ የራሱን ፡ ደስታ ፡ ለማሟላት ፡ እንጂ ፡ ለመሥራት ፡ ምንም ፡ ፍላጎት ፡ አልነበረውም ። ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ የሚለይበት ፡ ዋናው ፡ ራሱን ፡ ወዳድ ፡ የመሆን ፡ ጠባይ ፡ ይህ ፡ ነው ።⁹²

ተቀብሎ ፡ የሌላውን ፡ ሀብት ፡ ጥቅም ፡ እንዲጠብቅ ፡ በእምነት ፡ የተሰጠውን ፡ ሥራ ፡ በተንኮል ፡ መንገድ ፡ በመለወጥ ፡ በተሰጠው ፡ ሥልጣን ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ ከመጠን ፡ አሳልፎ ፡ በመገልገል ፡ ወይም ፡ ሊፈጽም ፡ የሚገባውን ፡ ተግባር ፡ ከባድ ፡ በሆነ ፡ የደንብ ፡ መጣስ ፤ በሚጠበቀው ፡ ንብረት ፡ ላይ ፡ ጉዳት ፡ እንዲደርስበት ፡ ያደረገ ፡ እንደሆነ ፤ በእስራት ፡ ወይም ፡ በገንዘብ ፡ መቀጮ ፡ ይቀጣል” ።

91. በክሬተኖድ ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ እንዳየነው ፤ ጉዳቱ ፡ ምናልባት ፡ ይከተል ፡ ይሆናል ፡ የሚለው ፡ ጥርጣሬ ፡ በጣም ፡ ከፍተኛ ፡ ስለነበር ፤ በክፍል ፡ ፩ ውስጥ ፡ የተነጋገርንበት ፡ ሁለተኛው ፡ አይነት ፡ አውቆ ፡ ማድረግ ፡ (እንግሊዝኛ) ፡ ማለትም ፤ ነገሩ ፡ በእርግጥ ፡ ይሆናል ፡ ወይም ፡ ሊሆን ፡ ትንሽ ፡ ይቀረዋል ፡ የሚል ፡ አውቀት ፡ ነበረው ፡ ለማለት ፡ ይቻላል ፡ ይሆናል ። በእርግጥም ፤ ክሱን ፡ በመጀመሪያ ፡ የመረመረው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የዚህ ፡ አይነት ፡ አውቆ ፡ የማድረግ ፡ ሐሳብ ፡ እንደነበር ፡ ደርሶበታል ። የካንቶናሱና ፡ የፊዴራሉ ፡ የይግባኝ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ “እስኪያድረስ” ፡ መሄዱ ፡ አስፈላጊ ፡ መስሎ ፡ አልታያቸውም ። ምናልባት ፡ የይግባኝ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶቹ ፡ በዚህ ፡ አጋጣሚ ፡ በመጠቀም ፤ ባለፉት ፡ ወሳኔዎች ፡ ላይ ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ ስለሚታይበት ፡ ደረጃ ፡ ተፈጥሮ ፡ የነበረውን ፡ የተማታ ፡ ሃሳብ ፡ በማብራራት ፤ በስዊትዘርላንድ ፡ ውስጥ ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ አንድ ፡ ቋሚ ፡ ደረጃ ፡ እንዲኖረው ፡ ለማድረግ ፡ ፈልገው ፡ ይሆናል ። ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፱ ፡ ላይ ፡ የተገለጸውን ፤ በክሱ ፡ ላይ ፡ ሲ ፡ የፍርድ ፡ የሰጠውን ፡ ማብራሪያ ፡ ተመልክት(ች) ።

92. ክሬተኖድ ፡ የቀጠረውን ፡ ሰው ፡ ጥቅም ፡ እየነጻ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳን ፡ “ራሱን ፡ ለማስደሰት” ፡ መፈለጉ ፡ የራሱ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ አስተሳሰብ ፡ እንደነበረው ፡ ያሳያል ፡ ያልነው ፤ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ግራቭን ፡ ካቀረበው ፡ ምሳሌ ፤ ማለትም ፤ መኪና ፡ መንጻቱን ፡ እያወቀና ፡ መንገደኛ ፡ ብገጭም ፡ ምንም ፡ አይደል ፡ በሚል ፡ መንፈስ ፡ “ራሱን ፡ ለማስደሰት ፡ ሲል” ፡ የአልኮል ፡ መጠጥ ፡ ከጠጣው ፡ ሰው ፡ ጋር ፡ የተራራቀ ፡ አይደለም ። ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፱ ፡ ውስጥ ፡ የተጻፈውንና ፡ አብሮ ፡ ያለውን ፡ ጽሑፍ ፡ ተመልክት ፡

በክሬተኖድ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ ሌላው ፡ የሚያስገርመው ፡ ነገር ፡ ደግሞ ፡ በዶሎስ ፡ ኤቪንቼዋሊስ ፡ በአድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ መሀል ፡ ያለውን ፡ ልዩነት ፡ ለማሳየት ፡ የስዊስ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ያደረገው ፡ ሙከራ ፡ ነው ። ከዚህ ፡ በፊት ፡ የተነጋገርንበትን ፡ ማለትም ፡ ሁለቱን ፡ የማማታት ፡ አደጋ ፡ መኖሩን ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ደርሶበት ፡ ነበር ። ይኸውም ፡ ፩ኛው ፡ የሁለቱም ፡ ዓይነት ፡ አስተሳሰብ ፡ ያላቸው ፡ ሰዎች ፡ የሚፈጽሙት ፡ ድርጊት ፡ አንድ ፡ በሕግ ፡ የተከለከለ ፡ ጉዳት ፡ የሚያመጣ ፡ መሆኑን ፡ ማወቃቸውና ፡ ፪ኛ ፡ ይህንንም ፡ እያወቁ ፡ የሚያደርጉትን ፡ በዚያው ፡ መቀጠላቸው ፡ ነው ። በሁለቱ ፡ አስተሳሰቦች ፡ መሀል ፡ ያለውን ፡ “ደምበኛ ፡ ልዩነት ፡ ይነካል” ፡ ተብሎ ፡ ከፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የቀረበው ፡ ሐሳብ ፡ እንዲህ ፡ የሚል ፡ ነው ፡-

የዶሎስ ፡ ኤቪንቼዋሊስ ፡ ጥፋተኛ ፡ የጉዳቱን ፡ መምጣት ፡ ስለማይቃወም ፡ ጉዳቱ ፡ እንዲመጣ ፡ “ፈቃደኛነት ፡ ሲኖረው” ፤ በአድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፤ ጥፋተኛ ፡ የሚሆን ፡ ሰው ፡ ግን ፡ “አንኳንስ ፡ ጉዳቱ ፡ ይመጣል ፡ የሚለውን ፡ ሐሳብ ፡ ሊቀበል ፡ ይቅርና ፡ ጉዳቱ ፡ አይመጣ ፡ ይሆናል ፡ ብሎ ፡ ያስባል ፤ መምጣቱንም ፡ ይቃወማል ።”⁹³

ጸሐፊው ፤ በግራቨን ፡ ምሳሌ ፡ ውስጥ ፡ የተጠቀሰው ፡ ሰው ፡ የዶሎስ ፡ ኤቪንቼዋሊስ ፡ አስተሳሰብ ፡ ነበረው ፡ ሲል ፡ አምናል ። እዚያ ፡ ላይ ፡ እንደተመለከተው ፡ በኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በቁ. ፻ (፩) መሠረት ፡ ሰውዬው ፡ መጠጡን ፡ የሚጠጣበት ፡ ምክንያት ፡ አንድ ፡ ወንጀል ፡ ለመፈጸም ፡ ብሎ ፡ መሆኑ ፡ በግልጽ ፡ አስፈላጊ ፡ ስለሆነ ፤ በዚያ ፡ ቁጥር ፡ ሥር ፡ የዶሎስ ፡ ኤቪንቼዋሊስ ፡ አስተሳሰብ ፡ ብቻ ፡ በቂ ፡ አይሆንም ። “በግል ፡ ሰው ፡ ጥቅም ፡ ላይ ፡ የተደረገ ፡ የተነኩል ፡ ሥራ ፡ አመራር” ፤ ስለሚለው ፡ በኢትዮጵያም ፡ ሆነ ፡ በስዊስ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ውስጥ ፡ አድራጊው ፡ ድርጊቱን ፡ የሚፈጽም በት ፡ ምክንያት ፡ ምን ፡ መሆኑን ፡ ማወቁ ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ፡ ስላልተባለ ፡ (በማስታወሻ ፡ ፯ ፡ ውስጥ ፡ የተጠቀሱትን ፡ ቁጥሮች ፡ ተመልክት(ች) ፡ ጥፋተኛ ፡ ለመሰኘት ፡ ዶሎስ ፡ ኤቪንቼዋሊስ ፡ በቂ ፡ የአስተሳሰብ ፡ አይነት ፡ ነው ።

93. ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ያቀረበው ፡ ሐሳብ ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡- “... ለ. አውቱር ፤ ሉዋን ፡ ደ. ኮንሴንቲ ፡ አው ፡ ሬዙልታ ፡ ኤቪን ፡ ቼዌል ፡ ደ. ሴዝ ፡ አክት ፤ ለ. ሬፍዩዝ ፡ አ. ኮንትራ ፡ ኤ. ኮምቴ ፡ ኪል ፡ ነ. ሴ ፡ ፕሮዳዎብ ፡ ፓ.” (ጂ ፡ ዴዝ ፡ ትሪቡኖ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፱፮ ፤ ገጽ ፤ ፸፮—፸፭ ፡ ላይ ፡ ተጠቅሶ ፡ አል) ፤ ይኸው ፡ ክስ ፡ በሎውንስቲን ፡ ውስጥ ፡ በሰህተት ፡ እንዲህ ፡ ተብሎ ፡ ተተርጉሟል ። “... ወንጀለኛው ፡ ድርጊቱ ፡ በመጨረሻ ፡ በሚያስከትለው ፡ ውጤት ፤ እንኳን ፡ ሊሰማግ ፡ ይቅርና ፤ እንዲያውም ፡ ውጤቱ ፡ ይከተላል ፡ የሚለውን ፡ ሐሳብ ፡ ፈጽሞ ፡ አይቀበልም ።” ሎውንስቲን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፱ ፤ ገጽ ፡ ፻፱፬ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ፡ ዶሎስ ፡ ኤቪንቼዋሊስ ፡ ይኖርባቸው ፡ ይሆናል ፡ የተባሉ ፡ የወንጀል ፡ አይነቶች ፡ የተገለጹበት ፡ ሌሎች ፡ የስዊስ ፡ አገር ፡ ክሶች ፡ ከዚህ ፡ ይከተላሉ ፡ በመጀመሪያ ፡ የምንመለከተው ፤ በስዊስ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ስለዚህ ፡ የወንጀል ፡ አይነት ፡ ከሚያወራው ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይነት ፡ ያለውን ፡ በኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኝ ፡ ቁጥር ፡ ነው ፡ የስዊስ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥርና ፡ ስለ ፡ ጁርናል ፡ ደ ፡ ትሪቡኖ ፡ የተጠቀሰው ፡ ይከተላል ፡ በስዊስ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ የቁጥሮቹ ፡ አንቀጾች ፡ የተወሰዱት ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፱፬ ፡ ላይ ፡ ከተገለጹት ፡ የፍሬድላንደርና ፡ የጎልድበርግ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ነው ። ክሶቹን ፡ ለጸሐፊው ፡ የተረጎሙለት ፡ ሚስ ፡ ማርታ ፡ ሮዛንቮቫኪ ፡ ናቸው ። (ከላይ ፡ ማስታወሻ ፡ ፸፰ን ፡ ተመልክት(ች) ።

አስታውስ ፡ በሚከተለው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በሚለው ፡ ፈንታ ፡ አ. ወ. መ. ሕ. ፤ የስዊስ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ በሚለው ፡ ፈንታ ፡ ስ. ወ. መ. ሕ. እንላለን ።

አ. ወ. መ. ሕ. ቁ. ፪፻ — የግድ ፡ ዕቃዎችን ፡ እንዲዘዋወሩ ፡ ስለማድረግ ፡ (ስ. ወ. መ. ሕ. ቁ. ፻፱ — ‘ሴሊንግ ፡ አደልተሬትድ ፡ ጉድሰ’ (የረከሱ ፡ ዕቃዎችን ፡ ስለመሸጥ) ፡ ፕሮብስ ፡ ሲ. ሚኒስቴር ፡ ፕብሊክ ፡ ደ. ካንቶን ፡ ደ. ዙሪክ ፡ (ትሪቡኖል ፤ ፈዴራል ፤ ስዊትዘርላንድ ፤ ሜይ ፡ ፩ ፡ ፲፱፻፳፫) ፤ ገፍርናል ፡ ዴዝ ፡ ትሪቡኖ (ድሩዋ ፡ ፔናል) ፤ ገጽ ፡ ፸፬ ።

“... ድርጅቱ ፡ ለይግባኝ ፡ ባዩ ፡ የሸጠለት ፡ ገንዘብ ፡ ወይም ፡ ሸቀጥ ፡ በመሰል ፡ የተሠራ ፡ መሆኑን ፡ በግልጽ ፡ ያስታወቀው ፡ ቢሆንም ፤ ድርጊቱ ፡ በግድ ፡ ግንኙነት ፡ ውስጥ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገኖችን ፡ ለግጭበርበር ፡ ሲባል ፡ ታስቦ ፡ የተደረገ ፡ ነው ፡ ከመባል ፡ አይድንም ። ለመጀመሪያው ፡ ገዢ ፡ የሚያስታ

ዶሎስ፡ ኤቪንቹዋሊስን፡ በሥራ፡ ላይ፡ ለማዋል፡ የሚረዱን፡ ጠቅላላ፡ ደንቦች።

እነዚህ፡ ሁለት፡ የስዊስ፡ አገር፡ ክሶች፡ የሚያሳዩት፡ የዶሎስ፡ ኤቪንቹዋሊስን፡ ድርጊት፡ የሚፈጽም፡ ሰው፡ ያለውን፡ የፈቃደኝነት፡ መንፈስ፡ ሲሆን፤ ጉዳት፡ ማስ

ውቀው፡ ሰው፡ እንኳን፤ በተለይም፡ ከዚህ፡ ከተሸጠለት፡ ሰው፡ ላይ፡ ቀጥሎ፡ የሚገዙት፡ ሰዎች፡ እንደሚጠበቅ፡ ካወቀ፡ ወይም፡ ይህ፡ እንደሚሆን፡ ከተጠራጠረ፤ ሸቀጡን፡ በመሰል፡ የሠራው፤ ሦስተኛ፡ ወገኖችን፡ ለማጭበርበር፡ ብሎ፡ ይሆናል . . . ። ፅዕውን፡ በመጀመሪያ፡ ያወጣው፡ ሰው፤ ቢያንስ፡ ቢያንስ፡ ፅዕውን፡ ከሌላው፡ ገዢ፡ ላይ፡ የሚገዙት፡ ሰዎች፡ ወደ፡ ስህተት፡ የሚመሩ፡ መሆናቸውን፡ መጠርጠሩ፡ የማይቀር፡ ስለሆነ፤ ለማጭበርበር፡ ብሎ፡ ያደረገው፡ ነው፡ ሊባል፡ ይቻላል”።

ኢ. ወ. መ. ሕ. ቁ. ፳፻፵፱፡ አስቦ፡ ስለተደረገ፡ ቀላል፡ የአካል፡ ጉዳት = (ሰ. ወ. መ. ሕ. ቁ. ፻፳፫፡ ሲምፕል፡ አሰውልት፡ (ቀላል፡ የእጅ፡ እልፊት) = አኔን፡ ሲ. ሚኒስቴር፡ ፑብሊክ፡ ደ. ካንቶን፡ ደ. ሸውድ፡ (ትሪቡናል ፤ ፌዴራል ፤ ስዊትዘርላንድ፡ ሜይ ፤ ፲፱፻፶፱) ፤ ገርናል፡ ዴዝ፡ ትሪቡናል = (ድሩዋ፡ ፔናል) ፤ ገጽ፡ ፲፱ = አባት ፤ የ፲፩፡ ዓመት፡ ልጁን፡ ከዚህ፡ ቦርሳዬ፡ ውስጥ፡ ገንዘብ፡ ሰርቀህል፡ በማለት፡ በቆዳ፡ ቀበቶ፡ ስለገረፈው፤ ልጁን፡ እንዲያርም፡ የተፈቀደለትን፡ መብት፡ ከመጠኑ፡ አሳልፎ፡ ተጠቀመበት ፤ “አኔን፡ ቁጣውን፡ ለመግታት፡ ባለመቻል፡ የቆዳውን፡ ቀበቶ፡ አንስቶ፡ የልጁን፡ ልዩ፡ ልዩ፡ የሰውነት፡ (የአካል)፡ ክፍል፡ እየመላለሰ፡ በመግረፅ፡ በልጁ፡ አካል፡ ላይ፡ ጉዳት፡ ማድረሱን፡ ፈልጎል፡ ለማለት፡ ይቻላል = በእርግጥም፡ ድርጊቱ፡ እንደዚህ፡ አይነት፡ ጉዳት፡ እንደሚያስከትል፡ ማወቅ፡ ነበረበት ፤ ደግሞም፡ እንደዚህ፡ አይነት፡ ጉዳት፡ መከተሉን፡ ባይፈልግም፡ እንኳን፡ እንዴ፡ ከደረሰ፡ በኋላ፡ ተቀብሎታል =” (ሆኖም ፤ ይህ፡ ከዶሎስ፡ ኤቪንቹዋሊስ፡ ይልቅ ፤ እንድ፡ ነገር፡ “በእርግጥ፡ የሚሆን፡ መሆኑን፡ ወይም፡ ለመሆን፡ ትንሽ፡ የሚቀረው፡ መሆኑን፡ ማወቅ፡” አይሆን፡ እንደሆነ፡ መርምሩ =)

ኢ. ወ. መ. ሕ. ቁ. ፳፻፶፬፡ በሐገፍቶች፡ ክብረ፡ ንጽሕፍ፡ ላይ፡ ስለሚደረገው፡ በደል = (ሰ. ወ. መ. ሕ. ቁ. ፻፲፮፡ “ኢሞራሊቲ፡ ዋዝ፡ ቻልድሪን” (ከሐገፍት፡ ጋር፡ ከሞራል፡ ውጭ፡ የሆነ፡ ድርጊት፡ ስለመፈጸም) = ላንገፍገፍ፡ ኤ. ኮንሰርት፡ ሲ. ሚኒስቴር፡ ፑብሊክ፡ ደ. ካንቶን፡ ደ. ሸውድ፡ (ትሪቡናል ፤ ፌዴራል ፤ ስዊትዘርላንድ ፤ ፌብሪዋሪ ፤ ፲፩ ፤ ፲፱፻፵፱) ፤ ገርናል፡ ዴዝ፡ ትሪቡናል = (ድሩዋ፡ ፔናል) ፤ ገጽ፡ ፮ = ተከላሾቹ፡ ዕድሜያቸው፡ ከተወሰነው፡ በታች፡ (በስዊስ፡ ድንጋጌ፡ ፲፮)፡ ከሆኑ፡ ሁለት፡ ልጃቸውን፡ ጋር፡ የግብረ፡ ሥጋ፡ ግንኙነት፡ ፈጽመዋል = ተከላሾቹ፡ ድርጊቱን፡ የፈጸሙት፡ የልጅቱ፡ ዕድሜ፡ ፲፮፡ ወይም፡ ከዚያም፡ በላይ፡ ሲሆን፡ ይችላል፡ ብለው፡ ከሆነ(ና)፡ ግን፡ ደግሞ፡ ዕድሜዋ፡ ከ፲፮፡ ዓመት፡ ሊያንስ፡ እንደሚችል፡ ጠርጥረው፤ ይህም፡ ድርጊታችንን፡ አናቋርጥም፡ ካሉ፤ በዚህ፡ ጊዜ፡ የዶሎስ፡ ኤቪንቹዋሊስ፡ አስተሳሰብ፡ ነበራቸው፡ ይባላል =

ኢ. ወ. መ. ሕ. ቁ. ፳፻፶፯፡— ስለ፡ አታላይነት = (ሰ. ወ. መ. ሕ. ቁ. ፻፵፰፡— ‘ፍራውድ’ (ማታለል) = ሽሚድ፡ ሲ. ሚኒስቴር፡ ፑብሊክ፡ ደ. ካንቶን፡ ደ. ባልቪል፡ (ትሪቡናል ፤ ፌዴራል ፤ ስዊትዘርላንድ ፤ ሴፕቴምበር፡ ፲፫፡ ፲፱፻፵፮) ፤ ገርናል፡ ዴዝ፡ ትሪቡናል፡ (ድሩዋ፡ ፔናል) ፤ ገጽ፡ ፲፰ = የአታላይነት፡ ወንጀል፡ የሚፈጸመው፡ ለምሳሌ ፤ አንድ፡ ሰው፡ ብድር፡ በሚጠይቅበት፡ ጊዜ፡ በሚሰጠው፡ የሐሰት፡ ቃል፡ ሲሆን ፤ ይኸውም፡ “አበዳሪው፡ ሰው፡ እርግጠኛ፡ ባይሆንም፡ እንኳን፡ ገንዘቡ፡ በጊዜው፡ ሊከፈለው፡ የማይችል፡ መሆኑን፡ መጠርጠር፡ ሲገባው” ፤ ከተነገረው፡ የሐሰት፡ ቃል፡ የተነሳ፡ በኋላ፡ የሚደርስበትን፡ ዝም፡ ብሎ፡ ሲቀበል፡ ነው።

ኢ. ወ. መ. ሕ. ቁ. ፳፻፹፮፡ የማይገባ፡ ጥቅም፡ ስለማስገኘት = (ሰ. ወ. መ. ሕ. ቁ.) = ፻፳፮፡ “ፕሪቭሌጅ፡ ቱ፡ ዋን፡ ክራዲተር” (እንዲሁ፡ አበዳሪ፡ ስለመጥቀም) = ሾድለር፡ ሲ. ሚኒስቴር፡ ፑብሊክ፡ ደ. ካንቶን፡ ደ. አርንቢ፡ (ትሪቡናል ፤ ፌዴራል ፤ ስዊትዘርላንድ ፤ ማርች፡ ፳፱፡ ፲፱፻፵፰) ፤ ገርናል፡ ዴዝ፡ ትሪቡናል = (ድሩዋ፡ ፔናል) ፤ ገጽ፡ ፻፵፫ = ሾድለር፡ የተባለው፡ ባለዕዳ ፤ ዕዳውን፡ ለመክፈል፡ የማይችል፡ መሆኑን፡ እያወቀ፡ (ይህ፡ በስዊስ፡ ድንጋጌ፡ መሠረት፡ በቂ፡ ሲሆን ፤ የኢትዮጵያ፡ ድንጋጌ፡ ግን፡ ባለዕዳው፡ “የክሰረ፡ ወይም፡ ንብረት፡ የሌለው፡ መሆኑን፡ በጽሑፍ፡ የገለጸ”፡ መሆን፡ አለበት፡ ይላል) ፤ ሀገንቡቸር፡ ለተባለው፡ አበዳሪው፤ ማድረግ፡ ሳይገባው፤ ለብድሩ፡ ዋስትና፡ ይሁንህ፡ ብሎ፡ ወለድ፡ አገድ፡ ሰጠው፤ ሾድለር፡ ይህንን፡ ያደረገው፡ እንዲሁ፡ አበዳሪ፡ እንደሚጠቀም ፤ ሌሎቹ፡ አበዳሪዎች፡ እንደሚገዱ፡ “በደምብ፡ እየታወቀው”፡ ከሆነና፡ “በወለድ፡ አገድ፡ ስም፡ የተሰጠው፡ ዋስትና፡ የዚህ፡ አይነት፡ ጉዳት፡ የሚያስከትል፡ ከመሆኑ፡ ሌላ ፤ ሌላ፡ ምንም፡ ትርጉም፡ ሊሰጠው፡ የማይቻል”፡ ከሆነ ፤ አድራጎቱ፡ የዶሎስ፡ ኤቪንቹዋሊስ፡ ነው፡ ይባላል።

ኢ. ወ. መ. ሕ. ቁ. ፳፻፶፬፡ የደንብ፡ ተላላፊ፡ መቅጫ፡ ሕግ = ስለ፡ ዕጣዎች ፤ ስለ፡ ሎተሪዎች ፤ ስለ፡ ጨዋታዎችና፡ ውርርዶች ፤ ጉዳይ፡ የወጣውን፡ ደንብ፡ ስለመተላለፍ = (ቁጥር፡ ፬፡ ፮ ፤ ስዊስ፡ ፌዴራል፡ ሎው፡ እን፡ ጋምብሊንግ፡ ኤስታብሊሽመንት ፤ ፕሮሲዩሽን፡ ኤጊንስት፡ ጋምብሊንግ፡ ኤስታብሊሽመንት) = ስቴርሊ፡ ኤ. ኮንሶርት ፤ ሲ. ሚኒስቴር፡ ፑብሊክ፡ ደ. ካንቶን፡ ደ. ዙግ፡ (ትሪቡናል ፤ ፌዴራል ፤ ስዊትዘርላንድ ፤ ጁን፡ ፲፮ ፤ ፲፱፻፶፮) ፤ ገርናል፡ ዴዝ፡ ትሪቡናል = (ድሩዋ፡ ፔናል)

ከተሉን ፡ አምኖ ፡ መቀበሉ ፡ “ለመከራከሪያ ፡ እንዲሆነው”⁹⁴ የወሰደው ፡ ውሳኔ ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ያቀደውን ፡ ዓላማ ፡ ከግቡ ፡ ለማድረስ ፡ ሲል ፡ ሊወስድ ፡ የተዘጋጀው ፡ ኃላፊነት ፡ ነው ። ክሬተኖድ ፡ በቀጣሪው ፡ ላይ ፡ ሊደርስ ፡ የሚችለውን ፡ ኪሣራ ፡ ከራሱ ፡ ደስታ ፡ ጋር ፡ መዝኖ ፤ በቀጣሪዬ ፡ ላይ ፡ ጉዳት ፡ ቢደርስበት ፡ ይሻላል ፡ የሚለውን ፡ ውሳኔ ፡ ተቀብሏል ። ኤልሳሰርም ፡ ዳቦ ፡ ጋጋሪዎቹ ፡ የከፈሉበትን ፡ ስኳር ፡ ሳይሰጥ ፡ ቢቀር ፡ ሊደርስባቸው ፡ የሚችለውን ፡ ጉዳት ፡ ከራሱ ፡ የገንዘብ ፡ ማግኘት ፡ ፍላጎት ፡ ጋር ፡ መዝኖ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ይህንን ፡ ለማረጋገጥ ፡ የቀረበው ፡ ማስረጃ ፡ በቂ ፡ ባይሆንም ፤ ምናልባት ፡ ዳቦ ፡ ጋጋሪዎቹ ፡ ቢጎዱ ፡ ይሻላል ፡ ብሎ ፡ ወስኖ ፡ ይሆናል ።

ክሬተኖድ ፡ ኤልሳሰር ፡ በብዙ ፡ ኅብረተ ፡ ሰብ ፡ ዘንድ ፡ በተለይ ፡ ነጂ ፡ አይደሉም ፡ ተብለው ፡ ለሚገመቱ ፡ ድርጊቶች ፡ ምሳሌ ፡ ናቸው ። በዚህ ፡ ዓይነት ፡ አጋጣሚ ፤ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ የጉዳቱን ፡ መምጣት ፡ ፈቅዶ ፡ መቀበሉ ፤ “ለመከራከሪያ ፡ ብሎ ፡ ያደረገው” ፡ መሆኑን ፡ ማየቱ ፡ ቀላል ፡ ነው ። ክሬተኖድ ፡ ኤልሳሰር ፡ ከፈጸሙት ፡ ድርጊትና ፡ ካደረሱት ፡ ጉዳት ፡ በላይ ፡ የሆነ ፡ ማለትም ፡ በሰው ፡ ሕይወት ፡ ላይ ፡ የሞት ፡ አደጋን ፡ እስከማስከተል ፡ የሚያደርስ ፡ ድርጊት ፡ ይፈጸማል ። እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ከባድ ፡ ጉዳት ፡ በሚደርስበት ፡ ጊዜ ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ “መከራከሪያ ፡ እንዲሆነው ፡ ሲል” ፡ የጉዳቱን ፡ መምጣት ፡ ፈቅዶ ፡ ይቀበለዋል ፡ ለማለት ፡ ያስችግራል ።

እዚህ ፡ የቀረበው ፡ አስተያየት ፡ በዶሎስ ፡ አቬንጅዋሊስ ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ ፍርድ ፡ በምንሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ መጀመሪያ ፡ ማድረግ ፡ ስለሚገባን ፡ ነገር ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ ያደረሰው ፡ ጉዳት ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደሆነ ፡ መመልከት ፡ ነው ። የደረሰው ፡ ጉዳት ፡ ከፍተኛ ፡ ሲሆን ፤ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጉዳት ፡ መድረሱን ፡ አልፈቀደም ፤ እንዲያውም ፡ መምጣቱን ፡ እየተቃወመ ፡ ድርጊቱን ፡ በዚያው ፡ የቀጠለበትና ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጉዳት ፡ የማድረስ ፡ ኃላፊነት ፡ የወሰደበት ፡ ምክንያት ፡ አይመጣም ፡ የሚል ፡ እምነት ፡ ስለነበረው ፡ ነው ። ብሎ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ መገመት ፡ ይኖርበታል ። ከባድ ፡ ጉዳት ፡ በደረሰ ፡ ጊዜ ፡ የሚወሰደው ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ “ግምት” ፡ የሚሰጠው ፡ ጥቅም ፤ ዶሎስ ፡

ፔናል) ፤ ገጽ ፡ ፳፩ ። አንድ ፡ የሆኑል ፡ ባለቤት ፡ የነበረ ፡ ሰው ፤ እርሱ ፡ ባለ ፡ ጊዜ ፡ በሆኑል ፡ ውስጥ ፡ የቁማር ፡ ጨዋታ ፡ እንዳይደረግ ፡ ይሞክር ፡ ነበር ፤ ሆኖም ፤ እርሱ ፡ በማይኖርበት ፡ ጊዜ ፡ ጨዋታው ፡ እንዳይቀጥል ፡ ለማድረግ ፡ ምንም ፡ የወሰደው ፡ እርምጃ ፡ አልነበረም ። “እርሱ ፡ በማይኖርበትም ፡ ጊዜ ፡ የቁማር ፡ ጨዋታ ፡ እንዳይደረግ ፡ የሚፈልግ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፤ ይህንን ፡ ለመከላከል ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ ያደርግ ፡ ነበር ፤ ለዚያውም ፡ እርሱ ፡ በሚኖርበት ፡ ጊዜ ፡ እንኳን ፡ እንዲያቆሙ ፡ ሲነግራቸው ፤ የጀመሩትን ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ የሆነ ፡ ጨዋታ ፡ በእምቢታ ፡ ይቀጥሉ ፡ ስለነበር ፤ እርሱ ፡ በማይኖርበት ፡ ጊዜ ፡ ብዙ ፡ እንደሚጫወቱ ፡ ለመገመት ፡ ይችላል ፡ ነበር ። እንደዚህ ፡ አይነት ፡ ግምት ፡ ሲኖረው ፡ የሚችል ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ስለነበረ ፤ ክስን ፡ (የመረመረው ፡ ፍርድ ፡ ቤት) . . . የሆኑል ፡ ቤቱ ፡ ባለቤት ፡ ምንም ፡ እርምጃ ፡ ያለመውሰዱ ፤ በሆኑል ፡ ቤቱ ፡ ውስጥ ፡ የሚደረገው ፡ የቁማር ፡ ጨዋታ ፡ እንዳካሄድ ፡ ፈቅዷል ፡ ለማለት ፡ ያስችለናል” ፡ ብሏል ። (አስታውሱ ፡— በዚሁ ፡ ጉዳይ ፡ በቁ. ፯፻፵፬ ፡ ላይ ፡ የተጠቀሰው ፡ የደንብ ፡ ተላላፊ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ተጥሏል ፡ ለማለት ፡ አይቻልም ፤ ምክንያቱም ፡ በዚህ ፡ ቁጥር ፡ መሠረት ፡ ወንጀለኛው ፡ ራሱ ፡ ይህንን ፡ የቁማር ፡ ጨዋታ ፡ ሥራ ፡ “አቋቁም” ፡ ትርፍ ፡ ለማግኘት ፡ መሥራት ፡ አለበት) ።

94. ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ “የሚከተለውን ፡ ጉዳት ፡ ለመከራከሪያ ፡ እንዲሆነው ፡ ማድረግ” (Inkaufnahme) የሚለው ፡ ቃል ፤ በጀርመን ፡ አገር ፡ የሰውዬው ፡ አስተሳሰብ ፡ ምን ፡ እንደሆነ ፡ ለማወቅ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ የሚጠቀሙበት ፡ ሲሆን ፤ ሆኖም ፤ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ አድራጊው ፡ የሚከተለውን ፡ ጉዳት ፡ “እንደተቀበለው” ይገመታል ፡ (billigende Inkaufnahme) ። ምርንክ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፶፬ ፤ ገጽ ፡ ፵፮ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ፤ ሲልጂንግ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፩ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፳፯—፪፻፳፮ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

ኤቬንቹዋሊስ : አለ : ለማለት : ግልጽና : ተቀባይነት : ያለው : ማስረጃ : ለማቅረብ : ለማንኛቸውም : ዓይነት : በግምት : ለሚሠራ : ሥራ ፤ ዳኛው : በሌላ : ጊዜ : ከሚያደርገው : ይልቅ : ከፍተኛ : የሆነ : ጥንቃቄ : እንዲወስድ : ስለሚያደርገው : ነው ።

ዶሉስ : ኤቬንቹዋሊስ : በሚገኝበት : በማንኛቸውም : ክስ : ላይ ፤ ሁለተኛው : ማድረግ : የሚገባን : ነገር : አድራጊው : ድርጊቱን : በፈጸመበት : ወቅት : ጉዳቱ : ሊመጣ : እንደሚችል : ማወቅ : አለማወቁን : መለየት : ነው ። ፍርድ : ቤቱ : የነበረውን : ጠቅላላ : ሁኔታ : ከተመለከተና : አንድ : ሌላ : ተራ : የሆነ ፤ የሚሠራውን : አስቦ : ማድረግ : የሚችል : ሰው : እንደዚህ : ዓይነት : ጉዳት : እንደሚያደርስ : እያወቀ : ኃላፊነቱን : ይወስዳል : ብሎ ፤ ካመነ ፤ ይህንንም : ድርጊት : የፈጸመው : ሰው : የሚሠራውን : ያውቅ : ነበር : ብሎ ፤ ለመገመት : ይችላል ። እንደዚህ : ዓይነቱ : ሌላውን : በማየት : የሚገኝ : ሐሳብ : እንደማንኛውም : የዚህ : ዓይነት : ሐሳብ : መቃወሚያ : የሚሆን : ማስረጃ : ሊቀርብበት : ይችላል ። ይኸውም ፤ ተራ : የሆነ ፤ የሚሠራውን : አስቦ : ማድረግ : የሚችል : ሰው : ኃላፊነትን : እንደሚወስድ : ያውቅ : ነበር : የሚለውን : ግምት : በመተው ፤ ድርጊቱን : የፈጸመው : ሰው : እንደዚህ : ዓይነት : ጉዳት : ይመጣል : ብሎ ፤ ኃላፊነትን : እንደሚወስድ : አያውቅም ። ነበር : የሚል : ማስረጃ : ለማቅረብ : የተቻለ : እንደሆነ : ነው ። ይህ : የሚሠሩትን ፤ ዐውቆ : የማድረግ : ጠባይ : በዶሉስ : ኤቬንቹዋሊስም ፤ ሆነ ፤ በ'አድቨርተንት : ኔግሊጀንስ' : ውስጥ : የሚገኝ ፤ ስለሆነ ፤ የእሱ : መኖር ፤ ብቻ ፤ ዶሉስ : ኤቬንቹዋሊስ ፤ መኖር : ያለመኖሩን ፤ የማያረጋግጥ ፤ መሆኑ ፤ መታወስ ፤ ይኖርበታል ። የኤልሳስር ፤ ክስ : ውድቅ ፤ የሆነበት ፤ ምክንያት ፤ ኤልሳስር ፤ ጉዳቱ ፤ ሊመጣ ፤ የሚችል ፤ መሆኑን ፤ ያውቅ ፤ እንደነበር ፤ ብቻ ፤ ስለተረጋገጠበት ፤ ነው ።

ለፍርድ : ቤቱ ፤ በጣም ፤ አስቸጋሪ ፤ የሚሆነውና ፤ ሦስተኛው ፤ መደረግ ፤ የሚኖርበት ፤ ነገር ፤ ድርጊቱን ፤ የፈጸመው ፤ ሰው ፤ ለዶሉስ ፤ ኤቬንቹዋሊስ ፤ የሚያስፈልገው ፤ አስተሳሰብ ፤ (ዝንባሌ) ፤ ይኑር ፤ አይኑረው ፤ ለይቶ ፤ ማወቁ ፤ ነው ። ይህንንም ፤ ለይቶ ፤ ለማወቅ ፤ ፍርድ ፤ ቤቱ ፤ አንዳንድ ፤ ይህንን ፤ ለማወቅ ፤ የሚያስችሉትን ፤ የማስረጃ ፤ ክፍሎች ፤ መመርመር ፤ ይኖርበታል ። እነዚህም ፤ ክፍሎች ፤ የሚከተሉት ፤ ናቸው ።

(ሀ) ፤ ድርጊቱን ፤ የፈጸመው ፤ ሰው ፤ ሊደርስ ፤ የፈለገበት ፤ ግብ ፤ ወይም ፤ ድርጊቱን ፤ እንዲፈጽም ፤ የገፋፋው ፤ ነገር ፤ ለርሱ ፤ የቱን ፤ ያህል ፤ አስፈላጊ ፤ እንደነበር ። የዶሉስ ፤ ኤቬንቹዋሊስ ፤ አስተሳሰብ ፤ (ዝንባሌ) ፤ መግለጫ ፤ “(ድርጊቱን ፤ የሚፈጽመው ፤ ሰው) ፤ ዓላማዬን ፤ ከግቡ ፤ ካደረስኩ ፤ ለምጠየቅበት ፤ ነገር ፤ መልስ ፤ ለመስጠት ፤ ዝግጁ ፤ ነኝ” ፤ ብሎ ፤ መወሰኑ ፤ ስለሆነ ፤ ለማለት ፤ የሚቻለው ፤ ለመድረስ ፤ የተፈለገበት ፤ ግብ ፤ በጣም ፤ አስፈላጊ ፤ በሆነ ፤ ቁጥር ፤ ድርጊት ፤ ፈጸሚው ፤ ሰው ፤ “ለምጠየቅበት ፤ መልስ ፤ እሰጣለሁ” ብሎ ፤ ጉዳት ፤ ለማድረስ ፤ ፈቃደኛ ፤ እንደሚሆን ፤ ነው ። ድርጊቱን ፤ ለፈጸመው ፤ ሰው ፤ አድራጎች ፤ አነሳሽ ፤ ምክንያት ፤ የሆነው ፤ ድርጊቱን ፤ እንዲፈጽም ፤ የገፋፋው ፤ ነገር ፤ ነው ። ለምሳሌ ፤ ኤልሳስርን ፤ ብንወስድ ፤ የፈለገው ፤ የመጨረሻ ፤ ግብ ፤ ገንዘብ ፤ ነበር ። ኤልሳስር ፤ የተገፋፋው ፤ ልዩ ፤ የገንዘብ ፤ ችግር ፤ ገጥሞት ፤ ለምሳሌ ፤ በዕዳ ፤ ስለተያዘ ፤ ዕዳውን ፤ ለመክፈል ፤ ወይም ፤ ልጁን ፤ ለማሳካሚያ ፤ ገንዘብ ፤ ለመክፈል ፤ ሲል ፤ ነው ። የሚል ፤ ተጨማሪ ፤ ማስረጃ ቀርቦ ፤ ቢሆን ፤ ኖሮ ፤ እንደዚህ ፤ ያደረገው ፤ የተባለውን ፤ ገንዘብ ፤ ለማግኘት ፤ ሲል ፤ በዳቦ ፤ ጋጋሪዎቹ ፤ ላይ ፤ ሆነ ፤ ብሎ ፤ የገንዘብ ፤ ጉዳት ፤ ለማድረስ ፤ ፈልጎ ፤ ነው ። ለማለት ፤ ይቻል ፤ ነበር ።

(ለ) ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ ጉዳቱ ፡ እንዲደርስ ፡ የነበረውን ፡ የፈቃደኝነት ፡ መንፈስ ፡ ለመግለጽ ፡ የሚሞክሩ ፡ (የሚያደሉ) ፡ ማንኛቸውም ፡ ዓይነት ፡ ድርጊቶች ፡ ወይም ፡ ንግግሮች ፡ ለዚህ ፡ የማስረጃ ፡ ክፍል ፡ ጥሩ ፡ ምሳሌ ፡ የሚሆነው ፡ የክሬተኖድ ፡ ጠባይ ፡ ሊያስከትል ፡ ስለሚችለው ፡ ጉዳት ፡ ጓደኛው ፡ ባስጠነቀቀው ፡ ጊዜ ፡ ክሬተኖድ ፡ የሳቀው ፡ ሳቅ ፡ ነው ። እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ማስረጃ ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ የነበረውን ፡ አስተሳሰብ ፡ ለማወቅ ፡ እንዴት ፡ እንደሚረዳ ፡ ለይቶ ፡ ለማወቅ ፡ ልዩ ፡ የሆነ ፡ ጥንቃቄ ፡ ያስፈልገዋል ። በዚህ ፡ ክፍል ፡ አስፈላጊ ፡ መሰለው ፡ የሚታዩ ፡ ሲመረምሯቸው ፡ ግን ፡ አጠራጣሪ ፡ ወይም ፡ በጠቅላላው ፡ አስፈላጊነት ፡ የሌላቸው ፡ ብዙ ፡ የድርጊቶችና ፡ የንግግር ፡ ምሳሌዎችን ፡ እናያለን ።

(ሐ) የተከሰቱ ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ ጉዳቱ ፡ እንዲመጣ ፡ ፈቃደኛ ፡ ነበርኩ ፡ ብሎ ፡ በግልጽ ፡ የሚያምንበት ፡ ወይም ፡ የሚያስታውቅበት ፡ ጊዜ ፡ እምብዛም ፡ ነው ። ብዙ ፡ ጊዜ ፡ የሚያጋጥመው ፡ ግን ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ አንድ ፡ የተፈጸመ ፡ ነገር ፡ ወይም ፡ ዕቅድ ፡ መኖሩን ፡ እምኖ ፡ ለባለሥልጣኖች ፡ በሚነግርበት ፡ ጊዜ ፡ ስለፈቃደኝነቱ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ከዚያ ፡ የሚያገኘው ፡ ሐሳብ ፡ ነው ። እዚህም ፡ ላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ መጠንቀቅ ፡ ይኖርበታል ። ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ አድራጎቱ ፡ ጉዳት ፡ ሊያስከትል ፡ እንደሚችል ፡ ዐውቅ ፡ ነበር ፡ ብሎ ፡ ማመኑ ፤ ይመጣል ፡ ተብሎ ፡ ስለታሰበው ፡ ጉዳት ፡ ከነበረው ፡ አስተያየት ፡ ጋር ፡ ምንም ፡ ግንኙነት ፡ የለውም ። ይህ ፡ የሚያስፈልገው ፡ ከላይ ፡ ሁለተኛው ፡ ማድረግ ፡ የሚገባን ፡ ነገር ፡ ብለን ፡ ለተነጋገርንበት ፡ ክፍል ፡ ብቻ ፡ ነው ። ከዚህ ፡ ቀጥሎ ፡ ባለው ፡ ክፍል ፡ በምንነጋገርባቸው ፡ ሦስት ፡ የነፍስ ፡ መግደል ፡ ክሶች ፡ ውስጥ ፡ የዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ አስተሳሰብ ፡ መኖሩን ፡ ለይቶ ፡ ለማወቅ ፡ የሚጠቅሙንንና ፡ የማይጠቅሙንን ፡ በዛ ፡ ያሉ ፡ የእምነት ፡ ቃሎች ፡ እንመረምራለን ።

(መ) ጉዳቱ ፡ የሚመጣ ፡ መምሰሉ ። ይህ ፡ በተለይ ፡ ጠቃሚ ፡ የሆነ ፡ የማስረጃ ፡ ክፍል ፡ ከላይ ፡ የጠቀስነውን ፡ ሁለተኛው ፡ ማድረግ ፡ የሚገባን ፡ ነገር ፡ የሚለውን ፡ ይመስላል ። የሚለይበት ፡ ነገር ፡ ቢኖር ፤ እዚህ ፡ የምንነጋገረው ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ ሊመጣ ፡ የሚችል መሆኑን ፡ ስለማወቅ ፡ ሳይሆን ፤ የሚመጣ ፡ መምሰሉን ፡ ስለማወቅ ፡ መሆኑ ፡ ነው ። በግልጽ ፡ የሚመጣ ፡ ስለሚመስል ፡ ጉዳት ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ አንድ ፡ ልዩ ፡ እንደሆነ ፡ የዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ መግለጫ ፡ አድርገን ፡ ተነጋግረንበታል ።⁹⁵ የዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ አስተሳሰብ ፡ መኖሩን ፡ ለማረጋገጥ ፡ በማስረጃነት ፡ እንዴት ፡ እንደሚጠቅምም ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ስለክሬተኖድና ፡ ስለ ፡ ኤልሳሰር ፡ ክስ ፡ ስንነጋገር ፡ ተገልጾልኛል ። በነዚህ ፡ ክሶች ፡ ውስጥ ፡ እንደተነጋገርነው ፡ ድርጊቱን ፡ ለሚፈጽመው ፡ ሰው ፡ ጉዳቱ ፡ በደምብ ፡ የሚመጣ ፡ መሰሎ ፡ በታየው ፡ ቁጥር ፤ ድርጊቱን ፡ በሚፈጽምበት ፡ ወቅት ፡ የጉዳቱን ፡ መምጣት ፡ ፈልጎ ፡ ነበር ፡ ወደ ፡ ማለቱ ፡ እናደላለን ። የሚመጣ ፡ መምሰሉ ፡ መጠን ፡ እየጨመረ ፡ በሄደ ፡ ቁጥር ፡ በማስረጃነት ፡ የሚሰጠውም ፡ ጥቅም ፡ ይጨምራል ።

እነዚህ ፡ የማስረጃ ፡ ክፍሎችና ፡ ሌሎቹም ፡ ማድረግ ፡ ስለሚገባን ፡ ነገር ፡ ብለን ፡ የተነጋገርንባቸው ፡ ነገሮች ፡ ያላቸውን ፡ ግንኙነት ፡ ዶክተር ፡ ፒ ፡ ግራቨን ፡ ባቀረቡት ፡ የፈጠራ ፡ ምሳሌ ፡ ላይ ፡ እንመለከታለን ።

95. ከላይ ፡ ገጽ ፡ 331-333 ላይ ፡ የተጻፈውን ፡ ተመልከት ።

«ሆ» : መኪና : በመንዳት : ላይ : ነው ። ተሳፋሪው : ‘ለ’ : የምትነዳው : በከባድ : ፍጥነት : ነውና : ሰው : ትግጭ : ይሆናል : እያለ : ይነግረዋል ። ‘ሀ’ : ለዚህ : ሲመልስ : ‘አትጨነቅ ፤ ጥሩ : ሾፌር : ስለሆንኩ : ምንም : አደጋ : አይኖርም’ : ይለዋል ። ከጥቂት : ጊዜ : በኋላ : ‘ለ’ እንደገና : ፍጥ ነትህን : መቀነስ : አለብህ : ሲል : አስጠነቀቀው ። ‘ሀ’ : ለዚህ : ሲመልስ ‘ጥሩ : ሾፌር : መሆኔን : ነግራህለሁ ። ለዚያውም : ገና : ከሌሊቱ : ፰ : ሰዓት : ስለሆነና : ፖሊሶቹም : ስለሚተኙ : አደጋ : ብናደርስ : እንኳን : ማንም : ሊያየን : አይችል’ : ምይላል ። ወዲያውኑ : ‘ሀ’ : አንድ : መንገደኛ : ገጭቶ : ይገድላል ።»⁹⁶

‘ለ’ : ለሰጠው : የመጀመሪያ : ማስጠንቀቂያ : ‘ሀ’ : የሰጠው : መልስ : ሁለተኛው : ማድረግ : የሚገባን : ነገር : ብለን : ላይ : የተነጋገርንበትን : ማለትም : ‘ሀ’ ሰው : ሊገጭ : የሚችል : መሆኑን : ያውቅ : እንደነበር : ያረጋግጣል ። ግራቨን ፤ ይህ : የሚያሳየው : እንደዚህ : ዓይነት : ሊመጣ : የሚችል : ነገር : መኖሩን : መቃወሙንም : ነው : ብሏል ። ይህም : ማለት : እንደዚህ : ዓይነት : አደጋ : መድረሱን : እየተቃወመ : ከመጠን : ባለፈ : ፍጥነት : መንዳቱን : የቀጠለበት : ምክንያት : ጥሩ : ሾፌር : ነኝ : በሚል : እምነት : ማንም : አልገጭ : የሚል : ሐሳብ : ስላደረገበት : ነው ። ይህ : ‘የአድበርተንት : ኔግሊጀንስ’ : አስተሳሰብ : ነው ። ስለዚህ : ‘ሀ’ : ሁለተኛውን : መልስ : ለ‘ለ’ : ከሰጠ : በኋላ : «‘ለ’ : ሊመጣ : ይችላል : ብሎ : ‘ሀ’ን : ሁለት : ጊዜ : ያስጠነቀቀበት : አደጋ : መምጣቱን : ‘ሀ’ : በደምብ : የተቀበለው : በመሆኑ : (በዶሎስ : አቪንቹዋሊስ) ሰው : ገድሏል : ተብሎ : ይወነጀላል ።»⁹⁷

‘ሀ’ : መኪናውን : ከመጠን : ባለፈ : ፍጥነት : ለመንዳት : የተገፋፋበትን : ምክንያት : ግራቨን : ስለማይናገር ፤ አንድ : ልዩ : የሆነ : የገፋፋው : ነገር : አልነበረም : ብለን : መገመት : ይኖርብናል ። በተገኘው : ማስረጃ : መሠረት : ‘ሀ’ ሊደርስበት : የፈለገው : «ግብ» : መኪናውን : በከባድ : ፍጥነት : ልንዳ : ብሎ : መነሳሳቱ : ነው ። በተጨማሪም : ሰው : ሊገጭ : ይችላል : ብለን : ለማለት : የሚያስችለውን : ማለትም : መኪናው : ይበርበት : የነበረውን : ፍጥነት ፤ መኪናው : በምን : ዓይነት : አኳኋን : ይነዳ : እንደነበር ፤ በመንገዱ : ላይ : የነበሩትን : ተላላፊ : መንገደኞች : ቁጥር ፤ ወዘተ : ግራቨን : አልገለጸም ። የሆነ : ሆኖ : የተባለው : ጊዜ : ከሌሊቱ : ፰ : ሰዓት : ማለትም : እኩለ : ሌሊት : ላይ : ስለሆነ : በዚያን : ሰዓት : በዋናው : ከተማ : ውስጥ : ያሉት : አውራ : መንገዶች : እንኳን : ባዶ : ይሆናሉ ። ስለዚህ : ‘ሀ’ መኪናውን : በምንም : ዓይነት : አኳኋን : ወይም : ፍጥነት : የነዳ : ቢሆንም ፤ ሰው : ሊገጭ : ይችላል : የሚለው : ጥርጣሬ : ትንሽ : እንደነበር : መገመት : ይኖርብናል ።»⁹⁸

96. ግራቨን ፤ ከላይ : በማስታወሻ : ፯ ፤ ገጽ : ፻፶፰ ። ላይ : የተገለጸ : ጽሑፍ ።

97. Ibid. (አ.ቢድ)

98. ከሁኔታው : ስንመለከት ፤ ‘ሀ’ በአድበርተንት : ኔግሊጀንስ : ሰው : ገድለህል : በመባል : እንኳን ፤ ሊቀጣ : የሚችል : መሆኑ : ያጠራጥራል ። ከምሽቱ : በዚያን : ሰዓት ፤ ብዙ : ሰዎች : መኪናቸውን : እንዴት : እንደሚነዱ : ብንፈርድ ፤ የ‘ሀ’ አድራጎት : ይህን : ያህል : ከልክ : ያለፈ : ነው : በመባል : በወንጀለኛ : መቅጫ : ሕግ : ቁ. ፶፱ (፩) : መሠረት : የቸልተኝነት : ወንጀል : ፈጽሟል : የሚያሰኝ ፤ አይደለም ። ምንም : እንኳን : በአሜሪካን : አገር : በቸልተኝነት : ወንጀል : መፈጸም ፤ ደረጃው ፤ በተለይም : ነገሩ : የነፍስ : መግደል : ከሆነ ፤ ከፍ : ያለ : ቢሆንም ፤ በዚህ : በአሜሪካን : አገር : አንድ ፤ ሰው : በከባድ : ፍጥነት : እየነዳ ፤ ሳለ ፤ ሰው : ቢገድል ፤ በከባድ : ፍጥነት : መንዳቱ : ብቻ ፤ በቸልተኝነት ፤ ነፍስ : ገድለህል : በመባል ፤ ተጠያቂ : ሊያደርገው : አይችልም ። ተባሏል ። አር ፤ ፐርኪንስ ፤ ከሪም ናል ፤ ሎው : (ብሩክሊን ፤ ዘ : ፋውንደሽን ፤ ፐሪስ ፤ ፲፱፻፶፮) ፤ ገጽ : ፳፻፳፯ — ፳፰ ፤ ፳፻፸፩ ።

የዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ አስተሳሰብ ፡ መኖሩን ፡ ለማወቅ ፡ የሚረዳን ፡ ነገር ፡ ቢኖር ፡ ‘ሀ’ ፡ ለ ፡ ‘ለ’ ፡ መልስ ፡ በሚሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ «ጥሩ ፡ ሾፌር ፡ ነኝ ፡ ለዚያውም ፡ ቢሆን ፡ ገና ፡ ከሌሊቱ ፡ ጅ ፡ ሰዓት ፡ ስለሆነና ፡ ፖሊሶቹም ፡ ስለሚተኙ ፡ አደጋ ፡ ብና ደርስ ፡ እንኳን ፡ ማንም ፡ ሊያየን ፡ አይችልም» ። ብሎ ፡ መናገሩ ፡ ነው ። ይህ ፡ አነጋገር ፡ በ‘ለ’ ፡ የማስረጃ ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ የተገለጸውን ፡ የመኪናዬን ፡ ፍጥነት ፡ ከምቀንስ ፡ ተላላፊ ፡ መንገደኛ ፡ ብገጭ ፡ ይሻላል ፡ የሚለውን ፡ የፈቃደኝነት ፡ መንፈስ ፡ የሚ ያሳይ ፡ ይመስላል ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ መጀመሪያ ፡ ማድረግ ፡ የሚገባን ፡ ነገር ፡ ብለን ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በገለጽነው ፡ መሠረት ፡ ማለትም ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ በገ ጠመው ፡ ችግር ፡ ምክንያት ፡ ከባድ ፡ ጉዳት ፡ ለማድረስ ፡ ፈቃደኛ ፡ ለመሆኑ ፡ ግልጽ ፡ የሆነና ፡ ተቀባይነት ፡ ያለው ፡ ማስረጃ ፡ አለ ፡ ብለን ፡ የ‘ሀ’ን ፡ ንግግር ፡ ለዶሎስ ፡ ኤቬ ንጅዋሊስ ፡ አስተሳሰብ ፡ እንደ ፡ በቂ ፡ ማስረጃ ፡ ልንወስደው ፡ አንችልም ። መጀመ ሬያ ፡ ማድረግ ፡ የሚገባን ፡ ነገር ፡ ያልነውና ፡ ሌላም ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ የቀረበ ፡ ማስ ረጃ ፡ ያለመኖሩ ፤ ሲደርስ ፡ የሚፈለግበት ፡ ግብ ፡ ወይም ፡ የሚገፋፋ ፡ ነገር ፡ ያለመኖ ሩና ፡ ጉዳቱ ፡ የሚመጣ ፡ ያለመምሰሉ ፤ ዳኛው ፡ የ‘ሀ’ን ፡ ንግግር ፡ በጣም ፡ እንዲጠራ ጠር ፡ ያደርገዋል ። ‘ሀ’ ፡ መኪናውን ፡ በከፍተኛ ፡ ፍጥነት ፡ መንዳቱን ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ ሆኖ ፡ አግኝቶት ፡ (ምናልባትም ፡ አንድ ፡ የኃይለኛነት ፡ ስሜት ፡ ስላደረ በት) ፤ የመኪናውን ፡ ፍጥነት ፡ ከምቀንስ ፡ ይልቅ ፡ እግረኛ ፡ ብገጭ ፡ ይሻላል ፡ ብሎ ያለው ፡ አምኖበት ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። ግን ፡ ደግሞ ፡ ልክ ፡ እንደዚህ ፡ በተናገረው ፡ አላመነበትም ፡ ይሆናል ። በእርግጥም ፤ ‘ሀ’ ፡ ጥሩ ፡ ሾፌር ፡ ነኝና ፡ ምንም ፡ አደጋ ፡ አይኖርም ፡ ሲል ፡ የተናገረውን ፡ የመጀመሪያ ፡ ንግግር ፡ ስንመለከትና ፡ ከዚያም ፡ ለሁለተኛ ፡ ጊዜ ፡ ‘ለ’ ፡ «ፍጥነትህን ፡ መቀነስ ፡ አለብህ» ፡ ሲል ፡ የሰጠውን ፡ ማስጠን ቀቂያ ፡ ስናይ ፤ ‘ሀ’ እንደዚያ ፡ ዓይነት ፡ መልስ ፡ የሰጠው ፡ ምናልባት ፡ ለሁለተኛ ፡ ጊዜ ፡ ስለጨቀጨቀው ፡ ተበሳጭቶ ፤ በድጋሚ ፡ እንዳይናገረው ፡ ሲል ፡ ያደረገው ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። ምናልባትም ፡ በጣም ፡ ከመምሸቱ ፡ የተነሳ ፡ ‘ሀ’ ፡ ስለደከመው ፡ የተናገረው ፡ እንጂ ፤ በእርግጥ ፡ ለማለት ፡ አልፈልገውም ፡ ይሆናል ። በሌላ ፡ አነጋ ገር ፡ ይህ ፡ የተናገረው ፡ ቃል ፡ ግልጽ ፡ ካለመሆኑ ፡ የተነሳ ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ነፍስ ፡ እንደመግደል ፡ ላለ ፡ ከባድ ፡ ወንጀል ፡ ምክንያት ፡ ለመሆን ፡ አይችልም ።

ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተነጋገርንበትን ፡ ‘ሀ’ ፡ ለ‘ለ’ ፡ የሰጠውን ፡ ሁለተኛውን ፡ መልስ ፡ በክሬተኖድ ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ ተከሳሹ ፡ ከሳቀው ፡ ሳቅ ፡ ጋር ፡ ስናስተያይ ፡ በሁለቱ ፡ መካ ከል ፡ ያለው ፡ ማድረግ ፡ የሚገቡን ፡ ነገሮችና ፡ የማስረጃ ፡ ክፍሎች ፡ ግልጽ ፡ ሆነው ፡ እናገኛቸዋለን ። የክሬተኖድም ፡ ሳቅ ፡ በመልካም ፡ መንገድ ፡ ሊተረጎም ፡ ይችላል ። ለምሳሌ ፡ ሰው ፡ ከደስታ ፡ ብዛት ፡ የተነሳ ፡ የሚስቀውን ፡ ያህል ፡ ኃዘን ፡ ሲያጋጥመ ውም ፡ ይስቅ ፡ ይሆናል ። ይሄ ፡ እንዲያውም ፡ «ፈቃደኝነትን ፡ ለመግለጽ ፡ የሚረዳ ፡ ከፍተኛ ፡ ዋጋ ፡ ያለው ፡ ማስረጃ»⁹⁹ ነው ። ምክንያቱም ፡ በአንድ ፡ ነገር ፡ ላይ ፡ ይመጣ ፡ ይሆናል ፡ ተብሎ ፡ ከታሰበው ፡ ጉዳት ፡ ጋር ፡ ሲመዛዘን ፡ የደረሰው ፡ ጉዳት መጠን ፡ ዝቅተኛ ፡ ስለሚሆን ፡ ነው ። ይህንን ፡ የምናይበት ፡ ሌላው ፡ መንገድ ፤ በተ ለይም ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ክሶች ፡ ላይ ፤ ጉዳቱ ፡ ለመምጣት ፡ የነበረው ፡ ዕድል ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ነበር ፡ ብለን ፡ ፍርድ ፡ በምናስተላልፍበት ፡ ጊዜ ፡ ‘ሀ’ ፡ ለ‘ለ’ ፡ ያንን ፡ መልስ ፡ ከመለሰለት ፡ በኋላ ፡ የገደለው ፡ አንድ ፡ ዶሮ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፤ የቀደመውን ፡ አስተያየታችንን ፡ ለመለወጥ ፡ እናንገራግር ፡ እንደሁ ፡ መጠየቅ ፡ ነው ።

99. ዠርናል ፡ ዴዝ ፡ ትሪቡና ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፰ ፡ ገጽ ፡ ፸፰ ፡ ላይ ፡ የሚገኝ ።

ያሉስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ አለበት ፡ ለማለት ፡ በጣም ፡ የሚመስለው ፡ ከባድ ፡ ጉዳ
 ጉን ፡ የማድረስ ፡ አጋጣሚ ፤ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ አንድ ፡ ለሰው ፡ ሕይወት ፡
 አስጊ ፡ የሆነ ፡ ወንጀል ፡ በሚፈጸምበት ፡ ወቅት ፡ ወይም ፡ ወንጀል ፡ ሠርቶ ፡ በሚያ
 መልጥበት ፡ ወቅት ፡ በሰው ፡ ሕይወት ፡ ላይ ፡ የሞት ፡ አደጋ ፡ ሲያደርስ ፡ ነው ። እነ
 ዚህም ፡ የወንጀል ፡ ዓይነቶች ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ። ወንበዴነት ፡ ወይም ፡ ከባድ ፡
 የሆነ ፡ የወንበዴነት ፡ ሥራ ፡ (የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፯፻፴፯ ፡ ፯፻፴፯)፤
 የመድፈር ፡ ሥራ ፡ (አንቀጽ ፡ ፭፻፹፱) ፡ የእሳት ፡ ቃጠሎ ፡ (አንቀጽ ፡ ፬፻፹፰) ፡ ቅጣት ፡
 የሚያከብዱ ፡ ሰውን ፡ በግድ ፡ ይዞ ፡ የማስቀመጥ ፡ ወይም ፡ “የመጥለፍ” ፡ ሁኔታዎች ፡
 (አንቀጽ ፡ ፭፻፷፩ ፡ (፩) ፡ (ለ)) ፡ ወዘተ ። እንደነዚህ ፡ ያሉት ፡ የያሉስ ፡ ኤቬንቹዋሊስን ፡
 መኖር ፡ መገመት ፡ የሚቻልባቸው ፤ ነገሮች ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ (ክፍል) ፡ ማስረጃዎ
 ችን ፡ ያጠቃልላሉ ። እነርሱም ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ ሊደርስ ፡ የፈለገበት ፡
 ግብ ፡ የቱን ፡ ያህል ፡ አስፈላጊ ፡ መሆኑንና ፡ ድርጊቱን ፡ እንዲፈጽም ፡ የገፋፋው ፡ ነገር
 (ክፍል ፡ (ሀ)) ፡ እንደዚሁም ፡ የፈጸማቸው ፡ ወይም ፡ የተጠቀመባቸው ፡ አደገኛ ፡ ድርጊ
 ቶች ፡ (ክፍል ፡ (ለ)) ፡ ናቸው ።

በዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ የያሉስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ ክፍልና ፡ በእንግሊዝ ፡ አገር ፡¹⁰⁰ ተስፋ
 ፍቶ ፡ አሜሪካኖች ፡ በሚጠቀሙበት ፡ “የግፍ ፡ አገዳደል” (ፌሎኒ ፡ መርደር ፡) ደምብ ፡
 ተብሎ ፡ በሚጠራው ፡ መሀል ፡ ተመሳሳይነት ፡ አለ ። ይህ ፡ ደምብ ፡ በአጠቃላይ ፡ ሁናቴ ፡
 እንደተነገረው ፤ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ ነፍስ ፡ እንደሚገድል ፡ ወን
 ጀለኛ ፡ ይታያል ። በነዚህ ፡ አገሮች ፡ ይህ ፡ ለሰው ፡ ሕይወት ፡ አስጊ ፡ የሆነ ፡ ወንጀልን ፡
 በሚፈጽምበት ፡ ወይም ፡ ለመፈጸም ፡ ሙከራ ፡ በሚያደርግበት ፡ ወቅት ፡ በሰው ፡
 ሕይወት ፡ ላይ ፡ የሞት ፡ አደጋ ፡ ማድረስ ፡ “የጭካኔ ፡ አገዳደል” ፡ ወይም ፡ “አስቀድሞ ፡
 የታሰበበት ፡ የጭካኔ ፡ አገዳደል” ፡ ተብሎ ፡ ይጠራል ።¹⁰¹ ይህ ፡ ደምብ ፡ ስለወጣ
 በት ፡ ምክንያት ፡ አሜሪካዊው ፡ ጸሐፊ ፡ ፐርኪንስ ፡ እንዲህ ፡ ይላል “አንዳንድ ፡
 እንደ ፡ ቤት ፡ ማቃጠል ፤ የመድፈር ፡ ሥራ ፤ ወንበዴነትና ፡ የስርቆት ፡ ወንጀል ፡
 መፈጸም ፡ ያሉት ፡ ወንጀሎች ፤ ምንም ፡ እንኳን ፡ ጥፋተኛው ፡ ሰው ፡ በመጀመሪያ ፡
 እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ሐሳብ ፡ ባያድርበትም ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ወንጀል ፡ የሚፈጽም ፡
 ወይም ፡ ለመፈጸም ፡ የሚሞክር ፡ ሰው ፡ ከሆነ ፤ መደቡ ፡ ‘አስቀድሞ ፡ የታሰበ ፡ የጭ
 ካኔ ፡ አገዳደል’ ፡ ከሚለው ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ስለሚሆን ፤ በሰው ፡ ሕይወት ፡ ላይ ፡
 የሞት ፡ አደጋ ፡ የደረሰ ፡ እንደሆነ ፤ ምንም ፡ እንኳን ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ ያደረገው ፡ ባይ
 ሆንም ፡ ሰው ፡ ገድለህል ፡ መባሉ ፡ ስለማይቀር ፤ በሰው ፡ ላይ ፡ ምክንያት ፡ የሌ
 ለው ፡ ኃላፊነትን ፡ ያስከትላሉ ።”¹⁰²

100. በ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ. ም. የወጣው ፡ ዘ ፡ ሆሚላይድ ፡ አክት ፡ የተባለው ፡ በእንግሊዝ ፡ አገር ፡ ያለውን ፡ የ“ፌሎኒ ፡
 መርደር” ሕግ ፡ “እንዲያጠፋ ፡ ተብሎ ፡ የተደረገ ፡ ነው” ግን ፤ ዘ ፡ ሆሚላይድ ፡ አክት ፡ የተጻፈበት ፡
 ቃል ፡ (ጳንጳ) አጠቃላይ ፡ አይደለም ። ደብልዩ ፡ ርስል ፤ ርስል ፡ አን ፡ ከራይም ፡ (፲፩ኛ ፡ እትም ፡
 በ፯ ፡ ደብልዩ ፡ ሲ ፡ ተርኑር ፤ ለንደን ፤ ስቲቭንስ ፡ ኤንድ ፡ ሳንስ ፤ ፲፱፻፷፬) ፤ ገጽ ፡ ፬፻፳፯፤፳፻ ፡ ፳፻፩ ፤ ፳፻፫ ።
 101. ይህ ፡ በጣም ፡ ዘመናዊ ፡ የሆነ ፡ የ“ፌሎኒ ፡ መርደር” ቃል ፡ ነው ። በቀድሞው ፡ የብሪቲሽ ፡ ኮመን ፡ ሎው ፡
 ውስጥ ፤ ለሕይወት ፡ አስጊ ፡ ወይም ፡ አደገኛ ፡ ባይሆንም ፡ “ሕጋዊ ፡ ካልሆነ ፡ ድርጊት” የሚመጣ ፡ ነፍስ ፡
 መግደል ፡ ይባል ፡ ነበር ። ፐርኪንስ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፶፰ ፤ ገጽ ፡ ፴፫ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።
 102. Id. ፤ ገጽ ፡ ፯፻፲፫ ። አንድ ፡ የብሪቲሽ ፡ ጸሐፊ ፡ ያቀረበው ፡ ሐሳብ ፤ የ፲፱፻፶፯ ፡ ቱ ፡ ‘ዘ ፡ ሆሚላይድ ፡
 አክት’ ትርጉም ፡ የ“ፌሎኒ ፡ መርደር”ን ፡ ለመፈጸም ፡ ሲባል ፡ የተደረገ ፡ አገዳደል ፡ ነው ፡ ሲባል ፡
 የሚቻለው ፤ “በማስረጃው ፡ ለመረዳት ፡ እንደሚቻለው ፤ እስረኛው ፡ ድርጊቱን ፡ በሚፈጽምበት ፡
 ወቅት ፡ የሌላውን ፡ ሰው ፡ ሕይወት ፡ ከአደጋ ፡ ላይ ፡ የሚጥል ፡ መሆኑን ፡ ተረድቶት ፡ ከነበረ ፤ ወይም ፤
 በሌላ ፡ አንጋገር ፤ ሰውዬውን ፡ በመግደሉ ፡ በኃላፊነት ፡ የሚጠየቅ ፡ መሆኑን ፡ እውቆ ፡ ተቀብሎት ፡
 ከነበረ ፡ ብቻ ፡ ነው ።” (ኤምፋሲስ ፡ ኢን ፡ አሪጅናል) ። ርስል ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻ ፤ ገጽ ፡ ፭፻፱ ፡
 ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

ዋሊስ፡ አስተሳሰብ፡ ነበረው፡ ብሎ፡ ለመገመት፡ የሚያስችለን፡ ማስረጃ፡ ለሰው፡ ሕይወት፡ አደገኛ፡ የሆነ፡ ድርጊት፡ መፈጸሙ፡ ወይም፡ ለመፈጸም፡ መሞከሩ፡ ነው።

ይህ፡ ልዩነት፡ ከሣሽ፡ የአቃቤ፡ ሕግ፡ ድሬክተር፤ ተከሳሽ፡ ቢርድ፡¹⁰⁵ — በሚለው፡ በእንግሊዝ፡ አገር፡ ውስጥ፡ በታወቀው፡ “የግፍ፡ አገዳደል”፡ ክስ፡ ውስጥ፡ ተገልጧል። ተከሳሹ፡ የተፈረደበት፡ “በግፍ፡ አገዳደል”፡ ወንጀል፡ ሲሆን፡ ይኸውም፡ አንዲት፡ የአሥራ፡ ሦስት፡ ዓመት፡ ልጃገረድ፡ ለመድፈር፡ ሲሞክር፡ በሕይወቷ፡ ላይ፡ የሞት፡ አደጋ፡ ስላደረሰ፡ ነው። ልጃገረዷ፡ ለማምለጥ፡ ታግላ፡ ነበር። ይህንን፡ ትግሏን፡ ለማቆም፡ ሲል፡ ተከሳሹ፡ “አኛን፡ በእጁ፡ አፍኖ፡ ጉረሮዋ፡ ላይ፡ በአውራ፡ ጣቱ፡ ይዟት፡ ስለነበር፡ ከመታፈኗ፡ የተነሳ፤ ሕይወቷ፡ ሊያልፍ፡ ችሏል”¹⁰⁶ ቢርድ፡ አኛን፡ በእጁ፡ ሲያፍንፍ፡ ጉረሮዋን፡ በአውራ፡ ጣቱ፡ ሲይዝ፡ የነበረው፡ የአስተሳሰብ፡ ዝንባሌ፡ ምንም፡ ቢሆን፤ የተፈረደበት፡ “በግፍ፡ አገዳደል”፡ ሰው፡ ገድለህል፡ ተብሎ፡ ነው። እንደዚያ፡ ያደረገው፡ እርሷን፡ ለጊዜው፡ ዝም፡ በማሰኘት፡ ሊፈጽም፡ የፈለገውን፡ የድፍረት፡ ሥራ፡ ከግቡ፡ ለማድረስ፡ ሲል፡ መሆኑና፡ ድርጊቱ፡ የልጅቷን፡ ሞት፡ እንደሚያስከትል፡ ቢያውቅ፡ ኖሮ፡ የድፍረቱን፡ ሥራ፡ ይተወው፡ ነበር፡ የሚለው፡ ሐሳብ፡ ምንም፡ ዓይነት፡ ለውጥ፡ ባላመጣም፡ ነበር።

እንደዚህ፡ ዓይነቱ፡ ነገር፡ በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ ተፈጽሞ፡ ቢሆን፡ ኖሮ፤ በዶሎስ፡ ኤቪንቼዋሊስ፡ ሰው፡ ገድለሃል፡ ብሎ፡ በቢርድ፡ ላይ፡ የመፍረዱ፡ ነገር፡ ግልጽ፡ ባልሆነም፡ ነበር። እንደተገለጸው፡ ሁሉ፤ ልጅቱን፡ ለመድፈር፡ የፈለገበት፡ ምክንያትና፡ የተፈጸሙት፡ ድርጊቶች፡ አደገኛነት፤ ልጅቷ፡ ድርጊቱ፡ እንዳይፈጸምባት፡ ለማድረግ፡ ብትታገል፡ ሕይወቷን፡ ለማጥፋት፡ የሚፈልግ፡ ለመሆኑ፡ ጠቃሚ፡ ማስረጃዎች፡ ናቸው። እንደዚሁም፡ ትግሏን፡ ለማስቆም፡ ሲል፡ ይፈጽም፡ የነበረው፡ ድርጊት፡ የልጅቷን፡ የመሞት፡ ዕድል፡ ከፍ፡ ያደርገዋል።

ያም፡ ሆነ፡ ይህ፤ ዶሎስ፡ ኤቪንቼዋሊስ፡ መኖሩን፡ ለይቶ፡ ለማወቅ፡ በነገሩ፡ ውስጥ፡ ያለው፡ ማስረጃ፡ በሙሉ፡ መመርመር፡ ይኖርበታል። ለምሳሌ፡ ያህል፡ ቢርድ፡ ልጅቷን፡ የመድፈር፡ ሥራውን፡ በሚፈጽምበት፡ ወቅት፡ ሰክሮ፡ ነበር፡ የሚል፡ ማስረጃ፡ በክስ፡ ውስጥ፡ ቀርቦ፡ ነበር። የእንግሊዙ፡ (ሐውስ፡ እፍ፡ ሎርድስ)፡ ስለስካሩ፡ የቀረበውን፡ ማስረጃ፡ እንዲህ፡ ሲል፡ አልተቀበለውም። “(ቢርድ)፡ በጣም፡ የሰከረበት፡ ምክንያት፡ ሆነ፡ ብሎ፡ የመድፈር፡ ሥራ፡ ለመፈጸም፡ ነው፡ የሚል፡ ምንም፡ ማስረጃ፡ እንደሌለን፡ ግልጽ፡ ነው። በእንደዚህ፡ ዓይነት፡ ሁኔታ፡ በሰው፡ ሕይወት፡ ላይ፡ የሞት፡ አደጋ፡ የደረሰው፤ ይህንን፡ የጭካኔ፡ የመድፈር፡ ሥራ፡ ለመቀጠል፡ ሲባል፡ በተፈጸመው፡ የኃይል፡ ድርጊት፡ መሆኑ፡ ተረጋግጧል። እንደዚህ፡ ዓይነቱ፡ አገዳደል፡ በእንግሊዝ፡ አገር፡ ሕግ፡ መሠረት፡ በሕግ፡ የተከለከለ፡ አገዳደል፡ ነው”¹⁰⁷ “የግፍ፡ አገዳደል”፡ ተፈጽሟል፡ ለማለት፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ አስፈላጊ፡ አይደለም፡ ያለው፡ ስለስካሩ፡ የቀረበው፡ ማስረጃ፤ ይሆን፡ ይሆናል፡ ለሚለው፡ ሐሳብ፡ ማለትም፡ ቢርድ፡ ከዶሎስ፡ ኤቪንቼዋሊስ፡ የተነሳ፡ ነፍስ፡ ገድሏል፡ ተብሎ፡ ለተፈረደበት፡ ፍርድ፡ አስፈላጊ፡ ይሆናል። ሰክሮ፡ ከነበረ፤ በልጅቷ፡ አፍና፡ ጉረሮ፡ ላይ፡ ምን፡ ያህል፡ ኃይል፡ ተጠቅሞ፡ እንደነበረ፡ ምና

105. ሀውስ፡ እፍ፡ ሎርድስ፤ ኢንግላንድ፤ ፲፱፻፳፫፤ ኦል፡ ኢንግ፡ ኤል፡ ሬፕ. ሪፕሪንት፤ ፲፱፻፳፫፤ ገጽ፡ ፳፩ ።
106. Id. ፤ ገጽ፡ ፳፫ ።
107. Id. ፤ ገጽ፡ ፴፩ ።

ልባት ፡ አያውቅም ፡ ነበርና ፡ ለመሞት ፡ ያላትም ፡ ዕድል ፡ ከፍተኛ ፡ መሆኑን ፡ አያውቅም ፡ ነበር ።¹⁰⁸

የዶሎስ ፡ ኤቬንጅሞሊስን ፡ ጠቅላላ ፡ ሕጎች ፡ በሰፊው ፡ ለማጥናት ፡ አንድ ፡ ከጀርመን ፡ አገር ፡ ሁለት ፡ ከኢትዮጵያ ፡ የተገኙ ፡ ነፍስ ፡ በመግደል ፡ ምክንያት ፡ የቀረቡ ፡ ክሶችን ፡ እንመለከታለን ።

የጀርመን ፡ ክስ ፡ በዛ ፡ አገር ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንጅሞሊስ ፡ ምክንያት ፡ ከቀረቡት ፡ ክሶች ፡ የበላይነት ፡ ያለው ፡ ነው ። ፍርድ ፡ በጀርመን ፡ ጠቅላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በ፲፱፻፶፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ተፈረደ ።¹⁰⁹ በክስ ፡ ውስጥ ፡ የተጠቀሱት ፡ ፍሬ ፡ ነገሮች ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ። ‘ጄ’ ፡ ና ፡ ‘ኬ’ ፡ የተባሉት ፡ ሁለቱ ፡ ተከሳሾች ፡ አንድ ፡ የሚያውቁትን ፡ ‘ኤም’ ፡ የሚባል ፡ ሰው ፡ በድንገት ፡ ይዘው ፡ ልብሱንና ፡ ገንዘቡን ፡ ለመቀማት ፡ በአንድ ፡ ላይ ፡ አደሙ ፡ (የጀርመን ፡ አገር ፡ የወንጀል ፡ ክሶች ፡ የተከሳሾችንና ፡ የሌሎችንም ፡ በነገሩ ፡ ውስጥ ፡ ያሉትን ፡ ሰዎች ፡ ስም ፡ አይጠቅሱም) ፡ አላማቸው ፡ ‘ኤም’ን ፡ አእምሮውን ፡ አስተው ፡ ከዚያም ፡ የፈለጉትን ፡ ገንዘብና ፡ ልብስ ፡ ለመውሰድ ፡ ነበር ። ‘ኤም’ አእምሮውን ፡ እንዲስት ፡ ለማድረግ ፡ የሚረዱ ፡ ሦስት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ዘዴዎችን ፡ አሰቡ ። የመጀመሪያው ፡ ዘዴ ፡ ‘ኤም’ ፡ በሚጠጣው ፡ ቡና ፡ ውስጥ ፡ እንቅልፍ ፡ የሚያስወስድ ፡ መድኃኒት ፡ ለመጨመር ፡ ነበር ። በዚህ ፡ ዘዴ ፡ ተጠቅመው ፡ ነበር ፡ ግን ፡ መድኃኒቱ ፡ ‘ኤም’ን ፡ እንቅልፍ ፡ ሊያስወስደው ፡ አልቻለም ። ሁለተኛው ፡ ያገኙት ፡ ሐሳብ ፡ ‘ኤም’ን ፡ በኃይል ፡ ለመቋቋም ፡ ሲሆን ፤ በአንገቱ ፡ ዙሪያ ፡ አንድ ፡ የቆዳ ፡ ቀበቶ ፡ አጥልቀው ፡ አእምሮውን ፡ እስኪስት ፡ ድረስ ፡ አጥብቆ ፡ ለማሠር ፡ ነበር ። የሆነ ፡ ሆኖ ፡ በዚህ ፡ ዘዴ ፡ ለመጠቀም ፡ ምቹ ፡ ጊዜ ፡ ቢያገኙም ፡ ሳይጠቀሙ በት ፡ ቀሩ ። በመጨረሻም ፡ ይህንን ፡ ዘዴ ፡ ለመተው ፡ የወሰኑበትን ፡ ምክንያት ፡ ለባለስልጣኖች ፡ ሲያስረዱ ፡ ‘ኤም’ ፡ ምናልባት ፡ አየር ፡ በማጣት ፡ ምክንያት ፡ ቢሞት ፡ ኃላፊነቱን ፡ ለመውሰድ ፡ አልፈለግንም ፡ ነበር ፡ ብለዋል ። በ‘ኤም’ ፡ ነፍስ ፡ ላይ ፡ አደጋ ፡ እንዳይደርስ ፡ ሲባል ፡ የተመረጠው ፡ ሦስተኛው ፡ ዘዴ ፡ በአንዲት ፡ አሸዋ ፡ በተሞላች ፡ ከረጢት ፡ አናቱን ፡ ብሎ ፡ ለመጣል ፡ ነበር ።

አንድ ፡ ማታ ፡ ‘ጄ’ ፡ ና ፡ ‘ኬ’ ፡ በ ‘ኤም’ ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ አምሽተው ፡ ነበርና ፡ የአሸዋ ፡ ከረጢታቸውን ፡ ዕቅድ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ ወሰኑ ። ‘ኤም’ ፡ ተኝቶ ፡ ሳለ ፤ ‘ጄ’ ፡ በአሸዋው ፡ ከረጢት ፡ አናቱን ፡ መታው ። ውጤቱ ፤ ‘ኤም’ ፡ አእምሮውን ፡ እንዲስት ፡ ማድረጉ ፡ ሳይሆን ፡ ቀረና ፡ ከእንቅልፍ ፡ ቀስቀሰው ። ከዚህ ፡ ይባስ ፡ ብሎ ፡ በሦስተኛው ፡ ምት ፡ ላይ ፡ ከረጢቷ ፡ ተተረተረች ። በእንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ረብሻና ፡ ድንጋጤ ፡ ውስጥ ፡ ‘ጄ’ና ፡ ‘ኤም’ ፡ ተያይዘው ፡ ሳሉ ፡ ‘ኬ’ ፡ ከክፍሉ ፡ ወጣ ፡ ብሎ ፡ አንድ ፡ የቆዳ ፡ ቀበቶ ፡ ይዞ ፡ ተመለሰ ። እሱንም ፡ ከ‘ኤም’ ፡ አንገት ፡ ላይ ፡ አጠለቀው።

108. ከሁለቱ ፡ የቢርድ ፡ ድርጊቶች ፡ ውስጥ ፡ ልጅቱን ፡ ለሞት ፡ ያበቃት ፡ የትኛው ፡ መሆኑን ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ያለመለከተበት ፡ ምክንያት ፤ “ፌሎኒ ፡ መርደር” ፡ ተፈጽሞ ፡ እንደሆነ ፡ ለማወቅ ፡ ይህ ፡ አስፈላጊ ፡ ባለመሆኑ ፡ ነው ። ምንም ፡ እንኳን ፡ ተከሳሹ ፡ በአውራ ፡ ጣቱ ፡ “በጣም ፡ የተጫናት” ፡ መሆኑን ፡ የሚያሳይ ፡ ምልክት ፡ ከተረሮዋ ፡ ላይ ፡ ቢኖርም ፤ ለሞት ፡ ያበቃት ፤ ሁለቱም ፡ ድርጊቶች ፡ በአንድነት ፡ ያስከተሉት ፡ ውጤት ፡ ነው ። Id. ፤ ገጽ ፡ ፳፪ ።

109. የአፕሪል ፡ ፳፪ ፡ ፲፱፻፶፮ ፡ ውሳኔ ፡ (ፌዴራል ፡ ሱፐርም ፡ ኮርት ፤ ጀርመን ፡ ፌዴራል ፡ ሬፑብሊክ) ፡ Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen ፡ ሾልዩም ፡ ፯ ፤ ገጽ ፡ ፫፻፳፫ ። ይህንን ፡ ክስ ፡ ለአሐፊው ፡ የላገሱት ፡ ዶክተር ፡ ክላውስ ፡ ምርንክ ፤ በኒው ፡ ዮርክ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፤ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፤ ሲንተር ፡ ፎር ፡ ኮምፓራቲቭ ፡ ክሪምናል ፡ ሎው ፡ በተባለው ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙ ፡ ናቸው ። ለአሐፊው ፡ የተረጎሙለት ፡ በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ በሕግ ፡ ፋክልቲ ፡ ውስጥ ፡ የምርምር ፡ ጥናት ፡ በማድረግ ፡ ላይ ፡ ያሉትና ፡ በሕግ ፡ ትምህርት ፡ የኤል ፡ ኤል ፡ ቢ ፡ ዲግሪ ፡ ያላቸው ፡ ሚስት ፡ ፍት ፡ ግሪንፊልድ ፡ ናቸው ።

ከዚያም ፡ የ‘ኤም’ን ፡ ክንድ ፡ ‘ጄ’ ፡ ስለያዘለት ፡ ጥቂት ፡ ካከራከረው ፡ በኋላ ፡ በአንገቱ ፡
 ዙሪያ ፡ አጥብቆ ፡ አሰረው ። ‘ኤም’ ፡ ጸጥ ፡ ብሏል ፤ ‘ጄ’ ፡ ና ፡ ‘ኬ’ ም ፡ ማሰራቸውን ፡
 ቀጠሎ ። አሰረው ፡ ከመጨረሻቸው ፡ በፊት ፡ ‘ኤም’ ፡ ነፍስ ፡ ስለዘራ ፡ ከ‘ጄ’ ፡ ና ፡ ከ‘ኬ’ ፡
 ጋር ፡ ትግል ፡ ጀመረ ። ‘ኬ’ ፡ ቀበቶውን ፡ እንደገና ፡ አጥብቆ ፡ አሰረው ። ‘ኤም’ ፡
 መታገሉን ፡ እንዳቆመና ፡ ጸጥ ፡ እንዳለም ፡ ‘ጄ’ ፡ አስተውሎ ፡ ‘ኬ’ን ፡ ይብቃህ ፡
 ባለው ፡ ጊዜ ፡ ‘ኬ’ ፡ ያደርግ ፡ የነበረውን ፡ አቆመ ። በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ቀበቶው ፡ በ‘ኤም’ ፡
 አንገት ፡ ዙሪያ ፡ በደምብ ፡ ታስሮ ፡ ነበር ። ‘ጄ’ና ፡ ‘ኬ’ ፡ ‘ኤም’ን ፡ አሰረው ፡ ከጨ
 ረሱ ፡ በኋላ ፡ ወደ ፡ ክፍሉ ፡ ሄደው ፡ ብዛት ፡ ያለው ፡ ልብስና ፡ ‘የላይኖን’ ፡ ጨርቅ ፡
 ወሰዱ ። ሥራቸውን ፡ ካከናወኑ ፡ በኋላ ፡ ‘ኤም’ን ፡ ሲመለከቱት ፡ ሞቶ ፡ ይሆናል ፡
 የሚል ፡ ሐሳብ ፡ (ድንጋጤ) ፡ አደረባቸው ። ሁለቱም ፡ ሊያድኑት ፡ (ነፍስ ፡ እንዲዘራ) ፡
 ሞክረው ፡ ነበር ፤ ግን ፡ አልቻሉም ። ስለዚህ ፡ ክፍሉን ፡ ለቀው ፡ ሄዱ ። እንደጠረጠ
 ፍትም ፡ ‘ኤም’ ፤ ሞቶ ፡ ተገኘ ።

የጀርመን ፡ ጠቅላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ‘ጄ’ ፡ ና ፡ ‘ኬ’ ፡ የፈጸሙት ፡ ድርጊት ፡ ስለ ፡
 ‘ኤም’ ፡ ሕይወት ፡ ግድ ፡ ያልነበራቸው ፡ መሆኑን ፡ አያሳይም ፤ እንዲያውም ፡ በሕይ
 ወቱ ፡ ላይ ፡ የሞት ፡ አደጋ ፡ እንዳይደርስ ፡ “ይጠነቀቁና፡ ያዝኑም” ፡ ነበር ፡ ብሏል ።
 ቢሆንም ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ከዶሎስ ፡ ኤቬንቼዋሊስ ፡ የተነሳ ፡ የሰው ፡ ሕይወት ፡ ስላጠፉ ፡ ሆነ ፡
 ብሎ ፡ ነፍስ ፡ የመግደል ፡ ወንጀል ፡ ፈጽመዋል ፡ ሲል ፡ ‘ጄ’ ፡ ና ፡ ‘ኬ’ን ፡ ወንጀሏቸ
 ዋል ። የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሐሳብ ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸሙት ፡ ሰዎች ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ መጀ
 መሪያ ፡ ላይ ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ አደጋ ፡ እንዲመጣ ፡ ባይፈልጉም ፤ መጨረሻ ፡
 ላይ ፡ ከ‘ኤም’ ፡ ሕይወት ፡ ይልቅ ፡ ንብረቱ ፡ ስለበለጠባቸው ፡ እንዲሞት ፡ ፈቅደው ፡
 ነበር ፡ የሚል ፡ ነው ። ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ለዚህ ፡ ያቀረበው ፡ ምክንያት ፡ እንዲህ ፡ ይላል ።

“በዶሎስ ፡ ኤቬንቼዋሊስ ፡ (በጀርመንኛ ፡ ቤዲንግተን ፡ ቮርሳዝ) ፡ ውስጥ ፡
 እንኳን ፤ ድርጊቱን ፡ የሚፈጽመው ፡ ሰው ፡ የሚከተለውን ፡ ውጤት ፡ ላይ ፡
 ፈልገው ፡ ይችላል ። ይህም ፡ የሚሆነው ፤ አንድ ፡ ሰው ፡ ያሰብኩትን ፡
 ከግቡ ፡ ለማድረስ ፡ መቸኮል ፡ አለብኝ ፡ በሚል ፡ መንፈስ ፡ ሳይፈልግ ፡
 የችኮላ ፡ ድርጊት ፡ በሚፈጽምበት ፡ ጊዜ ፡ ነው ። ... በዶሎስ ፡ ኤቬንቼዋሊስ ፡
 መንፈስ ፡ የሚመራ ፡ ሰው ፤ (ይመጣል ፡ የተባለው ፡ ንጂ ፡ ነገር) ፡ ቢኖርም ፡
 ከግቡ ፡ እንዲደርስ ፡ የሚረዳው ፡ ሌላ ፡ ዘዴ ፡ ካጣ ፡ ያልተፈለገውን ፡ የች
 ኮላ ፡ ሥራ ፡ የመፈጸም ፡ ስሜት ፡ ያድርበታል ። ... በ‘ኤም’ ፡ ይዞታ ፡ ስር ፡
 የነበሩትን ፡ ዕቃዎች ፡ ተከላኹ ፡ በምንም ፡ ዓይነት ፡ ዘዴ ፡ ቢሆን ፡ ለመው
 ሰድ ፡ ፈልጓል ። ... (አደገኛነቱ ፡ ቀለል ፡ ባለ ፡ መንገድ ፡ ያደረጉት ፡ ሙከራ) ፡
 ስላልተሳካላቸው ፤ መጀመሪያ ፡ አደገኛ ፡ ነው ፡ ብለው ፡ በተነጋገሩበት ፡
 ዘዴ ፡ ‘ኤም’ን ፡ ለማነቅ ፡ ወስነዋል ። ይህንንም ፡ ያደረጉበት ፡ ምክንያት ፡
 ሊመጣ ፡ ይችላል ፡ የተባለው ፡ አደጋ ፡ አይመጣም ፡ የሚል ፡ በፊት ፡ ካሰ
 ቡት ፡ የተለየ ፡ ሐሳብ ፡ አድርገዋቸው ፡ ሳይሆን ፡ ማነቁ ፡ በ‘ኤም’ ፡ ላይ ፡
 የሞት ፡ አደጋ ፡ የሚያስከትል ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፤ ያሰቡትን ፡ በምንም ፡
 ዓይነት ፡ ለመተው ፡ ስላልፈለጉ ፡ ነው ።”¹¹⁰ ከዚህ ፡ በላይ ፡ የተ

110. Id. ፤ ገጽ ፡ ፫፻፷፱ — ፸፱ ። በ፲፱፻፶፮ ፡ ዓ. ም. በዚህ ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ ውሳኔ ፡ በተሰጠበት ፡ ጊዜ ፤ በጀርመን ፡
 የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የዶሎስ ፡ ኤቬንቼዋሊስም ፡ ሆነ ፡ የኢንቴንሽን ፡ (አውቆ ፡ ማድረግ) ፡
 ትርጉም ፡ (መግለጫ) ፡ አልነበረም ። በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ የጀርመን ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ መመሪያ ፡ አድርጎ ፡
 የወሰደው ፡ የአዋቂዎችን ፡ ጽሑፍ ፡ ነበር ። የነዚህ ፡ የአስተሳሰብ ፡ አይነቶች ፡ መግለጫ ፡ በአዲሱ ፡
 የጀርመን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ይገኛል ። ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፸፯ ፡ ላይ ፡ የተጻፈ
 ውን ፡ ተመልከት ።

ነገረው ፡ የዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስን ፡ የፈቃደኝነት ፡ አስተሳሰብ ፡ በትክክል ፡ ይገልጻል ። አከራካሪው ፡ ጉዳይ ፡ ግን ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ አስተሳሰብ ፡ መኖር ፡ ያለመኖሩን ፡ በማያጠራጥር ፡ አኳኋን ፡ ማረጋገጡ ፡ ላይ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ነገር ፡ ውስጥ ፡ አራቱም ፡ የማስረጃ ፡ ክፍሎች ፡ ይገኛሉ ። ፩ኛ ፡ ‘ኤም’ን ፡ ለመዘረፍ ፡ የነበራቸው ፡ ዓላማ ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ ሲሆን ፡ የሰውን ፡ ንብረት ፡ እስከ ፡ መዘረፍ ፡ ያደረሳቸው ፡ ማለትም ፡ ለድርጊታቸው ፡ ተጨማሪ ፡ መገፋፈያ ፡ ሊሆናቸው ፡ ይችላል ፡ የነበረው ፡ ችግራቸው ፡ ግን ፡ ምን ፡ እንደነበረ ፡ በክሱ ፡ ውስጥ ፡ አልተገለጠም ። ፪ኛ ፡ በቆዳው ፡ ቀብቶ ፡ የፈጸሙት ፡ ድርጊት ፤ ሰውየው ፡ እንዲሞት ፡ የነበራቸውን ፡ የፈቃደኝነት ፡ መንፈስ ፡ በመጠኑ ፡ ይገልጻል ። ፫ኛ ፡ ማስረጃውን ፡ ከሌላ ፡ ከየትም ፡ ማግኘት ፡ ስለማይቻል ፡ እነርሱ ፡ ራሳቸው ፡ ለባለሥልጣናቸው ፡ በግልጽ ፡ እንዳስረዱት ፤ የቆዳውን ፡ ቀብቶ ፡ መጠቀማቸው ፡ ለ‘ኤም’ ፡ ሕይወት ፡ አስጊ ፡ እንደሚሆን ፡ ያውቁ ፡ ነበር ። ፬ኛውና ፡ ምናልባትም ፡ በጣም ፡ አስፈላጊው ፤ ወደ ፡ ‘ኤም’ ፡ ክፍል ፡ ገብተው ፡ ዕቃውን ፡ በሚሰበሰቡበት ፡ ጊዜ ፡ ቀብቶውን ፡ በአንገቱ ፡ ዙሪያ ፡ ጠምጥመውና ፡ ቆልፈው ፡ መሄዳቸው ፤ ታንቆ ፡ ይሞት ፡ ይሆናል ፡ የሚል ፡ ከፍተኛ ፡ ስጋት ፡ መፍጠሩ ፡ የታወቀ ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ የጀርመኑ ፡ የይግባኝ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ውሳኔ ፡ ምን ፡ እንደሆነ ፡ ለመረዳት ፡ አያዳግትም ። ሆኖም ፤ ‘ጄ’ ና ፡ ‘ኬ’ ፡ ስለነበራቸው ፡ አስተሳሰብ ፡ ጥርጣሬን ፡ የሚፈጥር ፡ አንድ ፡ ሌላ ፡ ማስረጃ ፡ በክሱ ፡ ውስጥ ፡ ቀርቦ ፡ ነበር ። ‘ኬ’ ፡ ከፍርሀትና ፡ ድንጋጤ ፡ የተነሳ ፡ የቆዳውን ፡ ቀብቶ ፡ ለማምጣት ፡ ከክፍሉ ፡ እስከወጣበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ “ኤም”ን ላለመግደል ፡ የተቻላቸውን ፡ ያህል ፡ ሲጠነቀቁ ፡ ነበር ። በዚያ ፡ በግርግር ፡ ወቅት ፡ እንኳን ፡ ‘ኤም’ ፡ እንዲሞት ፡ የማይፈልጉ ፡ መሆናቸውን ፡ አሳይተዋል ። ‘ኤም’ ፡ እንደገና ፡ ጸጥ ፡ ማለቱን ፡ ‘ጄ’ ፡ ተመልክቶ ፡ ‘ኬ’ ፡ ቀብቶውን ፡ ማጥበቁን ፡ እንዲያቆም ፡ ሲነግረው ፡ ‘ኬ’ም ፡ እንደተባለው ፡ ማጥበቁን ፡ አቁሞ ፡ ነበር ። ወዲያ ውኑ ፡ ‘ኤም’ን ፡ ማሠራቸው ፤ አልሞተምና ፡ ከነቃ ፡ እንደገና ፡ ችግር ፡ ይፈጥርብናል ፡ የሚል ፡ እምነት ፡ እንደነበራቸው ፡ ያስረዳል ። ምናልባት ፡ ሞቶ ፡ ይሆናል ፡ በማለት ፡ ሊያድኑት ፡ ያደረጉት ፡ ጥረት ፡ እንዲሞት ፡ ላለመፈለጋቸው ፡ አንድ ፡ ማስረጃ ፡ ነው ። ወደ ፡ ‘ኤም’ ፡ ክፍል ፡ በሄዱበት ፡ ወቅት ፡ ቀብቶውን ፡ አንገቱ ፡ ላይ ፡ ቆልፈውት ፡ ነበር ፡ ለሚለው ፡ ደምበኛ ፡ ማስረጃ ፡ እንኳን ፡ በግርግርና ፡ በድንጋጤው ፡ መሀል ፡ የቀበቶውን ፡ መቆለፍ ፡ አሳስተዋሉ ፡ ይሆናል ፡ የሚል ፡ ማስተባበያ ፡ ሊቀርብበት ፡ ይችላል ። እሱን ፡ ለማሰር ፡ ጥረት ፡ ማድረጋቸው ፡ ይህንን ፡ ሐሳብ ፡ የሚደግፍ ፡ ይመስላል ።

ክሱ ፡ ተዘግቷል ። ፀሐፊው ፡ ግን ፡ የቀረበው ፡ ማስረጃ ፡ ‘ግልጽና ፡ ተቀባይነት ፡ ያለው’ ፡ ስላልሆነ ፤ ፍርዱ ፡ ከባድ ፡ ለሆኑ ፡ ጥፋቶች ፡¹¹¹ በሚሰጠው ፡ የፍርድ ፡ ደረጃ ፡ ታይቶ ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስ ፡ ሰው ፡ ገድለዋል ፡ ቀብሎ ፡ መፈረድ ፡ አይገባውም ፡ ይላል ። በዚህ ፡ ፀሐፊ ፡ አስተያየት ፡ ላይ ፡ ቢያንስ ፡ አንድ ፡ ተገቢ ፡ የሆነ ፡ የጥርጣሬ ፡ መንፈስ ፡ አለ ። ስለዚህ ፡ በሱ ፡ አስተያየት ፡ ‘ጄ’ ና ፡ ‘ኬ’ ፡ መቀጣት ፡ ያለባቸው ፡ (ከፈጸሙት ፡ የዘረፉ ፡ ወንጀል ፡ ሌላ) ፡ ‘ከአድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ’ የተ

111. ከላይ ፡ በገጽ ፡ ፫፻፵፭-፫፻፵፮ ፡ ላይ ፡ የተገለጸውን ፡ መጀመሪያ ፡ ማድረግ ፡ ስለሚገባን ፡ ነገር ፡ የሚለውን ፡ ተመልከት ።
 112. በጀርመን ፡ አገር ፡ የሰው ፡ ሕይወት ፡ የሚያልፍበት ፡ የውንብድና ፡ ተግባር ፡ እንደ ፡ ከባድ ፡ ውንብድና ፡ ይቆጠራል ። በ፲፰፻፸፩ ፡ ዓ. ም. የወጣው ፡ የጀርመን ፡ ፔናል ፡ ኮድ ፤ ቁ. ፪፻፶፩ ፤ ዘ. አሜሪካን ፡ ሲሪስ ፡ ኦፍ ፡ ፎረን ፡ ፔናል ፡ ኮድስ ፡ በሚለው ፡ ውስጥ ፡ የተተረጎመ ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፯ ፤ ፲፩፻፵፱ ፡ ፬ ፡ ገጽ ፡ ፻፴ ፡ ላይ ፡ የተጻፈውን ፡ ተመልከት(ች) ። (ጸሐፊው ፡ እንደሚያውቀው ፡ ለዲሱ ፡ የጀርመን ፡ ሕግ ፡ የተጻፈበት ፡ ዘዴ ፤ ልዩ ፡ ክፍል ፡ ለተባለው ፡ አልተዳረሰም) ። በኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፻፲፱፯ (፪) መሠረትም ፡ ከባድ ፡ የውንብድና ፡ ሥራ ፡ ይሆናል ።

ነሳ : ሰው : ገድላችኋል : በመባል : ነበር ።¹¹² ይህ : ክስ : ቀጥሎ : ላለው : ሎጎዝ : የተባለ : የሰዊስ : አገር : ፀሐፊ : ለሰጠው : ምክር : በተለይ : ተሰማሚ : የሆነ : ክስ : ነው ።

“ዳኛው ፤ ጥፋተኛው : የነበረውን : አስተሳሰብ : በጥንቃቄ : ከመረመረ : በኋላ : ጥርጣሬ : ካለው ፤ ይህንን : ጥርጣሬውን : ማስወገድ : ያለበት : (አን : ዱ : ቢዮ : ፕሮ : ሪክ) : (ጥርጣሬ : ሲኖር : ለተከሳሹ : አድላ) : በሚለው : የሞራል : ደምብ : መሠረት : ነው ። ይህም : ማለት : (በዶሎስ : ኤቪንጅዋሊስ) : ከመፍረድ : ይልቅ : ወደ : (አድቨርተንት) : ኔግሊጀንስ : ፍርድ : አድላ : ማለት : ነው ።”¹¹³

ከዚህ : ቀጥሎ : የምንነጋገርበት : እንደ : አውሮፓውያን : አቆጣጠር : በ፲፱፻፳፮ : ዓ : ም : የአዲስ : አበባው : ከፍተኛ : ፍርድ : ቤት : ፍርድ : የሰጠበት ፤ ከሳሽ : አቃቤ : ሕግ : ተከሳሽ : በቀለ : ገብረ : ሚካኤል : የሆነበት : ክስ : ነው ።¹¹⁴ ክሱ : የተጀመረው : በወንጀለኛ : መቅጫ : ሕግ : አንቀጽ : ፩፻፳፯ : (፩) : መሠረት : በቸ ልተኝነት : ስለ : መግደል : በሚለው : ነበር ፤ ግን : በመሃሉ : ከፍተኛው : ፍርድ : ቤት : በ፲፱፻፳፩ : ዓ : ም : በወጣው : በወንጀለኛ : መቅጫ : ሥነ : ሥርዓት : ሕግ : በአንቀጽ : ፩፻፲፱ : (፩) : የተሰጠውን : መብት : ተጠቅሞ ፤ አቃቤ : ሕግ : ክሱን : በመለወጥ ፤ ሆነ : ብሎ : ከመግደል : ዓይነት : አንዱ : በሆነው : በአንቀጽ : ፩፻፳፫ : መሠረት : እንዲጀምር : አዘዘው ።¹¹⁵

ፍርድ : ቤቱ : የቀረበለት : የመተማመኛ : ቃል : የተገኘው : ከሁለት : የፖሊስ : ምስክሮች : ነበር ። ተከሳሹ : የታክሲ : ሾፌር : ነበር ። ተከሳሹ : ከምሽቱ : ፪ : ሰዓት : ከ፴ : በሚሆን : ጊዜ : አዲስ : አበባ ፤ ኮካ : ኮላ : ፋብሪካ : አጠገብ : በሚገኘው : መንገድ : ላይ : ታክሲውን : በዝናብ : ውስጥ : እየነዳ : ሳለ ፤ በአንድ : መንገድ : መሀል : ወድቆ : በነበረ : ሰው : ላይ : ሄደበት ። ይህንን : ሰው : መኪናው : በግምት : ርቀቱ : አምስት : ኪሎ : ሜትር : በሆነ : መንገድ : ላይ : ንትቶታል ። ሰውዬው : ከመኪናው : ስር : መኖሩ : የታወቀው : ተከሳሹ : ቤንዚን : ለመሙላት : አንድ : ቤንዚን : ማደያ : አጠገብ : መኪናውን : ባቆመበት : ጊዜ : ነው ። ሰውየውን : ከመኪናው : ስር : ለማ ላቀቅና : ለማውጣት : መኪናውን : (ፈያት : ፩ሺ፩፻) : ወደ : ላይ : ማንሳት : አስፈ ልኅ : ነበር ። የሰውየው : አካል : በጣም : ከመግጣጠቡ : የተነሳ ፤ በመጀመሪያ : ጾታ ውን : ለመለየት : አልተቻለም : ነበር ።

113. ፕ. ሎጎዝ ፤ ከላይ : በማስታወሻ : ፴ ፤ ገጽ : ፳፮ ፤ ላይ : የተገለጸ : ጽሑፍ ። የተተረጎመው : በሎውንስ ቴን : መጽሐፍ : ውስጥ : ነው ፤ ከላይ : በማስታወሻ : ፴ ፤ ገጽ : ፻፵፫ ፤ ላይ : ተመልከት(ች) ።

114. አዲስ : አበባ : ከፍተኛ : ፍርድ : ቤት ፤ ፲፱፻፳፩ ፤ የወንጀል : ክስ : ቁ. ፭፻፶፫/፶፮ (ያልታተመ) ። ክሱን : ለጸሐፊው : ከአማርኛ : የተረጎሙት : በሕግ : ፋኩልቲ : የ፬ኛ : ዓመት : ተማሪዎች :— አቶ : ጳውሎስ : ተስፋ : ጊዮርጊስኛ : አቶ : አብዱል : ዊሲ : ዩሱፍ : ሲሆኑ ፤ ሁለቱም : የተረጎሙት : ለየብቻ : ነበር ። በሁለቱ : ትርጉሞች : መካከል : ብዙ : ልዩነት : አልታየም ። ክሱን : ከአዲስ : አበባ : ከፍተኛ : ፍርድ : ቤት : መዝገብ : ውስጥ : ያገኘው : አቶ : ጳውሎስ : ነበር ።

115. በቁ. ፻፲፱(፩) መሠረት ፤ ክሱን : የሚመረምረው : ፍርድ : ቤት : የቀረበውን : የክስ : ቃል : በትዕዛዝ : ሊያስለውጥ : ይችላል ። ይህም : የሚሆነው ፤ “ተከሳሹን : ፍርድ : ቤት : ያስቀረበው : ክስ : ትልቅ : ስሕተት : ያለበት : ከሆነ ፤ ወይም : እንዳንድ : መቅረት : የሌለባቸውን : ነገሮች : አስቀርቶ : እንደሆነ : ነው : . . . ” ይህንን : ፍርድ : ቤቱ : የተሰጠውን : ሥልጣን : በይባልጥ : የሚገልጸው : ቁ. ፻፳(፫) ሲሆን ፤ እርሱም : “የክርክሩ : መቀጠል ፤ ተከሳሹ : የሚያቀርበውን : መከላከያ : ወዲያውኑ : የሚያደና ቅፍበት : መሰሉ : ከታየ . . . ” ፍርድ : ቤቱ : ክርክሩ : እንዲቆም : ማዘዝ : አለበት : ይላል ።

ተከሳሹ ፡ በመንገድ ፡ ላይ ፡ የወደቀ ፡ ሰው ፡ አይቼ ፡ ነበር ፤ ግን ፡ መኪናዬን ፡ ያላቆምኩት ፡ “በላዩ ፡ ላይ ፡ መንዳት ፡ (መሄድ) ፡ ስለነበረብኝ ፡ ነው” ፡ ሲል ፡ ለሁለቱም ፡ የፖሊስ ፡ ምስክሮች ፡ አንዴ ፡ ፖሊስ ፡ ጣቢያ ፡ አንዴም ፡ ቤንዚን ፡ ማደያው ፡ ላይ ፡ የእምነት ፡ ቃሉን ፡ ሰጥቶ ፡ ነበር ። “መኪናዬን ፡ ካቆምኩ ፡ ሰውየውን ፡ ገድለሁል ፡ በመባል ፡ እወነጀላለሁ ፡ የሚል ፡ ፍርሃት ፡ አድርገዎት ፡ ነበር” ። በተጨማሪም ፡ በሰውየው ፡ ላይ ፡ ከሄድኩበት ፡ በኋላ ፡ ከመኪናዬ ፡ ስር ፡ ‘ድምጽ’ ፡ ሰምቼ ፡ ነበር ፡ ሲል ፡ አምኗል ። ይሰማኝ ፡ የነበረው ፡ ድምጽ ፡ ከመንገዱ ፡ አባጣ ፡ ጎርባጣነት ፡ የተነሳ ፡ ስለመሰለኝ ፡ መኪናዬን ፡ አላቆምኩም ፡ ነበር ፡ ሲል ፡ ለአንደኛው ፡ ምስክር ፡ ነግሮት ፡ ነበር ፡ “ላቆም ፡ ያልቻልኩበት ፡ ምክንያት ፡ ዝናብ ፡ ይጥል ፡ ስለነበር ፡ ነው” ፤ ከዚህም ፡ ሌላ ፡ ለድምጹ ፡ ምክንያት ፡ የሆነው ፡ “በጎማው ፡ ላይ ፡ የደረሰ ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ብልሽት” ፡ ይሆናል ፡ ብዬ ፡ አስቤ ፡ ነበር ፡ ሲል ፡ ለሁለተኛው ፡ ምስክር ፡ ፖሊስ ፡ ጣቢያው ፡ ውስጥ ፡ ነግሮታል ።

ሦስተኛው ፡ የፖሊስ ፡ ምስክር ፡ ተከሳሹ ፡ ሰውየውን ፡ ገጭቼዋለሁ ፡ ብሎ ፡ ነግሮኛል ፡ ሲል ፡ መስክሯል ። ተከሳሹ ፡ “አንድ ፡ ድንጋይ ፡ መትቼ ፡ ስለነበረኛ” ፡ መንገዱም ፡ አባጣ ፡ ጎርባጣ ፡ ስለሆነ ፤ ከመኪናዬ ፡ ስር ፡ ድምፅ ፡ የሚሰማው ፡ በዚህ ፡ ምክንያት ፡ መሰሎኝ ፡ ነበር ፡ ሲል ፡ ክርክሩን ፡ አቅርቧል ። ተከሳሹ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ ሁሉንም ፡ ነገር ፡ ክዶ ፡ ተናግሯል ። በማንም ፡ ላይ ፡ አልነዳሁም ፡ ደግሞም ፡ ከመኪናዬ ፡ ሥር ፡ ምንም ፡ ድምፅ ፡ አልሰማሁም ፡ ብሏል ። ከቤንዚን ፡ ማደያው ፡ እንደደረሰ ፡ ሰው ፡ መገኘቱን ፡ አምኗል ፤ ነገር ፡ ግን ፡ ሰውየው ፡ መሬቱ ፡ ላይ ፡ ተጋድሞ ፡ ነበር ፡ እንጂ ፡ ከመኪናዬ ፡ ጋር ፡ አልተያያዘም ፡ (አልተጣበቀም) ፡ ነበር ፡ ሲል ፡ ጠይቋል ። ተከሳሹ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ የሰጠውን ፡ መግለጫ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሳይቀበል ፤ ተከሳሹ ፤ መንገዱ ፡ ላይ ፡ ወድቆ ፡ በነበረ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ ነድቼአለሁ ፡ (ሄጂ በታለሁ) ፡ እንጂ ፡ ሰው ፡ አልገጨሁም ፡ ብሎ ፡ ያቀረበውን ፡ ክርክር ፡ አምኖ ፡ ተቀብሎታል ።

በቀለ ፤ አውቀህ ፡ ሰው ፡ ገድለህል ፡ በመባል ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፻፳፫ ፡ መሠረት ፡ ተፈርዶበታል ። ስለ ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንቼዋሊስ ፡ ያለውን ፡ ጥያቄ ፡ ወደጎን ፡ እንተወውና ፤ በዚህ ፡ ፍርድ ፡ ውስጥ ፡ ከባድ ፡ ጉድለት ፡ አለ ። ተከሳሹ ፡ መንገድ ፡ ላይ ፡ ተጋድሞ ፡ በነበረው ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ መኪና ፡ ባስኬደበት ፡ ወቅት ፡ ሰውየው ፡ በሕይወት ፡ ነበር ፡ የሚል ፡ ምንም ፡ የቀረበ ፡ ማስረጃ ፡ የለም ። ሐኪሙ ፡ እንደገለጸው ፤ በሚቼ ፡ ላይ ፡ ከነበሩት ፡ ከባድ ፡ ቁስሎች ፡ ማንኛውም ፡ አንዱ ፡ ቁስል ፡ የሞት ፡ አደጋ ፡ ለማምጣት ፡ የሚችል ፡ ሲሆን ፤ ከነዚህ ፡ ቁስሎች ፡ ውስጥ ፡ ማንኛውም ፡ አንዱ ፤ ተከሳሽ ፡ በሚች ፡ ላይ ፡ ከመሄዱና ፡ ሳይጎትተው ፡ በፊት ፡ ምናልባት ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ መትቶት ፡ ወይም ፡ መኪና ፡ ገጭቶት ፡ ከሆነ ፤ ከዚህ ፡ የተነሳ ፡ ሊደርስ ፡ የሚችል ፡ ቁስል ፡ ነው ። ሚቼ ፡ ምናልባት ፡ በዱላ ፡ ተደብድቦ ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ መንገዱ ፡ ላይ ፡ ተጥሎ ፡ ይሆናል ። ስለዚህ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፬ ፡ በሚፈልገው ፡ መሠረት ፤ አቃቤ ፡ ሕጉ ፡ የተከሳሹ ፡ ድርጊት ፡ ለሚቼ ፡ ሞት ፡ ምክንያት ፡ ሆኗል ፡ የሚል ፡ ማስረጃ ፡ ለማቅረብ ፡ አልቻለም ።¹¹⁶ ለፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የቀረበውን ፡ ማስረጃ ፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፤ በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ በአግባብ ፡ ሊቀርብ ፡ ይችላል ፡ የነበረው ፡ ክስ ፡ አንቀጽ ፡

116. በላዩ ፡ ላይ ፡ መኪና ፡ በተነዳበት ፡ ወቅት ፡ ሰውየው ፡ በሕይወት ፡ ነበር ፡ የሚል ፡ ማስረጃ ፡ መቅረብ ፡ የነበረበት ፤ ተከሳሹ ፡ በላዩ ፡ ላይ ፡ ሳይሄድበት ፡ በፊት ፡ ሲነቃነቅ ፡ ወይም ፡ ድምፅ ፡ ሲያሰማ ፡ እይተናል ፡ ወይም ፡ ሰምተናል ፤ ወይም ፡ ደግሞ ፡ በተዳጠበት ፡ ወቅት ፡ ድምፅ ፡ ሲያሰማ ፡ ነበር ፡ ከሚሉ ፡ ምስክሮች ፡ ነበር ።

፬፻፹፯ : ውስጥ : በተጠቀሰው : “የሙታንን : ሰላምና : ክብር : መንካት” : በሚለው : ነበር ፤ ለዚሁም ፤ በዚሁ : አንቀጽ : ውስጥ : በንዑስ : ቁጥር : (፩) : (ለ) : እንደተገለጸው : መነተቱ : “በአካሉ : ላይ : መቆራረጥን” : ያስከተለ : ለመሆኑ : ጥርጥር ፤ የለውም ።¹¹⁷

የሆነ ፣ ሆኖ ፣ እዚህ ፣ ልንነጋገርበት ፣ ለረገጥነው ፣ ነገር ፣ ስንል ፣ ያልቀረበው ፣ ማስረጃ ፣ ቀርቦ ፣ ነበር ፣ በሚል ፣ ግምት ፣ ተከሳሹ ፣ የነበረው ፣ የአእምሮ ፣ ዝንባሌ ፣ (አስተሳሰብ) ፣ እንዴት ፣ ነበር ፣ ወደሚለው ፣ ጥያቄ ፣ ማለፍ ፣ እንችላለን ። ለዚህ ፣ ጥያቄ ፣ አቃቤ ፣ ሕጉ ፣ የነበረው ፣ መከራከሪያ ፣ ተከሳሹ ፣ ቸልተኛና ፣ ቸልተኛነቱም ፣ ከባድ ፣ ነበር ፣ የሚለው ፣ ብቻ ፣ ነው ። ከፍተኛው ፣ ፍርድ ፣ ቤት ፣ ያለው ፣ ግልጽ ፣ ነበር ፣ ፍርድ ፣ ቤቱ ፣ “ካቆምኩ ፣ በረጸምኩት ፣ ድርጊት ፣ እጠየቅበታለሁ ፣ በሚል ፣ ፍራቻ ፣ በሰው ፣ ላይ ፣ መኪና ፣ መንዳት ፣ ትልቅ ፣ ጥፋት ፣ ነው” ። ብሏል ። ፍርድ ፣ ቤቱ ፣ አስተያየቱን ፣ በመቀጠል ፣ ተከሳሹ ፣ “መንገድ ፣ ላይ ፣ ወድቆ ፣ በነበረ ፣ ሰው ፣ ላይ ፣ መንዳቱን ፣ እያወቀና ፣ ከመኪናው ፣ ሥር ፣ ድምፅ ፣ እየሰማ ፣ ... መኪናውን ፣ አቁሞ ፣ ከሥሩ ፣ ምን ፣ እንዳለ ፣ ባለመመልከቱ ፣ ይህም ፣ ትልቅ ፣ ጥፋት ፣ ነበር” ። ብሏል ።

ፍርድ ፣ ቤቱ ፣ ተከሳሹ ፣ በእርግጥ ፣ የሞት ፣ አደጋ ፣ እንዲመጣ ፣ ፈልጎ ፣ ነበር ፣ ሳይል ፣ ተከሳሹን ፣ አውቀህ ፣ ሰው ፣ ገድለሃል ፣ በማለት ፣ በአንቀጽ ፣ ፮፻፳፫ ፣ መሠረት ፣ የፈረደበት ፣ ምናልባት ፣ (ስለ ፣ ዶሎስ ፣ ኤቬንጅዋሊስ ፣ የሚያወራውን ፣ ክፍል) ፣ ማለትም ፣ አንቀጽ ፣ ፱፮ ፣ (፩) ፣ ሁለተኛውን ፣ አዲስ ፣ መስመር ፣ አስቦ ፣ ይሆናል ።¹¹⁸ እንደዚህ ፣ ከሆነ ፣ ግን ፣ ፍርድ ፣ ቤቱ ፣ ይህንን ፣ ድንጋጌ ፣ የተጠቀመበት ፣ በሰህተት ፣ ነው ። ተከሳሹ ፣ በላይ ፣ ላይ ፣ ከመንዳቱ ፣ በፊት ፣ ሰውየው ፣ መንገዱ ፣ ላይ ፣ መውደቁን ፣ አይቺ ፣ ነበር ፣ ሲል ፣ ማመኑ ፣ ለነበረው ፣ የዶሎስ ፣ ኤቬንጅዋሊስ ፣ አስተሳሰብ ፣ ማረጋገጫ ፣ ይሆናል ። ይህ ፣ በአንቀጽ ፣ ፱፮ ፣ (፩) ፣ ሁለተኛው ፣ አዲስ ፣ መስመር ፣ ውስጥ ፣ የተጠቀሰውን ፣ “ይህ ፣ ሥራው ፣ በወንጀል ፣ ቅጣትን ፣ እንደሚያመጣበት ፣ እየተረዳ ፣” የሚለውን ፣ ተከሳሹ ፣ የሚሠራውን ፣ ያውቅ ፣ እንደነበር ፣ የሚገልጽ ፣ ነው ። ተከሳሹ ፣ በመንገድ ፣ ላይ ፣ የወደቀ ፣ ሰው ፣ መኖሩን ፣ ሲያይ ፣ ምናልባት ፣ አልሞተ ፣ ይሆናልና ፣ በላይ ፣ ላይ ፣ ከነዳሁበት ፣ ይሞት ፣ ይሆናል ፣ ብሎ ፣ ማሰብ ፣ ነበረበት ፣ ይህ ፣ የዶሎስ ፣ ኤቬንጅዋሊስ ፣ ክስ ፣ ሲቀርብ ፣ ሁለተኛው ፣ ማድረግ ፣ የሚገባን ፣ ነገር ፣ ያልነው ፣ ነው ። የሆነ ፣ ሆኖ ፣ ሦስተኛው ፣ ማድረግ ፣ የሚገባን ፣ ነገር ፣ ባልነው ፣ መሠረት ፣ ተከሳሹ ፣ በሰውየው ፣ ላይ ፣ የነዳበት ፣ ሊገድለው ፣ ፈልጎ ፣ ነው ፣ ለማለት ፣ በቂ ፣ ማስረጃ ፣ አለ ፣ ወይ ?

117. የወንጀለኛ ፣ መቅጫ ፣ ሕግ ፣ ቁ. ፬፻፹፯ ፣ በከፊል ፣ እንዲህ ፣ ይላል ። — “(፩) ማንም ፣ ሰው ፣ .. (ለ) አንድ ፣ ሙት ፣ ሰው ፣ ያረፈበትን ፣ ቦታ ፣ የሚደፍር ፣ የሚያረክስ ፣ የመቃብሩን ፣ ሐውልት ፣ የሚያፈርስ ፣ ወይም ፣ የሚያረክስ ፣ ወይም ፣ የተቀበረውን ፣ ወይም ፣ ያልተቀበረውን ፣ ምውት ፣ ሰው ፣ ያረከሰ ፣ ወይም ፣ አካሉን ፣ የቆራረጠ ፣ እንደሆነ ፣ .. በእሥራት ፣ ወይም ፣ በገንዘብ ፣ መቀጮ ፣ ይተጣል ።” ከዚህ ፣ በፊት ፣ እንደተገለጸው ፣ (ከላይ ፣ በማስታወሻ ፣ ፲፪ና ፣ ፲፫ ፣ ላይ ፣ የተጻፈውን ፣ ተመልከት(ች) ። ምንም ፣ እንኳን ፣ በቁጥሩ ፣ ውስጥ ፣ አውቆ ፣ ማድረግ ፣ (እንጥንሽን) ፣ የሚለው ፣ ቃል ፣ የሌለ ፣ ቢሆንም ፣ ይህ ፣ ቁጥር ፣ የሚቀጣው ፣ አውቆ ፣ ወይም ፣ ሆነ ፣ ብሎ ፣ የሚደረግን ፣ ድርጊት ፣ ነው ።

118. በበቀለ ፣ ክስ ፣ ላይ ፣ ውሳኔ ፣ ያሳለፈው ፣ ፍርድ ፣ ቤት ፣ ቀጥሎ ፣ በምንነጋገርበት ፣ በመከሪያ ፣ ክስ ፣ ላይ ፣ ውሳኔ ፣ እንዳሳለፈው ፣ ፍርድ ፣ ቤት ፣ ቁ. ፮፻፳፫ ፣ የጠቀሰው ፣ ቁጥሩ ፣ የሚቀጣው ፣ አውቆ ፣ የሚደረግ ፣ ድርጊት ፣ ብቻ ፣ መሆኑን ፣ ባለመረዳት ፣ ነው ። ሆኖም ፣ ይህ ፣ የሚመስል ፣ ነገር ፣ አይደለም ፣ ይህንንም ፣ ከላይ ፣ የተጠቀሰው ፣ ፍርድ ፣ ቤቱ ፣ የተናገረው ፣ ቃልና ፣ ክስ ፣ በቸልተኝነት ፣ ሰው ፣ መግደል ፣ ከሚለው ፣ ከቁ. ፮፻፳፮ ፣ ወደ ፣ ቁ. ፮፻፳፫ ፣ መለወጥ ፣ አለበት ፣ ሲል ፣ ፍርድ ፣ ቤቱ ፣ በግልጽ ፣ ያዘዘው ፣ ትዕዛዝ ፣ ያሳያል ።

በክሱ፡ ውስጥ፡ የቀረበው፡ ማስረጃ፡ እንደዚህ፡ ዓይነት፡ አስተሳሰብ፡ መኖሩን፡ አያረጋግጥም፡ በመንገድ፡ ላይ፡ ወድቆ፡ የነበረው፡ ሰው፡ ሕይወት፡ ነበረው፡ የሚለው፡ ግምት፡ ከፍተኛ፡ ስለነበር፤ የማስረጃ፡ ክፍል፡ (መ)፤ ተከሳሹ፡ በላይ፡ ላይ፡ በነዳበት፡ ወቅት፡ መሞቱን፡ ፈልጎ፡ ነበር፡ ለሚለው፡ ማስረጃ፡ ይሆናል። ሆኖም፡ ይህ፡ እውነት፡ ሊሆን፡ የሚችለው፤ በቀለ፡ ሰውዬውን፡ ለማዳን፡ ሲችል፡ ዝም፡ ብሎ፡ በላይ፡ ላይ፡ ነድቶበት፡ እንደሆነ፡ ብቻ፡ ነው። “በላይ፡ ላይ፡ መንዳት፡ ስለነበረብኝ”፡ ነው፡ ሲል፡ ለፖሊሱ፡ የተናገረው፡ ንግግር፡ በዚህ፡ አከራካሪ፡ ጉዳይ፡ ላይ፡ ከፍተኛ፡ ጥርጣሬ፡ ያሳድራል። ይህ፡ ንግግር፡ ተከሳሹ፡ ሰውየውን፡ ሊያድነው፡ አልቻለም፡ ነበር፡ የሚል፡ ይመስላል። ጊዜው፡ በመጨለሙና፡ (ማለት፡ ከምሽቱ፡ ፪፡ ሰዓት፡ ከ፴)፡ ዝናም፡ “በጣም፡ ይጥል”፡ ስለነበር፤ ይህ፡ ነገር፡ እውነት፡ አይሆንም፡ ለማለት፡ አይቻልም። በማስረጃ፡ ክፍል፡ (ሐ)፡ መሠረት፡ ከተከሳሹ፡ የተፈለገው፤ ሰውየውን፡ ለማዳን፡ እችል፡ ነበር፤ ግን፡ ለማዳን፡ አልተጨነቅሁም፡ የሚል፡ የእምነት፡ ቃል፡ ነው። እንደዚህ፡ ያለ፡ የእምነት፡ ቃል፡ ባለመኖሩ፤ በዶሉስ፡ ኤቬንቹዋሊስ፡ ሰው፡ ገድለሃል፡ ብሎ፡ መኖሪድ፡ አይቻልም።¹¹⁹

ከዚህም፡ ሌላ፡ በቀለ፡ ሊደርስበት፡ የፈለገው፡ ግብ፡ ወይም፡ የተገፋፋበት፡ ነገር፡ ምን፡ ነበር? ለዚህ፡ ጥያቄ፡ ያለን፡ መልስ፡ “መኪናዬን፡ ካቆምኩ፡ ሰውየውን፡ ገድለሃል፡ በመባል፡ እወነጀላለሁ፡ የሚል፡ ፍርሃት፡ አድሮብኝ፡ ነበር”፡ ሲል ራሱ፡ የተናገረው፡ ንግግር፡ ነው። ይህ፡ ተቀባይነት፡ የሌለው፡ አስተሳሰብ፡ ሲሆን፤ ሰውን፡ ለመግደል፡ እስከመገፋፋት፡ የሚያደርስ፡ ነውን? ይህ፡ እንዲያውም፡ በሰው፡ ላይ፡ ከነዱ፡ በኋላ፡ መኪናውን፡ ላለማቆም፡ የሚገፋፋ፡ ይመስላል፤ ይህም፡ “በላይ ላይ፡ መንዳት፡ ስለነበረብኝ፡ ነው”፡ ሲል፡ በተናገረው፡ ንግግር፡ የሚደገፍ፡ ትርጓሜ፡ ነው።

በመጨረሻም፤ ተከሳሹ፡ ከመኪናው፡ ሥር፡ ድምጽ፡ ቢሰማውም፤ ሚቹን፡ እየጎተተ፡ መኪና፡ መንዳቱን፡ ቀጥሏል፡ የሚል፡ ማስረጃ፡ አለ። ይህ፡ በ(ለ)፡ የማስረጃ፡ ክፍል፡ ውስጥ፡ የሚገባ፡ ይመስላል፤ ይኸውም፡ “(ድርጊቱን፡ የፈጸመው፡ ሰው)፡ (ሞት)፡ እንዲመጣ፡ የነበረውን፡ የፈቃደኝነት፡ መንፈስ፡ የሚያሳይ”፡ ድርጊት፡ መሆኑ፡ ነው። ሆኖም፡ ብንመረምረው፡ ማስረጃው፡ አጠራጣሪ፡ ነው። ተከሳሹ፡ ከመኪናዬ፡ ስር፡ ይሰማ፡ የነበረው፡ ድምጽ፡ “መንገዱ፡ አባጣ፡ ጎርባጣ፡ ስለሆነ”፤ ጎማው፡ ስለተበላሸ፡ ወይም፡ “ድንጋይ፡ ስለገጨሁ”፡ ነው፡ ብሎ፡ ያቀረበው፡ መከላከያ፡ አለ። ለሦስቱ፡ ምስክሮች፡ ሦስት፡ የተለያዩ፡ መግለጫዎችን፡ በመስጠቱ፤ የመግለጫዎቹ፡ እርግጠኛነት፡ ትንሽ፡ የሚያጠራጥር፡ ቢሆንም፤ የጠየቃቸውን፡ ጥያቄዎች፡ ዋጋ፡ የሚያሳጣቸው፡ አይሆንም። የሚያስከትሉት፡ ጥርጣሬና፡ የሚፈጥሩት፡ ቅራኔ፡ እውነተኛ፡ ማረጋገጫዎችን፡ ቦታ፡ አያሳጧቸውም።¹²⁰

119. በቀለ፡ መኪናውን፡ ይነዳበት፡ ስለነበረው፡ ፍጥነት፤ የመንገዱ፡ ሁኔታ፡ የቱን፡ ያህል፡ መጥፎ፡ እንደነበር፤ መንገዱ፡ መብራት፡ እንደነበረውና፡ እንዳልነበረው፤ ወዘተ፡ ለነዚህ፡ ሁሉ፡ በቀረበው፡ ማስረጃ፡ መሠረት፡ ከአድቨርተንት፡ ኔግሊጂንስ፡ የተነሳ፡ ነፍስ፡ ገድለህል፡ ለማለት፡ እንኳን፡ አስቸጋሪ፡ ይሆን፡ ነበር።

120. ይህ፤ በሌላው፡ ቢቀር፡ በኮመን፡ ሎው፡ መሠረት፡ እውነት፡ ነው። ይኸውም፡ የሐሰት፡ ወሪ፤ የፈጠራ፡ ወሪ፡ ወዘተ፡ በትንሹ፡ ሊጠቅሙ፡ የሚችሉት፤ ሐሰት፡ የተናገረው፡ ወይም፡ ፈጥሮ፡ ያወራው፡ ሰው፡ ያቀረበውን፡ ሌላ፡ ማስረጃ፡ ዋጋ፡ ለማሳጣት፡ መቃወሚያ፡ በመሆን፡ ነው። ጄ፡ ኤች፡ ዊግጥር፤ ኤቪደንስ፡ (፫ኛ፡ እትም፤ ቦስተን፤ ሊትል፡ ብራውን፡ ኤንድ፡ ካምፓኒ፤ ፲፱፻፶፬)፤ ቮልዩም፡ ፪፤ ገጽ፡ ፻፳፭—፻፳፭፤ ኤስ፡ ሳርካር፤ ሎው፡ ኦፍ፡ ኤቪደንስ፡ (፲፩ኛ፡ እትም፤ ካልክታ፤ ኤስ. ሲ. ሳርካር፡ ኤንድ፡ ሳንስ፡ ፲፱፻፷፭)፤ ገጽ፡ ፵፱—፶፱።

ከዚህም ፡ በላይ ፡ በቀለ ፡ ከሥሩ ፡ የሚጎትተው ፡ ነገር ፡ የሞተ ፡ ሰው ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ፡ ብሎ ፡ በያሱብ ፡ ኖሮ ፡ መኪናውን ፡ ወደ ፡ ቤንዚን ፡ ማደያው ፡ ይወስድ ፡ ነበርን ፡ ?

በቀለ ፡ ይጎትት ፡ የነበረው ፡ ነገር ፡ ሰው ፡ መሆኑን ፡ በእርግጥ ፡ አውቆ ፡ ቢሆን ፡ ወይም ፡ ይህንን ፡ አምኖ ፡ የተቀበለው ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፤ ይህ ፡ በሰውዬው ፡ ላይ ፡ የሞት ፡ አደጋ ፡ እንዲደርስ ፡ የነበረውን ፡ የፈቃደኛነት ፡ መንፈስ ፡ ያሳይ ፡ ነበር ፡ ወይ? ምናልባት ፡ በጣም ፡ የሚመስል ፡ ነገር ፡ ቢኖር ፡ ድምጹ ፡ በተሰማበት ፡ ወቅት ፡ ከመኪናው ፡ ሥር ፡ ይጎተት ፡ የነበረው ፡ ሰው ፡ ሕይወት ፡ ያለፈ ፡ መሆኑና ፡ ይህንንም ፡ በቀለ ፡ ያወቀ ፡ መሆኑ ፡ ነው ። ስለዚህ ፡ ምናልባት ፡ የሰውየው ፡ አካል ፡ ከመኪናው ፡ ላይ ፡ ይላቀቃል ፡ በሚል ፡ ተስፋ ፡ ለጅ ፡ ኪሎ ፡ ሜትር ፡ መንዳቱን ፡ መቀጠሉ ፡ ሊያሳይ ፡ የሚችለው ፡ ነገር ፡ ቢኖር ፤ በሌላ ፡ ሰው ፡ ተድጦ ፡ ሞቷል ፡ የተባለን ፡ ሰው ፡ አካል ፡ ለመቆራረጥ ፡ የነበረውን ፡ የፈቃደኛነት ፡ መንፈስ ፡ ብቻ ፡ እንጂ ፤ በዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ሰው ፡ ለመግደል ፡ የነበረውን ፡ አስተሳሰብ ፡ አያሳይም ።¹²¹

ስለዚህ ፡ የቀረበው ፡ ማስረጃ ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ነፍስ ፡ የመግደል ፡ ወንጀል ፡ ተፈጽሟል ፡ ለማለት ፡ ከሚያስፈልገው ፡ ከፍተኛ ፡ የሆነ ፡ የማረጋገጫ ፡ ልክ ፡ በጣም ፡ ያነሰ ፡ ነው ። አሁንም ፡ እንደገና ፡ ሚቹን ፡ ለሞት ፡ ያበቃው ፡ የርሱ ፡ ድርጊት ፡ ነው ፡ እንበልጥ ፡ በቀለ ፡ ሊፈረድበት ፡ የሚችለው ፤ በቢዛ ፤ በአድቨርተንት ፡ ኔግሊጂንስ ፡ በሰው ፡ ሕይወት ፡ ላይ ፡ የሞት ፡ አደጋ ፡ አድርሰሃል ፡ በመባል ፡ ነበር ።¹²²

ምስተኛው ፡ የምንነጋገርበት ፡ የነፍስ ፡ መግደል ፡ ክስ ፡ እንደ ፡ አውሮፓውያን ፡ አቆጣጠር ፡ በ፲፱፻፷፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የጂማው ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ውሳኔ ፡ የሰጠ በት ፡ ከሳሽ ፡ አቃቤ ፡ ሕግ ፡ ተከሳሽ ፡ መከሪያ ፡ ያዩ ።¹²³ የሆነበት ፡ ክስ ፡ ነው ። በዚህ ፡ ክስ ፡ ውስጥ ፡ የማያከራክረው ፡ ማስረጃ ፡ ተከሳሹ ፡ ወደ ፡ ሚቹ ፡ ጦሩን ፡ በመወርወር ፡ ወግቶ ፡ የገደለው ፡ መሆኑ ፡ ነው ። በዚያን ፡ ጊዜ ፡ ሚቶ ፡ ከተከሳሽ ፡ የባቄላ ፡ እርሻ ፡ ውስጥ ፡ ባቄላ ፡ በመንቀል ፡ ላይ ፡ ነበር ። ተከሳሽ ፡ ሚቹን ፡ በገደለበት ፡ ወቅት ፡ ስለ ነበረው ፡ አስተያየት ፡ የቀረበው ፡ ማስረጃ ፡ እንደሚከተለው ፡ ነበር ፡- ተከሳሽ ፡ ዋሴ ፡ ባዩ ፡ ከተባለች ፡ ሴት ፡ የጨኸት ፡ ድምፅ ፡ በሰማበት ፡ ወቅት ፡ እቤቱ ፡ ውስጥ ፡ ነበር ። ተከሳሹ ፡ ለፖሊስ ፡ በሰጠው ፡ ቃል ፡ መሠረት ፡ “አንድ ፡ ነገር ፡ ባቄላው ፡ እርሻ ፡ ውስጥ ፡ ገብቷል ፡ ብላ” ፡ ተጣራች ፤ “ግን ፡ እንስሳ ፡ (አውሬ) ፡ ወይም ፡ ሌላ ፡ ነገር ፡ መሆኑን ፡ አላወቀችም ፡ ነበር ።” ተከሳሹ ፡ ለፖሊስ ፡ በሰጠው ፡ ተጨማሪ ፡ ቃል ፤ ከዋሴ ፡ ባዩ ፡ ጨኸት ፡ በኋላ ፡ ጦሬን ፡ ይዤ ፡ እየሮጥኩ ፡ ወደ ፡ እርሻው ፡ ቦታ ፡ ሄጄ ፡ ነበር ፡ ብሏል ። ጦሬን ፡ የወረወርኩበት ፡ ነገር ፡ “እንስሳ ፡ ይሁን ፡ ሰው ፡ ለመለየት ፡ አልቻልኩም ፡ ነበር” ፡ ሲል ፡ ለፖሊሱ ፡ ተናግሯል ። ሚቹን ፡ የወጋሁት ፡ “እንስሳ ፡ ስለመሰለኝ ፡ ነው” ፤ ሲል ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ውስጥ ፡ ተናግሯል ። በኋላም ፡

121. በቀለ ፡ ሰው ፡ ይጎትት ፡ እንደነበር ፡ ስለማወቁ ፡ ወይም ፡ አውቅ ፡ ነበር ፡ ለማለቱ ፡ ማስረጃ ፡ ማቅረብ ፡ ቢቻል ፡ ኖሮ ፤ ሰውዬው ፡ ከመኪናዩ ፡ ላይ ፡ ይላቀቃል ፡ በሚል ፡ እምነት ፡ መንዳቱን ፡ መቀጠሉ ፤ በቁ. ፱፻፹፮ (ለ) መሠረት ፡ የሰውዬውን ፡ አካል ፡ “ለመቆራረጥ” ፡ ሲል ፡ አውቆ ፡ ያደረገው ፡ ነው ፡ ለማለት ፡ ይቻል ፡ ነበር ። (ከላይ ፡ ከማስታወሻ ፡ ፻፲፮ ፡ ውስጥ ፡ የተጻፈውን ፡ ተመልከት(ች) ። በቀለ ፤ ሚቹን ፡ ለጅ ፡ ኪሎ ፡ ሜትር ፡ መጎተቱ ፡ የሚያስከትለው ፡ ውጤት ፡ ምን ፡ እንደሚሆን ፡ አልተገነዘብኩም ፡ ነበር ፡ ብሎ ፡ ሊከራከር ፡ መቻሉ ፡ ያጠራጥራል ።

122. ክሱ ፡ በያዘው ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ መሠረት ፤ በአድቨርተንት ፡ ኔግሊጂንስ ፡ ሰው ፡ ገድለሃል ፡ ብሎ ፡ መፍረጹ ፡ አስቸጋሪ ፡ ይሆን ፡ ነበር ። ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፲፱ ፡ ላይ ፡ የተጻፈውን ፡ ተመልከት(ች) ።

123. ጅማ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤ ፲፱፻፷፮ ፤ የወንጀል ፡ ክስ ፡ ቁጥር ፡ ፻፶፩/፶፯ ፤ ሳፕሊመንታሪ ፡ ማቴሪያ ልስ ፡ አን ፡ ፔናል ፡ ሎው ፡ በሚለው ፡ የፒ. ስትራውስ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የተተረጎመ ፤ (፲፱፻፷፮—፷፱ ያልታተመ ፤ ቀ. ኃ. ሥ. ዩኒቨርሲቲ ፤ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቤተ ፡ መጻሕፍት) ።

ፍርድ፡ ቤት፡ ውስጥ፡ በሰጠው፡ ቃል ፤ ያም፡ ሆነ፡ ይህ፡ “ጨለማ፡ ስለነበር፡ ስር ቆቱን፡ ይፈጽም፡ የነበረው፡ እንስሳ፡ ወይም፡ ሰው፡ መሆኑን፡ ለመለየት፡ አልቻልኩም፡ ነበር”፡ ሲል፡ ለፖሊሱ፡ የሰጠውን፡ ቃል፡ በድጋሚ፡ ተናግሮታል። በተጨማሪም፡ ለፖሊሱ፡ ሲናገር ፤ ጦሩን፡ ከመወርወሬ፡ በፊት፡ ምንም፡ ይሁን፡ ብቻ ፤ “የባቄላ፡ እስር፡ ተሸክሞ፡ ሊሄድ”፡ ያለ፡ ነገር፡ ተመልክቼ፡ ነበር፡ ብሏል። ሌላው፡ ማስረጃ፡ ደግሞ፡ ተከሳሹና፡ ሟቹ፡ ጎረቤቶች፡ ነበሩ ፤ በመካከላቸውም፡ ምንም፡ የቆየ፡ ጥል፡ አልነበረም፡ የሚል፡ ነው ።

ከፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ በተከሳሹ፡ ላይ ፡ የፈረደው፡ ሰው፡ ገድለሃል ፡ ብሎ፡ አንቀጽ፡ ፳፻፳፫ን፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፡ ሲሆን ፤ ለአንቀጹ፡ የሰጡት፡ የቸልተኝነትን፡ መግለጫ፡ ነበር ። ስለዚህ፡ አንቀጽ፡ ፳፻፳፫፡ ዐውቆ፡ ማድረግን፡ የሚጠይቅ፡ መሆኑን፡ ችላ ፡ ብለውታል ።¹²⁴ ፍርድ፡ ቤቱ ፤ ተከሳሹ፡ በሟቹ፡ ላይ፡ የሞት ፡ አደጋ ፡ ያስከተለው ፡ “ተገቢ ፡ ጥንቃቄ ፡ ባለማድረግ” ፡ ነው ፡ ብሏል ። ተከሳሹ ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ “የአጋጣሚ ፡ ነገር” ፡ ሆኖበት ፡ ነው ፡ ሲል ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ አንድ ፡ ሌላ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ በሰጠው ፡ ለጋስ ፡ አስተያየት ፡ ውስጥ ፡ ገልጧል ። ስለዚህ ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፻፳፫ ፡ መሠረት ፡ ፍርድ ፡ መስጠቱ ፤ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ለቀረቡለት ፡ ማስረጃዎች ፡ ከሰጠው ፡ ግምት ፡ ጋር ፡ የሚነጻጸር ፡ አይሆንም ። በዚያ ፡ ግምት ፡ መሠረት ፡ ትክክለኛው ፤ በቸልተኝነት ፡ ነፍስ ፡ ስለመግደል ፡ የሚለው ፡ የአንቀጽ ፡ ፳፻፳፮ ፡ ድንጋጌ ፡ ነበር ።

ሆኖም ፡ ተከሳሹ ፡ የነበረውን ፡ የዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ አስተሳሰብ ፡ አቅርቦ ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፻፳፫ ፡ መሠረት ፡ በአግባቡ ፡ ፍርድ ፡ ለመስጠት ፡ የሚያስችል ፡ በቂ ፡ ማስረጃ ፡ ነበር ። ተከሳሹ ፡ ጦሩን ፡ በሚወረውርበት ፡ ወቅት ፡ ይወረውርበት ፡ የነበረው ፡ ነገር ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ እንስሳ ፡ ስለመሆኑ ፡ እርግጠኛ ፡ ያልነበረ ፡ መሆኑን ፡ ለፖሊሱም ፡ ሆነ ፡ ለፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በግልጽ ፡ አምኖ ፡ ተናግሯል ። ይህ ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ ከቀረው ፡ ሌላ ፡ ማስረጃ ፡ ጋር ፡ ተደምሮ ፡ መከሪያን ፡ የሚያስፈርድበት ፡ ነው ።

መከሪያ ፡ የሰጠው ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ የሚያደርገውን ፡ ያውቅ ፡ እንደነበር ፡ ሁለተኛው ፡ ማድረግ ፡ የሚገባን ፡ ነገር ፡ ላልነው ፡ በቂ ፡ ማስረጃ ፡ ሲሆን ፤ ጉዳቱ ፡ እንዲመጣ ፡ ለነበረውም ፡ የፈቃደኝነት ፡ መንፈስ ፡ ሦስተኛው ፡ ማድረግ ፡ የሚገባን ፡ ነገር ፡ ላልነው ፡ ደምበኛ ፡ ማስረጃ ፡ ነው ። ሰው ፡ ይሆን ፡ ይሆናል ፡ ተብሎ ፡ በተጠረጠረ ፡ ነገር ፡ ላይ ፡ ጦር ፡ መወርወር ፡ የዚያን ፡ ሰው ፡ ሕይወት ፡ ለማጥፋት ፡ የነበረውን ፡ የፈቃደኝነት ፡ መንፈስ ፡ በግልጽ ፡ ያሳያል ። በተጨማሪም ፡ መከሪያ ፡ በሰጠው ፡ ሁለተኛ ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ ላይ ፡ “የባቄላ፡ እስር፡ ተሸክሞ፡ ሊሄድ፡ ያለ” ፡ ነገር ፡ ለማየት ፡ ችግሩ ፡ ነበር ፡ ማለቱ ፡ በእርሻው ፡ ላይ ፡ የነበረው ፡ ፍጡር ፡ ሰው ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ጥርጣሬ ፡ ያሳድር ፡ ነበር ። ስለዚህ ፡ በ(መ) ፡ የማስረጃ ፡ ክፍል ፡ መሠረት ፡ ጦሩን ፡ በወረወረበት ፡ ወቅት ፡ ሰው ፡ ለመግደል ፡ ፈልጎ ፡ ነበር ፡ ለሚለው ፡ ተጨማሪ ፡ ማስረጃ ፡ ነው ።

በመጨረሻም ፡ አስፈላጊ ፡ ለሆነ ፡ ግብ ፡ የቀረበ ፡ ማስረጃ ፡ አለን ። ይኸውም ፡ የተከሳሹን ፡ የባቄላ ፡ ተክል ፡ ከነጣቂ ፡ መከላከል ፡ ነው ። ይህንን ፡ ጽሑፍ ፡ የሚያነብ ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ የሆነ ፡ ሰው ፤ እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ግብ ፡ እንደ ፡ መከሪያ ፡ ላለ ፡ ሰው ፡

124. ምንም ፡ እንኳን ፡ ቁ. ፳፻፳፫ ፡ “ሰውን ፡ የሚገድል ፡ ግንኛውም ፡ ሰው” ፡ ብቻ ፡ ቢልም ፤ አውቆ ፡ ወይም ፡ ሆነ ፡ ብሎ ፡ ማድረግን ፡ እንደሚጠይቅ ፡ ሆኖ ፡ መነበብ ፡ አለበት ። ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፲፪ና ፡ ፲፫ ፡ ላይ ፡ የተጻፈውን ፡ ተመልክት(ች) ።

የቱን ፡ ያህል ፡ አስፈላጊ ፡ እንደሆነ ፡ ደህና ፡ አድርጎ ፡ ሊፈርድ ፡ ይችላል ፤ ግን ፡ መከራያን ፡ ሊዘርፍ ፡ የመጣው ፡ ነገር ፡ ሰው ፡ መሆኑ ፡ ቢታወቅም ፡ ኖሮ ፡ እንኳ ፤ መከራያ ፡ ሊገድለው ፡ የነበረው ፡ የፈቃደኝነት ፡ መንፈስ ፤ በክፍል ፡ (ሀ) ፡ ውስጥ ፡ በተገለጸው ፡ መሠረት ፡ ደምበኛ ፡ ማስረጃ ፡ ለመሆን ፡ አስፈላጊነቱ ፡ በቂ ፡ ይመስላል ።¹²⁵

ስለዚህ ፤ በአንቀጽ ፡ ፳፻፳፫ ፡ መሠረት ፡ መከራያ ፡ በማያጠራጥር ፡ ሁኔታ ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ነፍስ ፡ የመግደል ፡ ወንጀል ፡ የፈጸመ ፡ ለመሆኑ ፡ የቀረበው ፡ ማስረጃ ፡ “ግልጽና ፡ ተቀባይነት ፡ ያለው” ።¹²⁶ ነው ።

የእምነት ፡ ቃል ፡ ለማግኘት ፡ ያለው ፡ ችግር ።

ስለ ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ የጻፉ ፡ ሰዎች ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋል ፡ የሚቻል ፡ አይመስለንም ፡ ይላሉ ። ዲን ፡ ፊሊፕ ፡ ግራቨን ፤ እንደጻፈው ፡ “በመሠረቱ ፡ (በዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስና ፡ በአድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ መካከል) ፡ ልዩነት ፡ እንዳለ ፡ ሲታወቅ ፤ ለዚሁም ፡ የሰውዬውን ፡ የአእምሮ ፡ ዝንባሌና ፡ (አስተሳሰብ) ፡ ከድርጊቱ ፡ የተነሳ ፡ የመጣውን ፡ ጉዳት ፡ ለመቃወም ፡ ወይም ፡ ‘ለመቀበል’ ፡ የነበረውን ፡ ስሜት ፡ ለማረጋገጥ ፡ የማይቻል ፡ ስለሚሆን ፤ በማስረጃ ፡ በኩል ፡ ብዙ ፡ የሚያጋጥም ፡ ችግር ፡ አለ”¹²⁷ አሜሪካዊው ፡ ተቺ ፡ ጌርሃርድ ፡ ሙለር ፡ ሲናገሩ ፤ “በዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስና ፡ በ(አድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ) ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ልዩነት ፡ ለማቆየት ፡ የሚደረገው ፡ ጥረት ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውል ፡ የሚችልበትን ፡ መንገድ ፡ ምክንያት ፡ በማድረግ ፤ መጠየቅ ፡ ይኖርበታል ፡ ብለዋል ።”¹²⁸ የሐንስ ፡ አንዴናስ ፡ የተባሉ ፡ የኖርዌይ ፡ አገር ፡ የሕግ ፡ አዋቂ ፤ ከዚህም ፡ አልፈው ፡ “ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ የነበረውን ፡ ሐሳብ ፡ ለማረጋገጥ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ ስለማይቻል ፤ ዶሎስ ፡ ኤቬንጅዋሊስ ፡ ... በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውል ፡ የሚችል ፡ አስፈላጊ ፡ ነገር ፡ አይደለም” ።¹²⁹ ብለዋል ።

አንዴናስ ፡ ሐሳባቸው ፡ በጣም ፡ ሩቅ ፡ ነው ። ከዚህ ፡ በፊት ፡ እንደተነጋገርነው ፡ ሊደርስ ፡ የፈለገበት ፡ ግብ ፡ ወይም ፡ የገፋፋው ፡ ነገር ፡ የቱን ፡ ያህል ፡ አስፈላጊው ፡

125. የሟቹ ፡ ባለቤት ፡ የጩኸት ፡ ድምፅ ፡ ስምታ ፡ ወደ ፡ ውጭ ፡ ለመውጣቷና ፡ ባልዋንም ፡ ቆስሎ ፡ ያገኘችው ፡ ለመሆኗ ፡ የእምነት ፡ ቃልን ፡ ሰጥታለች ። ከዚያም ፤ ተከላኸች ፡ በጦር ፡ ከወጋች ፡ በኋላ ፡ “ጦሩን ፡ ከላይ ፡ ላይ ፡ ነቅሎ ፡ . . . ይዞት ፡ ሄደል” ብሎ ፡ ነግሯታል ። ይህ ፡ እውነት ፡ ከሆነ ፤ መከራያ ፡ ስለ ፡ ሟቹ ፡ መትረፍ ፡ አለመትረፍ ፡ የምን ፡ ችግሮች ፡ ስሜት ፡ ያለው ፡ ለመሆኑ ፡ ተጨማሪ ፡ ማስረጃ ፡ ሲሆን ፤ ይህንንም ፤ መከራያ ፡ በጦር ፡ የወጋው ፡ ነገር ፡ ምን ፡ አይነት ፡ ፍጥረት ፡ ለመሆኑ ፡ ግድ ፡ ያልነበረው ፡ ከመሆኑ ፤ ወይም ፡ ሟቹን ፡ በጦር ፡ የወጋው ፡ እርስ ፡ መሆኑ ፡ እንዳይታወቅበት ፡ ደሙ ፡ ፈሰሰ ፡ ይሙት ፡ በማለት ፡ ጥሎት ፡ ከመሄዱ ፡ ላይ ፡ ለማየት ፡ ይቻላል ።

126. መከራያ ፡ ለቀረበበት ፡ የነፍስ ፡ መግደል ፡ ክስ ፡ በቁ. ፸፬ ፡ መሠረት ፡ ተገቢ ፡ የሆነ ፡ መከላከያ ፡ አለኝ ፡ ሲል ፡ አይቻልም ። ስትራውስ ፡ እንዳመለከተው ፤ ቁ. ፸፬ ፡ ከቁ. ፳፻፳፫ (ሀ) ፡ ጋር ፡ በአንድነት ፡ ሲታይ ፤ “ንብረትን ፡ ብቻ ፡ ለመከላከል ፡ ሲባል ፡ የሌላውን ፡ ሰው ፡ ሕይወት ፡ ማጥፋት ፡ በመልካም ፡ ጠባይ ፡ (በዋራል) ልማድ ፡ መሠረት ፡ ተገቢ ፡ ያለመሆኑን ፡ ይወስናል ፤ ያብራራልም” ። ስትራውስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ 1 ፡ ገጽ ፡ ፫፻፶፱ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ፤ ግራቨን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፮ ፡ ገጽ ፡ ፻፳፮ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ። የሆነ ፡ ሆኖ ፤ መከራያ ፡ ያደረገው ፡ ሕጋዊ ፡ ባልሆነ ፡ መንገድ ፡ በንብረቱ ፡ ውስጥ ፡ የገባውን ፡ ሰውና ፡ የባቁላውን ፡ መሰረቅ ፡ ለመከላከል ፡ ሲል ፡ “ከልክ ፡ ባለፈ ፡ ዘዴ” ፡ የተጠቀመ ፡ ስለሆነ ፤ ቁ. ፳፻፳፫ ፡ የሚያስከትልበትን ፡ ቅጣት ፤ በቁ. ፸፮(፩) መሠረት ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በመሰለው ፡ እንዲያቀልልት ፡ ሊያስደርግ ፡ መብት ፡ ይኖረዋል ።

127. ግራቨን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፮ ፡ ገጽ ፡ ፻፶፮ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

128. ሙለር ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፶፮ ፤ ገጽ ፡ ፵፮ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

129. አንዴናስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፬ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፲፫ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

መሆኑን ፤ የሚፈጽመውን ፡ ድርጊት ፡ ወይም ፡ የሚናገረውን ፡ ንግግር ፤ ጉዳቱ ፡ ለመምጣት ፡ የነበረውን ፡ ዕድል ፤ እራሱ ፡ ስለዚህ ፡ ነገር ፡ የሚሰጠውን ፡ የእምነት ፡ ቃል ፤ እነዚህን ፡ የመሳሰሉትን ፡ ከመመልከት ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ የነበረውን ፡ ሐሳብ ፡ ለማወቅ ፡ ይቻላል ።

ይህ ፡ በመጨረሻ ፡ ላይ ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ ሰው ፡ የሚሰጠው ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ ያልነው ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ እንደተባለው ፤ ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ አስፈላጊ ፡ ነገር ፡ አይደለም ፡ ብሎ ፡ ወደማሰብ ፡ የሚመራና ፡ እንደዚህ ፡ ብሎ ፡ ማሰብ ፡ ተገቢ ፡ ነው ፡ የሚያሰኝ ፡ ነው ። በኤልሳሰር ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስን ፡ ለማረጋገጥ ፡ ያልተቻለው ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ ባለመኖሩ ፡ ነው ። በመከሪያ ፡ ክስ ፡ ላይ ፡ መከሪያ ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ ነበር ፡ ለማለት ፡ የበቃ ንብት ፡ ዋና ፡ ምክንያት ፡ የተሰጠ ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ በመኖሩ ፡ ነው ። በበቀለ ፡ ክስ ፡ ውስጥ ፡ አንዳንድ ፡ የተሰጠ ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ ነበር ፤ ግን ፡ በመንገዱ ፡ ላይ ፡ ወድቆ ፡ የነበረውን ፡ ሰው ፡ በላይ ፡ ላይ ፡ ከመሄድ ፡ ሊያድነው ፡ ይችላል ፡ ነበር ፡ የሚለው ፡ ዋናው ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ አልተሰጠም ። በጀርመኑ ፡ የ‘ጄ’ና ፡ ‘ኬ’ ፡ ክስ ፡ ላይም ፡ ይህ ፡ ፀሐፊ ፡ ስለክሱ ፡ ባደረገው ፡ ምርምር ፡ እንኳን ፡ ዋናዎቹ ፡ የእምነት ፡ ቃሎች ፡ አልተሰጡም ፡ ነበር ። የእምነት ፡ ቃል ፡ ያላስፈለገበት ፡ የክሬተኖድ ፡ ክስ ፡ ሲሆን ፤ ምክንያቱም ፡ ጉዳቱ ፡ ለመምጣት ፡ የነበረው ፡ ዕድል ፡ ከፍተኛ ፡ ስለነበረ ፡ ነው ።

በላይኛዎቹ ፡ ፀሐፊዎች ፡ የቀረበው ፡ ጥያቄና ፡ እኛም ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ልናስብበት ፡ የሚገባን ፡ ነገር ፤ ተከሳሾች ፡ ለፖሊስም ፡ ሆነ ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፤ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንቹዋሊስ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ለማረጋገጥ ፡ የሚበቃውን ፡ ያህል ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ ይሰጣል ፡ የማለቱ ፡ እውነተኛነት ፡ የቱን ፡ ያህል ፡ እንደሚሆን ፡ ነው ። የዚህ ፡ ጥያቄ ፡ መልስ ፡ ከሁሉ ፡ አስቀድሞ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ በዋለው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ዓይነት ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ ነው ። የኢትዮጵያው ፡ ዓይነት ፡ ግን ፤ የእምነት ፡ ቃል ፡ በማግኘት ፡ በኩል ፡ በማይረባ ፡ መንገድ ፡ የተዘጋጀ ፡ ነው ። እንደ ዕውነቱ ፡ ከሆነ ፤ ይህ ፡ ጥፋተኛነትን ፡ ለማረጋገጫ ፤ የእምነት ፡ ቃል ፡ ለማግኘት ፡ ሲባል ፡ የሚደረገውን ፡ ጥረት ፡ ለማስቆም ፤ ታስቦ ፡ የተደረገ ፡ ነው ። የኢትዮጵያን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በአውሮፓ ፡ ዓለም ፡ ውስጥ ፡ ካለው ፡ ጋር ፡ ስናወዳድር ፡ ይህ ፡ ሐሳብ ፡ ጎልቶ ፡ እናገኘዋለን ።

በአውሮፓ ፡ ዓለም ፡ ውስጥ ፡ የታወቀውና ፡ ስሙም ፡ “መርምሮ ፡ የመድረስ” ፡ ክፍል ፡ በሚለው ፡ ውስጥ ፡ የገባው ፡ “መርማሪው ፡ የሕግ ፡ ባለሥልጣን” ፡ (ኢንቨስ ቴኬኒንግ ፡ ማጅስትሬት) ፡ ነው ።

በአውሮፓ ፡ ዓለም ፡ ውስጥ ፡ የታወቀው ፡ “መርማሪው ፡ የሕግ ፡ ባለ ፡ ሥልጣን” ሲሆን ፤ በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ “ጃጅ ፡ ደ ፡ ኤንስትራክቨን” ፤ ጀርመንኛ ፡ ቋንቋ ፡ በሚናገሩት ፡ አገሮች ፡ ውስጥ ፡ ደግሞ ፡ “Untersuchungsrichter” ነው ።¹³⁰ እሱም ፡ የዳ

130. ለዚህ ፤ ለአውሮፓ ፡ ክፍለ ፡ ዓለም ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ አጭር ፡ መግለጫ ፡ ዋና ፡ ምንጭ ፡ የሆኑትና ፡ በሙሉ ፡ በእንግሊዝኛ ፡ የተጻፉት ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ፡—
ኤ ፡ አንተን ፡ “ሊ ኢንስትራክቨን ፡ ክሪምኔል” ፡ አሜሪካን ፤ ጄ . ኮምፕ . ኤል ፤ ቮልዩም ፡ ፱ ፡ (፲፱፻፷፭) ፡ ፲ጽ ፡ ፬፻፵፭ ፤ ኤስ . ቤድፎርድ ፤ ዘ . ፈስስ ፡ አፍ ፡ ጀስቲስ ፤ ኤ . ትራቭላርስ ፡ ሪፖርት ፡ (ኒው ፡ ዮርክ ፡ ሳይመን ፡ ኤንድ ፡ ቫስተር ፤ ፲፱፻፷፩) ፤ ኤች . ሐመልማን ፤ “ዘ ፡ ኤቪደንስ ፡ አፍ ፡ ዘ ፡ ፕሪዘነር ፡ አት ፡ ሂዝ ፡ ትራያል ፤ ኤ . ኮምፓራቲቭ ፡ አናሊሲስ” ፤ ካይድያን ፡ ባር ፡ ሪቪው ፤ ቮልዩም ፡ ፳፯ ፡ (፲፱፻፵፱) ፤ ፲ጽ ፡ ፻፶፪ ፤ ኤች . ኤች . ጀቭክ ፤ “ጀርመን ፡ ክሪምናል ፡ ፕሮሲጀር” ፡ ኢን ፡ ዘ ፡ አኪዩዝ ድ፤

ኝነት፡ ክፍል፡ አባል፡ ሲሆን፡ ራሱን፡ የቻለና፡ ከአቃቤ፡ ሕጉ፡ ቢሮ፡ ውጭ፡ የሆነ፡ ነው።¹³¹ ስለዚህ ፤ በተሰበሰበው፡ ማሰረጃ፡ መሠረት፡ ተከሳሹ፡ ከእስር፡ ቤት፡ መውጣት፡ ይገባው፡ እንደሆነ ፤ ወይም፡ ጉዳዩ፡ ለውሳኔ፡ ወደ፡ አቃቤ፡ ሕጉ፡ መሄድ፡ ይኖርበት፡ እንደሆነና፡ ሊፈረድበትም፡ ይገባ፡ እንደሆነ፡ ያለአድልዎ፡ በመመርመር፡ ውሳኔ፡ መስጠት፡ የሚጠበቅበት፡ ተግባሩ፡ ነው። ሥልጣኑ፡ በየአገሩ፡ የተለያየ፡ ነው። በማንኛውም፡ አገር፡ ውስጥ፡ ቢሆን፡ በምርመራ፡ በኩል፡ ያለው፡ ሥልጣን፡ ሰፊ፡ ያለ፡ ነው። እነርሱም፡ ምስክሮችንና፡ በዚሁ፡ ጊዜ፡ ወንጀል፡ ፈጽመህል፡ በመባል፡ የተከሰሰውንም፡ ሰው፡ ጠርቶ፡ መጠየቅን፡ ይጨምራሉ። ቀናትና፡ ሣምንታት፡ እንዲሁም፡ ወራት፡ እያለፉ፡ በሃዱ፡ ቁጥር፡ የክሱም፡ ከባድነት፡ የቱን፡ ያህል፡ እየጨመረ፡ እንደሚሄድ፡ በመገመት ፤ ተከሳሹ፡ ፈቃደኛ፡ ቢሆንም፡ ባይሆንም፡ መጠየቁ፡ የማይቀርለት፡ ነው። ተከሳሹ፡ ጠበቃውን፡ ሊያቆም፡ ስለሚችል — ከሕጉ፡ ባለሥልጣን፡ የሚቀርቡለትን፡ ጥያቄዎች፡ እራሱ፡ መመለስ፡ አይኖርበትም። በፈረንሣይ፡ አገር፡ እንደሚደረገው፡ ለጥያቄው፡ መልስ፡ አልሰጥም፡ ቢል ፤ “ጥያቄውን፡ አልመልስም፡ በማለቱ፡ የሚደርስበትን፡ ነገር”፡ የሕጉ፡ ባለሥልጣን፡ “(እንደመሰለው)፡ ሊወስን፡ ይችላል”።¹³² በምዕራብ፡ ጀርመን፡ አገር፡ ግን፡ ተከሳሹ፡ ዝም፡ በማለቱ፡ እንዲህ፡ ማለት፡ እንችላለን፡ በማለት፡ ሲሠራበት፡ የነበረውን፡ የግምት፡ ሥራ፡ አስቀርተውታል።¹³³ በሥራ፡ ላይ፡ ሲውል፡ እንደምናየው፡ ግን፡ ተከሳሹ፡ ለሚጠየቀው፡ ጥያቄ፡ ሁሉ፡ መልስ፡ ሳይሰጥ፡ ዝም፡ ማለቱ፡ የተለመደ፡ አይደለም፤ በተለይም፡ በዚህም፡ ጊዜ፡ ሆነ፡ ፍርድ፡ ቤት፡ በሚቀርብበት፡ ወቅት፡ ቢዋሽ፡ የሚያስቀጣው፡ ስላልሆነ፡ ነው።¹³⁴

ኤ. ኮምፖራቲቭ፡ ስተዲ፡ (ጂ. ኩትስ ፤ የታተመው ፤ ለንደን ፤ ስቲቫንስ ፤ ኤንድ፡ ሳንስ ፤ 1985) ፤ ገጽ፡ 88፡ ኮክ ፤ ኢንትርገክሽን ፤ ዘ፡ ፍሬንች፡ ኮድ፡ አፍ፡ ክሪምናል፡ ፕሮሲጀር፡ (አሜሪካን ፤ ሲሪስ፡ አፍ፡ ፎረን፡ ፕሮሶ፡ ኮድስ ፤ ጂ. ሙሰር ፤ የታተመው ፤ ሳውዝ፡ ሀከንሳክ ፤ ኒው፡ ጀርሲ ፤ ፍሬድ፡ ቢሮዝማን፡ ኤንድ፡ ካምፖኒ ፤ 1985) ፤ ኤፍ. ፒክ ፤ “ዘ፡ አክዩዝድስ፡ ፕራቭሌጅ፡ ኤጊንስት፡ ሰልፍ፡ ኢንክሪምኔሽን፡ ኢን፡ ዘ፡ ሲቪል፡ ሎው” ፤ አሜሪካን፡ ጂ. ኮምፕ፡ ኤል. ፤ ፕላይም፡ 18፡ (1985) ፤ ገጽ፡ 88፡ ኤ. ሽሚድት ፤ ኢንትርገክሽን ፤ ዘ፡ ጀርመን፡ ኮድ፡ አፍ፡ ክሪምናል፡ ፕሮሲጀር፡ (አሜሪካን ፤ ሲሪስ፡ አፍ፡ ፎረን፡ ፕሮሶ፡ ኮድስ ፤ ጂ. ሙሰር ፤ የታተመው ፤ ሳውዝ፡ ሀከንሳክ ፤ ኒው፡ ጀርሲ ፤ ፍሬድ፡ ቢ. ሮዝማን፡ ኤንድ፡ ካምፖኒ ፤ 1985) ፤ ኤፍ. ሲሊቫን ፤ “ኤ. ኮምፖራቲቭ፡ ሰርቪይ. አፍ፡ ፕሮብሌምስ፡ ኢን፡ ክሪምናል፡ ፕሮሲጀር” ፤ ሲንት፡ ሎዊስ፡ ዩኒቨርሲቲ፡ ኤል. ጂ. ፕላይም፡ 8፡ (1985) ፤ ገጽ፡ 88፡ ኤክስርፕትድ፡ ኢን፡ ኤስ፡ ፈሸር ፤ ኢትዮጵያን፡ ክሪምናል፡ ፕሮሲጀር፡ ኤ. ሶርስ፡ በክ፡ (አዲስ፡ አበባ ፤ የሕግ፡ ፋኩልቲ ፤ 1985) ፤ ገጽ፡ 88 ፤ አር. ቮዊን ፤ “ዘ፡ ፕሮቲክሽን፡ አፍ፡ ዘ፡ አክዩዝድ፡ ኢን፡ ፍሬንች፡ ክሪምናል፡ ፕሮሲጀር” ፤ ኢንተርናሽናል፡ ኤንድ፡ ኮምፖራቲቭ፡ ሎው፡ ኳርተር ፤ ፕላይም፡ 8 ፤ ገጽ፡ 8 ፤ 1985 (ኢን፡ ቱ፡ ፓርትስ) ።

- 131. ከዚህ፡ የተለየው፡ የሚገኘው፡ በሶቪዬት፡ ራሽያ፡ ውስጥ፡ ነው። ይኸውም ፤ ቢያንስ፡ በገጽቱ፡ ሰፊ፡ የኒዮን፡ ሪፖብሊክስ ፤ ዘ፡ ራሽያን፡ ሶቪዬት፡ ፈዴሬትድ፡ ሶሻሊስት፡ ሪፖብሊክ፡ (አር፡ ኤስ፡ ኤፍ፡ ኤስ፡ አር)፡ ውስጥ፡ ነው። እዚያ ፤ “ዘ፡ ኢንቨስቲጊቲንግ፡ ማሻሻሪያ” የሚባለው፡ የሚገኘው፡ በአቃቤ፡ ሕጉ፡ (ፕሮክዩራቶር)፡ ቢሮ፡ ውስጥ፡ ሲሆን፡ እርሱም፡ በአቃቤ፡ ሕጉ፡ ቁጥር፡ ስር፡ ነው። ኤች፡ በርማን ፤ ሶቪዬት፡ ክሪምናል፡ ሎው፡ ኤንድ፡ ፕሮሲጀር ፤ ዘ፡ አር፡ ኤስ፡ ኤፍ፡ ኤስ፡ አር፡ ኮድስ፡ (ካምብሪጅ ፤ ማላቆሲትስ ፤ ሀርባርድ፡ ዩኒቨርሲቲ፡ ፕሬስ ፤ 1985) ፤ ገጽ፡ 88-89 ።
- 132. አንተን ፤ ከላይ፡ በማስታወሻ፡ 8፡ ገጽ፡ 88፡ ውስጥ፡ የሚገኝ፡ ጽሑፍ ።
- 133. የዚህ፡ አይነቱ፡ ጠባይ፡ (ዝንባሌ)፡ በአዋቂዎች፡ ጽሑፍ፡ ውስጥም፡ ሆነ፡ በቅርቡ፡ የጀርመን፡ ፌዴራል፡ ሱፕሪም፡ ኮርት፡ ባሳለፋቸው፡ ውሳኔዎች፡ ውስጥ፡ ይታያል። ሽዋርዝ፡ ኤንድ፡ ቲ. ክሌይን ሽት ፤ Strafprozessordnung (88፡ አትም ፤ ማንችን ፤ ሲ. ኤች. ቢክስ ፤ 1985) ፤ ገጽ፡ 88 ።
- 134. ተከሳሹ፡ እንዲሁም፡ ስላልተደረገ ፤ በኋላ፡ ለሚደረሰባቸው፡ ውሸቶች ፤ የሐሰት፡ ቃል፡ ሰጥተህል፡ በመባል፡ ተጠያቂ፡ ሲሆን፡ አይችልም። ሽሚድት ፤ ከላይ፡ በማስታወሻ፡ 8፡ ገጽ፡ 8 ፤ 18፡ ላይ፡ የተገለጸ፡ ጽሑፍ ፤ ደብልዩ፡ ክሌሙንስ ፤ “ዘ፡ ፕሮብሌጅ፡ ኤጊንስት፡ ሰልፍ፡ ኢንክሪምኔሽን፡ — ጀርመን —”

የተከሳሹ ፡ መጠየቅ ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ማለቅ ፡ የሚኖርበት ፡ ነገር ፡ አይደለም ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በሚቀርብበት ፡ ጊዜ ፡ ለመናጋር ፡ (ቃል ፡ ለመስጠት) ፡ ፈቃደኛ ፡ እንደሆነ ፡ ይጠየቃል ።¹³⁵ የሚናገር ፡ ከሆነ ፡ ግን ፡ ዋናው ፡ ዳኛ ፡ ጥያቄ ፡ ይጠይቀዋል ። ዳኛው ፡ ተከሳሹን ፡ በሚጠይቅበት ፡ ጊዜ ፡ የሚረዳው ፡ በዶሴው ፡ ማለትም ፡ መርማሪው ፡ የሕግ ፡ ባለሥልጣን ፡ ባዘጋጀው ፡ መዝገብ ፡ ሲሆን ፤ ይህንንም ፡ ክስ ፡ ለፍርድ ፡ ከመቅረቡ ፡ በፊት ፡ ዳኛው ፡ ቀደም ፡ ሲል ፡ ይመረምረዋል ።¹³⁶ አሁንም ፡ ቢሆን ፡ ቃል ፡ የመስጠትም ፡ ሆነ ፡ ዳኛው ፡ ለሚጠይቀው ፡ ጥያቄ ፡ መልስ ፡ የመስጠት ፡ ግዴታ ፡ የለበትም ፤ ሆኖም ፡ በጀርመን ፡ አገር ፤ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ “ተከሳሹን ፡ ሠርተሃል ፡ ብሎ ፡ ያቀረበለትን ፡ ሁሉ ፡ መካዱ ፤ የሠራውን ፡ ጥፋት ፡ ለማመን ፡ ፈቃደኛ ፡ ያለመሆኑን ፡ ያሳያል ፡ ብሎ ፡ ካመነበት ፡ ቅጣቱን ፡ ሊያከብድበት ፡ ይችላል” ።¹³⁷

በአውሮፓ ፡ ዓለም ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በሕግ ፡ አዋቂዎቹ ፡ አማካይነት ፡ ለተከሳሹ ብዙ ፡ ጥያቄዎች ፡ እንዲቀርቡለት ፡ መደረጉ ፤ ተከሳሹ ፡ ድርጊቱን ፡ ከመፈጸሙ ፡ በፊትና ፡ በፈጸመበትም ፡ ወቅት ፡ ለነበረው ፡ አስተሳሰብ ፡ ተጨማሪ ፡ ማስረጃ ፡ ሊያስገኝ ፡ የሚችል ፡ ይመስላል ። ይህንንም ፡ በጀርመን ፡ የ“ጄ”ና ፡ “ኬ” ፡ ክስ ፡ ውስጥ ፡ ተመልክተነዋል ። የ“ኤም”ን ፡ ንብረት ፡ ለመዘረፍ ፡ ስለነበራቸው ፡ ዕቅድ ፡ የተገኘው ፡ ዝርዝር ፡ ማስረጃ ፡- የቆዳው ፡ ቀበቶ ፡ ለሕይወቱ ፡ የሚያሰጋው ፡ ነው ፡ ብለው ፡ መፍራታቸውና ፡ ሌላውም ፡ በ“ኤም” ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ሲያደርጉት ፡ የነበረው ፡ ሁሉ ፡ የተገኘው ፡ ከራሳቸው ፡ ከተከሳሾቹ ፡ ነው ።

ጄ. ክሪምናል ፡ ሎው ፤ ክሪምናል ፡ ኤንድ ፡ ፖሊቲካል ፡ ሳይንስ ፤ ሾልዩም ፡ 98 (፲፱፻፳) ፤ ገጽ ፡ ፻፸፫ ፤ ፻፸፫ ፤ አር. ሹዊን ፤ “ዘ ፡ ፕራቫሌጅ ፡ ኤንገስት ፡ ሰልፍ ፡ ኢንክሪምጌሽን ፡ — ፍራንስ” ፤ ጄ. ክሪምናል ፡ ሎው ፤ ክሪምናል ፡ ኤንድ ፡ ፖሊቲካል ፡ ሳይንስ ፤ ሾልዩም ፡ 98 (፲፱፻፳) ፤ ገጽ ፡ ፻፸፫ ።

135. በጀርመን ፡ አገር ፡ የሚያደርጉት ፡ እንደዚህ ፡ ነው ። ሽሚድት ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴ ፡ ገጽ ፡ ፲፰ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ። በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ የተለየ ፡ ነው ። የፈረንሳይ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፫፻፳፰ ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡ — “ፕራቫሌጅ ፡ ተከሳሹን ፡ ይጠይቃል ፤ ቃሉንም ፡ ይቀበላል” ። ፍራንኮች ፡ ኮድ ፡ አፍ ፡ ክሪምናል ፡ ፕሮሲጀር ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴ ፡ ላይ ፡ ተገልጾ አል ።

136. በአውሮፓ ፡ ክፍለ ፡ ዓለም ፡ ውስጥ ፡ ክርክር ፡ በጣም ፡ የሚያጨቃጭቅ ፡ ከመሆኑ ፡ በፊት ፤ በክሱ ፡ ውስጥ ፡ የቀረበውን ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ በሙሉ ፡ ዳኛው ፡ እንዲያጠናው ፡ የሚደረገው ፤ በአንግሎ ፡ አሜሪካን ፡ አገሮች ፡ ውስጥ ፡ (በኢትዮጵያም ፡ ጭምር) ፡ ዳኛው ፤ (በአንግሎ ፡ አሜሪካን ፡ አገሮች ፡ ውስጥ ፡ ጁራውን) ክርክር ፡ ከመጀመሩ ፡ በፊት ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ ስለ ፡ ክሱ ፡ ምንም ፡ እንዳያውቅ ፡ ከሚደረገው ፡ ጋር ፡ ተቃራኒ ፡ ነው ። ፈረንሳይን ፡ በሚመለከት ፡ ጉዳይ ፡ አንድ ፡ ፈረንሳይ ፡ ጸሐፊ ፡ ሲተች ፤ “በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ውስጥ ፡ የሚደረገው ፡ ክርክር ፡ ስለ ፡ “ሰው” ፡ ከመሆን ፡ ይልቅ ፡ ስለ ፡ “ዶሲ” የሚደረግ ፡ ክርክር ፡ ይመስላል ፡ ብሏል ። አንተን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴ ፤ ገጽ ፡ ፱፻፺፮ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

ጀርመናዊው ፡ ጸሐፊ ፡ ኤች. ኤች. ጄቪክ ፤ አሁን ፡ የሚሠራበት ፡ ዘዴ ፡ ይሻላል ፡ ሲል ፡ የሚከተለውን ፡ ክርክር ፡ ያቀርባል ።

“... የመሀል ፡ ዳኛው ፡ (ፕራቫሌጅ) ፡ ስለ ፡ መዝገቡ ፡ በቅድሚያ ፡ ማወቅ ፡ ይኖርበታል ። ይህ ፡ ሲሆን ፡ ብቻ ፡ ነው ፤ የቀረበው ፡ ክስ ፡ ምን ፡ አይነት ፡ እንደሆነ ፡ ለመረዳትና ፡ በኋላም ፡ ክርክሩን ፡ በምን ፡ አይነት ፡ አካላን ፡ እንደሚመራ ፡ ለመወሰን ፡ የሚችለው ፡ . . . ። ዳኛው ፤ የክሱን ፡ መዝገብ ፡ በቅድሚያ ፡ ስለመረመረው ፡ ወዳንድ ፡ ወገን ፡ ማድላቱ ፡ የማይቀር ፡ አደጋ ፡ ነው ። ይህ ፡ አደጋ ፡ ቀለል ፡ የሚልበት ፡ መንገድ ፤ የጀርመን ፡ አገር ፡ ዳኞች ፤ የቀረበውን ፡ ክስም ፡ ሆነ ፡ ክሱ ፡ የተመሠረተበትን ፡ ማስረጃ ፤ ለሚቀጥለው ፡ ክርክር ፡ ዝግጅት ፡ ሲባል ፡ ለጊዜው ፡ እንደቀረቡ ፡ አድርጋችሁ ፡ ለመመልከት ፡ ትችላላችሁ ፡ መባላቸው ፡ ነው ። የመጨረሻው ፡ ፍርድ ፤ በመጀመሪያ ፡ የተደረገው ፡ ምርመራ ፡ ውጤት ፡ ሳይሆን ፤ ከዋናው ፡ ክርክር ፡ የተገኘ ፡ ውጤት ፡ መሆን ፡ አለበት ፡ (S.261; Stipo)” ጄቪክ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፵፮ ፤ ፪፻፵፮ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

137. Id. ፤ ገጽ ፡ ፪፻፶፬ ።

እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ባለበት ፡ ሥፍራ ፡ እንኳን ፤ የዶሎስ ፡ ኤቼንቸዋሊስ ፡ ፍርድ ፡ ለመስጠት ፡ ሲባል ፤ ተከሳሾች ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ አስተሳሰብ ፡ አልነበረኝም ፡ ብሎ ፡ ቢክድ ፤ ማድረግ ፡ የሚቻል ፡ ነገር ፡ ቢኖርም ፡ በጣም ፡ ትንሽ ፡ ነው ። ጉዳቱ ፡ ለመምጣት ፡ የነበረው ፡ ዕድል ፡ ከፍተኛ ፡ ነበር ፡ የሚል ፡ አንድ ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ማስረጃ ፡ ከሌለ ፡ በቀር ፤ ተከሳሾች ፡ ጉዳቱ ፡ አይመጣም ፡ የሚል ፡ እምነት ፡ ነበረኝና ፡ በድርጊቱም ፡ የገፋሁበት ፡ በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ነው ፡ ለሚለው ፡ መቃወሚያ ፡ ማቅረብ ፡ ያስቸግራል ። በማከታተል ፡ የሚቀርብለት ፡ ጥያቄ ፤ በተለይም ፡ ከጠበቃው ፡ ምክር ፡ የሚያገኝ ፡ ከሆነ ፡ መጀመሪያ ፡ የተናገረውን ፡ እንዲለውጥ አያደርገውም ። አውሮፓውያን ፡ ፀሐፊዎች ፡ እንኳን ፤ ዶሎስ ፡ ኤቼንቸዋሊስ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊውል ፡ የሚችል ፡ ነገር ፡ አይደለም ፡ እስከማለት ፡ የደረሱት ፡ በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ነው ።

የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ የእንግሊዞችንና ፡ የአሜሪካኖችን ፡ ይመስላል ። ይህ ፡ የሚሆነው ፡ በተለይም ፡ ተከሳሾች ፡ በሚጠየቁበት ፡ ጊዜ ፡ ነው ። እንግሊዞችና ፡ አሜሪካኖች ፡ የሚጠቀሙበት ፡ ዘዴ ፡ “መርምሮ ፡ ከመረዳት” ፡ ይልቅ ፡ ወደ “መወንጀሉ” ፡ ያደላል ። ይህም ፡ በእንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ዘዴ ፡ በሚጠቀሙበት ፡ ሁሉ ፡ ላይ ፡ የሚሠራ ፡ ሲሆን ፤ ሌላው ፡ ቢቀር ፡ የመጠየቅና ፡ መልስ ፡ የመስጠት ፡ ዕድል ፡ የተወሰነ ፡ ነው ፡ ይባላል ። በዚህ ፡ ዓይነት ፡ ዘዴ ፡ ከሚጠቀሙት አገሮች ፡ ውስጥ ፡ አንድ ፡ የአሜሪካን ፡ ጠቅላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ጻኛ ፡ ሲጽፍ ፡ “ኅብረተ ፡ ሰቡ ፡ በተከሳሾች ፡ ላይ ፡ ያቀረበው ፡ ክስ ፡ ልክ ፡ ለመሆኑ ፡ ማረጋገጫ ፡ የማቅረብ ፡ ግዴታ ፡ አለበት ፡ እንጂ ፡ ይህ ፡ ከተከሳሾች ፡ አፍ ፡ የሚጠበቅ ፡ ነገር ፡ አይደለም ፡ ብሏል ። ክሱም ፡ መመሥረት ፡ ያለበት ፡ የዳኝነትን ፡ ሥልጣን ፡ መከታ ፡ በማድረግ ፡ ተከሳሾችን ፡ ከመጠየቅ ፡ ሳይሆን ፤ በዘዴ ፡ መርምረው ፡ ካገኙት ፡ ራሱን ፡ ከቻለ ፡ ማስረጃ ፡ ነው” ።¹³⁸ በ፲፱፻፷፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በወጣው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ውስጥ ፤ በምርመራውም ፡ ጊዜ ፡ ሆነ ፡ ወይም ፡ ለፍርድ ፡ በሚቀርብበት ፡ ወቅት ፡ ጻኛው ፡ የመጠየቅ ፡ ሥልጣን ፡ አለው ፡ የሚል ፡ ምንም ፡ ድንጋጌ ፡ የለም ።¹³⁹ ማስረጃ ፡ ለመስጠትም ፡ ሆነ ፡ ላለመስጠት ፡ መወሰን ፡ የሚችሉት ፡ ተከሳሾችና ፡ ጠበቃው ፡ ናቸው ። ማስረጃ ፡ (የእምነት ፡ ቃሉን) ፡ ለመስጠት ፡ ቢወሰንም ፡ እንኳን ፤ ገና ፡ መጀመሪያ ፡ ለምርመራ ፡ በሚቀርብበትም ፡ ጊዜ ፡ ሆነ ፡ በክርክር ፡ ላይ ፡ እያለ ፤

138. ከላሽ ፡ ዋትስ ፡ ተከላሽ ፡ ኢንዲያና ፡ (ሱፐሪየር ፡ ኮርት ፤ ዩ. ኤስ ፤ ፲፱፻፵፱) ፤ ዩ. ኤስ. ሱፐሪየር ፡ ኮርት ፡ ሬፕ. (ሎውየርስ ፡ ኤዲሽን) ፤ ፕላዩም ፡ ፳፫ ፤ ገጽ ፡ ፲፭፻፮ ፡ (ፍራንክፈርተር ፤ ፳) ።
 139. በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፳፱ ፡ መሠረት ፤ የተያዘው ፡ ሰው ፡ ከጻኛ ፡ ፊት ፡ እንዲቀርብ ፡ የሚደረገው ፡ ለሚቀርብለት ፡ ጥያቄ ፡ መልስ ፡ እንዲሰጥ ፡ አይደለም ። ይህ ፡ የሚደረገው ፡ በዋስ ፡ ይለቅቅ ፤ ወይም ፡ በእስራት ፡ ይቆይ ፤ በሚለው ፡ ሐሳብ ፡ ላይ ፡ ውሳኔ ፡ ለመስጠት ፡ ነው ። ፊሸር ፡ ኢትዮጵያን ፡ ክሪምናል ፡ ፕሮሲጀር ፡ ኤ. ሰርስቡክ ፡ (አዲስ ፡ አበባ ፡ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፤ ፲፱፻፷፱) ፤ ገጽ ፡ ፻፵፱—፵፯ ፡ “ለማንኛውም ፡ ፍርድ ፡ ቤት” ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፵፮ ፡ የተሰጠው ፡ ማለትም ፤ “የመጀመሪያው ፡ የምርመራ ፡ ጥያቄ ፡ ወይም ፡ ክርክር ፡ ከመጀመሩ ፡ በፊት ፡ በማንኛውም ፡ ጊዜ ፡ የሚሰጠውን ፡ ቃል ፡ ወይም ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ የመመዝገብ” ፡ መብት ፡ ብዙ ፡ አልተሠራበትም ። ይህም ፡ ለመዘገብ ፡ ይቻላል ፡ የተባለው ፡ ቃል ፡ ወይም ፡ የእምነት ፡ ቃል ፤ ተከሳሾች ፡ ለመስጠት ፡ ፈቃደኛ ፡ መሆኑን ፡ ያመለክቱበት ፡ ብቻ ፡ ነው ። ለፍርድ ፡ ቤቱ ፤ ተከሳሾችን ፡ የመጠየቅ ፡ ሥልጣን ፡ አይሰጠውም ። ቀጥር ፡ ፴፭ ፤ ፖሊስ ፡ የተያዘውን ፡ ሰው ፡ በግድ ፡ እንዳይጠቅም ፡ ለማድረግ ፡ ታስቦ ፡ የተጻፈ ፡ ነው ። ኤስ. ፊሸር ፤ “ኢንቮሎንታሪ ፡ ኮንፈሽንስ ፡ ኤንድ ፡ አርቲክል ፡ ፴፭ ፤ ክሪምናል ፡ ፕሮሲጀር ፡ ኮድ” ፤ የኢትዮጵያ ፡ የሕግ ፡ መጽሔት ፤ ፕላዩም ፡ ፫ (፲፱፻፷፮) ፤ ገጽ ፡ ፫፻፴ ።

ፍርድ፡ ቤቱ፡ ቃሉን፡ እየተቀበለ፡ ከመመዝገብ፡ መቆጠብ፡ ይኖርበታል።¹⁴⁰ በእንግሊዝና፡ በአሜሪካን፡ አገር፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ውስጥ፡ በክርክሩ፡ ወቅት፡ ከሚደረጉት፡ ነገሮች፡ ውስጥ፡ ትያትር፡ ከሚመሰለው፡ ክፍል፡ አንዱ፡ የሆነውና፡ የተከሰቱንም፡ ውስጣዊ፡ ስሜት፡ ለማወቅ፡ የሚቻልበት፤ ጊዜ፡ የፈተነው፡ ዘዴ፡ ነው፡ የተባለው፡ መስቀልኛ፡ ጥያቄ፡ በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ እንዲቀርብ፡ አይፈቀድም። ክርክሩን፡ የሚያዳምጠው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ዳኞች፡ ለተከሰቱ፡ ጥያቄ፡ ማቅረብ፡ ይችላሉ፤ ግን፡ የሚጠይቁት፡ “የተናገረውን፡ ንግግር፡ እንዲያብራራ፡ ብቻ፡ መሆን፡ አለበት”።¹⁴¹

በማንኛውም፡ አገር፡ እንደሚደረገው፡ ሁሉ፤ በፖሊስ፡ ጣቢያ፡ ውስጥ፡ የሚደረገው፡ ምርመራ፡ ኢትዮጵያም፡ ውስጥ፡ አለ። ብዙ፡ ተመልካቾች፡ እንዳሉት፡ ኃይልና፡ ጭካኔ፡ ባይኖርበትም፡ እንኳን፤ ቁጥጥር፡ የሌለበት፡ ከፖሊሶች፡ የሚቀርብ የምርመራ፡ ጥያቄ፡ ከተከሰቱ፡ ላይ፡ ራሱን፡ የሚያስወንጅል፡ የእምነት፡ ቃል፡ በማግኘት፡ በኩል፡ በጣም፡ የሚረዳ፡ መሆኑ፡ አያጠራጥርም።¹⁴² በዚህ፡ ምክንያት፡ እንግሊዝና፡ አሜሪካ፡ ደግሞም፡ ኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ በሚጠቀሙበት፡ የወንጀለኛ፡ መቅጫ፡ ሥነ፡ ሥርዓት፤ ፖሊስ፡ ለሚያደርገው፡ የምርመራ፡ ጥያቄ፡ “መቆጣጠሪያ የሚሆን፡ ነገር፡ ባለመኖሩ”፡ ችግር፡ ተፈጥሯል። በዚህ፡ ነገር፡ በወንጀለኛ፡ መቅጫ፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ ሕግ፡ ውስጥ፡ ካሉት፡ በጣም፡ አስፈላጊ፡ ነው፡ የሚባለው፡ አንቀጽ፡ ፳፯፡ ቁጥር፡ (፩)፡ ና፡ (፪)፡ ነው። ይህ፡ ድንጋጌ፡ ፖሊሶች፡ የተያዘውን፡ ሰው፡ ስለተከሰቱበት፡ ጉዳይ፡ ልክ፡ በሚጠይቁት፡ ጊዜ፡ ወይም፡ ወዲያው፡ ከጠየቁት፡ በኋላ፡ “ለሚጠየቀው፡ ሁሉ፡ መልስ፡ ላለመስጠት፡ መብት፡ እንዳለውና፡ የሚናገረውንም፡ ሁሉ፡ እንደማስረጃ፡ የሚጠቀሙበት፡ መሆናቸውን”፡ ገልጸው፡ ማስረዳት፡ ግዴታቸው፡ ነው። ይህ፡ ማስጠንቀቂያ፤ “በምርመራው፡ (በጥያቄው)፡ ጊዜ፡ የሚኖረውን፡ የሚጫጫን፡ ነገር፡ በማስወገድ፡ በኩል”።¹⁴³ ምን፡ ያህል፡ ውጤት፡ እንደሚኖረው፡ በትክክል፡ ማወቅ፡ ስለማይቻልና፡ ውጤት፡ የማግኘቱም፡ ነገር፡ ጠያቂው፡ ፖሊስ፡ በምን፡ ዓይነት፡ እንደተናገረውና፡ የተያዘውም፡ ሰው፡ ዕድሜው፤ ትምህርቱና፡ ሌላውም፡ እንደዚህ፡ ዓይነቱ፡ ነገር፡ ምን፡ ያህል፡ እንደሆነ፡ በመመልከት፡ የሚመዘን፡ በመሆኑ፤ እንደዚህ፡ ዓይነቱም፡ ማስጠንቀቂያ፡ የተያዘው፡ ሰው፡ ያደረገበትን፡ አንዳንድ፡ ፍርሀት፡ የሚያስወግድ፡ ስለሆነ፤ እራሱ፡ የሚወንጀልበትን፡ መረጃ፡ ከራሱ፡ ለማግኘት፡ ያለው፡ ችግር፡ የተባባሰ፡ ይሆናል። ይህ፡ በእንግሊዝና፡ በአሜሪካን፡ አገር፡ ውስጥ፡ በግምት፡ ለመሥራት፡ የሚጠቀሙበት፡ ዘዴ፡ ነው። ምናልባትም፡ በአውሮፓ፡ ዓለም፡ ውስጥ፤ ጥያቄ፡ መጠየቅ፡ (መመርመር)፡ ጥፋተኛነትን፡ የማወቂያ፡ ዋና፡ ዘዴ፡ ነው፡ በማለት፡ የተያዘውን፡ ሰው፡ የማያስጠነቅቁት፤ በዚህ፡ ምክንያት፡ ይሆናል።¹⁴⁴ በተጨማሪም፡ በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ ያሉ፡

140. በመጀመሪያ፡ የምርመራ፡ ጊዜ፤ ተከሳቹ፡ “ለቀረበበት፡ ክስ፡ መልስ፤ ቃሉን፡ ለመስጠት፡ ፈቃደኛ፡ መሆን፡ አለመሆኑን”፡ ይጠይቃል። ቁ. ፳፮(፩)። “ምንም፡ ነገር፡ ለማለት፡ ግዴታ፡ የሌለበት፡ መሆኑንና፡ ለማለት፡ የሚፈልገው፡ ነገር፡ ካለም፤ . . . በክርክሩ፡ ወቅት፡ ሊያቀርበው፡ የሚችል፡ መሆኑ፡ ይነገረዋል”። ቁ. ፳፮(፫)። ቃሉን፡ ለመስጠት፡ እፈልጋለሁ፡ ካለ፤ “የሚሰጠው፡ ቃል፡ በጽሑፍ፡ ይሰፍራል፤ ይነበብለታል፤ ከዚያም፡ ተከሳቹ፡ ፈርሞበት፡ በመዝገቡ፡ ውስጥ፡ ይቀመጣል”። ቁ. ፳፮(፪)።

141. ቁ. ፻፵፪(፫)። ተከሳቹ፡ ቃሉን፡ ከመስጠቱ፡ በፊት፡ እንዲሆል፡ ሊደረግ፡ ስለመቻሉና፡ ከዚያም፡ የሰጠው፡ ቃል፡ ውሸት፡ መሆኑ፡ ከተረጋገጠ፤ በወንጀለኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፤ በቁ. ፻፵፯(፪) መሠረት፡ የሀሰት፡ ቃል፡ ሰጥተሁል፡ በመባል፡ ሊከሰስ፡ ይቻል፡ እንደሆነ፡ ለማወቅ፤ ፊሸር፡ ሰርስቡክ፤ ከላይ፡ በማስታወሻ፡ ፻፵፱፤ ገጽ፡ ፻፲፮—፲፮፡ ላይ፡ የተጻፈውን፡ ተመልከት(ች)።

142. ለምሳሌ፡ የዩናይትድ፡ እስቴትስ፡ ሱፐሪም፡ ኮርት፤ ሚራንዳ፡ ቨርሰስ፡ አሪዞና፡ በሚለው፡ ክስ፡ ውስጥ፡ የሰጠውን፡ ማብራሪያ፡ ተመልከት፡ (ሱፐሪም፡ ኮርት፡ ዩናይትድ፡ ስቴትስ፤ ፻፱፻፷፮)፤ ዩ. ኤስ. ሱፐሪም፡ ኮርት፡ ሬፐ. (ሎውየርስ፡ ኤዲሸን፤ ሰከንድ፡ ሲሪስ)፤ ቮልዩም፡ ፲፮፤ ገጽ፡ ፯፻፳—፲፫።

143. Id. ፤ ገጽ፡ ፯፻፳።

144. ፒክ፤ ከላይ፡ ማስታወሻ፡ ፻፵፱፤ ገጽ፡ ፳፻፳፮—፳፻፳፮፡ ላይ፡ የተገለጸ፡ ጽሑፍ።

ፖሊሶች ፤ የተያዘው ፡ ሰው ፡ ለጥያቄአቸው ፡ መልስ ፡ አልሰጥም ፡ ብሎ ፡ አንዴ ፡ ከወሰነ ፡ በኋላ ፡ ምናልባት ፡ ሐሳቡን ፡ ይለውጥ ፡ ይሆናል ፡ በሚል ፡ ተስፋ ፡ በጥያቄአቸው ፡ ይገፋበት ፡ ይሆናል ፡ ማለት ፡ በጣም ፡ የሚያጠራጥር ፡ ነገር ፡ ነው ።¹⁴⁵

ቁጥጥር ፡ የሌለበት ፡ ተከሳሾች ፡ መጠየቅ ፡ (መመርመር) ፡ የሚያስከትለው ፡ ሁለተኛው ፡ ችግር ፡ በኢትዮጵያ ፡ የወንጀልኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፩ ፡ ውስጥ ፡ የተገለጸ ፡ ሲሆን ፤ ቃሉም ፡ እንዲህ ፡ የሚል ፡ ነው ። “ማንኛውም ፡ ተይዞ ፡ በእስር ፡ ወይም ፡ በቀጠሮ ፡ ላይ ፡ የሚገኝ ፡ ሰው ፡ ጠበቃውን ፡ ጠርቶ ፡ ለማነጋገር ፡ ተፈቅዶለታል ... ።” በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በሕግ ፡ ሙያ ፡ ልምምድ ፡ ያላቸው ፡ ሰዎች ፡ ቁጥር ፡ እየጨመረ ፡ ሲሄድ ፡ የዚህ ፡ መብት ፡ መኖር ፡ በሰፊው ፡ ሲታወቅ ፤¹⁴⁶ ከተያዙ ፡ ሰዎች ፡ ላይ ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ ለማግኘት ፡ ያለው ፡ ችግር ፡ እየባሰ ፡ እንደሚሄድ ፡ የታወቀ ፡ ነው ። ማንኛውም ፡ ተራ ፡ ጠበቃ ፤ የሚነጋገርለትን ፡ (የሚቆምለትን) ፡ ሰው ፡ ከፖሊሶ ፡ ጋር ፡ ትቶ ፡ ከመሄዱ ፡ በፊት ፤¹⁴⁷ ለፖሊሶ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ መልስ ፡ እንዳይሰጠው ፡ ዝም ፡ ለማለትም ፡ መብት ፡ ያለው ፡ መሆኑን ፡ በማስረዳት ፡

145. ቁ. ፳፯(፪) ፡ ተከሳሾች ፡ ለቀረበበት ፡ ክስ ፡ ወይም ፡ አቤቱታ ፡ “መልስ ፡ እንዲሰጥ ፡ አይገደድም” ፡ ይላል ። ይህ ፡ ግልጽ ፡ አለመሆኑ ፡ የታወቀ ፡ ነው ። ስለዚህ ፤ ፖሊሶች ፡ ተከሳሾችን ፡ ካስጠነቀቁት ፡ በኋላ ፤ ለጥያቄአቸው ፡ መልስ ፡ እንዲሰጥ ፡ ለማድረግ ፡ በኃይል ፤ በማስፈራራት ፡ ወይም ፡ በሌላ ፡ ተገቢ ፡ ባልሆነ ፡ የማስገደጃ ፡ ዘዴ ፡ መጠቀም ፡ አይኖርባቸውም ፡ ይሆናል ፤ ግን ፡ በሌላ ፡ በኩል ፡ መጠየቃቸውን ፡ ሊቀጥሉ ፡ ይችላሉ ፡ ማለት ፡ ይሆናል ። ሆኖም ፤ ፖሊሶች ፡ እንደዚህ ፡ ባለው ፡ ተገቢ ፡ ባልሆነ ፡ የማስገደጃ ፡ ዘዴ ፡ እንዳይጠቀሙ ፡ የወንጀልኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፳፩ ፡ ይከለክላቸዋል ። በቁ. ፳፯(፪) ፡ ውስጥ ፡ የተገለጸው ፡ የተያዘው ፡ ሰው ፡ “መልስ ፡ እንዲሰጥ ፡ አይገደድም” ፡ የሚለው ፡ ቃል ፤ በቁ. ፳፩ ፡ ውስጥ ፡ ተገቢ ፡ ያልሆነ ፡ የማስገደጃ ፡ ዘዴ ፡ መጠቀም ፡ የላባቸውም ፡ የሚለውን ፡ በድጋሚ ለመጽፍ ፡ ወይም ፡ እንደዚህ ፡ አይነት ፡ የተከለከለ ፡ ነገር ፡ መኖሩን ፡ ለፖሊሶች ፡ ለማሳወቅ ፡ ብቻ ፡ ተብሎ ፡ የተደረገ ፡ ነው ። ቢባል ፡ የማይመስል ፡ ነው ። በሕጉ ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ እያንዳንዱ ፡ ድንጋጌ ፡ “የተለየ ፡ አገልግሎት ፡ እንዲሰጥ ፡ ታስቦ ፡ የተደረገ ፡ ነው ። (ሕጉን ፡ የጸፈው ፡ ሰው) ፤ እያወቀ ፡ የማያስፈልግ ፡ ድንጋጌ ፡ አይጨምርም ፤ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ያለውን ፡ እንደገና ፡ ደግሞ ፡ አይጽፍም ፡ ይኸውም ፡ እንደዚህ ፡ ማድረግ ፡ ከማግታት ፡ በስተቀር ፡ ሌላ ፡ ምንም ፡ ውጤት ፡ ስለማይኖረው ፡ ነው ።” ስትራውስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ 1 ፡ ገጽ ፡ ፫፻፳፫ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ፡ ይህንን ፤ መሰል ፡ ለመስጠት ፡ ፈቃደኛ ፡ ያልሆነውን ፡ ሰው ፡ በማባባል ፡ ከሆነ ፤ በራሱ ፡ ፈቃደኛነት ፡” ራሱ ፡ የሚወነጀልበትን ፡ ቃል ፡ አይሰጥም ፡ ብሎ ፡ ለመከራከርም ፡ ይቻላል ። (ይህ ፡ ተፈጻሚ ፡ የሆነበት ፡ ቢያንስ ፡ ሁለት ፡ ክሶች ፡ አሉ ፤ እነርሱም ፡ ከላይ ፡ ለገሠ ፡ ተምቶና ፡ አርጋው ፡ ማመጫ ፤ ተከሳሽ ፡ ጠቅላይ ፡ አቃቤ ፡ ሕግ ፡ (ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤ ፲፱፻፷፱) ፤ የወንጀል ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፴፱/፶፭ ፤ ከላይ ፡ አቃቤ ፡ ሕግ ፤ ተከሳሽ ፡ ስንታየሁ ፡ መኩንን ፡ (አዲስ ፡ አበባ ፡ ክፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤ ፲፱፻፷፮) ፤ የወንጀል ፡ ክስ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፺፱/፶፭ ፤ ሁለተኛው ፡ በፊሽር ፡ ሶርስቡክ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴፱ ፤ ገጽ ፡ ፵፩ ፤ ፵፫) ፤ ውስጥ ፡ ይገኛል ። ከዚህ ፡ ጋር ፡ በማያያዝ ፤ የዩናይትድ ፡ ስቴትስ ፡ ሱፐር ፊርም ፡ ኮርት ፡ “ሰውዬው ፡ (ለመናገር ፡ አልፈልግም) ፡ የሚል ፡ ምርጫ ፡ ከወሰደ ፡ በኋላ ፡ የተወሰደ ፡ ማንኛውም ፡ አይነት ፡ ቃል ፡ በማስገደድ ፤ በማይታወቅ ፡ ዘዴ ፡ ወይም ፡ በሌላ ፡ ተመሳሳይ ፡ መንገድ ፡ የተገኘ ፡ ነው ፡ የሚል ፡ እንጂ ፡ ሌላ ፡ ምንም ፡ ትርጉም ፡ አይሰጠውም” ። ብላ ፡ ሚራንዳ ፡ ቨርሱስ ፡ አሪዞና ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴፱ ፤ ገጽ ፡ ፶፪፻፶፫ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

146. በቁ. ፳፩ ፡ ውስጥ ፡ የተያዘው ፡ (የታሰረው) ፡ ሰው ፡ ከጠበቃው ፡ ጋር ፡ የመነጋገር ፡ መብት ፡ እንዳለው ፡ ሊነገረው ፡ ይገባል ፡ የሚል ፡ ነገር ፡ የለም ፤ ስለዚህ ፡ ይህ ፡ መባል ፡ የነበረበት ፡ ነገር ፡ ሳይጸፍ ፡ በመቅረቱ ፤ ሰውዬውን ፡ በመብቱ ፡ እንዳይጠቀም ፡ እንደሚያደርገው ፡ አይጠረጠርም ። ሆኖም ፤ ይህንን ፡ መብት ፡ በሌላ ፡ ዘዴ ፡ ጠይቆ ፡ ሊጠቀምበት ፡ ይችላል ። ፈሽር ፡ ባቀረበው ፡ እንድ ፡ ክስ ፡ ውስጥ ፤ ጠበቃው ፡ ከክፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ እርሱን ፡ ብቻ ፡ የሚደግፍ ፡ ትዕዛዝ ፡ ጠይቆ ፤ ጥብቅና ፡ የሚቆምላቸውን ፡ ሁለት ፡ የታወቁ ፡ ሰዎች ፡ ለማነጋገር ፡ እንዲችሉ ፤ ለፖሊሶ ፡ ትዕዛዝ ፡ እንዲሰጠው ፡ አደረገ ። ፈሽር ፡ ሶርስቡክ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴፱ ፤ ገጽ ፡ ፶፩ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

147. ቁጥር ፡ ፳፩ ፤ ፖሊሶ ፡ የቃል ፡ ጥያቄ ፡ (ምርመራ) ፡ በሚያደርግበት ፡ ወቅት ፡ ጠበቃው ፡ ለመገኘት ፡ ይችላል ፡ የሚል ፡ መብት ፡ አይሰጥም ፤ ከዚህም ፡ በላይ ፡ የታሰረው ፡ ሰው ፡ ጠበቃ ፡ ማቆም ፡ የማይችል ፡ ቢሆን ፤ ፖሊሶ ፡ ወይም ፡ ጠይቆ ፡ ሊጠቀምበት ፡ ይችላል ። ፈሽር ፡ ባቀረበው ፡ እንድ ፡ ክስ ፡ ውስጥ ፤ ጠበቃው ፡ ከክፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ እርሱን ፡ ብቻ ፡ የሚደግፍ ፡ ትዕዛዝ ፡ ጠይቆ ፤ ጥብቅና ፡ የሚቆምላቸውን ፡ ሁለት ፡ የታወቁ ፡ ሰዎች ፡ ለማነጋገር ፡ እንዲችሉ ፤ ለፖሊሶ ፡ ትዕዛዝ ፡ እንዲሰጠው ፡ አደረገ ። ፈሽር ፡ ሶርስቡክ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴፱ ፤ ገጽ ፡ ፶፩ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

በዚህ ፡ መብቱ ፡ ባይጠቀም ፡ ግን ፡ ምናልባት ፡ ሊያስፈርድበት ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፤ እንደሚመክረው ፡ ለመገመት ፡ ይቻላል ።

ማስጠንቀቂያ ፡ የመስጠቱና ፡ ጠበቃን ፡ የማነጋገሩ ፡ መብት ፡ ዋጋ ፡ ሊኖረው ፡ የሚችለው ፤ በመጀመሪያ ፡ ፖሊሶች ፡ እነዚህ ፡ ሁለት ፡ አንቀጾች ፡ በሚሉት ፡ ይመሩ ፡ እንደሆንና ፡ ባይመሩ ፡ ደግሞ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ እንዲመሩ ፡ ለማድረግ ፡ በሚወስዱት ፡ እርምጃ ፡ ነው ። በእንግሊዝ ፡ አገር ፡ ያሉት ፡ “የዳኞች ፡ ደንቦች” ፡¹⁴⁸ ማስጠንቀቂያ ፡ የመስጠት ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ እንዴት ፡ እንደሆነና ፡ ጠበቃንም ፡ እንዴት ፡ አግኝቶ ፡ ለማነጋገር ፡ እንደሚቻል ፡ ለፖሊሶችና ፡ ለፍርድ ፡ ቤቶች ፡ መምሪያ ፡ ይሰጣሉ ።¹⁴⁹ የእንግሊዝ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ እነዚህን ፡ “ደምቦች” ፡ በመጣስ ፡ የእምነት ፡ ቃሎችንና ፡ ጥፋተኛነትን ፡ በማመን ፡ የተነገሩ ፡ ሐሳቦችን ፡ ተከሳሹ ፡ ከቀረበበት ፡ የክስ ፡ ክርክር ፡ ውጭ ፡ የማድረግ ፡ ሥልጣን ፡ ተሰጥቶአቸዋል ።¹⁵⁰ በአሜሪካን ፡ አገር ፡ ውስጥ ፤ ተገቢ ፡ የሆነ ፡ ማስጠንቀቂያ ፡ ሳይሰጥ ፡ ወይም ፡ ጠበቃን ፡ አግኝቶ ፡ የማነጋገር ፡ ዕድል ፡ ሳይኖር ፡ የተገኘ ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ ወይም ፡ ጥፋተኛነትን ፡ አምኖ ፡ መቀበል ፡ ከክርክሩ ፡ ውጭ ፡ መደረግ ፡ ይኖርበታል ፤ ማለትም ፡ ዋጋ ፡ የለውም ።¹⁵¹ በ፲፱፻፳፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የአዲስ ፡ አበባው ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በሰጣቸው ፡ ሁለት ፡ ውሳኔዎች ፡ ላይ ፡ የማይገቡ ፡ ነገሮችን ፡ ከክርክሩ ፡ ውጭ ፡ የማድረግ ፡ ደንብ ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፯ ፡ ውስጥ ፡ እንዳለ ፡ አስመስሏል ።¹⁵²

የኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፤ ፖሊሶች ፡ አንቀጽ ፡ ፳፯ና ፡ ፳፩ ፡ የሚለውን ፡ ባለመከተላቸው ፡ ትእግሥታቸው ፡ እየቀነሰ ፡ የሚሄድ ፡ ይመስላል ። ፖሊሶችም ፡ ሕጉ ፡ በሚለው ፡ መሠረት ፡ ለመሥራት ፡ በፈቃደኝነት ፡ የሚነሳሱበት ፡ ጊዜ ፡ በፍጥ

148. “ጆጅስ ፡ ሩልስ” ፡ (የዳኞች ፡ ደንቦች) ፡ የተባሉት ፡ ሬቨር ፤ Id. ፤ ገጽ ፡ ፳፰—፳፱ ውስጥ ፡ በአጭሩ ፡ ተገልጿል ።

149. ዳኛን ፡ ማግኘት ፡ ስለሚቻልበት ፡ መንገድ ፡ የሚናገሩት ፡ “ደንቦች” ፡ ከቁ. ፳፩ ፡ ላይ ፡ ያሉ ፡ ናቸው ። እነርሱም ፡ እንዲሁ ፡ ይላሉ ፡—“(፩) . . . (ሀ) በእስር ፡ ላይ ፡ የሚገኝ ፡ ሰው ፤ የሚነጋገርለትንም ፡ ሰው ፡ (ጠበቃውን) ፡ ሆነ ፡ ዳደኞቹን ፡ በስልክ ፡ ለማነጋገር ፡ ይችላል ። ይህም ፡ የሚሆነው ፤ ይህ ፡ አድራጉቱ ፡ የሚደረገውን ፡ ምርመራ ፡ ወይም ፡ የትክክለኛ ፡ ፍርድ ፡ አስተዳደርን ፡ የማያደናቅፍ ፡ መስሎ ፡ ከተገኘ ፡ ነው ።” “ዘ ፡ ጆጅስ ፡ ሩልስ ፡ ኤንድ ፡ አድሚኒስትሬቲቭ ፡ ድራክቨንስ ፡ ቱ ፡ ዘ ፡ ፖሊስ” ፡ ፲፱፻፳፱ ፡ ክሪምናል ፡ ሎው ፡ ሪቪው ፤ ገጽ ፡ ፻፩፫ ።

150. ፊቨር ፤ ሶርስቡክ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴፱ ፤ ገጽ ፡ ፳፰—፳፱ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

151. ሚራንዳ ፡ ቨርሰስ ፡ አሪዞና ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፵፪ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ።

152. ከሳቨ ፡ አቃቤ ፡ ሕግ ፤ ተከሳሽ ፡ ስንታየሁ ፡ መኩንን ፤ ከላይ ፡ ማስታወሻ ፡ ፻፵፭ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፤ ፊቨር ፤ ሶርስቡክ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴፱ ፡ ገድ ፡ ፵፫ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፤ ከሳቨ ፡ አቃቤ ፡ ሕግ ፡ ተከሳሽ ፡ ኤክስ ፡ (አ. አ. ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤ ፲፱፻፳፮) ፤ የወንጀል ፡ ክስ ፡ ቁጥር ፡ ፳፲፫፻፴፱/፵፰ ፤ ፊቨር ፤ ፤ ገጽ ፡ ፵፭ ፡ ስለ ፡ ሁለተኛው ፡ ክስ ፤ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ እንዲሁ ፡ ብሏል ፡—“ተከሳሹን ፡ ስላለው ፡ መብት ፡ በቅድሚያ ፡ ሳያስረዱት ፤ ከሰጠው ፡ የእምነት ፡ ቃል ፡ የተገኘ ፡ ማስረጃ ፡ ዋጋ ፡ የለውም” ። Id. በ፲፱፻፳፫ ፡ ዓ. ም. ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ከዚህ ፡ ተቃራኒ ፡ የሆነ ፡ ግምት ፡ ወስዶአል ፤ ይኸውም ፡ ተገቢው ፡ ማስጠንቀቂያ ፡ ሳይኖር ፡ ለፖሊስ ፡ የተሰጠ ፡ ቃል ፤ ሕጋዊ ፡ በሆነ ፡ መንገድ ፡ የተገኘ ፡ እስከሆነ ፡ ድረስ ፡ አይፈለግም ፡ አይባልም ፡ የሚል ፡ ነው ። ከሳቨ ፡ ተሾመ ፡ ገብሬ ፤ ተከሳሽ ፡ ጠቅላይ ፡ አቃቤ ፡ ሕግ ፡ (ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፤ ፲፱፻፳፫) ፤ የወንጀል ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፻፶፯/፵፮ ፤ ፊቨር ፤ Id. ፤ ገጽ ፡ ፵፭ ፡ ሕጉ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ለማድረግ ፤ አይፈለግም ፡ ወይም ፡ አያስፈልግም ፡ ማለት ፡ ብቻ ፡ በቂ ፡ አይሆንም ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፱፻፲፮ ፡ “የመንግሥት ፡ ሹም ፡— በሕጉ ፡ ላይ ፡ ተወስኖ ፡ ከተገለጸው ፡ ሥርዓት ፡ ውጭ ፡ በሆነ ፡ አድራጎት ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ ያሰረ ፡ ወይም ፡ የያዘ ፡ እንደሆነ ፤ እስከ ፡ አምስት ፡ ዓመት ፡ ለመድረስ ፡ በሚችል ፡ ጽኑ ፡ እስራት ፡ ወይም ፡ በገንዘብ ፡ መቅጫ ፡ ይቀጣል” ፡ ይላል ። በጥፋተኛው ፡ የፖሊስ ፡ አዛዥ ፡ ላይም ፡ ሆነ ፡ በመንግሥት ፡ ላይ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ክስ ፡ ማቅረብ ፡ ይቻላል ። የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፪፲፱፻፳ ፤ ፪፲፱፻፳ ፤ ፪፲፱፻፳፮—፳፯ ፤ ተሻሽሎ ፡ የወጣው ፡ ሕጉ ፡ መንግሥት ፡ ቁ. ፳፪(ለ) ።

ነት : የሚመጣ : ይመስላል = ውጤቱ : ግን : ያው : ባሁኑ : ጊዜ : ከሚጠበቀው : ያነሰ : የእምነት : ቃል : ማግኘት : ነው ።

ግጦቃሊያ *

ስለዚህ ፤ ዳኞች : አንድ : ሰው : ድርጊቱን : የፈጸመው : በዶሎስ : ኤቬንቹዋ ሊስ : መንፈስ : ነው : ወይም : አይደለም : ብለው : ለመወሰን : ብዙ : ጊዜ : ተቀባ ይነት : ካላቸው : ከፍተኛ : የማስረጃ : ክፍሎች : በአንዱም : ስለማይጠቀሙ ፤ ብዙውን : ጊዜ : ሊጠቀሙ : የሚችሉት : ሌላውን : ከመመልከት : የሚገኙትን : ግልጽ : ያል ሆኑ : ማስረጃዎች : መሠረት : በማድረግ : ነው ። በዚህ : ጥያቄ : ላይ : ፍርድ : ቤቱ : የሚሰጠው ፤ ማለትም : ዶሎስ : ኤቬንቹዋሊስ : ነበር : የሚለው ፤ በተገኘው : ማስረጃ : የማይደገፍ : ውሳኔ : ከፍተኛ : የሆነ : የፍርድ : ማንደል : ኃላፊነትን : የሚያስከትል : ነው ። ለምሳሌ ፤ ነፍስ : በመግደል : ወንጀል : የቀረበን : ክስ : ዶሎስ : ኤቬንቹዋሊስ : ነው : በማለት : የተሳሳተ : ውሳኔ : መውሰድ ፤ ነፍስ : የመግደሉ : ወንጀል : የተፈ ጸመው : “ሌላን : ወንጀል : ለመደገፍ : ወይም : ለመደበቅ” : (በጀርመን : የ“ጄ”ና : ‘ኬ’ : ክስ : ውስጥ : እንዳለው : ዓይነት) : መሆኑ : ከተረጋገጠ ፤ ክስ : በወንጀለኛ : መቅጫ : ሕግ : በአንቀጽ : ፳፻፳፫ : ወይም : በአንቀጽ : ፳፻፳፪ : (ሐ) : ሥር : እንኳ : እንዲመሠረት : ያደርገዋል ። በአንቀጽ : ፳፻፳፫ : ውስጥ : የተገለጸው : የቅጣት : ልክ : ከአምስት : ዓመት : የማያንስ ፤ ከሀያ : ዓመት : የማይበልጥ ፤ ጽኑ : እሥራት : ነው ። በአንቀጽ : ፳፻፳፪ : (ሐ) : ውስጥ : እንዲሰጥ : የታዘዘው : የቅጣት : ልክ : “የዕድሜ : ይፍታህ : ጽኑ : እሥራት : ወይም : በሞት : መቀጣት” : ነው ። የዚህ : ክስ : መነሻ : አድቨርተንት : ኔግሊጀንስ : ነው : ተብሎ : ቢሆን : ኖር ፤ ክስ : የሚመ ሠረተው : በወንጀለኛ : መቅጫ : ሕግ : አንቀጽ : ፳፻፳፮ : ሥር : ስለሚሆን ፤ የቅጣቱ ልክ : ከአምስት : ዓመት : ቀላል : እስር : የሚበልጥ : አይሆንም ።¹⁵³ በንብረት : ላይ : ስለ ሚፈጸም : ወንጀል ፤ ለምሳሌ : በአንቀጽ : ፳፻፶፯ : ውስጥ : በአታላይነት : ስለሚፈ ጸም : ወንጀል : የተወሰደው : ውሳኔ : ዶሎስ : ኤቬንቹዋሊስ : ነው : የሚል : የተሳሳተ ውሳኔ : ከሆነ ፤ በጥፋተኛነት : የሚያስፈርድ : ከመሆኑም : በላይ : እስከ : አምስት : ዓመት : በጽኑ : እሥራት : የሚያስቀጣ : ይሆናል ። ነገር : ግን : ከአድቨርተንት : ኔግሊጀንስ : የመጣ : ነው : ቢባል : ኖር ፤ ሰውዬው : በነፃም : ሊለቀቅ : ይችላል ። ይኸውም ፤ ብዙዎቹ : በንብረት : ላይ : የሚፈጸሙ : ወንጀሎች ፤ አታላይነትም : ጭምር ፤ በአድቨርተንት : ኔግሊጀንስ : የተሠሩ : ከሆኑ : ስለማያስቀጡ : ነው ።¹⁵⁴

ራስን : በመውደድ : የፈቃደኝነት : መንፈስ : ተነሳሰተው : አንድን : ድርጊት : የሚፈጽሙ : ሰዎች : ከባድ : ቅጣት : ሊሰጣቸው : ይገባል ፤ ባይሉም : የሐሳቡን : ትክክለኛነት : የወንጀለኛ : መቀጫ : ሕግም ።¹⁵⁵ ሆነ : ፍትሐ : ነገሥት ።¹⁵⁶ የተቀ

153. በቸልተኝነት : ሰው : የገደለ : ሰው : “የሌላውን : ሰው : ሕይወት : ለመጠበቅ : አስፈላጊ : ጥንቃቄ : ወይም : ልዩ : አስተዋይነት : እንዲያደርግ : የሙያ : ተግባሩ : የሚያስገድደው : ሲሆን” : ከፍተኛው : ቅጣት : በሦስት : ዓመት : ፋንታ : የአምስት : ዓመት : ቀላል : የሆነ : እስራት : ነው ። ቀ. ፳፻፳፮(፪) ።
154. በቸልተኝነት : የሚፈጸሙ : ወንጀሎች : ገና : በዚህ : ጽሑፍ : መጀመሪያ : ላይ : እንደተገለጸው ፤ (ከላይ : በማስታወሻ : ፱ : እስከ : ፲፫ : የተጻፈውንና : አብሮ : የሚገኘውን : ጽሑፍ : ተመልከት(ች) ። እንደ : ደንብ : ሆኖ ፤ በወንጀለኛ : መቅጫ : ሕግ : መሠረት : አያስቀጡም ። ከዚህ : ሕግ : በጣም : የሚ ለዩት : በንብረት : ላይ : ከሚፈጸሙ : ወንጀሎች : መሀል : የሚገኙ : ሲሆን : በተጨማሪም : ለሐዘቡ : ደህንነት : አደገኛ : ናቸው : የሚባሉት : ናቸው ። ቁ. ፬፻፺፪ ፤ ፬፻፺፫ ፤ ፬፻፺፭ ፤ ፬፻፺፮ ።
155. ከላይ : በማስታወሻ : ፭ : እስከ : ፮ ። ላይ : የተጻፈውንና : አብሮ : የሚገኘውን : ጽሑፍ ፤ ደግሞም : በማስታወሻ : ፳፭ ። ላይ : የተጻፈውን : ተመልከት(ች) ።

በሉት ፡ ለመሆኑ ፡ ከነርሱ ፡ የተገኘው ፡ ልምምድ ፡ ያስረዳል ። ሆኖም ፤ እንደዚያ ፡ ዓይነት ፡ የአስተሳሰብ ፡ ዓይነት ፡ መኖሩ ፡ መጀመሪያ ፡ መረጋገጥ ፡ ይኖርበታል ። በዚህ ፡ አንጻር ፡ ሲታይ ፤ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ከታወጀ ፡ ከአራት ፡ ዓመት ፡ በኋላ ፡ የወጣው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፤ ይህንን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋል ፡ የሚገባውን ፡ ከሕት ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ የተገኘውን ፡ ልምምድ ፤ ከቁጥር ፡ ያለማግባቱ ፡ የሚያሳዝን ፡ ነው ።¹⁵⁷ በ፲፱፻፶፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በጂን ፡ ግራቭን ፡ የተጻፈው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ረቂቅ ፤ “የኮንቲኔንታልና ፡ የኮመን ፡ ሎውን ፡ የሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ እኩል ፡ “አቀላቅሎ” ፡ የያዘ ፡ ነበር” ፤ ነገር ግን ፤ “በጠቅላላው ፡ የተለወጠና ከርሱ ፡ የተለየ” ፡ ለማዘጋጀት ፡ ሲባል ፡ ይኸኛው ፡ ተትታል ።¹⁵⁸ ፊሸር ፡ ለዚህ ፡ የሰጠው ፡ ምክንያት ፤ “የኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ቢያንስ ፡ ከ፲፱፻፵፩ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ጀምሮ ፡ በእንግሊዞች ፡ የሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ይመሩ ፡ ስለነበር ፤ በሥነ ፡ ሥርዓቱ ፡ ላይ ፡ የተደረገው ፡ ከፍተኛ ፡ ለውጥ ፡ በኢትዮጵያውያን ፡ ዳኞችና ፡ ጠበቆች ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ መደናገርን ፡ ፈጥሮ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።”¹⁵⁹ የሚል ፡ ነው ።

156. ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፮ ፡ ላይ ፡ የሚገኘውን ፡ ከፍተኛ ፡ ነገሥት ፡ የተጠቀሰውን ፡ ጥቅስ ፡ ተመልክት(ች)።

157. ይህ ፡ ትክክለኛ ፡ ባልሆነ ፡ መንገድ ፡ የሕግ ፡ መጽሐፎችን ፡ ማወዳደር ፡ የሚያስከትለውን ፡ ተጨማሪ ፡ ጉዳት ፤ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፳፮ ፡ ላይ ፡ “በለመሞከር” በሚያውቀው ፡ አስፈላጊ ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡ ለማየት ፡ ይቻላል ። መከራው ፡ እንደተጀመረ ፤ ማለትም ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ የወንጀሉ ፡ ሥራ ፡ እንደ ተጀመረ ፡ የሚቆጠረው ፤ “የተፈጸመው ፡ ተግባር ፡ በማያጠራጥር ፡ ሁኔታና ፡ በቀጥታ ፡ (ወንጀሉን) ፡ ወደታሰበበት ፡ ግብ ፡ ለማድረስ ፡ የተሠራ ፡ በሆነበት ፡ ጊዜ ፡ ነው” ። ቁ. ፳፯(፩) ፤ ሁለተኛ ፡ አዲስ ፡ መስመር ። ዶክተር ፡ ግራቭን ፡ ስለ ፡ ቁጥር ፡ ፳፯ ፡ በጻፈው ፡ ማብራሪያ ፡ ውስጥ ፤ ይህ ፡ ቋንቋ ፡ የሕት ፡ መጽሐፍ ፡ ስለመሞከር ፡ ካለው ፡ ጠቅላላ ፡ አቀራረብ ፡ ጋር ፡ መከራው ፡ ተጀምሯል ፡ ለማለት ፡ የሚያስችላል ፡ “የሐሳብ ፡ መታረብን” ፡ የሚያሳይ ፡ መፈተኛ ፡ ያቀርባል ፤ ልክ ፡ ሊሆንም ፡ ይችላል ፤ ሲል ፡ ተከራክሯል ። “አንድ ፡ ሰው ፡ ወንጀል ፡ ለመፈጸም ፡ (መከራውን) ጀምሯል ፡ የሚባለው ፡ ጉዳት ፡ ለማስከተል ፡ መወሰንን ፡ የሚያሳይ ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ ሲያደርግ ፡ የተገኘ ፡ እንደሆነ ፡ ነው . . . የኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፤ ድርጊቱ ፡ በማያጠራጥር ፡ ሁኔታ ፡ የተፈጸመ ፡ መሆንና ፡ አድራጊው ፡ ሊያስከትል ፡ የፈለገውን ፡ ውጤት ፡ ቀጥተኛ ፡ በሆነ ፡ መንገድ ፡ ለማድረስ ፡ በማያውቀው ፡ ግትር ፡ ሐሳብ ፡ የተነሳሳ” ፡ መሆን ፡ ያለበት ፡ ይላል ። ግራቭን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፮ ፤ ገጽ ፡ ፳፻ ፤ ፳፱ ፡ ላይ ፡ የሚገኝ ፡ ጽሑፍ ፡ እንደዚህ ፡ አይነቱ ፡ መፈተኛ ፡ “ተከሳቹ ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ምን ፡ አይነት ፡ ጠባይ ፡ እንደነበረው ፡ እንደገናመረጥን ፡ ያደርገናል . . . ፤ ይህም ፡ ማለት ፤ ወንጀል ፡ መፈጸም ፡ ልምዱ ፡ የሆነ ፡ ሰው ፡ ‘ድርጊቱ ፡ ወዲያው ፡ የሚያስከትልበትን ፡ ችግር’ ፡ ችላ ፡ በማለት ፤ ድርጊቱን ፡ ከመፈጸም ፡ ፍንክኛ ፡ አልልም ፡ ወደሚልበት ፡ ደረጃ ፡ ቶሎ ፡ ለመድረስ ፡ ሲችል ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ወንጀል ፡ ሠርቶ ፡ የማያውቅ ፡ ሰው ፡ ግን ፡ እንዲህ ፡ አይሆንም ።” Id. ፤ ገጽ ፡ ፳፻ ፡ በዚህ ፡ ጊዜ ፡ ነው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ የሚያገባው ፡ የተከሳቹ ፡ የቀድሞ ፡ ጥፋተኛነት ፡ የሚለው ፡ የቁ. ፻፴፰ ፡ ቃል ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡ “(፩) ሕት ፡ በተለይ ፡ በግልጽ ፡ ካልፈቀደ ፡ በቀር ፡ በፍርድ ፡ ጥፋተኛነቱ ፡ ከመታወቁ ፡ በፊት ፡ ተከሳቹ ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ተከሳ ፡ የጥፋተኛነት ፡ ውሳኔ ፡ የተሰጠበት ፡ መሆኑ ፡ አይገለጽም” ፡ ተከሳቹ ፡ ለክርክር ፡ በሚቀርብበት ፡ ወቅት ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ በሌላ ፡ ወንጀል ፡ ክስ ፡ የቀረበበት ፡ መሆኑን ፡ ጁራው (ውሳኔ ፡ የሚያሳልፉት ፡ ዳኞች) ካወቁ ፤ ስለ ፡ ተከሳቹ ፡ መጥፎ ፡ አስተያየት ፡ ስለሚኖራቸው ፤ ይህ ፡ እንዳይሆን ፡ ከመሆን ፡ ሎው ፡ አንድ ፡ መሠረታዊ ፡ መመሪያ ፡ አለው ። ጂ. ዊልያምስ ፤ ዘ ፡ ጥፋት ፡ አፍ ፡ ጌልት ፡ (፫ኛ ፡ እትም ፤ ስቲቨንስ ፡ ኤንድ ፡ ሰንስ ፤ ፲፱፻፷፫) ፤ ገጽ ፡ ፻፲፫—፲፮ ። አሁን ፡ ጥያቄው ፤ የዚህ ፡ የኮመን ፡ ሎው ፡ መመሪያ ፡ የቱን ፡ ያህል ፡ ጠቃሚ ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ ላይ ፡ አይደለም ። ዋናው ፡ ነገር ፤ ይህ ፡ ሐሳብ ፡ ጁሪ ፡ (ውሳኔ ፡ የሚያሳልፉ ፡ ዳኞች) በሌሉበት ፡ በኮንቲኔንታል ፡ የርጥ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ያልተደገፈ ፡ ሲሆን ፤ ዳኞቹ ፡ የተከሳቹን ፡ ጥፋተኛነት ፡ ለማረጋገጥ ፡ በሚወስዱት ፡ እርምጃ ፤ ተከሳቹ ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ወንጀል ፡ የሠራ ፡ ከሆነ ፡ ተቀባይነት ፡ የለውም ፡ አልተባለም ፤ ማስረጃ ፡ እንደተጨማሪ ፡ አድርገው ፡ መውሰዳቸው ፡ ነው ። (ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ በግራፍ ፡ የተገለጸውን ፡ ለማየት ፤ ቢድፎርድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴ ፡ ገጽ ፡ ፻፸፯—፹ ፡ ውስጥ ፡ የተገለጸውን ፡ ጽሑፍ ፡ ተመልክት(ች) ፡ የኢትዮጵያን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ የጻፈው ፡ የሰዊስ ፡ ተወላጅ ፤ ይህ ፡ በኮመን ፡ ሎው ፡ አገሮች ፡ ውስጥ ፡ የሚደረገው ፤ ጁሪ ፡ በሌለበት ፤ በኢትዮጵያም ፡ ውስጥ ፡ ተቀባይነት ፡ የሚኖረው ፡ አይመስልም ፡ ሲል ፡ አምኖ ፡ ነበር ። ግን ፡ ተቀባይነት ፡ የለውም ፡ አልተባለም ፤ ስለዚህ ፤ “መሞከር” ፡ የተባለውን ፡ ነገር ፡ ለማረጋገጥ ፡ ከሚረዱት ፡ የማስረጃ ፡ ክፍሎች ፡ ውስጥ ፡ ትልቁ ፡ ተነፍነታል ።

158. ፊሸር ፤ ሶርስቲክ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፻፴፱ ፤ ገጽ ፡ X—XI ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ።

159. Id. ፤ ገጽ ፡ XI.

ተከሳሹን ፡ በብዙ ፡ ለመጠየቅ ፡ የሚያስችለውን ፡ የ'መርምሮ ፡ መረዳት' ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ እስካልተቀበልን ፡ ወይም ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ካለው ፡ የአውቆ ፡ ማድረግ ፡ ትርጉም ፡ ውስጥ ፡ እስካልወጣ ፡ ድረስ ፤ ዳኞች ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስ ፡ በሚጠቀሙበት ፡ ጊዜ ፡ በጣም ፡ የተቆጠቡ ፡ መሆን ፡ አለባቸው ።¹⁶⁰ በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ የቀረቡትን ፡ ጠቅላላ ፡ ደምቦች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ውስጥ ፡ ያለማወላወል ፡ የሚጠቀሙባቸው ፡ ቢሆንም ፡ እንኳን ፤ ስህተት ፡ የመሥራቱ ፡ ነገር ፡ ሊጠፋ ፡ የሚችል ፡ አይደለም ። እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ስህተት ፡ እንዳይሠራና ፡ የሚያስከትለውንም ፡ የፍርድ ፡ መንደል ፡ ለመከላከል ፡ ዳኛው ፡ ራሱን ፡ የሚቆጣጠር ፡ መሆን ፡ አለበት ። በተለይም ፡ ነፍስ ፡ የመግደልና ፡ ሌላም ፡ "ከባድ ፡ ጉዳት" ፡ የማድረስ ፡ ክሶች ፡ በሚቀርቡበት ፡ ጊዜ ፤ ዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስን ፡ ማስወጣት ፡ ያስፈልጋል ። ዳኛው ፤ በጥያቄው ፡ ላይ ፡ የቀረቡትን ፡ ማስረጃዎች ፡ በሙሉ ፡ በጥንቃቄ ፡ ከመረመረ ፡ በኋላ ፤ ሰውየው ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመው ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስ ፡ መሆን ፡ ያለመሆኑን ፡ ከተጠራጠረ ፤ የሰዊሱን ፡ ዳኛ ፤ የሎጎዝን ፡ መምሪያ ፡ በመከተል ፡ " (ኢን ፡ ዱቢዮ ፡ ፕሮ ፡ ሪዮ) ፡ (በምትጠራጠርበት ፡ ጊዜ ፡ ለተከሳሹ ፡ አድላ) በሚለው ፡ መመሪያ ፡ መሠረት ፡ ጥርጣሬውን ፡ ማስወገድ ፡ አለበት ።" ይህም ፡ ማለት ፤ የክስ ፡ መነሻ ፡ አድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ ነው ፡ ማለት ፡ ይኖርበታል።

160. ዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስ ፡ ኢንቴንሽን ፡ ከሚባለው ፡ ውስጥ ፡ ወጥቶ ፡ በፈረንሳይና ፡ በእንግሎ ፡ አሜሪካን ፡ አገሮች ፡ ውስጥ ፡ እንደሚደረገው ፤ እንደ ፡ "ከባድ ፡ አይነት" ፡ አድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ ሊታይ ፡ ይቻላል ። ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፮ ፡ ፳፯ ፡ ላይ ፡ የተጻፈውን ፡ ተመልክት (ች) ፡ እንዲህ ፡ ቢደረግ ፡ ኖሮ ፤ የዳኛው ፡ ሥራም ፡ ሆነ ፡ በተለይም ፤ ስህተት ፡ የመሥራቱ ፡ ነገር ፡ በጣም ፡ ይቀነስ ፡ ነበር ። ዳኛው ፡ የዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስንም ፡ ሆነ ፡ የአድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስን ፡ መኖር ፡ ቢያረጋግጥም ፤ ተገቢውን ፡ ቅጣት ፡ መምረጥ ፡ ያለበት ፡ ለአድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ ከሚሰጠው ፡ የቅጣት ፡ መደብ ፡ ውስጥ ፡ እንጂ ፤ ምንም ፡ ግንኙነት ፡ ከሌላቸው ፡ ከሁለቱ ፡ የቅጣት ፡ መደቦች ፡ መሀል ፡ ማለትም ፤ ከአድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ ከኢንቴንሽን ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ከመቅጣትና ፡ ነጻ ፡ ከመልቀቅ ፡ መሀል ፡ ያለ ፡ ቅጣት ፡ መምረጥ ፡ አይኖርበትም ። ስለዚህ ፤ ዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስን ፡ ከኢንቴንሽን ፡ ውስጥ ፡ ለማስወጣት ፡ ያለው ፡ ችግር ፤ ይህ ፡ ከመደረጉ ፡ በፊት ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ብዙ ፡ መሻሻል ፡ ስለሚያስፈልገው ፡ ነው ። አድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስንም ፡ ይጨምር ፡ ከማለታችን ፡ በፊት ፡ ለአድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ የሚሰጠው ፡ ከፍተኛው ፡ የቅጣት ፡ ልክ ፡ ትንሽ ፡ እንዲጨምር ፡ ማድረግ ፡ ይኖርበናል ። ዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስ ፡ ውስጥ ፡ ባለው ፡ የፈቃደኝነት ፡ መንፈስ ፡ ተነሳሽ ፡ ሰው ፡ ለሚገድል ፡ ሰው ፡ የሚሰጠው ፡ ከፍተኛ ፡ ቅጣት ፡ ለምሳሌ ፡ በሦስት ፡ ዓመት ፡ ቀላል ፡ እስራት ፡ ላይ ፡ ቢወሰን ፤ ጥቂት ፡ ዳኞች ፡ ወይም ፡ ከጎብረት ፡ ሰብ ፡ መሀል ፡ ጥቂት ፡ ሰዎች ፡ ይሰማሙበታል ፡ የሚል ፡ እምነት ፡ አለ ። ቀጥሎም ፡ ዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስ ፡ በአድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ ውስጥ ፡ ይግባ ፡ ከተባለ ፤ በአድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ ያስቀጠ ፡ የነበሩት ፡ የወንጀል ፡ አይነቶች ፡ በቁጥር ፡ እንዲጨምሩ ፡ መደረግ ፡ አለበት ። በተጨማሪም ፤ ስለሚያስከትለው ፡ ጉዳት ፡ ምንቸገረኝ ፡ በማለት ፡ በዶሎስ ፡ ኤቬንጥሊስ ፡ የሚፈጸሙ ፡ የማጭበርበር ፤ ወይም ፡ በንብረት ፡ ላይ ፡ ጉዳት ፡ የማድረስ ፡ ወንጀሎች ፡ አሁን ፡ ባለው ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ አድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፡ የማያስቀጣቸው ፡ ስለሆነ ፡ ድርጊቱን ፡ የፈጸመውን ፡ ሰው ፡ በወንጀለኛነት ፡ ተጠያቂ ፡ ለማድረግ ፡ ሌላ ፡ ቅጣት ፡ ያስፈልጋል ፤ ይባል ፡ ይሆናል ። ስለዚህ ፤ በእንግሎ ፡ አሜሪካን ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ አድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ ፤ "ግድለሽነት" የሚባለውን ፡ ጠባይ ፡ በመያዝ ፤ በዚያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በወንጀለኛነት ፡ ተጠያቂ ፡ ለማድረግ ፡ ከሌላው ፡ የተለየ ፡ ነው ፡ መባሉ ፡ ቀርቶ ፤ ልክ ፡ እንደ ፡ 'ኢንቴንሽን' ፡ በ"ጥፋተኝነት" ("ከልጥቢሉቱ" ወይም ፡ "መኔን ፡ ሪዮ") የሚያስቀጣ ፡ ይሆናል ። ለምሳሌ ፡ — II ፡ አሜሪካን ፡ ግዴል ፡ ፔናል ፡ ኮድ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፭ ፡ ሲከሽን ፡ ፪ ፡ ነጥብ ፡ ዙሪ ፡ ፪ ፡ (F) ላይ ፡ የተገለጸውንና ፡ በሚከተሉት ፡ ጽሑፎች ፡ ውስጥ ፡ የተገለጹትን ፤ ሕጉን ፡ የጻፈው ፡ ሰው ፡ የሰጣቸውን ፡ ማብራሪያዎች ፡ ተመልክት (ች) ፡ — ካዲሽ ፡ ኤንድ ፡ ፓልሰን ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፫ ፤ ገጽ ፡ ፪፻፳፪ ፡ ውስጥ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ፤ ዊልያምስ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፲፩ ፤ ገጽ ፡ ፱—፴፭ ፡ ውስጥ ፡ የተገለጸ ፡ ጽሑፍ ፡ በወንጀለኛነት ፡ ተጠያቂ ፡ ለማድረግ ፡ ልዩ ፡ አይነት ፡ ነው ፡ የሚባለው ፡ በኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ላይገባ ፡ የቀረው ፡ 'ኢንአድቨርተንት ፡ ኔግሊጀንስ' ፡ የተባለው ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ለኢትዮጵያ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ የሚያስፈልገው ፡ ይህ ፡ አይነቱ ፡ መሻሻል ፤ ተጨማሪ ፡ ጥናት ፡ የሚያስፈልጋቸውን ፡ ብዙ ፡ ችግሮችንና ፡ የፖሊሲ ፡ ምርምሮችን ፡ አጠቃሎ ፡ የያዘ ፡ ነው ።

“DESIRE,” “KNOWLEDGE OF CERTAINTY,” AND DOLUS EVENTUALIS:

Intention Under the Ethiopian Penal Code

by Ronald Sklar*

Within its description of criminal “guilt” or “fault,” the 1957 Ethiopian Penal Code defines two mental elements, intention and negligence.¹ The prosecution must prove one of these two mental elements existed in the mind of an individual charged with an offence under the Code before a court may punish the individual.² When neither intention nor negligence is proved, the individual’s act and any resultant harm, such as another person’s death or the destruction of property, are an “accident”³ and civil liability rather than criminal liability is the only possible legal consequence.⁴

This requirement of a guilty mind is central to the 1957 Ethiopian Penal Code,⁵ to the European codes that served as its models,⁶ and is also “in conformity with the tradition of the Fetha Nagast.”⁷ It marks Ethiopia’s penal law off from

* Associate Professor of Law, Haile Sellassie I University, Faculty of Law. The writer wishes to express his thanks to Mr. William Ewing, formerly a colleague on the Faculty of Law and now practicing law in Philadelphia, Pennsylvania, for his valuable suggestions in the writing of this article.

1. Pen. C., Arts. 57, 58 and 59. Art. 23 (2) refers to this guilt or fault as the “moral ingredient” of the criminal offence.
2. Pen. C., Art. 57: “(1) No one can be punished for an offence unless he has been found guilty thereof under the law.
“A person is guilty if, being responsible for his acts, he commits an offence either intentionally or by negligence.
“(2) No one can be convicted under criminal law for an act penalised by the law if it was performed or occurred without there being any guilt on his part, . . .”
3. Pen. C., Art. 57 (2).
4. Liability under the Civil Code often is imposed for damage caused without any proof of fault. Important instances of this are found in the Title on “Extra-Contractual Liability and Unlawful Enrichment,” and include Art. 2069, liability for dangerous activities; Art. 2071, liability for animals; Art. 2081, liability for machines and motor vehicles; and Art. 2085, liability for manufactured goods. For the case of liability without fault in civil trespass actions, see the quote from the *Atsede Habte Sellassie* case, cited below at note 37.
5. J. Graven, “The Penal Code of the Empire of Ethiopia,” *J. Eth. L.*, vol. 1 (1964), p. 284. See also the quote from the *Exposé des Motifs*, quoted below at note 75.
6. See, e.g., 1930 Italian Penal Code, Arts. 42, 45, translated (into French) in *Les Codes Pénaux Européens* (Paris, Le Centre Français de droit comparé), vol. 2, pp. 880, 881; 1942 Swiss Penal Code, Art. 18 (3rd ed., Panchaud, Lausanne, Librairie Payot, 1967); P. Bouzat & J. Pinatel, *Traité de Droit Pénal et de Criminologie* (Paris, Librairie Dalloz, 1963), vol. 1, pp. 181, 187.
7. *Exposé des Motifs* to Art. 23, quoted in P. Graven, *An Introduction to Ethiopian Penal Law (Arts. 1-84 Penal Code)* (Addis Ababa, Faculty of Law, 1965), p. 59. The drafter’s statement is quoted in its entirety below at note 75.
Support for the drafter’s view is contained in such passages as the following on arson from Chapter 50, Section 6, of the Fetha Nagast:
“One who puts fire to a city or to the countryside with the purpose of causing damage to its inhabitants shall be burned. . . . If it is known that a certain person has burned a dwelling place knowingly and voluntarily, he shall be punished. If someone burns a field

the penal law of some western countries, most notably England and the United States, where, for claimed reasons of protecting the public from certain kinds of harm, acts causing or threatening those harms are liable to punishment in the absence of a guilty mind.⁸

Of these two mental elements required for criminal liability, intention is the more important in the Penal Code if only because "a person who intentionally commits an offence is always liable to punishment," whereas the person who negli-

entirely, and the fire burns the houses around it, the one to burn first has no fault. If one puts fire to his fields, and it spreads and burns the harvest of his neighbour, they shall examine whether he was as careful as possible lest the first spread to other places. [If he was not careful] he shall draw the judgment accorded to the negligent. But if he was careful in everything, and the wind overcame him and spread the fire, the person who lit the fire is not liable." *The Fetha Nagast (The Law of the Kings)* (Translation from the Ge'ez, Abba Paulos Tzadua, ed. by P. Strauss, Addis Ababa, Faculty of Law, 1968), pp. 305-306 (brackets in original).

8. An American writer has described this phenomenon, what he calls "public welfare offences," as follows:

"... We are witnessing today a steadily growing stream of offences punishable without any criminal intent [or negligence] whatsoever. Convictions may be had for the sales of adulterated or impure food, violations of the liquor laws, infractions of anti-narcotic acts, and many other offences based upon conduct alone without regard to the mind or intent of the actor... All criminal law is a compromise between two fundamentally conflicting interests, that of the public which demands restraint of all who injure or menace the social well-being and that of the individual which demands maximum liberty and freedom from interference. We are thinking today more of the protection of social and public interests;... As a direct result of this new emphasis upon public and social, as contrasted with individual interests, courts have naturally tended to concentrate more upon the injurious conduct of the defendant than upon the problem of his individual guilt... [T]he new emphasis being laid upon the protection of social interests fostered the growth of a specialized type of regulatory offence involving a social injury so direct and widespread and a penalty so light [usually only a fine, sometimes a short term of imprisonment] that in such exceptional cases courts could safely override the interests of innocent individual defendants and punish without proof of any guilty intent." F. Sayre, "Public Welfare Offences," *Columbia L. Rev.*, vol. 33 (1933), pp. 55, 68.

The Ethiopian Penal Code, it can be said, has continued to "think more" of the protection of the interests of the individual. It requires a "guilty mind" even for Petty Offences (see Art. 697), which roughly correspond to the "regulatory offences" described above by Sayre. The phenomenon of the "public welfare offence," said to be based upon "the growing complexities of twentieth century life [which demand] an increasing social regulation" (*id.*, p. 68), has been attacked by many on the basic ground that it does not achieve its purported goal, that of deterring through the threat of criminal sanctions these "social injuries." The threat of slight criminal punishment, it is argued, at least in the case of the legitimate businessman to whom many of these regulatory offences are directed, adds little by way of deterrence to the already existing controls, e.g., the possibility of civil actions for damages, the risk of loss of business and goodwill following upon a publicized instance of inefficiency, and the business' own pride in its product. See e.g., J. Hall, *General Principles of Criminal Law* (2d ed., Indianapolis, Bobbs-Merrill Co., Inc., 1960), pp. 346-47. And to the extent a criminal sanction might deter such offences, it is further argued that the punishment of the morally innocent "contributes to the dilution of the criminal law's moral impact. The ends of the criminal sanction are disserved if the notion becomes widespread that being convicted of a crime is no worse than coming down with a bad cold." H. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction* (Stanford, Stanford University Press, 1968), p. 261. As this last quote suggests, the question ultimately boils down to one of selecting what purpose of the criminal law we wish to promote, its "expression of a community's moral indignation" or its "social aims and effects in protecting society and reforming the criminal." H. L. A. Hart, *Punishment and Responsibility: Essays in the Philosophy of Law* (Oxford, Clarendon Press, 1968), pp. 176-77.

gently commits an offence is "not punishable unless the law makes specific provision to this effect."⁹ This means in the case of negligence that "the word 'negligence' must be used someplace in a statute if negligent offences are to be punished under it",¹⁰ something occurring infrequently in the Code and generally only in statutes dealing with actual or threatened harm of a quite substantial nature.¹¹ It also means that on the relatively few occasions where a statute fails to specify whether

-
9. Pen. C., Arts. 58 (2), 59 (2); Graven, work cited above at note 7, pp. 158, 161. Liability for an intentional offence is excluded of course "in cases of justification or excuse expressly provided by law (Art. 64-78)." Art. 58 (2).
10. P. Strauss, "On Interpreting the Ethiopian Penal Code," *J. Eth. L.*, vol. 5 (1968), p. 396. The very opposite rule obtains under the Code of Petty Offences. There it is presumed that negligence is punishable under a statute unless that statute expressly *excludes* negligence from its coverage. Art. 697 (2). This reversal of the rule in the Penal Code is obviously inspired by the same thinking that in Anglo-American countries leads to criminal liability without any fault whatsoever. See above at note 8.
11. E. g., negligent homicide (Art. 526), negligent bodily injury (Art. 543), negligent arson (Art. 492), negligent "economic treason" (Art. 263 (2)), negligent spread or transmitting of communicable diseases (Art. 503 (3)), negligent manufacture or sale of food unfit for human consumption (Art. 511(3)).

The case for thus limiting the scope of negligent offences is that negligence involves much less moral guilt than does intention (see discussion below at pages 386-388) and is less susceptible to the deterrent effect of threatened punishment. The second point seems plain enough, but there is considerable controversy over *how much* less susceptible negligence is to the operation of deterrence. There is, in fact, a great deal of heated controversy over how effective the threat of criminal punishment is in deterring *any* undesirable conduct, with the battleground almost entirely the realm of theory. "It is a deplorable fact," the Norwegian jurist, Johannes Andenaes, has written, "that practically no empirical research is being carried out on the subject. In both current criminological debates and the literature of criminology, statements about general prevention are often dogmatic and emotional." J. Andenaes, "The General Preventive Effects of Punishment," *Univ. Pennsylvania L. Rev.*, vol. 114 (1966), p. 953. One reason for this is the number of different factors which influence the efficacy of punishment as a deterrent: the nature of the offence involved, the known effectiveness of the law enforcement agencies (i. e., the "risk of detection and apprehension"), the extent to which the prohibitions and the impositions of punishment are known by the persons to whom they are directed, and the differences that exist between persons, to name perhaps the most important. *Id.*, pp. 957-58, 960-64, 970. Yet to the extent the criminal sanction deters based upon the desire of persons to avoid punishment, it operates on the principle that men are rational, "that a potential offender weighs the advantage of his course of conduct against the evil of the sanction, and refrains on grounds of self-interest." Hall, work cited above at note 8, p. 137; and see Andenaes, work cited above, pp. 950-51; J. Michael & H. Wechsler, *Criminal Law and Its Administration* (Chicago, The Foundation Press, Inc., 1940), pp. 12-13. The negligent actor, it is submitted, is much less likely to engage in this kind of "weighing" process than the intentional actor. In one form of negligence, "advertent negligence," he foresees the possibility of harm resulting from his action and thus may weigh this possibility against the object of his conduct. Yet, since the essence of his negligence is in not believing the harm will occur, the weight given to this possibility and to the further fear of being punished for causing that harm has to be minimal. In the other form of negligence, "inadvertent negligence," the actor is not even aware of the possibility of the harm occurring. The fear of being punished can hardly play any role at all in the thinking of such an actor except, perhaps, where he has been punished once before for inadvertently causing harm, to make him more careful in the future. Compare in this connection the views of H. Wechsler and J. Michael, "A Rationale on the Law of Homicide," *Columbia L. Rev.*, vol. 37 (1937), pp. 749-51 and G. Williams, *Criminal Law: The General Part* (2nd ed., London, Stevens & Sons, Ltd., 1961), pp. 123-24, with the contrary view of Hall, work cited above at note 8, pp. 137-41.

intention or negligence,¹² a person can be punished under that statute only if he acted intentionally.¹³

The present article examines and seeks to explain intention. As will be seen shortly, the Penal Code recognizes not one but three separate states of mind under intention. They are "desire," "knowledge of certainty or near certainty," and *dolus eventualis* (also called "indirect intention"¹⁴). The first two are found in Art. 58 (1), first paragraph of the Penal Code, and will be considered in Part I of this article. *Dolus eventualis* is found in Art. 58 (1), second paragraph, and will be considered in Part II.

Part II dealing with *dolus eventualis* will be considerably longer, first, because *dolus eventualis*, unlike the two states of mind considered in Part I, was unknown in Ethiopia prior to its introduction in the 1957 Penal Code and, second, because *dolus eventualis*, although declared a form of intention, has more in common with "advertent negligence" defined in Art. 59 (1) and hence needs careful delineation lest it be confused with this lower state of mind.

- I -

"Desire."

This first kind of intention is the most familiar. The actor desires, that is, it is his conscious purpose in acting,¹⁵ to produce the particular result (e.g., somebody's death, some property's destruction) or to engage in the particular conduct (e.g., falsely executing a legal document, falsely testifying in court) forbidden by a

12. E.g., Art. 523: "Whosoever commits homicide . . .;" Art. 530 (1): "Whosoever performs an abortion on another. . .;" Art. 557 (1): "Whosoever, contrary to law or without lawful order, arrests, confines or detains or otherwise restrains the freedom of another, . . .;" Art. 487 (1) (b): "Whosoever: . . . (b) violates or profanes the resting place of a dead person. . ."
13. Graven, work cited above at note 7, p. 162. Though this rule of interpretation follows naturally enough from the requirement that the word "negligence" must appear in a statute in order for negligent offences to be punished under it, it would have avoided unnecessary confusion had the drafter, rather than leaving the matter to rules of interpretation, inserted the word "intentionally" or words of similar import in *all* statutes punishing only intentional action. Under Articles like Art. 523, for instance, it is possible for a court to overlook the vital fact that it is applicable only to intentional homicide and by mistake apply it also to negligent homicide. See below at note 124 and accompanying text.
14. See Graven, *id.*, at pp. 156, 157.
15. Modern psychology quite matter-of-factly informs us that unconscious urges, desires and purposes, as well as conscious ones, can be responsible for our visible behaviour, but the penal law has as yet taken no account of this phenomenon in formulating its definition of intention. The law, in the words of Oliver W. Holmes, Jr., "does not attempt to see men as God sees them." O.W. Holmes, *The Common Law* (Boston, Little, Brown & Co., 1881), p. 108. Glanville Williams adds: "Probably unconscious intention is to be ignored for legal purposes (1) because it is difficult to prove satisfactorily. (2) because we have little knowledge of how far the threat of a sanction can influence the unconscious." Williams, work cited above at note 11, p. 37. The unconscious is ignored only to the extent that a person is not punished for intention when an outwardly innocent act satisfies some criminal urge or desire (the soldier who faints or becomes genuinely hysterical because of a repressed wish to run away from the danger of battle is not punished for desertion even though his "neurotic symptom" in fact enables him to achieve his repressed criminal wish. *Id.*, p. 37). The unconscious is of course not ignored, however, when outwardly criminal acts are produced by unconscious conditions which render the actor irresponsible under Arts. 48 or 49 of the Penal Code.

statute in the Penal Code. Thus, taking homicide as an example, there is intention for the purpose of Arts. 522 to 524 of the Code when the actor acts (shoots a gun, stabs with a knife, clubs with a stick, etc.) with the desire or conscious purpose of killing another person. There is intention under Art. 653, damage to property, when the actor acts with the desire or conscious purpose of damaging or destroying property belonging to another person. There is intention under Art. 447, false testimony, when the actor, testifying as a witness in a judicial or quasi-judicial proceeding, desires, that is, it is his conscious purpose, to make a false statement. The essence of this kind of intention, thus, is goal-directed behaviour.

For that major category of criminal offences such as homicide, property destruction, fraudulent misrepresentation, theft and the like where a specific result is included in the definition of the offence, care must be exercised in distinguishing between the *desire to perform the act* and the *desire to cause the specific result*. The first can often be present without the second, especially where homicide is concerned. A person, for example, may strike another a blow with his fist intentionally, that is, he desires to strike the blow. Should the person struck fall to the ground, hit his head and fracture his skull and die, it cannot be said that his death, the result required for homicide, was also desired.¹⁶

The basic distinction between intended acts and intended results has not always been observed by Ethiopia's courts. For instance, in *Public Prosecutor v. Assefa Bekele*, decided by the Addis Ababa High Court in 1964 and reported in this Journal,¹⁷ a conviction for intentional homicide under Art. 523 was based only on testimony that the deceased, who had a prior injury on his head,¹⁸ had been seen chasing the accused, that the deceased then fell or was knocked down by the accused and that the accused then “hit [the] deceased repeatedly with his fist on the back of neck.” Death resulted, according to the medical witness, from a combination of over-accumulation of blood in the brain, and tetanus. The court acknowledged that “the fight was only accidental and it [was] not proved that the defendant had any revengeful motives.”¹⁹ Its finding of intentional homicide,

16. Williams offers this second example: “A motorist presses the accelerator of his car. He wishes to go faster, and his act is then intentional as to going faster. But if it should happen that through going faster he hits a pedestrian, it obviously cannot be deduced that his act is intentional as to this consequence. It is so only if he desired to hit the pedestrian. Otherwise his act is unintentional or accidental as to the impact.” Williams, *id.*, p. 35. Another example involving the same point in the context of property destruction is discussed below at note 34 and accompanying text.

17. Addis Ababa High Court, 1964, Crim. Case No. 87/57, *J. Eth. L.*, vol. 5 (1968), p. 466.

18. There was no evidence in the case connecting the accused with this earlier head injury. Neither eye-witness to the fight between the accused and the deceased testified to seeing how this earlier injury was sustained. The doctor who performed the autopsy stated that it “could have been caused by a stone or a stick.” Since it cannot be inferred that the accused caused this head injury, that injury can have no bearing upon the accused's intention.

19. The dispute between the accused and the deceased apparently concerned a new piece of cloth the deceased was selling, and the court was correct in holding that this was no motive for the accused to kill the deceased. The importance of lack of motive to the question of intention was stressed by the Supreme Imperial Court in the case of *Public Prosecutor v. X*, 1964, Crim. App. No. 8/57, translated in P. Strauss, *Supplementary Materials on Penal Law* (1967-68, unpublished, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University) (unpaginated). In ordering the dismissal of a charge of attempt to kill, the court said: “Now, from the examination of the evidence produced by the prosecution, there is none which may show any homicidal intent, above all because the *motive* for which X might have fired shots at his wife [has] not been proved.” (Emphasis by court.)

therefore, was erroneous. The proof showed only an intentionally administered beating and not desire on the part of the accused to cause the deceased's death.²⁰

"Knowledge of certainty or near certainty."

Intention can also exist when the actor is certain or nearly certain that circumstances exist which make his act criminal (a girl with whom he is having sexual intercourse is certainly or nearly certainly below the age of fifteen, testimony he is giving in court is certainly or nearly certainly false, etc.) or that a result forbidden by law will occur (a person is certain or nearly certain to die because of his act). This knowledge of certainty or near certainty "is considered equivalent"²¹ to desire and it does not matter that the actor hoped that the circumstance did not exist or that the result would not occur.

A series of simple examples will help to explain this second kind of intention. One, offered by Dr. P. Graven, is: "If A, with a view of hitting B, throws a stone through the window of B's bedroom, the two consequences he brings about (bodily injury and damage to property) must be regarded as having been intentionally produced."²² The bodily injury in Graven's example is what A "desired," and hence is intentionally produced on that ground. The breaking of the window, assuming A had seen that the window was closed, is the result A knows to be "certain," and hence is intentionally produced on that ground. The Norwegian jurist, Johannes Andenaes, offers this example: "A person who sets fire to his house in order to collect the insurance is an intentional murderer if he thought it certain or preponderantly probable²³ that the tenant would burn to death. The fact that he may regret the death does not free him from full liability, since he foresaw what would occur as a result of his act."²⁴ A third example can easily be imagined under Art. 594, sexual outrage on infants or young persons. A man has sexual intercourse with a girl below the age of fifteen. Because of her appearance or other facts he knows about her, he is certain or nearly certain she is below that age. This knowledge renders his violation of Art. 594 intentional. A last example can be offered in connection with Art. 649, damage to property of another caused by herds or flocks. A person knows his cattle have knocked down a wooden fence that stood between his property and the property of his neighbor, but out of laziness he does nothing about it, neither informing his neighbor nor reconstructing the fence. The next day his cattle stray on to his neighbor's property. He is guilty

20. Strauss cites a number of cases decided under Art. 523 in which Ethiopian courts appear to have made this error. Strauss, work cited above at note 10, p. 396, n. 10.

21. H. Silving, *Constituent Elements of Crime* (Springfield, Illinois, Charles C. Thomas, 1967) p. 222.

22. Graven, work cited above at note 7, p. 156.

23. Various phrases are used to indicate some point on the scale of probability close to certainty. This writer has used the term "nearly certain." The term Andenaes uses is "preponderantly probable." Williams uses the terms "substantially certain" in one place in his treatise and "such a high degree of probability that common sense would pronounce it certain" in another. Williams, work cited above at note 11, pp. 38, 40. All these seem to mean roughly the same, though Andenaes' term might fall slightly lower on the scale. The main point is not so much the phrase used, but rather the recognition that absolute certainty is such a rare phenomenon—perhaps, in the philosophical sense, an impossibility (*id.*, p. 39)—that allowance must be made for a level of probability somewhat below absolute certainty.

24. J. Andenaes, *The General Part of the Criminal Law of Norway* (London, Sweet & Maxwell, Ltd., 1965), p. 211.

of intentionally violating Art. 649. He did not desire his cattle to stray as they did, but he knew to the point of certainty or near certainty that with the fence gone, his cattle, as cattle are wont to do, would stray on to his neighbor's property.

It is of course possible that the person who throws a rock at another standing behind his bedroom window might miss everything, the window as well as his human target. Similarly, the man who sets fire to a house might not succeed in burning down the house, much less in causing a person's death inside the house, because the fire department arrives to put out the fire or because the fire goes out by itself. This uncertainty as to success existing at the time the act is committed does not prevent the secondary result, the breaking of the window or the death of the tenant, from being intended. The actor knows that should he succeed in achieving his desired objective, hitting his target with the rock or burning down the house, the secondary result will certainly or nearly certainly occur. This secondary result “is a necessary feature of the desired goal” and is held to be intended along with that goal.²⁵

Article 58 (1) first paragraph.

Common sense, the source of much of any country's sound laws, implies that no distinction be made for purposes of punishment between what a person desires to occur as a consequence of his voluntary action and what he knows is certain

25. The quoted phrase comes from this illuminating example offered by Andenaes:

“A situation may be assumed where it is uncertain whether a result will occur, but the actor knows that it will occur if he attains his goal. During an inflamed political situation there is a plan to derail a train in order to assassinate a prominent politician who is travelling on that train. The would-be assassin thinks it highly improbable that the plot will succeed at all, since he expects that the train crew will discover the attempt and prevent the accident. But he knows that if he succeeds, many other passengers will also be killed. In other words, this is a *necessary feature* of the desired goal. Here there is intent to kill not only the politician but also the other passengers.” *Id.*, p. 212. (Emphasis in text.)

If he did not succeed, the assassin in Andenaes' example would clearly be guilty of an attempt to kill the politician (Art. 27/522), assuming his acts had gone far enough towards his goal to constitute an attempt. The rock-thrower who missed everything would clearly be guilty of an attempt to injure the man standing behind the window (Arts. 27/538 or 27/539). The home-owner whose fire was put out or went out would clearly be guilty of an attempt to defraud his insurance company (Art. 27/659 (a)). A further and more interesting question is whether there would also be attempts to kill the other passengers on the train with the politician, or to break the window, or to kill the tenant in the house; in other words, whether there can also be an attempt for those results the actor knows is certain or nearly certain to occur. The particular language used in Art. 27 and the ordinary understanding of “attempt” suggest a negative answer. They suggest that the offence of attempt should be limited to the failure to achieve one's *desired* end and not applied to the failure to bring about foreseen, but not necessarily desired, secondary consequences. Art. 27 (1) refers to “pursuing” (Amharic: ያልተከታተለ French: “poursuivre”) one's activity “to its end” (Amharic: እስከ መጨረሻው French: “jusqu'au bout”). Foreseen secondary consequences are not, in the ordinary sense of the term, “pursued” by the actor. They “happen,” and are not opposed by the actor, but in the course of “pursuing” another, primary, end. If such cases are to come under the offence of attempt, different language would have to be used in defining attempt, as, for example, was done in the American Model Penal Code's definition of attempt. That definition, in addition to covering the normal case of desire, specifically includes the person who “does or omits to do anything ... with the belief it will cause such result without further conduct on his part.” Model Penal Code, Proposed Official Draft, (American Law Institute, 1962), Sec. 5.01.

or nearly certain to occur. This is probably why both the continental European and Anglo-American systems of Penal Law treat these two states of mind under intention or some equivalent label,²⁶ often in the absence of statutes on the subject.²⁷ It also means that the language chosen by a statutory provision to define intention should be deemed to include both of these states of mind unless that language clearly excludes one or the other from its coverage.²⁸

The English version of Art. 58 (1), first paragraph, of the Ethiopian Penal Code reads: "A person intentionally commits an offence when he performs an unlawful and punishable act with full knowledge and intent." This definition admittedly says very little, either by way of inclusion or exclusion. Part of the trouble, the circularity of defining intention by the term "intent," can be ascribed to faulty translation. The French text of the Article reads "avec la conscience et la volonté," "with awareness and will."²⁹ More basically, however, the fault lies in the drafting. The drafter borrowed the phrase "avec la conscience et la volonté" from Art. 18 of the Swiss Penal Code where it, in particular the psychic concept of "volonté" or "will," had over the years been interpreted by Swiss courts and theorists to include the two states of mind of desire and knowledge of certainty or near certainty.³⁰ For Ethiopia, embarking on a modern and comprehensive Penal Code for the first time,³¹ a more explicit provision was needed, one in which the notion of what constitutes intention would not depend upon interpretation. Such a provision is Art. 16 of the German Draft Penal Code of 1962: "A person acts intentionally when he is bent on [i.e. he desires to] materializing the facts of crime as described in a statute or when he knows or foresees as certain that he is materializing the facts of crime as described in a statute."³² The ambiguity of Art. 58 (1), first paragraph, poses no serious problem, however. Neither state of mind is excluded by that definition and, as pointed out in the preceding paragraph, both therefore, can be taken as included thereunder.

26. The American Model Penal Code, for instance, calls the first "purposely" and the second "knowingly." The American Model Penal Code, *id.*, Sec. 2.02 (2) (a) and (b).
27. See, e.g., Andenaes, work cited above at note 24, pp. 209-12; Silving, work cited above at note 21, pp. 221-22; Williams, work cited above at note 11, pp. 34-36, 38-42; *German Draft Penal Code E 1962*, Art. 16, translated in *The American Series of Foreign Penal Codes* (G. Mueller, ed., South Hackensack, New Jersey, Fred B. Rothman & Co., 1966), vol. 11, p. 30; The American Model Penal Code, work cited above at note 26.
28. Cf. *Elsasser c. Procureur Général du Canton de Berne* (Trib. féd., Switz., May 21, 1943), *J. des trib.* (Droit pénal), pp. 76-77.
29. The controlling Amharic version of Art. 58 (1), first paragraph, ጥፋት መሆኑን ሕሊናው እየተረዳው is closer in meaning to the French.
30. P. Logoz, *Commentaire du Code Pénal Suisse: Partie Général* (Neuchatel, Editions Delachaux & Niestlé, 1939), pp. 62-65, excerpts thereof translated in S. Lowenstein, *Materials for the Study of the Penal Law of Ethiopia* (Addis Ababa, Faculty of Law, 1965), p. 136; cf. *Elsasser c. Procureur Général du Canton de Berne*, cited above at note 28.
31. The 1930 Penal Code, as the drafter of the 1957 Code has observed, "did not suit modern requirements. It presented still too many vestiges of the ancient system which were both formalistic and rigid according to the ancient universal tradition." It further lacked the "systematically [formulated] general rules which conform to the present day legislative technique." J. Graven, work cited above at note 5, pp. 275, 276.
32. The translation above is from Silving, work cited above at note 21, p. 222. To the best knowledge of the writer, this definition was recently enacted into law in Germany. The writer, however, did not have access to the new German Penal Code.

The requirement of “awareness.”

“Full knowledge” in Art. 58 (1), first paragraph (“awareness,” i.e., “conscience,” in the French text), refers to a basic principle repeated in Art. 76 of the Code, “mistake of fact.” A person cannot commit homicide intentionally under the first paragraph of Art. 58 (1), if at the time of acting (e.g., shooting a rifle) he believes that his target is not a human being. He cannot commit the offence of sexual outrage on infants or young persons intentionally if he believes the girl with whom he is having sexual intercourse is above the age of fifteen.³³ He cannot commit the offence of bigamy intentionally if when marrying for a second time he is not aware that his first wife is still alive and legally still married to him. He cannot commit the offence of aggravated damage to property intentionally if at the time of destroying a valuable original object of art belonging to another person (see Art. 654 (b)) he thought that what he was destroying was only an inexpensive copy.³⁴

Many such examples could be presented. The principle is a simple one: intention presupposes awareness. A person who is not aware he is shooting at a human being cannot thereby be seeking to kill that human being or know that his death is certain or nearly certain to occur. A person who marries for a second time without being aware his first wife is still alive and legally still married to him cannot thereby be seeking to have two wives at the same time or know that such a dual state of matrimony is certain or nearly certain to occur. Because the element of “awareness” is so implicitly a part of intention, most definitions of intention in fact do not bother to state that awareness is necessary, as, for example, one sees in Art. 16 of the German Draft Penal Code quoted above.

The principle has especial application in Ethiopia to land offences since lack of awareness as to such matters as title and boundary lines is so widespread. The principle was correctly applied in *Public Prosecutor v. Captain Kebede Tesema*, a case involving Art. 652, displacing and removal of boundary marks.³⁵ The accused had been convicted in the Woreda Court. Although agreeing with the lower court that the punishable act of removing the boundary marks had been committed as charged, the Awraja Court reversed the conviction because the accused had “remov-

33. Because Art. 595 restricts the age of the minor to “from fifteen (per the Amharic; “more than fifteen,” per the French and English) to less than eighteen,” the accused who believes the girl is aged sixteen when in fact she is only aged fourteen does not violate Art. 595 because the girl is not between the ages of fifteen and eighteen and does not violate Art. 594 because as stated above he lacks awareness she was below fifteen. His criminal offence is “impossible attempt” (Art. 29) to violate Art. 595, for which, however, his punishment can equal that provided for Art. 595. See below at note 75.

34. Since the last actor “intended” to destroy the property of another, he is criminally liable under Art. 653, damage to property, as is provided by Art. 76 (2). His lack of awareness as to the value of the object, however, does prevent his conviction for *aggravated* damage to property. In effect, what we have here is the same as the distinction drawn before between the intention (i.e., desire) to perform the act and the intention to cause the specific result. The actor desires to destroy the property, and can be convicted for that desire and his act, but he does not desire to cause the specific result required for conviction under Art. 654 (b), the destruction of a valuable object of art. See above at page 377. Art. 76 (3) which rules out the defence of mistake of fact where there is “a mistake as to . . . the object of the offence” is not applicable to a case where the object is a specific ingredient of the offence charged, as is so with aggravated damage to property under Art. 654 (b). See Graven, work cited above at note 7, pp. 232-33.

35. Addis Ababa High Court, 1968, Crim. Case No. 107/60 (unpublished).

ed the boundary marks not with the intention of committing an offence but in the belief that the land belongs to him." This decision was affirmed by the Addis Ababa High Court.³⁶ In another case, *Public Prosecutor v. Woz. Atsede Habte Sellassie*, the Addis Ababa High Court wrote:

"To have a criminal case of trespass [Art. 649-651], there must be the intention of depriving a person of his property unlawfully with the knowledge that the land from which that person is deprived belongs to that person. If a person in the honest belief that a piece of land belongs to him, takes his cattle to graze on that land or cuts trees growing on that land, that does not amount to criminal trespass; such acts may amount to civil trespass for which a civil action for damages may lie."³⁷

Awareness of unlawfulness.

Does the requirement of "awareness" just discussed include the actor's awareness that his act is unlawful? Can the actor, to phrase the question another way, be held guilty of committing an intentional offence if he was unaware at the time he acted that his act was unlawful?

Awareness of the factual circumstances which make an act unlawful, which is needed for liability for intention, is not the same as awareness that the act is unlawful. The question under the former, to refer to an earlier example, is whether the actor is aware that the girl with whom he is having sexual intercourse is below the age of fifteen; the question under the latter is whether the actor, who knows that the girl is below the age of fifteen, also knows that *it is against the law* to have consensual sexual intercourse with a girl below the age of fifteen.³⁸

For many offences within the Ethiopian Penal Code, the question of knowledge of unlawfulness can hardly arise. It would be nearly impossible for any sane person in Ethiopia to claim that he was unaware that it is unlawful to commit homicide or theft or robbery or to burn down another person's property.³⁹ Society judges these

36. The High Court, though affirming the Awraja Court's decision, observed that the real issue in the case was one of who lawfully possessed the land in question, an issue that should have been tried in the Civil, not the Criminal, courts.

37. Addis Ababa High Court, 1959, Crim. App. No. 618/51, translated in Lowenstein, work cited above at note 30, p. 32-33.

38. There is an important distinction between being aware of the unlawfulness of one's act, i.e., that it is legally prohibited, and being aware of the reprehensibility of one's act. A person may realize that his act is reprehensible according to some internally applied standard of good behaviour yet be unaware that that act is violative of some penal provision, since not everything that is wrong or bad is legally prohibited. In those codes that deal with the matter, including apparently Art. 78 of the Ethiopian Penal Code (see Graven, work cited above note 7, pp. 154-55), the relevant awareness pertains to the existence of the legal prohibition, although quite clearly the more reprehensible the act is to the average man, the easier it is to infer that the act is also legally prohibited and that the actor was aware of this. See below at notes 39 and 40, and accompanying text. For a careful discussion of this difficult issue that "few Codes settle specifically" (*id.*, p. 154), see P. Ryu & H. Silving, "Error Juris: A Comparative Study," *Univ. Chicago L. Rev.*, vol. 24 (1957), at pages 458-66.

39. In fact, in the one situation in the Penal Code where awareness of unlawfulness is made a requirement for conviction, the case of a subordinate who has carried out an illegal order from his superior (Art. 70), the Code in effect creates a presumption that the subordinate was aware of the unlawfulness of the order, if the order was to commit "homicide, arson or any other grave offence against persons or property, essential public interests or international law."

and many other acts to be immoral, apart from their being prohibited by penal law, and we can and do expect that a sane offender is aware of these community judgments of morality and hence equally aware that his act is immoral.⁴⁰

However, it is quite possible for a sane person in Ethiopia to be unaware that it is a crime to have consensual sexual intercourse with a female below the age of fifteen (Art. 594) or between the ages of fifteen and eighteen (Art. 595), or that it is a crime to fail to register the birth of an infant (Art. 623), or that it is a crime, under specified circumstances, to fail to lend aid to another person “in imminent and grave peril of his life, person or health” (Art. 547), or even that it is a crime to contract a second marriage before one’s first marriage has been legally dissolved (Art. 616). These and many other prohibitions can be traced to no clear society-wide judgment of immorality of which the offender ought to be aware. Some of these forms of conduct may even be entirely in agreement with the prevailing moral norms of some segments of Ethiopian society. It is with respect to these offences, as well as others like the offences in the Code of Petty Offences, which are on the outer edges of criminality, that the claim of lack of awareness of unlawfulness causes the greatest difficulty.

Legal opinion is seriously divided on the question. On the one hand, it cannot be denied that the chief aim of any penal code, “the prevention of offences by giving due notice of the offences and penalties prescribed by law” (Art. 1 of the Ethiopian Penal Code), cannot be achieved with the offender who is honestly unaware of the existence of the offence and the penalty. On the other hand, there is the view of the American jurist and legal philosopher, Oliver W. Holmes, Jr, that “to admit the excuse at all would be to encourage ignorance where the law-maker has determined to make men know and obey”⁴¹ and the further argument that the claim of ignorance of the law could too easily be made while the honesty of the claim “could scarcely be determined by any evidence accessible to others.”⁴² In

40. H. Hart, “The Aims of the Criminal Law,” *Law & Contemporary Problems*, vol. 23 (1958), pp. 413, 419. And see discussion above at note 38.

41. The full passage is: “Public policy sacrifices the individual to the general good. . . . It is no doubt true that there are many cases in which the criminal could not have known that he was breaking the law, but to admit the excuse at all would be to encourage ignorance where the law-maker has determined to make men know and obey, and justice to the individual is rightly outweighed by the larger interests on the other side of the scale.” Holmes, work cited above at note 15, p. 48. Holmes’ view has come under increasing attack from modern American theorists on the ground that punishing those who are ignorant of legal provisions not contrary to the community’s moral values is punishing persons who are not in any sense of the term blameworthy. See, e.g., Hart, work cited above at note 40, pp. 418-22; Packer, work cited above at note 8, pp. 129-30. It has also been argued forcefully that such punishment imposes an unreasonable restraint upon freedom of action and is “offensive to human dignity.” “Subjection of man to sanctions under a law which is unknown and unknowable to him and which he has no opportunity to accept or reject expresses the view that he is a mere object of the law.” Ryu & Silving, work cited above at note 38, p. 471. The question is complicated, however, by the considerable variety of offences to which the claim of ignorance can be made and the considerable variety of reasons for such ignorance the accused can offer, both variables affecting the acceptability of the claim. This aspect of the problem is treated at length by Hall, work cited above at note 8, pp. 386-414.

42. J. Austin, *Lectures on Jurisprudence* (4th ed., 1879), vol. 1, p. 498, quoted in Hall, work cited above at note 8, p. 378. Holmes, however, “doubted whether a man’s knowledge of the law is any harder to investigate than many questions which are gone into. The difficulty, such as it is, would be met by throwing the burden of proving ignorance on the law-breaker,” Holmes, work cited above at note 15, p. 48. See the discussion in Hall, *id.*, pp. 378-83.

accordance with these and similar policy-type arguments, the Anglo-American Penal Law system has adhered to the principle, *ignorantia legis neminem excusat*, "ignorance of the law excuses no man." In this view, which has the support in Europe of France,⁴³ a person can be punished for committing an offence intentionally although he was unaware that his act was or might have been unlawful. All the actor need know is the factual circumstances that objectively make his act a crime.

The opposite view is maintained in Germany. Decisive weight is accorded there to the factor of blameworthiness, more specifically, to its absence from the case of the actor who is honestly ignorant of the unlawfulness of his act.⁴⁴ In the leading German court decision on the subject,⁴⁵ a lawyer was prosecuted for the crime of "Coercion" (Art. 554 of the Ethiopian Penal Code is the equivalent offence) in that he had pressured his client to make an advance payment of his fees by threatening on the eve of the trial to withdraw from the case if she did not pay. His paradoxical defence was that he did not know his act was unlawful. The German Federal Supreme Court, observing that "penalty presupposes guilt" and "guilt is blameworthiness," ruled that awareness of unlawfulness is a prerequisite to a finding of guilt. The actor is liable to punishment only if he was either aware his act was unlawful, or if he, as perhaps the lawyer-accused could have done, "with a requisite searching of his conscience" could have been aware his act was unlawful. Only then "can blame attach."⁴⁶

The middle position between these two views is taken by Switzerland⁴⁷ and in Arts. 78 of the Ethiopian Penal Code and 700 of the Code of Petty Offences⁴⁸

43. "Application of the law cannot be subordinated to the greater or lesser zeal which those subject to its jurisdiction may exert in order to acquaint themselves with it." Donnedieu de Vabres, *Traité de Droit Criminel et de Législation Pénale Comparée*, p. 86, quoted in Ryu & Silving, work cited above at note 38, p. 432, n. 68.
44. *Id.*, pp. 442-43, 450-53. See discussion above at note 41.
45. Decision of March 18, 1952 (Fed. Sup. Ct., Ger. Fed. Republic), *Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen*, vol. 2, p. 194, translated in part in Lowenstein, work cited above at note 30, p. 242.
46. *Id.*, p. 243. This decision and the German theory of *ignorantia legis* in general is analyzed at length by Ryu and Silving, work cited above at note 38. The German Federal Supreme Court decided only the question of law involved. The lawyer's guilt or innocence, i.e., whether he "could have been aware," was left to the trial court.
47. See Graven, work cited above at note 7 pp. 236-37; X c. Ministère public du Canton d'Argovie (Trib. féd., Switz., 1961) *J. des Trib.* (Droit pénal), p. 82, translated in Lowenstein, work cited above at note 30, p. 240.
48. As Dr. Graven has pointed out, Art. 58 (1), the provision that defines intention, fails in all three language versions to indicate the relevance of awareness of unlawfulness. Resort must therefore be had to Arts. 78 and 700. Graven, work cited above at note 7, pp. 154-55, 236-37. Art. 700 is ambiguous on a key point. Art. 78, as is explained in the text above, declares that "Ignorance of the law is no defence," but does nonetheless provide for both reduction and total exemption of punishment if certain conditions are met. Art. 700, first paragraph, simply states: "He who committed a petty offence may not plead as justification ignorance of the law or a mistake as to right (Art. 78)." The ambiguity is whether the cross-reference to Art. 78. takes in all of Art. 78, including the reduction and exemption provisos, or, as seems more likely since the penalties in the Code of Petty Offences are so small to begin with, takes in only the part of Art. 78 that bars the defence of ignorance of the law. The question is important because the claim of ignorance of the law is more likely to be raised in the context of "petty offences," many of which are of a regulatory or esoteric nature. (See discussion above at page 383). The writer is not aware of any Ethiopian decision that has considered this ambiguity.

Art. 78 (1) states the basic principle, similar to the Anglo-American approach, that "Ignorance of the law is no defence." It then goes on to say, however, that the person "who in good faith believed he had a right to act and had definite and adequate reasons for holding this erroneous belief," though remaining liable to punishment for acting intentionally, "shall" be granted a reduction of his punishment under Art. 185 (i.e., "without restriction").⁴⁹ Complete exemption of punishment may be granted "in exceptional cases of absolute and justifiable ignorance and good faith and where criminal intent is not apparent."⁵⁰

The competing realities that moved the Codification Commission to adopt this compromise are recorded by Dr. Graven:

"... it would be unrealistic to lay down a conclusive presumption that all citizens know the law while the law so far has been almost entirely unwritten [one might add to this the fact of "the complexities of modern life and consequent increase in the volume of laws," noted in the Emperor's Preface to the 1957 Penal Code] as it would in all respects be detrimental to the interests of a nation in full development always to let go free persons who do not take 'due notice of the offences and penalties prescribed by law'. . . ."⁵¹

This compromise solution, as Graven also notes, had been adopted earlier in the 1930 Penal Code: "The man who offends after learning and knowing the law of the Government, and after reading the law or hearing the proclamation with his own ears, is a wilful offender and shall receive full punishment" (Art. 12), while those who were unaware of the law through some form of excusable ignorance (the stranger; "the countryman . . . who has not seen with his own eyes how the [law] work is done but only hears by report the law and ordinance of the Government;" "the poor man who is unable to attend and hear what goes on in any kind of court and is unable to know the law;" "the woman who has not learned the law and ordinances and does not go out to the courts;" etc.) were entitled to have from one-tenth to nine-tenths of their punishment remitted (Arts. 13 to 21). Though the 1930 Code provisions and Art. 78 of the 1957 Code do not appear to be completely parallel (e.g., "definite and adequate reasons" under Art. 78 implies more than ignorance due to one's poverty, local or sex), yet it seems likely that the statutes specified in the 1930 Code will continue to be taken into account under Art. 78. A 1961 decision of the Eritrean High Court in fact did just that. It took

49. Art. 79 (1) does not specify the factors the court is to consider in determining whether the actor "had definite and adequate reasons" for believing he had a right to act. The issue is left to the court's discretion. In this regard, the 1957 Penal Code differs from the 1930 Penal Code where the relevant factors were enumerated in considerable detail. See discussion below this page. One factor that will be very relevant, of course, is the nature of the prohibition violated. It will be easier for the accused to claim excusable ignorance where the prohibition violated is a new addition to Ethiopia's law (in the sense that it was not an offence under the Fetha Nagast, the 1930 Penal Code or relevant customary rules) or is not altogether clearly defined in the 1957 Code or is not considered particularly reprehensible by the segment of Ethiopian society to which the accused belongs.

50. The reference to "criminal intent" is misleading as it implies that awareness of unlawfulness is somehow a part of intention in Ethiopia as it is in Germany. The trouble, again, arises from a translation error. The French text reads "et lorsque la criminalité de l'acte n'était pas apparente," "and when the criminality of the act was not apparent."

51. Graven, work cited above at note 7, p. 237. The second consideration referred to by the Codification Commission resembles Holmes' viewpoint quoted above at note 41.

into account, among other things, "the extreme poverty of the accused [and] the fact that he is an ignorant shepard" in reducing the accused's punishment for failure to pay the Federal Salt Tax under the relevant Proclamation and Amending Decree⁵² to that of a fine of \$15 or, in default of payment, imprisonment for seven days.⁵³

II -

Introduction to the concept of *dolus eventualis*.

Art. 58 (1) describes a third state of mind included under "intention." It is best known by its Latin name, *dolus eventualis*, which literally means "intent directed toward a possible event." *Dolus eventualis* is defined in the second paragraph of Art. 58 (1) as existing "when the offender being aware that his act may cause illegal and punishable consequences, commits the act regardless that such consequences may follow." Despite its Latin name, the concept is German in origin⁵⁴ and accordingly has received its most detailed treatment from German theorists.⁵⁵ It is applied throughout continental Europe and in many countries, including Ethiopia, which have borrowed their penal law from continental Europe.⁵⁶ It is not recognized as such in the other major penal law system, the Anglo-American.⁵⁷ As already noted at the outset of this article, it is entirely new to Ethiopia and, if not delineated with care, can be confused with advertent negligence defined in Art. 59 (1).

The justification for the classification of *dolus eventualis* under intention, rather than under negligence as could have been done,⁵⁸ must be the *moral reprehensibility*

52. By virtue of Art. 3 of the 1957 Penal Code, "special laws of a penal nature," which includes taxing provisions imposing a penalty upon violators (Graven, p. 12), are subject to the general principles of the Code (which would include Art. 78), "except as otherwise expressly provided [in such special law]."
53. The Crown v. Faid Mahmoud Abdel Kader, Federal High Court of Eritrea, 1961, Crim. Case No. 710/53, translated in Lowenstein, work cited above at note 30, p. 239. For further treatment of Art. 78, see Graven, work cited above at note 7, pp. 235-39, in particular 237-39.
54. The term was coined by the German theorist, von Weber, in the nineteenth century. As a state of mind it was recognized earlier under the terms *dolus indirectus* and *dolus indeterminatus* by the German theorists J. S. F. Bohmer and Paul Feuerbach. K. Warnke, *Die Entstehung und Behandlung der Dolusarten (The Origin and the Treatment of the kinds of Dolus)* (1965, unpublished thesis, Berlin) pp. 34-37. This thesis, which provided the writer with the approach of the German theorists to *dolus eventualis*, was kindly supplied by Dr. Klaus Warnke of the Center for Comparative Criminal Law, New York University School of Law. It was translated into English for the writer by Professor Hans Schweisthal of the German language department of the Haile Sellassie I University.
55. The prime concern of German theorists has been to identify and describe the mental elements that justify the inclusion of *dolus eventualis* within the concept of intention. Warnke, work cited above at note 54, pp. 38, 55-57.
56. *Dolus eventualis* may be specifically defined in the Penal Codes of these countries (see representative Code provisions quoted below at note 76) or it may be implied by judicial decision based upon history or upon scholarly writings, as, for example, in Switzerland and Germany. See below at notes 85 and 110.
57. *Dolus eventualis* appears in Anglo-American penal law theory, though not by name, as an aggravated form of "recklessness," a state of mind in that system lying between intention and inadvertent negligence. Hall, work cited above at note 8, pp. 115, 116-17; G. Mueller, "The German Draft Criminal Code—An Evaluation in Terms of American Criminal Law," *Illinois L. Forum* (1961), pp. 46-47.
58. See below at note 76.

of the attitude in *dolus eventualis*.⁵⁹ Negligence is the state of mind which justifies the least punishment or no punishment at all because, as noted before,⁶⁰ it is less morally reprehensible than intention, as well as less deterrable. The negligent actor does not desire the harm. On the contrary, he *opposes* the occurrence of the harm and if he believed his action would bring about the harm, he would desist. He only continues his action either because he mistakenly believes the harm foreseen will not come about (e.g., aware that his brakes are faulty, he continues to drive believing that they will hold sufficiently in an emergency), a case of "poor judgment" or "advertent negligence," or because he is not aware even of the possibility the harm might come about (e.g., he is not aware his brakes are faulty), a case of "inattentiveness" or "inadvertent negligence."⁶¹

The moral reprehensibility of *dolus eventualis* is greater than that of negligence. In one important sense, it is equal to that of "knowledge of certainty or near certainty," the second state of mind discussed in Part I. In knowledge of certainty or near certainty, the actor does not desire or seek the harm, but neither does he oppose its occurring. He is too concerned with his own action and the end he has in sight (hitting the person behind the window with the rock, collecting fire insurance on his house, enjoying sexual satisfaction, etc.) to be concerned about his action also causing harm to some other interest. This *willingness* to bring about harm rather than to give up what one is doing is the morally reprehensible aspect of this actor's conduct.

Dolus eventualis involves the same kind of *willingness* as does this second kind of intention. The key difference between the two is found in the element of knowledge. The *dolus eventualis* actor is aware not of certain or nearly certain harm, but of the *possibility* that his action will bring about harm. To quote Art. 58 (1), second paragraph, again: the offender is aware "that his act *may* cause illegal and punishable consequences."

Dolus eventualis and advertent negligence.

It is the strength of *dolus eventualis* that it identifies a category of moral conduct deserving greater community condemnation in the form of greater criminal punishment than either of the two forms of negligence.⁶² It is its weakness that in

59. In German theory, this is known as the "guilt content" (*Schuldgehalt*) of *dolus eventualis*. Warnke, work cited above at note 54, pp. 34, 56, 75.

60. See above at note 11.

61. Negligence, of course, involves more than just "advertence" or "inadvertence." A person might understandably take the risk of driving with faulty brakes because he has no choice in the matter. His child, for example, could be desperately ill with no other means of reaching a hospital available. A person might not be aware his brakes are faulty because they had worked properly the last time he drove his car. Numerous lawful activities present an inherent risk of harm. "Life in modern society," as Andenaes has written, "is based on the fact that a certain causation of danger is legal." There is an area of "permissible risk." Andenaes, work cited above at note 24, p. 151. The test for criminal liability is always whether the person who caused harm through "advertence" or "inadvertence" fail[ed] to take such precautions as might reasonably be expected in the circumstances of the case. . . ." Pen. C., Art. 59 (1), second paragraph. See generally Graven's commentary on Art. 59, work cited above at note 7, pp. 159-63; Wechsler & Michael, work cited above at note 11, pp. 742-46; Andenaes, *id.*, pp. 151, 217-24; Williams, work cited above at note 11, pp. 58-59, 103-105.

62. Warnke, work cited above at note 54, p. 33; Graven, work cited above at note 7, p. 157.

many situations it will be difficult to ascertain whether the actor's state of mind was *dolus eventualis* or the advertent form of negligence.

There is much about *dolus eventualis* that is similar to advertent negligence.⁶³ The knowledge element is the same in both. Both states of mind, that is, include an awareness on the part of the actor that his action *may* bring about a forbidden harm. And, though several writers have referred to "selfishness" as the identifying characteristic of *dolus eventualis*,⁶⁴ in truth, both *dolus eventualis* and advertent negligence include this element. It is seen in the decision each actor makes to continue his action despite the possibility of that action causing harm.⁶⁵ The advertently negligent actor does, it is true, believe that the harm will not occur and is mentally opposed to its occurrence. But that does not alter the fact that he has, for whatever end he has in mind, *taken the risk of being mistaken* concerning his belief that the harm will not occur. "He has chosen," as one writer has said, "to increase the existing chances that a proscribed harm will occur."⁶⁶ The *dolus eventualis* actor takes no mental stand against the harm's occurrence and, therefore, does more than take the risk of causing harm. He is, again for whatever end he has in mind, *selfishly willing to let the harm occur*.

The qualitative difference between these two kinds of selfishness is clear. The problem, however, is equally clear. How in a particular fact situation will a court be able to determine whether the actor selfishly continued his action because he mistakenly believed the harm would not occur, or because he did not care whether it would occur? We cannot expect the actor to admit to the authorities the latter attitude, especially when, as will be developed more fully later,⁶⁷ the Criminal Procedure Code allows him to consult a lawyer before he is questioned. This at present is an empty right, but as the supply of Ethiopia's lawyers increases it will not remain so. The Criminal Procedure Code in addition greatly restricts the power of the police to question the accused concerning his alleged offence. Proof that the actor was willing to bring about the harm will, for the vast majority of cases in the future, have to come from other, less direct, sources, in particular from the objective facts surrounding his action.

The closeness of *dolus eventualis* and advertent negligence, made worse by the unlikelihood of obtaining direct proof that the characteristic attitude of one or the other was present when the actor caused some forbidden harm, requires the court to exercise extraordinary care in examining the evidence. The minimum and maxi-

63. A good deal of the German theoretical writings on the subject of *dolus eventualis* have been concerned with this fact and the consequent problem of justifying the higher punishment authorized for *dolus eventualis*. Warnke, work cited above at note 54, pp. 55-57, 66-75.

64. "Egoism . . . is the essence of *dolus eventualis*." von Hippel, quoted in Warnke, *id.*, p. 51. "The [*dolus eventualis*] actor shows by his indifference a feeling to the effect that he places his ends at the same level, or even higher, as the ones protected by the law." *Id.*, p. 75. "In the case of *dolus eventualis*, the inhibiting, negative value of the harm envisaged by the offender . . . is weaker than the positive value that he attaches to accomplishment of the act One is thus able to definitely say that, in the case of *dolus eventualis*, it is *selfishness* which motivates his action despite the consequences." (Emphasis in original) Logoz, work cited above at note 30, p. 66, translated in Lowenstein, work cited above at note 30, p. 142.

65. Graven, work cited above at note 7, p. 157.

66. Hall, work cited above at note 8, p. 112. "The advertently negligent actor has not been prevented from acting by the foresight of the possible result." Warnke, work cited above at note 54, p. 67.

67. See below at pages 412-414.

imum punishment authorized for a *dolus eventualis* offence will in all cases be much greater than that authorized for an advertent negligence offence. For those offences where negligence is not punishable, the court's choice of *dolus eventualis* or advertent negligence will mean conviction or acquittal.

It is partly for this reason that some commentators, most notably in Germany, have argued for an interpretation of *dolus eventualis* based not upon the attitude of the actor toward the foreseen harm, but upon the probability of harm he foresaw.⁶⁸ According to this argument, known in Germany as the "theory of probability" (*Die Wahrscheinlichkeitstheorie*), *dolus eventualis* exists "when the actor had foreseen the [harmful] result as probable, advertent negligence when he had only said to himself that the result is possible."⁶⁹ This approach presents the obvious difficulty of "drawing the line" between the probable and the possible and the gradations thereof, but, it is argued by the main proponents of the theory, Grossmann and Grünhut, this difficulty is only "quantitative": the judge has before him certain objective facts, such as, taking an automobile homicide case as an example, the speed at which the car was being driven, the number of pedestrians on the roadway, the road conditions, etc., and he has only to make a judgment from these proven facts as to the degree of harm the situation presented. This, so the argument continues, is the ordinary task of the judge requiring no special insight or knowledge of human nature. It is far more manageable, therefore, than inquiring into the attitude (the "psychic process") of the actor toward the foreseen harm.⁷⁰

The American writer, Helen Silving, has argued further that the prevailing European conception of *dolus eventualis*, by "its disregard of the degree of objective probability . . . that the consequence will occur," produces results that are "absurd."⁷¹ She supposes the case of two motorists, one who engages in extremely dangerous conduct (driving at the excessive speed of 190 kms. per hour) trusting that he will not hit anyone and the other who engages in much less dangerous conduct (driving at 65 kms. per hour, assuming this also to be excessive) but not caring about killing another person. If both motorists should hit and kill someone, then, according to the European conception of *dolus eventualis*, the latter is guilty of *dolus eventualis* (and hence intentional) homicide, while the former is guilty only of negligent homicide. This is the result she considers "absurd," apparently because it fails to take into account the relative dangerousness of each actor's conduct.⁷²

Whatever the merit of these two arguments for the theory of probability,⁷³ the fact remains that the explicit language of Art. 58 (1), second paragraph, that the offender "commits the act *regardless* that such consequences *may* follow,"⁷⁴ precludes

68. Warnke, work cited above at note 54, pp. 59-61. The second reason lies in the theoretical controversy in Germany on which mental elements justify *dolus eventualis*' classification as a form of intention. See above at note 55.

69. *Id.*, p. 59.

70. *Id.*, pp. 60-61.

71. Silving, work cited above at note 21, pp. 227-28.

72. Silving refers also to "the practical impossibility of differentiating" the two mental states. *Id.* p. 228.

73. The second motorist who drives slower, it can be argued, displays, in his not caring about killing another person, a subjective dangerousness or "dangerous disposition." See Graven, work cited above at note 7, p. 157.

74. The French version of Art. 58 (1), second paragraph, is still more explicit: ". . . lorsque l'auteur, . . . l'accomplit néanmoins en acceptant celles-ci pour l'éventualité ou elles se produiraient. "The Amharic text is closer in meaning to the French: ". . . ጥፋተኛው . . . የሆነው ፣ ይሁን ፣ በግልጽ ፣ ይህንን ፣ የወንጀል ፣ ተግባሩን . . . በፈጸመ ፣ ጊዜ ፣ ነው ማ" . . .

an interpretation of *dolus eventualis* based solely upon the high degree of harm foreseen by the actor. It is the actor's attitude toward that foreseen harm, his willingness to bring it about, that under the Penal Code is the indispensable element of *dolus eventualis*. The high degree of the harm foreseen is assigned the important but secondary role of aiding in the proving of that attitude. This weighting is consistent with the overall theme of the Code to prefer subjective factors, what Art. 23 terms "the moral element," to objective factors as the basis for punishing offenders.⁷⁵

How *dolus eventualis* fits in the 1957 Penal Code.

When the drafter and the Codification Commission decided to include the definition of *dolus eventualis* in the basic Penal Code article that defines criminal intention instead of treating it as a form of advertent negligence or as an entirely separate state of mind,⁷⁶ they made a decision that is crucial for those who must

75. "The Code must make it clear at the outset that it is chiefly concerned, not with the act and the result as such, but with the wrongdoer, for judgment is not given with respect to an act, but with respect to the human being who performed it. This subjective conception of criminal law should inspire the Code, the more so since it is in conformity with the tradition of the Fetha Nagast." *Exposé des Motifs*, quoted in Graven, work cited above at note 7, p. 59. Perhaps the clearest example of this orientation is the Code's provision on the punishment prescribed for an attempt. The offender "is liable to the punishment attaching to the offence he intended to commit." Art. 27 (3). The Code draws short of totally ignoring the factor of objective harm by authorizing mitigation of punishment for an attempt "if circumstances so justify." *Ibid.* Another concession is made for the death penalty which under Art. 116 (1) is limited to offences "which are completed."

76. *Dolus eventualis* is treated in most continental European countries and in countries whose penal law is derived from continental Europe as a form of intention. This is often done by statutory provision: "Anybody . . . who considers [effectuation of the definitional elements of the act] possible and does not mind it, acts intentionally." *German Draft Penal Code E 1962*, Art. 16, translated in the *American Series of Foreign Penal Codes*, work cited above at note 27. "Whosoever willingly effectuates those facts which according to statutory definition are the elements of the crime, or whosoever realizes that by his conduct he may effectuate them and, in that case, would approve thereof, acts intentionally." *Penal Code of Greece of 1950*, Art. 27 (1), translated in Lowenstein, work cited above at note 30, p. 146.

"A criminal offence is committed with intent when the offender . . . was conscious that a prohibited consequence might result from his activity or omission and had consented to its occurring." *Yugoslav Criminal Code of 1951*, Art. 7 (2), translated in M. Acimovic, "Conceptions of Culpability in Contemporary American Criminal Law," *Louisiana L. Rev.*, vol. 26 (1965), p. 31.

"An act is considered to have been committed intentionally if the actor foresaw that the act would accomplish the constituent element of an offence and such accomplishment was not contrary to his will." *Republic of China (now Taiwan) Criminal Code of 1935*, Art. 13 (II), translated in L. Fuller & H. Fisher, *The Criminal Code of the Republic of China* (Taipei, Sino-American Legal Series, 1960), p. 5.

In some countries, the most notable examples being Switzerland and Germany, the courts, on the basis of history or scholarly writings on the subject, have accomplished the same thing by interpreting the concept of intention to include *dolus eventualis*, though the Penal Codes are silent on the subject. See below at notes 85 and 110.

Not every continental European country views *dolus eventualis* as a kind of intention. In France, for example, it is included within the state of mind of advertent negligence. Graven, work cited above at note 7, pp. 156-57; Bouzat & Pinatel, work cited above at note 6, p. 189. This is also the approach in England and the United States. See above at note 57.

The German theorist, von Soden, proposed that *dolus eventualis* be viewed as a separate state of mind category falling in between intention and advertent negligence (*Die Dreiteilungstheorie*). Warnke, work cited above at note 54, p. 57. This proposal has not met with acceptance in Germany or elsewhere one reason being, as Warnke says, the inertia of a penal law "that, until now, knows only intention and negligence." (*Ibid.*)

apply the Code. As a form of intention, *dolus eventualis* is a state of mind justifying punishment for practically all offences in the Code. The only exceptions are (1) when the Code article makes punishable only negligent conduct, or (2) when the Code article specifies some special element for which *dolus eventualis* is insufficient. The applier of the Code accordingly must pay strict attention to the words used to define the particular offence.

Most statutes in the Code specify only those objective circumstances which must exist and the specific consequence which must occur before criminal liability under that statute is established. For example, the girl must be below the age of fifteen for sexual outrage under Art. 594 or be between the ages of fifteen and eighteen for sexual outrage under Art. 595, the property taken by the offender must be "the property of another" for theft under Art. 630, a fact imputed to another must be "such as to injure his honour or reputation" for defamation under Art. 580 (1), etc. For all such offences, *dolus eventualis* under Art. 58 (1), second paragraph, no less than "full knowledge and intent" (i.e., "will") under Art. 58 (1), first paragraph, is sufficient for criminal liability. In other words, a person who violates these objective elements of the offence, as by having sexual intercourse with a girl below the age of fifteen or by imputing to another a fact that injures that other's honour or reputation, is punishable if he was aware the girl *was* below the age of fifteen or the fact *was* injurious to the other's honour or reputation (Art. 58 (1), first paragraph)⁷⁷ or if he was aware the girl *might* be below the age of fifteen or the fact *might* be injurious to the other's honour or reputation, and he did not care (Art. 58 (1), second paragraph).

There are, however, some Code articles which, with respect to one or more specified objective circumstances, require more than that these objective circumstances exist; the person is required to have *actual knowledge* of their existence before he becomes criminally liable. For these offences, the person's awareness that such circumstance or circumstances *might* exist and his indifference towards their existence is not the equivalent of *knowing* they exist, and hence for these offences only "full knowledge and intent" and not *dolus eventualis*, will suffice for criminal liability. Thus, the offence of calumny, Art. 580 (2) of the Code, is defined so as to require that the offender utter or spread false and defamatory statements "with knowledge of their falsity." Such actual knowledge is indispensable to guilt under that provision. For this offence, being aware the statements might be false and being indifferent towards that fact would not be enough. False denunciation, Art. 441 (a), likewise requires that the offender denounce to the authorities as the perpetrator of an offence "a person he knows to be innocent" and thus, as a Swiss case dealing with an identical provision in the Swiss Penal Code has held, cannot be committed unless the offender actually knew the person to be innocent, and not merely was aware he might be and did not care.⁷⁸ A third example is Art. 373 (1) (b) of the Code which punishes the person who "knowingly uses . . . false or counterfeit

77. See above at pages 378-379.

78. Ministère public du canton d'Argovie c. Morgenthaler (Trib. féd., Switz., Dec. 1, 1950), *J. des trib.* (Droit pénal), p. 146, where the Swiss court said: "By using the terms 'that he knew to be innocent' the legislator wanted to require that the offender be aware of the inaccuracy of his denunciation. . . . He who restricts himself to knowing that an accusation is *perhaps* false does not make it against a person he knows to be innocent." Translated for the writer by Miss Marta Rozankowskyj, *Licence en droit*, licensed translator, Geneva, Switzerland.

[official] marks [e.g., seals, rubber stamps, labels] as genuine or unused." The offender, to be punished under this article, would have to *know* that the official mark he is using is false or counterfeit. Here, too, his awareness that it *might* be false or counterfeit and his indifference toward that fact would not suffice for criminal liability.⁷⁹

This decisive role played by the words of a Code article is well illustrated by Art. 50 (1) of the Code. Art. 50 (1) deals with "intentional or culpable irresponsibility," and reads: "The provisions excluding or reducing liability to punishment shall not apply to the person *who in order to commit an offence intentionally* put himself into a condition of irresponsibility or of limited responsibility by means of alcohol or drugs or by any other means" (Emphasis supplied.) Addressing himself to the term, "intentionally," in Art. 50 (1) and relying upon the fact that *dolus eventualis* is a form of intention, Dr. Graven, in his commentary on Art. 50 (1), makes the following observation: "Under sub-art. (1), [the accused remains fully liable when he] drinks either in order to do wrong or when he knows and accepts the possibility of doing wrong (e.g., he knows he must drive and, being aware that he might run a pedestrian down if he drinks too much, tells himself that it is late at night so that nobody will see him if he runs a pedestrian down)."⁸⁰ Graven's example accurately describes an attitude of indifference toward the safety of pedestrians on the road and, thus, accurately describes a *dolus eventualis* state of mind. However, what Graven has done is to include *dolus eventualis* in Art. 50 (1) when it is specifically excluded by the phrase, "in order to commit an offence." The person in Graven's example may have shown deplorable indifference toward the safety of others, but he hardly can be said to have drunk alcohol and become irresponsible "in order to" run a pedestrian down. His purpose in drinking was only to enjoy himself. The phrase "in order to" used in Art. 50 (1) and phrases of similar import such as "for the purpose of" and "with the object of" demand more than a *dolus eventualis* state of mind.⁸¹

79. If the actor's actual knowledge can be proved, other elements of the offence can be established with *dolus eventualis*. Thus, in Art. 580 (2), it is provided that the imputations or allegations known to be false must constitute an "injury to honour or reputation." A person who knowingly utters false statements and who is indifferent to whether they are injurious to the other party's honour or reputation violates Art. 580 (2).

80. Graven, work cited above at note 7, p. 139.

81. It could be that Graven is relying upon Swiss decisions which hold that for a person's "design," as for his intention, *dolus eventualis* is a sufficient state of mind. Thus, for example, in Meierhofer c. Ministère public du canton de Zurich (Trib. féd., Switz., July 8, 1954), *J. des trib.* (Droit pénal), p. 54, the offender knew that he was denouncing an innocent man to the authorities. It was held by the Swiss court that the Article's requirement that the denouncement be "with a view to having penal proceedings instituted against the person" was satisfied by proof that the offender was willing to have such proceedings instituted. That the offender's purpose in denouncing the man might have been to clear himself of charges was held irrelevant. According to such reasoning, it is possible to argue that in Graven's example the person's purpose in drinking alcohol, i. e., "in order to commit an offence," could also be established by evidence of his willingness to have an offence occur, even though his actual purpose was only to drink and enjoy himself. With such a view of *dolus eventualis* the writer must disagree. Language in a Code article such as "in order to," as in Art. 50 (1), or "for the purpose of," as in Art. 261 (b), or "with the object of," as in Art. 450, and other similar phrases denoting a *specific purpose* for acting, clearly mean that the actor must have *desired* that particular goal when he was acting. To say instead that a specific purpose to bring about a particular result can be established by showing that the actor was, through indifference or some other reason willing to have that result occur, stretches words beyond their ordinary meaning, and thus is prohibited by Art. 2 (1) of the Penal Code, the

In the pages that follow, we will identify the characteristic attitude of *dolus eventualis* using cases from Switzerland whose Code served as the principal foreign source of the 1957 Penal Code.⁸² This will be followed by general rules on when to apply *dolus eventualis*. Next, three homicide cases, one from Germany and two from Ethiopia, will be examined in considerable detail. This examination has two purposes: first, to illustrate the operation of these general rules in a very serious yet common type of criminal offence, and, second, to demonstrate the sort of painstaking analysis of the facts needed before a court can be satisfied beyond a reasonable doubt that the *dolus eventualis* attitude was in the mind of the actor. Lastly, and as a ground for the concluding section, we will examine the problem of proving *dolus eventualis* to see why this problem is even more acute in Ethiopia than in continental Europe.

The characteristic attitude of *dolus eventualis*: two Swiss decisions.

The leading Swiss case on *dolus eventualis* is *Elsasser c. Procureur général du Canton de Berne*, decided in 1943,⁸³ a case of fraudulent misrepresentation in violation of Art. 148 of the Swiss Penal Code, the model for Art. 656 of the Ethiopian Penal Code.⁸⁴

The prosecution's evidence showed that during World War II one Ernest Hertig, a chemical manufacturer, had received large quantities of sugar, a food commodity in short supply due to the war, from the Swiss Federal War Office for Food. The sugar was allocated to Hertig specifically for the purpose of manufacturing chemicals. In violation of this condition, Hertig sold part of the sugar to bakers

so-called "principle of legality." See Strauss, work cited above at note 10, pp. 419, 429, 440. If the drafter of the Code, by including the definition of *dolus eventualis* in Art. 58, meant to make *dolus eventualis* a sufficient state of mind even for language in a Code article that appears on its face to exclude such a state of mind, then he did not make his purpose clear enough.

82. Graven, work cited above at note 7, pp. 2-3; S. Lowenstein, "The Penal System of Ethiopia," *J. Eth. L.*, vol. 2 (1965), pp. 385-87. Dr. Graven in his commentary on Art. 58 (1), second paragraph, draws heavily on Swiss case decisions. Graven, work cited above at note 7, pp. 156-58. Other European Codes were consulted by the drafter. Graven mentions the Italian, Greek and Yugoslav, in particular. *Id.*, p. 2.
83. Trib. féd., Switz., May 21, 1943, *J. des trib.* (Droit pénal), p. 73. The case was translated for the writer by Miss Marta Rozankowskyj (see note 78 above). Swiss decisions are written in either French, German or Italian, depending upon the language spoken by the accused. *Elsasser's* tongue was German. The court's decision thus was written in German and then translated into French for publication in the *Journal des Tribunaux*. The translation for the writer into English is from this French version.
84. Art. 148 of the Swiss Penal Code reads in part: "Any person who, with intent to make an unlawful profit for himself or another, shall fraudulently mislead another person by falsely representing or concealing facts or shall fraudulently use the error of another and thus cause the deceived person to act detrimentally against his own or another person's property, shall be confined in the penitentiary" Translation, Friedlander & Goldberg, "The Swiss Federal Criminal Code," *J. Crim. L., Criminol., & Pol. Sci.*, vol. 30 (Supp., 1939), p. 53. Art. 656 of the Ethiopian Penal Code reads in part: "Whosoever, with intent to obtain or to procure to a third person an unlawful (sic: enrichment), fraudulently causes a person to act in a manner prejudicial to his rights in property, or those of a third person, whether such acts are of commission or omission,
- a) either by misleading statements, or by misrepresenting his status or situation, or by concealing facts which he had a duty to reveal; or
 - b) by taking advantage of the person's erroneous beliefs, is punishable"

on the so-called "black market." Hertig, not satisfied, decided to sell to bakers quantities of sugar much greater than the quantity he actually had in his possession or he could expect to receive from the War Office for Food. Warner Elsasser, the accused, was enlisted by Hertig to locate potential buyers for the sugar. In late 1941 and early 1942, Elsasser, as Hertig's agent, sold a total of seven tons of sugar to two bakers, receiving payment for the sugar in advance of delivery. Elsasser promised to deliver the sugar to both bakers within a very short time. The sugar was never delivered. In 1943, Elsasser and Hertig were arrested and prosecuted, as stated above, for obtaining money fraudulently.

The two men were alleged to have committed fraud by obtaining money for sugar which they never intended to deliver. Hertig, having dealt directly with the Food Office, took the buyers' money knowing that the sugar would never be delivered. However, since Elsasser had never dealt with the Food Office, it would have been quite difficult to prove that he knew that no additional sugar was going to be allocated to Hertig and, therefore, that delivery of the sugar could never be made to the buyers. Therefore, the prosecution attempted to prove Elsasser's intention to defraud the buyers by showing that he had acted with *dolus eventualis* (in French, *le dol éventuel*), a form of intention in Swiss law as it is in Ethiopian law.⁸⁵

It could easily be proved that Elsasser was aware, when he made the sale to the buyers and promised delivery, that Hertig did not have the sugar in stock at that time. In addition, he must have been aware that sugar was a "restricted commodity." It could be proved, in other words, that Elsasser was aware of the *risk* of not being able to deliver the sugar as promised and yet, despite this awareness, he accepted the buyers' money. This, as the Swiss federal *Cour de Cassation* (appellate court) pointed out, was not enough to prove *dolus eventualis*. If Elsasser, though aware of this risk, nevertheless believed that the sugar would be delivered (perhaps because of what Hertig had told him), and, more important, was unwilling to keep the money if it were not delivered, then, no matter how mistaken or even naive his belief was, he would be guilty of no more than advertent negligence and could not be convicted under the Swiss (or Ethiopian) provision.

What had to be proved for *dolus eventualis* was stated by the Swiss appellate court in the following language: that Elsasser "was aware from the beginning that he might find it impossible to deliver the sugar and [that] he had the idea of keeping the money received in advance anyway should such a case arise."⁸⁶ This nicely spells out the selfish attitude involved in *dolus eventualis*.

The question remained as to how to prove that such an attitude had existed in Elsasser's mind. Elsasser had not admitted that he had had such an attitude. On the contrary, he had denied its existence and claimed, instead, that he had believed all along that the sugar would be delivered. There were no positive acts on Elsasser's part showing otherwise. Despite this lack of direct evidence, the attitude

85. *Dolus eventualis* was not explicitly included in Art. 18 of the 1942 Swiss Penal Code, the article defining intention. In view of the history in Switzerland of including *dolus eventualis* under intention, the Swiss court implied its presence in Art. 18, reasoning: "Art. 18 . . . must be considered to include [*le dol éventuel*] as long as the text of this provision does not in the least exclude this interpretation." *J. des trib.*, p. 77.

86. *Id.*, p. 78.

amounting to *dolus eventualis* could be inferred from his action, the court said, if the possibility of the harmful result occurring “would have imposed itself on the mind of the actor in such a way that his act could not be interpreted in any other way than the acceptance of this result”; if, in other words, the probability of not being able to deliver the sugar had been objectively so high that it would have had to have been clear to Elsasser, and that therefore, he must have been willing to have such a result occur when he accepted the buyers’ money. There was no proof in the case that the probability was this high. The evidence produced by the prosecution, therefore, failed to establish a *dolus eventualis* fraud beyond a reasonable doubt.⁸⁷

The later Swiss case of *Cretenoud c. Procureur général du Canton de Vaud*, decided by the federal *Cour de Cassation* in 1960,⁸⁸ further explains the meaning of *dolus eventualis*.⁸⁹ Cretenoud was the manager of a *kiosque*, a small retail shop that sells newspapers, cigarettes, chocolates and the like. His duties were to take care of the *kiosque*, sell the merchandise provided to him by his employer and turn over all sales revenues to his employer. For this he received a fixed salary.

From the beginning, Cretenoud seemed more interested in enjoying himself than in working. He opened the store late. He frequented cafés or went to watch sporting events, leaving care of the store at these times to other persons, sometimes children. He neglected his bookkeeping, often returning unsold newspapers to his employer too late for his employer to receive reimbursement from the publisher. At the time he left his job, about one year after he was hired, he was keeping no records at all and was unable to account for Sw. fr. 7,826.50 (roughly Eth. \$ 4,800).

Cretenoud was prosecuted for “unfaithful management” under Art. 159 of the Swiss Penal Code, the model for Art. 663 of the Ethiopian Penal Code (“Mismanagement of private interests”).⁹⁰ Both provisions punish the person who intentionally causes harm to another’s property with which he was legally or contractually entrusted.

Cretenoud was convicted on the theory that he had harmed his employer’s property interests with *dolus eventualis*. His state of mind in this regard could easily be proved. He could not have been opposed to injuring his employer’s financial interests to have behaved the way he did. The probability of causing harm to his

87. The trial court and, apparently, the prosecutor had mistakenly believed that awareness of the possibility of the harm’s occurring might alone allow an inference of *dolus eventualis*. Other relevant evidence on the issue of *dolus eventualis* may have existed but was not produced or considered at the trial. Therefore, the case was returned to the trial court for reconsideration.

88. Trib. féd., Switz., Jan. 13, 1960, *J. des trib.* (Droit pénal), p. 74. The translation of this case appears in Lowenstein, work cited above at note 30, p. 143. The double translation problem mentioned above at note 83 does not exist in the *Cretenoud* case since Cretenoud’s tongue was French and hence the opinion was written in French.

89. The case is considered a significant one within Switzerland. See comment on case by C. Bonnard, *J. des trib.*, cited above at note 88, p. 79, also translated in Lowenstein, work cited above at note 30, p. 145.

90. Art. 159 of the Swiss Penal Code reads in part: “Whoever dissipates the resources of another person entrusted to him by law or contract shall be confined in prison. ” Translation, Friedlander & Goldberg, work cited above at note 84, p. 54.

Art. 663 of the Ethiopian Penal Code reads in part: “(1) Whosoever is legally or contractually bound to watch over the property rights of another, and who intentionally causes prejudice thereto by misusing his powers or by failing in his duties, is punishable with simple imprisonment or fine.”

employer by his behaviour (not keeping records, leaving the store in the care of others, sometimes children, failing to return newspapers in time for his employer to get reimbursement from the publisher) was unmistakably clear. Accordingly, the inference of *dolus eventualis* that could not be drawn in Elsasser's case because the probability of harm to the buyers was not proved to be high enough, could be drawn in Cretenoud's case.⁹¹

Nor did the prosecutor have to rely on inference alone. There was separate, more direct, evidence of Cretenoud's state of mind. A friend of his, who was also a *kiosque* manager, had warned him of the probable consequences of his behaviour. His response had been to laugh at her. A subordinate had quit over the way he was managing the *kiosque*, yet Cretenoud had made no change in his behaviour. Plainly, he was not interested in working but wanted only to enjoy himself even if it resulted in harm to his employer's interests: the selfish attitude which is the hallmark of *dolus eventualis*.⁹²

What is also interesting about the *Cretenoud* case is the Swiss court's attempt to distinguish *dolus eventualis* from advertent negligence. The court observed what has been pointed out before: that there is a danger of confusing the two because each involves (1) the person's awareness that his action may produce a harm forbidden by law and (2) his continued action in the face of that awareness. The point "which catches the decisive difference" between the two states of mind, according to the court, is that the *dolus eventualis* offender "consents" to the production of the harm, i.e., is willing to have it come about, whereas the advertently negligent offender "far from consenting to the eventual result of his acts, on the contrary rejects it and expects that it will not come about."⁹³

91. The probability of the harm's occurring might have been high enough in the *Cretenoud* case to constitute knowledge of certainty or near certainty, the second kind of intention considered in Part I. The trial court, in fact, had found this intention. The cantonal and federal appellate courts did not feel it necessary to "go that far." It may have been that the appellate courts wanted this opportunity to clarify the *dolus eventualis* standard within Switzerland in view of some confusion as to that standard in earlier decisions. See comment on case by C. Bonnard, cited above at note 89.

92. The reference to Cretenoud's *dolus eventualis* attitude of wanting "to enjoy himself" even at the expense of his employer's interests does not conflict with the earlier analysis of the person in Graven's example who drank alcohol "in order to enjoy himself" knowing that he had to drive and not caring about hitting a pedestrian. See above at note 81, and accompanying text. The writer acknowledged there that the attitude of the person in Graven's example constituted a *dolus eventualis* attitude. What was pointed out there is that Art. 50 (1) of the Ethiopian Penal Code specifically requires that the *purpose* of drinking be to commit a criminal offence and hence a *dolus eventualis* attitude is not sufficient under that Article. In the case of both the Swiss and Ethiopian provisions on "mismanagement of private interests," there is no specific requirement as to the *purpose* of the offender's action (see the articles quoted above at note 90) and, therefore, *dolus eventualis* is a sufficient state of mind for guilt.

93. The court's opinion reads: ". . . l'auteur, loin de consentir au résultat éventuel de ses actes, le refuse au contraire et compte qu'il ne se produira pas." (*J. des trib.*, cited above at note 88, pp. 77-78), incorrectly rendered in Lowenstein's translation of the case as: ". . . the offender, far from consenting to the eventual result of his acts, on the contrary refuses to believe that it, in fact, will come about." Lowenstein, work cited above at note 30, p. 144.

Other Swiss cases illustrating further the types of offences in which *dolus eventualis* may be present follow. The first reference is to the Ethiopian Penal Code (E. P. C.) article that corresponds to the Swiss Penal Code offence involved in the case. The Swiss Penal Code (S.P.C.) article and citation to the *Journal des Tribunaux* follow. Titles of the Swiss Penal Code articles have been taken from Friedlander & Goldberg, work cited above at note 84. Translations of the cases were done for the writer by Miss Marta Rozankowskyj (see note 78 above).

General rules for applying *dolus eventualis*.

These two Swiss cases show that the *dolus eventualis* actor's attitude of willingness is a decision he makes to accept causing harm "as part of the bargain,"⁹⁴

E.P.C., Art. 400. Uttering false or adulterated goods. (S.P.C., Art. 154. Selling adulterated goods.) Probst c. Ministère public du canton de Zurich (Trib. féd., Switz., May 1, 1963), *J. des trib.* (Droit pénal), p. 74. "The intention of cheating third parties in business relations is . . . not excluded by the fact that the firm . . . has sold the coins to the appellant expressly declaring that they were imitations. Even he who informs the first buyer could have imitated the merchandise with a view to cheating third parties, especially if he has the direct idea or even only the possible idea of seeing subsequent buyers cheated. . . . At the very least, the possibility of leading subsequent buyers into erroneous conclusions could be so evident to the manufacturer that his act should be interpreted as an approval of cheating."

E.P.C., Art. 539. Common wilful injury. (S. P. C., Art. 123. Simple assault.) Annen c. Ministère public du canton de Vaud (Trib. féd., Switz., May 15, 1959), *J. des trib.* (Droit pénal), p. 99. Father abused his right of correction by striking his eleven year old son with a leather belt because the son had stolen money from his wallet; "From the fact that Annen let himself be seized by a fit of anger, grabbed a leather belt and lashed his son a good number of times on various regions of the body, one must conclude that he voluntarily caused the bodily injuries. Indeed, he must have known that his action would necessarily bring them about, and even if he did not exactly want this result, he at least accepted it as such." (Query, however, whether this is not "knowledge of certainty or near certainty," rather than *dolus eventualis*.)

E. P. C., Art. 594. Sexual outrage on infants or young persons. (S. P. C., Art. 191. Immorality with children.) Langenegger et consorts c. Ministère public du canton de Schwyz (Trib. féd., Switz., February 11, 1949), *J. des trib.* (Droit pénal), p. 6. Accused had sexual intercourse with two girls below the prescribed age (16, in the Swiss provision); if the accused "acted with the idea that the girl could have been 16 or even older, but that they also held that it was possible that she was younger [and] were determined to act even in the latter case," then they acted with *dolus eventualis*.

E. P. C., Art. 656. Fraudulent misrepresentation (S. P. C. Art. 148, Fraud.) Schmid c. Ministère public du canton de Bale-Ville (Trib. féd., Switz., Sept. 13, 1946), *J. des trib.* (Droit pénal), p. 18. The offence of fraudulent misrepresentation is committed by making misstatements in applying for a loan when the lender "must have considered it, if not certain, at least very probable that he would not be able to pay off in time" and he accepted that result.

E. P. C., Art. 686. Unjustifiable preference (S. P. C., Art. 167. Privilege to one creditor.) Schodler et Hagenbucher c. Ministère public du canton d'Argovie (Trib. féd., Switz., March 24, 1948), *J. des trib.* (Droit pénal), p. 143. The debtor, Schodler, knowing he was insolvent (such knowledge is sufficient for the Swiss provision whereas the Ethiopian provision also requires the debtor to be "bankrupt or [have] given a declaration of default"), gave his creditor, Hagenbucher, a mortgage as security for a loan when he was not required to do so; *dolus eventualis* if Schodler "positively foresaw" that he was favoring one creditor to the harm of the others "with enough seriousness so that the guarantee by means of the mortgage could not reasonably be interpreted in any other way than the acceptance of this result."

E. P. C., Art. 744. Code of Petty Offences. Violation of provisions regarding lotteries, gambling and betting. (Arts. 4 and 6, Swiss Federal law on gaming establishments. Prohibition against gaming establishments.) Stierli et consorts c. Ministère public du canton de Zoug (Trib. féd., Switz., June 17, 1955), *J. des trib.* (Droit pénal), p. 21. Proprietor of a tavern tried to stop gambling from going on when he was present in the tavern, however did nothing to stop it from going on in his absence. "If he had disapproved of gambling going on when he was not there, he would have done something to prevent it, since, after they had tried to continue playing illegally in his presence in spite of his opposition, he could infer that this would happen even more in his absence. This conclusion was so clearly obvious to him that the [trial court] . . . could interpret his passivity as approval of the gambling going on in his establishment." (Note that on the same facts Art. 744 of the Code of Petty Offences would not be violated because it specifies that the offender must "organize" the gambling, etc. "for profit.")

94. The actor's "taking-the-consequence-into-the-bargain" (*Inkaufnahme*) is the term for the actor's state of mind commonly applied in Germany, although often with the idea of "approving" the consequences (*billigende Inkaufnahme*). Warnke, work cited above at note 54, p. 47; Silving, work cited above at note 21, pp. 226-27.

the price he is ready to pay for the accomplishment of the end he has in mind. Cretienoud weighed the loss of sales revenue to his employer against his own personal enjoyment, and decided to accept the harm to his employer. Elsasser weighed causing harm—not delivering sugar that the bakers had paid for—against his own desire for money, and, although the evidence produced was insufficient to prove it, may have decided to accept the harm to the bakers.

Cretienoud and *Elsasser* are representative of those cases which most societies view as not particularly harmful. In such cases it is easy to see that the actor was willing to accept the harm “as part of the bargain.” Contrasted with *Cretienoud* and *Elsasser* are cases where the gravity of the harm caused by the actor is great, such as when the harm is another person’s death. In cases of great harm, it is difficult to find that the actor would be willing to accept the harm “as part of the bargain.”

What is being suggested here is the *first consideration* for judging cases of *dolus eventualis*: the gravity of the harm caused by the actor. Where that harm is great, the court must presume the actor was not willing to accept it, that instead he opposed the occurrence of the harm and continued the action which created a risk of that harm only because he believed the harm would not occur. This “presumption” in great harm cases will have the effect that all presumptions have, that of alerting the judge to the greater than normal need for clear and convincing evidence of the existence of the *dolus eventualis* attitude.

In all cases of *dolus eventualis*, the *second consideration* will be to determine whether the actor when he acted was aware of the possibility of the harm’s occurring. The court can infer his awareness from the circumstances of the case; if an ordinary and reasonable man, knowing the same facts as the actor, would have been aware of the particular risk of harm, the court may assume that the actor was aware. This inference, like all inferences, can be rebutted by any evidence showing that, despite what an ordinary and reasonable man would have been aware of, the actor was in actual fact not aware of the risk of harm. It must be remembered that this element of awareness is common to both *dolus eventualis* and advertent negligence and hence by itself cannot constitute proof of *dolus eventualis*. Awareness of the possibility of harm was all that was proved in the *Elsasser* case, and the prosecution for that reason failed.

The *third consideration*, the most difficult for the court, is to determine whether the actor possessed the attitude required for *dolus eventualis*. In making this determination, the court must be on the lookout for certain categories of evidence from which this attitude may be established. These categories are:

(a) The significance to the actor of the end he was seeking or the motive for which he acted. Since the *dolus eventualis* attitude has been described as “the price [the actor] is ready to pay for the accomplishment of the end he has in mind,” it follows that the more significant that end the more willing the actor will be to “pay the price” of causing harm. The motive is the reason for the actor’s action, that which caused him to act. For example, in *Elsasser* the end sought was money. If it had also been shown that Elsasser was motivated by a special need for money, e.g., to pay off some pressing debts or to pay for an operation needed by his child, how much easier it would have been to conclude that he was willing to cause pecuniary harm to the bakers as a consequence of getting that money.

(b) Any acts or statements of the actor tending to demonstrate his willingness to have the harm occur. A good example of this category of evidence is Cretienoud’s

laughter when warned by a friend of the probable consequences of his behaviour. Special care will be needed in determining the relevance of this kind of evidence to the actor's attitude. In this section, we will see several examples of acts or statements that appear relevant but, upon analysis, are seen to be ambiguous or wholly irrelevant.

(c) **The accused's own admissions.** The clear admission or confession by the actor that he was willing to have the harm come about will be rare. More frequent will be cases where the actor admits to the authorities some fact or disposition from which the court may infer his willingness. Here, again, the court must be careful. An admission by the actor that he was aware of the possibility of his action causing harm will have no bearing upon his attitude toward that foreseen harm. It is relevant only to the *second consideration* described above. In the three homicide cases to be analyzed later in this section, we will examine a number of admissions, some helpful and some not helpful in determining the existence of the *dolus eventualis* attitude.

(d) **The probability of the harm's occurring.** This particularly valuable category of evidence resembles the *second consideration* above, except that instead of awareness of *possibility*, we deal here with awareness of *probability*. Objective probability of harm has been considered earlier as a separate theory of *dolus eventualis*.⁹⁵ Its evidentiary role in proving the existence of the *dolus eventualis* attitude has also been considered earlier, in connection with the *Elsasser* and *Cretenoud* cases. In those cases it was shown that the more probable the harm appeared to the actors the more likely it is that he was willing to have the harm occur when he acted. Its value as evidence will increase as the degree of probability increases.

Analysis of a hypothetical case offered by Dr. P. Graven will show how these considerations and categories of evidence interact.

“A is driving a car and B, his passenger, points to him that he drives too fast and might hit someone. To which A replies: ‘You needn't worry. I'm a good driver and nothing is going to happen.’ A moment later, B again insists that A should slow down. A then answers: ‘I've told you before I'm a good driver. Anyway, it's two o'clock in the morning, the police are asleep and nobody will see us if something should happen.’ Thereupon, A runs down a pedestrian who dies.”⁹⁶

A's response to B's first warning confirms A's awareness of the possibility of striking someone, the *second consideration* above. As Graven says, it also indicates his attitude of having “rejected” this possibility, another way of saying that he was opposed to such a result and only continued driving at an excessive rate of speed because he believed he was a good driver and so would not strike anyone—the attitude of advertent negligence. Graven then says that after the second statement to B, “it is virtually certain that [A] had accepted the possibility of causing a result against which B had warned him twice and that he is, therefore, guilty of [a *dolus eventualis*] homicide, for it is improbable that he again changed his mind after making this second statement.”⁹⁷

95. See above at pages 389-390.

96. Graven, work cited above at note 7, p. 158.

97. *Ibid.*

Graven does not provide A's "motive" for driving at an excessive rate of speed and we must assume, therefore, that no special motive existed. According to the facts, the only "end" A could have had in mind was that of driving his automobile at a fast rate of speed. Graven also does not give facts from which to determine the degree of probability that a person would be struck, such as the actual speed of the car, the driving conditions, the number of persons on the roadway, etc. However, the time stated is 2:00 in the morning when the streets, even in the capital city, are normally empty. The probability of anybody being struck, therefore, must be measured as slight, no matter what the speed of A's car and the driving conditions.⁹⁸

The only evidence to establish the existence of the *dolus eventualis* attitude is A's statement to B that he "is a good driver" and that "anyway, it's two o'clock in the morning, the police are asleep and nobody will see us if something should happen." This statement appears to be evidence, under category (b), of A's willingness to strike pedestrians rather than slow down the speed of his car. However, measured against the *first consideration*, namely, the presumption against an actor's willingness to cause *great* harm and the need, therefore, for particularly clear and convincing evidence of such an attitude, the evidence of A's statement is not sufficient to prove A's *dolus eventualis* state of mind. This *first consideration* and the complete lack of any other evidence in the case—no significant end or motive, no admissions, no probability of the harm's occurring—force a judge to view the statement very skeptically. It is possible, of course, that A meant what he said, that driving his car at a high rate of speed was so important to him (perhaps as it gave him a feeling of power) that he was willing to run a pedestrian down rather than slow his car down. But it seems just as possible that A did not mean what he said. Indeed, coming after A's first statement to B that nothing would happen because A is a good driver and B's insistence for the second time that "A should slow down," it is possible that A, annoyed at B's second interruption, said what he said just to shut B up. It is also possible that A at that time of night uttered the statement due to tiredness and not seriously. This statement, in other words, is too ambiguous to be the basis for a conviction of an offence as grave as *dolus eventualis* homicide.

If we compare A's statement to B with the laughter of the accused in the *Cretenoud* case, the interaction of these considerations and categories of evidence becomes even clearer. *Cretenoud's* laughter could also be interpreted in an innocent way—for example, a person may laugh as much from nervousness as from mirth—but it is instead "evidence of the highest probative value"⁹⁹ because of the relatively low harm involved in the case and the very high probability of that harm's occurring. Another way of viewing this, in particular the key role of the gravity of the harm in judging cases of *dolus eventualis*, is to ask whether we would hesitate to rely upon A's statement to B if it were a matter of running over a chicken.

98. The circumstances make it doubtful whether A could even be convicted of homicide with advertent negligence. Judging from the way most people drive at that time of the night, A's conduct does not appear unreasonable enough to constitute criminal negligence under Art. 59 (1) of the Code. It has generally been held in the United States that excessive speed *alone* does not make a person liable for negligent homicide should he strike and kill somebody, although, admittedly, the standard for criminal negligence, at least where homicide is concerned, is stricter in the United States. R. Perkins, *Criminal Law* (Brooklyn, The Foundation Press, 1957), pp. 667-68, 671.

99. *J. des trib.*, cited above at note 88, p. 78.

A class of great harm cases where *dolus eventualis* is more likely to exist is that of the actor who causes someone's death while in the course of carrying out or escaping from a criminal offence itself dangerous to life. These are offences like robbery or aggravated robbery (Arts. 636 and 637 of the Penal Code), rape (Art. 589), arson (Art. 488), aggravated illegal restraint or “kidnapping” (Art. 561 (1) (b)), etc. These types of cases always include two categories of evidence from which *dolus eventualis* can be implied: the significance of the end the actor is seeking and his motive for acting (category (a)) and the dangerous means or acts employed (category (b)).

A similarity exists between this class of potential *dolus eventualis* cases and the so-called “felony-murder” rule developed in England¹⁰⁰ and applied in the United States. This rule as generally stated deems the actor guilty of the equivalent of intentional homicide, what is called in these countries a “killing with malice” or “with malice aforethought,” whenever he causes a person's death in the course of committing or attempting to commit an offence dangerous to life.¹⁰¹ The rationale for this rule is supplied by the American writer, Perkins: “Certain crimes such as arson, rape, robbery and burglary, have been found to involve such an unreasonable element of human risk, even if the wrongdoer had no such thought in mind at the start, that one perpetrating or attempting such an offence is held to have a state of mind which also falls under the label of ‘malice aforethought’ so that if homicide is caused thereby it is murder, however unintended the killing may be.”¹⁰²

The extraordinary aspect of the Anglo-American “felony-murder” rule is disclosed by the last phrase in Perkins' statement, “however unintended the killing may be.” Any killing caused by an actor who was engaged in the commission of an offence dangerous to life is treated as if it were intentional and is punishable as such.¹⁰³ This is more a matter of social policy than legal theory: the offender is warned that he will be liable to a charge of intentional homicide should he even accidentally cause another person's death while engaged in committing an offence dangerous

100. The Homicide Act of 1957 “purports to have abolished” the “felony-murder” rule in England, but the language of the Act is not conclusive. W. Russell, *Russell on Crime* (12th ed. by J. W. C. Turner, London, Stevens & Sons, 1964), pp. 467, 500-501, 503.

101. This is the more modern statement of the “felony-murder” rule. In the early British common law it was stated as a homicide resulting from an “unlawful act” not necessarily dangerous to life. Perkins, work cited above at note 98, p. 33.

102. *Id.*, p. 713. A British author has suggested that the Homicide Act of 1957 be interpreted to make a killing in furtherance of a felony, “murder,” only if “the subjective attitude of mind in the prisoner revealed by evidence [is] that when acting as he did he realised that he was endangering the other man's life; or, in other words, that he consciously took the risk of killing the man.” (Emphasis in original.) Russell, work cited above at note 100, p. 504.

103. This approach has on occasion led in the United States to astounding results; for example in one case, one of two robbers was held guilty of “felony-murder” where the victim of the robbery shot and killed the other robber. In another case, an arsonist was held guilty of “felony-murder” where his accomplice, while perpetrating the arson carelessly, killed himself. *Commonwealth v. Thomas* (Sup. Ct. Pennsylvania, 1955), Pa. Rep., vol. 382, p. 639, Atlantic Rep. (2nd Series), vol. 117, p. 204, printed in A. Harno, *Cases and Materials on Criminal Law & Procedure* (4th ed., Chicago, Callaghan & Co., 1957), p. 330; *Commonwealth v. Bolish* (Sup. Ct. Pennsylvania, 1958), Pa. Rep., vol. 391, p. 550, Atlantic Rep. (2nd Series), vol. 138, p. 447. These and similar types of cases are discussed in S. Kadish and M. Paulsen, *Criminal Law and Its Processes* (2nd ed., Boston Little, Brown & Co., 1969), pp. 347-48. The decision in *Thomas* was overruled by a subsequent Pennsylvania Supreme Court decision, *Commonwealth v. Redline*, printed *id.*, pp. 342-47.

to life. Through this warning it is hoped to deter him from committing that particular offence or, at least, to induce him to commit it in a less dangerous manner (e.g., to induce the robber to commit robbery with an empty rather than a loaded gun.)¹⁰⁴

The Anglo-American "felony-murder" rule, in *dolus eventualis* terms, can be said to presume *conclusively* that the offender was willing to cause another person's death as the price of furthering his illegal objective. The "felony-murder" rule, therefore, differs in a critical aspect from the *dolus eventualis* rule for such situations. In *dolus eventualis*, the actor's commission or attempt to commit an offence dangerous to life is only evidence from which his *dolus eventualis* attitude may be implied.

This difference is illustrated in a famous "felony-murder" case from England, *Director of Public Prosecutions v. Beard*.¹⁰⁵ The accused was convicted of a "felony-murder" for causing the death of a thirteen year old girl during a rape. The girl had struggled to escape and, in order to overcome her struggles, the accused had "placed his hand over her mouth, and his thumb on her throat, thereby causing her death by suffocation."¹⁰⁶ Beard was guilty of "felony-murder" regardless of the actual state of his mind when he put his hand over her mouth and thumb on her throat. It would have made no difference whether he meant only to quiet her so as to complete the rape and whether, in addition, he would have abandoned his attempt to rape her had he known that his action would cause her death.

Had the same case occurred in Ethiopia, Beard's guilt of a *dolus eventualis* homicide would not have been clear. As stated, his goal of raping the girl and the inherent dangerousness of the acts involved would be relevant evidence of his willingness to cause her death in the event she resisted. So would be the high probability of death from his acts to stop her struggling. However, *all evidence in the case needs to be examined to determine the existence of dolus eventualis*. For example, there was evidence in the case that Beard was intoxicated when he committed the act of raping the girl. The British House of Lords dismissed this evidence of intoxication with the words: "There was certainly no evidence that [Beard] was too drunk to form the intent of committing rape. Under these circumstances, it was proved that death was caused by an act of violence done in the furtherance of the felony of rape. Such a killing is by the law of England murder."¹⁰⁷ The evidence of intoxication, held by the court to be irrelevant to the question of "felony-murder," would be relevant to the question of probability and hence to that of Beard's guilt of *dolus eventualis* homicide. If he were drunk, he might have been unaware of how much force he was using on the girl's mouth and throat and thus have been unaware of the high probability of her death.¹⁰⁸

104. This policy approach has been criticized: ". . . where it is sought to increase the deterrent force of a punishment, it is usually accepted as wiser to strike at the harm intended by the criminal rather than at the greater harm possibly flowing from his act which was neither intended nor desired by him; that is to say, . . . to increase penalties on felonies—particularly armed felonies—whenever retaliatory force can be foreseen, rather than on the relatively rarer occasions when the greater harm eventuates." N. Morris, "The Felon's Responsibility for the Lethal Acts of Others," *Univ. Pennsylvania L. Rev.*, vol. 105 (1956), p. 67.

105. House of Lords, Eng., 1920, *All Eng. L. Rep. Reprint*, 1920, p. 21.

106. *Id.*, p. 23.

107. *Id.*, p. 31.

108. Which of Beard's two acts caused the girl's death was not clearly indicated by the court because it was not material to the issue of "felony-murder." It appeared to be the combined effect of the two acts, although there was a mark on the girl's throat indicating "considerable pressure" from the accused's thumb. *Id.*, p. 22.

For further study of the general rules for applying *dolus eventualis*, let us turn now to three more homicide cases, one from Germany and two from Ethiopia.

The German case is the leading one in that country on the subject of *dolus eventualis*. It was decided in 1955 by the German Federal Supreme Court (the *Bundesgerichtshof*).¹⁰⁹ The facts of the case are as follows: the two accused, J and K, plotted together to assault an acquaintance of theirs, one M (German criminal cases omit the names of the accused and other involved parties), and take his money and clothing. Their scheme was to render M unconscious and while he was unconscious to take the money and clothing they wanted. They thought of three separate methods of making M unconscious. The first was to put sleeping pills in his coffee. This they actually tried, but the pills did not put M to sleep. The second idea they had was to overcome M by force, fasten a leather belt around his neck and tighten it until he lost consciousness. However, when they had an opportunity to use this plan, they did not take it. They subsequently decided to abandon this plan, as they apparently told the authorities, for the significant reason that they did not want to risk choking M to death. Their third plan, chosen to avoid endangering M's life, was to knock him out by hitting him over the head with a small sandbag.

One evening when J and K were staying in M's flat, they decided to put their sandbag plan into operation. When M was asleep, J hit him over the head with the sandbag. The effect was not to render M unconscious, but rather to wake him up. Worse for J and K, the sandbag split open on the third blow. In the ensuing confusion and excitement, and while J and M were grappling, K ran out of the room and came back with a leather belt. He threw it over M's head. He was able after some fumbling to tighten it around M's neck while J held M's arms. M quieted, and J and K began to tie him up. Before they could finish, M regained consciousness and again began to struggle with J and K. K tightened the belt again. When J noticed that M had stopped struggling and was again quiet, he told K to stop, which K did. The belt this time was left tightened around M's neck, the end through the buckle. J and K then finished tying M up and went about the flat taking a number of items of clothing and linen. When they were finished, M's appearance alerted them to the fact that he might be dead. They both tried to revive him, but in vain. They thereupon left the flat. M was, as they had suspected, dead.

The German Supreme Court acknowledged that the actions of J and K did not show an attitude of indifference toward the life of M, but, on the contrary, showed “a feeling of resistance and repugnance” toward causing his death. The court nevertheless found that J and K had committed homicide with *dolus eventualis* and hence could be punished for intentional homicide. The view of the court was that they were willing to bring about M's death in spite of their earlier opposition to such a result because they were more interested in M's property than his life. The reasoning of the court in this regard follows:

“Even in the case of *dolus eventualis* [in German, *bedingten Vorsatz*], the occurrence of the result might be undesired by the perpetrator. This

109. Decision of April 22, 1955 (Fed. Sup. Ct., Ger. Fed. Republic) *Entscheidungen des Bundesgerichtshofes in Strafsachen*, vol. 7, p. 363. This case was kindly supplied to the writer by Dr. Klaus Warnke of the Center for Comparative Criminal Law, New York University School of Law. It was translated for the writer by Mrs. Ruth Grunfeld, LL.B., researcher in the Haile Sellassie I University, Faculty of Law.

is so in all cases in which somebody in order to achieve a certain goal reluctantly applies an expedient, because he knows that he can achieve his desired goal only by this expedient . . . The perpetrator who acts with *dolus eventualis* puts up with [the harmful result] feeling that if he can not achieve his goal otherwise, he will use the undesired expedient. The accused wanted under any circumstances to take possession of the articles that were in M's ownership. . . After [the attempt to do so by less dangerous means] failed, they decided to strangle M, although they had before recognized and discussed its perilous nature. They did this not because they now, contrary to before, believed that the possible result would not occur, but because they did not want to give up their objective under any circumstances, even in the event that the strangling would lead to the death of M."¹¹⁰

This statement accurately describes the *dolus eventualis* attitude of willingness. The critical question, though, is whether there was proof of this attitude *beyond a reasonable doubt*. All four categories of evidence were present. First, their end of robbing M of his property was a significant one, though their need for his property, which would have supplied them further with a motive for their action, does not appear in the case. Second, the acts they performed with the leather belt did tend to demonstrate a willingness to have his death occur. Third, they apparently admitted to the authorities, since the evidence could not have come from any other source, that they knew that the use of the leather belt would endanger M's life. Fourth, and perhaps most important, their act of tightening the belt around M's neck and leaving it buckled tight while they went about his flat gathering his property created a very high probability of M's choking to death.

The German appellate court's decision thus was an understandable one. There was, however, other evidence in the case that seems to raise doubts as to J and K's attitude. They had taken considerable precautions not to kill M, right up to the moment of panic when K went for the leather belt. Even during those confused moments, they seemed to show opposition to M's death. J told K to stop tightening the belt when M had again become quiet, and K did as he was told. They then tied M up, indicating that they believed he was still alive and that he might again regain consciousness and cause them trouble. When they realized he might be dead, they made efforts to revive him, evidence pointing away from a willingness to have him dead. Even the strongest evidence against them, that they left the belt buckled around M's neck while they went about the flat, might be explained by the confusion and excitement of the moment — they might not have realized that the belt was buckled. That they took the trouble of tying him up seems to support this possibility.

The case is a close one. The writer feels, however, that the evidence was not "clear and convincing" enough, the standard for great harm cases,¹¹¹ to justify conviction of *dolus eventualis* homicide. A reasonable doubt exists, at least in the mind of this writer, and therefore he would have convicted J and K of homicide through

110. *Id.*, p. 369-70. In 1955, when this case was decided, there was no definition of either *dolus eventualis* or intention in the German Penal Code. The German court was relying upon scholarly writings on the subject. A definition of these state of mind concepts appears in the new German Penal Code. See above at note 76.

111. See the *first consideration* discussed above at p. 398.

advertent negligence (in addition, of course, to robbery).¹¹² The case is a particularly suitable one for the following admonition by the Swiss writer, Logoz:

“If the judge remains in doubt after careful examination of the mental process of the offender, he must resolve such doubt in conformity with the principle *in dubio pro reo* [when in doubt favour the accused], that is to decide in favour of [advertent] negligence rather than *dolus eventualis*.”¹¹³

The next case for discussion is *Public Prosecutor v. Bekele Ghebre Michael*, decided by the Addis Ababa High Court in 1965 G.C.¹¹⁴ The case began as a negligent homicide charged under Art. 526 (1) of the Penal Code, but during the trial the High Court ordered the prosecutor to alter the charge to one of intentional homicide under Art. 523, exercising a power the court apparently is given by Art. 119 (1) of the 1961 Criminal Procedure Code.¹¹⁵

The facts upon which the court relied were supplied by two witnesses, both policemen. The accused was a taxi driver. He was driving his taxi in Addis Ababa on the street near the Coca-Cola factory at 8:30 p.m. on a rainy night when he ran over a man lying in the roadway. The body was dragged by the car for approximately five kilometers. It was discovered when the accused stopped at a gas station to refuel his car. The car (a Fiat 1100) had to be lifted in order to extricate the body from the underpart of the car. The body was so mutilated that at first it was impossible to determine its sex.

The accused admitted to the police witnesses, once at the gas station and once at the police precinct station, that he had seen the man lying on the street and that he had not stopped his car, but “had to run over him.” He “feared that if he stopped he would be charged with killing the man.” He further admitted that he heard “a noise” underneath his car after he ran over him. To the first witness, he said that he thought that the noise was due to the rough road so he did not stop. To the second witness, at the police station, he said that he “could not stop because it was raining” and besides, he thought the reason for the noise was that “something was wrong with his tire.”

A third witness, also a police officer, testified that the accused had told him “he had knocked the man down.” As to the noise under his car, the accused allegedly stated that he thought it was due to the rough road and the fact that

112. A robbery in which a death occurs is treated in Germany as an aggravated robbery. German Penal Code of 1871, Art. 251, translated in *The American Series of Foreign Penal Codes*, work cited above at note 27, vol. 4, p. 130. (The adoption of the new German Code, to the knowledge of the writer, has not proceeded to the Special Part.) It would also be an aggravated robbery under the Ethiopian Penal Code, Art. 637 (2).

113. P. Logoz, work cited above at note 30, p. 66, translated in Lowenstein, work cited above at note 30, p. 143.

114. Addis Ababa High Court, 1965, Crim. Case No. 553/56 (unpublished). The case was translated for the writer from Amharic by two Law IV students, Ato Paulos Tesfa Giorgis and Ato Abdul Wasie Yusuf, independently of each other. No substantial differences were noted between the two translations. The case was located in the files of the Addis Ababa High Court by Ato Paulos. It is in the Law Faculty library.

115. The trial court is given the power in Art. 119 (1) to alter a charge on its own motion “where the accused is brought to trial on a charge containing essential error or omissions . . .” The only qualification of this power appears to be Art. 120 (3) which requires the court to order an adjournment “if proceeding immediately with the trial is likely . . . to prejudice the accused in his defence. . . .”

"he had hit a stone." The accused made a statement in court denying almost everything. He said that he ran over nobody and heard no noise under his car. He admitted that a body had been found under his car at the gas station, but he claimed that it had not been attached to his car, but had been lying on the ground. The court rejected this version and credited the accused's alleged statement that he had run over a man lying in the street, and not that he had knocked someone down.

Bekele was convicted of intentional homicide under Art. 523. Quite aside from the *dolus eventualis* question, there is a serious defect in this conviction. No evidence was presented that the person who was lying in the road *was alive* when he was run over by the accused. Any one of the massive wounds described by the medical expert would have caused the death of the deceased and any one of them could have been inflicted by some other person or car before the accused ran over and dragged the deceased. The deceased might even have been clubbed and murdered and left in the road. Thus, the prosecutor failed to prove that the act of the accused *caused* the death of the victim, as required by Art. 24 of the Code.¹¹⁶ Based upon the evidence produced in court, the only charge that could properly have been brought against the accused was under Art. 487, "outrage on the repose and dignity of the dead;" there is no doubt that the dragging amounted to "mutilation" under sub. art. (1) (b) of that article.¹¹⁷ For his conviction under Art. 523, Bekele was sentenced to eight years of rigorous imprisonment.

We can, however, for the purpose of our discussion here assume that such missing evidence had been introduced, and proceed to consider the question of the accused's state of mind. The prosecutor's only argument on this question was that the accused was negligent and that his negligence was "gross." The High Court was more explicit: "It is a grave fault," the court said, for a person "to run over a body for fear that he would be blamed for the act if he stopped." It was also "a grave fault," the court continued, when the accused "knowing that he had driven over a body lying in the road and hearing a noise under his car, ... did not stop to look under his car."

Since the court convicted the accused of intentional homicide under Art. 523, without saying that the accused actually intended the death, it probably had Art. 58 (1), second paragraph (the *dolus eventualis* provision) in mind.¹¹⁸ But, if so, the court misapplied that provision. The accused's admission that he had seen the man lying in the street before he ran over him did furnish proof of one of the mental elements of *dolus eventualis*: the accused's awareness, in the words of Art. 58 (1),

116. Evidence that the person was alive when he was run over by the accused would have had to come from witnesses who had seen the person move or make a sound before being run over by the accused, or who had heard a sound come from the person at the moment he was actually run over by the accused.

117. Art. 487 of the Penal Code reads in part: "(1) Whosoever: . . . (b) violates or profanes the resting place of a dead person, degrades or defiles a funeral monument, or profanes or mutilates a dead person, whether buried or not; . . . is punishable with simple imprisonment or fine." As pointed out earlier (see above at notes 12 and 13), this article punishes intentional action only, even though the word "intention" does not appear therein.

118. It is also possible that the court in the *Bekele* case, like the court in the next case to be discussed, the *Mekeria* case, applied Art. 523 not realizing that it only punishes intention. This does not seem likely, however, both because of the language of the court quoted above and because the court expressly ordered the charge increased to Art. 523 from negligent homicide under Art. 526.

second paragraph, “that his act may cause illegal and punishable consequences.” Having seen the man lying in the roadway, the accused must have been aware that he *might* be alive and that driving over him might cause his death, the *second consideration* in a *dolus eventualis* case. However, was there sufficient evidence of the *third consideration*, that the accused had driven over the man *willing to kill him*?

The evidence produced in the case does not prove this attitude. The probability that the man in the roadway was alive was high enough, evidentiary category (d), to be evidence that the accused when he drove over the man was willing to cause his death. However, this can *only* be true if Bekele had been able to avoid the man, yet drove over him anyway. His statement to the police that he “*had to run over him*” raises a substantial doubt on this crucial issue in the case. It seems to suggest that the accused was unable to avoid the person. Since it was dark (8:30 p.m.) and raining “rather heavily,” this is not implausible. What was needed was an admission from the accused, category (c), that he could have avoided the body but did not bother to. In the absence of such an admission, no conviction for *dolus eventualis* homicide is possible.¹¹⁹

Furthermore, what could have been Bekele’s end or motive? To answer this question we have only his statement that he “feared that if he stopped he would be charged with killing the man.” While this is not a praiseworthy attitude, is it a significant motive for causing someone’s death? Rather, it seems like a motive for not stopping *after* having run over somebody, an interpretation that seems confirmed by his preceding statement that he “had to run over him.”

Finally, there is the evidence that the accused had continued to drive, dragging the victim, although he could hear “a noise” under his car. This appears to fall under evidentiary category (b), namely, an act “tending to demonstrate [the actor’s] willingness to have [death] occur.” However, upon analysis, the evidence is ambiguous. There is, first of all, the accused’s claim that he thought the noise was due to such things as “the rough road,” a defective tire or the fact that he “had hit a stone.” His offering of three separate explanations to three separate witnesses raises some doubts as to the truthfulness of the explanations, but not enough, this writer believes, to discredit this claim. Contradictions and the doubts they raise do not replace actual proof.¹²⁰ Moreover, would Bekele have driven his car into a gasoline station if he had thought there was any likelihood it was dragging a dead body?

Even if Bekele had actually known he was dragging a body or had accepted that fact, would this have shown a willingness to *cause death*? The very high probability would have been that the person being dragged already was dead by the time the noise was heard and that Bekele would have known that. Therefore, his continuing to drive for five kilometers, perhaps in the hope that the body would become disengaged, would have shown only a willingness to multi-

119. Depending upon the evidence as to the speed at which Bekele was driving, how bad the road conditions were, whether the road was lighted or not, etc., it might even have been difficult to convict him of homicide through advertent negligence.

120. This is true at least under the common law where falsehoods, fabrications, etc. are given only the auxiliary role of adversely affecting the credit to be given to other evidence offered by the falsifier or fabricator. J. H. Wigmore, *Evidence* (3rd ed., Boston, Little, Brown & Co., 1940), vol. 2, pp. 120-25; S. Sarkar, *Law of Evidence* (11th ed., Calcutta, S. C. Sarkar & Sons, 1965), pp. 49-50.

late someone already run over and believed dead—not the attitude of *dolus eventualis* homicide.¹²¹

The evidence produced thus falls far short of the high standard of proof required in a case of *dolus eventualis* homicide. The most that Bekele could have been convicted of, again assuming there had been proof that his act had caused the deceased's death, was homicide through advertent negligence.¹²²

The third homicide case for discussion is *Public Prosecutor v. Mekeria Yabo*,¹²³ decided by the Jimma High Court in 1965 G.C. The undisputed evidence in this case was that the accused threw his spear at the deceased piercing him and causing his death. At the time, the deceased was removing beans from the accused's bean field. The evidence as to the accused's state of mind when he killed the deceased was as follows: the accused was in his house when he heard a cry from a woman named Wassie Bayou. According to the accused's statement to the police, she called out "that something had got into the bean field, but she did not know whether it was an animal or some other thing." The accused further stated to the police that following the cry of Wassie Bayou he ran out with his spear to the field. To the police, he said that "he could not distinguish" whether the thing at which he threw his spear "was an animal or a human being." In court, he said that he pierced the deceased "because he mistook him for an animal." Later in his court statement, however, he said that "as it was dark he could not distinguish whether the rustling was made by an animal or a human being," thus repeating what he had said to the police. To the police, he added that before throwing his spear he had seen whatever it was "on the point of carrying away a bundle of beans." Further evidence was that the accused and deceased were neighbors and that they had had no previous quarrel.

The High Court convicted the accused of homicide under Art. 523, but on a theory of negligence, apparently overlooking the fact that Art. 523 is an offence requiring intention.¹²⁴ The court said that the accused had caused the death of the deceased "by his failure to exercise due care." Elsewhere in the opinion, in fact, the court charitably labeled the act as "somewhat accidental." Conviction under Art. 523 was thus incompatible with the court's own assessment of the facts. According to that assessment, Art. 526, negligent homicide, was the appropriate provision.

There was ample evidence, however, to establish the accused's *dolus eventualis* state of mind and, hence, properly to convict him under Art. 523. The accused admitted both to the police and in open court that when he threw the spear he was uncertain whether the thing at which he was throwing was an animal or a human being. This admission, coupled with the rest of the evidence in the case, convicts Mekeria.

121. If it could have been proved that Bekele knew he was dragging a body or had accepted that fact, his continuing to drive in the hope the body would become disengaged from his car would establish the intention to "multilate" under Art. 487 (1) (b) (see above at note 117). Bekele could hardly argue that he was not aware of the effects on the deceased of dragging him for five kilometers.

122. On the facts, a conviction for advertently negligent homicide would have been difficult. See above at note 119.

123. Jimma High Court, 1965, Crim. Case No. 151/57, translated in P. Strauss, work cited above at note 19.

124. Although Art. 523 says only "Whosoever commits homicide," it must be read as requiring intention. See above at notes 12 and 13.

Mekeria's admission furnishes conclusive evidence of the element of awareness, the *second consideration*, and is strong evidence of his willingness to bring about the harm, the *third consideration*. Throwing a spear at a target one knows might be a human being is clear evidence of a willingness to cause that human being's death. In addition, Mekeria's second admission that he could see the thing "on the point of *carrying away* a bundle of beans" makes it probable that the creature in his field was a human being, further evidence, under category (d), that when Mekeria threw the spear he was willing to kill a human being.

Finally, we have evidence of a significant end—the protection of the accused's bean crop and his fields from an intruder. The Ethiopian reader of this article is a better judge of just how significant such an end might be to a person like Mekeria, but it would seem important enough to be substantial evidence under category (a) of Mekeria's willingness to kill even should the intruder turn out to be human.¹²⁵

The evidence, therefore, is "clear and convincing" enough to prove Mekeria's guilt of a *dolus eventualis* homicide under Art. 523 beyond a reasonable doubt.¹²⁶

The obstacle to obtaining admissions.

Writers on the subject of *dolus eventualis* have been pessimistic concerning its practical value. Dr. Philippe Graven has written: "Natural as the distinction [between *dolus eventualis* and advertent negligence] may be, it entails difficulties with regard to evidence since it lies in the doer's state of mind and the 'acceptance' or rejection of the consequences of the act may be almost impossible to prove, . . ." ¹²⁷ The American commentator, Gerhard Mueller, has stated that "the perpetuation of the distinction between [advertent negligence] and *dolus eventualis* is questionable for practical reasons."¹²⁸ The Norwegian jurist, Johannes Andenaes, has gone even further: "*Dolus eventualis* . . . is of no great practical significance, since it rarely will be possible to prove the thought of the perpetrator."¹²⁹

Andenaes' statement goes too far. We have seen in the preceding section of this article that "the thought of the perpetrator" can be established from such factors as the significance to him of his end or motive for acting, the acts he may perform or statements he may make, the probability of the harm's occurring, and from his own admissions on the matter.

125. The deceased's wife had also testified that she ran out to the field on hearing a shout and found her husband wounded. He then told her that the accused had pierced him and then had "pulled the spear out . . . and went away with it." This, if it was true, was further evidence of indifference toward the life of the deceased, either on the ground that it showed that Mekeria indeed did not care what creature he had hit with his spear or on the ground that in order to avoid being identified as the person who had wounded the deceased he was willing to leave him behind to bleed to death.

126. Mekeria could not claim legitimate defence under Art. 74 as a defence to the charge of homicide. As Strauss has pointed out, Art. 74, in conjunction with Art. 524 (a), "fixes and emphasizes a moral norm—that killing in the defence merely of property is not justified." Strauss, work cited above at note 10, p. 399; Graven, work cited above at note 7, p. 227. However, as what Mekeria did is use "disproportionate means" in repelling the unlawful trespass on his property and theft of his beans, he would be entitled under Art. 75 (1) to unrestricted mitigation of the penalty imposed under Art. 523. His sentence of three years of risorous imprisonment, when Art. 5235 minimum is five years, indicates he received mitigation.

127. Graven, work cited above at note 7, p. 157.

128. Mueller, work cited above at note 57, p. 47.

129. Andenaes, work cited above at note 24, p. 213.

It is this last, the actor's own admissions, that prompts and justifies the above pessimism. It was the absence of admissions in the *Elsasser* case that made it impossible to prove *dolus eventualis*. It was mainly the presence of admissions in the *Mekeria* case that allowed us to conclude that Mekeria had acted with *dolus eventualis*. In the *Bekele* case, there were some admissions, but the key one concerning Bekele's ability to avoid the person in the roadway was lacking. Key admissions were also lacking in the German case of J and K, at least according to this writer's analysis of the facts. Only in the *Cretenoud* case were admissions unnecessary because the probability of the harm's occurring was so very high.

The question being raised by the above writers and the one we must consider at this point is how likely is it that the accused will provide the police or the court with the admissions usually needed to prove that he acted with *dolus eventualis*. The answer will depend first and foremost upon the system of criminal procedure in force. Ethiopia's system is poorly designed for obtaining admissions. In fact, it is correct to say that it is purposely designed to discourage resorting to admissions to prove guilt. A comparison of Ethiopia's system of criminal procedure with continental Europe's will illuminate this point.

A key figure in continental Europe's system is the "investigating magistrate," the *juge d'instruction*, in France, and the *Untersuchungsrichter*, in German-speaking countries.¹³⁰ He is a member of the judiciary completely independent of the prosecutor's office.¹³¹ He thus is expected to conduct an impartial examination of the case and to decide, on the basis of the evidence collected, whether the accused should be discharged from custody or his case sent to the prosecutor for decision whether to prosecute. His jurisdiction varies from country to country. In all countries, his investigative powers are extensive. They include the power to summon and interrogate "witnesses," which at this stage of the case will include the person accused of the offence. The interrogation of the person accused may take place with or without his consent and, depending upon the seriousness of the case, over a period of days, weeks or even months. The accused can have his lawyer present and need not answer the questions of the magistrate. The effect of his refusal to

130. The principal sources for this very brief description of continental European criminal procedure, all written in English, are as follows: A. Anton, "L'Instruction Criminelle," *American J. Comp. L.*, vol. 9 (1960), p. 441; S. Bedford, *The Faces of Justice, A Traveller's Report* (New York, Simon & Schuster, 1961); H. Hammelmann, "The Evidence of the Prisoner at His Trial; A Comparative Analysis," *Canadian Bar Rev.*, vol. 27 (1949), p. 652; H.-H. Jescheck, "German Criminal Procedure," in *The Accused, A Comparative Study* (J. Coutts, ed., London, Stevens & Sons, 1966), p. 246; G. Kock, *Introduction, The French Code of Criminal Procedure* (American Series of Foreign Penal Codes, G. Mueller, ed., South Hackensack, New Jersey, Fred B. Rothman & Co., 1964); M. Pieck, "The Accused's Privilege Against Self-incrimination in the Civil Law," *American J. Comp. L.*, vol. 11 (1962), p. 585; E. Schmidt, *Introduction, The German Code of Criminal Procedure* (American Series of Foreign Penal Codes, G. Mueller, ed., South Hackensack, New Jersey, Fred B. Rothman & Co., 1965); F. Sullivan, "A Comparative Survey of Problems in Criminal Procedure," *St. Louis Univ. L. J.*, vol. 6 (1961), p. 386, excerpted in S. Fisher, *Ethiopian Criminal Procedure: A Sourcebook* (Addis Ababa, Faculty of Law, 1969), p. 195; R. Vouin, "The Protection of the Accused in French Criminal Procedure," *Int'l Comp. L. Quart.*, vol. 5, (1956), pp. 1, 157 (in two parts).

131. An exception to this is in the Soviet Union, at least in the largest of the 15 union republics, the Russian Soviet Federated Socialist Republic (RSFSR). There the "investigating magistrate" is in the office and under the supervision of the prosecutor ("procurator"). H. Berman, *Soviet Criminal Law and Procedure: The RSFSR Codes* (Cambridge, Mass., Harvard Univ. Press, 1966), pp. 75-78.

answer, in France, is that the magistrate can "deduce such consequences as [he chooses] from a refusal to answer."¹³² In West Germany, this practice of drawing unfavourable inferences from the accused's silence is being abandoned.¹³³ In practice, it is unusual for the accused to remain silent through the entire interrogation, particularly since both at this stage and at the trial there is no sanction for lying.¹³⁴

The interrogation of the accused need not end here. At his trial, he will be asked if he wishes to make a statement.¹³⁵ Should he make a statement, he will be questioned by the presiding judge. The judge is aided in his questioning of the accused by the *dossier*, the file compiled by the investigating magistrate, which the judge will have examined before the beginning of the trial.¹³⁶ Though, again, there is no obligation to make a statement or to answer the questions of the judge, in Germany "the court can increase a sentence where it is convinced that persistent denial by the defendant of the facts is an indication of his unwillingness to admit the wrong he has done (BGHSt 1,104)."¹³⁷

The extensive interrogation of the accused by judicial officers allowed in the continental system tends to produce greater evidence of what was in his mind before and during the commission of the act charged against him. This is illustrated by the German case of J and K. The detailed evidence of the various plans they devised to take M's property, their fear that the leather belt would endanger his life, and all that happened in M's flat, must have come from the accused themselves.

Even in such a procedural system, however, there is little that can be done in a *dolus eventualis* prosecution should the accused deny the existence of the necessary mental attitude. It is quite difficult, unless there is objective evidence that the

132. Anton, work cited above at note 130, p. 449.

133. This trend is visible both in scholarly writings and in recent decisions of the German Federal Supreme Court. Schwarz & Kleinknecht, *Strafprozessordnung* (27th ed., Munchen, C. H. Beck's, 1967), p. 555.

134. The accused is not placed under oath and hence no charge of perjury can be lodged against him for lies that may be discovered. Schmidt, work cited above at note 130, p. 18; W. Clemens, "The Privilege Against Self-Incrimination—Germany," *J. Crim. L., Criminol. & Pol. Sci.*, vol. 51 (1960), pp. 172, 173; R. Vouin, "The Privilege Against Self-Incrimination—France," *J. Crim. L., Criminol. & Pol. Sci.*, vol. 51 (1960), p. 170.

135. This is the practice in Germany. Schmidt, work cited above at note 130, p. 18. It is different in France. Art. 328 of the French Criminal Procedure Code reads: "The president shall interrogate the accused and receive his statement." French Code of Criminal Procedure, work cited above at note 130.

136. The practice of the continental European judge of informing himself of the facts of the case before the trial is controversial, being opposite to the attempt in Anglo-American countries (and in Ethiopia) to shield the judge (and, in Anglo-American countries, the jury) as much as possible from the facts of the case before the trial begins. Regarding France, one French writer has characterized the trial as more a trial of "a dossier" than a trial of "a man." Anton, work cited above at note 130, p. 456. A defence of the practice has been offered by the German writer, H-H. Jescheck: "... the presiding judge should have prior knowledge of the file. Only in this way can he inform himself of the nature of the case involved and decide accordingly how to plan and direct his own conduct of the trial . . . There is a danger of a judge being biased, a risk inherent in his having prior knowledge of the file of the case. This danger is abated by the fact that German judges are encouraged to view the charge, and the evidence upon which it is based, as a merely provisional and preparatory compilation of the material forming the basis of the proceedings. The final judgment must be the result not of a preliminary investigation, but solely the outcome of the main trial (s. 261, StPO)." Jescheck, work cited above at note 130, pp. 246, 247.

137. *Id.*, p. 250.

harm which occurred had been highly probable, to contradict the accused's claim that he had trusted the harm would not occur and had continued to act only for that reason. Continued questioning is unlikely to shake him from that claim, especially if he has the benefit of the advice of counsel. It is this fact that explains the pessimism even of European writers towards the practicality of the *dolus eventualis* concept.

Ethiopia's criminal procedure resembles the Anglo-American system. This is especially so where the interrogation of the accused is concerned. The Anglo-American system is said to be "accusatorial," rather than "inquisitorial," a catchword for a system in which, theoretically at least, interrogation opportunities are strictly limited. Under this system, a United States Supreme Court justice once wrote, "society carries the burden of proving its charge against the accused not out of his own mouth. It must establish its case, not by interrogation of the accused, even under judicial safeguards, but by evidence independently secured through skillful investigation."¹³⁸ There is, accordingly, no provision in the 1961 Ethiopian Criminal Procedure Code that authorizes judicial interrogation, either at the investigation stage or the trial stage.¹³⁹ It is entirely up to the accused and his lawyer whether he will or will not give testimony. Even should he decide to testify, the court, whether it be at his preliminary inquiry or at his trial, is restricted simply to recording his statement.¹⁴⁰ Cross-examination of the accused, one of the most dramatic episodes in an Anglo-American trial and a time-tested way of getting at the inner thoughts of the accused, is forbidden in Ethiopia. The trial court judges may put questions to the accused but only "for the purpose of clarifying any part of his statement."¹⁴¹

Interrogation opportunities do exist in Ethiopia, as they do in all countries—at the police station. It is undoubtedly true, as numerous observers have pointed out, that unrestricted police interrogation can be most effective in eliciting incriminating admissions from an accused, even without resort to physical brutality.¹⁴² For this very reason, the Anglo-American system and the Ethiopian Criminal Procedure Code

138. *Watts v. Indiana* (Sup. Ct., U.S., 1949), U. S. SUP. CT. REP. (Lawyers' ed.), vol. 93, p. 1806 (Frankfurter, J.).

139. The appearance of the arrested person before a judge under Art. 29 of the Criminal Procedure Code clearly is not for the purpose of interrogation. It is only to decide the question of bail versus continued custody. S. Fisher, *Ethiopian Criminal Procedure: A Sourcebook* (Addis Ababa, Faculty of Law, 1969), pp. 144-46. There is a little-used power given by Art. 35 of the Code to "any court" to "record any statement or confession made to it at any time before the opening of a preliminary inquiry or trial." This refers only to recording statements or confessions the accused has indicated he wishes to volunteer. It does not authorize questioning of the accused by the court. Art. 35 is essentially a device to avoid coercive questioning of an arrested person by the police. S. Fisher, "Involuntary Confessions and Article 35, Criminal Procedure Code," *J. Eth. L.*, vol. 3 (1966), p. 330.

140. At the preliminary inquiry, the accused is asked "whether he wishes to make a statement in answer to the charge." Art. 85 (1). He is "informed that he is not bound to say anything and that any statement he may wish to make . . . may be put in at his trial." Art. 85 (3). If he elects to make a statement, "such statement shall be taken down in writing, read over to him, signed by the accused and kept in the file." Art. 86 (2).

141. Art. 142 (3). On the unresolved question of whether the accused can be put under oath before he makes his statement and thus be liable under Art. 447 (2) of the Penal Code to a charge of aggravated perjury should it subsequently be established that he lied, see Fisher, *Sourcebook*, cited above at note 139, pp. 315-16.

142. See, e.g., discussion by United States Supreme Court in *Miranda v. Arizona* (Sup. Ct., U. S., 1966), U. S. SUP. CT. REP. (Lawyers' ed., 2nd Series), vol. 16, pp. 708-13.

place substantial obstacles in the way of such “unrestricted” police interrogation. The most important of these in the Criminal Procedure Code is Art. 27 (1) and (2). This provision imposes upon the police the obligation to inform the arrested person, either just before or just after they ask him to answer the accusation against him, “that he has the right not to answer and that any statement he may make may be used in evidence.” While it is impossible to determine exactly how effective this warning is “in overcoming the inherent pressures of the interrogation atmosphere,”¹⁴³ since its effectiveness will depend upon such factors as the way in which it is stated by the police questioner and the age, education, etc. of the arrested person, it seems safe to assume that a warning of this sort, by relieving some of the arrested person’s fears, increases the difficulty of obtaining incriminating statements from him. This certainly is the assumption upon which the Anglo-American system operates, and is probably the reason that in the continental European system, which relies so heavily on interrogation as a means of establishing guilt, the arrested person is not so warned.¹⁴⁴ Moreover, once the arrested person has decided not to answer their questions, it is very doubtful whether the police in Ethiopia may question him further in the hope he will change his mind.¹⁴⁵

A second obstacle to unrestricted questioning of the accused in Ethiopia is Art. 61 of the Criminal Procedure Code, which provides that “Any person detained on arrest or remand shall be permitted forthwith to call and interview his advocate . . .” As the number of trained lawyers increases in Ethiopia, and this right becomes more widely known,¹⁴⁶ it will almost certainly add to the difficulty of obtaining admissions from arrested persons. The average lawyer, before leaving his

143. *Id.*, p. 720.

144. Pieck, work cited above at note 130, pp. 596-98.

145. Art. 27 (2) states that the accused “shall not be compelled to answer” the accusation or complaint. This, admittedly, is ambiguous and could be taken to mean that the police, after warning the accused, may not resort to force, threat or other improper inducement to make the accused answer their questions, but that they may otherwise continue to question him. However, the police are specifically forbidden to use such improper inducements by Art. 31 of the Code. It seems unlikely that the language in Art. 27 (2) that the arrested person “shall not be compelled to answer” was meant only to repeat the prohibition against improper inducements contained in Art. 31 or to remind the police of such prohibition. Each provision in a Code is “intended to have some unique function. [The draftsman] would not knowingly include some superfluous provision or repeat something already provided for, since the only effect of this would be to confuse.” Strauss, work cited above at note 10, p. 393. It could also be argued that an incriminating statement is not given “of the arrested person’s own free will” (the standard applied in at least two cases, *Leggesse Tumtu & Argaw Mamecha v. Attorney General* (Sup. Imp. Ct., 1964), Crim. App. No. 634/55; *Public Prosecutor v. Sintayehu Makonen* (A. A. High Court, 1966), Crim. Case No. 1092/58; both in Fisher, *Sourcebook*, cited above at note 139, pp. 41, 43), when it has to be coaxed out of the reluctant arrestee. In this connection, the United States Supreme Court has maintained that “any statement taken after the person invokes his privilege [to remain silent] cannot be other than the product of compulsion, subtle or otherwise.” *Miranda v. Arizona*, cited above at note 142, p. 743.

146. There is no requirement in Art. 61 that the arrested person be advised of his right to consult with counsel, an omission that undoubtedly will inhibit exercise of the right. The right, however, might be enforced in other ways. In one case reported by Fisher, a lawyer obtained an *ex parte* order from the High Court ordering the police, among other things, to permit him to consult with his two arrested clients. Fisher, *Sourcebook*, cited above at note 139, p. 86.

client alone with the police,¹⁴⁷ can be expected to advise him to say nothing to police and to inform his client that he has a right to remain silent and that the consequence of foregoing that right will probably be conviction.

The value of the warning and the right to consult with one's lawyer depend initially upon whether the police comply with these two articles and, if they fail to comply, upon the measures taken by the courts to enforce compliance. In England, the "Judges' Rules"¹⁴⁸ provide directions to the police and the courts on the warning procedure and access to a lawyer.¹⁴⁹ British courts are given the discretion to exclude from the trial of the accused any admission or confession obtained in violation of the "Rules."¹⁵⁰ In the United States, exclusion of an admission or confession obtained without a proper warning or without access to counsel is mandatory.¹⁵¹ Two 1966 decisions of the Addis Ababa High Court implied that a rule of exclusion with respect to Art. 27 would be adopted by that court.¹⁵²

It seems likely that Ethiopian courts will have decreasing patience with failures on the part of the police to comply with Arts. 27 and 61. It also seems likely that voluntary compliance by the police will, with time, occur with greater frequency. The consequence will be fewer admissions than can be expected at present.

Conclusion.

Judges thus will have to decide whether or not a person had acted with *dolus eventualis* too often without benefit of one of the major categories of relevant evidence and too often, therefore, on the basis of inference and potentially ambiguous items of proof. An error by the court in deciding this question—a finding that

147. Art. 61 does not grant the lawyer the right to be present during police interrogation, nor does it require the police or any other agency to appoint a lawyer for an arrested person who cannot afford his own. In this sense, it falls far short of the most controversial part of the holding in the American *Miranda* case. Appointing lawyers for the indigent at the police investigation stage would clearly be impractical for the present in Ethiopia. See comments in Fisher, *id.*, pp. 270-71.

148. The "Judges' Rules" are summarized in Fisher, *id.*, pp. 68-69.

149. The "Rules" on access to a lawyer are less stringent than Art. 61. They provide: "7. . . (a) A person in custody should be allowed to speak on the telephone to his solicitor or to his friends provided that no hindrance is reasonably likely to be caused to the processes of investigation, or the administration of justice by his doing so." "The Judges' Rules and Administrative Directions to the Police," 1964 *Crim. L. Rev.*, p. 173.

150. Fisher, *Sourcebook*, cited above at note 139, pp. 68, 69.

151. *Miranda v. Arizona*, cited above at note 142.

152. Public Prosecutor v. Sintayehu Makonen, cited above at note 145, Fisher, *Sourcebook*, cited above at note 139, p. 43; Public Prosecutor v. X (A. A. High Court, 1966), *Crim. Case No. 1339/58*, Fisher, *id.*, p. 45. In the latter case, the High Court said: "Evidence of a confession taken without first informing the accused of his rights is valueless." In 1963, the Supreme Imperial Court had implied the opposite, that a statement made to the police without a proper warning would not be excluded as long as it was otherwise obtained lawfully. *Teshome Gebre v. Attorney General* (Sup. Imp. Ct., 1963), *Crim. App. No. 237/56*, Fisher, *id.*, p. 45. Exclusion is not the only measure of enforcement available. Art. 416 of the Penal Code provides "Any public servant who arrests or detains another except in accordance with the law, or who disregards the forms and safeguards prescribed by law, is punishable with rigorous imprisonment not exceeding five years, and fine." A civil suit against the offending police officer and against the state is also possible. *Civil Cdc*, Arts. 2031, 2035, 2126-27; *Rev. Const.*, Art. 62 (b).

dolus eventualis was present when the evidence does not support such a finding—in turn risks serious injustice to the accused. An erroneous finding of *dolus eventualis* in a prosecution for homicide would bring the case under Art. 523 of the Penal Code or, perhaps, even under Art. 522 (1) (c) if it is found that the homicide was committed "to further or to conceal another crime" (the situation in the German case of J and K). The punishment provided in Art. 523 is rigorous imprisonment for a minimum of five years and a maximum of twenty years. Under Art. 522 (1) (c), the punishment authorized is "rigorous imprisonment for life, or death." If the finding in the same case were advertent negligence, the case would come under Art. 526 of the Penal Code and the punishment could be no more than three years of simple imprisonment.¹⁵³ In a property offence, e.g., Art. 656, fraudulent misrepresentation, an incorrect finding of *dolus eventualis* would result in a conviction and perhaps a sentence of rigorous imprisonment as high as five years. If the finding were advertent negligence, the person would be entitled to his complete freedom, since most property offences, fraudulent misrepresentation included, if committed with advertent negligence are not punishable.¹⁵⁴

The subjective orientation of the Penal Code,¹⁵⁵ and of the Fetha Nagast, as well,¹⁵⁶ justifies, if not requires, higher punishment for persons who act with selfish willingness to cause harm. However, that state of mind must first be proved. It is regrettable in this respect that the Criminal Procedure Code, enacted four years after the Penal Code, did not take into account the subjective orientation of the Code it was supposed to implement.¹⁵⁷ The *Avant-Projet* of the Criminal Procedure

153. If the negligent homicide were caused "by a person who has a special professional duty to safeguard life," the maximum punishment would be five years of simple imprisonment instead of three. Art. 526 (2).
154. Negligent offences, as was pointed out at the outset of this paper (see above at notes 9 to 13, and accompanying text), are not as a general rule punishable under the Penal Code. The major exception in the case of property offences are those offences against property that also constitute a danger to the public safety. Arts. 492, 493, 495 and 496.
155. See above at notes 5 to 8, and accompanying text, and at note 75.
156. See quote from the Fetha Nagast above at note 7.
157. A further consequence of this mis-matching of Codes can be seen in the important area of "attempt," Art. 27 of the Penal Code. The test laid down for when an attempt begins and therefore, for most cases, when criminal liability begins, is "when the act performed clearly aims by way of direct consequence, at [the offence's] completion." Art. 27 (1), second paragraph. Dr. Graven, in his commentary on Art. 27, has argued, probably correctly, that this language, together with the overall approach of the Code to the question of attempt, establishes a subjective or "mental proximity" test for when an attempt begins. "A person begins to [attempt] an offence when he does something such as to show that he is determined to cause harm.. [T]he Ethiopian Code adopts 'the criterion of the unequivocal nature of the act, manifesting the doer's firm, irrevocable intent to achieve by way of direct consequence the result he seeks to achieve.'" Graven, work cited above at note 7, pp. 72, 74. The nature of this test is such that it will frequently involve an investigation of the "character and antecedents of the accused. . . for an habitual offender may overcome 'the crisis of the imminent act' and reach the point of no return earlier than a person who has no previous convictions." *Id.*, p. 73. It is at this point that the Criminal Procedure Code intrudes. Art. 138, entitled "Antecedents of accused," states: "(1) Unless otherwise expressly provided by law, the previous convictions of an accused person shall not be disclosed to the court until after he has been convicted." This is a basic principle of the common law designed to avoid the prejudice that can accrue to an accused person during his trial if the jury finds out that he has one or more prior convictions. G. Williams, *The Proof of Guilt* (3rd ed., Stevens & Sons, 1963), pp. 213-16. It is not the wisdom of this common law principle that is in question. The point, rather, is that it is rejected in the continental

Code, drafted by Jean Graven in 1956, had been "an evenly 'mixed' continental-common law procedure, but this was subsequently abandoned for an overall design more substantially adversary."¹⁵⁸ Fisher suggests as a reason for this that "the Ethiopian courts had British-influenced adversary procedures since 1941 at least; substantial alterations in procedure might have caused confusion to Ethiopia's judges and advocates."¹⁵⁹

Unless "inquisitorial" procedures which allow more extensive questioning of the accused are introduced, or until *dolus eventualis* is removed from the definition of intention in the Penal Code,¹⁶⁰ judges will have to be very sparing in their use of *dolus eventualis*. The general rules presented in this article, even if unswervingly applied by Ethiopia's courts, cannot eliminate the possibility of error. To further protect against such error and the injustice it can cause, the judge must also exercise self-restraint. A finding of *dolus eventualis* must be the exception, especially in homicide and other "great harm" cases. If, after carefully examining all of the evidence on the question, the judge is left with any doubt as to whether the person had acted with *dolus eventualis*, he must follow the counsel of the Swiss jurist, Logoz, and "resolve such doubt in conformity with the principle *in dubio pro reo* [when in doubt favour the accused]," that is he must rule the case one of advertent negligence.

European non-jury system where proof of prior convictions is regularly considered by judges on the issue of guilt as part of a greater freedom allowed them in the evaluation of evidence (for a graphic illustration of this, see Bedford, work cited above at note 130, pp. 177-80), and the Swiss drafter of the Ethiopian Penal Code quite apparently believed it would likewise be rejected in Ethiopia's non-jury system. It was not, and the substantive doctrine of attempt is thus deprived of one of the major categories of evidence needed for its proving.

158. Fisher, *Sourcebook*, cited above at note 139, pp. x-xi.

159. *Id.*, p. xi.

160. *Dolus eventualis* could be removed from intention and treated as it is in France and the Anglo-American countries as an "aggravated form" of advertent negligence. See above at notes 57 and 76. If this were done, the task of the judge and, more importantly, the consequence of error, would be greatly reduced. Whether the judge found *dolus eventualis* or advertent negligence to be present, he would have to choose only an appropriate punishment within the single range of punishment for advertent negligence, and would not have to choose between two widely disparate ranges of punishment, one range for intention and the other for advertent negligence, or between punishment and freedom. The difficulty with thus removing *dolus eventualis* from intention is that it would have to be preceded by a major revision of the Penal Code. An enlargement of advertent negligence to include *dolus eventualis* would first require some increase in the maximum penalty for offences committed with advertent negligence. Few judges or members of the community, it is believed, would be satisfied, for instance, with a maximum of three years of simple imprisonment for a person who was proved to have committed homicide with the attitude of willingness involved in *dolus eventualis*. Inclusion of *dolus eventualis* within advertent negligence would next require a considerable increase in the number of offences for which advertent negligence is punishable. Again, property damage or fraud committed with the indifference characteristic of *dolus eventualis* would probably give rise to demands of punishment that could not be met under the present system that makes advertent negligence an exceptional state of mind for criminal liability. Advertent negligence would have to take on the character of "recklessness" in Anglo-American penal law, which, rather than being an exceptional form of liability in that system, is generally as punishable a state of mind as is intention, both comprising what that system terms *mens rea* or "culpability." See, e.g., the American Model Penal Code, work cited above at note 25, Sec. 2.02 (3), and the drafters' comments thereto printed in Kadish & Paulsen, work cited above at note 103, p. 222; Williams, work cited above at note 11, pp. 30-31. The only exceptional form of criminal liability remaining in the Ethiopian Penal Code would then be inadvertent negligence. Such a revision of the Penal Code entails problems and policy considerations requiring further study.

በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡

ዋጋ ፡ ስለሌላቸውና ፡ ፈራሽ ፡ ጋብቻዎች ፡

ከሚሰስ ፡ ካተሪን ፡ አደኖቫን*

I

መግቢያ ።

ዋጋ ፡ በሌለውና ፡ ሊፈርስ ፡ በሚችለው ፡ ጋብቻ ፡ መሃከል ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ልዩነት ፡ አለ ፡ ወይ?

እንደ ፡ ጸሐፊው ፡ አባባል ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ስለ ፡ ጋብቻ ፡ ጉድለቶች ፡¹ በሚያወሳበት ፡ ጊዜ ፡ በተለየ ፡ መደባቸውን ፡ ጠቅሶ ፡ የሚያብራራው ፡ ሊፈርሱ ፡ ስለሚችሉት ፡ የጋብቻ ፡ ዓይነቶች ፡ ብቻ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ተብሎ ፡ የተሰየመው ፡ የጋብቻ ፡ ዓይነት ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ ያልተጠቀሰ ፡ ቢሆንም ፡ ከሕጉ ፡ ጋር ፡ አዋህዶ ፡ ሕጉ ፡ ላልጠቀሳቸው ፡ አከራካሪ ፡ ጉዳዮች ፡ መፍትሔ ፡ ሊያስገኝ ፡ የሚችል ፡ በመሆኑ ፡ ጠቃሚነቱ ፡ በቀላሉ ፡ ሊገመት ፡ የሚችል ፡ አይደለም ።

“ዋጋ ፡ የሌለው” ፡ እና ፡ “ሊፈርስ ፡ የሚችለው” ፡ የሚባሉት ፡ ቃላት ፡ በከሞን ፡ ሎው ፡ ምድብ ፡ ውስጥ ፡ ይገኛሉ ። ተቃራኒዎቻቸውም ፡ በኮንቲራንታል ፡ የአውሮጳ ፡ አህጉሮች ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ አሉ ። እነዚህ ፡ ሁለት ፡ የሕግ ፡ ምድቦች ፡ የተስተካከለ ፡ የምርጫ ፡ ቃላት ፡ አሰካክ ፡ ስለሚያንስባቸው ፡ አንዱ ፡ ከሌላው ፡ ቃላትን ፡ ለማዳቀል ፡ በፍጹም ፡ አይችልም ። በአማርኛው ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ “ዋጋ ፡ የሌለው” ወይም ፡ “ሊፈርስ ፡ የሚችል” ተብለው ፡ ለሚጠሩት ፡ ቃላት ፡ ደንበኛ ፡ ለያንዳንዳቸው ፡ የሚሆኑ ፡ የአንድ ፡ ቃል ፡ ትርጉም ፡ የላቸውም ።² ሆኖም ፡ ሁለቱ ፡ ባላቸው ፡

* በቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኑቨርሲቲ ፡ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ሪዳት ፡ ፕሮፌሰር ፡ ጸሐፊዋ ፡ ከሚሰተር ፡ ዋንቤፕና ፡ ከፕሮፌሰር ፡ ጆርጅ ፡ ቺቼናቪች ፡ ስላገኘችው ፡ ጠቃሚ ፡ ትችትና ፡ ሐተታ ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ልትጠቅሱ ፡ ትወዳለች ።

1. ጉድለት ፡ ኖሯቸውና ፡ በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ሊፈርሱ ፡ የሚችሉ ፡ ጋብቻዎች ፡ “ሊፈርሱ ፡ የሚችሉ” ተብለው ፡ መጠራት ፡ ይኖርባቸዋል ፡ የሚል ፡ ተቃውሞ ፡ ሊኖር ፡ ይችላል ። ነገር ፡ ግን ፡ ጋብቻዎች ፡ በሙሉ ፡ በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፳፫ ፡ መሠረት ፡ በሞት ፡ በፍቺ ፡ ወይም ፡ ጉድለት ፡ በመኖሩ ፡ ሊፈርሱ ፡ የሚችሉ ፡ ናቸው ።
2. የትክክለኛው ፡ ቃል ፡ አሰጣጥ ፡ ዘዴ ፡ በጣም ፡ አስቸጋሪ ፡ ነው ። በፈረንሳይኛ ፡ የተጻፈው ፡ የኢትዮጵያ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ከአማርኛውና ፡ ከእንግሊዝኛው ፡ ግልባጮች ፡ በዚህ ፡ ረገድ ፡ በጣም ፡ የተሻሻለ ፡ ሆኖ ፡ እናገኘዋለን ። ስለዚህም ፡ አንዳንድ ፡ የእንግሊዝኛውና ፡ የአማርኛው ፡ ግልባጮች ፡ ሲረዱን ፡ እንደማይችሉ ፡ በዚህ ፡ አባባል ፡ ልንገነዘበው ፡ እንችላለን ። በፈረንሳይኛ ፡ የተጻፈው ፡ አንዳንድ ፡ ድርጊቶችን ፡ “Sans valeur au regard de la Loi civile,” በሚላቸው ፡ ጊዜ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ትርጉም ፡ “of no effect under the civil Law” ይላቸውና ፡ (የአማርኛውም ፡ ደግሞ ፡ “ዋጋ ፡ የሌለው” ወይም ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸው ፡ ድርጊቶች ፡ ይላቸዋል ። (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፫፻ ፡ ና ፡ ፵፬) ። በሌላ ፡ ጾታም ፡ የፈረንሳይ ፡ አንዱን ፡ ድርጊት ፡ “nul” ነው ፡ ሲል ፡ የእንግሊዝኛው ፡ እንደ ፡ ዱሮው ፡ “of no effect” ይለዋል ። የአማርኛው ፡ ግን ፡ “ፈራሽ” የሚል ፡ የተለየ ፡ ስያሜ ፡ ይሰጠዋል ። (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፫፻፲፫ ፡ ፫፻፳፯ ፡ ፫፻፴፱ ፡ (፪) ፡ ፳፻፵ ፡ (፫) እና ፡ ፳፻፴፰) ።

ስነ፡ ሐሳብ፡ መሠረት፡ ሕጉን፡ ለመግለጽ፡ በቂ፡ ሆነው፡ ከመነገታቸውም፡ በላይ፡ ካለነሱ፡ በስተቀር፡ ሌሎች፡ ቃሎች፡ ባለመኖራቸው፡ በነዚህ፡ ቃላት፡ መጠቀሙ፡ አስፈላጊ፡ መሆኑን፡ ከዚህ፡ ቀጥሎ፡ በሚቀርበው፡ ሐሳብ፡ ለመረዳት፡ ይቻላል ።

ዋጋ፡ የሌለው፡ ተግባር፡ ባዶ፡ ተግባር፡ ነው፡ ለማለት፡ ይቻላል ። ይህም፡ የሆነ በት፡ ምክንያት፡ ተግባሩ፡ ሊፈጽመው፡ የተነሳሳውን፡ ነገር፡ ሳይሳካ፡ ሲቀር፡ እንዲሁም፡ በተግባሩ፡ መሠረት፡ ሊገኝ፡ የታቀደውን፡ አስፈላጊ፡ የሆነ፡ ሕጋዊ፡ ውጤት፡ ሳይገኝ፡ ሲቀር፡ ነው ። “Quod nullum est, nullum producit effectum” አንድ፡ ድርጊት፡ ዋጋ፡ የሌለው፡ ተብሎ፡ የሚጠራበት፡ ጊዜ፡ ጉድለቱ፡ ጥልቅ፡ ከመሆኑ፡ የተነሳ፡ የድርጊቱ፡ ህላዌ፡ የሚያጠፋ፡ ሆኖ፡ ሲገኝ፡ ነው ። “ማንኛውም፡ ሕጋዊ፡ ድርጊት፡ ጉድለት፡ ካለበት፡ ጉድለቱ፡ ዋጋ፡ የሌለው፡ ወይም፡ ፈራሽ፡ ሊያደርገው፡ ይችላል ። ድርጊቱ፡ መጀመሪያውት፡ በተወጠነው፡ ሐሳብ፡ መሠረት፡ ሕጋዊ፡ ውጤት፡ ካላሰገኘ፡ ዋጋ፡ የሌለው፡ ተግባር፡ ተብሎ፡ ይጠራል ።”³ በተለመደው፡ አስተሳሰብ፡ መሠረት፡ አንድ፡ ድርጊት፡ ዋጋ፡ የለውም፡ የሚባለው፡ የተጠበቀው፡ ሕጋዊ፡ ውጤት፡ በማይኖርበት፡ ጊዜ፡ ነው ። ሆኖም፡ ይህ፡ አስተሳሰብ፡ ሁልጊዜ፡ ሲሆን፡ አለመቻሉን፡ የሚገልጽ፡ ከብዙዎቹ ምሳሌዎች፡ አንዱ፡ የወንጀለኞች፡ መከሰስ፡ ጉዳይ፡ መጥቀስ፡ ጠቃሚ፡ ነው ። ዋናው፡ ሐሳብ፡ ከላይ፡ እንደተገለጸው፡ ሁሉ፡ አንድ፡ ድርጊት፡ ዋጋ፡ የለውም፡ ብለን፡ ለማለት፡ የምንችለው፡ ድርጊቱ፡ የተጠበቀበትን፡ ያህል፡ ሕጋዊ፡ ውጤት፡ ሳያሰገኝ፡ ሲቀር፡ ነው ።

ሊፈረስ፡ የሚችል፡ ብለን፡ የምንጠራው፡ ተግባር፡ ደግሞ፡ ምንም፡ እንኳን፡ ጉድለት፡ ቢኖርበት፡ ያው፡ የተጠበቀበትን፡ ያህል፡ ሕጋዊ፡ ውጤት፡ ሲያሰገኝ፡ ነው ። በዚህ፡ ዓይነት፡ ተግባር፡ ወይም፡ ድርጊት፡ የሚገኘው፡ ጉድለት፡ ከባድ፡ ካለመሆኑ፡ የተነሳ፡ ተግባሩ፡ የተጠበቀበትን፡ ያህል፡ ውጤት፡ ከማሰገኘት፡ ሊከለክለው፡ አይችልም ።

“nul” የሚለውን፡ የፈረንሳይኛ፡ ቃል፡ በእንግሊዝኛና፡ አማርኛ፡ ሲተረጎም፡ “null” እና፡ “ፈራሽ” ወይም፡ “የማይጸና” ይባላል ። (የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ አንቀጽ፡ ፳፻፮) ።

“la nullite” በአንቀጽ፡ ፫፻፲፬(፪) እና፡ ፫፻፳፱(፫) ወደ፡ እንግሊዝኛ፡ ሲተረጎም፡ “nullity” ይሆናል፡ ወደ፡ አርማኛ፡ ሲተረጎምም፡ ደግሞ፡ “ፈራሽ” ይባላል ።

“L’annulation” ወደ፡ እንግሊዝኛ፡ ሲተረጎም፡ “the annulment” ተብሎአል፡ በአማርኛው፡ ደግሞ፡ በንኡስ፡ ቁጥር፡ አንድ፡ “መፍረስ” ሲሆን፡ በንዑስ፡ ቁጥር፡ ሁለትና፡ ሦስት፡ ደግሞ፡ “መሻር” ተብሎአል ።

ሕጉ፡ ስለ፡ ውል፡ በሚያወሳበት፡ ጊዜ፡ ግን፡ “annulé,” “annulation” እና፡ “nullite” እንደ፡ “invalidated” ወይም፡ “invalidation” ሆነው፡ በእንግሊዝኛ፡ ሲተረጎም፡ በአማርኛ፡ ደግሞ፡ “ፈረሰ”፡ ወይም፡ “መፍረስ”፡ የሚል፡ ስያሜ፡ ተሰጥቶአቸዋል፡ (የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ አንቀጽ፡ ፩፻፷፻፳፰፡ ና፡ ፩፻፷፻፶፱) በአንቀጽ፡ ፩፻፷፻፺፫፡ ትርጉሙ፡ “ቀረ” ወይም፡ “መቅረት” ነው ። በአንቀጽ፡ ፩፻፷፻፳፰፡ “መቅረት”፡ እና፡ መፍረስ፡ ነው ። በ፩፻፷፻፳፰፡ “ፈረሰ”፡ እና፡ “ሰረዘ” ሲሆን፡ በ፩፻፷፻፶፱፡ “መርጋት” ሆኖ፡ በ፩፻፷፻፶፯፡ ደግሞ፡ “መሰረዘ” ሆኖአል ።

ደራሲው፡ አቶ፡ ታደሰ፡ ተክለአብ፡ ያደረጉላቸውን፡ ስለፍትሕ፡ ብሔሩ፡ የአማርኛ፡ ቃላት፡ ገለጻ፡ እዚህ፡ ለማውሳት፡ ይወዳሉ ።

- 3. ጁሪርፐርት፡ ሌንድ፡ ጁ. ቡላንፎርት ሪፖርት፡ ደ፡ ድርዋ፡ ሲቪል፡ ፓሪስ፡ ላይቢራር፡ ዠኔራል፡ ደ. ድርዋ፡ ኤ፡ ደ፡ ጁሪስ፡ ፕሩደንስ፡ ፲፱፻፶፮ ሾልዩም ፡ ፩ ፡ ቁ. ፩፻፫፻፳፱ ።
- 4. ጁ. ደብሊው፡ ፓተን፡ ጁሪስ፡ ፕሩደንስ፡ (3ኛ፡ እትም፡ በዶ. ፒ. ዴርግን) ፡ (አክስፎርድ፡ ዩኒቨርሲቲ፡ ፕሬስ፡ ፲፱፻፷፱) ፡ ገደ፡ ፪፻፹፩ ።

“በታሰበው ፡ የመጀመሪያ ፡ ዓላማ ፡ ተመርቶ ፡ ውጤት ፡ የማይሰጥና ፡ የማይሠራ ፡ ነገር ፡ ሁሉ ፡ ዋጋ ፡ የለውም ። ውጤት ፡ ኖሮት ፡ ውጤቱ ፡ ጉድለት ፡ ቢኖርበት ፡ ግን ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ለመሥራቱ ፡ ጥርጥር ፡ ባይኖረውም ፡ ወገኖቹ ፡ እንዳይሠራ ፡ ለማድረግ ፡ የሚያስችል ፡ የማፍረስ ፡ መብት ፡ አላቸው ።”⁵

በፈራሽ ፡ ተግባር ፡ የሚገኘው ፡ ጉድለት ፡ በመጠኑ ፡ ከበድ ፡ ያለ ፡ በመሆኑ ፡ አንዱ ፡ ወገን ፡ ጉድለቱን ፡ ጠቅሶ ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ አማካይነት ፡ ሊያፈርሰው ፡ ይችላል ። ድርጊቱ ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ ካልተወገደ ፡ ሕጋዊ ፡ ተግባር ፡ ሆኖ ፡ ሊሠራበት ፡ ይቻላል ።⁶ ከአዋቂዎቹ ፡ ጸሐፊዎች ፡ አንድ ፡ ሊፈርስ ፡ ስለሚችለው ፡ ተግባር ፡ አስተያየታቸውን ፡ ሲሰጡ ፡ ትክክለኛውን ፡ የመመሪያ ፡ ዘዴ ፡ ተግባሩ ፡ የተውጠነጠነውን ፡ ሕጋዊ ፡ ውጤት ፡ ያስገኛል ፡ ማለቱ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ውጤቱ ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችለው ፡ ድርጊቱ ፡ ራሱ ፡ ከወገኖቹ ፡ መሃል ፡ ለአንዱ ፡ በሚሰጠው ፡ የማፍረሻ ፡ መብትም ፡ ጭምር ፡ ነው ።⁷

ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ጋብቻ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ቢኖር ፡ ከሠርጉ ፡ በዓል ፡ በፊት ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ከዛ ፡ በኋላ ፡ በሚኖርበት ፡ ጠለቅ ፡ ያለ ፡ ጉድለት ፡ ምክንያት ፡ እንዳልተቋቋመ ፡ ከመቆጠሩም ፡ ሌላ ፡ የተነሳሳት ፡ ወይም ፡ የሚያገባቸው ፡ ወገኖች ፡ ሁሉ ፡ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ ሊሠሩበት ፡ ይችላሉ ። ማንኛውም ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፡ መግለጫ ፡ ጋብቻው ፡ እንዳልነበረ ፡ እንዲቆጠር ፡ ለሚለው ፡ ውሳኔ ፡ ለማጽደቅና ፡ የወገኖቹን ፡ አኳኋን ፡ እንዳልተጋቡ ፡ የሚቆጠር ፡ መሆኑን ፡ ለማረጋገጥ ፡ ብቻ ፡ የተመደበ ፡ ነው ።⁸ ያገባኛል ፡ የሚል ፡ ሰው ፡ ቢኖር ፡ በማንኛውም ፡ ጊዜ ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ ቢሞቱም ፡ ጋብቻው ፡ እንዳልነበረ ፡ እንዲቆጠር ፡ ለማድረግ ፡ ማመልከቻ ፡ ለማቅረብ ፡ ይችላል ። ወገኖቹ ፡ ሕጋዊ ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ ካለመሆናቸው ፡ የተነሳ ፡ የተለመደው ፡ በሕጉ ፡ የሚሰጠው ፡ የጋብቻ ፡ ውጤት ፡ አያገኙም ። ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ የጋራ ፡ ሀብት ፡ ስለማይኖራቸው ፡ አንዱ ፡ በሚሞትበም ፡ ጊዜ ፡ የቀረው ፡ የሚቸን ፡ ንብረት ፡ ለመውረስ ፡ አይችልም ። ከዋጋ ፡ የሌለው ፡ ጋብቻ ፡ በፊት ፡ የሚደረገው ፡ ማንኛውም ፡ የጋብቻ ፡ ውል ፡ ከንቱ ፡ ነው ። ሚስቷ ፡ እንደደረሰች ፡ የነበራትን ፡ መኖሪያ ፡ ትይዛለች ። ከዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጋብቻ ፡ የሚወለዱት ፡ ሁሉ ፡ የጋብቻው ፡ ልጆች ፡ አይደሉም ። ሆኖም ፡ የወለዱዎቸው ፡ ሰዎች ፡ ከጋብቻ ፡ ውጭ ፡ በግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ስለነበራቸው ፡ በዚህ ፡ መሠረት ፡ ልጆቻቸው ፡ መሆናቸውን ፡ ያለአንዳች ፡ ጥርጥር ፡ ሊያረጋግጡ ፡ ይችላሉ ። እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ አክራካሪ ፡ ነገር ፡ ሲነሳ ፡ በዋጋ ፡ የሌለው ፡ ጋብቻ ፡ በኩል ፡ ያሉት ፡ የሚያገባቸው ፡ ወገኖች ፡ በሙሉ ፡ ሊጠቀሙበት ፡ የሚችሉት ፡ ይህንን ፡ ደንበኛ ፡ መከሰከያ ፡ ነው ።

ሊፈርስ ፡ የሚችለውና ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ የሚባሉት ፡ የጋብቻ ፡ ዓይነቶች ፡ በጣም ፡ የተለያዩ ፡ ነገሮች ፡ ናቸው ። አንድ ፡ ጋብቻ ፡ ጸንቶ ፡ ዘላቂነትን ፡ የሚያስገኘው ፡

5. ኤፍ. ፓሉክ ፡ ጄ.ሪሰፕሩደንት ፡ ኤንድ ፡ ኤሴይስ ፡ (ሎንዶን ፡ ማክሚላን ፡ ፲፱፻፳፭) ፡ ገጽ ፡ ፱፱ ።
6. ለምሳሌ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፫፻፲፫ ፡ እና ፡ ፫፻፲፬ ፡ አካለ ፡ መጠን ፡ ያላደረሰ ፡ ልጅ ፡ ከሥልጣኑ ፡ በላይ ፡ የፈጸማቸውን ፡ ሥራዎች ፡ እንዲፈርሱ ፡ የመጠየቂያ ፡ መብት ፡ ለአካለመጠን ፡ ላላደረሰው ፡ ልጅ ፡ ወይም ፡ ለእንደራሴዎች ፡ ይሰጣሉ ። አካለ ፡ መጠን ፡ ያላደረሰው ፡ ልጅ ፡ ተግባሩን ፡ ካላፈረሰው ፡ ጽኑ ፡ ሆኖ ፡ ይቀራል ።
7. ኤፍ. ኤች. ኔዎርክ ፡ “ዘ ፡ ኦፕሪፊን ፡ ኤፍ ፡ ነሊቲ ፡ ዲክሪሽን” ሞደርን ፡ ሎው ፡ ሪቪው ፡ ቮልዩም ፡ ፰ (፲፱፻፵፭) ፡ ገጽ ፡ ፻፲፫ ፡ በገጽ ፡ ፻፲፭ ።
8. የፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፯፻፳፬ ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡ “የጋብቻ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓትና ፡ ውል ፡ የተፈጸመ ፡ ለመሆኑና ፡ ይህም ፡ ጋብቻ ፡ የሚጸና ፡ መሆኑን ፡ ለመወሰን ፡ ሥልጣን ፡ ያላቸውም ፡ ጻኞች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ።” ይህ ፡ አባባል ፡ የሚያሳየው ፡ ማንኛውም ፡ ነገር ፡ እንዲብራራ ፡ ወደ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ መላክ ፡ እንዳለበት ፡ ነው ።
9. ጋብቻም ፡ ባይኖር ፡ አጠራጣሪ ፡ ሁኔታ ፡ ቢገኝ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሁኔታውን ፡ አጥንቶ ፡ ለማብራራት ፡ ቢፈቀድለት ፡ ጠቃሚ ፡ ነው ። ጄ. ሪፐርት ፡ ኤንድ ፡ ጄ. ቡላንጆር ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፫ ፡ የተጠቀሰ ፡ ቮልዩም ፡ ፩ ቁ. ፩፻፲፱ ።

በማይወቀስበት ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ነው ። በውጤቱ ፡ በኩል ፡ የታየ ፡ እንደሆነ ፡ ሁለት ፡ የተለያዩ ፡ ነገሮችን ፡ ማውሳቱ ፡ ተገቢ ፡ ሆኖ ፡ ይገኛል ። ይኸውም ፡ አንደኛ ፡ ጋብቻው ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችል ፡ ሆኖ ፡ ሳለ ፡ ባለመወቀሱ ፡ ምክንያት ፡¹⁰ የማይከለከል ፡ ሲሆን ፤ ሁለተኛው ፡ ደግሞ ፡ የሚከለከል ፡ ሲሆን ፡ ነው ። በመጀመሪያው ፡ አኳኋን ፡ ጋብቻው ፡ ጸንቶ ፡ የተለመዱት ፡ ሕጋዊ ፡ ውጤቶችን ፡ ያስከትላል ። በሁለተኛው ፡ አኳኋን ፡ ግን ፡ እስከተከለከሉ ፡ ድረስ ፡ ዋጋ ፡ በሚሰጣቸው ፡ ጋብቻዎችና ፡ ከመጀመሪያ ውኑ ፡ ዋጋ ፡ የላቸውም ፡ በሚባሉት ፡ የጋብቻ ፡ ዓይነቶች ፡ ተጨማሪ ፡ ልዩነት ፡ እንዳለ ፡ ማወቁ ፡ አስፈላጊ ፡ ነው ። “ሊፈርስ ፡ የሚችል ፡” የሚለውን ፡ ቃል ፡ በጥቅም ፡ በኩል ፡ ለማተት ፡ የሚቻለውም ፡ እዚህ ፡ ላይ ፡ ነው ። ቃሉን ፡ ለሚመለከተው ፡ ሁሉ ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችል ፡ ሲባል ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ሆኖ ፡ ይታየዋል ። ቃሉ ፡ በሚከተሉት ፡ ሐሳቦች ፡ ውስጥ ፡ ያለውን ፡ ልዩነት ፡ በፍጹም ፡ አያሳይም ። ይኸውም ፡ አንድ ፡ ድርጊት ፡ ከመጀመሪያውኑ ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ሳይሆን ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በኩል ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ መሆኑ ፡ ሲገለጽና ፤ እንዲሁም ፡ በውሳኔው ፡ መሠረት ፡ ለመጨመር ፡ ጊዜ ፡ የማይሠራ በት ፡ ሲደረግ ፡ እስከተከለከለበት ፡ ጊዜ ፡ የነበሩትን ፡ ውጤቶች ፡ ግን ፡ ቋሚነታቸው ፡ በሕግ ፡ ታውቆ ፡ እንደሚሠራባቸው ፡ ስለመታወቁ ፡ ጉዳይ ፡ ነው ።¹¹

እዚህ ፡ ላይ ፡ ሦስት ፡ ክፍሎች ፡ ይመነጫሉ ። እነሱም ፤ አንደኛው ፡ ከመጀመሪያው ፡ ጀምሮ ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ይህም ፡ ማለት ፡ ነገሩ ፡ እንዳልነበረ ፡ ወይም ፡ ውጤት ፡ እንዳልሰጠ ፡ ሲሆን ፡ ሁለተኛው ፤ ማንኛውም ፡ ነገር ፡ መቋቋሙ ፡ ቢታወቅም ፡ ቅሉ ፡ ጉድለቱ ፡ በመገኘቱ ፡ የነበረውና ፡ ያለው ፡ እንዲሁም ፡ ለመጨመር ፡ ጊዜ ፡ የሚሰጠው ፡ ውጤት ፡ ሲከለከል ፡ ነው ። ሦስተኛውና ፡ የመጨረሻው ፡ ደግሞ ፡ ለመጨመር ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ውጤት ፡ እንዳይሰጥ ፡ የተከለከለ ፡ ሆኖ ፡ ከተከለከለበት ፡ ጊዜ ፡ በፊት ፡ የነበሩትን ፡ ውጤቶች ፡ በሙሉ ፡ የማይነኩ ፡ ሲሆን ፡ ነው ። (void exnunc) የኢትዮጵያ ፡ ጋብቻ ፡ ሕግ ፡ በዚህ ፡ በሦስተኛው ፡ ክፍል ፡ ይመደባል ።

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ስለ ፡ ጋብቻ ፡ ጉድለቶች ፡ በሚያወሳበት ፡ ጊዜ ፡ “nullity” የሚለውን ፡ ቃል ፡ በሦስተኛው ፡ ክፍል ፡ ለተመደበው ፡ ሐሳብ ፡ ለመጥቀስ ፡ አይጠቀምበትም ።¹² የጋብቻ ፡ ጉድለት ፡ ከሞትና ፡ ከፍቺ ፡ ጋር ፡ አብሮ ፡ የመፋታት ፡ ደም በኛ ፡ ምክንያት ፡ ሆኖ ፡ እናገኘዋለን ።¹³ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ “የመፋታት ፡ ጥያቄ” ፡ የሚያቀርበው ፡ የሚለው ፡ አባባል ፡ ሁል ጊዜ ፡ የጋብቻ ፡ ሁኔታዎች ፡ ባለመጠበቃቸው ፡ የሚወሰን ።¹⁴ ሲሆን ፡ በዘልማድ ፡ በኩል ፡ የታየ ፡

10. ሊፈርስ ፡ የሚችለውን ፡ ጋብቻ ፡ እንዲሁ ፡ ነው ፡ ብለው ፡ ለመከራከር ፡ የሚችሉት ፡ የቅርብ ፡ ባለጉዳዮች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። መብት ፡ ያለው ፡ ማነው ፡ የሚለው ፡ ሐተታ ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ “nullite absolue” እና ፡ “nullite relative” የተባሉትን ፡ ሁለት ፡ የተለያዩ ፡ ነገሮችን ፡ ይፈጥራል ። የዚህ ፡ ሁኔታ ፡ ምክንያት ፡ ጉድለቱ ፡ ጠለቅ ፡ ያለ ፡ ከለመሆኑ ፡ የተነሳ ፡ የማፍረሱ ፡ መብት ፡ ለጋብቻው ፡ ቅርብ ፡ ወገኖች ፡ ብቻ ፡ በሚሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ ነው ።

11. ስለ ፡ ዋጋ ፡ የሌለውና ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችለው ፡ ጋብቻ ፡ የሚጽፉት ፡ ጸሐፊዎች ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ የቃል ፡ አቋም ፡ አለመኖሩን ፡ ያውቃሉ ። ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፮ የተጠቀሰው ፡ ኒወርኪንና ፡ ሌትኢ ፡ በኤም ፡ ኤል ፡ አር ፡ ቮልዩም ፡ ፲፩ (፲፱፻፵፰) ገጽ ፡ ፲፯ ፡ ላይ ፡ የጻፈውን ፡ ደብዳቤ ፡ ተመልከት ። በተጨማሪም ፡ ዲ. ላባክ ፡ ዲ. “አፕሮቢቮሽን ፡ አፍ ፡ ማሪኤጅ ፡ ኢን ፡ ኢንግሊሽ ፡ ሎው ፡ ኤንድ ፡ ዘ ፡ ዶክተሪን ፡ አፍ ፡ ቫሊዲቲን” ፡ በሚለው ፡ ላይ ፡ የሰጠውን ፡ እስተያየት ፡ ተመልከት ፡ ሞዶርን ፡ ሎው ፡ ሪሲው ፡ ቮልዩም ፡ ፳፮ (፲፱፻፷፫) ፡ ገጽ ፡ ፱፻፵፱ ።

12. ከዚህ ፡ የሚለዩት ፡ ደግሞ ፡ አንዳንድ ፡ አንቀጾች ፡ አሉ ። እነሱም ፡ አንቀጽ ፡ ፫፻፷፱(፫) ፤ አንቀጽ ፡ ፯፻፯ ፡ እና ፡ አንቀጽ ፡ ፮፻፳፫ ፡ ናቸው ። አንቀጽ ፡ ፫፻፷፱ (፫) ፡ ስለ ፡ ጋብቻ ፡ በሚያወሳበት ፡ ጊዜ ፡ (nullity) ሲያስገባ ፡ አንቀጽ ፡ ፯፻፯ ፡ ደግሞ ፡ በ(null) ሲጠቀም ፡ አንቀጽ ፡ ፮፻፳፫ ፡ ስለ ፡ ሐይማኖት ፡ ጋብቻ ፡ በሚያወራበት ፡ ጊዜ ፡ የሐይማኖት ፡ መሪዎች ፡ ጋብቻውን ፡ annul ያደርጉታል ፡ ስለሚል ፡ “annulment” በሚለው ፡ ቃል ፡ ይጠቀማል ፡ ማለት ፡ ነው ።

13. የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፯፻፷፫ ።
 14. የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፯፻፷፫(፪) ።

እንደሆነ፡ ፈራሽ፡ የምትለውን፡ ቃል፡ ወክሎ፡ ይገኛል ። የፍትህ፡ ብሔሩ፡ ሕግ፡ ቃላት፡ ይዘታ፡ በዚህ፡ ረገድ፡ ጠቃሚ፡ ነው ። የጉድለት፡ ያለባቸው፡ ጋብቻዎች፡ መፍረስና፡ የመፋታት፡ ውጤት፡ በጣም፡ የተቀራረበ፡ ነው።¹⁵ ጠቃሚነቱ፡ እንግዲህ፡ በፈረንሳይ፡ ሕግ፡ “nullité” ከሚለው፡ ቃል፡ ለሚነሳው፡ ፕሮብሌም፡ መፍትሔ፡ በመስጠቱ፡ ነው ። ሪፐርት፡ እና፡ ቡላንጀር፡ ሲናገሩ ፤

“ማንኛውም፡ ጋብቻ፡ ፈራሽ፡ ነው፡ ከተባለ፡ እንዳልነበረ፡ ስለሚቆጠር፡ የነበረውና፡ አሁንም፡ ያስገኘው፡ ውጤት፡ ውድቅ፡ ከመሆኑም፡ በላይ፡ ለወደፊቱ፡ በፍጹም፡ ሊሠራበት፡ አይቻልም ። ዋጋ፡ ያለው፡ ያስመሰለው፡ የጋብቻ፡ ስነ፡ ሥርዓት፡ ቢከናወንም፡ ጋብቻው፡ በፍርድ፡ ቤት፡ መግለጫ፡ ፈራሽ፡ ነው፡ ከተባለ፡ ያው፡ መሰረዙ፡ ነው ። Quod nullum est nullum producit effectum¹⁶

የፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ በሁለተኛው ፡ ክፍል ፡ የተመደበ ፡ ይመስላል ። ከዚህ ፡ ለሚነሳው ፡ ፕሮብሌም ፡ ለማቃለል ፡ (putative theory) ፕሮፔቲቭ ፡ ቲዮሪ ፡ የሚለውን ፡ አስተሳሰብ ፡ በማስገባት ፡ በታማኝነት ፡ ለሚጋቡት ፡ ሁሉ ፡ እንዲያገለግላቸው ፡ ተደርጓል ። የዚህ ፡ ሐሳብ ፡ ውጥን ፡ ባለማወቅና ፡ በንጹሕ ፡ ልቦና ፡ ለተከናወኑት ፡ ጋብቻዎች ፡ ከላይ ፡ እንደተጠቀሰው ፡ (void exnunc) ለማድረግ ፡ ሲሆን ፡ ሁል ፡ ጊዜ ፡ የዚህ ፡ ዓይነት ፡ ልቦናና ፡ የማወቅ ፡ ችሎታ ፡ ላለው ፡ ሰው ፡ እንደሚረዳ ፡ የታወቀ ፡ ነው ። ይህን ፡ ዓይነት ፡ ስነ ፡ ሐሳብ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ አያስፈልግም ። የሕጉ ፡ አዘጋጅዎች ፡ ማንኛውም ፡ ዓይነት ፡ ችግር ፡ የሚፈጥር ፡ ስነ ፡ ሐሳብ ፡ እንዲወገድ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ theory of nullity of marriages የሚለውን ፡ ስነ ፡ ሐሳብ ፡ ደግሞ ፡ በሙሉ ፡ እንዳይገባ ፡ ወስነዋል ። አዘጋጅዎቹ ፡ ይኸንን ፡ ነገር ፡ ያስገባን ፡ እንደሆነ ፡ ችግር ፡ ይፈጥርብናል ፡ እና ፡ ደግሞ ፡ ጠቃሚነቱ ፡ ይኸን ፡ ያኸል ፡ አለመሆኑ ፡ በመገንዘብ ፡ ብንተው ፡ ይሻላል ፡ ብለዋል ። በቅን ፡ ልቦናና ፡ ባለማወቅ ፡ የተከናወነው ፡ ጋብቻ ፡ ለማስወገድ ፡ የምንችለው ፡ ስለ ፡ ናሊቲ ፡ (nullity) ሳይሆን ፡ ስለ ፡ (dissolution) በምናወራበት ፡ ጊዜ ፡ ነው ።¹⁷ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የቅን ፡ ልቦና ፡ አሠራር ፡ ጠቃሚነቱ ፡ የፈረሰው ፡ ጋብቻ ፡ ይሠራበት ፡ ደሆን ፡ በሚል ፡ አስተሳሰብ ፡ ሳይሆን ፡ የመፍረስ ፡ አኳኋን ፡ ወይም ፡ ውጤት ፡ እንዴት ፡ መሆን ፡ እንዳለበት ፡ ለመገንዘብ ፡ ብቻ ፡ ነው ።¹⁸

II

የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ድንጋጌዎች ፡ ከመጀመሪያው ፡ ፍርስ ፡ በሆኑ ፡ ጋብቻዎች ፡ ላይ ።

በፍትህ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ቁጥጥር ፡ ሥር ፡ የሚገኙት ፡ ውድቅ ፡ ሊሆኑ ፡ ይችላሉ ፡ የምንላቸው ፡ ጋብቻዎች ፡ (እንቅፋት) ፡ መሰናክል ፡ ፍሯቸው ፡ መሰናክሉ ፡ እንደምንም፡

15. በአንቀጽ ፡ ፪፻፺፮ (፪) መሠረት ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ጉድለት ፡ ያለበት ፡ ጋብቻ ፡ ሲያፈርስ ፡ ፍቺን ፡ የሚመለከቱትን ፡ ሕጎች ፡ ተከትሎ ፡ መሥራት ፡ ይኖርበታል ።
 16. ፯. ሪፖርት ፡ ኤንድ ፡ ፯. ቡላንጀር ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ 3 የተጠቀሰውን ፡ ፑልዩም ፡ ፩ ፡ ቁ. ፩፻፲፻፷፱ ተመልከት ።
 17. አር ፡ ዴቪድ ፡ ለ ፡ ድርዋ ፡ ደ ፡ ላ ፡ ፍሚል ፡ ዶን ፡ ለ ፡ ኮድ ፡ ሲቪል ፡ ኢትዮፒ (ሚላኖ ፡ ፯አፍሬ ፡ ፲፱፻፷፯) ፡ ገጽ ፡ ፶፯ ። የፈረንሳይ ፡ ጽሑፍ ፡ ወደ ፡ እንግሊዝኛ ፡ የተተረጎመው ፡ በደራሲው ፡ ነው ።
 18. የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፪፻፺፮ (፫) ።

ሳይቆጠር ፡ የሠርጉ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ የተገባደደ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ። የዚህ ፡ ዓይነት መሰናክሎች ፡ በፍትሐ ፡ ነገሥት ፡ ውስጥም ፡ ይገኛሉ ። እነሱም ፡ በዱሮው ፡ ጓደኝነትና ፡ ጋብቻ ፡ ጤም ፡ ደግሞ ፡ በዕድሜ ፡ ምክንያት ፡ የሚመጡ ፡ ናቸው ። በተጨማሪም ፡ ከሠርጉ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ የሚመነጨት ፡ ጉድለቶች ፡ ይገኙባቸዋል ።¹⁹ በዱሮው ፡ ጊዜ ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጋብቻዎች ፡ የተከለከሉ ፡ ከመሆናቸውም ፡ በላይ ፡ በወንጀል ፡ ጭምር ፡ ያስቀጡ ፡ ነበር ።²⁰ በፍትሐ ፡ ነገሥት ፡ ውስጥ ፡ ከሚገኙት ፡ የጋብቻ ፡ መሰናክሎች ፡ በብዛት ፡ በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ገብተዋል ።²¹ ሃይማኖትን ፡ የሚነኩ ፡ ግን ፡ በሙሉ ፡ ቀርተዋል ።²²

የጋብቻ ፡ (እንቅፋቶች) ፡ መሰናክሎች ፡ ተብለው ፡ የሚጠሩት ፡ ነገሮች ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በሦስት ፡ መደቦች ፡ ተከፍለው ፡ እናገኛቸዋለን ። አንደኛው ፡ ለሠርጉ ፡ የአክባባር ፡ በዓል ፡ መሰናክል ፡ ከመሆን ፡ በስተቀር ፡ ቀጥሎ ፡ ላለው ፡ ጊዜ ፡ የጋብቻውን ፡ ቋሚነት ፡ ፈጽሞ ፡ የማይነካ ፡ ሲሆን ፡ ነው ። እንግዲህ ፡ መሰናክሉ ፡ በዓሉን ፡ ለማደናቀፍ ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ የሚሠራበት ። በዚህ ፡ አኳኋን ፡ የሚከናወኑት ፡ ጋብቻዎች ፡ ሁለት ፡ ናቸው ። አንደኛው ፡ የጋብቻው ፡ ተቃዋሚ ፡ ሲኖር ፡ ሲሆን ።²³ ሁለተኛው ፡ ደግሞ ፡ በሕጉ ፡ የተወሰነው ፡ የባልቴትነት ፡ ጊዜ ፡ ሳያልቅ ፡ ጋብቻው ፡ የተገባደደ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ።²⁴ በሁለቱም ፡ ሁኔታዎች ፡ ጋብቻው ፡ መከልከል ፡ ይኖርበታል ። ሳይከለከል ፡ ሲቀር ፡ ግን ፡ ቋሚ ፡ ይሆናል ።²⁵ በዚህ ፡ አኳኋን ፡ ጋብቻው ፡ እንዲመሠረት ፡ የረዳ ፡ ሐላፊነት ፡ ያለው ፡ ሰው ፡ ተጋቢዎቹና ፡ የሚያጋቡዋቸው ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ በወንጀል ፡ መቀጣት ፡ ይኖርባቸዋል ።²⁶ ጋብቻው ፡ ግን ፡ በምንም ፡ ምክንያት ፡ ሊወድቅ ፡ አይችልም ። የሠርጉ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ከተፈጸመ ፡ በኋላ ፡ የጋብቻው ፡ ቋሚነት ፡ የማያጠራጥር ፡ ይሆናል ።

በሁለተኛው ፡ ክፍል ፡ የተመደቡት ፡ የጋብቻ ፡ መሰናክሎች ፡ የሠርጉ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ እንዳይከናወን ፡ ለመከልከል ፡ ከመቻላቸውም ፡ በላይ ፡ ምናልባት ፡ የተከናወነ ፡ እንደሆነም ፡ ጋብቻውን ፡ ሊያፈርሱት ፡ የሚችሉ ።²⁷ ሲሆን ፡ ነው ። የዚህ ፡

19. ፍትሐ ፡ ነገሥት ፡ (የተተረጎመው ፡ በአባ ፡ ጳውሎስ ፡ ጻዲ ፡ ፩፻፱፻፳፰) ፡ ገጽ ፡ ፻፴፬ — ፻፴፱ ። መሰናክሎቹ ፡ በሙሉ ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ፡ በሥጋ ፡ ወይም ፡ በጋብቻ ፡ ዝምድና ፤ ሌሎችም ፡ ዓይነት ፡ ዝምድናዎች ፡ ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ በጉዲፈቻ ፡ ልጆች ፡ መኻከል ፡ ያለው ፤ በጡት ፡ አባትና ፡ በጡት ፡ ልጅ ፤ በሞግዚትና ፡ አሳዳሪ ፤ በጌታና ፡ ባሪያ ፤ ከወገኖቹ ፡ አንዱ ፡ ክርስቲያን ፡ ባለመሆን ፤ በጀንደረባነት) ፤ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፤ በበሽታ ፤ ሦስት ፡ ጊዜ ፡ በማግባት ፤ አንደኛው ፡ ወገን ፡ መነኩሲት ፡ ሲሆኑ ፡ የሚሰቱት ፡ ዕድሜ ፡ ከሰላሳ ፡ በላይ ፡ ሲሆን ፤ በባልቴትነት ፡ ጊዜ ፡ ምክንያት ፤ ፈቃድ ፡ ስላለመኖር ፤ ዕድሜ ፡ በማነስ ፡ ምክንያትና ፡ (ሴት ፡ ከ፲፪ ፡ ዓመት ፡ በላይ ፡ ወንድ ፡ ደግሞ ፡ ከ፶ ፡ ዓመት ፡ በላይ ፤ የቤተክርስቲያን ፡ አገባብ ፡ ሳይሟላ ፡ ሲቀር ፡ ነው ።

20. እዚያው ፤ ገጽ ፡ ፪፻፲፮ — ፪፻፲፱ ።

21. የሕጉ ፡ ጸሐፊዎች ፡ ውጥን ፡ ፍትሐ ፡ ነገሥትን ፡ በተቻለ ፡ መጠን ፡ እንዳልወጡ ፡ እንዲቆይ ፡ ለማድረግ ፡ ነበር ። ረነ ፡ ዳቪድ ፡ በመግለጫው ፡ ቁጥር ፡ ፲፯ ፡ ገጽ ፡ ፭ ፡ ይመልከቱ ።

22. በፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፻፸፯ ፡ የጋብቻ ፡ ዓይነቶች ፡ ብሔራዊ ፡ ሃይማኖታዊና ፡ በልማድ ፡ የሚፈጸሙ ፡ ተብለው ፡ በሦስት ፡ መደቦች ፡ ይከፈላሉ ። የአንደኛው ፡ ወገን ፡ ሃይማኖት ፡ በመሳሰሉት ፡ ጋብቻው ፡ የተፈጸመ ፡ እንደሆነ ፡ የተሳሳተው ፡ ሰው ፡ ጋብቻውን ፡ በአንቀጽ ፡ ፳፻፲፰ ፡ መሠረት ፡ እንዲፈርስ ፡ ዳኞችን ፡ ለመጠየቅ ፡ ይችላል ።

23. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፻፲፪ ፡ ረነ ፡ ዳቪድ ፡ በመግለጫ ፡ ቁጥር ፡ ፲፯ ፡ ገጽ ፡ ፶፯ ፡ ይመልከቱ ።

24. እዚያው ፡ አንቀጽ ፡ ፳፻፲፮ ።

25. እዚያው ፡ አንቀጽ ፡ ፳፻፲፱(፫) እና ፡ ፳፻፳(፫) ።

26. እዚያው ፡ አንቀጽ ፡ ፳፻፲፱(፩) እና (፪) ፤ ፳፻፳ (፩) እና (፪) ።

27. እዚህ ፡ ላይ ፡ voidable እና ፡ dissolution እንደ ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ ስንጠቀምባቸው ፡ አንዳንድ ፡ ሰዎች ፡ እንደየላንታቸው ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ሊያውሏቸው ፡ መቻላቸውን ፡ ማወቅ ፡ ይኖርብናል ።

ዓይነቱ ፡ መሰናክሎች ፡ አሠራር ፡ እንደየሁኔታው ፡ ይለያያል ። ይህ ፡ ክፍል ፡ ከሌሎች ፡ ክፍሎች ፡ የሚለይበት ፡ ዋናው ፡ ምክንያት ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ጋብቻው ፡ ከሠርጉ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በኋላ ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችልና ፡ መጨረሻውም ፡ በፍቺ ፡ የሚያልቅ ፡ ቢሆንም ፡ ከዛ ፡ ቀጥሎ ፡ ባለው ፡ ጊዜ ፡ ሊጸና ፡ መቻሉን ፡ ነው ። ይህም ፡ ማለት ፡ ማንኛውም ፡ ጋብቻ ፡ ሠርጉ ፡ ከመከናወኑ ፡ በፊት ፡ በነበረበት ፡ ጉድለት ፡ ምክንያት ፡ ሊፈርስ ፡ ይችላል ፡ ብለን ፡ ስናቤቃ ፡ ከዛ ፡ በኋላ ፡ ባለው ፡ ጊዜም ፡ ሊጸና ፡ ይችላል ፡ የምንልበት ፡ ምክንያት ፡ መሰናክሎ ፡ የተወገደ ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ጊዜው ፡ ያሰፈ ፡ ሲሆን ፡ ነው ። ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ሁኔታ ፡ መጽናት ፡ ይባላል ።

ከመጀመሪያው ፡ ሲፈርሱ ፡ የሚችሉ ፡ ሆነው ፡ ሊጸኑ ፡ ይችላሉ ፡ የምንላቸው ፡ ጋብቻዎች ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ። አንደኛ ፡ ዕድሜያቸው ፡ በማይፈቅድላቸው ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ የሚደረገው ፡ ጋብቻ ፡²⁸ ሁለተኛ ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ።²⁹ ሦስተኛ ፡ ራሳቸውን ፡ ባልቻሉ ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ የሚደረገው ፡ ጋብቻ ።³⁰ አራተኛ ፡ ኃይል ፡ በመጠቀም ፡ የሚቆመው ፡ ጋብቻ ።³¹ አምስተኛና ፡ የመጨረሻው ፡ ደግሞ ፡ በሥሕተት ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ ጋብቻ ።³² ሲከናወን ፡ ነው ።

የጋብቻ ፡ ቋሚነት ፡ አስተሳሰብ ፡ ከቤተ ፡ ክህነት ፡ ሕግ ፡ (Canon Law)³³ የመጣ ፡ ነው ። ማንኛውም ፡ ዓይነት ፡ ጋብቻ ፡ ጉድለት ፡ ቢገኝበትም ፡ ቅሉ ፡ ጉድለቱ ፡ ከጊዜ ፡ በኋላ ፡ የተወገደ ፡ እንደሆነ ፡ ወገኖቹ ፡ ደግሞ ፡ የጋብቻ ፡ ስምምነታቸውን ፡ ካሻሻሉ ፡ ጋብቻው ፡ ቋሚ ፡ ይሆናል ። ጉድለቱ ፡ በደምብ ፡ ያልተገለጠ ፡ እንደሆነ ፡ እንዲሁም ፡ ደግሞ ፡ ባልየውና ፡ ሚስቲቱ ፡ አንድ ፡ ላይ ፡ መኖር ፡ የቀጠሉ ፡ እንደሆነ ፡ ጉድለቱ ፡ በቀላሉ ፡ ሊወገድ ፡ ይችላል ። የጋብቻ ፡ ቋሚነት ፡ መፈቀድ ፡ ጋብቻው ፡ በሚገኝበት ፡ አካላት ፡ እንዲቀጥል ፡ በሚል ፡ ፍላጎት ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ ሲሆን ፡ ይህ ፡ ሲሆን ፡ የሚችሉው ፡ የባልየውና ፡ የሚስቲቱ ፡ ሁኔታ ፡ ይህንኑ ፡ ፍላጎት ፡ የሚደግፍ ፡ ሆኖ ፡ ሲገኝ ፡ ነው ። የጋብቻ ፡ ቋሚነት ፡ በአውሮጳ ፡ አገሮችና ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሲሠራበት ፡ ይታያል ።³⁴

የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ እንደሚለው ፡ ዕድሜያቸው ፡ በማይፈቅድላቸው ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ጋብቻ ፡ የተከናወነ ፡ እንደሆነ³⁵ ማንኛውም ፡ ያገባኛል ፡ የሚል ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ሕግ ፡ አስከባሪ ፡ ጋብቻው ፡ ፈራሽ ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ለማመልከት ፡ ይችላል።³⁶ ዕድሜው ፡ ከተሟላ ፡ ግን ፡ ጉድለቱ ፡ ስለሚሰረዝ ፡ ከዛ ፡ ቀጥሎ ፡ ባለው ፡ ጊዜ ፡ ጋብቻው ፡ እንዲፈርስ ፡ ብሎ ፡ ማመልከቱ ፡ ከንቱ ፡ ነው ።³⁷ ጉድለቱ ፡ በመወገዱ ፡ ምክንያት ፡ ጋብቻው ፡ ይጸናል ።

28. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ እንቀጽ ፡ ፳፻፱፩ ።
 29. እዚያው ፡ እንቀጽ ፡ ፳፻፱፮ ።
 30. እዚያው ፡ አንቀጽ ፡ ፳፻፹፮ ፡ እና ፡ ፳፻፹፭ ።
 31. እዚያው ፡ አንቀጽ ፡ ፳፻፹፱ ።
 32. እዚያው ፡ አንቀጽ ፡ ፳፻፺ ።
 33. ኤፍ. ጂ. ቪድ ፡ 'Nullity of marriage' (ኒው ፡ ዮርክ ፡ ቪድ ፡ ኤንድ ፡ ዋርድ ፡ ፲፱፻፶፱) ፡ ገጽ ፡ ፴ ፡ ዲ. ሳስኮ ፡ ስመግለጫ ፡ ቁጥር ፡ ፲፩ ፡ የተመለከተው ፡ ገጽ ፡ ፪፻፶፯ ።
 34. ለምሳሌ ፡ ፈረንሳይ ፡ ፖላንድና ፡ ስዊትዘርላንድ ፡ የማይረጋገጥና ፡ እውነትን ፡ ማውጣት ፡ አስተሳሰብ ፡ በክፍን ፡ ሰው ፡ በገሚሱ ፡ ለንድ ፡ ዓይነት ፡ ውጤት ፡ ነው ፡ ያለው ።
 35. በአንቀጽ ፡ ፳፻፱፩ ፡ መሠረት ፡ ወንዱ ፡ እንዲያገባ ፡ የ፲፰ ፡ ዓመት ፡ ዕድሜ ፡ ልጃገረጅ ፡ ደግሞ ፡ የ፲፮ ፡ ዓመት ፡ ዕድሜ ፡ ሊኖራቸው ፡ ይገባል ።
 36. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ፻፲፭(፩) ።
 37. እዚያው ፡ እንቀጽ ፡ ፻፲፭(፪) ።

እንደዚሁም፡ አንድ፡ በሕገ፡ መሠረት፡ ራሱን፡ የማይችል፡ ሰው፡ ለጋብቻ፡ የተመደበለት፡ ፈቃድ፡ ሳያገኝ፡ ካገባ፡³⁸ እና፡ ደግሞ፡ እንዳያገባ፡ የሚከለክለው፡ የችሎታ ማነስ፡ ምክንያት፡ የተወገደ፡ እንደሆነ፡ ሰውዬው፡ ጋብቻው፡ እንዲፈርስ፡ ማመልከት፡ የሚችልበት፡ ጊዜ፡ ራሱን፡ ክቻለበት፡ ጀምሮ፡ እስከ፡ ስድስት፡ ወር፡ ብቻ፡ ነው።³⁹ ጋብቻ፡ መፍቀድ፡ ይገባው፡ የነበረው፡ ሰው፡⁴⁰ ጋብቻው፡ መከናወኑ፡ ካወቀበት፡ ቀን፡ ጀምሮ፡ እስከ፡ ስድስት፡ ወር፡ ጊዜ፡ ጋብቻውን፡ ለማፍረስ፡ ማመልከቻውን፡ ሊያቀርብ፡ ቢችልም፡ የችሎታው፡ ማነሱ፡ ምክንያት፡ የተወገደ፡ እንደሆነ፡ ግን፡ ሊያቀርብ፡ አይችልም።⁴¹

በኃይል፡⁴² ወይም፡ በስሕተት፡⁴³ የተመሠረተ፡ ጋብቻ፡ የሆነ፡ እንደሆነ፡ ጋብቻው፡ እንዲፈርስ፡ የማመልከት፡ መብት፡ ያለው፡ የተበደለው፡ ሰው፡ ብቻ፡ ነው። ተበዳዩ፡ ማመልከቻውን፡ ለማቅረብ፡ የሚችለው፡ በኃይል፡ መጠቀሙ፡ ካቆመበት፡⁴⁴ ወይም፡ ደግሞ፡ ስሕተቱ፡ ከታወቀበት፡⁴⁵ ቀን፡ ጀምሮ፡ በስድስት፡ ወር፡ ጊዜ፡ ውስጥ፡ ወይም፡ ደግሞ፡ በማናቸውም፡ አኳኋን፡ ጋብቻው፡ ከተፈጸመ፡ በኋላ፡ ባለው፡ ሁለት፡ ዓመታት፡ ውስጥ፡ ነው። ጊዜው፡ መወሰኑ፡ የሚያሳየው፡ ምንም፡ እንኳን፡ እንቅፋት፡ (መሰናክል)፡ ቢኖር፡ የጋብቻው፡ መቆየትን፡ ሲሆን፡ ከዚህም፡ በላይ፡ ጋብቻው፡ ዘላቂነት፡ ሊኖረው፡ ይችላል፡ የሚል፡ ሐሳብ፡ ማቅረብ፡ ጉድለቱ፡ እስካሁን፡ ተወግዶአል፡ ወይም፡ ደግሞ፡ ወገኖቹ፡ ተስማምተዋል፡ በሚል እምነት፡ ላይ፡ የተመሠረተ፡ ነው።

38. በአንቀጽ፡ ፫፻፱፡ እንደተመለከተው፡ ማንኛውም፡ ዕድሜው፡ ለጋብቻ፡ ከተመደበው፡ ወሰን፡ በታች፡ የሆነ፡ ሰው፡ እንዲያገባ፡ የሞገዚቱ፡ ፈቃድ፡ ማግኘት፡ ይኖርበታል። ይህ፡ አኳኋን፡ ሊሠራበት፡ የሚችለው፡ በልጅጊሮች፡ ብቻ፡ ነው። የምንልበት፡ ምክንያት፡ ወንድ፡ ልጅ፡ ከ፫፡ በታች፡ የሆነ፡ እንደሆነ፡ ለማግኘት፡ ስለማይችል፡ ከመሆኑም፡ በላይ፡ አንቀጽ፡ ፳፻፳፩(፪)፡ የሚያሳየውን፡ ልዩ፡ ሁኔታ፡ መኖሩን፡ በማስታወስም፡ ጭምር፡ ነው። በአንቀጽ፡ ፫፻፳፱(፩) መሠረት፡ በፍርድ፡ የተከለከለ፡ ሰው፡ ጻዖች፡ ካልፈቀዱለት፡ በቀር፡ የጋብቻ፡ ውል፡ መዋዋል፡ አይችልም።

39. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ አንቀጽ፡ ፳፻፲፮(፩)፡ እና፡ (፪)።

40. እዚያው፡ አንቀጽ፡ ፳፻፲፮(፩)፡ እና፡ (፫)።

41. እዚያው፡ አንቀጽ፡ ፳፻፲፮(፩)፡ እና፡ (፫)፡ በአንቀጽ፡ ፳፻፲፮፡ እና፡ ፫፻፳፱(፫) ውስጥ፡ ግልጽ፡ የሆነ፡ ልዩነት፡ ያለው፡ በፍርድ፡ የተከለከለ፡ ሰው፡ ጋብቻ፡ በሚፈርስበት፡ ጊዜ፡ ነው። በአንቀጽ፡ ፫፻፳፱(፫) እንደተመለከተው፡ ማንኛውም፡ ያገባችል፡ የሚል፡ ሰው፡ ጋብቻውን፡ ምን፡ ጊዜም፡ እንዲፈርስ፡ ለመጠየቅ፡ ይችላል። አንቀጽ፡ ፳፻፲፮፡ ከሌሎች፡ ስለዚሁ፡ ጉዳይ፡ የሚያወሱ፡ አንቀጾች፡ ስለሚሰማ፡ ለትክክለኛነቱ፡ ጥርጥር፡ የለውም።

42. በኃይል፡ መጠቀም፡ ፈቃደኝነትን፡ የሚለው፡ አስተሳሰብ፡ ያበላሻል። ይህም፡ የሚሆንበት፡ ጊዜ፡ ተበዳዩ፡ ወገን፡ ራሱን፡ ወይም፡ ደግሞ፡ የቅርብ፡ ቤተሰቦቹን፡ በአንቀጽ፡ ፳፻፳፱(፩) እና፡ (፪) መሠረት፡ ለማግኘት፡ ፈቃድ፡ በሚሰጥበት፡ ጊዜ፡ ነው። የዚህኑ፡ ዓይነት፡ ምሳሌ፡ ለማግኘት፡ በፈረንሣይ፡ ሕግ፡ ውስጥ፡ የሚገኘውን፡ ፔትሮን፡ ማቲልደ፡ ስርጾ፡ (ኩር፡ ደ፡ አፔል፡ ደ፡ ባስቲያ፡ ፍራ፡ ጆን፡ ጆን፡ ፲፱፻፵፱)፡ ጻሑዝ፡ ፲፱፻፵፱፡ በገጽ፡ ፩፻፲፮፡ ይመልከቱ።

43. መሳሳት፡ ፈቃደኝነትን፡ የሚያጠፋው፡ ዋና፡ መሳሳት፡ ሲሆን፡ ነው። ይኸውም፡ ግለት፡ በሚያገቡት፡ ሰው፡ ላይ፡ መሳሳት፡ የሆነ፡ እንደሆነ፡ ነው። አንቀጽ፡ ፳፻፲፮፡ ዋና፡ ስህተቶች፡ የሚባሉት፡ በሰውየው፡ መልክ፡ በሃይማኖቱ፡ በጤናውና፡ በችሎታው፡ ምክንያት፡ የሚመጡ፡ መጠቀሙን፡ ይገልጻል። ነገር፡ ግን፡ በዚሁ፡ አንቀጽ፡ ውስጥ፡ ይመደባል፡ ወይም፡ አይመደብም፡ ብሎ፡ ለመናገር፡ የሚያስችል፡ አባባል፡ ነው። ያለው፡ የፈረንሣይ፡ ሕግ፡ ከኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ ተመሳሳይ፡ ቢሆንም፡ የሰውየውን፡ አገር፡ ወይም፡ ደግሞ፡ የሰውየውን፡ ጠባይ፡ በመሳሳት፡ ጀንደረባኑቅን፡ ባለማወቅና፡ የሰውየውን፡ መልክ፡ በመሳሳት፡ የሚሆን፡ ነው። ይላል። በ፡ ፒ. ኤስጄይን፡ የተሰጠውን፡ መግለጫ፡ እዩ፡ ጻሑዝ፡ ፩፻፲፱፻፶፱፡ ገጽ፡ ፩፻፵፪።

44. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ አንቀጽ፡ ፳፻፲፮(፩)፡ እና፡ (፪)።

45. እዚያው፡ አንቀጽ፡ ፳፻፲፮(፩)፡ እና፡ (፪)።

በጋብቻ ፣ ላይ ፣ የሚፈጸመው ፣ ጋብቻ ፣⁴⁶ በተጋቢዎቹ ፣ ወይም ፣ ደግሞ ፣ በሕግ ፣ እስከባረው ፣⁴⁷ አመካኝነት ፣ ሊፈርስ ፣ ይችላል ። የዚሁ ፣ ዓይነት ፣ ጋብቻ ፣ ሊጸና ፣ የሚችለው ፣ በመጀመሪያው ፣ ጋብቻ ፣ ተደራ ፣ የነበረችው ፣ ሚስት ፣ ስትሞት ፣ ነው ።⁴⁸

ሊፈርሱ ፣ የሚችሉ ፣ ሆነው ፣ ቋሚ ፣ ሊሆኑም ፣ ይችላሉ ፣ የምንላቸውን ፣ ጋብቻዎች ፣ መሰናክል ፣ ያለባቸው ፣ መሆኑን ፣ እያወቁ ፣ የሠርጉን ፣ ሥነ ፣ ሥርዓት ፣ ቢያክብሩ ፣ ወይም ፣ ደግሞ ፣ ተካፋይ ፣ ቢሆኑ ፣ በወንጀል ፣ ይቀጣሉ ።⁴⁹ በወንጀል ፣ መቀጣቱ ፣ ቢኖርም ፣ ቅሉ ፣ ጋብቻው ፣ እንዳለው ፣ እንዲቀጥልና ፣ ቋሚም ፣ እንዲሆን ፣ የሚለው ፣ ሐሳብ ፣ የሚሰነዘረው ፣ ጉድለቱ ፣ ስለሚጠፋ ፣ ብቻ ፣ ሳይሆን ፣ የጉድለቱ ፣ ጠቃሚነት ፣ ሳያስፈልግ ፣ ሲቀርም ፣ ጭምር ፣ ነው ።

ሦስተኛውና ፣ የመጨረሻው ፣ ክፍል ፣ ደግሞ ፣ ፍጹም ፣ መሰናክል ፣ የሚባለው ፣ ነው ። በዚሁ ፣ ክፍል ፣ ውስጥ ፣ የተመደቡት ፣ መሰናክሎች ፣ ጥልቅ ፣ ከመሆናቸው ፣ የተነሳ ፣ ሲስተካክሉ ፣ ወይም ፣ ሊጠጉኑ ፣ አይችሉም ፣ ስለዚህ ፣ ምን ፣ ጊዜም ፣ ቢሆን ፣ ጋብቻው ፣ ቋሚ ፣ ሊሆን ፣ አይችልም ። ፍጹም ፣ መሰናክል ፣ የሚለው ፣ ስነ ፣ ሐሳብ ፣ የምንጠቀምበት ፣ በሥጋና ፣ በጋብቻ ፣ የሚዛመዱት ፣ ሰዎች ፣ እንዳይጋቡ ፣ የሚከለክላቸው ፣ ሲሆን ፣ ብቻ ፣ ነው ።⁵⁰ ይህ ፣ የተባለው ፣ መሰናክል ፣ ቢከለክላቸውም ፣ በግድ የለሽነት ፣ የተጋቡ ፣ እንደሆነ ፣ ጋብቻው ፣ ሊፈርስ ፣ ይችላል ። ጋብቻው ፣ ሊፈርስ ፣ የሚችለው ፣ በማንኛውም ፣ ያገባኛል ፣ የሚል ፣ ሰው ፣ ወይም ፣ ደግሞ ፣ በዓቃቤ ፣ ሕጉ ፣ ጠያቂነት ፣ ብቻ ፣ ነው ።⁵¹ መሰናክሉ ፣ በፍጹም ፣ ሊወገድ ፣ ስለማይቻል ፣⁵² ጋብቻው ፣ ምንጊዜም ፣ ቋሚ ፣ ሊሆን ፣ አይችልም ። ጋብቻው ፣ በሕግ ፣ የተከለከለ ፣ መሆኑን ፣ ወይም ፣ መሰናክል ፣ መኖሩን ፣ እያወቁ ፣ ወይንም ፣ ደግሞ ፣ ማወቅ ፣ ሲገባቸው ፣ ጋብቻው ፣ እንዲፈጸም ፣ የረዱ ፣ ሰዎች ፣ በወንጀል ፣ ይቀጣሉ ።⁵³

46. በጋብቻ ፣ ላይ ፣ ጋብቻ ፣ የሚለው ፣ ቃል ፣ በሕጉ ፣ መሠረት ፣ ከአንድ ፣ በላይ ፣ ማግባትን ፣ እንደሚጨምር ፣ የሚያጠራጥር ፣ አይደለም ። ነገር ፣ ግን ፣ የዚሁ ፣ ዓይነት ፣ ነገር ፣ በአንቀጽ ፣ ፳፻፲፪ ፣ እና ፣ ፳፻፲፫ ፣ መሠረት ፣ የሰም ፣ ብሉ ፣ ለመከራከር ፣ ይቻላል ።
47. የፍትሕ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ አንቀጽ ፣ ፳፻፲፪ (፩) ።
48. እዚያው ፣ አንቀጽ ፣ ፳፻፲፫ ።
49. እዚያው ፣ አንቀጽ ፣ ፳፻፲፪ ፣ ፳፻፲፫ ፣ ፳፻፲፬ ፣ እና ፣ ፳፻፲፭ ። የግል ፣ ጉዳይ ፣ በመሆኑ ፣ ስህተቱ ፣ ይታሰባል ። በፍትሕ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ የተጠቀሱት ፣ የወንጀለኛ ፣ ቅጣቶች ፣ በወንጀለኛ ፣ መቅጫ ፣ ሕግ ፣ አንቀጽ ፣ ፳፻፲፬ ፣ እና ፣ ፳፻፲፮ ፣ የተጻፉት ፣ ናቸው ። ነገር ፣ ግን ፣ የወንጀለኛ ፣ መቅጫ ፣ ሕግ ፣ ፍትሕ ፣ ብሔር ፣ ለሚቀሰቅሳቸው ፣ ነገሮች ፣ ሁሉ ፣ አግልቶ ፣ አይተነትንም ። የፍትሕ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ እንደየባቸው ፣ በወንጀል ፣ ያስቀጣል ፣ ብሉ ፣ ሲያበቃ ፣ የወንጀለኛ ፣ መቅጫ ፣ ሕግ ፣ ግን ፣ ስለዚሁ ፣ ነገር ፣ ምንም ፣ አይልም ። ለተባለው ፣ ተገቢ ፣ ቅጣት ፣ መወሰን ፣ ወገኖቹ ፣ ጋብቻውን ፣ ለማፍረስ ፣ እንዳያመለክቱ ፣ ስለሚገታቸው ፣ በጣም ፣ አስቸጋሪ ፣ ነው ።
50. እዚያው ፣ አንቀጽ ፣ ፳፻፱፫ ፣ ፳፻፱፫ ፣ እና ፣ ፳፻፱፮ ፣ ሦስቱን ፣ የፍትሕ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ ግልባጮች ፣ አወጻጽር ፣ የአንግሊክኛው ፣ የአግርኛው ፣ ግልባጮች ፣ የሥጋ ፣ ዘመዶች ፣ ሲጋቡ ፣ የሚችሉት ፣ ከ፩ ፣ ትውልድ ፣ በኋላ ፣ ነው ፣ ሲሉ ፣ የፈረንሳይኛው ፣ ግን ፣ በደረጃ ፣ (degree) ብሎ ፣ ጭጭ ፣ ይላል ። የጋብቻ ፣ ዘመዶች ፣ ገደብ ፣ እስከ ፣ ሦስተኛ ፣ ደረጃ ፣ ይሆናል ።
51. እዚያው ፣ አንቀጽ ፣ ፳፻፲፬ ።
52. የመጀመሪያው ፣ የፍትሕ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ ንድፍ ፣ ዝምድናውን ፣ ያስገኘው ፣ ጋብቻ ፣ ሊፈርስ ፣ ዝምድናውም ፣ አብሮ ፣ ይቀራል ፣ ይላል ። ወደ ፣ ፓርላማ ፣ ከቀረበ ፣ በኋላ ፣ ንድፍ ፣ ተሻሽሎ ፣ የዚሁ ፣ ነገር ፣ በአንቀጽ ፣ ፳፻፲፮ ፣ እናገኘዋለን ። አር ፣ ጸቢድ ፣ በመግልጫ ፣ ቁጥር ፣ ፲፮ ፣ ገጽ ፣ ፱፩ ፣ ይመልከቱ ። ኤር ፣ ኤን ፣ ፩ ፣ እና ፣ ፪ ፣ ጥቅምጅ ፣ ትጭንቲ ፣ ፎር ፣ ፐሮብሌምስ ፣ ኢን ፣ ፋሚሊ ፣ ሉው ፣ (፲፱፻፳፭ ፣ ያልታተመ ፣ የሕግ ፣ ቤተ ፣ መጽሐፍት ፣ ቀ. ታ. ሥ. የጀቨርሲቲ) ፣ ፐሮብሌም ፣ ፪ ፣ እና ፣ “ፈተናዎች” የኢትዮጵያ ፣ ሕግ ፣ መጽሐፍት ፣ ፐልዩም ፣ ፳ ፣ (፲፱፻፳፮) ።
53. የፍትሕ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ አንቀጽ ፣ ፳፻፲፫ ።

በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ማንኛውም ፡ ጋብቻ ፡ እንደየሁኔታው ፡ የሚለያይ ፡ መሰናክል ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ፍጹም ፡ መሰናክል ፡ ሲኖርበት ፡ ሊፈርሱ ፡ ይችላሉ ፡ ከምን ላቸው ፡ መደቦች ፡ አንዱ ፡ ሆኖ ፡ እናገኘዋለን ። የመጀመሪያው ፡ ቋሚ ፡ እስኪሆንበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ሊፈርስ ፡ ይችላል ፡ ስንል ፤ ሁለተኛው ፡ ደግሞ ፡ ሁል ጊዜ ፡ ሊፈርስ ፡ ይችላል ፡ እንለዋለን ። በነዚህ ፡ ክፍሎች ፡ ውስጥ ፡ ተመድቦ ፡ የምናገኘው ፡ ጋብቻ ፡ በሚፈርስበት ፡ ጊዜ ፡ ድረ ፡ ያስከተላቸውን ፡ ነገሮች ፡ እንደያዘ ፡ ይቀራል ። ጋብቻው ፡ ከመጀመሪያውኑ ፡ ፈራሽ ፡ ወይም ፡ ውድቅ ፡ የሚሆነው ፡ ግን ፡ exnunc ሲሆን ፡ ብቻ ፡ ነው ። ባለ ፡ መጽናቱ ፡ ምክንያት ፡ የፈረሰ ፡ ጋብቻ ፡ ውጤት ፡ በፍች ፡ ከፈረሰ ፡ ጋብቻ ፡ ውጤት ፡ ተመሳሳይ ፡ ሆኖ ፡ እናገኘዋለን ። የጋብቻ ፡ ማፍረስ ፡ ለመጨመር ፡ ጊዜ ፡ ውጤት ፡ እንዳይኖረው ፡ ሊከለክል ፡ ኃላፊነት ፡ የተሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሲሆን ፡ ጋብቻውን ፡ ማፍረስ ፡ ያለበት ፡ ፍትሕን ፡ በመመርኮዝ ፤ በፍች ፡ ሕጎች ፡ በመመራት ፤ የውጤቶችን ፡ (ተጋቢዎቹ) ፡ መጥፎ ፡ ወይም ፡ ቅን ፡ ልቦናን ፡ በመመርመር ፤ ርካቤ ፡ ሥጋ ፡ መፈጸሙን ፡ አለመፈጸሙን ፡ በማረጋገጥ ፡ አንዲሁም ፡ ከጋብቻው ፡ የተወለዱትን ፡ ልጆችና ፡ በቅን ፡ ልቦና ፡ የተጠና ፡ የሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ጥቅምን ፡ በማመዛዘን ፡ መሆኑን ፡ ማወቅ ፡ ይኖርበታል ።⁵⁴ ሊፈርስ ፡ የሚችል ፡ ጋብቻ ፡ እስኪፈርስ ፡ ድረስ ፡ እንደቋሚ ፡ ጋብቻ ፡ ስለሚቆጠርና ፡ የሚያስከትለውም ፡ ውጤት ፡ ፍች ፡ ከሚያስከትለው ፡ ስለሚመሰሰል ፡ የጋብቻው ፡ መፍረስ ፡ ለወደፊቱ ፡ ይመጣ ፡ ይሆናል ፡ በሚል ፡ አስተሳሰብ ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ ነው ። የጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ መፈጸም ፡ ወይም ፡ የቅርብ ፡ ሥጋ ፡ ዝምድና ፡ ያላቸው ፡ ሰዎች ፡ በሩካቤ ፡ ሥጋ ፡ መገናኘት ፡ ጋብቻ ፡ ወይም ፡ ግንኙነቱ ፡ ቢፈርስም ፡ ድረ ፡ የነበረውን ፡ የቋሚነት ፡ ግምት ፡ እንደያዘ ፡ ይቀራል ።

አንድ ፡ ጋብቻ ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችል ፡ ሆኖ ፡ ከጊዜ ፡ በኋላ ፡ የፈረሰ ፡ እንደሆነ ፡ ዳርውም ፡ ፈራሽ ፡ ነበር ፡ የሚለውን ፡ አስተሳሰብ ፡ አሟልቶ ፡ የሚገልጽ ፡ ምሳሌ ፡ አልተገኘም ። ስለዚህ ፡ ስለቀድሞው ፡ ሁኔታ ፡ የሚሰነዘሩትን ፡ ጥያቄዎች ፡ ስለሚያስወግድ ፡ ፖሊሲው ፡ ቀላልና ፡ ተገቢ ፡ ይመስላል ።

III

የጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ ሁናቱ ።

ቀደም ፡ ብለን ፡ እንደገለጥነው ፡ ጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችሉ ፡ ሆነው ፡ ደግሞም ፡ ቋሚ ፡ ሲሆኑ ፡ ይችላሉ ፡ ከምንላቸው ፡ የጋብቻ ፡ ክፍሎች ፡ ውስጥ ፡ ነው ፡ የሚመደበው ። የጋብቻው ፡ መፍረስ ፡ እስኪወግደው ፡ ድረስ ፡ በጋብቻው ፡ ላይ ፡ የተያያዘው ፡ የቀዋሚነት ፡ ግምት ፡ እንዳለ ፡ ይቀጥላል ። ይሁን ፡ እንጂ ፡ ጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ ከሌሎቹ ፡ ጋብቻዎች ፡ የሚለይበት ፡ አንድ ፡ ነገር ፡ አለ ። ይኸውም ፡ ቋሚነቱ ፡ የሚታወቀው ፡ የመጀመሪያዎቹ ፡ ሚስት ፡ በምትሞትበት ፡ ጊዜ ፡ ካልሆነ ፡ በስተቀር ፡ እንደሌሎቹ ፡ ጋብቻዎች ፡ በቀጥታ ፡ ከተወሰነው ፡ ጊዜ ፡ በኋላ ፡ አለመምጣቱን ፡ ነው ። ከዚህ ፡ የተነሳም ፡ አንዳንድ ፡ ችግሮች ፡ ያጋጥሙናል ።

የሚያስከትሉትም ፡ ጥያቄ ፡ እንደሚከተለው ፡ ነው ፡— በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ ምን ፡ ሥፍራ ፡ አለው? በመሠረቱ ፡ ሕጋዊ ፡ ሆኖ ፡ መገመት ፡ አለበት ፡ በሚባለው ፡ ሃሳብ ፡ ሊገለገል ፡ ይችላል ፡ ወይ?

54. እዚያው ፡ አንቀጽ ፡ ፻፺፮ (፩) እና ፡ (፫) ። በስዊስ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የጋብቻ ፡ መፍረስ ፡ ውጤቶች ፡ የፍችውም ፡ ናቸው ፡ የስዊስ ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፻፺፱ ፡ እንደዚሁ ፡ ይላል ።

ቁጥር፡ ፮፻፳፭፡ እንዲህ፡ ይላል ፡— “አንድ ፡ ሰው ፡ አስቀድሞ ፡ በጋብቻ ፡ የተሳሰረ ፡ ከሆነ ፡ ጋብቻው ፡ እስከቆየ ፡ ድረስ ፡ ሁለተኛ ፡ ጋብቻ ፡ ለማድረግ ፡ አይችልም ።” ቢሆንም ፡ እንዳንድ ፡ ቀደም ፡ ብለው ፡ ያገቡት ፡ ሰዎች ፡ የትዳር ፡ ጓደኛ ፡ እያላቸው ፡ የጋብቻ ፡ ሥርዓት ፡ ይፈጽማሉ ። ይህ ፡ ከተደረገ ፡ “ሕግ ፡ በሚያጸናው ፡ ዐይነት ፡ በጋብቻ ፡ ሥርዓት ፡ ግዴታ ፡ ታሰሮ ፡ በሚገኝበት ፡ ጊዜ ፡ የፊተኛው ፡ የጋብቻ ፡ ሥርዓት ፡ ሳይፈረስ ፡ ከሌላ ፡ ሴት ፡ ጋር ፡ የጋብቻ ፡ ሥርዓት ፡ መፈጸም ።”⁵⁵ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ መመሪት ፡ ወንጀል ፡ ነው ። በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ ያደረጉት ፡ ሁለቱ ፡ ተጋቢዎች ፡ ቅጣት ፡ ሊሰነዘርባቸው ፡ ይችላል ። ከዚህኛው ፡ ለየት ፡ ያለው ፡ “በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ ያደረገው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ እንደሚፈቅደው ፡ አኗኗር ፡ ወይም ፡ ልማድ ፡ እንደሆነ ፡ ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተጻፈው ፡ ቁጥር ፡ የተወሰነው ፡ ድንጋጌ ፡ አይፈጸምበትም ።”⁵⁶ የሚለው ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ ቁጥር ፡ ነው ። እንደዚህ ፡ ያለ ፡ ልዩነት ፡ የሚፈጥር ፡ ቁጥር ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ስለሌለ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፳፭ ፡ የበላይነት ፡ ይኖረዋል ። የእስላም ፡ ሃይማኖት ፡ ያላቸው ፡ ሰዎች ፡ ይህን ፡ የመሰለ ፡ ለየት ፡ ያለ ፡ ሕግ ፡ በአንቀጽ ፡ ፲፪ ፡ ውስጥ ፡ እንደደነገግላቸው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩን ፡ ሕግ ፡ ያረቀቁት ፡ ሰው ፡ ፍላጎት ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ተርጓሚዎቹ ፡ ሥራ ፡ ስለበላባቸው ፡ የመጀመሪያው ፡ ንድፍ ፡ ላይተረጉም ። ክርክርም ፡ ሳይደረግባትና ፡ ለፖርላማውም ፡ ሳይቀርብ ፡ ቀረ ።⁵⁷ ስለዚህ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ የሚያውቀው ፡ አንድ ፡ ባል ፡ ካንድ ፡ ሚስት ፡ አንድ ፡ ሚስት ፡ ካንድ ፡ ባል ፡ ጋር ፡ የተደረገውን ፡ ጋብቻ ፡ ብቻ ፡ ነው ።⁵⁸

ባልና ፡ ሚስት ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ ያከናወኑ ፡ እንደሆን ፡ ከተጋቢዎቹ ፡ አንዱ ፡ ወይም ፡ ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ጋብቻው ፡ እንዲፈረስለት ፡ ሊያመለክት ፡ ይችላል ።⁵⁹

ሁለተኛ ፡ ጋብቻ ፡ በተከበረበት ፡ ዕለት ፡ የመጀመሪያው ፡ ባል ፡ ወይም ፡ ሚስት ፡ በሕይወት ፡ መኖሩን ፡ ወይም ፡ አለመኖሩን ፡ ማረጋገጥ ፡ የሰላሹ ፡ ፋንታ ፡ ነው ።⁶⁰ እዚህ ፡ ላይ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። መጀመሪያ ፡ ነገር ፡ ጋብቻው ፡ እንዲፈረስ ፡ የሚያስፈልገው ፡ ማረጋገጫ ፡ የመጀመሪያው ፡ ሚስት ፡ ወይም ፡ ባል ፡ ጋብቻው ፡ እንዲፈረስ ፡ በተጠየቀበት ፡ ጊዜ ፡ ነው ፡ እንጂ ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ በተፈጸመበት ፡ ጊዜ ፡ አይደለም ። በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ቁ. ፮፻፲፫ ፡ “በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡

55. ወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፮፻፲፮ ።
 56. ወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፮፻፲፮ ።
 57. ራጌ ፡ ላቪድ ፡ በገጽ ፡ ፮ ፡ በ፲፯ኛው ፡ መግለጫ ፡ ላይ ፡ እንዳመለከቱት ፡ ሕግ ፡ ይሆናል ፡ ተብሎ ፡ ሃሳብ ፡ የቀረበው ፡ ቁጥር ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡— “ቁ. ፫፻፲፱፻፷፮ ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ (ጸ) ባልየው ፡ እስላም ፡ ከሆነ ፡ ጋብቻው ፡ ሊፈረስ ፡ የሚችለው ፡ በዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ጥያቄ ፡ ብቻ ፡ ነው ።” (፪) የፍርድ ፡ ሚስትና ፡ ልዩ ፡ ጥያቄ ፡ ካላቀረቡ ፡ በስተቀር ፡ በሕግ ፡ የተደነገገው ፡ ጊዜ ፡ እስከደርስ ፡ ድረስ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ጥያቄ ፡ ሊያቀርብ ፡ አይችልም ።”
 58. ነገር ፡ ግን ፡ እስላሞች ፡ ግላዊ ፡ የሆኑትን ፡ ተግባራቸውን ፡ የሚያስተዳድሩት ፡ በነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ቁ. ፱ ፡ ሦስተኛ ፡ ዓመት ፡ በ፲፱፻፷፫ ፡ ዓ. ም. በወጣው ፡ የቃዲና ፡ የሻሪያ ፡ ፍ/ቤቶች ፡ አዋጅ ፡ መመሪት ፡ በሰህን ፡ ባንድ ፡ ሚስት ፡ ወይም ፡ ባንድ ፡ ባል ፡ አይወሰኑም ። የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፫፻፲፱፻፷፯ ፡ የእስላምን ፡ ሕግ ፡ ሽርት ፡ ይሆናል ፡ የሚባለውም ፡ ሃሳብ ፡ ትክክለኛ ፡ ቢሆንም ፡ የላይኛው ፡ ሃሳብ ፡ ይረጋል ።
 59. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፮፻፲፫(ጸ) ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ የፈጸመው ፡ ተጋቢ ፡ (ባል ፡ ወይም ፡ ሚስት ፡) በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻው ፡ እንዲፈረስለት ፡ የመጠየቅ ፡ መብት ፡ የለውም ። እራሱ ፡ በወንጀለኛ ፡ ሕግ ፡ ሊቀጣ ፡ መቻሉን ፡ ተገንዝቦ ፡ ተዳዩን ፡ ለዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ሊያቀርብ ፡ ይችላል ።
 60. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፮፻፲፫(፪) ።

የሚጸናው፡ የመጀመሪያው፡ ባል፡ ወይም፡ ሚስት፡ ሲሞት፡ ነው።” በዚህ፡ አስተሳሰብ፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ በተደረገበት፡ ዕለት፡ የመጀመሪያው፡ ባል፡ ወይም፡ ሚስት፡ በሕይወታቸው፡ እያሉ፡ ጋብቻው፡ እንዲፈረስ፡ በተጠየቀበት፡ ጊዜ፡ ሊሞቱ፡ ይችላሉ። ጋብቻው፡ በነዚህ፡ በሁለቱ፡ ጊዜያት፡ መግኘቱ፡ ሕጋዊ፡ ሊሆን፡ ይችላል። በዚህ፡ መሠረት፡ ሁለተኛው፡ ጋብቻ፡ ሊፈረስ፡ የሚችለው፡ በፍቺ፡ ነው። ሁለተኛ፡ ምንም፡ እንኳን፡ ቁ. ፳፻፲፫፡ ግልጽ፡ ቢሆን፡ አንድ፡ ሌላ፡ ጥያቄ፡ ያስከትላል። የመጀመሪያው፡ ጋብቻ፡ ቁ. ፳፻፲፫፡ እንደሚያመለክተው፡ በሞት፡ ሳይሆን፡ በፍቺ፡ ወይም፡ የጋብቻ፡ ሁኔታዎች፡ ባለመጠበቃቸው፡ የተነሣ፡ በሚሰነዘረው፡ ቅጣት፡ የፈረሰ፡ እንደሆነ፡ ምን፡ ይደረጋል? በጋብቻ፡ ላይ፡ የሚደረገውን፡ ጋብቻ፡ ሕጋዊ፡ ሊያደርገው፡ ይችላል? ጋብቻውን፡ የሚያሰናክል፡ ነገር፡ ስለሌለ፡ ለዚህ፡ የያቄ፡ ቀጥተኛ፡ መልሱ፡ “አምን?” ማለት፡ ብቻ፡ ነበር። ከኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ ጋር፡ ተመሳሳይ፡ የሆነው፡ የፖላንድ፡ ሕግ፡ የቀድሞው፡ ጋብቻ፡ ያበቃበትን፡ ምክንያት፡ ሳይሻ፡ ጋብቻው፡ ሕጋዊ፡ እንዲሆን፡ ይፈቅዳል።⁶¹ የኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ የፖላንድን፡ ሕግ፡ ምሳሌ፡ ሙሉ፡ በሙሉ፡ የሚከተል፡ አይመስልም። ይህም፡ የሆነበት፡ በፖላንድ፡ ሕግ፡ ላይ፡ በተሰነዘረው፡ ትችት፡ ምክንያት፡ ነው። የፖላንድ፡ ትችቶች፡ በፍቺ፡ ምክንያት፡ የፈረሰውን፡ የቀድሞው፡ ጋብቻ፡ ሕጋዊ፡ ማድረግ፡ በተለይ፡ አስጸያፊ፡ አድራጎት፡ አድርገው፡ ይቆጥሩታል። ባልና፡ ሚስት፡ እንዲፋቱ፡ ሊገፋፋ፡ ይችላል፡ በማለት፡ ነው።⁶²

ውጤት፡ የሌላቸውን፡ ጋብቻዎች፡ በጠቅላላው፡ ስንመለከት፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻን፡ ሕጋዊ፡ ማድረግ፡ ከነዚህ፡ ጋር፡ ይሰማማል። እንዲሁም፡ ሆኖ፡ ሕጉ፡ ለውጥ፡ ፈላጊ፡ (ሪቮሎሽነሪ)፡ ነው።

በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ ማድረግ፡ ወንጀል፡ ነው። በብዙ፡ አገሮችም፡ ምንም፡ ዓይነት፡ ውጤት፡ ለማስከተል፡ የማይችል፡ ድርጊት፡ ነው። በስዊትዘርላንድ፡ ሕግ፡ መሠረት፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ ሊጸድቅ፡ የሚችለው፡ ይህንን፡ ድርጊት፡ አከናወኙ፡ በቅን፡ ልቡናው፡ ያደረገ፡ እንደሆነ፡ ነው።⁶³ በፈረንሳይ፡ ሕግ፡ መሠረት፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ ምንም፡ ጊዜ፡ በሆን፡ ሕጋዊ፡ ሊሆን፡ አይችልም።⁶⁴ የፖላንድም፡ ሆነ፡ የኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ ጋብቻን፡ ከማጽደቃቸው፡ በፊት፡ የሰውየውን፡ ቅን፡ ልቡና፡ አይመለከቱም።

የጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ ሁኔታ፡ የተረጋገጠ፡ ባለመሆኑ፡ በግላዊ፡ አቋም፡ ላይ፡ ችግር፡ አስከትሏል። በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ ያደረገ፡ ሰው፡ ሁለተኛ፡ ሚስቱ፡ ብትለ

61. የፖላንድ፡ የቤተሰብና፡ የአሳዳሪ፡ ሕግ፡ (ተርጓሚው፡ ጂ. ጉራኪ፡ ከዲ. ላሶክ፡ የፖላንድ፡ የቤተሰብ፡ ሕግ፡ ሌይደን፡ ኤ. ጻብሊው፡ ሲጅቶ፡ ፩፻፱፻፳፯ ዓ. ም.)፡ ፲፯፡ ፻፳፮፡ ቁ. ፲፫፡ እንዲሁ፡ ይላል፡ — “ከፍል፡ ፫፡ — የቀድሞው፡ ጋብቻ፡ ካበቃ፡ ወይም፡ ከፈረሰ፡ ከተጋቢዎቹ፡ አንዱ፡ በመካሄድ፡ ላይ፡ በሚገኘው፡ ጋብቻ፡ ውስጥ፡ ተካፋይ፡ ነው፡ ተብሎ፡ ጋብቻው፡ ሊፈረስ፡ አይችልም።”

62. ዲ. ላሶክ፡ ከላይ፡ በግርጌ፡ መግለጫ፡ ቁ. ፳፮፡ ፲፯፡ ፻፳፮፡ ተመልክቷል።

63. የእስዊስ፡ ፍ/ብሔር፡ ሕግ፡ በቁ. ፻፳፪፡ እንዲሁ፡ ይላል። “የመጀመሪያው፡ ጋብቻ፡ ፈረሰ፡ እንደሆነና፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ ያከናወነው፡ ወገን፡ ባለቤት፡ በቅን፡ ልቡናው፡ ካደረገ፡ ጋብቻው፡ እንዳልነበረ፡ ሊሆን፡ አይችልም።”

64. የመጀመሪያው፡ ጋብቻ፡ ከፈረሰ፡ በኋላ፡ ጋብቻው፡ እንዳልነበረ፡ እንዲሆን፡ ማመልከቻ፡ ማቅረብ፡ ይቻላል። ይህ፡ ጉድለት፡ ካለባቸው፡ ጋብቻዎች፡ ጋር፡ ተመሳሳይ፡ አይደለም። በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ ማድረግ፡ ልዩ፡ ነገር፡ በመሆኑ፡ ይህንን፡ ድርጊት፡ ማጽደቁ፡ አይቻልም። ኦም፡ ፕላንያል፡ እና፡ ጂ፡ ሪፐርት፡ ትራቲ፡ ፕራቲክ፡ ዲ፡ ድሩዋ፡ ሲብል፡ (ሁለተኛ፡ መጽሐፍ፡ ፲፱፻፶፩፡ በሪብት፡ አብጋጅነት፡ ሊብራር፡ ጂኔራል፡ ዱ. ዱ፡ ድሩዋ፡ ጅሩስ፡ ፕራደንስ)፡ ቮልዩም፡ ፪፡ ቁ. ፻፶፮።

የውና፡ ሌላ፡ ሰው፡ በያገባት፡ ሁለተኛውም፡ ጋብቻ፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ ሆኖ፡ ሲቆጠር፡ ይችላል፡ ወይ? ተመሳሳይ፡ ሕግ፡ ያላቸው፡ አገሮች፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻን፡ ለመደገፍ፡ ሲባል፡ የመጀመሪያውን፡ ጋብቻ፡ ሕግ፡ ወጥ፡ አድርገው፡ ይቆጥሩ ታል።⁶⁵ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ የፈጸመው፡ ሰው፡ ጋብቻው፡ በመካሄድ፡ ላይ፡ እንዳለ፡ በሞት፡ በጋብቻው፡ ላይ፡ ተቃውሞ፡ ወይስ፡ በሕይወት፡ ያሉትን፡ ሁለት፡ ሚስቶች፡ ሕግ፡ ያውቃቸዋል? እዚህ፡ ላይ፡ ሁለተኛ፡ ጋብቻ፡ የፈራቸው፡ ልጆች፡ አዳም፡ ችግር፡ የማያስከትልበት፡ ምክንያት፡ ልጆቹ፡ ከማን፡ እንደተወለዱ፡ በቀላሉ፡ ለማረጋገጥ፡ ስለሚችሉ፡ ነው።⁶⁶

የፍ/ብሔሩ፡ ሕግ፡ መጀመሪያ፡ ንድፍ፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ አንድ፡ ግልጽ፡ የሆነ፡ አዳም፡ ስጥቶታል። ከጋብቻ፡ ውጭ፡ በግብረ፡ ሥጋ፡ ግንኙነት፡ እንደማድረግ፡ ይቆጠር፡ ነበር።⁶⁷ እንደዚህ፡ የሚለው፡ ቁጥር፡ በፍ/ብሔር፡ ሕግ፡ ውስጥ፡ ቢገኝ፡ ኖሮ፡ ስለሁለተኛው፡ ባል፡ ወይም፡ ሚስት፡ መብት፡ ማወቅ፡ አያዳግትም፡ ነበር። እንዳጋጣሚ፡ ሆኖ፡ ይህ፡ ስላልተደረገ፡ ለጥያቄው፡ እስካሁን፡ ድረስ፡ መልስ፡ አልተገኘለትም።

በቅርቡ፡ ይህንን፡ ችግር፡ ያዘለ፡ አንድ፡ ክስ፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ቀርቦ፡ ነበር።⁶⁸ የነገሩ፡ ፍሬ፡ ነገር፡ እንደሚከተለው፡ ነው፡- የሚቹ፡ ሚስቶች፡ ነን፡ የሚሉ፡ ሁለት፡ ሴቶች፡ አውራጃ፡ ፍ/ቤት፡ ቀረቡ። ከሳጂ፡ ሁለት፡ መዝገቦች፡ ለፍርድ፡ ቤት፡ አቀረቡት። አንደኛው፡ ጋብቻው፡ በ፲፱፻፴፪፡ ዓ. ም. መከበሩን፡ የሚያመለክት፡ የምስክር፡ ወረቀት፡ ነበር። ተከሳሻም፡ የሚቹ፡ ሚስት፡ መሆንዋንና፡ አምስቱ፡ ልጆችዋም፡ የሚቹ፡ ወራሾች፡ መሆናቸውን፡ አመለከተች። ጉዳይ፡ ከፍተኛ፡ ፍ/ቤት፡⁶⁹ ቀርቦ፡ ፍ/ቤቱም፡ በጋብቻው፡ መዝገብና፡ በምስክሮቹ፡ ቃል፡ መሠረት፡ ከሳጂ፡ የሚቹ፡ የሕግ፡ ሚስት፡ ነች፡ ብሎ፡ ፈረደ። ከሳጂ፡ ከሌላ፡ ሰው፡ ጋር፡ ወደ፡ ጋና፡ ለመሄድ፡ የሚያስችላትን፡ የይስፍ፡ ወረቀት፡ እንዲሰጣት፡ ለውጭ፡ ጉዳይ፡ ሚኒስቴር፡ ስታመለክት፡ ፈት፡ መሆንዋን፡ ገልጣ፡ ነበር። የሚለውን፡ ማስረጃ፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ አልተቀበለውም። ከሳጂ፡ ጋና፡ በነበረችበት፡ ጊዜ፡ አግብታ፡ ነበር።

- 65. በፈረንሳይ፡ ሕግ፡ በፍ/ብሔር፡ ሕግ፡ ቁ. ፻፳፱፡ መሠረት፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻን፡ ያከናወነው፡ ወገን፡ የመጀመሪያው፡ ጋብቻ፡ እንዳልነበር፡ ይቆጠር፡ ብሎ፡ መከላከያ፡ ሲያቀርብ፡ ይችላል። ቁጥሩም፡ እንዲህ፡ ይላል፡- “አዲስ፡ ተጋቢዎቹ፡ የመጀመሪያውን፡ ጋብቻ፡ ሕጋዊነት፡ ከተቃወሙ፡ የዚህ፡ ጋብቻ፡ ሕጋዊነት፡ ወይም፡ ፈራሽነት፡ በቅድሚያ፡ መወሰን፡ አለበት።” የኢጣልያ፡ ፍ/ብሔር፡ ሕግ፡ ቁ. ፻፳፩፡ ከዚህ፡ ጋር፡ ተመሳሳይ፡ ነው።
- 66. በፍ/ብሔር፡ ሕግ፡ ቁ. ፻፲፮፡ መሠረት፡ ልጆቹ፡ ከጋብቻው፡ የተገኙ፡ መሆናቸውን፡ ለማሳወቅ፡ ይችላሉ። ወይንም፡ በፍ/ብሔር፡ ሕግ፡ ቁ. ፻፲፰፡ እና፡ ፻፲፱፻፳(፩)፡ መሠረት፡ ከጋብቻ፡ ውጭ፡ በግብረ፡ ሥጋ፡ ግንኙነት፡ የተወለዱ፡ መሆናቸውን፡ ሊያሳውቁ፡ ይችላሉ። የዚህ፡ ጽሑፍ፡ ባለቤት፡ የመጀመሪያውን፡ አማራጭ፡ የሳብ፡ ይደግፋሉ፡ ምክንያቱም፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻው፡ እንኳን፡ ክርክር፡ ቢገጥመው፡ የቀድሞው፡ ሁኔታ፡ ሕጋዊነት፡ እርግጠኛ፡ ስለሆነና፡ የፍ/ብሔር፡ ሕግ፡ ቁ. ፻፲፰፡ ከጋብቻ፡ ውጭ፡ በግብረ፡ ሥጋ፡ ግንኙነትን፡ “አንድ፡ ሰውና፡ አንዲት፡ ቤት፡ በሕግ፡ በሚጸና፡ ለኳኋን፡ ጋብቻ፡ ሳያደርጉ፡ እንደ፡ ባልና፡ ሚስት፡ ሆነው፡ በመኖር፡ የሚገኘውን፡ ሁኔታ፡” ነው፡ ብሎ፡ ስለሚተረጉመው፡ ነው።
- 67. አላይ፡ በመግለጫ፡ ቁ. ፳፮፡ የተመለከቱት፡ አር፡ ዳቪድ፡ የፍትህ፡ ብሔሩ፡ ቁ. እንዲህ፡ ይላል፡- “በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ ከጋብቻ፡ ውጭ፡ በግብረ፡ ሥጋ፡ ግንኙነት፡ እንደማድረግ፡ ዓይነት፡ ውጤት፡ አለው፡ ግንኙነቱ፡ እንዳቆመ፡ ለሞቹ፡ አዲሱ፡ ተጋቢ፡ ድርጊቱን፡ የፈጸመው፡ በቅን፡ ልቦናው፡ ከሆነ፡ ለደረሰበት፡ ጉዳት፡ ካለ፡ ያደርጉለታል። በተጨማሪም፡ በግርጌ፡ መግለጫ፡ ቁ. ፶፪፡ የሰፈረውን፡ የጂ፡ ቅጽፍፍች፡ ጥያቄ፡ ይመለከታል። የኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ መጽሔት፡ ቮልዌም፡ ፳፯ (፲፱፻፷፩)።
- 68. በለጥሻቸው፡ ሰንቲ፡ ከሳጂ ፤ ወ/ አረጋይ፡ መገንተ፡ ተከሳሽ፡ (አ/አበባ፡ ከፍተኛ፡ ፍ/ቤት፤ የፍ/ብሔር፡ ክስ፡ ቁ. ፳፻፳፻፳፻/፳ (ታትሞ፡ ያልወጣ)።
- 69. የፍ/ብሔር፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ ሕግ፡ ቁ. ፴፩።

ጅማም ፡ ውስጥ ፡ ቡና ፡ ቤት ፡ ከፍታ ፡ ትንግድ ፡ ነበር ፡ የሚለውን ፡ ማሰረጃ ፡ አልተቀበለውም ፡ እንዚህ ፡ ነገሮች ፡ ስለተፈጸሙ ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ ተፋቱ ፡ ማለት ፡ አይደለም ፡ ፍ/ቤቱ ፡ እንዲህ ፡ ሲል ፡ ፈረደ ።⁷⁰

“የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፳፻፳፮ ፡ አና ፡ ተከታታይ ፡ ቁጥሮች ፡ እንደሚያስረዱት ፡ ሁሉ ፡ መፋታት ፡ ልክ ፡ እንደ ፡ መጋባት ፡ እንዳንድ ፡ ሕጋዊ ፡ ሥርዓት ፡ መከተል ፡ አለበት ። ቁ. ፳፻፳፮(፪) “በዚህ ፡ ሕግ ፡ ድንጋጌ ፡ ላይ ፡ ከተመለከተው ፡ ውጭ ፡ በሆነ ፡ አፈጻጸም ፡ መፋታትን ፡ ለመወሰን ፡ አይቻልም” ፡ ይላል ። ከሳሻ ፡ ከሚቹ ፡ ባልዋ ፡ ጋር ፡ ያደረገችውን ፡ ጋብቻ ፡ ከማፍረሷ ፡ በፊት ፡ ሌላ ፡ ሰው ፡ አግብታ ፡ ከሆነ ፡ ከሳሻ ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ በመፈጸምዋ ፡ ልትጠይቅበት ፡ ይገባል ። ነገር ፡ ግን ፡ ሁለተኛው ፡ ጋብቻ ፡ የቀድሞውን ፡ ሲሸር ፡ አይችልም ። በተጨማሪም ፡ የፍ/ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፳፻፳፮ ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ አስቀድሞ ፡ በጋብቻ ፡ የተሳሰረ ፡ ከሆነ ፡ ጋብቻው ፡ እስከሚቆይ ፡ ድረስ ፡ ሁለተኛ ፡ ጋብቻ ፡ ለማድረግ ፡ አይችልም ፡ ይላል ። ከሳሻ ፡ ቡና ፡ ቤት ፡ ከፍታ ፡ ንግድ ፡ ስለጀመረች ፡ የፍች ፡ ሥርዓት ፡ ፈጽማለች ፡ እንደማይባል ፡ ሁሉ ፡ እንደ ፡ ማሰረጃም ፡ ሊቆጠር ፡ አይችልም ። ድርጊቱ ፡ አሳፋሪና ፡ የኅብረት ፡ ሰብ ፡ ዐር ፡ መሆኑ ፡ ግን ፡ አይካድም ። ከሳሻ ፡ ፈት ፡ ነኝ ፡ ብላ ፡ ለውጭ ፡ ጉዳይ ፡ ሚኒስቴር ፡ የጻፈችው ፡ ጽሑፍ ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ እንደመፋታት ፡ አይቆጠርም ። ይህም ፡ የሚሆንበት ፡ ምክንያት ፡ ሚስት ፡ ባልዋን ፡ ወይም ፡ ባል ፡ ሚስቱን ፡ አልፈልግም ፡ ማለትን ፡ ሕግ ፡ ስለማይፈቅድ ፡ ነው ። እንዲያውም ፡ በፍ/ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፳፻፳፮(፩) መሠረት ፡ በባልና ፡ ሚሶት ፡ መሃከል ፡ የሚደረግ ፡ መፋታት ፡ በሕጋዊ ፡ ሙንገድ ፡ ካልተፈጸመ ፡ በስተቀር ፡ አይፈቀድም ፡ ይላል ። ከዚህ ፡ በላይ ፡ በተዘረዘሩት ፡ ምክንያቶች ፡ ከሳሻ ፡ ባልዋ ፡ እስከሞተ ፡ ድረስ ፡ ሕጋዊ ፡ ሚስቱ ፡ ነበረች ። እንዳችም ፡ ሕጋዊ ፡ መፋታት ፡ አልተከናወነም ።”

ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ከሳሻ ፡ የሚቹ ፡ ሕጋዊ ፡ ሚስት ፡ መሆንን ፡ አውቆላት ፡ የሚቹን ፡ ንብረት ፡ ለመካፈል ፡ እንዲያስችላት ፡ ማመልከቻ ፡ እንድታቀርብ ፡ ፈቅዶላታል ።

ይግባኛ ፡ ወደ ፡ ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡⁷¹ በቀረበ ፡ ጊዜ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ከሳሻ ፡ (የአሁኗ ፡ መልስ ፡ ሰጭ ፡)፡⁷²

“የትዳር ፡ ቤቷን ፡ ትታ ፡ እንደሁለተኛ ፡ አዳሪ ፡ በመኖር ፡ ፈት ፡ ነኝ ፡ ብላ ፡ ፈቃድ ፡ ለማግኘት ፡ ማመልከቷ ፡ በሰፈሯም ፡ ውስጥ ፡ በየአድራግ ፡ በየለቅ ሰው ፡ ቤት ፡ ፈት ፡ ነኝ ፡ በማለቷና ፡ የባሏን ፡ የጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ ባለመቃወሚ ።”

የሚቹ ፡ ሕጋዊ ፡ ባለቤት ፡ ሆና ፡ ልትቆጠር ፡ አትችልም ፡ ሲል ፡ ወስኗል ። የከፍተኛውን ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ውሳኔ ፡ በሚያጠናበት ፡ ጊዜ ፡ የጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሲያትት ፡ የከሳሻ ፡ ማሰረጃ ፡

“የእሷን ፡ አለመፋታትና ፡ ከሚቹ ፡ ጋር ፡ እስከ ፡ ዕለተ ፡ ሞቱ ፡ ድረስ ፡ አብረው ፡ መኖራቸውን ፡ በምንም ፡ ዓይነት ፡ አያረጋግጥም ። ጋብቻና ፡ ፍቺ ፡ ሕጋዊ ፡ የሆነ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ እንዳላቸው ፡ ግልጥ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ መቃወቅ ፡ ያለበት ፡ በሕጉም ፡ መሠረት ፡ እንደሆነ ፡ ፍቺውን ፡ የሚወስን ፡ ድንጋጌ ፡ ከሌለ ፡ ፍቺው ፡ በአካባቢው ፡ ማሰረጃ ፡ ሲረጋገጥ ፡ ይችላል ። የመልስ ፡

70. የተተረጉመው ፡ በአቶ ፡ አየነው ፡ ዋሲ ፡ ነው ።
71. የወለተ ፡ አረጋይ ፡ መገንተና ፡ የበሰጠባቸው ፡ በንቲ ፡ ጉዳይ ፡ (ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻/፳፻) ፡ ያልታተመ ።
72. ትርጉም ፡ በአቶ ፡ አስፋው ፡ ሰይፈ ።

ሰጪዎን፡ ኑር፤ ጠባይና፤ ድርጊት፡ ስንመለከት፡ በሕጋዊ፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ ፍቺ፡ አልነበረም፡ ብሎ፡ የከፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ የሰጠው፡ ሐተታ፡ ተገቢ፡ ሆኖ፡ አላገኘነውም ። ጠቅላይ፡ ንጉሠ፡ ነገሥት፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ተከላሿ (የአሁኗ፡ ይግባኝ፡ ባይ) ከሚች፡ ጋር፡ በ፲፱፻፶፯፡ ዓ. ም. መጋባቷን፡ አይቆ፡ ሕጋዊ፡ ሚስት፡ ናት፡ ብሎ፡ ወሰነ።⁷³

ተገቢው፡ ክብራቸው፡ ሳይዘነጋ፡ ሁለቱም፡ ፍርድ፡ ቤቶች፡ ተሳስተዋል ። ሁለቱም፡ ፍርድ፡ ቤቶች፡ ልትኖር፡ የምትችለው፡ አንድ፡ ሕጋዊ፡ ሚስት፡ ብቻ፡ ናት፡ የሚለውን፡ አስተሳሰብ፡ ተቀብለዋል ። ነገር፡ ግን፡ የመጀመሪያው፡ ጋብቻ፡ አልፈረሰም፡ የሚለው፡ የከፍተኛ፡ ፍርድ፡ ቤት፡ አስተሳሰብ፡ ተቀባይነት፡ ካገኘ፡ እንግዲያው፡ ሁለተኛው፡ ጋብቻ፡ ተቃውሞ፡ ስላልቀረበበት፡ በግምት፡ እንደጸደቀ፡ ስለሚቆጠር፡ እሱም፡ ዋጋ፡ ያለው፡ ጋብቻ፡ ነው። ሦስት፡ ዓይነት፡ የጋብቻ፡ መፍረስ፡ ሁኔታዎች፡ ሲኖሩ፡ የጋብቻ፡ ሕግ፡ በመጣሱ፡ ምክንያት፡ ጋብቻ፡ ሲፈርስ፡ ይህ፡ አንዱ፡ ሁኔታ፡ ነው።⁷⁴ ሁለቱም፡ ጋብቻዎች፡ በሞት፡ ምክንያት፡ ስለፈረሱ ፤ ሁለቱም፡ ሚስቶች፡ እኩል፡ የጋራ፡ ሀብት፡ ሊጠይቁ፡ ይችላሉ።⁷⁵ ምንም፡ እንኳን፡ በጋብቻ፡ ሳይ፡ ጋብቻ፡ የፈጸመው፡ ሲሞት፡ የመጀመሪያዋ፡ ሚስት፡ ሁለተኛውን፡ ጋብቻ፡ ለመቃረን፡ ብትችልም ፤ የጋብቻ፡ ሕግ፡ በመጣሱ፡ ምክንያት፡ የጋብቻው፡ መፍረስ፡ ሁለተኛዋ፡ ሚስት፡ የጋራ፡ ሀብት፡ እንድታገኝ፡ ያደርግላታል ።⁷⁶ ያም፡ ሆነ፡ ይህ፡ ከተጋቢዎቹ፡ አንድ፡ ከሞተች፡ በኋላ፡ የጋብቻ፡ ሕግ፡ በመጣሱ፡ ምክንያት ጋብቻ፡ እንዲፈርስ፡ ማመልከቻ፡ ማቅረብ፡ መቻሉ፡ እጅግ፡ በጣም፡ አጠራጣሪ፡ ነው ። በሕጉ፡ ቁጥር፡ ፳፻፲፫፡ መሠረት፡ የመጀመሪያዋ፡ ተጋቢ፡ ከሞተች፡ ሁለተኛው፡ ጋብቻ፡ ሕጋዊ፡ ይሆናል ፤ ባጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ የፈጸመው፡ ወይም፡ ሁለተኛዋ፡ ከሞተች፡ ሁለተኛው፡ ጋብቻ፡ በሞቱ፡ ምክንያት፡ ይፈርሳል ። የፖላንድ፡ ሕግ፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ የፈጸመው፡ ሲሞት፡ ጋብቻውን፡ ስለማውደቅ፡ ጉዳይ፡ ልዩ፡ አስተያየት፡ ያደርጋል ።⁷⁶ በኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ ግን፡ የጋብቻ፡ መፍረስ፡ ምክንያቶች፡ ሁሉም፡ እኩል፡ ይታያሉ፡ እንጂ፡ እንደዚያ፡ ያለ፡ አስተያየት፡ አያደርግም ።

ከጠቅላይ፡ ንጉሠ፡ ነገሥት፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ቅር፡ የሚያሰኘው፡ ከሳሹዋ፡ እራሱዋ፡ አለመፋታቷን፡ እንድታረጋግጥ፡ መደረጉ፡ ነው ፤ ከሁኔታው፡ ጋር፡ ሲታይ፡ ደግሞ፡ ይህ፡ የማይቻል፡ ነው።⁷⁷ ይህም፡ ውሳኔ፡ “ጋብቻው፡ አይጸናም፡ ወይም፡ ፈርሶአል፡ የሚለው፡ ተከራካሪ፡ ይህን፡ ጉዳይ፡ ማሰረዳት፡ አለበት።” ከሚለው፡ ከሕጉ፡ ቁጥር፡ ፳፻፮፡ ጋር፡ አይስማማም ።

አሁን፡ የሚሰጠው፡ አስተያየት፡ በጣም፡ የሚያስደንቅ፡ ሳይሆን፡ አይቀርም ። ሁለት፡ ወይም፡ ከዚያ፡ በላይ፡ የሆኑ፡ ሰዎች፡ በጋብቻ፡ ላይ፡ ጋብቻ፡ የፈጸመ፡ ሰው፡ ተጋቢ፡ ነን፡ ሲሉ፡ ይችላሉ ። ሁለት፡ ወይም፡ ከዚያ፡ በላይ፡ የሆኑ፡ ተጋቢዎች፡

73. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፲፫ ።
 74. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፶፮ ።
 75. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፲፮ ።
 76. “ዘ፡ ፖሊሽ፡ ፋሚሊ፡ ኤንድ፡ ጋርዲያንሺፕ፡ ኮድ” ፤ ከሳይ፡ በማስታወሻ፡ ፳፭፤ ቁጥር፡ ፲፫፡ ክፍል፡ ይ፡ የተጠቀሰ ።
 77. ምንም፡ እንኳን፡ ለወደፊት፡ የጋብቻ፡ ምክንያት፡ እንዲኖር፡ የታሰበ፡ ቢሆንም ፤ ፍቺም፡ እንዲታወቅ፡ ካልተደረገ፡ ጥቅሙ፡ የተወሰነ፡ ይሆናል ። አር፡ ዲቪዥን፡ በማስታወሻ፡ ፳፭፡ ገጽ፡ ፶፫፡ የተጠቀሰውን፡ ተመልከት ።

የጋራ ፡ ሀብት ፡ ተካፋዮች ፡ ነን ፡ ሊሉ ፡ ይችላሉ ። የማይችሉበትስ ፡ ምን ፡ ምክንያት ፡ አለ? የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ከሚሰጥም ፡ ሆነ ፡ ከአባትዬው ፡ ዕቁባት ፡ ለተወለዱ ፡ ልጆች ፡ መብት ፡ ለጋሥና ፡ የላላ ፡ አቋም ፡ አለው ።⁷⁸ ከጋብቻ ፡ የተወለዱ ፡ ልጆች ፡ ከጋብቻ ፡ ካልተወለዱ ፡ ልጆች ፡ ጋር ፡ መካፈል ፡ አለባቸው ። ይኸስ ፡ ጉዳይ ፡ በሚሰጡት ፡ መካከል ፡ ለምን ፡ አይፈጸምም? ሕጉን ፡ አርቃቂው ፡ እንዳሰባው ፡ ሁሉ ፤ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ የሚፈጸም ፡ ጋብቻ ፡ ከጋብቻ ፡ ውጭ ፡ የሚደረግ ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ነው ፡ የሚል ፡ ተቃውሞ ፡ ይደረግ ፡ ይሆናል ። ነገር ፡ ግን ፡ ለዚህ ፡ ተቃውሞና ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ የሚደረግ ፡ ጋብቻ ፡ ሕጋዊ ፡ አቋም ፡ የለውም ፡ ለሚለው ፡ ኦስተሳሰብ ፡ መልስ ፡ መስጠት ፡ ከተፈለገ ፡ ስለሕጋዊ ፡ ያልሆኑ ፡ ጋብቻዎች ፡ መፍረስ ፡ የሚያትቱትን ፡ ሕጎች ፡ መመልከት ፡ በቂ ፡ ነው ። ሕጋዊ ፡ ስላልሆነ ፡ የጋብቻ ፡ መፍረስና ፡ ፍቺ ፡ በብዙ ፡ ተመሳሳይ ፡ ሲሆኑ ፡ ውጤታቸውም ፡ አንድ ፡ ነው ።⁷⁹ ጋብቻው ፡ እስካለ ፡ ድረስ ፡ የጸደቀ ፡ ጋብቻ ፡ ነው ። ከጋብቻ ፡ ውጭ ፡ የተደረገ ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ማለቅ ፡ ግን ፡ ሌላ ፡ ነገር ፡ ነው ። የጋራ ፡ ሀብት ፡ አልተፈጠረም ።⁸⁰ ቢበዛ ፡ ሴትዮዋ ፡ ለስድስት ፡ ወር ፡ መኖሪያ ፡ የሚበቃ ፡ ገንዘብ ፡ ታገኛለች ።⁸¹

ለዚህ ፡ ውሳኔ ፡ ሁለት ፡ ትልቅ ፡ ተቃውሞዎች ፡ ሊቀርቡ ፡ ይችላሉ ። በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ በፈጸመው ፡ ሰው ፡ ተጋቢዎች ፡ መሐከል ፡ የጋራ ፡ ሀብትና ፡ የጡረታ ፡ አበል ፡ የማከፋፈሉ ፡ አድራጎት ፡ ከባድ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። አንድ ፡ ሀብት ፡ የጋራ ፡ መሆን ፡ የሚጀምረው ፡ ከጋብቻው ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ ስለሆነ ።⁸² ሀብቱም ፡ መካፈል ፡ ያለበት ፡ እንደ ፡ ጋብቻው ፡ ርዝመት ፡ መሆን ፡ አለበት ። በዚህም ፡ ምክንያት ፡ ብዙ ፡ ችግሮችና ፡ ክርክሮች ፡ ሊፈጠሩ ፡ ይችላሉ ። የበለጠ ፡ ጠቃሚ ፡ የሆነው ፡ ንብረት ፡ ከመቼ ፡ ጀምሮ ፡ እንደነበረና ፡ እንዲሁም ፡ የግል ፡ ሀብት ፡ ነው ፡ የሚባለው ፡ ነገር ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ሊነሳ ፡ እንደሚችል ፡ ማንም ፡ ሊገምት ፡ ይችላል ። ጋብቻው ፡ በገንዘብ ፡ በኩል ፡ ያለው ፡ ውጤት ፡ የሚለው ፡ የሕጉ ፡ ክፍልም ፡ ሲረቅ ፡ ይኸ ፡ ሁኔታ ፡ ይፈጠራል ፡ ተብሎ ፡ የተገመተ ፡ አይመስልም ። ሁለተኛው ፡ ተቃውሞ ፡ ደግሞ ፡ በሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፶፮ ፡ መሠረት ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ የሚደረግን ፡ ጋብቻ ፡ ፈጽሞ ፡ ይቃረናል ። የሚለው ፡ ነው ። ምንም ፡ እንኳን ፡ የሕጉ ፡ አርቃቂ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ እንዳንድ ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ የሚደረግ ፡ ጋብቻ ፡ እንዳለ ፡ ተገንዝቦ ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ የሚደረግ ፡ ጋብቻ ፡ ከጋብቻ ፡ ውጭ ፡ ከሚደረግ ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ አቋም ፡ እንዲኖረው ፡ በጥርም ።⁸³ ይህ ፡ ሁኔታ ፡ በሕግ ፡ አውጪው ፡ ከሚሰዩን ፡ ውድቅ ፡ ሆነ ፤ ይኸም ፡ የሆነው ፡ ምናልባት ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ የሚደረግን ፡

78. ህሐፊዋ ፡ ግን ፡ ሕጋዊ ፡ ያልሆነ ፡ እንደ ፡ ልጅ ፡ የማይቆጠር ፡ ልጅ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የለም ፡ ከሚባለው ፡ አስተያየት ፡ ጋር ፡ አትስማማም ። የሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፳፩ (፫) ግልጽ ፡ እርሳ ፡ ከሕጋዊ ፡ ግንኙነትቶች ፡ ውጭ ፡ ማለት ፡ ከጋብቻና ፡ ከጋብቻ ፡ ውጭ ፡ በሚደረግ ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ከሚኖሩ ፡ የሚወለዱ ፡ ልጆች ፡ ጉዳይ ፡ ካልተሰጡ ፡ ወይም ፡ ልጆቹ ፡ ናቸው ፡ ተብለው ፡ ተቀባይ ፡ ካላገኙ ፡ ከእናታቸው ፡ በስተቀር ፡ ከሌላ ፡ ጋር ፡ ሕጋዊ ፡ ግንኙነት ፡ የላቸውም ፡ ይላል ። በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፳፫ ፡ መሠረት ፡ አንድ ፡ ልጅ ፡ ልጅነቱን ፡ በልጅነት ፡ ሁኔታ ፡ መኖር ፡ ምክንያት ፡ ሊቃረንግጥ ፡ ይችላል ። ስለ ፡ ልጅነት ፡ ማረጋገጥ ፡ በ፪ ፡ ጭቅጫዎች ፡ “ዘ ፡ ሱው ፡ ፈሊዬሽን ፡ እንደር ፡ ዘ ፡ ሲገል፡ ኮድ” በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ሦስተኛ ፡ ሾልዮም ፡ (፻፱፻፷፮ ፡ ኢ. አ. ኤ.) ገጽ ፡ ፩፻፺፩ ፡ ተመልከት ።

79. ከላይ ፡ ገጽ ፡ ፲፬ ፡ ተመልከት ።
 80. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፲፪ ።
 81. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፯፻፲፭(፩) ፡ የአግርኛው ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ የሚለው ፡ “ሦስት ፡ ወር” ፡ ነው ።
 83. እር ፡ ዲቪድ ፡ ከላይ ፡ ማስታወሻ ፡ ፲፩ ፡ ገጽ ፡ ፶፮ ፡ የተጠቀሰ ።

ጋብቻ ፡ ላለመፍቀድ ፡ የተደረገ ፡ ይሆናል ። ነገሩም ፡ እንዲህ ፡ ከሆነ ፡ ይህ ፡ የመጨረሻው ፡ ሀሳብ ፡ ወይም ፡ ሁኔታ ፡ ከፊተኛው ፡ የባለ ፡ መጥፎ ፡ ነው ።⁸⁴

IV

ፈጽሞ ፈራሽ ፡ የሆነ ፡ ጋብቻ ።

ፈራሽ ፡ የሆነ ፡ ጋብቻ ፡ የሚባለው ፡ የሕግ ፡ አረተሳሰብ ፡ በአብዛኛዎች ፡ የሕግ ፡ ስልቶች ፡ ውስጥ ፡ በአጠቃላይ ፡ እነጋገር ፡ ከመጀመሪያው ፡ ያልተፀነሰ ፡ ወይም ፡ የሌለ ፡ ጋብቻ ፡ በመባል ፡ ይታወቃል ። ያልተፀነሰ ፡ ጋብቻም ፡ በሕግ ፡ ዘንድ ፡ ፈራሽ ፡ እንደሆነ ፡ ጋብቻ ፡ ሁሉ ፡ ውጤተቢስ ፡ ነው ። ሁለቱም ፡ የጋብቻ ፡ ዓይነቶች ፡ ውድቅ ፡ መሆናቸውን ፡ ለማሳወቅ ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፡ ውሳኔን ፡ መጠየቅ ፡ አያሻም ። ምክንያቱም ፡ እነዚህ ፡ ዓይነቶቹ ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ ፈራሾች ፡ ስለሆኑ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ እንደተነገረው ፡ ምንጊዜም ፡ ቢሆን ፡ እነዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጋብቻዎች ፡ ከመጀመሪያው ፡ ያልተፀነሱ ፡ መሆናቸውን ፡ አስረድቶ ፡ ይኸው ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ እንዲረጋገጥ ፡ ማድረግ ፡ ይቻላል ።⁸⁵ በሕግ ፡ ፊት ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ ፈራሽ ፡ በሆነው ፡ ስምምነትና ፡ ሳይፀነሰ ፡ በቀረው ፡ ጋብቻ ፡ መካከል ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ልዩነት ፡ የለም ፡ በሚለው ፡ አስተሳሰብ ፡ ላይ ፡ ሁሉም ፡ ጸሐፊዎች ፡ ከስምምነት ፡ ላይ ፡ አልደረሱም ። ብዙ ፡ ጸሐፊዎች ፡ እንደሚሉት ፡ ከመሠረቱ ፡ ፈራሽ ፡ በሆነውና ፡ በተከታታይ ፡ በሕግ ፡ ሊፈርስ ፡ በሚችለው ፡ ጋብቻ ፡ መካከል ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፡ በፈረንሣይ ፤ በስዊዘርላንድ ፡ እና ፡ በጀርመን ፡ ሕግ ፡ በተለያዩ ፡ ስሞች ፡ ቢታወቅም ፡ ሃሳቡ ፡ ተመሳሳይ ፡ ነው ።⁸⁶ ነገር ፡ ግን ፡ በትክክለኛው ፡ አስተሳሰብ ፡ ከተሄደ ፡ ፈራሽ ፡ የሆነ ፡ ጋብቻ ፡ ፈጽሞ ፡ ጋብቻ ፡ ተብሎ ፡ ሊጠራ ፡ አይችልም ።⁸⁷

84. የኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ የጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻን ፡ ጉዳይ ፡ ከመስማት ፡ ያፈገፍጋሉ ። በአዲስ ፡ አበባ ፡ አውራጃ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ሦስት ፡ የወንጀል ፡ ክሶች ፡ የጥፋተኝነት ፡ ውሳኔ ፡ አልተሰጠባቸውም ። በወንጀል ፡ ቁጥር ፡ ፻፲፱/፳፩ ፡ (ያልታተመ) ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የመጀመሪያው ፡ ጋብቻ ፡ ስለመደረጉ ፡ ማስረጃ ፡ የለም ፡ ብሏል ። በወንጀል ፡ ቁጥር ፡ ፴/፳፪ ፡ (ያልታተመ) ፡ የመጀመሪያዎ ፡ ሚስት ፡ ነገናን ፡ ካነሳች ፡ በኋላ ፡ ተወቅ ፡ በወንጀል ፡ ቁጥር ፡ ፻፲፮/፳፩ ፡ (ያልታተመ) ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የወንጀልኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፩ ፡ በሦስት ፡ ወር ፡ ይርጋ ፡ ዘመን ፡ ምክንያት ፡ አቤቱታውን ፡ ይከለክላል ፡ ብሎ ፡ በስህተት ፡ ወሰነ ፡ ነገር ፡ ግን ፡ በአቃቤ ፡ ሕግና ፡ በጋይሌ ፡ ተ/መድሀን ፡ ጉዳይ ፡ (ጠቅላይ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የወንጀል ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፻፳፱/፶፪ ፡ (ያልታተመ) ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻ ፡ ምክንያት ፡ የተወሰነው ፡ የሦስት ፡ ወር ፡ አሥራት ፡ ውሳኔ ፡ ፀድቋል ።

85. የፈረንሣይ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ከመታወጁ ፡ በፊት ፡ ትሮንት ፡ እንዲህ ፡ ብሏል ፡ “ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ ፈራሽ ፡ ነው ፡ የሚባል ፡ ጋብቻ ፡ የለም ።” ምን ፡ ጊዜም ፡ ቢሆን ፡ በሕግ ፡ እስክሚወሰን ፡ ድረስ ፡ የጋብቻን ፡ መኖር ፡ የሚያመለክት ፡ ሁኔታ ፡ ይኖራል ። “ፈጅ ፡ ሻኛ ፡ ገጽ ፡ ፶፫ ፡ እም ፡ ፕላናይልና ፡ ጂ ፡ ሪፕርት ፡ እንደጠቀሱት ፡ ከላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስታወሻ ፡ በቁ. ፳፱ ፡ ተጠቅሶአል ፤ ፕላይም ፡ ፩ ፡ ቁጥር ፡ ፻፲፱።”

86. ፩ ፡ ላላክ ፡ ከላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፳፩ ፡ ተጠቅሶአል ፤ ገጽ ፡ ፶፫ ፡ እ. ጂ. ፡ ኮህን ፡ የጋብቻ ፡ ፈራሽነት ፡ ሊካርት ፤ ፕላይም ፡ ፳፩ ፡ (፲፱፻፵፭) ፡ ገጽ ፡ ፲፫፳፪ ፡ በሰጋብቻ ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ደረጃ ፡ መፍረስ ፡ የሚነገረው ፡ ልዩነት ፡ የተመሠረተው ፡ ጋብቻው ፡ እንዲፈርስ ፡ ለመጠየቅ ፡ በላላው ፡ መብት ፡ ላይ ፡ ነው ። ሌላው ፡ ዓይነት ፡ ልዩነት ፡ ደግሞ ፡ በውጤቱ ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ ነው ። ይህም ፡ እንደኛው ፡ የመፍረስ ፡ ውጤት ፡ ወደኋላ ፡ ተመልሶ ፡ ለውጥ ፡ የሚያስከትል ፡ ሲሆን ፡ ሌላው ፡ ዓይነት ፡ የመፍረስ ፡ ውጤት ፡ ደግሞ ፡ እንደፍች ፡ ይቆጠራል ። ደብሲው ፡ ሙሰር ፡ ፍሬንፍልስ ፤ የጀርመን ፡ የቤተሰብ ፡ ሒግና ፡ የውርስ ፡ ሕግ ፡ ሊንተርናሽናል ፡ ኤንድ ፡ ኮምፓራቲቭ ፡ ሎው ፡ ካርተርል ፤ ፕላይም ፡ ፲፮ ፡ (፲፱፻፷፮) ፡ ገጽ ፡ ፳፻፱ ፡ ፳፻፴፪ ።

87. የቤተክህነት ፡ ሕግና ፡ እራሱ ፡ የኑሮ ፡ ሁኔታ ፡ ዓሳደሩት ፡ ተጽእኖ ፡ ምክንያት ፡ የእንግሊዘኛ ፡ የመሃል ፡ አውሮፓ ፡ ሕግ ፡ ጋብቻን ፡ ስለሚመለከቱት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ክፍሎች ፡ ችግር ፡ አጋጥሞአቸዋል ። ኢትዮጵያ ፡ ግን ፡ ከእነዚህ ፡ አገሮች ፡ ይቀሰመችው ፡ ትምህርት ፡ የተነሳ ፡ ክችግሩ ፡ ለመጻፍ ፡ በማሰብ ፡ ችግሩን ፡ በጥሩ ፡ ሁኔታ ፡ በማቃለል ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ክፍል ፡ ብቻ ፡ እንዲኖር ፡ አድርጋለች ። ይህም ፡ በፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ የሚታወቀው ፡ ሲፈርስ ፡ የሚችል ፡ ጋብቻ ፡ ነው ። ጋብቻው ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ ፈራሽ ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ አስተሳሰብ ፡ ግን ፡ ከላይኛው ፡ ጋር ፡ የተያያዘ ፡ ስለሆነ ፡ መናገር ፡ የማያሻው ፡ ጉዳይ ፡ ነው ።

“ያልተጠነሰ ፣ ጋብቻ ፣” የሚለው ፡ አስተሳሰብ ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ አለ ። በጀርመን ፡ ሕግም ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ ዋጋ ፡ የሌለውና ፡ ምንም ፡ ሕጋዊ ፡ ውጤት ፡ ሊኖረው ፡ የማይችል ፡ በመባል ፡ ይታወቃል ። እንዲሁም ፡ በፖላንድ ፡ በባሊያንና ፡ በስዊዘርላንድ ፡ ሕጎች ፡ “የሌለ ፡ ጋብቻ ፣” የሚል ፡ አስተሳሰብ ፡ አለ ።

“ሕጉ ፡ በግልጽ ፡ ጋብቻ ፡ አለመኖሩን ፡ በማያረጋግጥበት ፡ ጊዜና ፡ በሌላ ፡ በኩልም ፡ ደግሞ ፡ በትክክለኛ ፡ አስተሳሰብ ፡ ሲታይ ፡ የተደረገው ፡ ድርጊት ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ውጤት ፡ ይኖረዋል ፡ ብሎ ፡ ለማመን ፡ በማይቻልበት ፡ ጊዜ ።”⁸⁸ ይህንን ፡ ሁኔታ ፡ የሚያጠቃልል ፡ ያልተጠነሰ ፡ ጋብቻ ፡ የሚለው ፡ አስተሳሰብ ፡ በፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ሥር ፡ እንዲሰድ ፡ ማድረግ ፡ ግድ ፡ ሆኖአል ። ይህ ፡ አስተሳሰብ ፡ በተለይም ፡ የጾታ ፡ ተመሳሳይነትና ፡ ልዩ ፡ የአሠራር ፡ ዘዴን ፡ የሚመለከቱ ፡ ጥያቄዎች ፡ በሚነሱበት ፡ ጊዜ ፡ ጠቃሚ ፡ ይሆናል ።⁸⁹ ፕላናይል ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰውን ፡ እሥራ ፡ ሳይ ፡ ስለማዋል ፡ በከፊል ፡ ቢቃወምም ፡ “ፈጽሞ ፡ የጋብቻ ፡ መኖር ፡ ፍንጭ ፡ እንኳ ፡ የማይታይባቸው ፡ ሁኔታዎች ፡ በሚያጋጥሙ ፡ ጊዜ ፡ ይህ ፡ አስተሳሰብ ፡ የሚደገፍ ፡ ይሆናል ።” ሲል ፡ ጽፎአል ።⁹⁰ በፈረንሳይ ፡ የሕግ ፡ መጽሐፍ ፡ ውስጥ ፡ ያልተጠነሰ ፡ ጋብቻ ፡ ስለሚባለው ፡ የሚደነገጉ ፡ የሕግ ፡ እንቅጾች ፡ የሉም ። ሃሳቡ ፡ ሊፈልቅ ፡ የቻለው ፡ ከጁሪስፕሩድንስ ፡ ነው ።

ከኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ የሚመሳሰለው ፡ የፖላንድ ፡ ሕግ ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችል ፡ ጋብቻ ፡ እና ፡ ያልተደረገ ፡ ጋብቻ ፡ በማለት ፡ ልዩነት ፡ ያደርጋል ። በብሔራዊ ፡ የጋብቻ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ አፈጻጸም ፡ መሠረት ፡ ሳይሆን ፡ ማለትም ፡ ጋብቻው ፡ የተፈጸመው ፡ በሃይማኖት ፡ የጋብቻ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ብቻ ፡ ወይም ፡ ሬጂስትራር ፡ ሳይኖርበት ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ጋብቻው ፡ እንዳልተደረገ ፡ ይቆጠራል ። እንዲሁም ፡ ጾታቸው ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ የሆኑ ፡ ሰዎች ፡ ወንድና ፡ ሴት ፡ በመባባል ፡ የሚፈጽሙት ፡ የብሔራዊ ፡ ጋብቻ ፡ እንዳልተደረገ ፡ ጋብቻ ፡ መቆጠር ፡ ይኖርበታል ።⁹¹

ያልተደረገ ፡ ጋብቻ ፡ የሚለው ፡ አስተሳሰብ ፡ ያለባቸው ፡ የሕግ ፡ ስልቶች ፡ ውስጥ ፡ አፈጻጸሙ ፡ የብሔራዊ ፡ ጋብቻን ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ያልተከተለ ፡ ሊሆን ፡ ወይም ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ መሟላት ፡ ያለባቸው ፡ የአሠራር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሲጓደሉ ፡ የዚህ ፡ ውጤት ፡ ጋብቻው ፡ እንዳልተደረገ ፡ የሚያስቆጥረው ፡ ይሆናል ።⁹² በኢትዮጵያ ፡ ግን ፡ ለየት ፡ ይላል ። ምክንያቱም ፡ የጋብቻ ፡ አፈጻጸም ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ መሟላትና ፡ አለመሟላት ፡ በሕጉ ፡ ዘንድ ፡ የተሰጠው ፡ ቦታ ፡ በጣም ፡ ዝቅተኛ ፡ ስለሆነ ፡ ነው ። ስለብሔራዊ ፡ ጋብቻ ፡ አፈጻጸም ፡ ሃላፊ ፡ የሆነው ፡ የሕዝብ ፡ የክብር ፡ መዝገብ ፡ ሹም ፡ መፈጸም ፡ ያለበትን ፡ በሕግ ፡ የተደነገገውን ፡ ሳይፈጽም ፡ ቢቀር ፡ ባለሥልጣኑ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የሚቀጣ ፡ ቢሆንም ፡ ጋብቻው ፡ ግን ፡ ሕጋዊ ፡ ሆኖ ፡ ይቀራል ።⁹³ እንዲሁም ፡ የሃይማኖት ፡ ጋብቻ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓትን ፡ ባለማሟላት ፡ ወይም ፡

88. ኤም. ፕላናይል ፡ እና ፡ ጂ. ሪፕርት ፣ ትራታቲብ ፡ ኢን. ዘ. ሲ.ቪል ፡ ሎው ፡ (፲፱፻፵ ፡ አትም ፡ ፲፱፻፵፱) (በሊዊዛና ፡ ሴቲት ፡ ሎው ፡ እንስራትዮት ፡ እንደተተረጉመ፤ (፲፱፻፺፱) ሾልዌም ፡ ፩ ፡ ክፍል ፡ ፩ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፩ ።

89. እዚያው ፡ ይመልከቱ ።

90. እዚያው ፡ ይመልከቱ ።

91. ዲ. ፡ ላስክ ፡ ከላይ ፡ በግርጌ ፡ ማስታወሻ ፡ ፳፩ ፡ ተጠቅሶአል ፡ ገጽ ፡ ፶፫ ።

92. በፈረንሳይ ፣ በጀርመን ፣ በስዊዘርላንድ ፡ በፖላንድ ።

93. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥሮች ፡ ፪፻፳፩ ፡ እና ፡ ፳፻፳፪ ፡ ሆኖም ፡ የዚህ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፳፮ ፡ አተረጎጡም ፡ ጉሳይ ፡ የተሟላ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ።

በሌላ ፡ መሰናኸል ፡ ምክንያት ፡ በሃይማኖት ፡ ባለሥልጣኖች ፡ ዘንድ ፡ የተነገረ ፡ የጋብቻ ፡ መሻር ፡ ለፍች ፡ ዋና ፡ ምክንያት ፡ ይሆናል ፡ እንጂ ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ ጋብቻው ፡ ተቀባይነት ፡ ይኖረዋል ።⁹⁴ በልማድ ፡ ጋብቻ ፡ ባለሥልጣኖች ፡ የተከናወነ ፡ የልማድ ፡ ጋብቻ ፡ መሻር ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ ተቀባይነት ፡ አያገኘም ።⁹⁵

ተመሳሳይ ፡ ጾታ ፡ ባላቸው ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ የተፈጸመ ፡ ጋብቻ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ዘንድ ፡ ፈራሽ ፡ ሳይሆን ፡ እንደማይቀር ፡ ይገመታል ። ምንም ፡ እንኳ ፡ ይህ ፡ የተጠቀሰው ፡ ጉዳይ ፡ ለመከራከሪያ ፡ ያህል ፡ ብቻ ፡ የሚያገለግል ፡ መስሎ ፡ ቢታይም ፡ የዚህ ፡ ዓይነት ፡ ጉዳዮች ፡ ሌሎችን ፡ አገሮች ፡ አጋጥመዎቻቸው ፡ ስለዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ጥላይታል ፡ ሲጸፍ ፡

“የፍርድ ፡ ቤት ፡ መዛግብት ፡ ሲመረመሩ ፡ ችግሩ ፡ እርግጥ ፡ ሊደርስ ፡ እንደሚችል ፡ ያስረዳል ። ክብረው ፡ ለመኖር ፡ በማሰብ ፡ በሚጠመሩት ፡ ሁለት ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ የጾታ ፡ ልዩነት ፡ እንዳለ ፡ በጋብቻ ፡ ዓይነተኛ ፡ ወግ ፡ መሆኑ ፡ አያከራክርም ። የተጋቢውን ፡ ወገን ፡ በሚመለከት ፡ ጉዳይ ፡ በሕተት ፡ ሲደረግ ፡ ወይም ፡ ከሁለቱ ፡ አንዱ ፡ የተለየ ፡ ጾታ ፡ ሳይኖራቸው ፡ ሲቀር ፡ ጋብቻው ፡ ያለምንም ፡ ማመንታት ፡ ፈራሽ ፡ ይሆናል ። የጾታው ፡ ነገር ፡ አሻሚ ፡ በሚሆንበት ፡ ጊዜ ፡ ሌላው ፡ ይቅርና ፡ የጋብቻ ፡ መልክ ፡ የያዘ ፡ ፍንጭ ፡ እንኳ ፡ አይኖርም ።”⁹⁶

አንድ ፡ በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ የተደረገ ፡ ጋብቻ ፡ የወንድና ፡ የሴትን ፡ ግንኙነት ፡ ያልፈጠረ ፡ በመሆኑ ፡ ፈራሽ ፡ ሆኖአል ።⁹⁷ የጾታውን ፡ ጉዳይ ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ለማድረግ ፡ ስላለመቻል ፡ ወይም ፡ ተገቢውን ፡ በሚመለከት ፡ ነገር ፡ ከሚደረገው ፡ መሳሳት ፡ ጋር ፡ አቀላቅሎ ፡ ለመረዳት ፡ መሞከር ፡ ስህተት ፡ ስለሆነ ፡ ስለልዩነቱ ፡ የንቃቄ ፡ ማድረግ ፡ ያስፈልጋል ።⁹⁸

ምንም ፡ እንኳ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ስለጾታ ፡ መመሳሰል ፡ ጉዳዩ ፡ የሚወሰን ፡ መስሎ ፡ መታየቱ ፡ እውነት ፡ ቢሆንም ፡ አግባብ ፡ ያለው ፡ የዚህ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ሲጠራመር ፡ ይህ ፡ አሰመሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ነው ። ቁጥር ፡ ፮፻፺፩(ሐ)⁹⁹ እንደሚደነግገው ፡

- 94. ከዚያው ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፳፫(፩) እና ፡ (፪)
- 95. ከዚያው ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፳፫(፫)
- 96. እም ፡ ጥላይታል ፡ እና ፡ ጂ. ሪፐርት ፡ ከላይ ፡ በግርጌ ፡ ማሰታወሻ ፡ ቁ. ፺፬ ፡ ተጠቅሶአል ። ሾልዩም ፡ ፪ ቁ. ፩፻፩
- 97. የዳርቆስና ፡ ዳርቦስ ፡ ኩር ፡ ደአፒል ፡ ሞንትፒላር ፡ ፍራንስ ፡ ሜይ ፡ ፳ ፡ ፲፱፻፸፪ ፡ ዳሎዝ ፡ ፩፻፸፪፻፸፫ ፡ ከፍል ፡ ፪ ፡ ገጽ ፡ ፵፰ ፡ በተጠቀሰው ፡ ጉዳይ ፡ በሴትየዋ ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ለመፈጸም ፡ የሚያስችል ፡ ከውስጣዊ ፡ አካሏ ፡ የሌለ ፡ በመሆኑ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሴት ፡ ናት ፡ ከማለት ፡ ይልቅ ፡ እንደ ፡ ወንድ ፡ የምትቆጠር ፡ ናት ፡ ሲል ፡ ወስኗል ። ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሴትነት ፡ ጋብቻ ፡ ሲባል ፡ አንድ ፡ ወንድና ፡ አንድ ፡ ሴት ፡ የሚኖሩበት ፡ ስለሆነ ፡ ሚስትየዋ ፡ ሴት ፡ በማትሆንበት ፡ ጊዜ ፡ ዋጋ ፡ ቢስ ፡ ይሆናል ፡ ብሏል ። የዚህን ፡ ተቃራኒ ፡ በዳም ፡ ጂ. (ኩር ፡ ደ ፡ ካሳሲዮ ፡ ፍራንስ ፡ ኤፕሪል ፡ ፪ ፡ ፲፱፻፹፫ ፡ (ዳሎዝ ፡ ፲፱ ፡ ከፍል ፡ ፩ ፡ ገጽ ፡ ፫፻፺፩)) ይመለከታል ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የሰጠው ፡ ውጣኔ ፡ አንዳንድ ፡ የጾታ ፡ መጥፊያ ፡ ሲገኝ ፡ ሁኔታው ፡ የግብረ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ለመፈጸም ፡ አለመቻል ፡ ይባላል ፡ የሚል ፡ ነው ። ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ጋብቻ ፡ ሲደረግ ፡ የሚችለው ፡ በሁለት ፡ ተቃራኒ ፡ ጾታዎች ፡ መሆኑን ፡ ሳይክድ ፡ በቀረበለት ፡ ጉዳይ ፡ ግን ፡ ሚስትየዋ ፡ እንደሴት ፡ ትቆጠራለች ፡ ብሏል ።
- 98. የፈረንሳይ ፡ የሕግ ፡ ሊቆች ፡ ከሩካቢ ፡ ሥጋ ፡ አንዳንድ ፡ ነገር ፡ የመጥፊያ ፡ ጉዳይ ፡ ሰውየው ፡ ተቃራኒ ፡ ጾታ ፡ አለው ፡ እንደማያሰኘው ፡ ተስማምተዋል ። ከዚህ ፡ ሰየት ፡ ያለ ፡ በአካሉ ፡ ሳይ ፡ ሌላ ፡ ምልክት ፡ መታየት ፡ ይኖርበታል ።
- 99. ቁጥር ፡ ፮፻፺፩ ፡ በሕተት ፡ ተሠርቷል ፡ የሚያስኙትን ፡ ምክንያቶች ፡ በጠባቡ ፡ ወስኗቸዋል ። በቁጥር ፡ ፮፻፺፩ ፡ (ሐ) መሠረት ፡ በሕተት ፡ አለ ፡ የሚባለው ፡ “በሚያገቡት ፡ ሰው ፡ ጤና ፡ ወይም ፡ ሰውነት ፡ መሳሰሉት ፡ ይኸውም ፡ ያገቡት ፡ ሰው ፡ ደይ ፡ ሥጋ ፡ የያዘው ፡ ወይም ፡ የሩካቢ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነትን ፡ ለመፈጸም ፡ የማይችል ፡ ሆኖ ፡ ሲገኝ ፡ ነው ።” ይህም ፡ አውቆ ፡ ግንኙነት ፡ ላለማድረግ ፡ እምቢ ፡ ማለትን ፡ አይመለከትም ፡ የአግርኛው ፡ ቅጽ ፡ ግን ፡ “የሩካቢ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነትን ፡ ለመፈጸም ፡ የማይችል ፡ ይላል ። ይህም ፡ የሩካቢ ፡ ሥጋ ፡ መሞትን ፡ እና ፡ ምናልባትም ፡ እምቢተኝነትን ፡ ጭምር ፡ ያጠቃልላል ።”

ሰሕተት፡ ተደርጓል፡ የሚባለው፡ ስለሚያገቡት፡ ሰው፡ “ሰውነት፡ መሳሳት፡” ማለትም፡ ያገቡት፡ ሰው፡ “የሩካቤ፡ ሥጋ፡ ግንኙነት፡ ለመፈጸም፡ የማይችል፡ ሆኖ፡ ሲገኝ”፡ ነው። ምንም፡ እንኳ፡ የጋብቻ፡ ውጤት፡ የሩካቤ፡ ሥጋ፡ ግንኙነትን፡ በመፈጸም፡ ሳይ፡ የተመሠረተ፡ ባይሆንም፡¹⁰⁰ በዚህ፡ ዓይነት፡ ሰሕተት፡ ተደርጎ፡ ያገባው፡ ሰው፡ ጋብቻውን፡ የፈቀደው፡ በሰሕተት፡ እንጂ፡ እውነተኛውን፡ ነገር፡ አውቆ፡ ኑሮ፡ ለጋብቻው፡ ፈቃደኛ፡ የማይሆን፡ መሆኑን፡ በማስረዳት፡ ጋብቻው፡ እንዲፈርስ፡ ጥያቄ፡ ሊያቀርብ፡ ይችላል።¹⁰¹ ነገር፡ ግን፡ ተጋቢዎቹ፡ አንድ፡ ዓይነት፡ ጾታ፡ ያላቸው፡ ከሆነ፡ ምንም፡ ጋብቻ፡ የለም። በሰሕተት፡ ቢሆንም፡ ባይሆንም፡ እንደዚህ፡ ያለው፡ ጋብቻ፡ ወዲያውኑ፡ ፈራሽ፡ ነው።¹⁰²

የዚህ፡ ዓይነት፡ ሁኔታ፡ ሲያጋጥም፡ የጀርመን፡ ሕግ፡ ፈጽሞ፡ ጋብቻ፡ እንደሌለ፡ ይቆጥረዋል።¹⁰³ ይህም፡ ከመጀመሪያው፡ ጀምሮ፡ ምንም፡ ዓይነት፡ ስምምነት፡ ሳይኖር፡ ሲቀር፡ ነው። የኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ የዚህን፡ ዓይነትን፡ ጋብቻ፡ ፈራሽ፡ እንደሚያደርገው፡ ይታመናል። የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፹፮(፩) “እያንዳንዳቸው፡¹⁰⁴ ተጋቢዎች፡ ጋብቻ፡ በሚፈጸምበት፡ ጊዜ፡ ራሳቸው፡ መፍቀድ፡ አለባቸው።” በማለት፡ ይደነግጋል። ጋብቻን፡ በወኪል፡ ወይም፡ በመልክተኛ፡ መፈጸም፡ አይቻልም። ቀደም፡ ብለን፡ እንደተመለከትነው፡ ስለፈቃደኛነት፡ በምናወሳበት፡ ጊዜ፡ አብሮ፡ የሚነሳው፡ ጉዳይ፡ በተለይም፡ በችሎታ፡ ማጣት፡ በግዴታና፡ በሰሕተት፡ ምክንያት፡ ሲፈርስ፡ ስለሚችል፡ ጋብቻ፡ ነው። እነዚህን፡ የተጠቀሱትን፡ ሁሉ፡ የሚመለከቱና፡ ጋብቻን፡ ለማፍረስ፡ ጥያቄ፡ ለማቅረብ፡ የሚያስችሉ፡ አንቀጾች፡ ተደንግገዋል። ሆኖም፡ አንድ፡ ሰው፡ ለማግባት፡ ምንም፡ ሃሳብ፡ ሳይኖረው፡ ለምሳሌም፡ ከተጋቢዎቹ፡ አንደኛው፡ ስለጋብቻው፡ አፈጻጸም፡ ምንም፡ የሚያውቀው፡ ነገር፡ ሳይኖር፡ ጋብቻው፡ በሚፈጸምበት፡ ጊዜ፡ የተደረገውን፡ ጋብቻ፡ ለማፍረስ፡ የሚያስችል፡ ሕግ፡ የለም።¹⁰⁵ ስለጋብቻው፡ አፈጻጸም፡ ያለማወቅም፡ ነገር፡ ሊፈጠር፡ የሚችለው፡ በመጠኖ፡ ኃይል፡ ወይም፡ አእምሮ፡ የሚያስት፡ እጽ፡ በመውሰድ፡ የተነሳ፡ ሊሆን፡ ይችላል።

ጠቅላላ፡ ስምምነት፡ በማይገኝበትም፡ ሁኔታ፡ ውስጥ፡ ሊገቡ፡ የሚችሉ፡ ሁኔታዎች፡ አንደኛው፡ ወገን፡ በጋብቻው፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ ላይ፡ አልፈልግም፡ ሲል፡

100. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ ቁ. ፻፺፮፡ እንደሚያስረዳው፡ “ጋብቻው፡ ለሚያስከትለው፡ ውጤት፡ የሩካቤ፡ ሥጋው፡ ግንኙነት፡ በውነት፡ መፈጸም፡ ወይም፡ በግምት፡ ተፈጽሟል፡ መባሉ፡ አስፈላጊ፡ አይደለም።”
 101. ከዚያው፡ ቁጥር፡ ፳፻፲፡ እና፡ ፳፻፲፭፡ በአንድ፡ በፈረንሳይ፡ አገር፡ በተደረገ፡ ክርክር፡ የሩካቤ፡ ሥጋ፡ መሞት፡ የተጋቢውን፡ ወገን፡ ፈቃደኛ፡ አለመሆን፡ ስለሚያሳይ፡ እንደ፡ ሰሕተት፡ ይቆጠራል። ተብሏል።
 102. ጋብቻው፡ የጋብቻ፡ መልክ፡ እንኳ፡ ስለማይኖረው፡ ፈራሽ፡ ይሆናል። የጋብቻ፡ መልክ፡ ካለማለትም፡ ተጋቢዎቹ፡ ስምች፡ ተቃራኒ፡ ጾታ፡ አላቸው፡ የሚል፡ ግምት፡ ካለ፡ ጋብቻው፡ ፈራሽ፡ አይሆንም።
 103. ሊ. ጂ. ቮቨን፡ ግንዋል፡ አፍ፡ ጀርመን፡ ሉው፡ ፪ኛ፡ እትም፡ ለንደን፡ ብርቲሽ፡ ሊንስቲቲዮቨን፡ አፍ፡ ኢንተርናሽናል፡ ኢንድ፡ ኮምፖራቲቭ፡ ሎው፡ (፲፱፻፷፰) ፑልዩም፡ ፩። ቁ. ፳፻፳፰፡ ደብሊው፡ መለር፡ ፍሬንፍልስ፡ ከላይ፡ ቡግርጌ፡ ማስታወሻ፡ ቁጥር፡ ፶፪፡ ተጠቅሷል። ገጽ፡ ፳፻፳፩።
 104. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፹፮(፪)፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ ፈቃድ፡ ሲሰጥ፡ ይችላል።
 105. የእነ፡ ክሊ፡ ጉዳይ፡ (ከፍተኛው፡ ፍ/ቤት፡ እንግ፡ ፲፱፻፷፱)፡ ቱሌን፡ ሎው፡ ሪቪው፡ ፑልዩም፡ ፯፻፶፡ ገጽ፡ ፶፱፡ በዚህ፡ ጉዳይ፡ መሸራይቱ፡ የሠርጉ፡ በዓል፡ የቀለበት፡ በዓል፡ መስሎኝ፡ ነበር፡ በማለት፡ ተከራክሮች፡ የእንግሊዝ፡ ፍርድ፡ ቤትም፡ ጋብቻው፡ ከመሠረቱ፡ ፈራሽ፡ ነው፡ ሲል፡ ወሰን፡ የእነ፡ ቫልዮር፡ ጉዳይ፡ (ከፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ እንግ፡ ፲፱፻፷፰) ኤል. ቴ. ፑልዩም፡ ፯፻፶፡ ገጽ፡ ፳፻፶፩፡ በዚህ፡ ጉዳይ፡ የውጭ፡ አገር፡ ሰው፡ የነበረው፡ መሸራ፡ የጋብቻው፡ በዓል፡ እየተከበረ፡ መሆኑን፡ በፍጹም፡ አላወቅሁም፡ ነበር፡ በማለት፡ ተከራክሮ፡ ይህም፡ ጋብቻ፡ ከመሠረቱ፡ ፈራሽ፡ ነው፡ በማለት፡ የእንግሊዝ፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ወሰን።

ወይም ፡ ምንም ፡ መልስ ፡ ሳይሰጥ ፡ ሲቀር ፡ ነው ። ለጋብቻ ፡ ስምምነትን ፡ የመስጠቱ ፡ ትርጉም ፡ ሊገባው ፡ የማይችል ፡ ሰው ፡ የሰጠውን ፡ ስምምነት ፡ ውድቅ ፡ የሚያደርግ ፡ አንቀጽ ፡ በመጨመር ፡ ሕግ ፡ አርቃቂው ፡ እሳይ ፡ የተነገረውን ፡ ችግር ፡ ለማስወገድ ፡ አስቦ ፡ ነባር ። ሆኖም ፡ ይህ ፡ አንቀጽ ፡ ሳይጨመር ፡ ቀርቷል ።¹⁰⁶

ዋጋ ፡ የሌላቸው ፡ ጋብቻዎች ፡ ውጤት ፡ እሳይ ፡ ተዘርዘረዋል ። ጋብቻ ፡ ስለ ሌላ ፡ ውጤቶችም ፡ ሊኖሩ ፡ አይችሉም ።

ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ጋብቻ ፡ የፍትህ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ እሥራ ፡ ላይ ፡ ከመዋሉ ፡ በፊት ፡ በኢትዮጵያ ፡ የሚታወቅ ነገር ፡ ነበር ። ለአዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት¹⁰⁷ በቀረበ ፡ አንድ ፡ ክስ ፡ ጋብቻው ፡ ከመጀመሪያው ፡ ፈጽሞ ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ተወስኗል ። ለክሱ ፡ መነሻ ፡ የሆኑት ፡ ፍሬ ፡ ነገሮች ፡ የሚከተሉት ፡ ነበሩ ። ተጋቢዎቹ ፡ በአዲስ ፡ አበባ ፡ ማዘጋጃ ፡ ቤት ፡ ብሔራዊ ፡ ጋብቻቸውን ፡ አከበሩ ። እነዚህ ፡ ሁለት ፡ የውጪ ፡ እገር ፡ ዜጎች ፡ የተዋወቁት ፡ ከኢትዮጵያ ፡ ውጭ ፡ ነበር ። ከተዋወቁም ፡ በኋላ ፡ እንዲጋቡ ፡ በደብዳቤ ፡ ተስማሙ ። የአሁኗ ፡ መልስ ፡ ሰጪ ፡ የወደፊት ፡ ባሏ ፡ የሚሠራው ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ስለነበረ ፡ ጋብቻውን ፡ ለመፈጸም ፡ አዲስ ፡ አበባ ፡ መጣች ። እንደ ፡ ደረሰችም ፡ ብዙ ፡ የመንፈስ ፡ መወራጨት ፡ ታየባት ፤ በመጀመሪያ ፡ ጋብቻውን ፡ አልፈልግም ፡ አላች ። ሆኖም ፡ በነበረችበት ፡ ሁኔታ ፡ ምክንያትና ፡ በወዳጆች ፡ ገፋፊነት ፡ ከሳቸው ፡ አገባች ። በሚገባው ፡ ጊዜ ፡ ጋብቻው ፡ በሩካቤ ፡ ሥጋ ፡ እንዳይፈጸም ፡ እንቢ ፡ አላች ። ከዚያ ፡ በኋላ ፡ ጋብቻው ፡ በሩካቤ ፡ ሥጋ ፡ አልተፈጸመም ። ከሦስት ፡ ሳምንት ፡ በኋላ ፡ ጠፋታቷን ፡ የሚገልጽ ፡ ደብዳቤ ፡ ለኢምባሲዋ ፡ ትታ ፡ ሐገሪቷን ፡ ለቃ ፡ ሄደች ።

“በጋብቻው ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ጊዜ ፡ ተከሳሽ ፡ ጋብቻውን ፡ በሩካቤ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ የመፈጸም ፡ ዓላማ ፡ አልነበራትም ፤ ይኸም ፡ ስለሆነ ፡ ለጋብቻ ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ ከሆኑት ፡ አንደኛው ፡ ፍሬ ፡ ነገር ፡ አልተሟላም ።” በማለት ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ጋብቻው ፡ ከመጀመሪያው ፡ ፈጽሞ ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ነው ፡ በማለት ፡ ወስኗል ።

ይህ ፡ ክስ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ ቢነሳ ፡ ለጉዳዩ ፡ መፍትሔ ፡ ለማግኘት ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የፍትህ ፡ ብሔሩን ፡ ሕግ ፡ መመልከት ፡ ይኖርበት ፡ ነበር ። የሩካቤ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ በጋብቻ ፡ ውጤቶች ፡ ላይ ፡ ዋጋ ፡ ስለማይኖርው¹⁰⁸ እንዲሁም ፡ ይህ ፡ ክስ ፡ የቀረበው ፡ ጋብቻውን ፡ በሩካቤ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ለመፈጸም ፡ ባለመቻል ፡ ሳይሆን ፡ አውቃ ፡ ስላልፈለገች ፡ ስለሆነ ፡¹⁰⁹ ጋብቻውን ፡ የሚያፈርስ ፡ አንቀጽ ፡ ባለመኖሩ ፡ ምክንያት ፡ ጋብ

106. ዳቪድ ፡ እሳይ ፡ በተራ ፡ ቁጥር ፡ ፲፮ ፡ የተጠቀሰው ፡ ገጽ ፡ ፶፮ ፤ መግለጫ ፡ ፳፩ ። እንዲሁም ፡ ቸቸኖቪችን ፡ ተመልከት ፤ እሳይ ፡ በተራ ፡ ቁጥር ፡ ፶፯ ፡ የተጠቀሰው ፡ ፕሮብሌም ፡ ፱ና ፡ “ጥያቄዎች” ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ሾልዌም ፡ ፳፫ (፲፱፻፸፱) ።

107. ክግሽ ፡ ቸርሰን ፡ ተከሳሽ ፡ ግራይሰን ፡ (የአዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ክስ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፶፩ ፡ የግድ ፡ ችሎት) (ያልታተመ ።)

108. የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፳፮ ፤ የሚለው ፡ እሳይ ፡ በተራ ፡ ቁጥር ፡ ፻ ፡ ተሰጥቷል ።

109. በሩካቤ ፡ ሥጋ ፡ የመፈጸሚያ ፡ ብልቶች ፡ በመንደላቸው ፡ ምክንያት ፡ ጋብቻን ፡ በሩካቤ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ለመፈጸም ፡ አለመቻልን ፡ የሚመለከተው ፡ የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፳፩ (ሐ) ፡ ነው ። ይኸውም ፡ አንቀጽ ፡ ስለጉድለቱ ፡ ስህተት ፡ መደረጉንም ፡ ይመለከታል ። አንቀጽ ፡ የሚለው ፡ እሳይ ፡ በተራ ፡ ቁጥር ፡ ፶፩ ፡ ተሰጥቷል ። ባለቤትየው ፡ ወይም ፡ ባለቤትየዋ ፡ ጋብቻውን ፡ በሩካቤ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ሲፈጽሙ ፡ እየቻሉ ፡ ፈቃደኞች ፡ በማይሆኑበት ፡ ጊዜ ፡ መደረግ ፡ የአለበት ፡ በቀጥታ ፡ አልተነገረም ፤ ሆኖም ፡ አማርኛው ፡ የሚለው ፡ የሩካቤ ፡ ሥጋ ፡ ግንኙነት ፡ ለመፈጸም ፡ አለመቻል ፡ ስለሆነ ፡ ፈቃደኛ ፡ አለመሆንም ፡ አለመቻል ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ሊተረጎም ፡ ይቻላል ። ቸቸኖቪችን ፡ ተመልክት ፤ እሳይ ፡ በተራ ፡ ቁጥር ፡ ፶፪ ፡ ተጠቅሶአል ፡ ፕሮብሌም ፡ ፳፫ ፡ እና ፡ “ጥያቄዎች” ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ሾልዌም ፡ ፳፫ (፲፱፻፸፱) ።

ቻው ፡ ምናልባት ፡ ሕጋዊ ፡ ነው ፡ ከማለት ፡ በስተቀር ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕጉ ፡ መፍትሔ ፡ አያገኝለትም ። እንደዚህ ፡ ከሆነም ፡ ጋብቻው ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችለው ፡ በመፋታት ፡ ነው ። ሆኖም ፡ የመጋባት ፡ አላማ ፡ ስለሌለ ፡ ጋብቻው ፡ ከመጀመሪያውም ፡ ፈጽሞ ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ነው ፡ ሊባል ፡ ይቻላል ። ሆኖም ፡ የጋብቻ ፡ ስምምነት ፡ ፈጽሞ ፡ አልነበረም ፡ ለማለት ፡ የሚያስችል ፡ መሆን ፡ አለበት ።

V

መደምደሚያ ።

በኢትዮጵያ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ የተጠቀሱት ፡ ሊፈርሱ ፡ የሚችሉ ፡ ጋብቻዎች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። አንድ ፡ ጋብቻ ፡ ጉድለት ፡ ሲኖረው ፡ በዚህም ፡ ምክንያት ፡ የሚቀር ፡ ሲሆን ፡ ጋብቻው ፡ ፈራሽ ፡ ነው ፡ ይባላል ። ሆኖም ፡ ጋብቻው ፡ እንዲፈርስ ፡ እስኪደረግ ፡ ድረስ ፡ ወይም ፡ ካልፈረሰ ፡ በስተቀር ፡ እንደዚህ ፡ ዐይነቱ ፡ ጋብቻ ፡ ቋሚ ፡ ነው ። እንዲፈርስ ፡ ከተደረገ ፡ ግን ፡ ከፈረሰበት ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ ውጤት ፡ አይኖረውም ፤ ሆኖም ፡ አስቀድሞ ፡ የነበሩት ፡ ውጤቶች ፡ የተጠበቁ ፡ ይሆናሉ ። የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ውሳኔ ፡ የወደፊቱን ፡ ብቻ ፡ የሚመለከት ፡ ነው ።

ከመጀመሪያው ፡ ፈጽሞ ፡ ዋጋ ፡ የሌላቸው ፡ ጋብቻዎች ፡ በፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ በግልጽ ፡ አልተጠቀሱም ። አንድ ፡ መሠረታዊ ፡ ጉድለት ፡ በመኖሩ ፡ ምክንያት ፡ ጋብቻው ፡ ከመጀመሪያው ፡ ፈጽሞ ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ በመሆኑ ፡ ምክንያት ፡ ጋብቻ ፡ የማይኖርበትን ፡ ሁኔታ ፡ የሚመለከት ፡ ሕግ ፡ መጨመሩ ፡ ትክክለኛ ፡ ነው ። እንዲህ ፡ ያለው ፡ ሕግ ፡ የጋብቻው ፡ ዓላማ ፡ ወይም ፡ ጠባይ ፡ በሚኖጋበት ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ መወሰን ፡ አለበት ። ለዚህም ፡ ምሳሌ ፡ የሚሆነው ፡ የመጋባት ፡ ስምምነት ፡ በሌለበት ፡ ጊዜ ፡ ወይም ፡ ጋብቻው ፡ የጋብቻን ፡ መልክ ፡ በማይዝበት ፡ ጊዜ ፡ ነው ። ከመጀመሪያው ፡ ፈጽሞ ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ጋብቻ ፡ የሚያስከትላቸው ፡ ውጤቶች ፡ ሲኖሩ ፡ አይችሉም ።

ጉድለት ፡ የአለባቸውን ፡ ጋብቻዎች ፡ የሚመለከት ፡ ሕግ ፡ በእነዚህ ፡ ሁለት ፡ ሁኔታዎች ፡ መወሰን ፡ አለበት ። ሊፈርስ ፡ የሚችለውን ፡ ጋብቻ ፡ ወደኋላ ፡ በመመለስ ፡ ለማፍረስ ፡ እንዲቻል ፡ ከመጀመሪያውኑ ፡ ፈጽሞ ፡ ዋጋ ፡ የሌለው ፡ ነው ፡ የሚለው ፡ አስተሳሰብ ፡ የሚያስፈልግበት ፡ ምንም ፡ ምክንያት ፡ አይኖርም ። እንዲህ ፡ ያለው ፡ ጋብቻ ፡ የሰውን ፡ መብቶች ፡ አደጋ ፡ ላይ ፡ ይጥላል ። በዚህም ፡ ምክንያት ፡ ተፈላጊነት ፡ የለውም ።

VOID AND VOIDABLE MARRIAGES IN ETHIOPIAN LAW

by Katherine O'Donovan*

I

INTRODUCTION

Is there a distinction in Ethiopian law between void and voidable marriages? The writer will argue that the Civil Code when dealing with defective marriages,¹ foresees and regulates only *voidable* marriages of different degrees, but that the concept of a *marriage void ab initio* may be profitably introduced to assist structuring thought about Ethiopian marriage law and deal with certain problem cases not specifically dealt with by the Code.

The terms "void" and "voidable" are found in the Common Law system. They have their counterparts in the laws of Continental European countries. In both legal systems the terms used lack a clearly defined meaning and the transposition of a terms from one system to another is virtually impossible. In the Amharic version of the Civil Code there is no exact term to convey the concept "void" or "voidable".² Nevertheless these terms will be used since they are the most apt terms available for elucidating the law, as will be shown.

* Visiting Assistant Professor of Law, Haile Selassie I University. The author is indebted to Mr. Peter Winship and Professor George Krzeczunowicz for their helpful criticism and comments.

1. An objection could be made that marriages which are defective and can therefore be dissolved should be called "dissolvable". But all marriages are ultimately dissolvable, by death, by divorce or because they are defective under Civ. C., Art. 661.
2. Terminology is a problem. The French version of the Civil Code is fairly consistent in the use of languages but the English and Amharic translations are inconsistent and occasionally positively unhelpful. Where the French version declares certain acts "sans valeur au regard de la loi civile", the English translation is "of no effect under the civil law", and the Amharic is "ዋጋ የሌለው" - Civ. C., Arts. 18 and 44. In other cases where the French declares an act "nul" the English remains "of no effect" and the Amharic is "ፈረሽ" in Arts. 313, 387, 639(2), 640(3) and 638.

The word "nul" in French is translated as "null" in English and "ፈረሽ" or "የግንደጻና" in Amharic in Art. 707.

"La nullité" in Arts. 314(1), (2) and 369(3) is translated into English as "nullity" and into Amharic as "ፈረሽ".

"L'annulation" in Art. 623(1), (2) and (3) is translated into English as "the annulment" and into Amharic as "መፍረስ" in (1) and "መሻር" in (2) and (3).

But in connection with the law of contracts "annulé", "annulation" and "nullité" are translated as "invalidated" or "invalidation", the Amharic being "ፈረሰ" or "መፍረስ" in Arts. 1698, and 1699. In Art. 1700, the translation is "ቀረ" or "መቅረት", in Art. 1701, "መቅረት" and "መፍረስ" in Art. 1808 "ፈረሰ" and "ሰረዘ" in Art. 1809 it is "መርጋት" and in Art. 1801 "መሰረዘ" The author acknowledges the help of Ato Tadesse Teclab with the Amharic text.

A void act is an empty act. It does not achieve what it set out to do. It does not achieve its intended legal consequences. "Quod nullum est, nullum producit effectum."³ An act is void due to a defect therein which is so fundamental as to deprive the act of its very existence. "A defect may make a juristic act either void or voidable. If the defect is such that the act is devoid of the legal results contemplated, then the act is said to be void."⁴ The conventional wisdom concerning the void act is that it has no legal effect, but this is not strictly so as the act may have effects unforeseen by the actor, such as those of criminal prosecution because of the illegality of the act. The point about the void act is that it achieves no part of its intended legal consequences and insofar as these are concerned it has no effect and can be ignored.

A voidable act is an act which, although it contains a defect, has its intended legal effect. The defect in the voidable act is not so serious as to prevent it from coming into effect.

"An act that is incapable of taking effect according to its apparent purport is said to be void. One which may take effect but is liable to be deprived of effect at the option of some or one of the parties is said to be voidable."⁵

The defect contained in the voidable act is sufficiently serious to enable the act to be subsequently attacked by one of the parties and declared void by the courts. If, however, it is not avoided the act will take effect as a valid juristic act.⁶ One learned writer has suggested that the correct way to view the voidable act is as "an act which gives rise to the intended legal consequences, but at the same time gives rise to a counteractive right which may neutralise those consequences in so far as one of the parties is concerned."⁷

A void marriage, if such exists in Ethiopian law, is one to which there is such a serious objection in law because of a grave defect that, should its existence be in question, it will be regarded as never having taken place and can be so treated by all affected or interested parties. Any court declaration made would merely have the purpose of affirming that the marriage never existed and of clarifying the status of the parties as never having been married.⁸ Any person having an interest therein could petition for a declaration of non-existence of the marriage at any time, even after the death of the parties. Since the parties never had the status of husband and wife none of the normal legal consequences of marriage would follow. For

3. G. Ripert and J. Boulanger, *Traite de droit civil*, (Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1956), vol. 1, no. 1369.

4. G. W. Patton, *Jurisprudence*, (3rd. Ed. by D. P. Derham), (Oxford University Press, 1964), p. 281.

5. F. Pollock, *Jurisprudence and Essays*, (London, Macmillan, 1961) p. 89.

6. For example, Civil Code Arts. 313 and 314 give the minor (or his representative) the right to apply for nullification of an act performed in excess of his powers. If the minor does not nullify the act it remains valid.

7. F. H. Newark, "The Operation of Nullity Decrees", *Mod. L. Rev.*, vol. 8, (1945) p. 203 at p. 205.

8. Art. 724 of the Civil Code provides: "Only the court is competent to decide whether a marriage has been contracted and whether such marriage is valid." This seems to suggest that all cases even those of void marriage, must be referred to the court for clarification of the position.

instance there would be no community of property, so the surviving spouse could not claim his or her share after the death of the other spouse. Any marriage contract made prior to the void marriage would not come into effect. The wife would retain her own domicile. The children would not be the children of the marriage although they could no doubt prove their filiation as deriving from an irregular union. And the matter could be raised as a defence in other legal actions since all interested parties may concern themselves with a void marriage.

A voidable marriage is quite different from a void marriage. The marriage will be regarded as a valid subsisting marriage unless and until it is attacked. As to the effects of a voidable marriage a distinction must be drawn between a marriage which, although voidable, is never attacked¹⁰ and therefore never avoided, and a marriage which is avoided. In the former case the marriage will be valid and all the normal legal consequences of marriage will follow. In the latter case a further distinction must be made between those marriages which are declared void retrospectively and those marriages which are given effect up to the day of avoidance. It is here that the use of the word "voidable" may be criticised. It fails to distinguish between the act which is not void *ab initio* but is declared void retroactively by a court, and the act which is deprived of all future effect by the court but which retains such effect as it has had up to avoidance.¹¹

Three categories then emerge. The marriage which is *void ab initio*, that is which never came into being or had any effect; the marriage which is *void retroactively*, (*ex tunc*), that is which came into being, would have been valid had it not been found out, but is now deprived of all effect; and the marriage which is *void ex nunc*, that is which is deprived of effect for the future but which holds good for the past. The only category into which the Ethiopian marriage law clearly falls is that of *void ex nunc*.

The Ethiopian law relating to defective marriages does not use the term "nullity" in reference to such marriages.¹² Defects are classified along with death and divorce as a cause for the dissolution of marriage.¹³ The words "application for dissolution" as "a sanction of the conditions of marriage"¹⁴ are used in the Civil Code for what is traditionally called nullification. The significance of the Civil Code terminology is most important. Dissolution of defective marriages has much the same

-
9. Even if no marriage took place the court must be given the opportunity of clarifying] the situation. See G. Ripert and J. Boulanger, cited above at note 3, vol. 1, no. 1319.
 10. The right to attack a voidable marriage is generally limited to those closely involved. The question of who has the right forms the basis in French law for the distinction between *nullité absolue* and *nullité relative*. The reason is that where the defect is not serious only the parties have the right to avoid the marriage.
 11. Writers on void and voidable marriages are aware of the ambiguity. See Newark cited above at note 7, and the letter it inspired by Latey, M.L.R., vol. 11, (1948) p. 70. See also the remarks by D. Lasok, D. "Approbation of Marriage in English Law and the Doctrine of Validation", Mod. Rev., Vol. 26 (1963) p. 249.
 12. Exceptions to this are Art. 369(3) which uses the word "nullity" in reference to marriage; Art. 707 which uses the word "null"; and Art. 623 which deals with the "annulment" of a religious marriage by the religious authorities.
 13. Civ. C., Art. 663.
 14. *Id.*, Sub-art. (2).

consequences as divorce.¹⁵ This has the advantage of avoiding the problems which arise in French law through the concept of nullité. According to Ripert and Boulanger:

“When a marriage is declared null or annulled, it can no longer produce any effect; and all those which it has produced up to then disappear, since it is reputed never to have existed. The appearance of legitimacy which the fact of celebration has given to the union of these persons is retroactively destroyed by the judicial pronouncement of nullity. *Quod nullum est nullum producit effectum.*”¹⁶

The French law would seem to fit into the category of marriages void retroactively. In order to get around this difficulty a theory of putative marriage was introduced for those marriages where one or both of the spouses had acted in good faith. The effect of the theory is to render the putative marriage void *ex-nunc* vis à vis the partner in good faith. Such a theory is not necessary in Ethiopian law. A deliberate decision was taken by the draftsman to “leave out all the theory of nullity of marriage, which gives rise to many difficulties, and which in any case is rarely applied because of the exceptional effect of the theory of putative marriage. In speaking of dissolution, and not of nullity, it has been possible to avoid the theory of putative marriage.”¹⁷ Good faith is relevant to Ethiopian law not in determining when the dissolution will have effect but only in determining the consequences of dissolution.¹⁸

II

THE CIVIL CODE PROVISIONS ON INVALID MARRIAGES

Invalid marriages regulated by the Civil Code are those which have been celebrated despite some obstacle or impediment to the union. Such impediments were known to the *Fetha Nagast* and covered obstacles to the union arising from prior relationships, from previous marriage, or from age. Also included were defects arising from the ceremony itself.¹⁹ Such marriages were prohibited and in some cases gave rise to penal sanctions.²⁰ Many of the impediments found in the *Fetha Nagast* have been retained in the Civil Code.²¹ But those relating specifically only to the rules of religion have been dropped.²²

15. *Id.*, Art. 696(2) orders the court to be guided by the rules for divorce in dissolving a defective marriage.

16. G. Ripert and J. Boulanger, cited above at note 3, vol. 1, no. 1369.

17. R. David, *Le droit de la famille dans le code civil éthiopien.* (Milano, Guiffrè, 1967), p. 57. Translations of French texts are made by the writer.

18. Civ. C., Art. 696(3).

19. *Fetha Nagast*, (translation, Abba Paulos Tzadua, 1968), pp. 134-144. The various impediments were: relationship by consanguinity or affinity; other relationships, such as that between foster children, godparent and godchild, guardian and ward, master and slave; lack of Christian belief of one party; impotence; bigamy; disease; one party married three times previously; one party a nun; woman aged over sixty; period of widowhood; lack of consent; non-age (woman to be over twelve years, man to be over twenty); lack of form required by the church.

20. *Id.*, pp. 297-299.

21. It was the intention of the draftsman to conserve as far as possible the *Fetha Nagast*. See R. David, cited above at note 17, p. 5.

22. Forms of marriage under the Civil Code (Art. 577) are: civil, religious and customary. An error as to the religion of one's spouse is a ground for an application for dissolution under Art. 618.

Impediments to marriage in the Civil Code fall into three categories. Firstly there is the impediment to the celebration of the marriage which does not affect its subsequent validity; this type of impediment is merely prohibitory. Contained in this group are marriages celebrated despite opposition²³ and marriages celebrated within the period of widowhood.²⁴ In both of these cases the obstacle to the marriage (opposition by family, marriage dissolved less than six months previously), should prevent the marriage from taking place; if however it does take place, then the marriage will be valid, despite the impediment.²⁵ A criminal sanction may be applied to the authority responsible for the celebration and to the spouses and other parties involved in the marriage.²⁶ But the marriage cannot be avoided because of a prohibitory impediment. It is valid after celebration.

The second group of impediments contains those which ought to prevent the marriage from taking place and which render it voidable²⁷ if it does. These are relative impediments. The distinguishing aspect of this group is that the marriage, although voidable after celebration and thus open to dissolution, can be subsequently validated. This means that the marriage which is voidable after its celebration due to a defect therein can subsequently become valid through the *ex post facto* removal of the impediment or by the passage of time. This process is known as validation.

Those marriages which are initially voidable but capable of validation are those invalid for non-age,²⁸ bigamous marriages,²⁹ marriages of incapacitated persons,³⁰ marriages contracted under duress,³¹ and marriages contracted in error.³²

The concept of validation comes from Canon law.³³ Where a marriage contained a defect but the defect was later cured by cessation or dispensation, if the parties renewed their consent to the marriage it became valid. In practical terms the continuance of the couple in living together was often sufficient to cure the defect if the impediment was not publicly known. The reason for permitting validation was the desire to give stability to marriage where the parties had shown their constancy. In secular law one can observe validation in operation in European countries and in Ethiopia.³⁴

The Civil Code provides that a marriage which is voidable for non-age³⁵ can be dissolved on the application of any interested person or the public prosecutor.³⁶

23. Civ. C., Art. 592. See R. David, cited above at note 17, p. 57.

24. *Id.*, Art. 596.

25. *Id.*, Arts. 619(3) and 620(3). See F.C. *epoux B.* (Cour d'appel de Douai, Fra., Dec. 28, 1908) *Dalloz*, 1909, pt. 2, p. 102, for an example from French law.

26. *Id.*, Arts. 619(1) and (2); 620(1) and (2).

27. "Voidable" is used here in the sense of "capable of being dissolved" at the option of certain persons.

28. Civ. C., Art. 581.

29. *Id.*, Art. 585.

30. *Id.*, Arts. 587 and 588.

31. *Id.*, Art. 589.

32. *Id.*, Art. 590.

33. F. J. Sheed, *The Nullity of Marriage* (New York, Sheed and Ward, 1959) p. 30. D. Lasok cited above at note 11, p. 257.

34. For example France, Poland and Switzerland, The doctrines of approbation and sincerity in Common Law have partially the same effect.

35. Under Article 581 the age of marriage is eighteen for a man and fifteen for a woman.

36. Civ. C., Art. 608(1).

But this application can no longer be brought once the defect has been removed by the passage of time.³⁷ The marriage is validated by the removal of the defect.

Similarly in the case of an incapacitated person who is married without the appropriate consent,³⁸ once the disability has terminated the incapacitated person has the right to apply for dissolution for six months after the termination only.³⁹ The person who should have consented to the marriage⁴⁰ may apply for dissolution within six months of learning of it only, and in no case after the disability has ceased.⁴¹

In the case of duress⁴² and error⁴³ the right to apply for dissolution is limited to the victim, and he or she has a two year maximum period in which to make the application which must be made within six months of the cessation of the violence⁴⁴ or the discovery of the error.⁴⁵ The limitation of time recognises that the marriage has lasted despite the impediments and suggests that the defect is cured or accepted over time.

The bigamous⁴⁶ marriage is voidable at the instance of the consorts of the bigamous spouse or the public prosecutor.⁴⁷ It is validated on the day when the former spouse dies.⁴⁸

In these cases of voidable yet validatable marriages criminal sanctions are applicable to these persons who knowingly celebrated or took part in a marriage cere-

37. *Id.*, Art. 608(2).

38. A minor needs the consent of his guardian to be married as provided in Art. 309. This requirement would seem to apply only to female minors as a male minor (under the age of eighteen) cannot be married except in the very unusual case of a dispensation under Art. 581(2). A judicially interdicted person is required by Art. 369(1) to have the consent of the court.

39. Civ. C., Art. 615(1) and (2).

40. *Id.*, Art. 615(1) and (3).

41. *Id.*, Art. 615(1) and (3). There is a complete discrepancy here between Art. 615 and Art. 369(3) on the invalidation of the marriage of a person who is judicially interdicted. Art. 369(3) provides that any interested person may apply for a declaration of nullity of the marriage at any time. Art. 615 seems to be the correct version as it is in line with the other provisions in the section on invalid marriage.

42. Duress invalidates consent, and is deemed to exist, where consent is given in order to protect the victim or his immediate family "from a menace of a grave and imminent evil" under Art. 589(1) and (2). For an example in French law see the decision in Pietroni Mathilde c. Serpaggi (Cour d'appel de Bastia, Fra., June 27, 1949) *Dalloz*, 1949, p. 417.

43. Error invalidates consent where an error of substance as to the person of the other spouse is made. Art. 591 limits these errors to mistakes as to identity, religion, health and "bodily conformation". It is not clear what is covered and what is not. French law which is similar has been interpreted to cover cases of mistakes as to nationality and past history, impotence and genuine mistakes of identity. See the note by P. Esmein, *Dalloz*, 1955 p. 242.

44. Civ. C., Art. 617(1) and (2).

45. *Id.*, Art. 618(1) and (2).

46. "Bigamous" in the Civil Code is undoubtedly intended to include "polygamous". However there is room for the objection that polygamy has not been foreseen in the drafting of Arts. 612 and 613.

47. Civ. C., Art. 612(1).

48. *Id.*, Art. 613.

mony to which there was an impediment.⁴⁹ Despite the criminal sanction the marriages can be validated for the sake of ensuring their stability by enabling them to become valid when the defect has disappeared or is no longer significant.

Absolute impediments form the third category. These obstacles are so grave that they can never be cured and therefore the marriage can never be validated. Only one impediment is absolute; that which prevents the marriage of those who are related by consanguinity or affinity.⁵⁰ If a couple are married despite this impediment their marriage remains voidable. It is open to an application for dissolution by any interested person or the public prosecutor.⁵¹ Since the impediment can never be removed,⁵² it is impossible for the marriage to be validated. Here too there is a criminal sanction for those who knew or should have known of the impediment and who assisted at the marriage.⁵³

Both the marriage to which there is a relative impediment and that to which there is an absolute impediment are voidable under Ethiopian law. The former is voidable until validated, the latter is always voidable. If a marriage in either of these categories is dissolved its prior effects are retained and it is void only *ex-nunc*. The consequences of dissolution for invalidity are very similar to those of divorce. The regulation of the matter is left to the courts who are exhorted to regulate the dissolution according to equity, to be guided by the rules for divorce, and to take into account the good or bad faith of the parties, whether the marriage has been consummated, the interest of the children and of third parties in good faith.⁵⁴ Since the voidable marriage is treated as valid until it is dissolved and since the effects are similar to divorce the dissolution is purely prospective. Even in the case of a bigamous or incestuous union the marriage retains its prior presumption of validity after dissolution. There is no example that we could discover of a marriage which is voidable and if dissolved retrospectively void. The policy seems a simple and sensible one, since questions of prior status are avoided.

III

THE STATUS OF THE BIGAMOUS MARRIAGE

The bigamous marriage, as previously discussed, falls into the category of marriages which are voidable yet validatable. To these marriages a presumption of

49. *Id.*, Arts. 607, 611, 614, 616. The case of error is an exception since this is a personal matter. The criminal sanctions referred to in the Civil Code are those laid down in Pen. C., Arts. 614 and 615. But the Penal Code does not provide for all cases foreseen in the Civil Code. It is possible that in some cases where the Civil Code says that a penal sanction will be applied that the Penal Code makes no provision for such sanction. The policy of providing such sanctions is a curious one as it will deter the parties involved from bringing an application for dissolution.

50. *Id.*, Arts. 582, 583 and 584. Compare the three versions of the Civil Code. The English and the Amharic give effect to the bond of consanguinity to the seventh generation whereas the French version says "degree". The bond of affinity has effect to the third degree.

51. *Id.*, Art. 609.

52. The original draft of the Civil Code contained a provision whereby the relationship by affinity would cease upon the dissolution of a marriage. This provision was changed in Parliament resulting in Art. 555. See R. David, cited above at note, 17, p. 51, f. n. 1 and G. Krzeczunowicz, *Twenty-four Problems in Family Law*, (1970, unpublished. Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University), problem 2, and "Quizzes", *J. Eth. L.*, vol. VIII, (1972) p. 203

53. Civ., C., Art. 610.

54. *Id.*, Art. 696(1), (2) and (3). In Swiss law, the consequences of nullity are those of divorce; code civile suisse, Art. 134.

validity is attached until avoided by dissolution. Nevertheless the bigamous marriage is unique in that its validation does not come about automatically after a lapse of time; its validation occurs upon the death of the first spouse. Certain problems are raised by this peculiarity. They turn on the question: What is the status of the bigamous marriage in Ethiopian law? Does it also benefit from the presumption of validity?

Article 585 states: "A person may not contract marriage so long as he is bound by the bonds of a preceding marriage." Nevertheless some persons already married go through a ceremony of marriage while still bound to another spouse. If this happens it is an offence under the Penal Code for one who "being tied by the bond of a valid marriage, intentionally contracts another marriage before the first union has been dissolved or annuled."⁵⁵ Both parties to the bigamous union are punishable. An exception to this rule in the Penal Code is "cases where polygamy is recognised under civil law in conformity with tradition or moral usage."⁵⁶ Since no such exception was made in the Civil Code Article 585 holds sway. It was the intention of the drafter to make such an exception for the Muslim population in Title XXII but due to the overwork of the translators the draft of this title was never translated, never discussed and never proposed to Parliament.⁵⁷ Thus the law of Ethiopia recognises only monogamous marriage.⁵⁸

If a couple are married bigamously either of the consorts of the bigamist or the public prosecutor may apply for dissolution of the marriage.⁵⁹ The burden of proof is on the applicant to show that the first consort was alive on the day of celebration of the second marriage.⁶⁰ The language of the Civil Code is very imprecise here. Firstly the proof required on an application for dissolution should be that the former spouse is alive at the time of application for dissolution, not at the time of the bigamous marriage. This is because Article 613 provides: "The marriage contracted by the bigamous spouse shall become valid on the day when the former spouse dies." Thus the former spouse could be alive at the time of celebration of the bigamous marriage, yet dead at the time of application for dissolution and the marriage would have become valid in the interval. If dissolution of the second marriage then takes place, it is by divorce. Secondly the wording of Article 613, although quite clear, raises the question of what happens when the former marriage is dissolved not by the death of the former spouse as foreseen by Article 613 but by divorce or as a sanction of the conditions of marriage. Will this have the effect of validating the bigamous marriage? The logical answer would

55. Pen. C., Art. 616.

56. *Id.*, Art. 617.

57. R. David, cited above at note 17, p. 8. The proposed Article on bigamy read as follows: "Art. 3487. *Bigamy.* (1) where the husband is of the Muslim religion the dissolution of the marriage may be pronounced only at the request of the public prosecutor. (2) The public prosecutor may not make an application until the date fixed by law, except where the Minister for Justice has made a special request."

58. But since the Muslim population continues to be governed in personal matters by the Kadis and Shari'a Courts under the Kadis and Naibas Councils Proclamation, 1944, Proc. No. 62, *Neg. Gaz.*, Year 3, no. 9, monogamy is not entirely the rule, in fact, despite the repeal of Muslim Law implied by the general repeals provision of in Art. 3347.

59. Civ. C., Art. 612(1). The bigamist is left in the awkward position of having no right to apply for dissolution of the bigamous marriage. He could bring the matter to the attention of the public prosecutor and risk a criminal prosecution.

60. *Id.*, Art. 616(2).

seem to be yes, since the impediment having been removed there is no obstacle in the way of the marriage. The Polish law which is closest to the Ethiopian law on the matter of validation of bigamous marriages permits validation regardless of the cause of termination of the previous marriage.⁶¹ It may be that the Ethiopian law does not go the whole way with the Polish law because of the criticism which followed the latter. Validation where the previous marriage had ended in divorce was regarded by Polish critics as particularly repugnant because it was thought to encourage divorce.⁶²

Looking at the law on voidable marriages as a whole the validation of the bigamous union fits into the picture very well. Yet the law is fairly revolutionary. Bigamy is a crime and the bigamous marriage is a nullity in most countries. The policy reasons for validation of stability and reward for constancy are less obviously present when there is not even a requirement of good faith. Swiss law will permit validation, where the non-bigamous party acted in good faith.⁶³ In French law a bigamous marriage can never be validated,⁶⁴ although the marriage may be putative as regards the party in good faith. Neither Polish nor Ethiopian law look to *bona fides* before validating the marriage.

It is the bigamous marriage which is neither fish nor flesh, not having been validated, nor yet annulled which raises problems of personal status. If the second spouse of the bigamist leaves him and marries again, will the second marriage be also bigamous? Other countries with similar laws generally allow the invalidity of the first marriage as a defence to a charge of bigamy.⁶⁵ If the bigamous spouse dies while the bigamous marriage still subsists can the marriage be subsequently attacked or will both surviving spouses be legitimate? Fortunately there is no problem concerning the status of the children of the second marriage who can prove their filiation without difficulty.⁶⁶

61. The Polish Family and Guardianship Code (translation J. Gorecki, in D. Lasok, *Polish Family Law*, Leyden, A.W. Sijthoff, 1968), p. 266, Art. 13 provides; "§. 3. A marriage cannot be annulled on the ground that one of the spouses is a party to a subsisting marriage if the previous union has come to an end or has been annulled, unless the previous union has come to an end by the death of the person who had contracted the bigamous marriage."

62. D. Lasok, cited above at note 61, p. 262.

63. Code civil suisse, Art. 122, provides:

"There is no nullity in the case of bigamy, where the preceding marriage has been dissolved in the meantime and where the consort of the bigamist acted in good faith."

64. An application for nullity can be made after the dissolution of the first marriage. There is no analogy with the validation of other defective marriages: bigamy is considered too serious a defect to allow the situation to be regularised. M. Planiol et G. Ripert, *Traité pratique de droit civil*, (2nd ed. 1962, by A. Rouast, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence) vol. 2, no. 266.

65. In French law the bigamist can raise the nullity of the first marriage as a defence under Art. 189 of the French Civil Code which provides: "If the new spouses oppose the nullity of the first marriage, the validity or the nullity of this marriage must first be decided". Art. 124 of the Italian Civil Code is similar.

66. The children can claim to be the children of a marriage under Civ. C., Art. 740. Alternatively they can claim to be the children of an irregular union under Civ. C., Art. 708 *cum* Art. 745(1). The writer favours the former solution because even if the bigamous marriage is attacked it will be valid as regards the past, and because Civ. C., Art. 708 defines an irregular union as "the state of fact created when a man and a woman live together as husband and wife without having contracted marriage". The bigamous marriage is a case where marriage has been contracted.

In the original draft of the Civil Code there was no doubt as to the status of the bigamous union. It was to have the status of an irregular union.⁶⁷ If the article so providing had been retained there would be an easy answer to questions concerning the rights of the second consort. As it is the question is left open.

A recent case brought a typical problem to light.⁶⁸ The facts were as follows: A probate file having been opened in the Awraja court two parties appeared claiming to be the wife of the deceased. The plaintiff produced two documents of which one was a marriage certificate dated 1940 (Eth. Cal.) in support of her claim. The defendant also claimed to be the wife of the deceased with her five children as heirs. The venue having been changed to the High Court,⁶⁹ the Court held that the plaintiff was the legal wife of the deceased on the basis of the marriage record and the evidence of witnesses. The Court discounted evidence that the plaintiff had declared herself a divorce to the Ministry of Foreign Affairs when applying for a passport to go to Ghana with another man, that it was alleged that the plaintiff had married in Ghana and the fact that the plaintiff had run a bar in Jimma.

None of these facts in itself was held to constitute a divorce. The Court said:⁷⁰

"As can be gathered from the Civil Code Arts 666 et seq., an act of divorce, like that of marriage must follow certain legal procedures. Art. 665(3) states that divorce would take place unless it is done in accordance with the rules laid down by the Code. If the plaintiff entered into a marriage with another person before having dissolved her first marriage with the deceased, then she would be held liable for bigamy; the second marriage, however, cannot invalidate the first one. Moreover, Civil Code Art. 585 provides that no marriage can be entered into as long as the bonds of a preceding marriage are intact. The fact that the plaintiff had owned and was engaged in running a bar cannot be deemed either a procedure for or evidence of a divorce, although it is admittedly a disreputable and anti-social trade.

What the plaintiff wrote to the Ministry of Foreign Affairs (declaring herself a divorce) cannot by itself constitute a divorce either, since under the law the unilateral repudiation of the husband by the wife or the wife by the husband is of no effect. In fact, under Art. 665(1) of the Civil Code, even divorce by mutual consent is not permitted. For all these reasons, the plaintiff's marriage was valid until the death of her husband; there was no legal divorce at all."

The Court then declared the plaintiff the legitimate wife of the deceased, and gave her permission to bring an action to claim her share of common property.

67. R. David cited above at note 17, p. 57, fn.37. The article was: "The marriage contracted by the bigamous spouse produces the effects of irregular union. On the termination of the union the judges will award damages to the new spouse, if he was in good faith, for the material hardship he has suffered." See also G. Krzeczunowicz, cited above at note 52, problem 6 and "Quizzes", *J. Eth. L.*, vol. VIII, (1972) p. 204.

68. *Beletshachew Bentii v. Wolde Aregay Megente*, (Addis Ababa, High Court, Civil Case No. 1584/60) (unpublished).

69. Under Civ. Pro. C., Art. 31.

70. Translation by Ato Ayanew Wassie.

On appeal to the Supreme Court,⁷¹ the Court held that since the plaintiff (now respondent) had⁷²

“abandoned her conjugal residence and lived like a prostitute, applied for a passport saying she was divorced, said she was divorced to members of her community in edirs and mourning houses, never objected to the bigamous marriage of her husband”,

she could not be considered the legal wife of the deceased. In dealing with the judgment of the High Court, the Supreme Court said that the plaintiff's evidence

“does not in any way tend to prove that she was not divorced and that she had lived with the deceased until the time of his death ... It is obvious that marriage and divorce have legal procedures. But, it must be known that, in accordance with the law, in the absence of the instrument pronouncing the divorce, it may well be proved by introducing circumstantial evidence. In view of the fact of respondent's way of life, conduct, and actions we have not found the statement of the High Court that there was no divorce according to legal procedure, to be appropriate.”

The Supreme Court was satisfied that the defendant (now appellant) had been married to the deceased in 1957 (Eth. Cal.) and declared her the legal wife.

It is submitted with due respect that both courts were wrong. Both took the view that there could be only one legal wife. But if the view of the High Court that the first marriage was not dissolved is taken, then the second marriage, benefiting from the presumption of validity since it was never attacked, is also valid. There are three modes of dissolution of marriage, of which dissolution for invalidity is one.⁷³ Both marriages now having been dissolved by death, both wives have an equal claim to the common property.⁷⁴ Even if the first wife could attack the second marriage after the death of the bigamist the effect of dissolution for invalidity would be an award of common property to the second wife.⁷⁵ In any case it is extremely doubtful that an application for dissolution for invalidity can be brought after the death of one of the spouses. If the first consort dies the second marriage is validated under Article 613; if the bigamist or the second consort dies the second marriage is dissolved by death. Polish law makes a specific exception in allowing nullification where the bigamist has died.⁷⁶ No such exception is made in Ethiopian law where the causes of dissolution are treated equally.

The criticism of the Supreme Court decision is that the burden of proof has shifted to the plaintiff to prove that she was not divorced a virtually impossible task under the circumstances.⁷⁷ This is a discordant with Article 707 which provides:

71. *Wolete Aregay Megente v. Beletshacew Benti*, (Supreme Imperial Court, Civil Appeal No. 62-62) (unpublished).

72. Translation by Ato Asfaw Seife.

73. Civ., C., Art. 663.

74. *Id.*, Art. 689.

75. *Id.*, Art. 696.

76. The Polish Family and Guardianship Code, cited above at note 68, Art. 13, 3. a.

77. Although it is intended to require registration of marriage at some time in the future this will be of limited usefulness unless homologation of divorce is also required. See R. David, cited above at note 24, p. 53.

"The person who alleges that a marriage is null or has been dissolved shall prove such allegation."

What is being suggested here is probably startling. Two or even more consorts can claim to be the legal spouses of a bigamist. Two or more spouses can claim a share of common property. Why not? Ethiopian law takes a liberal attitude to the rights of children regardless of whether they are born to the wife or the concubine of the father,⁷⁸ children of a marriage have to share with children outside marriage. Why should this not also be true of spouses? The objection may be made that a bigamous marriage is an irregular union, as intended by the draftsman. A glance at the provisions on the dissolution of invalid marriage should be sufficient to answer that objection and the suggestion that the bigamous marriage has no legal status. Dissolution for invalidity is much the same as divorce and the effects are purely prospective.⁷⁹ The marriage, such as it was, is valid for as long as it lasted. Termination of irregular union is quite a different matter. No common property was created⁸⁰ and the highest expectation is maintenance for the woman for six months.⁸¹

Two serious objections may be made to this conclusion. In practical terms it may be difficult to allocate common property between two spouses of a bigamist or to apportion a pension between them. Community of property starts from the day of marriage⁸² and so the common property would have to be apportioned according to length of marriage. Numerous difficulties and arguments would follow from this. One can imagine only too well the claims that would be made concerning the time of acquisition of the more valuable property, the allegations that would be made concerning personal property. It is also doubtful whether the section on pecuniary effects of marriage had such a situation in view when drafted. The second objection is that the policy of the Civil Code as laid down in Article 585 is against bigamy. Although the draftsman recognised that there was frequent bigamy in Ethiopia and attempted to deal with the situation by giving it the status of an irregular union,⁸³ this solution was rejected or dropped by the Codification Commission probably because there was a desire not to recognise bigamy at all. If this is so then the last situation is worse than the first.⁸⁴

78. However the author does not agree with the view often expressed that there is no illegitimacy in Ethiopian law. Article 721(3) is quite clear that children born outside relationships provided for by the law such as marriage or irregular union and who have not been acknowledged or adopted have a juridical bond only with their mother. It is possible under Civ. C., Art. 770 for a child to prove his filiation by possession of status. On proof of filiation see G. Krzeczunowicz, "The Law of Filiation under the Civil Code", J. Eth. L., vol. III, (1966) p. 511.

79. See p. 14 above.

80. Civ. C., Art. 712.

81. *Id.*, Art. 717(1). The Amharic version of the Civil Code says "three months."

83. R. David, cited above at note 17, p. 57.

84. There is a curious reluctance on the part of Ethiopian courts to deal with the problem of bigamy. In three cases of criminal prosecution in the Awraja Court in Addis Ababa none resulted in conviction. In crim. case 453/61 (unpublished) the court held that there was no evidence that the first marriage ever took place. In crim. case 30/62 (unpublished) the first wife dropped the case. In crim. case 218/61 unpublished it was erroneously held by the court that Pen. C., Art. 220 barred the complaint with its three month period of limitation. But in *Prosecutor v. Haile T/Medhin*, (Supreme Imperial Court, Criminal Appeal No. 179/52) (unpublished) a sentence of three months imprisonment for bigamy was confirmed.

IV

VOID MARRIAGE

Many legal systems contain a concept of void marriage generally referred to as in-existent. An in-existent marriage like a void marriage is empty of effect. Both, in theory, have no need of a court decision to render them completely ineffective. They are themselves void *ab initio*. However, as has been said, there is always a title or an appearance to be destroyed by the court in confirming the in-existence of the act.⁸⁵ Not all writers would agree that the act void *ab initio* is the same as the in-existent act. Many writers consider that the distinction between void and voidable marriage is the same as the distinction between nullité absolue and nullité relative in French or Swiss law or that between nichtige Ehe and aufhebbare Ehe in German law.⁸⁶ But in its true and original sense a marriage void *ab initio* is no marriage at all.⁸⁷

In French law there is a concept of "marriage in-existent"; in German law "Nichtehe" is *ipso jure* void and produces no legal consequences; in Polish law, in Italian law and in Swiss law "non-marriage" can be observed.

The French were obliged to introduce the notion of marriage in-existent to deal with cases "where the law does not declare a marriage to be null, and where on the other hand it is logically impossible to admit that it is productive of effect."⁸⁸ The theory comes to the rescue in cases of identity of sex and want of form.⁸⁹ Planiol, while critical of some applications of the theory, finds that it is justified in those cases "where there is not even the appearance of marriage."⁹⁰ Cases of in-existent marriage are not regulated in the French Civil Code, and the theory is the product of *jurisprudence*.

Polish law, which is similar to Ethiopian law, makes a distinction between voidable marriage and non-marriage, the latter being reserved for marriages "absolutely void for lack of a civil ceremony, that is a marriage celebrated solely according to religious rites or in the absence of a registrar. Also a civil ceremony in which

85. Tronchet, in the discussions of the French Civil Code before its enactment said: "Jamais un mariage n'est nul de plein droit; il y a toujours un titre et une apparence qu'il faut détruire". Fenet, IX, p. 53, cited in M. Planiol et G. Ripert, cited above at note 64, vol. 1 No. 256.

86. D. Lasok, cited above at note 61, p. 53. E.J. Cohn, "The Nullity of marriage", L. Quart Rev., vol 64, (1948) p. 324. The distinction between nullité absolue and nullité relative is based on the right to petition for nullity. The distinction between nichtige Ehe and aufhebbare Ehe is that in the former case the effects of nullity can be retroactive, whereas in the latter the effects are *ex nunc* and the same as divorce. W. Muller-Freinfels, "Family Law and the Law of Succession in Germany", Int'l and Comp. L. Quart., vol. 16, (1967) p. 409 at 432.

87. English law and Continental European law has got itself into difficulties with the various categories due to the influence of ecclesiastical law and the realities of life. Ethiopian Law having had the benefit of these experiences has simplified the matter admirably by having only one category; that of voidable marriage, in the Civil Code. The recognition that a marriage can also be void *ab initio* is a purely logical addition.

88. M. Planiol and G. Ripert, *Treatise on the Civil Law* (12th ed. 1939) (translation, Louisiana State L. Inst., 1959), vol. 1 pt. 1, no 1004.

89. *Ibid.*

90. *Ibid.*

persons of the same sex masqueraded as man and woman would presumably be a non-marriage."⁹¹

In most of the systems that recognise a concept of non-marriage, lack of a civil ceremony or of proper legal formalities is a case of non-marriage.⁹² This would not be the case in Ethiopia where formalities for marriage have a very minor place in the law. If the officer of civil status responsible for a civil marriage does not follow the legal formalities required, he will be liable to a criminal sanction but the marriage will be valid.⁹³ If a religious marriage is annulled by the religious authorities for lack of form or due to some impediment this will constitute a serious cause for divorce but the marriage will be valid in the eyes of the law.⁹⁴ No legal effect will be given to an annulment of a customary marriage by the customary authorities.⁹⁵

It seems likely that a marriage where both parties were of the same sex would be considered void by the Ethiopian courts. Although this may be considered a purely academic proposition cases of this kind have arisen in other countries. Planiol says:

"But judicial records show that the difficulty could arise in practice . . . It is indisputable that marriage assumes that there is a difference of sex between the two persons joined in wedlock. It is radically null when a mistake has been made regarding the sex of one of them, or, what amounts to the same thing, when one of them is not of a specific sex. If there be incontestible identity of sex there is not even the appearance of marriage."⁹⁶

In France a marriage has been declared null because it did not unite a man and a woman,⁹⁷ but care must be taken not to confuse this with impotence or error on the person.⁹⁸

While it is true that the case of identity of sex would seem to be covered by the Civil Code, an examination of the relevant article will show that this is not so

91. D. Lasok, cited above at note 61, p. 53.

92. In France, Germany, Switzerland, Poland.

93. Civil C., Arts. 621 and 622, provided that the definitional requirements of Civ. C., Art. 578 are satisfied.

94. *Id.*, Art. 623(1) and (2). The word "some" in Civ. C., Art. 623, is intended to include "any" in the sense of inobservance of any religious condition or formality.

95. *Id.*, Art. 623(3).

96. M. Planiol et G. Ripert, cited above at note 64, vol. 2 no. 1005.

97. *Darbousse c. Darbousse* (Cour d'appel, Montpellier, Fra., May 8, 1872), *Dalloz*, 1872 pt. 2, p. 48. In this case the wife had no internal sex organs and was said by the court to be more like a man than a woman. The court said that since marriage is a union of a man and a woman it cannot be valid where the wife is not a woman. But see, *per contra*, *Dame G. c. G.* (Cour de cassation, Fra., April 6, 1903), *Dalloz*, 1904 pt. 1, p. 395, which held the absence of certain sex organs in the wife to be a case of impotence. The court admitted that marriage can be contracted only between two persons of the opposite sex, but held that in this case the wife was recognisably a woman.

98. The French authorities seem to agree that a mere absence of sex organs of one sex does not make a person a member of the other sex. Something more positive is required.

VOID AND VOIDABLE MARRIAGES IN ETHIOPIAN LAW

Article 591(c)⁹⁹ deals with the case where an error has been made by one of the spouses on "the bodily conformation" of the other "who does not have the requisite organs for the consummation of the marriage". Although the effect of marriage is in no way dependent on consummation,¹⁰⁰ the person who was married under the influence of such error can apply for dissolution on the theory that his consent was vitiated in that he would not have married had he known the truth.¹⁰¹ But if the parties are of the same sex there is obviously no marriage, whether a mistake has been made or not, and the so-called marriage is void.¹⁰²

German law considers it a case of *Nichtehe* or *matrimonium non existens* where no agreement takes place at all.¹⁰³ It seems probable that such a marriage would be considered void in Ethiopia. Article 586(1) requires that "each of the spouses shall personally consent to the marriage at the time of celebration." Marriage by proxy is not permitted.¹⁰⁴ Related to the question of consent are the cases of voidable marriage which we have seen earlier, namely marriage of incapacitated persons, duress and error. But in all of these cases specific provision is made for application for dissolution of the marriage. No provision is made for the case where a person had absolutely no intention whatsoever of being married, as for instance where one of the parties did not understand the nature of the ceremony.¹⁰⁵ The lack of understanding might be due to lack of acquaintance with the ceremony or to a befuddled state induced by drink or drugs. Also included in a case of complete absence of consent would be cases where one of the parties answered 'no' at the ceremony or did not answer at all. It was the intention of the draftsman to deal with this question by including a provision making invalid a consent to marriage given by a person ignorant of its meaning, however this provision disappeared.¹⁰⁶

The consequences of a void marriage have been outlined above. Since there is no marriage there are no effects.

99. Article 591 makes a restrictive enumeration of errors. 591(c) covers "error on the state of health or bodily conformation of the spouse, who is affected by leprosy or who does not have the requisite organs for consummation of the marriage." This does not cover wilful refusal to consummate. But the Amharic text use the words "or is unable to consummate the marriage", which words cover cases of impotence and possibly, wilful refusal to consummate.
100. Civ. C., Art. 626 provides: "The effects of marriage shall in no way depend on the real or presumed consummation of the marriage."
101. Id., Arts. 590 and 618. In X.c.X, (Tribunal civil de Grenoble Fra., March 13 and Nov. 20, 1958) *Dalloz*, 1959, p. 495, impotence was held to constitute an error as to the person vitiating consent.
102. The marriage will be void because it does not have the appearance of marriage. If the appearance of marriage is present, i.e., the parties seem to be of opposite sexes, then the marriage will not be void.
103. E.J. Chn, *Manual of German Law*, (2nd Ed. London, British Inst. of Intl. and Comp. Law, 1968) vol. 1. no 488. W. Muller-Freienfels, cited above at note 82, p., 431.
104. Civ. C., Art. 586(2). Dispensation can be given for good cause.
105. See *Kelly (orsee, Hyman) v. Kelly* (High Court, Eng., 1932), *T.L.R.* vol. 149, p. 99, where the bride thought the wedding ceremony was a betrothal ceremony. The marriage was held void *ab initio* by an English court. *Valier v. Valier (orsee, Davis)* High Court, Eng., 1925), *L.T.* vol. 133, p 830, was a case where the bridegroom, a foreigner did not realise that a ceremony of marriage was being performed. This marriage was also held void *ab initio* by an English court.
106. R. R. David cited above at note 17, p. 54, f. n. 21. See also G. Krzeczunowicz, cited above at note 52, problem 4, and "Quizzes" *J. Eth. L.*, Vol. VIII, (1972) p. 204

Void marriage was known in Ethiopia prior to the coming into force of the Civil Code. In a case decided by the Addis Ababa High Court¹⁰⁷ a marriage was held void *ab initio*. The facts were these: a civil marriage was celebrated between the parties at the Municipality of Addis Ababa. The parties, who were non-Ethiopians had met abroad and had subsequently agreed by letter to marry. The respondent arrived in Addis Ababa to be married to the petitioner who was working in Ethiopia. From the moment of her arrival the respondent was nervous and, at first, refused to go through with the marriage as arranged. However due to the situation in which she found herself and the pressure of friends she did get married to the petitioner. On the honeymoon she refused to consummate the marriage which was never consummated thereafter. Three weeks later she left Ethiopia having sent a letter of "declaration of divorce" to her embassy.

The High Court held the marriage void *ab initio* saying: "the respondent did not have the intention to consummate the marriage at the time of celebration. This being so one of the essential elements of marriage was lacking."

If this case were to occur today the court would have to look to the Civil Code in order to deal with it. Since consummation has no bearing on the effects of marriage¹⁰⁸ and this is not a case of inability to consummate but of wilful refusal¹⁰⁹ the provisions of the Civil Code would not provide an answer, except possibly to hold the marriage valid for lack of a text declaring it defective. In that case the marriage would have to be dissolved by divorce. It is also possible that the marriage could be held void *ab initio* for lack of intention to marry, which, however, would have to amount to complete lack of consent.

V

CONCLUSION

Only *voidable* marriages are provided for in the Civil Code of Ethiopia. Where a marriage contains a defect and it can be dissolved on these grounds, it is voidable. But unless and until it is avoided such a marriage is valid. If it is avoided the marriage will cease to have effect on the day it is declared void. But it will retain all the effects it previously had. The court declaration will be purely prospective.

Void marriages are not directly alluded to in the Civil Code. It is logical to introduce the concept to deal with cases where there is no marriage because of a fundamental defect in the union. The concept must be limited to cases where the

107. Thorson v. Grayson, (High Court, Addi Ababa, Civil Case No. 151/51, Commercial Division) (unpublished).

108. Civ. C., Art. 626, text given above at note 100.

109. Inability to consummate due to a lack of sexual organs is covered by Civ. C., Art. 591 (c) where an error has been made text given above at note 99. The case where a spouse could consummate the marriage but refuses to do so is not directly covered. However, since the Amharic text refers to inability to consummate, refusal might be held to constitute inability, cf. G. Krzeczunowicz, cited above at note 52, problem 8, and "Quizzes", *J. Eth. L.*, vol. VIII, (1972) p. 230

VOID AND VOIDABLE MARRIAGES IN ETHIOPIAN LAW

nature and purpose of marriage are frustrated, for example where there is no consent to marry or no appearance of marriage. The void marriage has no effect since it never came into being.

The law, in regulating defective marriages, must limit itself to these two cases. There is no reason to introduce the notion of voidable marriages which can be retroactively declared void. Such a concept puts personal rights in jeopardy and is undesirable for this reason.

ለንግድ ፡ ማኅበር ፡ ሕግ ፡ መግቢያ ።

በኤቨረት ፡ ኤፍ ፡ ጎልድበርግ ።

የ፲፱፻፶፪ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ አዲስና ፡ አጠቃላይ ፡ የሆነ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ሕግ ፡ ለኢትዮጵያ ፡ ፈጠረ ። የዚህም ፡ ጽሑፍ ፡ ዓላማ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮችን ፡ የሚመለከቱ ፡ ጠቅላላ ፡ ደንቦችንና ፡ መመሪያዎችን ፤ ከሌሎች ፡ ሕጎች ፡ ጋር ፡ ያላቸውን ፡ ግንኙነትና ፡ የሚፈጥሩትን ፡ አንዳንድ ፡ ችግሮች ፡ መተንተን ፡ ነው ። ከመግቢያው ፡ ማብራሪያ ፡ በኋላ ፡ የሚታዩት ፡ ጉዳዮች ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ አከፋፈል ፤ በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ ስለመሰጠት ፡ (የተወሰነ ፡ ኃላፊነትንና ፡ ዋና ፡ ገንዘብን ፡ ጨምሮ) ፤ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ጠቅላላ ፡ የአመሠራረት ፡ ደንቦችና ፡ ስለ ፡ መፍረስ ፡ ናቸው ።¹ በሥራ ፡ አስኪያጅነትና ፡ በሂሳብ ፡ ቁጥጥር ፡ ላይ ፡ የሚሠሩት ፡ ዐይነት ፡ ደንቦች ፡ አልተመረመሩም ።

፩. በጠቅላላው ፡

ትርጓሜ፡- የንግድ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፪፻፲ ፡ የንግድ ፡ ማኅበርን ፡ እንደዚህ ፡ ይተረጎምዋል ፡ “ማናቸውም ፡ በሽርክና ፡ ስምምነት ፡ መሠረት ፡ የሚቋቋም ፡ ማኅበር ፡ ነው ።” የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ማለት ፡ “ሁለት ፡ ወይም ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ መዋጮ ፡ አዋጥተው ፡ በአንድነትና ፡ በኅብረት ፡ የኤኮኖሚ ፡ ተግባር ፡ ያለው ፡ ሥራ ፡ ለመሥራትና ፡ ከሚገኘው ፡ ትርፍም ፡ ሆነ ፡ ከሚመጣው ፡ ዕዳ ፡ ተካፋይ ፡ ለመሆን ፡ የሚሰማሙበት ፡ ውል ፡ ነው ።”²

ጽኑ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ በተደረገ ፡ ማንኛውም ፡ ጊዜና ፡ ሌላ ፡ ተፈላጊ ፡ ደንቦች ፡ ከአሉና ፡ እነዚህ ፡ ደንቦች ፡ ተሟልተው ፡ ከተገኙ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ይኖራል ። ስምምነቱ ፡ የማኅበሩ ፡ መሠረት ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ማኅበሩ ፡ ከስምምነቱ ፡ በላይ ፡ ነው ። ሕጉ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮችን ፡ የሚመሩ ፡ ብዙ ፡ ድንጋጌዎች ፡ አሉት ። ከነዚህም ፡ ብዙዎቹ ፡ በስምምነቱ ፡ ሊለወጡ ፡ (ሊሻሻሉ) ፡ የማይችሉ ፡ ናቸው ። ከእሽሙር ፡ ማኅበር ፡ በቀር ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ በሙሉ ፡ በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ አላቸው ። ስለዚህም ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ የተመረከዘ ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ከእርሱ ፡ የተለየ ፡ የድርጅት ፡ ዓይነት ፡ አኗኗር ፡ አለው ።

እንደ ፡ ማናቸውም ፡ ሌላ ፡ ማኅበር ፡ ወይም ፡ የሰዎች ፡ ስብሰቤ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ሰዎች ፡ ብቻቸውን ፡ ሊሠሩት ፡ የሚያጻግታቸውን ፡ ወይም ፡ የሚያቅታቸውን ፡

1. የሕጉ ፡ ጽሑፊዎች ፡ ጽሑፉን ፡ በእስጋጀበት ፡ ጊዜ ፡ ከብዙ ፡ ምንጮች ፡ የቀሰሙ ፡ ቢሆንም ፡ እንኳ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ድንጋጌዎች ፡ በብዛት ፡ የጣሲያንን ፡ ፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ መጽሐፍ ፡ ፩ ፤ አንቀጽ ፡ ፳ን ፡ ይመስላሉ ። የኢትዮጵያ ፡ ጽሑፍ ፡ ላፍ ፡ ካምፓሪያን ፡ ተመልክት ፡ ሌበር ፡ ኤንተር ፡ ፕራይዝ ፡ ኤንድ ፡ ኤኮኖሚክ ፡ ኦርጋኒዛሽን ፡ (በቢ ፡ በግጥና ፡ ፤ ዲቤንተር ፡ ሆላንድ ፡ ከሌዌር ፡ ፲፱፻፷፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ ተተረጎመ) ።

2. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፩ ፡

ነገሮች : እንዲሁ ፣ ያደርጋችዋል ። የንግድ ፣ ማኅበር ፣ ልዩ ፣ የሚሆነው ፣ አላማው ፣ ትርፍን ፣ የማግኘት ፣ ስለሆነ ፣ ነው ። ትርፍም ፣ ሲባል ፣ የገንዘብ ፣ ትርፍ ፣ እንጂ ፣ መን ፣ ፈላጊ ፣ ወይም ፣ የአእምሮ ፣ ጥቅም ፣ አይደለም ። የማኅበሩ ፣ አባሎችን ፣ ጥቅም ፣ ለማበርከት ፣ “ቆጠባ ፣ (ኤኮኖሚ) ፣ እንዲያደርጉ ፣ በመፍቀድ ።” የገንዘብ ፣ ፍላጎታቸውን ፣ ማሟላትንም ፣ ይጨምራል ።

የንግድ ፣ ማኅበሮች ፣ በይበልጥ ፣ የሚመሩት ፣ በንግድ ፣ ሕግ ፣ ሁለተኛ ፣ መጽሐፍ ፣ ነው ። ከቁጥር ፣ ፪፻፲ — ፪፻፳፯ ፣ ያለው ፣ የሁለተኛ ፣ መጽሐፍ ፣ ክፍል ፣ በሁሉም ፣ የሚጸኑ ፣ ጠቅላላ ፣ ድንጋጌዎችን ፣ ይዞአል ። ተከታዮቹ ፣ አንቀጾች ፣ የተለያዩ ፣ የንግድ ፣ ማኅበሮችን ፣ የሚመለከቱ ፣ ስለመለወጥ ፣ ስለመዋሐድ ፣ እንዲሁም ፣ የውጭ ፣ አገር ፣ ዜጋ ፣ የሆኑ ፣ የንግድ ፣ ማኅበሮችን ፣ የሚመለከቱ ፣ ልዩ ፣ ድንጋጌዎችን ፣ ይዘዋል ።

የተለዩ ፣ ማኅበሮች ፣ ማኅበር ፣ ማለት ፣ “ትርፎችን ፣ ለማግኘት ፣ ወይም ፣ ለመከፋፈል ፣ ሳይሆን ፣ እንድ ፣ ውጤት ፣ ለማግኘት ፣ በሁለት ፣ ወይም ፣ በብዙ ፣ ሰዎች ፣ መካከል ፣ የሚቋቋም ፣ ስብሰባ ፣ ነው ።” ማኅበሮች ፣ ለብዙ ፣ ትርፍ ፣ ለማያስገኙ ፣ ጉዳዮች ፣ ሊቋቋሙ ፣ ይችላሉ ። የሰፋፋት ፣ ማኅበሮች ፣ የክርክር ፣ ክብብ ፣ የትምህርት ፣ ስብሰባ ፣ የመረጃጃ ፣ ማኅበር ፣ እንዲሁም ፣ ሌሎች ፣ ምሳሌዎች ፣ ናቸው ። ከኢትዮጵያ አርቶዶክሳዊት ፣ ቤተክርስቲያን ፣ በቀር ፣ የሃይማኖት ፣ ስብሰባዎች ፣ የአባሎቻቸውን ፣ የገንዘብ ፣ ጥቅም ፣ ለመከላከል ፣ ወይም ፣ ላንድ ፣ የተወሰነ ፣ የሞያ ፣ ሥራ ፣ እንደራሴ ፣ ለመሆን ፣ የተቋቋሙ ፣ ስብሰባዎች ፣ በልዩ ፣ ሕጎች ፣ ካልተመሩ ፣ በቀር ፣ እንደ ፣ ማኅበሮች ፣ ይቆጠራሉ ።³

ማኅበሮች ፣ በፍትሐ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፪፻፲ — ፪፻፹፪ ፣ ይመራሉ ። እነዚህ ፣ ድንጋጌዎችና ፣ የንግድ ፣ ሕግ ፣ ሁለተኛ ፣ መጽሐፍ ፣ የተለያዩና ፣ እራሳቸውን ፣ የቻሉ ናቸው ። ይኸም ፣ አባባል ፣ ምንም ፣ እንኳ ፣ የንግድ ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፪፻፲ ፣ (፩) ፣ የንግድ ፣ ማኅበርን ፣ በሽርክና ፣ ስምምነት ፣ የሚቋቋም ፣ “ማኅበር” ፣ ነው ፣ ብሎ ፣ ቢተረጎሙም ፣ እውነተኛ ፣ ሆኖ ፣ ይቀራል ። ይህም ፣ በመጀመሪያ ፣ ፈረንሳይኛ ፣ ጽሑፍ ፣ ላይ ፣ ለተጠቀሙበት ፣ ቃል ፣ በይበልጥ ፣ ትክክለኛ ፣ በሆነው ፣ ትርጓሜ ፣ መሠረት ፣ “ስብሰባ” ፣ ማለት ፣ ነው ።⁴

ማኅበሮች ፣ ትርፍ ፣ የማግኘት ፣ ዓላማ ፣ የሌላቸው ፣ ስለሆኑና ፣ የንግድ ፣ ማኅበሮች ፣ ለትርፍ ፣ የሚሠሩ ፣ በመሆናቸው ፣ በተለያዩ ፣ ድንጋጌዎች ፣ ይመራሉ ። ስለሆነም ፣ ማኅበሮች ፣ በአገር ፣ ግዛት ፣ ሚኒስቴር ፣ በማኅበሮች ፣ ጽሕፈት ፣ ቤት ፣ ቁጥጥር ፣

3. የፍትሐ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፪፻፳ ፣ (፪) ፣
 4. የፍትሐ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፪፻፳ ፣
 5. የፍትሐ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፪፻፳ ፣
 6. በፈረንሳይኛ ፣ ለተጻፈው ፣ የንግድ ፣ ሕግ ፣ መመልከት ፣ የሚኖርብን ፣ ኮድ ፣ ደ ፣ ኮሚሽን ፣ ደ ፣ ስለምፒሪ ፣ ደ ፣ ፲፱፻፳፯ ፣ (ፓሪስ ፣ ሌጂዲጂ ፣ ፲፱፻፳፯) ፣ ሲሆን ፣ ለፍትሐ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ ደግሞ ፣ ኮድ ፣ ስ.ቪል ፣ ደ ፣ ለኤምፒሪ ፣ ደ ፣ ኢቲዮፒ ፣ ደ ፣ ፲፱፻፳፯ ፣ (ፓሪስ ፣ ሌጂዲጂ ፣ ፲፱፻፳፯) ነው ። ለአግርኛ ፣ ጽሑፎች ፣ የምንመለከተው ፣ በአቶ ፣ ከበደ ፣ ካሣና ፣ በአቶ ፣ ፔብሩ ፣ ሰይፍ ፣ በተደረጉት ፣ እርዳታዎች ፣ ላይ ፣ የተመሠረተ ፣ ነው ።

ሥር : ናቸው ።⁷ በጠቅላላው : የንግድ : ማኅበሮች : በንግድና : እንዲሁት ር : ሚኒስ ቴር : ቁጥጥር : ሥር : ናቸው ።⁸

አንድ : ትርፍ : ለማያስገኝ : ጉዳይ : የተቋቋመ : ስብሰቤ : ትርፍ : የሚያስገኙ : ሥራ ምችን : ሁልጊዜ : ቢሠራስ? በዚህ : የተመረከዘ : ማመልከቻ : በሥራ : አስኪያጅ : ቦርድ ፣ ወይም : ከአባሎቹ : በአንድ : አምስተኛው : ወይም : ደግሞ : በአገር : ግዛት : ሚኒስ ቴር : በማኅበሮች : ጽሕፈት : ቤት : የቀረበ : እንደሆነ : ለማኅበሩ : በፍርድ : መፍረስ : ምክንያት : ይሆናል ።⁹ የንግድ : ሕግ : ማኅበሮች : ንግድ : እንዳያካሄዱ : በግልጽ : ይከለክላል ። ይህም : ማለት : በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፩ : የተጻፉትን : ትርፍ : የሚያስገኙ : ሥራዎችን : እንዳያካሄዱ : ይከለክላሉ : ማለት : ነው ። አንድ : ማኅበር : ንግድ ሲያካሄድ : ቢገኝ : በፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፬፻፷፩ : መሠረት : ፈራሽ : ነው ።¹⁰

ምንም : እንኳ : አንድ : ማኅበር : ትርፍ : የሚያስገኝ : ሥራ : ቢሠራም : ያገኘውን : ትርፍ : ለአባሎቹ : ለመስጠት : የሕግ : ችግር : ይገጥመዋል ። ገንዘብና : ሌላም : የማኅበሩ : ንብረት : የሆነ : ነገር : ሁሉ : ማኅበሩ : በፈረሰበት : ጊዜ : ለአባሎቹ : ሊከፋፈል : አይችልም ።¹¹ ማኅበሩ : ከመፍረሱ : በፊት : የማኅበሩ : ንብረት : ለአባሎቹ : ሊከፋፈል : ይችላል : የሚል : ድንጋጌ : የለም ። የሚል : ቢኖር : የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፬፻፱ : ፬፻፷፯ : እንዲሁም : ሌሎች : ተመሳሳይ : ድንጋጌዎች : ከሚፈልጉት : ሁኔታ : ጋር : ተቃራኒ : ይሆናል ። አንድ : ማኅበር : የተወሰኑ : ሥራዎችን : በየጊዜው : በመሥራት : ትርፍ : የማያስገኙ : ዓላማዎቹን : ለማሟላት : የሚያስችለውን : ገንዘብ : ለማግኘት : ይችላል ። ነገር : ግን : ትርፍ : በሚያስገኝ : ሥራ ለሁልጊዜ : ሊሠማራ : አይችልም ።

ኅብረቶች : የ፲፱፻፶፰ : ዓ : ም : ስለኅበረት : ሥራ : ማኅበር : የወጣ : አዋጅ ።¹² አንቀጽ : ፩ : የኅብረት : ሥራን : ሲተረጉም : “ዋና : ዓላማና : ግባቸው ።” የሚከተሉትን : የሆነ : ነው : ይላል ።

- ፩/ ለብድር : ገንዘብ : የሚከፈለውን : ወለድና : ሌላም : ወጭ : በመቀነስ ፤
- ፪/ ለሥራ : ውጤትና : (ፕሮግራሞች) : አላቂ : ነገሮችን : ለማግኘት : የሚያስፈልገውን : የመሳሪያዎችንና : የአገልግሎት : ዋጋን : በመቀነስ ፤
- ፫/ አንድ : ሰው : ብቻውን : ቢሠራ : ሊደርስበት : የሚችለውን : ጉዳትና : ኪሣራ : በኅብረት : በመካፈል : የያንዳንዱን : ሰው : ጉዳትና : ኪሣራን : በመቀነስ ፤

7. የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፬፻፷፩ ። በተጨማሪም : የማኅበሮች : ምክንያት : ደንብ ፤ ፲፱፻፶፰ ፤ የሕግ : ክፍል : ማስታወቂያ : ቁጥር : ፫፻፷፩ : ነጋሪት : ጋዜጣ ፤ ጳጳኛ : ዓመት ፤ ቁጥር : ፩ን : ተመልከት ።

8. የሁለቱ : ሚኒስቴሮች : ሥልጣኖች : ይለያያሉ ። ለምሳሌም : ጠቅላላ : ስብሰባዎች : በሚደረጉበት : ጊዜ : ለማኅበሩ : ጽሕፈት : ቤት : ማስታወቂያ : መላክን : ግዳጅ : የሚያደርገውን ፤ የስብሰባውን : “የሥራ : መልካም : አፈጻጸም” ለማረጋገጥ : ጠቃሚዎች : የሚመስሉትን : ጥንቃቄዎች : ለማዘዝ : የሚያስችለውንና : ታዛቢ : ሊወክል : የሚያስችለውን : የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፬፻፷፫ን : ተመልከት ።

9. የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፬፻፷፩ : (ሐ) ።

10. የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፩።

11. የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፬፻፷፮ ።

12. የአዋጅ : ቁጥር : ፫፻፵፩ ፤ ነጋሪት : ጋዜጣ ፤ ጳጳኛ : ዓመት ፤ ቁጥር : ፩። ። በተጨማሪም : የ፲፱፻፷፰ : ዓ : ም : ስለ : ኅብረት : ሥራ : ማኅበር : የወጣ : ደንብ ፤ የሕግ : ክፍል : ማስታወቂያ ፤ ቁጥር : ፫፻፷፩ ፤ ነጋሪት : ጋዜጣ ፤ ጳጳኛ : ዓመት ፤ ቁጥር : ፲፩ን : ተመልከት ።

፬/ የቴክኒክን ፡ ፅዕቀት ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ የሚያስችሉ ፡ ዘዴዎችን ፡ እንዲሰፋፋ ፡ በማድረግ ፤ ወይም ፡

፮/ ሌሎችም ፡ እነዚህን ፡ የመሳሰሉትን ፡ ዘዴዎች ፡ ሁሉ ፡ በመከተል ፤ በጎብረት ፡ ሥራ ፡ መሠረታዊ ፡ ሐሳብና ፡ ሰጠረዥ ፡ ሰብ ፡ ትክክለኛ ፡ ፍትሕ ፡ ሆኖ ፡ በሚታይ ፡ ሁኔታ ፡ የኑሮ ፡ ደረጃንና ፡ ሥራን ፡ ከፍ ፡ ለማድረግ ፤ እንዲሁም ፡ በተሻለ ፡ ዘዴ ፡ የሥራን ፡ ውጤት ፡ (ፕሮዳክሽን) ፡ ለማግኘት ፡ እንዲቻል ፡ ማድረግ ፡ ነው ።

የጎብረት ፡ ሥራ ፡ ማጎበር ፡ አዋጅ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ከመዋሉ ፡ በፊት ፡ ጎብረት ፡ ሊቋቋም ፡ የሚችለው ፡ በሚሠራው ፡ ሥራ ፡ ዐይነት ፡ (መሠረት) ፡ እንደ ፡ ማጎበር ፡ ወይም ፡ እንደ ፡ ንግድ ፡ ማጎበር ፡ ነበር ። በንግድ ፡ ማጎበር ፡ ዓይነት ፡ ሊቋቋም ፡ የሚችለው ፡ “የአባሎቹን ፡ የገንዘብ ፡ ጥቅም ፡ ለማበርከት ፡ ቁጠባ ፡ (ኢኮኖሚ) ፡ እንዲያደርጉ ፡ የፈቀደ ፡” እንደሆነ ፡ ነበር ።¹³ ይኸም ፡ በይበልጥ ፡ የሚመጣው ፡ በጎብረት ፡ ሥራ ፡ ማጎበር ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፱ ፡ ንዑስ ፡ ክፍል ፡ ፩ና ፡ ፪ ፡ ከተጠቀሱት ፡ ሥራዎች ፡ ጋር ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ለብድር ፡ ገንዘብ ፡ የሚከፈለውን ፡ ገንዘብና ፡ ሌላም ፡ ወጭ ፡ መቀነስና ፡ ለሥራ ፡ ውጤትና ፡ (ፕሮዳክሽን) ፡ አላቂ ፡ ነገሮችን ፡ ለማግኘት ፡ የሚያስፈልገውን ፡ የአገልግሎት ፡ ዋጋን ፡ መቀነስ ፡ ናቸው ።

የጎብረት ፡ ማጎበርተኞች ፡ ወጪ ፡ ቀንሰው ፡ ገንዘብ ፡ ለማበርከት ፡ (ለመቆጠብ) ፡ የሚችሉበት ፡ አንዱ ፡ መንገድ ፡ ለማጎበሩ ፡ በመሥራት ፡ ወይም ፡ ዕቃዎቹን ፡ ከማጎበሩ ፡ በመጣዛት ፡ ወይም ፡ ለማጎበሩ ፡ በመሸጥ ፡ ነው ። ይኸም ፡ በግዢና ፡ በሽያጭ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ የተለየ ፡ ቀጣሪና ፡ “ገዥና ፡ ሻጭ ፡” ያጠፋዋል ።

ለምሳሌ ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ አንድ ፡ ኪሎ ፡ ባቂሳ ፡ በአምሳ ፡ ሣንቲም ፡ ከማንኛውም ፡ አትክልት ፡ ሱቅ ፡ ይገዛል ፡ እንበል ። የአትክልት ፡ ሱቁ ፡ ባለቤት ፡ አንዱን ፡ ኪሎ ፡ ባቂሳ ፡ ከገበሬው ፡ ላይ ፡ በሰላሳ ፡ ሳንቲም ፡ ገዛ ፡ እንበል ። ከሚቀረው ፡ ሃያ ፡ ሳንቲም ፡ ውስጥ ፡ አስሩ ፡ ሳንቲም ፡ ሰውየው ፡ በሱቁ ፡ በመሥራቱ ፡ የሰውየው ፡ ወጪ ፡ ሆኖ ፡ አሥሩን ፡ ሣንቲም ፡ አንድ ፡ ትርፍ ፡ ያቆየዋል ፡ እንበል ። በዚህም ፡ መሠረት ፡ ብዙ ፡ ባቂሳ ፡ በይዎች ፡ (ገዥዎች) ፡ ተስማምተው ፡ ባቂሳ ፡ የሚሸጥና ፡ የሚገዛ ፡ አንድ ፡ የጎብረት ፡ ማጎበር ፡ ቢያቋቁሙ ፡ እያንዳንዳቸው ፡ ከአንዱ ፡ ኪሎ ፡ ባቂሳ ፡ ላይ ፡ አሥር ፡ ሳንቲም ፡ ሊያተርፉ ፡ ይችላሉ ። ማጎበሩ ፡ ከገበሬው ፡ ላይ ፡ አንዱን ፡ ኪሎ ፡ በሰላሳ ፡ ሳንቲም ፡ ሂሳብ ፡ ይገዛል ። የማጎበሩም ፡ ወጪ ፡ ከአትክልት ፡ ሱቁ ፡ ባለቤት ፡ ጋር ፡ እኩል ፡ ነው ፡ እንበል ። ይኸውም ፡ በአንድ ፡ ኪሎ ፡ አሥር ፡ ሳንቲም ፡ ማለት ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ትርፍ ፡ የሚወስድ ፡ የሱቅ ፡ ባለቤት ፡ (ገዥና ፡ ሻጭ) ፡ ስለሌለ ፡ የጎብረቱ ፡ ማጎበርተኞች ፡ አንዱን ፡ ኪሎ ፡ ባቂሳ ፡ በአምሳ ፡ ሣንቲም ፡ ከመጣዛት ፡ ይልቅ ፡ በአርባ ፡ ሳንቲም ፡ ሊያገኙ ፡ ይችላሉ ። ወይም ፡ ጎብረቱ ፡ አንዱን ፡ ኪሎ ፡ ባቂሳ ፡ በአምሳ ፡ ሳንቲም ፡ ሸጦ ፡ ትርፉን ፡ (ከእያንዳንዱ ፡ ኪሎ ፡ ላይ ፡ አሥር ፡ ሣንቲም ፡ የሚሆነውን) ፡ በዓመቱ ፡ መጨረሻ ፡ ላይ ፡ ለአባሎቹ ፡ ሊያከፋፍል ፡ ይችላል ። ተጣሪ ፡ ውጤቱ ፡ አንድ ፡ ነው ። እንደሌላ ፡ ምሳሌ ፡ አንድ ፡ የብድር ፡ ጎብረትን ፡ እንመልከት ። የብድር ፡ ጎብረት ፡ ዓላማ ፡ ለማጎበርተኞቹ ፡ ባንክ ፡ ወይም ፡ ሌላ ፡ አበዳሪ ፡ ድርጅት ፡ ከሚሰጠው ፡ ወለድ ፡ በማሳነስ ፡ የገንዘብ ፡ ብድር ፡ መስጠት ፡ ነው ። (የሚጠይቀውም ፡ ዋስትና ፡ አነስተኛ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።) ባንክ ፡ ለእያንዳንዱ ፡ ተባብሮ ፡ ዘጠኝ ፡ ከመቶ ፡ ወለድ ፡ ያስከፍላል ፡ እንበል ። የብድር ፡ ጎብረቱ ፡ ከባ

13. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፭ ፡ (፪) ።

ንኩ ፡ በአንስተኛ ፡ ወለድ ፡ ሊበደር ፡ ይችላል ፡ ምክንያቱም ፡ የሚበደረው ፡ ገንዘብ ፡ በጣም ፡ ብዙ ፡ ስለሚሆንና ፡ (እያንዳንዱ ፡ ማኅበርተኛ ፡ ሊበደር ፡ የሚችለው ፡ ተደምሮ) ፡ የተሻለ ፡ ዋስትና ፡ ስለሚሰጥ ፡ ነው ። አንስተኛው ፡ ወለድ ፡ ሰባት ፡ ከመቶ ፡ ነው ፡ እንበል ። የብድር ፡ ኅብረቱም ፡ በስምንት ፡ ከመቶ ፡ ወለድ ፡ ለማኅበርተኞቹ ፡ ሊያበድር ፡ ይችላል ። ኅብረቱ ፡ ከማኅበርተኞቹ ፡ ከሚያገኘው ፡ ስምንት ፡ በመቶና ፡ እሱ ፡ ለባንክ ፡ ከሚከፍለው ፡ ሰባት ፡ ከመቶ ፡ መሐል ፡ ያለውን ፡ ልዩነት ፡ ወጪውን ፡ ይሸፍንበታል ። ተበዳሪው ፡ ማኅበርተኛ ፡ አንድ ፡ ከመቶ ፡ ለእራሱ ፡ አትርፏል ፡ ማለት ፡ ነው ። ምክንያቱም ፡ ከባንክ ፡ ተበድሮ ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፡ ለተበደረው ፡ ገንዘብ ፡ መክፈል ፡ የሚኖርበት ፡ ዘጠኝ ፡ ከመቶ ፡ ወለድ ፡ ሲሆን ፡ አሁን ፡ የሚከፍለው ፡ ስምንት ፡ በመቶ ፡ ስለሆነ ፡ ነው ።

ማንኛውም ፡ በኅብረት ፡ ሥራ ፡ ማኅበር ፡ አዋጅ ፡ አንቀጽ ፡ ፬ ፡ ላይ ፡ የሠፈሩ ትን ፡ አላማዎችና ፡ ግቦች ፡ ያሉት ፡ ኅብረት ፡ በዚሁ ፡ አዋጅ ፡ መሠረት ፡ ሊቋቋም ፡ ይችላል ። በዚህም ፡ አዋጅ ፡ መሠረት ፡ የተቋቋመ ፡ ኅብረት ፡ በሕዝባዊ ፡ ኑሮ ፡ እድገትና ፡ የማኅበራዊ ፡ ጉዳይ ፡ ሚኒስቴር ፡ በኅብረት ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡ መዝገብ ፡ ቤት ተመዝግቦ ፡ በአዋጁና ፡ በሚኒስቴሩ ፡ አመራር ፡ ዕቅድ ፡ መሠረት ፡ ይመራል ። በአዋጁ ፡ አንቀጽ ፡ ፶፱ ፡ መሠረት ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ድንጋጌዎች ፡ በእንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ የኅብረት ፡ ሥራ ፡ ማኅበር ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚነት ፡ የላቸውም ፡-

በተለይ ፡ ከዚህ ፡ አዋጅ ፡ ዓላማና ፡ ድንጋጌዎች ፡ ጋር ፡ የሚስማማ ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ በኅብረት ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ አይሆኑም ። በተለይም ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ ስለንግድ ፡ ሥራ ፡ ድርጅቶች ፡ አቋም ፡ አመዘጋገብና ፡ የሥራ ፡ አካሄድ ፡ የተደነገገው ፡ በኅብረት ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ አይሆንም ።

ነገር ፡ ግን ፡ በኅብረት ፡ ሥራ ፡ ማኅበር ፡ አዋጅ ፡ መሠረት ፡ ምዝገባ ፡ ግዳጅ ፡ ያለመሆኑ ፡ መታወቅ ፡ አለበት ። ማኅበርተኞች ፡ ገንዘብ ፡ እንዲቆጥቡ ፡ የሚያደርግ ፡ (የሚያስችል) ፡ ኅብረትን ፡ ለማቋቋም ፡ የሚፈልጉ ፡ ሰዎች ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ በተሰጠው ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ዐይነት ፡ ሊያቋቁሙት ፡ ይችላሉ ።

ሌሎች ፡ ማኅበሮች ፡ ሁለት ፡ ወይም ፡ ከሁለት ፡ በላይ ፡ የሆኑ ፡ ሰዎች ፡ ትርፍ ፡ ለማግኘት ፡ ወይም ፡ ለመክፈል ፡ በመፈለግ ፡ አንድ ፡ ስብሰቤ ፡ በያቋቋሙ ፡ ስብሰቤ አቸው ፡ የንግድ ፡ ማኅበርን ፡ በሚመለከቱ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ይመራል ። ስብሰቤአቸው ፡ በሌላ ፡ ዓላማ ፡ ተነሳስቶ ፡ የተቋቋመ ፡ እንደሆነ ፡ ግን ፡ ማኅበሮችን ፡ በሚመለከቱ ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ይመራል ።¹⁴ ነገር ፡ ግን ፡ ልዩ ፡ ሕጎች ፡ ከማኅበሮችና ፡ ከንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ የተለዩ ፡ ስብሰቤዎችን ፡ ሲፈጥሩ ፡ ይችላሉ ። ከነዚህም ፡ አንዳንድ ፡ ሕጎች ፡ አንዳንድ ፡ የተለዩ ፡ ስብሰቤዎች ፡ የሚመሠረቱበትን ፡ ደንቦች ፡ ይሰጣሉ ። ሌሎች ፡ ደግሞ ፡ ለተወሰኑ ፡ ማኅበሮች ፡ ቻርተሮች ፡ ናቸው ። በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ውስጥም ፡ የጋራ ፡ ባለጋብቶችን ፡ የሚያስተዳድሩ ፡ ደንቦች ፡ እሱ ፣ የአንድ ፡ ሕንፃ ፡ ክፍያ ፡ የእያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ ሲሆን ፡ ሌላው ፡ ደግሞ ፡ የጋራ ፡ ሀብት ፡ የሚሆንበትን ፡ ሁኔታ ፡ (በቁጥር ፡ ፳፻፶፱—፳፻፺፰) ፣ የኅብረት ፡ ስለሆኑ ፡ የእርሻ ፡ መሬቶች ፡ (በቁጥር ፡ ፳፻፹፱—፳፻፺፯) ፣ እና ፡ በመንግሥት ፡ የታወቁ ፡

14. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፺፯ ፡ (፪) ።
 15. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፶፻፱ና ፡ ፷፻፳ ።

የመሬት ፡ ባለሀብቶች ፡ ማኅበር ፡ (በቁጥር ፡ ፲፭፻፩-፲፭፻፴፬) ፡¹⁶ ተሰጥተዋል ። ከፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ሌላም ፡ የኅብረት ፡ ሥራ ፡ ማኅበር ፡ አዋጅና ፡ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ የገንዘብ ፡ ቁጠባና ፡ የመኖሪያ ፡ ቤት ፡ ማኅበር ፡ አዋጅ ፡ አሉ ።¹⁷ በተጨማሪም ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ከመዋሉ ፡ በፊት ፡ በግርማዊ ፡ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ፈቃድ ፡ በጽርተር ፡ የተቋቋሙ ፡ ብዙ ፡ ለትርፍ ፡ የማይሠሩ ፡ ማኅበሮች ፡ አሉ ።¹⁸

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጻሕፍት ፡ እንደ ፡ አቁብ ፡ ዐይነት ፡ ለሆኑ ፡ የተለምዶ ፡ የኅብረት ፡ ማኅበሮች ፡ ምንም ፡ የማይሉ ፡ መሆናቸውንና ፡ እነዚህም ፡ ማኅበሮች ፡ በሕግ ፡ መጻሕፍት ፡ ቁጥጥር ፡ ውጪ ፡ መሆናቸውን ፡ አንዳንድ ፡ ደራሲያን ፡ ይናገራሉ ።¹⁹ በዚህ ፡ ደራሲ ፡ መሠረት ፡ ግን ፡ ይህ ፡ አባባል ፡ አውነተኛ ፡ አይደለም ፡ እላይ ፡ እንደተገለጸው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፱ ፡ ፩፻፮ ፡ ማናቸውም ፡ ዓይነት ፡ “ሰብሳቢዎችን” ፡ የሚመሩ ፡ ደንቦችን ፡ ይሠጣሉ ። የኅብረት ፡ ማኅበር ፡ የተለምዶ ፡ ቢሆንም ፡ ባይሆንም ፡ ሰብሰባ ፡ ነው ። በቁጥር ፡ ፫፻፲፱፻፵፯ ፡ (፩) ፡ መሠረት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ከመጽናቱ ፡ በፊት ፡ በቁጥር ፡ ፫፻፲፱፻፵፰ — ፫፻፲፱፻፶፩ ፡ ለተፈጠሩ ፡ መብቶችና ፡ ሁኔታዎች ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ማንኛውም ፡ በንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ማኅበር ፡ የሚሠራ ፡ የተለምዶ ፡ ደንብ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ተተክቶአል ። በ፲፱፻፶፰ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በኅብረት ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡ አዋጅ ፡ ወይም ፡ በሌላ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የተቋቋመ ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ በሕግ ፡ አስተሳሰብ ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ማኅበር ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፱ ፡ ወይም ፡ ፪፻፮ ፡ መሠረት ፡ ማኅበር ፡ ወይም ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ነው ። ምንም ፡ እንኳ ፡ የተለምዶ ፡ ኅብረት ፡ እንደ ፡ ውል ፡ ባይቆጠርም ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ የውል ፡ ድንጋጌዎች ፡ እንጂ ፡ በተለምዶ ፡ ሕግ ፡ አይመራም ።

፪. የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ እከፋፈል ።

የንግድ ፡ ሕግ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮችን ፡ በሁለት ፡ በተለያዩ ፡ መንገዶች ፡ ይከፋፍላቸዋል ። ፩) እንደ ፡ ማኅበሩ ፡ የተለየ ፡ ዓይነት ፡ ፪) የንግድ ፡ ሥራ ፡ የሚሠራ ፡ በመሆኑና ፡ ባለመሆኑ ፡ ማኅበሮች ፡ ከተለያዩ ፡ ሰዎች ፡ ላይ ፡ በሚፈልጉት ፡ የሥራ ፡ ሁኔታ ፡ መሠረት ፡ መከፋፈልም ፡ ጠቃሚ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።

16. በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙትን ፡ ስለ ፡ ልዩ ፡ አገልግሎት ፡ የተመደቡ ፡ ኅብረት ፡ ስለ ፡ በነ ፡ አድራጎት ፡ ድርጅቶችና ፡ ስልጣን ፡ በነ ፡ አድራጎት ፡ የሚውሉ ፡ የአደራ ፡ ኅብረቶች ፡ የሚናገሩትን ፡ ድንጋጌዎች ፡ አወጣጥ፡ አንቀጽ ፡ ፫ ፡ ምዕራፍ ፡ ፫ ።

17. ፲፱፻፶፯ ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፳፯ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳፩ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፲፩ ።

18. ለምሳሌ ፡ የነጋዴዎች ፡ ምክር ፡ ቤት ፡ የመንግሥት ፡ ማስታወቂያ ፡ ቁጥር ፡ ፯ ፡ ፲፱፻፴፱ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፮ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ቀይ ፡ መስቀል ፡ ማኅበር ፡ የመንግሥት ፡ ማስታወቂያ ፡ ፲፱፻፴፱ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፯ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፪ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፈረስ ፡ እሸትናምድም ፡ ከብዙ ፡ የማስታወቂያ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፱ ፡ ፲፱፻፶፯ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፲፮ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፮ ።

19. ጂ ፡ ቁጥጥሮች ፡ “ኢ ፡ ጎው ፡ ሌጂስላቲቭ ፡ አፕሮች ፡ ቱ ፡ ከስተመሪ ፡ ሱው ፡ ዘ ፡ ሪፐሊክ ፡ ፕሮቬገርን ፡ እፍ ፡ ዘ ፡ ኢትዮጵያን ፡ ሲገል፡ ኮድ ፡ እፍ ፡ ፲፱፻፷፯ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጥናትና ፡ ምርመራ ፡ መጽሔት ፡ ፩ኛ ፡ ሸልዮም ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ ፲፱፻፷፫ ፡ ጂ ፡ ካንዲዲላንድን ፡ “የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ምንጮች ፡ መግቢያ” ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ፫ኛ ፡ ሸልዮም ፡ (፲፱፻፶፯) ፡ ገጽ ፡ ፪፻፵፱ ፡ ስለ ፡ አቁብ ፡ መግለጫ ፡ የአስፋው ፡ ዳምቤን ፡ ተመልከት ፡ “አቁብ” ፡ ቡራቲን ፡ እፍ ፡ ዘ ፡ ኤትዮጵያን፡ ፡ ሰላይቲ ።

የማኅበሩ ፡ ግዴነት ፡ ሕጉ ፡ ስድስት ፡ ግዴነት ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ መኖራቸውን ፡ ያረጋግጣል ። ተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ የአሽሙር ፡ ማኅበር ፤ የኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፤ ሁለት ፡ ግዴነት ፡ ኃላፊነት ፡ የአለበት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፤ የአክሲዮን ፡ ማኅበርና ፤ ኃላፊነቱ ፡ የተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ። የሚከተሉት ፡ ጽሑፎች ፡ የእያንዳንዱን ፡ ዋና ፡ ዋና ፡ ጠባይ ፡ በአጭሩ ፡ ይገልጻሉ ።

፩/ ተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ (ቁጥር ፡ ፪፻፳፯ — ፪፻፸፩) ፡ ቁጥራቸው ፡ አነስ ፡ ባለ ፡ ሰዎች ፡ የሚቋቋም ፡ ማኅበር ፡ ነው ። የንግድ ፡ ሥራ ፡ ድርጅት ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። ይኸም ፡ ማለት ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮ ፡ ከተጻፉት ፡ ሥራዎች ፡ ማናቸውንም ፡ ሊያካሄድ ፡ አይችልም ። ቁጥር ፡ ፮ ፡ ብዙ ፡ ትርፍ ፡ የሚያስገኙ ፡ ሥራዎችን ፡ የሚተነትን ፡ ስለሆነ ፡ የተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ግዴነት ፡ ጥቅም ፡ በጣም ፡ የተወሰነ ፡ ነው ። የማኅበርተኞቹ ፡ አላፊነት ፡ የተወሰነ ፡ አይደለም ። በአባልነት ፡ (በማኅበርተኝነት) ፡ የሚገኙ ፡ ጥቆሞች ፡ እንደተፈለገው ፡ የሚተላለፉ ፡ አይደሉም ።

፪/ የአሽሙር ፡ ማኅበር ፡ (ቁጥር ፡ ፪፻፸፩-፪፻፸፱) ፡ ይህ ፡ ማኅበር ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ የሚቋቋመው ፡ ቁጥራቸው ፡ አነስ ፡ ባለ ፡ ሰዎች ፡ ሆኖ ፡ ለተወሰነ ፡ ዓላማ ፡ (ዕቅድ) ፡ ወይም ፡ ለአጭር ፡ ጊዜ ፡ ነው ። ከሌሎች ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ግዴነቶች ፡ በሙሉ ፡ ተለይቶ ፡ የአሽሙር ፡ ማኅበር ፡ በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ የለውም ፤ መኖሩንም ፡ ሦስተኛ ፡ ወገኖች ፡ እንዲያውቁት ፡ ማድረግ ፡ አይችልም ። ማኅበርተኝነት (አባልነት) ፡ እንደተፈለገው ፡ ተላላፊ ፡ አይደለም ። የማኅበርተኞቹ ፡ ኃላፊነት ፡ በማኅበሩ ፡ መመሥረቻ ፡ ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ እንደሚወሰነው ፡ ነው ።

፫/ የኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ (ቁጥር ፡ ፪፻፹-፪፻፺፩) ፡ ይህ ፡ ማኅበር ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ቁጥራቸው ፡ አነስተኛ ፡ በሆኑ ፡ ሰዎች ፡ የሚቋቋም ፡ ማኅበር ፡ ነው ። ማኅበርተኝነት ፡ እንደተፈለገው ፡ ሊተላለፍ ፡ አይችልም ። የማኅበርተኞቹ ፡ ኃላፊነት ፡ የተወሰነ ፡ አይደለም ። የተወሰነ ፡ ኃላፊነት ፡ የሌለበት ፡ በጣም ፡ የታወቀ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ነው ። ተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበርን ፡ በሚመለከቱ ፡ ብዙ ፡ ድንጋጌ ፡ ዎችና ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፹-፪፻፺፩ ፡ ይመራል ።

፬/ ሁለት ፡ ግዴነት ፡ ኃላፊነት ፡ የአለበት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ (ቁጥር ፡ ፪፻፺፩-፫፻፫) ። በመሠረቱ ፡ ሁለት ፡ ግዴነት ፡ ኃላፊነት ፡ የአለበት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ከአንድ ፡ ልዩነት ፡ በቀር ፡ ከኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ (አንድ ፡ ግዴነት) ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ልዩነት ፡ ሁሉም ፡ ሳይሆኑ ፡ አንድ ፡ ወይም ፡ ከዚያ ፡ በላይ ፡ የሆኑት ፡ አባሎች ፡ ኃላፊነት ፡ የተወሰነ ፡ ስለሆነ ፡ ነው ። ማኅበርተኝነት ፡ እንደተፈለገው ፡ ተላላፊ ፡ አይደለም ። በብዙ ፡ ተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበርንና ፡ የኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበርን ፡ በሚመለከቱ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ይመራል ። ኃላፊነታቸው ፡ የተወሰነ ፡ አባሎች ፡ በመኖራቸው ፡ መጨመር ፡ የሚኖርባቸው ፡ ደንቦች ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፺፩-፫፻፫ ፡ ተጨምረዋል ።

፭/ የአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ (ቁጥር ፡ ፫፻፩-፩፻፱) ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ከተዘረዘሩት ፡ የማኅበሮች ፡ ግዴነት ፡ በሚገባ ፡ ይለያል ። ይኸውም ፡ የማኅበርተኞች ፡ በሙሉ ፡ ኃላፊነት ፡ የተወሰነ ፡ በመሆኑ ፡ ነው ። ግዳጅ ፡ ባይሆንም ፡ ብዙ ፡ ማኅበርተኞች ፡ (አባሎች) ፡ ሊኖሩት ፡ ይችላል ። የአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ብዙ ፡ ገንዘብ ፡ የሚፈልጉ ፡ ድርጅቶችን ፡ (ሕንጻና ፡ ስራ ፡ ለማካሄድ ፡ በሚፈለግበት ፡ ጊዜ ፡ የሚመረጥ ፡ ማኅበር ፡ ነው ።

፮/ ኃላፊነታቸው ፡ ስለተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበሮች ፡ (ቁጥር ፡ ፩፻፺፩-፩፻፵፫) ፡ ይህ ፡ ማኅበር ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበርና ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ድብልቅ ፡ ነው ። ከአክ

ሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ጋር ፡ የሚመሰሰለው ፡ የማህበርተኞች ፡ (የአባሎቹ) ፡ በሙሉ ፡ ጋላ ፈነት ፡ የተወሰነ ፡ በመሆኑ ፡ ነው ። የሽርክና ፡ ማኅበርን ፡ የሚመሰሰው ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ በቁጥር ፡ እነሱ ፡ ያሉ ፡ ሰዎችን ፡ የሚይዝና ፡ የማኅበርተኝነት ፡ ጥቅም ፡ በሚፈለግበት ፡ ዓይነት ፡ ተላላፊ ፡ ባለመሆኑ ፡ ነው ።

በግልጽ ፡ ባልተደረገ ፡ ጥናት ፡ መሠረት ፡ ፫፻፱፱ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ በ፲፱፻፺፯ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በንግድ ፡ እንዲሁ ፡ ሚኒስቴር ፡ ተመዝግበው ፡ ነበር ። ከነዚህም ፡ ፻፳ ፡ ያህል ፡ የኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ወይም ፡ የኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮችና ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ ጋላፈነት ፡ ያለባቸው ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮች ፡ ነበሩ ። (ሁለት ፡ ዓይነት ፡ ጋላፈነት ፡ ያለባቸው ፡ ማኅበሮች ፡ ስለ ፡ መጨመራቸው ፡ ወይም ፡ የተመዘገቡ ፡ ምንም ፡ ስለአለመኖራቸው ፡ በግልጽ ፡ አይታወቅም) ። የነዚህም ፡ ማኅበሮች ፡ የተገለጸ ፡ ጠቅላላ ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ፮ ፡ ሚሊዮን ፡ ፫፻፳፩ ፡ ሺ ፡ ብር ፡ ነበር ። ከተመዘገቡት ፡ ማኅበሮች ፡ ፻፯ቱ ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበሮች ፡ ነበሩ ። የነዚህም ፡ የተገለጸ ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ፻፻፲፭ ፡ ሚሊዮን ፡ ፯፻፹፩ ሺ ፡ ነበር ። ፻፩ቱ ፡ ደግሞ ፡ የተገለጸ ፡ ጠቅላላ ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ፴፬ ፡ ሚሊዮን ፡ ፯፻፸፭ ሺ ፡ ያላቸው ፡ ጋላፈነታቸው ፡ የተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበሮች ፡ ነበሩ ።

የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፱፻፳፭ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፩ ፡ ከሚጠቀሙበት ፡ በተለየ ፡ መንገድ ፡ “የሽርክና ፡ ማኅበርን” ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፪ ፡ (፩) ፡ በንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ ስም ፡ የተጠቀሙበት ፡ መሆኑ ፡ መታወቅ ፡ አለበት ። በንግድ ፡ ማኅበር ፡ ምትክ ፡ የሚጠቀሙበት ፡ የተሻለ ፡ ቃልን ፡ በመፈለግ ፡ ወይም ፡ የሚገሰጠው ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ በዓይነቱ ፡ በእንግሊዝኛ ፡ ቋንቋ ፡ በኩመን ፡ ሎው ፡ ውስጥ ፡ በዚያ ፡ ስም ፡ የሚጠራውን ፡ የንግድ ፡ ማኅበርን ፡ ስለሚመስል ፡ ይሆናል ። በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፱፻፳፭ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፩ ፡ ሲጠቀሙበት ፡ “የንግድ ፡ ማኅበር ፡”²⁰ ከሚለው ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ ትርጉም ፡ ይኖረዋል ።

የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበር ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፫ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበርን “በመመሥረቻው ፡ ጽሑፍ ፡ መሠረት ፡ ወይም ፡ በተግባር ፡ ማናቸውንም ፡ በዚህ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ በቁጥር ፡ ፮ ፡ የተገለጹትን ፡ ሥራዎች ፡ የሚሠሩ ፡” በማለት ፡ ይገልጻል ። (ይተረጎሙዋል) ። ባለአክሲዮን ፡ ማኅበሮችና ፡ ጋላፈነታቸው ፡ የተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበሮች ፡ “ዓላማቸው ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ቢሆን ፡” የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡ ናቸው ። በዚህም ፡ ትርጓሜ ፡ ላይ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፫ ፡ በቁጥር ፡ ፪፻፲፪ ፡ የተዘረዘሩት ፡ ስድስት ፡ የማኅበር ፡ ዓይነቶች ፡ ከተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ በቀር ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡ መሆን ፡ ይችላሉ ። በማለት ፡ ያክልበታል ። የቁጥር ፡ ፲ና ፡ ፪፻፲፫ ፡ ውጤት ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ። ተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበር ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ፡ (በአዚህም ፡ በቁጥር ፡ ፮ ፡ ከተዘረዘሩት ፡ ሥራዎች ፡ አንዳቸውንም ፡ ሊሠራ ፡ አይችልም) ። ባለአክሲዮን ፡ ማኅበሮችና ፡ ጋላፈነታቸው ፡ የተሰወነ ፡ የግል ፡ ማኅበሮች ፡ ዓላማቸው ፡ በቁጥር ፡ ፮ ፡ የተዘረዘሩትን ፡ ነገሮች ፡ ቢጨምርም ፡ ባይጨምርም ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡ ናቸው ፡ የኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮች ፡ ሁለት።

20. ሰላሙ ፡ በቀለ ፤ ፕራይቪት ፤ ከሚርሽያል ፡ ካምፓኒስ ፡ አንድር ፡ ኢትዮጵያን ፡ ሎው ፡ ዜር ፡ ሊጋል ፡ ኤንድ ፡ ፕራቭቴካል ፡ ሲግኒፊካንስ ፡ (፲፱፻፳፯ ፤ ያልታተመ ፤ በአርካይብስ ፤ የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፤ ቀዳማዊ ፡ ጋይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ) ።

21. በፈረንሳይኛው ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ለንግድ ፡ ማኅበር ፡ የቀመው ፡ ቃል ፡ ሶሲዬቲ ፡ (Société) ፡ ነው ።

ዓይነት ፡ ኃላፊነት ፡ ያለባቸው ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮች ፤ የእሽሙር ፡ ማኅበሮች ፤ ዓላማ
ቸው ፡ በመመሥረቻው ፡ ጽሑፍ ፡ ወይም ፡ በተግባር ፡ በቁጥር ፡ ፩ ፡ የተገለጹትን ፡ ሥራ
ዎች ፡ ለመሥራት ፡ ከሆነ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ ይሆናሉ ። ይህን ፡ ዓይነት ፡ ዓላማ ፡
ከሌላቸው ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ አይባሉም ።

የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበር ፡ በተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ዓይነት ፡ የተቋቋመ ፡ እን
ደሆነ ፡ ወይም ፡ ዓይነቱ ፡ ሳይገለጽ ፡ የተቋቋመ ፡ እንደሆነ ፡ ማኅበሩ ፡ እንደ ፡ የኅብረት ፡
የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ይቆጠራል ።²²

የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡ በሆኑና ፡ ባልሆኑ ፡ መሐከል ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፡
በፈረንሳይኛው ፡ ንግድ ፡ ሕግ ፡ በጣም ፡ ከፍተኛ ፡ ነው ። በእንግሊዝኛው ፡ ንግድ ፡
ሕግ ፡ ልዩነቱ ፡ አነስ ፡ ይላል ። በአማርኛው ፡ ንግድ ፡ ሕግ ፡ ደግሞ ፡ ልዩነቱ ፡ በጣም ፡
ያንሳል ።

በፈረንሳይኛው ፡ ንግድ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የሂሳብ ፡ መዝገብ ፡ እንዲኖራቸው ፡
የሚገደዱና ፡ መመዝገብና ፡ መታወቅ ፡ የሚኖርባቸው ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡
ብቻ ፡ ናቸው ። መክሰር ፡ የሚችሉና ፡ ነጋዴዎችን ፡ በሚመለከቱ ፡ ድንጋጌዎች ፡
የሚመሩ ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ።²³

በእንግሊዝኛው ፡ ንግድ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የሂሳብ ፡ መዝገብ ፡ እንዲኖራቸው ፡
የሚገደዱና ፡ መክሰር ፡ የሚችሉ ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡ ናቸው ፡ ነገር ፡ ግን ፡
ከእሽሙር ፡ ማኅበሮች ፡ ሌላ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ በሙሉ ፡ ሊመዘገቡና ፡ ሊታወቁ ፡
ይችላሉ ። እንዲሁም ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ በሙሉ ፡ ነጋዴዎችን ፡ በሚመለከቱ ፡
ድንጋጌዎች ፡ ይመራሉ ።

በአማርኛው ፡ ንግድ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የሂሳብ ፡ መዝገብ ፡ እንዲኖራቸው ፡
የሚገደዱ ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። ነገር ፡ ግን ፡ ከእሽሙር ፡ ማኅ
በር ፡ በቀር ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ በሙሉ ፡ መመዝገብ ፡ አለባቸው ። ከእሽሙር ፡ ማኅ
በር ፡ በቀር ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ በሙሉ ፡ መክሰር ፡ ይችላሉ ። የንግድ ፡ ማኅበሮች
በሙሉም ፡ ነጋዴዎችን ፡ በሚመለከቱ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ይመራሉ ።

የእያንዳንዱ ፡ ማኅበርተኛ ፡ ሥራ ፡ (አላፊነት) ፡ ከሌሎች ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች
በይበልጥ ፡ በእንዳንድ ፡ ማኅበሮች ፡ አንድ ፡ ማኅበርተኛ ፡ በሥራ ፡ የሚካፈልበት ፡
ሁኔታና ፡ የሰውየውም ፡ ምንነት ፡ ለሌሎች ፡ ማኅበርተኞች ፡ ጠቃሚዎች ፡ ናቸው ።
ይኸም ፡ የአንዳንድ ፡ የንግድ ፡ ማህበሮችን ፡ ድንጋጌዎች ፡ ለመግለጫ ፡ ይጠቅማል ።

በተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፤ በኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፤ ሁለት ፡ ዓይነት ፡
ኃላፊነት ፡ በአለበት ፡ ማኅበርና ፡ በእሽሙር ፡ ማኅበር ፡ የሚገኙ ፡ ሰዎች ፡ ቁጥር ፡ ብዙ
ውን ፡ ጊዜ ፡ አነስተኛ ፡ ነው ። ስለሆነም ፡ የእያንዳንዱ ፡ ማኅበርተኛ ፡ አገልግሎት ፡
ከፍተኛ ፡ ነው ። የተወሰነ ፡ ኃላፊነት ፡ ከአለባቸው ፡ የሁለት ፡ ዓይነት ፡ ኃላፊነት ፡ ከአለ
በት ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኞች ፡ በቀር ፡ ማኅበርተኞቹ ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ የሚሠሩት ፡

22. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፫ ፡ (፪) ፡ የፈረንሳይኛው ፡ ትርጉም ፡ “ተገልጿል” ፡ ከሚለው ፡ ቃል ፡
በፊት ፡ “በግልጽ ፡ ወይም ፡ በተዘገዋል ፡ መንገድ ፡” የሚለውን ፡ ሐረግ ፡ ይዘለል ። የአማርኛና ፡ የእ
ንግሊዝኛ ፡ ትርጓሜዎች ፡ ይተውታል ። ምክንያታዊ ፡ የሆነ ፡ አተረጓጎም ፡ ግን ፡ አብር ፡ ያነብበዋል ።
23. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፫ ፤ ፳፫ ፡ (ሒሳቦች) ፡ ፪ ፤ ፪፻፲፱ ፤ ፪፻፳፫ ፡ (በመዝገብ ፡ ስለመግባትና ፡ በማ
ስታወቂያ ፡ ስለመውጣት) ፤ ፪፻፳፮ ፡ (ስለመክሰር) ፡ (፳፫ ነጋዴዎችን ፡ የሚመሩ ፡ ድንጋጌዎች) ። በመዝ
ገብ ፡ ስለመግባት ፡ ከታች ፡ በማስታወሻ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፳፫ ፡ ያለውን ፡ ተመልክት ።

ለማኅበሩ፡ ወይም ፡ በማኅበሩ ፡ ውስጥ ፡ ነው ። ማኅበሩ ፡ በደንብ ፡ እንዲሠራ ፡ ከተፈለገ ፡ ማኅበርተኞቹ ፡ መስማማት ፡ ይኖርባቸዋል ። በነዚህም ፡ በእያንዳንዱ ፡ ማኅበር ፡ ውስጥ ፡ ያልተወሰነ ፡ ኃላፊነት ፡ ያለባቸው ፡ ሰዎች ፡ አሉ ። ከባድ ፡ ውሳኔ ፡ በጠቅላላ ፡ ድምፅ ፡ መፅደቅ ፡ የአለበት ፡ መሆኑን ፡ በማመንና ፡ አንድ ፡ አባል ፡ በሞተ ፡ ጊዜ ፣ የማይችል ፡ በሚሆንበት ፡ ጊዜ ፣ ወይም ፡ በሚክሰርበት ፡ ጊዜ ፡ ማኅበሩ ፡ ፈራሽ ፡ የሚሆን ፡ መሆኑን ፡ በማመን ፡ የማኅበርተኝነት ፡ ጥቅምንም ፡ ማስተላለፍ ፡ አስቸጋሪ ፡ የሚያደርጉት ፡ ዓይነት ፡ ደንቦች ፡ የእያንዳንዱ ፡ ማኅበርተኛ ፡ አስፈላጊነት ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደ ፡ ሆነ ፡ ያሳያሉ ።²⁴

የአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ጥቂት ፡ አባሎች ፡ (ማኅበርተኞች) ፡ ብቻ ፡ ሊኖሩት ፡ ይችላል ። በሌላ ፡ አቅጣጫ ፡ ደግሞ ፡ አክሲዮኖችን ፡ ለሕዝቡ ፡ በመሸጥ ፡ ብዙ ፡ ማኅበርተኞች ፡ እንዲኖሩት ፡ ማድረግ ፡ ይችላል ። በሁለተኛው ፡ ሁኔታ ፡ የማንኛውም ፡ ማኅበርተኛ ፡ ምንነት ፡ ለሌሎች ፡ አባሎች ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ጠቃሚ ፡ አይደለም ። ብዙ ፡ አባሎች ፡ ማኅበርተኛ ፡ የሚሆኑት ፡ ገንዘባቸውን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የማዋያ ፡ መንገድ ፡ ስለሚያደርጉት ፡ ነው ። ከነዚህም ፡ በማኅበሩ ፡ የሥራ ፡ እንቅስቃሴ ፡ ላይ ፡ በትንቹ ፡ ይካፈላሉ ፡ ወይም ፡ ምንም ፡ አይካፈሉም ። ለማኅበሩ ፡ ዕዳ ፡ የማኅበርተኞች ፡ በሙሉ ፡ አላፈነት ፡ የተወሰነ ፡ ነው ። በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙ ፡ ብዙ ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ድንጋጌዎች ፡ ይህን ፡ ሁኔታ ፡ ያሳያሉ ። ስለዚህም ፡ የአንድ ፡ አባል ፡ መሞት ፡ አለመቻል ፡ ወይም ፡ መክሰር ፡ ማኅበሩን ፡ አያፈርሰውም ። የማኅበርተኝነት ፡ ጥቅሞችም ፡ እንደተፈለገው ፡ ሊተላለፉ ፡ ይችላሉ ።²⁵

ኃላፊነቱ ፡ የተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ እያንዳንዱን ፡ ማኅበር ፡ የሚመስል ፡ አንዳንድ ፡ ጠባይ ፡ አለው ። ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ በቅጥር ፡ አነስ ፡ ያሉ ፡ ማኅበርተኞች ፡ ይኖሩታል ። የማኅበርተኝነት ፡ ጥቅሞች ፡ እንደተፈለገው ፡ ሊተላለፉ ፡ አይችሉም ። ነገር ፡ ግን ፡ የእያንዳንዱ ፡ አባል ፡ ኃላፊነት ፡ የተወሰነ ፡ ስለሆነ ፡ የአንዱ ፡ አባል ፡ መሞት ፡ አለመቻል ፡ ወይም ፡ መክሰር ፡ ማኅበሩን ፡ ያፈርሰዋል ፡ ተብሎ ፡ አይታመንም ።²⁶

የእያንዳንዱ ፡ አባል ፡ ሥራ ፡ (አገልግሎት) ፡ የሚታየው ፡ የግድ ፡ ማሕበሮችን ፡ ከሚመሩ ፡ ደንቦች ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሩም ፡ በእያንዳንዱ ፡ ሰው ፡ ላይ ፡ ከሚሠራውም ፡ ጭምር ፡ ነው ። የኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበርን ፡ ዓይነት ፡ ማኅበሮች ፡ የውስጥ ፡ ደንብ ፡ ለመወሰን ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሩ ፡ ውል ፡ በጣም ፡ ጠቃሚ ፡ ነው ። በሕጉ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ ድንጋጌዎች ፡ አነስተኛ ፡ ናቸው ። ከአሉትም ፡ ድንጋጌዎች ፡ ብዙዎቹ ፡ በተለያዩ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ድንጋጌዎች ፡ ሊሻሩ ፡ ይችላሉ ። ይህም ፡ የሚሆነው ፡ እያንዳንዱ ፡ አባል ፡ በጣም ፡ አስፈላጊና ፡ የራሱን ፡ ጥቅም ፡ ለመከላከል ፡ ይችላል ፡ ተብሎ ፡ ስለሚታመንበት ፡ ነው ። ማኅበሩ ፡ ዕዳውን ፡ አልከፍልም ፡ ቢል ፡ በባለገንዘቦች ፡ ሊከሰት ፡ የሚችሉ ፡ አንድ ፡ ወይም ፡ ከዚያ ፡ በላይ ፡ የሆኑ ፡ የማኅበሩ ፡ ማኅበርተኞች ፡ ስለአሉ ፡ በማኅበሩ ፡ ላይ ፡ ገንዘብ ፡ ያላቸው ፡ ሰዎች ፡ ጥብቅ ፡ የሆነ ፡ ዋስትና ፡ (መከላከያ) ፡ አይፈልጉም ። በሌላ ፡ አቅጣጫ ፡ ደግሞ ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበርን ፡ የሚመሩ ፡ ብዙ ፡ ደንቦች ፡ በሕጉ ፡ ተሰጥተዋል ። ከነዚህም ፡ በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ሊለወጡ ፡ ወይም ፡ ሊሻሻሉ ፡ የሚችሉት ፡ ጥቂቶች ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። ብዙ ፡ ማኅበርተኞች ፡ ባሉበት ፡ ማኅበር ፡ ውስጥ ፡ እያንዳን

24. የግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፵፫ ፡ ፪፻፶ ፡ ፪፻፷ ፡ ፪፻፹፯ ፡ ተመልከት ።
 25. የግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፵፫ ፡ (፫) ፡ ፲፻፶፩ ።
 26. የግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፲ ፡ (፪) ፡ ፳፻፳፫ ፡ ፳፻፵፪ ፡ (፫) ።

ዱ : ማኅበርተኛ : ሲቆጣጠር : አይችልም = የአባሎቹ : በሙሉ : አላፈነት : የተወሰነ : በመሆኑ : ባለገንዘቦችን : የሚከላከሉ : ብዙ : ድንጋጌዎች : ያስፈልጋሉ = በመጨረሻም : ባለአክሲዮን : ማኅበሮች : ከፍተኛ : የሆነ : ዋና : ገንዘብ : ሊኖራቸው : ስለሚችሉ : በሰዎች : ማኅበር : ላይ : ከሚኖራቸው : ውጤት : በላይ : በኤኮኖሚው : ላይ : ሊኖራቸው : ይችላል ፤ ለሕጉም : ማኅበሩ : በትክክል : እንዲሠራ : ማድረግ : በይበልጥ : ጠቃሚው : ነው ።

፫. በሕግ : የሰው : መብት : ስለመሰጠት ።

ትርጓሜ : ሰዎች : መብቶችና : ግዴታዎች : አጋቸው ። የመብትና : ግዴታዎች : ፅዕኖች : ከሆኑት : ንብረቶች : ጋር : ሊነፃፀሩ : ይችላሉ ። ለምሳሌ : አንድ : ወንበር : የአንድ : ሰው : ሀብት : ሊሆን : ወይም : ሊሸጥ : ይችላል ። እሱ : እራሱ : የሌላ : ነገር : ባለሀብት : ሊሆን : አይችልም ። ባለሀብትነት : የሰዎች : ብቻ : የሆነ : መብት : ነው ። በሰዎች : ብቻ : ሊገባ : የሚቻለውን : የውል : ግዴታ : ሊገባ : አይችልም ።

የፍትሕ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፩ : “ሰው : ከተወለደበት : ቀን : አንስቶ : እስከሞተበት : ቀን : ድረስ : የሕግ : መብት : አለው” ; ይላል ። ሕጉ : በብዙ : ሁኔታዎች : የሕግ : ሰውነትን : ለፅዕኑ : ወይም : ለስብሰባ (ግሩፕ) : ይሰጣል ። ስለዚህም : የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፲(፪) : “ከአሸሙር : ማኅበር : በቀር : ማንኛውም : የንግድ : ማኅበር : በሕግ : የሰው : መብት : እንዳለው : ሆኖ : ይቆጠራል ።” ይላል ። ይህም : ማኅበሩ : መብቶችና : ግዴታዎች : እንዲኖሩት : የማድረጊያ : መንገድ : ነው ።²⁷

የንግድ : ማኅበር : ብዙውን : ጊዜ : የሰዎችና : የንብረት : ስብሰባ : ነው ። ማኅበር : እንደሰው : ያልተቆጠረ : እንደሆነ : ሰዎቹ : በአንድነት : የንብረቱ : ባለቤቶች : ይሆናሉ : ማለት : ነው ። የማኅበሩ : ሥራ : በሚካሄድበት : ጊዜ : የሚገባው : ግዴታ : በአንድ : ወይም : ከዚያ : በላይ : በሆኑ : ማኅበርተኞች : ስም : ይገባል ። እነዚህም : ማኅበርተኞች : ለእንደዚህ : ዓይነት : ግዴታዎች : ተጠሪዎች : ይሆናሉ ። ማኅበሩ : በሕግ : የሰው : መብት : አለው : ተብሎ : በሕጉ : ከተሰጠ : ማኅበሩ : ባለሀብት : መሆን : ይችላል ፤ በማኅበሩም : ስም : ግዴታዎች : መግባት : ይቻላል ። በሕጉ : ፊት : ከማኅበርተኞቹ : ተለይቶ : ልክ : እንደ : ሰው : ይታያል ። ለምሳሌ : ያህል : ሀ ፤ ለ ፤ ሐ ፤ ሰዎች : ናቸው : እንበል ። ‘ሀ’ ፤ ‘ለ’ ፤ ና ‘ሐ’ : ምንም : ለማያገባቸው : (መብት : ለሌላቸው) : መሬት : ባለሀብት : ነው : እንበል ። ሁኔታው : ተቀይሮ : ‘ሀ’ በሕግ : የሰው : መብት : የተሰጠው : የንግድ : ማኅበር : ቢሆንና : ‘ለ’ ና : ‘ሐ’ : ማኅበርተኞች : ቢሆኑ : ውጤቱ : አንድ : ነው ። ይኸውም : ‘ሀ’ : በሕግ : የሰው : መብት : ስለአለው : የመሬቱ : ባለሀብት : ነው ። ‘ለ’ ና : ‘ሐ’ : አይደሉም ። ‘ለ’ ና ‘ሐ’ : የ‘ሀ’ : ወኪሎች : ሆነው : መሬቱን : የሚመለከቱ : ጉዳዮችን : ሊወስኑ : ይችላሉ ። ይሆናል ። ቢወስኑም : ስለመሬቱ : የሚያደርጉትን : ማንኛውንም : ነገር : የሚያደርጉት : በ‘ሀ’ : ስም : ነው ። በአባልነታቸው : ‘ለ’ ና : ‘ሐ’ : መሬቱን : በሚመለከት : ውሳኔ : ላይ : ሊካፈሉ : ይችላሉ ። እንደዚህም : ከሆነ : የእነሱ : መብት : በማኅበሩ : የመካፈል : እንጂ : የመሬቱ : ባለሀብት : የመሆን : አይደለም ። የሚከፈል : ቀረጥ : ቢኖር : ማኅበሩ : ይከፍላል ። ተመሳሳይ : የሆነ : ማብራሪያ : በውሎችና : በግ

27. ስለ : በሕግ : የሰው : መብት : መስጠት : ብዙ : ከካርቶች : ከብዙ : ጊዜ : ጀምሮ : ተደርገዋል ። ስለ : ተለያዩ : አባባሎች : መገለጫ : የአር : ፓውንድን ፤ ጄሪስ : ፕራደንስ : (ሴይንት : ፖል ፤ ሚን ፤ ዌስት ፤ ፲፱፻፶፬) : ሸልዮም ፤ ፪ : ገጽ : ፳፩—፳፮ ። ተመልከት ።

ፍት ፡ ላይ ፡ በሚመሠረቱ ፡ አላፈነቶች ፤ በጠቅላላውም ፡ ክስ ፡ ሊቀርብባቸው ፡ በሚቻልባቸው ፡ ጉዳዮች ፡ ላይ ፡ ሊጸና ፡ ይችላል ።

ይህን ፡ መምሪያ ፡ የአዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በደልቡርጎና ፡ በአገር ፡ ውስጥ ፡ ገቢ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ መሐል ፡ በነበረው ፡ ክስ ፡ ተጠቅሞበታል ።²⁸ አመልካቾች ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበሩና ፡ የማኅበሩ ፡ ሦስት ፡ አባሎች ፡ ነበሩ ። የአገር ፡ ውስጥ ፡ ገቢ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ የማኅበሩን ፡ የገቢ ፡ ቀረጥ ፡ በሚገምትበት ፡ (በሚያሰብበት) ፡ ጊዜ ፡ ሦስቱን ፡ አባሎች ፡ የግል ፡ ባንክ ፡ ሂሳባቸውን ፡ የሚያሳይ ፡ መግለጫ ፡ እንዲያቀርቡ ፡ ጠየቃቸው ። ፍርድ ፡ ቤቱም ፡ የአገር ፡ ውስጥ ፡ ገቢ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ የሚገምተው ፡ የማኅበሩን ፡ ቀረጥ ፡ ብቻ ፡ ስለሆነ ፡ የአገር ፡ ውስጥ ፡ ገቢ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፡ እንደዚህ ፡ ዐይነት ፡ ትእዛዝ ፡ ሊሰጥ ፡ አይችልም ፡ ብሎ ፡ ወሰነ ። “ማኅበሩ ፡ ከአባሎቹ ፡ ወይም ፡ ከባለአክሲዮኖቹ ፡ በግልጽ ፡ የተለየ ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ንሰው ፡ የሚለው ፡ ይጸናል ።”²⁹

በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የሚባለው ፡ ዘይቤ ፡ ከንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ ሌላ ፡ በብዙ ፡ ቦታዎች ፡ ይጠቅማል ። ለምሳሌም ፡ በመንግሥቱና ፡ በክፍሎቹ ፤ በኢትዮጵያ ፡ ኦርቶዶክሳዊት ፡ ቤተክርስቲያንና ፡ በማኅበሮች ፡ ላይ ፡ ይጸናል ።³⁰

በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ የመሰጠት ፡ ጠባዮች ። የሚከተሉት ፡ ጽሑፎች ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮችን ፡ የሚመለከቱ ፡ በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ የመሰጠት ፡ ጠባዮችን ፡ ይተነትናሉ ። የንግድ ፡ ማኅበሮችን ፡ የሚመለከት ፡ ማንኛውም ፡ ጉዳይ ፡ የእሽሙር ፡ ማኅበሮችን ፡ አይመለከትም ፡ ምክንያቱም ፡ በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ ስለሌላቸው ፡ ነው ።

ችሎታ ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ ሊኖረውና ፡ ሊሠራበት ፡ ይችላል ፡ ተብሎ ፡ በሕግ ፡ የሚሠጠው ፡ መብት ፡ የሰውየው ፡ ችሎታ ፡ ነው ፡ ይባላል ። (“መብት” በዚህ ፡ አግባብ ፡ መሠረት ፡ ተቃራኒው ፡ የሆነውን ፡ ግዴታንም ፡ ይጨምራል) ። ሕጉ ፡ መብቶችን ፡ ሲከለክለው ፡ ወይም ፡ በመብቶቹ ፡ ራሱ ፡ እንዳይጠቀምባቸው ፡ ሲያደርግ ፡ ችሎታ ፡ የለውም ፡ ይባላል ።

በመብቶች ፡ መኖርና ፡ በመብቶች ፡ መጠቀም ፡ መሐከል ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፡ መታወቅ ፡ አለበት ። በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ ስለአለው ፡ ነገር ፡ በምንናገርበት ፡ ጊዜ ፡ የምንመለከተው ፡ ስለመብቶች ፡ መኖር ፡ ብቻ ፡ ነው ። በተፈጥሮው ፡ ከሚኖረው ፡ አቋም ፡ የተነሣ ፡ በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ ያለው ፡ ድርጅት ፡ መብቶቹን ፡ ጎራሱ ፡ ሊጠቀምባቸው ፡ አይችልም ፤ ሊሠራባቸው ፡ የሚችለው ፡ በእንደራሴዎቹ ፡ አማካኝነት ፡ ነው ።

28. የአዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ [፱፻፶፫ ፡ ዓ ፡ ም ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ክስ ፡ ፩፻፷፯/፶፫ ፡ (ያልታተመ) ፡ ክስ ፡ የተነሣው ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ከመዋሉ ፡ በፊት ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ምክንያቶች ፡ በሕግ ፡ መሠረት ፡ በተቋቋሙ ፡ ድርጅቶችም ፡ ላይ ፡ ይጸናል ።

29. በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ የመሰጠት ፡ በሕግ ፡ የተፈጠረ ፡ ነገር ፡ ስለሆነ ፡ በአንዳንድ ፡ ሁኔታዎች ፡ በተለይም ፡ ተንኩልን ፡ ወይም ፡ ሌሎች ፡ ሕጋዊ ፡ ያልሆኑ ፡ ሥራዎችን ፡ ለመሥሪያ ፡ በሚጠቀሙበት ፡ ጊዜ ፡ ሕጉ ፡ ሊረሳው ፡ ወይም ፡ ሊጠሰው ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡ ግስታወስ ፡ ይገባል ።

30. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፶፬—፬፻፶፫ ፡ ፬፻፶፮—፬፻፶፭ ። እንዳንድ ፡ ጊዜ ፡ የተለያዩ ፡ ስሞችን ፡ ይጠቀማል ። ለምሳሌም ፡ “Body corporate” “Juridical person” “artificial person” or “Corporation” በጠቅላላው ፡ እነዚህን ፡ ቃላት ፡ በሚጠቀምበት ፡ ጊዜ ፡ አጠቃቀሙ ፡ የሚመለከተው ፡ ቡድን ፡ (ሰብሳቢ) ፡ በሕግ ፤ መብቶችና ፡ ግዴታዎች ፡ እንዳሉት ፡ ሰው ፡ ይቆጠራል ።

ችሎታ : ማጣት : ግዳጅ : የሚሆነው : ከሚከተሉት : ሁለት : ምክንያቶች : ለአንዱ : ነው ። እንደ : አካለ : መጠን : ያላደረሱ : ልጆች ፣ እንደ : አእምሮአቸው : የገደለ : ሰዎችና ፣ እንደ : ድውዮች : ያሉትን : ከራሳቸው : ስህተት : ለመከላከልና : ማህበራዊ : ኑሮን : በአካባቢው : ከሚጠረጠሩ : ወይም : ከማይታወቁ : ወንጀለኞች ፣ በሕግ : ከተከለከሉና : ከውጭ : አገር : ዜጋዎች : ለመከላከል : ነው ።³¹

በፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፻፲፪ : መሠረት : ማንኛውም : ሰው : ሁሉ ፣ “ችሎታ : የሌለው : መሆኑ : በሕግ : ተወስኖ : ካልተገለጸ : በቀር : ማንኛውንም : ዓይነት : የማሳበራዊ : ኑሮን : ተግባር : ለመፈጸም : ችሎታ : አለው ።” ቁጥር : ፻፲፯ ትም : በሕግ : የሰው : መብት : የተሰጠው : ድርጅት : ችሎታ : የሚመራው : በዚህ ድርጅት : ላይ ፣ ሊጸኑ : በሚችሉ : ልዩ : ድንጋጌዎች : ነው : በማለት : ያክልበታል ።

የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፳፪ : የንግድ : ማህበርን : በሕግ : ተለይተው : የተከለከሉ : ነገሮች : ወይም : የንግድ : መወዳደር : እንዳይደረጉ : የተደረጉ : የሰምምነት : ውሎች : እንደተጠበቁ : ሆነው : ስለንግድ : በወጡ : ሕጋዊ : ድንጋጌዎች : ያሉበትን : ግዴታዎች : እየፈጸመ : “ማናቸውንም : የንግድ : ሥራ : ለመሥራት” : ያስችላል።³² ነገር ግን ፣ ስለ : ንግድ : ማህበሮች : በጠቅላላ : ሥራዎች : ላይ : የመሰማራት : ችሎታ (ንግድ : በንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፭ : ከተዘረዘሩት : ሥራዎች : አንዱ : ብቻ : እንደመሆኑ : መጠን) ፣ ስለ : ውል : መፈጸምና ፣ ስለ : ሌላም : የማህበራዊ : ኑሮ : ተግባሮችን ፣ የመሥራት : ችሎታ : የሚናገር : ሕግ : የለም ።

በእንደዚህ : ዓይነቱ : ሁኔታ : በሰዎች : ላይ : የሚሠራው : (የሚጸናው) : አጠቃላይ : ደንብ : በንግድ : ማህበሮችም : ላይ : እንዲሠራ : መደረግ : አለበት ። የንግድ : ማህበር : በሕግ : እስከአልተከለከለ : ድረስ : ማናቸውንም : ከተፈጥሮ : ጋር : የማይቃረኑ : የማህበራዊ : ኑሮ : ተግባሮችን ፣ የመሥራት : ችሎታ : ሲኖረው : ይገባል ። ተሰሚ : (ምክንያታዊ) : ደንብ : ነው : ምክንያቱም : የችሎታ : መኖር : ከዚህ : ተቃራኒ : በሆነው : በልዩ : ሕጎች : ወይም : ማህበሩን : በመመሥረቻ : ጽሑፍ : ላይ : በተጻፈው : መሠረት : እንዲወሰን : ከተደረገ : አጠራጣሪ : ሁኔታዎችን : በመፍጠር : የንግድ : ሥራ : ወደ : ጎሳ : እንዲቀር : ያደርጋል ። ልዩ : የሆኑ : የችሎታዎች : አለመኖር : እንዲኖሩ : ከተፈለገ : ለሰዎች : እንደሚደረገው : በሕጉ : ሊፈጠሩ : ይችላሉ ። “ማህበሩ : ከዐይነቱ : ጋር : የሚስማሙትን : የማህበራዊ : ኑሮ : ተግባሮችን ፣ ሁሉ : መፈጸም : ይችላል ።”³³

31. በጠቅላላው ፣ የፍትህ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፻፲፪—፻፲፯ ፣ ተመልክት ።
 32. በእንግሊዝኛው ፣ ቁጥር ፣ ፳፪ ፣ የሚገኘው ፣ “በሕግ ፣ ተለይተው ፣ የተከለከሉ ፣ ነገሮች ፣ ወይም ፣ የንግድ ፣ መወዳደር ፣ እንዳይደረግ ፣ የተደረጉ ፣ የሰምምነት ፣ ውሎች ፣” የሚለው ፣ ሐረግ ፣ ትክክለኛ ፣ አይደለም ። የፈረንሳይኛውና ፣ የአማርኛው ፣ በሕግ ፣ ስለሚከለከሉና ፣ የንግድ ፣ ውድድርን ፣ ስለሚከለከሉ ፣ ሕጋዊ ፣ የሆኑ ፣ ሰምምነቶች ፣ ይናገራሉ ። እንደዚህ ፣ ዓይነት ፣ ጠባይ ፣ ያላቸው ፣ ተገቢ ፣ ያልሆኑ ፣ የንግድ ፣ ውድድሮች ፣ በንግድ ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፱—፻፶፰ ፣ ፻፲፱ና ፣ በፍትህ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፪፻፳፻፱—፪፻፳፻፳፭ ፣ ይመራሉ ።
 33. የፍትህ ፣ ብሔር ፣ ሕግ ፣ ቁጥር ፣ ፳፲፱ ፣ (፩) ፣ ይህም ፣ በፈረንሳይ ፣ አገር ፣ ለንግድ ፣ ማህበሮች ፣ አጠቃላይ ፣ ደንብ ፣ ነው ። ፳ ፣ ሪፐርት ፣ ትራይት ፣ ሌሎችታይሪ ፣ ደ ፣ ድርጅት ፣ ኮሚሽን ፣ (፩ኛ ፣ እትም ፣ በአር ፣ ርብሎት ፣ ፓሪስ ፣ ሌጂዲጂ ፣ ፲፱፻፷፫—፲፱፻፷፮) ፣ ፳ኛ ፣ ሸልዩም ፣ ቁጥር ፣ ፳፻፱ ፣ ስለተወሰነ ፣ ደንብና ፣ ስለሚፈጥሩቸው ፣ ችግሮች ፣ የ ፣ ፯ ፣ ኢስካራን ፣ “ላም ፣ ኮምፓሪዥን ፣ ቤትዊን ፣ ዘ ፣ ካምፓሪዥን ፣ ለክት ፣ ፲፱፻፵፰ ፣ ኢንድ ፣ ዘ ፣ ፍሬንች ፣ ሎው ፣ ለፍ ፣ ካምፓሪዥን ፣ ካምብሪጅ ፣ ሎው ፣ ፯ርፍል ። ፲፩ኛ ፣ ሸልዩም ፣ (፲፱፻፲፫) ፣ ገጽ ፣ ፳፱ ፣ ትልቋ ፣ ብሪትን ፣ በርድ ፣ ለፍ ፣ ትራይት ፣ ሪፖርት ፣ ለፍ ፣ ዘ ፣ ካምፓሪዥን ፣ ሎው ፣ ኮሚቴ ፣ (Commd 1749) ፣ (ሎንዶን ፣ ኤች ፣ ኤም ፣ ኤስ ፣ ለ ፣ (Hmsco) ፣ ፲፱፻፳፪) ፣ ገጽ ፣ ፲—፲፫ ፣ ተመልክት ፣ የጋናን ፣ ኮሚሽን ፣ ለፍ ፣ ኤንኳየሪ ፣ ኢንቱ ፣ ዘ ፣ ወርኪንግ ፣ አድሚናስትራቲን ፣ ለፍ ፣ ዘ ፣ ፕሪዥንት ፣ ካምፓሪዥን ፣ ሎው ፣ ለፍ ፣ ጋና ፣ ፋይናል ፣ ሪፖርት ፣ (አክራ ፣ የመንግሥት ፣ ማኮሚያ ፣ ፲፱፻፳፩) ፣ ገጽ ፣ ፵፮ ፣ ፵፮ ፣ ፵፮ ።

ይህ : አጠቃላይ : ደንብ : ነው : ከተባለ : የማጎበሩ : የተፈጥሮ : ሁኔታ : ከሚያገደው : ወይም : በሕግ : ከሚከለክለው : ሁኔታ : ካልሆነ : በቀር : የንግድ : ማጎበር : ውሎችን : ለመፈጸም ፤ ለመክሰስ : ወይም : ለመክሰስ ፤ ስጦታዎችን : ለመቀበልና : ማናቸውንም : የማጎበራዊ : ኑሮ : ተግባሮችን : ለማከናወን : ችሎታ : አለው : ማለት : ነው ።

የንግድ : ማጎበር : እንደሚገኘውም : በሕግ : የሰው : መብት : የተሰጠው : ድርጅት : ሰው : ሰብአዊ : ፍጡር : በመሆኑ : ሊያደርጋቸው : የሚችላቸውን : ነገሮች : ሊያደርግ : አይችልም ። በሌላ : በኩል : ደግሞ : እንደ : አካለ : መጠን : አለመድረስ ፤ የአእምሮ : ጉድለትና ፤ ድውይነት : በመሳሰሉ : ሰዎችን : የማይችሉ : በሚያደርጋቸው : በሰዎች : ጠባዮች : አይመራም ።

መብቶችና : ግዴታዎች : ብዙዎቹ : ጠባዮች : በሕግ : የሰው : መብት : የተሰጠው : ድርጅት : ከአለው : መብቶች : ጋር : በቀጥታ : የተያያዙ : ናቸው ። እነዚህም ፤ በተለይ : የንግድ : ማጎበሮችን : በሚመለከት : ጉዳይ : ላይ : የሚከተሉትን : ይጨምራሉ ።³⁴

ሀ/ ማጎበሩ : መክሰስ : ወይም : መክሰስ : ይችላል ።

ለ/ አባሎች : የግል : ዕዳቸውን : እንዲከፍሉ : የሚሰጡ ፍርዶች : የማጎበሩን ንብረት : አይመለከቱም ። ምንም : እንኳን : ንብረቱ : በማጎበርተኛው : ለማጎበሩ : በመዋጮ : መልክ : ቢገባም : ማጎበርተኛ : በሆነ : ሰው : ላይ : ፍርድ : የሚያገኝ : ባለገንዘብ : ፍርድን : በማጎበሩ : ንብረት : ላይ : ሊያስፈጽመው : አይችልም ። ማጎበርተኛው : በእንደዚህ : ዓይነቱ : ንብረት : ላይ : የግልም : ሆነ : ያልተከፋፈለ : የባለቤትነት : መብት : የለውም ። ነገር : ግን : የግል : ባለገንዘብ : የሆነ : ሰው : ማጎበርተኛው : በማጎበርተኛነቱ : በሚያገኘው : ጥቅም : ላይ : ክስን : ሊመሠርት : ይችላል ። ባለገንዘብ : የሆነ : ሰው : በማጎበሩ : ላይ : ፍርድ : ቢያገኝ : የማጎበሩ : ንብረት : በሆነ : ነገር : ላይ : ፍርድን : ሊያስፈጽም : ይችላል ። ከእያንዳንዱ : ማጎበርተኛ : ንብረት : ላይ : ሊጠይቅ : የሚችለው : ማጎበርተኛው : ለማጎበሩ : ዕዳዎች : ያለበት : አላራነት : ያልተወሰነ : እንደሆነ : ብቻ : ነው ። ባለገንዘብም : ፍርድን : ከማጎበሩ : ንብረት : ላይ : ብቻ : እንዲያስፈጽም : ሊገደድ : ይችላል ።

ሐ) ማጎበሩ : በሦስተኛ : ወገኖች : ላይ : ባለው : ዕዳና : ሦስተኛ : ወገኖች : በእያንዳንዱ : ማጎበርተኛ : ላይ : ባላቸው : ዕዳ : (ወይም : በተዘዋዋሪው : መንገድ) : መሐከል : ማቻቻል : አይደረግም ።

መ) ማጎበርተኛ : በሚሞትበት : ጊዜ : ወራሾቹ : የማጎበሩ : በሆነው : ንብረት : ላይ : የባለቤትነት : መብትን : ሊወርሱ : አይችሉም ። የወራሾቹ : መብቶች : ሟቹ : በማጎበርተኛነቱ : ያገኘው : በነበረው : ጥቅም : ላይ : ብቻ : ነው ። በማጎበሩ : ዓይነት : ወይም : በመመሥረቻው : ጽሑፍ : በተደነገጉት : ደንቦች : መሠረት : የማጎበርተኛነት : ጥቅሙን : ወይም : ዋጋውን : ለመውረስ : ይችላሉ ። በማጎበርተኛው : መሞት : ምክንያት : ማጎበሩ : ቢረረስ : እንኳ : ወራሾቹ : ንብረቱን : ሊወርሱ : አይችሉም ። ማጎበሩ : የፈረሰው : ሟቹ : በሕይወት : በነበረበት : ጊዜ : እንደሆነ : ተቆጥሮ : የሚቼን : ድርሻ : ዋጋ : ይከፈላቸዋል ። የዚህም : መደቦኛ : ውጤት : በሕጉ : ወይም : በማጎበሩ : መመሥረቻ : ጽሑፍ : ከተሰጠ : ማጎበርተኞቹ : ቢሞቱ : እንኳ : ማጎበሩ : “በሕይወት :” ሊኖር : ይችላል ።

34. በማስታወሻ : ፱፫ : የተጠቀሰውን : ፯ : ረገርትን : ቁጥር : ፳፻፳፱ን : ተመልከት ።

ሠ) የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ሊከሰር ፡ ወይም ፡ የመጠበቂያ ፡ ስምምነት ፡ እንዲኖረው ፡ ማድረግ ፡ ይችላል ።³⁵

ረ) የንግድ ፡ ማኅበር ፡ በንብረቱ ፤ በገቢውና ፡ ቀረጥ ፡ በሚከፈልባቸው ፡ ሥራዎቹ ፡ በሙሉ ፡ ቀረጥ ፡ የመክፈል ፡ ግዴታ ፡ አለበት ።

ሰለ ፡ እንደራሴነትና ፡ የማኅበራዊ ፡ ኑሮ ፡ ግዴታዎች ፡ በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ የተሰጠው ፡ ድርጅት ፡ ሥራዎችን ፡ እራሱ ፡ ለማከናወን ፡ ስለማይችል ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፮ ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡ “ማኅበር ፡ ሰለ ፡ እንደራሴነት ፡ በተወሰነው ፡ ደንብ ፡ መሠረት ፡ እንደራሴ ፡ ያደረጋቸው ፡ ሰዎች ፡ ስለማኅበሩ ፡ ሆነው ፡ ለሠሩት ፡ ሥራ ፡ ባለመብትና ፡ ባለዕዳ ፡ ይሆናል ።” የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፩ ፡ አጠቃላይ ፡ የኢትዮጵያ ፡ እንደራሴነት ፡ ደንቦችን ፡ ይዞአል ። የንግድ ፡ ማኅበሮችን ፡ የሚመለከቱ ፡ ልዩ ፡ ደንቦች ፤ ስለአየአንዳንድ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ በሚተነትነው ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ክፍል ፡ ተሰጥተዋል ። እነዚህ ፡ ደንቦች ፡ በይበልጥ ፡ ሥራ ፡ አስኪያጆችን ፡ የሚመለከቱ ፡ ናቸው ። እያንዳንዱ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ አጠቃላይ ፡ የሆነ ፡ ማኅበሩን ፡ የመወከል ፡ ሥልጣን ፡ ያሉዋቸው ፡ አንድ ፡ ወይም ፡ ከአንድ ፡ የበለጠ ፡ ሥራ ፡ አስኪያጆች ፡ አሉት ። በአክሲዮን ፡ ማኅበሮች ፡ የአስተዳደሩ ፡ ሥራ ፡ በአስተዳደር ፡ ምክር ፡ ቤቱና ፡ በዋናው ፡ ሥራ ፡ አስኪያጅ ፡ የተከፋፈለ ፡ ነው ። የንግድ ፡ ማኅበሮችን ፡ በሚመለከቱ ፡ ደንጋጌዎች ፡ በግልጽ ፡ ወይም ፡ በሥውር ፡ ካልተለወጡ ፡ በተቀር ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፰—፳፪ ፡ ስለንግድ ፡ ቤት ፡ ሠራተኞች ፤ ስለነጋዴዎች ፡ ሥራ ፡ አስኪያጆች ፤ ስለንግድ ፡ ተላላኪዎችና ፡ እንደራሴዎች ፤ ሰለ ፡ ንግድ ፡ ወኪሎች ፤ ስለደላሎችና ፡ ስለኮሚሲዮኖች ፡ የተዘረዘሩት ፡ ልዩ ፡ ደንቦች ፡ በንግድ ፡ ማኅበሮችም ፡ ላይ ፡ ይጻፍሉ ።³⁶

በጠቅላላው ፡ በእንደራሴነት ፡ ደንቦች ፡ መሠረት ፡ እንደራሴው ፡ ከወኪልነት ፡ ሥልጣን ፡ ሳያልፍ ፡ በንግድ ፡ ማኅበሩ ፡ ስም ፡ ለሚፈጽማቸው ፡ ውሎች ፡ ወይም ፡ ሌላ ፡ ተግባሮች ፡ ማኅበሩ ፡ ተጠያቂ ፡ ይሆናል ።³⁷ በአንዳንድ ፡ ሌሎች ፡ ሁኔታዎችም ፡ ተጠያቂ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። ለምሳሌ ፡ የተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ሥራ ፡ አስኪያጅ ፡ ማኅበሩን ፡ የሚጠቅም ፡ ሥራ ፡ በራሱ ፡ ስም ፡ ቢሠራ ፡ ለተሠራው ፡ ሥራ ፡ ማኅበሩ ፡ ተጠያቂ ፡ ይሆናል ።³⁸

ከማኅበሩ ፡ እንደራሴዎች ፡ ወይም ፡ ሠራተኞች ፡ አንዱ ፡ ሥራውን ፡ በሚሠራበት ፡ ጊዜ ፡ አላፊነት ፡ የሚያስከትል ፡ ጥፋት ፡ የሠራ ፡ እንደሆነ ፡ ማኅበሩ ፡ ከውል ፡ ውጭ ፡ በሚደርሱ ፡ አላፊነቶች ፡ ይመራል ። በእንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ሁኔታ ፡ ማኅበሩና ፡ እንደራሴው ፡ ወይም ፡ ሠራተኛው ፡ ያልተከፋፈለና ፡ በአንድነት ፡ የሚወሰዱት ፡ አላፊነት ፡ ይኖርባቸዋል ።³⁹ ጥፋት ፡ ሠራው ፡ በማኅበሩ ፡ ቁጥጥር ፡ ሥር ፡ ያልሆነ ፡ እን

35. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፮ ፡ (፩) ፡ ነገር ፡ ገን ፡ ከላይ ፡ በቁጥር ፡ ፳፫ ፡ የተሰጠውን ፡ ግስታወሻና ፡ አብሮት ፡ ያለውን ፡ ጽሑፍ ፡ ተመልከት ።
36. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫ ።
37. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፮ ፡ (፩) ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፱-፲፱፻፲፱ ፡ (፩) ፡ የደብዳቤው ፡ ቸርችን ፡ “ሰለ ፡ ኢትዮጵያ ፡ እንደራሴነት ፡ ሕግ ፡ ማኅበራዊ ፡” የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሐፍ ፡ ፫፻ ፡ ፲፱፻፲፱ ፡ (፲፱፻፲፱) ፡ ፲፱፻ ፡ የ፲፱፻፲፱ ፡ ተመልከት ።
38. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፮ ፡ (፪) ።
39. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፮ ፡ (፪) ፡ “ያልተከፋፈለ ፡ አላፊነት” ፡ ይላል ። የደረጃዎቻቸውና ፡ የአማርኛው ፡ “ያልተከፋፈለና ፡ አንድ ፡ ላይ ፡ ሆነው ፡ የክርስ ፡ በርስ ፡ አላፊነት” ፡ በማለት ፡ በይበልጥ ፡ ትክክለኛ ፡ የሆነ ፡ ትርጉም ፡ ይሰጠዋል ። ልዩነቱና ፡ ጥቅሙ ፡ በግስታወሻ ፡ ፳፭ ፡ በተጠቀሰው ፡ ደብዳቤው ፡ ቸርች ፡ ገጽ ፡ ፪፻፲፫ ፡ ተገልጿል ።

ደሆነ፡ ወይም፡ እራሱን፡ የቻለ፡ ነው፡ ተብሎ፡ የሚገመት፡ ከሆነ፡ ማኅበሩ፡ አላፈ፡ አይሆንም ። አላፈነት፡ የሚያስከትለው፡ ጥፋት፡ የተሠራው፡ ሥራ፡ በሚሠራበት፡ በታ፡ ወይም፡ ጊዜ፡ ነው፡ ተብሎ፡ ሊታመን፡ (ሊገመት)፡ የሚቻለው፡ እንደራሴው፡ ወይም፡ ሠራተኛው፡ እንደደንቡ፡ በሚሠራበት፡ በታና፡ ጊዜ፡ የተሠራ፡ እንደሆነ፡ ነው ። ይህ፡ ግምት፡ ወይም፡ እምነት፡ ተቃራኒ፡ የሆነ፡ ማስረጃ፡ በቀረበ፡ ጊዜ፡ ሊሻሻል፡ የሚችል፡ ነው ።⁴⁰

የወንጀል፡ አላፈነት፡ በሕግ፡ የሰው፡ መብት፡ የተሰጠው፡ ድርጅትን፡ በወንጀል፡ አላፈ፡ የሚያደርገው፡ ግልጽ፡ የሆነ፡ ድንጋጌ፡ ባለመኖሩ፡ በሕግ፡ የሰው፡ መብት፡ የተሰጠው፡ ድርጅት፡ በወንጀል፡ አላፈ፡ መሆኑ፡ ወይም፡ አስመሆኑ፡ በግልጽ፡ የታወቀ፡ አይደለም ።⁴¹ የአላፈነት፡ ጥርጣሬ፡ ቢያንስ፡ ከአራት፡ ምንጮች፡ ሊመጣ፡ ይችላል ። **፩)** አእምሮ፡ እግርና፡ እጅ፡ በሌላው፡ በሕግ፡ የሰው፡ መብት፡ የተሰጠው፡ ድርጅት፡ አንድን፡ ድርጊት፡ በሚፈጽምበት፡ ጊዜ፡ አንድ፡ ሰው፡ ወንጀል፡ ሰርቶአል፡ ለማለት፡ የሚያበቁትን፡ ዐውቆ፡ ወይም፡ በቸልተኝነት፡ የማጥፋት፡ ችሎታዎች፡ ሊኖሩት፡ አይችልም ።⁴² **፪)** እንደራሴዎቹ፡ ወይም፡ ሠራተኞቹ፡ ለሚሠሩት፡ ጥፋት፡ በሕግ፡ የሰው፡ መብት፡ የተሰጠውን፡ ድርጅት፡ በፍትሐ፡ ብሔር፡ አላፈ፡ የሚያደርገውን፡ የፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፲፩፻፩፻፱፡ ዓይነት፡ ድንጋጌ፡ በወንጀልኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፡ ውስጥ፡ የለም ። **፫)** የወንጀልኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፹፱ ፤ በቁጥር፡ ፳፻፸፩-፳፻፹፰፡ የተጠቀሱት፡ የኢኮኖሚ፡ ወይም፡ የንግድ፡ ወንጀል፡ በአንድ፡ ማኅበር፡ ሥራ፡ አመራር፡ ላይ፡ ከተፈጸመ፡ ቅጣቱ፡ የሚወሰነው፡ ጥፋቱን፡ (ወንጀሉን)፡ በሠሩት፡ ሥራ፡ አስኪያጆች ፤ እንደራሴዎች፡ አባሎች፡ አስተዳዳሪዎች፡ ተቆጣጣሪዎች፡ ወይም፡ የሂሳብ፡ አጣሪዎች፡ ላይ፡ ነው፡ ይላል ።⁴³ **፬)** የሞት፡ ወይም ነፃነትን፡ የመገፈፍ፡ (የሚያሳጣ)፡ ዓይነት፡ ቅጣት፡ በሕግ፡ የሰው፡ መብት፡ በተሰጣቸው፡ ድርጅቶች፡ ላይ፡ ሊወሰን፡ አይችልም ። ነገር፡ ግን፡ የንግድ፡ ቅጣት፡ በሕግ፡ የሰው፡ መብት፡ በተሰጠው፡ ድርጅት፡ ላይ፡ ሊወሰን፡ ይቻላል ። አላፈነትን በሰዎች፡ ብቻ፡ መወሰን፡ በግልጽ፡ የሚታየውን ፤ የማኅበሩ፡ መሣሪያዎች፡ ወንጀል፡ ለመፈጸሚያ፡ የሚያገለግሉ፡ መሆናቸውን፡ ወይም፡ ወንጀል፡ በመሠራቱ፡ የሚያገኙትን፡ ጥቅም፡ መዘንጋት፡ ይሆናል ። ማኅበሩን፡ መቅጣት፡ ወንጀል፡ እንዳይሠራ፡ የማድረጊያ፡ ጥሩ፡ መንገድ፡ ሊሆን፡ ይችላል ።

ፍርድ፡ ቤት፡ ማንኛውንም፡ የማኅበራዊ፡ ኑሮን፡ ጸጥታ፡ የሚያደረግ፡ ወንጀልን፡ የፈጸመ፡ ወይም፡ እንዲፈጸም፡ ያደረገ፡ “መሥሪያ፡ ቤትን፡ ወይም፡ ድርጅትን”፡ የመዝጊያ፡ ወይም፡ ለተወሰነ፡ ጊዜ፡ እንዳይሠራ፡ የማድረጊያ፡ ትዕዛዝ፡ ለመስጠት፡ የሚችል፡ መሆኑን፡ የወንጀልኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፡ ይናገራል ።⁴⁴ ወንጀ

40. የፍትሐ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፲፩፻፩፻፱—፪፲፩፻፩፻፱ ፤ ፪፲፩፻፩፻፱ ።
 41. ፒ ፣ ግራቭን፡ ለኢትዮጵያ፡ ወንጀልኛ፡ ሕግ፡ መግቢያ፡ (አዲስ፡ አበባ፡ ቀዳማዊ፡ ኃይለ ሥላሴ፡ ዩኒቨርሲቲ ፤ የሕግ፡ ፋኩልቲ፡ ፲፱፻፶፮) ፤ ገጽ፡ ፶፰ ።
 42. የወንጀልኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻ ፤ ፶፰ ።
 43. ይህ፡ ደንብ፡ በመተላለፍ፡ ወንጀሎች፡ ላይ፡ ይጻፍል ። የወንጀልኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፳ ።
 44. የወንጀልኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፱፻፳ ፤ በቁጥር፡ ፪፱፻፳፡ ትዕዛዝ፡ ሲሰጥባቸው፡ የሚችሉ፡ ወንጀሎች፡ ወሰን፡ ግልጽ፡ አይደለም ። ነገር፡ ግን፡ እንደ፡ ቁጥር፡ ፪፻፹፱፡ ዓይነት፡ አንዳንድ፡ ድንጋጌዎች፡ በሥራ፡ ላይ፡ የሚውልበትን፡ መንገድ፡ በግልጽ፡ ይናገራሉ ። እንደ፡ ቁጥር፡ ፫፻፳፱፡ ያሉ፡ ሌሎች፡ ደግሞ፡ ቁጥር፡ ፪፱፻፺፡ ሳይጠቅስ፡ የመዝጋትን፡ ወይም፡ ላልተወሰነ፡ ጊዜ፡ የመቆረጥን፡ ቅጣት፡ ይሰጣሉ ።

ለኛው ፡ ክህንድ ፡ ዓመት ፡ በበለጠ ፡ ጽኑ ፡ እሥራት ፡ የተቀጣ ፡ እንደሆነ ፡ ማኅበሩ ፡ እንዲፈረስና ፡ ንብረቱም ፡ እንዲጣራ ፡ ሊደረግ ፡ ይቻላል ።⁴⁵ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጣቸው ፡ ድርጅቶች ፡ በተግባር ፡ ላይ ፡ ስለሚሰማሩና ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶችም ፡ ስለአሉዋቸው ፡ እነዚህ ፡ ውሳኔዎች ፡ አላፊነትን ፡ ይጥሉባቸዋል ። ነገር ፡ ግን ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጣቸው ፡ ድርጅቶች ፡ ስለአለባቸው ፡ አላፊነት ፡ ያለውን ፡ ችግር ፡ በሙሉ ፡ አያቃልሉም ። አንደኛ ፡ ነገር ፡ እነዚህ ፡ ውሳኔዎች ፡ የሚያስቡት ፡ ሰውም ፡ አላፈ ፡ የሚሆንባቸውን ፡ ወንጀሎችን ፡ ነው ። ቁጥር ፡ ፩፻፵፯ ፡ በአጥፊው ፡ (በወንጀለኛው) ፡ ከተወሰነበት ፡ ቅጣት ፡ ጋራ ፡ በተጨማሪ ፡ አብሮ ፡ የሚጸና ፡ መሆኑን ፡ በግልጽ ፡ ይናገራል ። ሁለተኛ ፡ ድርጅቱን ፡ የሚያዘጋ ፡ ትዕዛዝ ፡ የሚሰጠው ፡ የሕዝቡን ፡ ጸዋታ ፡ የሚያደፈርስ ፡ ወንጀል ፡ የተፈጸመ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። በመጨረሻም ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ በጊዜና ፡ በቦታ ፡ የተወሰነ ፡ ቢሆንም ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፵፯ ፡ የተሰጠው ፡ መፍትሔ ፡ ኃይለኛ ፡ (አደገኛ) ፡ ነው ። በብዙ ፡ ሁኔታዎች ፡ ገንዘብ ፡ በይበልጥ ፡ ጥሩ ፡ ቅጣት ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ።

ጉዳዩ ፡ በአጠቃላይ ፡ ምንም ፡ ቢሆን ፤ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጠው ፡ ድርጅት ፡ ወንጀል ፡ ፈጽሞአል ፡ የሚባለው ፡ ወንጀል ፡ መፈጸሙ ፡ በግልጽ ፡ የተሰጠ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ። ይህንንም ፡ የሚያደርግ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ድንጋጌ ፡ ብቻ ፡ ነው ።⁴⁶ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፮፻፸፯ ፡ የሰውን ፡ ክብር ፡ ወይም ፡ መልካም ፡ ዝና ፡ በማጥፋት ፡ ወንጀልን ፡ ቢፈጽም ፡ በገንዘብ ፡ እንዲቀጣ ፡ ያሳል ። የድርጅቱ ፡ መዘጋት ፡ ወይም ፡ መፍረስ ፡ በቁጥር ፡ ፩፻፵፯ ፡ መሠረት ፡ ሊታዘዝ ፡ ይቻላል ። ወንጀሉን ፡ የፈጸሙ ፡ ሹማምንት ፡ ወይም ፡ ሌሎች ፡ የተፈጥሮ ፡ ሰዎች ፡ በተጨማሪ ፡ ሊቀጡ ፡ ይችላሉ ።

ስም ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጠው ፡ ድርጅት ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ስም ፡ ይኖረዋል ። በሕግ ፡ የሚገደዱ ፡ ነገሮች ፡ ከሌሉ ፡ በስተቀር ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ስም ፡ በአባሎች ፡ ይመረጣል ። የተራ ፡ ሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ሊኖረው ፡ የሚገባ ፡ የተለየ ፡ ተፈላጊ ፡ ስም ፡ የለም ። የሌሎች ፡ የማናቸውም ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ ስም ፡ እንደ ፡ “የኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር” ፤ “የአክሲዮን ፡ ማኅበር” ፡ ወዘተ ፡ የመሳሰሉ ፡ የማኅበሩን ፡ ዓይነት ፡ የሚገልጹ ፡ ምልክቶች ፡ መኖር ፡ አለባቸው ። በተጨማሪም ፡ የሕብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ስም ፡ ቢያንስ ፡ የሁለት ፡ አባሎችን ፡ ስም ፡ መጨመር ፡ አለበት ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ ኃላፊነት ፡ ያለበት ፡ ማኅበር ፡ ስም ፡ ሊጨምር ፡ የሚችለው ፡ ኃላፊነታቸው ፡ ያልተወሰነ ፡ አባሎችን ፡ ስም ፡ ብቻ ፡ ነው ። የአክሲዮን ፡ ማኅበርና ፡ ኃላፊነቱ ፡ የተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ ስሞች ፡ እንደተፈለገው ፡ ሊመረጡ ፡ ይችላሉ ። ለምሳሌ ፡ ያህልም ፡ አንድ ፡ ወይም ፡ ከአንድ ፡ በላይ ፡ የሆኑ ፡ የማኅበርተኞችን ፡ ስም ፡ ጨምሮ ፡ አንድ ፡ ማንኛውንም ፡ በሕሊና ፡ የሚታሰብ ፡ ቃል ፤ የማኅበሩን ፡ ዓላማ ፡ የሚያስይ ፤ ወይም ፡ ከነዚህ ፡ ተውጣጥተው ፡ የተጣመሩ ፡ ስሞች ፡ ሊኖራቸው ፡ ይችላል ።⁴⁷

ጠቅላላ ፡ ፀጥታን ፡ የሚቃረን ፡ ወይም ፡ የሥራተኛ ፡ ወገኖችን ፡ መብት ፡ የሚነካ ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ስም ፡ እንዳይመረጥ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፳ ፡ ይከለክላል ። እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ልዩ ፡ ግዳጅ ፡ የተደነገገው ፡ እዚህ ፡ ቦታ ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

45. የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፶፯—፫፻፷፮ ፡
 46. ፒ ፡ ግራቩን ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፵፩ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ገጽ ፡ ፶፭ ፡ ተመልከት ።
 47. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፳፩ ፡ (ጸ) ፤ ፫፻፺፫ ፡ (፳) ፤ ፫፻፳፫ ፤ ፩፻፺፬ ።

ነገር፡ ግን፡ መመሪያው፡ በእያንዳንዱ፡ የንግድ፡ ማኅበር፡ ላይ፡ የሚጸና፡ ይመስላል ።
 ማንኛውም፡ ሰው፡ ሕሊናን፡ ወይም፡ መልካም፡ ጠባይን፡ የሚቃወም፡ ሥራ፡ እንደ
 ዳይጋራ፡ የሚከለክለው፡ የፍትህ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፱፡ ስለ፡ ጠቅላላ፡ ፀጥ
 ታም፡ ይናገራል ።

ልዩ፡ ስለሆኑ፡ የምስተኛ፡ ወገኖች፡ መብቶች፡ ወይም፡ በአንድ፡ ስም፡ በመ
 ጠቀም፡ ስለሚደረጉ፡ ጥፋቶች፡ የሚናገሩ፡ ብዙ፡ ድንጋጌዎች፡ አሉ ። በጠቅላላው፡
 ደንቦችን፡ ለማወናበድ፡ የሚችል፡ የአንድ፡ ተወዳዳሪ፡ ንግድ፡ ማኅበርን፡ ወይም፡
 ነጋዴን፡ ስም፡ ለሌላ፡ ንግድ፡ ማኅበር፡ መምረጥ፡ አይቻልም ። እንደዚህ፡ ዓይነት፡
 ስም፡ ከተመረጠ፡ ያላግባብ፡ መወዳደርን፡ የሚመለከቱ፡ ደንቦች፡ ይጸናሉ ።⁴⁸ በዚህ፡
 አባባል፡ መሠረት፡ የንግድ፡ ማኅበር፡ ስም ፤ “ነጋዴ፡ የሆነ፡ ሰው፡ የንግድ፡ መደብ
 ሩን፡ ጥቅም፡ የሚያስገኝበት፡ ስምና፡ የንግድ፡ መደብሩንም፡ ዓይነት፡ ለይቶ፡ ከሚ
 ያስረዳው፡”⁴⁹ ነጋዴ፡ ከሚነግድበት፡ ስም፡ ጋር፡ ይመሳሰላል ።

አንድ፡ ሰው፡ “በይመስላል፡ ከሚደርሰው፡ መዘባረቅ፡ የተነሣ፡ በሌላው፡
 ሰው፡ ክብርና፡ ገናናነት፡ ላይ፡ ጉዳት፡ የሚያደርስ፡ ግብ፡ ወይም፡ ውጤት፡ የሚያስ
 ከትል” ከሆነ፡ የገዛ፡ ስሙን፡ ከሥራው፡ ጋር፡ ለተያያዘ፡ የንግድ፡ ማኅበር፡ ሊጠ
 ቀምበት፡ አይችልም ። ጥፋተኛው፡ (ወንጀለኛው)፡ ያለአግባብ፡ በመወዳደር፡ ወይም፡
 በስም፡ አጥፊነት፡ ሊከሰስ፡ ይችላል ።⁵⁰ የንግድ፡ ማኅበር፡ የአንድን፡ ሰው፡ ስም፡
 መጠሪያ፡ በማድረግ፡ ሰውዬውን፡ ሊጎዳው፡ የሚችል፡ ከሆነ፡ እንደዚህ፡ ዓይነ
 ቱን፡ ስም፡ ሊገለገልበት፡ (ሊወስድ)፡ አይችልም ።

ዋና፡ ጽሕፈት፡ ቤት፡ — የአንድ፡ ሰው፡ መደቦች፡ ቦታ፡ በዚያ፡ ሰው፡ ላይ፡
 ሊያስከትላቸው፡ የሚችላቸው፡ ዓይነት፡ ውጤቶች፡ በሕግ፡ የሰው፡ መብት፡ የተሰ
 ጠው፡ ድርጅት፡ ዋና፡ ጽሕፈት፡ ቤት፡ ያለበት፡ ቦታም፡ በድርጅቱ፡ ላይ፡ ያስከት
 ላቸዋል ። “ዋና፡ ጽሕፈት፡ ቤት”፡ በሕግ፡ መጻሕፍት፡ ውስጥ፡ አልተተረጎ
 መም ። በፈረንሳይ፡ ሕግ ፤ የማኅበሩ፡ ዋና፡ ዋና፡ የአስተዳደርና፡ የሥራ፡ ማካሄጃ፡
 ክፍሎች፡ (ቅርንጫፎች)፡ ያሉበት፡ ቦታ፡ ማለት፡ ነው ።⁵¹

ዋና፡ ጽሕፈት፡ ቤት፡ ያለበት፡ ቦታ ፤ በተለይም፡ የፍርድ፡ ቤቶች፡ ሥልጣንና፡
 መጥሪያን፡ በሚመለከቱ፡ የሥነ፡ ሥርዓት፡ ጉዳዮች፡ ላይ ፤ ጠቃሚ፡ ይሆናል ።⁵²
 ዜግነትንም፡ በሚመለከቱ፡ ጉዳዮች፡ ላይ፡ ጠቃሚ፡ ነው ።

ዜግነት፡ የንግድ፡ ማኅበሮች፡ በተለይም፡ የአክሲዮን፡ ማኅበር ፤ «የኢትዮጵያ ።»
 ወይም፡ “የውጭ”፡ እየተባለ፡ ሲጠራ፡ ይሰማል ። በአንደዚህ፡ ዓይነት፡ ሁኔታ፡

48. የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፱፫፡ (ዘ)፡ (ሀ) ።
 49. የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፱፭፡ ፪፱፮(፪) ፤ ፪፱፮(፪) ። በተጨማሪም፡ የፍትህ፡ ብሔርንና፡ የወን
 ጀልን፡ ተገቢ፡ ያልሆነ፡ የንግድ፡ ውድድርን፡ የሚመለከቱ፡ የፍትህ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፶፭ና፡
 የወንጀለኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፸፱ን፡ ተመልከት ።
 50. የፍትህ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፵፭ ።
 51. የፍትህ፡ ብሔር፡ ቁጥር፡ ፵፮ ።
 52. በማስታወሻ፡ ህጅ፡ የተጠቀሰውን፡ ጂ፡ ሪፖርት፡ ቁጥር፡ ፪፻፸፮ ፤ ለ፡ ባክሰር፡ “ዘ፡ ሰብዬ፡ አናኒም፡
 ኤንድ፡ ዘ፡ ሰብዬ፡ ሪሰፖንሲቢሊቲ፡ ሲሚቴ፡ አን፡ ፍራንስ፡” ኒው፡ ዮርክ ፤ የኒዥርሳል፡ ሉው፡
 ጆርናል፡ ህጅ፡ ሾልዶም፡ (፲፱፻፳፫)፡ ፲፮፡ ፳፻፵፪ ።
 53. ለምሳሌ፡ የፍትህ፡ ብሔር፡ ሥነ፡ ሥርዓት፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፪፡ ፶፮፡ የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፶፮፡
 (፪)፡ ተመልከት ።

ሰለዜግነት ፡ ማውራት ፡ ትክክል ፡ አይደለም ፡ ምክንያቱም ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጠው ፡ ድርጅት ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ከዜግነት ፡ ጋር ፡ የተያያዘ ፡ የታዛዥነት ፡ ስሜት ፡ ሊኖረው ፡ ስለማይችልና ፡ እንደ ፡ ድምፅ ፡ መስጠት ፡ ዓይነት ፡ የተወላጅነት ፡ መብቶች ፡ ስለሌለው ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ አንዳንድ ፡ ሕጎች ፡ “የውጭ ፡” ስለሆኑ ፡ ወይም ፡ “ዜግነት” ፡ ስለአላቸው ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ስለተሰጣቸው ፡ ድርጅቶች ፡ ወይም ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ ይናገራሉ ። አንድ ፡ ማኅበር ፡ በአንድ ፡ መንገድ ፡ ከውጭ ፡ አገር ፡ ጋር ፡ ግንኙነት ፡ ያለው ፡ ከሆነ ፡ መብትና ፡ ግዴታዎች ፡ የተለዩ ፡ ሊሆኑ ፡ ይችላሉ ። የንግድ ፡ ማኅበርን ፡ አመሠራረትና ፡ ሥራውን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ሥራዎችን ፡ ለመሥራት ፡ ያለው ፡ መብትና ፡ ለኢትዮጵያውያን ፡ ተወላጆች ፡ ብቻ ፡ የተሰጡ ፡ መብቶችን ፡ የሚመሩ ፡ (የሚመለከቱ) ፡ ሕጎች ፡ በተለይ ፡ ጠቃሚዎች ፡ ናቸው ።⁵⁴

በመሠረቱ ፡ ዋና ፡ ጽሕፈት ፡ ቤቱ ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ የሆነ ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጠው ፡ ድርጅት ፡ በዚያ ፡ አገር ፡ ሕጎች ፡ የሚሰጠውን ፡ ዓይነት ፡ ዜግነት ፡ ይኖረዋል ።⁵⁵ ምንም ፡ እንኳ ፡ በግልጽ ፡ የሚናገር ፡ ሕግ ፡ ባይኖርም ፡ አንድ ፡ ዋና ፡ ጽሕፈት ፡ ቤቱ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የሆነ ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጠው ፡ ድርጅት ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ የሆነ ፡ ዜግነት ፡ አለው ፡ የሚለው ፡ ይከተላል ። ይህ ፡ አጠቃላይ ፡ የሆነ ፡ መመሪያ ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጣቸው ፡ ድርጅቶች ፡ በአጠቃላይ ፡ ሊኖራቸው ፡ በሚችሉ ፡ መብቶችና ፡ በተለይ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮችን ፡ አመሠራረትና ፡ የሥራ ፡ ሁኔታ በሚመለከቱ ፡ በሚጨበጡ ፡ ደንቦች ፡ ይወሰናል ።⁵⁶ ለማሳጠርም ፡ ያህል ፡ የንግድ ፡ ማኅበርን ፡ አመሠራረትና ፡ ሥራን ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሊጠቀምባቸው ፡ ወይም ፡ ሊኖረው ፡ የሚገባው ፡ መብቶችን ፡ የሚመለከቱ ፡ ሦስት ፡ ነገሮች ፡ ተወስደዋል ። እነዚህም ፡ ዋና ፡ ጽሕፈት ፡ ቤቱ ፡ ያለበት ፡ ሥፍራ ፡ የሥራው ፡ ዋና ፡ ጉዳይ ፡ ያለበት ፡ ቦታና ፡ በማን ፡ አገር ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ እንደተቋቋመ ፡ ናቸው ። ዋና ፡ ጽሕፈት ፡ ቤቱ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የሆነ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ አመሠራረቱና ፡ ሥራው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ነው ። ዋና ፡ ጽሕፈት ፡ ቤቱ ፡ ውጭ ፡ አገር ፡ የሆነ ፡ ማኅበር ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ሊመራ ፡ የሚችለው ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የተቋቋመ ፡ እንደሆነ ፡ ወይም ፡ የሥራው ፡ ዋና ፡ ጉዳይ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ።⁵⁷ ዋና ፡ ጽሕፈት ፡ ቤቱና ፡ የሥራው ፡ ዋና ፡ ጉዳይ ፡ ውጭ ፡ አገር ፡ የሆነ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ማኅበር ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በመዝገብ ፡ ገብቶ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ ጽሕፈት ፡ ቤቶችን ፡ የሚመለከቱ ፡

54. ስለ ፡ ዜግነት ፡ አዋር ፡ ግብራሪያ ፡ ኤች ፡ ኤል ፡ ና ፡ ጂ ፡ ግዝጊታ ፡ ሌዕንስ ፡ ደ ፡ ድርዋ ፡ ሲጸል ፡ (፫ኛ ፡ እትም ፡ ጋሪስ ፤ ኤላገንስ ፡ ሞንትሸሪስቲየን ፤ የገገጃገ) ፡ ጆኛ ፡ ሸልቆም ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፲፮ ፡ ኢቶርት ፡ በገንሰ ፡ አሰሰዬሽንስ ፡ አንደር ፡ ፍሬንች ፡ ሉው ፡ (ሎንዶን ፡ ሰዊት ፡ ኤንድ ፡ ማክበዋል ፤ የገገጃገ) ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፳፮ ፡ ተመልክት ፡ ስለ ፡ ውጭ ፡ አገር ፡ ዜጋዎች ፡ የኢትዮጵያ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ አባል ፡ የመሆን ፡ ችሎታ ፡ ከታች ፡ የተጠቀሰውን ፡ ከገገ—ገገጃ ፡ ያሉትን ፡ ግብታውሻዎችንና ፡ አብሮት ፡ ያለውን ፡ ጽሑፍ ፡ ተመልክት ።

55. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፵፯ ፡ (፪) ።

56. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፵፯—፳፻፵፱ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፳፭—፳፻፳፭ ፡ እነዚህ ፡ አንቀጾች ፡ በጽሑፍ ፡ ላይ ፡ ከሚገኙ ፡ አጭር ፡ መግለጫዎች ፡ ይበልጥ ፡ የተብራሩ ፡ ናቸው ።

57. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፲፩ ፡ እንግሊዝኛ ፡ ትርጉሜ ፡ በውጭ ፡ የሚገኙ ፡ ድርጅቶች ፡ ዋና ፡ ጽሕፈት ፡ ቤታቸው ፡ ወይም ፡ ዋና ፡ የንግድ ፡ ሥፍራዎች ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ከሆነ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ይመራሉ ፡ ይላል ። የአማርኛውና ፡ የፈረንሳይኛው ፡ ንግድ ፡ ሕግ ፡ ስለዋና ፡ የንግድ ፡ ዓላማ ፡ እንጂ ፡ ስለ ፡ ቦታ ፡ (ሥፍራ) ፡ አያውቀውም ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ዜጋዎች ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በሚገኙት ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ ማኅበርተኛ ፡ ለመሆን ፡ ስለአላቸው ፡ ችሎታ ፡ ከታች ፡ የተገረጸውን ፡ ከገገ—ገገጃ ፡ ያለውን ፡ ግብታውሻና ፡ አብሮት ፡ ያለውን ፡ ጽሑፍ ፡ ተመልክት ።

ጉዳዮች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ይመራሉ ።⁵⁸ የንግድና ፡ የኢንዱስትሪ ፡ ሥራዎችን ፡ ስለማስመዘገብ ፡ በወጣ ፡ አዋጅ ፡ መሠረት ፡ አንድ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ “የተቋቋመ ፡ ወይም ፡ የሚኖር ፡ ከሆነ ፡” ዋና ፡ ጽሕፈት ፡ ቤቱ ፡ የትም ፡ ቢሆን ፡ “የውጭ ፡ ይባላል ።” እንደነዚህ ፡ ዓይነት ፡ ማኅበሮች ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ሥራ ፡ ከመጀመራቸው ፡ በፊት ፡ “ከአገር ፡ ውስጥ” ፡ ማኅበሮች ፡ ለየት ፡ ባለ ፡ መንገድ ፡ (ደንብ) ፡ በመዘገብ ፡ እንዲገቡ ፡ ይገደዳሉ ።⁵⁹ እላይ ፡ ከተጠቀሱት ፡ ነገሮች ፡ በተጨማሪ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ጥቅሞች ፡ መኖር ፤ (ለምሳሌ ፡ በአባልነት ፡ ወይም ፡ በሥራ ፡ አካሄድ) ፡ በተለዩ ፡ ሕጎች ፡ ሊወሰኑ ፡ ይችላሉ ።

የተወሰነ ፡ ኃላፊነት ፡ አንድ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ በውል ፡ ወይም ፡ ከውል ፡ ውጭ ፡ ለሚመጣ ፡ ግዴታ ፡ (ጥፋት) ፡ አላፈ ፡ ቢሆንና ፡ ማኅበሩ ፡ ግዴታውን ፡ ለመፈጸሚያ ፡ በቂ ፡ ገንዘብ ፡ ባይኖረውስ ፡ አባሎቹ ፡ እንዲፈጽሙት ፡ ማድረግ ፡ ይቻላል??

በአንዳንድ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ ማኅበሩ ፡ ያለበትን ፡ ዕዳ ፡ ሊከፍል ፡ የማይችል ፡ ከሆነ ፡ አባሎቹ ፡ የማኅበሩን ፡ ዕዳ ፡ እንዲከፍሉ ፡ ተጠያቂ ፡ ሊሆኑ ፡ ይችላሉ ። ይህም ፡ ለገብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ አባሎች ፤ አላፈነታቸው ፡ የተወሰነ ፡ የሁለት ፡ ዓይነት ፡ አላፈነት ፡ የአለበት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ አባሎችና ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ (ሁልጊዜ ፡ ሳይሆን) ፡ በተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮች ፡ በሙሉ ፡ በርግጥ ፡ ይሠራል ። በሌሎች ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ ማኅበርተኞች ፡ አላፈ ፡ አይደሉም ። ባለገንዘቦች ፡ ማኅበሩን ፡ ሊከሱና ፡ ከማኅበሩ ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ቋሚ ፡ ሀብት ፡ ላይ ፡ እንዲከፈሉቸው ፡ መጠየቅ ፡ ይችላሉ ። በማኅበርተኞች ፡ ሳይከፈል ፡ የቀረ ፡ መዋጮ ፡ ቢኖር ፡ እንዲከፍሉ ፡ ሊገደዱ ፡ ይችላሉ ። ከዚያ ፡ በላይ ፡ ግን ፡ ሊጠየቁ ፡ አይችሉም ። ለማኅበሩ ፡ ዕዳ ፡ የማኅበርተኞቹ ፡ አላፈነት ፡ ለማኅበሩ ፡ ባገቡት ፡ መዋጮ ፡ መጠን ፡ የተወሰነ ፡ ነው ። የነዚህም ፡ አላፈነት ፡ የተወሰነ ፡ ነው ፡ ይባላል ። ይህም ፡ ለጠቅላላ ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኞች ፤ ኃላፊነቱ ፡ ለተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኞችና ፡ አላፈነታቸው ፡ ለተወሰነ ፡ የሁለት ፡ ዓይነት ፡ አላፈነት ፡ የአለበት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኞች ፡ በርግጥ ፡ ይሠራል ።

የተወሰነ ፡ አላፈነት ፡ ለነጋዴ ፡ ጥሩ ፡ ጥቅም ፡ ነው ፡ (አለው) ። ማኅበሩ ፡ ቢከስር ፡ የግል ፡ ገብረቱን ፡ በሙሉ ፡ አጣለሁ ፡ ብሎ ፡ ሳይሰጋ ፡ ሥራውን ፡ ሊሠራ ፡ ይችላል ። በእንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ሁኔታ ፡ ሰውየው ፡ የሚያጣው ፡ ለማኅበሩ ፡ ያደረገውን ፡ መዋጮ ፡

58. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፵፩—፩፻፵፬ ፡ ዋና ፡ ጽሕፈት ፡ ቤታቸው ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ የሆኑ ፡ በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ የተሰጣቸው ፡ ጽርጅቶች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ማናቸውንም ፡ ሥራ ፡ መሥራት ፡ ከመጀመራቸው ፡ በፊት ፡ ከአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ ፈቃድ ፡ እንዲኖራቸው ፡ ያስገድዳል ። እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ፈቃድ ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ ከተገኘ ፡ የአገር ፡ ግዛት ፡ ሚኒስቴር ፡ ጽርጅቱ ፡ ለሚሠራቸው ፡ ሥራዎች ፡ ሊወሰን ፡ ከመቻሉና ፡ በመንግሥት ፡ ትዕዛዝ ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ ባለሀብት ፡ ለመሆን ፡ ካለመቻሉ ፡ በቀር ፡ ልክ ፡ እንደ ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ ዜጋ ፡ ተቆጥሮ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ (የማኅበራዊ ፡ ኮር) ፡ መብቶች ፡ በሙሉ ፡ ይኖሩታል ። እነዚህ ፡ ደንጋጌዎች ፡ በንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ መጽናታቸውና ፡ አለመጽናታቸው ፡ ግልጽ ፡ እይደለም ። የንግድ ፡ ማኅበሮችም ፡ በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ የተሰጣቸው ፡ ጽርጅቶች ፡ ናቸው ። በንግድ ፡ ሕግም ፡ ውስጥ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ሰዎች ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ ባለሀብት ፡ ስለመሆናቸው ፡ የሚናገር ፡ ምንም ፡ ደንጋጌ ፡ የለም ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፶፩ ፡ (፩) ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ በጠቅላላው ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ይመራሉ ። ይላል ። ይህም ፡ ስለእንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ መጽደቅ ፡ አይናገርም ። በተጨማሪም ፡ በንግድና ፡ የኢንዱስትሪ ፡ ሥራዎችን ፡ ስለማስመዘገብ ፡ የወጣ ፡ አዋጅ ፤ (ኪታች ፡ ያለውን ፡ ማስታወሻ ፡ ፶፱ ፡ ተመልክት) ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፶፩ ፤ ፩፻፶፬ ፡ መሠረት ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ሥራ ፡ የሚሠሩ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ዜጋ ፡ የሆኑ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ በንግድና ፡ ኢንዱስትሪ ፡ ሚኒስቴር ፡ እንዲመዘገቡ ፡ (በመዘገቡ ፡ እንዲገቡ) ፡ ይገደዳሉ ።

59. ቁጥር ፡ ፲ ፡ (፪) ፤ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፳ ፤ ፲፱፻፶፬ ፤ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ፳፩ኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፫ ።

ብቻ፡ ነው። መዋጮ፡ የሚያደርጉ፡ አዲስ፡ አባሎችንም፡ በማግኘት፡ ሥራውን፡ ለማካሄድ፡ ብዙ፡ ገንዘብ፡ እንዲያገኝ፡ ያደርገዋል። እንደነዚህ፡ ዐይነት፡ አዲስ፡ ማኅበርተኞች፡ ለማኅበሩ፡ ዕዳ፡ ኃላፊ፡ ይሆናሉ፡ ከተባለ፡ ገንዘባቸውን፡ በእንደዚህ፡ ዐይነት፡ ተግባር፡ ላይ፡ ለማዋል፡ ፈቃደኛ፡ ላይሆኑ፡ ይችላሉ።

የተወሰነ፡ አላፊነት፡ ከሽርክና፡ ማኅበሩ፡ ላይ፡ ገንዘብ፡ ጠያቂ፡ ለሆኑ፡ ሰዎች፡ (ባለገንዘቦች)፡ ግልጽ፡ የሆኑ፡ አደገኛ፡ ሁኔታዎችን፡ ይይዛል። እነዚህን፡ ገንዘብ፡ ጠያቂዎች፡ ለመከላከል፡ ሕጉ፡ ብዙ፡ ድንጋጌዎችን፡ ይሰጣል። አላፊነታቸው፡ የተወሰነ፡ ማኅበርተኞች፡ የአሉዋቸው፡ ማኅበሮች፡ የተወሰነ፡ እንስተኛ፡ ዋና፡ ገንዘብ፡ እንዲኖራቸው፡ (የአክሲዮን፡ ማኅበሮችና፡ አላፊነታቸው፡ የተወሰነ፡ የግል ማኅበሮች)፡ ወይም፡ ቢያንስ፡ የአንዱ፡ ማኅበርተኛ፡ አላፊነት፡ ያልተወሰነ፡ እንዲሆን፡ ያስፈልጋል። (ሁለት፡ ዓይነት፡ አላፊነት፡ ያለበት፡ የሽርክና፡ ማኅበር)፡ እንደ፡ የማኅበሩን፡ የማይንቀሳቀስ፡ ዋና፡ ሀብት፡ ለባለ፡ አክሲዮኖች፡ ሊከፋፈል፡ የሚችልበትን፡ መንገድ፡ በሚወስኑ፡ ከማኅበሩ፡ ላይ፡ ገንዘብ፡ ሊጠይቁ፡ የሚችሉ፡ ሰዎችን፡ (ባለገንዘቦችን)፡ በሚከላከሉ፡ ዓይነት፡ ብዙ፡ ድንጋጌዎች፡ የአክሲዮን፡ ማኅበር፡ ይመራል። አላፊነቱ፡ የተወሰነ፡ የግል፡ ማኅበር፡ አነስ፡ ያሉ፤ እንደዚህ፡ ዓይነት፡ ደንቦች፡ አሉት። ነገር፡ ግን፡ በአንድ፡ ወይም፡ ከዚያ፡ በላይ፡ በሆኑ፡ ማኅበርተኞች፡ የግል፡ ዋስትና፡ ካልተሰጠ፡ በስተቀር፡ ጽቤ፡ ሊያገኝ፡ አይችልም።

ዋና፡ ገንዘብ፡ የሚባለው፡ ዘይቤ፡ በንግድ፡ ማኅበሮች፡ በተለይም፡ የተወሰነ፡ አላፊነት፡ በአለባቸው፡ ማኅበሮች፡ ሕግ፡ ውስጥ፡ ከፍተኛ፡ ሥራ፡ ይሠራል። ክፍልፋዮቹ፡ ውስብስብና፡ ብዙ፡ ገለጸ፡ የሚያስፈልጋቸው፡ ናቸው። ቢሆንም፡ አጭር፡ መግለጫ፡ ከዚህ፡ ላይ፡ መስጠት፡ ተገቢ፡ ነው።⁶⁰

የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፹፡ ዋና፡ ገንዘብን፡ (ክፍሉን)፡ እንዲህ፡ ሲል፡ ይተረጎምዋል። “ከባለቤቱ፡ ወይም፡ ከማኅበረተኞቹ፡ በየድርሻቸው፡ በገንዘብ፡ ወይም፡ በዐይነት፡ ለጥቅም፡ ማስገኛ፡ ለንግድ፡ ቤቱ፡ የተሰጠው፡ መሠረታዊ፡ ሀብቱ፡ ነው።” እያንዳንዱ፡ ማኅበርተኛ፡ አንድ፡ ዋጋ፡ ያለው፡ ነገር፡ ለማኅበሩ፡ ማግባት፡ አለበት። ይህም፡ ገንዘብ፡ መሬት፡ ግዙፍነት፡ ያለው፡ ወይም፡ የሌለው፡ ንብረት፡ ወይም፡ የሞያ፡ ሥራ፡ ሊሆን፡ ይችላል። ለምሳሌም፡ አምስት፡ ሰዎች፡ ጥሬ፡ ገንዘብን፡ አዋጥተው፡ የንግድ፡ ማኅበርን፡ ለማቋቋም፡ ይፈልጋሉ። እንበል። አስፈላጊ የሆኑትን፡ ሰነዶች፡ አውጥተው፡ ተፈላጊ፡ የሆነውን፡ ምዝገባ፡ ከጨረሱ፡ በኋላ፡ ገንዘቡን፡ አገቡ፡ (አስተላለፉ)፡ እንበል። ገንዘቡ፡ ብዙውን፡ ጊዜ፡ በማኅበሩ፡ ስም፡ በባንክ፡ ሂሳብ፡ ውስጥ፡ ይቆመጣል። እያንዳንዱ፡ ማኅበርተኛ፡ የአዋጣው፡ ፲ሺ፡ ብር፡ ነው። እንበል። ማኅበሩ፡ በተቋቋመበት፡ ጊዜ፡ በባንክ፡ ውስጥ፡ ፶ሺ፡ ብር፡ ይኖረዋል። ማለት፡ ነው። ዋና፡ ገንዘብ፡ ማለት፡ ይህ፡ ነው።

አራት፡ ሰዎች፡ ጥሬ፡ ገንዘብ፡ ቢያዋጡና፡ አንዱ፡ ፲ሺ፡ ብር፡ የሚያወጣ፡ መሬት፡ ቢያወጣስ? ውጤቱ፡ አንድ፡ ዓይነት፡ ይሆናል። የአባሎቹ፡ ጠቅላላ፡ መዋጮ፡ ዋጋ፡ ፶ሺ፡ ብር፡ ነው። የማኅበሩ፡ ዋና፡ ገንዘብ፡ ፶ሺ፡ ብር፡ ነው።

የዋና፡ ገንዘብን፡ ትርጓሜ፡ አንዳንድ፡ ክፍሎች፡ መመልከት፡ ያስፈልጋል። አንደኛ፡ ስለዋና፡ ገንዘብ፡ በምንናገርበት፡ ጊዜ፡ የምንናገረው፡ ስለጥሬ፡ ገንዘብ፡

60. የዋና፡ ገንዘብን፡ ትርጓሜ፡ ስለሚመለከተው፡ ከላይ፡ በማስታወሻ፡ ፴፫፡ የተጠቀሰውን ፣ ቁጥር፡ ፳፻፲፩፡ ተመልከት ፣ ፳፡ አስካራ ፣ ኩር ፣ ጸ ፣ ድርዋ ፣ ኮሚሽኖች ፣ (የጽቤል ፣ ኤዲሽን ፣ ፓሪስ ፣ ሲራይ ፣ ፲፱፻፶፪ ፣ ቁጥር፡ ፳፻፲፬ ።

ወይም ፡ ንብረት ፡ ሳይሆን ፡ ስለዋጋው ፡ ነው ። የማኅበሩ ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ በጥሬ ፡ ገንዘብ ፡ ሟጢ ፡ ብር ፡ ቢሆን ፡ ወይም ፡ ሟጢ ፡ ብር ፡ የሚያወጣ ፡ መሬት ፡ ቢሆን ፡ ወይም ፡ ከብዙ ፡ ነገሮች ፡ የተውጣጡ ፡ ሟጢ ፡ ብር ፡ ቢሆን ፡ አንድ ፡ ነው ። በተመሳሳይም ፡ መንገድ ፡ መጀመሪያ ፡ በማኅበርተኛ ፡ የተዋጣ ፡ ንብረት ፡ በማኅበሩ ፡ ቢሸጥ ፡ ምንም ፡ ልዩነት ፡ የለውም ። ዋና ፡ ገንዘብ ፡ አንድ ፡ እንደሆነ ፡ ይቀራል ። ከላይ ፡ በተጠቀሰው ፡ ምሳሌ ፡ መሠረት ፡ ሟጢ ፡ ብር ፡ ማለት ፡ ነው ። ሁለተኛ ፡ የዕቃው ፡ ወይም ፡ የንብረቱ ፡ ዋጋ ፡ ከፍና ፡ ዝቅ ፡ ሊል ፡ የሚችል ፡ ከሆነ ፡ የማኅበሩ ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ መዋጮው ፡ በተደረገ ገበት ፡ ጊዜ ፡ በነበረው ፡ ዋጋ ፡ ይታሰባል ፡ (ታስቦ ፡ ይወሰናል) ። ይህም ፡ “የመጀመሪያ ፡ ዋጋ ፡” ይባላል ። ለምሳሌ ፡ ከአንድ ፡ ዓመት ፡ በፊት ፡ የተቋቋመ ፡ ማኅበርን ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ለማሰብ ፡ እንረዳጋለን ፡ እንበል ። ማኅበሩ ፡ በተቋቋመበት ፡ ጊዜ ፡ የመሬቱ ፡ ዋጋ ፡ ሺጢ ፡ ብር ፡ ነበር ። አሁን ፡ ግን ፡ ሺ፪ጢ ፡ ብር ፡ ያወጣል ። የዋና ፡ ገንዘብ ፡ ሂሳብ ፡ የሚደረገው ፡ በተዋጣበት ፡ ጊዜ ፡ በነበረው ፡ ዋጋ ፡ ሺጢ ፡ ብር ፡ መሠረት ፡ ነው ። ሦስተኛ ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ በሚታሰብበት ፡ ጊዜ ፡ የጥሬ ፡ ገንዘብ ፡ ወይም ፡ የዓይነት ፡ መዋጮዎች ፡ (ንብረትና ፡ የገንዘብ ፡ መብት) ፡ (ዕዳዎች) ፡ የመሳሰሉት ፡ ብቻ ፡ ይወሰዳሉ ። በተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮች ፡ በኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮችና ፡ በሁለት ፡ ዓይነት ፡ ኃላፊነት ፡ በአለባቸው ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮች ፡ መዋጮዎች ፡ ለማኅበሩ ፡ በሚደረጉ ፡ የሙያ ፡ ሥራዎች ፡ ዓይነት ፡ ሊዋጡ ፡ ይችላሉ ።⁶¹ ነገር ፡ ግን ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነቶቹ ፡ የዋና ፡ ገንዘብ ፡ ክፍል ፡ ሊሆኑ ፡ አይችሉም ። የዋና ፡ ገንዘብ ፡ ክፍሎች ፡ የሚሆኑት ፡ የጥሬ ፡ ገንዘብ ፡ ወይም ፡ የዓይነት ፡ መዋጮዎች ፡ ብቻ ፡ ናቸው።

ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ከማኅበሩ ፡ የማይነቃነቁ ፡ ቋሚ ፡ ሀብቶች ፡ መለየት ፡ አለበት ። “ቋሚ ፡ የማይነቃነቁ ፡ ሀብቶች ፡” ማለት ፡ የጠቅላላው ፡ ጥሬ ፡ ገንዘብ ፡ ግዙፍነት ፡ ያላቸውና ፡ የሌላቸው ፡ ንብረቶችና ፡ ማኅበሩም ፡ በጠቅላላው ፡ “የአሉት ፡” መብቶች ፡ ዋጋ ፡ ነው ። (ቃሉ ፡ በይበልጥ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፸፱-፻፮ ፡ በአሉት ፡ ተተርጉሟል) ። ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ከቋሚ ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ሀብት ፡ ሊበልጥ ፡ ወይም ፡ ሊያንስ ፡ ይችላል ። አንድ ፡ ማኅበር ፡ በሟጢ ፡ ብር ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ይጀምራል ፡ እንበል ። የመጀመሪያው ፡ የማኅበሩ ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ሀብት ፡ ይኸው ፡ ነው ፡ እንበል ። ከአንድ ፡ ዓመት ፡ በኋላ ፡ የማኅበሩ ፡ የተጣራ ፡ ትርፍ ፡ ፪ጢ ፡ ብር ፡ ነው ፡ እንበል ። ይህ ፡ ገንዘብ ፡ ወይም ፡ በዚህ ፡ ገንዘብ ፡ የተገዛው ፡ ንብረት ፡ የማኅበሩ ፡ ቋሚ ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ሀብት ፡ ክፍል ፡ ይሆናል ። ይኸውም ፡ አሁን ፡ ሟጢ ፡ ብር ፡ ነው ፡ ማለት ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ገንዘብ ፡ የማኅበሩ ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ክፍል ፡ አይሆንም ። ምክንያቱም ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ የማኅበርተኞችን ፡ መዋጮ ፡ ዋጋ ፡ ብቻ ፡ የሚያሳይ ፡ ስለሆነ ፡ ነው ። ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ሟጢ ፡ ብር ፡ እንደሆነ ፡ ይቀራል ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የተጣራ ፡ ኪሣራ ፡ ፪ጢ ፡ ብር ፡ ቢሆን ፡ ኖሮ ፡ ቋሚ ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ሀብቱ ፡ ፱፻፲፮ ፡ ብር ፡ ብቻ ፡ ይሆን ፡ ነበር ። እንደገና ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ሟጢ ፡ ብር ፡ እንደሆነ ፡ ይቀራል ።

የማኅበሩ ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ ማኅበሩ ፡ በሚኖርበት ፡ ጊዜ ፡ በማኅበርተኞች ፡ ተጨማሪ ፡ መዋጮ ፡ ከፍ ፡ ሊል ፡ ይችላል ። በሌሎቹ ፡ ሁኔታዎች ፡ ደግሞ ፡ በተለያዩ ፡ መንገዶች ፡ ከፍ ፡ ወይም ፡ ዝቅ ፡ ሊል ፡ ይችላል ። ይህም ፡ በተለይ ፡ በዚህ ፡ መስመር ፡ ልዩ ፡ ደንቦች ፡ ለተደናገጉላቸው ፡ ለአከሲዮን ፡ ማኅበሮች ፡ ጠቃሚ ፡ ይሆናል ።

የማኅበሩ ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ የማኅበሩ ፡ ዕዳዎች ፡ የሚከፈሉ ፡ ለመሆናቸው ፡ ዋስትና ፡ የሚሰጥ ፡ ሰነድ ፡ (መያዥ) ፡ እንደሆነ ፡ ይቆጠራል ። ይህን ፡ በግልጽ ፡ የሚናገር ፡ የሕግ ፡ ድንጋጌ ፡ የለም ። ነገር ፡ ግን ፡ ይህ ፡ ጉዳይ ፡ ከሁለት ፡ ዓይ

61. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፳፱ ፡ (፩) ፡ ፪፻፺፮ ፡ ፲፻፻፳ ።
 — 477 —

ገንዘብ፡ ስለአልተከፈለው፡ ገንዘብ፡ (ዕዳ)፡ በማገበርተኛው፡ ላይ፡ ክስ፡ ከመመሥረቱ፡ በፊት፡ ማገበሩን፡ መጠየቅ፡ ይኖርበታል።

መመሪያው፡ አላፈነታቸው፡ ለተወሰነ፡ የሁለት፡ ዓይነት፡ ኃላፊነት፡ የአለበት፡ ማገበር፡ ማገበርተኛችም፡ ጠቃሚ፡ ነው። እነዚህ፡ ማገበርተኞች፡ ያላገቡት፡ መዋራ፡ ቢኖር፡ እንዲያገቡ፡ በባለገንዘብ፡ ሊገደዱ፡ ይችላሉ። በማገበሩ፡ የሂሳብ፡ ማመዛዘኛ፡ ባለው፡ ሂሳብ፡ ከጸደቀ፡ በኋላ፡ በቅን፡ ልቦና፡ የተቀበሉት፡ ካልሆነ፡ በቀር፡ ማገበርተኞች፡ ትርፍ፡ ሳይኖር፡ እንደትርፍ፡ የተቀበሉትን፡ እንዲመልሱ፡ ሊገደዱ፡ ይችላሉ።⁶³

፩. የሽርክና፡ ማገበር፡ ውል፡ -

ውል፡ የሆነው፡ የሽርክና፡ ማገበር፡ ስምምነት፡ ለማንኛውም፡ የንግድ፡ ማገበር፡ መሠረት፡ ነው።⁶⁴ ይህም፡ ማለት፡ -

፩/ በቁጥር፡ ፪፻፲፩፡ ለሽርክና፡ ማገበር፡ ውል፡ በተሰጠው፡ ትርጓሜ፡ የሚፈለጉትን፡ ነገሮች፡ የሚያሟላ፡ በማገበርተኞቹ፡ የተፈጸመ፡ ውል፡ ከሌለ፡ በቀር፡ የንግድ፡ ማገበር፡ ሊቋቋም፡ አይችልም። በፍትሕ፡ ብሕር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፳፡ መሠረት፡ የንግድ፡ ማገበሮችን፡ በሚመለከቱ፡ የንግድ፡ ሕግ፡ ድንጋጌዎች፡ (ውሳኔዎች)፡ ቢመራም፡ አንኳ፡ “ትርፎችን፡ ለማግኘት፡ ወይም፡ ለመካፈል፡ የተቋቋመ”፡ ስብሰቤ፡ በሚጸና፡ የሽርክና፡ ማገበር፡ ውል፡ ካልተቋቋመ፡ በቀር፡ የንግድ፡ ማገበር፡ አይደለም።⁶⁵

፪/ የሽርክና፡ ማገበርን፡ የሚመለከቱ፡ የንግድ፡ ሕግ፡ ደንቦች፡ በፍትሕ፡ ብሕር፡ ሕግ፡ አንቀጽ፡ ፲፪፡ ከተሰጡት፡ ውሎችን፡ ከሚመለከቱ፡ ጠቅላላ፡ ደንቦች፡ በተለይ፡ እንዲሠሩ፡ የተደረጉ፡ ናቸው።

ከላይ፡ እንደተገለጸው፡ የውል፡ ደንቦች፡ ከአክሲዮን፡ ማገበሮች፡ ይበልጥ፡ በተራ፡ የሽርክና፡ ማገበሮች ፣ በአሽመር፡ ማገበሮችና ፣ በሁለት፡ ዓይነት፡ አላፊነት፡ በአለባቸው፡ ማገበሮች፡ ላይ፡ በጣም፡ ጠቃሚ፡ ይሆናሉ። የአክሲዮን፡ ማገበርን፡ በተለይም፡ ብዙ፡ ማገበርተኞች፡ የአሉት፡ ማገበርን፡ አመሠራረት ፣ ሥራ፡ አካሄድና ፣ አፈራረስን፡ ከሚመለከቱ፡ ደንቦች፡ ይልቅ፡ የኅብረት፡ የሽርክና፡ ማገበርን፡ አመሠራረት ፣ ሥራ፡ አካሄድና ፣ አፈራረስ፡ የሚመለከቱ፡ ደንቦች፡ ውሎችን፡ ከሚመለከቱ፡ አጠቃላይ፡ ደንቦች፡ ጋራ፡ ይቀራረባሉ። ለምሳሌ፡ አንድ፡ መቶ፡ ማገበርተኞች፡ በአሉት፡ የአክሲዮን፡ ማገበር፡ ውስጥ፡ እያንዳንዱ፡ ባለአክሲዮን፡ ለማገበሩ፡ ዋና፡ ውል፡ የውሉ፡ ተዋዋይ፡ ነው፡ ብሎ፡ ማሰብ፡ በጣም፡ ያስቸግራል። ማገበርተኛ፡ ሊሆን፡ የቻለው፡ በማገበሩ፡ መሥራቾች፡ በቀረቡ፡ የአክሲዮኖች፡ ሽያጭ፡ መሠረት፡ ለመግዛት፡ በመፈረም፡ ወይም፡ የሌላውን፡ ሰው፡ አክሲዮኖች፡ በመግዛት፡ ሊሆን፡ ይችላል። ስለዚህም፡ የሰውየው፡ መብቶች፡ የሚመሩት፡ ከዋናው፡ ውል፡ ይበልጥ፡ የአክሲዮን፡ ማገበሮችን፡ በሚመለከቱ፡ የሕግ፡ ውሳኔዎች

63. የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፲፩ ፣ ፪፻፲፩ ፣ ፪፻፲፩።
64. የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፲፩ ፣ (፩) ፣ ፪፻፲፩።
65. ነገር፡ ግን፡ የ፲፯ ማክላርቲን፡ “በሕግ፡ ሳይታወቁ፡ የሚሠሩ፡ (“ዲ፡ ፋክቶ”)፡ እና፡ ለግንግግ፡ የሽርክና፡ ማገበሮች፡ በአትቶቶ፡ ሕግ፡ ውስጥ፡” የአትቶቶ፡ ሕግ፡ መጽሔት ፣ ፳፻፣ ፳፻፪ም፡ (፲፱፻፳፩ ፣ ፡ ም)፡ ገጽ፡ ፻፳፡ ተመልከት።

ች፡ ነው። ቢሆንም፡ በአክሲዮን፡ ማኅበር፡ እንኳ፡ የሽርክና፡ ማኅበር፡ ውል፡ እንደ፡ መሠረት፡ ሲኖር፡ ያስፈልጋል። ይህም፡ ውል፡ የሌሎች፡ ማኅበሮች፡ መሠረት፡ የሆነው፡ የሽርክና፡ ማኅበር፡ ውል፡ የሚፈጽማቸውን፡ ብዙዎችን፡ ተግባሮች፡ ይፈጽማል።

“ሰለ፡ ማኅበር፡ የመመሥረቻ፡ ጽሑፍ፡” የሚናገሩ፡ ብዙ፡ የንግድ፡ ሕግ፡ ድንጋጌዎች፡ አሉ። “የማኅበሩ፡ መመሥረቻ፡ ጽሑፍና፡” “የሽርክና፡ ማኅበር፡ ውል፡” የሚያመለክቱት፡ አንድን፡ ነገር፡ ነው። ይኸውም፡ የንግድ፡ ማኅበር፡ መሠረት፡ የሆነውን፡ ዋናውን፡ ውል፡ ነው። ጉልህ፡ የሆነ፡ ልዩነት፡ የለም። ማንም፡ ሰው፡ ቢሆን፡ የንግድ፡ ማኅበርን፡ በሚመሠርትበት፡ ጊዜ፡ አንድ፡ የሽርክና፡ ማኅበር፡ ውልና፡ ሌላ፡ የማኅበሩ፡ መመሥረቻ፡ ጽሑፍ፡ አያዘጋጅም። “የማኅበሩ፡ መመሥረቻ፡” የሚባለው፡ ቃል፡ በሕጉ፡ አጠቃቀም፡ መሠረት፡ የሚመለከተው፡ ከተራ፡ የሽርክና፡ ማኅበር፡ በቀር፡ በማንኛውም፡ የንግድ፡ ማኅበር፡ ሥር፡ የሚገኘውን፡ ዋና፡ ውልን፡ ነው።⁶⁶ “የሽርክና፡ ማኅበር፡ ውል፡” የሚባለው፡ ቃል፡ ሁለት፡ ዓይነት፡ አጠቃቀም፡ አለው። በተራ፡ የሽርክና፡ ማኅበር፡ ውል፡ የሚገኘውን፡ ዋና፡ ውል፡ በሚመለከትና፡ የማንኛውም፡ ንግድ፡ ማኅበር፡ መሠረት፡ የሆነውን፡ ውል፡ በሚመለከት፡ ነው።⁶⁷

አንዳንድ፡ የንግድ፡ ሕግ፡ ድንጋጌዎች፡ “ሰለ፡ ማኅበሩ፡ መተዳደሪያ፡ ደንብ” ይናገራሉ። ሕጉ፡ ይህን፡ ቃል፡ የአክሲዮን፡ ማኅበርንና፡ አላፊነቱ፡ የተወሰነ፡ የግል፡ ማኅበርን፡ ሥራ፡ አካሄድ፡ የሚወስኑትን፡ ዝርዝር፡ ደንቦች፡ ለማመልከት፡ ይጠቀምበታል። የማኅበሩ፡ መተዳደሪያ፡ ደንቦች፡ የሚዘጋጁት፡ በብዙ፡ መንገድ፡ የማኅበሩ፡ መመሥረቻ፡ ጽሑፍ፡ በሚዘጋጅበት፡ ዓይነት፡ ነው። እነዚህም፡ የማኅበሩ፡ መመሥረቻ፡ ጽሑፍ፡ ክፍል፡ እንደሆኑ፡ ይቆጠራል።⁶⁸

የሽርክና፡ ማኅበር፡ ውል፡ አቋሞች፡-

በአንቀጽ፡ ፪፻፲፩፡ መሠረት፡-

የሽርክና፡ ማኅበር፡ ውል፡ ማለት፡ ሁለት፡ ወይም፡ ብዙ፡ ሰዎች፡ መዋጮ፡ አዋጥተው፡ በአንድነትና፡ በሕብረት፡ የኢኮኖሚ፡ ተግባር፡ ያለው፡ ሥራ፡ ለመሥራትና፡ ከሚገኘው፡ ትርፍም፡ ሆነ፡ ከሚመጣው፡ ዕዳ፡ ተካፋይ፡ ለመሆን፡ የሚስማሙበት፡ ውል፡ ነው።

የዚህም፡ ትርጓሜ፡ አቋሞች፡ በሚቀጥሉት፡ ጽሑፎች፡ ተገልጿዋል።

ሁለት፡ ወይም፡ ብዙ፡ ሰዎች፡ ቢያንስ፡ ሁለት፡ ሰዎች፡ የሽርክና፡ ማኅበር፡ ውል፡ ተዋዋሮች፡ መሆን፡ አለባቸው። ቢያንስ፡ አምስት፡ ሰዎች፡ እንዲኖሩት፡

66. የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፳፭፡ (በ)፣ ፪፻፳፱፣ ፪፻፺፩፣ ፫፻፲፫፣ ፭፻፲፮፡ ይህ፡ በተጨማሪ፡ የሱብዓዊ፡ ነር፣ ማኅበርን፡ መሠረት፡ ውል፡ ይጠቅሳል። (ይመለከታል)። የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፳፭።
 67. የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፲፩፣ ፪፻፴፯፣ ቁጥር፡ ፪፻፳፮፡ (ይ)፡ ና፡ ፪፻፳፭፡ ማኅበሩ፡ የተቋቋመበት፡ ጽሑፍ፡ ውል፡ ስለመሆኑና፡ ስለዚህም፡ ለንግድ፡ መዝገብ፡ ኃላፊ፡ ለሆነው፡ ሠራተኛ፡ መስጠትም፡ ያለበት፡ ስለመሆኑ፡ ብቻ፡ ይናገራሉ። ይህም፡ የሆነበት፡ ምክንያት፡ ምናልባት፡ ሁሉም፡ የማኅበሩ፡ መቋቋሚያ፡ ጽሑፍ፡ ያላቸው፡ ዓይነተኛ፡ የንግድ፡ ሥራ፡ ድርጅቶች፡ ብቻ፡ በመዝገብ፡ የመግባት፡ ግዴታ፡ እንዲኖራቸው፡ በቅድሚያ፡ ታሰቦ፡ ይሆናል። ማስታወሻ፡ ፳፫፡ የተያያዘውን፡ ጽሑፍ፡ ተመልከት።
 68. የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፲፱፣ ፭፻፲፭።

ከሚገደደው ፡ ከአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ በቀር ፡ ይህ ፡ አባባል ፡ በሁሉም ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ ይጸናል ።⁶⁹

አነስተኛ ፡ ተፈላጊ ፡ የሆነው ፡ የሰዎች ፡ ቁጥር ፡ ሁለት ፡ መሆኑ ፡ አንድ ፡ ሰው ፡ ብቻውን ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ሊያቋቁም ፡ አይችልም ፡ ማለት ፡ ነው ። በማንኛውም ፡ መንገድ ፡ ቢሆን ፡ የአንድ ፡ ሰው ፡ ማኅበር ፡ የሚባለው ፡ አስተሳሰብ ፡ ትክክለኛ ፡ ላይመስል ፡ ይችላል ። ነገር ፡ ግን ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጠው ፡ ማኅበር ፡ ያለው ፡ ጥቅም ፡ ለእያንዳንዱ ፡ ነጋዴ ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። ይህም ፡ በተለይ ፡ ለተወሰነ ፡ አላፈነትና ፡ አባሉ ፡ ቢሞትም ፡ በማኅበሩ ፡ ለመኖር ፡ መቻል ፡ ላይ ፡ ይጸናል ።⁷⁰ አንድ ፡ ነጋዴ ፡ እነዚህን ፡ ጥቅሞች ፡ ለማግኘት ፡ ከፈለገ ፡ ቢያንስ ፡ አንድ ፡ ማኅበርተኛ ፡ ሊኖረው ፡ ያስፈልጋል ። ነጋዴው ፡ ማኅበርተኛው ፡ በማኅበሩ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ባይካፈልም ፡ ተፈላጊ ፡ የሆነውን ፡ አነስተኛ ፡ ቁጥር ፡ ለማሟላት ፡ ብቻ ፡ ሲል ፡ ማኅበርተኛውን ፡ ማግኘት ፡ ይኖርበታል ። ነገር ፡ ግን ፡ የተቋቋመው ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡ የሆነው ፡ የመጀመሪያው ፡ ነጋዴ ፡ አላፈነት ፡ የተወሰነ ፡ ከሆነ ፡ ሁለተኛው ፡ ማኅበርተኛ ፡ መጠንቀቅ ፡ ይኖርበታል ። የማኅበሩን ፡ የሥራ ፡ ደንቦች ፡ በደንብ ፡ ባለመመልከት ፡ ማኅበሩን ፡ የግሉ ፡ እንደሆነ ፡ ቆጥሮ ፡ ቢሠራና ፡ ማኅበሩ ፡ ቢከሰር ፡ የተወሰነ ፡ አላፈነት ፡ የሚሰጠውን ፡ ጥቅም ፡ ሊያጣ ፡ ይችላል ።⁷¹

የማኅበሩ ፡ አባሎች ፡ ቁጥር ፡ ከሃምሳ ፡ መብለጥ ፡ ከማይችሉበት ፡ አላፈነቱ ፡ ከተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ በቀር ፡ የማኅበሩን ፡ አባሎች ፡ ከፍተኛ ፡ ቁጥር ፡ የሚወሰን ፡ ነገር ፡ የለም ።⁷² በማኅበርተኞች ፡ መልክል ፡ ሊኖር ፡ በሚገባው ፡ የቅርብ ፡ ግንኙነት ፡ የተነሳ ፡ በተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ወይም ፡ በእሽመር ፡ ማኅበር ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙ ፡ ማኅበርተኞች ፡ ቁጥር ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ አነስተኛ ፡ ይሆናል ። በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኞች ፡ ቁጥር ፡ በጣም ፡ ብዙ ፡ መሆን ፡ ይችላል ።

በአንድነትና ፡ በኅብረት ፡ ለመሆን ፡ ስለመፈለግ ፡ ውሉ ፡ የሚጸና ፡ የኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ውል ፡ እንዲሆን ፡ ከተፈለገ ፡ ተዋዋዮቹ ፡ “በአንድነትና ፡ በኅብረት ፡ ለመ

- 69. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፮ ፡ (፩) ።
- 70. የንግድ ፡ መደብር ፡ ሊሸጥና ፡ ሊወረስ ፡ የሚችል ፡ ገዙፍነት ፡ የሌለው ፡ ጓደኛነት ፡ ንብረት ፡ ስለሆነ ፡ ነጋዴው ፡ ከሞተ ፡ በኋላ ፡ ገንዶ ፡ እንዲኖር ፡ ለግድረግ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ማቋቋም ፡ አያስፈልግም ። በዚህ ፡ አቅጣጫ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ የንግድ ፡ መደብር ፡ ብቻውን ፡ የሌለውን ፡ እንዳንድ ፡ ጥቅሞች ፡ አሉት ። ለምሳሌ ፡ ነጋዴው ፡ በሚሞትበት ፡ ጊዜ ፡ የንግድ ፡ መደብር ፡ ደንበኛ ፡ ገበያተኛን ፡ ላይጫምር ፡ በከፊሉ ፡ ይሸጣል ፡ በግለት ፡ ይሰጋ ፡ ይሆናል ። ይህም ፡ በተለይ ፡ ለደገኛ ፡ የሚሆነው ፡ በንግድ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ብዙ ፡ ልምምድ ፡ የሌላቸው ፡ ሰዎች ፡ የውርሱን ፡ ጉዳይ ፡ የያዙት ፡ እንደሆነ ፡ ነው ። ደንበኛ ፡ ገበያተኛው ፡ ሲበላሸ ፡ ይችላል ። የመበላሸቱም ፡ ውጤት ፡ ወደ ፡ ወራሾቹ ፡ የሚሄደው ፡ ክፍያ ፡ አነስተኛ ፡ መሆኑን ፡ የደንበኛ ፡ ገበያተኛ ፡ ዋጋ ፡ በመቀነሱ ፡ የአኩሪነት ፡ ኪዳራ ፡ ነው ። ይህ ፡ የንግድ ፡ መደብር ፡ በንግድ ፡ ማኅበሩ ፡ የሚካሄድ ፡ ቢሆን ፡ እንኳ ፡ ሲሆን ፡ ይችላል ። ነገር ፡ ግን ፡ ለመሆን ፡ ያለው ፡ ዕድል ፡ አነስተኛ ፡ ነው ። የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ቢያንስ ፡ ሁለት ፡ ማኅበርተኞች ፡ ስለሚኖሩት ፡ በአንድ ፡ ሰው ፡ ጥት ፡ ምክንያት ፡ ማኅበሩ ፡ ቢፈረስም ፡ እንኳ ፡ የንግድ ፡ ዋጋ ፡ መጠበቅን ፡ የሚያረጋግጥ ፡ ሌላው ፡ ማኅበርተኛ ፡ ይኖራል ። በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ላይ ፡ እንዲሁ ፡ አባል ፡ ቢሞት ፡ እንኳ ፡ ድርሻው ፡ ለወራሾቹ ፡ ተሰጥቶ ፡ ማኅበሩ ፡ ለመቀጠል ፡ የሚያስችለውን ፡ ስምምነት ፡ ማድረግ ፡ ይቻላል ። (ይህም ፡ በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውሉ ፡ ላይ ፡ እንደዚህ ፡ ጓደኛነት ፡ ድንጋጌ ፡ ባይኖር ፡ እንኳ ፡ በአክሲዮን ፡ ማኅበርና ፡ በአላፈነቱ ፡ ባለው ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ ላይ ፡ ይኖራል) ። ጋና ፡ ኮሚሽን ፡ ለፍ ፡ አንኳያሪ ፡ ክላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፴፫ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ገጽ ፡ ፮ ፡ ተመልክት ፡ ሌ. ሲ. ቪ. ጉወር ፡ “ካምፓጊ ፡ ሱው ፡ ሪፎርም” ፡ ማላያ ፡ ሱው ፡ ሪፎርም ፡ ፪ኛ ፡ ምልዕዳም ፡ (፲፱፻፳፮) ፡ ገጽ ፡ ፴፱ ፡ ተመልክት ።
- 71. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፴፩ ፡ ፴፩፻፳፭ ።
- 72. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፲ ፡ (፪) ።

ሆንን። መሬላግ፡ አለባቸው ። ይህም ፡ ማለት ፡ የንግድ ፡ ማኅበሩን ፡ ለማቋቋም ፡ የፈለጉ ፡ መሆን ፡ አለባቸው ፡ ማለት ፡ ነው ። በይበልጥ ፡ ግልጽ ፡ በሆነ ፡ አነጋገርም ፡ ለጋራ ፡ ጥቅምና ፡ በአኩልነት ፡ ደረጃ ፡ በአንድነት ፡ የመሥራት ፡ ፍላጎት ፡ እንዲኖሩ ፡ ያስፈልጋል ።⁷³ ይህም ፡ የሚታየው ፡ እያንዳንዱ ፡ ማኅበሩትኛ ፡ በማኅበሩ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ያለውን ፡ የመቆጣጠር ፡ መብት ፡ በመመልከት ፡ ነው ።

አንድነት ፡ የመሆን ፡ የማኅበሩትኞች ፡ ፍላጎት ፡ ሁሉም ፡ ለማኅበሩ ፡ ወይም ፡ በማኅበሩ ፡ ውስጥ ፡ ለመሥራት ፡ በታቀደ ፡ ንቁ ፡ ዓላማ ፡ መመሥረት ፡ አይኖርበትም። ይህም ፡ ገንዘባቸውን ፡ ብቻ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ በሚፈልጉ ፡ አላፈነታቸው ፡ ለተወሰነ ፡ የሁለት ፡ ዓይነት ፡ ኃላፊነት ፡ ያለበት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ማኅበሩትኞች ፡ በአክሲዮን ፡ ማኅበርና ፡ ኃላፊነቱ ፡ በተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ ባለአክሲዮኖች ፡ ላይ ፡ አይሠራም ። ሕጋዊ ፡ (ትክክለኛ) ፡ የሆኑ ፡ የቁጥጥር ፡ ዕቅዶች ፡ ለመኖራቸው ፡ ማስረጃ ፡ (ማረጋገጫ) ፡ ስለማይሆን ፡ በአንዳንድ ፡ ማኅበሮች ፡ በተለይም ፡ እንደ ፡ አክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ዓይነት ፡ የተለያዩ ፡ ቡድኖች ፡ የተለያዩ ፡ መብቶች ፡ ባሉዋቸው ፡ ማኅበሮች ፡ ውስጥ ፡ ስምምነቱ ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ እኩል ፡ ሊሆን ፡ አይገባውም ። የሕጉ ፡ ግዛት ፡ ከሚፈቅደው ፡ ቁጥጥር ፡ በቀር ፡ እኩል ፡ መሆን ፡ አለበት ።

ግዳጁ ፡ እንዲኖር ፡ የተደረገው ፡ የሽርክና ፡ ማኅበርን ፡ ሌሎች ፡ አቋሞች ፡ ከሚይዙ ፡ ውሎች ፡ ለመለየት ፡ የሚረዳ ፡ በመሆኑ ፡ ነው ።⁷⁴ የተወሰነ ፡ ደሞዝ ፡ ላይኖር ፡ ሠራተኛው ፡ ትርፍ ፡ ቢኖር ፡ ደመወዙን ፡ ከትርፉ ፡ ላይ ፡ በመካፈል ፡ የሚከፈልበት ፡ የሥራ ፡ ውል ፡ የተወሰነ ፡ ወለድ ፡ ከመስጠት ፡ ፈንታ ፡ አበዳሪው ፡ ትርፍ ፡ ቢኖር ፡ ከትርፉ ፡ እንዲካፈል ፡ የሚያደርግ ፡ የብድር ፡ ውልና ፡ ለንግድ ፡ መደብሩ ፡ ሻጭ ፡ የተወሰነ ፡ ገንዘብ ፡ ከመክፈል ፡ ይልቅ ፡ ሻጩ ፡ ከንግድ ፡ መደብሩ ፡ የወደፊት ፡ ትርፍ ፡ እንዲካፈል ፡ የሚያደርግ ፡ የሽያጭ ፡ ውል ፡ ለዚህ ፡ ምሳሌዎች ፡ ናቸው ። እነዚህ ፡ ውሎች ፡ ውስጥ ፡ በአንድነትና ፡ በኅብረት ፡ የመሆን ፡ ፍላጎት ፡ የለም ። የንግድ ፡ መደብሩን ፡ ለሚመለከቱ ፡ ውሳኔዎች ፡ ሠራተኛው ፡ በአሠሪው ፡ ቁጥጥር ፡ ሥር ፡ ነው ። የንግድ ፡ መደብሩ ፡ አበዳሪ ፡ ወይም ፡ ሻጭ ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ በመደብሩ ፡ የሥራ ፡ እንቅስቃሴ ፡ ላይ ፡ አይካፈልም ።

መዋጮዎች ፡ የሚጸና ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ እንዲኖር ፡ ከተፈለገ ፡ እያንዳንዱ ፡ ማኅበሩትኛ ፡ ለንግድ ፡ ማኅበሩ ፡ መዋጮ ፡ ማዋጣት ፡ አለበት ። መዋጮዎች ፡ ማኅበሩ ፡ ሥራውን ፡ እንዲያካሄድበት ፡ በማኅበሩ ፡ ቁጥጥር ፡ ሥር ፡ እንዲኖሩ ፡ የሚደረጉ ፡ ነገሮች ፡ (ዕቃዎች) ፡ ናቸው ። ስለአዋጣም ፡ የአዋጣው ፡ ሰው ፡ በማኅበር ተኝነት ፡ የሚገኘውን ፡ ጥቅም ፡ ያገኛል ። በአክሲዮን ፡ ማኅበርና ፡ ኃላፊነቱ ፡ በተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ በማናቸውም ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ መዋጮዎች በጥሬ ፡ ገንዘብ ፡ በዓይነት ፡ ወይም ፡ በሞያ ፡ ሥራ ፡ ሊደረጉ ፡ ይችላሉ ።⁷⁵ ለአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ወይም ፡ ኃላፊነቱ ፡ ለተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ የሚደረጉ ፡ መዋጮዎች ፡ በጥሬ ፡ ገንዘብ ፡ ወይም ፡ በዓይነት ፡ ብቻ ፡ መሆን ፡ አለባቸው ።⁷⁶

73. በማስረጃ ፡ ጩ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ጸ ፡ ሪፐርት ፡ ቁጥር ፡ ፮፯ ፡ ተመልከት ፤ ፯፻፩ ፡ በማስረጃ ፡ ጩ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ጸ ፡ ኤስካራ ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፮ ፡ — ፩፻፲፪ ፡ ተመልከት ።
74. በዚህ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ለፈረንሳይ ፡ ንግድ ፡ ሕግ ፡ በኮሚሽን ፡ እፍ ፡ ሪፎርም ፡ የተሰጠውን ፡ መግለጫ ፡ ተመልከት ፤ ትሬቭ ፡ ደ ፡ ላ ፡ ኮሚሽን ፤ ደ ፡ ሪፎር ፡ ዱ ፡ ከድ ፡ ደ ፡ ኮሚሽን ፡ ኤ ፡ ዱ ፡ ድርድር ፤ ደ ፡ ሰብዓቱ ፡ (ፓሪስ ፡ ሎጂዲጂ ፡ ፲፱፻፶፯—፲፱፻፶፯) ፡ ፪ኛ ፡ ሸልዳም ፤ ገጽ ፡ ፻፳፯ ፤ ፻፶፱ ፤ የላብ ፡ ኮሚሽን ፡ መግለጫ ፤ ፪ኛ ፡ ሸልዳም ፤ ገጽ ፡ ፳፻፲፬ ፡ በተጨማሪ ፡ ተመልከት ።
75. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፳፱ ፤ ፪፻፵፩ ፤ ፪፻፶፩ ፤ ፪፻፸፫ ።
76. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፶፯ ፤ ፪፻፶፯ ፤ ፳፻፩ ፤ ፪፻፵፱ ፤ ፳፻፶፫ ።

በዓይነት ፡ የሚደረጉ ፡ መዋጮቻች ፡ ግዙፍነት ፡ ባላቸውና ፡ በሌላቸው ፡ ንብረቶች ፡ የሚደረጉ ፡ መዋጮቻች ፡ ናቸው። እነዚህንም ፡ የሚያዋጣው ፡ ሰው ፡ ያሉትን ፤ የገንዘብ ፡ መብቶችን ፡ (ዕዳዎችን) ፡ ወይም ፡ የንብረት ፡ ጥቅምን ፡ ይጨምራሉ ። የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፤ የሚንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፤ የድርሰትና ፡ የኪነ ፡ ጥበብ ፡ ባለሀብትነት ፡ መብቶች ፤ የኢንዱስትሪ ፡ ንብረቶች ፡ (የንግድ ፡ ምልክቶች ፤ እንዲሁም ፡ ስዕሎችና ፡ ሞዴሎች) ፤ የንግድ ፡ መደብር ፤ የሚንቀሳቀስ ፡ ወይም ፡ የማይንቀሳቀስ ፡ ንብረት ፡ ኪራይና ፡ ሌሎችም ፡ ምሳሌዎች ፡ ናቸው። ሕጉ ፤ እነዚህ ፡ ንብረቶች ፡ ለማሳበሩ ፡ የሚተላለፉበትን ፡ መንገድ ፡ የሚመለከቱ ፡ ብዙ ፡ ደንቦች ፡ አሉት ። ከቁጥር ፡ ፪፻፳፱ — ፪፻፴፪ ፡ (ለተራ ፡ የሽርክና ፡ ማህበር ፤ ለንብረት ፡ የሽርክና ፡ ማህበር ፤ ለሁለት ፡ ዓይነት ፡ ኃላፊነት ፡ ለአለበት ፡ የሽርክና ፡ ማህበር ፡ የሚደረጉ ፡ መዋጮቻችና) ፡ ከቁጥር ፡ ፪፻፺ — ፪፻፶፱ ፡ (የማህበርተኝነትን ፡ ድርሻ ፡ መዋጮ ፡ አድርጎ ፡ እንድ ፡ የንግድ ፡ መደብርን ፡ ለማህበር ፡ ስለማስገባት) ፡ ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ ተመልክት ።

የእያንዳንዱ ፡ በዓይነት ፡ የሚደረግ ፡ መዋጮ ፡ ዋጋ ፡ ማህበርተኞቹ ፡ በተሰማሙበትና ፡ በሽርክና ፡ ማህበር ፡ ውሉ ፡ በተፃፈው ፡ መሠረት ፡ ነው ። የአባሎቹ ፡ በሙሉ አላፈነት ፡ የተወሰነ ፡ በሆነበት ፡ በአክሲዮን ፡ ማህበርና ፡ ኃላፊነቱ ፡ በተወሰነ ፡ የግል ፡ ማህበር ፡ ላይ ፡ ባለገንዘቦች ፡ በዓይነት ፡ የተዋጣውን ፡ ነገር ፡ ግምት ፡ ትክክለኛ ፡ መሆኑን ፡ የሚያረጋግጥ ፡ ተጨማሪ ፡ መከላከያ ፡ ይፈልጋሉ ። ይህ ፡ መከላከያ ፡ ሕዝቡ ፡ አክሲዮኑን ፡ እየፈረመ ፡ በመግዛት ፡ ለተቋቋመ ፡ የአክሲዮን ፡ ማህበር ፡ ባለአክሲዮኖችም ፡ ይፈለጋል ። ምክንያቱም ፡ ንብረቱን ፡ ወይም ፡ አዋጭውን ፡ ሰው ፡ ለማግኘት ፡ የሚችሉበት ፡ ቀላል ፡ መንገድ ፡ ባለመኖሩ ፡ ነው ። ለአክሲዮን ፡ ማህበር ፡ የሚደረጉ ፡ የዓይነት ፡ መዋጮቻችን ፡ መገመጃ ፡ የተለየ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ በሕግ ፡ ተሰጥቷል።⁷⁷ ኃላፊነቱ ፡ በተወሰነ ፡ የግል ፡ ማህበር ፤ በሽርክና ፡ ማህበር ፡ ውል ፡ ውስጥ ፡ ለተፃፈው ፡ በዓይነት ፡ ለተደረገ ፡ መዋጮ ፡ ግምት ፡ ማህበርተኞች ፡ በሙሉ ፡ ለሦስተኛ ፡ ወገኖች ፡ ዋሶች ፡ ናቸው።⁷⁸

አገልግሎቱን ፡ ወይም ፡ የሞያ ፡ ሥራውን ፤ የተወሰነ ፡ ደመወዝ ፡ ሳይከፈለው ፡ ለማሳበሩ ፡ የሚያዋጣ ፡ ሰው ፡ ከትርፉ ፡ ላይ ፡ ድርሻ ፡ ይኖረዋል ። ሠራተኞች ፡ የሌላቸውን ፡ ማህበሩን ፡ የመቆጣጠሪያ ፡ መብቶች ፡ ስላለው ፡ “ከሠራተኛ” ፡ ይበልጣል ።

ማህበሩ ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ያልተሰጠው ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ወይም ፡ የንብረቱ ፡ ጥቅም ፡ ብቻ ፡ የተዋጣ ፡ ከሆነ ፡ በጥሬ ፡ ገንዘብ ፡ ወይም ፡ በዓይነት ፡ የሚደረጉ ፡ መዋጮቻች ፡ የማህበሩ ፡ ሀብቶች ፡ ናቸው ። በእሽሙር ፡ ማህበር ፡ ደንብ ፡ ተቃራኒ ፡ የሆነ ፡ ስምምነት ፡ ከሌለ ፡ በቀር ፡ እያንዳንዱ ፡ ማህበርተኛ ፡ ገቢ ፡ ላደረገው ፡ መዋጮ ፡ ባለሀብትነቱን ፡ እንደያዘ ፡ ይቆያል።⁷⁹ (“ተቃራኒ” ፡ ድንጋጌዎች ፡ በአባሎች ፡ ያልተከፋፈለ ፡ ባለቤትነትን ፡ ወይም ፡ የእሽሙር ፡ ማህበር ፡ ሥራ ፡ አስኪያጆች ፡ ባለሀብትነትን ፡ ይጨምራሉ) ።

ዓላማ ፡ የኢኮኖሚ ፡ ተግባሮች ፡ የሚጸና ፡ የሽርክና ፡ ማህበር ፡ ማህበርተኞች ፡ “የኢኮኖሚ ፡ ተግባር ፡ ያለውን ፡ ሥራ” ፡ ለመሥራት ፡ መፈለግ ፡ አለባቸው ። ይህም ፡ ሐረግ ፡ ሰፊና ፡ ማንኛውንም ፡ ትርፍ ፡ ያለውን ፡ ወይም ፡ ትርፍ ፡ ሊያስገኝ ፡ የሚች

77. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፺፩ ።
 78. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፭፻፲፱ ።
 79. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፸፫ ።

ለውን ፡ ሥራ ፡ ሊጨምር ፡ ይችላል ። የሸርክና ፡ ማኅበሩ ፡ ማኅበርተኞች ፡ ማኅበሩ ፡ እንዲሠራ ፡ የሚረዱት ፡ ሥራ ፡ የማኅበሩ ፡ የንግድ ፡ (የሥራ) ፡ ዓላማ ፡ ይባላል ። በጠቅላላው ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ማንኛውንም ፡ ሊገኝ ፡ (ሊደረግ) ፡ የሚችል ፤ ሕገ ፡ ወጥ ፡ ያልሆነና ፡ ግብረገብነት ፡ ያልገደለው ፡ ዓላማ ፡ ሊኖረው ፡ ይችላል ።⁸⁰

ዓላማ ፡ ትርፎችና ፡ ኪሣራዎች ፡ የሰምምነቱ ፡ ማኅበርተኞች ፡ ትርፍና ፡ ኪሣራ ፡ በሚኖርበት ፡ ጊዜ ፡ ከትርፉም ፤ ከኪሣራውም ፡ ለመካፈል ፡ መፈለግ ፡ አለባቸው ። ማኅበሩ ፡ በሚቋቋምበት ፡ ጊዜ ፡ ማኅበርተኞች ፡ የሚያሰቡት ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ስለ ትርፍ ፡ እንጂ ፡ ስለኪሣራ ፡ አያሰቡም ። ኪሣራው ፡ እንዲከፋፈል ፡ በመፈለግ ፡ ሕጉ ፤ በማኅበሩ ፡ ሲመጡ ፡ የሚችሉ ፡ እደጋዎችን ፡ ለመካፈል ፡ መፈለግን ፡ ግዴታ ፡ ያደርገዋል ።⁸¹

የማኅበርተኞቹ ፡ የትርፍና ፡ የኪሣራ ፡ ድርሻ ፡ እኩል ፡ መሆን ፡ አይኖርበትም ። እኩልነት ፡ ላይኖር ፡ የሚችለው ፡ በተለያዩ ፡ አባሎች ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ በአንድ ፡ አባል ፡ የትርፍ ፡ ድርሻና ፡ የኪሣራ ፡ ድርሻ ፡ መሐከል ፡ እኩልነት ፡ ላይኖር ፡ ይችላል ። ነገር ፡ ግን ፡ የሸርክና ፡ ማኅበር ፡ ውሉ ፡ የማኅበሩን ፡ የወደፊት ፡ ትርፍ ፡ በሙሉ ፡ ለአንዱ ፡ ማኅበርተኛ ፡ ብቻ ፡ ሊሰጥ ፡ አይችልም ፤ አንዱን ፡ ወይም ፡ ብዙዎቹን ፡ ማኅበርተኞችንም ፡ በማኅበሩ ፡ ላይ ፡ የሚደርሰው ፡ ኪሣራ ፡ እንዳይነካቸው ፡ ለማድረግ ፡ አይችልም ። በውሉ ፡ ይህን ፡ የሚሰጥ ፡ ማንኛውም ፡ ስምምነት ፡ (ውሳኔ) ፡ ፍርስ ፡ ነው ።⁸²

ጠቅላላ ፡ የውል ፡ ግዴታዎች ፡ ውል ፡ እንደመሆኑ ፡ የሸርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፤ በፍትህ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፲፪ ፡ የተሰጡት ፡ ጠቅላላ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ይጸኑበታል ። ይህም ፡ የውሉን ፡ አመሠራረት ፡ በሚመለከት ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ውሉን ፡ ለመዋዋል ፡ ችሎታ ፡ ባላቸው ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ጉድለት ፡ የሌለው ፡ ስምምነት ፡ መኖር ፤ በቂ ፡ የሆነ ፤ እርግጠኛነት ፡ ያለው ፤ የሚቻልና ፡ ሕጋዊ ፡ የሆነ ፡ ጉዳይና ፡ የውሉ ፡ አጻጻፍ ፡ ዐይነት ፡ (ፎርም) ፡ በሕግ ፡ የታዘዘ ፡ መሆን ፡ አለበት ፡ ማለት ፡ ነው ። የሚከተሉት ፡ ክፍሎች ፡ እነዚህን ፡ አቋሞች ፡ ያገልጻሉ ፤ ይኸውም ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮችን ፡ የሚመለከቱ ፡ ልዩ ፡ ችግሮች ፡ ሊነሱ ፡ የሚችሉ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ።

ተዋዋሮችና ፡ ችሎታ ፡ በጠቅላላው ፡ የሚከተሉት ፡ ሰዎች ፡ ውል ፡ ሊፈጽሙ ፡ አይችሉም ። አካለ ፡ መጠን ፡ ያላደረሱ ፡ ሰዎች ፤ በግልጽ ፡ የታወቁ ፡ አእምሮ ፡ ጉዳዮች ፤ ፈቃድ ፡ የመስጠት ፡ ችሎታቸው ፡ መቃወሚያ ፡ ሊሆን ፡ የሚችል ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ድውይነት ፡ ያለባቸው ፡ ሰዎች ፤ በፍርድ ፡ የተከለከሉ ፡ ሰዎችና ፡ በሕግ ፡ የተከለከሉ ፡ ሰዎች ። በነዚህ ፡ ሰዎች ፡ የተፈጸመ ፡ (የተደረገ) ፡ ውል ፡ ፍርስ ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ ፈራሽነቱ ፡ የሚገለጸው ፡ ችሎታ ፡ በሌለው ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ በእንደራሴው ፡ ወይም ፡ በወራሾቹ ፡ አመልካችነት ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ብቻ ፡ ነው ። (በሕግ ፡ በተከለከለ ፡ ሰው ፡ የሚደረግ ፡ ውል ፡ ሊፈርስ ፡ የሚችለው ፡ በሕግ ፡ በተከለከለው ፡ ሰው ፤ በሌላው ፡ ተዋዋይ ፤ ወይም ፡ በዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ አመልካችነት ፡ ነው ።)⁸³

80. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፮ ፡ (፪) ፤ የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፲፭ ፤ ፳፻፲፮ ፤ ፳፻፲፱ ፤ ከታች ፡ በማስረጃ ፡ ፳፻፱—፻፻፲፫ ፡ ያሉትን ፡ የተያያዙ ፡ ጽሑፎችን ፡ ተመልከት ።
 81. ከላይ ፡ በማስረጃ ፡ ፳፱ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ትራቮ ፤ ፪ኛ ፡ ሾልዌም ፡ ገጽ ፡ ፳ ፡ ተመልከት ።
 82. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፭ ።
 83. የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፻፶፱ ፡ ፻፶፫ ፡ ፻፶፱ ፡ ፻፶፫—፻፶፱ ፡ ፻፶፫ ፤ ፻፶፭ ፤ ፻፶፭ ፤ ፻፶፮ ፤ ፳፻፲፱ ።

እነዚህ : የችሎታ : ማጣቶች : የተጠቀሱት : ሰዎችን : በገዛ : እራሳቸው : ውልን : የማድረግ : መብት : ይከለክላሉ : እንጂ : በእነርሱ : ስም : በእንደራሴዎቻቸው : ውል : የማድረግ : መብትን : አይከለክሉም ። ስለዚህም : ችሎታ : የሌለው : ሰው : ሞግዚት : ችሎታ : በሌለው : ሰው : ስም : ውል : ሊያደርግ : ይችላል ። ሞግዚቱ : ሥልጣኑ : በሚፈቅድለት : መጠን : ሥራ : ሠርቶ : እንደሆነ : ውሉ : በሰሙ : የተደረገ ለት : ሰውን : ያስመቻል : የውሉ : መቃወሚያ : ማድረግ : አይቻልም ።⁸⁴

የማንኛውም : ውል : ተዋዋይ : ችሎታ : ማጣት : የውሉን : ጽንኑነት : መቃወሚያ : የሚሆነውን : ያህል : የሽርክና : ማኅበር : ውል : ጽንኑነትንም : በተዋዋይ : ችሎታ : ማጣት : መቃወም : ይቻላል ። የንግድ : ሕግ : በተጨማሪ : አንዳንድ : ደንቦችን : ይሰጣል : እነዚህም : ችሎታ : የሌላቸው : ሰዎች : ነጋዴዎች : እንዳይሆኑ : ከሚከለክሉ : የሕጉ : ድንጋጌዎች : የመነጨ : ናቸው ። ችሎታ : በማጣት : ምክንያት : ነጋዴ : መሆን : አለመቻልን : የሚመለከቱ : ድንጋጌዎች : አንድ : ሰው : ማኅበርተኛ : በመሆኑ : እንደነጋዴ : ለሚያስቆጥሩ : የንግድ : ማኅበሮች : ማኅበርተኛ : ለመሆን : ባለመቻልም : ላይ : ይጸናሉ ። የንግድ : ሥራን : በሚሠሩ : የሕብረት : የሽርክና : ማኅበር : ወይም : የንግድ : ሥራን : በሚሠሩ : ሁለት : ዓይነት : ኃላፊነት : በአለበት : ማኅበር : ውስጥ : የሚገኝ : አላፊነቱ : ያልተወሰነ : ማኅበርተኛ : እንደ ነጋዴ : ይቆጠራል ።⁸⁵ የንግድ : ሥራን : የሚሠሩ : የእሽሙር : ማኅበር : ሥራ : አስኪያጅም : እንደ : ነጋዴ : ይቆጠራል ።

በሕጉ : ምዕራፍ : ውስጥ : ስለዚህ : ጉዳይ : የሚያወራ : የመጀመሪያው : ውሳኔ : ቁጥር : ፲፩ : ነው ። እላይ : የተዘረዘሩትን : ዋና : ዋና : ደንቦች : እንደገና : ከማተት : ሌላ : ምንም : የሚጨምረው : ነገር : የለም ። ይኸውም : በፍትህ : ብሔር : ሕግ : መሠረት : ችሎታ : የሌለው : ሰው : የንግድ : ሥራን : ሊሠራ : አይችልም ። ሲሠራ : ቢገኝ : የሚሠራቸው : ሥራዎች : ይኸውም : ከንግድ : ጋር : የተያያዙ : ማናቸውም : ሥራዎች ፤ በዚህ : ክፍል : መጀመሪያ : ላይ : በተጠቀሱት : የፍትህ ብሔር : ሕግ : ድንጋጌዎች : መሠረት : ሊፈረሱ : ይችላሉ ።

ቁጥር : ፲፪ : አካለ : መጠን : ላላደረሰ : ሰው : ወይም : ለተከለከለ : ሰው : ሞግዚት : የሆነ : ሰው ፤ በፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፹፰ : ለተገለጹት : ጉዳዮች : ካልሆነ : በቀር : አካለ : መጠን : ባላደረሰው : ሰው : ስምኖ : ስለእሱ : ሆኖ : ወይም : በተከለከለው : ሰው : ስምኖ : ስለእርሱ : ሆኖ : የንግድ : ሥራን : እንዳይሠራ : ይከለክላል ። ይህም : ሞግዚቱን : አካለ : መጠን : ባላደረሰው : ሰው : ወይም : በተከለከለው : ሰው : ስም : ሆኖ : አካለ : መጠን : ያላደረሰውን : ወይም : የተከለከለውን : ሰው : ነጋዴ : ከሚያደርገው : የንግድ : ማኅበር : ውስጥ : እንዳይገባ : ይከለክለዋል ። ለፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፹፰ : መሠረት : ሞግዚቱ : በቤተ : ዘመድ : ምክር : ጉባዔ : ትእዛዝ : የተሰጠው : እንደሆነ : በልጁ : ሀብት : ክፍል : ውስጥ : የንግድ ፤ የኢንዱስትሪ ፤ ወይም : ሌሎች : ሥራዎች : የተገኙ : እንደሆነ : እነዚህን : ሥራዎች ለማካሄድ : ይችላል ። በቤተ : ዘመድ : ምክር : ቤቱ : ሥራው : እንዲካሄድ : ወይም : ሒሳብ : እንዲጣራ : ትዕዛዝ : በሚሰጥበት : ጊዜ : ሞግዚትነቱ : የሚቆይበትን : ጊዜ ፤ የሞግዚቱን : ችሎታዎችና : ለማድረግ : የሚቻለውን ፤ እንዲሁም : ችሎታ : የሌለውን : ሰው : ጥቅሞች : መመልከት : አለበት ። ከዚህም :

84. የፍትህ : ብሔር : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፲፱ ፤ ፪፻፳፭ ፤ ፪፻፳፩ ።
 85. የንግድ : ሕግ : ቁጥር : ፪፻፹ ፤ (፪) ፤ ፪፻ ።

ውሳኔ ፡ ላይ ፡ የቤት ፡ ዘመድ ፡ ምክር ፡ ጉባዔ ፡ ሞግዚቱ ፡ ንግድ ፡ ሥራ ፡ ውስጥ ፡
 (ይኸውም ፡ ችሎታ ፡ የሌለውን ፡ ሰው ፡ ነጋዴ ፡ የሚያደርግ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡
 ውስጥ) ፡ እንዲገባ ፡ ፈቃድ ፡ ሊሰጥ ፡ የሚችል ፡ መሆኑ ፡ ግልጽ ፡ ይመስላል ።
 ሊሰጥ ፡ የሚችለው ፡ ፈቃድ ፡ ችሎታ ፡ በሌላው ፡ ሰው ፡ ሀብት ፡ ክፍል ፡ ውስጥ ፡
 የሚገኘውን ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ እንዲቀጥል ፡ ወይም ፡ ሒሳቡ ፡ እንዲጣራ ፡
 የማድረጊያ ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ለምሳሌ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኝነትን ፡ በሚመለከት ፡
 ከት ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ አንድ ፡ አላፊነቱ ፡ ያልተወሰነ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡
 ከሞተና ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውሉ ፡ ልጅ ፡ የአባቱን ፡ ቦታ ፡ ይወስዳል ፡ የሚል ፡
 ከሆነና ፡ ልጁ ፡ አካለ ፡ መጠን ፡ ያላደረሰ ፡ ከሆነ ፡ ንግዱ ፡ ችሎታ ፡ የሌለው ፡ ሰው ፡
 ሀብት ፡ ክፍል ፡ ሊሆን ፡ ይችላል ። ቁጥር ፡ ፪፻፹፰ ፡ የቤተ ፡ ዘመድ ፡ ምክር ፡ ቤት ፡
 ፈቃድ ፡ የሚፈልገው ፡ ሞግዚቱ ፡ “የልጁ ፡ አባት ፡ ወይም ፡ እናት ፡ ያልሆነ ፡ እንደሆነ” ፡
 ብቻ ፡ መሆኑን ፡ በግልጽ ፡ ይናገራል ። ሞግዚቱ ፡ የልጁ ፡ አባት ፡ ወይም ፡
 እናት ፡ የሆነ(ች) ፡ እንደሆነ ፡ በአካለ ፡ መጠን ፡ ባላደረሰው ፡ ልጅ ፡ ሀብት ፡ ክፍያ ፡
 ውስጥ ፡ የሚገኙትን ፡ ሥራዎች ፡ የማቆየት ፡ ወይም ፡ በሂሳብ ፡ እንዲጣሩ ፡ የማድረግ ፡
 ሙሉ ፡ ሥልጣን ፡ አለው ፡ (አላት) ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ግልጽ ፡ ባይሆንም ፡ እንኳ ፡ በአዲስ ፡
 ሥራዎች ፡ ውስጥ ፡ እንዳይገባ ፡ የሚደረገው ፡ ክልከላ ፡ አባት ፡ ወይም ፡ እናት ፡ በሆነና ፡
 ባልሆነ ፡ ሞግዚትም ፡ ላይ ፡ ይጸናል ። እነዚህን ፡ ድንጋጌዎች ፡ በመተላለፍ ፡
 በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ውስጥ ፡ የሚገባ ፡ ሞግዚት ፡ ከተሰጠው ፡ ሥልጣን ፡
 በላይ ፡ አልፎአል ፡ ማለት ፡ ነው ።⁸⁶

ቁጥር ፡ ፲፫ ፡ በሞግዚት ፡ ከመተዳደር ፡ ስለወጣ ፡ አካለ ፡ መጠን ፡ ያላደረሰ ፡
 ልጅን ፡ በሚመለከቱ ፡ ደንቦች ፡ ላይ ፡ አንድ ፡ ወሰን ፡ ይጨምራል ። በቤተ ፡ ዘመድ ፡
 ምክር ፡ ጉባዔ ፡ በጽሑፍ ፡ ሥልጣን ፡ ካልተሰጠው ፡ በቀር ፡ ከሞግዚት ፡ አስተዳደር ፡
 ነፃ ፡ የወጣ ፡ አካለ ፡ መጠን ፡ ያላደረሰ ፡ ልጅ ፡ የንግድ ፡ ሥራን ፡ እንዳይሠራ ፡ ይከለክላል ።
 ይህ ፡ ተጨማሪ ፡ ወሰን ፡ ከሞግዚት ፡ አስተዳደር ፡ ነፃ ፡ የወጣ ፡ አካለ ፡ መጠን ፡
 ያላደረሰውን ፡ ልጅ ፡ በጽሑፍ ፡ ሥልጣን ፡ ካልተሰጠው ፡ በቀር ፡ ነጋዴ ፡ ሊያደርገው
 የሚችለውን ፡ የንግድ ፡ ማኅበርን ፡ የሚመሠርት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ተዋዋይ ፡
 እንዳይሆን ፡ ይከለክላል ። ከሞግዚት ፡ አስተዳደር ፡ ነፃ ፡ የወጣ ፡ አካለ ፡ መጠን ፡
 ያላደረሰ ፡ ልጅ ፡ ተፈላጊ ፡ የሆነውን ፡ የጽሑፍ ፡ ፈቃድ ፡ ሳይኖረው ፡ ተዋዋይ ፡ የሚሆንበት ፡
 ማንኛውም ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ልጅ ፡ ከሞግዚት ፡ አስተዳደር ፡ ያልወጣ ፡
 እንደሆነ ፡ ተቆጥሮ ፡ በችሎታ ፡ ማጣት ፡ ምክንያት ፡ ፈራሽ ፡ እንደሚሆነው ፡
 ውል ፡ ፈራሽ ፡ ይሆናል ።

ችሎታ ፡ ያለመኖርን ፡ የሚመለከቱ ፡ ደንቦች ፡ የተሰጡት ፡ ችሎታ ፡ የሌለውን ፡
 ሰው ፡ ለመከላከል ፡ ነው ። በጠቅላላው ፡ ውሎችን ፡ ለማስፈረስ ፡ የሚችለው ፡ ችሎታ ፡
 የሌለው ፡ ሰው ፡ ብቻ ፡ የሆነው ፡ በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ነው ። ነገር ፡ ግን ፡ የንግድ ፡
 ሥራዎች ፡ (ስምምነቶች) ፡ ደህንነት ፡ እንዲጠበቅ ፡ ችሎታ ፡ ከሌላቸው ፡ ሰዎች ፡ ጋር ፡
 የሚደረጉ ፡ ውሎች ፡ ከሚያመጡት ፡ ችግር ፡ ሦስተኛ ፡ ወገኖችንም ፡ የሕግ ፡ መከላከል ፡
 እንዲደረግላቸው ፡ ያስፈልጋል ። የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፩ና ፡ ፲፭ ፡ ንግድ ፡
 መዝገብ ፡ ውስጥ ፡ መግባት ፡ አለበት ፡ የሚለውን ፡ ዘይቤ ፡ በመጠቀም ፡ አንዳንድ ፡
 መከላከያዎችን ፡ ይሰጣሉ ። በአንቀጽ ፡ ፲፩ ፡ መሠረት ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ የሚሠራ ፡
 አካለ ፡ መጠን ፡ ያላደረሰ ፡ ልጅ ፡ አካለ ፡ መጠን ፡ እንዳደረሰ ፡ አድርጎ ፡ እራሱን ፡ በንግድ ፡
 መዝገብ ፡ እስገብቶ ፡ ከተገኘ ፡ አካለ ፡ መጠን ፡ ያላደረሰ ፡ መሆኑ ፡ ሦስተኛ ፡

86. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፳፯ ፡ ተመልክት ።

ወገኖችን ፡ መቃወሚያ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። ስለዚህም ፡ እካለ ፡ መጠን ፡ ያላደረሰ ፡ ልጅ ፡ በእንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ሁኔታዎች ፡ ውሎቹን ፡ ሊያስፈርስ ፡ አይችልም ። ቁጥር ፡ ፲፮ ፡ በሕግ ፡ የተከለከሉ ፡ ሰዎችን ፡ የሚመለከቱ ፡ ተመሳሳይ ፡ ደንቦችን ፡ ይዞአል ። ችሎታ ፡ የሌላቸው ፡ መሆኑን ፡ የሚያስታውቅ ፡ ነገር ፡ በንግድ ፡ መዝገብ ፡ ካልገባ ፡ በቀር ፡ ችሎታ ፡ የሌላቸው ፡ መሆኑ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገኖችን ፡ መቃወሚያ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ።⁸⁷

ተዋዋዮች ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ ያላገባ ፡ ሰው ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡ ሊሆን ፡ እንደሚችል ፡ ሁሉ ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ አባል ፡ ሊሆኑ ፡ ይችላሉ ። ነገር ፡ ግን ፡ ይኸ ፡ አጠቃላይ ፡ የሆነ ፡ መመሪያ ፡ በሁለት ፡ ዓይነት ፡ መንገዶች ፡ መሻሻል ፡ አለበት ። እንደኛ ፡ ከሁለቱ ፡ እንደኛው ፡ (ባል ፡ ወይም ፡ ሚስት) ፡ የሌላውን ፣ እንደ ፡ ነጋዴ ፡ የሚያስቆጥረውን ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡ መሆንን ፡ “ለትዳራቸው ፡ ወይም ፡ ለቤተ ፡ ዘመዳቸው ፡ መልካም ፡ አኗኗር” ፡ አይጠቅምም ፡ በሚል ፡ መቃወሚያ ፡ ሊቃወም ፡ ይችላል ። የዚህ ፡ ተቃውሞ ፡ ውጤትም ፡ የነጋዴው (ባል ፡ ወይም ፡ ሚስት) ፡ ድርሻ ፡ የሆነው ፡ ማኅበሩ ፡ አላፈ ፡ የሆነበት ፡ ዕዳ ፡ በነጋዴው ፡ የግል ፡ ሀብት ፡ ላይ ፡ መወሰን ፡ ነው ። ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ ግን ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ሰዎች ፡ እንደ ፡ ጋብቻው ፡ ሰዎች ፡ ተቆጥረው ፡ ከባልና ፡ ሚስቱ ፡ የግል ፡ ሀብትና ፡ የጋራ ፡ ሀብት ፡ ላይ ፡ ይከፈላሉ ። (ተቃውሞው ፡ ነጋዴ ፡ የሆነውን ፡ ባል ፡ ወይም ፡ ሚስት ፡ የማኅበሩ ፡ ማኅበርተኛ ፡ ከመሆን ፡ አይከለክልም) ። ተቃውሞው ፡ በሦስተኛ ፡ ወገኖች ፡ ላይ ፡ የሚጻፍው ፡ በንግድ ፡ መዝገብ ፡ የገባ ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው ። የሚነግደው ፡ ባል ፡ ወይም ፡ ሚስት ፡ መቃወሚያው ፡ የማይደገፍ ፡ ነው ። የሚል እንደሆነ ፡ መቃወሚያው ፡ እንዲነሳለት ፡ ጉዳዩን ፡ ለቤተሰብ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ማቅረብ ፡ ይችላል ። መቃወሚያው ፡ እንዲቀር ፡ የተደረገ ፡ እንደሆነ ፡ ይህንኑ ፡ የሚያሳይ ፡ ማስታወቂያ ፡ በንግድ ፡ መዝገብ ፡ እንዲገባ ፡ ማድረግ ፡ ይገባል ።⁸⁸

ባልና ፡ ሚስትን ፡ የሚመለከተው ፡ መመሪያ ፡ መሻሻል ፡ የአለበት ፡ ሁለተኛው ፡ መንገድ ፡ ባልና ፡ ሚስቱ ፡ በአንድነት ፡ የአንድ ፡ የኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኞች ፡ በሚሆኑበት ፡ ሁኔታ ፡ ነው ። የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ባልና ፡ ሚስቶች ፡ ከጋብቻቸው ፡ በፊት ፡ ጋብቻቸው ፡ በግልና ፡ በገንዘባቸው ፡ ላይ ፡ የሚያመጣውን ፡ ውጤት ፡ በውል ፡ ሊወስኑ ፡ እንዲችሉ ፡ ይፈቅዳል ። “የጋብቻ ፡ ውል” ፡ የሚባለው ፡ ነገር ፡ የሌለ ፡ እንደሆነ ፡ በተጋቢዎቹ ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ የግልና ፡ የገንዘብ ፡ ግንኙነትን ፡ የሚወስኑ ፡ ደንቦች ፡ በሕጉ ፡ ተስጥተዋል ። ጋብቻውን ፡ ከፈጸሙ ፡ በኋላ ፡ በቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ወይም ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ የጸደቀ ፡ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ የገንዘብ ፡ ግንኙነታቸውን ፡ የሚወስን ፡ ውል ፡ ሊፈጽሙ ፡ አይችሉም ።⁸⁹

ባልና ፡ ሚስቱ ፡ ለአንድ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኞች ፡ የሆኑ ፡ እንደሆነ ፡ ውሉ ፡ የጸና ፡ እንዲሆን ፡ በቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ዳኞች ፡ ወይም ፡ በፍርድ ፡

87. በትን ፡ ልቦና ፡ ያልሆነ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ (ይኸውም ፡ ችሎታ ፡ የሌለው ፡ መሆኑን ፡ ወይም ፡ የተከለከለ ፡ መሆኑን ፡ የሚያውቅ ፡ በቁጥር ፡ ፲፮ ፡ ወይም ፡ ፲፭ ፡ ሊጠቀም ፡ ይችላል ፡ ወይ ፡ በትን ፡ ልቦና ፡ የሚሠሩ ፡ ሦስተኛ ፡ ወገኖች ፡ በመዝገብ ፡ ባልገቡ ፡ ጉዳዮች ፡ አይነኩም ፡ የሚለው ፡ የቁጥር ፡ ፲፩ ፡ ተደራጊዎች ፡ መሆናቸውን ፡ እነዚህ ፡ ውሳኔዎች ፡ ግልጽ ፡ ያደርጉታል ። ይህ ፡ በእንግሊዝኛው ፡ ትርጓሜ ፡ ውስጥ ፡ ነው ። የቁጥር ፡ ፲፩ ፡ ፈረንሳይኛ ፡ ትርጓሜ ፡ “በትን ፡ ልቦና ፡” የሚለውን ፡ ሐረግ ፡ አይጨምርም ፡ (ይተቀል) ።

88. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፯-፭ ፡ ፪፻፳ ፡ (፪) ፡ ፫፻ ፡ የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፶፩ ፡ ፲፻፶፩ ።

89. የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፳፮ ፡ ፪፻፵፰ ፡ ፪፻፵፱ ።

ቤቱ ፡ መጽደቅ ፡ ይኖርበት ፡ ይሆናል ። ቁጥር ፡ ፳፻፴፫ ፡ ስለ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ በጭራሽ ፡ አይኖርም ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ቢኖርም ፡ በባልና ፡ ሚስት ፡ መሐከል ፡ ስላለው ፡ ስምምነት ፡ ብቻ ፡ ወይም ፡ አንዳንድ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮችን ፡ ስለሚያቋቁሙ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውሎች ፡ ብቻ ፡ ይሆናል ፡ የሚል ፡ ክርክር ፡ ሊኖር ፡ ይችላል ። በንግድ ፡ ማኅበሩ ፡ ውስጥ ፡ ያለው ፡ የባልና ፡ ሚስት ፡ ግንኙነት ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ኃብቻ ፡ ግዛት ፡ ከተሰጠው ፡ የባልና ፡ ሚስት ፡ ግንኙነት ፡ ጋር ፡ የጠበቀ ፡ ቅራኔ ፡ (ግጭት) ፡ ከሌለ ፡ በተቀር ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ የመጽደቅ ፡ አስፈላጊነት ፡ በማንኛውም ፡ ውል ፡ ላይ ፡ ግዳጅ ፡ ሊሆን ፡ አይገባውም ።⁹⁰ ነገር ፡ ግን ፡ የጥያቄው ፡ መፍትሔ ፡ (መልስ) ፡ ከጥርጣሬ ፡ የራቀ ፡ አይደለም ።⁹¹

ተዋዋዮች ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ ስለተሰጣቸው ፡ ማኅበሮች ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጠው ፡ ማኅበር ፡ ለአንድ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ አባል ፡ መሆን ፡ መቻልና ፡ አለመቻል ፡ በመጠኑ ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ በተሰጠው ፡ ማኅበር ፡ ዐይነትና ፡ ማኅበርተኛ ፡ ሊሆን ፡ በፈለገበት ፡ ማኅበር ፡ ዐይነት ፡ የተመሠረተ ፡ ነው ።

በጠቅላላው ፡ አንድ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ለሌላ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡ ከመሆን ፡ የሚያግደው ፡ ምንም ፡ ነገር ፡ የለም ።⁹² የገንዘብ ፡ ትርፍ ፡ ለማግኘት ፡ ያልተቋቋመ ፡ ማኅበር ፡ “የንግድ ፡ ሥራ ፡ ሊሠራ ፡ ስለማይችል ፡” አላፈነቱ ፡ ያልተወሰነ ፤ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ለሚሠራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ወይም ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ ኃላፊነት ፡ ለአለበት ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡ መሆን ፡ አይችልም ።⁹³ ለሌላ ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡ ለመሆን ፡ መቻሉና ፡ አለመቻሉ ፡ ማኅበርተኛ ፡ የሚሆነው ፡ ትርፍ ፡ ማግኘትን ፡ እንደ ፡ አንዱ ፡ ዓላማው ፡ አድርጎ ፡ በመመልከቱና ፡ ባለመመልከቱ ፡ የተመሠረተ ፡ ነው ። ዓላማው ፡ ትርፍን ፡ ለማግኘት ፡ ከሆነ ፡ ማኅበርተኛ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። ነገር ፡ ግን ፡ ትርፍ ፡ ለማግኘት ፡ ያልተቋቋመ ፡ ማኅበር ፡ የማኅበሩን ፡ ሥራ ፡ ለማንቀሳቀስ ፡ የሚረዳውን ፡ ተጨማሪ ፡ ገንዘብ ፡ ለማግኘት ፡ ወይም ፡ ትርፍ ፡ ገንዘቡን ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ወይም ፡ ኃላፊነቱ ፡ የተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡ ከመሆን ፡ የሚከለክለው ፡ ነገር ፡ የለም ።

የበጎ ፡ አድራጎት ፡ ድርጅት ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡ መሆንና ፡ አለመሆን ፡ የተመሠረተው ፡ ማኅበርተኛ ፡ በመሆኑ ፡ ትርፍ ፡ የማግኘትን ፡ አላማ ፡ በማ

90. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፵፮—፳፻፷፬ ፡ ተመልከት ።

91. በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ ለአንድ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡ ለመሆን ፡ ስለ ፡ መቻላቸው ፡ ወይም ፡ አለመቻላቸው ፡ ብዙ ፡ ክርክር ፡ ተደርጎ ፡ ነበር ። ሊ ፡ ቸርች ፤ ቢዝነስ ፡ አዕስኤሽንስ ፡ አንድ ፡ ፍራንች ፡ ሎው ፡ (ሎንዶን ፡ ስዊት ፡ ኤንድ ፡ ማክሰዌል ፡ ፲፱፻፷፭) ቁጥር ፡ ፳፪ ፤ ትራቮ ፡ በማስረጃ ፡ ፴፬ ፡ የተጠቀሰውን ፡ ፪ኛ ፡ ሸልዩም ፤ ገጽ ፡ ፲፱፻፷—፲፱፻፷፮ ፡ ፲፱፻፷፮ ፡ ፪ኛ ፡ ሸልዩም ፤ ገጽ ፡ ፳፯ ፤ ፳፯ ፤ ፳፻፱፻፱ ፡ ትልቁ ፡ ታያቄ ፡ ኃብቻው ፡ በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውሎ ፡ መሻሻሉና ፡ አለመሻሻሉ ፡ ነበር ። በኢትዮጵያው ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የሚገኘው ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፴፫ ፡ እንግሊዝኛ ፡ ትርጓሜ ፡ ከፈረንሳይኛው ፡ ትርጓሜ ፡ ለየት ፡ ያለ ፡ መሆኑን ፡ አስታውሱ ። ከፈረንሳይኛው ፡ ሲተረጎም ፡ የሚገኘው ፡ ሻል ፡ ያለ ፡ ትርጉም ፡ ይህ ፡ ነው ።

፩) በቤተ ፡ ዘመድ ፡ የሽምግልና ፡ ጻኞች ፡ ወይም ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ካልጸደቀ ፡ በቀር ፡ ባልና ፡ ሚስት ፡ ተቃብተው ፡ በሚኖሩበት ፡ ጊዜ ፡ የሚደረግ ፡ (የሚፈጸም) ፡ የገንዘብ ፡ ግንኙነታቸውን ፡ የሚመለከት ፡ ውል ፡ በሕጉ ፡ ፈት ፡ ጥጋ ፡ የሌለው ፡ ነው ።

፪) በሕጉ ፡ በግልጽ ፡ የተሰጡ ፡ ውሎች ፡ በዚህ ፡ ውላጅ ፡ ከሚገኙ ፡ ነገሮች ፡ የተጠበቁ ፡ ናቸው ።

92. ስለ ፡ ንግድ ፡ ማኅበሮችና ፡ ስለ ፡ ማኅበሮች ፡ ችሎታ ፡ ከላይ ፡ በማስረጃ ፡ ፴፩—፴፫ ፡ የተጠቀሰውንና ፡ ተያይዞ ፡ ያለውን ፡ ጽሑፍ ፡ ተመልከት ።

93. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፭ ።

ግጥም ፡ ባለግጥም ፡ ነው ። በጠቅላላው ፡ የበጎ ፡ አድራጎት ፡ ድርጅት ፡ ትርፍ ፡ ለግጥም ፡ ያልተቋቋመ ፡ ማኅበር ፡ ያለውን ፡ ዓይነት ፡ ችሎታ ፡ አለው ። (የንግድ ፡ ሥራን ፡ እንዳይሠራ ፡ የሚከለክለው ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ ሕግ ፡ ባይኖርም ፡ እንኳ ።)⁹⁴ በአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ወይም ፡ ኃላፊነቱ ፡ በተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበር ፡ የሚገኙ ፡ አክሲዮኖች ፡ የበጎ ፡ አድራጎት ፡ ድርጅት ፡ የተቋቋመበት ፡ “ንብረት” (ሀብት) ፡ ሊሆን ፡ ይችላሉ ። የአደራ ፡ ንብረት ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ አባል ፡ መሆን ፡ መቻልን ፡ ወይም ፡ አለመቻልን ፡ የሚመለከት ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ መወሰኛ ፡ የለም ። እንደ ፡ በጎ ፡ አድራጎት ፡ ድርጅት ፡ የአደራ ፡ ንብረት ፡ የተቋቋመበት ፡ ንብረት ፡ (ሀብት) ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበርን ፡ ወይም ፡ ኃላፊነቱ ፡ የተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበርን ፡ አክሲዮኖች ፡ ሊጨምር ፡ ይችላል ።

እንደ ፡ ጠቅላላ ፡ ደንብ ፤ መንግሥት ፤ የሚሠራው ፡ ሥራ ፡ ከተፈጥሮው ፡ ጋር ፡ የሚሰማማ ፡ እስከሆነ ፡ ድረስ ፡ በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ የመግባትና ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡ የመሆን ፡ መብት ፡ አለው ።⁹⁵ ነገር ፡ ግን ፡ ይህ ፡ በአንዳንድ ፡ ነገሮች ፡ የተወሰነ ፡ ነው ። እንደኛ ፡ የመንግሥቱ ፡ ግዛት ፡ ክፍሎች ፤ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ሚኒስቴሮች ፤ የሕዝብ ፡ አስተዳደር ፡ ክፍሎችና ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ ያሏቸው ፡ መብቶች ፡ “በአስተዳደር ፡ ሕጎች ፡ የተፈቀዱት” ፡ ብቻ ፡ ናቸው ። ይህም ፡ በኢትዮጵያ ፡ እርቆዶክሳዊት ፡ ቤተ ፡ ክርስቲያን ፤ በአድባራትና ፡ ገዳማት ፡ ላይ ፡ ይጸናል ።⁹⁶ ይህም ፡ ማለት ፡ የንዚህ ፡ ክፍሎች ፡ በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ውስጥ ፡ የመግባትና ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ማኅበርተኛ ፡ የመሆን ፡ መብት ፡ ከአስተዳደር ፡ ሕግ ፡ ከተሰጠው ፡ መብት ፡ የተገኘ ፡ መሆን ፡ አለበት ። መብቱ ፡ በግልጽ ፡ የተሰጠ ፡ መሆን ፡ አይኖርበትም ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ስለ ፡ ሰው ፡ ችሎታ ፡ በጠቅላላው ፡ ከተሰጠው ፡ ውስጥ ፡ እንደተገኘ ፡ ሊቆጠር ፤ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ከሚሠራባቸው ፡ መብቶች ፡ በተዘዋዋሪ ፡ እንደተገኘ ፡ ወይም ፡ በግልጽ ፡ ከተሰጠ ፡ ሥልጣኖች ፡ እንደተገኘ ፡ ሊቆጠር ፡ ይቻላል ። በሐሳብ ፡ ዓለም ፡ (in theory) ነገሩ ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ። በተግባር ፡ ግን ፡ የሕዝብ ፡ አስተዳደር ፡ ክፍሎች ፤ ሚኒስቴሮችና ፡ ሌሎች ፤ ዓላማቸውን ፡ ከግቡ ፡ ለማድረስ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ በተለይም ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበሮች ፡ ማኅበርተኞች ፡ ይሆናሉ ። ሁለተኛው ፡ ውሳኔ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፳፯ ፡ ይገኛል ። የአድሚኒስትራሲዮን ፡ ወይም ፡ የሃይማኖት ፡ ድርጅት ፡ ወይም ፡ የሕዝብ ፡ ሥራ ፡ ድርጅቶች ፡ የንግድ ፡ ሥራን ፡ መሥራት ፡ የሚችሉት ፡ በልዩ ፡ ሕጎች ፡ በተሰጡት ፡ ዓይነት ፡ ብቻ ፡ ነው ።⁹⁷ ምንም ፡ እንኳ ፡ የአድሚኒስትራሲዮን ፡ ወይም ፡ የሃይማኖት ፡ ድርጅት ፡ ወይም ፡ አንድ ፡ ማንኛውም ፡ የሕዝብ ፡ ሥራ ፡ ድርጅት ፡ የንግድ ፡ ሥራን ፡ የሚሠራ ፡ ቢሆንም ፡ እንደ ፡ ነጋዴ ፡ አይቆጠርም ።⁹⁸

መንግሥቱ ፡ ጠቅላላ ፡ የማኅበርተኛነት ፡ ጥቅም ፡ ቢኖረውም ፡ እንኳ ፡ መንግሥቱ ፡ ወይም ፡ የመንግሥቱ ፡ አንድ ፡ ክፍል ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ አባል ፡ በመሆኑ ፡ ብቻ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የተቋቋመ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ በመንግሥት ፡ ሕግ

94. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፻፲፫ ፤ ፳፻፩ ።
 95. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፻፲፮ ።
 96. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፻፲፮—፻፲፯ ።
 97. “በልዩ” ፡ ሕጎች ፡ የሚለውን ፡ ሐረግ ፡ የእንግሊዝኛው ፡ ንግድ ፡ ሕግ ፡ ይተወዋል ። የእንግሊዝኛው ፤ ጉዳዮች ፡ “ይዘረዘራሉ” ፡ ብቻ ፡ ይላል ። “በልዩ ፡ ሕግ” ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ በፈረንሳይኛውና ፡ በአግርኛው ፡ ንግድ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ አሉ ።
 98. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፱ ።

የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጠው ፡ ማኅበር ፡ አይሆንም ። መንግሥቱ ፡ ወይም ፡ የመንግሥቱ ፡ ክፍል ፡ እንደ ፡ ማንኛውም ፡ ሌላ ፡ ማኅበርተኛ ፡ ሆኖ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ቁጥጥር ፡ ሥር ፡ ይቆያል ። መንግሥት ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ በተቋቋመ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ውስጥ ፡ ሊካፈል ፡ ስለሚችልበት ፡ መንገድ ፡ የሚገልጽ ፡ የተለየ ፡ ሕግ ፡ በአሁኑ ፡ ጊዜ ፡ የለም ።⁹⁹

ተዋዋዮች ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ሰዎች ፡ በጠቅላላው ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ተወላጅ ፡ የሆኑ ፡ ሰዎች ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ መብቶች ፡ የመሥራትና ፡ የመጠቀም ፡ ችሎታን ፡ በሚመለከተው ፡ ረገድ ፡ እንደ ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ ሆነው ፡ ይቆጠራሉ ። በመንግሥቱ ፡ መካፈልን ፡ ካለመጨመሩ ፡ በቀር ፡ “የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ መብቶች” ፡ የሚለው ፡ ቃል ፡ ሁሉንም ፡ መብቶች ፡ ያጠቃልላል ።¹⁰⁰ ስለዚህም ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ዜጋ ፡ የሆኑ ፡ ሰው ፡ እንደ ፡ ኢትዮጵያዊ ፡ ተቆጥሮ ፡ በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ውስጥ ፡ ለመግባት ፡ ይችላል ።

የማኅበሮቹ ፡ ዋና ፡ መኖሪያ ፡ ሥፍራ ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ የሆነ ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጣቸው ፡ ማኅበሮችና ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ የተቋቋሙ ፡ ለልዩ ፡ አገልግሎት የተመደቡ ፡ ንብረት ፡ ድርጅቶች ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ እንዲሠሩ ፡ በአገር ፡ ግዛት ፡ ማኒስቴር ፡ ፈቃድ ፡ ከተሰጣቸው ፡ ልክ ፡ “በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ እንደተቋቋሙ” ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ እንደተሰጣቸው ፡ ኢትዮጵያውያን ፡ ማኅበሮችና ፡ ለልዩ ፡ ልዩ ፡ አገልግሎት ፡ እንደተመደቡ ፡ እንደ ፡ ኢትዮጵያ ፡ ንብረቶች ፡ ተቆጥረው ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ መብቶች ፡ ሊኖራቸውና ፡ በነዚህም ፡ መብቶች ፡ ሊጠቀሙ ፡ ባቸው ፡ ይችላሉ ።¹⁰¹ ስለዚህም ፡ ሥራ ፡ እንዲሠሩ ፡ ከተፈቀደላቸው ፣ እነዚህ ፡ በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ የተሰጣቸው ፡ ማኅበሮችና ፡ ለልዩ ፡ አገልግሎት ፡ የተመደቡ ንብረቶች ፡ ኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ በቋቋሙ ፡ ኖሮ ፡ ይኖራቸው ፡ የነበረውን ፡ በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ውስጥ ፡ የመግባት ፡ መብት ፡ ዓይነት ፡ መብት ፡ አላቸው ። ነገር ፡ ግን ፡ አገር ፡ ግዛት ፡ ማኒስቴር ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጣቸው ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ዜጋ ፡ ማኅበሮች ፡ ወይም ፡ በልዩ ፡ አገልግሎት ፡ የተመደቡ ፡ ንብረት ፡ ድርጅቶች ፡ ወይም ፡ አንዳንድ ፡ ልዩ ፡ ክፍል ፡ የሆኑትን ፡ በሕግ ፡ የሰውነት ፡ መብት ፡ የተሰጣቸው ፡ ማኅበሮችና ፡ ለልዩ ፡ አገልግሎት ፡ የተመደቡ ፡ ንብረቶች ፡ የሚያካሄዱ

99. የአስተዳደር ፡ ክፍል ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ የሚፈጽሟቸውን ፡ ውሎች ፡ የሚመራውን ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ 118ን ፡ አወዳድር ። “ልዩ ፡ ልዩ ፡ የሆነ ፡ ብዙ ፡ የባለአክሲዮኖች ፡ ክፍል ፡ (ግሩፕ) ፡ ሕጋዊ ፡ ሁኔታቸው ፡ የተለየ ፡ ያሉ ፡ እንደሆነ ፡ ለአስተዳደር ፡ ምክር ፡ ቤት ፡ ቢያንስ ፡ አንድ ፡ እንደራሴ ፡ እንዲመረጡ” የሚለውን ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ 118ን ፡ በተጨማሪ ፡ አወዳድሩ ፡ ይህም ፡ የመንግሥት ፡ አክሲዮኖች ፡ ያሉት ፡ ድርጅት ፡ ቢሆንም ፡ ባይሆንም ፡ እያንዳንዱን ፡ ቢያንስ ፡ አንድ ፡ አስተዳዳሪ ፡ የሚወክላቸው ፡ መሆኑን ፡ ያረጋግጣል ። የመንግሥት ፡ በንግድ ፡ ማኅበር ፡ ውስጥ ፡ መካፈል ፡ የሚያመጣውን ፡ ልዩ ፡ ችግሮችና ፡ መፍትሔያቸውን ፡ ለመግለጫ ፡ የመንግሥት ፡ በንግድ ፡ ማኅበር ፡ መካፈል ፡ ብዙ ፡ በነበረበት ፡ በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ ኤ ፡ ደላውባደሬ ፡ ትራይት ፡ ኢለመንታሪ ፡ ደ ፡ ድርግ ፡ አድሚኒስትሬቲቭ (ፖሪስ ፡ ኤልጂዲጆ) ፡

100. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ 118ን ።

101. የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ 118ን—119ን ። የተሰጠውንና ፡ ተያይዞ ፡ ያለውን ፡ ጽሑፍ ፡ በተጨማሪ ፡ ተመልከት ። እነዚህ ፡ ድንጋጌዎች ፡ በሕግ ፡ የሰው ፡ መብት ፡ ለተሰጣቸው ፡ ድርጅቶች ፡ በማኅበሮች ፡ ጽሕፈት ፡ ቤት ፡ መጽደቅ ፡ ያለባቸው ፡ መሆኑንና ፡ ሌሎች ፡ ድርጅቶች ፡ ደግሞ ፡ ለአገር ፡ ግዛት ፡ ማኒስቴር ፡ ክፍል ፡ ነው ። በቁጥር ፡ 118ን ፡ (፪)ና ፡ 119ን ፡ መሠረት ፡ ለመቋቋም ፡ የተፈለጉ ፡ ሥራዎች ፡ “ሕግ ፡ ወጥ ፡ ወይም ፡ ከመልካም ፡ ባህል ፡ ጋር ፡ የማይስማሙ ፡ ከሆነ” ፡ ፈቃዱ ፡ ሊወሰድ ፡ ይችላል ። በሌላ ፡ ምክንያቶች ፡ ፈቃድ ፡ ሊወሰድ ፡ መቻሉ ፡ ግልጽ ፡ አይደለም ።

ዱትንና፡ የሚያከናውኑትን፡ ሥራ፡ ሊከለክል፡ ወይም፡ ሊፈቅድ፡ ይችላል ።¹⁰²
 በተጨማሪም፡ በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ ሥራን፡ ለማካሄድ፡ የተሰጠው፡ ፈቃድ ፤ በቂ፡
 ምክንያት፡ ካለ፡ ሊሻር፡ ይችላል ።¹⁰³

ሌሎች፡ ሥራዎችን፡ ሳያካሄድ፡ ወይም፡ ሳያከናውን፡ በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡
 በሚገኙ፡ የንግድ፡ ማኅበር፡ ማኅበርተኛ፡ ለመሆን፡ ብቻ፡ የሚፈልግ፡ የውጭ፡
 አገር፡ ዜጋ፡ ድርጅት፡ እቋም፡ ምን፡ እንደሆነ፡ ግልጽ፡ አይደለም ። በሽርክና፡ ማኅ
 በር፡ ውል፡ ውስጥ፡ መግባት፡ በሚኒስቴሩ፡ መጽደቅ፡ የሚገባው፡ “የሥራ”፡
 መካሄድ፡ ነው፡ ወይ? በማኅበሩ፡ ጉዳይ፡ ላይ፡ በደንብ፡ መካፈልን፡ የመሰለ፡ ሌላ
 ተጨማሪ፡ ነገር፡ መኖር አለበት፡ ወይ? ይህ፡ ጉዳይ፡ በተቋቋመው፡ የንግድ፡
 ማኅበር፡ ዓይነት፡ የሚመሠረት፡ ነው፡ ወይ? በተግባር፡ እንደሚታየው፡ ገንዘባቸ
 ውን፡ በሥራ፡ ላይ፡ ያዋሉ፡ የውጭ፡ አገር፡ ዜጎች፡ ገንዘባቸውን፡ በሚያወጡበት
 ማኅበር፡ ሥራ፡ ቁጥጥር፡ ላይ፡ ስለሚካፈሉ፡ እነዚህ፡ ጥያቄዎች፡ በአሁኑ፡ ጊዜ፡
 ብዙ፡ ጠቃሚዎች፡ ላይሆኑ፡ ይችላሉ ። ነገር፡ ግን፡ የኢትዮጵያ፡ አክሲዮን፡ ማኅበር
 ዓመታዊ፡ በሆነው፡ የማኅበርተኛች፡ ስብሰባ፡ ድምፅ፡ ከመሰጠትና፡ ትርፎችን፡
 ከመቀበል፡ በስተቀር፡ በሌሎች፡ የማኅበሩ፡ ሥራዎች፡ ላይ፡ በትንሹ፡ ለሚካፈሉ
 የውጭ፡ አገር፡ ዜጋዎች፡ አክሲዮኖችን፡ የሸጠ፡ እንደሆነ፡ ይህን፡ ዓይነቱ፡ ሁኔታ፡
 በርግጥ፡ ይነሳል ።

የውጭ፡ አገር፡ ዜጋዎች፡ ሰዎችም፡ ሆኑ፡ በሕግ፡ የሰው፡ መብት፡ የተሰጣ
 ቸው፡ ድርጅቶች ፤ ኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ የሚገኙ፡ ልዩ፡ ሥራዎችን፡ እንዳይሠሩ፡
 የሚወስኑ፡ (የሚከለክሉ)፡ ሕጎች፡ አሉ ። ማኅበርተኛ፡ ለሚሆን፡ የውጭ፡ አገር፡
 ዜጋ፡ ጠቃሚ፡ ቢሆኑም፡ እነዚህ፡ ሕጎች፡ የሽርክና፡ ማኅበር፡ ውል፡ ውስጥ፡ የመ
 ግባት፡ መብትን፡ አይወስኑም፡ (አይከለክሉም) ። ለምሳሌ፡ ሥራ፡ እንዲሠራ፡ ካልተ
 ፈቀደለት፡ በቀር፡ የውጭ፡ አገር፡ ዜጋ፡ ምንም፡ እንኳ፡ የንግድ፡ ማኅበር፡ ማኅበር
 ተኛ፡ ቢሆንም፡ የማኅበሩ፡ ሠራተኛ፡ ሊሆን፡ አይችልም ።¹⁰⁴ በንጉሠ፡ ነገሥቱ፡
 ትእዛዝ፡ ወይም፡ እንደ፡ ፲፱፻፶፱፡ ዓ.ምቱ፡ ገንዘብን፡ (ካፒታልን)፡ በልማት፡ ሥራ፡
 ላይ፡ ስለማዋል፡ የወጣ፡ አዋጅ፡ ዓይነት፡ ልዩ፡ ሕጎች፡ መሠረት፡ ካልሆነ፡ በቀር፡
 የውጭ፡ አገር፡ ሰው፡ በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ የመራት፡ ባለሀብት፡ ሊሆን፡ አይች
 ልም ።¹⁰⁵ የኢትዮጵያ፡ ዜጋ፡ ካልሆነ፡ በቀርና፡ ቢያንስ፡ የዋና፡ ገንዘቡ፡ ፶፩፡ በመቶ፡
 የኢትዮጵያውያን፡ ሀብት፡ ካልሆነ፡ በቀር፡ የንግድ፡ ማኅበር፡ በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡
 የባንክ፡ ሥራን፡ እንዲሠራ፡ ፈቃድ፡ አይሰጠውም ።¹⁰⁶

102. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፵፰፡ (፩)፡ የፈረንግይኛው፡ ትርጓሜ፡ ይህን፡ ሥልጣን፡ “ለመን
 ግሥቱ፡ ድንጋጌ”፡ ይሰጠዋል ፤ ለሚኒስቴሩ፡ ግን፡ አልተሰጠውም ።
 103. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፵፱ ። በፍርድ፡ ቤት፡ ሊሻር፡ ከመቻሉም፡ በቀር፡ እንደዚህ፡ ዓይ
 ነቱ፡ ውሳኔ፡ በግልጽ፡ ይደረጋል ።
 104. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፻፶፱፡ (፫)፡ ጉ፡ ተመልክት ፤ የሠራተኞች፡ ጉዳይ፡ መሥሪያ፡ ቤት፡
 የተቋቋመበት፡ ትዕዛዝ ፤ ፲፱፻፶፬፡ ቁጥር፡ ፲፮፡ ትዕዛዝ፡ ቁጥር፡ ፳፮፡ ነጋሪት፡ ጋዜጣ ፤ ፳፩ኛ፡ ዓመት፡
 ቁጥር፡ ፲፮፡ ተመልክት ። በተጨማሪም፡ ስለውጭ፡ አገር፡ ሰዎች፡ የሥራ፡ ፈቃድ፡ አሰጣጥ፡ የወጣ፡
 ደንብ ፤ (፲፱፻፶፮) ፤ የሕግ፡ ክፍል፡ ማሰታወቂያ ፤ ቁጥር፡ ፻፲፮፡ ነጋሪት፡ ጋዜጣ ፤ ፳፮ኛ፡ ዓመት ፤
 ቁጥር፡ ፪ ።
 105. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፻፶፯—፻፶፯፡ ፻፶፱፡ የውጭና፡ የሀገር፡ ውስጥ፡ ገንዘብ፡ በልማት፡
 ሥራ፡ እንዲወልድ፡ ለማሰረታታት፡ የወጣ፡ ድንጋጌ ፤ ፲፱፻፶፮ ፤ ቁጥር፡ ፲ ፤ አዋጅ፡ ቁጥር፡ ፶፩ ፤ ነጋ
 ሪት፡ ጋዜጣ ፤ ፳፫፡ ዓመት፡ ቁጥር፡ ፮ ፤ ገንዘብን፡ (ካፒታልን)፡ በልማት፡ ሥራ፡ ላይ፡ ስለማዋል፡
 የወጣ፡ አዋጅ ፤ ፲፱፻፶፱ ፤ አዋጅ፡ ቁጥር፡ ፻፶፱ ፤ ነጋሪት፡ ጋዜጣ ፤ ፳፮ኛ፡ ዓመት፡ ቁጥር፡ ፪ ።
 106. የገንዘብና፡ የባንክ፡ ሥራ፡ አዋጅ ፤ ፲፱፻፶፫፡ ቁጥር፡ ፴፫ ፤ አዋጅ፡ ቁጥር፡ ፻፳፮ ፤ ነጋሪት፡ ጋዜጣ ፤ ፳፮ኛ፡
 ዓመት፡ ቁጥር፡ ፮ ።

በመጨረሻም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ አባል ፡ ለመሆን ፡ የሚፈልግ ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ሰው ፡ ትርፍችን ፡ የመውሰድ ፡ መብቱን ፤ በመፍረስ ፡ የሚገኙ ፡ ንብረቶችንና ፡ ሌሎችንም ፡ የመውሰድ ፡ መብቱን ፡ የሚወስኑትን ፡ የውጭ ፡ አገር ፡ ገንዘብ ፡ ልውውጥ ፡ ቁጥጥር ፡ ደንቦችን ፡ ማወቅ ፡ አለበት ።¹⁰⁷

ፈቃድ ፡ እያንዳንዱ ፡ የውል ፡ ተዋዋይ ፡ ከጉድለት ፡ ነፃ ፡ የሆነ ፡ ፈቃዱን ፡ መስጠት ፡ አለበት ፤ ይኸውም ፡ ስህተት ፡ ተንኮል ፤ ወይም ፡ ግዳጅ ፡ የሌለው ፡ ፈቃዱን ፡ ማለት ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ጉድለቶች ፤ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ በሚቋቋምበት ፡ ጊዜ ፤ ከብዙ ፡ መንገዶች ፡ ሊመጡ ፡ ይችላሉ ። ለምሳሌ ፡ ተዋዋይ ፡ ስለሚቋቋመው ፡ ማኅበር ፡ ዓይነት ፡ ሊሳሳት ፡ ይችላል ። ወይም ፡ ደግሞ ፡ ማኅበሩ ፡ ስለሚሠራው ፡ ሥራ ፡ ሊጭበረበር ፡ ይችላል ። የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውሉ ፡ ለአንደኛው ፡ ተዋዋይ ፡ ወገን ፡ ያነሰ ፡ ጥቅም ፡ የሚሰጥ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነና ፡ የዚህ ፡ ተዋዋይ ፡ ፈቃድ ፡ የተገኘው ፡ ችግሩን ፤ የመንፈስ ፡ ቀላልነቱን ፤ መገገሙን ፤ በዕድሜ ፡ መግፋቱን ፡ ወይም ፡ በንግድ ፡ ግልጽ ፡ የሆነ ፡ የልማድ ፡ ዕውቀት ፡ የሌለው ፡ መሆኑን ፡ በመደገፍ ፡ እንደሆነና ፡ በሕሊናም ፡ ግፍ ፡ መስሎ ፡ ሲታይ ፡ በዚህ ፡ ተዋዋይ ፡ ጥያቄ ፡ ብቻ ፡ ውሉን ፡ ለማፍረስ ፡ ይቻላል ።¹⁰⁸

ጉዳይ ፡ እንደማንኛውም ፡ ውል ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ በቂ ፡ የሆነ ፤ እርግጠኛነት ፡ ያለው ፤ የሚቻልና ፡ ሕጋዊ ፡ የሆነ ፡ ጉዳይ ፡ እንዲኖረው ፡ ያስፈልጋል ። “ጉዳይን” በሚገልጽበት ፡ ጊዜ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ በይበልጥ ፡ በተዋዋዮቹ ፡ ስለአለው ፡ የተከፋፈለ ፡ ኃላፊነት ፡ ያወራል ።¹⁰⁹ እነዚህም ፤ በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ላይ ፡ ማኅበርተኞቹ ፡ መዋጮ ፡ ለማድረግ ፡ የሚሰማሙበትንና ፡ ውሉ ፡ የሚፈጸምበትን ፡ የሚመለከቱ ፡ ሌሎች ፡ ኃላፊነቶችን ፡ ይይዛሉ ። ነገር ፡ ግን ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ጉዳይ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሩን ፡ ዓላማ ፡ ይጨምራል ፡ ተብሎ ፡ ሊተረጎም ፡ ይችላል ። ስለዚህም ፡ እንደዚህ ፡ ዓይነት ፡ ዓላማዎች ፡ በቂ ፡ የሆኑ ፡ እርግጠኛነት ፡ ያላቸው ፤ የሚቻሉና ፡ ሕጋዊ ፡ የሆኑ ፡ እንዲሆኑ ፡ ያስፈልጋል ።¹¹⁰

የውል ፡ ጉዳይ ፡ ውሉን ፡ ከሚፈጸሙት ፡ ተዋዋዮች ፡ ምክንያት ፡ የተለየ ፡ ነው ። “ምክንያት” ማለት ፡ ተዋዋዮቹ ፡ በውሉ ፡ የሚገቡበት ፡ ምክንያት ፡ ወይም ፡

107. የውጭ ፡ አገር ፡ ገንዘብ ፡ ምንዛሪ ፡ አዋጅ ፡ ፲፱፻፶፩ ፤ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፲፩ ፤ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፤ ፳፻፳ ፡ ዓመት ፤ ቁጥር ፡ ፩ ፤ የውጭና ፡ የሀገር ፡ ውስጥ ፡ ገንዘብ ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ እንዲውል ፡ ለማበረታታት ፡ የወጣ ፡ ድንጋጌ ፡ ፲፱፻፶፮ ፡ ቁጥር ፡ ፳ ፤ ድንጋጌ ፡ ቁጥር ፡ ፱፻፲፩ ፤ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፤ ፳፻፳ ፡ ዓመት ፤ ቁጥር ፡ ፩ ፤ ገንዘብን ፡ (ካፒታልን) ፡ በልማት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ስለማጥል ፡ የወጣ ፡ አዋጅ ፡ ፲፱፻፶፱ ፤ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፪፻፶፫ ፤ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፤ ፳፻፳ ፡ ዓመት ፤ ቁጥር ፡ ፪ ።

108. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፷፰ ፡ (፩) ፡ በጠቅላላው ፡ ፈቃድን ፡ በሚመለከት ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፶፮—፲፱፻፶፯ ፡ ፲፱፻፶፰—፲፱፻፶፱ ፡ ሕዝቡ ፡ ፈርግ ፡ በመግዛት ፡ በሚቋቋሙ ፡ ማኅበር ፡ ውስጥ ፡ የፈራሚው ፡ ፈቃድ ፡ ጉድለት ፡ የሚገናኘው ፡ ከማኅበሩ ፡ መቋቋሚያ ፡ ጽሑፍ ፡ ይበልጥ ፡ በቀጥታ ፡ ከፈርማው ፡ ውል ፡ ጋር ፡ ነው ።

109. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲፱፻፶፰—፲፱፻፶፯ ፡

110. በማስረጃ ፡ ቁጥር ፡ ፱፻ ፡ የተጠቀሰውን ፤ ፲፯ ፡ ሪፐርት ፤ ቁጥር ፡ ፳፻፲፩ ፡ (የፈረንሳይ ፡ ሕግ) ፡ ችግሩ ፡ በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ትንሽ ፡ ለየት ፡ ይላል ፡ ምክንያቱም ፡ በፈረንሳይ ፡ አገር ፡ እንደሚደረገው ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ነው ፡ ከግለሰብ ፡ ይልቅ ፡ ከውል ፡ የሚገኝ ፡ ስብሰባ ፡ (ግርግር) ፡ ነው ፡ ተብሎ ፡ ስለሚተረጎምና ፡ የውል ፡ ጉዳይን ፡ የሚመለከቱ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ድንጋጌዎች ፡ በተዋዋዮቹ ፡ መሠረት ፡ ስለአለው ፡ የርስ ፡ በርስ ፡ አላፊነት ፡ አጥብቀው ፡ ስለሚናገሩ ፡ ነው ። የጉዳይ ፡ ድንጋጌዎች ፡ በተለይም ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮችን ፡ በሚመለከትበት ፡ ወኔታ ፡ ላይ ፡ እንደዚህ ፡ የተወሰኑ ፡ መሆን ፡ ያለባቸው ፡ እይመስልም ።

ዓላማ ፡ ማለት ፡ ነው ። ይህ ፣ በሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ውል ፡ ላይ ፡ የማኅበሩን ፡ የሥራ ፡ ዓላማ ፡ ይጨምራል ፡ በማለት ፡ ሊተረጎም ፡ ይቻላል ፡ ብሎ ፡ መከራከር ፡ ይቻላል ። የውሉ ፡ ጉዳይ ፡ ለመልካም ፡ ጠባይ ፡ ተቃራኒ ፡ መሆኑን ፡ ወይም ፡ ሕገ ፡ ወጥ ፡ መሆኑን ፡ ለመወሰን ፡ በሚያደርገው ፡ ሙከራ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የተዋዋሮችን ፡ ምክንያት ፡ መመርመር ፡ የማይችል ፡ መሆኑን ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ይናገራል ። ነገር ፡ ግን ፡ የአንዱ ፡ ወይም ፡ የሁሉም ፡ ተዋዋሮች ፡ ምክንያት ፡ ሕገ ፡ ወጥ ፡ ወይም ፡ መልካም ፡ ጠባዩን ፡ የሚቃረን ፡ የሆነ ፡ እንደሆነና ፡ ውሉ ፡ ወይም ፡ ሌላ ፡ ጽሑፍ ፡ ይህንኑ ፡ የሚያሳይ ፡ ከሆነ ፡ ውሉ ፡ በማንኛውም ፡ ተዋዋይ ፡ ጠያቂነት ፡ ወይም ፡ በማንኛውም ፡ ጥቅም ፡ ባለው ፡ ሦስተኛ ፡ ወገን ፡ ጠያቂነት ፡ ሊፈርስ ፡ ይችላል ።¹¹¹ በጉዳይና ፡ በምክንያት ፡ መልካም ፡ ያለው ፡ ልዩነት ፡ የተደረገው ፡ ምናልባት ፡ የውሎች ፡ መሠረት ፡ እርግጠኛ ፡ ባልሆነ ፡ በተዋዋሮች ፡ ጭንቅላት ፡ ላይ ፡ በተደረገ ፡ የፍርድ ፡ ቤት ፡ ምርመራ ፡ የሚወሰን ፡ እንዳይሆን ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ችግሮች ፡ ሊወገዱ ፡ የሚችሉት ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ የንግድ ፡ ዓላማዎችን ፡ በሚመለከተው ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ እንደሚደረገው ፡ ምክንያቶቹ ፡ በውሉ ፡ ላይ ፡ ወይም ፡ በሌላ ፡ ጽሑፍ ፡ ላይ ፡ የታዩ ፡ እንደሆነ ፡ ነው ።

አንዳንድ ፡ የሕግ ፡ ድንጋጌዎች ፡ በንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ ሊካሄዱ ፡ ወይም ፡ ላይካሄዱ ፡ ስለሚችሉ ፡ ሥራዎች ፡ በግልጽ ፡ ይናገራሉ ። አንድን ፡ ንግድ ፡ ለማካሄድ ፡ ተፈላጊ ፡ ልዩ ፡ ግዳጅ ፡ ከአለና ፡ የንግድ ፡ ማኅበሩ ፡ ያን ፡ ግዳጅ ፡ አሟልቶ ፡ ከተገኘና ፡ ያንን ፡ ንግድ ፡ ለማካሄድ ፡ ካልተከለከለ ፡ በቀር ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ የተጠቀሱትን ፡ ማናቸውንም ፡ የንግድ ፡ ሥራዎች ፡ ለማካሄድ ፡ የሚችል ፡ መሆኑን ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፮ ፡ ፳፻ ፡ ይናገራሉ ።¹¹² የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፭፻፶፫ ፡ ኃላፊነታቸው ፡ የተወሰነ ፡ የግል ፡ ማኅበሮችን ፡ “የባንክ ፣ የኢንሹራንስ ፡ እንደዚሁም ፡ እነዚህን ፡ የመሳሰሉ ፡ ጠባይ ፡ ያላቸው ፡” ድርጅቶችን ፡ ለማቆም ፡ (ለማቋቋም ፡) ይከለክላቸዋል ። ተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮች ፡ ማናቸውንም ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ የተጠቀሱት ፡ ሥራዎች ፡ እንደ ፡ ጉዳይ ፡ ሊኖራቸው ፡ አይችሉም ። ይህን ፡ ክልከላ ፡ መጣስ ፡ የሚያስከትለው ፡ ቅጣት ፡ የማኅበሩ ፡ መፍረስን ፡ ሳይሆን ፡ ተራ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሩ ፡ እንደ ፡ ኅብረት ፡ የሽርክና ፡ ማኅበር ፡ ሆኖ ፡ መቆጠር ፡ ነው ።¹¹³ (የማኅበሩ ፡ መፍረስ ፡ በቅጥር ፡ ፪፻፹፬ ፡ የሚፈለጉትን ፡ ነገሮች ፡ ባለማሟላት ፡ ወይም ፡ ተፈላጊ ፡ የሆኑት ፡ ምክንያት ፡ በማስታወቂያ ፡ መውጣትን ፡ ባለማድረግ ፡ ሊመጣ ፡ ይችላል) ። ሌሎች ፡ ክልከላዎች ፡ በልዩ ፡ ሕጎች ፡ ሊሰጡ ፡ ይችላሉ ።

111. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፱፻፶፮ ፣ ፱፻፶፭ ፣ ፲፭፻፳፭ ፡ (፪) ፡ የቁጥር ፡ ፲፭፻፳፭ ፡ እንግሊዝኛ ፡ ትርጓሜ ፡ የሚናገረው ፡ ውሉ ፡ የተቋቋመበት ፡ ጉዳይ ፡ ከሕግ ፡ ውጭ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ወይም ፡ ለሕሊና ፡ ተቃራኒ ፡ የሆነ ፡ እንደሆነ ፡ ወይም ፡ ለውሉ ፡ አጻጻፍ ፡ የተደነገገው ፡ ፎርም ፡ አልተጠበቀም ፡ በማለት ፡ ሊፈርስ ፡ ስለመቻሉ ፡ ባቻ ፡ ይናገራል ። ምክንያትን ፡ አይገልጽም ፡ (አይጨምርም) ። የፈረንሳይኛና ፡ የአማርኛው ፡ ትርጓሜ ፡ ግን ፡ ሁለቱንም ፡ ይጨምራል ። የነዚህም ፡ ውጤት ፡ ከሕግ ፡ ውጪ ፡ በሆነ ፡ ወይም ፡ ለሕሊና ፡ ተቃራኒ ፡ በሆነ ፡ ጉዳይ ፡ መፍረስ ፡ እንደሚቻል ፡ ሁሉ ፡ ከሕግ ፡ ውጪ ፡ ወይም ፡ ለሕሊና ፡ ተቃራኒ ፡ በሆነ ፡ ምክንያት ፡ መፍረስ ፡ የሚያስችል ፡ መሆኑ ፡ ነው ።

112. የቁጥር ፡ ፳፻ ፡ እንግሊዝኛ ፡ ትርጓሜ ፡ ቁጥር ፡ ፳፻ ፡ ከሚለው ፡ ትንሽ ፡ ይለያል ። የፈረንሳይኛው ፡ ትርጓሜ ፡ የተከለከለውን ፡ ንግድ ፡ የሚያካሄዱ ፡ ወይም ፡ በሕግ ፡ ግዳጅ ፡ የሆኑትን ፡ ነገሮች ፡ ሳያሟሉ ፡ የተገኘ ፡ የንግድ ፡ ማኅበር ፡ ፈራሽ ፡ ነው ፡ ይላል ። ስለዚህም ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፮ ፡ ፳፻ ፡ ለሰዎች ፣ ቁጥር ፡ ፳፻ ፡ ለማኅበሮች ፡ የሚሰጡትን ፡ ዓይነት ፡ መቀጫ ፡ ይኸኛውም ፡ ይሰጣል ። የአማርኛው ፡ ትርጓሜ ፡ ለእንግሊዝኛው ፡ ይተርጋል ። ነገሩ ፡ አከራካሪ ፡ ነው ፡ ነገር ፡ ግን ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ መቀጫ ፡ አይሰጥም ።

113. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁጥር ፡ ፲ ፡ ፪፻፶፫ ፡ በመዝገብ ፡ የገቡ ፡ የንግድ ፡ ማኅበሮች ፡ “ካልተፈቀደ ፡ ሥራ” ፡ እንዳይሠጣሩ ፡ የሚከለክለውን ፡ የ፪፻፶፬ ፡ ዓ. ም. የንግድና ፡ የኢንዱስትሪ ፡ ሥራዎችን ፡ ስለማስመዝገብ ፡ የወጣ ፡ አዋጅ ፡ ቁጥር ፡ ፫፻፱ ፣ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፣ ፳፻፶፯ ፡ ዓመት ፣ ቁጥር ፡ ፫ ፣ ቁጥር ፡ V (፪) ፡ አወጻድሮ ።

አጻጻፍ፡ (ፎርም)፡ በጠቅላላው፡ በግልጽ፡ የሚደረግ፡ የሕግ፡ ግዳጅ፡ ወይም፡ ተዋዋዮች፡ የሚወሰኑት፡ የተለየ፡ መንገድ፡ ከሌለ፡ በቀር፡ ጽኑ፡ የሆነ፡ ውልን፡ ለመፈረም፡ የተለየ፡ አጻጻፍ፡ (ፎርም)፡ አያስፈልግም ። የተለየ፡ ጽሑፍ፡ (ፎርም)፡ እንዲኖር፡ ከታዘዘና፡ ያን፡ ጽሑፍ፡ (ፎርም)፡ ካልተከተለ፡ ጽኑ፡ የሆነ፡ ውል፡ የለም፡ ግለት፡ ነው ።¹¹⁴

በመሠረቱ፡ የሽርክና፡ ማኅበር፡ ውልን፡ ለሚቋቋም፡ ምንም፡ የተለየ፡ ጽሑፍ፡ አያስፈልግም ። ነገር፡ ግን፡ የንግድ፡ ሕጉ፡ ከእሽሙር፡ ማኅበር፡ በቀር፡ የንግድ፡ ማኅበር፡ በጽሑፍ፡ በማስታወቂያ፡ በመውጣትና፡ በመመዘንብ፡ እንዲቋቋም፡ ያስገድዳል ። በነዚህ፡ ተፈላጊ፡ መንገዶች፡ ያለመቋቋም፡ ማኅበሩን፡ እንደሌለ፡ ያስቆጥረዋል ። መኖሩም፡ አይታወቅለትም ።¹¹⁵

የንግድ፡ ማኅበር፡ በሚቋቋምበት፡ ጊዜ፡ ግዳጅ፡ የሆነ፡ ጽሑፍ፡ ወይም፡ በማስታወቂያ፡ የመውጣት፡ ግዳጅ፡ አለመኖር፡ የሚያስከትለው፡ ውጤት፡ ግዳጅ፡ የሆነ፡ የውል፡ ጽሑፍ፡ (ፎርም)፡ ያለመኖር፡ ከሚያስከትለው፡ ውጤት፡ ጋር፡ አንድ፡ ነው ። ይኸውም፡ ሊቋቋም፡ የታሰበው፡ ማኅበር፡ ወይም፡ ውል፡ መሰረዝ፡ ነው ። የንግድ፡ ማኅበር፡ የተሰረዘ፡ ነው፡ ተብሎ፡ በተወሰነበት፡ ጊዜ፡ ምን፡ እንደሚሆን፡ የሚወስኑ፡ ድንጋጌዎች፡ የሉም ። ነገር፡ ግን፡ የንግድ፡ ማኅበር፡ መሰረዝ፡ የሚያስከትለው፡ ውጤት፡ የረጅም፡ ጊዜ፡ ውል፡ መሰረዝ፡ ከሚያስከትለው፡ ውጤት፡ ጋር፡ በብዙ፡ መንገድ፡ ይመሳሰላል ። ስለዚህም፡ ቢያንስ፡ በማኅበሩ፡ መሰረዝና፡ በሽርክና፡ ማኅበር፡ ውሉ፡ መሰረዝ፡ መሐከል፡ ትርጉም፡ ያለው፡ ልዩነት፡ በሌለ፡ ጊዜና፡ ተፈላጊውን፡ ጽሑፍ፡ (ፎርም)፡ በማጣት፡ ምክንያት፡ የንግድ፡ ማኅበሮችን፡ መሰረዝ፡ በምንፈልግበት፡ ጊዜ፡ የውሎችን፡ መሰረዝ፡ የሚመለከቱ፡ የፍትሕ፡ ብሔር፡ ድንጋጌዎች፡ እንዲጸኑባቸው፡ ማድረግ፡ ተገቢ፡ ይመስላል ።

መደምደሚያ I

ከላይ፡ የተገለጹት፡ ድንጋጌዎች፡ ነዋሪና፡ እውነተኛ፡ የኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ ከመሆናቸው፡ በፊት፡ ከጊዜ፡ ብዛት፡ በሚገኙ፡ በንግድና፡ በአስተዳደር፡ ልምምድ፡ በፍርድ፡ ቤት፡ ውሳኔና፡ በዐዋቂዎች፡ ትርጓሜ፡ እየዳበሩ፡ የሚሄዱ፡ የሕግ፡ ክፍሎች፡ (legal skeleton) ናቸው ። ይህም፡ ጽሑፍ፡ የተፃፈው፡ ለአንዳንድ፡ አጠቃላይ፡ መመሪያዎች፡ የሚደረገው፡ የመጀመሪያ፡ ገለፃ፡ ይህንኑ፡ የሥራ፡ መሥመር፡ ሊያፋጥነው፡ (ሊያካሄደው)፡ ይችላል፡ በሚል፡ ተስፋ፡ ነው ።

114. የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፳፻፲፱፣ ፳፻፳፭፡ (፩)፣ ፳፻፳፮ ።
 115. የንግድ፡ ሕግ፡ ቁጥር፡ ፪፻፲፩፣ ፪፻፲፱፣ ፪፻፳፫ ።

AN INTRODUCTION TO THE LAW OF BUSINESS ORGANIZATIONS

by *Everett F. Goldberg*

The Commercial Code of 1960 created a new and comprehensive law of business organizations for Ethiopia. It is the purpose of this article to describe the general provisions and principles concerning business organizations, their relation to other laws and some of the problems they create. After an introductory discussion, matters considered are the classification of business organizations, legal personality (including the concepts of limited liability and capital), and the partnership agreement.¹ General formation formalities, dissolution, and operational rules, such as those pertaining to management and accounting, are not examined.

1. In General

Definition. Article 210 of The Commercial Code defines a business organization as "any association arising out of a partnership agreement." A partnership agreement is "a contract whereby two or more persons who intend to join together and to cooperate undertake to bring together contributions for the purpose of carrying out activities of an economic nature and of participating in the profits and losses arising out thereof if any."²

Whenever a valid partnership agreement is made and other required formalities, if any, are performed, a business organization exists. The agreement is at the heart of the organization. But the organization is more than the agreement. The law contains numerous provisions which regulate business organizations, many of which may not be modified by the agreement. Also, except for joint ventures, all business organizations have legal personality. Thus, a business organization has an institutional aspect with an existence dependent upon, but separate from, the partnership agreement.

Like any other organization or association of persons, the business organization enables people to do things which would be difficult or impossible for them to do alone. What is unique about the business organization is that its object is the making of profits. By "profits" is meant pecuniary gain, not spiritual or intellectual benefit. It includes satisfaction of the financial interests of the organization's members "by placing them in a position to save money."³

Business organizations are governed primarily by Book II of the Commercial Code. Articles 210-226 of Book II contain general provisions applicable to all, and

1. Although the drafters of the Code drew upon many sources in preparing the text, the overall pattern of the business organization provisions resembles most closely Book 5, Title 5, of the Italian Civil Code. See *Italian Law of Companies, Labour Enterprise and Economic Organization* (trans. V. Venturini; Deventer, Holland; Kluwer, 1967).

2. Comm.C., Art. 211.

3. Civ. C., Art. 405(2).

the subsequent articles contain special rules concerning the various kinds of business organizations, conversion and amalgamation, and foreign business organizations.

Associations Distinguished. An association is "a grouping formed between two or more persons with a view to obtaining a result other than the securing or sharing of profits."⁴ Associations may be formed for a variety of non-profit purposes; examples are a sports organization, a debating club, a literary group, a charitable organization, etc. Religious groups other than the Ethiopian Orthodox Church, and organizations formed to defend their members' financial interests or to represent a particular calling, are treated as associations, except to the extent they are governed by special laws.⁵

Associations are governed by Articles 408-482 of the Civil Code. These provisions and Book II of the Commercial Code are independent of each other. One does not contain general or special rules of the other. This is true despite the fact that Article 210(1) of the Commercial Code defines a business organization as an "association" based on a partnership agreement. It means a "grouping," a more accurate translation of the term used in the original French text.⁶

Because associations do not have an object of making profits and business organizations do, they are subject to different schemes of regulation. Thus, associations are supervised by the office of associations of the Ministry of Interior.⁷ Business organizations generally fall under the Ministry of Commerce and Industry.⁸

What if a grouping is formed for a non-profit purpose, but in fact regularly carries on profit-making activities? This would be a ground for judicial dissolution of the association, on the application of the association's board of management or one-fifth of the members or of the office of associations of the Ministry of Interior.⁹ The Commercial Code expressly prohibits an association from carrying on a trade, one of those profit-making activities listed in Article 5 of the Commercial Code. If an association does carry on a trade, it is subject to dissolution under Article 461 of the Civil Code.¹⁰

Even if an association carries on a profit-making activity, it may find it difficult legally to get those profits to its members. The money and other property owned by an association may not be distributed to its members when it is dissolved.¹¹ No provision states whether or not such profits may be distributed to

4. Civ. C. Art. 404

5. Civ. C., Arts. 406, 407.

6. References to the French text of the Commercial Code are to *Code de commerce de L'Empire d'Ethiopie de 1960* (Paris, LGDJ, 1965); of the Civil Code, *Code civil de l'Empire d'Ethiopie de 1960* (Paris, LGDJ, 1962). References to the Amharic texts are based on assistance provided by Ato Kebede Kassa and Ato Shibru Seifu.

7. Civ. C., Arts. 468-482. See also the Associations Registration Regulations, 1966, Leg. Not. No. 321, *Neg. Gaz.*, year 26, no. 1.

8. The powers of the two ministries differ. See, for example, Civ. C., Art. 473, requiring the office of associations to be notified of the general meetings of an association and enabling it to prescribe measures to ensure the "good functioning" of the meeting and to send an observer to it. The Ministry of Commerce and Industry is not given such powers.

9. Civ. C., Art. 461(c).

10. Comm. C., Art. 25.

11. Civ. C., Art. 467.

members during the life of the association, but it seems inconsistent with the spirit of Articles 407, 467, and related provisions, to do so. Of course, an association may carry on particular activities from time to time in order to acquire money to help it obtain its normal non-profit objects. But it may not engage in profit-making activities on a regular basis.

Cooperatives. Article 4 of the Co-operative Societies Proclamation of 1966¹² defines a cooperative society as one which has as its "principal purposes and objects":

the promotion, in accordance with co-operative principles and the requirements of social justice, of better living, better business and better methods of production by such means as:

- (1) reducing the cost of credit;
- (2) reducing the cost of goods and services for production and consumption;
- (3) minimizing and reducing the individual impact of risks and uncertainties;
- (4) spreading knowledge of practical technical improvements; or
- (5) may otherwise contribute to achieve the above-mentioned purposes and objects.

Before the adoption of the Co-operative Societies Proclamation, a co-operative would theoretically have had to be formed either as an association or as a business organization, according to its activity. It would have to be formed as a business organization if it tended to "satisfy the financial interests of their members by placing them in a position to save money."¹³ This would occur in particular with those activities specified in paragraphs (1) and (2) of Article 4 of the Co-operative Societies Proclamation; reducing the cost of credit, goods or services.

One way in which the members of a co-operative might cut costs and save money is by working for the organization or acquiring items from or selling them to the organization. This eliminates the separate employer and the "middleman" in the buying and selling process.

For example assume that a person could buy beans for fifty cents per kilo in any vegetable store in Addis Ababa. Assume also that the owner of the store paid the farmer thirty cents for that kilo of beans, and out of the twenty cents remaining uses ten cents to pay for the expenses of operating his store and keeps ten cents as profit. If under these circumstances many bean consumers got together and agreed to form a cooperative to buy and sell beans, they could each save ten cents on each kilo of beans. The cooperative would buy beans from the farmer at thirty cents per kilo. It would probably have expenses similar to those of the owner of the vegetable store; say, ten cents per kilo. But since there is no store owner (the "middleman") to take a profit, the members of the cooperative can acquire the beans for forty cents per kilo instead of fifty cents. Or, the cooperative may sell at fifty cents per kilo, and divide up the surplus (representing ten cents

12. Proc. No. 241, *Neg. Gaz.*, year 25, no. 24. See also the Cooperative Societies Regulations, 1968, Leg. Not. No. 337, *Neg. Gaz.*, year 27, No. 11.

13. Civ. C., Art. 405(2).

on each bag of beans) among the members at the end of the year. The net result is the same. As another example, consider one kind of credit cooperative. The purpose of a credit cooperative is to lend money to its members at a rate of interest lower than that charged by the bank or other lending institutions. (It may also require less security.) Say the bank normally charges individual borrowers nine per cent interest. The credit cooperative may be able to borrow from the bank at a lower rate because it is borrowing a much larger sum of money (the sum all its members would have borrowed individual combined) and can probably offer better over-all security. Let us assume that lower rate is seven per cent. The credit cooperative can then lend money to its members at, say, eight per cent. The cooperative uses the difference between the seven per cent it owes the bank and the eight per cent it receives from its borrowing members to cover its expenses. The borrowing member has saved one per cent for himself, since he only must pay eight per cent interest for an amount on which he would have had to pay nine per cent interest if he borrowed from a bank.

Any cooperative which has the purposes and objects specified in Article 4 of the Co-operative Societies Proclamation may be formed according to that proclamation.¹⁴ A cooperative formed under the proclamation would be registered with the Registrar of Co-operative Societies of the Ministry of National Community Development and Social Affairs and become subject to the regulatory scheme of the proclamation and that Ministry. According to Article 59 of the proclamation, the provisions of the Commercial Code would not apply to such a cooperative:

except in so far as such provisions are consistent with the purposes and provisions of this Proclamation, and, in particular, but without limitation, [cooperative] societies shall not be subject to any requirement of organization, registration or internal management otherwise applicable to trades or business organizations under the Commercial Code.

It should be noted, however, that registration under the Co-operative Societies Proclamation is optional. Persons forming a cooperative which enable its members to save money may still create it in one of the forms of business organization provided by the Commercial Code if they wish.

Other Organizations. If two or more persons form a group with a view to securing or sharing profits, their group is subject to the provisions of the Commercial Code concerning business organizations. If their group is formed with any other purpose in mind, it is subject to the provisions of the Civil Code concerning associations.¹⁵ However, special laws may create groups other than associations and business organizations. Some of these laws provide rules for the formation of particular types of groups. Others are charters of specific organizations. In the Civil Code itself, we find provisions regulating syndicates of joint owners, where parts of a building are individually owned and parts jointly owned (Arts. 1293-1308); agricultural communities (Arts. 1489-1500), and official associations of landowners (Arts. 1501-1534).¹⁶ Outside the Civil Code, there are the Co-operative Societies Proclama

14. Comm. C., Art. 212(2).

15. Civ. C., Arts. 404, 405.

16. Compare the Civil Code provisions on property with a specific destination, endowments and trusts: Title III, Chap. 3.

tion and the Imperial Savings and Home Ownership Public Association Proclamation.¹⁷ In addition, there are several non-profit organizations chartered by His Imperial Majesty before the adoption of the Civil Code.¹⁸

Some authors have suggested that the codes leave a "gap" for customary cooperative organizations such as *ikub*, and that they exist outside the regulation of the codes.¹⁹ In the opinion of the present author, this is not true. As stated above, Articles 404 and 405 of the Civil Code provide rules governing every kind of "grouping." A cooperative organization, customary or not, is a grouping. Pursuant to Article 3347(1), any customary rules pertaining to such an organization have been replaced by the Code, except as they may survive for previously created rights and situations under Articles 3348-3351. Such an organization falls under Articles 404 and 405 and, at least in contemplation of the code, is either an association or business organization, unless formed pursuant to the Co-operative Societies Proclamation of 1966 or some other law. Even if a customary cooperative is viewed merely as a contract, it would be governed by the Civil Code provisions on contracts and not by customary law.

2. Classification of Business Organizations

The Commercial Code classifies business organizations in two different ways: first, according to the particular form of organization; second, according to whether it is commercial or non-commercial. It may also be helpful to distinguish organizations according to how much they emphasize the role of particular individuals.

Form of Organization. The Code recognizes six forms of business organization: ordinary partnership, joint venture, general partnership, limited partnership, share company and private limited company. The following paragraphs summarize the basic characteristics of each.

(1) **Ordinary Partnership (Arts. 227-270).** This is an organization usually of a relatively small number of persons. It may not be a commercial business organization; that is, it may not carry out any of the activities specified in Article 5 of the Commercial Code. Since Article 5 mentions most profit-making activities, the use of the ordinary partnership form is extremely limited. The members do not have limited liability. Membership interests are not freely transferable.

(2) **Joint Venture (Arts. 271-279).** This organization is usually formed with a relatively small number of persons for a limited purpose or short period of time. Unlike all the other forms of business organization, the joint venture is not a legal person and its existence may not be disclosed to third persons. Membership is not freely transferable. The liability of the members depends on the memorandum of association.

17. 1962, Proc. No 188, *Neg. Gaz.*, year 21, no. 11.

18. For example, the Chamber of Commerce, Gen. Not. No. 90 of 1947, *Neg. Gaz.*, year 6, no. 8; Ethiopian Red Cross Society, Gen. Not. No. 99 of 1947, *Neg. Gaz.*, year 7, no. 2; Ethiopian Horse Racing Club, Gen. Not. No. 230 of 1957, *Neg. Gaz.*, year 17, no. 6.

19. G. Krzeczunowicz, "A New Legislative Approach to Customary Law: The Repeals Provision of the Ethiopian Civil Code of 1960," *J. Eth. Studies*, vol. 1, no. 1 (1963); J. Vanderlinden, "An Introduction to the Sources of Ethiopian Law," *J. Eth. L.*, vol. 3 (1966), p. 244. For a description of *ikub*, see Asfaw Damte, "Ekub," *Bulletin of the Ethnological Society*.

(3) **General Partnership (Arts. 280-295).** This organization usually is formed with a relatively small number of persons. Membership is not freely transferable. Its members do not have limited liability. It is the most common form of business organization without limited liability. It is governed by a substantial number of the provisions concerning ordinary partnership, as well as Articles 280-295.

(4) **Limited Partnership (Arts. 296-303).** The Limited partnership is basically the same as the general partnership, with one exception: one or more (but not all) of its members have limited liability. Membership is not freely transferable. It is governed by a substantial number of the rules on general partnership and ordinary partnership. Articles 296-303 add to these rules modifications which are required by the presence of members with limited liability.

(5) **Share Company (Arts. 304-509).** The share company is fundamentally different from the forms previously discussed, in that all of its members enjoy limited liability. It may, although not necessarily, consist of many members. Membership is freely transferable. Share company is the form usually chosen to operate enterprises which require vast sums of money.

(6) **Private Limited Company (Art. 510-543).** This organization is a mixture of the share company and the partnership. It is like the share company in that all its members enjoy limited liability. It is like the partnership in that it usually has a small number of members and its membership interests are not freely transferable.

According to an unofficial compilation of statistics, there were about 389 business organizations registered at the Ministry of Commerce and Industry in 1965. About 108 of these were general partnership, or general partnerships and limited partnerships. (It is unclear whether limited partnerships were included or whether there were just none registered.) The total declared capital of these organizations was Eth. \$7,324,000. About 106 of the registered organizations were share companies, with a total declared capital of Eth. \$218,781,000. About 175 were private limited companies, with a total declared capital of Eth. \$34,775,000.²⁰

It should be noted that the word "partnership" is used in the names of business organizations in Article 212(1) in a manner different from that in which it is used in Article 405 of the Civil Code and Article 211 of the Commercial Code. When it is used in the name of a business organization, it is used either for want of a better word or because the form of business organization being described is closest to the type of business organization in the English-language Common Law which has that name. When it is used in Article 405 of the Civil Code and in Article 211 of the Commercial Code, it has the same meaning as the general phrase "business organization."²¹

Commercial Business Organizations. Article 10 of the Commercial Code defines a commercial business organization as one in which the "objects under the memorandum of association or in fact are to carry on any of the activities specified in Article 5 of this Code." Share companies and private limited companies are always commercial "whatever their objects." This definition is supplemented by Article 213,

20. Selamu Bekele, *Private Commercial Companies under Ethiopian Law: Their Legal and Practical Significance* (1966, unpublished, Archives, Faculty of Law, Haile Selassie I University).

21. The word consistently used in the French version for business organization, is *société*.

which provides that any of the six organizational forms specified in Article 212 may be a commercial business organization except for an ordinary partnership. The net effect of Articles 10 and 213 is that an ordinary partnership may not be a commercial business organization (and thus may not carry on any of the activities specified in Article 5); share companies and private limited companies are always commercial, whether or not their objects include any of the activities specified in Article 5; general partnerships, limited partnerships and joint ventures may or may not be commercial, depending on whether or not one of their objects according to the memorandum of association or in fact is to carry on any of the activities specified in Article 5.

If a commercial business organization is created in the form of an ordinary partnership, or if a commercial business organization is created and its form is not specified, the organization is deemed to be a commercial general partnership.²²

The distinction between commercial and non-commercial business organizations is very important in the French version of the Commercial Code. It is less important in the English version. It is even less important in the Amharic version.

In the French version, only commercial business organizations are required to keep accounts and to register and be publicized. Only commercial business organizations may go through bankruptcy and only commercial business organizations are generally subject to the provisions governing traders.²³

In the English version, only commercial business organizations are required to keep accounts and only they may go through bankruptcy. But all business organizations other than joint ventures must register and be publicized and all business organizations are subject to the provisions governing traders.

In the Amharic version, only commercial business organizations are required to keep accounts. But all business organizations other than joint ventures must register, all other than joint ventures may go through bankruptcy and all are subject to the provisions governing traders.

The Role of the Individual Member. In some business organizations, the participation and identity of a particular member are typically more important to the other members than they are in other business organizations. This helps explain some of the business organization provisions.

In the ordinary partnership, general partnership, limited partnership and joint venture, there are usually a relatively small number of members and the importance of a particular member is great. Except for limited partners in a limited partnership, the members normally work in or for the organization. They must get along well together if the organization is to function properly. In addition, in each of these organizations there are persons without limited liability. A person without limited liability is much more concerned about the qualifications and character of

22. Comm. C., 213(2). The French version contains the phrase "expressly or implicitly" before the word "specified." The Amharic and English versions omit it. Sound interpretation would read it in, however.

23. Comm. C., Arts. 63, 73 (accounts); 100, 219, 223 (registration and publicity); 968 (bankruptcy); 3 (provisions governing traders).

his fellow members than the person with limited liability. The importance of the individual member is reflected in such rules as those making it difficult to transfer membership interests, presuming a requirement of unanimous approval of the members for major decisions, and presuming dissolution of the organization when a member dies, becomes incapable or goes bankrupt.²⁴

A share company may have just a few members. On the other hand, it may also sell "shares" to the public and acquire many members. In the latter situation, the identity of any member is often unimportant to the others; most members join the organization chiefly as a means of investing their money and take little or no part in the management of the organization. All members have limited liability for the company's debts. Many of the share company provisions in the Code reflect this situation. Thus, death, incapacity or bankruptcy of a member does not result in dissolution, and membership interests are freely transferable.²⁵

The private limited company has some aspects of each type of organization. It normally has relatively few members. Membership interests are not freely transferable. But all members have limited liability and death, incapacity or bankruptcy of a member is not presumed to result in dissolution.²⁶

The different role of the individual is reflected not only in the different rules which govern these organizations, but also in the different role the partnership agreement plays in them. The partnership agreement is very important in establishing the internal rules of an organization such as the general partnership. There are relatively few code provisions, and many of the provisions which do exist may be over-ruled by different provisions in the partnership agreement. This is so because the individual is so important, and because he can be relied on to protect his own interests. Also, creditors of the organization do not need extensive protection because they usually have one or more members whom they can sue if the organization does not pay its debts. On the other hand, the code provides many rules governing share companies, only a few of which may be modified by the partnership agreement. In companies with a large number of members, the individual member may have difficulty exercising control. Since all members have limited liability, more provisions are needed to protect creditors. And, finally, since share companies may raise huge amounts of capital, they may become more influential in the economy than the organization of persons; it becomes all the more important for the law to assure proper functioning of the organization.

3. Legal Personality

Definition Persons are the subjects of rights and obligations. They may be compared with goods, which are objects of rights and obligations. For example, a chair may be owned or sold by a person. It cannot itself own something else; ownership is a right, which only a person may enjoy. Neither can it make a contract, a type of obligation, which only a person may incur.

24. See Comm. C., Arts. 233, 250, 260, 283.

25. Comm. C., Arts. 333(3), 495.

26. Comm. C., Arts. 510(2), 523, 542(3).

Article 1 of the Civil Code provides: "The human person is the subject of rights from its birth to its death." In a number of situations, the law attributes personality to a thing or a group. Thus, Article 210(2) of the Commercial Code provides that "any business organization other than a joint venture shall be deemed to be a legal person." This is a way of enabling the organization to become the subject of rights and obligations.²⁷

A business organization is chiefly a collection of physical persons and of property. If the organization is not treated as a person, the members would normally be joint owners of the property. Any obligations incurred in the course of operating the business would normally be made in the name of one or more of the members, and those members would become subject to such obligations. When the law provides that the organization is a legal person, the organization itself may own the property and obligations may be made in the name of the organization. In the eyes of the law, it is like a physical person, distinct from the persons who are its members. For example, say A, B and C are all physical persons, and that A owns land and B and C have no interest in that land. The positions of the three parties with regard to the land are clear. If the situation is changed so that A is a business organization with legal personality, and B and C are members, the result is the same. A, a legal person, owns the land. B and C do not. It may be that B and C are agents of A, and as such deal with the land; but if so, they do it on behalf of A. As members, B and C may participate in decisions which affect the land; but if so, their rights are of participation in the organization and not ownership of the land. The organization pays the taxes on the land, if any. It may sell the land, and does so in its own name when it does. A similar analysis could be applied to contractual and extra-contractual obligations, and to juridical acts in general.

The principle was applied by the High Court in Addis Ababa in the case of *Delbourgo v. The Inland Revenue Department*.²⁸ The petitioners were a share company and three members of the company. The Inland Revenue Department, in assessing the income tax of the company, had ordered the three members to produce the pass books and statements of their private bank accounts. The court held that the department had no power to make such an order, because the tax being assessed was only that of the company, and "the principle remains that a company has a completely different legal personality from the individual members or shareholders."²⁹

The concept of the legal person is used in many areas other than business organizations...for example, it is applied to the State and its subdivisions, the Ethiopian Orthodox Church and associations.³⁰

27. Battles have long raged as to the nature of legal personality. For a discussion of the various theories, see R. Pound, *Jurisprudence* (St. Paul, Minn.; West, 1959), vol. 4, pp. 191-261.

28. High Ct., Addis Ababa, 1961, Civil Case No. 166-53 (unpublished). The case arose before the Commercial Code came into effect, but the reasoning of the court applies as well to companies formed under the code.

29. It should be noted that since legal personality is a creature of the law, the law may in some circumstances disregard or piece through it, particularly where it is used to perpetrate fraud or other unlawful activities.

30. Civ. C., Arts. 394-403, 451-458. Different names are sometimes used—for example, "body corporate," "juridical person," "artificial persons," or "corporation." Generally, when these words are used, the group to which reference is made is deemed by the law to be a person, capable of having rights and obligations.

Attributes of the Legal Person. The following paragraphs discuss some of the characteristics of legal persons, with reference to business organizations. Any reference to business organizations does not include joint ventures, of course, since they do not enjoy legal personality.

Capacity. The extent to which the law permits a person to possess and exercise rights is called his capacity. (The term "rights" when used in this sense includes its converse, the incurring of obligations). When the law deprives him of rights or of the permission to exercise rights for himself, he is said to have an incapacity.

The distinction between the enjoyment of rights and their exercise should be noted. When we speak of the capacity of a legal person, we are only concerned with its enjoyment of rights. A legal person cannot by its very nature exercise any rights by itself; it must act through agents.

Incapacities normally are imposed for one of two purposes: protection of an individual against his own indiscretion, as in the case of minors and insane and infirm persons, and protection of society against a person it distrusts or suspects, as in the case of criminals legally interdicted and foreigners.³¹

According to Article 192 of the Civil Code, a physical person "is capable of performing all the acts of civil life unless he is declared incapable by the law." The capacity of a legal person, adds Article 197, is to be regulated by the particular provisions applicable to it.

Article 22 of the Commercial Code enables a business organization "to carry on any trade," subject to legal prohibitions, valid agreements prohibiting competition and any legal provisions regulating that trade.³² But no law deals with the capacity of a business organization to engage in activities generally (as trade is only one of those activities listed in Article 5 of the Commercial Code), to make contracts and perform other civil acts.

In this situation, the general rule provided for physical persons should be adopted for business organizations by analogy. A business organization should be capable of performing all the acts of civil life consistent with its nature unless declared incapable by law. It is a sound rule, since one to the contrary, by making the existence of capacity depend on specific laws or the content of the memorandum of association, would create uncertainty and inhibit commercial activity. Specific incapacities if desired can always be created by law, as they are in the case of physical persons. This is the basic rule regarding associations. "An association may perform all civil acts which are consistent with its nature."³³

31. See generally, Civ. C., Arts. 192-393.

32. The English phrase in Article 22, "subject to such prohibitions or lawful restrictions regarding unfair competition as may be prescribed" is slightly inaccurate. The French and Amharic speak of legal prohibitions and legitimate agreements prohibiting competition. The typical unfair competition agreements of this nature are governed by Comm. C., Arts. 30, 158, 159, and Civ., Arts. 2589-2592.

33. Civ. C., Art. 454(1). This also is the general rule for business organizations in France. G. Ripert, *Traité élémentaire de droit commercial* (5th ed. by R. Roblot, Paris, LGDJ, 1963-64), vol. 1, no. 680. For a description of a more restrictive rule and the problems it creates, see J. Escarra, "Some Points of Comparison Between the Companies Act., 1948, and the French Law of Companies," *Cambridge L.J.*, vol. 11 (1953), p. 24; Great Britain, Board of Trade, *Report of the Company Law Committee (Cmd. 1749)* (London, HMSO, 1962), pp. 10-13. See also Ghana, Commission of Enquiry into the Working and Administration of the Present Company Law of Ghana, *Final Report* (Accra, Government Printer, 1961), pp. 36, 41, 42.

Assuming this is the general rule, a business organization has the capacity to make contracts, to sue and be sued to receive gifts, and generally to perform any civil act, subject to physical limitations imposed by its abstract nature and to restrictions imposed by law.

Naturally, a business organization, like any legal person, cannot do the things physical persons can do which depend on the human nature of the physical person. On the other hand, it is not subject to incapacities which depend on human characteristics of physical persons; for example, those based on minority, insanity, and infirmity.

Rights and Liabilities Many attributes are directly connected with the capacity of a legal person to enjoy rights. These include, particularly with regard to business organizations, the following:³⁴

(a) The organization may sue or be sued.

(b) The property of the organization is not available to satisfy judgments against its members on their personal debts. A personal creditor of a member who obtains a judgment against him may not have it executed on the property belonging to the organization, even if the property was contributed to the organization by that member. The member is not the owner of such property, either alone or jointly. On the other hand, the personal creditor may proceed against the membership interest of the member. If a creditor obtains a judgment against the organization, he may have that judgment executed on property belonging to the organization. He may proceed against property belonging to an individual member only if that member does not enjoy limited liability for the debts of the organization, and he may be required to satisfy his judgment from the property belonging to the organization. A personal creditor of a member who obtains a judgment against the member may not have it executed on the property belonging to the organization, even if the property was contributed to the organization by that member. The member is not the owner of such property, either alone or jointly. On the other hand, the judgment of the personal creditor may be executed on the membership interest of the member.

(c) There is no set-off between debts owed to third parties by the organization and debts owed by third parties to individual members (or in the converse situation).

(d) When a member dies, his heirs inherit no rights of ownership over the property belonging to the organization. Their rights only involve the membership interest of the deceased. Depending on the type of organization and the provisions of the memorandum of association, they might inherit the membership interest or be paid its value by the organization. Even if the organization is dissolved upon a member's death, the heirs do not inherit its property; they are paid the value of the proportionate share of the deceased member just as if dissolution occurred while the member lived. An important result of this is that if the law or the memorandum of association so provides, an organization may have a "life" which survives that of its members.

34. See G. Ripert, cited above at note 33, no. 679

(e) A business organization may be put into bankruptcy or employ a scheme of arrangement.³⁵

(f) The business organization is primarily liable to pay the taxes on its property, income and taxable activities.

Representation and Civil Liability Since a legal person cannot act by itself, Article 216 of the Commercial Code provides that "a business organization shall acquire rights and incur liabilities by its agents in accordance with the provisions relating to agency." Title XIV of the Civil Code contains the general rules of agency in Ethiopia. Particular rules regarding business organizations are provided in the parts of the Commercial Code dealing with each organization. These rules deal chiefly with managers. Each organization has one or more managers, who have general powers to represent the organization. In share companies, the management function is split between a board of directors and a general manager. Articles 28-62 of the Commercial Code, which contain particular rules dealing with commercial employees, managers of traders, commercial travellers and representatives, commercial agents, commercial brokers and commission agents, also apply to business organizations, except to the extent they are expressly or impliedly modified by the provisions on business organizations.³⁶

In general pursuant to the rules of agency, a business organization is bound by any contracts or other act made in its name by an agent acting within the scope of his powers.³⁷ It may also be bound in certain other circumstances; for example, in a general partnership, when a manager acts in his own name but for the benefit of the partnership.³⁸

A business organization is subject to extra-contractual liability when one of its agents or employees incurs a liability in the discharge of his duties. In such a case, the organization and the agent or employee are jointly and severally liable.³⁹ The organization will not be liable if the person who incurs the liability is not subject to its control or is deemed to have retained his independence. The liability is presumed to have occurred in the discharge of duties if the damage is caused at the place where or during the time when the agent or employee is normally employed; this presumption is rebuttable by evidence to the contrary.⁴⁰

Penal Liability. It is unclear whether a legal person is subject to penal liability, in the absence of an express provision making it liable.⁴¹ Doubt as to liability

35. Comm. C., Art. 968(1). But see note 23 above and accompanying text.

36. Comm. C., Art. 3.

37. Comm. C., Art. 216(1); Civ. C., Art. 2189(1). See W. Church, "A Commentary on the Law of Agency-Representation in Ethiopia" *J. Eth. L.*, vol. 3 (1966), p. 303.

38. Comm. C., Art. 290(2).

39. The English version of Civ. C., Art. 213(2) says "jointly liable." The French and Amharic are more accurately translated as "jointly and severally liable." The distinction and its importance are discussed in W. Church, cited above at note 37, p. 315.

40. Civ. C., Arts. 2129-2134, 2136.

41. P. Graven, *An Introduction to Ethiopian Penal Law* (Addis Ababa, Haile Sellassie I Univ., Faculty of Law, 1965) p. 58.

arises from at least four sources. First, being without mind or limbs, a legal person cannot have the intent or negligence in action which must exist for a person to be guilty of a crime.⁴² Second, there is no provision in the Penal Code similar to Article 2129 of the Civil Code, which makes legal persons civilly liable for the acts of their agents and employees. Third, Article 689 of the Penal Code states that if an economic or commercial offense defined in Article 671-688 is committed in the management of a body corporate, punishment is imposed on the managers, agents, members, directors, auditors or liquidators who committed the offense.⁴³ Fourth, punishments such as death and restriction of liberty cannot be imposed on a legal person. Yet a punishment such as a fine *can* be imposed on a legal person. And restricting liability to physical persons would ignore the reality that the facilities of an organization may be used in, or benefit from, the perpetration of a crime; punishing the organization may be the best way to deter the crime.

The Penal Code does provide that a court may order closed or suspended any "undertaking or establishment" used to commit or further the commission of an offense which endangers public security.⁴⁴ If the offender has been punished with sentence of rigorous imprisonment exceeding one year, the undertaking or establishment may be dissolved and wound up.⁴⁵ Since legal persons engage in undertakings and have establishments, these articles in effect impose liability on them. But they do not completely solve the problem of liability of legal persons. In the first place, they only contemplate crimes where a natural person is also liable. Article 147 expressly provides that it applies in addition to the penalty imposed on the offender. In the second place, closing the undertaking may be ordered only after crimes endangering public security. Finally, an order under Article 147 is a drastic remedy, even if limited in time and place. In many situations, a fine may be more appropriate.

Whatever the case in general, a legal person may be deemed to have committed a crime where expressly so stated. Only one Penal Code provision appears to do this.⁴⁶ Article 576 provides for the levying of a fine on a legal person committing an offense against honor or reputation. Closing or dissolution under Article 147 may also be ordered, and the officers and other natural persons who committed the offense may be punished as well.

Name. A legal person usually has a name. The name of a business organization is chosen by the members, subject to any legal requirements. There are no specific requirements for the name of an ordinary partnership. The name of any the other types of business organization must contain the type of organization it is — "General Partnership," "Share Company," etc. In addition, the name of a general partnership must consist of the names of at least two partners and the name of a limited partnership may only consist of the names of general partners. The names of a share company and private limited company may be freely chosen:

42. Pen. C., Arts. 23, 57.

43. This also applies to petty offences. Pen. C., Art. 820.

44. Pen. C., Art. 147. The scope of offences for which an order may be made under Article 147 is vague. However, some provisions, such as Article 689, expressly provide for its application. Some others, such as Article 364, provide for the punishment of closing or suspension without mentioning Article 147.

45. Pen. C., Arts. 147, 148.

46. P. Graven, cited above at note 41, p. 58.

for example, with the names of one or more members, a term of fantasy, an indication of the purpose of the business, or a combination of these.⁴⁷

Article 305 of the Commercial Code prohibits the choice of a share company name which offends public policy or the rights of third parties. This is the only place a specific requirement of this nature is established, but the principle would seem applicable to every business organization. In-sofar as public policy is concerned, it is embodied in Article 2030 of the Civil Code, which prohibits anyone from acting in a manner which offends morality or public order.

Various provisions deal with specific rights of third parties, or wrongs which may be done by the use of a name. In general, a name may not be chosen for a business organization which would tend to create confusion among customers with the name of a competing business organization or trader. If such a name is chosen, the rules concerning unfair competition would apply.⁴⁸ In this sense, the name of a business organization is like a trade name, which is the "name under which a [trader] operates his business and which clearly designates the business."⁴⁹

A physical person may not use his own name in the name of a business organization connected with his occupation if it has "the object or effect of causing prejudice, by means of a harmful confusion, to the credit or to the reputation of a third person." The offender is subject to an action in unfair competition or defamation.⁵⁰ A business organization may not usurp the name of any physical person in such manner that he suffers harm thereby.⁵¹

Head Office. The place of its head office has consequences for the legal person similar to those of domicile for the physical person. The term "head office" is not defined in the codes. In French law, it means the place where the principal organs of administration and management of the organization are found.⁵²

The location of the head office is important in procedural matters, particularly insofar as court jurisdiction and service of process are concerned.⁵³ It also is important in matters related to nationality.

Nationality. One may hear business organizations, particularly share companies, referred to as "Ethiopian" or "foreign." In a way, it is inaccurate to speak of nationality in this situation, since a legal person cannot feel the sense of allegiance and does not enjoy certain rights of citizenship (such as the right to vote) which are usually connected with nationality. But some laws do speak of legal persons or business organizations which are "foreign" or have "nationality," and the rights and obligations of an organization may be different if it is connected in some way with a foreign country. Particularly important are the laws governing the formation

47. Comm. C., Arts. 281(1), 297(2), 305, 514.

48. Comm. C., Art. 133(2) (a).

49. Comm. C., Art. 135, 137(2), 138(2). See also Civ. C., Art. 2057, and Pen. C., Art. 673, dealing with civil and penal unfair competition.

50. Civ. C., Art. 45.

51. Civ. C., Art. 46.

52. G. Ripert, cited above at note 33, no. 676; L. Becker, "The Société Anonyme and the Société à Responsabilité Limitée in France," *New York Univ. L. Rev.*, vol. 38 (1963), p. 842.

53. See, for example, Civ. Pro. C., Arts. 22, 97; Comm. C., Art. 216(3).

and operation of a business organization, the right generally to carry on activities in Ethiopia and specific rights reserved to Ethiopian citizens.⁵⁴

In principle, a legal person with its head office in a foreign country has such nationality as is given to it by the laws of that country.⁵⁵ It follows that a legal person with its head office in Ethiopia is of Ethiopian nationality, although no law expressly so provides. This abstract principle is limited by concrete rules concerning the enjoyment of rights in Ethiopia of legal persons in general and the formation and operation of business organizations in particular.⁵⁶ To summarize: Insofar as the formation and operation of a business organization and its enjoyment of rights in Ethiopia are concerned, three factors are taken into account: the location of its head office, the place of its principal object of business and the country under whose law it is formed. A business organization with its head office in Ethiopia is subject to Ethiopian law with respect to its formation and operation. An organization with its head office abroad is subject to Ethiopian law if it is formed in accordance with Ethiopian law or if its principal object of business is in Ethiopia.⁵⁷ An organization formed abroad (and, presumably, with its head office and principal object of business abroad) must register in Ethiopia and is subject to Ethiopian law with respect to its Ethiopian offices.⁵⁸ Wherever its head office is, a business organization is defined as "foreign" under the Business Enterprises Registration Proclamation if it is "organized or existing under" the law of another country. Such organizations are required to register before engaging in activities in Ethiopia, with somewhat different requirements from those imposed on "domestic" organizations.⁵⁹ In addition to the factors mentioned above, the existence of foreign interests (for example, in membership or management) may be taken into account by special laws.

54. For brief discussions of nationality, see H., 1. and J. Mazeaud, *Leçons de droit civil* (3d ed., Paris, Editions Montchrestien, 1963), vol. 1. no. 617; E. Church, *Business Associations under French Law* (London, Sweet & Maxwell, 1960), no. 677. As to the capacity of foreigners to join Ethiopian business organizations, see notes 100-107 and accompanying text, below.

55. Civ. C., Art. 547(2).

56. Civ. C., Arts. 545-549; Comm. C., Arts. 555-560. These articles are substantially more detailed than the summary in the text.

57. Comm. C., Art. 455, states in the English version that firms incorporated abroad are subject to the Code if their head office or principal place of business is in Ethiopia. The French and Amharic speak of the principal purpose of the business, not the place. Regarding the capacity of foreigners to join Ethiopian business organizations, see notes 100-107 below and accompanying text.

58. Articles 545-549 of the Civil Code require "bodies corporate" with their head offices abroad to obtain the approval of the Ministry of Interior before engaging in any activities in Ethiopia. Once such approval is obtained, it enjoys civil rights as if it were of Ethiopian nationality, except that the Ministry of Interior may impose restrictions on its activities and it cannot own immovable property in Ethiopia without an Imperial Order. It is unclear whether these provisions apply to business organizations. Business organizations are bodies corporate, and the Commercial Code contains no provisions dealing with such matters as ownership of immovable property by foreigners. On the other hand, Civ. C., Art. 405(1), provides that business organizations are generally subject to the Commercial Code, and that code does not speak of such approval. Also, foreign business organizations doing business in Ethiopia are required to register with the Ministry of Commerce and Industry, pursuant to the Business Enterprises Registration Proclamation (see note 59 below) and Comm. C., Arts. 556, 559.

59. Art. 1(2), Proc. No. 184 of 1961, *Neg. Gaz.*, year 21, no. 3.

Limited Liability. Suppose a business organization incurs a contractual or extra-contractual obligation, and the organization does not have sufficient funds to perform its obligation. May the members be made to fulfill it?

In some business organizations, the members may be held liable for a debt of the organization, if the organization fails to pay the debt itself. This is true for all members of the general partnership, for the general partners in a limited partnership and normally (but not necessarily) for all members of an ordinary partnership. In other business organizations, the members are not liable. Creditors may sue the organization and seek payment from the assets of the organization. The members may be made to pay the organization any amount of their contributions remaining unpaid, but they may not be asked to pay more. The liability of the members for debts of the organization is limited to the amount of their contributions. They are said to have limited liability. This is true for all members in a share company and private limited company and for the limited partners in a limited partnership.

Limited liability is a great advantage to a businessman. He may operate his business without the fear of losing all his personal property if the business fails. In such a case, he will lose only what he contributed to the business organization. It also makes it easier for him to obtain more money to run the business, by obtaining new members who make contributions. Such new members may not be willing to invest their money if they themselves will become liable for debts of the business.

Limited liability contains obvious dangers for creditors of business organizations and the law contains a variety of provisions to protect them. Organizations in which the members enjoy limited liability either must have a specified minimum capital (share companies and private limited companies) or must have at least one member without limited liability (limited partnership). The share company is subject to a large number of rules imposed for the protection of creditors, such as limitation on distribution of corporate assets to shareholders. The private limited company has fewer such rules, but may find it more difficult to obtain credit without the personal guarantee of one or more members.

Capital. The concept of capital plays a large role in the law of business organizations, particularly those with limited liability. Its ramifications are complex and require greater discussion, but a brief explanation is appropriate here.⁶⁰

Article 80(1) of the Commercial Code defines capital as "the original value of the elements put at the disposal of the undertaking by the . . . partners by way of contributions in cash or in kind." Every business organization is formed with contributions. Each member must transfer to the organization something of value, be it money, land, other corporeal or incorporeal property, or services. For example, assume five men wish to form a business organization with cash contributions. They draw up the necessary documents, complete whatever registration and publicity is necessary, and transfer the money to the organization. The money will usually be put in a bank account in the name of the organization. Assume each member

60. Regarding the meaning of capital, see G. Ripert, cited above at note 33, no. 718; J. Escarra, *Cours de droit commercial* (Nouvelle ed., Paris, Sirey, 1952), no. 514.

contributed Eth.\$10,000. The organization will have in the bank on the day it is formed Eth.\$50,000. This is its capital.

What if only four members contributed money and the fifth contributed land worth Eth.\$10,000? The same result occurs. The total value of the contributions of the members is Eth.\$50,000. The capital of the organization is Eth. \$ 50,000.

Certain parts of the definition of capital should be noted. First, when we speak of capital, we do not speak of cash or property as such, but of its value. The capital of an organization is the same whether it is made up of Eth. \$ 50,000 in cash, or Eth. \$ 50,000 in land, or Eth. \$ 50,000 in a combination of things. Likewise, it makes no difference if property originally contributed by a member is sold by the organization. The capital remains the same—in the above example, Eth.\$50,000. Second, in the case of property which fluctuates in value, the calculation of capital is made on the basis of the value when contributed to the organization. This is called its "original value." For example, say we wish to calculate the capital of an organization formed one year ago, in which one of the contributions was land. That land was worth Eth.\$10,000 when the organization was formed, and Eth.\$12,000 today. The calculation of the capital is made on the basis of land worth Eth.\$10,000, its value when contributed. Third, only contributions in cash or kind (property, debts, etc.) are taken into account in calculating capital. In the ordinary, general and limited partnerships the contribution may be made in the form of services to be rendered to the organization.⁶¹ But such contributions do not form part of the capital. Only contributions in cash or kind do.

The capital must be distinguished from the assets of the organization. The term "assets" normally means the value of all the cash, corporeal and incorporeal property and rights which the organization, in a general sense, "owns." (The term is defined more technically in Articles 74-85 of the Code.) The capital may be more or less than the assets. Say the organization begins with a capital of Eth.\$50,000 and that this also is its beginning assets. Assume that after the first year of operation, the organization has a net profit of Eth.\$2,000. That money or the property purchased with it is part of its assets, which would now be Eth.\$52,000. But it is not part of its capital, since capital only represents the value of contributions by the members. That value remains Eth.\$50,000. On the other hand, if there was a net loss of Eth. \$2,000, the assets would only be Eth. \$48,000; but again the capital would remain Eth.\$50,000.

The capital of an organization may be increased during its life time by additional contributions by the members. In certain circumstances it may be increased or reduced by other means. This is particularly important with regard to share companies, for which specific rules are provided in this regard.

The capital of an organization is deemed to be a general security for the payment of the debts of the organization. No legal provision expressly states this. It is reflected in two types of rules. The first is that which prohibits fictitious dividends. Generally speaking, a fictitious dividend is a distribution by the organization to the members of money or other property which does not represent profits from the operation of the organization. It is called "fictitious" because dividends normally should only be paid out of profits. The second kind of rule is that which enables

61. Comm., C., Arts. 229(1), 295, 303.

creditors or liquidators of the organization to require members to pay up any amount of their contributions remaining unpaid.

Any money or property distributed by an organization to its members reduces the amount of its assets available to pay its creditors. But the law cannot require all the assets of the organization to be reserved for creditors. The reason people form an organization is to make profits. They would not form one if they could not receive distributions of the profits made by the organization. Therefore, a compromise is reached. Genuine profits may be distributed. But an amount of money or property equal to the capital must be retained by the organization and not be distributed to the members while the organization is in existence (of course, the organization may lose the money or property equivalent to its capital as a result of normal business operations. This is a risk of the business which must be accepted by members and creditors alike).

The principle is extremely important in the organization in which all the members have limited liability: the share company and private limited company. The property of the organization is the only place a creditor may look to satisfy an unpaid debt of the organization. Complex rules are provided for these organizations concerning distributions of dividends to members. Additional rules are provided enabling creditors or liquidators to maintain actions to require a member who has not yet fully paid in his contribution to the organization to do so.⁶²

If the members do not have limited liability, the principle is not very important since an unpaid creditor can always sue the members. This is true, for example, of the members of a general partnership and the general partners in a limited partnership. Even here, however, the principle is given some recognition in Article 294, which enables an action by a creditor to be brought directly against the members without the necessity for a demand on the partnership if it is an action to force the members to repay fictitious dividends to the partnership. Normally, a creditor must make a demand against the partnership before proceeding against a member for an unpaid debt of the partnership.

The principle also has some importance for the limited partners in the limited partnership. They may be compelled by a creditor of the firm to pay their contributions if not yet fully paid in. They also may be required to repay fictitious dividends, unless accepted by them in good faith after approval of the partnerships' balance sheet.⁶³

4. The Partnership Agreement.

At the heart of every business organization is a partnership agreement, which is a contract.⁶⁴ This means:

(1) A business organization is not created unless the parties have a contract which fulfills the elements of the definition of the partnership agreement in Article 211. Even a grouping "formed with a view to securing or sharing profits," which, under Article 405 of the Civil Code, is subject to the provisions of the Commercial

62. See Comm. C., Arts. 452, 456-459, 499(4), 501, 540, 541, 1162.

63. Comm. C., Arts. 294, 301, 303.

64. Comm. C., Arts. 210(1), 211.

Code relating to business organizations, is not a business organization unless it is formed out of a valid partnership agreement.⁶⁵

(2) The rules of the Commercial Code dealing with the partnership agreement are special applications of the general rules of contract set out in Title XII of the Civil Code.

As suggested above, the rules of contract are much more important in partnerships, joint ventures and private limited companies than in share companies. The rules governing the formation, operation and dissolution of a general partnership are more related to the general rules of contract than are the rules governing the formation, operation and dissolution of a share company, particularly a company with many members. For example, in a share company of one hundred members, it is difficult thinking of the individual shareholder as a party to the fundamental contract of the organization. He probably became a member by subscribing to an offer to sell shares by the founders of the organization or by buying someone else's shares, and his rights are governed much more by the provisions of law concerning share companies than by the fundamental contract. Yet even in a share company, there must be a partnership agreement at its base, and the agreement performs many of the same functions which are performed by the agreement at the heart of any other organization.

Several provisions of the Commercial Code speak of a "memorandum of association." The terms "memorandum of association" and "partnership agreement" refer to the same thing: the fundamental contract at the heart of a business organization. There is no substantive distinction. One does not make a separate partnership agreement and memorandum of association when creating a business organization. The term "memorandum of association" is used by the code in reference to the fundamental contract underlying any business organization other than an ordinary partnership.⁶⁶ The term "partnership agreement" is used in two ways: in reference to the basic contract underlying an ordinary partnership and in reference generally to the contract at the heart of any business organization.⁶⁷

Some provisions of the Commercial Code speak of "articles of association." The Code uses this term to denote the detailed regulations governing the operation of a share company or private limited company. The articles of association are drawn up in essentially the same manner as the memorandum of association, and are deemed to form part of the memorandum of association.⁶⁸

Elements of the Partnership Agreement

According to Article 211:

A partnership agreement is a contract whereby two or more persons who

65. But see P. McCarthy, "De Facto and Customary Partnership in Ethiopian Law" *J. Eth. L.*, vol. 5 (1965), p. 105.

66. Comm. C., Arts. 275(4), 284, 298, 313, 517. It also denotes the basic contract of a civil association. Civ. C., Art. 408.

67. Comm. C., Arts. 211, 233, Articles 221(2) and 224 speak only of the memorandum of association as the contract to be deposited in the commercial registry; but this is probably because only commercial business organizations, all of which have memorandum of association, were originally intended to be subject to the registration requirement. See note 23 above and accompanying text.

68. Comm. C., Arts. 314, 518.

intend to join together and to cooperate undertake to bring together contributions for the purpose of carrying out activities of an economic nature and of participating in the profits and losses arising out thereof, if any.

The elements of this definition are discussed in the following paragraphs.

Two or More Persons. At least two persons must be parties to a partnership agreement. This is true for all business organizations except the share company, for which there must be at least five.⁶⁹

The minimum requirement of two persons means that one person cannot form a business organization by himself. The idea of a one-man organization may seem illogical anyway, but some advantages of organizations with legal personality may be very desirable to the individual businessman. This is particularly true of limited liability and the ability of the business to survive his death.⁷⁰ In order for a businessman to obtain these benefits, he must secure at least one associate. A businessman might obtain an associate only to fulfill the minimum membership requirement, with the associate taking little part in the operation of the business. However, if the organization formed is one in which the primary businessman has limited liability, he must be cautious. If he operates the organization as if it were his own, without due regard for the appropriate operational rules, and if the organization goes bankrupt he may lose the benefit of limited liability.⁷¹

There is no limit on the number of persons who may be members of a business organization, except in the private limited company where the number of members may not exceed fifty.⁷² As a practical matter, the number of members in a partnership or joint venture will normally be small, because of the close personal relationship involved. On the other hand, the number of members of a share company may be huge.

Intent to Join Together and Cooperate. In order for a contract to be a valid partnership agreement, the parties to it must have intended "to join together and to cooperate." In a sense, this means that they intend to form business organization. More specifically, however, they must have a community of interest and an

69. Comm. C., Art. 307(1).

70. Since a business is a type of incorporeal property which may be sold and, presumably, inherited, it may appear that there is no need to create a business organization in order that the business will survive the trader's death. A business organization has certain advantages in this regard that the business alone does not, however. For example, a trader may fear that when he dies, the parts of the business may be sold separately without taking the goodwill into account. This is particularly a danger if persons inexperienced in commercial affairs are handling the succession. The goodwill may be destroyed, resulting in a smaller amount of proceeds going to the heirs and the loss to the economy of the value of the goodwill. This may also happen if the business is operated by a business organization, but is less likely. Since there must be at least two members of a business organization, the other is there even if the organization is dissolved at the death of one to be sure the value of the business is protected. Arrangements may be made in the partnership agreement to assure that the organization continues even if one member dies, his share perhaps being taken by an heir. (This will automatically occur in a share Company and private limited company even if no provision is made for it in the partnership agreement.) See Ghana, Commission of Enquiry, cited above at note 33, p. 7; L.C.B. Gower, "Company Law Reform," *Malaya L. Rev.*, vol. 4 (1962), p. 39.

71. Comm. C., Arts. 531, 1160.

72. Comm. C., Art. 510(2).

intent to collaborate on an equal footing.⁷³ This is normally reflected in their right of control which each party has over the operation of the organization.

The collaboration intended by the parties need not be active in the sense that they all intend to work in or for the business organization. This would not account for those limited partners of a limited partnership or shareholders of a share company or private limited company who become members only for the purpose of investing money. Also, the collaboration need not be equal in an absolute sense, since that would not account for legitimate schemes of control in some organizations, particularly share companies, wherein different groups of members have different rights. It must be equal, subject to regimes of control permitted by law.

The requirement exists chiefly because of its aid in distinguishing contracts which contain the other elements of the partnership agreement.⁷⁴ Examples are the contract of employment in which the employee is paid a share of the profits, if any, and not a fixed salary or wage; the contract of loan in which the lender is paid a share of the profits, if any, rather than a fixed amount of interest; and the contract of sale of a business in which the seller agrees to take a share of the future profits of the business, if any, instead of a fixed sum. Missing from these contracts is the intent to join together and to cooperate. The employee is subject to the control of the employer in making decisions affecting the business. The lender and the seller of the business usually take no part in the operation of the business.

Contributions. In order to have a valid partnership agreement, each party must undertake to make a contribution to the business organization. Contributions are those things put at the disposal of the organization for its use in carrying out its activities, in return for which the contributor receives a membership interest in the organization. Each contribution must be something of value. In the case of any business organization other than a share company and private limited company, the contribution may consist of cash, kind or services.⁷⁵ Contributions to a share company or private limited company may only be in cash or kind.⁷⁶

Contributions in kind are contributions of corporeal or incorporeal property, including debts owed to the contributor, or the use of property. Examples are immovable property, movable property, rights of literary or artistic ownership, industrial property (trademarks, patents, designs or models), a business, lease of movable or immovable property, etc. The Code contains special rules governing the transfer of such property to the organization. See, for example Arts. 229-232 (contributions to ordinary, general and limited partnerships) and Arts. 206-209 (contribution of a business to any business organization).

The value of each contribution in kind is as agreed upon by the parties and written in the partnership agreement. In the share company and private limited company, where all members have limited liability, creditors of the organization

73. See G. Ripert, cited above at note 33, nos. 700, 701; J. Escarra, cited above at note 60, nos. 506-512.

74. See the discussion on this point of the Commission of Reform of the French Commercial Code: *Travaux de la Commission de Réforme du Code de Commerce et du droit des sociétés* (Paris, LGDJ, 1950-58), vol. 2, pp. 393, 394; also, the discussion of the sub-commission vol. 2, p. 114.

75. Comm. C., Arts. 229, 271, 295, 303.

76. Comm. C., Arts. 206, 312, 338, 339, 512.

need additional protection to assure that the value of the contributions in kind is reasonably accurate. This protection is also needed by shareholders in a share company formed by public subscription, since they may not have easy personal access to the property or its contributor. In the case of a contribution in kind to a share company, the Code provides a special procedure for evaluation.⁷⁷ In a private limited company, all the members of the organization are guarantors to third persons of the valuation fixed in the partnership agreement.⁷⁸

The person who contributes his services or skill works for the organization, but is not paid a fixed salary or wage for the services he contributes. Instead, he receives a share in the profits. He is more than an "employee," since he has rights of control over the organization employees do not have.

Contribution in cash or kind are owned by the business organization, unless the organization does not have legal personality or only the use of the property is contributed. In the case of a joint venture, each partner owns his own contribution unless otherwise provided.⁷⁹ (Provisions "otherwise" would include joint ownership by the members or ownership by the manager of the joint venture.)

Purpose: Economic Activities. The parties to a valid partnership agreement must intend to carry out "activities of an economic nature". This phrase is quite broad and would seem to cover almost any activity which is or might be profitable. The activities which the parties to a partnership agreement intend the organization to carry out constitute the business purposes of the organization. Generally, a business organization may have as its purpose any activity which is possible of achievement and which is not unlawful or immoral.⁸⁰

Purpose: Profits and Losses. The parties to the agreement must also intend to participate in profits and losses, if any. Of course, when the agreement is being formed, the parties usually think only of profits, not losses. By an intent to share losses, the Code really requires an intent to share the risks of the enterprise.⁸¹

The shares of the members in profits and losses need not be equal. There may be inequality not only between members, but also between one member's share in the profits and his share in the losses. However, the partnership agreement may not award all the prospective profits to one partner, or relieve one or more partners of their share in the losses. Any stipulation in the agreement providing for this is null and void.⁸²

General Contract Requirements. As a contract the partnership agreement is subject to the general provisions of Title XII of the Civil Code. Insofar as formation of the contract is concerned, this means that the parties to it must be capable of contracting and give their consent free of defects, that the object of the contract is sufficiently defined and is possible and lawful, and that the contract is made

77. Comm. C., Art. 315.

78. Comm. C., Art. 519.

79. Comm. C., Art. 273.

80. See Comm. C., Art. 217(2); Civ. C., Arts. 1718 1808(2), 1809; notes 109-113 below and accompanying text.

81. *Travaux*, cited above at note 74, vol. 7, p. 8.

82. Comm. C., Art. 215.

in the form prescribed by law. The following sections describe these elements, insofar as special problems may be posed concerning business organizations.

Parties and Capacity. In general, the following persons may not enter into contracts: minors, notoriously insane persons, persons with notorious infirmities affecting their ability to consent, persons judicially interdicted and persons interdicted by law. A contract made by such a person is null and void. However, this nullity may only be declared by a court at the request of the incapable person or his representative or heirs. (A contract made by a person interdicted by law may be invalidated at the request of the incapable, the other contracting party or the public prosecutor.)⁸³

These incapacities deprive the persons concerned of the right to make contracts or themselves, but not the right to have contracts made in their names by their representatives. Thus, the tutor of an incapable may enter into a contract in the name of the incapable. If the tutor has acted within the scope of his powers, the contract will not be affected by the incapacity of the person in whose name it was made.⁸⁴

The validity of a partnership agreement is affected by the incapacity of a party to it in the same manner as any other contract. The Commercial Code adds some rules. These arise out of the provisions of the Code prohibiting incapables from becoming traders. The provisions dealing with the incapacity to become a trader also apply to the incapacity to become a member of a business organization in which one has the status of a trader. A general partner in a commercial general partnership or commercial limited partnership is deemed to be a trader.⁸⁵ The manager of a commercial joint venture also would have the status of a trader.

Article 11 is the first article in the chapter of the Code dealing with the problem. It does nothing more than re-state the basic rules stated above: a person incapable under the Civil Code may not carry on a trade; if he does, any of his acts, presumably, related to the trade may be invalidated pursuant to the provisions of the Civil Code described at the beginning of this section.

Article 12 prohibits the tutor of a minor or interdicted person from carrying on a trade in the name and on behalf of the minor or interdicted person, except in the cases provided in Article 288 of the Civil Code. This would prohibit the tutor from entering, in the name of a minor or interdicted person, a business organization which would make the minor or interdicted person a trader. Under Article 288 of the Civil Code, a tutor may carry on commercial, industrial or other enterprises forming part of the estate of the incapable if he is so instructed by the family council. The family council must instruct him whether to carry on the enterprise or to liquidate it, taking into account the time for which the tutorship is to last, the abilities and potentialities of the tutor and the interests of the incapable. It seems clear from this article that the family council may not authorize a tutor to enter into a trade (and, therefore, a partnership agreement whereby the incapable will become a trader). It may only authorize him to retain or to liquidate a trade already part of the estate of the incapable. For example, in the

83. Civ. C., Arts. 199(3), 313-319, 343-349, 373, 381, 387, 1808.

84. Civ. C., Arts. 319, 358, 381.

85. Comm. C., Arts. 280(2), 300.

case of membership in a business organization a trade might become part of the estate of an incapable if: a general partner in a commercial partnership dies, the partnership agreement provides that his son shall take his place and his son is a minor. Also, Article 288 specifies that the authorization of the family council is required where the tutor is "not the father or mother of the child." If the tutor is the father or mother, it would appear that he has complete authority to retain or liquidate enterprises forming part of the estate of the incapable. However, it would seem that the prohibition against entering into a new enterprise would apply to a tutor who is the mother or father as well as to one who is not, although this is less clear. A tutor who enters into a partnership agreement in violation of these provisions exceeds his power.⁸⁶

Article 13 adds a restriction to the normal rules concerning emancipated minors. It prohibits an emancipated minor from carrying on a trade unless authorized to do so in writing by the family council. This added restriction prohibits an emancipated minor without such written authorization from becoming a party to a partnership agreement forming a business organization whereby he becomes a trader. Any partnership agreement to which an emancipated minor becomes a party without the necessary authorization is subject to the same nullity for incapacity of a party as if the minor were not emancipated.

The rules concerning incapacity are designed chiefly to protect the incapable. This is why generally only the incapable may have his contracts invalidated. However the security of commercial transactions requires that third parties receive legal protection against the hazards of dealing with incapables. Articles 14 and 15 of the Commercial Code give some protection, utilizing the device of the commercial registry. Under Article 14, if a minor who carries on a trade has himself entered in the commercial register as though he were of age, his minority does not affect third parties. Thus, the minor may not have his contracts annulled under these circumstances. Article 15 contains a similar rule for judicially interdicted persons. Their incapacity does not affect third persons unless notice of the incapacity is entered in the commercial registry.⁸⁷

Parties: Husband and Wife. It seems clear that husband and wife may be members of a business organization as if they were not married. This general proposition must be modified in two respects, however. First, one spouse may object "in the interest of the household" to the other spouse becoming a member of an organization which imposes upon the latter the status of trader. The effect of this objection is to restrict the liability for the business debts of the trader spouse to his personal property; normally, such debts are deemed to be of the marriage, and recoverable against the personal property of each spouse and common property. (The objection does not prevent the trader spouse from becoming a member of the organization). An objection is effective against third parties only if entered in the commercial register. If the trader spouse believes the objection is unjustified, he

86. See Civ. C., Art. 320.

87. May a third party who is not in good faith (that is, who knows of the incapacity or interdiction) take advantage of Articles 14 or 15? Those articles make clear they are applications of Article 121, in which only third parties in good faith remain unaffected by facts not entered in the register. That is in the English version. The French version of Article 121 omits the words "in good faith".

may apply to the family arbitrators to have it set aside; if it is set aside, a notice to this effect must be registered.⁸⁸

The second respect in which the general proposition concerning spouse must be modified concerns the situation in which both spouses are parties to the same partnership agreement. The Civil Code permits spouses, before marriage, to establish by contract the personal and pecuniary effects of their marriage. If no "contract of marriage," as it is called, is made, the code provides rules to govern their personal and pecuniary relations. During marriage, no contract concerning their pecuniary relations may be made by the spouses without the approval of the family arbitrators or a court.⁸⁹

If the spouses are parties to the same partnership agreement, the approval of the contract by the family arbitrators or by a court may be necessary for it to be valid. Arguably, Article 633 does not cover the partnership agreement at all; or, if it does, only agreements between the two spouses alone or partnership agreements forming certain types of business organizations. Such approval should not be required for any agreement where the relationship between the spouses in the business organization is not in serious conflict with their relationship under the marital regime established by the Civil Code.⁹⁰ The solution to the question is not without doubt, however.⁹¹

Parties: Legal Persons. Whether or not a legal person may become a member of a business organization depends to some extent on what kind of legal person it is and what kind of business organization it intends to become a member of.

In general, nothing prohibits a business organization from becoming a member of another business organization.⁹² An association may not become a general partner of a commercial general partnership or commercial limited partnership, since it "may not carry on any trade."⁹³ Whether it may become a member of another business organization depends on whether it thereby acquires as one of its purposes the making of profits. If it does, it may not become such a member. However, there would seem to be nothing to prohibit an association from joining a share company or private limited company as a means of investing extra funds or of acquiring more funds to carry out its legitimate purposes.

88. Comm. C., Arts. 16-20, 280(2), 300; Civ. C., Arts. 645, 659.

88. Comm. C., Arts. 16-20, 280(2), 300; Civ. C., Arts. 645, 659.

89. Civ. C., Arts. 627, 632-634.

90. See Civ. C., Arts. 647-661.

91. In France there has been much controversy as to whether two spouses may be members of the same business organization. See E. Church, *Business Associations under French Law* (London, Sweet & Maxwell, 1960), no. 62; *Trevoux*, cited above at note 74, vol. 2, pp. 131-136, 397, vol. 7, pp. 27, 28, 282. The major question has been whether or not the marital regime is modified by the partnership agreement.

Note that Art. 633, is somewhat different in the English than in the French version of the Ethiopian code. A more accurate translation of the French would be:

(1) Contracts concerning their pecuniary relations made between spouses during marriage shall be of no effect under the law, unless they have been approved by the family arbitrators or by the court.

(2) Nothing in this Article shall affect the contracts expressly provided in this Code,

92. As to the capacity of business organizations and associations generally see notes 31-33 above and accompanying text.

93. Comm. C., Art. 25.

Whether an endowment may become a member of a business organization would also seem to depend on whether it acquires thereby the purpose of making profits. In general, the endowment has the same capacity as an association (although no law expressly prohibits it from carrying on a trade).⁹⁴ As a practical matter, shares in share companies and private limited companies can be expected to make up part of the "property" out of which an endowment is formed. There seems to be no limitation on whether or not a trust may become a member of a business organization. Like an endowment, the property out of which a trust is formed may very well, contain shares in share companies and private limited companies.

As a general rule, the State has the right to enter into a partnership agreement and become a member of a business organization, to the extent that this is consistent with its nature.⁹⁵ This is subject to certain limitations, however. First territorial subdivisions of the State, the Ministries of the Imperial Ethiopian Government, and public administrative authorities and establishments have only such rights as are "vested in them by the administrative law." This also is true of the Ethiopian Orthodox Church and its dioceses, parishes and monasteries.⁹⁶ This means that the right of these bodies to enter into a partnership agreement and to become a member of a business organization must be derived from some right granted by an administrative law. Presumably, the right does not have to be expressly granted, but may be taken as included in a general grant of the capacity of a physical person, or as an implied right with relation to the carrying out of rights or powers expressly granted. Theoretically, the matter is unclear; as a practical matter, public administrative authorities, ministries, etc., do become members of business organizations particularly share companies, in furtherance of their purposes. The second limitation is found in Article 27 of the Commercial Code: an administrative or religious institution or any other public undertaking may only carry on a trade in the cases prescribed by special laws.⁹⁷ Even if an administrative or religious institution or any other public undertaking does carry on a trade, it does not thereby incur the status of trader.⁹⁸

A business organization organized under the Commercial Code does not become a body corporate under public law merely because the government or one of its agencies is a member of it even if the government has virtually all of the membership interest. It remains regulated by the provisions of the Commercial Code, and the government or agency is a member like any other member. There is no law at this time dealing specifically with government participation in business organizations organized under the Commercial Code.⁹⁹

94. Civ. C., Arts. 483, 501.

95. See Civ. C., Art. 394.

96. Civ. C., Arts. 395-397.

97. The English version omits the words "by special laws". It merely states that the cases "shall be prescribed." The term "by special laws" is in the French and Amharic.

98. Comm. C., Art. 4.

99. Compare Civ. C., Title XIX, which governs administrative contracts. Compare also Comm. C., Art. 352, which provides that in share companies comprising "several groups of shareholders with a different legal status," each group must have the right to elect at least one representative to the board of directors." This presumably assures that companies with both governmental and non-governmental shareholders have at least one director representing each. For a description of the special problems and their solutions of governmental participation in business organizations in France, where such participation has been substantial. See A. de Laubadère, *Traité élémentaire de droit administratif* (Paris, LGDJ, 1966) vol. 3, nos. 939-956.

Parties: Foreigners. Physical persons of foreign nationality generally enjoy and may exercise civil rights as if they were Ethiopian. The term "civil rights" embraces all rights of which the exercise does not imply participation in the government.¹⁰⁰ Thus, a foreigner may enter into a partnership agreement as if he were an Ethiopian.

Bodies corporate whose head office is in a foreign country and endowments, trusts and committees constituted in a foreign country possess and may exercise civil rights as if they were bodies corporate, endowments, trusts or committees "established in Ethiopia," if they have been authorized by the Ministry of Interior to carry out activities in Ethiopia.¹⁰¹ Thus, if authorized to carry out activities, these bodies corporate, endowments, trusts and committees have the same right to enter into a partnership agreement that they would have if they were established in Ethiopia. However, the Ministry of Interior may prohibit or regulate the carrying out of regular activities in Ethiopia by particular foreign bodies corporate, endowments, trusts or committees, or by classes of them.¹⁰² Also, an authorization to carry out activities in Ethiopia may be revoked for good cause.¹⁰³

The position of the foreign body, which wishes merely to become a member of a business organization in Ethiopia without carrying out other activities is unclear. Is entering into a partnership agreement the carrying out of "activities," such that Ministry approval is required? Must there be something more, such as active participation in the affairs of the organization? Does it depend on the kind of business organization formed? As a practical matter, these questions may not be too important at this stage since foreign investors are likely to participate in controlling the activities of organizations in which they invest. But the situation conceivably could arise where an Ethiopian share company sells shares to foreigners who take little part in its activities, other than voting at annual membership meetings and receiving profits.

Some laws impose restrictions on the right of foreigners, whether physical or legal persons to engage in specific activities in Ethiopia. These do not necessarily restrict the right to enter into a partnership agreement but may be important to a foreigner if he does so. For example, even if he is a member of a business organization, a foreigner presumably may not be an employee of that organization unless he has a work permit.¹⁰⁴ A foreigner may not own land in Ethiopia unless permitted to do so by Imperial Order or by the terms of special laws, such as the Investment Proclamation of 1966.¹⁰⁵ A business organization may not be licensed to operate a bank in Ethiopia unless it is of Ethiopian nationality and unless at least fifty-one per cent of its capital is owned by Ethiopians.¹⁰⁶

100. Civ. C., Art. 389.

101. Civ. C., Arts. 545-547. See also note 58 above and accompanying text. These provisions specify that approval for bodies corporate is to be given by the office of associations and approval for the other institutions by the Ministry of Interior. The office of associations is part of the Ministry of Interior. According to Arts 545(2) and 546(2) authorization may be withheld if the proposed activities are "contrary to the law or morals." It is unclear whether authorization may be withheld on other grounds.

102. Civ. C., Art. 548(1). The French version attributes this power to "imperial decree," not the Ministry.

103. Civ. C., Art. 549. Such a decision is expressly made subject to court review.

104. See Civ. C., Art. 389(3); Public Employment Administration Order, 1962, Art. 15, Order No., 26, *Neg. Gaz.*, year 21, no. 18. See also the Foreign Nationals Employment Regulations, 1964, Leg. Not. No. 295, *Neg. Gaz.*, year 23, no. 25.

105. Civ. C., Arts. 390-393, 548(2); Investment Decree, 1963, Art. 10, Decree No. 51, *Neg. Gaz.*, year 23, no. 1; Investment Proclamation, 1966, Proc. No. 242, *Neg. Gaz.*, year 26, no. 2.

106. Monetary and Banking Proclamation, 1963, Art. 32, Proc. No. 206, *Neg. Gaz.*, year 23, no. 6.

Finally, a foreigner wishing to become a member of an Ethiopian business organization must take into account exchange control regulations, which restrict his rights to take profits, property on dissolution, etc., out of Ethiopia.¹⁰⁷

Consent. Each party to a contract must give his consent free of defects; that is, without mistake, fraud or duress. These defects may arise in various ways in the formation of a business organization. For example, a party may be mistaken as to the type of organization being formed, or he may be deceived as to the business to be carried on by the organization. If a partnership agreement is substantially less favorable to one party than to the others and the consent of this party was obtained by taking advantage of his want, simplicity of mind, senility or manifest business inexperience, the agreement may be invalidated as an unconscionable contract if justice requires. A contract which is affected by a defect in the consent of a party may be invalidated only at his request.¹⁰⁸

Object. Like any contract, the partnership agreement must have a sufficiently defined, possible and lawful object. In discussing "object," the Civil Code talks primarily of the reciprocal obligations of the parties.¹⁰⁹ In a partnership agreement, these consist chiefly of the undertakings of the parties to make contributions and other obligations regarding the performance of the agreement. But the object of a partnership agreement also may be interpreted to include the purposes of the business organization, thus requiring that such purposes be defined, possible and lawful.¹¹⁰

The object of a contract is distinguished from the motive of the parties who make it. By "motive" is meant the reason why or purpose for which the parties enter into the contract. Arguably, in a partnership agreement, this too could be interpreted to include the organization's business purposes. The Civil Code prohibits a court from investigating the parties' motives in order to determine whether the object of the contract is unlawful or immoral. However, if the motive of one or all the parties is unlawful or immoral, and the contract or some other document shows this, the contract may be invalidated at the request of any contracting party or interested third party.¹¹¹ The distinction between object and motive probably is made to assure that the stability of contracts will not depend on the uncertainties of judicial investigation into the state of mind of the contracting parties. These

107. See the Foreign Exchange Proclamation, 1963, Proc. No. 211, *Neg. Gaz.*, year 23, no. 6; Investment Decree, 1963, Art. 8, Decree No. 51, *Neg. Gaz.*, year 23, no. 1; Investment Proclamation, 1966, Proc. No. 242, *Neg. Gaz.*, year 26, no. 2.

108. Civ. C., Art. 1808(1). In general, regarding consent, see Arts. 1696-1710, 1808-1818. Note that in a share company formed by public subscription, a defect in the consent of a subscriber is more directly related to the validity of the subscription agreement than to the memorandum of association.

109. See Civ. C., Arts. 1711-1716.

110. G. Ripert, cited above at note 33, no. 711 (French Law). The problem is somewhat different in Ethiopia because the business organization is defined as a grouping arising out of a contract, rather than a contract *per se* (as in France), and because the Civil Code provisions concerning object of contracts emphasize the reciprocal obligations of the parties. It does not seem that the object provisions should be so limited however, at least where business organizations are concerned.

111. Civ. C., Arts. 1717, 1718, 1808(2). Article 1808(2) in the English version speaks only of invalidation for an unlawful or immoral object, or for absence of the prescribed form. It does not mention motive. However, the Amharic and French versions refer to both. Their effect is to permit invalidation for unlawful or immoral motive in the same manner as for unlawful or immoral object.

difficulties are eliminated when the motives are reflected in the terms of the contract or some document, as they normally would in the case of business purposes.

Some Code provisions deal specifically with activities which may or may not be carried out by business organizations. Articles 22 and 26 of the Commercial Code provide that a business organization may carry on any of the activities specified in Article 5 of the Code as long as it complies with any special requirements for carrying on that trade and is not prohibited from carrying it on.¹¹² Private limited companies are expressly forbidden by Article 513 of the Code to "undertake banking, insurance or any business of a similar nature." Ordinary partnerships may not have as their object any of the activities specified in Article 5 of the Commercial Code. However, the sanction for violating this prohibition is not nullity of the organization, but treatment of the organization as a general partnership rather than an ordinary partnership.¹¹³ (Nullity of the organization may still result if the partnership agreement does not satisfy the requirements of Article 284, or if the necessary registration and publicity has not been made.) Other prohibitions may be provided by special laws.

Form. In general, no special form is required for the formation of a valid contract unless expressly provided by law or by stipulation of the parties. If a special form is required, a valid contract is not made unless that form is observed.¹¹⁴

Technically, no special form is required for the formation of a partnership agreement. However, the Commercial Code requires that the formation of a business organization (other than a joint venture) be in writing and publicized in newspapers and by registration. Failure to comply with these formalities renders the business organization null and void; it does not come into existence.¹¹⁵

The absence of the required writing or publicity in the formation of a business organization has the same effect as the absence of a required contract form: invalidation of the organization or contract sought to be formed. There are no provisions stating what happens when a business organization is declared invalid. However, the effect of invalidity of a business organization in many ways is like the effect of invalidity of a long-term contract. Thus, it would seem appropriate to apply the Civil Code provisions dealing with invalidation of contracts to the invalidation of business organization for lack of form, at least when there is no meaningful distinction between invalidation of the organization and invalidation of the partnership agreement.

CONCLUSION

The provisions described above are only a legal skeleton which will be fleshed out over time with commercial and administrative practice, judicial decision and scholarly interpretation before becoming a living, truly Ethiopian law. This article has been written in the hope that a preliminary description of some general principles will facilitate this process.

112. The English version of Article 26 says little more than Article 22. The French version states that a business organization which carries on a trade prohibited to it or for which it has not fulfilled the legal requirements is null. Thus, like Articles 23 and 24 for physical persons and Article 25 for associations, it provides a sanction. The Amharic version is closer to the English. It is somewhat ambiguous, but clearly provides no sanction.

113. Comm. C., Arts. 10, 213. Compare Art. V(2) of the Business Enterprises Registration Proclamation, 1961, Proc. No. 184, *Neg. Gaz.*, year 21, no. 3, which prohibits registered business organizations from engaging in "unauthorized business."

114. Civ. C., Arts. 1719, 1720(1), 1726.

115. Comm. C., Arts. 214, 219, 223.

ያለበቂ ፡ ምክንያት ፡ ከሥራ ፡ መሰናበት ፡ በወንጀለኛና ፡ በፍትህ ፡ ብሔር ፡

ሕግ ፡ ያለው ፡ አቅዋም ።

ከሳሽ ፡- ጌታቸው ፡ ብርሃኔ ፤

ተከሳሽ ፡- የኢትዮጵያ ፡ ንግድ ፡ ባንክ ፡ (አክሲዮን ፡ ማኅበር) ፤

ከዳንኤል ፡ ኃይሌ ፡ *

ከሳሽ ፡ በመልስ ፡ ሰጭ ፡ ባንክ ፡ ተቀጥሮ ፡ ሲሰራ ፡ እሱና ፡ ሌሎች ፡ የባንኩ ፡ ሠራተኞች ፡ የ፲፪ሺ ፡ ብር ፡ ቼክ ፡ መንዝረው ፡ (ወስደዋል) ፡ አጥፍተዋል ፡ በመባል ፡ ከሥራ ፡ በጥቅምት ፡ ፳፰፡፲፱፻፷፬ ፡ ዓ. ም. (እ ፡ ኤ ፡ አ ፡) ተሰናበተ ። በተጨማሪም ፡ ዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፴፯ንና ፡ ፳፻፶፮(ሀ)ን ፡ ተላልፈዋል ፡ በማለት ፡ የወንጀል ፡ ክስ ፡ አቀረበባቸው ።² የወንጀሉ ፡ ክስ ፡ ከተመሠረተ ፡ ከሀያ ፡ ዘጠኝ ፡ (፳፱)ወር ፡ በኋላ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ ማስረጃ ፡ የአሁኑን ፡ ከሳሽ ፡ ጥፋተኛ ፡ ስለማያደርገው ፡ ክሱ ፡ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ፩፻፵፩ ፡ መሠረት ፡ እንዲሠረዝና ፡ የአሁን ፡ ከሳሽ ፡ በነፃ ፡ እንዲለቀቅ ፡ አዘዘ ።

ከዚህ ፡ በኋላ ፡ ከሳሽ ፡ ከሥራው ፡ ተሰናብቶ ፡ ያልሠራበት ፡ ጊዜ ፡ ደመወዝ ፤ የዓመት ፡ ፈቃድም ፡ ጭምር ፡ እንዲከፈለው ፡ የምራል ፡ ካሣና ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፡ የወጣው ፡ ገንዘብ ፡ በጠቅላላው ፡ በኪሣራ ፡ መልክ ፡ ፲፩ሺ፱፻፷፰ ፡ ብር ፡ ከ፱ ፡ ሣንቲም ፡ እንዲከፈለው ፡ በማለት ፡ ይህን ፡ የፍትህ ፡ ብሔር ፡ ክስ ፡ አቀረበ ። በተጨማሪም ፡ ተከሳሽ ፡ ከሳሽን ፡ በድሮው ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲመልሰውና ፡ ክሱ ፡ ያደረሰውን ፡ የሰም ፡ ማጉደፍ ፡ ውጤት ፡ ለመሻር ፡ ተከሳሽ ፡ የሰም ፡ ማደሻ ፡ ማስታወቂያ ፡ እንዲገልጽና ፡ እንዲጽፍ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ትእዛዝ ፡ እንዲሰጥለት ፡ ጠይቋል ። ፍርድ ፡ ቤቱም ፡ ከሳሽ ፡ ከሥራው ፡ የተሰናበተው ፡ ያለበቂ ፡ ምክንያት ፡ ነው ፡ ካለ ፡ በኋላ ፡ ፩ሺ፩፻፶ ፡ በኪሣራ ፡ መልክ ፡ እንዲከፈለው ፡ አዘዘ ። ከሳሽ ፡ በሥራው ፡ ላይ ፡ እንዲመለስ ፡ ያቀረበውን ፡ አቤቱታ ፡ ግን ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ሳይቀበለው ፡ ቀርቷል ።

ይህ ፡ ፍርድ ፡ ሁለት ፡ በጣም ፡ አስፈላጊ ፡ የሆኑ ፡ ጥያቄዎችን ፡ እንድንጠይቅ ፡ ያደርገናል ።

፩/ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ክስ ፡ ከመሰማቱ ፡ በፊት ፡ እንደ አሁን ፡ ተከሳሽ ፡ ያሉትን ፡ ንጹሕ ፡ ሰዎች ፡ መብት ፡ ጠብቆ ፡ ክስ ፡ እንዳይቀርብባቸው ፡ ለማድረግ ፡ በቂ ፡ መፍትሔ ፡ (ማገጃ) ፡ አሉትን?

* ሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቀ ፡ ኃ ፡ ሥ ፡ የጊቮርቤቲ ፡ አ/አበባ ፡ ደራሲው ፡ ጽሑፉን ፡ ሲያዘጋጅ ፡ በጣም ፡ ጠቃሚ ፡ ምክር ፡ ለሰጧቸው ፡ ፕሮፌሰር ፡ ስከላርን ፡ ያመሰግናል ።
1. ከሳሽ ፡ ጌታቸው ፡ ብርሃኔ ፡ ተከሳሽ ፡ የኢ.ን.ባንክ ፡ (አክ.ማ.) ፡ ክ.ፍ/ቤት ፡ ኢ.አ. ፡ ፲፱፻፶፬ ፡ የፍ.ብሔር ፡ መዝገብ ፡ ቁ. ፩ሺ፳፻፬/፱፬ ፡ (ያልታተመ) ።
2. ከሳሽ ፡ ዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ ተከሳሽ ፡ ሥጭ ፡ ደጃጌና ፡ ግብረ ፡ እብርቹ ፡ (ክ.ፍ/ቤት ፡ ኢ.አ. የወንጀል ፡ መዝገብ ፡ ቁ. ፩ሺ፩፻፶፬/፶፮ ፡ (ያልታተመ) ። እንቀጽ ፡ ፳፻፶፮ ፡ ስለ ፡ አታላይነት ፡ ሲናገር ፡ እንቀጽ ፡ ፴፮ ፡ ስለ ፡ አባሪነት ፡ ይናገራል ።

፪/ የአገሪቷስ ፡ የአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ሕጎች ፡ ካለ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ከሥራ ቸው ፡ የሚሰናበቱትን ፡ የተበደሉ ፡ ሠራተኞች ፡ መብት ፡ በደንብ ፡ ይጠብቃሉን ?

፫/ በወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ክሱ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ከመሰማቱ ፡ በፊት ፡ ስለሚደረገው ፡ የክስ ፡ ማጣራት ፡ ዘዴ ።

“የማንኛውም ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ የአሠራሩ ፡ ቅልጥፍና ፡ ጥቅሙ ፡ የሚለካው ፡ በተመጣጣኛ ፡ መንገድ ፡ ለሕብረ ፡ ሰብ ፡ አስፈላጊ ፡ በሆኑ ፡ ሁለት ፡ ግቦች ፡ መሠረት ፡ ነው ። ይኸውም ፡ ሥነ ፡ ሥርዓቱ ፡ በተፋጠነና ፡ ሕጋዊ ፡ በሆነ ፡ መንገድ ፡ ጥፋተኞቹን ፡ በማቅረብ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ለማድረግ ፡ የሚችልበትንና ፡ ንጹሕ ፡ የሆኑ ፡ ሰዎች ፡ ሳይነኩ ፡ ሊታለፉ ፡ የሚችልበትን ፡ ሁኔታ ፡ ለማቅረብ ፡ መቻሉ ፡ ነው”³ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ መሠረታዊ ፡ ዓላማው ፡ እነዚህን ፡ ሁለት ፡ ተቃራኒ ፡ መሰል ፡ ተግባሮች ፡ ማዋህድ ፡ (ማስታረቅ) ፡ ነው ። የአሁኑ ፡ ከሳቭ ፡ ክሱ ፡ ከተመሠረተ ፡ ከጸጸ ፡ ወር ፡ በኋላ ፡ በነፃ ፡ መለቀቅን ፡ መሠረት ፡ በማድረግ ፡ የኛ ፡ ጽሑፍ ፡ ዋና ፡ ዓላማ ፡ የሥነ ፡ ሥርዓቱ ፡ ሕግ ፡ ጀኛው ፡ ግብ ፡ ይሆናል ፤ ይኸውም ፡ ንጹሕ ፡ ሰዎች ፡ ሳይነኩ ፡ የሚታለፉበት ፡ መንገድ ፡ ነው ።

ዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ በተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ የማቅረብ ፡ ግዴታ ፡ አለበት⁴ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ የማይችለው ፡ ተከሳሹን ፡ ጥፋተኛ ፡ ለማድረግ ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ መረጃ ፡ የሌለ ፡ መሆኑን ፡ የተረዳው ፡ እንደሆነ ፡ ብቻ ፡ ነው⁵ በመሠረቱ ፡ ለዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ እንዲያውም ፡ የምርመራ ፡ መዝገብ ፡ ለሚያዘጋጁት ፡ ፖሊሶች ፡ ማን ፡ ሊከሰስ ፡ እንደሚችልና ፡ እንደማይችል ፡ የመወሰኛ ፡ አነስተኛ ፡ የሆነ ፡ ሥልጣን ፡ እንዲሰጡ ፡ ቢደረግ ፡ አንቃውምም ። አንድ ፡ ጊዜ ፡ ግን ፡ እንዲህ ፡ ዓይነት ፡ ሥልጣን ፡ ከሰጠን ፡ ከሥልጣን ፡ አላፊ ፡ ተግባሮች ፡ እንዳይሠሩ ፡ የሚደረግበትን ፡ ዘዴ ፡ መፈለግ ፡ አለብን ። በኛ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ የዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ አስተሳሰብ ፡ ወይም ፡ መረዳት ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ለመክሰስ ፡ ወይም ፡ ላለመክሰስ ፡ ለሚደረገው ፡ ውሳኔ ፡ የሚያስፈልገው ። ዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ ለመክሰስ ፡ ከወሰነ ፡ ለከባድ ፡ የግድያ ፡ አገዳደል ፡ ወይም ፡ ከባድ ፡ ለሆነ ፡ የወንበዴነት ፡ ሥራ⁶ ካልሆነ ፡ በቀር ፡ ተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ወዲያው ፡ ክስ ፡ ለማቅረብና ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ዘንድ ፡ ለማቅረብ ፡ ውሳኔው ፡ የመጨረሻ ፡ ነው ። በላይ ፡ በተጠቀሱትም ፡ ሁኔታዎች ፡ ጊዜ ፡ እንኳን ፡ የቀዳሚው ፡ ምርመራ ፡ ወይም ፡ ነገሩ ፡ የሚሰማበት ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ተከሳሹን ፡ በነፃ ፡ ለመለቀቅ ፡ ስለማይችሉ⁷ የዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ አስተሳሰብ ፡ ተከሳሹ ፡ ላይ ፡ ክሱ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ እንዲቀርብበት ፡ ለማድረግ ፡ በቂ ፡ ነው ። ዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ በጭካኔ ፡ መንፈስ ፡ እንኳ ፡ ተነሣሥቶ ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ ቢያስብ ፡ ጉዳዩ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ተሰምቶ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ ክሱን ፡ አላሰረዳም ፡ ብሎ ፡ እስከሠረዘው ፡ ድረስ ፡ ተከሳሹ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ሌላ ፡ መፍትሔ ፡ የለውም⁸ ይህም ፡ ዓይነቱ ፡ የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ውሳኔ ፡ እንደ ፡ ክሱ ፡ ዝግጅት ፡ ፍርድ ፡

3. ስታንሊ. I H. ፡ ፈሸር ፡ የኢ.ወ.መ. ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ (፲፱፻፷፱) ፡ ገጽ ፡ ፩ ፡ (አንግሊዝኛ) ።
4. ኢ. ፱ ፡ የወ.መ.ሥ.ሥ. ሕግ ።
5. ኢ. ፵፪ (1) የወ.መ.ሥ.ሥ. ሕግ ።
6. ኢ. ፹ ፡ የወ.መ.ሥ.ሥ. ሕግ ።
7. ኢ. ፳፱ ፡ የወ.መ.ሥ.ሥ. ሕግ ።
8. ኢ. ፳፻፵፰ ፡ የወ.መ.ሥ.ሥ. ሕግ ።

ቤቱ ፡ ክሱን ፡ መስማት ፡ በጀመረበት ፡ በመጀመሪያው ፡ ጊዜ ፡ ሊሆን ፡ ወይም ፡ ላይ ሆን ፡ ይችላል ።

በአሁኑ ፡ ጉዳይ ፡ ላይ ፡ የክሱን ፡ ፋይል ፡ ስንመረምረው ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ተክላሾች ፡ ላይ ፡ ክስ ፡ ለመመሥረት ፡ በቂ ፡ ማስረጃ ፡ የለውም ፡ ነበር ። የዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ክስ ፡ መነሻው ፡ ከጀርባው ፡ ላይ ፡ “ሰኔ ፡ እንደታወቀኝ” ፡ “ሥዩም” ፡ “፳፻፱/፫” የሚሉ ፡ ጽሑፎች ፡ የሚገኙበት ፡ ራሱ ፡ ቼኩ ፡ ነበር ።⁹

ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ባቀረበው ፡ ጥያቄ ፡ መሠረት ፡ በ፲፱፻፷፬ ፡ ዓ ፡ ም ፡ (እ ፡ ኤ ፡ እ ፡) የወንጀለኛ ፡ ምርመራ ፡ ክፍል ፡ በተከሰሰች ፡ ላይ ፡ የእጅ ፡ ጽሑፍ ፡ ምርመራ ፡ አድርጓል ። የምርመራው ፡ ውጤት ፡ ግን ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ከዘጠኝ ፡ ወር ፡ በኋላ ፡ ካቀረበው ፡ የክስ ፡ ዝግጅት ፡ ጋር ፡ እንደማስረጃ ፡ ተያይዞ ፡ አልቀረበም ። የእጅ ፡ ጽሑፍ ፡ መርማሪውም ፡ (ኤክስፐርት) ፡ በጥር ፡ ፲፯/፲፱፻፷፮ ፡ (እ ፡ ኤ ፡ እ ፡) በሰጠው ፡ የምስክርነት ፡ ቃል ፡ የተከሰሰቹ ፡ የእጅ ፡ ጽሑፍ ፡ ከቼኩ ፡ ጀርባ ፡ ያለው ፡ የእጅ ፡ ጽሑፍ ፡ እንደማይመሳሰል ፡ ገልጿል ። በእጅ ፡ ጽሑፍ ፡ መካከል ፡ ያለውን ፡ ግንኙነት ፡ ካላስረዳ ፡ ከቅድሚያውት ፡ ክሱን ፡ ሊመሠርት ፡ ስለማይችል ፡ ተከላሸቹ ፡ ክስ ፡ ቀርቦባቸው ፡ መጉላላት ፡ የለባቸውም ፡ ነበር ።

ካለ ፡ አግባብ ፡ የተከሰሰ ፡ ጉዳይ ፡ ሰው ፡ ክሱ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ከተሰማ ፡ በኋላ ፡ እንጂ ፡ ከዛ ፡ በፊት ፡ መብቱ ፡ ሊጠበቅ ፡ አለመቻሉ ፡ ክሱን ፡ በማጣራት ፡ ዘዴ ፡ በኛ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ላይ ፡ ትልቅ ፡ ጉድለት ፡ ነው ።

ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ አለመስተካከል ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ክስ ፡ አላቀርብም ፡ ባለ ፡ ጊዜ ፡ እንኳን ፡ ብንመሰክተው ፡ ግልጽ ፡ ሆኖ ፡ ይታያል ። የዓቃቤ ፡ ሕግ ፡ ክስ ፡ አላቀርብም ፡ ማለት ፡ በክስ ፡ አቤቱታ ፡ ለሚያስቀጣ ፡ ወንጀል ፡ አቤቱታ ፡ አቅራቢው ፡ የግል ፡ ክስ ፡ እንዲያቀርብና ፡ በክስ ፡ አቤቱታ ፡ ለማይቀርቡ ፡ ወንጀሎች ፡ የዓቃቤ ፡ ሕጉን ፡ ውሳኔ ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፡ በማቅረብ ፡ ለመቃወም ፡ ያስችላል ።¹⁰

የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕጎችን ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ክስ ፡ አላቀርብም ፡ ባለ ፡ ጊዜ ፡ ክሱ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ከመቅረቡ ፡ በፊት ፡ ስላለው ፡ ሁኔታ ፡ ጥሩ ፡ መፍትሔ ፡ መስጠቱ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕጉ ፡ እስራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ቢረዳም ፡ የእንዲህ ፡ ዓይነቱ ፡ መፍትሔ ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ያለ ፡ በቂ ፡ ማስረጃ ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ በወሰነበት ፡ ጊዜ ፡ ያለመኖር ፡ ጥፋተኛ ፡ ያልሆኑ ፡ ሰዎች ፡ ያላግባብ ፡ እንዲሰቃዩ ፡ ያደርጋል ። የዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ክስ ፡ አላቀርብም ፡ ማለት ፡ የክሱን ፡ ማቅረብ ፡ ግዴታ ፡ ከመንግሥት ፡ ወደ ፡ ግል ፡ ከላሽ ፡ ያዛውረዋል ፡ እንጂ ፡ ክሱን ፡ አይዘጋውም ። ክስ ፡ የማቅረብ ፡ ውሳኔው ፡ ግን ፡ ግለሰቡን ፡ በክስ ፡ ወጥመድ ፡ ከማስገባቱም ፡ በላይ ፡ በሕብረ ፡ ሰቡ ፡ ላይ ፡ ስለተከሰሰው ፡ ሰው ፡ የሚያመጣውን ፡ የአስተሳሰብ ፡ ለውጥ ፡

9. ዓቃቤ ፡ ሕጉም ፡ ምስክሮች ፡ ሊያቀርብ ፡ ይችላል ። የምስክርነት ፡ ቃላቸው ፡ ያሰረዘው ፡ ግን ፡ ቼኩ ፡ ባንክ ፡ መድረሱን ፡ ብቻ ፡ ነው ።
10. አንቀጽ ፡ ፵፩ ፡ ክስ ፡ አይቀርብም ፡ የግለት ፡ ሙጤት ፡ (፩) ፡ የክስ ፡ አቤቱታ ፡ በማቅረብ ፡ ብቻ ፡ የሚያስቀጣ ፡ የወንጀል ፡ ነገር ፡ በቁጥር ፡ ፵፪ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ (ሀ) ፡ መሠረት ፡ ክስ ፡ አይቀርብም ፡ የማለት ፡ ውሳኔ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ የሰጠ ፡ እንደሆነ ፡ በቁጥር ፡ ፵፮ ፡ ለተጠቀሰው ፡ ተገቢ ፡ የሆነው ፡ ሰው ፡ የግል ፡ ክስ ፡ እንዲያቀርብ ፡ በጽሑፍ ፡ ይፈቅድለታል ። የዚህም ፡ ውሳኔ ፡ ግልባጭ ፡ ክሱን ፡ ለማየት ፡ መብት ፡ ላለው ፡ ፍ ቤት ፡ መላክ ፡ አለበት ፡ (፪) ፡ የክስ ፡ አቤቱታ ፡ ማቅረብ ፡ ሳያስፈልግ ፡ የሚያስቀጣ ፡ ወንጀል ፡ በቁጥር ፡ ፵፪ ፡ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ (ሀ) ፡ መሠረት ፡ ክስ ፡ አይቀርብም ፡ የግለት ፡ ውሳኔ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ የሰጠ ፡ እንደሆነ ፡ በቁጥር ፡ ፵፮ ፡ የተጠቀሰው ፡ ተገቢ ፡ የሆነው ፡ ሰው ፡ የዐቃቤ ፡ ሕጉን ፡ ውሳኔ ፡ ከተቀበለበት ፡ ጊዜ ፡ እንስተ ፡ በሁላላ ፡ ቀን ፡ ውስጥ ፡ ዐቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ክስን ፡ እንዲያቀርብ ፡ ትእዛዝ ፡ እንዲሰጠው ፡ ለመጠየቅ ፡ ይችላል ።

በንመለከት ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕጋችን ፡ አንድን ፡ መንገድ ፡ ብቻ ፡ ይዞ ፡ መኩተል ፡ ምን ፡ ያህል ፡ አለመስተካከል ፡ እንዳመጣ ፡ በግልጽ ፡ ያሳየናል ።

እርግጥ ፡ ነው ፡ ተከሳሹ ፡ ከቦታ ፡ ቦታ ፡ እንዳይዘዋወር ፡ ከተገደደ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፸፯—፩፻፸፱ ፡ በተደነገገው ፡ መሠረት ፡ አቤቱታውን ፡ ለፍርድ ፡ ቤት ፡ ሊያቀርብ ፡ ይችላል ። አንቀጽ ፡ ፩፻፸፯ ፡ (፩) ፡ እንደሚያሳየው ፡ በሌላ ፡ ሰው ፡ የተገደደ ፤ እንዳይዘዋወር ፡ የተከለከለ ፡ የተያዘ ፡ ወይም ፡ የታሰረው ፡ ሰው ፡ ሲሆን ፡ ብቻ ፡ ነው ፡ ይህ ፡ አድራጎች ፡ እንዲወገድለት ፡ ፍርድ ፡ ቤቱን ፡ ለመጠየቅ ፡ የሚችለው ። ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ሁኔታ ፡ ግን ፡ ሁልጊዜ ፡ ላይደርስ ፡ ስለሚችል ፡ የዓቃቤ ፡ ሕጉን ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ የሚወስደውን ፡ ውሳኔ ፡ ለመቃወም ፡ መስጠት ፡ ስላለበት ፡ መብት ፡ ያሰብነውን ፡ ሀሳብ ፡ አይለውጠውም ።

ክሱ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ከመሰማቱ ፡ በፊት ፡ ለዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ ጉዳይ ፡ መፍትሔ ፡ ያለመኖሩ ፡ ሌላ ፡ መድኃኒት ፡ እንዳይኖር ፡ አያደርገውም ። ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ክስ ፡ ማቅረብ ፡ ሳይኖርበት ፡ የቀረበ ፡ እንደሆነ ፡ ተበዳዩ ፡ ወገን ፡ በአንቀጽ ፡ ፩፻፺፬ ፡ ወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የወንጀል ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ ወይም ፡ ከውል ፡ ውጭ ፡ ስለሚደርስ ፡ አላፈነት ፡ ሕግ ፡ ባሉት ፡ አንቀጾች ፡ መሠረት ፡ የፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ክስ ፡ ለማለማቅረብ ፡ ይችላል ።¹¹ በፍርድ ፡ ቤት ፡ የክስ ፡ መሰማት ፡ ሥራ ፡ ሁልጊዜ ፡ ከባድና ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ የሚፈጅ ፡ ሥራ ፡ ነው ። ተከሳሽ ፡ ራሱ ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ በሆነ ፡ ጊዜ ፡ ደግሞ ፡ ሥራው ፡ እንዴት ፡ አድካሚ ፡ እንደሚሆን ፡ ለማየት ፡ ይችላል ። ደግሞም ፡ የአንድ ፡ ተከሳሽ ፡ በኋላ ፡ ጎጶሕ ፡ ሆኖ ፡ መገኘት ፡ ሥልጣን ፡ ከሚፈቅደው ፡ በላይ ፡ ለመሠራቱ ፡ በቂ ፡ ማስረጃ ፡ አይሆንም ። በተጨማሪም ፡ ተበደልኩ ፡ የሚል ፡ ሰው ፡ ጥርጣራን ፡ በማያስከትል ፡ መንገድ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ክስ ፡ ጊዜ ፡ ደግሞ ፡ አጥጋቢ ፡ ማስረጃ ፡ በማቅረብ ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ሕገ ፡ ወጥ ፡ ጥቅምን ፡ ለማግኘት ፡ ወይም ፡ ለመጉዳት ፡ በማሰብ ፡ ክስ ፡ ማቅረቡን ፡ ለማስረዳት ፡ መቻል ፡ አለበት ። እነዚህን ፡ ሁሉ ፡ በአንድ ፡ ላይ ፡ (በአጠቃላይ) ፡ ስናይ ፡ ያለው ፡ መፍትሔ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ለመዋል ፡ ያለው ፡ ጥቅም ፡ ምን ፡ ያህል ፡ የመንገድ ፡ እንደሆነ ፡ እንረዳለን ።

በኛ ፡ አስተሳሰብ ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕጉ ፡ ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ ድርጊት ፡ ከመጀመሪያው ፡ እንዲወገድ ፡ የማድረጊያ ፡ መፍትሔ ፡ መረለግ ፡ ነበረበት ። በኛ ፡ ወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡ የዓቃቤ ፡ ሕጉን ፡ ውሳኔ ፡ ለመቃወም ፡ የሚቻለው ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ክስ ፡ ላለማቅረብ ፡ በወሰነበት ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ካለ ፡ በቂ ፡ ማስረጃ ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ በወሰነበት ፡ ጊዜ ፡ ጭምር ፡ ቢደረግ ፡ ኖሮ ፡ ድርጊቱ ፡ እንዲወገድ ፡ የሚያደርገው ፡ መፍትሔ ፡ ሊሰራ ፡ በቻለ ፡ ነበር ።

ይህ ፡ ዓይነቱ ፡ መፍትሔ ፡ መቼም ፡ የፍርድ ፡ መዘግየትንና ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉን ፡ ሥራውን ፡ እንዳይሠራ ፡ ማስቸገርን ፡ ሊያመጣ ፡ እንደሚችል ፡ ይገባናል ። ነገር ፡ ግን ፡ የዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ ያደረገውን ፡ ውሳኔ ፡ ለመቃወም ፡ የሚቻለው ፡ ወዲያው ፡ ሳይሆን ፡ ተከሳሹ ፡ መጀመሪያ ፡ በማያጠራጥር ፡ መንገድ ፡ ክስ ፡ የቀረበበት ፡ ያለ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ መሆኑን ፡ ለማስረዳት ፡ በቻለበት ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ እንዲሆን ፡ ቢደረግ ፡ ከላይ ፡ የተጠቀሰው ፡ ውጤት ፡ እንዳይደርስ ፡ ያደርገዋል ። በተጨማሪም ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ በዚህ ፡ ደረጃ ፡ ክሱን ፡ በማያጠራጥር ፡ ሁኔታ ፡ እንዲያስረዳ ፡ ሳይደረግ ፡

11. ፍ.ብ.ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፪፻፴፪ ፡ ፪፻፴፫

ክሱ፡ እንዴት፡ እንደተመሠረተ፡ ቢያስረዳ፡ በቂው፡ ነው። (ፕሪማ፡ ፋሺያ)፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ አንድ፡ ጊዜ፡ በቂ፡ ምክንያት፡ መኖሩን፡ ከተረዳ፡ ክሱ፡ በተለመደው፡ ሁኔታ፡ እንዲቀጥል፡ መፍቀድ፡ አለበት።

፪/ ካለ፡ በቂ፡ ምክንያት፡ ከሥራ፡ መሰናበት ፤ የመፍትሔዎቹ፡ በቂነት።

በፊት፡ እንደተገለጸው፡ ያሁኑ፡ ከሳሽ፡ በወንጀሉ፡ ክስ፡ ነፃ፡ ከተለቀቀ፡ በኋላ፡ ለከፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ባቀረበው፡ አቤቱታ፡ ከሥራ፡ ላይ፡ በተሰናበተ፡ ጊዜ፡ ያለው፡ ደሞዝ፡ (አበል)፡ እንዲከፍለውና፡ በቀድሞ፡ ሥራው፡ ላይ፡ እንዲመልሰው፡ ለመልስ፡ ሰጭ፡ (ተከሳሽ)፡ ትእዛዝ፡ እንዲሰጥለት፡ ጠይቆ፡ ነበር። ፍርድ፡ ቤቱም፡ የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ አንቀጽ፡ ፪ሺ፳፻፸—፸፱ን፡ መሠረት፡ በማድረግ፡ “ያለ፡ በቂ፡ ምክንያት፡ ከሥራው፡ የተሰናበተ፡ ሠራተኛ፡ በኪሣራ፡ መልክ፡ የ፩፡ ወር፡ ደሞዙን፡ የማግኘት፡ መብት፡ አለው። ሥራው፡ ላይ፡ እንዲመለስ፡ የሚያደርገው፡ ሕጋዊ፡ መብት፡ ግን፡ የለውም”፡¹² በማለት፡ ካተተ፡ በኋላ፡ ለከሳሽ፡ የ፩ሺ፳፻፸፯፡ ብር፡ ኪሣራ፡ አዞለታል።

እንዲህ፡ ዓይነቱ፡ ውሳኔ፡ የሚያስደነግጥ፡ ቢመስልም፡ በሕጉ፡ ከተደነገገው፡ ጋር፡ ብዙም፡ ልዩነት፡ የለውም። የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ አንቀጽ፡ ፪ሺ፳፻፸፻፫፡ ለአሠራው፡ ሠራተኛውን፡ ያለ፡ በቂ፡ ምክንያት፡ ለማሰናበት፡ መብት፡ ይሰጠዋል። እንደዚህ፡ በሚሆንበት፡ ጊዜ፡ ሠራተኛው፡ ተገቢ፡ የሆነ፡ ኪሣራ፡ ለማግኘት፡ መብት፡ ቢኖረውም፡ የሚሰጠው፡ ካሳ፡ በማንኛውም፡ ሁኔታ፡ ቢሆን፡ በቀን፡ ሊያገኝ፡ የሚችለው፡ መካከለኛ፡ ውጤት፡ (አቭሬጅ)፡ በ፩፻፶፯፡ (መቶ፡ ሰማንያ)፡ ተባዝቶ፡ ከሚገኘው፡ ውጤት፡ ሊበልጥ፡ አይችልም።¹³

የአሠሪና፡ ሠራተኛ፡ ውል፡ ልዩ፡ (የተለየ)፡ ዓይነት፡ ውል፡ ስለሆነ፡ በጠቅላላ፡ ግዴታ፡ (ውል)፡ ክፍል፡ ያሉት፡ መፍትሔዎች፡ በተለይም፡ ውልን፡ በግድ፡ ለማስፈጸም፡ የሚያዘው፡ ሕግ፡ ያለበቂ፡ ምክንያት፡ ከሥራው፡ ለተሰናበተው፡ ሠራተኛ፡ ይረዳዋል። ብሎ፡ ለመከራከር፡ ይቻላል። ውልን፡ በግዴታ፡ ለማስፈጸም፡ ውሉ፡ ይፈጸምልኝ፡ ብሎ፡ ለሚጠይቀው፡ ተዋዋይ፡ ወገን፡ የተለየ፡ ጥቅም፡ የሚሰጠው፡ በሆነ፡ ጊዜና፡ አፈጻጸሙ፡ በባለዕዳው፡ ነፃነት፡ ላይ፡ ምንም፡ መሰናክል፡ ሳያደርስበት፡ ሊፈጸም፡ የሚችል፡ በሆነ፡ ጊዜ፡ ብቻ፡ ነው።¹⁴ ሠራተኛውን፡ ወደ፡ ሥራው፡ ለመመለስ፡ የሚሰጥ፡ ትእዛዝ፡ ግን፡ የአሠሪውን፡ ነፃነት፡ ሊያሰናክል፡ ስለሚችል፡ ክርክሩ፡ ከመጀመሪያው፡ ውድቅ፡ ይሆናል።¹⁵

12. አሠሪው፡ ግን፡ በሠራተኞቹ፡ መካከል፡ በአሠሪና፡ ሠራተኛ፡ ሕግ፡ አ. ፱፡ መሠረት፡ ልዩነት፡ የፈጠረ፡ እንደሆነ፡ የአሠሪና፡ ሠራተኛ፡ የርዳ፡ ከሥራው፡ ላይ፡ እንዲመለስ፡ አላ፡ ጠ.ን.ኃ.ፍ. ቤቱም፡ ውሳኔውን፡ አጽንቶታል። ከሳሽ፡ ተሰራ፡ ሚኪኤል፡ የሸክላ፡ ፋብሪካ፡ ተከሳሽ፡ የደምሰና፡ ጓደኞቹ፡ የሠራተኛ፡ ግንባር / ጠ.ን.ኃ.ፍ. ቤት / ፲፱፻፷፱፡ ዓ.ም. (ኢ.ኤ.ኦ.)፡ የኢትዮጵያ፡ ሕግ፡ መጽሔት፡ ፲፱፻፷፱፡ ፫፡ ፲ጽ፡ ፲፫።

13. ስለ፡ ሠራተኛ፡ መሠረታዊ፡ የሥራ፡ ሁኔታ፡ ደንብ፡ ፲፱፻፶፮፡ ዓ.ም. አ. ፱።

14. ፍ.ብሔር፡ ሕግ፡ አንቀጽ፡ ፪ሺ፳፻፸፯።

15. አር፡ ዳቪድ፡ በእንቅጽ፡ ፲፫፡ ፍ.ብሔር፡ ሕግ፡ የተደረገ፡ ገሰጸና፡ ሐተታ፡ (፲፱፻፷፰፡ ኪንድረድ፡ ወደ፡ እንግሊዝኛ፡ እንደ፡ ተረጉመው፡ ያልታተመ፡ ቀ.ኃ.ሥ. ዩኒቨርሲቲ፡ ሕግ፡ ፋኩልቲ፡ መጻሕፍት፡ ቤት)፡ ፲ጽ፡ ፳፩።

እርግጥ፡ ነው፡ ሕጉ፡ በልዩ፡ ልዩ፡ ዓይነት፡ መንገድ፡ ከሥራ፡ የተሰናበተውን ፡
 ሠራተኛ፡ መብት ፡ ሊጠብቅ ፡ ከቻለ ፡ ወደ ፡ ሥራ ፡ የመመለስ ፡ መብት ፡ ምንም ፡
 ዓይነትና ፡ ፍጹምነት ፡ የለውም ። ነገር ፡ ግን ፡ የተሰጠው ፡ መፍትሔ ፡ በጣም ፡ አነስ
 ተኛ ፡ የሆነ ፡ ካሳ ፡ የሚያስከፍል ፡ ሆኖ ፡ ከተገኘ ፡ መፍትሔው ፡ የሰም ፡ እንጂ ፡ እውነ
 ተኛ ፡ ሊሆን ፡ ስለማይችል ፡ ነገሩን ፡ አሳዛኝ ፡ ደረጃ ፡ ያደርሳል ።

አሠሪው ፡ ሠራተኛውን ፡ ያለ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ከሥራ ፡ ባሰናበተ ፡ ጊዜ ፡ ካሳ ፡
 እንዲከፍል ፡ የተደረገበት ፡ ዋናው ፡ ምክንያት ፡ አሠሪው ፡ እንዲህ ፡ ዓይነቱን ፡ ድርጊት ፡
 እንዳይፈጽም ፡ ለማገድ ፡ ነው ። እንደ ፡ ሌሎች ፡ በመበልጸግ ፡ ላይ ፡ እንደሚገኙ ፡ አገ
 ሮች ፡ ሁሉ ፡ ኢትዮጵያም ፡ ውስጥ ፡ ሠራተኛን ፡ የመቅጠሪያ ፡ ዋጋ ፡ ቀላል ፡ መሆኑ ፡
 ለሁሉም ፡ የታወቀ ፡ ነው ። በኢትዮጵያ ፡ ውስጥ ፡ ሊከፈል ፡ የሚገባውን ፡ መሠረታዊ ፡
 የሥራ ፡ ዋጋን ፡ የሚወስን ፡ ሕግ ፡ ባለመኖሩ ፡ ሁኔታው ፡ ሊባባስ ፡ ችሏል ። እውነ
 ተኛው ፡ ጉዳይ ፡ ይህ ፡ ሆኖ ፡ ሳለ ፡ ከፍተኛው ፡ (መጨረሻው) ፡ ሕጉ ፡ የሚደዘውን ፡
 የ፯ ፡ (ሰድስት) ፡ ወር ፡ አበል ፡ መክፈል ፡ አሰሪው ፡ ያለ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ከሥራ ፡
 እንዳያሰናበት ፡ ይገታዋል? በኛ ፡ አስተሳሰብ ፡ አይገታውም ፡ (አያግደውም) ። በአ
 ገሪቷ ፡ የሚከፈለው ፡ አበል ፡ አነስተኛነትና ፡ የተሰናበተን ፡ ሰው ፡ ለመተካት ፡ ያለው ፡
 የሠራተኛ ፡ ብዛት ፡ የመፍትሔውን ፡ ብቁነት ፡ ዋጋ ፡ ቢስ ፡ ያደርገዋል ።

በሌላው ፡ ባልበለጸጉ ፡ አገሮች ፡ ውስጥ ፡ ያለውን ፡ የአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ሕግ ፡
 መመልከት ፡ የኛን ፡ አሳብ ፡ በተሻለ ፡ መንገድ ፡ ሊገልጸው ፡ ይችላል ። ለምሳሌ ፡
 ኢራን ፡ ውስጥ ፡ “ያለ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ከሥራ ፡ ተሰናብቻለሁ ፡ ብሎ ፡ የሚያምን ፡
 ሠራተኛ ፡ ለኛ ፡ ተከታታይ ፡ ወሮች ፡ ወይም ፡ በማቋረጥ ፡ ለ፯ ፡ ወር ፡ ለአሠሪው ፡
 ሠርቶ ፡ ከሆነ ፡ ያላግባብ ፡ መባረሩን ፡ በተሰናበተ ፡ በ፲፮ ፡ ቀን ፡ ውስጥ ፡ ለኢንዱስት
 ሪው ፡ ጉባዔ ፡ (ፋክተሪ ፡ ካውንስል) ፡ በማመልከት ፡ ለመቃወም ፡ ይችላል ። ጉዳዩን ፡
 በዚህ ፡ ደረጃ ፡ ወይም ፡ ለቦርዱ ፡ አቤቱታ ፡ ካቀረበ ፡ በኋላ ፡ ከረታ ፡ ከተለመደው ፡
 ሥራ ፡ ካሳ ፡ በተጨማሪ ፡ እስከ ፡ ሦስት ፡ ዓመት ፡ አበል ፡ ድረስ ፡ እንዲሰጠው ፡ ለመ
 ታዘዝ ፡ ይቻላል ። አሠሪው ፡ ግን ፡ ሠራተኛው ፡ ከሥራ ፡ የተወገደበትን ፡ ቀን ፡ አበል ፡
 በመክፈል ፡ ወይም ፡ ሥራው ፡ ለመመለስ ፡ ወይም ፡ የተወሰነውን ፡ ኪሣራ ፡ ለመክ
 ፈል ፡ ይችላል” ።¹⁶

በሚክሲኮም ፡ “ሠራተኛውን ፡ ሕጋዊ ፡ ባልሆነ ፡ ምክንያት ፡ ከሥራ ፡ የሰናበተ ፡
 አሠሪ ፡ ሠራተኛው ፡ በፈለገው ፡ መንገድ ፡ ውሉን ፡ መፈጸም ፡ ወይም ፡ የ፲ ፡ ወር ፡
 ደምዘን ፡ መክፈልና ፡ ሠራተኛው ፡ ከሥራው ፡ ከተሰናበተበት ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ ውሳኔ ፡
 አስከሚሰጥበት ፡ ጊዜ ፡ ድረስ ፡ ያለውን ፡ ሙሉ ፡ አበሉን ፡ መክፈል ፡ አለበት” ።¹⁷

እንኳን ፡ በውጭ ፡ አገሩና ፡ በኛም ፡ ፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ ደረጃ ፡ እንኳን ፡ መፍ
 ትሔው ፡ በቂ ፡ ሆኖ ፡ አላገኘነውም ። ያለ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ከሥራው ፡ የተሰናበ
 ተው ፡ ሠራተኛ ፡ እነስተኛ ፡ የሆነው ፡ ኪሣራ ፡ የሚከፈለው ፡ አሠሪው ፡ በውል ፡ የገ
 ባበትን ፡ ግዴታ ፡ ሊፈጽም ፡ አልቻለም ፡ በማለት ፡ ይሆናል ። ይህ ፡ ከሆነ ፡ ዘንድ ፡
 ቢያንስ ፡ ቢያንስ ፡ በሌላው ፡ ውል ፡ ጊዜ ፡ እንደሚደረገው ፡ አእምሮ ፡ ያለው ፡ ሰው ፡
 ውሉ ፡ ባለመፈጸሙ ፡ ያደርሳል ፡ ብሎ ፡ በሚገምተው ፡ መሠረት ፡ ለሠራተኛው ፡

16. የናይትድ ፡ ስቲትስ ፡ የአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ክፍል ፡ የሌቦር ፡ ሎው ፡ ኢንድ ፡ ፕራክቲስ ፡ ኢን. ኢራን ፡
 (፲፱፻፷፯ ፡ ኢ.ሌ.አ) ፡ ገጽ ፡ ፶፪ ፡ (እንግሊዝኛ) ።
 17. ዩ.ኤ.ስ. ዲፓርትመንት ፡ እፍ ፡ ለብር ፡ ሎው ፡ ኢንድ ፡ ፕራክቲስ ፡ ኢን. ሚክሲኮ ፡ (፲፱፻፷፯ ፡
 ኢ.ሌ.አ) ፡ ገጽ ፡ ፷፩ ፡ (እንግሊዝኛ) ።

ከሣሪ፡ አይከረሰውምን? ¹⁸ መቼም፡ አንድ፡ ሰው፡ ከእውነት፡ የራቀ፡ ሀሳብ፡ በማቅረብ፡ አእምሮ፡ ባለው፡ ሰው፡ ግምት፡ መሠረት፡ ከሥራው፡ የተሰናበተ፡ ሠራተኛ፡ ተመጣጣኝ፡ ሥራ፡ ለማግኘት፡ የሚፈጅበት፡ ጊዜ፡ ፩፻፹፡ ቀን፡ ነው፡ ብሎ፡ ካላለ፡ በተቀር፡ መፍትሔው፡ በዚህም፡ ደረጃ፡ እንኳን፡ ውድቅ፡ ይሆናል።

የአሠሪና፡ ሠራተኛ፡ ሕጎቻችን፡ ዋና፡ ዓላማ፡ የኤኮኖሚ፡ እድገት፡ እንዲፋጠን፡ በማሰብ፡ በአሠሪና፡ ሠራተኛ፡ መካከል፡ ያለው፡ ግንኙነት፡ ጥሩ፡ መንገድ፡ እንዲይዝ፡ ነው። ስለዚህም፡ የሁለቱ፡ ወገኖች፡ የጥቅም፡ ፍላጎት፡ ሳይነካ፡ ትክክለኛ፡ የሆነ፡ ግንኙነት፡ እንዲፈጠር፡ መደረግ፡ አለበት። የአሁኑ፡ ጉዳይ፡ ግን፡ በግልጽ፡ እንደሚያሳየው፡ ሠራተኛውን፡ በመጉዳት፡ ጥቅሙ፡ ወደ፡ አሰሪው፡ ያመዘነ፡ ይመስላል። ይህን፡ ዓይነት፡ ያልተስተካከለ፡ መፍትሔ፡ ለማቃናት፡ ሕግ፡ አውጪው፡ ክፍል፡ በማንኛውም፡ ጊዜ፡ አንድን፡ ሰው፡ ከሥራ፡ ለማሰናበት፡ በቁ፡ ምክንያት፡ እንዲኖር፡ ያስፈልጋል፡ ብሎ፡ መደንገግ፡ አለበት። ይህም፡ መፍትሔ፡ እኛም፡ የአለም፡ ሠራተኞች፡ ድርጅትም፡ ¹⁹ ጥሩ፡ ነው፡ ብሎ፡ ካቀረበው፡ ሀሳብ፡ ጋር፡ ተመሳሳይ፡ ነው። ይህም፡ ባይሆን፡ እንደ፡ የሁሉን፡ ወገኖች፡ የኅብረት፡ ክርክር፡ ኃይል፡ መጠን፤ በአገሪቷ፡ ውስጥ፡ ያለው፡ የኢንዱስትሪ፡ ብልጽግና፤ የሥራ፡ ፈት፡ ኢንቬሪንስ፡ ወይም፡ ጥቅም፡ ያሉትን፡ ሁኔታዎች፡ በመመልከት፡ በዛ፡ ያለ፡ ሊከፈል፡ የሚገባውን፡ ከፍተኛውን፡ የኪሣራ፡ መጠን፡ መደንገግ፡ ነው።

የሚከተለውን፡ ማስታወስ፡ ግን፡ ጠቃሚ፡ ይሆናል። የአሠሪና፡ ሠራተኛ፡ ሕግና፡ ²⁰ ስለ፡ ሠራተኛ፡ መሠረታዊ፡ የሥራ፡ ሁኔታ፡ የወጣው፡ ደንብ፡ ²¹ ሕጎቹ፡ ከመውጣታቸው፡ በፊት፡ ወይም፡ በኋላ፡ በግል፡ የተደረገ፡ የሥራ፡ ውል፡ በሠራተኞች፡ የአስተዳደር፡ ደንብ፡ በተመዘገበ፡ የኅብረት፡ ስምምነት፡ ወይም፡ ብይን፡ ወይም፡ በሌላ፡ አኳኋን፡ ሠራተኞች፡ የሚያገኙት፡ ማናቸውም፡ የተሻለ፡ ጥቅም፡ ከሕጉ፡ በላይ፡ እንደሚጸና፡ ደንግግዋል። ሕጉ፡ እውነተኛውንና፡ ትክክለኛውን፡ መሥመር፡ እስኪይዝ፡ ድረስ፡ ያለውን፡ አለመስተካከል፡ ይህ፡ ሊቀንሰው፡ ይችላል። እንዲያውም፡ ከላይ፡ የተጠቀሱትን፡ ግቦች፡ ለማሟላት፡ በዚህ፡ ጥበብ፡ የሚጠቀሙ፡ ብዙ፡ በቅርቡ፡ ሥራ፡ ላይ፡ የዋሉ፡ የኅብረት፡ ስምምነቶችን፡ እናገኛለን። ለምሳሌ፡ በኢትዮጵያ፡ የነዳጅ፡ ዘይት፡ ማጣሪያ፡ ሠራተኞች፡ መካከል፡ የተፈረመው፡ የኅብረት፡ ስምምነት፡ ላይ፡ የሚከተለውን፡ እናገኛለን፤ “አንድ፡ ሠራተኛ፡ ካለ፡ በቁ፡ ምክንያት፡ ከሥራው፡ ሊሰናበት፤ ሊወገድ፡ ወይም፡ ሊዛወር፡ አይችልም” ²² እንዲሁም፡ ካለ፡ ምክንያት፡ ከሥራ፡ በሚሰናበትበት፡ ጊዜ፡ የሚከፈለው፡ ካሳ፡ ሕጉ፡ ከሚያዘው፡ በላይ፡ እንዲሆን፡ በኢትዮጵያ፡ አየር፡ መንገድ፡ (አ፡ ማ)ና፡

18. ፍ/ብሔር፡ ሕግ፡ አንቀጽ፡ ፳፫፻፺፱።
 19. አንቀጽ - ፪/ ፩) የዓለም፡ ሠራተኞች፡ ማኅበር፡ አሠሪው፡ በራሱ፡ ፈቃድ፡ ስለሚያደርገው፡ ከሥራ፡ ማሰናበት፡ የተሰጠ፡ አሳብ፡ (ቁጥር፡ ፳፻፲፱፡ ሰኔ፡ ፭፡ ፲፱፻፷፫፡ እ.ኤ.አ.)፡ የሚከተለውን፡ ይላል፡ “ብቁ፡ የሆነ፡ ምክንያት፡ ከሠራተኛው፡ የሥራ፡ ችሎታ፡ ወይም፡ የሠራተኛውን፡ ጠባይ፡ የሚመለከት፡ ሲሆን፡ ወይም፡ ራሱ፡ የአሠሪው፡ የሥራ፡ ቦታ፡ በሚፈቅደው፡ የሥራ፡ አሠሪ፡ ሁኔታ፡ ጋር፡ የተያያዘ፡ ካልሆነ፡ አሠሪ፡ የሠራተኛውን፡ ሥራ፡ ሊያቋርጥ፡ አይችልም”።
 20. የአሠሪና፡ ሠራተኛ፡ ሕግ፡ ፲፱፻፶፮፡ በቁጥር፡ ፲፪፡ ለላይ፡ የተጠቀሰው፡ አን. ፴፭
 21. የሠራተኛ፡ መሠረታዊው፡ የሥራ፡ ሁኔታ፡ ደንብ፡ ፲፱፻፶፮፡ ዓ. ም. ለላይ፡ በቁጥር፡ ፲፪፡ የተጠቀሰው፡ አንቀጽ - ፻፹።
 22. በኢትዮጵያ፡ የዘይት፡ ማጣሪያ፡ (አ.ማ)ና፡ በኢትዮጵያ፡ የዘይት፡ ማጣሪያ፡ ፋብሪካ፡ ሠራተኞች፡ መካከል፡ በጥር፡ ፩፡ ፲፱፻፸፩፡ ዓ. ም. (እ.ኤ.አ.) የተፈረመው፡ የኅብረት፡ ስምምነት፡ አንቀጽ ፩፡ (ሀ)።

በኢትዮጵያ ፡ አየር ፡ መንገድ ፡ ሠራተኞች ፡ ማኅበር ፡ መካከል ፡ የተፈረመው ፡ የሕብረት ፡ ስምምነት ፡ ይደነግጋል ።²³

መደምደማያ ፡

በአቀረብነው ፡ የፍርድ ፡ ጉዳይ ፡ መሠረት ፡ ክስ ፡ ከፍርድ ፡ ቤት ፡ ከመቅረቡ ፡ በፊት ፡ ጉዳዩ ፡ ስለሚጣራበት ፡ መንገድና ፡ በኛ ፡ አሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ሕጎች ፡ መሠረት ፡ የሥራው ፡ ውል ፡ ያለበቂ ፡ ምክንያት ፡ በሚቋረጥበት ፡ ጊዜ ፡ ሊፈጠር ፡ የሚችለውን ፡ ሁኔታ ፡ ለማቅረብ ፡ ሞክረናል ። ክስ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ከመቅረቡ ፡ በፊት ፡ ጉዳዩ ፡ ስለሚጣራበት ፡ ሁኔታ ፡ ያሉት ፡ መፍትሔዎች ፡ የወንጀለኛ ፡ መቅጫ ፡ ሕጉ ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ መርዳታቸውን ፡ አግኝተናል ። ነገር ፡ ግን ፡ በተመጣጣኝ ፡ ማስረጃ ፡ አስፈላጊ ፡ የሆነውን ፡ ይኸውም ፡ ንጹሕ ፡ ሰዎች ፡ ሳይነኩ ፡ መታለፍ ፡ አለባቸው ፡ በሚለው ፡ ግብ ፡ ግን ፡ መፍትሔው ፡ በቂ ፡ ሆኖ ፡ አላገኘነውም ። ለዚህ ፡ ዓይነቱም ፡ ጉዳይ ፡ መድኅን ፡ ይሆናል ፡ ብለን ፡ አሳብ ፡ አቅርቦናል ። ይኸውም ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ክስ ፡ ላለማቅረብ ፡ በወሰነበት ፡ ጊዜ ፡ ውሳኔውን ፡ ለመቃወም ፡ የተሰጠው ፡ መብት ፡ ዓቃቤ ፡ ሕጉ ፡ ያላግባብ ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ በወሰነበትም ፡ ጊዜ ፡ እንዲሰጥ ፡ ያስፈልጋል ፡ የሚል ፡ ነው ።

ስለሠራተኛ ፡ ያለ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ከሥራ ፡ በሚሰናበትም ፡ ጊዜ ፡ አሠሪው ፡ ሠራተኛውን ፡ ያለ ፡ ብዙ ፡ ወጪ ፡ ሊሸኝ ፡ በመቻሉ ፡ የአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ሕጎቻችን ፡ ወደ ፡ አንድ ፡ ወገን ፡ የሚያመዘኑ ፡ ሆነው ፡ አግኝተናቸዋል ። ያለውን ፡ ሕጋዊ ፡ ፍትሕ ፡ የተስተካከለ ፡ (ሚዛናዊ) ፡ ለማድረግ ፡ መጀመሪያ ፡ ያለ ፡ በቂ ፡ ምክንያት ፡ ሠራተኛ ፡ ከሥራው ፡ እንዳይሰናበት ፡ እንዲደረግ ፡ አሳብ ፡ አቅርቦናል ። ይህ ፡ ካልሆነ ፡ ግን ፡ የሕጉ ፡ ዓላማ ፡ አሠሪው ፡ ሠራተኛውን ፡ ያለበቂ ፡ ምክንያት ፡ እንዳያሰናብትና ፡ የሠራተኛውን ፡ ይዞታ ፡ የጠበቀ ፡ ለማድረግ ፡ ከሆነ ፡ በሕጉ ፡ ኩተደነገገው ፡ የጂ ፡ ወር ፡ ካሳ ፡ ክፍያ ፡ በላይ ፡ ሌላ ፡ ከፍተኛና ፡ ጠበቅ ፡ ያለ ፡ መፍትሔ ፡ እንዲሰጥ ፡ ያስፈልጋል ። የገንዘቡን ፡ መጠን ፡ ወስኖ ፡ ለማቅረብ ፡ በአገሪቷ ፡ ያለውን ፡ የአሠሪና ፡ ሠራተኛ ፡ ሁኔታ ፡ በጥንቃቄ ፡ ማጥናት ፡ ስለሚያስፈልግና ፡ ጥናቱም ፡ ሰፊና ፡ ከባድ ፡ ስለሚሆን ፡ በዚች ፡ ባጭር ፡ የፍርድ ፡ ጉዳይ ፡ (ሀተታ) ፡ አሳብ ፡ ውስጥ ፡ ለማቅረብ ፡ ስለማይቻል ፡ እንዲህ ፡ የሆነ ፡ ገንዘብ ፡ ይከፈል ፡ ብለን ፡ አሳብ ፡ ከማቅረብ ፡ ተቆጥቦናል ።

3. በኢትዮጵያ ፡ አየር ፡ መንገድና ፡ (ኢ.ማ.) በኢ/አየር ፡ መንገድ ፡ ሠራተኞች ፡ አንድነት ፡ ማኅበር ፡ መካከል ፡ በጥር ፡ 8/1988 (እ ፡ ኤ ፡ እ) ፡ የተፈረመው ፡ የግብረት ፡ ስምምነት ፡ አንቀጽ ፡ 1 ፡ (ሠ) ።

PENAL AND CIVIL LAW ASPECTS OF DISMISSAL WITHOUT CAUSE
GETACHEW BERHANE v. THE COMMERCIAL BANK OF ETHIOPIA (S.C.)¹

*by Daniel Haile**

The plaintiff was dismissed from his job on October 28, 1964, by the respondent Bank on the ground that he and other employees of the Bank allegedly cashed and misappropriated a cheque of Eth.\$12,000. In addition, the public prosecutor charged them under Articles 36 and 656(a), (b) of the Penal Code and instituted criminal proceedings against them.² Twenty-nine months after the criminal case was instituted, the Court decided that no case was established against the present Plaintiff and dismissed the case on the basis of Article 141 of the Criminal Procedure Code and acquitted him.

The Plaintiff then instituted this civil suit in the High Court and claimed a total of Eth.\$11,468.50 as damages for loss of his back-pay for the whole period that he was dismissed, his annual leave, the moral damage he suffered and the legal costs he incurred. In addition, he petitioned the Court to order the respondent to reinstate him to his former post and to counteract publicly the defamatory effects of its allegations. After finding that the Plaintiff was dismissed without good cause, the court awarded him damages amounting to Eth.\$1550, but rejected his claim for reinstatement.

The irony of this case leads us to two fundamental questions.

- I. whether the Criminal Procedure Code provides sufficient pretrial remedies to protect people, like the present plaintiff, from undergoing the ordeal of a criminal proceeding?
- II. Whether the labour laws of this country duly safeguard the rights of an aggrieved employee in cases of dismissal without good cause?

I. Pre-trial screening process under the Criminal Procedure Code

"The immediate efficiency and utility of any system of Criminal Procedure must be measured according to two goals, each equally important to society: The extent to which the system facilitates the enforcement of the penal law by bringing offenders to speedy justice by lawful means, and the extent which innocent citizens are left undisturbed."³ Criminal procedure as a whole is basically a continuous process of reconciling these two apparently conflicting interests. In view of the fact that the present plaintiff was acquitted twenty-nine months after the case had been instituted

* Faculty of Law, Haile Sellassie I University, Addis Ababa The author is indebted to Professor Ronald Sklar for his very valuable and constructive criticisms of the draft.

1. Getachew Berhane v. The Commercial Bank of Ethiopia (S. C.) (High Court, Addis Ababa, 1967, Civil case 1604-59) (unpublished).
2. Public Prosecutor v. Seyoum Dagne *et al.* (High Court, Addis Ababa, 1967 criminal case 1112-57) (unpublished). Article 656 deals with fraudulent misrepresentation, while Article 36 talks about accomplices.
3. Stanley Z Fisher, *Ethiopian Criminal Procedure* (1969), p. 1.

against him, the theme of our comment will be the second goal of the system: The extent to which innocent citizens are left undisturbed.

A public prosecutor has the duty to institute proceedings⁴ except when he is of the opinion that there is insufficient evidence to justify a conviction.⁵ In principle, we do not disagree with the theory of granting some discretionary powers to public prosecutors or even to the police officers who prepare the diary of investigation in the decision of who should or should not be prosecuted. But once we grant them such authority the devising of a mechanism by which abuses can be curtailed becomes a must. Under our Criminal Procedure Code the opinion of the public prosecutor is the only criterion on the basis of which the decision to prosecute or not is made. Once the prosecutor decides to prosecute, his decision to prosecute and commit the suspected person immediately to trial is final except where the crime involved is first degree homicide or aggravated robbery.⁶ But even here, since the preliminary or committing court does not have the right to discharge the accused,⁷ the opinion of the public prosecutor is sufficient to commit the accused to trial. If the public prosecutor finds it to be befitting, even for purely sadistic motives, and decides to prosecute, the accused has no other remedy but to wait until the prosecutor's case is fully heard and the court dismisses the case on the ground that no case against the accused has been made.⁸ Depending on the nature of the charges, the point in time when such a decision is made may or may not be at the early stages of the trial.

An examination of the record of the present case shows that the public prosecutor had insufficient evidence to prosecute the defendants. The crux of the prosecution's case was the cheque itself,⁹ on the back of which appeared the following marks: "known to me," "Seyoum," "559/3" and a signature. At the request of the public prosecutor, the criminal investigations department administered a handwriting test to the defendants in 1964. However, the results of the test were not annexed as evidence in the charge that the public prosecutor filed almost nine months afterwards and when the handwriting expert finally testified on January 17, 1957 he stated that there was no resemblance between the handwriting of the defendants and the handwritings on the back of the cheque. Without showing a link between the handwritings, the prosecution did not have even a *prima facie* case against the defendants and defendants should not have been forced to undergo the ritual of a criminal proceedings.

The fact that no other mechanism less than a full-fledged trial exists for the vindication of the rights of an innocent citizen who is improperly accused is a serious flaw in our pre-trial screening procedure.

This inequity becomes even more apparent when one looks at the other side of the coin - the public prosecutor's refusal to prosecute. The refusal by a public

4. Cr. Pro. C., Art. 40

5. Cr. Pro. C., Art. 42(1)

6. Cr. Pro. C., Art. 80.

7. Cr. Pro. C., Art. 89

8. Cr. Pro. C., Art. 141

9. The prosecution could also produce five witnesses but their testimony only established that the cheque reached the Bank.

prosecutor entitled¹⁰ the private complainant in complaint offences to conduct a private prosecution and in cases of non-complaint offences to challenge the prosecutor's decision in court.

Our Criminal Procedure Code, by adequately providing for pre-trial remedies in cases where the public prosecutor fails to prosecute, (Negative Abuses), does facilitate the enforcement of the penal law but the complete absence of such remedies in cases where the public prosecutor decides to prosecute without sufficient evidence (Positive Abuses) makes the innocent citizen susceptible to undue harassment. When one notes the fact that the public prosecutor's refusal to prosecute merely shifts the burden of prosecuting from the state to the private complainant and does not terminate the suit, while his decision to prosecute commits an individual to a criminal proceeding with all the social stigma associated with it and the attendant psychological effects the one-sided approach adopted by the Criminal Procedure Code becomes even more palpable.

True if the accused is under "restraint" he can file an application for habeas corpus in accordance to Articles 177-179 of the Civil Procedure Code. As the Amharic text of Art. 177(a) shows, the application of this remedy is limited to cases where the individual's right of movement is curtailed or where he is arrested or imprisoned. Since this may not always be the case the arguments for the right to challenge the prosecutor's decision still remain valid.

The absence of pre-trial remedies does not, of course, preclude other remedies. If a public prosecutor proceeds to prosecute when he should not have, the aggrieved party is certainly entitled to institute either a criminal case in accordance with Article 414 of the Penal Code or a civil suit on the basis of the extra-contractual liability provisions of the Civil Code.¹¹ A court proceeding by its very nature tends to be an arduous process and one can visualize how arduous it can turn out to be when the party to be judged is Mr. Prosecutor himself. Besides, the mere fact that the accused is found not guilty is not in itself sufficient to establish a case of abuse of powers. In addition one has to show beyond reasonable doubt or, in a civil suit, by preponderance of evidence that the public prosecutor acted with intent to procure an unlawful advantage or to do injury. These factors combined make such a remedy practically unenforceable.

In our opinion the Criminal Procedure Code should have provided a remedy that is preventive in orientation. Within the framework of the Criminal Procedure Code this could have been satisfied by making the right to challenge the public prosecutor's decision applicable not only in cases of refusal to prosecute but to cases where he decides to prosecute on insufficient ground.

We are fully aware of the problems that such a remedy may create - delay of justice and the harassment of the public prosecutor. However, such results can be

10. Art. 44 - Effect of refusal (1) Where the public prosecutor refuses to institute proceedings under Art. 42(1) (a) in relation to an offence punishable on complaint only, he shall authorise in writing the appropriate person mentioned in Art. 47 to conduct a private prosecution. A copy of such authorisation shall be sent to the court having jurisdiction. (emphasis added)
 (2) Where the public prosecutor refuses to institute proceedings under Art. 42(1) (a) in relation to an offence which is not punishable on complaint only, the appropriate person mentioned in Art. 47 may, within thirty days from having received the decision of the public prosecutor, apply for an order that the public prosecutor institute proceedings.

11. Civ. C., Arts. 2032, 2033.

avoided if the right to challenge the decision to prosecute is not granted automatically but after the accused first creates reasonable doubt that he is being prosecuted without serious grounds. In addition, the public prosecutor, at this stage, should be required to establish only a *prima facie* case and not to prove his case beyond a reasonable doubt. Once the court is satisfied of the existence of a sufficient ground it should permit the proceeding to continue in the normal fashion.

II. Dismissal without good cause: Sufficiency of remedies.

As already stated, once acquitted of the criminal charges against him, the plaintiff petitioned the High Court, *inter alia*, to order the respondent to pay him back-pay for the period during which he was dismissed and to reinstate him in his former post. The Court, basing its reasoning on Arts. 2570-74 of the Civil Code, stated that "the employee who is dismissed without good cause is entitled to three months salary as compensation but there is no legal ground that entitles him to be reinstated,"¹² and awarded the plaintiff damages amounting to Eth. \$1,550.

Shocking as it may sound, this statement is not far from the correct statement of the law. Article 2573 of the Civil Code grants to an employer the right to dismiss an employee without good cause. In such case, the employee is entitled to fair compensation which under any circumstances cannot exceed one hundred and eighty (180) times the average daily wages.¹³

One may argue that a contract of employment being a special contract the remedies envisaged by the contracts section in general the remedy of specific performance in particular are available to an employee dismissed without cause. In order for specific performance to be granted, however, two elements must be fulfilled: The contract must be of special interest to the party requiring its performance and it must be one that can be enforced without affecting the personal liberty of the creditor.¹⁴ An order of reinstatement undoubtedly affects the personal liberty of an employer and thus the argument fails on the facts.¹⁵

Of course, as long as the law through other means can duly and efficaciously protect the rights of the dismissed employee there is nothing sacred about the right of reinstatement. But when the remedy provided payment of a very low severance pay happens to be nothing but a token remedy, then it is a tragedy.

The rationale for requiring that the employer pay severance pay where he dismisses an employee without good cause is to deter the employer from engaging in such a practice. It is common knowledge that the cost of labour in Ethiopia, as in most other developing countries, is cheap. This situation is aggravated even more in this country by the total absence of legislation fixing minimum wages. This

12. But in cases involving discrimination by the employer under Art. 30 of the Labour Relations Proclamation (Proclamation No. 210 of 1963, *Neg. Gaz.*, year 23, No. 3), the Labour Relations Board had ordered reinstatement and its order was affirmed by the Supreme Imperial Court. See, *Sera Mikael Brick Factory v. The Association of Demissie Eshete et al.* (Sup. Imp. Ct., 1964), *J. Eth. L.*, vol. 3, p. 13.

13. Minimum Labour Conditions Regulations, 1964, Art. 9, Legal Notice No. 302, *Neg. Gaz.*, year 24, No. 5.

14. Civ. C., Art. 1776.

15. R. David, *Explanation and Commentary Ethiopian Civil Code Title XII* (1968, Kindred translation unpublished, Library, Faculty of Law, Haile Sellassie I University), p. 71.

being the naked truth, would then payment of a six month salary the maximum provided by law suffice to deter an employer from dismissing an employee without good cause? We are of the opinion that it will not. The very low wages coupled with the large labour reserve to replace a dismissed employee reduce the deterrence power of the remedy to a mere farce.

A review of labour laws of other developing countries will better illustrate our point. In Iran, for example, "A worker who believes he has been unfairly discharged and who has worked for the employer for 3 continuous months or intermittently for 6 months, may protest within 15 days of the discharge to the Factory Council. If he wins his case at this level, or by appeal to the Board for the settlement of Disputes, he may be awarded an amount up to *three years* wages in addition to the regular severance pay. However, the employer has the option of paying the compensation or reinstating the worker with pay for the days he was suspended from work."¹⁶ (emphasis added).

Similarly in Mexico, "An employer who discharges a worker without just cause is obligated at the option of the worker to fulfil the contract or to pay him three months wage as compensation as well as full wages from the date of dismissal until a final decision is reached".¹⁷

Let alone by foreign standards even by our own Civil Code standards we find the remedy to be unsatisfactory. The employee who is dismissed without good cause is entitled to the meagre compensation presumably on the theory that the employer has failed to perform his contractual obligations. If this is so, should not the employee at least be entitled to damages equal to the damage which the non-performance would normally cause to him in the eyes of a reasonable person,¹⁸ as is generally the case in contracts? Unless one is to make the unrealistic proposition that in the eyes of a reasonable person the maximum length of time that a dismissed employee needs to find an equivalent job is one hundred and eighty (180) days, the remedy fails to meet even this test.

The primary aim of our labour-laws presumably is to maintain a harmonious relationship between the employer and the employee so as to facilitate economic growth. Thus the balance must be struck to achieve an optimum between the interests of the two parties. But as this case clearly demonstrates, the balance seems to have swayed in favour of the employer to the detriment of the employee. To abolish this imbalance the legislator should either always require a good cause for dismissing an employee, the solution preferred by us and recommended by the International Labour Organization¹⁹ or should enact higher maximum limits of compensation for dismissal without good cause to be assessed in light of factors such as the bargaining power of the two parties, the level of industrial development, non-existence of unemployment insurance or benefits, etc.

16. U. S. Department of Labour, *Labour Laws and Practice in Iran* (1964), p. 42.

17. U. S. Department of Labour, *Labour Laws and Practice in Mexico* (1963), p. 65.

18. Civ. C., Art. 1799.

19. Article 2(1) of International Labour Organization, *Recommendation Concerning Termination of Employment at the initiative of the Employer* (Recommendation No. 119 of June 5, 1963) provides that, "Termination of employment should not take place unless there is a valid reason for such termination connected with the capacity or conduct of the worker or based on the operational requirements of the undertaking, establishment or service."

It is worthy to note, however, that both the Labour Relations Proclamation²⁰ and the Minimum Labour Conditions Regulations²¹ explicitly provide that where terms more favourable to the employee(s) than the ones provided by law are stipulated in an individual contract of employment, staff rule, collective agreement or any other legal arrangement the terms of the latter shall prevail over the law. Until the law catches up with the realities of life this can be used to serve as a stop-gap measure to minimize the existing imbalance. As a matter of fact, there is already a noticeable tendency, in some of the recently concluded collective agreements, to utilize this device to achieve the above-stated goals. For example, the collective agreement concluded between the Ethiopian Petroleum Refinery workers union provides that, "An employee shall not be dismissed, suspended, or transferred without good cause."²² Similarly, in cases of dismissal without cause, the collective agreement concluded between the Ethiopian Airlines (S.C.) and the Ethiopian Airlines Employees Association, provides for the payment of severance pay that is higher than that provided by law.²³

CONCLUSION

Within the framework of the case we have attempted to critically analyze our pre-trial screening methods and our labour laws dealing with termination of a contract of employment without good cause. The pre-trial screening methods we found to be adequate to facilitate the enforcement of the Penal Law but deficient when measured by the other equally important yardstick: The extent to which innocent citizens are left undisturbed. As a remedy we proposed that the right to challenge the public prosecutor's decision granted in cases of refusal to prosecute be made applicable also to cases where he improperly decides to prosecute.

Our labour laws dealing with termination without good cause we found to be lopsided in that they empower the employer to dismiss an employee at minimal expense. To sway back the balance of justice we proposed preferably to make the requirement of good cause a *sine qua non* for every termination. But failing that, if the laws purpose is to deter an employer from dismissing his employees without good cause and enhance the security and stability of the employee's position it should provide a more severe and stringent remedy than the six month's maximum severance pay that it grants. We do not venture to propose a specific figure because this would require a careful study of all the factors that affect the labour conditions in the country — a study that is so wide and so complex as to be beyond the coverage of this short case comment.

20. Labour Relations Proclamation, 1963, cited above at note 12, Art. 35.

21. Minimum Labour Conditions Regulations, 1964, cited above at note 12, Art. 10.

22. Collective Agreement concluded between the Ethiopian Petroleum Refinery (S. C.) and the Ethiopian Petroleum Refinery Workers' Union, January 1, 1971, Art. 4(a).

23. Collective Agreement concluded between the Ethiopian Airlines (S. C.) and the Ethiopian Airlines Employees Association, January 1, 1971, Art. X(e).

በፍትሐብሔር፡ አንቀጽ፡ ፩ሺ፱፻፳፪ (፫)፡ ላይ፡ የተመሠረተ፡ ጥቂት፡ አስተያየቶች።

በከላሽ፡ ጉብረማርያም፡ አመንቴና፡

ተከላሽ፡ ቴሌኮሙኒኬሽን፡ ላይ፡ የቀረበ፡ አስተያየት፡

በብረን—አቶ፡ ብሪዴ*፡ የተጻፈ።

ዋስትና፡- አንድ፡ ሰው፡ (ዋሱ)፡ ለባለ፡ ገንዘብ፡ የባለዕዳውን፡ ግዴታ፡ አስ
ፈጽማለሁ፡ ብሎ፡ የሚገባው፡ ውል፡ (የፍ. አን. ፩ሺ፱፻፳፩)፡ በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡
ግዴታን፡ ማስፈጸሚያ፡ የሆነ፡ የተለመደ፡ ዘዴ፡ ነው። ስለዚህም፤ ከአን. ፩ሺ፱፻፳፪፡
አስከ፡ አን. ፩ሺ፱፻፺፩፡ ያሉት፡ የፍትሐብሔር፡ አንቀጾች፡ መብራራት፡ እሥራ፡
ላይ፡ ለማዋል፡ የሚችል፡ አስፈላጊ፡ ጉዳይ፡ ነው። ባለፈው፡ ብዙ፡ ችግር፡ ከፈጠ
ሩት፡ አንደኛው፡ አንቀጽ፡ ፩ሺ፱፻፳፪፡ (፫)፡ ነው። በዚሁ፡ አንቀጽ፡ መሠረት፡
አንድ፡ ዋስትና፡ በሕግ፡ ፊት፡ ዋጋ፡ እንዲኖረው፡ ከተፈለገ፡ ዋሱ፡ አስመልሳለሁ፡
ብሎ፡ ቃል፡ የሚገባበት፡ ከፍተኛ፡ ዋጋ፡ መጠን፡ በዋስትናው፡ ውል፡ ጽሑፍ፡¹
መሰፈር፡ አለበት።² በዚህ፡ አንቀጽ፡ ምክንያት፡ የሚያጋጥሙን፡ ዋና፡ ዋና፡ ችግሮች፡
ግንቀጹ፡ አሻሚ፡ ሆኖ፡ ትርጉም፡ ስላሻው፡ ሳይሆን፤ እንቅጹ፡ የሚያዘው፡ ከኖ
ረው፡ ያገራትዋል፡ አሰራር፡ ጋር፡ ተቃራኒ፡ ስለሆነ፡ ነው። ችግሩ፡ ካሁን፡ ቀደም፡
ያልነበረውን፡ የዋጋ፡ መጠን፡ በጽሑፍ፡ እንዲሠፍር፡ ማድረጉ፡ ብቻ፡ ሳይሆን፤
ከዚህ፡ በበለጠ፡ ደግሞ፡ ዋስትና፡ ለሕብረተ-ሰብ፡ ጥቅም፡ ከሚያስገኛቸው፡ ከዋና፡
ጠቃሚ፡ ነገሮች፡ አንደኛውን፡ በአደጋ፡ ላይ፡ ስለሚጥልም፡ ጭምር፡ ነው። እንደ፡
ኢትዮጵያ፡ አሰራር፡ ከሆነ፡ አንድ፡ የዋስትና፡ ግዴታ፡ የሚገባ፡ ሰው፡ ሥራው፡
ዋስ፡ በመሆን፡ አንድ፡ እዳን፡ ማስመለስ፡ ብቻ፡ ሳይሆን፤ ተያዥ፡ በመሆን፡ ደግሞ፡
ያንድ፡ ተቀጣሪን፡ መልካም፡ ጠባይ፡ ለማረጋገጥ፡ ሊሆን፡ ይችላል።³ በሁለተ
ኛው፡ ሁኔታ፤ የዋስትናው፡ ውል፡ በሚከናወንበት፡ ጊዜ፡ ተያዥ፡ ሊደርስበት፡
የሚችለው፡ ጉዳት፡ ግልጽ፡ አይደለም። ስለዚህም፡ በእንደዚህ፡ ያለው፡ የዋስትና
ውልታ፡ ላይ፡ የአንቀጽ፡ ፩ሺ፱፻፳፪፡ (፫)፡ ጥቅም፡ ጨርሶ፡ ዋጋ፡ ባያጣም፡ እንኳ፡
አጠራጣሪ፡ ነው።⁴ ያንድን፡ ተቀጣሪን፡ መልካም፡ ተግባር፡ ማረጋገጫ፡ ሆኖ፡
በሰፊው፡ አሰራር፡ ላይ፡ ውሎ፡ የቆየውን፡ ዋስትናን፡ ስንመለከት፡ ይህን፡ ያዲሱ፡
ፍትሐብሔር፡ ውጤት፡ ላለመደገፍ፡ የሚደረገው፡ ሙከራ፡ እጅግም፡ ሊያስገርመን፡
አይችልም።

አንቀጽ፡ ፩ሺ፱፻፳፪፡ (፫)፡ የሚለው፡ ለተያዥ፡ ውል፡ ተስማሚ፡ አለመሆኑ፡
ሕግ፡ አውጪው፡ የዋስትናን፡ አንቀጾች፡ ሲያረቅ፡ በኢትዮጵያ፡ ባሕል፡ ውስጥ፡

* የጁሪስ፡ ፕራኖንስ፡ ዶክተር፡ (ሆምበርግ)፡ የሕግ፡ ትምህርት፡ ቤት፡ የቀዳማዊ፡ ኃይለ፡ ሥላሴ፡
የጻፈሱ፡ ።

1. የዋስትና፡ ውል፡ በጽሑፍ፡ መሆን፡ አለበት፡ (የፍትሐ፡ ብሔር፡ አንቀጽ፡ ፲፯፻፳፩)፡ እንዲሁም፡
በሁለት፡ ምስክሮች፡ ፊት፡ መፈጸም፡ አለበት፡ (የፍትሐ፡ ብሔር፡ አንቀጽ፡ ፩ሺ፱፻፳፩)።
2. ለግዴታው፡ ዋስ፡ የሆነበት፡ የገንዘብ፡ ልክ፡ በዋስትና፡ ውል፡ ካልተገለጸ፡ ዋስትናው፡ ፈራሽ፡ ነው።
3. በቅርቡ፡ እንድ፡ የራዲዮ፡ ቴክኒሻን፡ ሆኖ፡ ለመቀጠር፡ የሚፈልግ፡ ሰው፡ እንደተጠየቀው፡ ሁሉ፤
በአዲስ፡ አበባ፡ ጋዜጦች፡ የሚወጡ፡ የሥራ፡ ማስታወቂያዎች፡ የተያዥ፡ አስፈላጊነትን፡ አንደሚገ
ልጹ፡ ለመረዳት፡ እያዳግትም።
4. እንደዚህ፡ ያሉት፡ ሁኔታዎች፡ ለመንግሥት፡ የሚያስከትሉት፡ ችግር፡ እስቅያስ፡ አሰፋ፡ በጻፈው፡
የሪሶርች፡ ጽሑፍ፡ በዝርዝር፡ ተነግሯል፡ “Guarantee for Fidelity of Employees in the Govern-
ment Machinery of Ethiopia,” (አልታተመም፤ አርካይቭ፤ የሕግ፡ ትምህርት፡ ቤት ።)

በኖረው ፡ በዋስትና ፡ ውል ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ እንዲሠሩ ፡ ነው ፤ የሚለውን ፡ አስተያየት ፡ አስከትለዋል ። ይህን ፡ በሚሉ ፡ ሰዎች ፡ አስተያየት ፡ በተያዙ ፡ ውል ፡ ላይ ፡ የሚሰሩት ፡ የባሕላዊ ፡ ሕጎች ፡ ናቸው ። የአዲስ ፡ አበባው ፡ ከፍተኛ ፡ ፍ/ቤትም ፡ ይኸንኑ ፡ አስተሳሰብ ፡ ይከተላል ። ስለዚህም ፤ ጠቅላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የአዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ የተባለው ፡ ከፍተኛ ፡ የዋጋ ፡ መጠን ፡ ባይገለጽም ፤ ተያዘ ፡ ታማኝ ፡ ያልሆነው ፡ ተቀጣሪ ፡ ለሚያደርሰው ፡ ጉዳት ፡ መክፈል ፡ አለበት ፡ ሲል ፡ የፈረደውን ፤ ሁለት ፡ ጊዜ ፡ እንዲሽረው ፡ ተገድደዋል⁵ ። በሁለቱም ፡ ጊዜ ፡ ጠቅላይ ፡ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በሁለቱም ፡ ዓይነት ፡ ውሎች ፡ ላይ ፡ ልዩነት ፡ የማይፈጥረውን ፡ የፍትሕ ፡ ብሔሩን ፡ አነጋገር ፡ ለመሸሸግ ፡ እንደማይቻል ፡ ገልጾ ፡ ተናግረዋል ። በሁለተኛው ፡ ውሳኔ ፤⁶ ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ የከፍተኛ ፡ ፍርድ ፡ ቤትን ፡ ውሳኔዎች ፡ የሚደግፉትን ፡ ሐሳቦች ፡ አብራርቶ ፡ የጻፈው ፡ በዚህ ፡ በኩል ፡ ያለውን ፡ የፍርድ ፡ ቤቱን ፡ አስተያየት ፡ ያጠቃልል ፡ ይሆናል ።

ጠቅላይ ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ በተመሳሳይ ፡ አስተያየቶች ፡ ሁለት ፡ ጊዜ ፡ የከፍተኛውን ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ውሳኔ ፡ መሻሩ ፡ ብቻ ፡ የምንነጋገርበትን ፡ ችግር ፡ እስደሳች ፡ ከማድረጉም ፡ በላይ ፡ ችግሩን ፡ በበለጠ ፡ ማብራራት ፡ ተገቢ ፡ መሆኑን ፡ ያሳያል ።

የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ አንቀጽ ፡ ፩ሺ፱፻፳፪ ፡ አርእስት ፡ “ሰለ ፡ ዋስትና ፡ ፎርም” ፡ ነው ። እንዲሁም ፤ ወደ ፡ ኋላ ፡ እንደሚገለጸው ፤ የአንቀጽ ፡ ፩ሺ፱፻፳፪ ፡ (፫) ፡ አሰፈላጊነት ፡ የፎርሙን ፡ ጥያቄ ፡ በማሟላት ፡ ላይ ፡ ብቻ ፡ የተወሰነ ፡ እንኳ ፡ ቢሆንም ፡ ቅሉ ፡ የከፍተኛው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ አንቀጹን ፡ ቸል ፡ ማለት ፡ የኢትዮጵያ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶች ፡ ሕጉ ፡ የሚለውን ፡ በቀጥታ ፡ እሥራ ፡ ላይ ፡ ለማዋል ፡ ፈቃደኛ ፡ ላለመሆኑ ፡ ሌላ ፡ ማሰረጃ ፡ ነው ። ይህን ፡ የፍርድ ፡ ቤቶችን ፡ አዝማሚያ ፡ የሚያመለክቱ ፡ ምሳሌዎች ፡ የሚከተሉት ፡ ናቸው ፡ በመጀመሪያ ፡ ደረጃ ፡ ከሳሽ ፡⁷ አቫኪያን ፡ ተከሳሽ ፡ አቫኪያን ፡ ክስ ፡ ሲሆን ፤ ከዚያ ፡ ወዲህ ፡ ደግሞ ፡ ሕጉ ፡ በሚያዘው ፡ መሠረት ፡ ለአንድ ፡ ፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ከታወጀ ፡ ወዲህ ፡ የጉዲፈቻ ፡ ልጅ ፡ ለሆነ ፡ ውርስ ፡ ይገባዋል ።⁸ ተብሎ ፡ የተሰጠው ፡ ፍርድ ፡ (የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ አንቀጽ ፡ ፷፻፬) ፡ እና ፡ የአሥመራው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጠ/ፍርድ ፡ ቤት ፡ በፈረደው ፡ መሠረት ፡ ሕጉ ፡ በሚያዘው ፡ ፎርም⁹ ያልሆነውን ፡ አንድ ፡ የመሬት ፡ ሽያጭ ፡ ውል ፡ እሥራ ፡ ላይ ፡ የዋሉት ፡ ናቸው ። እነዚህ ፡ ክሶች ፡ በልዩ ፡ ልዩ ፡ ምክንያቶች ፡ ተደናቂ ፡ ናቸው ።

5. ከሳሽ ፡ ከተግ ፡ ኃይሌ ፡ ተከሳሽ ፡ የመብራት ፡ ኃይል ፡ ባለሥልጣን ፡ ፮ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሐት ፡ (፲፱፻፳፱) ፡ ገጽ ፡ ፴፮ ፡ እና ፡ የሚከተሉት ፡ ከሳሽ ፡ ገብረ ፡ ግርያም ፡ አመንቴ ፡ ተከሳሽ ፡ ቴሌኮሙኒኬሽን ፡ ፭ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሐት ፡ (፲፱፻፸፱) ፡ ገጽ ፡ ፴ ፡ እና ፡ የሚከተሉት ፡

6. እላይ ፡ በተራ ፡ ቁጥር ፡ ፭ ፡ የተጠቀሰው ፡ ከሳሽ ፡ ገብረ ፡ ግርያም ፡ አመንቴ ፡ ተከሳሽ ፡ ቴሌኮሙኒኬሽን ።

7. ፩ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሐት ፡ (፲፱፻፳፱) ፡ ገጽ ፡ ፳፫ ፡ እና ፡ የሚከተሉት ፡ ይህ ፡ ክስ ፡ በሰፊው ፡ ተጽፎበታል ። እንዲታተምም ፡ ተደርጓል ፤ ለምሳሌ ፡ ቫንደርሊንግን ፤ Introduction au droit de l’Ethiopie moderne (Paris 1971) ፤ ገጽ ፡ እንዲሁም ፡ በዚያው ፡ ጸሐፊ ፡ “Civil Law and Common Law Influences on Developing Law of Ethiopia” 16 Buffalo L. Rev. (፲፱፻፷፮) ፤ ገጽ ፡ ፳፻፶ ፡ እና ፡ የሚከተሉት ፡ በገጽ ፡ ፳፻፳፱ ፡ ላይ ፤ እና ፡ “Quelques aspects fondamentaux du développement juridique Ethiopien” ; *Verfassung and Recht in uberse*, ፳፩ዮም ፡ ፫ ፡ (፲፱፻፸፱) ፡ ገጽ ፡ ፻፳፮ ፡ እና ፡ የሚከተሉት ፡ ገጽ ፡ ፻፸፱ ።

8. የአዲስ ፡ አበባ ፡ ከፍተኛ ፡ ፍ/ቤት ፡ ከሳሽ ፡ ጀጅብ ፡ ቢሽ ፡ ተከሳሽ ፡ ሞላ ፡ ደሴ ፤ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቴ. ፻፲፻፶፮/፳ ፡ (ያልታተመ) ።

9. የአሥመራው ፡ የንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ ጠ/ፍርድ ፡ ቤት ፡ ከሳሽ ፡ ብርሃነ ፡ ኃይሌ ፤ ተከሳሽ ፡ አሥመርም ፡ ተደላ ፤ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ይግባኝ ፡ ቁጥር ፡ ፻፲፱፻፳፩ ፡ (ያልታተመ) ።

፩ኛ/ ሕጉ፡ የሚለውን፡ አለመከተል፡ በአንድ፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ወይም፡ በተወሰኑ፡ ፍርድ፡ ቤቶች፡ ብቻ፡ የተወሰነ፡ አይደለም። የበላይና፡ የበታች፡ ፍርድ፡ ቤቶችም፡ ፍርዳቸው፡ ተመሳሳይ፡ አይደለም። ለምሳሌ፡ በአቫኪያን፡ ክስ፡ ላይ፡ ከፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ የሕጉን፡ ትእዛዝ፡ ሲያከብር፡¹⁰ የንጉሠ፡ ነገሥቱ፡ ጠቅላይ፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ግን፡ ሽርታል። ፪ኛ/ ይህ፡ የሚሆንበት፡ ምክንያት፡ ዳኞቹ፡ በቂ፡ የሕግ፡ ትምህርት፡ ስለሌላቸው፡ ነው፡ የሚለው፡ አስተሳሰብ፡ ልክ፡ አይደለም። እንዲያውም፡ ዳኞቹ፡ አንቀጾቹን፡ ለይተው፡ ማወቃቸውና፡ እንዲሁም፡ እነዚያው፡ አንቀጾች፡ ለምን፡ እክሶቹ፡ ላይ፡ ለመሥራት፡ እንደማይችሉ፡ ለማሳየት፡ የሚያቀርቡት፡ የሕግ፡ አስተሳሰብ፡ የሚያሳዩው፡ የተባለው፡ ዕውቀት፡ እንዳልጉደላቸው፡ ነው። እንዲያውም፤ በእነዚህ፡ ክሶች፡ የቀረቡት፡ የሕግ፡ አስተሳሰቦች፡ ፍርዳቸው፡ ትክክል፡ ከሆኑት፡ ሌሎች፡ ክሶች፡ ይልቅ፡ በይበልጥ፡ የተራቀቀ፡ ነው።¹¹

ስለዚህም፡ እላይ፡ ለተጠቀሱት፡ ፍርዶች፡ መሠረታዊው፡ ምክንያት፡ ሕጉን፡ በትክክል፡ እሥራ፡ ላይ፡ ቢያውሉት፡ ፍትህ፡ ይንደላል፡ የሚለው፡ ነው። ይህንን፡ የፍርድ፡ ቤቶቹ፡ ስሜት፡ የማያስወግዱበት፡ ምክንያት፡ ወደው፡ እንዳልሆነ፡ ለመረዳት፡ ይቻላል። የውል፡ ስጭውንም፡ ሆነ፡ የተቀባዩንም፡ ፍላጎት፡ በግልጽ፡ በሚያሳዩበትም፡ ጊዜ፡ እንኳ፡ ቢሆንም፡ ሕጉ፡ የሚለውን፡ በቀጥታ፡ አልተከተሉም፡ ብሎ፡ ንዛዜንም፡ ሆነ፡ ውሎቹን፡ ማፍረስ፡ ላልተማረው፡ ብቻ፡ ሳይሆን፡ የሕግ፡ ትምህርትም፡ ላላቸው፡ ቢሆን፡ መቀበሉ፡ አዳጋች፡ ነው። ይህ፡ ችግር፡ በኢትዮጵያ፡ ወይም፡ በአፍሪካ፡ እንዲያውም፡ በሚያድጉ፡ አገሮች፡ ውስጥ፡ ብቻ፡ የተወሰነ፡ አይደለም። በሌሎቹም፡ ሀገሮች፡ ቢሆን፡ ፍርድ፡ ቤቶች፡ አንድን፡ ሕግ፡ በቀጥታ፡ እሥራ፡ ላይ፡ ማዋሉ፡ አንድ፡ ጥብቅና፡ ያልተፈለገ፡ ውጤት፡ የሚያስከትል፡ ሲሆን፤ በእንደዚህ፡ ባለው፡ ክስ፡ ላይ፡ ሕጉን፡ አይጠቀሙበትም።¹² ሆኖም፤ በኢትዮጵያ፡ ላይ፡ ችግሩን፡ የሚያባብሱ፡ ብዙ፡ ምክንያቶች፡ አሉ። በኢትዮጵያ፡ ውስጥ፡ ሕጎቹ፡ አዲስ፡ ናቸው። ስለዚህም፡ ሕጎቹ፡ የሚሉት፡ ገና፡ በሕዝቡ፡ አይታወቁም፡ እንዲሁም፡ የጠበቃን፡ እርዳታ፡ ማግኘት፡ ገና፡ አልተለመደም። የአንቀጽ፡ ፩፻፱፻፳፪፡ (፫)፡ ጥያቄም፡ የሚያሳዩው፡ ሕጎቹን፡ አለማወቅ፡ ባልተማሩት፡ ብቻ፡ የተወሰነ፡ አይደለም። ጠቅላይ፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ ውድቅ፡ ያደረጋቸው፡ ሁለቱም፡ የዋስትና፡ ውሎች፡ ውድቅንታቸው፡ የተወሰነው፡ በሕዝባዊ፡ ባለሥልጣን፡ ነው። እንደገናም፡ ከታላላቅ፡ የአዲስ፡ አበባ፡ ባንኮች፡ አንደኛው፡ ከአንቀጽ፡ ፩፻፱፻፳፪፡ (፫)፡¹³ ጋር፡ ለማይስማሙ፡ ሕጎች፡ የውል፡ ፎርም፡ ይጠቀማል። ስለዚህም፡ በጠቅላላው፡ አነጋገር፡ ሕጉን፡ ያለማወቅ፡ ለይቅርታ፡ ምክንያት፡ ባይሆንም፡ እንኳ፡ በኢትዮጵያ፡ ሁኔታ፡ ችግሩን፡ ለመረዳት፡ ይቻላል። ይኸውም፡ ሁኔታ፡ ተቸግረው፡ ወደ፡ እነሱ፡ የሚሄዱትን፡ ሰዎች፡ ሕጉ፡ በሚያዘው፡ ፎርም፡ እንዳይተዳደሩ፡ በማድረግ፡ ለመርዳት፡ ዳኞች፡ ይፈተኑ፡ ይሆናል።

10. እላይ፡ በ፪ኛ፡ ተራ፡ ቁጥር፡ የተመለከተውን፡ አገናኝብ።
 11. ይህ፤ ጠ/ፍርድ፡ ቤቱ፡ በከላሽ፡ አቫኪያን፡ ተክላሽ፡ አቫኪያን፡ ክስ፡ ላይ፡ በሰጠው፡ ፍርድና፡ ከፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ ደግሞ፡ በተያዣ፡ ክሶች፡ ላይ፡ ያደረጋቸው፡ ውሳኔዎች፡ እንዲያውም፡ በተለይ፡ ይነፃፀራሉ።
 12. በ፳፫መን፡ እሠራር፡ የሆነ፡ እንደሆነ፤ የጀርመኑ፡ ፍትሐ፡ ብሔር፡ አንቀጽ፡ ፫፻፲፫፡ የማይንቀሳቀሱ፡ ንብረቶች፡ ሽያጭ፡ ውል፡ ዋጋ፡ እንዲኖረው፡ ከተፈለገ፡ በኖታራ፡ ፈት፡ ወይም፡ በፍርድ፡ ቤት፡ ውስጥ፡ መሆን፡ አለበት፡ ሲል፡ የሚያዘው፡ በክፈል፡ እየቀረ፡ ሄደል። ይኸውም፡ የሆነበት፡ ምክንያት፡ ከፍትሕ፡ ጋር፡ እሠራሩ፡ የማይሰማ፡ ቢሆን፡ ፍርድ፡ ቤቶቹ፡ አንቀጾን፡ እሥራ፡ ላይ፡ ለማዋል፡ ፈቃደኞች፡ ስላልሆኑ፡ ነው።
 13. ለብድር፡ ተያዣ፡ የሚሆን፡ ሰው፡ ብድሩን፡ ሳይክፍል፡ ቀርቶ፡ የሚያስከትለውን፡ ወለድም፡ መክፈል፡ አለበት። ስለዚህ፡ የዚህ፡ ግዴታ፡ ከፍተኛው፡ መጠን፡ አይጸፍም።

ይህ ፡ የቀረበው ፡ ሃሳብ ፡ በሌሎችም ፡ አስተያየቶች ፡ ሊደገፍ ፡ ይቻላል ። በአንድ ፡ ተሟልቶ ፡ በደረጃ ፡ የሕግ ፡ ሲስተም ፡ ውስጥ ፤ ከፍ ፡ ባለ ፡ ሁኔታ ፡ የሠለጠነው ፡ ፕሮ ፊሽናሪዎች ፡ የሕግ ፡ ዐዋቂዎች ፡ ክፍል ፡ የራሱ ፡ የሆነ ፡ አስተያየትና ፡ የፍትህ ፡ አተ ረገገውም ፡ አለው ። እነዚህ ፡ አስተያየቶች ፡ ሁልጊዜ ፡ ካልተማረው ፡ ሰው ፡ አስተ ለተያየቶች ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ አይደሉም ። የሕግ ፡ ዐዋቂው ፡ አስተያየት ፡ እንደ ፡ የሕግ ፡ እርግጠኛነትንና ፡ እንደ ፡ ሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓትን ፡ መፋጠን ፡ እንዲሁም ፡ መከናወን ፡ ይጨምራል ። እነዚህ ፡ አስተያየቶች ፡ ደግሞ ፡ ከመገለጻቸው ፡ በፊት ፡ በፍትህ ፡ አስተዳደር ፡ ውስጥ ፡ ለማይገኙ ፡ ሰዎች ፡ ግልጽ ፡ አይደሉም ። አንድ ፡ የሕግ ፡ አዋቂ ፡ በፎርሙ ፡ መሠረት ፡ ብቻ ፡ የተወሰነን ፡ ፍርድ ፡ ወይም ፡ ከሳሽና ፡ ተከላሽ ፡ በሌሉበት ፡ የተሠጠን ፡ ፍርድ ፡¹⁴ ትክክል ፡ ነው ፡ ብሎ ፡ ማመን ፡ አያስቸ ግረውም ። ያልተማረው ፡ ሰው ፡ ግን ፡ በእንደነዚህ ፡ ዓይነቶቹ ፡ ውሳኔዎች ፡ ይከፋ ፡ ይሆናል ። ሆኖም ፡ በኢትዮጵያ ፡ ፍትህ ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ የሕግ ፡ ዐዋቂዎችና ፡ የሕዝቡ ፡ አስተያየት ፡ ልዩነት ፡ ገና ፡ ስላልገባ ፡ የሕግ ፡ ዐዋቂዎቹ ፡ ስለፍርድ ፡ ቤት ፡ ውሳኔ ዎች ፡ ያላቸው ፡ አስተያየት ፡ ከሕዝቡ ፡ አስተያየት ፡ ጋር ፡ አንድ ፡ ነው ። ለምሳሌ ፡ ያህል ፤ አንድ ፡ ተያዥ ፡ በቃሉ ፡ መሠረት ፡ ኃላፊነቱን ፡ መቀበል ፡ አለበት ፡ እንጂ ፡ ኃላፊነቱን ፡ በአንድ ፡ ባልታወቀ ፡ የሕግ ፡ ትዕዛዝ ፡ ምክንያት ፡ ማስወገድ ፡ የለበትም ፡ ብለው ፡ ያስባሉ ።

ይህ ፡ ትክክል ፡ ከሆነ ፡ ፍርድ ፡ ቤቶችን ፡ ሕጉ ፡ የሚለውን ፡ አልተከተላችሁም ፡ ብሎ ፡ መውቀስ ፡ በቂ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። ውሳኔያቸው ፡ እንዳይባር ፡ ወይም ፡ በመጽሔቶች ፡ በሚሠፍሩ ፡ የዐዋቂዎች ፡ ጽሑፍ ፡ እንዳይወቀሱ ፡ በማሰብ ፡ ወደፊት ፡ በዚያው ፡ ቢቀጥሉም ፡ እንኳ ፡ ጽሑፋቸው ፡ የጠለቀ ፡ ሊሆን ፡ አይችልም ። ማድረግ ፡ የሚገባቸው ፡ የተባሉት ፡ አንቀጾች ፡ የወጡበትን ፡ ምክንያት ፡ መግለጽ ፡ ነው ። ሌላ ፡ ዓላማ ፡ ሳይኖረው ፡ ሕጋዊ ፡ ዝምድና ፡ ለመፍጠር ፡ የወጣም ፡ ሕግ ፡ እንኳ ፡ ቢሆን ፡ በዚሁም ፡ ሳቢያ ፡ የሕግ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓትን ፡ የሚያፋጥን ፡ ቢሆን ፤ እነዚህ ፡ እራሳቸው አስፈላጊ ፡ ዓላማዎች ፡ ስለሆኑ ፡ ተደጋፊ ፡ ነው ። ሆኖም ፡ ላይ ፡ ላዩን ፡ ስንመለከት ፡ ጥቅም ፡ የሌላቸው ፡ የሚመስሉ ፡ ብዙዎች ፡ ሕጎች ፡ አተኩረን ፡ ስንመለከታቸው ፡ መብትንና ፡ ግዴታን ፡ የሚሠጡ ፡ ሆነው ፡ እናገኛቸዋለን ። ማለትም ፡ የሚመለከቱት ሥነ ፡ ሥርዓትን ፡ ብቻ ፡ ሳይሆን ፡ ለተዋዋቶቹም ፡ ፍትህን ፡ ያስገኛሉ ። ለዚህም ፡ ምሳሌ ፡ ከሚሆኑት ፡ አንደኛው ፡ የሚሠጡት ፡ ማስጠንቀቂያ ፡ ነው ። አንድ ፡ ግዴ ታን ፡ የሚቀበል ፡ ሰው ፡ ከፍ ፡ ያለ ፡ ነገር ፡ ውስጥ ፡ መግባቱን ፡ መገንዘብ ፡ አለበት ፤ እንዲሁም ፡ በኑር ፡ ውስጥ ፡ እንደምናየው ፡ ከሆነ ፡ ብዙ ፡ ጊዜ ፡ በምስክሮች ፡ መካከል ፡ ከመፈራረም ፡ ይልቅ ፡ በቃል ፡ ተስፋ ፡ መስጠቱ ፡ ይቀላል ። ለኢኮኖሚ ፡ ዋና ፡ የሆነ ውን ፡¹⁵ የመሬትን ፡ ሽያጭና ፡ ለረጅም ፡ ጊዜ ፡ የሚቆዩትን ፡ ውሎች ፡¹⁶ የፍትሕ ፡ ብሔሩ ፡ ሕግ ፡ የሚያዘው ፡ በዚህ ፡ ምክንያት ፡ ነው ።

በዋስትናም ፡ ጊዜ ፡ ቢሆን ፡ ይህ ፡ የሕጎች ፡ ማስጠንቀቂያ ፡ ሥራ ፡ የተለየ ፡ አስ ፈላጊነት ፡ አለው ።¹⁷ የዋስትና ፡ ውል ፡ ደካማነት ፡ አንድን ፡ ሰው ፡ ለሌላ ፡ ኃላፊ ፡

14. ከሳሽና ፡ ተከላሽ ፡ ፍ/ቤት ፡ በማይቀርቡበት ፡ ሁኔታ ፡ ላይ ፡ ፍ/ቤቶቹ ፡ የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓትን ፡ አንቀጾች ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ የማያውሉበት ፡ ጉዳይ ፤ ዳንዌል ፡ ገብረ ፡ ኪላንን ፡ ተመልከት ፡ “Causes of Delay in Court,” *፲፱፻፳፩* ፡ (ያልታተመ) ፤ አርካይቭ ፤ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ቀ. ኃ. ሥ. ዩኒቨርሲቲ) ፡ ገጽ ፡ ፳—፵፩ ፤ እና ፡ ገሰብ ፡ ዳፍላ ፡ “Causes and mechanisms of Delay in Courts” *፲፱፻፳፩* ፡ (ያልታተመ) ፤ አርካይቭ ፤ የሕግ ፡ ትምህርት ፡ ቤት ፡ ቀ. ኃ. ሥ. ዩኒቨርሲቲ) ፡ ገጽ ፡ ፱—፳ ።

15. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፷፻፳፮ ፡ እና ፡ እንዲሁም ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፷፻፳፫ ።

16. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፷፻፳፭ ።

17. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ አንቀጽ ፡ ፩፻፷፻፳፩(ሀ)ን ፡ ተመልከት ።

ማድረግ፡ ነው። የዋሱ፡ ጎላሬነት፡ የሚወሰነው፡ ከእሱ፡ ከራሱ፡ ቁጥጥር፡ ውጭ፡ የሆነው፡ ዋስትናውን፡ ያገኘው፡ ሰው፡ ጎላሬነቱን፡ እንደአወረደ፡ ነው። ስለዚህም፡ ዋሱ፡ በግድ፡ የለሽነት፡ እንደዚህ፡ ካለው፡ ውል፡ እንዳይገባ፡ በማሰብ፡ ውሉ፡ በጽሑፍ፡ እንዲሆን፡ ሕጉ፡ ያዛል። ሆኖም፡ ይህ፡ ለዋሱ፡ ተብሎ፡ የተደረገው፡ ነገር፡ በቂ፡ መሆኑ፡ አጠራጣሪ፡ ነው። ለምሳሌ፡ ለአምስት፡ ብር፡ ዋስትና፡ የሰጠ፡ ሰው፡ ከዚያ፡ የገንዘብ፡ መጠን፡ በላይ፡ ውሉ፡ ያመጣብኛል፡ ብሎ፡ አያስብም። ግን፡ ይህ፡ አስተያየት፡ ሁልጊዜ፡ ትክክል፡ ላይሆን፡ ይችላል። የዋሱ፡ ግዴታ፡ ከባለዕዳው፡ ግዴታ፡ ጋር፡ ያለውሳይ፡ የሚመሳሰል፡ ከሆነ፡ አምስት፡ ብር፡ በካሣ፡ ወለድ፡ ምክንያት፡ በዝቶ፡ ዋስትና፡ ሰጭው፡ በመጀመሪያ፡ ካሰበው፡ በላይ፡ ሊከፍል፡ ይችላል። ስለዚህ፡ ዋሱ፡ አስቀድሞ፡ ለማይታየውና፡ ከእሱ፡ ቁጥጥር፡ ውጭ፡ በሆነው፡ ጉዳይ፡ እጁን፡ ይጨምራል፡ ማለት፡ ነው።

አንቀጽ፡ ፩ሺ፱፻፳፪፡ (፫)፡ የግዴታውን፡ ከፍተኛ፡ የገንዘብ፡ መጠን፡ መወሰን፡ አለበት፡ የሚለው፡ እነዚህን፡ ችግሮች፡ ለማስወገድ፡ በማሰብ፡ ነው። ማለትም፡ ሕጉ፡ ዋሱ፡ የሚገባበትን፡ ዕዳ፡ አስቀድሞ፡ እንዲረዳው፡ በማለት፡ ነው። ይህንንም፡ በማድረግ፡ ሕጉ፡ በዋስትና፡ በኩል፡ ፍትሐብሔሩ፡ ከመታወጁ፡ በፊት፡ ያልነበረውን፡ ሥነ፡ ሥርዓታዊ፡ አቋም፡ ብቻ፡ ሳይሆን፡ የሚመሠርተው፡ እንዲሁም፡ ያለገደብ፡ ሰዎች፡ ሲረጸጹት፡ የነበረውን፡ የዋስትና፡ አስተሳሰብን፡ በጣም፡ ይለውጠዋል። ማለት፡ ነው። ይህም፡ የተደረገው፡ በአጥጋቢ፡ ምክንያቶች፡ ነው። የአንቀጽ፡ ፩ሺ፱፻፳፪፡ (፫)፡ መመሪያ፡ ይህ፡ ሲሆን፡ ከፍተኛው፡ ፍርድ፡ ቤት፡ አንቀጽ፡ ለአንድ፡ ለተወሰነ፡ ዕዳ፡ ነው። እንጂ፡ ለተያዥ፡ አይሠራም፡ ሲል፡ የሚጥሰው፡ የሕጉን፡ አነጋገር፡ ብቻ፡ ሳይሆን፡ አንቀጽ፡ እራሱ፡ የተመሠረተበትን፡ አስተሳሰብም፡ ነው። እንዲያው፡ ተያዥን፡ አስቀድሞ፡ ሊያየው፡ በማይችለው፡ ነገር፡ ውስጥ፡ እጁን፡ እንዳያገባ፡ መከላከሉ፡ በበለጠ፡ አስረሳቢና፡ ግልጽም፡ ነው።

የአንድ፡ የተለመደ፡ ዓይነት፡ ዕዳ፡ መጠን፡ (ለምሳሌ፡ ከሽያጭ፡ ውል፡ ለሚገኝ፡ ግዴታ፡ እንደሚሆን፡ መብት)፡ ከወለዱ፡ ወይም፡ ከካሳው፡ መጠን፡ የሚልቀው፡ አንዳንድ፡ ጊዜ፡ ብቻ፡ ነው። ስለዚህ፡ ዋሱ፡ ለሚገባበት፡ ግዴታ፡ ልክ፡ ይህን፡ መጠን፡ እንደመመሪያ፡ አድርጎ፡ ሊወሰደው፡ ይችላል። በአንድ፡ በኩል፡ ደግሞ፡ በአቀጣጠር፡ ውል፡ ጊዜ፡ ተቀጣሪው፡ በቀጣሪው፡ ላይ፡ የሚያመጣውን፡ ጉዳት፡ አስቀድሞ፡ ለመገመት፡ አይችልም። ለምሳሌ፡ ያህል፡ ጉዳቱ፡ ተቀጣሪው፡ በተከለከለው፡ ቦታ፡ ሲገጥሙ፡ ሲያጨስ፡ የካምፓኒውን፡ ቤት፡ ያቃጥል፡ ይሆናል። እንዲህ፡ ያለው፡ ጉዳት፡ ገንዘብን፡ የሚያመለክት፡ አይደለም።

ስለዚህም፡ ያለአንቀጽ፡ ፩ሺ፱፻፳፪፡ (፫)፡ ለአንድ፡ ሰው፡ ተያዥ፡ መሆን፡ በጣም፡ አደገኛ፡ ሥራ፡ ነው። ሰዎች፡ ይህን፡ አደጋ፡ ሳይገነዘቡ፡ ብዙ፡ ጊዜ፡ ተያዥ፡ እንሆናለን፡ ብለው፡ ተስፋ፡ ይሰጣሉ። ይኸን፡ ከሚያስደርጓቸው፡ ነገሮች፡ አንደኛው፡ ለአንድ፡ ሥራ፡ ለአገኘ፡ ዘመድ፡ ወይም፡ ወዳጅ፡ እምቢ፡ ማለቱ፡ በሕብረተሰቡ፡ ዘንድ፡ የሚያስከፍ፡ ስለሆነ፡ ነው።

እንዲህ፡ ባለው፡ ሁኔታ፡ ሕጉ፡ ዋሱንም፡ ሆነ፡ ተያዥን፡ የሚገባበትን፡ ዕዳ፡ መጠን፡ አስቀድሞ፡ እንዲረዳው፡ የሚያደርገውን፡ የዕዳው፡ ብዛት፡ እንዲጸፍ፡ ማዘዙ፡ ትክክለኛ፡ ነገር፡ ነው።

ስለዚህም፡ ጠቅላይ፡ ፍርድ፡ ቤቱ፡ በከላሽ፡ ገ/ማርያም፡ አመንቴ፡ ተከላሽ፡ ቴሌኮሙኒኬሽን፡¹⁸ ክስ፡ ውስጥ፡ ይኸንኑ፡ አስተያየት፡ ስለደነፈ፡ ተቀባይነት፡ አለው።

18. እላይ፡ በ፪ተኛው፡ ተራ፡ ቁጥር፡ የተጠቀሰውን፡ ተመልከት።

ተያዥነት ፡ እንደ ፡ ታማኝ ፡ ካልሆነ ፡ ተቀጣሪ ፡ ሰው ፡ ሥራ ፡ እንዲጠብቅ ፡
 ለማድረግ ፡ በማያስችል ፡ ሁኔታ ፡ የተሰጠት ፡ የፍርድ ፡ ቤቱ ፡ አስተያየቶች ፡ በዚህ ፡
 ዘዴ ፡ ካልታመኑ ፡ ተቀጣሪዎች ፡ እራሳቸውን ፡ ለመጠበቅ ፡ የሚፈልጉ ፡ ቀጣሪዎች ፡
 ይከተቡት ፡ ይሆናል ። ሆኖም ፡ የታማኝነት ፡ ኢንሹራንስ ፡ (fidelity insurance)¹⁹
 ለሠራተኞቻቸው ፡ በማውጣት ፡ እራሳቸውን ፡ ሊጠብቁ ፡ ይችላሉ ። እንዲያውም ፡
 ከመጀመሪያው ፡ ይልቅ ፡ የተሻለ ፡ ዘዴ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ የተያገፍንም ፡ ሆነ ፡ የተ
 ቀጣሪውንም ፡ እንዲሁም ፡ የቀጣሪውን ፡ ፍላጎት ፡ ያሟላል ። ቀጣሪው ፡ እንደተቀጣሪው ፡
 ታማኝ ፡ ላይሆን ፡ ከሚችለው ፡ ከተያገፍ ፡ ገንዘቡን ፡ ከሚያገኝ ፡ ይልቅ ፡ ከኢንሹራ
 ንሱ ፡ ማግኘት ፡ በበለጠ ፡ የተረጋገጠ ፡ ይሆንልታል ። ዘመድ ፡ የሌለውም ፡ ሥራ ፡
 ፈላጊ ፡ ተያዥ ፡ ሳያመጣ ፡ ለመቀጠር ፡ ይችላል ። ዕዳም ፡ ቢመጣ ፡ ሥራዬ ፡ ብለው ፡
 የያዙት ፡ የኢንሹራንስ ፡ መሥሪያ ፡ ቤቶች ፡ ይከፍላሉ ፡ እንጂ ፡ ተያዥነት ፡ የሚያስ
 ከትለውን ፡ ዕዳ ፡ አስቀድሞ ፡ ለመረዳት ፡ የማይችለው ፡ ገና ፡ ሰው ፡ ምን ፡ ይለኛል ፡
 ብሎ ፡ ተያዥ ፡ የሚሆነው ፡ ሰው ፡ አይከፍልም ፡ ማለት ፡ ነው ።

19. ይህም ፡ መፍትሔ ፡ ይሻላል ፡ ብሎ ፡ እስከታዩ ፡ አስፋም ፡ ይስማማል ፤ እላይ ፡ በ፪ኛው ፡ ተራ ፡ ቁጥር ፡
 ተጠቅሶአል ።

SOME OBSERVATIONS ON Art. 1922(3) OF THE CIVIL CODE COMMENT ON
GEBRE MARIAM AMENTE v. TELECOMMUNICATIONS

by *Brun-Otto Bryde**

Suretyship — a contract by which a guarantor (surety) promises to a creditor to guarantee the obligation of a debtor (cf. Art. 1920 Civil Code) — is a very common device for securing a debt in Ethiopia. The application and interpretation of Articles 1920—1951 of the Ethiopian Civil Code are therefore of great practical importance. A provision which has created many problems in the past is Article 1922(3) of the Civil Code. It requires for a valid suretyship that the maximum amount for which the guarantee is given be specified in the document¹ of guarantee.² The problems which arise are not primarily problems of interpretation — the language of the Code on this point is not ambiguous — but they arise because the Code contradicts Ethiopian practice. It not only requires a form not previously necessary but what is more important endangers one of the main social functions of suretyship. Guarantors in Ethiopia are not only used to secure a specific debt (the “wass” of Ethiopian tradition) but also to guarantee the good behaviour of a person, especially an employee (“teyaji”).³ In the latter case it is nearly impossible to tell upon entering into a contract of suretyship what damages the person guaranteed for may cause in the future. So the application of Article 1922(3) requiring a specification of the maximum amount of the guarantee, to this kind of guarantee makes it, if not obsolete, at least of doubtful value.⁴

Given the widespread use of suretyship to secure an employee's loyalty it is hardly astonishing that there have been attempts to avoid this result of the new Code.

The fact that Article 1922(3) is not well suited for a guarantee for a person led to the argument that the lawmaker in the Civil Code provisions on suretyship had only intended to regulate guarantees for specified debts (the traditional “was-tna”). The guarantee for a person (“teyajinet”) according to this theory was still governed by customary rules. The High Court of Addis Ababa followed this argument. Therefore the Supreme Imperial Court had twice to reverse decisions by the High Court of Addis Abeba which had confirmed the obligation of a “teayji” to pay for the damage caused by unfaithful employees though the maximum amount of

* Dr. Jur. (Hamburg). Faculty of Law, Haile Sellassie I University.

1. A contract of suretyship has to be in writing (Civ. Code 1725) and be attested by two witnesses (Civ. Code Art. 1727).
2. “The contract of guarantee shall be of no effect unless it specifies the maximum amount for which the guarantee is given.”
3. One may easily find job advertisements in the Addis Ababa newspapers in which the applicant is asked to supply a guarantor, in one recent example even for an appointment as a Radio Technician.
4. Problems arising out of this situation for public agencies are discussed in detail in a research paper by Hizkias Assefa, “Guarantee for Fidelity of Employees in the Government Machinery of Ethiopia,” (unpublished, Archives, Faculty of Law.)

the guarantor's liability had not been specified).⁵ In both cases the Supreme Court makes it clear that there is no way to evade the words of the Code which makes no distinction as to the kind of obligation the guarantor undertakes to guarantee. Its second decision⁶ in this matter might well end the discussion as the Court in this very lucid judgment seeks to answer every possible argument to support the High Court's decision.

But the fact that the Supreme Imperial Court had twice to overturn the High Court's decisions with nearly the same arguments is in itself interesting enough to justify some further examination of the problem.

Article 1922 of the Civil Code is headed "form of suretyship" and (although the importance of Art. 1922(3) is by no means restricted to that of a form requirement as will be shown shortly) the High Court's persistence in disregarding this provision can be taken as a further example of the reluctance of part of the Ethiopian judiciary to decide a case on the basis of technical provisions of the new codes. The most prominent of the cases illustrating this tendency was *Avakian v. Avakian*.⁷ More recent examples are a decision granting succession to a child adopted after promulgation of the Civil Code though the requirements of the Code (Art. 804) had not been complied with⁸ and a judgment of the Supreme Imperial Court in Asmara enforcing a contract for the sale of land not concluded in the prescribed form.⁹ Those cases are interesting for various reasons. First, they show that disregard of Code provisions is not confined to one court or a category of courts (e.g. the lower courts): in the *Avakian* case the positions were exactly contrary to the "teyaji" cases, there the High Court defended the Code-provisions¹⁰ while the Supreme Imperial Court disregarded them. Secondly, they may not be simply dismissed as examples of ignorance of the law or insufficient training on part of the judges: on the contrary the courts were fully aware of the relevant Code-provisions and the arguments used to get around them demonstrate a high quality of legal reasoning¹¹ (perhaps more so than many cases decided correctly in the final analysis).

The basic rationale behind all these decisions was obviously the feeling that adherence to formalities would lead to injustice. This feeling is easy to understand. Not only the layman but also the lawyer has difficulties coping with the idea that a will or a contract should be held invalid for failure to follow formalities despite clearly and undoubtedly expressing the intention of the parties. This attitude

5. *Ketema Haile v. EELPA*, 6 *J. of Eth. L.* (1969) p. 38 *et seq.* *Gebre Mariam Amente v. Telecommunications Department*, 8 *J. of Eth. L.* (1972) p. 30 *et seq.*

6. *Gebre Mariam Amente v. Telecommunication*, cited above at note 5).

7. 1. *J. of Eth. L.* (1964) p. 23 *et seq.* This case has been widely discussed and publicised, e. g. J. Vanderlinden, *Introduction au droit de l'Ethiopie moderne* (Paris 1971), p. 73 and by the same author: "Civil Law and Common Law Influences on the Developing Law of Ethiopia", 16 *Buffalo L. Rev.*, (1966), p. 250 *et seq.* at p. 264, and "Quelques aspects fondamentaux du developement juridique Ethiopien", *Verfassung und Recht in "Uebersee* Vol. 3 (1970) p. 167 *et seq.* p. 174.

8. High Court Addis Ababa, *Emet Jeheb v. Dessie Abdecho*, Civil Appeal 1307-60 (unpublished).

9. Supreme Imperial Court Asmara, *Berhane Haile v. Asmerom Tedla*, Civil Appeal No. 94-61 (unpublished).

10. Cf. *supra* note 7.

11. This is especially true of the Supreme Court decision of *Avakian v. Avakian* and of the High Court decision in the "teyaji" cases.

is by no means restricted to Ethiopia or to Africa;— or even to “developing countries”. Also in other countries courts try to avoid harsh consequences to which the application of form-provision might lead in individual cases.)¹² But there are many reasons making the problem more acute in Ethiopia. Here the Codes are new, their provisions not well known and legal counsel is rare. The case of Article 1922(3) of the Civil Code shows that unfamiliarity with the codes is not limited to the uneducated: both contracts of suretyship held invalid by the Supreme Imperial Court were concluded with public authorities and even one of the major banks in Addis Ababa uses form-contracts for loans not complying with Art. 1922(3).¹³ So ignorance of the law — while in principle no excuse — is understandable in the Ethiopian set-up. This may tempt the judges to try to help those who came in difficulties by not observing forms prescribed in the Code.

This attitude is probably supported by additional factors. In a fully developed legal system the highly professionalized class of lawyers has its own values and its own concept of justice. These are not necessarily identical with those of the layman, because the lawyer's idea of justice includes values like certainty of the law and speed and efficiency of the legal process — values which might not be easily understood without explanation by people not connected professionally with the administration of justice. A lawyer in such a system will have no difficulty believing it “just” to decide a case on the mere basis of form, date or to give an *ex parte*-judgment when the parties fail to appear.)¹⁴ while a layman's idea of justice might will be hurt by those decisions. Most likely, in Ethiopia the differentiation between the popular and the lawyer's concept of justice has not yet progressed so far and so many lawyers agree with the popular judgment, e.g. that a guarantor should stand by his word and not be allowed to sneak out with the help of some obscure Code-provision ...

If this is true it will hardly be sufficient to scold the courts for not complying with the Code-provisions. Even if they do so in the future in order not to have their decisions repealed (or criticized in scholarly journals) their conversion will be only superficial. What seems to be necessary on the contrary is to explain the rationale behind the provisions.

Even form-provisions which have no other purpose than to evidence a legal relation beyond doubt and thereby to enhance the speed of legal proceedings are supportable because those are important aims in their own right. But many provisions which seem to be only technical on the first glance have rather substantive functions. (In other words, they not only serve the certainty and expediency of the legal process but are also intended to do justice between the parties). One such substantive function is that of warning: the person undertaking an obligation shall be advised that he is doing something serious, and it is a matter of

12. Thus in Germany Art. 313 of the BGB (Civil Code) which asks for a valid contract of sale of immovables to be attested by a court or a notary has become partly obsolete because of the refusal of the courts to enforce it if the result would be contrary to equity.

13. The guarantor for a loan also has to guarantee the possible interest for default and no maximum amount for this obligation is stated.

14. Concerning the failure of the Courts to apply the provisions of the Civil Procedure Code for cases of non-appearance of the parties see Daniel Gebrekidan, “Causes of Delay in Court” 1971 (unpublished Archives, Faculty of Law, H.S.I.U.), p. 8-41, and Gheleb Dafia, “Causes and Mechanisms of Delay in Courts” 1971 (unpublished, Archives, Faculty of Law, HSIU), p. 4-8.

experience that persons are more likely to promise something by word of mouth than to sign a document in the presence of witnesses. It is for this reason that the Civil Code prescribes a written contract for the sale of land as the good of the greatest economic importance,¹⁵ and for contracts creating long lasting obligations.)¹⁶

This warning function is also of special importance in the case of suretyship.)¹⁷ The danger of a contract of suretyship lies in the fact that it is a guarantee for the debt of another person. The extent of the guarantors liability depends on the way the primary debtor performs his obligations and therefore in facts which are beyond the guarantor's control. So the Code requires a written contract to prevent the guarantor from entering into it carelessly. But it is doubtful whether this protection would be sufficient. Someone who guarantees a contract involving an obligation of Eth. \$ 5,000.—will normally expect this sum to be the maximum risk he can possibly incur. But this need not be so: the original debt can be increased by interest or damages and so occasionally a guarantor would have to bear a much bigger liability than he expected, if his obligation would correspond to that of the debtor without limitations. The guarantor therefore would run a risk he can neither foresee nor control.

It is exactly this danger the Ethiopian Civil Code wants to avoid in Article 1922(3). By making the specification of the maximum amount a requirement for a valid contract of suretyship, the Code ensures that the guarantor only undertakes a calculable risk. By doing this the Code therefore is not just introducing a technical requirement for a contract of suretyship which was not asked for by the pre-Code law. On the contrary it substantially revises the concept of suretyship which can no longer be entered into without limitation, and this for sound reasons.

This being the policy behind Article 1922(3), the High Court violates not just the words but also the logic of the Code by trying to limit the application of this Article to guarantees for a specified debt, excluding the guarantee for a person ("teyaji"). Obviously it is even more important to protect the "teyaji" from entering into an uncalculated risk.

The amount of an ordinary debt (e.g. a credit or an obligation from a contract of sale) will only in exceptional cases be exceeded considerably by interest or damages. Therefore this amount can be taken as guideline by the guarantor to judge the risk he incurs. On the other hand, in a contract of employment there is very often no basis at all for guessing what damage the employee might possibly cause to his employer in the future: the employee's duties may perhaps not have financial aspects at all — and still he might burn the firm's premises down by smoking in a forbidden place.

Without the protection of Article 1922(3) Civil Code a guarantee for the behaviour of a person would be an extremely dangerous venture indeed. The promise to act as guarantor for a person is easily given in the abstract without really sensing the danger, and in addition there is a strong social pressure to stand as a guarantor for a relative or friend who is seeking employment.

15. Civ. C. 2877 and also Civ. C. Art. 1723.

16. Civ. C. Art. 1725.

17. Cf. Civ. C. Art. 1725(a).

In this situation the Code is sensible in asking for an explicit statement of the sum involved and thus warning the guarantor and enabling him to calculate exactly his possible future liability.

Therefore it is to be welcomed what the Supreme Imperial Court upheld this provision so clearly in *Gebre Mariam Amente v. Telecommunications*.¹⁸

That the use of suretyship as a means of securing against the disloyalty of an employee becomes very impractical because of the Court's decision may be regretted by employers who think they need to protect themselves against such losses. But they can protect themselves by taking out a fidelity insurance for their employees.¹⁹ This is a much more sensible way to reach this aim in the interest of all parties concerned: the employer is more certain to get his money from an insurance company than from a guarantor who might well be as unreliable as the employee, the employee is no longer forced to look for guarantors when applying for a job (an obligation which might well create an undue advantage for those job-applicants with better connections), and if a damage arises it is borne by an insurance company (and thereby by the community of those exposed to the same risk) and not by one guarantor who undertook his obligation without the professional expertise of an insurer to evaluate a risk and perhaps even under social pressure.

18. Cf. *supra*, note 5.

19. The same solution is advocated by Hizkias Assefa, cited above at note 4), *supra*.

መርከቶ ፡ ውስጥ ፡ ያሉት ፡ የንግድ ፡ መደብሮች ፡ የሕግ ፡ ግዴታዎችን ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደሚጠብቁ ።

በጆን ፡ ሮዝ ፡ እና ፡ ዘማርያም ፡ በርሄ *

የ“ነጋዴነት” ፡ አቋም ፡ ኖሯቸው ፡ በንግድ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ የተወማሩ ፡ ሰዎች ፡ ሁሉ ፡ መከተል ፡ የሚገባቸው ፡ የሕግ ፡ ግዴታዎች ፡ አሉ ። በጣም ፡ ከታወቁት ፡ ግዴታዎች ፡ አንዱ ፡ ከንግድ ፡ ኢንዱስትሪና ፡ ቁራዝም ፡ ዘንድ ፡ ሄዶ ፡ መመዝገብና ፡ ስለሚደረጉት ፡ ንግዶች ፡ በሙሉ ፡ ሂግብ ፡ መያዝ ፡ ነው ። በተጨማሪ ፡ ከሣራ ፡ ያጋጠማቸው ፡ እንደሆነ ፡ የንግድ ፡ ግዴታዎች ፡ በሙሉ ፡ ሲጠበቁ ፡ ካልተቻለ ፡ ከሣራ ፡ መግባታቸውን ፡ ለከፍተኛ ፡ ፍ/ቤት ፡ ማስታወቅ ፡ አለባቸው ። መርከቶ ፡ የሚነግሩት ፡ ነጋዴዎች ፡ እነዚህን ፡ ተግባሮች ፡ ምን ፡ ያህል ፡ እንደሚከተሉ ፡ ለመረዳት ፡ በመርከቶ ፡ ስለሚካሄዱ ፡ የንግድ ፡ ሥራዎች ፡ በአደረጃጀት ፡ ጥናት ፡ አንዳንድ ፡ ጥያቄዎች ፡ ተጠይቀው ፡ ነበር ።

ሀ. የንግድ ፡ ምዝገባ ፡ አስፈላጊነት ።

የንግድ ፡ ሥራ ፡ መዝገብ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ከመውጣቱ ፡ በፊት ፡ የንግድ ፡ መደብሮች ፡ እንዲመዘገቡ ፡ የንግድ ፡ ሥራዎች ፡ ምዝገባ ፡ ድንጋጌ² ያስገድዳቸው ፡ ነበር ። የንግድ ፡ ሕጉ ፡ የንግድ ፡ ሥራ³ መመዝገብን ፡ የሚመለከቱ ፡ ድንጋጌዎችን ፡ አጠቃልሎ ፡ ይይዛል ። ነገር ፡ ግን ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ ተደንግጎ ፡ የወጣው ፡ ሕግ ፡ በነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ አማካይነት ፡ ታትሞ ፡ በሚወጣ ፡ ትዕዛዝ ፡ መሠረት ፡ ካልተሻረ ፡ በስተቀር ፡ የቀድሞው ፡ ሕግ ፡ የጸና ፡ ሆኖ ፡ እንዲቆይ ፡ ይፈቅዳል ።⁴ እስካሁን ፡ ድረስ ፡ በነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ላይ ፡ ታትሞ ፡ የወጣ ፡ ትዕዛዝ ፡ የለም ። ነገር ፡ ግን ፡ ድንጋጌው ፡ በ፲፱፻፳፩ ፡ ዓ. ምረቁ ፡ የንግድ ፡ ሥራዎች ፡ ምዝገባ ፡ አዋጅ⁵ ተተክቷል ። በንግድ ፡ ሕጉ ፡ መሠረት ፡ “ነጋዴዎች” ፡ በተባለው ፡ ቃል ፡ የሚጠሩትና ፡ “የንግድ ፡ ሥራን ፡ የሚሠሩ” ፡ ድርጅቶች ፡ ብቻ ፡ እንዲመዘገቡ ፡ ይገደዳሉ ። በአዋጁ ፡ መሠረት ፡ ግን ፡ ትርፍ ፡ በሚያስገኙ ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ የተሰማሩ ፡ ማንኛውም ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ ኩባንያ ፡ እንዲመዘገብ ፡ ይገደዳል ። በንግድ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ያልተመዘገበ ፡ ሰው ፡ በወንጀለኛ ፡

* ጂ. ዲ. ፲፱፻፳፩ ፡ ኖርዝዌስተርን ፡ ዩኒቨርሲቲና ፡ ኤል ፡ ኤል ሲ ፡ ፲፱፻፳፪ ፡ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የኖርዝዌስተርን ፡ ዩኒቨርሲቲና ፡ የቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዩኒቨርሲቲ ፡ የምርምር ፡ ሥራ ፡ ዕቅድ ፡ አባሎች ፡ ፲፱፻፳፩ ።

1. የዚህ ፡ ጥናት ፡ ውጤት ፡ አጠቃላይ ፡ መግለጫ ፡ “በአዲስ ፡ አበባ ፡ ውስጥ ፡ የሚካሄዱ ፡ የንግድ ፡ ሥራዎች ፡ በሕግ ፡ ፊት ፡ ያላቸው ፡ አቋም ፡ ስለ ፡ መርከቶ ፡ ነጋዴዎችና ፡ አዲስ ፡ የውጤትንም ፡ ሕጎች ፡ እንዴት ፡ እንደሚጠቀሙባቸው ፡ የሚያሳይ ፡ አጭር ፡ መግለጫ ።” በተባለው ፡ የፀሐፊው ፡ መጽሔት ፡ ውስጥ ፡ ይገኛል ። ይኸውም ፡ በ፲፱፻፳፪ ፡ ዓ.ም. ታትሞ ፡ በወጣው ፡ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ውስጥ ፡ ‘እኩዥናል ፡ ፔፐር ፡ ቁፐር ፡ ፩’ በመባል ፡ ታትሞ ፡ ወጥቷል ።
2. በቁፐር ፡ ፩/፲፱፻፳፯ ፡ ዓ. ም. የንግድና ፡ የኢንዱስትሪ ፡ ሥራዎችን ፡ ስለ ፡ ማስመዘገብ ፡ የወጣ ፡ ድንጋጌ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ አሥራ ፡ ሰባተኛ ፡ ዓመት ፡ ቁፐር ፡ ፩ ።
3. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፳፯—፳፱፻ ።
4. ኢድ ፡ ቁ. ፳፯፻፳፩ ።
5. አዋጅ ፡ ቁፐር ፡ ፳፯/፲፱፻፳፯ ፡ ዓ. ም. የንግድና ፡ የኢንዱስትሪ ፡ ሥራዎችን ፡ ለማስመዘገብ ፡ የወጣ ፡ አዋጅ ፡ ነጋሪት ፡ ጋዜጣ ፡ ሀያ ፡ አንደኛ ፡ ዓመት ፡ ቁፐር ፡ ፫ ።

መቅጫ፣ ሕግ፣⁶ መሠረት፣ ከሚደርስበት፣ የወንጀለኛ፣ ቅጣት፣ በስተቀር፣ “ነጋዴ”፣ በሚል፣ ስም፣ ታውቆ፣ ከሦስተኛ፣ ወገኖች፣ ጋር፣ እንዳይነግድ፣ ሲከለከል፣ በአዋጁ፣ መሠረት፣ ግን፣ “ማናቸውም፣ ኩባንያ፣ ወይም፣ ለብቻው፣ የንግድ፣ ወይም፣ የእንዳሉ ስትራ፣ ሥራ፣ የሚሠራ፣ ማናቸውም፣ ሰው፣ ማናቸውንም፣ ኮንትራት፣ ከማድረጉ፣ በረት፣ በዚህ፣ አዋጅ፣ እንደተወሰነው፣ አስቀድሞ፣ በንግድና፣ በእንዳሉ ስትራ፣ ሚኒስቴር፣ ካልተመዘገበ፣ በቀር፣ በኢትዮጵያ፣ ውስጥ፣ በአደረገው፣ በማናቸውም፣ ኮንትራት፣ ላይ፣ ማናቸውንም፣ ውሳኔ፣ ለማድረግ፣ መብት፣ አይኖረውም።”⁷

በተጨማሪ፣ የማዘጋጃ፣ ቤቶችም፣ ላልተመዘገበ፣ ንግድ፣ የመነገጃ፣ ፈቃድ፣ እንዳይሰጡና፣ ሳይመዘገብ፣ በንግድ፣ ሥራ፣ ላይ፣ የሚሰማራ፣ ማንኛውም፣ ሰው፣ ወይም፣ የንግድ፣ ድርጅት፣ ሳይመዘገብ፣ ወይም፣ በተመዘገበበት፣ ንግድ፣ በስተቀር፣ በሌላ፣ ዓይነት፣ ሥራ፣ ላይ፣ ተካፋይ፣ የሆነ፣ በ፲፱፻፶፯፣ ዓ. ምሕረቱ፣ የወንጀለኛ፣ መቅጫ፣ ሕግ፣ መሠረት፣ ይቀጣል።⁸ ምንም፣ እንኳን፣ የአዋጁ፣ ድንጋጌዎች፣ “ነጋዴዎችና” “ነጋዴ፣ ባልሆኑ” ሰዎች፣ መካከል፣ ያለውን፣ ረቂቅ፣ የሆነ፣ የሕግ፣ ልዩነት፣ አስቀርተው፣ ማንኛውም፣ ዓይነት፣ ንግድ፣ እንዲመዘገብ፣ ስለሚያዙ፣ ቀለል፣ ያሉ፣ ቢሆኑም፣ ምዝገባ፣ አለማድረግ፣ የሚያስከትሉት፣ ቅጣቶች፣ ከንግድ፣ ሕግ፣ ድንጋጌዎች፣ ይበልጥ፣ አስቃቂ፣ ናቸው። በንግድ፣ ሕጉ፣ ሥር፣ አንድ፣ ሰው፣ ንግዱን፣ ያላስመዘገበ፣ እንደሆነ፣ ሊደርስበት፣ የሚችለው፣ የፍትሐ፣ ብሔር፣ ቅጣት፣ የንግዱ፣ የመለያ፣ ምልክቶችና፣ ስሙ፣ ብቻ፣ በሕግ፣ አስመጠበቃቸው፣ ነው።⁹ ኪሣራ፣ ገብተሃል፣ ተብሎ፣ ከሚወሰንበት፣ ይልቅ፣ በገዛ፣ ፈቃዱ፣ የመጠበቂያ፣ ስምምነት፣ ሊያደርግ፣ አይችልም።¹⁰ የሂሳብ፣ መዝገቦቹም፣ እሱን፣ የሚጠቅሙ፣ ማስረጃዎች፣ ሆነው፣ ሊቀርቡ፣ አይችሉም።¹¹

እንደዚህ፣ ያሉት፣ ቅጣቶች፣ በአንስተኛ፣ ነጋዴዎች፣ ላይ፣ ሊደርሱ፣ አይችሉም። ነገር፣ ግን፣ የአዋጁ፣ ድንጋጌዎች፣ ልክ፣ እንደተጻፉ፣ በፍርድ፣ ቤቶቹ፣ ቢሠሩባቸው፣ ባንድ፣ ባልተመዘገበ፣ ነጋዴ፣ የተረረመ፣ ውል፣ እንዳይሠራበት፣ ወይም፣ እንዳይፈጸም፣ ይከለከላሉ።

በመርካቶ፣ ውስጥ፣ ስለተመዘገቡ፣ ንግዶች፣ አመዘጋገብ፣ የተደረገ፣ የቃል፣ መጠይቅ፣ የንግድ፣ ሥራ፣ የሚመዘገብበት፣ ዋና፣ ዓላማ፣ የንግድ፣ ይዘታው፣ ምን፣ እንደሆነና፣ የተመዘገቡት፣ ሰዎች፣ ወይም፣ ድርጅቶች፣ የገንዘብ፣ ሁኔታ፣ ለማሳወቅ፣ ነው።¹² ይህንን፣ ዓላማ፣ በማድረግ፣ የተጠየቁት፣ ሰዎች፣ መመዘገብ፣ ወይም፣ አለመመዘገባቸውና፣ ስለሌላ፣ ዓይነት፣ ንግዶች፣ ለማወቅ፣ በንግድ፣ ሥራ፣ መዘገብ፣ መጠቀማቸውን፣ ወይም፣ አለመጠቀማቸውን፣ ተጠየቁ።

6. የወንጀለኛ፣ መቅጫ፣ ሕግ፣ ቁ. ፱፻፳፭።
 7. የንግድና፣ የኢንዱስትሪ፣ ሥራዎችን፣ ለማስመዘገብ፣ የወጣ፣ አዋጅ፣ ፲፱፻፶፯፣ ከላይ፣ በማስታወሻ፣ ፩፣ ቁጥር፣ ፩፣ ላይ፣ ተጠቅሷል።
 8. የወንጀለኛ፣ መቅጫ፣ ሕግ፣ ቁ. ፯፻፵፮።
 9. የንግድ፣ ሕግ፣ ቁ. ፻፲፰፣ ፲፯፮፣ —፻፵፮፣ ተመልከት (ቸ)።
 10. ኢድ፣ ቁ. ፩፻፲፱፻፳፭።
 11. ኢድ፣ ቁ. ፳፩።
 12. ኢድ፣ ቁ. ፳፭፣ ኤ. ገጥፍ፣ ማኑዌል፣ ደ. ድሩዋ፣ ኮሚሽንያል፣ (ፓሪስ፣ ሊብራር፣ ገንሬል፣ ደ. ድሩዋ፣ ኤ. ደ. ገዩሪስ፣ ፍራንስ፣ ፲፱፻፶፯)፣ ገጽ፣ ፳።

የቃል ፡ መጠይቅ ፡ ከቀረበላቸው ፡ ሰዎች ፡ ውስጥ ፡ ከመቶ ፡ አርባ ፡ ሰባቱ ፡ በንግድና ፡ እንዳሰትሪ ፡ ሚኒስቴር ፡ ዘንድ ፡ አልተመዘገቡም ፡ አሉ ። ካልተመዘገቡት ፡ ሰዎች ፡ ውስጥ ፡ ሁለቱ ፡ መረጃ ፡ ለማግኘት ፡ ያህል ፡ የሌሎቹን ፡ ንግዶች ፡ ፋይሎች ፡ (መዝገቦች) ፡ ተመልክተናል ፡ አሉ ። ከመቶ ፡ አርባ ፡ እጅ ፡ ደግሞ ፡ ተመዝግበናል ፡ አሉ ። ነገር ፡ ግን ፡ ከነዚህ ፡ ሰዎች ፡ ውስጥ ፡ አራቱ ፡ ብቻ ፡ መረጃ ፡ ለማግኘት ፡ ሌሎቹን ፡ ፋይሎች ፡ (መዝገቦች) ፡ ተመልክተናል ፡ አሉ ። ከመቶ ፡ አሥራ ፡ ሦስቱ ፡ እጅ ፡ የሚሆኑት ፡ ደግሞ ፡ ምዝገባን ፡ ለሚመለከቱ ፡ ጥያቄዎች ፡ መልስ ፡ አልሰጡም ። ከቸርቻሪዎች ፡ ውስጥ ፡ የልብስና ፡ የጨርቃ ፡ ጨርቅ ፡ መደብሮች ፡ ከመቶ ፡ ውስጥ ፡ አርባ ፡ እጅ ፡ ከከባድ ፡ ዕቃዎችና ፡ ቁላቁሶች ፡ ነጋዴዎች ፡ ውስጥ ፡ አሁንም ፡ ከመቶ ፡ አርባው ፡ እጅ ፤ በምግብ ፡ ሥራዎች ፡ ከተሠማሩት ፡ ውስጥ ፡ ከመቶ ፡ ሃያው ፡ እጅና ፡ ከአሥራ ፡ ሦስት ፡ ልዩ ፡ ልዩ ፡ ሸቀጦች ፡ ከሚነግዱት ፡ ሰዎች ፡ ውስጥ ፡ አንዱ ፡ ብቻ ፡ መመዝገባቸው ፡ ተረጋገጠ ። ከሱና ፡ ቤቶች ፤ ምግብ ፡ ቤቶችና ፡ ሆቴሎች ፡ መካከል ፡ ከመቶው ፡ ውስጥ ፡ ስድሣ ፡ አምስት ፡ እጅ ፡ ያህል ፡ ተመዝግበዋል ። ከእጅ ፡ ሥራ ፡ አዋቂዎችና ፡ የግል ፡ አገልግሎት ፡¹³ ከሚሰጡት ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ከመቶ ፡ አርባ ፡ እጅ ፡ ተመዝግበዋል ። ከእስመጨዎችና ፡ በጅምላ ፡ ከሚነግዱ ፡ ሰዎች ፡ መካከል ፡ ከልብስና ፡ ጨርቃ ፡ ጨርቅ ፡ ነጋዴዎች ፡ ውስጥ ፡ ከመቶው ፡ ሰባ ፡ እጅ ፡ የሚሆኑት ፡ ሲመዘገቡ ፡ ከከባድ ፡ ዕቃዎችና ፡ የቤት ፡ መሥሪያ ፡ ዕቃዎች ፡ ነጋዴዎች ፡ ውስጥ ፡ ከመቶ ፡ ስድሣ ፡ አምስቱ ፡ ተመዝግበናል ፡ ብለዋል ።

በንግድ ፡ ማኅበር ፡ ዓይነት ፡ የሂድን ፡ እንደሆነ ፡ የግል ፡ ንግድ ፡ ካቋቋሙት ፡ ውስጥ ፡ ሰላሣ ፡ ሰባት ፡ ከመቶና ፡ የጽሑፍ ፡ ስምምነት ፡ ከሌላቸው ፡ በሽርክ ፡ ከሚነግዱት ፡ ሰዎች ፡ ውስጥ ፡ ሃያ ፡ ሁለት ፡ ከመቶ ፡ መመዝገባቸው ፡ ተረጋግጠዋል ።¹⁴ የጽሑፍ ፡ ስምምነት ፡ እያላቸው ፡ በሽርክና ፡ ከሚነግዱት ፡ ሰዎች ፡ ውስጥ ፡ ከመቶ ፡ ሰልሣ ፡ ሦስት ፡ እጅ ፡ ተመዝግበዋል ። በተጨማሪም ፡ ስምንት ፡ ከሚሆኑ ፡ ኃላፊነታቸው ፡ ከተወሰነ ፡ የግል ፡ ካምፓኒዎች ፡ ውስጥ ፡ አምስቱ ፤ አንድ ፡ የሆነው ፡ የተወሰነ ፡ ኃላፊነት ፡ ያለበት ፡ ማኅበርና ፡ አንድ ፡ የሆነው ፡ የአክሲዮን ፡ ካምፓኒ ፡ ተመዝግበዋል ። የንግድ ፡ ሥራ ፡ መዘገቡን ፡ ስለሌሎች ፡ ንግዶች ፡ ለማጥናት ፡ እንጠቀማለን ፡ ካሉት ፡ ስድስት ፡ የንግድ ፡ ድርጅቶች ፡ ውስጥ ፡ ሁለቱ ፡ ኃላፊነታቸው ፡ የተወሰነ ፡ የግል ፡ ካምፓኒዎች ፡ ናቸው ። ሌሎች ፡ አራቱ ፡ ደግሞ ፡ የግል ፡ ድርጅቶች ፡ ነበሩ ።

በንግድ ፡ ሥራ ፡ መዘገብ ፡ እንዳይጠቀሙ ፡ ፍላጎት ፡ የሚያሳዟቸው ፡ ብዙ ፡ ምክንያቶች ፡ አሉ ። ምንም ፡ እንኳን ፡ አዋጁ ፡ ንግዱ ፡ ያልተመዘገበ ፡ ነጋዴ ፡ ስለአንድ ፡ ውል ፡ ጉዳይ ፡ በንጉሠ ፡ ነገሥቱ ፡ መንግሥት ፡ ውስጥ ፡ ባሉት ፡ ፍ/ቤቶች ፡ ክስ ፡ ለማቅረብ ፡ አይችልም ፡ ቢልና ፡ ንግዱ ፡ ካልተመዘገበ ፡ በስተቀር ፡ ማንኛውም ፡ ማዘጋጃ ፡ ቤት ፡ የንግድ ፡ ፈቃድ ፡ ለመስጠት ፡ አይችልም ፡ ቢልም ፡ እነዚህ ፡ መቀጫዎች ፡ በጠቅላላው ፡ በተግባር ፡ የተረሱ ፡ ይመስላል ። በመርካቶ ፡ የሚገኙት ፡ ታላላቅ ፡ ቋሚ ፡ ንግዶች ፡ በሙሉ ፡ በማዘጋጃ ፡ ቤቱ ፡ የንግድ ፡ ፈቃድ ፡ የተሰጣቸው ፡ ናቸው ።

13. እነዚህ ፡ “ነጋዴዎች” ፡ ወይም ፡ “የንግድ ፡ ሥራ ፡ ማኅበሮች” ፡ ስላልሆኑ ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ መመዘገብ ፡ አይኖርባቸውም ። ነገር ፡ ግን ፡ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፭ ፡ ውስጥ ፡ በተጠቀሰውና ፡ በ፲፱፻፶፬ ፡ ዓ. ም. በወጣው ፡ የንግድና ፡ የኢንዱስትሪ ፡ ሥራዎችን ፡ ለማስመዘገብ ፡ የወጣ ፡ አዋጅ ፡ በሚለው ፡ መሠረት ፡ መመዘገብ ፡ ይኖርባቸዋል ።

14. ያልተመዘገቡና ፡ ስምምነታቸውን ፡ በጽሑፍ ፡ ያሳሰረሩ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮች ፡ ሕጋዊ ፡ አቋማቸው ፡ እንዴት ፡ እንደሆነ ፡ ለመረዳት ፡ ፓል ፡ ማክሮቲ ፡ “በሕግ ፡ ላይታወቁ ፡ የሚሠሩ” (“ደ ፡ ፋክቶ”) ፡ እና ፡ ልግዳዊ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮች ፡ በእትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ ውስጥ ፡” በሚል ፡ እርእስት ፡ በአትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔት ፡ ሸልዎም ፡ ፭ ፡ (፲፱፻፷፮ ፡ ዓ. ም.) ፡ ገጽ ፡ ፻፭ ፡ ላይ ፡ የጻፈውን ፡ ጽሑፍ ፡ ተመልከት (ች) ።

እንዲያውም ፡ አብዛኞቹ ፡ ታላላቅ ፡ የሆኑት ፡ ሕንፃዎች ፡ የማዘጋጃ ፡ ቤቱ ፡ ናቸው ። በጥናቱ ፡ ውስጥ ፡ ከተመረመሩት ፡ ጉዳዮች ፡ ውስጥ ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ መዝገቡ ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ ብቻ ፡ ተጠቅሶአል ። የተጠቀሰበትም ፡ ምክንያት ፡ ስሙ ፡ መዝገቡ ፡ ውስጥ ፡ ያልተመዘገበ ፡ ሰው ፡ በሕጉ ፡ መሠረት ፡ የአክሲዮን ፡ ኩባኒያ ፡ ፕሬዚዳንት ፡ ተብሎ ፡ ይጠራ ፡ ወይም ፡ አይጠራ ፡ እንደሆነ ፡ ለማወቅ ፡ በተደረገው ፡ ጥያቄ ፡ ነው ። የምዝገባው ፡ ሕግ ፡ ቢሠራበት ፡ ኖሮ ፡ ከሳሾቹ ፡ ስላልተመዘገቡ ፡ ከተመረመሩት ፡ ጉዳዮች ፡ ውስጥ ፡ አብዛኞቹ ፡ ውድቅ ፡ ይሆኑ ፡ ነበር ። ከተመዘገቡት ፡ ሰዎች ፡ ውስጥ ፡ አብዛኞቹ ፡ ሲናገሩ ፡ በመመዝገባቸው ፡ ምንም ፡ ያገኘነው ፡ ጥቅም ፡ የለም ፡ ይላሉ ። አንዳንዶቹ ፡ ግን ፡ በውጭ ፡ አገር ፡ ንግድ ፡ ውስጥ ፡ ለመሳተፍና ፡ ከባንኮችም ፡ ብድርና ፡ ዋስትና ፡ ለማግኘት ፡ ይረዳል ፡ ብለዋል ። ጥቂቶች ፡ የባንክ ፡ ሠራተኞች ፡ ተጠይቀው ፡ ሲመልሱ ፡ ገንዘብ ፡ ሲያበድሩ ፡ ተበዳሪው ፡ ሰውዬ ፡ ንግዱን ፡ ማስመዝገቡን ፡ ወይም ፡ አለማስመዝገቡን ፡ እንመለከታለን ፡ አሉ ። አብዛኞቹ ፡ የባንክ ፡ ሠራተኞች ፡ ግን ፡ ጽኑ ፡ የሆነ ፡ የማዘጋጃ ፡ ቤት ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ፈቃድ ፡ ከአለው ፡ ሕጋዊ ፡ የሆነ ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ለመኖሩ ፡ በቂ ፡ ማስረጃ ፡ አድርገው ፡ ይቀበሉታል ። የንግድ ፡ መዝገብ ፡ መኖሩንና ፡ መመዝገብ ፡ እንዳለባቸው ፡ እያወቁ ፡ ካልተመዘገቡት ፡ ነጋዴዎች ፡ መሃከል ፡ ያላቸውን ፡ የንግድ ፡ ካፒታል ፡ (ዋና ፡ ገንዘብ) ፡ መናገር ፡ ስላለባቸውና ፡ ለምዝገባውም ፡ ገንዘብ ፡ መክፈል ፡ ስላለባቸው ፡ መመዝገቡ ፡ የበለጠ ፡ ግብር ፡ እንድንከፍል ፡ ያደርገናል ፡ የሚል ፡ ዐይነት ፡ አስተሳሰብ ፡ ነበር ። ስለግብር ፡ መክፈል ፡ የተደረገው ፡ ፍርሃት ፡ ያለምክንያት ፡ አይደለም ። በሚከተለው ፡ ክፍል ፡ እንደሚገለጸው ፡ ሁሉ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ግብር ፡ በገቢ ፡ ወይም ፡ በትርፍ ፡ ላይ ፡ የተመሠረተ ፡ ቢመስረው ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ የሚመሠረተው ፡ አንድ ፡ ንግድ ፡ ባለው ፡ ዋና ፡ ገንዘብ ፡ (ካፒታል) ፡ ላይ ፡ ነው ።

ስለዚህ ፡ በመሠረቱ ፡ ሁለት ፡ ዓይነት ፡ የመመዝገቢያ ፡ መንገዶች ፡ አሉ ። አንዱ ፡ በንግድ ፡ እንዳስትሪና ፡ ቱሪዝም ፡ ሚኒስትር ፡ ዘንድ ፡ ሲሆን ፡ አንዱ ፡ ደግሞ ፡ በማዘጋጃ ፡ ቤቱ ፡ ዘንድ ፡ ነው ። አንድ ፡ ሰው ፡ ንግዱን ፡ ያላስመዘገበ ፡ እንደሆነ ፡ በማዘጋጃ ፡ ቤቱ ፡ ስለሚቀጣና ፡ በንግድ ፡ እንዳስትሪና ፡ ቱሪዝም ፡ ሚኒስትር ፡ ዘንድ ፡ የተመዘገበ ፡ እንደሆነ ፡ ግብር ፡ ያስጨምራል ፡ ብሎ ፡ ስለሚፈራ ፡ አብዛኞቹ ፡ ነጋዴዎች ፡ ለንግድ ፡ ሥራ ፡ መክፈት ፡ ከማዘጋጃ ፡ ቤት ፡ የንግድ ፡ ፈቃድ ፡ ማውጣቱ ፡ ብቻ ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ አስፈላጊ ፡ ነገር ፡ ይመስላቸዋል ።

ሴ. የሂሳብ ፡ መያዝ ፡ ግዴታዎችና ፡ ግብር ፡ ለመወሰን ፡ የሚሰጡት ፡ ጥቅም ። የንግድ ፡ ሕግ ፡ አስፈላጊ ፡ ነጥቦች ።

ነጋዴዎችና ፡ የንግድ ፡ ሥራ ፡ ድርጅቶች ፡ በሙሉ ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ ሂሳብ ፡ እንደሚይዙ ፡ የሚያመለክቱ ፡ ድንጋጌዎች ፡ በንግድ ፡ ሕግ¹⁵ ፡ ውስጥ ፡ ይገኛሉ ። በጠቅላላ ፡ አስተያየት ፡ ማንም ፡ ሰው¹⁶ ፡ ወይም ፡ የንግድ ፡ ድርጅት ፡ በንግድ ፡ ሥራና ፡ ደንቦች ፡ የታወቁትን ፡ የሂሳብ ፡ ደብተሮች ፡ መያዝ ፡ አለበት ። ይህም ፡ የሚደረገው ፡ የሚካሄደው ፡ ንግድ ፡ ዓይነትና ፡ ጠቃሚነትን ፡ እየተመለከቱ ፡ ነው ።¹⁷ አንስተኛ ፡

15. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፳፫—፳፭ ።
 16. በፈረንሳይኛ ፡ የተጻፈው ፡ እንዲህ ፡ ይላል ፡— “ኮት ፡ ፐርቦኔ ፡ ፊዚክ ፡ እያን ፡ ላ ፡ ኳሊቴ ፡ ደ ፡ ኮሚርሻንት ።”
 17. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፳፫ ።

ነጋዴዎች፡ (ቸርቻሪዎች)፡ ምንም፡ ዓይነት፡ ሂሳብ፡ እንዳይዙ፡ በልዩ፡ ደንቦች፡¹⁸
 ይፈቀድላቸዋል፡ ነገር፡ ግን፡ እነዚህ፡ ደንቦች፡ እስካሁን፡ ድረስ፡ አልወጡም = ቸር
 ቻሪዎች፡ የተባለውም፡ ቃል፡ በንግድ፡ ሕግ፡ ውስጥም፡ ሆነ፡ በሌላ፡ ቦታ፡ አልተተረጎ
 ጉመም = ስለዚህ፡ ምናልባት፡ እነስተኛ፡ ቸርቻሪውም፡ ቢሆን፡ አሁን፡ በመመርመር፡
 ላይ፡ ያለውን፡ አስፈላጊ፡ ጉዳዮች፡ መተላለፍ፡ ይኖርበት፡ ይሆናል =

በንግድ፡ ሕጉ፡ መሠረት፡ ማንኛውም፡ ነጋዴና፡ የንግድ፡ ድርጅት፡ ምንም፡
 ዓይነት፡ ንግድ፡ ቢሆን፡ በየቀኑ፡ የሚደረገውን፡ ገቢና፡ ወጭ፡ የሚገልጽ፡ አንድ፡
 የሂሳብ፡ ደብተር፡ መያዝ፡ አለበት = ሂሳብ፡ ያኻ፡ ከወር፡ ውስጥ፡ ቢያንስ፡ አንድ፡
 ጊዜ፡ ይህንን፡ ሂሳብ፡ ሊያስተካክል፡ ይችላል = ግን፡ እነዚህን፡ በየቀኑ፡ የሚደረገ
 ጉትን፡ ሂሳብ፡ ለማመሳከር፡ እንዲያመች፡ የሂሳብ፡ ደብተሮቹንና፡ መዝገቦቹን፡
 ማስቀመጥ፡ አለበት =¹⁹ ማንኛውም፡ ነጋዴና፡ የንግድ፡ ድርጅት፡ በተጨማሪ፡ የማ
 መሳከሪያ፡ ዝርዝርና፡ ገቢና፡ ወጭ፡ የሚያማይ፡ ሂሳብ፡ መያዝ፡ አለበት = ይህን
 ንም፡ ማዘጋጀት፡ ያለባቸው፡ ንግዱን፡ ማካሄድ፡ ሲጀምሩና፡ የትርፍና፡ የኪሳራ፡
 ሂሳብ፡²⁰ ማጠናቀቅ፡ በአለባቸው፡ በየሂሳብ፡ ዓመት፡ መጨረሻ፡ ላይ፡ ነው =
 የሂሳብ፡ አያያዙን፡ በየጊዜው፡ የማይከታተልና፡ በጥሩ፡ መልክ፡ የማያስቀምጥ ፤
 ደብዳቤዎቹን፡ ካርኔዎቹን፡ ሌሎቹንም፡ የንግድ፡ መዝገቦች፡ በሕግ ፤ በደንብና፡
 በማግባሩ፡ ድንጋጌዎች፡ በተፈለጉት፡ መሠረት፡ የማይዘ፡ ሰው፡ ወይም፡ የንግድ፡
 ድርጅት፡ በወንጀለኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፡ መሠረት፡ በገንዘብ፡ መቀጫ፡ ወይም፡
 አንድ፡ ወር፡ በማይበልጥ፡ እሥራት፡ ይቀጣል =²¹

የገቢ፡ ግብር፡ አዋጅና፡ ደንቦች፡ የሂሳብ፡ አያያዝ፡ አስፈላጊ፡ ነጥቦች = በን
 ግድ፡ ሕግ፡ ውስጥ፡ ካሉት፡ ግዴታዎች፡ በተጨማሪ፡ በንግድ፡ ሥራ፡ ላይ፡ ያሉት፡
 ሰዎች፡ በሙሉ፡ በገቢ፡ ግብር፡ አዋጅና፡²² ደንቦች፡²³ መሠረት፡ ሂሳብ፡ እን
 ዲይዙ፡ ግዴታ፡ አለባቸው = እነዚህ፡ ሕጎች፡ ቸርቻሪዎች፡ ሂሳብ፡ እንዳይዙ፡
 ይፈቀድላቸዋል = የገንዘብ፡ ሚኒስትሩ፡ ግብር፡ ከፋዮች፡ የተወሰነ፡ ፎርም፡²⁴ ያላቸ
 ውን፡ የሂሳብ፡ መዝገቦች፡ እንዲይዙ፡ የሚያደርጉ፡ ደንቦች፡ ሊያወጣ፡ ይችላል =
 ነገር፡ ግን፡ አንዳንዶቹ፡ የግብር፡ ከፋዮች፡ እንዳይዙ፡ ለማድረግም፡ ደንቦችን፡ ሊያ
 ወጣ፡ ይችላል = ይህም፡ በግብር፡ ተቀባይ፡ ባለሥልጣን፡ ውሳኔ፡ መሠረት፡ የሚ
 ቀረጠው፡ ገቢያቸው፡ ከ፳፯²⁵ (የኢትዮጵያ፡ ብር)፡ በላይ፡ ላልሆነ፡ የግብር፡
 ከፋዮች፡ ነው = የገቢ፡ ግብር፡ ደንቦች፡ የግብር፡ ተቀባዮች፡ ባለሥልጣን፡ ገቢያቸው፡

18. ኢ.ድ. ቁ. ፳፬ ፤ በተጨማሪም፡ የንግድ፡ ሕግ፡ አውጪ፡ ጉብኤ፡ በአከቶበር፡ 8፡ ፲፱፻፶፬፡ ዓ. ም. የተ
 ነጋገረበትን፡ ተመልከት፡ (ቸ) = ፕሮሌሽን፡ ደ. ሱ. ኮሚሲዮን፡ ደ.ገ. ሱ. ፕሮሌሽን፡ (፲፱፻፶፬ ፤
 ያልታተመ ፤ እርካይቮስ ፤ የሕግ ፡ ፍትህ ፤ ቀዳማዊ ፡ ኃይለ ፡ ሥላሴ ፡ ዲግሪሲ.ኲ) ፡ ገጽ ፡ 9፳ =

19. የንግድ፡ ሕግ፡ ቁ. ፳፮ =

20. ኢ.ድ. ቁ. ፳፮ =

21. የወንጀለኛ፡ መቅጫ፡ ሕግ፡ ቁ. ፳፻፲፮ =

22. አዋጅ፡ ቁጥር፡ ፻፸፫/፶፫፡ ዓ. ም. ከግናቸውም፡ ገቢ፡ ግብር፡ በለማስከፈል፡ የወጣ፡ አዋጅ፡ ነጋሪት፡
 ጋዜጣ፡ ሀያኛ፡ ዓመት፡ ቁጥር፡ ፲፫ =

23. የሕግ፡ ክፍል፡ ማስታወቂያ፡ ቁጥር፡ ፻፶፯/፶፭፡ ዓ. ም. ፡ ስለገቢ፡ ግብር፡ የወጣ፡ ደንብ = ነጋሪት ፡
 ጋዜጣ ፤ ሀያ ፡ ሁለተኛ ፡ ዓመት ፡ ቁጥር ፡ ፩ =

24. ከግናቸውም፡ ገቢ፡ ግብር፡ በለማስከፈል፡ የወጣ፡ አዋጅ፡ ፲፱፻፶፫፡ ዓ. ም. ፡ ከላይ፡ በማስታወሻ፡ ፳፻፫፡
 ቁጥር፡ ፵፪፡ ላይ ፡ ተጠቅሶአል =

25. ኢ.ድ. ቁ. ፵፫ =

ከኢት. ፯ሺ በታች ፡ ሆኖ ፡ ለተገመተ ፡ ግብር ፡ ከፋዮች ፡ ክፍል ፡ ሂሳብ ፡ እንዳይዙ ፡ ይደነግጋል ።²⁶ በተገመተው ፡ ገቢ ፡ ላይ ፡ የተመሠረቱ ፡ አሥራ ፡ አምስት ፡ ክፍሎች ፡ አሉ ። እያንዳንዱ ፡ ክፍል ፡ የሚከፍለውም ፡ የግብር ፡ መጠን ፡ ተገልጾአል ።

ግብር ፡ ከፋዩ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ ሂሳብ ፡ ባይዘ ፡ ለአንድ ፡ ማንኛውም ፡ ምክንያት ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ ባለሥልጣን ፡ የሂሳብ ፡ መዝናቦችን ፡ ካልተቀበላቸው ፡ ወይም ፡ የግብር ፡ ከፋይ ፡ ወይም ፡ ከፋይዋ ፡ በተባለው ፡ ጊዜ ፡ ውስጥ ፡ ገቢውን ፡ ወይም ፡ ገቢዋን ፡ ያላስታወቁ ፡ እንደሆነ ፡ የገቢ ፡ ግብር ፡ ባለሥልጣን ፡ ግብሩን ፡ በግምት ፡ ሊወስን ፡ ይችላል ።²⁷

የመርካቶ ፡ ንግዶች ፡ የሂሳብ ፡ አያያዝ ፡ እንዴት ፡ እንደሆነ ፡ የተደረገ ፡ የቃል ፡ መጠይቅ ። በንግድ ፡ ሕግና ፡ በገቢ ፡ ግብር ፡ አዋጅ ፡ ውስጥ ፡ የተዘረዘሩት ፡ ሂሳብ ፡ አያያዝ ፡ እንዴት ፡ እንደሚካሄድ ፡ ለማወቅና ፡ በንግድ ፡ ሥራም ፡ ላይ ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ ውጤት ፡ እንዳለው ፡ ለመረዳት ፡ የመልስ ፡ መጠይቅ ፡ የተደረገላቸው ፡ ሰዎች ፡ ምን ፡ ዓይነት ፡ የሂሳብ ፡ ደብተር ፡ (መዝገብ) ፡ እንደሚይዙና ፡ (የያዙ ፡ እንደሆነ) ፡ የሚከፍሉትን ፡ ግብር ፡ ለመወሰን ፡ ምን ፡ ያህል ፡ ይጠቅማሉ ፡ የሚሉ ፡ ጥያቄዎችን ፡ ተጠይቀዋል ። የጳልኛው ፡ ጥያቄ ፡ ይበልጥ ፡ አስፈላጊ ፡ የሆነ ፡ ይመስላል ። ይህም ፡ የሆነበት ፡ ምክንያት ፡ ብዙ ፡ ሰዎች ፡ ግብሩን ፡ ለመወሰን ፡ የሚከተለው ፡ ዘዴ ፡ ነጋዴዎቹን ፡ ከሚያጋጥሙባቸው ፡ ፕሮብሌሞች ፡ ሁሉ ፡ ዓቢይ ፡ ሆኖ ፡ ስለአገኙት ፡ ነው ። ከመቶ ፡ ሃምሳ ፡ ስምንት ፡ ተጠያቂዎች ፡ ውስጥ ፡ ስምንት ፡ ብቻ ፡ ሲቀሩ ፡ የቀሩት ፡ ሁሉም ፡ ለእነዚህ ፡ ጥያቄዎች ፡ መልስ ፡ ሰጥተዋል ። አምሳ ፡ ስድስቱ ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ የሂሳብ ፡ ደብተር ፡ እንደማይዙና ፡ የሚከፍሉት ፡ ግብር ፡ የሚወሰነው ፡ በግምት ፡ ነው ፡ ብለዋል ። አምስቱ ፡ ግን ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ የሂሳብ ፡ ደብተር ፡ አንይዝም ፤ የምንከፍለውም ፡ ግብር ፡ የለም ፡ ብለዋል ። እንደዚህ ፡ የሆነበትን ፡ ምክንያት ፡ በግልጽ ፡ ሲናገሩ ፡ አልቻሉም ። የቀሩት ፡ ሃምሳ ፡ አንዱ ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ የሂሳብ ፡ ደብተር ፡ እንይዛለን ፡ ቢሆንም ፡ ግብሩ ፡ የሚወሰነው ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ በግምት ፡ ነው ፡ ብለዋል ። ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ የሚይዙት ፡ ደብተሮች ፡ የማስታወሻ ፡ ደብተሮች ፡ ወይም ፡ “የመለማመጃ ፡ ደብተሮች ፡” ናቸው ። በነዚህም ፡ ውስጥ ፡ የሚገኙት ፡ የዱቤ ፡ ግዥና ፡ ሺያጮች ፡ ሲሆኑ ፡ የዕቃዎችንም ፡ ዝርዝር ፡ ጭምር ፡ ይይዛሉ ። ቢሆንም ፡ ትክክለኛ ፡ ስላልሆኑና ፡ ከሞላ ፡ ጎደል ፡ ስለተያዙ ፡ ትክክለኛውን ፡ ትርፋቸውንና ፡ ኪሣራቸውን ፡ ለመተለም ፡ የሚያስችሉ ፡ አይደሉም ።

አንዳንዶች ፡ ግን ፡ በቂ ፡ የሆኑ ፡ የሂሳብ ፡ ደብተሮች ፡ ይዘው ፡ ይገኛሉ ። ነገር ፡ ግን ፡ በብዙ ፡ ምክንያቶች ፡ ለግብር ፡ መወሰኛ ፡ አይጠቀሙበትም ። አንዱ ፡ ነጋዴ ፡ የሂሳብ ፡ አያያዝ ፡ ትምህርት ፡ ተምሮ ፡ ስለነበር ፡ አስፈላጊ ፡ የሆኑትን ፡ የሂሳብ ፡ ደብተሮች ፡ በሙሉ ፡ ይዞ ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ታክሱን ፡ የሚገምቱት ፡ ሰዎች ፡ እነዚህን ፡ የሂሳብ ፡ ደብተሮች ፡ ከመመርመር ፡ ፈንታ ፡ ታክሱን ፡ የሚወስኑት ፡ ደረሰኞቹን ፡ ብቻ ፡ በመመልከትና ፡ በዓመት ፡ ውስጥ ፡ የተደረጉትን ፡ ሽያጮች ፡ በመገመት ፡

26. ስለገቢ ፡ ግብር ፡ የወጣ ፡ ደንብ ። ፲፱፻፶፭ ፡ ዓ. ም. ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፫ ፡ ቁ. ፴ ፡ ላይ ፡ የተገለጸ ።
27. ከማናቸውም ፡ ገቢ ፡ ግብር ፡ ስለማስከፈል ፡ የወጣ ፡ አዋጅ ። ፲፱፻፶፫ ፡ ዓ. ም. ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፳፪ ፡ ቁ. ፱ ፡ ላይ ፡ የተጠቀሰው ።

ነው ። አንድ ፡ ሰውዬ ፡ ደግሞ ፡ ሂሳብ ፡ መያዝ ፡ ከጀመርኩ ፡ አንድ ፡ ዓመት ፡ ሆኖ ኛል ፤ ነገር ግን ፡ የገቢ ፡ መሥሪያ ፡ ቤት ፤ አልተቀበላቸውም ፡ ብሏል ። ግብሩም ፡ እንዲቀንሰላት ፡ ንገሩን ፡ አንድ ፡ ጊዜ ፡ ለፍ/ቤት ፡ አቅርቦ ፡ ነበር ። አንድ ፡ ደግሞ ፡ የሚያስፈልጉትን ፡ መጽሔትና ፡ የሂሳብ ፡ ሠንጠረዦች ፡ ከአግርኛና ፡ እንግሊዝኛ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ መጽሐፍ ፡ ጭምር ፡ እንዳለው ፡ ለጠያቂው ፡ ካስረዳ ፡ በኋላ ፡ እንደዚህም ፡ ሆኖ ፡ እነዚህ ፡ መጻሕፍትና ፡ የሂሳብ ፡ ደብተሮች ፡ በየጊዜው ፡ ስለማይፈተኩ ፡ ለግብር ፡ መወሰኛ ፡ አይጠቅሙም ፡ እሰ ። አሥራ ፡ አንድ ፡ ሰዎች ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ የሂሳብ ፡ ደብተሮችን ፡ ወይም ፡ ደግሞ ፡ ቢያንስ ፡ ፋክቲሮችንና ፡ ደረሰኞችን ፡ እንይዛለን ፤ ግብር ፡ ወሳኞቹም ፡ ይመለከቱታል ፡ ነገር ፡ ግን ፡ በራሳቸው ፡ ግምት ፡ ያክሉታል ፡ ብለዋል ።

ጥያቄዎቹን ፡ ከመለሱት ፡ ሰዎች ፡ መገኘት ፡ አንድ ፡ ስድስተኛው ፡ ብቻ ፡ ግብር ፡ ወሳኞቹ ፡ በግምት ፡ ሳይሆን ፡ ግብሩን ፡ በሂሳባችን ፡ መሠረት ፡ የሚወስኑበት ፡ የሂሳብ ፡ መጽሔቶችና ፡ ሠንጠረዦችን ፡ እንይዛለን ፡ አሉ ። ሦስት ፡ ደግሞ ፡ የሚያስፈልጉትን ፡ የሂሳብ ፡ ደብተሮች ፡ የሚይዙ ፡ መሆናቸውን ፤ ነገር ፡ ግን ፡ አሁን ፡ በቅርቡ ፡ ንግድ ፡ የጀመሩ ፡ ስለሆነ ፡ እስካሁን ፡ ድረስ ፡ የሚስፍሱት ፡ ግብር ፡ ያልተወሰነ ፡ መሆኑን ፡ ገልጾዋል ።

ልዩ ፡ ልዩ ፡ ዓይነት ፡ ዕቃዎችን ፡ የሚሸጡት ፡ ነጋዴዎች ፡ ምንም ፡ ዓይነት ፡ የሂሳብ ፡ መዝገቦች ፡ አይዘገቡም ፤ የተያዙ ፡ የሂሳብ ፡ ደብተሮች ፡ ቢኖሩም ፡ ለግብር ፡ መወሰኛ ፡ እያለገገሉም ። ይህም ፡ አስተያየት ፡ ከመቶ ፡ ዘጠና ፡ እጅ ፡ የሚሆኑትን ፡ ከባድ ፡ ዕቃዎችና ፡ የቤት ፡ ዕቃዎች ፡ ቸርቻሪዎችን ፡ ከመቶ ፡ ሰማኒያ ፡ አምስት ፡ እጅ ፡ የሚሆኑትን ፡ የእጅ ፡ ሥራ ፡ አዋቂዎችና ፡²⁸ የግል ፡ ንግድ ፡ አቋቁመው ፡ አገልግሎት ፡ የሚሰጡት ፡ ሰዎችን ፤ በምግብ ፡ ሸቀጥ ፡ ውስጥ ፡ ተካፋይ ፡ ከሆኑት ፡ ከመቶ ፡ ሰማኒያው ፤ ከመቶ ፡ ሰባ ፡ አምስት ፡ የሚሆኑ ፡ ቡና ፡ ቤቶች ፤ ሆቴሎችና ፡ ምግብ ፡ ቤቶች ፡ እና ፡ ከመቶ ፡ ስድሳ ፡ ሰባት ፡ እጅ ፡ የሚሆኑትን ፡ የልብስና ፡ ጨርቃ ፡ ጨርቅ ፡ ቸርቻሪዎችን ፡ ይመለከታል ። ለግብር ፡ መወሰኛ ፡ የሚረዱት ፡ ወይም ፡ ከግምት ፡ ጋር ፡ ታክለው ፡ የሚሠራባቸው ፡ ሂሳቦች ፡ ግን ፡ ከመቶ ፡ ሰባ ፡ አምስት ፡ እጅ ፡ በሚሆኑ ፡ በከባድ ፡ ዕቃና ፡ የቋሳቁስ ፡ ዕቃዎችን ፡ አስመጪዎችና ፡ የጅምላ ፡ ነጋዴዎች ፡ ከመቶ ፡ ሰባ ፡ እጅ ፡ በሚሆኑት ፡ የልብስና ፡ የጨርቃ ፡ ጨርቅ ፡ አስመጪዎችና ፡ በጅምላ ፡ ሻጮች ፡ ይያዛሉ ።

የንግድ ፡ ድርጅቶችን ፡ አቋም ፡ ስንመለከት ፡ ግላዊ ፡ ተራ ፡ ንግድ ፡ ከሚነግዱት ፡ ውስጥ ፡ ከመቶ ፡ ሰባ ፡ አምስትና ፡ የጽሑፍ ፡ ስምምነት ፡ ከሌላቸው ፡ በሽርክና ፡ ከሚነግዱት ፡ ከመቶ ፡ ሰማኒያ ፡ እጅ ፡ ለግብር ፡ መገመቻ ፡ የሚሆን ፡ ሂሳብ ፡ አልያዙም ። ከመቶ ፡ ስድሳ ፡ አምስት ፡ እጅ ፡ የሚሆኑት ፡ ኃላፊነታቸው ፡ የተወሰነ ፡ የገል ፡ ኩባኒያዎች ፡ እና ፡ ከመቶ ፡ ሰባ ፡ እጅ ፡ የሚሆኑት ፡ የጽሑፍ ፡ ስምምነት ፡ ያላቸው ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮች ፡ ሂሳብ ፡ መያዛቸው ፡ ተረጋግጦአል ። ስለዚህ ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ ሂሳብ ፡ ወይም ፡ ደንበኛ ፡ የሆነ ፡ የሂሳብ ፡ አያያዝ ፡ ዘዴ ፡ የሌላቸው ፡ በእያንዳንዱ ፡ ባለቤት ፡ የሚካሄዱት ፡ ትናንሽ ፡ የቸርቻሮ ፡ ሱቆች ፡ ወይም ፡ ያልታወቁ ፡ የሽርክና ፡ ማኅበሮች ፡ ቢሆኑም ፡ ትላልቅ ፡ የሆኑ ፡ አያሌ ፡ አስመጪዎችና ፡ በጅምላ ፡ የሚነግዱት ፡ ድርጅቶች ፡ ደንበኛ ፡ የሂሳብ ፡ መዝገብ ፡ ያላቸው ፡ አይመስልም ።

28. ከነዚህ ፡ ውስጥ ፡ አብዛኛዎቹ ፡ “የነጋዴነት ፡ አቋም ፡ ስለሌላቸው ፡ በንግድ ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ የሂሳብ ፡ መዝገብ ፡ እንዲኖራቸው ፡ አይገደዱም ።”

ደንበኛ ፡ ባቂ ፡ የሆነ ፡ ሂሳብ ፡ አያያዝ ፡ እንዲከተሉ ፡ ማድረግ ፡ ቀላልና ፡ በፍጥነት ፡ የሚፈጸም ፡ ሥራ ፡ አይደለም ፡ ይህን ፡ ለማድረግ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ እንዲውል ፡ ከተደረገ ፡ መጋይም ፡ ሆነው ፡ የሂሳብ ፡ አያያዝ ፡ ዘዴ ፡ የማያውቁትንና ፡ ሌሎች ፡ ሰዎች ፡ ቀጥረው ፡ እንዲያሠሩ ፡ ንግዳቸው ፡ ይህን ፡ ያህል ፡ ያልደረጁውን ፡ ወይም ፡ ያልተስፋፋውን ፡ ሰዎች ፡ ከንግድ ፡ ሥራ ፡ ውጪ ፡ ሊያደርጋቸው ፡ ይችላል ። ቢሆንም ፡ ነጋዴዎች ፡ አንድ ፡ ዓይነት ፡ ሂሳብ ፡ እንዲይዙ ፡ የግብር ፡ ባለሥልጣኖች ፡ የሚገፋፉ ፡ ይመስላል ። ይህም ፡ መረጃ ፡ የተገኘው ፡ አንዱ ፡ ሰው ፡ ሲጠየቅ ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ የሂሳብ ፡ መዝገብ ፡ አልይዝም ፡ ነበር ፤ ካሁን ፡ በኋላ ፡ ግን ፡ እይዛለሁ ፡ ምክንያቱም ፡ ባለፈው ፡ ዓመት ፡ መዝገብ ፡ ባለመያዜ ፡ ብቻ ፡ ሃያ ፡ ብር ፡ ተቀጣሁ ፡ ብሏል ። ግን ፡ አንድ ፡ ነጋዴ ፡ ሲናገር ፡ ምንም ፡ እንኳን ፡ የሂሳብ ፡ ደብተሮች ፡ ካላሰናዳሁ ፡ በዓመት ፡ ውስጥ ፡ የኢት. ብር ፡ ፻፶ መቀጫ ፡ መክፈል ፡ ቢኖርብኝም ፡ ሂሳብን ፡ የሚያጠናቅቅ ፡ ሰው ፡ ቀጥሎ ፡ ለማሠራት ፡ በወር ፡ ከኢት. ብር ፡ ፻፶ በላይ ፡ መክፈል ፡ አለብኝ ። ሁለተኛውን ፡ ለማድረግ ፡ ስለማልችል ፡ እንደኛውን ፡ መርጫለሁ ፡ አለ ። ደንበኛ ፡ የሂሳብ ፡ አያያዝ ፡ ሲሰጥም ፡ ያለመኖር ፡ የአብዛኞቹን ፡ ንግዶች ፡ ይዞታ ፡ የሚያናጋ ፡ ነው ። ምክንያቱም ፡ ትርፍ ፡ ያላቸውን ፡ የዕቃዎች ፡ ዋጋ ፡ ለመወሰንና ፡ አዲስ ፡ ንግዶችን ፡ ለማቋቋም ፡ ውሳኔ ፡ ለማድረግ ፡ ሂሳብ ፡ መያዝ ፡ አስፈላጊ ፡ ከመሆኑም ፡ በላይ ፡ ግብር ፡ የመወሰኛው ፡ ዘዴ ፡ እኩልና ፡ ትክክል ፡ ስላልሆነ ፡ ለንግድ ፡ ዕድገት ፡ እንቅፋት ፡ ነው ። ግብር ፡ ከፋዮች ፡ የግብር ፡ ወሳኞችን ፡ ግምት ፡ መቃወሚያ ፡ የመዝገብ ፡ ማስረጃ ፡ ስለማይኖራቸው ፡ ግብር ፡ ወሳኞቹ ፡ ንግዱ ፡ የሚያደርገውን ፡ ትርፍ ፡ በራሳቸው ፡ አስተያየት ፡ ገምተው ፡ መወሰን ፡ ጉቦ ፡ እንዲቀበሉ ፡ ሊገፋፋቸው ፡ ይችላል ። ስለ ፡ ግብር ፡ ችግራቸው ፡ ትችት ፡ ያቀረቡት ፡ ነጋዴዎች ፡ በሙሉ ፡ ሲመልሱ ፡ ብዙዎቹ ፡ የመርካቶ ፡ ሰዎች ፡ አግባብ ፡ ያልሆነ ፡ ግብር ፡ ከመክፈል ፡ ለግብር ፡ ተቀባዮች ፡ ጉቦ ፡ ይሰጣሉ ፡ አሉ ፤ እንዲያውም ፡ ብዙዎቹ ፡ እራሳቸው ፡ በእጃቸው ፡ ጉቦ ፡ መስጠታቸውን ፡ አረጋገጡ ። ስለዚህ ፡ ነጋዴዎች ፡ ደንበኛ ፡ የሂሳብ ፡ መዝገብ ፡ እንዲይዙ ፡ ለማድረግ ፡ ሙከራ ፡ መደረግ ፡ አለበት ። ነገር ፡ ግን ፡ ሕጎቹን ፡ በፍጥነት ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ማዋል ፡ ያልተፈለጉትን ፡ ውጤቶች ፡ ወይም ፡ ጠንቆች ፡ ሊያስከትል ፡ ይችላል ።

ሐ. ኪሣራ ።

የሕት ፡ መጽሐፍ ፡ ድንጋጌዎች ። በሕጎቹ ፡ መሠረት ፡ አንድ ፡ ነጋዴ ፡ ያልሆነ ፡ ሰው ፡ ግዴታዎቹን ፡ ለመፈጸም ፡ የገንዘብ ፡ አቅም ፡ ካነሰው ፤ አበዳሪዎቹ ፡ (ባለገንዘቦቹ) ፡ የፍርድ ፡ ቤቱን ፡ ውሳኔ ፡ በመከተል ፡ ለራሱና ፡ ለቤተሰቡ ፡ መተዳደሪያ ፡ ከሆኑት ፡ ነገሮች ፡ በስተቀር ፡ የባለዕዳውን ፡ ንብረት ፡ ሊይዙ ፡ ይችላሉ ።²⁹ ቀደም ፡ ብለው ፡ ያመለክቱት ፡ ሰዎች ፡ የተገኘውን ፡ ሲወሰዱ ፡ ይችላሉ ። ቢሆንም ፡ ባይ ፡ እጃቸውን ፡ የቀሩት ፡ ሰዎች ፡ መብት ፡ ግን ፡ አይነካም ፡ ምንም ፡ ጊዜ ፡ ቢሆን ፡ ባለመብትነታቸውን ፡ ሊቀዳጁ ፡ ይችላሉ ። በሌላ ፡ አነጋገር ፡ “ነጋዴ ፡ ያልሆነ” ፡ ባለዕዳ ፡ በሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ መሠረት ፡ ዕዳዎቹን ፡ እንዳይከፍል ፡ ይቅርታ ፡ ሊደረግለት ፡ አይችልም ። “ከሥራል”³⁰ ተብሎ ፡ ማረጋ

29. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ። ቁ. ፱፻፮—፱፻፳፭ ።
 30. ሊድ. ቁ. ፻፶፱(፪) ፤ የመከሰር ፡ ድንጋጌዎችን ፡ ነጋዴ ፡ ባልሆኑ ፡ ሰዎችም ፡ ላይ ፡ ተፈጻሚ ፡ ለማድረግ ፡ የንግድ ፡ ሕግ ፡ አውጪው ፡ ጉባኤ ፡ ተነጋግሮበት ፡ ነበር ። ነገር ፡ ግን ፡ ሕጉን ፡ ባረቀቀው ፡ ሰው ፡ ብርታት ፡ ሐሳብ ፡ ወድቅ ፡ ሆኗል ።
 ፕሮፌ. ብርቦ ፤ ከላይ ፡ በማስታወሻ ፡ ፲፰ ፤ ገጽ ፡ ፳፰ ፡ ላይ ፡ ተገልጿል ።

ገጫ ፡ ሊሰጠው ፡ አይችልም ። ባለዕዳው ፡ ገንዘብ ፡ ለመክፈል ፡ ካልቻለ ፡ የፍርድ ፡ ቤቱን ፡ ትዕዛዝ ፡ ለመፈጸም ፡ አልፈለገም ፡ ተብሎ ፡ ሊታሠር ፡ እይችልም ።³¹ በሌላ ፡ በኩል ፡ ደግሞ ፡ አንድ ፡ ነጋዴ ፡ ወይም ፡ የንግድ ፡ ድርጅት ፡ እነርሱ ፡ ወይም ፡ ባለገንዘቦቹ ፡ ጉዳዩን ፡ በፍርድ ፡ ቤቱ ፡ ካቀረቡ ፡ ከሥራል ፡ ተብሎ ፡ ሊረጋገጥ ፡ ይችላል ።

ስለኪሣራ ፡ ጉዳይ ፡ ግንም ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ ድርጅት ፡ በማንኛውም ፡ ጊዜ ፡ ያነሳ ፡ እንደሆነ ፡ ዕዳውን ፡ ለመክፈል ፡ ያልቻለ ፡ ሰው ፡ ወይም ፡ የንግድ ፡ ድርጅት ፡ ይህንኑና ፡ የንግድን ፡ የሂሳብ ፡ ይዘታ ፤ የትርፋንና ፡ ኪሣራ ፡ ሂሳብ ፤ የንግድ ፡ ብድሩንና ፡ ዕዳ ፡ የሚገልጽ ፡ ማስታወቂያ ፡ ስለኪሣራ ፡ ጉዳይ ፡ ለሚሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ማቅረብ ፡ አለበት ።³² በዚህ ፡ መሠረት ፡ ባለዕዳ ፡ ዕዳውን ፡ በክፈል ፡ እንኳን ፡ ከፍሎ ፡ ንግድን ፡ የሚቀጥልበት ፡ ወይም ፡ ንግድ ፡ እንዲቆም ፡ ተደርጎ ፡ ቀሪ ፡ የሆነው ፡ ሀብት ፡ በባለገንዘቦች ፡ መገኘት ፡ የሚከፋፈልበት ፡ የተወሳሰበ ፡ ሥርዓት ፡ ይጀምራል ። የባለዕዳው ፡ ሀብት ፡ ከኢት. ፩ ሺህ ፡ ብር ፡ በላይ ፡ ካልሆነ ፡ ወይም ፡ የዕዳው ፡ አንድ ፡ አሥረኛ ፡ ካልሆነ ፡ በተራ ፡ ጊዜ ፡ የሚደረገው ፡ ሥርዓት ፡ ቀርቶ ፡ አፋጣኝና ፡ አጠር ፡ ያለ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ይወሰዳል ።³³ ፍርድ ፡ ቤት ፡ ቀርቦ ፡ የኪሣራ ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ከመደረጉ ፡ ያልቅ ፡ ዕዳውን ፡ ለመክፈል ፡ ይሳነኛል ፡ ብሎ ፡ የሚገምት ፡ ባለዕዳ ፡ ከባለገንዘቦቹ ፡ ጋር ፡ የሚያስማማ ፡ አንድ ፡ የመጠበቂያ ፡ ስምምነት ፡ እንዲፈጠርለት ፡ በገዛ ፡ ፈቃዱ ፡ ሊጠይቅ ፡ ይችላል ።³⁴ ነገር ፡ ግን ፡ ይህንን ፡ ለማድረግ ፡ የፈለገ ፡ እንደሆነ ፡ ግን ፡ ኪሣራን ፡ ለማስታወቅ ፡ የሚፈለጉትን ፡ መዝገቦች ፡ አቅርቦ ፡ ንግድን ፡ ከጀመረ ፡ ከሁለት ፡ ዓመት ፡ ወዲህ ፡ በደንቡ ፡ መሠረት ፡ መመዝገቡን ፡ ማስታወቅ ፡ አለበት ።³⁵

በመርካቶ ፡ ኪሣራ ፡ በልማድ ፡ እንዴት ፡ እንደሚፈጸም ። በዚህ ፡ ጽሑፍ ፡ ውስጥ ፡ ቀደም ፡ ብሎ ፡ የተገኘው ፡ ጥናት ፡ በግልጽ ፡ እንደሚያስረዳው ፡ እነዚህ ፡ ስለኪሣራና ፡ ተመሳሳይ ፡ የሆኑትን ፡ ድንጋጌዎች ፡ መርካቶ ፡ ውስጥ ፡ ባሉት ፡ ንግዶች ፡ ላይ ፡ መጠቀም ፡ ያዳግታል ፡ ምክንያቱም ፡ ብዙውን ፡ ጊዜ ፡ የሚመዘገቡ ፡ ስለማይሆኑና ፡ የሂሳብ ፡ መዝገቦችን ፡ ስለማይዙ ፡ ነው ። በከፍተኛ ፡ ፍ/ቤት ፡ ቀርቦ ፡ ያገኘው ፡ አንድ ፡ የኪሣራ ፡ ክስ ፡ ብቻ ፡ ነው ፤ እርሱም ፡ የአንድ ፡ የአክሲዮን ፡ ማኅበር ፡ ሥራ ፡ ማቆምን ፡ የሚመለከት ፡ ነው ።

ኪሣራ ፡ በመርካቶ ፡ ነጋዴዎች ፡ በዘልማድ ፡ ታውቆ ፡ የሚሠራበት ፡ ነው ። ቢሆንም ፡ ከዚህ ፡ በፊት ፡ እንደተጠቀሰው ፡ የሽምግልናና ፡ የእርቅ ፡ ውጤቶች ፡ ስለኪሣራ ፡ ከሚደረገው ፡ ጻጻኝነት ፡ ጋር ፡ ተመሳሳይ ፡ የሆኑ ፡ ውጤቶች ፡ አሏቸው ። ለምሳሌ ፡ ያህል ፡ ይህንን ፡ ነገር ፡ የሚመለከት ፡ አንድ ፡ አስመጪ ፡ የሆነ ፡ ዓረብ ፡ ባንድ ፡ “በከሰረ” ፡ ነጋዴ ፡ ላይ ፡ የኢት. ፩ ሺህ ፡ ብር ፡ የተሰፋ ፡ ሰነድ ፡ ይዞ ፡ ነበር ። የከሠረው ፡ ዓረብ ፡ የኢትዮጵያ ፡ ጽሺህ ፡ ብር ፡ የሚያወጡ ፡ ዕቃዎች ፡ ከተለያዩ ፡ አሥር ፡ ከሚሆኑ ፡ ሰዎች ፡ ተቀብሎ ፡ ነበር ። ያለው ፡ ግን ፡ የኢት. ፲ ሺህ ፡ ብር ፡ ብቻ ፡ ነበር። ተከራካሪዎቹ ፡ ወገኖች ፡ የሚያውቁዋቸውና ፡ ሁሉም ፡ የተሰማሙበት ፡ ስድስት ፡ ሺማ

31. የፍትሕ ፡ ብሔር ፡ ሥነ ፡ ሥርዓት ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፫፻፱፱ ፤ የኢትዮጵያ ፡ ንጉሠ ፡ ነገሥት ፡ መንግሥት ፡ ሕገ ፡ መንግሥት ፡ ቁ. ፻፮ ።
 32. የንግድ ፡ ሕግ ፡ ቁ. ፪፻፸፫ — ፪፻፸፫ ።
 33. ኢ.ድ. ቁ. ፩፻፸፻፳፮ ።
 34. ኢ.ድ. ቁ. ፩፻፸፻፲፱ — ፱፻ ።
 35. ኢ.ድ. ቁ. ፩፻፸፻፳፮ ።

ግሌዎች፡ ተመረጠ። የእርቁ፡ ስምምነት፡ አልተጻፈም፡ ነበር፤ ስለዚህ፡ የሥርዓቶቹ፡ ዓላማ፡ ወገኖቹን፡ ሁሉም፡ በተስማሙ-በት፡ ለማስታረቅ፡ የተደረገ፡ ሙከራ፡ ነበር። በየላምንቱ፡ አራት፡ ጊዜ፡ ያህል፡ ይሰበሰቡ፡ ነበር። በመጀመሪያ፡ ባለዕዳው፡ የመጨረሻ፡ ሀብቶቹን፡ ለመስጠት፡ ፍላጎት፡ አልነበረውም። በመጨረሻ፡ ግን፡ በሽማግሌዎች፡ መገፋፋትና፡ ብርታት፡ ሊሰማማ፡ ችለው ቀረጦቹን፡ ከክፈለ፡ በኋላ፡ ሽማግሌዎቹና፡ ባለገንዘቦች፡ ሀብቱ፡ እንዴት፡ አድርጎ፡ እንደሚከፋፈል፡ ተነጋገሩ። ባለገንዘቦቹ፡ የተሰፋ፡ ሰነዶቹን፡ ቀዳደው፡ የዕዳውን፡ ግማሽ፡ እንዲቀበሉ፡ በማለት፡ ሽማግሌዎቹ፡ ወሰኑ። ውሳኔው፡ በወረቀት፡ ላይ፡ አልሰፈረም፡ ነበር። ነገር፡ ግን፡ የተሰፋ፡ ሰነዶቹ፡ በሽማግሌዎቹ፡ ፊት፡ ተቀዳደው፡ ስለነበር፡ ከዚህ፡ በኋላ፡ ነገሩ፡ አዲስ፡ ሆኖ፡ ሊነሳ፡ የሚችል፡ አይመስልም። ውሳኔውን፡ ሁሉም፡ ሰው፡ ተቀብሎታል። ተጠያቂውም፡ በመልሱ፡ ላይ፡ ውሳኔውን፡ ባላክበረ፡ ሰው፡ ላይ፡ ምን፡ እርምጃ፡ ይወሰድ፡ እንደነበር፡ አላውቅም፡ ብሏል።

አንዱ፡ ሽማግሌ፡ ሲጠየቁ፡ እንዲህ፡ አሉ። ነጋዴዎች፡ ሲከሰሩ፡ ደብዳቤ፡ አዘረው፡ ለሚያውቁዎቸው፡ ሰዎች፡ ለምን፡ እንደከሰሩ፡ መግለጽና፡ ያለባቸውን፡ ዕዳ፡ ለመክፈል፡ እርጥባን፡ መጠየቅ፡ የተለመደ፡ ነገር፡ ነው። ሽማግሌው፡ ይህንን፡ ጥያቄ፡ ሲመልሱ፡ በቅርቡ፡ መደብሩ፡ ከተቃጠለ፡ ሰው፡ የተላከላቸው፡ አንድ፡ ደብዳቤ፡ በኪሣቸው፡ ውስጥ፡ ይዘው፡ ነበር። አብዛኛው፡ ሰው፡ አንድ፡ ዓይነት፡ እርጥባን፡ እንዲያደርግ፡ ጎብረተሰቡ፡ የሚያስገድደው፡ ይመስለዋል። እላይ፡ እንደተገለጸው፡ አንዳንድ፡ ጊዜም፡ ዕድር፡ እንደ፡ ኪሣራ፡ ዋስትና፡ ሆኖ፡ ይቆጠራል። አንዱ፡ ዕድርተኛ፡ በእውነት፡ ከሥሮ፡ እንደሆነ፡ ዕድሩ፡ ዕዳውን፡ ይከፍልለታል።

በልምድ፡ የሚሠራባቸው፡ የኪሣራ፡ ሥርዓቶች፡ ባለዕዳዎቹንና፡ ባለገንዘቦቹን፡ እንዲደግፍ፡ ተብሎ፡ የወጣውን፡ የኪሣራ፡ ሕጎች፡ በሙሉ፡ አይዘገቡም። ነገር፡ ግን፡ እነዚህን፡ የኪሣራ፡ ምርመራ፡ ሥርዓት፡ የሚያካሄዱት፡ ሽማግሌዎች፡ የመክፈያ፡ ቀናቸው፡ የደረሰውን፡ ዕዳዎች፡ ይመረምራሉ፤ ባለዕዳውን፡ ጥሩ፡ አድርገው፡ ስለሚያውቁ፡ ስለሀብቱ፡ አጠናቀው፡ ያውቃሉ፡ ማለት፡ ነው። እንዲሁም፡ ደግሞ፡ የተደረጉት፡ ስምምነቶች፡ በሕግ፡ “የግልግል”³⁶፡ ውጤት፡ ስላላቸው፡ ባለገንዘቦቹ፡ በኋላ፡ ፍ/ቤት፡ ሄደው፡ ክላቸውን፡ እንደገና፡ ሊመሠርቱ፡ አይችሉም።

በጠቅላላው፡ የኪሣራ፡ ድንጋጌዎች፡ በጣም፡ የተወሳሰቡና፡ ከብዙ፡ የንግድ፡ ተግባሮች፡ ጋር፡ ገንኙነት፡ የሌላቸው፡ ስለሆኑ፡ በንግድ፡ ጎጂ፡ ውስጥ፡ ካሉት፡ የባዕድ፡ ክፍሎች፡ ውስጥ፡ እነርሱ፡ ይበልጡት፡ “አይሠራባቸውም”። ነገር፡ ግን፡ ኪሣራን፡ የሚመሰክቱ፡ ደንቦች፡ እንዲኖሩ፡ በማስፈለጉ፡ በሕግ፡ ታውቀው፡ ሊሠራባቸው፡ የሚችሉ፡ ብዙ፡ የልምድ፡ ሥነ፡ ሥርዓቶች፡ ሊፈጠሩ፡ ችለዋል።

36. በሕጉ፡ መሠረት፡ ተዋዋይ፡ ወገኖች፡ አስታራቂው፡ ያደረጋቸውን፡ የግልግል፡ ቃሎች፡ ለማረጋገጥ፡ በጽሑፍ፡ በግልጽ፡ ግዴታ፡ ካልገቡ፡ ሲገደዱ፡ አይችሉም። የፍትሕ፡ ብሔር፡ ሕግ፡ ቁ. ፫፻፲፱፻፱(፪)። ተዋዋዮቹ፡ ወገኖች፡ ግልግሉ፡ ይግባኝ፡ ሳይኖረው፡ መጨረሻ፡ ሆኖ፡ እንደተፈረደ፡ ፍርድ፡ ሥልጣን፡ አለው፡ ብለው፡ በሰማሙና፡ ግልግል፡ ያደረጉበትን፡ መብቶች፡ በመመልከት፡ በተዋዋይ፡ ወገኖች፡ ወይም፡ ከነርሱ፡ ባንሩ፡ በተደረገው፡ ሴኩተት፡ ምክንያት፡ ግልግል፡ ሊነካ፡ አይችልም፡ የሚለውን፡ ቢቀበሉም፡ አድ. ቁ. ፫፻፲፱፻፱፤ ግልግል፡ ፈራሽ፡ ሊሆን፡ የሚችልበት፡ አንዳንድ፡ ምክንያቶች፡ አሉ። አድ. ቁ. ፫፻፲፱፻፱ — ፲፭።

መደምደሚያ

በመርካቶ ፡ ውስጥ ፡ በሕግና ፡ በልምድ ፡ መሃከል ፡ ዐበይ ፡ የሆኑ ፡ ልዩነቶች ፡ መኖራቸውን ፡ የዚህ ፡ ምርምር ፡ ውጤቶች ፡ ሲገልጹ ፡ ችለዋል ። እነዚህ ፡ ልዩነቶች ፡ ሊፈጠሩ ፡ የቻሉት ፡ ስለሂሳብ ፡ አያያዝና ፡ ምዝገባ ፡ ነጋዴዎች ፡ በቂ ፡ የሆነ ፡ ትምህርትና ፡ ዕውቀት ፡ ስለሌላቸውና ፡ ባለሥልጣናቸውም ፡ ከባድ ፡ የሆኑትን ፡ የሕግ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ሥራ ፡ ላይ ፡ ከግዋል ፡ ችላ ፡ በማለታቸው ፡ ነው ። እነዚህ ፡ ሕጎች ፡ ለአገሪቷ ፡ “ባዕድ” ፡ ስለሆኑና ፡ የንግድ ፡ ልምዶቻቸውን ፡ ስለሚንጸረሩ ፡ አንቀበላቸውም ፡ የሚል ፡ ስሜት ፡ አላገኘንም ፡ ብናገኘንም ፡ በጣም ፡ ትንሽ ፡ ነው ።

ነጋዴዎቹ ፡ ሕጎችና ፡ ጥቅማቸው ፡ እየገባቸው ፡ ሲሄድ ፡ እነዚህን ፡ ሕጎች ፡ ሙሉ ፡ በሙሉ ፡ ሊጠቀሙባቸውና ፡ በሥራ ፡ ላይ ፡ ሊያውሏቸው ፡ የሚችሉ ፡ ይመስላል ።

COMPLIANCE WITH LEGAL OBLIGATIONS BY BUSINESSES IN THE ADDIS ABABA MERCATO

by John Ross and Zemariam Berhe*

The Law imposes certain obligations on all persons who, being traders as defined by Article 5 of the Commercial Code, engage in commerce. Among the most important of these are the duties to register with the Ministry of Commerce, Industry and Tourism and to keep accounts of all business transactions. Also, in the event of failure of a business there may be a duty to file a statement of bankruptcy with the High Court if all commercial obligations cannot be met. In our survey of business practices in the Mercato¹ questions were asked to determine to what extent these duties are being fulfilled by traders in the Mercato.

a. Business Registration Requirements.

The Commercial Register. Prior to the enactment of the Commercial Code registration of businesses was required under the Business Enterprises Registration Decree.² The Code includes provisions for a Commercial Register³ but allows the prior law to remain in effect until an order is published in the *Negarit Gazeta* revoking it.⁴ This order has not been published yet, but the Decree has been replaced by the Business Enterprises Registration Proclamation of 1961.⁵ Under the Commercial Code only those businessmen classed as "traders" and organizations classed as "commercial" would be required to register, but every company and every person engaged in business for profit is required to register under the Proclamation. While failure to register under the Commercial Code will only prevent

* J.D., 1971, Northwestern University and LL.B., 1972, Hailes Sellassie I University, respectively; members of the Northwestern University-Hailes Sellassie I University Research Project, 1971.

1. This Survey was undertaken primarily to uncover information concerning the extent to which the relatively sophisticated business law concepts imported into Ethiopia by the Commercial Code and various other codes, proclamations, and regulations have been absorbed by the average Ethiopian merchant and authorities charged with enforcement. The Survey was conducted by analyzing a selection of case files from various courts which it was thought would contain representative samples of all kinds of commercial cases now being litigated and by interviewing a selection of merchants and traders in the Mercato, Addis Ababa's principal market area. With the time and resources available it was calculated that about 150 interviews could be conducted. Therefore, for most types of business, interviews were sought in one out of 30 establishments while larger percentages were sought of importers, exporters and some retail businesses which, though small in number, appeared so significant that they should be represented in the survey. Altogether, 166 interviews were conducted but eight of these were disregarded because of their incompleteness. All of the interviews were with the owners or part owners of business establishments except in the case of a few branch outlets for industrial share companies where the managers were interviewed. A more complete report of the results of this survey is contained in the authors' paper "Legal Aspects of Doing Business in Addis Ababa: A Profile of Mercato Businessmen and their Reception of New Laws" published in January 1972 as Occasional Paper No. 1 of the *Journal of Ethiopian Law*.
2. Business Enterprises Registration Decree, 1957, Decree No. 27, *Neg. Gaz.*, year 17, no. 4.
3. *Comm. C.*, Arts. 86-123.
4. *Id.*, Art. 1174.
5. Business Enterprises Registration Proclamation, 1961, Proc. No. 184, *Neg. Gaz.*, year 21, no. 3.

COMPLIANCE WITH LEGAL OBLIGATIONS IN THE MERCATO

someone from holding himself out to be a "trader" to third parties in addition to being subject to criminal punishment under the Penal Code,⁶ the Proclamation provides that "no company or individual enterpriser shall be entitled to maintain any action in Ethiopia upon any contract made by it in Ethiopia unless before the making of such contract the company or individual enterpriser shall have registered in the Ministry of Commerce and Industry as provided in this Proclamation."⁷ In addition, no municipality may license a non-registered business and any company or individual who carried on business without registering or engages in a business that is not authorized by his registration is punishable in accordance with the provisions of the Penal Code of 1957.⁸ Thus, although the provisions of the Proclamation are more simple because they eliminate the necessity for making the subtle legal distinctions between "traders" and "non-traders" and require every business enterprise to be registered, the practical effects of failure to register may be much more harsh than those of the Commercial Code. Under the Code the only civil legal effects of non-registration of an individual trader seem to be that the trade name and distinguishing marks of his business are not protected,⁹ he is not able to voluntarily enter a scheme of arrangement instead of being declared bankrupt,¹⁰ and his account books are not admissible as evidence in his favor,¹¹ None of these sanctions are likely to ever be felt by the average small businessman. If the provisions of the Proclamation were literally applied by the courts, however, they would prohibit the enforcement of any contract made by any unregistered businessman.

Registration of Businesses Interviewed in the Mercato. The major purpose of Commercial Registers is publicity of the legal status and financial condition of persons and organizations registered.¹² Questions were asked, therefore, to find out if the people interviewed had registered and if they ever used the Commercial Register to obtain information about other businesses.

Forty-seven per cent of the people interviewed said that they were not registered with the Ministry of Commerce and Industry, but two of those not registered said that they looked at files of other businesses to get information. Forty per cent were registered but only four of these said they looked at other files to get information. Thirteen per cent did not answer the questions pertaining to registration. Among the retail businesses about 40 per cent of the clothing and textiles shops, 40 per cent of the hardware and utensil dealers, twenty per cent of those dealing in food products, and only one of the thirteen miscellaneous goods shops were registered. About 65 per cent of the bars, restaurants, and hotels were registered and 40 per cent of the handicraftsmen and people providing personal services.¹³ Among

6. Pen. C., Art. 428.

7. Business Enterprises Registration Proclamation, 1961, cited above at note 5, Art. 5.

8. Pen. C., Art. 746.

9. See Comm. C., Arts. 118, 127-141.

10. *Id.*, Art. 1120.

11. *Id.*, Art. 71.

12. *Id.*, Art. 88; A. Jauffret, *Manuel de droit commercial* (Paris, Librairie Général de droit et de jurisprudence, 1957), p. 60.

13. These may not be required to register under the Commercial Code because they are not "traders" or "commercial business organizations" but they are so required under the Business Enterprises Registration Proclamation, 1961, cited above at note 5.

the importing and wholesale businesses 70 per cent of the textile and clothing merchants and 65 percent of the hardware and appliance dealers said they were registered.

By type of business organization it was found that only 37 per cent of the individual enterprisers and 22 per cent of the partnerships without written agreements were registered.¹⁴ Of the partnerships with written agreements 63 per cent were registered, however, as well as five of the eight private limited companies, the one limited partnership, and one share company. Two of the six who said that they used the Commercial Register to investigate other businesses were private limited companies and the other four were individual enterprisers.

There are several reasons which may account for the lack of enthusiasm for use of the Commercial Register. Although the Proclamation says that the owner of a business which is not registered cannot bring an action on any contract in any court in the Empire and that no Municipality can grant any license to do business unless the business is registered, in practice these sanctions appear to be completely ignored. Practically all of the permanent businesses in the Mercato are licensed by the Municipality and it in fact owns many of the major buildings. The Commercial Register was mentioned only once in all of the cases examined in the Survey and that was in connection with whether or not a party could legitimately claim to be president of a share company because his name was not entered as such in the Register. If the registration law had been enforced many of the cases examined would probably have been dismissed because the plaintiffs were not registered. Many of those who were registered said that they received practically no benefit from having done so, but some said that it is easier to engage in foreign trade and to get loans and guarantees from the banks. A few bankers interviewed said that they check to see if a borrower is registered, but most bankers accept a valid license from the Municipality as sufficient evidence that he has a legitimate business. Among those merchants who were aware that the Commercial Register exists and that they might have some obligation to register but had not, there seemed to be a feeling that registration would insure an increase in their taxes since they would have to state the amount of capital invested in their businesses and to pay fees for registration itself. The fear regarding taxes may not be entirely unfounded. As will be discussed in the following section, taxes, although supposedly based on income or turnover are in many cases actually based on the amount of capital in the business.

In effect, therefore, there are two registration systems, that of the Ministry of Commerce, Industry, and Tourism and the other of the Municipality, and since actual penalties seem to be applied by the latter for non-registration and registering with the former is often feared to cause an increase in taxes, many businessmen in the Mercato consider the procurement of a license from the Municipality all the formality required for legitimately doing business.

b. Obligations to Keep Accounts and Their Use for Assessment of Taxes.

Requirements of the Commercial Code. Provisions are made regarding the kinds of accounts to be kept by all traders and commercial business organizations

14. For a discussion of the legal status of non-registered partnerships and those without written agreement see P. McCarthy, "De Facto' and Customary Partnerships in Ethiopian Law," *J. Eth. L.*, vol. 5 (1968), p. 105.

COMPLIANCE WITH LEGAL OBLIGATIONS IN THE MERCATO

in the Commercial Code.¹⁵ Generally any person¹⁶ or business organization carrying on trade must keep such books as are required in accordance with business practice and regulations, having regard to the nature and importance of the trade carried on.¹⁷ Petty traders may be exempted from keeping accounts under special regulations,¹⁸ but such regulations have not yet been issued and no definition of petty trader is found in the Commercial Code or elsewhere. Presumably then even the smallest trader is subject to the requirements being discussed.

As a minimum the Code requires that every trader and every business organization keep a journal where daily entries must be made of his or its dealings regardless of their nature. The book-keeper may, however, at least once a month balance the proceeds of such dealings but must preserve all documents necessary for checking these daily transactions.¹⁹ Every trader and business organization must also prepare an inventory and balance sheet, both when they begin to carry on trade and at the end of each financial year when they must also prepare a profit and loss account.²⁰ Anyone who fails or neglects to keep books and accounts regularly and in good order and to keep his correspondence, invoices, and other business papers for the prescribed time as required by law, regulation, or articles of association is punishable under the Penal Code with fine or arrest not exceeding one month.²¹

Accounting Requirements of the Income Tax Proclamation and Regulations. In addition to the requirements of the Commercial Code, people in business have obligations to keep accounts under the Income Tax Proclamation²² and Regulations.²³ These laws exempt small businesses from keeping accounts. The Minister of Finance may make regulations requiring taxpayers to keep certain books of account in certain forms²⁴ but he may prescribe regulations for certain taxpayers who are not required to keep records and books of accounts if their taxable income as estimated by the Tax Authority does not normally exceed E.\$6,000.²⁵ The Income Tax Regulations do provide for a category of taxpayers who do not have to keep accounts if the tax authority estimates their income to be below E.\$6,000.²⁶ Fifteen classes are provided within the category based on the amount of income which is estimated, and the amount of tax to be paid is prescribed for each category.

If no records and books of account are maintained by a taxpayer, if for any reason the records and books of account are unacceptable to the Income Tax Authority, or if a taxpayer fails to declare his or its income within the prescribed time, the Income Tax Authority may assess the tax, by estimation.²⁷

15. Comm. C., Arts. 63-85.

16. French version reads, "toute personne physique ayant la qualité de commerçant."

17. Comm. C., Art. 63.

18. *Id.*, Art. 64; see also the discussion of the Commercial Law Codification Sub-Commission on Oct. 20, 1954, *Procès-verbaux du sous-commission des lois commerciales* (1954, unpublished, Archives, Faculty of Law, Haile Sellassie I University), p. 58.

19. Comm. C., Art. 66.

20. *Id.*, Art. 67.

21. Pen. C., Art. 817.

22. Income Tax Proclamation, 1961, Proc. No. 173, *Neg. Gaz.*, year 20, no. 13.

23. Income Tax Regulations, 1962, Leg. Not. No. 258, *Neg. Gaz.*, year 22, no. 1.

24. Income Tax Proclamation, 1961, cited above at note 22, Art. 42.

25. *Id.*, Art. 43.

26. Income Tax Regulations, 1962, cited above at note 23, Reg. 30.

27. Income Tax Proclamation, 1961, cited above at note 22, Art. 40.

Accounting Practices Among the Businesses Interviewed in the Mercato. In order to obtain some idea of how the accounting requirements of the Commercial Code and Income Tax Proclamation are being followed and what effect they may have on business practices, the people interviewed were asked a series of questions about what kind of account books they keep, if any, and to what extent they are used for determination of the amount of tax they pay. The latter question seems particularly important because of the number of people who cited the arbitrary manner of tax assessment as the greatest problem faced by traders in the Mercato at present. Out of the 158 interviews all but eight people responded to these questions. Fifty-six of them said that they keep no books at all and that their taxes are assessed entirely by estimation. Five, however, said that they kept no books at all but paid no tax either. They failed to explain clearly why not. Fifty-one others said that they keep some kind of account books but that taxes are still assessed entirely on the basis of estimation. In most cases these books are only note-books or "exercise books" in which they record credit sales and purchases and keep some kind of basic inventory but are not complete enough to be used for an accurate evaluation of their profits and losses.

Some appeared to keep adequate account books but for various reasons they are not used for taxes. One merchant had had a course in accounting and kept all the appropriate books, but said that the tax assessors will not look at them but only estimate on the basis of invoices and their guess at the number of sales per year. Another also said he had been keeping accounts for a year but that the revenue service will not accept them. He had once gone to court to have the amount of his tax reduced. Still another said that he keeps all the journals and ledgers required and he had copies of the Commercial Code in both English and Amharic which he showed the interviewer, but he said his books are not used for tax assessment because they are not audited. Eleven said they keep some kind of accounts or at least receipts and invoices which are considered by the tax assessors but that the assessors supplement them with their own estimation.

Only one-sixth of those answering the questions said that they keep journals and ledgers which are used for assessment of their taxes without estimation on the part of the assessors. Three others said they keep journals and ledgers also but that their taxes had not been assessed yet because they had only recently begun business.

Accounts were not kept or those kept were not used for tax assessment by any of the miscellaneous goods dealers interviewed, by 90 per cent of the retail hardware and utensil dealers, 85 percent of the personal services businesses and handicraftsmen,²⁸ 80 per cent of the food produce dealers, 75 percent of the bars, hotels, and restaurants, and 67 per cent of the retail clothing and textile merchants. Accounts which were the basis of tax assessment or were considered along with estimation were kept, however, by 75 per cent of the importers and wholesale dealers in hardware, machinery and utensils, and by 70 per cent of the importers and wholesale dealers in clothing and textiles.

From the viewpoint of business organizational structure, 75 per cent of the individual enterprisers and 80 per cent of the partnerships without written agreements did not keep accounts which were used for tax assessment, while 65 per cent of

28. Most of these are not required to keep accounts under the Commercial Code, because of their "non-trader" status.

the private limited companies, and 70 per cent of the partnerships with written agreements did. Therefore, although most of the businesses which do not use any or adequate accounting practices are the smaller retail shops which are run by individual owners or an informal partnership, a significant number of larger import and wholesale businesses with more advanced forms of business organization seem to be lacking in this respect also.

The problem of inadequate accounting methods is not one which can be solved easily or quickly because a strict enforcement of the Commercial Code provisions would simply drive out of business many people who lack the education and ability to keep accounts and whose businesses are not large enough to justify hiring employees to do it for them. There is some effort being made by the tax authority to encourage traders to keep proper accounts since one person interviewed said that he had not kept accounts in the past, but would in the future because last year he had to pay a twenty per cent penalty for not having them. However, another trader noted that although he had to pay E. \$150 a year as a penalty for not keeping accounts, he would have to pay an employee more than E. \$150 a month to keep accounts for him. Therefore he naturally preferred the former. The lack of proper accounts is a serious threat to the stability of many businesses not only because it is needed to establish profitable prices and make wise investment decisions but because of the arbitrariness and inequity with which taxes may be assessed. There is an obvious temptation for tax assessors to demand and accept bribes when the tax assessed is based entirely on their estimation of how much the business appears to be earning and the taxpayer has no documentary evidence with which to challenge the estimation. Practically all of the businessmen who complained about tax problems said that most people in the Mercato who did not want to pay exorbitant taxes bribed the tax assessors and several even admitted that they bribed them themselves. An effort needs to be made, therefore, to encourage business owners to learn how to keep the accounts required by law, but it seems that an attempt suddenly to enforce the laws would probably have undesirable results.

c. Bankruptcy.

Code Provisions. Under the codes, when a non-trader does not have enough assets to meet all of his financial obligations his creditors may seize, upon proper execution of a court judgment, what property he has other than that deemed essential to his and his family's survival.²⁹ Those who come first may take what they find but the debts owed to those who find nothing are not extinguished and may be reasserted at any time. That is to say, a "non-trader" debtor apparently may not be legally excused from his debts under any codified procedure — he cannot be declared "bankrupt".³⁰ The debtor may not be imprisoned for refusal to obey a court judgment for payment of money if he is unable to do so.³¹ On the other hand, a trader or commercial business organization may be put into bankruptcy by a suit initiated by his creditors or himself.

29. Civ. Pro. C., Arts. 404-455.

30. *Id.*, Art. 392(2); extension of bankruptcy provisions to non-traders was discussed by the sub-commission but rejected at the instance of the Draftsman.
Procès Verbaux, cited above at note 18, p. 78.

31. Civ. Pro. C., Art. 389; Rev. Const., Art. 58.

Regardless of who initiates a bankruptcy action or when it is begun, a trader or commercial business organization which fails to meet payments must file a notice to this effect with the registrar of the bankruptcy court including the firm's balance sheet, its profit and loss account, and a list of its commercial credits and debts.³² Complex bankruptcy proceedings then begin in which the debtor either works out an agreement with his creditors for partial payment of his debts and remains in business, or the business is wound up and all of the remaining assets are distributed to them. If the debtor's assets do not exceed E. \$1,000 or cannot amount to more than one tenth of the liabilities, a summary procedure is available in which many of the normal steps are shortened or eliminated.³³ Rather than entering into bankruptcy proceedings, a debtor who is about to cease meeting obligations may voluntarily apply for a "scheme of arrangement" by which he works out a compromise agreement with his creditors.³⁴ To do so, however, he must file the same documents required for a notice of bankruptcy and show that he has been properly registered for the past two years since the opening of business.³⁵

Customary bankruptcy practice in the Mercato. As should be evident from the findings reported above these bankruptcy and scheme of arrangement provisions would be difficult to apply to most businesses in the Mercato because they often are not registered and rarely keep the accounts necessary for the provisions to apply. Only one bankruptcy case was found in the High Court and it involved the winding-up of a share company.

Bankruptcy is an institution recognized by custom among the businessmen in the Mercato, however, and as already mentioned the results of arbitration and conciliation proceedings often have the equivalent effect of adjudication in bankruptcy. One such proceeding was related by an Arab importer who held E. \$1,000 promissory note from another trader who was "bankrupt." The bankrupt had taken E. \$20,000 of goods from ten different people and had only E. \$10,000 remaining. Six elders were chosen whom all the parties knew well and all agreed on. The conciliation agreement was not written and the proceedings were only an attempt to bring the parties to a voluntary reconciliation. Four meetings were held, one every week. At first the debtor was unwilling to give up his last possessions, but finally he agreed under pressure from the elders and, after paying his taxes, the elders and the creditors discussed how to share his goods. A decision was reached by the elders that the creditors tear up their promissory notes and accept half the amount owed. The decision was not written but since the notes were torn up in front of the elders, it seems unlikely that a future dispute would arise from it. Everyone accepted the decision. The interviewee said he did not know what would have been done to any party who did not comply.

Another elder interviewed said that when traders become bankrupt it is customary for them to circulate notes among their acquaintances explaining why they are bankrupt and asking for contributions to pay off their debts. The elder had in his pocket one of these notes from someone whose shop had burned recently and he

32. Comm. C., Arts. 972-973.

33. *Id.*, Art. 1166.

34. *Id.*, Arts. 1119-53.

35. *Id.*, Art. 1120.

said that most people felt socially obliged to make these contributions. The *idit* associations also function in some cases as a form of bankruptcy insurance so that if a member is honestly bankrupt the association will pay his debts.

It is conceivable that the customary procedures used in cases of bankruptcy do not include all of the protections for both debtors and creditors which the bankruptcy law is designed to provide. It seems likely, however, that the elders who conduct these proceedings inquire into all outstanding debts and by knowing the bankrupt personally are familiar with his assets. Also, since the agreements reached usually have the legal effect of a "compromise,"³⁶ creditors should be unable to reassert their claim later in court.

In general therefore the bankruptcy provisions, because of their complexity and lack of correlation with many business practices, are among the least "received" of the foreign institutions of the Commercial Code, but the need of bankruptcy as an institution has produced customary practices which in most cases are legally recognizable.

Conclusion

The results of this survey have shown some major conflicts in the Mercato between law and practice. These conflicts appear to be due to lack of education or knowledge on the part of merchants with respect to accounting practices and registration requirements and reluctance on the part of authorities to enforce strictly many harsh legal provisions. However we detected little, if any, evidence of resistance to these laws on the basis that they are "foreign" to the customary way of doing things. It seems likely therefore that with a growing awareness on the part of businessmen these laws can be fully implemented and used.

36. Under the law, parties are not bound by the terms of a compromise arrived at through conciliation unless they have expressly so agreed in writing. Civ. C., Art. 3322(2). If they have so agreed the conciliator's decision has the force of *res judicata* without appeal and may not be contested by the parties on the ground of a mistake concerning the rights on which they have compromised, *id.*, Art. 3312, but there are certain grounds upon which a compromise agreement may be invalidated. *Id.*, Arts. 3313-15.

በቤተሰብ ፡ ሕግ ፡ አንድ ፡ ፕሮብሌም ።

በካተሪን ፡ አድኖቫን ፡*

የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ መጽሔትን ፡ የሚያነቡ ፡ ለሚቀጥሉት ፡ ጥያቄዎች ፡ የተፃፈ ፡ መልስ ፡ ለመጽሔቱ ፡ በመስጠት ፡ የሕግ ፡ ዕውቀታቸውንና ፡ ለሕጋዊ ፡ ጥያቄዎች ፡ መልስ ፡ የመስጠት ፡ ችሎታቸውን ፡ እንዲገምቱ ፡ (እንዲፈትኑ) ፡ ተጋብዘዋል ። በአማርኛም ፡ ሆነ ፡ በእንግሊዝኛ ፡ ተጽፎ ፡ ለመጽሔቱ ፡ የተሰጠና ፡ ብልጫ ፡ ያሳየው ፡ መልስ በመጽሔቱ ፡ ዘጠነኛ ፡ እትም ፡ ፪ኛ ፡ ቮልዩም ፡ ላይ ፡ ይወጣል ። መልሶቹ ፡ ከሚያዝያ ፡ ፮ ፡ ፲፱፻፷፮ ፡ ዓ ፡ ም ፡ በፊት ፡ መሰጠት ፡ አለባቸው ። መልሱ ፡ ለእትም ፡ የተመረጠለት ፡ ተካፋይ ፡ አንድ ፡ መልሱ ፡ የሚወጣበትን ፡ መጽሔትና ፡ አምስት ፡ የመልሱ ፡ ሌላ ፡ እትሞችን ፡ በነፃ ፡ ይወስዳል ።

ፕሮብሌም ፡

ስለ ፡ መጥፋት ፡ የሚናገር ፡ ምዕራፍ ፡ በፍትሐ ፡ ብሔር ፡ ሕግ ፡ አንቀጽ ፡ ፩ ፡ ላይ ፡ ይገኛል ። አንድ ፡ ሰው ፡ የጠፋና ፡ ቢያንስ ፡ እስከ ፡ ሁለት ፡ ዓመት ፡ ድረስ ፡ ወራው ፡ ያልተሰማ ፡ እንደሆነ ፡ መጥፋቱ ፡ በፍርድ ፡ ቤት ፡ ሊነገር ፡ (ሊገለጽ) ፡ ይችላል ። በቁጥር ፡ ፩፻፷፫ ፡ (፩) ፡ መሠረት ፡ የመጥፋቱ ፡ መገለጽ ፡ በጠፋው ፡ ሰው ፡ ጋብቻ ፡ ላይ ፡ ያለው ፡ ውጤት ፡ የጋብቻው ፡ መፍረስ ፡ ይሆናል ። ቢሆንም ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፷፫ ፡ የሚከተሉትን ፡ ንዑስ ፡ ቁጥሮች ፡ ይይዛል ።

“(፪) የመጨረሻዎቹ ፡ ወራዎች ፡ ከተሰሙበት ፡ በኋላ ፡ የተፈጸመውን ፡ የወንድን ፡ ወይም ፡ የሴቲቱን ፡ ጋብቻ ፡ ጠፋ ፡ የተባለው ፡ ሰው ፡ ካልሆነ ፡ ሊቃወመው ፡ የሚችል ፡ የለም ።

(፫) ነገር ፡ ግን ፡ ከሱ ፡ በተጀመረበት ፡ ቀን ፡ የጠፋው ፡ ሰው ፡ በሕይወቱ ፡ ያለ ፡ መሆኑን ፡ በማያከራክር ፡ አኳኋን ፡ ዐቃቤ ፡ ሕግ ፡ ያረጋገጠ ፡ እንደሆነ ፡ ጋብቻውን ፡ ሊቃወመው ፡ ይችላል ።”

ዶክተር ፡ ሻንደርሊንደን ፡¹ ንዑስ ፡ ቁጥር ፡ (፪)ን ፡ በመጥፋት ፡ በሚሰጠው ፡ ፍርድ ፡ ምክንያት ፡ የፈረሰው ፡ ጋብቻ ፡ ምንም ፡ እንኳ ፡ ቀረው ፡ ተጋቢ ፡ እንደገና ፡ ቢያገባም ፡ የጠፋው ፡ ሰው ፡ በተመለሰ ፡ ግንኛውም ፡ ጊዜ ፡ እንደገና ፡ ሊመሠረት ፡ ይችላል ። የሚል ፡ ትርጉም ፡ ይሰጠዋል ። ስለዚህም ፡ የሁለተኛው ፡ ጋብቻ ፡ መጽናት ፡ ምንጊዜም ፡ አጠራጣሪ ፡ ሆኖ ፡ ይቀርና ፡ የጠፋው ፡ ሰው ፡ ተጋቢ ፡ ሁልጊዜ ፡ በጋብቻ ፡ ላይ ፡ ጋብቻን ፡ ለመፈጸም ፡ የሚችል ፡ ሰው ፡ ይሆናል ። ይህ ፡ አስተያየት ፡ የጠፋው ፡ ሰው ፡ መመለስ ፡ ሁለተኛውን ፡ ጋብቻ ፡ እንደሌለ ፡ ከሚያደርገው ፡ ከፈረንሳይ ፡ ሕግ ፡ ጋር ፡ ይመሳሰላል ።² የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ አንዱ ፡ ችግር ፡ ቁጥር ፡ ፩፻፷፫ ፡ (፪) ፡ በንዑስ ፡ ቁጥር ፡ ፩ ፡ የተጠቀሙባቸውን ፡ “የመጥፋቱ ፡ ማስታወቅ ፡ ፍርድ ፡” የሚሉትን ፡ ቃላት ፡ ከመጠቀም ፡ ይልቅ ፡ “የመጨረሻዎቹ ፡ ወራዎች ፡ ከተሰሙበት ፡ በኋላ” ፡ የሚሉትን ፡ ቃላት ፡ መጠቀሙ ፡ ነው ።

* የሕግ ፡ ፋኩልቲ ፡ ቀ. ጋ. ሥ. ዩኒቨርሲቲ ።
1. ጄ. ሻንደርሊንደን ፡ ዘ ፡ ሎው ፡ እፍ ፡ ሬዚዥል ፡ ፕሮብሌም ፡ ገጽ ፡ ፻፩።
2. ኢ.ም ፡ ፕላንዮል ፡ ኢንድ ፡ ጂ ፡ ሪፐርት ፡ ትራይት ፡ ፕራቲክ ፡ ደ ፡ ድርጅት ፡ ሲቪል ፡ ፍርገል ፡ ቮልዩም ፡ ፩ ፡ ገጽ ፡ 98 ።

ነገር ፡ ግን ፡ በይበልጥ ፡ ከፍተኛ ፡ ችግር ፡ የሚፈጥሩት ፡ ስለመፋታት ፡ የሚናገሩት ፡ ቁጥር ፡ ፳፻፳፭ ፡ ፳፻፸ ፡ ናቸው ። በቁጥር ፡ ፳፻፳፱ ፡ (ለ) ፡ መሠረት ፡ “ከባልና ፡ ሚስት ፡ ከሁለቱ ፡ አንደኛው ፡ ከሚኖሩበት ፡ ቤት ፡ ጠፍቶ ፡ ስለሄደ ፡ እጅግ ፡ በያንሱ ፡ ከሁለት ፡ ዓመት ፡ ጊዜ ፡ ጀምሮ ፡ ያለበትን ፡ ስፍራ ፡ አንደኛው ፡ ሳያውቅ ፡ የቆየ ፡ እንደሆነ ፡” ከባልና ፡ ሚስት ፡ እንዱ ፡ ሊጠቀምበት ፡ የሚችል ፡ ከባድ ፡ የመፋታት ፡ ምክንያት ፡ ይኖረዋል ። እንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ መፋታት ፡ በንብረት ፡ (በገንዘብ) ፡ ላይ ፡ የሚያስከትለው ፡ ውጤት ፡ ለቀሪው ፡ ባል ፡ ወይም ፡ ሚስት ፡ የጋራ ፡ ሀብት ፡ የሆነውን ፡ በሙሉና ፡ ከጠፋው ፡ ሰው ፡ የግል ፡ ሀብት ፡ እስከ ፡ አንድ ፡ ሦስተኛው ፡ መሰጠት ፡ ነው ። በቁጥር ፡ ፳፻፸ ፡ (ለ) ፡ መሠረት ፡ “ከባልና ፡ ሚስት ፡ ያንደኛው ፡ ከአገር መጥፋት ፡ በፍርድ ፡ ውሳኔ ፡ ተገልጸ ፡ እንደሆነ ፡” ጥፋት ፡ ሳይኖር ፡ ለመፋታት ፡ ከባድ ፡ ምክንያት ፡ ይኖራል ። የእንደዚህ ፡ ዓይነቱ ፡ መፋታት ፡ ውጤት ፡ የጋራ ፡ ሀብቱን ፡ እኩል ፡ የመካፈል ፡ ይሆናል ።³

ጥያቄዎች ፡

፩) በቁጥር ፡ ፳፻፸ ፡ (ለ) ፡ መሠረት ፡ የተገኘው ፡ የጋብቻ ፡ መፍረስ ፡ (መፋታት) ፡ በቁጥር ፡ ፳፻፳፱ ፡ (፪)ና ፡ (፫) ፡ ተቃውሞ ፡ ሊነሳበት ፡ ይችላል ፡ ወይ ?

፪) ፍርድ ፡ ቤቱ ፡ በቁጥር ፡ ፳፻፺፱ ፡ (ለ) ፡ የተመሠረተ ፡ ክስ ፡ (አቤቱታ) ፡ በሚያጋጥመው ፡ ጊዜ ፡ ጉዳዩ ፡ የመጥፋት ፡ (absence) ፡ ወይም ፡ ከሚኖሩበት ፡ ቤት ፡ ጠፍቶ ፡ የመሄድ ፡ (desertion) ፡ መሆኑን ፡ የሚወስነው ፡ እንዴት ፡ ነው ? (በይበልጥ ፡ ጠቃሚ ፡ የሆኑ ፡ ገንዘብ ፡ ነክ ፡ ድንጋጌዎች ፡ ከተሰጡዎቸው ፣ ማሰብ ፡ የሚችሉ ፡ ባሎች ፡ ወይም ፡ ሚስቶች ፡ በሙሉ ፡ ከሚኖሩበት ፡ ቤት ፡ ጠፍቶ ፡ በመሄድ ፡ (desertion) ፡ የሚገኘውን ፡ የጋብቻ ፡ መፍረስን ፡ አይመርጡምን) ?

፫) ቁጥር ፡ ፳፻፳፱ ፡ (፪) ፡ መጥፋትን ፡ የሚገልጹ ፡ ፍርድ ፡ ያልተገኘበትን ፡ ጉዳይ ፡ ይመለከት ፡ እንደሆነ ፡ ይህ ፡ ጥያቄ ፡ ወይም ፡ ጉዳይ ፡ በቁጥር ፡ ፳፻፺፪ ፡ በሚገባ ፡ አልተሰጠምን ፡ (ንፁህ) ፡ ቁጥር ፡ (፪) ፡ “ከሱ ፡ ከተመሠረተበት ፡ ጊዜ” ፡ በሚለው ፡ ፈንታ ፡ “ጋብቻው ፡ በተደረገበት ፡ ጊዜ ፡” የሚለውን ፡ በማመልከቱ ፡ ጉድለት ፡ ቢኖረውም ፡ እንኳ) ?

፬) በሶቪየት ፡ ሕግ ፡ የጠፋው ፡ ሰው ፡ መመለስ ፡ በቀሪው ፡ ባል ፡ ወይም ፡ ሚስት ፡ ተከታይ ፡ ጋብቻ ፡ ላይ ፡ ምንም ፡ ውጤት ፡ እንደሌለው ፡ አስታውስ ።⁴ የኢትዮጵያ ፡ ሕግ ፡ እንዲኖረው ፡ የሚገባ ፡ አስተሳሰብ ፡ ይህ ፡ መሆን ፡ አይኖርበትምን ?

3. ቁጥር ፡ ፳፻፺፪—፺፱ ፡ ከም (Cum) ፳፻፳፱(ለ)
 4. ሪቪው ፡ ኢንተርናሽየናሌ ፡ ደ ፡ ድርድር ፡ ኮምፖሪ (፲፱፻፶፯) ፡ ገጽ ፡ ፸፻፵፪ ።

A PROBLEM ON FAMILY LAW

By Katherine O'Donovan*

Readers of the *Journal of Ethiopian Law* are invited to test their knowledge of the law and their skill in formulating answers to legal quizzes by submitting to the *Journal* written answers to the following problem. The best written answer submitted to the *Journal* in either Amharic or English will be printed in volume 9-2 of the *Journal*. Answers should be submitted before May 15, 1973. The participant whose answer is selected for publication will receive a free copy of the *Journal* issue in which his answer appears plus five off-prints of his answers.

Problem

In title 1 of the Ethiopian Civil Code there is a chapter on absence. If a person disappears and is not heard of for at least two years a declaration of absence may be given by a court. The effect of such a declaration on the marriage of the absentee will be its dissolution, according to Article 163(1). However Article 163 also contains the following sub-articles:

- (2) The marriage contracted by the spouse after the day on which the last news of the absentee was received may be impugned only by the absentee.
- (3) Notwithstanding the provisions of sub-art. (2) it may also be impugned by the public prosecutor if he proves in an indisputable manner that the absentee is alive on the day on which the action is instituted."

Dr. Vanderlinden¹ interprets sub-article (2) to mean that the marriage dissolved by the judgment of absence is always open to resuscitation by the return of the absentee even when the spouse has re-married. Thus the validity of the second marriage is always left in doubt, and the spouse of the absentee is always a potential bigamist. This view accords with that of French law in which the return of the absentee causes the second marriage to become null.² One difficulty with the Ethiopian law is that Article 163(2) uses the words "after the day on which the last news of the absentee was received" instead of the words "the judgment declaring the absence which are used in sub-article (1).

But an even grater difficulty is caused by Articles 669 and 670 which deal with divorce. Under Article 669 (b) there is serious cause for divorce due to one of the spouses "when one of the spouses has deserted the conjugal residence and when, since at least two years, the other spouse does not know where he is." The financial consequences of such a divorce may be the award to the remaining spouse of the whole of the common property of the spouses and up to one third of personal property of the absentee. Under Article 670 (b) there is serious cause for divorce without fault "when the absence of one of the spouses has been judicially declared". The consequences of such divorce will be the equal division of common property.³

* Faculty of Law, H. S. I. U.

1. J. Vanderlinden, *The Law of Physical Persons*, p. 128.

2. M. Planiol and G. Ripert, *Traité Pratique de Droit Civil Français*, vol. 1, p. 55.

3. Arts. 692-94 *cum* 689(1).

QUESTIONS:

- 1) Is a divorce obtained under Article 670 (b) open to attack under Article 163(2) and (3)?
- 2) How is the court to decide whether it is dealing with a case of absence or desertion when faced with a petition under Article 699 (b)? [And would not all sensible spouses opt for a divorce or desertion, given the advantageous financial provisions?]
- 3) If Article 163(2) is referring to a case in which no judgment declaring absence has been obtained, is this question not adequately covered by Article 612 (despite the defect in sub-article (2) in referring to "the time when the marriage was celebrated" instead of "the time when the action is instituted"?)
- 4) Note that in Soviet law the return of the absentee will not affect a subsequent marriage of his spouse.⁴ Would this not be the approach the Ethiopian Law should take?

4. See *Revue Internationale de Droit Comparé* (1950), p. 349.

